Farongoe Lea Ana Fataleka

The New Testament in the Fataleka language of the Solomon Islands

Farongoe Lea Ana Fataleka

The New Testament in the Fataleka language of the Solomon Islands

Niu Testament long langguis Fataleka

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Fataleka

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.
For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-13

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
38b15013-8e25-506e-87f4-209b1cab49c2

Contents

INT 1
Matiu 3
Mak 57
Luk 91
Jon 148
Acts 188
Rom 238
1 Korin 261
2 Korin 284
Galesia 299
Efesus 307
Filipae 315
Kolose 321
1 Tesalonika 326
2 Tesalonika 331
1 Timoti 334
2 Timoti 340
Titus 345
Filemon 348
Hibru 350
Jemes 367
1 Pita 373
2 Pita 379
1 Jon 383
2 Jon 389
3 Jon 390
Jiud 391
Reveleson 393
Diksonari 416

Fatae Sulia Na Farongoe Lea

'I laona buko nia sa Matiu 24:35, sa Jesus nia fata ka 'uri, “Na ru ki tafau mai 'i langi ma laona molagali kera kai sui. Boroi ma na fatalaku go ne toto nao si sui.” Na kekedee ne sulia fatalana God na ne mamana ma ka 'initoa liufia na kekedee ki tafau. Nia bobola fua kulu ka idumia ana kada 'oro ki, fua kulu ka saitamana lea ana. 2 Timoti 3:16 nia fata ka 'uri, “Sa God na ne kwatea Kekedee Abu ki tafau. Ma na Kekedee Abu ki ka lea fuana famanatalae, ma fa'o'olosilana ru ne garo ki, ma ka fatainia na tolae 'o'olo.” Iu, God nia kwatea Fatalana fuaka fua kulu ka saitamana mamana ana falafala nia ma kulu ka leka mamana suli nia.

Na fatalana God nia too ana ro bali ununue ki, Na Alangaie 'ua nai ma na Farongoe Lea. Na Alangaie 'ua nai, kera kedea ana fatae Hibru, na fatae kera wane Jiu ki. 'I laona Alangaie 'ua nai, kera fata sulia na safalilana molagali, na safalilana kwalafa Jiu ma ru ki ne fuli fuada sulia fai talanga fangali (400) leleka ka dao ana kada sa Jesus nia futa. Na Farongoe Lea, kera kedea ana fatae Grik ma kera fata sulia sa Jesus ma na safalilana okulada wane famamana ki (fikute wane famamana).

Tani fangali ki 'i burina ne kera kede fasuia na Farongoe Lea ana fatae Grik, tani wane ki kera bulasia ma kera ka kedea ana tani fatae 'e'ete ki. Fai talanga fangali 'i burina ne sa Jesus nia to laona molagali, kera ka talana 'uria fatae Latin, na fatae kera wane Rom ki. Nia 'urinai ne, wane Famamana ki kera nao si saitamana na fatae Grik be kera kedea ana Farongoe Lea. Wane saitamaru ki laona fikute wane famamana kera manata 'ada sae na kekedee 'i Grik ne kera kedea ana Farongoe Lea, nia ne kulu ma ka abu. Kera famamana 'ada na fatae Grik laona Farongoe Lea nia bobola ga 'ana fua taifilia wane ni foa ki ma na kekedee abu ki.

Sui, ka dao ana 1900 A.D., tani wane ki kera dao to'ona kekedee ki 'i Grik ne kera kedea ana kada be sa Jesus nia to laona molagali. Na kekedee nai ki nia be sulia raolae, na sukulu, ma na ru ki ne wane ki kera sasia ga 'ada sulia dangi firi. Na wane ki ne kera dao to'ona kekedee nai ki kera kwele 'asiana, sulia na kekedee nai ki 'i Grik nia dia laugo na fatae ne laona Farongoe Lea. Ma kera ka ada to'ona na fatae nai 'i Grik laona Farongoe Lea nia nao si 'afitai go ma ka nao si kulu go. Na fatae nai nia dia ga 'ana fatae ne wane ki kera fata ana sulia dangi firi. Wane ki ne kera kedea na Farongoe Lea eteta, kera kedea ana fatae ne nao si 'afitai, sulia kera doria wane ki tafau kera ka saitamana fadalana Fatalana God.

Ana kada kalu kedea buko ne ana fatae Fataleka, kalu kekede na sulia na kekedee ne kera sasia na mai 'i nao. Kalu doria 'asiana fua na wane ki tafau ana Fataleka kera ka saitamana Fatalana God. Nia ne, kalu ka kedea na fatae ki ne nao si 'afitai ma fatae ne wane ki tafau kera saitamana. 'I laona buko ne, nao kalu si kedea go ta fata 'i nao ne wane ma keni ngwaro ki ga 'ada ne kera saitamana. Kalu kedea Baebol ne fuana wane ki ne kera to ana kada ne ma fuana wane ki ne nao kera si futa 'ua mai.

Kalu doria na fadalana fatae ki laona Farongoe Lea ne ana Fataleka ka bobola laugo dia na fadalana fatae ki laona Farongoe Lea ana fatae Grik. Nia 'urinai, ana kada kalu bulasia te te mae fatae ana fatae Grik, kalu ka leka na sulia fadalana fata nai laona ma nao kalu si talana ga 'amalu ana ta fatae ga 'ana ana Fataleka. Tani kada kalu kedea ro mae fatae naoma ta olu mae fatae ana Fataleka fua ka bulasia te fatae ana Grik. Na ununue ne ki laona Farongoe Lea nia leka sulia wane ki ne kera to tau mai fasi kulu. Na maurilada ma na falafala kera ki nia 'e'ete 'asiana fasi kulu. Nia ne sasia kulu nao si saitamana tani ru ki ne kera kedea ana fatae Grik. Ana kada kalu talana na Farongoe Lea 'uria Fataleka, kalu nani laona buko 'oro ki fua ka dao to'ona fadalana mamana fatae ki. Kalu ka nanisia lau fatae ki ana Fataleka ne bobola fuana ka fadaa fatae nai ki. Nia ne sasia tani kada na kekedee laona buko ne ka 'e'ete fasia kekedee ana English. Sui boroi 'ana, na fadalana fatae talingai ki laona buko ne nia bobola ga 'ana fai English. Kalu doria na kekedee ne ka ngwaluda, fua wane ki kera ka saitamana. Ma fua na Fatalana God

ka fungulia mamana mangoda ma na maurilana wane ki tafau ana Fataleka, ka dia laugo nia fungulia mangoda ma maurilada wane famamana be ki 'i nao, kada kera idumia Farongoe Lea ana fatae Grik.

Kalu tangoa 'asiana God 'uria ne nia fili kalu fua sasilana na raoe ne fua kulu. Ma ka foa ana satana God fua na Baebol ne ana Fataleka ka 'adomia wane ki tafau fua kera ka saitamana mamana na 'Aofia kulu sa Jesus Christ, ma kera ka leka 'ada suli nia. Nia ne na folae kalu fua mulu wane kwaimani nia ki God ana Fataleka, sulia nia too ana 'initoe, na nikilalae, ma na madakwalae ne toto firi ma nia 'afitai ka sui.

Na Farongoe Lea Ne
Sa Matiu Nia Kedea

Sa Matiu nia ta wane ana akwala ma ro fafurongo be sa Jesus ki. Sa Matiu kedea buko ne fuana kwalafa Jiu ki. Safali ana kada na profet ki laona Alangaie 'Ua, kera fata sulia God kai kwatea mai te wane famauri ne kera saea ana na Christ naoma na Mesaea. Na Jiu ki kera kwaimakwali na ana. Sui boroi 'ana ka 'urinai, kada sa Jesus nia dao na mai kera manata 'uri, "Nia nao lau na Christ ne. Nia nao lau na Mesaea." Na Farasi ki, ma na Sadusi ki, ma na wane gwaungai Jiu ki, kera noni'ela ana sa Jesus. Na wane Jiu ki kwaesae na Christ kai dao ana nikilalae baita, ma ka kingi ana wane ki tafau. Kera fia nia si bobola fuana Christ ka mae ana 'airarafolo. Iu sa Matiu kedea buko ne fuana 'afilada fua sae kera ada saitamana sa Jesus ne na Christ mamana, ma nia na kingi mamana kera. Kada 'oro sa Matiu nia fatainia fatae laona Kekedee Abu ne fata sulia na Christ. Ma nia ka fatainia ne fatae ki nia dao mamana, kada sa Jesus dao mai ka to laona molagali.

Ru talingai ki laona buko ne:

Futalana sa Jesus *1:1–2:23*
'I naona ne sa Jesus safalia na raoe nia *3:1–4:11*
Sa Jesus safalia raoe nia 'i Galili *4:12–18:35*
Sa Jesus safalia raoe nia 'i Jiudea *19:1–20:34*
Na maedangi 'isi ki ne sa Jesus nia to 'i Jerusalem *21:1–25:46*
Sa Jesus mae ma ka mauri lau *26:1–28:20*

'Isufutai sulia sa Jesus na Christ (Luk 3:23-38)

1 'Isufutai sulia sa Jesus Christ. Nia futa mai ana kwalafa sa Deved na kingi ne nia futa ana kwalafa sa Abraham.
2 Ma na 'isufutai ne, nia safali mai ana sa Abraham.
Na wele sa Abraham ne sa Aesak,
sa Aesak alua sa Jakob,
sa Jakob alua sa Jiuda fainia wanefuta nia ki.
3 Na wele sa Jiuda ki ne sa Peres fainia sa Sera. Gaa keroa satana ni Tama.
Na wele sa Peres ne sa Hesron,
sa Hesron alua sa Ram.
4 Sa Ram alua sa Aminadab,
sa Aminadab alua sa Nason,
sa Nason alua sa Salmon.
5 Sa Salmon alua sa Boas, ma gaa nia satana ni Rahab.
Sa Boas alua sa Obed, ma gaa nia satana ni Rut.
Sa Obed alua sa Jesi.
6 Sa Jesi ne alua sa Deved na kingi 'i Israel.
Sa Deved alua sa Solomon, ma gaa nia ne 'oruna sa Iuraea.
7 Sa Solomon alua sa Rihoboam,
sa Rihoboam alua sa Abaeja,
sa Abaeja alua sa Asa.
8 Sa Asa alua sa Jehosafat,
sa Jehosafat alua sa Joram,
sa Joram alua sa Iusaea.
9 Sa Iusaea alua sa Jotam,
sa Jotam alua sa Ehas,
sa Ehas alua sa Hesikaea.
10 Sa Hesikaea alua sa Manase,
sa Manase alua sa Emon,
sa Emon alua sa Josaea.
11 Sa Josaea alua sa Jekonaea fainia sasina ki.
Kera futa ka sui na malimae kera ki ka fi ngalia wane Israel ki 'uria fere baita 'i Babilon.
12 'I burina ne malimae kera ki, kera ngalia wane Israel ki 'uria 'i Babilon,
sa Jekonaea ka fi alua sa Sialtiel.
Ma sa Sialtiel alua sa Serababel.
13 Sa Serababel alua sa Abaeud,
sa Abaeud alua sa Elaeakim,
sa Elaeakim alua sa Aso.
14 Sa Aso alua sa Sadok,
sa Sadok alua sa Akim,
sa Akim alua sa Eliud.
15 Sa Eliud alua sa Elaesa,
sa Elaesa alua sa Matan,
sa Matan alua sa Jakob.
16 Jakob alua sa Josef arai ni Mary gaa sa Jesus ne kera saea ana na Christ*.
17 Ma safali mai ana sa Abraham leka ka dao ana sa Deved na kingi, akwala ma fai unita wane. Safali mai ana sa

* **1:16** *Christ:* Ada to'ona ana Diksonari

Deved na kingi leka ka dao ana kada be malimae kera ki ngalia wane Israel ki 'uria 'i Babilon, te akwala ma fai unita wane. Safali ana kada wane Israel ki kera leka 'uria 'i Babilon leka mai ka dao ana kada na Christ nia futa, te akwala ma fai unita wane lau.

Na futalana sa Jesus na Christ (Luk 2:1-7)

18 Na futalana mai sa Jesus Christ nia 'uri: Kada kera alu fafia ni Mary na gaa sa Jesus fuana sa Josef, ma nao keroa nao si 'ado 'ua, ni Mary saitamana ne nia 'e kulua na sulia nikilalana Anoeru Abu.
19 Ma sa Josef, na wane ne kera alu fafia fuana, nia ka manata fua sae ka ta'ana ana, sulia nia na wane 'o'olo. Boroi ma nia nao si doria fa'ekelana maana wane ki, ma nia ka manata 'uria sae ka ta'ana agwa ana.
20 Boroi ma kada nia 'e manata ga 'ana 'ua sulia na ru nai, na 'ainsel God nia fatai fuana laona maleu bolee ka 'uri, “Josef 'ae, 'oe wane ana kwalafa sa Deved, 'oe nao si mau ana adelana ni Mary. Sulia nia kulua lalau sulia nikilalana Anoeru Abu.
21 Ma nia kai fafuta te welewane, ma 'oe kai saea ana sa Jesus (ne fadalana ‘Famauri’), sulia nia kai famauria na wane nia ki fasia na abulo ta'alae kera ki.”
22 Ma na ru ne ki ka fuli fua ka famamana ru be God nia farongo mai ana 'i nao, kada be profet† nia fata 'uri,
23 “Te sari kai iana ma ka fafuta te welewane, ma kera kai saea ana sa Emanuel.”✡ Na fadalana sataeru nai ne, “God nia to fai kia.”
24 Ma kada sa Josef nia ada na, nia ka sasi sulia ru nai ki ne 'ainsel God nia saea fuana. Ma nia ka adea na ni Mary.
25 Boroi ma nao keroa si 'ado 'ua leka ka dao ana kada ni Mary nia fafuta na welewane nai. Ma sa Josef ka fasata ana sa Jesus.

2

Na wane ne kera saitamana na bubulu ki

1 Ana kada nai sa Herod nia 'e kingi na, sa Jesus nia ka futa 'i Betlehem, na fere laona lofaa 'i Jiudea. Ma nao si tau go 'i burina, tani wane fasia taelana sato ne kera saitamana bubulu ki, kera ka dao mai laona fere baita 'i Jerusalem.
2 Ma kera ka ledia wane ki ma kera 'uri, “'Uri ma na wele be kai kingi fuana Jiu ki, nia futa 'i fai? Kalu saitamana nia futa seki, sulia kada kalu to 'ua mai taelana sato, kalu ada to'ona na fa bubulu ne fatainia futalana mai, ma kalu leka mai fua sae kalu ka boruru, ma ka fa'inito nia.”
3 Ma sa Herod na kingi nia manata 'abero 'asiana kada nia rongo sulia na ru nai, ma na wane 'i Jerusalem ki laugo.
4 Ma nia ka rii 'uria na fataabu baita ki*, ma na wane famanata ana taki ki,† fua kera koni mai, ma nia ka ledi 'uri ada, “'Uri ma 'i fai ne na Christ be kai futa mai ana?”
5 Ma kera olisia kera ka fata 'uri, “'I Betlehem be, na fere laona lofaa 'i Jiudea. Sulia na kekedee profet be fata 'uri,
6 ‘Betlehem 'ae, na fere laona lofaa 'i Jiudea, nao 'oe si tu'u 'i safitana fere 'initoa ki 'i Jiudea, sulia te wane 'initoa kai leka mai fasi 'oe, fua ka talaia na wane nau ki 'i Israel.’ ”✡
7 Ma sa Herod ka rii agwa 'uria na wane ne dao mai ki fasia taelana sato fuana faorailae agwa, fua nia ka dao to'ona kada te ne kera eta ada to'ona na fa bubulu be.
8 Ma nia ka eresida kau 'uria 'i Betlehem, ka fata 'uri, “Mulu leka, mulu ka nani talingai 'uria na wele nai. Ma dia mulu dao to'ona, mulu ka farongo nau mai, fua nau leka laugo fuana fa'initolana.”
9-10 Ma 'i burina sa Herod nia fata 'urinai ka sui, kera ka leka na 'ada. Ma ana kada kera dao na kau sulia na taale, kera ka ada to'ona lau fa bubulu be kera eta ada to'ona mai 'i taelana sato. Kera ka eele 'asiana ana kada kera ada to'ona lau. Ma fa bubulu nai ka eteta naoda leka ka dau bobola fainia na kula be sa Jesus nia tio ana.
11 Kera ru laona lume, ma kera ada to'ona na wele fainia gaa nia ni Mary. Kera ka boruru, ma kera ka fa'initoa na wele nai, ma kera ka 'ifingia na ngwai

† **1:22** *profet:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **1:23** Aesaea 7:14 * **2:4** *fataabu baita ki:* Ada to'ona ana Diksonari
† **2:4** *wane famanata ana taki ki:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **2:6** Maeka 5:2 ‡ **2:11** gold, incense, ma myrrh

kera ki, ma ka kwatea ru liulana baita ki
fuana: gol, ma na ru ne 'ai moko lea, ma
na ngwaingwai moko lea ki.‡
12 Sui kera ka oli na 'ada sulia ta taale
'e'ete 'uria fere kera, sulia God nia lui
talingai ada laona maleu bolee, ma ka
saea kera nao si oli lau siana sa Herod.

Na tafilae 'uria 'i Ijip

13 Ma burina wane nai ki kera oli na
'ada 'uria fere kera, 'ainsel God ka fatai
fuana sa Josef laona maleu bolee, ma ka
fata 'uri, "Josef 'ae, 'oe tatae, ko ngalia na
wele ne fainia gaa nia, mulu ka tafi 'uria
Ijip, ma mulu ka to mai senai leka ka dao
ana kada ne nau kai saea mulu ka oli lau
mai. Sulia sa Herod nia nani 'uria wele
ne fua kai saungia."
14 Ma sa Josef tatae, ma ka ngalia na
wele fainia gaa nia ni Mary, ma kera ka
leka laona rodo nai 'uria mae fere 'i Ijip.
15 Ma kera to senai leleka sa Herod ka
mae. Ma ru nai ka famamana te be God
saea fuana profet be kedea ka 'uri, "Nau
ku rii mai 'uria na wele nau fasia 'i Ijip."✡
16 Kada sa Herod na kingi nia saita-
mana ne wane be ki kera leka mai fasia
taelana sato kera suke nia, na manatana
'e guisasu 'asiana. Ma nia ka kwatea
fatalana fuana wane ni omee nia ki fua
kera ka saungi tafau ana kaela welewane
ki 'i Betlehem ma ana mae fere kalikalia
ki tafau. Nia ka fata totongai fua kera ka
saungia kaela welewane ne nao si dao 'ua
ana ro fangali, dia na fatae be na wane
be ki sulia kada be fa bubulu nia eta fatai
ana.
17 'Urinai na wane ne kera to 'i Betle-
hem, kera ka angi 'uria wele kera ki ne
mae. Kera angi 'urinai, dia be sa Jeremaea
na profet nia saea na mai 'i nao,
18 "Kera rongoa linge angiangie nai leka
mai fasia na fere 'i Rama ne linge
omaee baita.
Ni Resel ka angisia wele tu'u nia ki.
Kada nia angi, nao ta wane si gwale
nia, sulia ne wele nia ki kera mae
tafau."✡

Na olilae mai fasia 'i Ijip

19 Ma burina sa Herod 'e mae na, 'ainsel
God ka fatai lau laona maleu bolee fuana
sa Josef 'i Ijip,
20 ka fata 'uri, "Josef 'ae, tatae, 'oe ngalia
na wele fainia gaa nia ni Mary, mulu ka
oli na 'uria 'i Israel, sulia wane be ki kera
sasi 'uria saungilana wele ne, kera mae
na."
21 Ma sa Josef ka tatae, ma ka ngalia na
wele fai gaa nia ni Mary, ma kera ka oli
na 'uria 'i Israel.
22 Boroi ma kada sa Josef nia rongoa sa
Akilas§ nia kingi talana maa nia sa Herod
'i Jiudea, nia ka mau ana tolae senai. Ma
na 'ainsel ka saea lau fuana laona maleu
bolee, fua kera ka leka 'uria na lofaa 'i
Galili.
23 Nia ne kera ka to ana fere 'i Nasaret
laona lofaa 'i Galili. Ma ka famamana te
be na profet ki kera fata 'uri ana, "Kera
kai saea ana na wane fasia 'i Nasaret."

3

Sa Jon saea wane ki kera
kai sasi akau fuana
daolae to'ona na Christ
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 Ma bara fangali burina, kada sa Jesus
nia baita na, sa Jon wane ni Siuabu ka
dao mai, ka safalia na famanatalae laona
lofaa 'eke'eke 'i Jiudea, ka fata 'uri,
2 "Mulu kari abulo fasia ta'alae kamulu
ki, sulia kada ne God kai gwaungai ana
wane nia ki 'e karangi dao na."
3 Sa Jon, na wane be profet Aesaea nia
fata mai sulia, ma ka 'uri,
"Te wane nia akwa laona lofaa 'eke'eke,
Ma nia ka 'uri, 'Na 'Aofia kai dao mai!
Mulu fasaga na taale fuana!' "✡
4 Sa Jon rufia na maku ana ifuna kamel,
ma ka bitia na fosae nia salafana ana na
'ungana buluka. Ma fanga nia ne siko ki
ma ngingidue kwasi*
5 Ma na wane 'oro kera leka mai siana
fasia 'i Jerusalem, ma na fere ki tafau
laona lofaa 'i Jiudea, ma fasia fere ki tafau
karangia kafo 'i Jodan.

✡ **2:15** Hosea 11:1 ✡ **2:18** Jeremaea 31:15 § **2:22** *Akilas:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **3:3** Aesaea 40:3 * **3:4** Na maku ma na fanga ne nia ngwaluda fuana daolae to'ona laona lofaa 'eke'eke. Sa Elaeja na profet rufia maku ne. 2 Kings 1:8; Matiu 17:11-13. † **3:7** *Farasi:* Ada to'ona ana Diksonari ‡ **3:7** *Sadusi:* Ada to'ona ana Diksonari

6 Ma kera ka fulangainia ta'alae kera ki,
ma nia ka siuabuda laona kafo 'i Jodan.
7 Ma kada sa Jon nia ada to'ona wane
'oro ana Farasi† ki ma Sadusi‡ ki ne
kera leka laugo mai siana fua sae nia ka
siuabuda, nia ka fata 'uri fuada, “Mulu dia
go amulu kaela baeko tolo ki! Nau nao
si saea lau fua mulu ne na siuabue kai
fatafi kamulu fasia na kwaekwaee God,
sui boroi 'ana mulu nao si kari abulo.
8 Mulu sasia lalau ru ki ne fatainia
kamulu kari abulo na fasia abulo ta'alae
kamulu ki.
9 Ma nao mulu si manata 'uri laona
liomulu, ‘Kalu wane ne futa na mai ana
kwalafa sa Abraham ne. 'Afitai ta kwaek-
waee fasia God ka dao to'omalu.’ Ma nau
ku sae 'o'olo fua mulu, nia ngwaluda ga
'ana fua God ka ngalia tani gwa fau ana
fau ne ki, ma ka saungainia ana kwalafa
sa Abraham!
10 Ana kada ne, God sasi akau na ana
kwaekwaee, dia ta wane be nia dau ana
irome, ka sasi akau fua tofulana 'ai ki. Ma
'ai ki tafau ne nao si fungu ana fue 'ai lea
ki, nia kai tofuda ma ka 'ui 'anida laona
ere.
11 “Nau ku siuabu kamulu ana kafo fua
ka fatainia ne mulu kari abulo na fasia
abulo ta'alae kamulu ki. Boroi ma te
wane ne kai leka mai buriku, nia kai
siuabu kamulu ana na Anoeru Abu ma na
ere. Ma nia talingai ka liufi nau. Nao nau
si lea ka bobola fuana ngalilana tae butu
nia ki.
12 Ma nia sasi akau na fuana ketolana
wane ki tafau, ka dia ta wane be nia efoa
na mege ru lea ki fasia na tataeru ki. Ma
nia ka konia na mege ru lea ki laona na
lume ni konirue. Ma nia ka sungia na
tataeru ki laona ere ne saru si mae.”

Na siuabulae sa Jesus
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Ana kada nai, sa Jesus 'e leka mai
fasia lofaa 'i Galili 'uria kafo 'i Jodan siana
sa Jon fua sa Jon ka siuabua.
14 Boroi ma sa Jon ka sasi 'uria na
talalana na manatana sa Jesus, ka 'uri,
“Nia bobola fainia 'oe ne kai siuabu nau,
ma 'oe leka lalau mai siaku fua nau kai
siuabu 'oe.”
15 Ma sa Jesus ka olisia ka fata 'uri, “Sui
boroi 'ana ka 'urinai, 'oe sasia na mai
'amu ru ne fuaku, sulia sasilana na ru ne,
koro sasia ru ki tafau ne God nia doria.”
Ma sa Jon ka ala na fafia.
16 Ma kada sa Jesus nia siuabu suina,
nia ka tatae mai fasia kafo. Ma na lofana
salo ka 'ifi fuana, ma nia ka ada to'ona na
Anoeru Abu God 'e koso mai dia ta bole,
ma ka to 'i fafona.
17 Ma te lingeru nia talo mai fasia 'i
langi ma ka 'uri, “Nia na ne wele mutai
nau ne nau ku kwaimani 'asiana ana, ma
nau ku eele 'asiana fainia.” ✡

4

Sa Saetan ilito'ona sa Jesus
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Ma 'i burina na ru ne, na Anoeru Abu
ka talaia sa Jesus 'uria laona bali lofaa
'eke'eke fua sa Saetan kai ilito'ona.
2 Ma sa Jesus ka abu fanga* sulia fai
akwala maedangi, ma fai akwala fa rodo
ki, ma nia ka fiolo 'asiana.
3 'Urinai, sa Saetan ka leka mai siana, ka
fata 'uri, “Dia 'oe na Wele God, fata fuana
gwa fau ne ki fua ka alua ta beret.”
4 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Na
Kekedee Abu be saea, ‘Na wane nao si
mauri go ana fanga taifilia. Boroi ma, nia
mauri ana fatae ki tafau ne leka mai fasia
God.’ ”✡
5 Sui sa Saetan ka talai lau sa Jesus 'uria
na fere abu 'i Jerusalem, ma ka fauua ana
kula 'i langi ne 'e ra 'asiana fafona na Beu
Abu God.
6 Ma ka fata 'uri fuana, “Dia 'oe na Wele
God, 'oe lofo toli 'i ano fasia 'i seki, sulia na
Kekedee Abu be fata 'uri, ‘God kai kwatea
mai 'ainsel nia ki fuamu, ma kera kai sako
'oe, fua 'aemu si foto ana ta gwa fau.’ ”✡
7 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Na
Kekedee Abu be fata 'uri, ‘Nao 'oe si
ilito'ona God 'oe.’ ”✡
8 Sui sa Saetan ka talaia lau sa Jesus
'uria gwauna fa uo fane, ma ka fatainia
'initoe ki tafau ana molagali ma kwan-
galae kera ki fua sa Jesus.

✡ **3:17** Jenesis 22:2; Psalm 2:7; Aesaea 42:1 * **4:2** *abu fanga:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **4:4** Diutronomi 8:3
✡ **4:6** Psalm 91:11-12 ✡ **4:7** Diutronomi 6:16; Eksodas 17:1-7

9 Ma sa Saetan ka fata 'uri, “Na ru ne
ki tafau nau ku kwateda fuamu, dia 'oe
boruru maana 'aeku, ma 'oe fa'inito nau.”
10 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Saetan
'ae, 'oe leka tau kau fasi nau! Sulia na
Kekedee Abu be saea, ‘Taifilia God go ne
'oe fa'initoa, ma 'oe rao fuana.’ ”✡
11 Sui ana kada nai, sa Saetan ka leka
na fasia sa Jesus. Ma 'ainsel ki kera ka
kwai'adomi 'ani nia.

Sa Jesus safalia na raoe nia (Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 Kada sa Jesus rongoa ne kera alua sa
Jon laona beu ni kanie, nia ka oli 'uria
lofaa 'i Galili.
13 Ma nia nao si to laona fere nia 'i
Nasaret. Nia leka, ka to lalau 'ana 'i
Kapaneam, na fere ninimana 'osi 'i Galili,
ana lofaa 'i Sebulun ma 'i Naftali.
14 Nia sasi 'urinai fua ka famamana
fatalana profet Aesaea be 'uri,
15 “Na gano 'i Sebulun ma gano 'i Naftali,
kera to laona lofaa 'i Galili, ma kera
to sulia taale 'uria 'osi baita, ma ka
to te bali ana kafo 'i Jodan, kula ne
nao lau wane Jiu ki kera to ana.
16 Na wane nai ki, kera to laona maerodo,
kera kai ada to'ona madakwalae
baita.
Ma sa tifaida ne kera to laona rorodoe
ana maea ne, madakwalae kai tala
fafida.”✡
17 Safali ana kada nai, sa Jesus ka
'ainitalo ana farongoe nia ka 'uri, “Mulu
kari abulo fasia ta'alae kamulu ki, sulia
kada God kai gwaungai ana wane nia ki
'e dao karangi kamulu na!”

Sa Jesus riisia fai wane dee ki (Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

18 Ana kada sa Jesus nia leka sulia na
'osi 'i Galili, nia ka ada to'ona sa Simon
(ne nia saea laugo ana sa Pita) fainia sa
Andru na wanefuta nia. Keroa ro wane
dee ki. Keroa dee adaro ana furai keroa
laona 'osi 'i Galili.
19 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro,
“Kamoro leka mai fai nau, kamoro ro
wane dee ie ne ki, boroi ma nau kai
famanata kamoro ana ngali wane ki mai
fuaku.”
20 Ma kada nai go, keroa fasia furai
keroa ki, ma keroa ka leka na fainia.
21 Sui sa Jesus ka leka lau kau, ma ka
ada to'ona lau ta ro wane, sa Jemes ma
sa Jon na ro wele sa Sebedi ki. Keroa to
'adaroa laona baru† fainia maa keroa sa
Sebedi, ma kera ka modea furai kera ki.
Sa Jesus ka sae keroa.
22 Ma ana kada nai go, keroa fasia na
'adaroa baru fainia maa keroa, ma keroa
ka leka na fainia sa Jesus.

Sa Jesus leka kwailiu fainia raoe nia (Luk 6:17-19)

23 Sa Jesus ka leka 'uria fere laona lofaa
'i Galili ki, ma ka famanata na wane ki
laona beu fuana folae Jiu ki. Ma nia ka
'ainitalo ana na Farongoe Lea sulia na
'Initoe God, ma ka gura wane ne kera
matai ana mataie 'e'ete ki ne saungida.
24 Ma na fatae ki sulia sa Jesus ka talofia
fere ki tafau laona lofaa 'i Siria. Ma
wane 'oro ne kera matai ana mataie 'e'ete
ki, wane ki kera ngalida mai siana. Na
wane ne nonida fii ki, wane anoeru ta'a
ki kwaeda, wane futomae saungida ki, ma
wane ne 'aeda mae, wane ki kera ngalida
mai siana. Ma sa Jesus ka gurada tafau.
25 Ma na wane 'oro ki laugo, kera leka
sulia sa Jesus ana kada nai. Wane fasia
lofaa 'i Galili, ma fere 'i Jerusalem, tani
fere laona lofaa 'i Jiudea, ma laona lofaa
'i Dekapolis, ma fasia bali taelana sato ana
kafo 'i Jodan.

5

Na famanatalae sa Jesus (Luk 6:20-23)

1 Ma ana kada ne sa Jesus nia ada to'ona
fikue baita nai, nia ka ra 'i gwauna na
kula ne ta fane, ma ka gouru 'i ano. Ma
na fafurongo* nia ki kera ka oku kalia,
2 ma nia ka safali famanatada, ka 'uri,
3 “Elelae fuada wane ne kera saitamana
kera siofa 'i maana God, sulia kera
kai too ana ru lea ki, kada God kai
gwaungai fafida.
4 Elelae fuada wane ne kera kwaimanatai,
sulia God kai gwaleda.

✡ **4:10** Diutronomi 6:13 ✡ **4:16** Aesaea 9:1, 2 † **4:21** *baru:* Ada to'ona ana Diksonari * **5:1** *fafurongo:* Ada to'ona ana Diksonari

5 Elelae fuada wane ne kera marabibi ki,
sulia God kai kwatea ru lea ne nia
alangainia fuada ki.
6 Elelae fuada wane ne kera doria 'asiana
sasilana ru 'o'olo ki, sulia God kai
fatolia maurilada.
7 Elelae fuada wane ne manataida wane
'e'ete ki, sulia God kai manataida
laugo.
8 Elelae fuada wane ne lioda 'o'olo fuana
God, sulia kera kai ada to'ona God.
9 Elelae fuada wane ne kera rao fuana
aroaroe safitana wane ki, sulia God
kai sae kera ana na wele nia ki.
10 Elelae fuada wane ne kera fagagaida
sulia sasilana ru 'o'olo ki, God kai
gwaungai fafida.

11 "Elelae fua mulu kada ne wane ki kera fata buri amulu, ma ka famalagaigai kamulu, ma ka saea ru ta'a 'oro ki amulu sulia kamulu na ne fafurongo nau ki.

12 Nau ku saea ru nai sulia kera kai sasia ru ta'a ki fua mulu dia laugo be wane ki kera sasia ana profet ki mai 'i nao. Mulu eele amulu, sulia God kai kwatea kwaiarae baita ne nia konia fua mulu 'i langi."

Fiko asi fainia na kwesu (Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 Sa Jesus inau ana fatalana ka 'uri, "Na fiko asi ne 'e falea fanga fua mulu. Ma kamulu laugo mulu dia na fiko asi fuana falealana wane ki tafau. Boroi ma dia mamasialana 'e leka fasia, nia 'afitai lau 'oe ka famamasia. Ma nao nia si lea na fuana sasilana lau ana ta ru, ma nia lea fua mulu 'ui na amulu ana 'i maa, fuana wane ki kera ka liu na 'ada 'i fafona.

14 "Kamulu dia laugo na fa kwesu fuana wane ki tafau laona molagali. Na fere ne kera saungainia gwauna fa uo nia 'afitai ka agwa.

15 Ma nao ta wane si fasarua fa kwesu, sui ka alua 'ana farana na tiu. Kada nia fasarua fa kwesu ka sui, nia ka ngalia, ka daurangainia ana kula 'i langi, fua ka tala fuana wane ki tafau laona lume.

16 Ma ka 'urinai laugo, na fa kwesu kamulu ka tala kau fua wane ki tafau, fua kada kera ada to'ona ru lea ne mulu sasia ki, kera fi tangoa Maa kamulu ne to mai 'i langi.

Famanatalae sulia taki sa Moses

17 "Nao mulu si kwaisae nau ku leka mai fuana fasuilana na taki sa Moses ki ma na famanatalae na profet ki. Nau si leka lau mai fuana fasuilada, boroi ma nau ku leka lalau mai fuana famamanalana famanatalae kera ki.

18 Nau ku saea ru mamana fua mulu, ana kada ne 'i langi ma na molagali kera to 'ua, nao ta ru tu'u ana taki ki si sui leka ka dao ana kada ru God nia saea ki kai fuli mamana.

19 Nia ne, sa ti boroi 'ana ne nao si rosulia ta taki tu'u, ma ka famanata tani wane fua noni'elalae ana ta taki tu'u, God kai alu nia 'isi ana 'Initoe nia. Boroi ma sa ti ne rosulia taki ki ma ka famanata tani wane fua rosulilana dia nia, God kai alu nia baita laona 'Initoe nia.

20 Nau ku saea fua mulu, dia nao mulu si sasi lea liufia wane famanata ana taki ki, ma na Farasi ki ana sasilae sulia ru ne God nia doria, nia 'afitai 'asiana mulu kai to fainia wane ne God gwaungai fafida ki.

Famanatalae sulia gwuisasue

21 "Kamulu rongoa tafau na fatae talingai ne kera saea fuana koko kia ki 'i nao be 'uri, 'Nao 'oe si sauwanee. Dia sa ti boroi 'ana ne sauwanee, kera kai ngali nia naona na wane kwaiketoi ki.'✡

22 Boroi ma kada ne, nau ku saea fua mulu, sa ti ne guisasu fuana wanefuta nia, kera kai ngali nia naona na wane kwaiketoi ki. Ma sa ti ne ka saea fuana wanefuta nia, ''Oe na ru 'o'oni ga 'ana,' kera kai ngalia naona na wane kwaiketoi ki. Ma sa ti ne ka saea na wanefuta nia ana, 'Ru oewanea,' nia kai leka ana taale 'uria na ere ne saru nao si mae.

23 Nia ne, dia 'oe sasi akau na ana afafue 'oe fuana God fafona na fulifue†, ma 'oe manata to'ona ne nao nia si fola 'ua matangamu fai na wanefuta 'oe sulia na garo lamu,

24 'oe fasia basi afafue 'oe maana fulifue, 'oe oli, 'oe fata kwaimani basi fainia. Sui 'i buri, 'oe oli mai, ma 'oe fi kwatea na afafue 'oe fua God.

25 "Ma dia ta wane ka ngali 'oe fuana kwaiketoilae, 'oe fata kwaimani basi fainia, kada nao kamoro si dao 'ua. Sulia dia kamoro dao na, nia kai kwate 'oe na fuana wane kwaiketoi, ma burina nia ka

✡ **5:21** Eksodas 20:13; Diutronomi 5:17 † **5:23** *fulifue:* Ada to'ona ana Diksonari

keto 'oe, ma nia fi kwate 'oe lau fua wane
kani wane ki, ma na wane kani wane fi
alu 'oe laona beu ni kanie.
26 Nau ku saea fuamu, dia nia 'urinai,
nia 'afitai fua 'oe ka ru fasia na beu ni
kanie leleka 'oe kwatea na malefo 'isi ne
nia bobola fainia kwaekwaee 'oe.

Famanatalae sulia araie

27 "Mulu rongoa na fatae talingai ki
kera saea, 'Nao 'oe si oee.'✡
28 Boroi ma kada ne, nau ku saea fua
mulu, sa ti boroi 'ana ne bubungia ta
keni ana manatae wane ni oeelae, nia oee
suina ana manatana.
29 Nia ne, dia 'oe doria fulia ta ru ta'a
ana bali maa 'o'olo 'oe, 'oe lafua, 'oko 'ui
'ania fasi 'oe. Nia ta lea ga 'ana fuamu dia
'oe 'ui 'ania ta bali ana na nonimu, fasia
God fi 'ui 'ania na nonimu tafau laona
kula ni kwaekwaee.
30 Ma dia 'oe doria fulia ta ru ta'a ana
bali 'aba 'o'olo 'oe, siki musia ma 'oko 'ui
'ania fasi 'oe. Nia ta lea ga 'ana dia 'oe
'ui 'ania ta bali ana nonimu, fasi God fi
'ui 'ania na nonimu tafau laona kula ni
kwaekwaee.✡

Famanatalae sulia kwailukasilae (Matiu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 "Mulu rongoa suina fatae talingai ki
kera saea, 'Sa ti boroi 'ana ne lukasia
na 'afe nia, nia ka kwatea kekedee ana
kwailukasilae fuana.'✡
32 Boroi ma kada ne, nau ku saea fua
mulu, nao ta wane si lukasia na 'afe nia.
Dia wane lukasia 'afe nia, nia ne kwatea
'afe nia ka oee. Ma dia ta wane ka adea
lau na keni nai, na wane nai nia oee
laugo. Te ru go ne wane saitamana ka
lukasia na 'afe nia fafia, dia nia oee ana
ta wane 'e'ete.

Famanatalae sulia 'oi alangaie

33 "Mulu rongoa laugo na fatae talingai
ki kera saea fuana wane ki 'i nao 'ua
na mai, 'Dia 'oe fangasia alangaie 'oe
ana satana God, tama nao 'oe si 'oia na
alangaie 'oe.'✡
34 Ma kada ne, nau ku saea fua mulu,
nao 'oe si fangasia alangaie 'oe ana ta ru.
Ma nao 'oe si fangasia alangaie 'oe ana 'i
langi, sulia God nia gwaungai senai.
35 Ma 'oe si fangasia alangaie 'oe ana
molagali, sulia God nia gwaungai laugo
'i senai. Ma 'oe si fangasia alangaie 'oe
ana 'i Jerusalem, sulia nia ne fere na kingi
baita.
36 Ma nao 'oe si fangasia alangaie 'oe
ana gwaumu, sulia nia 'afitai 'oe ka
saungainia tesi ifu ana gwaumu ka kwao
naoma ka goa.
37 Dia 'oe alangai, saea go, 'Iu.' Naoma
dia 'oe si alangai, saea go 'Nao.' Ma dia
'oe saea lau ta ru, na ru nai leka na mai
fasia sa Saetan na wane ta'a."

Famanatalae sulia kwaiduuilae (Luk 6:29-30)

38 Sa Jesus fata lau 'uri, "Mulu rongoa
tafau na fatae talingai ki fata 'uri, 'Dia ta
wane ka falia na maana ta wane, kera kai
falia laugo maana wane nai. Ma na gwa
lifo laugo fuana duulana ta gwa lifo.'✡
39 Boroi ma kada ne, nau ku saea fua
mulu, nao 'oe si duua ru ne ta wane sasia
ka ta'a fuamu. Dia ta wane ka fidalia
na bali sate 'o'olo 'oe, alamatainia nia ka
fidalia lau bali sate mauli amu.
40 Ma dia ta wane ka ngali 'oe 'uria
na kwaiketoie fua ngalilana na maku lalo
'oe, alamatainia nia ngalia laugo na maku
fafo baita 'oe fuana.
41 Ma dia ta wane ka sumai 'oe fua
ngalilana 'oko ru nia sulia te kada taale,
'oe ngalia lau sulia ruana kada taale.
42 Ma 'oe kwatea fuana ta wane ne
gania ta ru amu. Ma kada ta wane doria
ngali langa ana ta ru amu, 'oe kwatelanga
ana fuana.

Kwaimani ana wane ki ka dia laugo God ne kwaimani ana wane ki (Luk 6:27-28, 32-36)

43 "Mulu rongoa na fatae talingai ki
fata 'uri, 'Mulu ka kwaimani 'amulu ana
wane kwaimani kamulu ki,✡ ma mulu ka
subutainia na malimae kamulu ki.'
44 Boroi ma kada ne, nau ku saea
fua mulu, mulu kwaimani ana malimae
kamulu ki, ma mulu foa fuana sa ti ne
kera famalagaigai kamulu.
45 Dia mulu sasi 'urinai, mulu kai alua
na wele Maa kamulu 'i langi. Sulia nia

✡ **5:27** Eksodas 20:14; Diutronomi 5:18 ✡ **5:30** Jemes 1:14-15; Galesia 5:24 ✡ **5:31** Diutronomi 24:1 ✡ **5:33** Nambas 30:2 ✡ **5:38** Eksodas 21:24; Diutronomi 19:19; Levitikas 24:20 ✡ **5:43** Levitikas 19:18

saungainia na sato, ma ka tala fafia na
wane ta'a ki, ma na wane lea ki tafau go,
ma ka kwatea na ute fua sa tifaida ne kera
fulia ru lea ki, ma fua sa tifaida ne kera
fulia ru ta'a ki.
46 Dia mulu kwaimani go amulu fuana
wane ne kera kwaimani amulu, God nao
si kwaiara kamulu go. Sulia na wane ni
koni malefolae ana takisi boroi, kera sasia
laugo ru nai!
47 Ma dia kamulu fata lea go amulu
fainia na wane kwaimani kamulu ki, nao
kamulu si 'e'ete go fasia na wane ki tafau.
Sulia na wane kera ulafusia God ki boroi,
kera sasia laugo ru nai!
48 Mulu ka to 'o'olo tafau na, dia na Maa
kamulu 'i langi be 'o'olo tafau."

6

Famanatae sulia sasilana na ru lea ki

1 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, "Mulu
madafi kamulu, fasi mulu ka sasia go
'amulu ru lea ki, fua wane ki kera ka ada
to'ona, ma kera ka tango kamulu fainia.
Dia mulu sasi 'urinai, nao mulu si ngalia
ta kwaiarae fasia Maa kamulu 'i langi.
2 Dia 'oe kwatea na kwatelae fuana
'afilana wane siofa ki, nao 'oe si fulan-
gainia fuana wane ki fua sae kera ka
tango 'oe fainia. Sulia na falafala nai,
wane kwalabasa ki ne kera sasia. Kera
kwai'adomi ana wane siofa ki laona beu
fuana folae* ma sulia na taale baita ki
laugo, fua sae wane ki tafau ka tangoda.
Ma nau ku saea fua mulu, God nao si
kwatea ta kwaiarae fuada, sulia kera
ngalia suina kwaiarae kera ki.
3 Ma kada 'oe kwatea ta ru fuana
kwai'adomilae, nao 'oe si fatainia fuana
ta wane, ta wane kwaimani 'amu boroi
nao si saitamana.
4 Kada 'oe kwatea ta ru fuana ta wane,
'oe safungainia fasia ta wane boroi 'ana
nao si ada to'ona naoma ka saitamana.
Sui boroi 'ana 'oe kwate agwa ana, na Maa
'oe ne to mai langi, nia ada to'ona te ki
ne 'oe sasia, ma nia kai kwatea kwaiarae
fuamu."

Famanatae sulia na folae (Luk 11:2-4)

5 Sa Jesus ka fata lau 'uri, "Kada kamulu
foa, nao mulu si dia wane kwalabasa
ne kera foa ga 'ada fua ne wane ki ka
suada. Sulia kada kera foa, kera doria
uulae laona beu fuana folae ki, naoma
sulia taale baita ki, fua ne wane ki ka
suada, ma ka fabaitada. Ma nau ku saea
fua mulu, kera ngalia suina, na kwaiarae
kera ki fasia na wane ne kera fabaitada
ki.
6 Ma kada 'oe foa, 'oe leka ana ta kula
ne to banitai, ma 'oko to senai, ma 'oko
fosia God, ne nao ta wane si ada to'ona.
Sui boroi 'ana nao ta wane si ada to'omu
kada 'oe foa, Maa 'oe ne to mai 'i langi ne
kai suamu. Ma nia laugo ne kai kwaiara
'oe fuana te ne 'oe sasida.
7 "Ana kada mulu foa, nao mulu si dia
lau wane ne kera ulafusia God. Sulia
kada kera foa, kera fata gwala 'asiana, ma
kera nao si saitamana madakwa ana te ki
ne kera saea. Manatada fia dia kera foa
gwala 'urinai, god kera ki kai rongoda.
8 Ma nao mulu si sasi lau dia kera, sulia
Maa kamulu 'i langi nia saitamana tafau
te ki ne mulu bobo 'uria, sui mulu fi gania.
9 "Iu, ana kada mulu foa, mulu fata 'uri,
'Maa kalu 'i langi 'ae,
Kalu doria wane ki tafau kera ka fabaita
satamu, sulia nia 'e abu 'asiana.
10 Dao mai ana gwaungaie 'oe fafia mau-
rilana wane ki tafau.
Ma kwaidoria 'oe kera kai sasia 'i ano dia
laugo ne kera sasia 'i langi.
11 'Oe kwatea mai fua malu na fanga ne
bobola fuana maedangi ne.
12 'Oe manatalugea ta'alae kalu ki, dia
laugo ne kalu manatalugea ta'alae
wane ki tafau ne kera fulia ru ta'a
ki fua malu.
13 'Oe nao si ala'ani kalu fuana ilitoe ka
liufi kalu.
Ma 'oko susi kalu fasia sa Saetan.'
14 "Aia, ma dia mulu manatalugea sa
ti ne fulia ru ta'a ki amulu, Maa kamulu
'i langi nia manatalugea laugo ta'alae
kamulu ki.
15 Ma dia kamulu si manatalugea sa ti
ne nia fulia ru ta'a ki amulu, Maa kamulu
'i langi boroi nao si manataluge kamulu
laugo."

Famanatae sulia abu fangalae

* **6:2** *beu fuana folae:* Ada to'ona ana Diksonari

16 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Ana kada
kamulu abu fanga fuana folae nao mulu
si dia wane kwalabasa ki. Sulia kada
kera abu fanga, kera ada dia wane kera
kwaimanatai ki fua wane ki ka ada to'ona
ne kera abu fanga, ma kera ka fata lea
ada. Aia, ma nau ku saea fua mulu,
na wane ne ki 'afitai kera ka ngalia ta
kwaiarae lau, sulia wane ki kera kwatea
na kwaiarae kera ana tangolada. Ma God
nao si kwatea na ta kwaiarae fuada.
17 Boroi ma ana kada 'oe abu fanga, 'oe
sisiu 'amu, ma 'oko salaka ifu 'amu dia ne
'oe sasia sulia maedangi ki tafau,
18 fua ta wane si ada saitamamu ne
'oe abu fanga. Sui boroi 'ana ta wane si
ada saitamamu, Maa 'oe 'i langi nia ada
ga 'ana to'omu, ma nia kai kwatea na
kwaiarae fuamu sulia te ki ne 'oe sasia.
Nia saitamana ka suamu sulia dangi ki,
sui boroi 'ana nao 'oe si ada to'ona.”

Famanatalae sulia toorue (Luk 12:33-36; 16:13)

19 Sui, sa Jesus ka fata lau 'uri, “Mulu
si konia toorue kamulu ki 'i seki laona
molagali ana kula ne subu ma furalae kai
falia, ma na wane beli ki ka belia.
20 Mulu konia na toorue kamulu ki 'i
langi, kula subu ma na furalae si falia, ma
na wane beli nao si belia.
21 Sulia kada na toorue kamulu nia to 'i
langi, na maurilamulu ka agwai tafau na
'uria 'i langi. Ma kada na toorue kamulu
nia to laona molagali, na maurilamulu ka
agwai tafau na 'uria ru laona molagali ki.
22 “Sulia dia maamu nia lea, 'oko to
laona madakwalae ana famanatalae God,
sulia maamu ne 'e dau talaia mai madak-
walae laona nonimu.
23 Dia nao 'oe si ada to'ona na madak-
walae ne, maamu ne ta'a, ma 'oko to ga
'amu laona maerodo. Mulu madafi ka-
mulu, suli dia mulu noni'ela ana madak-
walae God, laona maurilamulu nia rodoa
'asiana.”
24 “'Afitai ta wane ka rao fuana ro
wane baita 'e'ete. Dia nia 'urinai, nia
kai malimae ana ta wane baita, ma ka
kwaimani ana ta wane baita. Ma nia kai
rao lea fuana ta wane, ma ka luka faburi
ana ta wane. Nia ne, ka 'afitai 'asiana dia
ne mulu rao fuana God ma na malefo lau
ana te kada.

Sa Jesus famanata sulia God fainia toorue (Luk 12:22-31)

25 “Nia ne nau ku saea fua mulu, nao
mulu si manata 'abero sulia te ne mulu
kai 'ania, ma mulu ka kufia, ma te ne
mulu kai ofi ana fafia noni mulu. Sulia
na maurie ne, nia lea liufia na fanga, ma
na noni ne, nia lea liufia na maku.
26 Ada to'ona na fa no ki laona salo,
kera nao si 'abero go sulia raoe ana ta
oole. Ma kera nao si konia go ta fanga, ma
kera si saungainia go ta 'o'obe fuana alu
fangalae. Boroi ma Maa kamulu 'i langi
sangonida ga 'ana. Aia, God nia ada baita
amulu ka liufia fa no ki. Nia ne, God ka
sangoni kamulu.
27 Sui boroi 'ana mulu ka manata 'abero
sulia maurie kamulu ki, nia 'afitai mulu
sasia maurilamulu ka te tau tu'u lau.
28 “Ma 'uta mone ne mulu ka manata
'abero sulia na maku ki? Mulu ada to'ona
basi na takana 'ai ne kera afuraga ki. Kera
nao si rao go, ma kera nao si saungainia
go ta maku fuada.
29 Ma nau ku saea fua mulu, kera ada
kwanga ka liufia maku ne sa Solomon na
kingi nia 'afisida ki.
30 Ma na takana 'ai ki, kera to ga 'ada
sulia ka kada kokoru, ma kera ka 'ui laugo
'anida laona ere. Sui ka 'urinai boroi 'ana,
God nia famasada ana ru lea ki. 'Uri
ma kamulu fitala sae God nao si famasa
kamulu laugo? Na fitoe kamulu ki nia
tu'u.
31 “Nia ne, nao mulu si manata 'abero
'uri, ‘Na fanga, ma na ru ni kufilana, ma
na maku nau ki kai leka mai fasia 'i fai?’
32 Iu, wane ne kera to manata buro ana
God, kera saitamana manata 'abero sulia
ru nai ki. Boroi ma, na Maa kamulu 'i
langi nia saitamana suina ne mulu doria
ru nai ki.
33 Mulu ka doria lalau 'amulu na maurie
ne God nia gwaungai ana fainia sasilana
ru 'o'olo ki. Dia mulu sasi 'urinai, God kai
kwatea ru ne mulu dorida ki.
34 Nia ne, nao mulu si manata 'abero
sulia kwaidorie fuana malakwasi. To na
'ana fuana malakwasi. Nao si bobola
fuana mulu kai konia na 'aberolae malak-
wasi ki fainia na 'aberolae ana maedangi
ta'ena laugo. Sulia maedangi ta'ena to ana
'aberolae bobola fainia ta'ena.”

7

Famanatalae sulia ketolana ta wane
(Luk 6:37-38, 41-42)

1 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nao mulu si ketoa ta wane 'e'ete, fasia God kai keto kamulu laugo.
2 Dia mulu ketoa ta wane, God kai keto 'urinai laugo amulu. Ma taki te ne mulu ketoa ta wane ana, na taki nai laugo ne God kai keto kamulu ana.
3 'Oe too ana ta'alae baita ki, boroi ma 'oe ngatafia ga 'amu ta wane ne nia too ana ta'alae tu'u. 'Oe dia wane ne nia ada to'ona na gegeo laona maana sa tolana, boroi ma nia si ada to'ona go ta bui ano baita ne nia laona maana tala'ana.
4 Ma 'oe ka fata 'uri fuana wane 'e'ete, ‘'Oe fulia ru ne nia ta'a, alamatainia nau fa'o'olosia maurilamu.’ Boroi ma 'oe si manata go sulia ta'alae baita ne 'oe sasida ki.
5 'Oe na wane kwalabasa. 'Oe fasia basi na ta'alae 'oe ki. Sui, 'oe fi bobola fuana kwai'adomilae kau ana ta wane 'e'ete fuana ta'alae nia ki.
6 “Ma nao mulu si kwatea ru abu ki fuana fa kui ki, fasia kera ka abulo, ma kera ka 'ala kamulu. Ma nao mulu si kwatea na gwaalaungi kamulu ki fuana boso ki, fasia kera ka liu ga 'ada fafona.”*

Famanatalae sulia te ne God sasia ana kada kulu gania
(Luk 11:9-13)

7 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Mulu ka gania God fua mulu ka ngalia ru ne mulu gani 'uria. Mulu nanisia kwaidorie kamulu ki ana God, ma nia kai 'adomi kamulu, fua mulu ka dao to'ona. Mulu ka kidikidi ana mae, ma God kai 'ifi fua mulu.
8 Sulia wane ne kera gani ana God, kera ngalia na ru ne kera gania. Ma wane ki ne kera nanisia ru kera doria ki ana God, kera kai dao to'ona. Ma wane ki tafau ne kera kidikidi ana mae, God kai 'ifi fuada.
9 “'Uri ma, sa ti amulu na maa ki, ne dia na wele 'oe nia gani 'uria fanga, ma 'oko kwatea lalau na fau fuana?
10 Ma dia na wele 'oe nia gani 'uria ta ie, ma 'oko kwatea lalau fa tafo fuana? Nao 'asiana!
11 Sui boroi 'ana kamulu wane ta'a ki, mulu saitamana kwatelana na ru lea ki fuana wele kamulu ki. Boroi ma na Maa kamulu ne nia 'i langi, nia lea ka liufi kamulu. 'Urinai nia kai kwatea ru lea ki fuana wane ne kera gani nia 'urida.
12 “Ta te ne mulu doria ana wane 'e'ete ki fua kera ka sasia fua mulu, mulu ka sasia laugo fuada. Sulia nia ne na fadalana na famanatalae ana taki sa Moses, ma na profet ki tafau.”

Na taale 'uria maurie ma 'uria maea
(Luk 13:24)

13 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Mulu ka ru kau ana mae ne sukoni, sulia na taale ma na mae ne baita ma ka reba, nia leka 'uria na maea toto firi. Ma na lekalae sulia ka ngwaluda, ma na wane 'oro ki ne leka sulia na taale nai.
14 Aia, na taale ma na mae ne sukoni nia leka 'uria na maurie firi, ma lekalae sulia ka 'afitai, ma bara wane go ne kera leka sulia.”

Na profet suke ki
(Luk 6:43-44)

15 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Mulu ka madafi kamulu fasia na profet suke ki. Mulu madafi kamulu sulia kera ada dia wane lea ki, boroi ma manatalada ne dia kui kwasi ki ne kera doria falilamulu.
16 Ma mulu kai ada saitamana go 'amulu na profet suke nai ki ana ru ta'a ne kera sasida ki. Kulu saitamana 'ai ki tafau ne lea naoma ka ta'a, sulia fufue ru ne kera fungu ana ki. Ma nia 'afitai ta wane ka ngeda na fufuana 'ai lea fasia na 'oko ngangara.
17 Ma na 'ai lea nia fungu ana fueru lea ki, ma na 'ai ta'a nia fungu laugo ana fueru ta'a ki.
18 'Ai lea 'afitai ka fungu ana fueru ta'a, ma 'ai ta'a 'afitai ka fungu ana fueru lea.
19 'Ai ki ne nao si fungu ana ta fueru lea, kera kai tofuda, ma kai 'ui 'anida laona ere.
20 Nia ne, nau ku saea fua mulu, mulu kai ada saitamana na profet suke ana ru ne kera sasida ki.”

Maedangi ana kwaiketoilae
(Luk 13:25-27; 6:47-49)

* **7:6** Jesus fata 'uri ka fatainia ne Farongoe Lea nao si bobola fua wane aburongo ne 'idufa noni'ela ana.

21 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nao lau
wane ki tafau ne fata 'uri aku, ‘'Aofia 'ae,
'Aofia 'ae,’ ne kera kai to fainia wane ne
God gwaungai fafida ki. Ma sa tifaida ne
kera sasi sulia kwaidoria Maa nau 'i langi
go ne, kera kai to fainia wane ne God kai
gwaungai fafida ki.
22 Ma na wane 'oro ki kera kai fata
'uri fuaku ana maedangi ana kwaiketoilae
nai, ‘'Aofia 'ae, kalu fata na sulia fatalana
God ana satamu, ma kalu ka ifulangainia
anoeru ta'a ki ana satamu, ma kalu ka
sasia ru 'oro ni kwelelae ki ana satamu.’
23 Boroi ma nau kai fata madakwa 'uri
fuada, ‘Nau nao si saitamamulu. Mulu na
wane ta'a ki. Mulu leka tau kau fasi nau!’
24 “Nia ne, wane ki ne kera rongoa
faoraie nau ki, ma ka sasi sulia, kera dia
na wane lioto ne nia saungainia lume nia
fafona mae funu 'ai ki ne nia 'elida ka
koso lola lao ano.
25 Na ute baita ka to, ma kafo ki ka igwa,
ma na kuburu baita ka kwaea na lume
nai, boroi na lume nai nao si 'asia, sulia
nia uu ngasi fafona mae funu 'ai ngasi ki.
26 “Ma na wane ne kera rongoa faoraie
nau ki, ma nao si sasi sulia, kera dia na
wane oewanea ne saungainia na lume nia
fafona one, ma nao nia si 'elia mae funu
'ai ki ka koso lola.
27 Na ute baita ka to, ma kafo ki ka igwa,
ma na kuburu baita ka kwaea na lume
nai, ma na lume nai ka 'asia, ma ka takalo
tafau na.”
28 Ana kada sa Jesus famanata na wane
ki ana ru ki tafau ka sui, kera ka kwele
'asiana,
29 sulia sa Jesus nia famanata ana niki-
lalae God. Na famanatalae nia nao si dia
lau famanatalae wane famanata ana taki
ki.

8

Sa Jesus gura wane matai
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Kada sa Jesus nia koso na mai fasia
gwauna fa uo nai, na fikue baita kera leka
mai sulia.
2 Ma te wane ne kuu* saungia nonina
nia leka mai, ma ka boruru naofana sa
Jesus, ma ka fata 'uri, “'Aofia 'ae, dia
'oe nonimabe, 'oe saitamana gura nau ga
'amu.”
3 Sa Jesus ka taga kau na 'abana, ma
ka samo to'ona nonina, ma ka fata 'uri,
“Iu, nau ku nonimabe. 'Oe mafo na.” Ma
'ali'ali burina faoraie nai ki ne sa Jesus nia
saea fuana, na kuu nai ka siki na fasia
wane nai.
4 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Nao 'oe
si farongoa ta wane ana ru ne nau ku
sasia fuamu. Boroi ma 'oe leka basi,
ma 'oko fatainia nonimu fuana fataabu
God, 'oko alamatainia fataabu God ka iroa
nonimu. Sui 'oko kwatea afafue 'oe dia be
sa Moses nia saea fua kwatelana, fua kai
kwatea famamanae fuana wane ki tafau
ne nonimu nia mafo na.” Ma sa Jesus ka
kwatea wane nai ka leka na 'ana.

Sa Jesus nia gura te wane
(Luk 7:1-10)

5 Ma kada sa Jesus nia dao na ana fere
'i Kapaneam, te wane fanaonao ana wane
ni omee ki fasia 'i Rom, nia leka mai siana
sa Jesus, ma ka gani fua nia kai 'adomia
6 ma ka 'uri, “'Aofia 'ae, na wane rao
nau, nia matai 'asiana, ma ka tio ga 'ana,
ma ka nao si abulotainia go nonina, ma
na nonina ka fii 'asiana.”
7 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Lea ga
'ana, nau kai leka mai 'uria lume 'oe fua
guralana.”
8 Ma wane fanaonao ne ka fata lau 'uri
fuana sa Jesus, “'Aofia 'ae, nau nao si
bobola fua ne 'oe leka mai 'i laona lume
nau. 'Oe fata go mai 'amu, ma na wane ni
rao nau kai 'akwa na.
9 Nau ku saitamana 'oe bobola ga 'amu
fuana sasilana ru nai, sulia nau talaku na
wane nau ku rao farana na wane baita ki,
ma nau ku too ana wane ni omee ki ne
kera rao farana gwaungaie nau. Ma dia
nau ku fata 'uri fuana ta wane, ‘'Oe leka,’
ma nia ka leka na. Ma dia nau ku fata 'uri
fuana ta wane, ‘'Oe leka mai,’ nia ka leka
laugo mai. Ma dia nau ku saea ta wane
rao nau, ma ku 'uri, ‘'Oe sasia ru ne,’ nia
ka sasia na.”
10 Ma kada sa Jesus rongo na ru nai, nia
ka kwele 'asiana. Ma nia ka abulo fuana
wane ne kera leka sulia ki, ma ka fata 'uri
fuada, “Nau ku saea fua mulu, nau si ada

* **8:2** *kuu:* Ada to'ona ana Diksonari

to'ona 'ua ta wane ne nia famamana 'uri,
sui boroi 'ana laona 'i Israel.
11 Ma nau ku saea fua mulu, wane
'oro ne nao lau Jiu ki kai leka mai fasia
fere 'oro laona molagali fua 'adolae fainia
koko kia ki sa Abraham, sa Aesak, ma sa
Jakob ana fafanga ana elelae 'i langi.
12 Ma 'orolada Jiu ki ne tala'ana kera ka
'ado ana ru lea ki 'i langi, God kai lalida
'uria kula rorodoa. Ma kada kera to ana
kula nai, kera kai angi, ma kera kai 'ala
girigiri ana lifoda, sulia kera nonifi."
13 Ma sa Jesus ka abulo lau fuana wane
baita nai, ka fata 'uri fuana, "'Oe oli kau.
Nau ku sasia na ru ne 'oe gania, sulia 'oe
famamana nau." Ma ana kada nai go, na
wane rao be nia ka 'akwa na.

Sa Jesus gura wane matai 'oro ki
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Ma ana te maedangi, sa Jesus ka leka
mai 'i lume sa Pita. Kada sa Jesus ru
'i lume, nia ka ada to'ona fungo keni sa
Pita nia tio ga 'ana, ne nia matai ana
'ako'akolae baita.
15 Ma sa Jesus ka samo to'ona 'abana
na keni ne. Ma ana kada nai go, na
'ako'akolae nai ka sui na fasia. Nia ka
'akwa na, ma ka tatae ka sasi fanga na
fua sa Jesus.
16 Ma kada nia saulafi na, wane ana fere
nai kera ka ngalia mai wane 'oro ki siana
ne anoeru ta'a ki rufida. Ma sa Jesus ka
ifulangainia anoeru ta'a nai ki fasida ana
fatalana go. Ma nia ka gura laugo wane
matai ki tafau.
17 Kada nia sasia na ru nai ki, nia
famamana na fatalana na profet Aesaea
be kedea ka fata 'uri, "Nia ne famauri kia
fasia na mataie ki."✡

Lekalae burina sa Jesus nia 'afitai
(Luk 9:57-62)

18 Ma kada sa Jesus nia ada to'ona wane
'oro kera oku mai kalikalia, nia ka fata 'uri
fuana fafurongo nia ki, "Kulu tofolo 'uria
bali 'osi loko."
19 Ana kada nai laugo, te wane
famanata ana taki ki 'e leka mai siana sa
Jesus ka fata 'uri, "Wane Famanata† 'ae,
nau doria ku leka fai 'oe 'i fai boroi 'ana
ne 'oe leka 'uria."
20 Kada sa Jesus rongoa fatalana, nia
ka fata 'uri, "Nao nia si ngwaluda. Na
kui kwasi ki kera too ana na kula kera
ki fuana tiolae, ma na no ki laugo kera
too ana na nui kera ki. Boroi ma nau,
na Wele nia Wane,‡ nau nao si too ana
ta lume fuana maleulae ana."
21 Ma te wane ana fafurongo nia ki, ka
fata fuana sa Jesus ka 'uri, "'Aofia 'ae,
'oe alamatainia fua nau kai leka, ku to
basi fainia maa nau leka nia mae, nau ku
faitoli ana ka sui, nau ku fi leka kau suli
'oe."
22 Sa Jesus olisia ka fata 'uri, "Nao.
'Oe leka na mai fai nau ana kada nai.
Alamatainia wane ne kera mae na, kera
kai faitoli na 'ada ana wane mae kera ki."

Sa Jesus nia balufia na kuburu ma na nanafo
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 Ma sa Jesus ka tae laona baru fainia
fafurongo nia ki.
24 Ma ana kada kera 'idu tau na kau,
mae kuburu ka dao 'ali'ali mai, ma na
asi ka lulua, ma ka magara na mai fafia
na baru nai. Ma na baru nai karangi kai
kuruu na. Boroi ma sa Jesus nia ka maleu
ga 'ana laona baru nai.
25 Na fafurongo nia ki kera ka faada,
kera ka fata 'uri, "'Aofia 'ae! 'Oe famauri
kulu! Kulu karangi mae na."
26 Ana kada nai sa Jesus ka fata 'uri
fuada, "'Uta ne kamulu ka mau? Nau ku
ada to'ona na famamanalae kamulu aku
nao si baita." Sa Jesus ka fata 'urinai
fuada ka sui, nia tatae, ma ka fata nikila
fuana kuburu ma na nanafo, fua kera ka
aroaro. Ma ana kada nai go, na kuburu
ma na nanafo ki kera ka aroaro na, ma
ka fola na.
27 Ma na fafurongo nia ki kera kwele
'asiana, ma kera fata 'uri, "Wane 'uta ne?
Na kuburu ma na nanafo boroi kera ro na
sulia!"

Sa Jesus ifulangainia anoeru ta'a ki fasia ro wane ki
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Ma kada kera dao na ana bali 'osi
ana mae fere 'i Gadara, sa Jesus ka dao

✡ **8:17** Aesaea 53:4 † **8:19** *Wane Famanata:* Ada to'ona ana Diksonari ‡ **8:20** *Wele nia Wane:* Ada to'ona ana Diksonari

to'ona ro wane ne anoeru ta'a ki to adaro.
Ro wane ne ki keroa to mai laona mae
faoda fuana alulana wane mae ki. Ma
sulia keroa balubalua 'asiana, ne kwate
ma nao ta wane si dao karangia go kula
ne keroa to ana.
29 Ana kada anoeru ki ne to ana ro
wane nai ki, kera ada to'ona sa Jesus, kera
ka akwa 'uri, “Wele God 'ae, te ne 'oe
doria sasia amalu? 'Uri ma 'oe leka mai
fua famalagaigai lamalu 'i naona kada ne
fagaigailae kai dao?”
30 Ana kada nai, na boso 'oro ki kera
fanga karangia senai.
31 Na anoeru nai ki kera gania sa Jesus
kera 'uri, “Dia 'oe ifulangai kalu, 'oe
ala'ani kalu leka 'uria laona boso loko ki.”
32 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana anoeru
nai ki, “Mulu leka na!” Ma kera ka ru tafa
mai, ma kera ka leka na laona boso nai
ki. Ma boso nai ki kera lae toli na sulia
ninimana obaraoe nai 'uria laona 'osi be.
Ma kera ka mae tafau senai.
33 Ma na wane ne kera ada sulia boso
nai ki, kera ka lae 'ali'ali 'uria fere kera.
Ma kera ka fata sulia ru ne sa Jesus sasia,
ma na te ne nia fuli fuana ro wane be ki
fainia na anoeru be ki.
34 Ma na wane ki tafau ana mae fere
nai kera ka leka mai fuana adalae to'ona
sa Jesus. Ana kada kera dao siana, kera
ka odua fua nia leka fasia fere kera.

9

Sa Jesus gura te wane nonina mae
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 Aia, sa Jesus fainia na fafurongo nia
ki, kera ra laona baru, ma kera ka tofolo
lau ana 'osi baita nai 'i Galili. Ma kada
kera dao na ana fere nia 'i Kapaneam,
2 tani wane kera ka ngalia mai te wane
ne nonina mae 'i fafona 'ifitai siana sa
Jesus, fua nia ka gura. Ma kada sa Jesus
nia ada saitamana na famamanae kera,
nia ka fata 'uri fuana wane nonina mae
nai, “Nao 'oe si mau lau wele nau. Nau
ku manatalugea na ta'alae 'oe ki.”
3 Ana kada nai, tani wane famanata ana
taki ki kera manata 'uri, “Taifilia God go
ne saitamana manatalugea ta'alae ki. Nia
fabolotania fainia God.”
4 Ma sa Jesus nia saitamana go ana
manatairu kera ki laona lioda, ma nia ka
fata 'uri fuada, “Mulu si manata ta'a lau
'urinai.”*
5 'Urinai nia ka fata 'uri, “Dia nau ku
fata 'uri fuana wane nonina mae ne,
‘Ta'alae 'oe ki, nau ku manatalugea na,’
nao mulu si ada to'ona go ne nia fuli.
Boroi ma dia nau ku fata 'uri, ‘Tatae, ma
'oe fali,’ senai kamulu ka fi ada to'ona ne
nikilalae 'e nia aku fuana guralae.
6 Kada nau gura wane ne, nau fatainia
fua mulu ne nau, na Wele nia Wane, nau
ku too ana nikilalae fua manatalugelana
na ta'alae ki.”
Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana wane
nonina mae nai, “'Oe tatae, ngalia 'ifitai
'oe, ma 'oko leka na fere 'oe.”
7 Ana kada nai go, wane nai ka tatae,
ma ka oli na 'uria fere nia.
8 Ana kada ne wane ki kera ada to'ona te
ne sa Jesus nia fulia, kera kwele, ma kera
mau. Ma kera ka tangoa God sulia nia
kwatea na nikilalae 'urinai fuana wane ki.

Sa Jesus riisia sa Matiu
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

9 Ma kada sa Jesus nia leka na fasia kula
nai, nia ka ada to'ona sa Matiu. Nia gouru
ga 'ana ana kula fuana konilana malefo
ana takisi, sulia ne nia rao senai. Ma sa
Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe leka mai fai
nau.” Ma sa Matiu tatae, ma ka leka na
fainia.
10 Ma burina ne sa Jesus nia talaia sa
Matiu fuana fafurongo nia, nia ka leka
fanga na 'i lume nia. Ma na tooa ni
koni malefo ana takisi ki to laugo senai.
Ma tani wane aburongo, kera fanga laugo
fainia sa Jesus ma na fafurongo nia ki.
11 Ma kada Farasi ki kera ada to'ona ru
nai, kera ka fata fuana fafurongo nia ki
kera 'uri, “Nia bobola fuana nia si fanga
lau fainia wane aburongo ki.”
12 Sa Jesus ka rongoa ru nai, ma ka fata
'uri, “Wane ne nao kera si matai ki, kera
si doria go ta wane kwaigurai, boroi ma
wane ne kera matai ki, kera ka bobo 'uria
wane kwaigurai.
13 Mulu manata basi sulia fadalana
Kekedee Abu be 'uri, ‘Nau dori kamulu

* **9:4** Sa Jesus ka saitamana kera ka famamana taifilia go God ne ka gura wane ki. ✡ **9:13** Hosea 6:6

kai kwaimanatai fuana wane ki, ma nao
lau na afafue kamulu ki.’✡ Nau kusi leka
lau mai fuana riilae 'uria wane 'o'olo ki
fua kera kai kari abulo, boroi ma na wane
ne abulolada ta'a ki lalau ne, nau ku leka
mai fuana riilae 'uria tatala manatalae.”

Na ledilae sulia na abu fangalae
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Burina ru nai ki, na fafurongo sa Jon
wane ni Siuabu ki, kera leka mai siana
sa Jesus, kera ka fata 'uri, “Kalu fainia
na Farasi ki, kalu saitamana kalu ka abu
fanga. Ma 'uta mone ne fafurongo 'oe ki
nao si sasi 'urinai?”
15 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Nia si
bobola fua tooa ne kera too ana fafanga
ana araie ne kera kwaimanatai. Sulia ne,
kada arai falu nia ga 'ana 'ua faida, wane
ki kera eele. Boroi ma kada kai dao mai
kada ne kera kai talaia na arai falu fasida.
'Urinai, kera fi abu fanga, sulia ne kera
kwaimanatai. Nia ne nao si bobola fua
fafurongo nau ki kera ka abu fanga kada
nau ku to 'ua ga 'aku faida.”
16 Sui sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nao
ta wane si modea ta maku ne nia muu
ana ta ngingisi maku falu. Sulia dia nia
sasi 'urinai, na ngingisi maku falu nai ka
musia na maku 'ua nai sulia maku falu
nia lukuluku burina taufilana, ma nia ka
sasia mae kwakwa ne 'e baita 'asiana.
17 “Ma mulu saitamana laugo, nia nao
si bobola fuana ta wane ka alua waeni
falu laona ngwai 'ua ana 'ungana nanigot,
sulia ngwai 'ua nai si bose. Dia nia sasi
'urinai, kada na waeni nai kai torotoro go
mai, nia ka musia na ngwai 'ua nai, ma
na waeni nai ka 'igitai, ma na ngwai nai
ka ta'a na. Nia ne wane kai alua waeni
falu 'i laona ngwai falu ne nia saitamana
kai bose fua ro ru nai ki nao si ta'a.”

Sa Jesus nia gura ro keni ki
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Kada sa Jesus nia fatae 'ua, te wane
fanaonao ana wane Jiu ki 'e leka mai. Ma
nia ka boruru 'i naona sa Jesus, ma ka fata
'uri, “Na wele keni nau fi mae go. Nau
ku doria 'oe leka mai fua 'oe alua 'abamu
fafia fua nia ka mauri lau.”
19 Ma sa Jesus fainia na fafurongo nia
ki kera ka leka fainia wane nai.
20 Ma ana kada kera leka 'ua ga 'ada,
te 'afe ne gwa 'abu tafangia, ma nia ka
matai ana sulia akwala ma ro fangali ki,
nia ka leka mai burina sa Jesus, ma ka
samo to'ona kakamuna maku gwala nia.
21 Sulia na keni ne nia manata 'uri, “Sui
boroi 'ana dia nau ku samo to'ona na
kakamuna maku sa Jesus, nau ku 'akwa
na.”
22 Kada nia samo to'ona na kakamuna
maku nia, sa Jesus ka abulo, ma ka ada
to'ona na keni nai, ma ka fata 'uri fuana,
“'Oe si manata 'abero lau. 'Oe 'akwa na,
sulia 'oe famamana nau.” Ma ana kada
nai go, na mataie nai ka suina fasia.
23 Ma kada sa Jesus fainia na fafurongo
nia ki kera dao, kera ru 'i lume wane
fanaonao nai, kera ka ada to'ona na wane
ki kera ufia na 'au ana maea, ma na wane
'oro ki lau go kera oku senai, ma kera ka
angi.
24 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana wane
nai ki, “Kamulu tafau go mulu ru 'i maa.
Wele keni ne nao si mae go, boroi ma
nia maleu ga 'ana.” Kada kera rongoa
sa Jesus nia fata 'urinai, kera ka waelasia
lalau.
25 Ma 'i burina na wane ki kera ka leka
fasia, sa Jesus ka ru kau laona mae lume
ne wele keni nai tio ana, ma ka samo 'i
maana 'abana wele keni nai, ma nia ka
tatae.
26 Burina ru ne sa Jesus nia sasia, na
faoraie sulia talofia na lofaa nai tafau.

Sa Jesus gura ro wane maada rodo ki

27 Burina sa Jesus nia leka kau fasia
kula nai, na ro wane maada rodo ki keroa
leka burina sa Jesus, keroa ka akwa, ma
keroa ka fata 'uri, “'Oe Wele ana kwalafa
sa Deved, 'oe manatai karo!”
28 Ma ana kada sa Jesus nia ru 'i laona te
lume, ro wane maada rodo nai ki keroa ka
ru laugo 'i burina. Ma sa Jesus ka fata 'uri
fuadaro, “'Uri ma kamoro famamana ne
nau bobola fuana guralana maamoro?”

Ma keroa ka olisia ka fata 'uri, “Iu,
'Aofia.”
29 Ma sa Jesus ka samo to'ona na
maadoro, ka fata 'uri, “Sulia ne kamoro
famamana, ru nai ka fuli mamana na
fuamoro.”

30 Ma na maadoro ka ada na, ma sa
Jesus ka fata nikila fuadaro nao keroa si
farongoa ana ta wane.
31 Boroi ma kada keroa ru na kau, keroa
fi fata na 'adaro sulia sa Jesus siana sa
tifaida ne keroa dao to'ona laona lofaa
nai.

Sa Jesus gura te wane ngiduna ato

32 Aia, ma kada ro wane be ki keroa
ru kau, tani wane kera ngalia lau mai te
wane siana sa Jesus. Na ngiduna wane
nai ato, sulia te anoeru ta'a ne rufia.
33 Ma sa Jesus ka ifulangainia anoeru
ta'a nai fasia wane nai. Sui, na wane ne
ka fata laugo 'ana. Ma na wane ne kera
oku ana kada nai, kera ka kwele 'asiana
ana, ma kera ka fata 'uri, "Nao kulu si ada
to'ona 'ua mai ta ru 'uri 'i Israel!"
34 Boroi ma na Farasi ki, kera ka
ngengea sa Jesus, kera 'uri 'ada, "Wane
gwaungai ana anoeru ta'a ki ne kwatea
nikilalae fuana wane ne ka ifulangainia
ana anoeru ta'a ki."

Sa Jesus nia kwaimanatai fuana Jiu ki

35 Ma kada sa Jesus nia liu ana fere
baita ki ma na mae fere tu'u ki, nia ka
famanata laona beu fuana folae kera ki,
ma ka fulangainia na Farongoe Lea sulia
'Initoe God, ma ka gura wane ne kera
matai ana mataie 'e'ete ki tafau.
36 Ma sa Jesus nia ada to'ona na konie
nai, ma ka kwaimanatai 'asiana fuada
sulia kera ka manata 'abero, ma kera si
bobola fua 'afilada talada. Kera dia sipsip†
ki ne nao ta wane fuana adalae sulida.
37 Ma nia ne sa Jesus ka fata 'uri fuana
fafurongo nia ki, "Na wane ne kera sasi
akau na fuana famamanalae ana God ki,
kera dia na ru 'oro ki 'i laona oole fuana
konilada. Boroi ma, wane fuana konilana
na ru nai ki, kera si 'oro.
38 Nia ne, mulu fosia God fua nia kwatea
mai wane ni rao ki fai kamulu."

10

Sa Jesus nia filia na akwala ma ro lifurongo ki
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Sa Jesus ka saea na mai akwala ma ro
wane fafurongo nia ki siana, ma ka kwa-
tea na nikilalae fuada fuana ifulangailana
na anoeru ta'a ki, ma fuana guralana na
mataie 'oro 'e'ete ki tafau.
2 Ma na satana na akwala ma ro li-
furongo* nia ki ne 'uri: etana, sa Simon
(ne nia saea laugo ana sa Pita), ma na
wanefuta nia sa Andru, ma sa Jemes ma
sa Jon, ro wele sa Sebedi ki.
3 Ma sa Filip, ma sa Batolomiu, ma sa
Tomas, ma sa Matiu, na wane ni konilana
malefo ana takisi,† ma sa Jemes na wele
sa Alfeas, ma sa Tadeas,
4 ma sa Simon, ta wane ana tooa Jiu ne
kera doria tarilana na wane Rom ki fasia
'i Israel, ma sa Jiudas Iskariot na wane be
nia 'olomaelana sa Jesus fuana malimae
nia ki.

Sa Jesus odua na akwala ma ro lifurongo ki
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

5 Ma sa Jesus ka odua na akwala ma ro
wane nai ki, ka 'uri, "Nao mulu si leka 'i
safitana wane nao lau Jiu ki, ma mulu si
ru 'i laona tani fere ana wane 'i Samaria‡
ki.
6 Mulu leka lalau 'amulu siana wane
Israel ki, ne kera dia na sipsip ki ne kera
tafeo na 'ada.
7 Ma ana kada kamulu leka, kamulu ka
fulangainia 'uri, 'Kada God kai gwaungai
ana wane nia ki, nia dao karangi kamulu
na!'
8 Ma mulu kai gura wane matai ki, ma
mulu kai taea wane mae ki, ma mulu kai
gura na wane ne kuu nia saungida ki, ma
mulu kai ifulangainia na anoeru ta'a ki.
Kamulu ngali 'o'oni ana, 'urinai ne mulu
kwate 'o'oni laugo.
9-10 Na wane ni rao, nia bobola fuana
wane ki ka ada sulia. Nia ne ana kada
kamulu leka, nao mulu si 'abero 'uria dau
fafilana ta malefo. Nao mulu si ngalia ta
ngwai. Ma nao mulu si ngalia ta ro 'aba
maku naoma ta ruana tae butu, naoma ta
fa kubau boroi.
11 "Ma dia kamulu dao ana ta fere, mulu
ada 'uria ta wane ne doria kai kwalo
kamulu 'uria 'i laona lume nia. Ma mulu

† **9:36** *sipsip:* Ada to'ona ana Diksonari * **10:2** *lifurongo:* Ada to'ona ana Diksonari † **10:3** *wane ni konilana malefo ana takisi:* Ada to'ona ana Diksonari ‡ **10:5** *Samaria:* Ada to'ona ana Diksonari

to fainia wane nai leka ka dao ana kada
mulu leka fasia mae fere nai.
12 Ma ana kada kamulu ru 'i laona ta
lume, mulu fata 'uri fuana wane ne kera
to senai, ‘God kai falea kamulu, ma na
aroaroe nia kai to fai kamulu 'i laona
lume ne.’
13 Dia ne wane laona lume nai kera
kwaimani fai kamulu, na falealae kamulu
kai to laugo fai kera. Ma dia nao, na
falealae nai ka oli laugo mai fua mulu.
14 Aia, ma dia kamulu dao ana ta fere,
ma nao ta wane si nonimabe go fuana
kwalo kamulu laona lume nia, naoma
kera ka noni'ela ana rongolana fatala-
mulu, mulu leka fasia senai. Ma ana kada
mulu leka fasia, mulu tafusia gegeona ano
fasia 'aemulu dia na fabasue na fuada ne
God kai keto kera, sulia kera noni'ela ana
rongolana fatalana God.
15 Ma nau ku saea ru mamana fua mulu,
ana fa dangi ne God kai ketoa na molagali,
na kwaekwaee ne nia kai kwatea fuana
wane nai ki kai baita liufia kwaekwaee
ne God kai kwatea fuana wane ta'a be
ki laona ro mae fere be 'i Sodom ma 'i
Gomora ki.”

Sulia fagaigailae
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Mulu
fafurongo lea, nau ku eresi kamulu kau
'uria 'afitaie, sulia kamulu leka na dia
sipsip ki siana wane ta'a ki ne kera dia
na kui kwasi ki ne kera doria falilamulu.
Nia ne, mulu adaada lea, ma nao kamulu
si sasia ta ru garo ne kera fafi kamulu ana.
17 Mulu ada suli kamulu, sulia tani
wane kera kai dau kamulu, ma kera ka
talai kamulu siana wane kwaiketoi ki,
ma kera namusi kamulu laona beu fuana
folae kera ki.
18 Sulia ne mulu leka suli nau, kera kai
tara kamulu siana wane fanaonao ma na
kingi kera ki fuana ketolamulu. Ma ana
kada kera sasi na 'urinai, mulu farongo
ana na Farongoe Lea fuada ma fuana
wane nao lau Jiu ki.
19 Kada kera ngali kamulu 'i naona
wane ni kwaikefusi ki, nao mulu si man-
ata 'abero 'uria ta te ne mulu kai saea ma
mulu kai fata 'uta ana, sulia God na ne kai
kwatea faoraie ki fua mulu fuana saelana
ana kada nai.
20 Nao kamulu si fata taifili kamulu na.
Na Anoeru God na Maa kamu mai langi
ne kai fafata kamulu.
21 “Wane 'oro ki, kera kai kwatea na
wanefuta kera ki talada fuana saungilada.
Ma na maa ki, kera kai sasi 'urinai laugo
ana wele kera ki. Ma na wele ki, kera kai
olisusu ma kera kai kwatea na maa fainia
gaa kera ki fuana saungilada.
22 Na wane 'oro ki, kera noni'ela amulu
sulia kamulu na fafurongo nau ki. Ma dia
sa ti boroi 'ana ne ka famamana ngasi,
leka ka dao ana na 'isilana kada ana
'afitaie, God kai famauri nia.
23 Dia wane ana te fere kera famala-
gaigai kamulu, mulu tafi, mulu leka fasia
mae fere nai 'ali'ali, ma kamulu ka leka
lalau 'amulu 'uria ta fere 'e'ete. Nau ku
saea fua mulu na ru mamana, nau Wele
Nia Wane, nau kai oli lau mai ana kada
ne mulu nao si fasuia na raoe kamulu ana
mae fere Israel ki.
24 “Aia, na wane ne nia rongo ru ga
'ana, nia 'afitai ka baita liufia na wane ne
famanata nia. Ma na wane ni rao nao si
baita liufia na wane gwaungai nia.
25 Nia ka lea fuana wane rongo ru kera
kai usulia na wane famanata nia. Ma na
ru ne kera sasia ana wane gwaungai, kera
kai sasia laugo ana wane rao nia ki. Ma
dia nau, na wane gwaungai kamulu, kera
sae nau ana sa Saetan§ ne wane gwaungai
ana anoeru ta'a ki, 'urinai ma kamulu
boroi, kera kai sae kamulu ana sataeru ki
ne ta'a 'asiana.”

Maungia God
(Luk 12:4-7)

26 Sa Jesus ka fata lau fuana fafurongo
nia ki ka 'uri, “Nao mulu si mau ana na
wane ki. Ru ki tafau ne wane ki kera
safungainia, God kai fatainia. Ma na ru
agwa ki tafau, God kai fata sulia.
27 Ma na ru ne nau ku saea fua mulu
'i laona rodo, mulu kai saea lau go ana
dangi. Ma ru ne nau ku kwalaro ana fua
mulu, mulu fata fola ana fua na wane ki
tafau.
28 Ma nao mulu si maungia na wane ki
ne kera saungia na noni mulu ka mae,
boroi ma nia 'afitai fuana saungilana na

§ **10:25** Bielsebul nia ta sataeru laugo ana sa Saetan. Ada to'ona *Bielsebul* ana Diksonari.

mangomulu. Mulu maungia lalau God, sulia nia ne bobola fainia na fafunuilana na mangomulu ma na noni mulu laona kula ni kwaekwaee.
29 Ma na no tu'u ki boroi ne, nia 'afitai fuana ta te no ada ka 'asia 'i ano dia na Maa kamulu 'i langi nao si alamatainia.
30 Aia, ma kamulu boroi, na ifu ana gwaumulu ki, God nia saitamana tafau go.
31 Nia ne nao mulu si mau, sulia God nia manata baita ana wane ki ka liufia na fa no tu'u 'oro ne ki!
32 "Dia ta wane nia fulangainia 'i nao-fana wane ki ne nia na fafurongo nau, nau ku fulangainia 'urinai laugo fuana Maa nau 'i langi.
33 Ma dia ta wane kai tofe nau 'i maana wane ki, nau kai tofea laugo fua Maa nau 'i langi."

Daroe sulia famamanalana sa Jesus
(Luk 12:51-53; 14:26-27)

34 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, "Nao mulu si fia lau sae nau ku leka mai fainia aroaroe fuana molagali. Nao nau si ngalia go mai aroaroe. Nau ku leka mai fua tolingilana wane ki.
35-36 Na malimae wane, nia ne ta wane go ana kwalafa nia. Sulia wele fi baita ki, kera kai fua fainia maa kera ki. Ma na keni sari ki, kera kai fua fainia gaa kera ki. Aia, na keni ne 'afe mai ki boroi, kera kai fua fainia fungo keni kera ki.
37 "Ma sa ti boroi 'ana ne ka kwaimani ana na maa nia naoma na gaa nia ka liufi nau, nia nao si bobola ka leka buriku. Ma sa ti boroi 'ana ne ka kwaimani fuana wele nia ki ka liufi nau, nia nao si bobola ka leka buriku.
38 Ma nia 'afitai fuana ta wane ka dia ta fafurongo 'aku, sulia dia nia nao si nonimabe fuana lekalae buriku, sui boroi 'ana kada nia kai nonifi ma kai mae ana 'airarafolo.
39 Ma sa ti boroi 'ana ne noni'ela ni leka buriku sulia ni doria ka sasi 'ana sulia kwaidoria nia ki tala'ana, nia kai talafia na maurie firi. Boroi ma dia sa ti boroi 'ana ne nao nia si sasi sulia kwaidoria nia ki tala'ana, ma nia nonimabe kai mae sulia nia leka buriku, nia kai too ana maurie firi.

Kwaiarae ki
(Mak 9:41)

40 "Ma sa ti boroi 'ana ne nia kwalo kamulu, nia kwalo nau laugo. Ma sa ti boroi 'ana ne kwalo nau, nia kwaloa laugo God ne nia odu nau mai.
41 Ma sa ti boroi 'ana ne kwaloa na profet, sulia ne wane nai nia rao fuana God, nia kai ngalia na kwaiarae dia laugo na kwaiarae ne God kwatea fuana profet. Ma sa ti boroi 'ana ne kwaloa na wane 'o'olo, sulia na wane nai nia 'o'olo, nia kai ngalia na kwaiarae dia na wane 'o'olo.
42 Ma nau ku saea ru mamana fua mulu, dia ta wane ka kwatea ta titiui kafo gwari fuana ta te wane ana na fafurongo ne nau ki, sulia ne nia na fafurongo nau, nia kai ngalia laugo ta kwaiarae."

11

Sa Jesus ma sa Jon wane ni Siuabu
(Luk 7:18-35)

1 Kada sa Jesus nia fata fuana akwala ma ro fafurongo nia ki ka sui, nia ka leka lau fuana 'ainitalolae ana Farongoe Lea fainia famanatalana wane ana mae fere ki kalikalia 'i Galili.
2 Ana kada nai sa Jon wane ni Siuabu nia to 'i laona beu ni kanie, ma nia ka rongoa na raoe ne sa Jesus Christ nia sasia ki, ma nia ka kwatea tani wane ana fafurongo nia ki kera ka leka siana sa Jesus.
3 Ma kera ledia, kera ka fata 'uri, "'Oe farongo kalu mai. 'Uri ma 'oe na ne na Christ ne sa Jon saea kai dao mai, naoma kalu ka makwalia lau amalu ta wane 'e'ete?"
4 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Mulu ka oli kau, ma mulu ka farongoa sa Jon ana na ru ne mulu rongoa ma mulu ka suana ki.
5 Na wane ne maada rodo ki, kera ka ada lau. Ma na wane ne 'aeda mae ki, kera ka fali lau. Ma na wane ne kuu saungida ki, na nonida ka mafo na. Ma na wane ne alingada 'e boko ki, kera ka rongo lau. Ma na wane ne kera mae ki, kera ka mauri lau.✡ Ma na Farongoe Lea be, nau ku 'ainitaloa na 'ana fuana wane siofa ki.✡

✡ **11:5** Aesaea 35:5-6 ✡ **11:5** Aesaea 61:1

6 God kai falea na wane ki tafau ne nao
kera si noni'ela 'ani nau, sulia na ru nau
ku sasia ki."
7 Kada ne na fafurongo sa Jon ki kera
oli na, sa Jesus ka fata sulia sa Jon fuana
fikue nai, ka 'uri, "Ana kada kamulu leka
siana sa Jon laona lofaa 'eke'eke, sa ti ne
kamulu leka fuana adalae to'ona senai?
Ta wane ne manata ruarua ka dia ga 'ana
ta ngosa rade ne nia gelogelo ana kuburu?
Nao! Sa Jon nia nao lau wane 'urinai.
8 'Uri ma, te ne kamulu leka fuana
adalae to'ona? Ta wane ne nia ofi ana
maku ne folilana baita? Nao! Sulia wane
ne kera ofi 'urinai ki, kera to 'i laona lume
kingi ki.
9 Kamulu farongo nau mai. Te ne
kamulu leka kau fuana adalae to'ona? Ta
profet? Iu! Nia ta profet mamana! Ma
nia liufia na profet 'i nao ki tafau.
10 Sa Jon na be kera kekede sulia laona
Kekedee Abu ana kada God nia fata fuana
Christ ka 'uri, 'Ada basi, nau kai kwatea
kau na wane ni ngali fatae nau 'i nao amu,
fua nia kai sasi akau ana wane ki fuamu.'
11 "Nau ku saea ru mamana fua mulu,
sa Jon nia talingai ka liufia na wane ki
tafau ne kera futa mai 'i laona molagali
ne. Sui ka 'urinai boroi ana, na wane
ne kera tu'u ki laona 'Initoe God, kera
talingai ka liufia sa Jon.*
12 Aia, safali mai ana kada sa Jon nia
etangia fulangailana na Farongoe Lea
leka ka dao ta'ena, na wane ta'a ki kera ka
firu sualia ma falia na famanatalae sulia
na 'Initoe God.
13 Na taki sa Moses ki, ma na profet ki
tafau leka ka dao ana kada sa Jon, kera
fata 'ainitaloa mai sulia daolana mai na
Christ.
14 Kera saea sa Elaeja na profet kai oli
lau mai 'i naona na Christ. Ma nia lea
fua mulu ka famamana ne sa Jon na ne
sa Elaeja be.
15 Dia ta wane doria ka saitamana lea
ana ru ne, nia ka fafurongo lea."
16 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri fuada,
"Kamulu wane kada nai, kamulu dia te?
Kamulu dia na kaela wele ne kera oku 'i
maana usie ana ro okue ki. Ma te bali ada
ka akwa kau fua tani wele ka 'uri,
17 'Kalu ufi 'au, ma mulu si ngwae go
sulia. Ma kalu ka ngufia na fa ngu sulia
maee fua mulu, ma mulu si kwaimanatai
go.'
18 Kada sa Jon wane ni Siuabu dao mai,
nia abu fanga, ma nao si kufia ta waeni,
ma kera ka saea sae nia too ana anoeru
ta'a.
19 Sui, kada nau, na Wele nia Wane, nau
ku dao mai, nau ku fanga oku, ma nau ku
ku fainia wane ki, ma mulu ka fata laugo
'uri, 'Mulu ada to'ona! Nia fanga baita,
ma ka ku baita ana waeni, ma nia ka
kwaimani ana wane ne kera koni malefo
ana takisi ki ma wane abulolada ta'a ki
laugo.' Boroi ma, wane ne kera rosulia
na liotoe God ki, kera fatainia ne God nia
mamana."

Fere baita ki nao si famamana sa Jesus (Luk 10:13-15)

20 Burina sa Jesus fata 'urinai ka sui, nia
ka safali ka ngatafia na mae fere be nia
sasia mai na fanadae 'oro ki ana, sulia
wane ana mae fere nai ki kera ulafusia
kari abulo fasia ta'alae kera ki.
21 Sa Jesus nia fata lau 'uri, "Nia ta'a
'asiana na fua mulu ne mulu to 'i Koresin.
Ma kamulu ne mulu to 'i Betsaeda ka
'urinai laugo. Sulia mulu si famamana na
fanadae 'oro be nau ku sasia fua mulu ki.
Dia kera sasia fanadae nai ki 'i Taea ma 'i
Saedon† 'i nao, na wane senai ki kera ka
gouru 'i ano, ma kera ka rufia maku bilia
ki, ma kera ka farafua nonida ana fue, fua
ne ka fatainia ne kera kari abulolae tafau
na fasia abulo ta'alae kera ki.
22 Ru mamana ne nau ku saea fua mulu,
ana fa dangi God kai ketoa wane ana
molagali ne, na kwaekwaee kamulu kai
baita ka liufia kwaekwaee wane 'i Taea
fainia Saedon ki.
23 "Aia, kamulu na tooa 'i Kapaneam,
mulu kwaesae God kai lafu kamulu 'uria
'i langi. Boroi ma, nia kai 'ui lalau ana
kamulu 'i laona kula ni kwaekwaee. Sulia
na fanadae be nau ku sasida 'i mae fere
kamulu ki, dia nau ku sasi mai 'urinai 'i
Sodom, 'urinai wane 'i Sodom ki kera ka
kari abulo na, ma God nao si fafunuia fere
kera ki.
24 Nia ne, nau ku saea fua mulu, ana
fa dangi ne God kai ketoa na wane ana

* **11:11** Sa Jesus saea ru ne sulia nao ta raoe si talingai ka liufia fatalolana ne na Christ kai dao fatai mai. Na raoe ne be sa Jon sasia. † **11:21** Na ro fere baita ne ki, kera talo fainia ta'alae kera ki.

molagali, na kwaekwaee kamulu kai baita
ka liufia na wane 'i Sodom ki."

Leka mai mulu mamalo
(Luk 10:21-22)

25 Ana kada nai, sa Jesus ka foa ka fata
'uri, "Maasi, 'oe ne 'oe gwaungai ana ru
ki tafau 'i langi ma 'i ano laugo. Nau ku
tango 'oe, sulia ne 'oe fatainia gwaungaie
'oe fuana wane ne kera dia wele tu'u ki,
ma 'oe safungainia ru ne ki fasia wane ne
fabaitada sulia kera saitamarue, ma kera
ada saitamana ru 'oro ki.
26 Iu Maasi, nia 'urinai na sulia na
kwaidoria 'oe 'ua na mai 'i nao."
27 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana fikue
nai, "Maa nau nia kwatea ru ki tafau
na fuaku. Ma taifilia na Maa go ne nia
saitamana na Wele nia. Ma taifilia laugo
na Wele tala'ana ne nia saitamana Maa
nia, ma taifili go wane ne na Wele nia
filida fuana fatailana fuada ki, ne kera
saitamana na Maa.
28 "Na fatae talingai ne na wane
famanata ana taki sa Moses ki kera alua
fua mulu ki, nia kwate ma mulu ka
laeororo na farada. Mulu leka mai siaku,
ma nau kai lafutainia fasi kamulu.
29 Ma mulu ro aku, ma nau kai
famanata kamulu, sulia na falafala nau ki
marabibi ma ka aroaro, ma mulu kai dao
to'ona na mamalolae fuana mangomulu.
30 Na kwaitalailae nau fua mulu, nia
ngwaluda fua lekalae sulia."

12

Sa Jesus na ne wane
'initoa ana Sabat
(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Ma ana kada nai, ana te Sabat, sa Jesus
fainia na fafurongo nia ki, kera liu folo
ana te oole witi.* Ma ana kada nai, na
fafurongo nia ki kera fiolo, ma kera ngeda
fueru ki, ma kera ka 'ania.
2 Ma tani wane ana Farasi ki kera ada
to'oda. Ma kera ka ngatafia sa Jesus
kera ka 'uri, "'Oe ada to'ona! Na ru ne
fafurongo 'oe ki kera sasia, nia 'oia na taki
sa Moses ki, sulia kera ngeda witi ne ana
Sabat!"
3 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Nau
ku saitamana kamulu idumia laona Buko
Abu ru be sa Deved na kingi nia sasia 'i
nao. Ana kada nai, sa Deved fainia wane
nia ki kera fiolo 'asiana,
4 nia ka leka 'i laona 'O'obe Abu God,
ma na 'inita fataabu† ka kwatea fuana
sa Deved na beret ne kera 'auabua fuana
God. Ma sa Deved ka 'ania na beret nai,
ma ka kwatea laugo fuana wane nia ki,
ma kera ka 'ania. Boroi ma na taki kulu
alamatainia fua taifilia go na fataabu God
ki ne kera saitamana 'anilana. Ma nao
kulu si ada to'ona laona Buko Abu ne God
nia guisasu fuana sa Deved."✡
5 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, "Nau
ku saitamana kamulu idumia laona Buko
Abu, na taki ki sulia fataabu ki‡ be kera
rao laona Beu Abu God ana Sabat. Kera
rao ga 'ada boroi ma God nao si keto kera
go.
6 Aia, nau ku saea fua mulu, na wane
ne nia na seki 'e baita liufia na Beu Abu
God.
7 Iu, God nia fata 'uri, 'Nau ku dori
kamulu kai kwaimanatai fuana wane ki,
ma nao lau na afafue kamulu ki.'✡ Ma dia
kamulu saitamana fadalana na ru ne, nia
'afitai fua mulu ka ketoa na wane nau ki,
sulia kera nao si garo go.
8 Sulia ne nau, na Wele nia Wane, nau
too ana na nikilalae fuana saelana ru ne
wane ki kera saitamana ka sasia ga 'ada
ana Sabat."

Sa Jesus nia gura te wane
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

9 Ma kada sa Jesus nia leka fasia na kula
nai, nia ka leka laona beu fuana folae
kera.
10 Ma te wane ne 'abana mae to laugo
laona beu fua folae nai. Ma tani wane
kera ledia sa Jesus 'uri, "'Uri ma nia
bobola ga 'ana fuana guralana wane
matai ki ana Sabat?" Kera ledia 'urinai
fua sae kera ka dao to'ona ta ru fua kera
ka fata maana sa Jesus ana 'oilana taki
God.
11 Ana kada nai, sa Jesus ka ledi kera
lau ka 'uri, "Mulu farongo nau basi, dia
ta wane amulu, na sipsip nia 'e 'asia laona
ta kilu ana Sabat, 'uri ma nia nao si leka
lafua lau fasia na kilu ana fa dangi nai?

* **12:1** *witi:* Ada to'ona ana Diksonari † **12:4** *'inita fataabu:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **12:4** 1 Samuel 21:1-6; Levitikas 24:9 ‡ **12:5** *fataabu ki:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **12:7** Hosea 6:6

12 Mulu saitamana, God ada to'ona
wane ne 'e talingai ka liufia na sipsip.
Aia, sulia wane ne nia talingai 'urinai, nao
nia si garo go fua sasilana ta ru lea, ma
'afilana ta wane ana Sabat."
13 Ana kada nai go, sa Jesus ka fata 'uri
fuana wane nai 'abana mae, "'Oe taga mai
'abamu." Ma wane nai ka taga na 'abana.
Ma ana kada nai go, na 'abana be mae ka
lea laugo 'ana dia ruana bali 'aba.
14 Ma ana kada na Farasi ki kera ada
to'ona na ru nai, kera ka ru tafau 'i
maa. Ma kera ka oku fua lokoerue fua
saungilana sa Jesus.
15 Kada sa Jesus nia rongoa ne kera oku
fua lokoerue fua saungilana, nia ka leka
na fasia fere nai. Ma na wane 'oro ki, kera
leka sulia sa Jesus, ma nia ka gura wane
ne kera matai ki tafau.
16 Ma sa Jesus ka fata luida kera nao si
fata suli nia siana ta wane lau.
17 Nia sasi 'urinai fua sae ka famamana
na fatalana God be profet Aesaea nia saea
ka 'uri,
18 "Na wane rao nau ne, nau ku filia fua
ka sasia raoe nau.
Nau ku kwaimani 'asiana ana, ma ku eele
'asiana sulia.
Nau kai kwatea kau na Anoeru nau fua
ka to fainia.
Aia, na wane ne nia kwatea laugo kwaike-
toilae 'o'olo fuada wane ne nao lau
Jiu ki.
19 Nao nia si to ana olisusue, ma nao si
akwa baita, ma nao nia si fata falea
nia maana fere ki.
20 Nao nia si luka faburi ana na wane siofa
ma wane ngwatautau ki.
Ma nia kai kwatea kwaiketoilae 'o'olo
fuana wane ki.
21 Na wane ne, wane 'oro laona molagali
ki tafau, kai manata ngado ana." ✡

Nikilalae sa Jesus nia baita liufia sa Saetan (Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

22 Sui burina, tani wane kera ngalia mai
te wane siana sa Jesus fuana guralana.
Wane ne, anoeru ta'a nia rufia, ma na
maana ka rodo, ma na ngiduna ka ato.
Ma sa Jesus ka gura na wane nai, ma nia
ka ada ma ka fata lau.
23 Na fikue nai ka kwele, ma kera ka
ledi kera kwailiu 'uri, "'Uri ma na wane
be God nia filia, ma ka futa ana kwalafa
sa Deved na kingi 'oto ne?"
24 Ma kada tani Farasi kera rongoa na
ru nai ki, kera ka fata 'uri, "Nao lau nia ne.
Sa Jesus nia ifulangainia na anoeru ta'a ki
ana nikilalae sa Saetan na 'inita anoeru
ta'a."
25 Ma sulia ne sa Jesus nia saitamana
go ana manatalada, nia ka fata 'uri fuada,
"Dia tooa laona ta fere baita kera firu
fai kera talada, 'urinai fere baita nai kai
takalo. Ma dia ta fere, naoma na wane
ma na 'afe ma na wele nia ki, kera firu
fai kera talada, nia 'afitai fuana kera ka
to oku.
26 Ma na 'initoe sa Saetan ne 'urinai
laugo. Dia sa Saetan kai firu fainia tooa
ne kera leka sulia, 'urinai kera kai takalo
kwailiu go.
27 "Iu, ma mulu saea nau ku ifulan-
gainia anoeru ta'a ki ana nikilalae sa
Saetan. 'Urinai ma nikilalae sa ti mone
ne tani fafurongo amulu kera ifulangai
anoeru ta'a ki ana? Sa Saetan? Nao
'asiana! Ru nai ki, fatainia ne kamulu
garo.
28 "Nau ku ifulangainia anoeru ta'a ki
ana nikilalae God. Ma nia ka fatainia na
fua mulu ne 'Initoe God fafia wane ki dao
karangi na mai siamulu.
29 "Aia, dia ta wane doria ka ifulan-
gainia ta anoeru ta'a, wane nai ka nikila
ka liufia sa Saetan. Ka dia laugo wane ne
doria kai ru laona lume na wane nikila
fuana ngalilana ru nia ki. Nia ka nikila
ka liufia wane nai, fua ka ngwaluda fua
kanilana wane nikila nai, sui nia ka fi
ngalia ru nia ki.
30 "Aia, sa ti ne nao nia si leka mai
buriku, nia na malimae nau. Ma sa ti ne
nao si kwai'adomi aku fua konilana mai
wane ki siana God, nia ka takalongai kera
na fasia God.
31-32 Sulia nia 'urinai, nau ku saea fua
mulu, God saitamana kai manatalugea ru
ta'a ki tafau ne wane nia sasia ma na
ru ta'a ne nia saea. Ma dia ta wane
ka fata ta'a aku na Wele nia Wane, God
saitamana ka manatalugea go ana. Boroi
ma dia ta wane ka fata falia na raoe
Anoeru Abu, God nao si manatalugea

✡ **12:21** Aesaea 42:1-4

wane nai, sui boroi 'ana kada ne, naoma
ta kada ne nia mai 'ua."

Na 'ai fainia na fueru
(Luk 6:43-45)

33 Sa Jesus ka fata lau 'uri, "Kamulu
saitamana dia mulu too ana 'ai lea, na
fueru boroi ka lea laugo. Ma dia kamulu
too ana 'ai ta'a, na fueru boroi ka ta'a
laugo. Dia laugo wane, sulia ru lea ki leka
mai fasia na wane lea, ma ru ta'a ki leka
mai fasia na wane ta'a.
34 Ma kamulu dia go amulu kaelana fa
baeko tolo ki! Ma 'afitai 'asiana mulu
ka saea ta ru ka lea, sulia na manatalae
kamulu ki nia ta'a. Te ne nia to laona
manatana wane, nia 'e ru mai 'i maa ana
fatalana.
35 Na wane ne lea, na fatalana boroi ka
lea laugo. Ma na wane ne ta'a, na fatalana
boroi ka ta'a laugo.
36 "Nau ku saea fua mulu, kada ana
kwaekwaee, God kai ketoa wane ki tafau
laona molagali fua faoraie ta'a ne kera
saea ki.
37 Ma God kai ketoa wane ana fatalada
talada. Dia faoraie ta wane 'e lea, God
kai fulangainia wane ne ni 'o'olo. Ma
dia faoraie ta wane ka ta'a, God kai
fulangainia na wane ne ni garo."

Na Farasi ki kera gania
sa Jesus fua sae nia kai
fulia ta fanadae
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 Sui tani wane famanata ana taki ki
ma tani Farasi, kera leka mai siana sa
Jesus, kera ka fata 'uri fuana, "Wane
Famanata 'ae, kalu doria 'asiana 'oko sasia
ta fanadae, fua ka fatainia God ne odu 'oe
mai."
39 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Kamulu
wane ta'ena, kamulu wane ta'a ki, ma
nao mulu si famamana go God. Sulia
mulu doria adalae to'ona fanadae ne kai
fatainia nikilalae God, boroi ma nia 'afitai
fua mulu fua adalae to'ona. Mulu kai ada
to'ona fanadae dia na ru be nia fuli fuana
sa Jona na profet be 'i nao.
40 Sa Jona be to laona guina gwasasu
sulia olu fa dangi ma olu fa rodo ki. Aia,
nau, na Wele nia Wane, kai 'urinai laugo.
Nau kai to laona ano sulia olu fa dangi ma
olu fa rodo ki.
41 Ma ana kada God kai ketoa wane ki,
wane ne kera to 'i Ninifa, kera kai tatae
fua kera ka fata sulia na garoe kamulu ki.
Kera sasi 'urinai, sulia kera kari abulo na
fasia na ta'alae kera ki, ana kada sa Jona
'ainitaloa fuada. Ma te wane nia talingai
ka liufia sa Jona nia to na fai kamulu. Sui
boroi ana, nao mulu si kari abulo go fasia
ta'alae kamulu ki.
42 Ma ana kada God kai ketoa na wane
ki, na gwaungai keni 'i Siba, nia kai tatae
laugo fua faorailae sulia na garoe kamulu.
Na keni ne nia sasi 'urinai, sulia nia leka
mai fasia fere nia ne 'e tau fua rongolana
liotoe sa Solomon na kingi. Ma te wane
talingai ka liufia sa Solomon nia to ga 'ana
fai kamulu. Sui boroi 'ana, nao mulu si
doria go rongolana."

Olilana mai anoeru ta'a
(Luk 11:24-26)

43 Sa Jesus ka fata 'uri lau, "Kada kera
ifulangainia anoeru ta'a nia leka fasia
ta wane, nia ka kali kwailiu laona lofaa
'eke'eke, nia ka nani 'uria ta kula fua nia
kai to ana. Ma dia nia nani ma ka nao na,
44 nia kai manata 'uri, 'Nau oli 'uria na
wane be nau to mai ana 'i nao, ma nau
ku leka mai fasia.' Ana kada nia oli mai
ka dao, nia ka ada to'ona wane be nia
kwaitaboi ma ka fa'o'olosia na maurilana
tafau.
45 Kada nia ada to'ona ne nia 'urinai, nia
oli ma ka talaia lau mai ta fiu anoeru ne
ta'a ka liufi nia, kera leka mai, ka to na
laona wane be. Ana kada nai, na tolana
wane nai fi ta'a ka liufia na 'i nao. Ma
nia kai 'urinai laugo fua mulu wane ana
ta'ena, mulu wane ta'a ki, ma tolamulu fi
ta'a ka liufia na 'i nao."

Tooa mamana sa Jesus, kera wane ne
rosulia God
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Ana kada sa Jesus nia faorai 'ua fuana
wane ki, gaa nia fainia sasina ki kera dao
mai. Ma kera ka uu ga 'ada 'i maa, kera
ka fata mai 'uria fua kera ka faorai fainia.
47 Ma te wane ana wane nai ki ka fata
'uri fua sa Jesus, "Gaa 'oe fainia sasimu ki,
kera uu go mai 'ada 'i maa, kera dori kai
faorai fai 'oe."
48 Sa Jesus ledi kera ka 'uri, "Sa tifaida
ne gaa nau ma sasiku ki?"

49 Ana kada nai, sa Jesus ka fatainia na
fafurongo nia ki, ma ka fata 'uri, “Mulu
ada to'ona basi. Kera na ne gaa nau ki
ma sasiku ki.
50 Sulia sa ti ne sasi sulia na kwaidoria
Maa nau 'i langi, nia ne wanefuta nau, ma
na waiwane nau, ma na gaa nau.”

13

*Na tarifulae sulia na wane ne takalon-
gainia na mege witi
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)*

1 Ana maedangi nai laugo, sa Jesus
ru kau fasia lume nai, ma ka leka 'i
ninimana na 'osi, ma ka gouru 'i ano
fuana famanatalae.
2 Ma sulia na fikue baita kera oku kalia,
nia ka ra laona te baru, ma ka gouru
laona, ma na wane ki kera ka uu kau 'ae
one.
3 Sui nia ka farongo kera ana ru 'oro ki
ana fatae tarifulae ki, ka 'uri, “Te wane
nia leka ka takalongainia mege witi ki
laona oole nia.
4 Ma kada nia takalongainia mege witi
nai ki, tani mege witi kera 'asia sulia na
kakaloe, ma no ki kera lofo mai, ma kera
ka 'anida tafau.
5 Ma tani mege witi kera 'asida ana kula
faula ki, kula ne ano si baita. Ma kera
bulao 'ali'ali sulia ne ano nao si 'oro.
6 Ma kada ne sato nia tae mai, nia ka
satofia na witi ne masubu ki, ma kera ka
kuku laugo, sulia lali ru ki nao si koso lola.
7 Ma tani mege witi kera 'asida 'i safi-
tana na 'oko ngangara, ma nia ka karo
fafia witi ki.
8 Ma tani mege witi lau kera 'asida 'i
laona ano lea, ma kada kera tae mai,
kera ka fungu ana fueru 'oro ki. Ma tani
witi kera ka fungu ana te talanga fueru,
ma tani witi kera fungu ana ono akwala
fueru, ma tani witi lau kera fungu ana olu
akwala fueru ki.”
9 Ma sa Jesus ka fasuia fatalana ka 'uri,
“Dia ta wane doria ka saitamana lea ana
ru ne ki, nia ka fafurongo lea.”

*Sa Jesus ka fata ana tarifulae ki fuana
wane 'oro ki
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)*

10 Na fafurongo nia ki leka mai siana,
ma kera ka ledi 'uri ana, “'Uta ne 'oe fata
fuana wane ki ana fatae ana tarifulae ki?”
11 Sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Kada sui
ki, God nao si famadakwa 'uta ne nia kai
gwaungai ana wane nia ki. Boroi ma
ta'ena, na madakwalae nia dao na fua
mulu. Ma na wane ne nao lau fafurongo
nau ki, nao nau si famadakwa fuada.
12 Sa ti boroi 'ana ne to ana ta madak-
walae tu'u sulia 'initoe God, God kai lado
gwauna, fua nia ka to ana madakwalae
'oro ka kali'afu. Boroi ma sa ti ne nao si
rosulia famanatalae ne ki, ta madakwalae
tu'u ne nia to ana sulia 'Initoe God, God
kai olitainia fasia.
13 Aia, nau ku fata fuada ana tarifulae
ki, sulia wane ne ada to'ona ru nau
ku sasida ki, boroi ma kera nao si ada
saitamana. Kera rongoa fatalaku, boroi
ma kera nao si malingainia.
14 Nia 'uri fua ka famamana fatalana sa
God be sa Aesaea na profet nia kedea ka
'uri,
‘Kera kai fafurongo ma kera kai fa-
furongo, boroi ma kera nao si saita-
mana farongoe nau.
Ma kera kai ada ma kera kai ada, boroi
ma kera nao si ada to'ona te ne nau
sasia fuada.
15 Sulia ne manatada ka ngasi, ma kera
kai bokota na alingada, ma kera kai
bokota laugo na maada.
Fasia maada ka ada to'ona, ma alingada
ka rongoa, ma na manatada ka ma-
lingainia fatalaku, ma kera abulo
mai 'uri nau ma nau ku gurada.’ ”✡
16 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “'Oilakie
fua mulu, sulia ne maamulu ada to'ona na
raoe nau ku sasia ki, ma na alingamulu ka
rongoa famanatalae nau ki.
17 Ru mamana nau ku saea fua mulu, na
profet 'oro ki, ma na wane 'o'olo ki 'i nao,
kera doria adalae to'ona ru ne mulu ada
to'ona ki, boroi ma kera nao si ada to'ona.
Ma kera doria na rongolana ru ne mulu
rongoa ki, boroi ma kera nao si rongoa.

*Fadalana na tarifulae
be sulia na wane takalongainia mege witi
(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)*

✡ **13:15** Aesaea 6:9-10

18 “Mulu fafurongo na 'uria fadalana
tarifulae ne sulia na wane ne takalon-
gainia mege witi.
19 Tani wane ne rongoa na farongoe
sulia 'Initoe God, ma kera nao si ma-
lingainia, 'urinai sa Saetan ka leka mai,
ma ka laua fatalana God fasida ne kera
rongoa. Kera dia mege witi ne 'asida sulia
na kakaloe, ma no ki ka 'anida.
20 Ma na mege witi ne kera 'asia 'i
fafona ano ne faula, kera dia wane ne
kera rongoa fatalana God, ma kera ka
ngalia, ma kera ka eele 'asiana.
21 Boroi ma fatalana God nao si lalisusu
go laona maurilada. Nia ne fitoe kera
ki ka mauri go sulia ka kada tu'u. Ana
kada ne kera dao to'ona 'afitaie, ma na
nonifilae ki sulia farongoe lea ne, kera ka
fasia go na fatalana God.
22 Ma tani wane kera dia mege witi ne
'asida safitana 'oko ngangara ki. Kera ron-
goa fatalana God, boroi ma kera manata
'abero 'ada sulia ru ki ana maurie kera,
ma kera ka manata baita ana malefo. Ma
ru nai ki, nia dia 'oko ngangara ki ne karo
fafia fatalana God laona maurilada. Kera
nao si tatala go laona maurilada dia na
witi ne nao si fungu go ana ta fueru.
23 Ma tani wane lau kera dia mege
witi ne kera 'asida laona ta ano lea.
Kera rongoa fatalana God, ma kera ka
malingainia, ma kera fatainia tolae 'o'olo
ka dia witi ne nia fungu ana fueru ki.
Tani witi te talanga fueru, ma tani witi
ono akwala fueru, ma tani witi olu akwala
fueru.”

Tarifulae sulia na laue ta'a ki

24 Sa Jesus ka saea lau te tarifulae fuada,
ka 'uri, “Na 'Initoe God nia dia na wane ne
fasia na mege ru lea ki laona oole nia.
25 Ma ana te rodo, kada ne wane ki kera
maleu, na malimae nia 'e leka mai ma ka
takalongainia tani mege laue ta'a safitana
mege witi ki. Sui nia ka leka na 'ana.
26 Ma kada ne mege ru lea kera bulao
mai, ma ka safali fungu, na mege laue ta'a
be ki kera bulao laugo.
27 Na wane ni rao nia ki, kera leka mai
siana, kera ka ledia 'uri, ‘Wane baita 'ae,
'oe fasia na mege ru lea ki be. Ma laue
loko ki kera leka mai fasia 'i fai?’
28 Ma nia ka olisida ka 'uri, ‘Na malimae
nau nena sasia ru nai.’ Ma wane ni rao
nia ki, kera ledia 'uri, ‘'Oe doria kalu leka
failia laue ta'a loko ki?’
29 Nia ka olisida ka 'uri, ‘Nao, fasia kada
mulu failia na laue loko ki, mulu ka falia
laugo tani witi.
30 Mulu alu kera tae oku na 'ada leka
ka dao ana kada ni konirue. Ma kada
nai na, nau kai saea fuana wane ne kera
konia ru nau ki, ku 'uri: Mulu lafua laue
ki 'i nao, ma mulu kani fikuda, ma mulu
ka sungida. Sui mulu fi lafua ru lea ki,
ma mulu ngalia mai 'uria laona 'o'obe ni
taingaie nau.’ ”

'Initoe God safalilana tu'u boroi ma nia baita ana ali'afulana
(Mak 4:30-32; Luk 13:18-21)

31 Sui sa Jesus ka saea lau te tarifulae ka
'uri, “Na 'Initoe God nia 'uri: Te wane nia
ngalia te mege 'ai tu'u ne kera saea ana
mastad,* ma ka fasia laona oole nia.
32 Ma sui boroi 'ana na mege ru nai ka
tu'u ana mege ru ki tafau, kada nia tae
mai, nia alua na 'ai ne baita ka liufia na
'ai ki tafau laona oole nai. Ma kada na
'ai nai 'e baita ma ka ululua, ma na no ki
kera saungainia nui kera ana sarana 'ai
nai.”
33 Sui sa Jesus ka fata lau ana ta tarifu-
lae ka 'uri, “Na 'Initoe God 'e dia na isi tu'u
fuana faubulana na beret, ne ta keni nia
ngalia, ma ka dolalia fainia fulaoa 'oro,
leka na kumu nai ka bose, ma ka fane.”
34 Sa Jesus 'idufa fata sulia na ru ne ki
tafau ana na tarifulae ki fuana fikue nai.
35 Nia sasi 'urinai fua sae ka famamana
na fatae God ne profet nia kedea ka 'uri,
“Nau kai fata ana tarifulae ki fuana wane
ki.
Ma nau kai fadaa na ru ne agwa ki safali
na mai ana kada nau ku saungainia
na molagali.”✡

Sa Jesus fadaa tarifulae sulia na laue ta'a ki

36 Sui sa Jesus ka fasia na fikue nai ma
ka ru laona lume. Ma na fafurongo nia
ki ka dao mai siana, ma kera ka fata 'uri,

* **13:31** *mastad:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **13:35** Psalm 78:2

"'Oe fadaa basi fua malu na tarifulae be
sulia na laue nai ki laona oole."
37 Nia ka olisida ka 'uri, "Na wane ne
nia fasia na mege ru lea ki, na ne nau, na
Wele nia Wane.
38 Ma na oole na ne molagali, ma na
mege ru lea ki na ne na wane God ki
farana 'Initoe nia. Ma na laue nai ki ne
na wane rosulia sa Saetan ki.
39 Ma na malimae ne nia fasia na laue
ki, na ne sa Saetan. Ma kada ana konirue
na ne suilana na molagali, ma na wane
ne kera konirue na ne na 'ainsel ki.
40 Kada ne wane rao ki kera konia laue
ki, ma kera ka sungida laona ere, nia ka
dia laugo ana suilana molagali.
41 Nau, na Wele nia Wane, kai kwatea
'ainsel nau ki, kera ka konia wane ne
kera sasia ru ta'a ki, ma na wane ne
kera fagaroa wane ki, ma na 'ainsel ki ka
lafuda fasia 'Initoe nau.
42 Ma kera ka 'ui 'ani kera laona ere,
kula ne kera kai angi, ma kera ka 'ala
girigiri ana lifoda.
43 Aia, na wane 'o'olo ki, kera kai tala
dia na sato laona 'initoe Maa kera. Dia ta
wane doria ka saitamana lea ana ru ne ki,
nia ka fafurongo lea."

Na tarifulae ki

44 Sa Jesus ka fata laugo 'uri fuana
fafurongo nia ki, "Na 'Initoe God nia dia
na malefo baita ne kera saufinia laona
oole. Ma kada ta wane nia ada to'ona, nia
ka safungainia laugo 'ana. Ma nia ka eele,
ma nia leka ka 'oifoli ana ru nia ki tafau,
ma ka folia na oole nai, fua sae nia ka
ngali 'ana malefo baita nai.
45 "Ma na 'Initoe God nia dia laugo
na wane 'oifoli ne nia nani 'uria na fau
ngwairoiro lea ki ne folilana baita 'asiana.
46 Kada nia dao to'ona ka mae fau tu'u
ne ngwairoiro, ma liulana 'e baita 'asiana,
nia ka leka, ka 'oifoli ana ru nia ki tafau,
ma nia fi folia.
47 "Na 'Initoe God nia dia laugo na furai
ne kera dee ana laona asi, ma kera ka
deea ana ie 'e'ete ki tafau.
48 Ma kada nia fungu, na wane ne kera
dee ki kera tara 'i sara, ma kera ka gouru
'i ano. Sui kera ka konia na ie lea ki laona
kukudu ki, ma kera ka 'ui 'ania na ie ta'a
ki.
49 Nia dia laugo suilana molagali. Na
'ainsel ki kera kai leka mai, ma kera ka
efoa na wane ta'a ki fasia na wane lea ki.
50 Ma na wane ta'a ki, kera ka 'ui 'anida
laona ere, ma senai kera ka angi, ma kera
ka 'ala girigiri ana lifoda."
51 Sui sa Jesus ka ledida ka fata 'uri,
"Kamulu saitamana ru nai ki?"
Ma kera olisia kera ka 'uri, "Iu."
52 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Ka-
mulu na wane ne nau ku famanata ka-
mulu na. 'Urinai mulu ka famanata ana
fatae sulia 'Initoe God. Mulu saitamana
lea ana na taki sa Moses laona Alangaie
'Ua ma na fatae falu ne nau ki."

Na wane Nasaret ki kera noni'ela ana sa Jesus
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Kada sa Jesus nia fata ana tarifulae
nai ki ka sui, nia ka leka na fasia mae fere
nai.
54 Ma nia ka oli lau mai ana mae fere
nia 'i Nasaret. Ma nia ka leka laona beu
fuana folae fua famanatalana wane ki.
Ma kada wane ki kera rongoa, kera ka
kwele 'asiana, ma kera ka fata 'uri, "Na
nikilalae sa ti ne kwate nia ka famanata
ana fatalana God 'uri, ma fainia sasilana
fanadae ki?
55 Kulu saitamana go akulu ne nia wele
sa Josef ga 'ana ne, na wane saitamana
saungailana ru ki ana 'ai, ma gaa nia ne
ni Mary. Na wanefuta nia ki ne sa Jemes,
sa Josef, sa Simon, ma sa Jiudas.
56 Ma na waiwane nia ki, kera to ga 'ada
fai kulu 'i seki. 'Uta ne nia ka saitamarue
'asiana 'uri?"
57 Ma ana kada nai, kera ka noni'ela ana
sa Jesus.
Sui sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Na
profet nia 'afitai fuana wanefuta nia ki,
ma na wane ana mae fere nia ki, ka
fabaita."
58 Ma sa Jesus nao si sasia fanadae 'oro
ki ana mae fere nia, sulia wane nai ki,
kera noni'ela si famamana.

14

Kera saungia sa Jon wane ni Siuabu
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

* **14:1** *Herod Antipas:* Ada to'ona ana Diksonari

1 Ana kada nai, sa Herod Antipas* na
kingi 'i Galili, nia rongoa farongoe sulia
sa Jesus,
2 ma nia ka fata 'uri fuana wane ne kera
rao fainia ki, “Wane ne, nia sa Jon wane
ni Siuabu nia mauri lau! Nia ne ka sasia
lau fanadae ki.”
3-4 Ana kada sa Jon nia mauri 'ua, sa
Herod nia adea ni Herodias na 'afe saoana
nia sa Filip†. Ma sa Jon ka ngatafia sa
Herod ka 'uri, “Na taki God nia luia 'oe
nao si adea 'afe saoamu.” Nia ne sa Herod
ka kwatea tani wane fua kera ka daua sa
Jon, ma kera ka kania, ma ka alu nia laona
beu ni kanie. Sa Herod sasia ru ne sulia
na 'afe nia ni Herodias ne doria.
5 Ana kada sa Jon to laona beu ni kanie,
sa Herod 'e doria 'asiana saungilana,
boroi ma nia mau ana wane ki, sulia kera
saea sa Jon nia ta wane ana profet ki.

6 Sui ana te maedangi, sa Herod 'e saun-
gainia te fafanga baita fuana manatalae
to'ona fa dangi nia futa ana. Ana fafanga
nai, na sari ni Herodias nia leka mai
ka ngwae fuana sa Herod fainia wane
kwaimani nia ki fua kera ka ada ana.
Kada sa Herod ada to'ona sari ne nia
ngwae, nia 'e eele 'asiana fainia.
7 Ma nia ka fata alangai fuana sari nai
ka 'uri, “Ta te ne 'oe gania aku, nau ku
kwatea fuamu.”
8 Aia, gaa na sari ne nia fata 'uri fuana
sari nia, “'Oe gani, 'oko fata 'uri, ‘Nau ku
doria 'oe kwatea mai na gwauna sa Jon
wane ni Siuabu fuaku ana kada ne na. 'Oe
alua mai fafona tae ru.’ ” Ma sari ne ka
sasi na 'urinai.
9 Ma kada sa Herod nia rongoa ru ne,
nia ka kwaimanatai 'asiana. Sui boroi
'ana, nia 'e sasia na 'ana, sulia nia eta fata
alangai na, ma na wane ki ne kera fanga
fainia kera rongoa tafau na.
10 Ma nia ka kwatea wane rao nia ki
ka leka siki musia luana sa Jon wane ni
Siuabu laona beu ni kanie.
11 Ma kera ngalia mai gwauna sa Jon
fafona tae ru, kera ka kwatea fuana sari
ni Herodias. Ma nia ngalia ka kwatea
fuana gaa nia.
12 Kada na fafurongo sa Jon ki kera
rongoa na ru nai, kera leka mai, ma kera
ka ngalia nonina, ma kera ka faitolia na.
Sui, kera leka ka farongoa sa Jesus ana.

Sa Jesus nia sangonia lima to'oni wane ki
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

13 Ana kada sa Jesus nia rongoa ru nai
fuli fua sa Jon, nia ka fasia kula nai, ma ka
leka taifilia laona baru 'uria kula ne nao
ta wane si to ana. Na wane ki kera rongoa
ru ne sa Jesus sasia, ma kera fasia na fere
kera ki, kera ka leka burina sulia taale.
14 Ma kada sa Jesus 'e koso, ma ka ada
to'ona na fikue baita, nia ka kwaimanatai
fuada, ma ka gura na wane ne kera matai
ki.
15 Ma ana saulafi nai, na fafurongo nia
ki kera leka mai siana, kera ka fata 'uri,
“Kula ne, nao ta wane si to ana, ma nia
karangi ka rodo na. 'Oe kwatea fikue ne
kera leka na 'ada, fua kera leka 'uria na
mae fere ki fua kera ka foli fanga 'ada.”
16 Sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Nao kera
si leka. Kamulu kwatea fanga fuada
fuana 'anilana.”
17 Ma kera olisia kera ka 'uri, “Kalu to
go ana lima fa beret ma ro gwa ie ki.”
18 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Mulu
ngalia mai seki siaku.”
19 Ma nia ka kwatea na wane ki kera
gouru 'i ano fafona garasi. Sui nia ngalia
na lima fa beret be ki ma ro gwa ie nai
ki. Ma ka ada 'alaa 'uria 'i langi, ma ka
tangoa God. Sui nia ka ngiia fa beret nai
ki, ma ka kwatea fuana fafurongo nia ki,
ma kera ka tolingia fuana wane nai ki.
20 Na wane nai ki, kera fanga leka kera
ka abusu na. Sui na fafurongo nia ki kera
konia na fanga ne ore ki laona te akwala
ma ro kukudu, leka kera ka fungu tafau.
21 Ma na wane be kera fanga ki bobola
fainia lima to'oni wane. Kera nao si
tomainia go na keni ki ma na wele ki.

Sa Jesus nia fali fafona na kafo
(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)

22 Ma burina ru nai, sa Jesus ka odua na
fafurongo nia ki kera ka eteta 'uria ta bali
ana 'osi nai laona baru. Ma nia ka to buri
fua ka saea fikue nai fua kera ka leka na
'ada.

† **14:3-4** *Filip:* Ada to'ona ana Diksonari

23 Ma burina ne wane ki kera oli na, nia
ka ra taifilia gwauna te kula fane fua ka
foa. Ma ana fa rodo nai, nia ka to 'ana
taifilia senai.
24 Ma kada nai, na baru be nia tau na
fasia 'i sara, ma nanafo ki ka kwaea sulia
nia fanao na fuana kuburu.
25 Ma ana kada rodo karangi 'ofodangi,
sa Jesus ka leka 'i fafona kafo, ma ka leka
na mai 'urida.
26 Ma kada kera ada to'ona nia fali mai
fafona na kafo, kera ka mau 'asiana. Ma
kera ka akwa 'uri, “Na anoeru ru!” Ma
kera ka fai ararai.
27 Ma 'ali'ali sa Jesus ka fata fuada ka
'uri, “Nao mulu si mau lau! Nau ga 'ana
ne.”
28 Ma sa Pita ka olisia ka 'uri, “'Aofia 'ae,
dia 'oe mamana na, 'oe fata mai 'uri nau
fua nau kai leka kau siamu fafona na kafo
ne.”
29 Sa Jesus ka fata 'uri, “Iu, leka mai.”

Sui sa Pita ka koso fasia na baru, ma ka
safali fali fafona na kafo siana sa Jesus.
30 Ma ana kada nia ada to'ona na
kuburu 'e baita, nia ka mau ma ka safali
kuruu na laona kafo. Ma nia ka akwa ka
'uri, “'Aofia 'ae, 'oe famauri nau!”
31 Ma 'ali'ali go sa Jesus ka kwate 'aba
kau 'uria, ka dau nia, ma ka fata 'uri, “Na
fitoe 'oe nia tu'u 'asiana. 'Uta ne 'oe fitala
ani nau?”
32 Ma kada keroa ra na laona baru, na
kuburu be ka aroaro na.
33 'Urinai go na wane ne kera to 'i laona
baru ki, kera ka fabaita sa Jesus kera ka
'uri, “'Oe na ne Wele God mamana.”

Sa Jesus nia gura wane matai ki (Mak 15:1-9)

34 Ma kada kera tofolo ana 'osi, kera
ka koso ana te mae fere kera saea ana
Genesaret.
35 Ma na wane ana mae fere nai ki, kera
ka ada saitamana sa Jesus. Ma kera kwate
fatae fuana tani mae fere lau sulia sa
Jesus, fua sae wane nai ki, kera ka talaia
mai wane matai kera ki siana. Ma kera
ka ngalia mai wane matai 'oro ki siana.
36 Ma wane ki ka gania sa Jesus fua ka
alamatainia na wane matai nai ki kera
samo to'ona 'aena maku nia. Ma sa tifaida
ne samo to'ona maku nia, kera ka 'akwa
na.

15

Na taki Farasi ki (Mak 7:1-13)

1 Sui tani Farasi ma na wane famanata
ana taki ki, kera ka leka mai fasia
Jerusalem siana sa Jesus fua ledilana.
2 Kera ka fata 'uri, “'Uta ne fafurongo
'oe ki si rosulia famanatalae ne koko kia ki
alua na mai fuaka, sulia kera nao si taufia
go 'abada 'i nao, ma kera fi fanga?”
3 Sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Kamulu
laugo, 'Uta ne mulu sasi 'amulu sulia
famanatae kamulu ki talamulu, ma nao
mulu si sasi sulia taki God ki?
4 God fata 'uri, ‘'Oe fabaita maa 'oe ma
na gaa 'oe.’ Ma ‘Dia sa ti ne nia kwalangia
maa nia naoma gaa nia, kera kai saungia
ka mae.’✡
5 Boroi ma, mulu famanata garo lalau
'uri, dia ta wane nia to ana tani ru ne
nia saitamana kai 'adomia ana maa nia
naoma gaa nia, ma ka fata lalau 'uri, ‘Nau
kai kwatea na ru be ki fuana God.’
6 Mulu saea, nia lea ga 'ana fua nia si
'adomia maa nia ma gaa nia ana ru be ki
nia eta fata alangai na fuana God. Ma dia
nia 'urinai, na famanatae ne mulu alua,
nia fatu'ua na fatalana God.
7 Ma kamulu ka saea mulu rosulia God,
ma 'e nao si mamana go. Sa Aesaea
nia fata mamana kada be nia fata suli
kamulu, dia be nia kedea ne God fata 'uri,
8 ‘Na tooa ne kera fabaita nau ga 'ada ana
fatalada, boroi ma mangoda nia tau
'asiana fasi nau.
9 Kera fosi nau 'o'oni ga 'ada, sulia kera
famanata ga 'ada sulia taki kera ki
talada, ma kera ka saea na taki God
ki na nai!’ ”✡

Sulia na fanga (Mak 7:14-23)

10 Ma sa Jesus ka saea mai na wane
'oro ki siana, ma ka fata 'uri fuada,
“Mulu fafurongo mai fuaku, fua mulu ka
saitamana.
11 Nao lau ta ru ne wane nia 'ania, ne
nia kwatea na sualae fuana. Nao! Na
fatae ne ru mai fasia ngiduna wane lalau
ne fasua maurilana wane.”

✡ **15:4** Eksodas 20:12; Diutronomi 5:16 ✡ **15:9** Aesaea 29:13

12 Sui na fafurongo sa Jesus ki, kera leka
mai siana, kera ka fata 'uri fuana, “Na ru
be 'oe saea ki, na Farasi ki rongoa, ma
manatada nao si lea sulia.”
13 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, “God kai
falia famanatalae garo ki, sulia nia nao si
leka mai fasi nia, dia ta wane ne failia ru
ta'a ne kera bulao mai karangia ru ne nia
fasida ki.
14 Nao mulu si manata 'abero ana Farasi
nai ki. Sulia kera dia ga 'ada na wane
maa rodo ne nia talaia laugo ta wane maa
rodo. Ma mulu ka saitamana laugo, dia ta
wane maana rodo ma nia ka talaia laugo
ta wane maana rodo, keroa kai 'asida
tafau go laona kilu.”
15 Ma sa Pita ka fata 'uri fuana sa Jesus,
“'Oe fadaa basi mai fatae be 'oe fi saea go
mai fua malu ki.”
16 Sa Jesus olisia ka fata 'uri, “Ka-
mulu fafurongo nau ki na ne, boroi ma
nao manatamulu si kwatafa 'ua dia kera
laugo.
17 'Uta ne nao mulu si saitamana ru ne
ki? Iu, na ru ne wane nia 'ania kai leka
daofa liu na 'ana laona guina, ma 'i buri
nia kai ru laugo mai 'ana fasia nonina.
18 Boroi ma ta faoraie ta'a ne nia ru mai
fasia ngiduna wane, nia safali mai laona
manatana wane. Na ru nai lalau ne kai
fasua na maurilana wane.
19 Ma ru ta'a ne ru mai fasia laona
manatana wane ki ne 'uri: sauwanee,
oeelae, sasi ta'alae fainia ta wane, sukelae
fafia ta wane, belilana ru ta wane, fainia
faorailae ta'a sulia ta wane.
20 Aia, ru nai ki saitamana ka fasua
maurilana wane 'i naona God. Boroi ma
na tau 'abalae naona fangalae, dia na
falafala ne koko kia ki kera famanata mai
ana, sui boroi 'ana ta wane nao si sasi
sulia, na maurilana si ta'a go.”

Sa Jesus nia gura te keni nao lau Jiu (Mak 7:24-30)

21 Sa Jesus ka leka na fasia na kula nai,
ma ka leka 'uria na lofaa 'i Taea ma 'i
Saedon.
22 Ma te keni ne nao lau Jiu laona
tooa 'i Kenan nia leka mai siana, ma ka
akwa 'uri, “'Aofia 'ae, 'oe na Wele ana
kwalafa sa Deved, 'oe manatai nau mai!
Na anoeru ta'a 'e rufia na wele keni nau,
ma nia 'e nonifi 'asiana.”
23 Sa Jesus nao si olisia go ana ta fatae.
Ma na fafurongo nia ki ka leka mai siana
sa Jesus, ma kera ka 'uri, “'Oe saea nia 'e
leka kau 'ana, sulia nia leka buri kulu, ma
ka alifi 'asiana.”
24 Sa Jesus ka fata fuana keni nai ka 'uri,
“God kwate nau go mai fuana wane Jiu ki
ne kera dia na sipsip ne tafeo na ki.”
25 Sui na keni nai ka leka mai, ma ka
boruru 'i maana 'aena ka 'uri, “'Aofia 'ae,
'oe kwai'adomi mai aku!”
26 Sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Nao nia si
'o'olo fua ngalilana fanga wele ki, ma ka
'ui 'ania fuana kui ki.”
27 Na keni nai ka 'uri, “Iu. Boroi ma kui
ki saitamana kera 'ania ga 'ada na ngingisi
fanga ne 'asia fasia na tatafe wane ne kera
sangonida ki.”
28 Sui sa Jesus olisia ka 'uri, “Keni ne 'ae,
na famamanalae 'oe nia baita 'asiana! Ma
na ru ne 'oe gania, nau kwatea fuamu.”
Ma na wele keni nia ka 'akwa ana kada
nai na.

Sa Jesus gura wane matai 'oro ki

29 Kada sa Jesus leka mai fasia mae fere
nai, nia oli mai sulia taale ne liu ninimana
'osi baita 'i Galili. Ma nia ra gwauna te uo,
ma ka gouru senai.
30 Ma ana kada nai, wane 'oro ki kera
leka mai siana. Ma kera ngalia laugo mai
wane 'oro ne matai ki, tani wane 'aeda
ma 'abada ki mae, tani wane maada rodo,
ma tani wane ngiduda ka ato. Kera aluda
maana 'aena sa Jesus, ma nia ka gurada,
ma kera ka 'akwa tafau.
31 Ma na wane ne kera oku fuana
bubulae, kera kwele 'asiana kada kera
ada to'ona wane ne ngiduda ato ki kera
fata lau. Ma wane ne 'aeda ma 'abada
mae kera lea lau. Ma ti ne kera nao si fali
lea, ka fali lea na. Ma na wane maada
rodo, ka ada lau. Sulia kera ada to'ona ru
nai ki, kera fi fata lea ana God 'i Israel.

Sa Jesus fa'oroa fanga tu'u (Mak 8:1-10)

32 Sui sa Jesus ka saea mai na fafurongo
nia ki siana, ka 'uri fuada, “Nau ku
kwaimanatai fuana wane ne ki, sulia kera
to fai nau sulia olu maedangi ki, ma na
fanga kera ka suina. Ma nao nau si doria

olitailada 'uria fere kera ki kada kera fiolo
'uri, fasia ta wane ada ka ngwatautau ma
ka maebuatamarakwa sulia taale."
33 Na fafurongo nia ki olisia ka fata 'uri
fuana, "Laona lofaa 'eke'eke 'uri, kulu kai
dao to'ona fanga 'i fai fua ka bobola fainia
wane 'oro 'uri ki?"
34 Ma sa Jesus ledida ka 'uri, "Fita fa
beret ne mulu too ana?"
Fafurongo nia ki olisia ka fata 'uri
fuana, "Fiu fa beret ki go, fainia bara gwa
ie tu'u go ne kalu to ana."
35 Ana kada nai, sa Jesus saea wane ki
kera gouru 'i ano.
36 Sui, nia ka ngalia fiu fa beret nai
fainia gwa ie tu'u nai ki, ka tangoa God.
Sui nia ka ngiia, ma ka kwatea fuana
fafurongo nia ki, fua kera ka tolingia
fuana wane nai ki.
37 Ma wane nai ki, kera fanga tafau,
ma kera ka abusu. Burina kera fanga ka
sui, na fafurongo ki kera ka fafungua fiu
kukudu ki ana orongana fanga ne ore.
38 Wane ne kera 'ania fanga nai, kera
fai to'oni wane ki. Kera nao si tomainia
go keni ma na wele ki.
39 Aia, ma burina kera fanga suina, sa
Jesus fi olitainida 'uria fere kera ki. Ma
nia fainia fafurongo nia ki, kera koso, ma
kera ka ra laona te baru, kera ka leka 'uria
mae fere kera saea ana Magadan.

16

Fanaonao Jiu ki kera gania ta fanadae (Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 Aia, tani Farasi fainia tani Sadusi,
kera leka mai siana sa Jesus fua kera ka
ilito'ona ga 'ada, ma kera ka gania fua nia
ka fulia ta fanadae fua ka fatainia God ne
odu nia mai.
2 Sa Jesus ka olisida ka fata 'uri, "Ana
kada ne sato nia su, dia mulu ada to'ona
ne gwa salo ki nia meo, mulu saitamana
ute nao si to malakwasi.
3 Iu, ma 'ofodangi, dia mulu ada to'ona
gwa salo ki nia meo ma ka goa, mulu ka
saitamana laugo ne ute kai 'aru. Mulu
saitamana adalae to'ona salo, boroi ma
nao mulu si ada saitamana ru ne God
fulia ana kada ne ki.
4 Kamulu wane ta'ena, kamulu wane
ta'a ki, ma nao mulu si famamana go
God. Mulu doria adalae to'ona ta fanadae.
Boroi ma nao nau si sasi go ta fanadae
fua mulu. Na fanadae ne nau sasia fua
mulu ka ada to'ona go ne na fanadae ne
fuli fuana profet Jona 'i nao."
Burina sa Jesus nia fata 'urinai, nia ka
leka na fasida.

Sa Jesus nia fata falia na famanatalae Farasi ki ma na Sadusi ki (Mak 8:14-21)

5 Ana kada sa Jesus fainia na fafurongo
nia ki kera tofolo 'uria na bali 'osi loko,
na fafurongo nia ki nao si to ana ta beret,
sulia kera manata buro ana ngalilana fai
kera.
6 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Mulu
kai ada lea suli kamulu fasia na isi fuana
beret ana Farasi ki ma na Sadusi ki
laugo."
7 Ma kera ka fata 'i safitada kwailiu, ma
kera ka 'uri, "Nia fata 'urinai sulia ne nao
kulu si ngalia mai ta fa beret."
8 Ma sulia sa Jesus nia saitamana go
ana manatana fafurongo nia ki, nia ka
fata 'uri, "'Uta ne kamulu ka fata sulia ne
nao mulu si ngalia mai tani fa beret? Na
famamanae kamulu ki 'e tu'u 'asiana!
9 Nao mulu si malingainia 'ua na man-
atae wane laona ru ne nau ku saea fua
mulu? Nao mulu si manata to'ona kada
be nau ku ngiia lima fa beret be ki
fuana lima to'oni wane be ki ma mulu ka
fafungua kukudu 'oro ana fanga be ore
ki?
10 Alamia mulu manata buro laugo ana
fiu fa beret be nau ku sangonia ana
fai to'oni wane, ma mulu ka fafungua
kukudu 'oro be ana fanga ne ore ki?
11 'Uta ne nao mulu si saitamana te ne
nau ku fata sulia? Nao lau na beret ne
nau ku fata sulia. Te ne nau ku saea na
ne mulu kai madafi kamulu fasia na isi
ne kai faboselana na beret Farasi ma na
Sadusi ki."
12 Burina nia fata 'urinai ka sui, na fa-
furongo ki fi saitamana te ne sa Jesus nia
fata sulia. Nia fata lalau sulia famanatae
Farasi ma na Sadusi ki.

Na famamanae sa Pita (Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

13 Kada sa Jesus nia dao ana fere 'i
Sesarea Filipae, nia ka ledia na fafurongo
nia ki ka 'uri, "'Uri ma wane ki kera sae
nau, na Wele nia Wane, ana sa ti?"
14 Kera olisia kera ka 'uri, "Tani wane
sae 'oe ana sa Jon wane ni Siuabu ne nia
mauri lau, ma tani wane sae 'oe ana sa
Elaeja ne nia mauri lau. Ma tani wane
lau kera sae 'oe ana sa Jeremaea naoma
ta wane ana profet ki ne nia mauri lau."
15 Sui sa Jesus ka ledida ka 'uri, "Ma
kamulu sae nau mone ana sa ti?"
16 Ma sa Simon Pita ka olisia ka 'uri, "'Oe
na Christ, na Wele God ne mauri firi."
17 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Simon na
wele sa Jon 'ae, nia 'oilakie fuamu. Sulia
ta wane si fatainia ru ne fuamu. Boroi ma
na Maa nau 'i langi ne fatainia fuamu.
18 Ma nau ku saea fuamu, 'oe sa Pita, ne
fadalana na fau, ma fafona fau nai nau
kai saungainia fikute wane famamana
nau ki. Nau alu 'oe ta wane lalifu ne 'oe
fanikila wane ne kera kai famamana nau
ki. Ma na nikilalana maea nao si bobola
fuana liufilada.
19 Ma nau ku kwatea nikilalae fuamu ne
dia na kii ana mae ana 'Initoe God. Fuana
te ne 'oe luia wane ki nao si sasia laona
molagali, God ka alafafia laugo fatalamu
'i langi. Ma ta te ne 'oe alamatainia
wane ki ka sasi 'i laona molagali, God ka
alamatainia laugo mai 'i langi."
20 Sui sa Jesus ka fata talingai fuana
fafurongo nia ki, fua kera nao si farongoa
ta wane sae nia ne na Christ.

Sa Jesus nia fata sulia
na maelana
(Mak 8:31–9:1; Luk 9:22-27)

21 Tala'ae ana kada nai ka leka, sa Jesus
safali famadakwala fuana fafurongo nia
ki ka 'uri, "Nau leka 'uria 'i Jerusalem. Ma
na wane fanaonao ki, ma na fataabu baita
ki, ma na wane famanata ana taki ki, kera
kai fagaigai nau, ma kera kai saungi nau.
Ma ana olu fa dangi, God kai tae nau lau
'uria na maurie."
22 Ma sa Pita ka talaia kau, ma ka
ngatafia ka 'uri, "'Aofia 'ae, God luia! Na
ru ne ki, nao si fuli fuamu!"
23 Ma sa Jesus ka abulo, ma ka fata
'uri fua sa Pita, "Saetan 'ae, leka tau kau
'amu fasi nau! 'Oe tatae suali nau. Sulia
manatalamu safali mai fasia na wane ki
ga 'ana, ma nao lau fasia God."
24 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana fa-
furongo nia ki, "Sa ti boroi 'ana ne doria
kai leka buriku, nao nia si manata 'abero
sulia ru nia doria ki ga 'ana talana. Nia
kai leka buriku sui boroi 'ana nia kai
nonifi, ma kai mae.
25 Sa ti boroi 'ana ne noni'ela si leka
buriku sulia nia doria ka sasi 'ana sulia
kwaidoria nia ki tala'ana, nia kai talafia
na maurie firi. Boroi ma dia sa ti boroi
'ana ne nao nia si sasi sulia kwaidoria
nia ki tala'ana, ma nia nonimabe kai mae
sulia nia leka buriku, nia kai too ana
maurie firi.
26 Dia ta wane ka too ana ru ki tafau
laona molagali ne, ma nia ka mae, ma nia
ka to tau fasia God, ru nai ki nao si fulia
go ta lealae fuana. Nao ta wane si bobola
fua folilana na maurie firi ana ta malefo.
27 Nau ku saea ru ne sulia nau, na Wele
nia Wane, nau kai leka mai fainia na
'ainsel nau ki, ana 'Initoe na Maa nau,
ma nau kai kwatea na kwaiarae naoma
na kwaekwaee fuana wane ki tafau, sulia
na ru ne kera sasia.
28 Ru mamana nau ku saea fua mulu,
tani wane amulu kera nao si mae leka
kera ka ada to'ona ne nau ku dao mai, ma
nau ku gwaungai."

17

Sa Jesus nia fatainia na nikilalae nia
fainia ngwasinasinae nia
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Na ono fa dangi ki 'i burina, sa Jesus
ka talaia sa Pita, ma ro waisasina ki sa
Jemes ma sa Jon taifilida 'uria gwauna fa
uo ne fane.
2 Ma kada kera ada kau, kera ka ada
to'ona na maana sa Jesus nia tatala. Na
maana ngwasinasina ka dia na sato, ma
na maku nia ki ka kwao 'asiana.
3 Ma na olu wane fafurongo ne ki, kera
ka ada to'ona sa Moses fainia sa Elaeja
keroa ka fata fainia sa Jesus.
4 Ma sa Pita ka fata kau 'uri fuana
sa Jesus, "'Aofia 'ae, nia lea fua kalu
ka to amalu 'i seki. Dia 'oe doria, nau
saungainia ta olu 'o'obe, ta ai fuamu, ta ai
fuana sa Moses, ma ta ai fuana sa Elaeja."
5 Ma ana kada sa Pita nia fata ga 'ana
'ua, te gwa salo ngwasinasina 'e koni mai,

ma nunufilana ka su fafida, ma kera ka
rongoa na lingeru nia fata mai fasia laona
gwa salo nai, “Nia ne na wele mutai nau
ne nau ku kwaimani ana, ma ku eele
fainia. Mulu rongo sulia nia!”
6 Ma kada fafurongo nia ki kera rongoa
na lingeru ne, kera ka mau 'asiana, ma
kera ka tio na 'ada fafia na maada 'i ano.
7 Ma sa Jesus dao mai siada, ma ka samo
to'oda, ka fata 'uri, “Mulu tatae. Nao mulu
si mau.”
8 Ma kada kera ada kau, kera nao si
ada to'ona na ta wane, boroi ma taifilia
sa Jesus go.
9 Ma kada kera koso mai fasia gwauna
fa uo nai, sa Jesus ka fata talingai fuada ka
'uri, “Nao mulu si farongoa ta wane ana
ru ne mulu ada to'ona, leka ka dao ana
kada God kai tae nau, na Wele nia Wane,
fasia maea.”
10 Olu fafurongo nia ki ledia kera ka 'uri,
“'Uta ne wane famanata ana taki ki saea
sa Elaeja kai oli lau mai, sui na wane be
God filia fi leka mai?”
11 Sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Nia
mamana. Sa Elaeja ne kai eta oli mai, fua
ka 'adomia wane ki fuana sasi akaulae.
12 Ma nau ku saea lau fua mulu, sa
Elaeja nia dao mai ka suina. Boroi ma
na wane ki nao si ada saitamana go. Nia
ne, kera ka sasia ga 'ada ru ta'a ki 'ani nia
sulia na kwaidoria kera ki. Ma kera kai
sasi 'urinai laugo 'ani nau.”
13 Ana kada olu fafurongo nai ki kera
rongoa, kera fi saitamana ne sa Jesus fata
fuada sulia sa Jon wane ni Siuabu.

Sa Jesus nia ifulangainia na anoeru ta'a
(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

14 Kada sa Jesus fainia olu fafurongo nia
ki kera koso mai 'uria 'aena uo nai, na
wane 'oro ki kera oku na, ma te wane ka
leka mai, ka boruru maana 'aena sa Jesus,
ma ka fata 'uri,
15 “'Aofia 'ae, 'oe manataia mai na wele-
wane nau, sulia na futomae nia saungia.
Na mataie ne sasia ma nia ka oewanea,
ma kada 'oro nia 'ui 'ani nia laona ere,
ma laona kafo laugo.
16 Nau ku ngalia mai fuana fafurongo
'oe ki. Boroi ma nia 'afitai 'asiana fua kera
ka gura.”
17 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Manata-
mulu ngasi 'asiana, ma mulu wane ta'a
ki! Mulu nao si famamana nau 'ua! Nau
ku noni kulu na ana abu fitoe ne kamulu.
Nau ku to fai kamulu ka dao na 'uri, fulina
kamulu ka famamana nau na.” Sui nia ka
fata 'uri fuana wane nai, “'Oe ngalia mai
na wele 'oe seki.”
18 Ma sa Jesus ka fata talingai fuana
anoeru ta'a nai, ma nia ka leka fasia wele
nai. Ma na wele nai ka 'akwa na ana kada
nai.
19 Sui, kada kera to taifilida, na fa-
furongo ki leka mai siana sa Jesus, ma
kera ka ledia 'uri, “'Uta ne nia 'afitai fua
malu fua ifulangailana anoeru ta'a be?”
20-21 Ma sa Jesus olisida ka fata 'uri, “Nia
'urinai, sulia ne famamanae kamulu nia
tu'u 'asiana. Ma nau ku saea fua mulu,
dia na famamanae kamulu ana God ka
dia boroi 'ana na mege mastad ne nia tu'u
'asiana, kamulu saitamana mulu kai sasia
go 'amulu te ne nia 'afitai. Dia nia 'urinai,
fa uo loko boroi, mulu ka 'idua fasia fulina
ana fatalamulu. Ma dia mulu famamana
nikilalae ana God, nao ta ru si 'afitai fua
mulu ka sasia.”*

Ruana kada sa Jesus nia fata sulia maelana
(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

22 Ma ana kada fafurongo nia ki kera
oku mai 'i Galili, sa Jesus ka fata 'uri
fuada, “Nau, na Wele nia Wane, kera kai
kwate nau fuana malimae nau ki,
23 fua kera ka saungi nau. Boroi ma
ana oluna fa dangi, God kai tae nau lau
'uria maurie.” Ma kada fafurongo ki kera
rongoa sa Jesus nia fata 'urinai, kera ka
kwaimanatai 'asiana.

Kada sa Jesus folia takisi fuana Beu Abu God

24 Ana kada sa Jesus fainia na fafurongo
nia ki kera leka mai 'uria fere 'i Ka-
paneam, na wane kera koni malefo ana
takisi fuana Beu Abu God, kera leka mai
siana sa Pita, ma kera ka ledia, “'Uri ma
wane famanata kamulu saitamana folia

* **17:20-21** Tani kekedee 'ua ana sa Matiu, kera 'adoa lau verse 21, “Taifilia folae fainia abu fafanga go ne nia bobola fainia ifulangailana na anoeru ta'a 'uri ki, ma nao lau ta ru.”

laugo malefo ne kalu liu fua konilana
fuana Beu Abu God?”
25 Ma sa Pita olisida ka 'uri, “Iu, nia
folia.”
Ma kada sa Pita nia ru laona lume,
sa Jesus eta ledia basi ka 'uri, “Simon
'ae, 'oe manata 'uta? Tifaida ne na kingi
ana molagali saitamana ka ngalia malefo
fasida? Na wele kera ki talada, naoma
fasia wane 'e'ete ki?”
26 Sa Pita olisia ka 'uri, “Fasia wane
'e'ete ki.”
Ma sa Jesus ka 'uri, “Nia 'urinai, na wele
kera ki nao si folia go na takisi ne. Nia ne,
dia nau nao si folia boroi na takisi fuana
Beu Abu na Maa nau, nia lea ga 'ana.
27 Ma sui boroi 'ana ka 'urinai, nao nia
si lea fua kulu ka falia na manatalada fua
kulu. 'Oe leka la 'osi, 'oe dee mai. Na gwa
ie ne 'oe eta lafua, 'oe 'ifingia ngiduna, 'oe
kai ada to'ona malefo ne bobola fai koro
fua folilana takisi fuana te fangali. Ngalia
malefo nai, ma 'oko kwatea fuada.”

18

Sa ti ne 'initoa ka tasa?
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 Ana kada nai, na fafurongo sa Jesus
ki kera leka mai siana, ma kera ka ledia
ka 'uri, “'Uri kada God kai gwaungai, sa ti
ana kalu ne kai 'initoa ka tasa?”
2 Ana kada nai, sa Jesus ka saea mai te
wele tu'u siana, ma ka fauua safitada.
3 Ma nia ka fata 'uri, “Ru mamana nau
ku saea fua mulu, dia mulu talana na ab-
ulolae kamulu, ma mulu ka fatu'u kamulu
talamulu dia ka wele ki, mulu bobola
fuana God ka gwaungai fafi kamulu.
4 Ma sa ti ne ka fatu'ua nia 'i tala'ana
dia ka wele ne, nia kai 'initoa kada God
kai gwaungai.
5 Dia sa ti ne 'oe kwaloa ta wele 'uri sulia
ne nia famamana nau, 'oe kwalo nau lau
go.

Sa Jesus fabasua wane
ki ana ta'alae
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

6 “Dia ta wane nia kwatea wane kera
marabibi ki ka 'asia fasia fitoe kera aku,
nia lea fuana kera kania ta fau baita lu-
ana, ma kera ka 'ui 'ania laona matakwa.
7 Kwaimanatailae fuana wane laona
molagali sulia ru 'oro fuana fagarolada
nia kai leka firi. Boroi ma nia kai ta'a
'asiana fuana wane ne kai sasia ru nai fua
sae ka kwatea wane ki ka 'asida fasia fitoe
kera aku.
8 “Ma dia 'oe doria sasia ta ru ta'a ana
'abamu, 'oe siki musia fasi 'oe. Nia ta lea
ga 'ana fuamu dia 'oe to tau 'amu laona
maurie 'i langi fainia na ngunguru 'aba
naoma ngunguru 'ae, fasi 'oe fi koso laona
kula ni kwaekwaee fainia ro 'aba naoma
ro 'ae ki, kula ne ere nia saru si mae.
9 Ma dia maamu kwate 'oko 'asi 'oe fasia
fitoe 'oe aku, 'oe lafua 'amu fasi 'oe, ma
'oko 'ui 'ania. Nia ta lea ga 'ana fuamu
dia 'oe ru 'i laona maurie 'i langi fainia
te bali maa, fasi 'oko koso laona kula ana
ere ne nao si mae fainia ro bali maa ki.”

Na sipsip be nia tafeo
(Luk 15:3-7)

10-11 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nao
mulu si siniulangainia na ka wele ne ki.
Sulia ne 'ainsel kera ki farongoa God na
Maa nau 'i langi, sulia te ne mulu sasi ada.
12 “Ma dia ta wane nia to ana te talanga
sipsip, ma te ai ada ka tafeo, te ne wane
nai kai sasia? Wane nai kai fasia sikwa
akwala ma sikwa sipsip ki ana toloa ne
kera fanga ana, ma ka leka ka nani 'uria
te sipsip ne nia tafeo ma ka naoana.
13 Kada nia dao na to'ona, nia eele ka
liufia na eelea nia ki fainia na sipsip ne
kera to ga 'ada fainia.
14 Na Maa kamulu 'i langi, nia 'e manata
laugo 'urinai, sulia nao nia si doria ta ka
wele 'ana ka funu sulia abulo ta'alae nia
ki.”

Famanatalae sulia fa'o'olosilana garoe
ro wane sa Jesus ki

15 Sa Jesus ka fata 'uri fuana fafurongo
nia ki, “Dia ne wanefuta 'oe sasia ta
ru ka garo fuamu, 'oe leka siana, 'oko
farongoa ana na garoe nia 'i safitamoro
taifili kamoro. Ma dia nia rongo 'oe,
kamoro ka kwaimani lau.
16 Ma dia nia si rongo 'oe, 'oko talaia
te wane naoma ta ro wane lau fai 'oe, fua
kera ka famamana ru ne 'oe saea, fua 'oko
sasi sulia na Kekedee Abu be saea, ‘Na
ro wane naoma ta olu wane fua kera ka
famamana na fatae ne nia saea.’
17 Ma dia nia nao si alafafia go fata
famamanalae kera, 'oko farongoa ana na

fikute wane God ki. Ma dia ne fikute wane God ki boroi, nia si rongoda go, 'oko alua 'i maa fasia fikute wane kamulu ka dia na wane kera ulafusia God, naoma ta wane ta'a ne nia konia na malefo ana takisi.

18 “Ru mamana nau ku saea fua mulu, ta te ne mulu luia wane ki nao si sasia laona molagali, God alafafia laugo 'i langi. Ma ta te ne mulu alamatainia wane ki ka sasi laona molagali, God alamatainia laugo mai 'i langi.

19 “Nau ku saea lau fua mulu, dia ta ro wane ana kamulu keroa alafafia ta ru laona molagali, ma keroa ka fo 'uria, Maa nau 'i langi nia kai kwatea fuadaro.

20 Ma dia ta ro wane naoma olu wane kera oku ana ta kula, sulia kera famamana nau, nau ku to laugo senai fai kera.”

Na manatalugelae ana ta'alae

21 Sa Pita leka mai siana sa Jesus, ma ka ledia ka 'uri, “'Aofia 'ae, ta fita kada ne nau ku saitamana nau manatalugea wanefuta nau, kada nia sasia ta ru ka ta'a fuaku? Nia leka ka dao ana fiu kada ki?”

22 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Nau ku saea fuamu, nao lau fiu kada ki, boroi ma fiu akwala ma fiu kada ki ne 'oe manatalugea ana.

23 Nau saea 'urinai sulia 'Initoe God dia ta kingi ne nia doria fa'o'olosilana na ngali langalae ki fainia wane rao nia ki.

24 Aia, na etana wane ni rao ka dao mai ne nia ngali langa ana molee malefo.

25 Ma na wane rao nai nao si bobola na fuana duulana na ngali langalae nia, ma na kingi ka oduda fua kera ka 'oifoli ana nia, na 'afe nia, na wele nia ki, ma na ru nia ki tafau fuana duulana na ngali langalae nia.

26 “Ma na wane rao nai leka mai ka boruru 'i naona na kingi ne, ma ka amasia ka 'uri, ‘'Oe mabetu'u basi fai nau, fua nau kai duua na ru 'oe ki tafau.’

27 Ma na kingi nai ka kwaimanatai fuana, ma nia ka manatalugea na ngali langalae nia fua nia si duua na, ma nia ka alamatainia ka leka na 'ana.

28 “Aia, kada wane nai nia ru kau 'i maa, nia ka dao to'ona te wane ana wane rao ki ne nia ngali langa ana bara fa malefo siana. Nia ka daua, ma ka safali 'inia na luana wane rao nai, ma ka fata 'uri, ‘'Oe duua na ru be 'oe ngali langa ana siaku ki!’

29 “Ma wane rao nai ka boruru, ma ka amasia ka 'uri, ‘'Oe mabetu'u basi fai nau, ma nau kai duua fuamu.’

30 “Boroi ma nia ka noni'ela, ma ka ngali nia, ma ka alu laona beu ni kanie, leka nia ka duua na ngali langalae nai.

31 Ma kada tani wane rao kera ada to'ona na ru nai, manatalada ka kwaimanatai 'asiana. Ma kera leka siana na kingi nai, ma kera farongoa ana ru ki tafau.

32 “Ma na kingi ka saea mai wane rao eteta nai, ma ka fata 'uri fuana, ‘'Oe na wane ta'a 'asiana! Nau ku manatalugea na ngali langalae be 'oe ki tafau, sulia 'oe amasi nau 'uria.

33 Tala'ana 'oe kwaimanatai go fuana wane rao nai, dia be nau ku sasia laugo fuamu.’

34 Ma kingi nai 'e guisasu 'asiana, ma ka kwatea fua kwaelana laona beu ni kanie, leka nia ka duua ru ki tafau ne nia ngali langa ana.”

35 Ma sa Jesus ka fasuia na tarifulae nai ka 'uri, “Ma na ru nai laugo ne na Maa nau 'i langi kai sasia fua mulu, dia nao mulu si manataluge mamana ana tolamulu faida.”

19

Na famanatalae sulia na lukasilana na 'afe (Mak 10:1-12)

1 Kada sa Jesus fata ka suina, nia ka leka fasia lofaa nai 'i Galili. Ma nia ka tofolo ana kafo 'i Jodan, ma ka dao ana ta lofaa 'i Jiudea.

2 Ma na wane 'oro kera leka sulia. Ma wane kera matai ki, sa Jesus ka gurada ma kera ka 'akwa.

3 Ma tani Farasi kera leka go mai 'ada fuana ilitolana sa Jesus. Ma kera ka ledi 'uri ana, “'Uri ma na taki sa Moses, nia lea ga 'ana fua wane ka lukasia na 'afe nia 'uria ta ru boroi 'ana ne nia doria?”

4 Sa Jesus olisida ka 'uri, “'Uri ma nao mulu si manata lea sulia ru ne kamulu idumia laona Kekedee Abu? Na Kekedee Abu fata 'uri, ‘Ana safalilana mai, God nia saungainia wane ki ana welewane ma keni.’

5 Ma na Kekedee Abu ka fata laugo 'uri,
‘Sulia ru nai, wane ka fasia na maa nia
fainia gaa nia, ma ka 'ado fainia na 'afe
nia, ma keroa ka alua na te manatalae dia
te wane go.’
6 Nao lau ta ro wane 'e'ete, boroi ma
dia na te wane. Nia ne, ru God nia kani
okua ka suina, nao si lea fuana ta wane
ka lugea lau.”
7 Ma na Farasi ki ka ledia lau kera ka
fata 'uri, “Ma te taki sa Moses fata 'uri, ‘Sa
Moses nia alamatainia ne wane kai kedea
ta 'aba beba ana kwailukasilae, ma ka
kwatea fuana 'afe nia fua nia ka lukasia
na.’ Ma 'uta ne sa Moses ka alamatainia
fuana wane ki ka sasi 'urinai?”
8 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Sa Moses
nia alamatainia fua mulu Jiu ki fua lukasi-
lana 'afe kamulu ki, sulia nia 'afitai fuana
famanatalamulu, sulia manatamulu ngasi
'asiana. Sui boroi 'ana ka 'urinai, 'i nao
mai ana kada God nia saungainia wane
ma keni, nao nia si 'urinai.
9 Ma nau ku saea fua mulu, dia 'afe ta
wane nao si oee go, ma na arai nia ka
lukasia ma ka adea lalau ta keni, na wane
ne nia garo na ana oeelae.”
10 Burina sa Jesus ka fata 'urinai fuada,
fafurongo nia ki kera 'e fata 'uri fuana,
“Ma dia nia 'afitai fuana wane ka lukasia
'afe nia 'urinai, ni lea fuana wane nao si
arai go.”
11 Ma sa Jesus ka 'uri fuada, “Wane 'oro
ki nao si saitamana lea ana ru mamana
sulia araie. Boroi ma bara wane go
ne God kwatea liatoe fuada fua kera ka
malingainia famanatae ne.
12 Nau ku saea ru ne sulia tani wane nao
si arai, sulia safali ana kada kera futa mai,
nao ta ru si 'o'olo laona nonida, nia ne
sasia kera si bobola fuana araie. Ma tani
wane nao si arai sulia na wane ki kera
saungainia na nonida ne sasia kera nao
si bobola na fuana araie. Ma tani wane
kera nao si arai fua kera ka rao nikila
fuana God. Ma wane ne kera bobola
fuana arailae, alamatainia kera leka sulia
na famanatae ne sulia araie.”

Sa Jesus falea kaela wele ki
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

13 Ma burina ru ne, tani wane kera
ngalia mai na kaela wele ki siana sa
Jesus, fua ka alua na 'abana fafida, ma
ka foa fafida. Ma na fafurongo nia ki ka
balufida.
14 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Mulu
alamatainia na kaela wele ki ka leka mai
siaku, nao mulu si susida lau. Sulia God
nia gwaungai ana wane ne marabibi ka
dia kaela wele ne ki.”
15 Sui sa Jesus ka alua na 'abana fafida
kaela wele nai ki, ma ka faleada. Sui, nia
ka leka na 'ana.

Na wane todaru
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

16 Ana te kada, te wane fi baita nia leka
mai siana sa Jesus, ma ka ledi 'uri, “Wane
Famanata 'ae, na ru lea te ki ne nau ku
sasia fua nau ku too ana na maurie firi?”
17 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Uta ne
'oe ledi nau sulia ru lea ki? Taifilia God
go ne lea. Dia 'oe doria too ana maurie
firi fainia God, 'oe rosulia na taki nia ki
ne nia saea.”
18 Ma na wane nai ka ledia lau sa Jesus
ka 'uri, “Taki te ki nai?”
Sa Jesus ka olisi 'uri ana, “'Oe si sauwa-
nee, 'oe si oee, 'oe si beli, 'oe si suke fafia
ta wane.
19 Ma 'oko fabaita maa 'oe ma gaa 'oe.
Ma 'oe kwaimani ana tolamu ka dia laugo
ne 'oe kwaimani amu talamu.”
20 Sui wele fi baita ne ka fata 'uri fuana
sa Jesus, “Ru nai ki, nau ku sasi na mai
sulia. 'Uri ma te lau ne fua nau ku sasia?”
21 Ma sa Jesus olisia ka 'uri fuana, “Dia
'oe doria 'oe to 'o'olo tafau, leka 'oe fafoli
ana ru 'oe ki tafau, ngalia malefo nai, 'oko
kwatea fuana wane siofa ki, ma 'oe kai too
ana toorue 'i langi. 'Urinai go, 'oe leka na
mai suli nau.”
22 Ma ana kada wele fi baita nai rongoa
ru nai ki, na manatana 'e kwaimanatai
'asiana, ma nia ka leka na 'ana, sulia nia
wane todaru 'asiana.
23 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana fa-
furongo nia ki, “Nau ku saea fua mulu,
nia ka 'afitai fua wane todaru ki kai ru
laona maurie ne God kai gwaungai fafia.
24 Ma nau ku saea laugo fua mulu, nia
'afitai 'asiana fua ta kamel kai ru sulia na
mae kwakwa tu'u ana nile. Nia 'afitai ka
liufia lau fua ta wane todaru kai ru laona
maurie ne God kai gwaungai fafia.”
25 Ma kada fafurongo nia ki kera rongoa
ru nai ki, kera ka kwele 'asiana, ma kera
ka fata 'uri, “Ma dia nia ka 'afitai fua wane

todaru ki 'urinai, sa ti mone ne ka bobola
fuana maurie firi?”
26 Ma ana kada sa Jesus fata, nia ka ada
'o'olo kau fuana fafurongo nia ki, ma ka
fata 'uri, “Nia 'afitai 'asiana fuana wane ki
kai toda maurie firi, boroi ma fuana God
nao nia si 'afitai go. Na ru ki tafau nia
ngwaluda ga 'ana fuana God.”
27 Ana kada nai, sa Pita ka ledia sa Jesus
ka 'uri, “Ma kalu 'uta mone? Sulia kalu
fasia na toorue kalu ki tafau, ma kalu ka
leka na suli 'oe. Ma te ne God kai kwatea
fua malu?”
28 Ma sa Jesus ka olisia fuada ka 'uri,
“Nau ku saea fua mulu, ana kada God kai
alua na molagali falu, nau, na Wele nia
Wane, nau kai gouru ana kula ni gourue
nau fuana ketolana wane ki tafau. Ana
kada nai, kamulu akwala ma ro wane
fafurongo nau ki, mulu kai to fai nau ana
kula ana 'initoe fuana ketolana wane ki
ana akwala ma ro kwalafa ana Israel ki.
29 Ma sa ti ne fasia lume nia, na
wanefuta nia ki, na waiwane nia ki, na
maa fai gaa nia, ma wele nia ki, naoma ta
ano 'ana boroi, sulia nia leka suli nau, na
wane nai kai ngalia ru lea 'oro ki liufia
ru be nia too ana 'i nao ki. Ma God kai
kwatea laugo maurie firi fuana.
30 Ma wane 'oro ne kera eteta ana kada
nai, kera kai 'isi. Ma wane 'oro ne kera
'isi, kera kai eteta.”

20

Na tarifulae sulia na wane rao ki

1 Sa Jesus ka fata lau 'uri fuana fa-
furongo nia ki, “Na 'Initoe God nia 'uri:
Nia dia na wane ne to ana gano, ma ka
leka 'i 'ofodangi fuana laefilana wane ki
fua raoe laona oole nia.
2 Ma nia ka alafafia na folilada ana
malefo ne bobola fuana te maedangi, ma
ka oduda na fuana raoe laona oole nia.
3 “Ma ana sikwana kada sato 'ofodangi,
nia ka leka lau, ma ka ada to'ona tani
wane ne kera uu 'o'oni ga 'ada laona usie,
ma kera nao si sasia go ta ru.
4 Ma nia ka 'uri fuada, ‘Kamulu kai leka
laugo mai, fua kulu rao laona oole nau,
ma nau kai foli kamulu ana ru ne bobola
fainia.’
5 Ma kera ka leka na.

“Ma tofungana asoa, ana oluna kada
sato, nia ka leka lau, ma ka sasi laugo
'urinai.
6 Ma bobola fainia limana kada sato
saulafi, nia ka leka ma ka dao to'ona tani
wane ne kera uu 'o'oni ga 'ada maana
fuli usie. Ma nia ka ledida 'uri, ‘'Uta ne
kamulu ka uu 'o'oni go amulu 'i seki sulia
maedangi laulau ne, ma nao mulu si sasia
go ta ru?’
7 “Ma kera olisia kera ka 'uri, ‘Nao ta
wane si sae kalu go.’

“Ma nia ka fata 'uri fuada, ‘Kamulu leka
ma mulu ka rao fainia wane loko kera eta
rao na ki laona oole nau.’
8 “Ma kada na sato nia su na, wane ne
to ana oole, ka fata 'uri fuana wane baita
ana raoe nia, ‘'Oe saea mai na wane rao
ki, ma 'oe folida ana malefo kera ki. 'Oe
safali ana wane be nau ku saeda 'isi, leka
ka dao ana wane be nau ku eta saeda ki.’
9 “Na wane rao be nia saeda 'isi ki
saulafi, kera dao, ma nia ka folida ana
malefo ne bobola fainia te fa dangi fuana
te wane.
10 Ma kada ne wane be nia saeda mai
'i nao kera dao mai, kera kwaisae nia kai
folida ka ta baita. Boroi ma kera tafau
ngalia go malefo ne bobola fainia te fa
dangi fuana te wane.
11 Ma kada kera ngalia na, kera ka
ngununungunu buri fuana wane ne too ana
na oole, kera ka fata 'uri,
12 ‘Na wane ne 'oe saeda 'isi ki, kera rao
go sulia kada tu'u, ma 'oe folida ka bobola
laugo fai kalu na wane ne ngali kulua ana
raoe sulia maedangi laulau ne, ma na sato
ka sato fifi amalu.’
13 “Ma nia ka fata 'uri fuana te wane
ada, ‘Wane nau 'ae, nau si suke 'oe go. 'Oe
alafafia raoe fuana te malefo go be.
14 Ngalia na folifolia 'oe, ma 'oko leka na
'amu. Nau ku doria kwatea fuana wane
ne nau laefida 'isi mai ka dia laugo ne nau
ku kwate fuamu.
15 Ma nau ku to ana nikilalae fuana
sasilana te ne nau dori sasia ana malefo
nau talaku. 'Uta 'oko 'uga, sulia nau ku
kwate ru baita fuana wane 'e'ete loko
ki?’ ”
16 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Nia ne, na
wane ne kera 'isi ana kada nai, kera kai
eteta. Ma na wane ne kera eteta ana kada
nai, kera kai 'isi.”

Oluna kada sa Jesus nia
fata sulia maelana
(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

17 Kada sa Jesus nia leka 'uria 'i
Jerusalem, nia ka talaia na fafurongo nia
ki kera ka leka karangi nia taifilida, ma
nia ka fata fuada taifilida ka 'uri,
18 "Mulu fafurongo! Kulu ra 'alaa 'uria
'i Jerusalem, ma kera kai 'olomaelaku, na
Wele nia Wane, fuana fataabu baita ki
fainia na wane famanata ana taki ki. Ma
kera kai keto nau fuana maelaku.
19 Ma kera kai kwate nau fuana wane
ne nao lau Jiu ki, ma kera kai 'onionga
'ani nau, ma kera ka kwae nau. Sui
kera kai foto'i nau ana 'airarafolo fuana
saungilaku. Aia, ma ana oluna maedangi,
God kai tae nau lau fuana mauri."

Na gaa ro fafurongo
ki gania sa Jesus
(Mak 10:35-45)

20 Burina ru nai, 'afe sa Sebedi fainia ro
wele nia ki, sa Jemes ma sa Jon, kera dao
mai fua adalae to'ona sa Jesus. Na keni
nai leka mai, ka boruru naofana sa Jesus,
ma ka gania 'uria sasilana ta ru fuana ro
wele nia ki.
21 Ma sa Jesus ka ledia keni ne ka 'uri,
"Te ne 'oe doria?"
Nia ka fata 'uri, "Nau ku doria 'oe
alangai fuaku, 'oe alamatainia ro wele ne
nau ki ka to karangi 'oe, ta wane ka gouru
'i bali 'o'olo* amu, ma ta wane bali mauli
'amu, kada 'oe kingi laona 'Initoe 'oe."
22 Ana kada nai, sa Jesus ka fata 'uri
fuana wele nai ki, "Ru ne kamoro ga-
nia, kamoro nao si saitamana go ana
na fadalana. Kamoro bobola go 'amoro
nonifilae dia ne nau kai nonifi ana?"
Ma keroa ka fata 'uri, "Iu, karo bobola
go 'amaro."
23 Sa Jesus ka fata 'uri lau fuadaro,
"Nia mamana na nonifilae ne kai dao
to'omoro. Boroi ma fuana ta wane ka
gouru 'i bali 'o'olo aku, ma ta wane bali
mauli aku dia ne kamoro doria, nao lau
nau ne filia. Taifilia Maa nau mai langi
go ne saitamana kwatelana fua sa tifaida
ne nia filida ka suina."
24 Kada na akwala fafurongo nai ki kera
rongoa te ne sa Jemes ma sa Jon keroa
gania, kera ka guisasu fuana ro wanefuta
nai ki.
25 Nia ne, sa Jesus ka sae kera go mai
siana, ka fata 'uri, "Kamulu saitamana
na wane gwaungai ki ne kera gwaungai
fuana wane ne nao lau Jiu ki, kera to ana
nikilalae, ma kera saitamana usungailana
wane ki fuana sasilana ru kera doria ki.
26 Sui boroi 'ana, nao nia si 'urinai lau
safitamulu. Dia ta wane amulu nia doria
ka fanaonao, nia ka saitamana ne nia na
wane rao kamulu.
27 Ma dia sa ti amulu ne doria ka eteta,
nia kai rao 'o'oni fuana wane ki.
28 Nia ka sasi dia nau, na Wele nia
Wane. Sulia nau nao si leka mai fua wane
ki kera ka rao fuaku. Boroi ma nau ku
leka lalau mai fua nau rao fuana wane
ki tafau, ma nau leka mai fua ku kwatea
na maurilaku fuana famaurilana na wane
'oro ki."

Sa Jesus gura ro wane
maada rodo ki
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Ma kada sa Jesus fainia fafurongo nia
ki kera leka kau 'uria 'i Jerusalem, kera ka
liufia na kau mae fere 'i Jeriko. Ma kada
kera leka fasia fere nai, na wane 'oro kera
leka mai sulida.
30 Ma na ro wane maada rodo ki keroa
to ninimana taale. Ma kada keroa rongoa
sa Jesus ne leka mai sulia taale, keroa ka
akwa, keroa ka 'uri, "'Aofia 'ae. 'Oe Wele
ana kwalafa sa Deved, 'oe manatai karo
mai."
31 Ma kada ne wane ki kera rongo
keroa, kera ka balufi keroa, ma kera ka
'uri, "Moro to aroaro!" Boroi ma kada
kera fata 'urinai, keroa fi akwa baita lau
'uri, "'Aofia 'ae. 'Oe Wele ana kwalafa sa
Deved, 'oe manatai karo mai."
32 Ma kada sa Jesus rongoa ne keroa
akwa mai 'urinai, nia ka uu ngado, ma
ka saeda mai, ma ka ledida 'uri, "Te ne
kamoro doria nau sasia fuamoro?"
33 Keroa olisia, keroa ka 'uri fuana,
"'Aofia, karo doria 'oe 'ifingia maamaro
fua karo kai ada."
34 'Urinai, sa Jesus ka kwaimanatai
'asiana fuadaro, ma nia ka samo to'ona
na maadoro. Ma ana kada nai go, na
maadaro ka ada na, ma keroa ka leka na
fainia sa Jesus.

* **20:21** *bali 'o'olo:* Ada to'ona ana Diksonari

21

Wane 'oro ki tangoa sa Jesus
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1 Ma sa Jesus fainia na fafurongo nia ki kera dao karangia na 'i Jerusalem, ana fere 'i Betfeis, gwauna fa uo 'i Olif. Senai, sa Jesus ka kwatea ro wane ana fafurongo nia ki, keroa ka eteta 'i nao,
2 ma nia ka fata 'uri fuadaro, “Kamoro leka ana fere loko kamoro naofia kau. Ma kada kamoro dao 'i senai, kamoro kai dao to'ona te dongki, kera kania senai fainia na wele. Moro lugeda, ma moro ngalida mai siaku.
3 Ma dia ta wane ka ledi kamoro, moro ka saea fuana ka 'uri, ‘Na 'Aofia ne doria.’ Ma 'urinai nia kai ala'anida fuamoro.”
4 Ru ne nia fuli fua ka famamana te be na profet nia saea ka 'uri,
5 “Mulu kai saea fuana wane 'i Jerusalem ki, mulu ka 'uri,
‘Ada to'ona basi.
Na kingi kamulu, nia leka na mai siamulu.
Nia ka fatu'ua, ma ka leka mai fafona na dongki.
Nia ka leka mai fafona na dongki tu'u.’ ”✡
6 Ma na ro wane ana fafurongo nia ki, keroa ka eteta na 'i nao, ma kera ka sasia ru ne ki sa Jesus saea fuadaro.
7 Keroa talaia mai na dongki nai fainia na wele, ma kera ka safatainia na maku kera ki fafona na sulina dongki tu'u nai, ma sa Jesus ka gouru fafona.
8 Ma na wane 'oro ki kera safatainia maku gwala kera ki sulia taale, ma tani wane ka tofua ulina niniu ki, ma kera ka safatainia sulia taale.
9 Ma fikue ne kera eteta naona sa Jesus, ma tani ai ka 'isi kau burina, kera akwa kera ka 'uri,
“Tangolae fuana wele ana kwalafa sa Deved na kingi!
Ma God 'oe oilakitainia wane ne nia leka mai ana na nikilalae 'oe!✡
Lafutainia God nia to 'i langi!”
10 Ma kada sa Jesus nia dao 'i Jerusalem, na wane ana fere nai kera eele 'asiana, ma tani wane kera ledida ka 'uri, “Sa ti ne?”
11 Ma na fikue nai kera ka 'uri, “Nia sa Jesus na profet, na wane fasia fere 'i Nasaret laona lofaa 'i Galili.”

Sa Jesus taria wane ne kera falia Beu Abu God
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

12 Kada sa Jesus leka mai ka dao laona Beu Abu God, nia ka taria wane ne kera foli ma kera fafoli senai ki. Ma nia ka kefusia na tatafe ana wane ne kera talana malefo senai ki, ma ka kefusia na ru fuana gourue na wane ne kera 'oifoli ana bole ki. 13 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana wane nai ki, “Na Fatalana God laona Kekedee Abu nia fata 'uri, ‘Na Beu nau, kera saea ana na beu fuana folae.’ Boroi ma kamulu abulotainia ka alua lalau kula fuana belilana ru wane ki.”
14 Ana kada nai, tani wane maada rodo, ma tani wane 'aeda mae, kera leka laugo mai siana sa Jesus laona Beu Abu God, ma nia ka gurada tafau.
15 Aia, ma na fataabu baita ki, ma na wane famanata ana taki ki, kera ka guisasu kada kera ada to'ona ru lea ne sa Jesus nia sasia ki, ma kera ka rongoa kaela wele ki kera akwa laona Beu Abu ka 'uri, “Tangolae fuana wele ana kwalafa sa Deved na kingi!”
16 Ma na fataabu baita ki fainia na famanata ki, kera ka fata 'uri fuana sa Jesus, “'Oe rongoa te ne kera saea! 'Uta ne nao 'oe si luida?”
Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Iu, nau ku rongoa. Nao mulu si idumia go fatae be laona Kekedee Abu? Nia fata 'uri, ‘God, 'oe famanata kaela wele ki fua kera ka tango 'oe.’ ”✡
17 Sui 'i burina, sa Jesus fainia na fafurongo nia ki, kera leka na fasia 'i Jerusalem, ma kera ka leka 'uria 'i Betani. Ma kada nia rodo na, kera ka tio senai.

Sa Jesus agia na 'ai figi
(Mak 11:12-14, 20-24)

18 'Ofodangi ana ruana maedangi, sa Jesus fainia fafurongo nia ki kera oli mai 'uria 'i Jerusalem, ma sa Jesus ka fiolo.
19 Ma nia ka ada to'ona te 'ai figi* ne uu ninimana taale, ma nia ka leka 'aena,

✡ **21:5** Sekaraea 9:9 ✡ **21:9** Psalm 118:26 ✡ **21:16** Psalm 8:2 * **21:19** *'ai figi:* Ada to'ona ana Diksonari

boroi ma nao nia si ada to'ona go ta fueru ana, taifilia go ulina. Ma nia ka fata 'uri fuana 'ai figi nai, “Sulia nao 'oe si alua go ta fueru, 'urinai safali ana kada ne nao 'oe si fungu lau!” Ma kada nai go, na 'ai nai ka kuku na.

20 Kada fafurongo ki kera ada to'ona ru nai, kera ka kwele 'asiana. Ma kera ka ledi nia, “Te ne sasi na 'ai ne ka mae 'ali'ali ga 'ana 'uri?”

21 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, “Nau ku saea fua mulu, dia mulu famamana ma nao mulu si fitala, kamulu saitamana mulu kai sasia go 'amulu ru baita liufia ru ne nau sasia ana 'ai figi ne. Dia mulu saea fuana fa uo ne, ‘'Oe tatae, ma 'oe 'ui 'ani 'oe talamu laona na asi,’ ru nai kai fuli go ana.

22 Dia mulu fosia God, ma mulu ka famamana ne God kai sasi ru ne mulu gania, nia kai sasi ga 'ana.”

Ledilae sulia nikilalae sa Jesus
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Aia, ana kada sa Jesus nia oli lau laona Beu Abu God fuana famanatalana wane ki, na fataabu baita ki, ma tani wane fanaonao ana Jiu ki, kera leka mai siana. Ma kera ka ledi 'uri, “Sa ti ne saea 'oe taria wane ne ki fasia laona Beu Abu? Ma sa ti ne kwatea nikilalae fua 'oko sasia ana ru ne ki?”

24 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Iu, nau ku ledi kamulu basi 'uria te ru. Dia kamulu olisia, nau fi farongo kamulu ana nikilalae ne nau ku to ana fua sasilana ru ne ki.

25 Iu, mulu saea basi fuaku, na nikilalae ne sa Jon nia to ana fua na siuabulae, nia safali mai fasia 'i fai? Nia safali mai ana God, naoma nia safali mai ana wane ki go?”

Ma kera ka safali olisusue 'i safitada kwailiu kera ka 'uri, “Te ne kulu kai saea? Dia kulu olisia ma kulu ka 'uri, ‘Fasia God,’ nia kai fata 'uri, ‘'Urinai ma 'uta mone ne mulu si famamana sa Jon?’

26 Ma dia kulu fata 'uri, ‘Nia safali go mai ana na wane ki,’ wane ki kera kai guisasu fua kulu, sulia na wane ki kera saea sa Jon nia ta profet”.

27 Nia ne kera olisia ga 'ada 'uri fuana sa Jesus, “Kalu ulafusia go ti ne saea sa Jon ka siuabua wane ki.”

Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Nau boroi nau kusi farongo kamulu laugo ana na nikilalae 'uta ne nau ku sasia ana ru ne ki.”

Tarifulae sulia na ro wele ki

28 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri fuada, “Mulu manata 'uta sulia ru ne? Te wane nia to ana ro welewane ki. Ma nia ka leka siana na wele 'i nao, ma ka fata 'uri fuana, ‘'Alakwa nau 'ae, ta'ena 'oe leka, 'oko rao laona oole be kulu.’

29 “Ma nia ka olisia ka 'uri, ‘Nau ku ta'aku go.’ Ma sui 'i buri, nia ka talana na manatalana, ma ka leka na laona oole.

30 Ma 'i buri, na maa ka leka lau siana ruana wele, ka saea laugo te fatae nai. Ma na wele ne olisia ka 'uri, ‘Nia lea ga 'ana nau kai leka.’ Boroi ma nia nao si leka go.

31 “'Uri ma sa ti 'adaro na ne sasia ru be na maa keroa nia doria?”

Ma kera olisia kera ka 'uri, “Na wele be 'i nao.”

Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Ru mamana nau ku saea fua mulu, na wane ta'a ki ne kera konia na malefo ana na takisi, ma na keni sesele ki, kera kai eta ru 'i laona maurie ne God nia gwaungai fafia 'i nao amulu.

32 Sa Jon wane ni Siuabu be dao na mai siamulu fuana fatailana tolae ne God nia doria fua mulu kai to sulia, ma nao mulu si famamana nia go. Boroi ma, na wane ta'a ne kera konia malefo ana takisi, ma keni sesele ki, kera famamana nia. Ma sui boroi 'ana mulu ada to'ona na ru nai ki, nao mulu si famamana go sa Jon, ma nao mulu si talana go manatamulu.”

Na tarifulae sulia na wane rao ta'a ki
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 Sa Jesus fata lau fuada ka 'uri, “Mulu rongoa basi te tarifulae lau. Te wane baita nia fasia na oole grep. Ma nia saungainia sakali kalia, ma ka 'elia te kilu fuana mangisilana fue grep ki fua saungailana waeni, ma ka saungainia te lume fuana folo 'usia oole. Ma nia ka alua na oole nia laona 'abana wane ki ne kera rao 'i laona. 'Urinai, nia ka leka na 'ana 'uria ta mae fere tau.

34 Ma kada ne oole nai nia maua, nia
kwatea na wane rao nia ki fuana wane ne
kera ada sulia na oole nia, fua ka ngalia
mai tani fue grep ana 'ai ne nia fasia laona
oole nai.
35 “Ma na wane ne ada sulia na oole ki,
kera daua na wane rao nia ki, ma kera
ka kumua te wane, ma ruana wane kera
saungia ka mae na, ma oluna wane kera
'ui fauna fua saungilana.
36 Sui nia ka kwatea lau wane rao 'oro ki
liufia 'i nao siada. Ma wane ne kera ada
sulia oole nai, kera ka sasi 'urinai laugo
ada.
37 Ma 'isilana, nia ka kwatea na wele
mamana nia siada. Ma nia ka manata
'uri, ‘Kera kai manata baita ana na wele
nau ne.’
38 “Boroi ma kada ne wane nai ki kera
ada to'ona na wele nia, kera ka fata
kwailiu fuada ka 'uri, ‘Nia na ne na wele
na wane be nia too ana na oole. Kulu
saungia ka mae fua kulu ka ngalia 'akulu
na oole ne fuaka.’
39 Ma kera daua, kera ka tara 'i maa
fasia oole nai, ma kera ka saungia ka mae.
40 “'Urinai ma kada wane ne too ana na
oole nia 'e dao mai, te na ne nia kai sasia
ana wane ne ada sulia oole ki?”
41 Ma kera olisia ka 'uri, “Nia kai saun-
gia wane ta'a ki ka mae, ma nia ka kwatea
lau oole nia fuana tani wane 'e'ete ne kera
kai kwatea ta bali fuana ana kada ana
konirue.”
42 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Nia
mamana mulu idumia na Kekedee Abu be
fata 'uri,
‘Na fau ne wane saungai lume ki kera
noni'ela ana, nia ne na fau talingai†
ka liufia fau ki tafau ana 'odoe.
God ne fulia ru nai, ma na adalae to'ona
ka lea 'asiana.’✡
43 “Ma nia ne nau ku saea fua mulu, na
'oilakie ana 'Initoe God, nia kai lafua fasi
kamulu, ma ka kwatea 'ana fua wane ne
rosulia ki.
44 Ma dia sa ti ne nia lakwadora fafona
fau nai, nia kai mangisi. Ma sa ti ne fau
nai ka 'asia fafia, na nonina ka meme
tafau na.”
45 Ma kada ne fataabu baita ki ma na
Farasi ki, kera rongoa tarifulae nai, kera
saitamana ne sa Jesus nia fata sulida.
46 Nia ne kera doria daulana. Boroi ma
kera mau, sulia na wane 'oro ne kera oku
ana kada nai, kera famamana ne sa Jesus
nia na profet.

22

*Sa Jesus fabolotania
nia fainia na kingi
(Luk 14:15-24)*

1 Sa Jesus ka fata lau ana tarifulae fuana
wane ki ka 'uri,
2 “Na 'Initoe God nia 'uri: Te kingi nia
saungainia na fafanga ana araie fuana
wele nia ne kai arai.
3 Ma nia ka kwatea na wane rao nia
ki siana na wane ne nia laefida ki fuana
fafanga nai, fua kera ka leka mai. Boroi
ma kera noni'ela lalau ana lekalae mai.
4 “Sui nia ka kwatea lau tani wane
rao, ka fata 'uri fuada, ‘Mulu farongoa
na wane ne nau laefida ki, na fafanga
nau nia kwaimakwali na. Nau ku saun-
gia tafau na buluka baita nau ki, ma
kaela buluka nau ki, ma ru ki tafau ka
kwaimakwali na. Mulu leka na mai ana
fafanga nau.’
5 “Boroi ma kera nao si doria go rolae
sulia, ma kera ka leka 'e'ete lalau 'ada. Ta
wane ka leka na laona oole nia, ma ta
wane ka leka na laona sitoa nia.
6 Ma tani wane kera daua wane rao nai
ki, kera ka kwaeda, ma kera saungida.
7 Ma na kingi ne ka guisasu 'asiana, ma
nia ka kwatea wane ni omee nia ki, kera
ka saungia wane nai ki ne kera saungia
na wane rao nia ki. Ma kera ka sungia na
fere baita kera.
8 “Sui nia ka fata 'uri fua wane rao nia
ki, ‘Na fafanga kwaimakwali na, boroi ma
na wane be nau ku laefida ki, kera si
bobola fua lekalae mai ana na fafanga fai
kalu.
9 Mulu leka sulia taale ki, mulu ka laefia
mai na wane ki tafau ne mulu dao to'oda,
kera ka leka mai ana fafanga ne.’
10 Ma wane rao ki kera ka leka sulia
taale ki, kera ka okua mai na wane ki
tafau ne kera dao to'oda. Ma na fafanga
ana araie nai ka fungu ana wane lea ki
ma na wane ta'a ki.
11 “Sui kada ne na kingi nia dao mai fua
adalae to'ona na wane ne kera dao ki, nia

† **21:42** *fau talingai:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **21:42** Psalm 118:22-23

ka ada to'ona te wane ne nao si ofi go ana
na maku ana na araie.
12 Ma na kingi ka fata 'uri, ‘Nao 'oe si
ofi ana na maku fuana fafanga ana araie,
'urinai nao nia si lea fua 'oko to seki.’ Ma
na wane nai nao si saea na ta ru.
13 “Sui na kingi ka saea fuana wane rao
nia ki ka 'uri, ‘Mulu kania na 'abana ma
na 'aena wane ne, ma mulu 'ui 'ania laona
kula rorodoa 'i maa, ana kula ne wane kai
angi ma ka 'ala girigiri ana lifoda, sulia
kera nonifi.’ ”
14 Sui sa Jesus ka fata na 'uri, “Na wane
'oro ki ne God laefida, boroi ma bara
wane go ne nia filida.”

Sa Jesus olisia na ledilae sulia na takisi (Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Na Farasi ki kera leka, ma kera ka
lokoeru fua fagarolana sa Jesus ana ru ne
nia saea ki.
16 Ma kera kwatea fafurongo kera ki
fainia tani wane 'ana sa Kingi Herod siana
sa Jesus. Ma kera ka fata 'uri, “Wane
Famanata 'ae, kalu saitamana ru 'oe saea
ki, ru mamana tafau go. 'Oe famanata ga
'amu sulia mamanae ma kwaidoria God
fuana wane ki. Ma 'oe si 'ado go fainia
ta wane ana ta te ne kera manata sulia.
Ma nao 'oe si manata go 'uria na 'initoe
na wane.
17 Iu, 'oe saea basi fua malu! 'Uri ma
na taki kia, nia luia kwatelana malefo ana
takisi fuana kingi baita 'i Rom?* 'Uri ma
nia bobola fua kalu kai kwatea takisi be,
naoma 'e nao?”
18 Ma sa Jesus saitamana suina mana-
talae ta'a kera, ma ka fata 'uri, “Kamulu
wane kwalabasa ki, 'uta ne mulu sasi 'uria
fagarolaku?
19 Mulu fatainia basi malefo ne mulu
folia ana takisi.” Ma kera ka ngalia mai
te seleni, kera ka fatainia fuana.
20 Ma nia ka ledida ka 'uri, “Na nununa
sa ti ne? Ma na satana sa ti mone ne?”
21 Ma kera olisia, kera ka 'uri, “Na
nununa, ma na satana na kingi baita 'i
Rom.”
Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Mulu kwatea
fuana kingi baita 'i Rom ru nia ki, ma
mulu ka kwatea laugo ru God ki fuana
God.”
22 Ma kada kera rongoa na olisilae nai
'e lea, kera ka kwele 'asiana, ma kera ka
leka na 'ada fasia.

Sulia na tatae olilae fasia maea (Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 Ma ana fa dangi nai laugo, tani Sadusi
kera leka mai siana sa Jesus. Na Sadusi ki
kera saea na wane ki kera nao si tatae lau
fasia na maea.
24 Ma kera ka ledia sa Jesus, kera ka fata
'uri, “Wane Famanata 'ae, sa Moses nia
kedea na taki fuaka ka alangai 'uri, ‘Dia
ta wane nia mae, ma na 'afe nia ka mauri
'ua, boroi ma nao nia si to ana ta wele, na
wanefuta nia ka adea lau na gwa 'oru nai,
fua keroa ka to ana ta wele fua ka talana
na wane ne nia mae na.’
25 Ma te kwalafa akulu Jiu ki, kera to
ana fiu waisasina ki. Ma na wane 'i nao
ka adea ta keni. Aia, kada keroa si to 'ua
ana ta wele, wane nai ka mae na.
26 Na ruana wane ka adea lau keni nai.
Aia, nao keroa si to laugo ana ta wele, ma
nia ka mae laugo 'ana. Oluna wane ka
adea lau, ma ka mae laugo. Nia 'urinai
leka fiu waisasina nai, kera mae ka sui
go.
27 Burina bara waisasina ne kera mae,
keni ne boroi ka mae laugo.
28 'Uri ma, ana maedangi ne God kai
taea wane mae ki tafau fasia maea, sa ti
ada ne na 'afe nia? Sulia na fiu waisasina
nai ki be kera adea na keni nai tafau?”
29 Sa Jesus ka olisi kera ka 'uri, “Kamulu
garo na, sulia mulu si saitamana go na
Kekedee Abu ki ma na nikilalae God.
30 Sulia, kada ne wane mae ki kera kai
tatae lau fuana maurie, kera dia na 'ada
na 'ainsel ki 'i langi ne kera nao si arai.
31 “Iu, nau ku famanata kamulu sulia
na tatae fasia na mae. Nau ku saitamana
kamulu idumia sulia be God saea 'ua na
mai ka 'uri,
32 ‘Nau na ne God sa Abraham, God sa
Aesak, ma na God sa Jakob.’ God nia nao
lau God fuana wane ne kera mae ki, boroi
ma God fuana wane ne kera mauri ki.”
33 Ma ana kada ne wane 'oro ki kera oku
kalia sa Jesus, kera rongoa ru nai ki, ma
kera ka kwele 'asiana ana famanatalae
nia ki.

* **22:17** *kingi baita 'i Rom:* Ada to'ona ana Diksonari

Na taki talingai 'asiana
(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

34 Ana kada ne Farasi ki kera rongoa
sa Jesus ne fanofoa na Sadusi ki ana na
olisilae nia, kera ka oku mai siana.
35 Ma te wane ada ne famanata ana taki
ki, nia sasi 'uria ka fagaroa sa Jesus ana
na ledilae ka 'uri,
36 “Wane Famanata 'ae, na taki te ne
talingai ka liufia taki kia ki tafau?”

37 Ma sa Jesus olisia ka 'uri, “ ‘'Oe
kwaimani ana God 'oe, ana manatamu
tafau, ana mangomu tafau, ma ana liomu
tafau.’
38 Nia na ne taki eteta ma ka talingai
'asiana.
39 Ma ruana taki ka dia laugo ka 'uri,
‘'Oe kwaimani ana tolamu ka dia laugo
ne 'oe kwaimani amu talamu.’
40 Ma na taki fasia sa Moses ki tafau, ma
na famanatalae profet ki kera oku tafau
go ana ro taki ne ki.”

Sa Jesus nia kwalafa sa Deved
ma na 'Aofia nia laugo
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Ana kada tani Farasi kera oku kalia
sa Jesus, nia ledida ka 'uri,
42 “Na Christ, wane ne God nia filia fua
famaurilana wane ki, kamulu saea nia
futa mai ana sa ti ne?”

Kera ka olisi 'uri ana, “Na Christ kai futa
mai ana kwalafa sa Deved na kingi.”

43 Sui sa Jesus ka ledi kera lau, “'Uta
mone ne na Anoeru Abu nia kwatea
manatae wane fuana sa Deved na Kingi
ka saea nia na 'Aofia nau? Deved nia fata
'uri,
44 ‘God nia fata 'uri fuana 'Aofia nau:
'Oe gouru 'i bali 'o'olo aku, makwalia kada
nau kai alua malimae 'oe ki farana
gwaungaie 'oe.’✡

45 “Sa Deved 'ana talana ne saea na
Christ ana na ‘'Aofia.’ Nia ne, na Christ
nia nao lau Wele ana kwalafa sa Deved
ga 'ana. Nia 'Aofia nia laugo.”

46 Ma ana kada nai, nao ta wane ada
si bobola na fuana olisilana ana ta ru.
Ma burina na, nao ta wane si nonira'a na
fuana ledilana sa Jesus lau.

✡ **22:44** Psalm 110:1

23

Jesus fata falia falafala
wane famanata ana
taki ki ma Farasi ki
(Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

1 'I burina ru nai, sa Jesus ka fata fuana
wane ne kera oku mai ki, ma na fafurongo
nia ki ka 'uri,
2 “Na wane famanata ana taki ki, ma
na Farasi ki, kera to ana nikilalae fuana
famanatalae ana taki sa Moses ki.
3 Nia ne, mulu rosulida, ma mulu sasia
na ru ki tafau ne kera saea fua mulu.
Boroi ma nao mulu si sasi lau sulia ru ne
kera sasia ki, sulia kera nao si sasi go sulia
ru ne kera fata sulia ki.
4 Kera alua lau tani taki 'oro ne 'afitai
fuana wane ki ka rosulia, boroi ma kera
nao si nonimabe fuana kwai'adomilae
ana wane ki fuana sasilae sulia taki nai
ki.
5 “Ma kera sasia ru ki tafau fuana wane
ki ka suada ma ka kwaisae kera wane lea
ki. Ma ru 'uri ki ne kera sasia. Kera kania
maadarada, ma 'i 'abada ana reba ru baita
ki ne kera kedea na Kekedee Abu ki ana.
Ma kera taia na ngagamuna maku kera ki
ka gwala.
6 Ma kera doria 'asiana gourue ana kula
'initoa ana fafanga ki, ma kula 'initoa ki
fuana gourue laona beu fuana folae ki.
7 Ma kera doria 'asiana tangolada
maana usie ki, ma kera ka doria wane ki
ka fata 'uri ada, ‘Wane Famanata nau.’
8 “Boroi ma nao si lea fuana ta wane
ga 'ana ne ka fata 'uri amulu, ‘Wane
Famanata nau,’ sulia taifili nau go ne te
wane famanata kamulu, ma kamulu na
bara waisasina laona fikue famamanalae.
9 Ma nao mulu si fa'initoa ta wane
famanata laona molagali ana fatae 'uri,
‘Maa kalu,’ sulia kamulu kai fa'initoa go
te Maa kamulu ne nia to mai 'i langi.
10 Ma nao si lea fuana ta wane ga 'ana
ka fata 'uri amulu, ‘Wane baita,’ sulia
kamulu to go ana te wane baita, ma nia
na ne nau, na Christ, wane ne God nia filia
fuana famaurilana wane ki.
11 Dia ta wane doria ka baita safita-
mulu, nia ka dia na wane rao.
12 Ma ta wane ne ka fabaita nia talana,
God kai fatu'u nia. Ma ta wane boroi 'ana

ne ka fatu'u nia talana, God kai fabaita ana."

Sa Jesus susida fasia ta'alae wane gwaungai Jiu ki
(Mak 12:40; Luk 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13-14 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, "Nia ta'a 'asiana fua mulu na famanata ana taki ki, ma kamulu na Farasi ki, Kamulu wane kwalabasa ki! God kai kwae kamulu, sulia ne mulu bilaki 'usia na mae ana 'Initoe God fasia wane ki. Kamulu laugo nao mulu si doria go ne mulu ka ru laona 'Initoe God, ma mulu susia wane ne kera faisusu 'uria rulae.*
15 "Ta'a 'asiana fua mulu na famanata ana taki ki ma kamulu na Farasi ki, na wane kwalabasa ne mulu suke ana wane ki. Aia, God kai kwae kamulu, sulia mulu ulafu 'asiana ana liufilana kula ki tafau, laona asi ma laona tolo, 'uria daolae to'ona ta wane, fua ka leka sulia na taki sa Moses ki. Aia, ma kada wane 'e leka go suli kamulu, mulu fi sasi akau lalau ana nia fuana lekalae 'uria kula ni kwaekwaee. Ma na kwaekwaee nia kai baita ka liufi kamulu sulia na abulolana 'e ta'a ka liufi kamulu tafau na.
16 "Ta'a 'asiana fua mulu, ma kamulu dia na wane maa rodo ki ne kera talaia wane ki. Nia ne, God kai kwae kamulu, sulia mulu famanata 'uri ana wane ki, 'Sui boroi 'ana sa ti ne ka fangasia alangaie nia ana Beu Abu God, nia lea ga 'ana dia nao nia si sasia te ne nia alangai fuana. Boroi ma dia nia fangasia alangaie nia ana na gol be laona Beu Abu God, nia ne ka abu 'asiana fuana 'oilana alangailae nia.'
17 Mulu maa rodo, ma mulu oewanea 'asiana. Te ne baita, na gol naoma na Beu Abu God ne sasia gol ne ka abu? Na Beu Abu God ne baita liufia na gol!
18 Ma mulu famanata laugo wane ki 'uri, 'Sui boroi 'ana sa ti ne ka fangasia alangaie nia ana na fulifue, nia lea ga 'ana dia nao nia si sasia te ne nia alangai ana. Ma dia nia ka fangasia alangaie nia ana afafue ne to fafona fulifue, nia ne abu 'asiana fuana 'oilana alangailae be nia.'
19 Kamulu maa rodo. Te ne baita, afafue naoma na fulifue ne nia kwatea afafue ka abu? Na fulifue ne 'initoa ka liufia na afafue.
20 Sulia na fulifue ne 'initoa ka liufia na afafue, ma sa ti ne fangasia alangaie nia ana na fulifue, tama nia alangai ana na fulifue loko fainia afafue ki tafau ne kera to fafona fulifue nai.
21 Ma sa ti boroi 'ana ne fangasia alangaie nia ana Beu Abu God, 'urinai tama nia alangai na ana God ne nia to laona Beu Abu nai.
22 Ma dia ta wane ka fangasia alangaie nia ana 'i langi, tama nia alangai ana kula ni gourue God, ma God ne to laugo 'i langi.

23 "Ta'a 'asiana fua mulu na wane famanata ana taki ki ma kamulu na Farasi ki, Mulu na wane kwalabasa ki. God kai kwae kamulu. Mulu kwatea ta bali ana tangafuluna ru ki fuana God ana ka ru ne mulu fasida laona oole kamulu ki fua ka falea fanga kamulu ki,† ma nao mulu si manata 'abero go fuana rolae sulia famanatae baita ana taki ki. Na famanatae baita ana taki ki fata 'uri, 'Wane kai sasia na ru ki tafau ne 'o'olo fuana wane ki. Nia ka kwaimanatai fuana wane ma ka saea ru mamana ki.' Mulu kai sasia na ru nai ki, fainia na ru tu'u ki laona taki ki laugo.
24 Kamulu dia na wane maa rodo ne talaia na wane ki. Mulu saitamana go 'amulu manata 'abero 'uria lekalae sulia ka ru laona taki ki. Ma nao mulu si manata 'abero go ana ru baita laona taki ki. Kada mulu sasi 'urinai, ru ne nia ada dia mulu lafua go 'amulu na lango fasia te ne mulu kufia, boroi ma mulu kai onomia go 'amulu na kamel baita.

25 "Ta'a 'asiana fua mulu na famanata ana taki ki ma kamulu na Farasi ki ne mulu saitamana sasilana ru ki fua wane ki kera ka eele amulu. Aia, God kai kwae kamulu, sulia mulu madafia 'asiana taufilana nonina na titiu fuana fanga ki, boroi ma mulu fafungua ana na fanga ne mulu ngali ana wane ki sulia ogalulumilae.

* **23:13-14** Verse 14 nao si to laona 'orolana kekedee 'ua sa Matiu, "Ta'a 'asiana fua mulu na famanata ana taki ki ma kamulu na Farasi ki ne mulu sasia na ru ki fua sae wane ki kera ka sae mulu na wane lea ki. Boroi ma God kai kwae kamulu, sulia mulu mala ta'a ana 'oru ki ma mulu kai laua na lume kera ki fua mulu. Sui boroi 'ana mulu ka 'urinai, kamulu ka sasia folae gwala ki, fuana wane ki kera ka saea mulu na wane God ki. Sulia mulu sasi 'urinai, na kwaekwaee kamulu ki kai baita 'asiana." † **23:23** Mint, Dill, ma Cummin

26 Kamulu na Farasi ki maamulu nia
rodo! Mulu talana na manatalae kamulu
ki ka falu. Dia ne manatalae kamulu ki
falu, na abulolae kamulu ki boroi falu
laugo. 'Urinai, na maurilamulu dia na
titiu ki ne falu 'i nonina ma laona laugo.
27 "Ta'a 'asiana fua mulu na famanata
ana taki ki ma kamulu na Farasi ki, mulu
kwatea wane ki kera ka saea kamulu ana
wane lea ki. Boroi ma God kai kwae
kamulu, sulia mulu dia kilu gwau ki ne
kera farafua ma adalae to'ona ka lea 'i
maa, boroi ma 'i laona nia fungu ana suli
fainia nonina wane mae ki, ne kera moko
ngwa'a na.
28 Ru ne nia mamana ana kamulu, sulia
te ki ne mulu sasia nia ada lea 'asiana
maana wane ki. Boroi ma na manatalae
kamulu ki nia ta'a 'asiana, ma mulu ka
saitamana sukelana wane.
29-30 "Ta'a 'asiana fua mulu na famanata
ana taki ki, ma kamulu laugo na Farasi
ki, mulu saitamana sasilana ru ki fuana
wane ki ka saea kamulu wane lea 'asiana.
Boroi ma God kai kwae kamulu, sulia
mulu saea dia kamulu to ana kada be 'i
nao, mulu si 'adomia go koko kamulu ki
fuana saungilana na profet ki. Ma ta'ena
mulu alua na fau lea ki fafona kilu gwau
profet nai ki, ma na wane lea ki 'i nao
fuana fakwangalana.
31 Kada mulu saea kera na koko kamulu
ki, nia fatainia mulu futa olitana kwalafa
koko ta'a kamulu ki ne kera saungia
profet ki mai 'i nao.
32 Aia, ma dia 'urinai, mulu fasuia na
'amulu raoe ne koko kamulu ki etangia
mai 'i nao!
33 Kamulu na ne abulolae kamulu ki
dia na fa tafo ki. Ka 'afitai 'asiana fua
mulu ka tafi fasia kwaekwaee ana kula ni
kwaekwaee.
34 Sulia ru nai ki, nau ku saea ru ne fua
mulu, nau kai kwatea tani profet ma tani
wane saitamarue ma tani famanata sia-
mulu. Ma tani ai ada mulu kai saungida
ma mulu kai foto'ida ana 'airarafolo. Tani
wane ada, mulu kai dauda ma mulu kai
namusida laona beu fuana folae ki, ma
mulu kai tari kwailiu ada fasia laona fere
kamulu ki.
35 Nia ne kwatea God kai kwae kamulu
fafia saungilana na wane lea ki, safali mai
ana maelana sa Abel, na wane 'o'olo, leka
ka dao ana maelana sa Sekaraea, na wele
sa Barakaea ne mulu saungia karangia
fulifue laona Beu Abu God.‡
36 Nau ku saea fua mulu ne kwaiketoie
fuana maelana wane nai ki kai to fafo-
mulu wane ana kada ne."

Sa Jesus nia kwaimanatai fuana wane 'i Jerusalem ki
(Luk 13:34-35)

37 Ma sa Jesus ka ada kau fuana fere
'i Jerusalem, ma ka fata 'uri, "Wane ana
Jerusalem 'ae! Kamulu be 'ui fauna profet
be God nia oduda mai fua mulu ki, ma
mulu ka saungida. Ana kada 'oro nau ku
doria mulu kai leka mai siaku fua nau ku
ada suli kamulu dia ta karai nia ofia na
wele nia ki 'i farana kukubana. Boroi ma
nao mulu si doria go.
38 Ma ana kada ne na, God kai leka fasi
kamulu, ma ka luka faburi na ana fere
kamulu.
39 Ma nau ku saea fua mulu, nao mulu
si ada to'oku lau, leka ka dao ana kada ne
mulu kai fata 'uri, 'God, 'oe oilakitainia na
wane ne leka mai ana nikilalae 'oe!' "✡

24

Sa Jesus saea na malimae ki kai okosia na Beu Abu God
(Mak 13:1-27; Luk 21:5-28)

1 Ma 'i burina ne sa Jesus fata 'urinai ka
sui, nia ka leka fasia Beu Abu God. Ma
kada sa Jesus nia leka kau, na fafurongo
nia ki kera leka mai siana, kera ka fata
'uri, "'Oe ada to'ona basi 'amu na lume
lea ne ki laona labu 'ana Beu Abu God."
2 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Iu, 'oe ada
to'ona na lume baita ne ki. Nao ta te gwa
fau seki kai tio lau 'i fulina. Kera tafau
kera kai takalo 'i ano."
3 Burina, sa Jesus ra gwauna fa uo 'i Olif,
ma kada nia gouru 'ana, na fafurongo nia
ki kera leka mai siana, ma kera gouru
fainia taifilida. Ma kera ka ledi 'uri ana
sa Jesus, "Kada te na ne ru ne 'oe saea
fua malu ki kai dao mai? Aia, ma te ne
kai dao mai fua sae kai fatainia kada 'oe
fua olilae mai, fainia kada ne molagali kai
sui ana?"

‡ **23:35** Sa Abel na wane 'o'olo eteta ne kera saungia laona Alangaie 'ua. Ma sa Sekaraea na wane 'o'olo 'isi ne kera saungia laugo laona Alangaie 'Ua. ✡ **23:39** Psalm 118:26

4-5 Sa Jesus ka olisi kera ka 'uri fuada, “Kamulu kai adaada lea, ma nao mulu si alamatainia ta wane ka talai garo amulu. Sulia ne wane 'oro ki kera kai dao mai ana sataku, ma kera ka fata 'uri, ‘Nau na ne na Christ!’ Ma kera ka talai garo ana wane 'oro ki.
6 Ma te ru lau, mulu kai rongoa firue ki ana fere karangi ki, ma na fatae sulia firue ki ana tani fere tau laugo mai. Ka 'urinai boroi 'ana, nao mulu si manata 'abero sulia. Ru 'urinai ki kai dao mai, boroi 'ana na 'isilana ru ki tafau nao 'ua.
7 Na mae fere ki kera kai fualida kwailiu, ma na 'initoe ki kai fualida kwailiu. Ma na uni fioloe ma anuanu ki kai liu ana kula ki tafau.
8 Ma ru nai ki kera ne safalilana nonifie, nia 'e dia keni fafuta be nia safali ka fii wele.
9 “Ana kada nai laugo, wane ana mae fere 'e'ete kwailiu ki laona molagali, kera kai malimae amulu, sulia kamulu na wane nau ki. Ma tani wane ada kai dau kamulu, ma kai kwate kamulu fuana malimae kamulu ki fuana kwaelamulu ma fuana saungilamulu.
10 Ma wane 'oro ne kera famamana nau, nao kera si dau ngasi ana famamanae kera ki. Ma wane ki kai malimae ana kera kwailiu. Ma kera kai kwatea wane God ki fuana malimae kera ki.
11 Ma kada nai, profet suke 'oro ki kai dao mai, ma kai talaia, ma kai sukea wane 'oro ki, ma kera kai leka sulia na famanatae garo kera ki.
12 Ma kera kai sasia ru garo 'oro ki. Ma sulia ru ne, kwaimanie wane 'oro ki kai ngwatautau.
13 Sui boroi 'ana ka 'urinai, dia sa ti ne nia ngangata fuana lekalae sulia God leka ka dao suilana kada nai, nia ne God kai famauria.
14 Ma Farongoe Lea ne sulia 'Initoe God, kera kai 'ainitalo ana laona molagali fuana wane ki tafau. Suifatai, suilana molagali fi dao mai.

15 “Ma mulu kai ada to'ona na Ru Sua kai tatae mai ana kula abu. Na ru ta'a nai kai fasua na Beu Abu God, ma God kai fasia. Aia, ru ne profet Daniel eta fata na mai sulia 'i nao.” (Na faoraie fuana wane ne nia ididu nia 'uri: 'Oe malingainia lea ana na fadalana ru ne.)

16 “Kada mulu ada to'ona ru nai ki kera dao mai, na wane ne kera to ana lofaa 'i Jiudea, kera kai tafi 'uria gwauna fa uo ki.
17 Ana kada nai, dia ta wane ka to mai 'i maa ana lume nia, nia ka tafi 'ali'ali, ma nao nia si manata lau 'uria rulae laona lume nia 'uria ngalilana ta ru 'ana.
18 Ma sa ti ne nia to mai laona oole, nao nia si oli lau 'i lume 'uria ta maku 'ana.
19 Ma ana fa dangi nai ki, nia kai ta'a fuana keni ki ne kera iana, sulia ne nia 'afitai fuada ne kera ka tafi, ma ka ta'a laugo fuana 'afe ki ne kera too ana na wele tu'u ki.
20 Iu, mulu kai foa ma mulu ka gania God, fua ru ne nao si fuli lau kada ana uni gwarie, naoma ana Sabat.
21 Sulia nonifilae ana fa dangi nai ki, nia kai ta'a ka liufia nonifilae ne wane laona molagali ki kera saitamana, safali 'ua mai ana safalilana kada God nia saungainia molagali ka dao ana kada ne. Ma nao ta ru 'urinai kai fuli mai burina.
22 Ma dia God nao si fakokorua kada ana nonifilae, nia 'afitai fua ta wane kai mauri. Ma nia 'e fakokorua kada nai fuana lealana wane ne nia filida ki.
23 “Iu, dia ta wane 'e fata 'uri fua mulu, ‘Ada to'ona basi, nia na ne na Christ,’ naoma ka fata 'uri, ‘Ada to'ona basi, nia na 'i seloko,’ nao mulu si famamana nia.
24 Sulia wane susuke ki kai dao mai, ma kera kai fata 'uri, ‘Nau ne na Christ,’ fainia na wane susuke ki kera kai fata 'uri, ‘Nau na profet.’ Ma kera kai sasia fanadae baita ki fua ka talaia garo ana wane ne God nia filida ki boroi ma nia 'afitai 'asiana fuada.
25 Nia ne, sui boroi 'ana ru ne ki kera nao si dao mai 'ua, nau ku saea na fua mulu 'i nao, fua mulu ka saitamana.
26-27 “Ana kada nau, na Wele nia Wane, nau ku oli mai, wane ki tafau kera kai ada to'oku. Dia laugo ne mulu saitamana adalae to'ona meamea kada nia mea mai ana bali taelana sato leka ka dao mai bali sulana sato laona mamanga. Aia, dia tani wane kera fata 'uri fua mulu, ‘Na Christ to laona lofaa 'eke'eke,’ nao mulu si leka 'uria kula nai. Dia tani wane kera fata 'uri fua mulu, ‘Na Christ kai agwa 'i seki,’ nao mulu si famamana fatae 'urinai ki.
28 “Na olilaku mai nao ta wane si talafia, ka dia laugo ne na gwaubalano nao si talafia ta ru mae.

Sa Jesus fata sulia olilana mai (Mak 13:24-31; Luk 21:25-33)

29 “'I buri'ana kada ne nonifilae nai ki ka sui,
‘God kai susia na sato, ma na madame, ma nao keroa si tala.
Ma God kai kwate na bubulu ki kera kai 'asida mai fasia mamanga.
Ma God kai sasia na ru 'i langi ki, kera kai leka garo fasia fulida.’✡
30 “Burina ru ne ki, na maetoto ana olilaku mai fi fatai mai laona mamanga. Ma ana kada nai go, na wane ki tafau laona molagali, kera kai angi sulia kera kai ada to'ona ne nau, na Wele nia Wane, ku oli mai fafona gwa salo laona mamanga, ma nau kai leka mai fainia nikilalae nau ma na ngwasinasinae baita nau.
31 Ma na 'ainsel kai ufia na bungu ka angi baita fua okulana wane nau ki tafau ne nau ku filida na. Ana kada nai, nau ku kwatea mai 'ainsel nau ki, fua kera okua mai wane nau ki fasia fere ki tafau laona molagali.”
32 Sui, sa Jesus ka fata sulia tarifulae ka 'uri, “Mulu manata basi sulia 'ai figi ki. Kada mulu ada to'ona na ulina nia ngosa, mulu saitamana na ne kada fuana uni 'ako'akoe nia dao karangi na.
33 Ka 'urinai laugo, kada mulu ada to'ona nonifilae nai ki tafau kera fuli mai, mulu kai saitamana ne olilaku mai nia karangi na.
34 Ru mamana ne nau ku saea fua mulu, wane ki tafau ne kera mauri ana kada ne, kera nao si mae 'i naona ru nai ki ne kai dao mai.
35 Na ru ki tafau mai 'i langi ma laona molagali kera kai sui. Boroi ma na fatalaku go ne toto nao si sui.

Nao ta wane si saitamana maedangi naoma kada nai (Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

36 “Nao ta wane si saitamana kada ne nau kai oli mai ana. Na 'ainsel ki boroi nao si saitamana laugo, ma nau, na Wele boroi, nau nao si saitamana laugo ana. God na Maa taifilia go ne nia saitamana.
37 Na olilaku mai kai dia ru be fuli ana kada sa Noa.
38 Ana fa dangi be 'i nao ki, ana na igwa baita be, na wane ki kera fanga ma kera ka ku 'ada, ma na wane ki ma keni ki kera ka arai ma ka 'afe 'ada, ma kera ka kwate keni 'ada kwailiu, leka ka dao go ana fa dangi be sa Noa nia ra laona faka baita be.
39 Boroi 'ana, kera ulafusia 'ua na te ne kai dao mai, leka ka dao ana kada ne igwa baita be dao mai, ma ka lauda na. Ma nia kai dao laugo mai 'uri ana kada ne nau kai dao mai ana.
40 Ana kada nai, ro wane ki keroa kai rao laona oole. Te wane God kai ngalia, ma te wane kai ore.
41 Ma ro keni ki keroa sasi fanga oku. Te keni God kai ngalia, ma te keni kai ore.
42 Mulu kai adaada lea, sulia mulu ulafusia fa dangi te ne nau, na 'Aofia kamulu, kai dao mai ana.
43 Mulu ka manata to'ona ru ne, dia na wane ana lume 'e saitamana ga ana kada ne wane beli kai dao mai ana, nia ka adaada lea ma nao si alamatainia ta wane beli ka ru mai laona lume nia.
44 Nia ne, mulu kai kwaimakwali laugo, sulia nau kai dao mai ana kada ne mulu fia nao nau si dao mai ana.”

Tarifulae sulia ro wane rao ki (Luk 12:41-48)

45 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri fuana fafurongo ki, “Sa ti ne dia na wane rao ne nia saitamarue ma ka rao 'o'olo? Nia ne na wane baita kai alua ka ada sulia wane rao ki, ma ka kwatea fanga fuada ana kada fuana kwate fangalae.
46 Ma 'oilakie fuana wane rao nai ne wane baita nia dao to'ona ma nia sasia ru nai ki, ana kada ne nia dao mai ana lume nia!
47 Nau ku saea na ru mamana fua mulu, na wane baita kai alu nia ka ada sulia ru nia ki tafau.
48 “Boroi ma, dia nia na wane rao ta'a, nia ka manata 'uri, ‘Na wane baita nau, daolana mai nia tau 'ua.’
49 Ma nia ka safali fuana kwaelana wane rao ki, ma nia ka to ni fanga na 'ana ma ka kufia ru bubulo ki na ana fainia wane ku bubulo ki.
50 Sui ma na wane baita kai dao mai ana ta maedangi ne nia nao si kwaimakwali, ma ana kada ne nia ulafusia ga 'ana.

✡ **24:29** Aesaea 13:10; 34:4; Joel 2:10, 31; 3:15

51 Na wane baita kai kwatea na kwaek-
waee baita fuana, ma ka alu nia fainia
wane kwalabasa ki ne suke ana rolae
sulia God. Ma kada nia to ana kula nai,
nia kai angi ga 'ana fainia na 'ala girigiri
ana lifona, sulia nia nonifi 'asiana.”

25

Tarifulae sulia te akwala keni sari

1 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Ana
kada ne nau ku oli lau mai, na 'Initoe
God kai dia na akwala keni sari ne kera
ngalia na fa kwesu kera ki, ma kera ka
kwaimakwali ana na arai falu ne kai leka
mai ka ngalida 'uria laona fafanga ana
araie.
2 Ma ta lima keni sari ada kera oe-
wanea, ma ta lima ai ada kera ka lioto.
3 Na keni sari oewanea nai ki kera
ngalia na fa kwesu kera ki, boroi ma kera
nao si ngali go faida ta 'oele ne ka bobola
fuana fasarulana fa kwesu kera ki.
4 Ma lima keni lioto nai ki kera ngalia
'oele fuana fasarulana kwesu fainia na fa
kwesu kera ki.
5 Ma kada arai falu nai nao si dao 'ali'ali,
ma keni sari nai ki maada ka maleua
tafau, ma kera ka maleu na 'ada.
6 “Ma laona tofungana rodo, wane ki
kera akwa ka 'uri, ‘Na arai falu nia dao na
mai! Mulu leka mai fua mulu ada to'ona.’
7 Na akwala keni sari nai kera ka tatae,
ma kera ka fasarua na fa kwesu kera ki.
8 Ma na keni sari oewanea nai ki kera
ka fata 'uri fuana keni sari lioto nai ki,
‘Mulu 'e kwatea ta 'oele fuana sarulae
amalu, sulia ne 'oele kalu ki fuana sarulae
karangi ka suina.’
9 “Ma kera olisida kera ka 'uri, ‘Nao go,
sulia nao nia si bobola na fai kulu tafau.
Mulu leka 'amulu ana ta lume, fua mulu
ka folia ta 'oele fuana sarulae 'amulu.’
10 Ma kada kera leka fuana folilae, na
arai falu nai ka dao na mai. Ma na sari
nai ki ne kera sasi akau, kera ka leka na
'ada fainia 'uria na fafanga ana araie. Ma
kera ka bilaki na 'usia na mae.
11 “Ma 'i burina na keni sari oewanea be
ki, ka dao laugo mai, kera ka 'uri, ‘Wane
baita 'ae! 'Oe 'ifingia kau na mae fua
malu!’
12 Ma na arai falu nai 'e olisida ka 'uri,
‘Ru mamana nau ku saea fua mulu, nau
ku ulafusi kamulu.’ ”
13 Ma sa Jesus ka fasuia na tarifulae ne
ka 'uri, “Nia ne, mulu kai adaada lea, sulia
mulu ulafusia fa dangi naoma kada ne
nau kai dao lau mai ana.”

*Na tarifulae sulia olilana
mai wane 'initoa
(Luk 19:11-27)*

14 Sui sa Jesus ka saea lau na tarifulae
ne fuana fafurongo nia ki ka 'uri, “Ana
kada nau kai oli mai, na 'Initoe God nia
dia ta wane baita ne nia leka ana ta kula
tau, ma ka saea na wane rao nia ki, ma ka
kwatea kera ka ada sulia na toorue nia ki.
15 Ma nia ka kwatea lima to'oni seleni
ki fuana te wane. Ma fuana ta wane lau,
nia ka kwatea ro to'oni seleni ki. Ma
fuana ta wane lau, nia ka kwatea te to'oni
seleni. Nia ka kwatea ka bobola na fainia
na liotoe kera ki. Sui nia ka leka na 'ana
ana lekalae nia.
16 Ma na wane ne ngalia na lima to'oni
seleni, nia ka rao ana, ma ka to lau ana ta
lima to'oni seleni.
17 Ma na wane be ngalia na ro to'oni
seleni ki, nia ka rao laugo ana, ma ka toda
lau ta ro to'oni seleni.
18 Boroi ma na wane be ngalia te to'oni
seleni, nia 'e leka, ma ka 'elia te kilu laona
ano, ma ka safungainia 'ana seleni be na
wane baita nia kwatea fuana.
19 “Ma burina ka kada tau, na wane
baita be kera 'e oli mai, ma ka doria
saitamana seleni be nia faida ki.
20 Ma na wane be ngalia lima to'oni
seleni ki, ka ngalia lau mai ta lima to'oni
seleni, ma ka fata 'uri, ‘Wane baita 'ae, 'oe
kwatea lima to'oni seleni ki fuaku be. 'Oe
ada to'ona basi, nau ku toda lau ta lima
to'oni seleni fafia.’
21 “Ma na wane baita nia ka olisia ka
'uri, ‘'Oe wane ni rao lea nau. Nau ku
saitamana, nau ku famamana 'oe! 'Oe rao
lea ana ru tu'u ki, nia ne nau ku alu 'oe,
'oko baita fafia na ru 'oro ki. 'Oe leka mai,
ma 'oko eele 'amu fai nau.’
22 “Ma na wane ne ngalia ro to'oni
seleni ki ka dao laugo mai. Ma ka fata 'uri,
‘Wane baita 'ae, 'oe kwatea go ro to'oni
seleni ki fuaku be. 'Oe ada to'ona basi,
nau ku toda lau ta ro to'oni seleni fafia.’
23 “Ma na wane baita nia ka olisia ka
'uri, ‘'Oe wane ni rao lea nau, nau ku
saitamana nau ku famamana 'oe! 'Oe rao
lea ana ru tu'u ki. Nia ne nau kai alu 'oe,

'oko baita fafia na ru 'oro ki. 'Oe leka mai,
ma 'oko eele 'amu fai nau.'
24 "Sui na wane be ngalia te to'oni
seleni, ka dao mai. Ma nia ka fofone ru
ga 'ana ka fata 'uri, 'Wane baita 'ae, nau
ku saitamana 'oe na wane ne fatamaudi.
'Oe saitamana ngeda ru ga 'amu ana kula
ne nao 'oe si fasi ru ana.
25 Nia ne nau 'e mau, ma nau ku leka
safungainia seleni be 'oe laona ano. 'Oe
ada to'ona malefo be 'oe go ne.'
26 "Ma na wane baita nia ka olisia ka
'uri, ''Oe na wane rao ta'a, ma 'oe noni'ela
'asiana! 'Oe saitamana ga 'amu ne nau ku
ngeda ru ana kula ne nau nao si fasi ru
ana.
27 Dia 'oe manata 'urinai, 'uta ne nao 'oe
si alua 'amu na seleni nau ki laona kula
ni totodae, ma ka dao ana kada nau ku oli
mai ana, nau ku ngalia na seleni nai ma
na seleni tarenga ki fainia.'
28 "Sui na wane baita nai ka fata 'uri
fuana wane ni rao nia ki lau, 'Mulu ngalia
na seleni ne ki fasia, ma mulu ka kwatea
fuana wane ne too ana te akwala to'oni
seleni.
29 Sulia na wane ki tafau ne kera too
ana ru 'oro ki, nau kai kwatea lau tani
ru fuada, fua kera ka too ana ru ki ka
takwala. Ma sa ti boroi 'ana nia too ana
ta ru tu'u, nau kai lafua fasi nia.
30 Ma na wane ni rao ne, mulu kai 'ui
'ania 'i maa laona maerodo, kula ne wane
ki kai angi ga 'ada fainia 'ala girigiri ana
lifoda, sulia nia nonifi 'asiana.' "
31 Sa Jesus ka fata lau 'uri fuana fa-
furongo nia ki, "Kada nau, na Wele nia
Wane, nau kai oli lau mai 'uria na kingi
fainia na 'ainsel ki, nau kai gouru ana
kula ni gourue na kingi.
32 Ma na wane ki fasia fere ki tafau kera
kai oku mai siaku. Ma nau kai tolingia
na wane ki tafau, dia ta wane be nia ada
sulia na sipsip ki ka tolingia na sipsip ki
fasia na nanigot ki.
33 Ma nau kai alua na wane 'o'olo ki 'i
bali 'o'olo aku, ma na wane ta'a ki 'i bali
mauli aku.
34 "Sui nau ku fata 'uri fuana wane ne
kera gouru 'i bali 'o'olo aku, 'Kamulu na
wane ne Maa nau faeele kamulu ki. Mulu
kai ru mai laona 'initoe ne nia sasi akau
ana fua mulu safali na mai ana safalilana
na molagali.
35 Sulia kada nau ku fiolo ana, kamulu
kwatea fanga fuaku. Ma kada nau ku
maeliku ana, mulu kwatea kafo fuaku.
Ma boroi 'ana nau na wane dao fasia ta
fere 'e'ete, kamulu eresi nau 'uria laona
lume kamulu ki.
36 Ma kada nao 'aku ta maku, mulu
kwate maku fuaku. Ma kada nau ku
matai, mulu ada sulia nau. Ma kada nau
ku to 'i laona beu ni kanie, mulu maa
to'oku.'
37 "Sui na wane 'o'olo ki kera ka olisia
kera ka 'uri, ''Aofia 'ae, kada te ne kalu
ada to'ona 'oe fiolo, ma kalu ka kwate
fanga fuamu? Kada te ne 'oe maeliku, ma
kalu ka kwatea kafo fuamu?
38 Ma kada te ne 'oe na wane dao fasia
na fere 'e'ete, ma kalu ka eresi 'oe 'i lume,
naoma kada te ne nao 'amu ta maku, ma
kalu ka kwate maku 'amu?
39 Ma kada te ne kalu ada to'ona ne
'oe matai ana, naoma 'oe to laona beu ni
kanie, ma kalu ka leka maa to'omu?'
40 "Ma nau ku olisida nau ku 'uri, 'Ru
mamana nau ku saea fua mulu, kada
mulu sasia ta ru 'urinai fuana ta wane
boroi 'ana ne kera nao si ada baita ana,
mulu sasia na fuaku.'
41 "Sui nau kai fata 'uri fuada na wane
ne kera to 'i bali mauli aku, 'Mulu leka
tau kau fasi nau. God kai kwae kamulu.
Ma mulu leka laona ere ne toto firi, ne
God nia sasi akau fuana sa Saetan ma na
'ainsel ta'a nia ki.
42 Sulia nau ku fiolo, ma mulu si kwatea
go ta fanga fuaku. Ma kada nau ku
maeliku, nao mulu si kwatea go ta kafo
fuaku.
43 Ma kada nau ku dao mai, mulu si
eresi nau go 'uria lume kamulu ki. Ma
kada nao 'aku ta maku, nao mulu si kwate
maku ga 'aku. Ma kada nau ku matai ma
ku to 'i laona beu ni kanie, nao mulu si
ada go suli nau.'
44 "Ma kera ka olisia kera ka 'uri, ''Aofia
'ae, kada te ne kalu suamu, 'oe fiolo,
naoma 'oe maeliku, naoma 'oe na wane
dao, naoma ka nao 'amu ta maku, naoma
'oe matai naoma 'oe to 'i laona beu ni
kanie, ma nao kalu si 'adomi 'oe go?'
45 "Ma nau ku olisida ku 'uri, 'Ru
mamana nau ku saea fua mulu, kada
kamulu si kwai'adomi ana ta wane boroi
ana ne kera nao si ada baita ana, mulu
sasia na fuaku.'

46 “Sui kera ka leka na 'ada 'uria kwaek-
waee ne toto firi, ma wane 'o'olo ki kera
ka leka na 'uria na maurie firi.”

26

Na lokoerue fuana
saungilana sa Jesus
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

1 Kada sa Jesus nia famanata ana ru ne
ki ka sui, nia ka fata 'uri fuana fafurongo
nia ki,
2 “Mulu saitamana suina, Fafanga ana
Daofa Liue* kai fuli fafone. Ma ana kada
nai, kera kai kwate nau, na Wele nia
Wane, fuana malimae nau ki, fua kera kai
foto'i nau ana 'airarafolo.”
3 Ma ana te kada nai go ana, na fataabu
baita ki, ma na fanaonao Jiu ki, kera oku
laona lume baita na 'inita fataabu† ne
satana sa Kaeafas.
4 Ma kera ka lokoeru fua kera ka dao
to'ona ta kada fua kera ka dau agwa ana
sa Jesus, ma kera ka saungia.
5 Ma kera ka fata kwailiu 'uri, “Nao kulu
si daua ana fa dangi ana fafanga, fasia
tooa ki kera ka fuali kulu.”

Te keni nia 'igitainia ngwaingwai moko lea
ana gwauna sa Jesus
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

6 Ma sa Jesus fainia fafurongo nia ki,
kera leka 'uria 'i Betani, kera ka to laona
lume sa Simon, na wane ne kuu nia
saungia 'i nao.
7 Ana kada sa Jesus 'e fanga, te keni
leka mai siana fainia na bi ngwaingwai
ne kwanga 'asiana,‡ ma ka fungu ana na
ngwaingwai ne moko lea, ma na folilana
ka baita 'asiana. Nia leka mai, ma ka
'igitainia ana gwauna sa Jesus.
8 Ma ana kada ne fafurongo nia ki kera
ada to'ona, kera ka guisasu, ma kera ka
fata 'ada talada 'uri, “'Uta ne keni ne ka
falia ngwaingwai lea ne?
9 Ngwaingwai ne, dia kulu foli ana,
malefo baita ne kulu kai ngalia. Ma kulu
ka ngalia na malefo nai fuana 'afilana
wane siofa ki!”
10 Ma sulia sa Jesus saitamana ga 'ana te
ne kera fata sulia, nia ka fata 'uri fuada,
“Nao kamulu si fata falia lau. Ru lea
'asiana ne nia sasia fuaku.
11 Na wane siofa ki kera to tari ga 'ada
fai kamulu. Boroi ma nau nao si to tau go
fai kamulu.
12 Ma ana kada na keni ne nia 'igitainia
na ngwaingwai ne ana noniku, nia sasi
akau aku makwalia faitolilae laona kilu
gwau ana fa dangi ana maelaku.
13 Ma nau ku saea fua mulu, ana kula ki
tafau laona molagali ne kera kai fata sulia
na Farongoe Lea ne, kera kai fata laugo
sulia ru ne nia sasia aku fuana manatalae
to'ona.”

Sa Jiudas nia alafafia kai folilana sa Jesus fuana malimae ki
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

14 Burina ru ne ki sui, te wane ana ak-
wala ma ro fafurongo sa Jesus ki, satana
sa Jiudas Iskariot ka leka siana na fataabu
baita ki.
15 Ma ka ledi 'uri ada, “Dia nau ku
kwatea sa Jesus fua mulu, te ne mulu
kai kwate fuaku?” Ma kera ka tomainia
olu akwala seleni ki, ma kera ka kwatea
fuana.
16 Safali ana kada nai, sa Jiudas ka ada
na 'uria ta kada lea fuana kwatelana sa
Jesus fuada.

Sa Jesus 'ania na Fafanga
ana Daofa Liue
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13, 21-23; Jon 13:21-30)

17 Ma ana etana fa dangi ana fafanga ne
kera saea ana, “Beret ne nao ta isi ana”,
na fafurongo ki kera leka mai siana sa
Jesus, ma kera ka ledi 'uri ana, “'I fai ne
'oe dori kalu ka sasi akau ana Fafanga ana
Daofa Liue fuamu?”
18 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Mulu
kai leka kau 'uria 'i Jerusalem. Ana kada
kamulu dao siana te wane ne nau ku
filia, mulu ka fata 'uri fuana, ‘Na Wane
Famanata kalu, nia saea kada nia dao
karangi na. Nia fainia na fafurongo nia ki
kera kai 'ania na Fafanga ana Daofa Liue
'i lume 'oe.’ ”

* **26:2** *Fafanga ana Daofa Liue:* Ada to'ona ana Diksonari † **26:3** *'inita fataabu:* Ada to'ona ana Diksonari ‡ **26:7** Na kufi ru ne kwanga 'asiana ne kera saea ana alabaster, na fau ne madumadu 'asiana.

19 Ana kada ne, fafurongo ki kera leka,
ma kera ka fata fainia na wane nai dia be
sa Jesus saea na fuada, ma kera ka sasi
akau na ana fanga 'i senai.
20 Ma nia saulafi na, sa Jesus ka to
senai fua ka fanga fainia na akwala ma
ro fafurongo nia ki.
21 Ma kada kera fanga na, sa Jesus ka
fata 'uri fuada, “Ru mamana nau ku saea
fua mulu, te wane amulu kai kwate nau
fuana malimae nau ki.”
22 Kada fafurongo ki kera rongoa ru nai,
kera ka kwaimanatai 'asiana. Ma te te
wanea ada fi safali ana ledilana sa Jesus
'uri, “'Aofia 'ae, 'uri ma 'oe fata suli nau
nai?”
23 Sui sa Jesus ka 'uri, “Te wane amulu,
ne taufia lifu beret nia 'i laona tiu fai nau,
nia ne kai kwate nau fuana malimae nau
ki.
24 Nau, na Wele nia Wane, nau kai mae
dia na Kekedee Abu ki be fata suli nau.
'Urinai boroi ana kwaimanatai 'asiana
fuana wane ne kai kwate nau fuana
malimae nau ki. Nia lea fuana wane nai
dia nia nao si futa go.”
25 Ana kada nai, sa Jiudas, wane ne kai
kwatea sa Jesus fuana malimae nia ki, nia
ka fata 'uri, “Wane Famanata 'ae. 'Uri ma
'oe fata suli nau nai?”
Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe
talamu na ne saea.”

Na fafanga na 'Aofia
(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

26 Ma ana kada kera fanga, sa Jesus ka
ngalia fa beret, ma nia ka tangoa God, sui
ka ngiia, ma ka kwatea fua fafurongo nia
ki, ma ka fata 'uri, “Mulu ngalia, ma mulu
ka 'ania. Nia na ne noniku.”
27 Sui nia ka ngalia na titiu, ma ka
tangoa God, sui ka kwatea fuada, ma ka
fata 'uri, “Kamulu tafau, mulu kufia.
28 Nia na ne 'abuku ne God fangasia
na alangaie falu, sulia ne 'abuku kai
igwa fuana wane 'oro ki, fua God ka
manatalugea na ta'alae ki.
29 Ru mamana nau ku saea fua mulu,
nau nao si kufia lau na waeni ne leka ka
dao ana fa dangi nau kai kufia na waeni
falu fai kamulu 'i laona 'Initoe Maa nau.”
30 Sui kera ka ngufia fa ngu, ma kera ka
leka 'uria fa uo ne kera saea ana Olif.

Sa Jesus eta fata na ana sa Pita ne kai tofe nia
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

31 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Ana
fa rodo ne, kamulu tafau go mulu kai tafi
fasi nau. Sulia na Kekedee Abu be fata
'uri, ‘God kai saungia wane ne nia ada
sulia na sipsip ki, ma sipsip ki kai takalo
tafau.’✡
32 Ka 'urinai boroi ana, 'i burina nau ku
tatae lau 'uria maurie, nau kai eteta 'i nao
amulu 'uria 'i Galili.”
33 Ma sa Pita ka olisia ka 'uri, “Nia 'afitai
'asiana ne nau ku leka fasi 'oe, sui boroi
'ana wane ne ki kera ka leka fasi 'oe!”
34 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana sa Pita,
“Nau saea fuamu, 'i naona ne karai kai
angi 'i laona fa rodo ta'ena, 'oe kai sae olu
ru ana ne 'oe ulafusi nau.”
35 Ma sa Pita ka olisia ka 'uri, “Sui boroi
'ana nau kai mae fai 'oe, nia 'afitai nau ku
saea ne nau ku ulafusi 'oe!”
Ma na fafurongo ki tafau go, kera saea
laugo te ru nai.

Sa Jesus fosia God ana kula kera saea ana 'i Getsemani
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Sui sa Jesus ka leka fainia na fa-
furongo nia ki ana te kula kera saea ana
'i Getsemani, ma nia ka fata 'uri fuada,
“Kamulu to 'amulu 'i seki kada nau ku
leka 'i seloko fua nau ku foa.”
37 Ma nia ka talaia sa Pita, ma na ro
wele sa Sebedi ki fainia. Ma nia fi etangia
kwaimanatailae baita ma liodilae.
38 Ma nia ka fata 'uri fuada, “Na lioku
nia kwaimanatai 'asiana, ma nia bobola
na fua saungilaku. Mulu to 'i seki, kamulu
ka ada, ma mulu ka adaada fai nau.”
39 Sui nia ka 'idu tu'u lau fasi kera, ma
ka tio fafia maana 'i ano, ma ka foa ka
'uri, “Maasi 'ae, dia nia ngwaluda ga 'ana,
'oe lafua 'amu na nonifilae ne fasi nau.
Sui boroi 'ana, nao lau na kwaidorie nau,
boroi ma kwaidorie 'oe lalau.”
40 Sui sa Jesus ka oli siana olu fafurongo
be nia ki, ma ka ada to'ona kera maleu
na, ma nia ka fata 'uri fuana sa Pita, “Pita

✡ **26:31** Sekaraea 13:7

'ae, 'uta ne mulu si ada fai nau sulia ta te kada?
41 Kamulu kai ada, mulu kai adaada ana folae fasia na ilitoe ka liufi kamulu. Sulia kamulu doria sasilana ru lea ki, boroi ma noni mulu nia ngwatautau 'asiana."
42 Sa Jesus ka leka lau, ma ka foa ana ruana kada ka 'uri, "Maasi 'ae, dia nao si bobola fua 'oko susia na nonifilae ne fasi nau, lea ga 'ana, nau ku ro na 'aku sulia na kwaidorie 'oe."
43 Ma kada nia oli mai siana fafurongo nia ki, nia ada to'ona ne kera maleu lau, sulia maada 'e maleua 'asiana.
44 Ma sa Jesus ka leka lau fasida, ma ka foa lau ana oluna kada, ka saea laugo na fatae be ki.
45 Sui nia ka leka lau siana olu fafurongo be nia ki, ma ka fata 'uri fuada, "Kamulu maleu 'ua ne? Ma mulu ka mamalo 'ua ne? Ada basi, kera kai kwate nau na, na Wele nia Wane, laona 'abana wane ta'a ki. Na kada be nia dao na mai!
46 Mulu tatae, kulu ka leka na. Ada basi, na wane be nia kwate nau fuana malimae nau ki, nia dao na mai."

Kera daua sa Jesus
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

47 Ma ana kada sa Jesus 'e fata ga 'ana 'ua, sa Jiudas, te wane ana akwala ma ro fafurongo be nia ki, 'e dao na mai. Te fikue baita ne leka mai fainia, fasia fataabu baita ki, ma fanaonao ki. Ma kera ngalia mai na naife ni sauwanee ki, fainia subi ki.
48 Aia, sa Jiudas kwatea suina maetoto fuada ka 'uri, "Na wane ne nau ku nono'ia, nia na ne wane ne mulu doria."§
49 Ma 'ali'ali nia ka leka 'o'olo na siana sa Jesus ma ka fata 'uri, "Wane Famanata 'ae, aroaroe to fai 'oe." Sui nia ka nono'ia.
50 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, "Wane nau, sasia na ru ne 'ali'ali."
Sui kera ka 'idu karangi mai ana, ma kera ka daua sa Jesus, ma kera ka dau ngasi na fafia.
51 Ma te wane ana fafurongo sa Jesus ki 'e lafua na naife ni sauwanee nia, ma ka kwaea na wane rao na 'inita fataabu, ma ka kwae musia na bali alinga 'o'olo nia.
52 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, "'Oe alua 'amu na naife 'oe fulina, sulia sa tifaida ne kera firu ana naife, kera kai mae laugo ana naife.
53 Nau ku doria 'oko saitamana, dia nau ku gania Maa nau, nia fi kwatea mai molee 'ainsel!
54 Ma dia nau ku saea na 'ainsel ki ka 'adomi nau 'urinai, nao nau si famamana ru ne na Kekedee Abu fata sulia na Christ kai nonifi ana ki."
55 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana wane ki, "'Uri ma, kamulu kwaisae nau ta wane beli ne? Nia ne mulu ka dao mai fainia naife ki, ma na subi ki fua daulaku? Tau na mai, nau ku famanata kamulu 'i laona Beu Abu God, boroi ma mulu si dau nau go.
56 Na ru ne ki tafau ka fuli 'urinai fua ka famamana kekedee na profet ki ana Kekedee Abu."
Sui na fafurongo nia ki tafau kera ka luka faburi na ana, ma kera ka tafi na 'ada.

Kera ketoa sa Jesus
(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

57 Ma wane ne kera daua sa Jesus ki, kera talai nia 'uria laona lume sa Kaeafas, na 'inita fataabu. Ma wane famanata ana taki ki, fainia wane fanaonao ki laugo, kera oku senai.
58 Ma sa Pita nia 'isi tau na mai 'i buri, ma ka dao laugo 'i laona labate ana lume 'inita fataabu, ka ru kau laona labate, ma ka gouru fainia wane ni folo ki, fua sae nia ka ada to'ona te ne kera kai sasia ana sa Jesus.
59 Ma na fataabu baita ki, fainia na fikute wane lokoeru*, kera sasi 'uria daolae to'ona tani fatae sukee sulia sa Jesus ne bobola fuana kera ka saungi nia fafia.
60 Sui boroi 'ana wane 'oro fata sukee ki kera leka laugo mai, kera nao si dao go to'ona ta ru. Sui 'i buri, ta ro wane sukee keroa tae mai, keroa ka fata 'uri,
61 "Na wane ne nia fata 'uri, 'Nau ku saitamana okosia na Beu Abu God, ma nau ku saungai falu laugo ana laona olu fa dangi ki.' "

§ **26:48** Dia na falafala ana Jiu ki, na kwainono'ie fatainia kwaimanie ma fuusi baitalae fuana famanata fasia na fafurongo nia. * **26:59** *fikute wane lokoeru:* Ada to'ona ana Diksonari

62 Sui na 'inita fataabu ka tatae, ka fata
'uri fuana sa Jesus, “'Uri ma, nao 'oe si
olisia go ta ru, ana ru ta'a ne kera saea
amu ki?”
63 Boroi ma, sa Jesus 'e nofo ga 'ana. Ma
na 'inita fataabu ka fata lau 'uri, “Nau ku
ledi 'oe fua 'oko kwaiagi ana satana God
ne mauri, ma 'oe saea fua malu ne 'oe na
ne na Christ, na Wele God, naoma 'e nao?”
64 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Nia nena
'oe saea na. Ru mamana nau ku saea fua
mulu, safali ana kada ne ka oli 'alaa, mulu
kai ada to'oku, na Wele nia Wane, nau
ku gouru 'i bali 'o'olo ana God ne nikila
'asiana, ma nau ku leka mai 'i fafona gwa
salo ki 'i langi.”
65 Go na 'inita fataabu nai, ka musia na
maku gwala nia talana fua ka fatainia na
gwuisasue nia, ma ka fata 'uri, “Kulu si
doria lau ta wane ni fata famamana! Kulu
rongoa tafau na ne nia fabolotania fainia
God.
66 Mulu manata 'uta?”
Ma kera olisia ka 'uri, “Nia bobola na
fuana nia kai mae.”
67 Sui kera ka ngisufia maana, ma kera
ka kumulia. Ma tani wane kera ka fidalia,
kera ka 'uri,
68 “Christ 'ae, dia 'oe na ta profet, 'oe
saea mai, sa ti ne fidali 'oe?”

Sa Pita nia tofea sa Jesus
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)

69 Ma sa Pita ka gouru laona labate, ma
te keni sari rao 'e leka mai siana ka fata
'uri, “'Oe to laugo fainia sa Jesus, na wane
ne fasia 'i Galili.”
70 Sui sa Pita ka tofe naofada ka 'uri,
“Nau kusi saitamana ru ne 'oe saea.”
71 Sui, sa Pita leka ka gouru karangi
ana mae tafa, ma te keni sari rao lau ka
ada to'ona, ma ka fata 'uri fuana wane ne
kera gouru senai ki, “Na wane ne to laugo
fainia sa Jesus, wane ne fasia 'i Nasaret.”
72 Ma sa Pita ka tofe lau, ma nia kwaiagi
ka 'uri, “Nau kusi saitamana na wane na.”
73 Ma nao si tau go 'i burina, na wane
ne kera uu senai ki, kera leka siana sa
Pita, ma kera ka fata 'uri fuana, “'Oe laugo
ta wane ada mamana na, sulia na linge
fatalamu ne fatai 'oe.”
74 Kada nai nia ka kwaiagi lau ka
'uri, “Alu God kai kwatea na kwaekwaee
fuaku, dia nau si fata mamana! Nau nao
si saitamana na wane nena.”
Ma 'urinai go, karai ka angi na.
75 Ma sa Pita nia manata to'ona fatae be
sa Jesus saea, “'I naona na karai kai angi
laona fa rodo ne ta'ena, 'oe kai saea olu
ru ana ne 'oe ulafusia nau.” Kada sa Pita
'e manata to'ona ru nai, nia ka ru kau 'i
maa, ma ka angi 'asiana.

27

Kera ngalia sa Jesus
siana sa Paelat
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

1 Ana 'ofodangi makalokalo, na fataabu
baita ki tafau fainia na wane fanaonao
ki, kera lokoeru na fuana saungilana sa
Jesus.
2 Sui kera ka kania, ma kera ka talaia
na siana sa Paelat, na wane baita fasia 'i
Rom.

Sa Jiudas nia mae
(Acts 1:18-19)

3 Ma sa Jiudas, na wane be kwatea sa
Jesus fuana malimae nia ki, ana kada nia
saitamana kera ketoa na sa Jesus fuana
maelana, nia ka manata oli, ma ka oli
fainia na olu akwala seleni be ki fuada
na fataabu baita ki ma wane fanaonao ki,
ma ka fata 'uri,
4 “Nau ku abulo ta'a na, sulia nau ku
kwatea na wane 'o'olo fuana saungilana.”
Sui kera olisia ka 'uri, “Nao lau 'abero
kalu nena. Sulia bali nai bali 'oe lalau na.”
5 Ma sa Jiudas ka 'ui 'ania seleni nai ki
laona Beu Abu God, ma ka leka na 'ana.
Nia leka kau 'i maa, ma ka lio nia na 'ana
talana.
6 Ma na fataabu baita ki, kera ngalia na
seleni nai ki, ma kera ka fata 'uri, “Nia
nao si bobola ana taki kulu fuana kulu ka
alua na seleni ne ki fainia na malefo ana
na Beu Abu God, sulia seleni ne, nia na
malefo ana sauwanee.”
7 Ma kera fata ka suina, kera ka alafafia
ma kera ka folia ana te lifu gano, na gano
te wane ni saungai titiu. Ma kera ka
talana gano ne ana kula fua alulana wane
kwaita ne mae ki ana.
8 Sulia ne kera folia na gano nai ana
malefo ne nia ngalia fuana saungilana
wane, kera ka saea gano ne ana, “Gano
ana 'abu” leka ka dao go ana 'i ta'ena.

9 'Urinai, kera ka famamana fatae na
profet Jeremaea be fata 'uri, “Kera ngalia
na olu akwala seleni be ki, na malefo be
wane Israel ki kera folia ana na wane,
10 ma kera ka kwatea 'uri folilana na
gano na wane ne saungai tiu ki, dia be
God nia saea fuaku.”

Sa Paelat nia ketoa sa Jesus
(Mak 15:2-15; Luk 23:3-5, 13-25; Jon 18:33–19:16)

11 Ma sa Jesus ka uu 'i naona sa Paelat,
na wane gwaungai fasia 'i Rom. Ma sa
Paelat ka ledia ka 'uri, “'Oe na ne kingi
Jiu ki?”
Sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Nia na nena
'oe saea.”
12 Kada ne fataabu baita ki, ma na
fanaonao ki, kera fai fafia sa Jesus, nao
nia si olisida ana ta fatae.
13 Sui sa Paelat ka fata 'uri fuana, “'Oe
si rongoa go ru ta'a 'oro ne kera fai fafi 'oe
ana ki?”
14 Ma sa Jesus nao si olisida go ana ta
fatae. Nia ne sa Paelat ka kwele 'asiana.
15 Iu, ana na Fafanga ana Daofa Liue,
wane gwaungai fasia 'i Rom, nia 'idufa
lugea te wane ne Jiu ki kera doria fasia
na beu ni kanie.
16 Ma ana kada nai, te wane ne to laugo
laona beu ni kanie ne satana sa Barabas,
na wane ki tafau kera saitamana.
17 Nia ne, kada wane ki kera oku mai,
sa Paelat ka ledida ka 'uri, “Sa ti ne
kamulu doria nau lugea fua mulu, sa
Barabas, naoma sa Jesus ne kera saea ana
na Christ?”
18 Nia ka fata 'urinai, sulia nia saita-
mana ne wane fanaonao ana Jiu ki, kera
kwatea sa Jesus fuana sulia kera kwaifi
fuana.
19 Ma kada sa Paelat nia gouru ana kula
ni kwaiketoie, na 'afe nia ka kwatea te
fatae fuana ka 'uri, “Nao 'oe si sasia ta
ru ana na wane 'o'olo nena. Sulia nau
ku maleu bolee, ma manataku ka isifufuli
'asiana suli nia laona fa rodo be sui.”
20 Ma na fataabu baita ki, ma na wane
fanaonao ki, kera fata alingana wane ki,
fua kera ka gania sa Paelat fuana lugelana
sa Barabas, ma ka alua sa Jesus fuana
maea.
21 Ma sa Paelat ka ledia na fikue nai lau
ka 'uri, “Sa ti ana keroa ne mulu doria fua
nau ku lugea?”
Ma kera olisia kera ka 'uri, “Sa
Barabas.”
22 Sa Paelat ka fata 'uri, “Ma te ne nau
kai sasia ana sa Jesus, ne kera saea ana
na Christ?”
Kera tafau ka fata 'uri, “'Oe foto'ia ana
'airarafolo.”
23 Ma sa Paelat ka fata lau 'uri, “Sulia ta
te garoe na ne nia sasia?”
Sui kera akwa baita kera ka 'uri,
“Foto'ia ana 'airarafolo.”
24 Ma kada sa Paelat ada to'ona nia
'afitai ka sasia na ta ru, ma na firue
karangi ka safali, nia ka ngalia kafo, ma
ka taufia na 'abana 'i naoda tafau, ka fata
'uri, “Nau nao si doria na maelana wane
ne. Bali kamulu na nai.”
25 Na fikue tafau kera olisia, kera ka 'uri,
“Alua maelana kai to fafi kalu, ma fafia na
wele kalu ki.”
26 Aia, sa Paelat ka lugea kau sa Barabas
fuada, ma ka kwatea wane ni omee nia
ki kera ka namusia sa Jesus. Sui nia ka
kwatea fuada fua kera ka foto'ia ana na
'airarafolo.

Na wane omee ki kera 'onionga sa Jesus
(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

27 Ma na wane ni omee sa Paelat ki, kera
talaia sa Jesus laona lume baita sa Paelat,
ma na wane ni omee nai ki tafau, kera
oku mai kalia sa Jesus.
28 Ma kera ka lugea na maku nia, ma
kera ka faofia ana maku meo bobora.
29 Sui kera ka ngalia na 'eregwau* ana
'oko ngangara, ma kera ka duua ana
gwauna, ma kera ka kwatea te sara 'ai fua
nia ka dau ana 'ana bali 'aba 'o'olo nia, dia
ta kingi. Ma kera ka boruru fuana, ma
kera ka 'onionga, kera ka 'uri, “Na kingi
Jiu ki, 'oe mauri tau amu!”
30 Ma kera ka ngisufia, ma kera ka
ngalia na sara 'ai be, ma kera ka kwaea
na gwauna.
31 Kada kera 'onionga ka sui, kera lugea
lau na maku be, ma kera ka faofia lau ana
maku nia ki, sui kera ka talaia kau fua
foto'ilana ana 'airarafolo.

* **27:29** *'eregwau:* Ada to'ona ana Diksonari

Kera foto'ia sa Jesus
ana 'airarafolo
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

32 Ma kada kera leka na kau fasia 'i
Jerusalem, kera ka ada to'ona te wane
fasia 'i Saerin, ne satana sa Simon. Ma
na wane ni omee ki, kera ka sumainia fua
nia ngalia na 'airarafolo sa Jesus.
33 Sui kera dao ana kula kera saea ana
'i Golgota (Na fadalana fatae Golgota, "Na
kula ana lelete wane").
34 'I senai, kera kwatea na waeni ne kera
dolalia fainia 'ai 'afae† fua sa Jesus. Ma sa
Jesus ka ku to'ona, ma nao nia si kufia go.
35 Sui kera ka foto'ia ana na 'airarafolo,
ma kera ka saketo ana na ru dia daisi
fuana kera ka tolingia na maku nia ki.
36 Sui kera ka gouru 'i ano, ma kera ka
adaada 'afia ga 'ada.
37 Ma 'i gwauna na 'airarafolo kera alua
na kekedee 'uri, "NA WANE NE SA JESUS, NA
KINGI JIU KI."
38 Sui, kera ka foto'ida laugo ro wane
beli ki fainia ana na 'airarafolo ki, ta wane
bali 'o'olo ana, ma ta wane ana bali mauli.
39 Ma na wane ne kera liu ki, kera
kwaelangai gwauda, ma kera ka fata buri
tolingai kau fuana sa Jesus, kera ka fata
'uri,
40 "'Oe saea 'oe okosia na Beu Abu God,
ma 'oko saungai falu lau ana sulia olu fa
dangi ki go. Aia, dia 'oe na Wele God, 'oe
famauri 'oe basi talamu, ma 'oko koso mai
fasia na 'airarafolo nena."
41 Ma fataabu baita ki kera 'onionga
'urinai laugo ana, fainia na wane
famanata ana taki ki, ma na wane
fanaonao ki, kera ka 'uri,
42 "Nia be famauria na wane 'e'ete ki,
ma nia nao si famauria nia go talana.
Dia nia na kingi kia wane Jiu ki, nia
koso mai fasia na 'airarafolo, fua kulu ka
famamana nia.
43 Nia fito ana God, ma ka fata 'uri, 'Nau
ne na Wele God.' Kulu adaada basi fua
kulu kai ada to'ona ne God kai famauria
naoma 'e nao."
44 Ma na ro wane ta'a ne kera foto'ida
fainia ki, kera fata buri tolingai laugo
'urinai ana.

Maelana sa Jesus
(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

45 Safali ana tofungana dangi, leka ka
dao ana oluna kada sato, na 'afutana bali
lofaa ne nia rodoa.
46 Ma saulafi, sa Jesus ka akwa baita
ka 'uri, *"Eli, Eli, lama sabaktani?"* Na
fadalana ne 'uri, "God nau 'ae, God nau
'ae, 'uta ne 'oe lukasi faburi aku?"
47 Ma tani wane ne to karangi nia, kera
rongoa, ma kera ka fata 'uri, "Nia akwa
'uria sa Elaeja."
48 Ma te wane adalae 'ali'ali ka ngalia
mai te lumulumu asi, ma ka kutumainia
laona waeni 'afae, ma ka usufia ana mae
'ai, ma ka kwatea fuana fua nia ka kufia.
49 Ma tani wane lau kera ka 'uri,
"Mango basi, kulu ada to'ona dia sa Elaeja
nia dao mai fuana famaurilana naoma 'e
nao."
50 Sui, sa Jesus ka akwa baita lau, ma ka
mae na.
51 Ma maku baita ne bokota na kula abu
laona Beu Abu God 'e kakari ana ro bali
ru, safali mai 'i gwauna leka ka dao 'i ano.
Ma na anuanu ka liu, ma na fau ki ka foga,
52 ma tani faoda gwau kera ka 'ifi, ma
na wane 'oro ana wane God ki ne kera
mae na, kera ka mauri lau.
53 Ma kera ka ru fasia faoda kera ki. Ma
burina sa Jesus nia tatae oli laugo, kera ru
laona fere abu 'i Jerusalem. Ma na wane
'oro ki kera suada.
54 Ma na wane fanaonao ana wane ni
omee ne kera ada sulia sa Jesus, fainia na
wane ni omee nia ki, ana kada kera ada
to'ona na anuanu, ma na ru 'e'ete ki tafau
laugo ne fuli, kera ka mau 'asiana ma kera
ka fata 'uri, "Nia mamana 'asiana, nia na
Wele God."
55 Ma tani keni 'oro laugo ne kera leka
burina sa Jesus safali mai 'i Galili ma kera
'adomia, kera to laugo senai, ma kera ka
adaada tau laugo mai 'ada.
56 Ta ai ada ne ni Mary fasia 'i Magdala,
ma ni Mary na gaa sa Jemes ma sa Josef,
ma 'afe sa Sebedi, ma tani keni lau.

Kera faitoli ana sa Jesus
(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

† **27:34** *'ai 'afae:* Nia te sului ne kera dolalia fainia waeni fuana fagwarilana fiie.

57 Ana kada nia saulafi na ma karangia
nia rodo, te wane todaru nia leka mai.
Nia te wane fasia 'i Arimetea, satana ne sa
Josef. Ma nia te wane fafurongo sa Jesus
laugo.
58 Nia leka siana sa Paelat, ma ka gania
nonina sa Jesus. Ma sa Paelat ka saea kera
kwatea fuana.
59 Ma sa Josef ka ngalia nonina sa Jesus,
ma ka 'afua ana 'aba maku kwao falu.
60 Sui nia ka alua laona faoda gwau falu
nia, ne kera 'elia laona fau baita. Sui nia
ka gelusia te aba fau baita, ma ka bokota
na maana faoda gwau nai.
61 Ni Mary fasia Magdala, ma ta Mary
lau, kera gouru 'i maa na faoda nai.
62 Ma ana fa dangi burina, na Sabat, na
fataabu baita ki, ma na Farasi ki, kera oku
fuana lokoerue fainia sa Paelat.
63 Ma kera ka fata 'uri fuana, “Wane
baita 'ae, kalu manata to'ona kada wane
suke ne nia mauri 'ua, nia fata 'uri, ‘Nau
kai mauri lau ana oluna maedangi!’
64 'Oe farongoa wane 'oe ki kera leka,
kera ka folo 'usia na faoda wane mae leka
ka dao ana oluna maedangi. Nao nia si
lea ne fafurongo nia ki kera ka ngalia
'ada na nonina, kera ka safungainia, ma
kera ka sukea wane ki, saea sa Jesus nia
mauri lau. Ma 'oe saitamana dia kera
suke 'urinai, nia kai ta'a ka liufia na sukee
be nia eta suke mai ana wane ki.”
65 Ma sa Paelat ka 'uri fuada, “Aia, dia
'urinai, kamulu ne mulu filia tani wane
ana wane ni omee nau ki, fua kera ka leka
folo, ma kera ka folo lea 'usia na faoda
nai.”
66 Ma kada fataabu baita ki, ma na
Farasi ki kera rongoa ru nai, kera ka sasi
akau na, kera ka leka na 'uria na faoda
nai. Ma kada kera dao ana faoda nai, kera
ka alua na maetoto ana faoda nai, fua dia
ta wane ka 'idua boroi na mae ana faoda,
kera ka saitamana. Ana kada nai laugo,
kera ka alua na wane ni folo ki.

28

Sa Jesus nia mauri lau
(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

1 'I burina na Sabat, kada nia
makalokalo 'ua ana Sande 'ofodangi, ni
Mary fasia 'i Magdala, ma ta Mary lau,
keroa leka 'uria na faoda be fua keroa ka
ada to'ona.
2 Ma tona boroi na anuanu baita ka liu,
ma te 'ainsel God ka koso mai fasia 'i langi,
ma ka gelusia na aba fau be fasia maana
na faoda, ma ka gouru 'ana fafona.
3 Na adalae to'ona dia na meamea ma
na maku nia ki ka kwao 'asiana.
4 Ma ana kada ne wane ni folo ki kera
ada to'ona, kera mau 'asiana, ma kera
'asida, ma kera ka lelebe, ma kera dia na
'ada na wane mae ki.
5 Ma na 'ainsel nai ka fata 'uri fuadaro,
“Nao kamoro si mau. Nau ku saitamana
kamoro nani 'uria sa Jesus be kera saun-
gia ana 'airarafolo.
6 Nao nia si to na 'i seki. Nia tatae
na fasia maea dia be nia saea fua mulu.
Kamoro leka mai seki, ma kamoro ka ada
to'ona 'amoro kula be nia tio ana.
7 Aia, moro leka 'ali'ali na, ma moro
ka farongo 'uri ana fafurongo nia ki, ‘Sa
Jesus nia mauri na, ma nia 'e leka na 'i
nao amulu 'uria 'i Galili, ma mulu kai ada
to'ona na senai.’ Ma moro ka manata
to'ona ru nai nau ku saea fuamoro ki.”
8 'Urinai go, keroa ka leka 'ali'ali na fasia
faoda ana maue. Sui boroi 'ana, keroa 'e
eele 'asiana. Ma keroa ka lae 'ali'ali fua
farongolana fafurongo nia ki.
9 Ma ana kada nai, sa Jesus ka dao
to'odaro, ka fata 'uri, “Na aroaroe ka to
fai kamoro.” Ma keroa ka leka mai siana,
keroa ka boruru fuana, ma keroa ka dau
kau 'i 'aena, ma keroa ka fa'initoa nia.
10 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro, “Nao
moro si mau. Moro leka, ma moro ka
farongoa na wanefuta nau ki, fua kera kai
leka 'uria 'i Galili. Ma kera kai ada to'oku
na 'i senai.”

Na sukelae wane fanaonao ki

11 Ana kada ro keni ne ki keroa oli kau
sulia na taale, tani wane ana wane folo
nai ki, kera leka na fasia faoda gwau sa
Jesus, ma kera ka oli na 'uria 'i Jerusalem.
Kada kera dao ana mae fere baita nai,
kera ka fata na sulia ru ki tafau ne kera
ada to'ona siana fataabu baita ki.
12 Ma kada ne fataabu baita ki, ma tani
wane fanaonao lau ana Jiu ki, kera ka fata
oku ka suina, kera ka kwatea malefo baita
fuana wane ni folo ki.
13 Kada kera kwatea malefo ne fuada
wane folo ki, kera ka fata 'uri, “Mulu kai

suke 'uri fuana wane ki tafau, ‘Kada kalu
maleu laona rodo, na fafurongo sa Jesus
ki kera leka mai, ma kera ka belia na
nonina.’ ”
14 Ma na wane fanaonao ki, kera fata
laugo 'uri, “Dia sa Paelat nia rongoa na ru
ne, nao mulu si manata 'abero lau, sulia
kalu ne kai fa'o'olosia fuana, fua nao nia
si guisasu fua mulu.”
15 Ma kada wane folo ne ki kera ngalia
malefo nai ka suina, kera ka leka, ma kera
ka sasi na 'ada sulia ru ne fataabu baita
ki ma na fanaonao Jiu ki, kera saea fuada.
Ma na fatae nai ana sukee ka talofia tafau
na Jiu ki, leka dao 'i ta'ena.

Sa Jesus dao fatai fuana fafurongo nia ki

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Acts 1:6-8)

16 Na akwala ma te fafurongo nia ki
kera leka na 'uria 'i Galili, 'uria te fa uo
ne sa Jesus saea fua kera ka leka 'uria.
17 Ma kada kera ada to'ona sa Jesus,
kera ka fa'initoa, 'urinai boroi 'ana tani
wane ada kera ka manata ruarua 'ua.
18 Ma sa Jesus ka dao mai siada, ka
fata 'uri, “God nia kwate dangalu na
ana nikilalae ki tafau 'i langi ma laona
molagali fuaku.
19 Nia ne, mulu ka leka, ma mulu kai
famanata wane ki ana fere ki tafau, fua
kera na wane fafurongo nau ki laugo. Ma
mulu kai siuabuda ana satana na Maa, na
Wele, ma na Anoeru Abu.
20 Ma mulu kai famanata kera fua kera
ka rosulia ru ki tafau ne nau ku famanata
kamulu ana. Ma nau ku to fai kamulu
leka ka dao ana suilana molagali.”

Na Farongoe Lea Ne Sa Mak Nia Kedea

Sa Mak nao lau ta lifurongo ana sa Jesus, boroi ma nia rao kwaimani fainia sa Pita (1 Pita 5:13). 'Urinai nia saitamana lea ana Farongoe Lea fasia sa Pita. Sa Mak kedea buko ne fuana wane nao lau Jiu ki ne kera to 'i Rom.

Buko ne fata go sulia na tolana sa Jesus ma na famanatae nia ki. Sa Mak inau ana saelana fanadae ne sa Jesus nia sasida ki, sulia fanadae ne ki fatainia ne nia fulida ana nikilae sa God, ma ka fatainia laugo ne nia na wele God ne leka mai fuana famaurilana wane ki. Te fanadae nikila ne sa Jesus fatainia ne ana maelana ma na tatae olilana. Boroi ma Jiu ki tafau kera kwaisae kada na Christ dao mai, nia kai gwaungai firi na laona 'initoe nia fuada, ma nia kai fualia 'initoe 'i Rom. Na Farasi ki, ma na Sadusi ki, ma na wane gwaungai Jiu ki, kera noni'ela ana sa Jesus sulia ne nao kera si famamana ne sa Jesus leka mai fasia God.

Sa Mak kedea na Farongoe Lea ne ana kada ne wane gwaungai 'i Rom kera famalagaigaia wane famamana ki. Sa Mak doria ka radua sa ti ne kai idumia na Farongoe Lea ne, nia kai manata ngado ana na nikilae sa Jesus ne kai 'adomida fasia mataie ki, ma anoeru ta'a ki, ma na maee. Sa Mak doria laugo ka famanatada lau ana maurie falu sulia na fitoe nao si ngwaluda.

Ru talingai ki laona buko ne:

'I naona ne sa Jesus safali ana raoe nia *1:1-13*
Sa Jesus sasia na raoe nia 'i Galili *1:14–9:50*
Lekalana sa Jesus fasia 'i Galili 'uria 'i Jerusalem *10:1-52*
Wiki 'isi ne sa Jesus nia to 'i Jerusalem *11:1–13:37*
Sa Jesus mae ma ka tatae lau *14:1–16:20*

Sa Jon saea wane ki kera ka sasi akau fuana daolae to'ona na Christ
(Matiu 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 Na safalilana mai na Farongoe Lea ne
sulia sa Jesus Christ na Wele nia God ne
'uri:
2 Nia safali dia mai sa Aesaea na profet
be nia kedea ru ne God nia saea fuana
Christ ne 'uri,
"Nau kai kwatea kau na wane ni ngali
farongoe nau 'i nao amu, fua nia
kai sasi akau ana wane ki fuamu.
3 Te wane nia akwa fuana wane ki laona
na bali lofaa 'eke'eke.
Ma nia ka 'uri, 'Na 'Aofia nia kai dao mai!
Kamulu ka fasaga na taale fuana!' "✡

4-6 'Urinai sa Jon nia ka dao na mai laona bali lofaa 'eke'eke ne nao si bobola fainia ta wane ka to ana. Nia rufia na maku ana ifuna kamel*, ma nia ka bitia salafana na fosae nia ana na 'ungana buluka. Ma nia ka 'ania na siko ki ma na ngingidue kwasi.†

Ma nia siuabua wane ki, ma ka fata fuana wane ki, ka fata 'uri, "Mulu kari abulo fasia ta'alae kamulu ki, ma mulu siuabu fua God ka manatalugea na ta'alae kamulu ki." Ma na wane 'oro ki fasia na bali lofaa 'i Jiudea, ma na fere 'i Jerusalem, kera ka leka mai fuana rongolana na fatalana sa Jon. Kera ka fulangainia ta'alae kera ki, ma nia ka siuabuda laona kafo 'i Jodan.

7 Ma sa Jon ka fata 'uri fuana wane ki, "Te wane kai leka mai 'i buriku, nia talingai ka liufi nau, ma nau kusi bobola fua ne nau 'agwaoro ma ku lugea na tae butu nia ki.

8 Ma nau ku siuabu kamulu ga 'aku ana kafo, boroi ma nia ne kai siuabu kamulu 'ana na Anoeru Abu."

Na siuabulana ma na ilitolana sa Jesus
(Matiu 3:13–4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

9 Nao nia si tau go 'i buri'ana ru nai ki, sa Jesus ka dao na mai fasia na fere 'i Nasaret laona lofaa 'i Galili. Nia ka dao na mai siana sa Jon fua kai siuabu. Ma sa Jon ka siuabua laona kafo 'i Jodan.

10 Ana kada sa Jesus nia tatae mai fasia laona kafo, nia ka ada to'ona na lofana

✡ **1:3** Malakae 3:1; Aesaea 40:3 * **1:4-6** *kamel:* Ada to'ona ana Diksonari † **1:4-6** Na maku ma na fanga ne, nia ngwaluda fuana daolae to'ona laona bali lofaa 'eke'eke. Sa Elaeja na profet rufia maku 'uri. 2 Kings 1:8; Matiu 17:11-13.

salo nia 'ifi, ma na Anoeru Abu ka koso
mai fafia dia ta bole.
11 Ma te lingeru nia talo mai fasia 'i
langi ma ka 'uri, "'Oe na ne wele mutai
nau ne nau ku kwaimani 'asiana amu, ma
nau ku eele 'asiana fai 'oe."
12 Ma ana kada nai go, na Anoeru Abu
ka talaia sa Jesus 'uria laona bali lofaa
'eke'eke.
13 Ma nia ka to 'i senai sulia fai akwala
maedangi ki, ma sa Saetan ka ilito'ona. Ru
'a'ala kwasi ki, kera to laugo 'i senai, boroi
ma 'ainsel ki kera ka leka mai, ma kera
'adomia.

Sa Jesus nia filia fai wane ki fuana fafurongo nia ki
(Matiu 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

14 'I buri'ana ne kera alua sa Jon laona
beu ni kanie, sa Jesus ka leka 'uria lofaa
'i Galili ma ka 'ainitalo 'ana na Farongoe
Lea ne leka mai fasia God.
15 Nia ka fata 'uri, "Kada nia karangi
na mai fua ne God kai gwaungai ana
wane nia ki. Mulu kari abulo fasia ta'alae
kamulu ki, ma mulu famamana Farongoe
Lea ne."
16 Ma ana kada sa Jesus nia leka sulia na
'osi 'i Galili, nia ka ada to'ona sa Simon
fainia wanefuta nia sa Andru. Keroa ro
wane dee ki. Keroa dee adaro ana furai
kera laona na 'osi nai.
17 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro,
"Kamoro leka mai fai nau, kamoro ro
wane dee ie ki, boroi ma nau kai
famanata kamoro ana ngali wane ki mai
fuaku."
18 Ma kada nai go, keroa ka fasia furai
keroa ki, ma kera ka leka na fainia.
19 Ma sa Jesus ka leka tu'u lau kau, nia
ka ada to'ona sa Jemes fainia sa Jon, na ro
wele sa Sebedi ki. Keroa to 'adaroa laona
na baru, ma keroa ka modea furai keroa.
20 Ma kada sa Jesus nia suada go, nia ka
sae keroa na, ma keroa ka fasia na maa
kera sa Sebedi 'i laona na baru fainia na
wane ni rao ki, ma keroa ka leka na fainia
sa Jesus.

Sa Jesus too ana nikilae fua ifulangailana anoeru ta'a ki
(Luk 4:31-37)

21 Sa Jesus fainia fafurongo nia ki, kera
dao ana fere 'i Kapaneam. Ma ana na
Sabat, sa Jesus ka ru 'i laona na beu fuana
folae Jiu ki, ma ka famanata wane 'oro ki.
22 Kada kera rongoa, kera ka kwele
'asiana ana na famanatalae nia, sulia na
famanatalae nia nao si dia lau famanatalae wane famanata ana taki ki. Sa Jesus
nia famanata ana nikilalae God.
23 Ma ana kada nai laugo, te wane ne
anoeru ta'a‡ nia rufia, nia 'e akwa ma ka
'uri,
24 "Jesus 'ae! 'Oe na wane 'i Nasaret!
Te ne 'oe sasia amalu? Alamia 'oe leka
mai fua fafunu lamalu 'oto ne! Nau ku
saitamamu ga 'aku, 'oe na Wane Abu
God!"
25 Ma sa Jesus ka balufia na anoeru ta'a
nai ka 'uri, "'Oe nofo 'amu, ma 'oko ru mai
'i maa fasia na wane nena!"
26 Ma na anoeru ta'a nai, nia ka akwa
baita, ma ka lebetainia na wane nai, ma
ka ru tafa na mai fasia.
27 Ma na tooa ne kera oku 'i senai, kera
ka kwele 'asiana, ma kera ka ledi kwailiu
ada ma kera 'uri, "Na te na ne 'uri ro?
Ta famanatalae falu 'oto ne? Wane ne
nia fata ana na nikilalae. Nia ifulangainia
anoeru ta'a ki, ma kera ka rosulia na
fatalana."
28 Senai go, 'ali'ali farongoe sulia sa
Jesus ka talo na laona bali lofaa 'i Galili.

Sa Jesus nia gura tooa 'oro ne kera matai ki
(Matiu 8:14-17; Luk 4:38-41)

29 Kada sa Jesus fainia sa Jemes, ma sa
Jon, kera leka na kau fasia na beu fuana
folae nai, kera ka leka 'uria lume sa Simon
ma sa Andru.
30 Kada sa Jesus nia dao laona lume nai,
kera farongoa ana fungo keni sa Simon
nia matai ana 'ako'akoe, ma nia ka tio ga
'ana laona 'ifitai nia.
31 Ma sa Jesus ka leka siana keni nai,
ma ka dau 'i 'abana, ma ka taea. Ma na
'ako'akoe nai ka suina fasia, ma keni nai
ka sasi fanga fuada.
32 Ma ana fa saulafi nai, kada sato nia
su, na wane ki kera ngalia mai wane
matai ki, ma to ne anoeru ta'a rufida ki
laugo siana sa Jesus.

‡ **1:23** *anoeru ta'a:* Ada to'ona ana Diksonari

33 Ma tooa ana fere nai kera ka oku
tafau mai 'i maana lume nai.
34 Ma sa Jesus ka gura na wane 'oro ki
ne kera matai ana na mataie 'oro 'e'ete ki.
Ma nia ka ifulangainia laugo na anoeru
ta'a 'oro ki. Ma nia si alamatainia ne
anoeru ta'a nai ki kera ka fata, sulia kera
saitamana sui go ana ne nia Wele God.

Sa Jesus nia 'ainitalo
laona lofaa 'i Galili
(Luk 4:42-44)

35 Ma ana 'ofodangi go, kada nia ro-
rodoa 'ua, sa Jesus nia ada ka tatae, ma ka
ru kau 'i maa fasia na lume nai. Ma nia
ka leka foa 'ana, ana kula ne nia aroaro.
36 Ma sa Simon fainia na wane
kwaimani nia ki kera nani 'uria.
37 Ma kada kera dao to'ona, kera ka fata
'uri fuana, "Wane ki tafau kera nani 'uri
'oe."
38 Ma sa Jesus ka olisida ma ka 'uri,
"Nau ku saitamana, boroi ma kulu leka
kau ana tani mae fere karangi laugo,
fuana nau ku famanata kera laugo, sulia
ru nai nia na raoe ne nau ku leka na mai
fuana."
39 'Urinai go, sa Jesus nia ka leka laona
mae fere ki tafau laona lofaa 'i Galili, ma
ka 'ainitalo ana Farongoe lea laona beu
fuana folae kera ki, ma ka ifulangainia
anoeru ta'a ki fasia na wane ki.

Sa Jesus gura wane kuua
(Matiu 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 'Urinai lau, te wane ne kuu saungia
nonina nia leka mai siana sa Jesus, ma ka
boruru 'i 'aena, ma ka amasia ka 'uri, "Dia
'oko nonimabe, 'oe saitamana gura nau ga
'amu."
41 Ma sa Jesus ka kwaimanatai 'asiana
ana, ma ka taga na 'abana kau, ma ka
samo to'ona na wane nai, ka fata 'uri,
"Nau ku nonimabe. 'Oe mafo na!"
42 Ma 'ali'ali go na kuu nai ka siki na
fasia, ma na nonina ka mafo tafau na.
43-44 Sa Jesus ka fata totongai fuana
wane nai ka 'uri, "Nao 'oe si farongoa
lau ta wane ana ru ne nau ku sasia
fuamu. Boroi ma 'oe leka basi, ma 'oko
fatainia na nonimu fuana fataabu God,
'oko alamatainia fataabu God ka iroa
nonimu. Sui 'oko kwatea na afafue 'oe
dia be sa Moses nia saea fuana kwatelana,
fua ka kwatea famamanae fuana wane ki
tafau ne nonimu nia 'e mafo na." Ma sa
Jesus ka kwatea wane nai ka leka na 'ana.
45 Boroi ma, na wane nai nia leka, ma
ka fata kwailiu ana laona fere ki tafau
sulia te ne sa Jesus nia sasia ana nonina
ka lea na. Sulia farongoe nai talofida na
ne, wane 'oro ki kera ka oku mai siana
sa Jesus fua rongolana. 'Urinai ma nia ka
'afitai na fuana sa Jesus ne kai leka fatai
mai laona fere kera ki, ma nia ka to ga
'ana, ana kula aroaro ki. Ka 'urinai boroi
'ana, wane laona fere ki tafau kera leka
go mai 'ada siana sa Jesus.

2

Sa Jesus too ana nikilalae fuana mana-
talugelana ta'alae
(Matiu 9:1-8; Luk 5:17-26)

1 Ma 'i burina bara maedangi sui, sa
Jesus ka oli lau mai 'uria 'i Kapaneam. Ma
kera ka farongo kwailiu ana ne nia to ga
'ana laona lume be nia 'idufa dao laona
fere nai.
2 'Urinai na wane 'oro ki kera ka oku na
mai siana sa Jesus, leka na lume nai kera
ka tofia ka fungu 'asiana, ma ka nao na
ta kula ni gourue 'i laona lume nai. Ma
'i maa boroi, wane 'oro ki kera oku laugo
ana. Ma sa Jesus ka fulangainia fatalana
God fuada.
3 Ma ana kada nai laugo, na fai wane ki
kera leka mai, kera ka ngalia mai te wane
ne nonina mae.
4 Ma sulia ne fikue baita nai, nia ka
'afitai na fuana ngalilana kau siana sa
Jesus. 'Urinai go, kera ka ra 'i fafona lume
fainia na wane nai. Ma kera ka tafangia te
mae kwakwa baita 'i fafona lume bobola
fainia kula ne sa Jesus nia to ana, ma kera
ka fakosoa na wane nai 'i fafona 'ifitai nia
siana sa Jesus.
5 Ma kada sa Jesus nia ada saitamana
famamanae kera, nia ka fata 'uri fuana
wane nonina mae nai, "Wele nau 'ae, nau
ku manatalugea na, na ta'alae 'oe ki."
6 Ma kada nai, tani wane famanata ana
taki ki kera to laugo 'i senai, ma kera ka
manata 'ada 'uri talada,
7 "Nao nia si bobola fua ne nia ka
fata 'urinai. Wane ki nao si saitamana
manatalugea ta'alae ki. Taifilia go God

ne saitamana manatalugea ta'alae ki. Nia
fabolotania na fainia God."
8 Boroi ma sa Jesus ka saitamana man-
atalada, ma ka fata 'uri fuada*, "Kamulu
si manata lau 'urinai.
9 Dia nau ku fata 'uri fuana wane
nonina mae ne, 'Ta'alae 'oe ki nau ku
manatalugea na,' kamulu si ada to'ona go
ne nia fuli. Boroi ma dia nau ku fata 'uri,
'Tatae, ngalia 'ifitai 'oe, ma 'oko fali,' senai
kamulu ka fi ada to'ona ne nikilalae nia
aku fuana gurae.
10 Kada nau gura wane ne, nau fatainia
fua mulu ne nau, na Wele nia Wane, nau
ku too ana nikilalae fuana manataluge-
lana na ta'alae ki." 'Urinai nia ka fata 'uri
fuana wane nai ne nonina mae,
11 "Nau ku saea fuamu, 'oe tatae, ngalia
na 'ifitai 'oe, ma 'oko leka na 'i fere 'oe."
12 Ma wane nai tatae, ka ngalia na 'ifitai
nia, ma ka leka na. 'Urinai, kera tafau
kera ada to'ona, ma kera kwele 'asiana.
Kada nai, kera ka tangoa God, ma kera ka
fata 'uri, "Nao kulu si suana 'ua ta ru 'uri!"

Farasi ki kera nao si doria sa Jesus ka 'ado fainia wane aburongo ki
(Matiu 9:9-13; Luk 5:27-32)

13 Te kada laugo, sa Jesus nia oli lau
ninimana 'osi 'i Galili. Ma fikue baita
kera ka leka mai siana, ma nia safali ka
famanata kera.
14 Ma ana kada nia liu kau sulia 'osi
nai, nia ka ada to'ona sa Lifae, na wele sa
Alfeas. Nia gouru ga 'ana, ana kula fuana
konilana malefo ana takisi, sulia ne nia
rao senai. Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana,
"'Oe leka mai fai nau." Ma sa Lifae tatae,
ma ka leka na fainia.
15 Ma 'i burina ne sa Jesus nia talaia
sa Lifae fuana fafurongo nia, nia ka leka
fanga na 'i lume nia. Ma na tooa ni
koni malefo ana na takisi ki kera to
laugo senai, ma tani "wane aburongo"†
laugo, kera fanga fainia sa Jesus ma na
fafurongo nia ki. Na wane 'oro 'urinai ki,
kera leka fainia sa Jesus.
16 Tani Farasi‡ ne kera famanata ana
taki sa Moses ki, kera ada to'ona ne sa
Jesus nia fanga fainia "tooa aburongo ki"
ma na tooa kera koni malefo ana takisi
ki. Ma Farasi ki kera ka fata 'uri fuana
fafurongo sa Jesus ki, "Nia bobola fua nia
si fanga lau fainia wane aburongo ki."
17 Ma kada sa Jesus nia rongoa ru nai,
nia ka fata 'uri fuada, "Wane ne nao kera
si matai ki, kera si doria go ta wane
kwaigurai, boroi ma wane ne kera matai
ki, kera ka bobo 'uria wane kwaigurai.
Nau kusi leka lau mai fuana riilae wane
'o'olo ki fua kera kai kari abulo, boroi ma
na wane ne abulolada ta'a ki lalau ne,
nau ku leka mai fuana riilae 'uria tatala
manatalae."

Na ledilae sulia na abu fangalae
(Matiu 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Ana te kada, tani fafurongo ana sa Jon
wane ni Siuabu, ma na fafurongo Farasi
ki, kera abu fanga. Ma tani wane kera
ka leka mai, ma kera ka fata fuana sa
Jesus kera 'uri, "Fafurongo sa Jon ki, ma
fafurongo Farasi ki, kera abu fanga. Nia
nao si lea fuana fafurongo 'oe ki ne kera
nao si abu fanga."
19 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Nia
si bobola fua tooa ne kera to ana fafanga
ana araie, kera abu fanga. Sulia ne, kada
arai falu nia ga 'ana 'ua faida, kera eele
'ua. Nia 'afitai fua kera ka abu fanga, sulia
kera to ana fafanga.
20 Boroi ma kada kai dao mai, kada ne
kera kai talaia na arai falu fasida. Senai,
kera ka fi abu fanga lau, sulia ne kera
kwaimanatai. Nia ne nao si bobola fua
fafurongo nau ki ne kera ka abu fanga
kada nau ku to 'ua ga 'aku fai kera."
21 Sa Jesus ka fata lau 'uri, "Nao ta
wane si taia ta maku ne nia muu ana
ta ngingisi maku ne falu. Sulia dia nia
sasia ru nai, na ngingisi maku falu nai ka
musia na maku 'ua nai, sulia maku falu
nia lukuluku 'i burina taufilana, ma nia
ka sasia na mae kwakwa ne baita.
22 Ma kamulu saitamana laugo, ne nao
nia si bobola fua ta wane ka alua na
waeni falu 'i laona ngwai 'ua ana 'ungana
nanigot, sulia ngwai ru 'ua nai si bose.

* **2:8** Na wane Jiu ki kera famamana taifilia go God ne kai gura wane ki. † **2:15** *wane aburongo:* Na Farasi saea ta wane ka aburongo sulia nia aburongo ana taki Farasi ki. ‡ **2:16** Te fikute wane ana Jiu ki ne kera manata baita sulia rolae sulia taki sa Moses nia kedea fainia laugo famanatalae kera ki talada.

Suli dia nia sasia ru 'urinai, kada na waeni nai kai torotoro go mai, nia ka fogea na ngwai ru 'ua nai, ma na waeni nai ka 'igitai, ma na ngwai ru nai ka ta'a na. Nia ne wane kai alua waeni falu 'i laona na ngwai ru falu ne nia saitamana kai bose."

Sa Jesus too ana nikilalae fua Sabat
(Matiu 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 Ana te Sabat, sa Jesus ma fafurongo nia ki, kera leka sulia na taale ne nia liu folo ana te oole witi. Ma kada kera liu ana, fafurongo nia ki kera ka ngeda fueru witi ki, ma kera ka 'ania.
24 Ma Farasi ki kera ada to'ona, ma kera ka fata 'uri fua sa Jesus, "Ada to'ona basi! Ru ne kamulu sasia nia 'oia na taki sa Moses, sulia kamulu ngeda witi ne ana Sabat."

25-26 Ma sa Jesus ka olisida ma ka 'uri, "Nau ku saitamana kamulu idumia laona Buko Abu sulia ru be sa Deved na kingi nia sasia 'i nao, kada be sa Abiata nia 'inita fataabu. Kada be, sa Deved fainia wane nia ki kera fiolo 'asiana, sulia nao na ta fanga fuada. Ma nia ka leka 'i laona na 'O'obe Abu God, ma na 'inita fataabu ka kwatea na beret§ ne kera 'auabua fuana God fua sa Deved ka 'ania. Ma sa Deved ka 'ania na beret nai, ma ka kwatea laugo fuana wane nia ki, ma kera ka 'ania. Boroi ma na taki kulu alamatainia fua taifilia go fataabu God ki ne kera saitamana 'anilana. Ma nao kulu si ada to'ona laona Buko Abu ne God nia guisasu fuana sa Deved."✡

27 Sui go sa Jesus ka fata 'uri fuana Farasi ki, "God nia saungainia Sabat fuana 'afilana wane ki. Ma nao nia si saungainia lau Sabat fua wane ne kai laeororo farana.
28 Sulia ne nau, na Wele nia Wane, nau ku too ana na nikilalae fuana saelana ru ki fuana wane ki kera saitamana ka sasia ga 'ada ana Sabat."

3

Wane ki manata 'uria saungilana sa Jesus
(Matiu 12:9-14; Luk 6:6-11)

1 Ta kada laugo, sa Jesus nia ka leka lau laona beu fuana folae ma te wane ne 'abana mae, nia to senai.
2 Ma tani Farasi senai, kera ka adaada dia sa Jesus kai gura wane nai ana Sabat. Dia 'urinai, kera ka fata maana sa Jesus ana 'oilana taki God ana gurae, ru nai kera manata sulia ne dia raoe.
3 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana wane ne 'abana mae, "Tatae mai 'i seki, 'oko uu 'i naona wane ki tafau."
4 Go, sa Jesus ledia Farasi ki ka 'uri, "Te ne taki kulu nia alamatainia fua kulu ka sasia ana Sabat. Nia alamatainia sasilana ru lea ki, naoma sasilana ru ta'a ki? Nia alamatainia na famaurilana ta wane, naoma saungilana ta wane?"
Boroi ma kera si saea go ta ru.
5 Sa Jesus nia ada kalikalida, ma nia ka ada guisasu, sulia ne kera nao si kwaimanatai na ana wane matai nai, ma nia ka kwaimanatai laugo fuada sulia manatada ngasi 'asiana. Sui go, nia ka fata 'uri fuana wane nai, "Taga na 'abamu." Ma nia ka taga na, ma na 'abana ka lea na.
6 'Urinai go Farasi ki kera ka ru kau 'i maa, ma kera ka fata oku fainia tani wane ana tooa sa Herod* ki, ma kera ka manata 'uria saungilana sa Jesus.

Fikute wane 'oro ki leka mai siana sa Jesus

7-8 Sa Jesus fainia fafurongo nia ki, kera ka fasia tooa nai, ma kera ka leka 'uria na 'osi 'i Galili. Wane 'oro ki kera ka leka laugo 'i burida. Kera leka mai fasia lofaa 'i Galili, 'i Jiudea, ma 'i Idumea ki. Ma tani wane laugo fasia 'inita fere 'i Jerusalem, ma fasia na bali fere ana taelana sato ana kafo 'i Jodan. Ma tani wane kera ka leka mai fasia fere kalikalia 'i Taea ma 'i Saedon ki. Na fikue baita nai, kera leka mai siana sa Jesus, sulia kera rongoa ru baita ne nia fulida ki.
9 Sulia na fikue nai baita 'asiana, sa Jesus ka saea fuana fafurongo nia ki fua

§ **2:25-26** *beret:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **2:25-26** 1 Samuel 21:1-6; Levitikas 24:9 * **3:6** *Tooa sa Herod* Nia tani wane Jiu ki ne kera doria sa Herod fainia wane nia kera kai baita fuada.

kera ka sasi akau ana na baru, fasia na
tooa kera ka beresia.
10 Nia gura wane 'oro ki ka suina, nia
ne wane 'oro matai ki ka sumai kera kau,
fua kai samo to'ona sa Jesus fua kera ka
'akwa.
11 Ma kada na tooa anoeru ta'a ki nia
rufida kera ada to'ona, kera ka boruru 'i
naona, ma kera ka akwa ma kera 'uri, "'Oe
na ne, na Wele mamana God!"
12 Boroi ma sa Jesus fata ka luida
anoeru ta'a nai ki, fua kera si farongoa
lau ta wane 'ani nia.

Sa Jesus nia filia akwala ma ro lifurongo ki
(Matiu 10:1-4; Luk 6:12-16)

13 'Urinai go sa Jesus ra 'alaa 'i gwauna
te fa uo, ma ka talaia mai wane ne nia
doria fua kera ka rao fainia. Go kera leka
mai siana,
14 ma nia ka filia akwala ma ro wane,
ma ka fasata kera ana lifurongo ki. Ma
nia ka fata 'uri fuada, "Nau ku fili kamulu
fua mulu to tari fai nau, ma nau ku eresi
kamulu laugo fua fatalolana fatalana God
fuana wane ki.
15 Ma kamulu ka too ana na nikilalae
fuana ifulangailana anoeru ta'a ki."
16 Nia, ne satana akwala ma ro wane
ne nia filida ki: sa Simon, ne sa Jesus nia
fasata laugo 'ana sa Pita,
17 ma sa Jemes fainia sa Jon na ro
wele nia sa Sebedi ki, ne sa Jesus nia
fasata keroa 'ana "Boneges", na fadalana
ne wane ne guisasu ladaro 'ali'ali dia na
kwangakwanga.
18 Ma sa Andru, sa Filip, sa Batolomiu,
sa Matiu, sa Tomas, sa Jemes, wele nia sa
Alfeas, sa Tadeas, ma sa Simon, ta wane
ana tooa Jiu ne kera doria tarilana wane
Rom ki fasia 'i Israel.
19 Ma sa Jiudas Iskariot, na wane nia kai
'olomaelana sa Jesus fuana malimae nia
ki.

Nikilae sa Jesus nia liufia nikilalae sa Saetan
(Matiu 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

20 'Urinai, sa Jesus ka oli laugo laona
lume be nia 'idufa dao ana. Ma wane
'oro ki, kera ka inau na mai ana fikue.
'Urinai nao na ta kada fuana sa Jesus ma
fafurongo nia ki fua sasilana ta ru ma na
fangalae boroi.
21 Ma kada ne gaa nia fai sasina ki kera
rongoa ru nai, kera ka leka siana fua
olitailana 'uria 'i fere, sulia kera fata 'uri,
"Nia oewanea 'asiana."
22 Ma tani wane famanata ana taki sa
Moses ne kera leka mai fasia 'i Jerusalem,
kera ka fata 'uri, "Sa Jesus nia ifulan-
gainia anoeru ta'a ki ana nikilalae sa
Saetan, na 'inita anoeru ta'a."†
23 Nia ne, sa Jesus ka saea mai wane
ki ka fata 'uri fuada ana tarifulae ki ka
'uri, "Sa Saetan nia 'afitai ka ifulangainia
anoeru ta'a nia ki fasia wane ki.
24 Dia tooa laona ta fere baita kera
fuali kera talada, 'urinai fere baita nai kai
takalo na.
25 Ma dia ne wane, ma na 'afe nia, ma
na wele keroa ki, kera fua fai kera talada,
nia 'afitai fuana kera ka to oku.
26 Ma na 'initoe sa Saetan ne 'urinai
laugo. Dia sa Saetan kai firu fainia tooa
ne kera leka sulia, 'urinai kera kai takalo
kwailiu go, ma nikilae nia fafida ka dao
ana 'isilana."
27 'I burina, sa Jesus ka saea lau te
tarifulae, ka fata 'uri, "Dia ta wane doria
ka ifulangainia ta anoeru ta'a, wane nai
ka nikila ka liufia sa Saetan. Ka dia laugo
ta wane ne doria kai ru laona lume na
wane nikila fuana ngalilana ru nia ki.
Nia ka nikila ka liufia wane nai, fua ka
ngwaluda fuana kanilana wane nikila nai
sui nia ka fi ngalia ru nia ki.✡
28 "Ru mamana nau ku saea fua mulu,
abulo ta'alae ki, ma fata falilana God ne
wane ki kera sasia, God nia manatalugea
ga 'ana.
29 Boroi ma, dia ta wane ka fata falia
na raoe Anoeru Abu, God nao si mana-
talugea, sulia ta'alae nai nia toto firi."
30 Sa Jesus nia fata 'urinai sulia wane
famanata ana taki ki, kera saea nia too
ana na anoeru ta'a.

Tooa mamana sa Jesus ne wane kera rosulia God
(Matiu 12:46-50; Luk 8:19-21)

31 Ma 'i burina ru nai ki, gaa sa Jesus
ma na sasina ki, kera ka dao na. Ma kera
ka uu ga 'ada 'i maa na lume, ma kera ka

† **3:22** Ta sataeru laugo ana sa Saetan ne sa Bielsebul.
✡ **3:27** Aesaea 49:24-26

kwate fatae kau fuana sa Jesus, ma kera
ka ledi 'uri nia.
32 Tooa 'oro 'asiana kera gouru kalia sa
Jesus, ma kera ka farongo nia 'uri, “Ga 'oe,
ma na sasimu ki, kera uu mai 'i maa, kera
doria ada to'omu.”
33 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Nau
saea fua mulu ti ne gaa mamana nau, ma
sasiku ki!”
34 Go kada nia ka ada kau fuana tooa
'oro ne kera gouru kalia, nia ka fata 'uri,
“Nia na ne tooa kera dia na gaa nau ki,
ma sasiku ki!
35 Sulia sa ti ga 'ana ne nia sasia ru ne
God nia doria ki, nia na ne wanefuta nau,
ma waiwane nau, ma na gaa nau.”

4

*Na tarifulae sulia na wane ne takalon-
gainia na mege witi
(Matiu 13:1-9; Luk 8:19-21)*

1 Ana te kada lau, sa Jesus nia famanata
'i ninimana 'osi 'i Galili. Ma na fikue baita
'asiana kera ka oku kalikalia, ma nia ka ra
laona te baru, ma ka gouru 'i laona, ma
nia ka 'idu tu'u lau folo laona 'osi. Ma na
fikue nai, kera ka uu kau 'i ninimana 'osi.
2 Ma sa Jesus ka famanata ana ru 'oro
ki fuada ana tarifulae ki ma ka 'uri,
3 “Mulu fafurongo basi! Te wane nia
leka ka takalongainia na mege witi ki 'i
laona oole nia.
4 Ma kada nia takalongainia na mege
witi senai, tani mege witi kera 'asia sulia
na kakaloe, ma na no ki kera ka lofo mai,
ma kera ka 'anida tafau.
5 Ma tani mege witi kera ka 'asida ana
kula faula ki, kula ne ano si baita. Ma
kera ka bulao 'ali'ali, sulia ne ano nia si
'oro.
6 Ma ana kada ne sato nia tae mai, nia
ka satofia na witi ne masubu ki, ma kera
ka kuku laugo, sulia ne lali ru ki nao si
koso lola.
7 Ma tani mege witi kera 'asida 'i safi-
tana 'oko ngangara ki, ma 'oko nai ka
nuku fafia na witi ki, ma witi nai ki nao
si fungu go.
8 Ma tani mege witi lau, kera 'asida 'i
laona na ano ne nia lea, ma kada kera tae
mai, kera ka fungu ana fueru 'oro ki. Ma
tani witi kera ka fungu ana olu akwala
fueru, ma tani witi kera ka fungu ana ono
akwala fueru, ma tani witi lau kera ka
fungu ana te talanga fueru ki.”
9 Ma sa Jesus ka fasuia fatalana ka 'uri,
“Dia ta wane doria ka saitamana lea ana
ru ne ki, nia ka fafurongo lea.”

*Sa Jesus ka fata 'ana tarifulae ki fuana
wane 'oro ki
(Matiu 13:10-17; Luk 8:9-10)*

10 Kada sa Jesus nia to 'ana taifilia,
na akwala ma ro fafurongo be nia ki,
fainia ta bali ana wane ne kera rongoa na
fatalana, kera ka leka mai siana. Ma kera
ka ledia fua nia ka fadaa fola ana tarifulae
nai ki.
11 Ma nia ka olisida ka 'uri, “Kada
sui ki, God nao si famadakwa 'ua, 'uta
ne nia kai gwaungai ana wane nia ki.
Boroi ma 'i ta'ena, na madakwalae ne nia
dao na fua mulu. Wane ne kera nao si
doria fafurongolae aku, nau ku fata 'ana
tarifulae ki
12 fua,
‘Kera ka ada, ma kera kai ada, boroi ma
kera nao si ada to'ona te ne God nia
sasia fuada.
Ma kera kai fafurongo, ma kera kai
fafurongo, boroi ma kera nao si
saitamana farongoe God.
Sulia dia kera ada saitamana, ma kera ka
rongo saitamana, 'urinai kera kai
abulo mai fuana God, ma nia kai
manataluge ana ta'alae kera ki.’ ”✡

*Fadalana na tarifulae
be sulia na wane takalongainia mege witi
(Matiu 13:18-23; Luk 8:11-15)*

13 'Urinai sa Jesus ka ledi 'uri ada, “'Uri
ma nao kamulu si saitamana go tarifulae
ne? Dia nao kamulu si saitamana tarifu-
lae ne, kamulu ka fi saitamana 'uta mone
ana tarifulae ki?
14 Na wane be nia takalongainia mege
witi, nia takalongainia na fatalana God
be.
15 Ma tani wane ne kera rongoa na
fatalana God, kera dia na mege witi ne
nia 'asia sulia na kakaloe. Ma kada kera
rongoa, sa Saetan nia leka mai, ma ka
lafua laugo 'ana fatalana God fasida.
16 Ma tani wane lau kera dia na mege
witi ne kera 'asida ana kula faula. Kada

✡ **4:12** Aesaea 6:9-10

kera rongoa na fatalana God, kera ngalia,
ma kera ka eele 'asiana.
17 Boroi ma fatalana God nao si lalisusu
go laona maurilada. Nia ne fitoe kera
ki ka mauri go sulia ka kada tu'u. Ana
kada ne kera dao to'ona 'afitaie, ma na
nonifilae ki sulia farongoe lea ne, kera ka
fasia go na fatalana God.
18 Ma tani wane ne kera dia mege witi
ne kera 'asida 'i safitana na 'oko ngangara
ki. Kera rongoa na fatalana God,
19 boroi ma kera manata 'abero 'ada
sulia ru ki ana maurie kera, ma kera ka
manata baita ana malefo. Ma ru nai ki,
nia dia na 'oko ngangara ki ne nia nuku
fafia na fatalana God laona maurilada.
Kera nao si tatala go laona maurilada, ka
dia na witi ne nao si fungu go ana ta
fueru.
20 Ma tani wane lau ne kera dia na mege
witi ne kera 'asida 'i laona ta ano lea. Kera
rongoa fatalana God, ma kera ka rosulia,
ma kera fatainia tolae 'o'olo, ka dia witi
ne nia fungu ana fueru ki. Tani witi ne
olu akwala fueru ki, ma tani witi ne ono
akwala fueru, ma tani ai ne te talanga
fueru."

Sa Jesus fabasua na tooa fua kera ka fafurongo lea
(Luk 8:16-18)

21 'Urinai go sa Jesus ka ledi lau 'uri ada,
"Nia 'uta? 'Uri ma dia ta wane ngalia mai
na kwesu, nia kai alua ga 'ana 'i farana ta
tiu naoma ta 'ifitai? Nao go! Nia kai alua
'i fulina 'i langi!
22 Ta ru ne wane ki nao si saitamana
mai 'i nao, kera kai saitamana.
23 Dia ta wane ne doria ka saitamana
lea ana ru ne ki, nia ka fafurongo lea."
24 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri fuada,
"Mulu manata lea sulia ru ne kamulu
rongoa ki. God kai kwate tatakolae ana
liotoe fua mulu, suli dia kamulu rosulia
famanatalae nau ki.
25 Sa ti boroi 'ana ne to ana ta madak-
walae tu'u sulia 'Initoe God, God kai lado
gwauna fuana. Boroi ma sa ti ne nao si
rosulia famanatalae ne ki, ta madakwalae
tu'u boroi 'ana ne nia to ana sulia 'Initoe
God, God kai olitainia fasia."

Taifilia God go ne fauua na 'Initoe nia

26 Sa Jesus ka fata lau 'uri fuada, "Na
'Initoe God nia dia na wane ne nia fasia
ta mege 'ai 'i laona na oole nia.
27 Nia ada, ka liliu ana asoa ki, ma ka
maleu ana laona rodo ki. 'Urinai boroi
'ana, kada ne mege ru ki nia bulao, ma ka
tatae na, nao lau 'abero nia. Sulia wane
ne nao si saitamana laugo ana ru ne nia
sasia mege 'ai ka bulao.
28 Na ano talana na ne nia famauria
mege 'ai senai nia ka baita, ma ka fungu
ana fufue ru ki. Na 'inita 'ai nia ra mai 'i
nao, sui na fueru ki, 'i buri na mege ru ki
ka fi ra mai.
29 Ma kada ne mege ru nai ki nia maua,
na wane nai ka safali fuana sikililana
fueru ki, sulia nia dao na ana kada fua
loi rulae."

'Initoe God safalilana tu'u, boroi ma nia ka baita
ana kali'afulana
(Matiu 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)

30 Sa Jesus nia fata lau ka 'uri, "Nau fata
lau kau sulia ta tarifulae ne kai fatainia na
ru ne bobola fainia 'Initoe God fafia wane
nia ki.
31 Nia ka 'uri: Te wane nia ngalia na
mege 'ai ne kera saea ana mastad, nia tu'u
ka liufia mege 'ai ki tafau, ma nia ka fasia
laona ano.
32 Ma 'i burina ne nia fasia ka sui, na
mege ru be ka tae, ma ka alua na 'ai. 'Ai
nai baita ka liufia na 'ai 'oro ki. Ma nia ka
too ana na sarana 'ai baita ki, ma na no ki
kera ka lofo mai, ma kera ka saungainia
na nui kera ki ana."
33 'Urinai ne, sa Jesus ka fata fuana
wane ki ana tarifulae nai ki, ma nia
ka saea ru ne nia bobola fainia kia kai
saitamana.
34 Ma nia ka fata fuada 'ana tarifulae
ki. Boroi ma, kada ne nia to 'ana taifilia
fainia na fafurongo nia ki, nia ka fi
famadakwa ru ki tafau fuada.

Sa Jesus nia balufia na kuburu ma na nanafo
(Matiu 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Nia saulafi na ana maedangi nai, sa
Jesus nia ka fata 'uri fuana fafurongo nia
ki, "Kulu tofolo basi 'uria bali 'osi loko."
36 Ma kera ka fasia na fikue nai, ma kera
ka leka fainia sa Jesus 'i laona baru nai ne

nia ka to 'i laona. Ma tani baru laugo leka faida.
37 Ma na kuburu baita nia tae mai, ma na nanafo ka magara na mai laona na baru nai, ma ka karangi kuruu na.
38 Ma sa Jesus nia maleu 'ana 'i burina na baru, ma ka alu gwau ana bogwau nia. Ma na fafurongo nia ki kera ka faada, ma kera ka fata 'uri, "'Aofia 'ae, kulu karangi mae na! 'Oe nao si manata 'abero go ne?"
39 Ma sa Jesus ka tatae, ma ka balufia na kuburu nai ka 'uri, "'Oe aroaro na!" Ma nia ka fata laugo fuana nanafo nai ka 'uri, "Kamulu kai to aroaro na!" 'Urinai go, na kuburu be ka aroaro na, ma 'osi ka fola na.
40 Ma nia ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki, "'Uta ne kamulu ka mau? Kamulu nao si famamana 'ua?"
41 Ma kera ka mau kera ka lelebe na, ma kera ka ledi kwailiu ada kera ka 'uri, "Wane 'uta na ne ro? Na kuburu ma na nanafo boroi kera ro na sulia!"

5

Sa Jesus nia gura te wane ne anoeru ta'a rufia
(Matiu 8:28-34; Luk 8:26-39)

1 Sa Jesus fainia fafurongo nia ki, kera tofolo 'uria bali 'osi 'i Galili, ma kera ka dao ana bali 'osi ne ana bali lofaa 'i Gerasa.
2 * Ma kada sa Jesus nia koso fasia na baru, te wane ne anoeru ta'a rufia, ma ka leka mai fasia na faoda fuana alulana wane mae ki, ma nia ka leka mai siana sa Jesus.
3 Na wane nai to laona faoda 'urinai ki, ma nao ta wane si bobola fuana kanilana 'ana ta seni.
4 Sulia kada 'oro ki, kera kani fafia na 'abana ma na 'aena ana na seni ki, sui nia ka musia go na seni nai ki, ma ka 'oia ga 'ana na seni nai ki 'i 'aena. Ma nao ta wane si nikila ka bobola fuana daulana.
5 Ma na rodo ki ma na dangi ki, nia liu kwailiu safitana na faoda fua alu wane maelae ki, ma nia ka ra gwauna fa uo ki, ma nia ka akwa, ma ka kware nia talana ana naki ki.
6 Kada nia to tau mai, nia ka ada to'ona sa Jesus, ma ka lae 'ali'ali mai, ma ka boruru 'i naofana.
7-8 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, "Anoeru ta'a ne, 'oe ru mai 'i maa fasia na wane ne."
Ma nia ka akwa baita ka 'uri, "Jesus! 'Oe na Wele nia God ne nia nikila 'asiana. Na te ne 'oe doria 'oe sasia aku? Nau ku amasi 'oe ana satana God, 'oe si kwatea lau ta kwaekwaee fuaku!"
9 Sui sa Jesus ka ledia ka 'uri, "Satamu sa ti ne?"
Ma nia ka olisia ka 'uri, "Sataku sa Legini, sulia kalu 'oro 'asiana."
10 Ma nia ka amasia lau sa Jesus fua nao nia si eresida fasia na bali fere nai.
11 Ma boso 'oro ki kera fanga ga 'ada laugo 'i babaraoa ana fa uo nai.
12 Ma anoeru ta'a nai ki, kera amasia sa Jesus kera ka 'uri, "'Oe kwate kalu fuana boso loko ki, fua kalu ka ru amalu 'i laoda."
13 Ma sa Jesus ka ala'anida, ma anoeru ta'a nai ki kera ka ru mai fasia wane nai, ma kera ka leka, kera ru 'i laona na boso nai ki. Ma 'oko boso nai nia bobola fainia ro to'oni boso ki, ma kera ka lae ana obaraoe 'ato nai, ma kera ka 'asida 'i laona na 'osi nai, ma kera ku kera ka mae tafau na.
14 Ma wane ne kera ada sulia na boso nai ki, kera ka tafi, ma kera ka farongo ana ru ne nia fuli ana boso ki 'i laona fere nai, ma na fere tu'u kalikalia ki. Ma na wane 'oro ki kera ka leka fuana adalae to'ona ru ne nia fuli.
15 Ma ana kada kera dao siana sa Jesus, kera ka ada to'ona na wane be ne anoeru ta'a 'oro ki kera rufia, nia to na ana senai, ma nia ka 'afi na, ma nia ka manata saga na. Ma wane ki kera ka mau, kera ka kwele 'asiana.
16 Ma wane ne kera ada to'ona ru nai nia fuli, kera ka fata fuana wane ki sulia na wane anoeru ta'a ki to ana, ma kera ka fata laugo sulia na boso nai ki.
17 Ma burina, tooa nai kera 'ingoa sa Jesus ka leka fasia na bali fere kera.
18 Ma kada sa Jesus nia ra na laona baru, na wane be na anoeru ta'a ki kera rufia 'i nao, nia ka fata 'uri fuana sa Jesus, "'Oe alamatainia nau fua nau leka fai 'oe."

* **5:2** *faoda:* Ada to'ona ana Diksonari

19 Boroi ma sa Jesus si alamatainia, ma
ka fata 'uri fuana, "'Oe oli 'i fere siana
wane 'oe ki, ma 'oko farongoda 'ana ru
lea ki tafau ne God nia sasia fuamu, ma
na kwaimanatailae nia fuamu."
20 Ma na wane nai nia leka, ma ka
farongoa na wane ki ana bali lofaa 'i
Dekapolis ana ru ki tafau ne sa Jesus nia
sasia fuana. Ma wane ki tafau kera ka
kwele 'asiana.

Sa Jesus to ana nikilalae fafia mataie ki ma na maea
(Matiu 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Sa Jesus nia tofolo lau kau 'uria ta bali
'osi. Ma ana kada nia 'e dao na ana ta bali,
wane 'oro ki kera ka oku kalia.
22 Ma te wane ada ne wane fanaonao
laona beu fuana folae ana fere nai, satana
sa Jaeras, ka leka mai. Ma kada nia ada
to'ona sa Jesus, nia ka boruru 'i maana
'aena,
23 ma nia ka amasia ma ka 'uri, "Ka sari
nau nia tio na fuana maelana. 'Oe leka
mai, fua 'oe alua na 'abamu fafia, fua nia
ka 'akwa ma ka mauri."
24 Ma sa Jesus ka leka na fainia. Ma na
fikue baita kera leka 'i burina, ma kera ka
beresia na.
25 Ma te 'afe ne na gwa 'abu 'e tafangia
sulia te akwala ma ro fangali ki suina, nia
to laugo senai.
26 Ma nia ka nonifi 'asiana. Ma nia ka
falia na malefo 'oro nia ki fuana wane
kwaigurai 'oro ki, boroi ma tolana si lea
go. Nia ka fi ta'a ka liufia mone.
27 Ma kada ne nia rongoa farongoe sulia
sa Jesus, nia ka leka mai 'i burina safitana
na fikue nai, nia ka samo to'ona na maku
gwala sa Jesus.
28 Sulia nia manata 'uri, "Dia nau ku
samo to'ona boroi 'aku na maku nia, nau
lea na."
29 Ma kada ne nia samo to'ona go maku
sa Jesus, 'ali'ali na 'abu ne tafangia nia
ka lalanga na, ma nia ka saitamana na
nonina nia 'akwa na fasia na mataie nia.
30 Ma ana kada nai go, sa Jesus nia
saitamana ne nikilalae nia gura ta wane.
Ma nia ka abulo 'i safitana na fikue nai,
ma ka ledi 'uri, "Sa ti ne samo to'ona na
maku nau?"
31 Ma na fafurongo nia ki, kera ka olisia
kera 'uri, "'Oe ada to'ona ga 'amu na tooa
'oro ne kera beresi 'oe na. 'Uta ne 'oko ledi
'uria sa ti ne samo to'omu?"
32 Boroi ma sa Jesus ka ada kwailiu fua
ne ka ada to'ona sa ti ne nia sasia ru ne.
33 Ma na keni ne nia saitamana ru ne
fuli fuana, ma nia ka leka lelebe mai 'ana
maue, ma ka boruru 'i maana 'aena sa
Jesus. Ma nia ka farongoa mamana ana
ru ne nia sasia ki.
34 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, "Keni
ne 'ae, God nia gura 'oe na sulia ne 'oko
famamana nau. 'Oe leka na 'amu, ma 'oe
si manata 'abero, ma 'oko 'akwa na fasia
na mataie 'oe."
35 Ma kada sa Jesus nia fata ga 'ana 'ua,
tani wane kera ka dao mai fasia na lume
sa Jaeras, ma kera ka fata 'uri fuana sa
Jaeras, "Ka sari 'oe be nia mae na. 'Oe si
fa'aberoa lau na wane famanata."
36 Ma sa Jesus nao si 'abero go sulia ru
ne kera saea, ma ka fata 'uri fua sa Jaeras,
"Nao 'oe si mau. 'Oe famamana nau lalau
'amu."
37 Ma nia nao si alamatainia ta wane ka
leka fainia, taifilia go sa Pita, sa Jemes, ma
sa Jon na wanefuta nia sa Jemes.
38 Ma kada kera dao 'i lume sa Jaeras,
sa Jesus ka rongoa na alifie fainia na
angiangie ma na omaee nia baita 'asiana.
39 Ma nia ka ru kau, ma ka fata 'uri
fuada, "'Uta ne kamulu angi, ma mulu
omaee ka 'uri na? Wele ne nao si mae,
nia maleu ga 'ana ne."
40 Boroi ma, kera ka fi waelasia lalau sa
Jesus. Ma nia ka eresida kau 'i maa, ma
ka talaia na maa nia, fainia gaa nia wele
nai, ma fafurongo nia ki ne kera to fainia,
ma kera ka ru laona mae lume ne wele
nai nia tio ana.
41 Ma nia ka dau ana na 'abana na wele
nai, ma ka fata 'uri fuana, *"Talita kum!"*
Na fadalana nia 'uri, "Sari 'ae, nau ku saea
fuamu 'oe tatae!"
42 Ma nia ka tatae, ma ka uu, ma ka fali.
Na wele nai te akwala ma ro fangali go
ne sui burina nia futa. Ma kera ka kwele
'asiana ana ru nai.
43 Boroi ma sa Jesus fata ka luida, fuana
kera nao si farongoa lau ta wane 'ana ru
nai. Ma nia ka saea kera ka kwatea fanga
fuana wele nai fua nia ka 'ania.

6

Wane 'i Nasaret ki kera noni'ela ana sa Jesus
(Matiu 13:53-58; Luk 4:16-30)

1 Sa Jesus fainia fafurongo nia ki, kera
fasia na kula nai, ma kera ka oli lau mai
ana mae fere nia 'i Nasaret.
2 Ma ana Sabat, nia ka famanata 'i laona
beu fuana folae. Ma tooa 'oro ki kera
rongoa, ma kera ka kwele 'asiana. Ma
kera ka ledida kwailiu ma kera 'uri, "Na
nikilalae sa ti ne kwate nia ka famanata
ana fatalana God 'uri, ma fainia sasilana
fanadae ki?
3 Wane ne kulu saitamana lea ana. Nia
wane saungai lume ga 'ana ne. Gaa nia
be ni Mary go ana. Tani wanefuta ana be
sa Jemes, sa Josef, sa Jiudas, ma sa Simon.
Ma waiwane nia ki kera to ga 'ada 'i seki."
'Urinai, kera ka noni'ela 'ani nia.
4 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Wane
ana fere 'e'ete ki kera saitamana kera
fabaita na profet. Boroi ma wane ana fere
nia talana, ma wanefuta nia ki, 'afitai kera
ka fabaita."
5 Ma nia nao si bobola na fuana sasilana
lau fanadae 'oro ki senai. Ma nia ka alua
na 'abana fafia bara wane ne matai ma ka
gurada.
6 Ma nia ka kwele 'asiana, sulia wane ki
nao si famamana.

Sa Jesus nia odua kau lifurongo ki
(Matiu 10:5-15; Luk 9:1-6)

'Urinai sa Jesus nia leka ana mae fere ki
kalikalia senai, ma ka famanata wane ki.
7 Nia ka saea mai akwala ma ro wane
fafurongo nia ki siana, ma nia ka kwatea
na nikilalae fuada fuana ifulangailana
anoeru ta'a ki, ma ka eresida mai tafau,
ma ka alua ro wane fua kera ka leka oku.
8 Ma sa Jesus ka fata talingai fuada ka
'uri, "Nao kamulu si ngalia ta ru fuana
lekalae ne, taifilia fa kubau go ne mulu
kai ngalia. Ma nao mulu si ngalia fanga,
ma ta ngwai, ma ta malefo.
9 Kamulu kai rufia tae butu ki, boroi ma
mulu si ngalia lau ruana 'aba maku falu.
10 Ma kada ta wane nia kwalo kamulu,
mulu ka to fainia, leka ka dao ana kada
mulu kai leka fasia na fere nai.
11 Ma dia kamulu dao ana na fere,
ma wane ki senai nao si kwalo kamulu,
naoma kera ka noni'ela ana rongolana
fatalamulu, mulu ka leka 'amulu fasida.
Ma mulu ka tafusia gegeona ano fasia na
'aemulu dia na fabasue fuada ne God nia
kai keto kera."
12 Ma kera ka leka, ma kera ka fulan-
gainia fua wane ki fua kera ka kari abulo
fasia ta'alae kera ki.
13 Ma kera ka ifulangainia anoeru ta'a
'oro ki, kera ka ngwaia wane matai 'oro
ki, ma kera ka gurada lau.

Na maelana sa Jon wane ni Siuabu
(Matiu 14:1-12; Luk 9:7-9)

14 Iu, sa Herod na kingi nia rongoa ru
ne ki sulia sa Jesus ne nia famanata ma
ka gura wane ki. Ma satana sa Jesus ka
talofia fere ki tafau. Ma tani wane kera
ka 'uri, "Sa Jon wane ni Siuabu nia mauri
lau! Nia ne ka sasia lau fanadae ki."
15 Ma tani wane lau kera ka fata 'uri,
"Nia sa Elaeja."

Ma tani wane kera ka fata 'uri, "Nia ta
profet, dia profet be 'i nao ki mai."
16 Ana kada sa Herod nia rongoa ru nai
ki ne wane ki fata 'urinai sulia sa Jesus,
nia ka fata 'uri, "Sa Jon na wane be nau
ku kwatea fuana siki musilana luana, nia
tatae lau fasia na maea ne."
17-20 'I nao mai, sa Herod nia adea ni
Herodias, na 'afe saoana nia sa Filip. Ma
sa Jon ka fata fatai 'uri fuana sa Herod,
"Na taki God nia luia 'oe nao si adea
'afe saoana 'oe." 'Urinai, manatana ni
Herodias ka ta'a 'asiana fuana sa Jon,
ma nia ka doria saungilana, boroi ma
nia 'afitai 'asiana fuana, sulia sa Herod
nia saitamana sa Jon nia na wane 'o'olo,
ma na wane ne nia abu. Sa Herod nia
maungia sa Jon, ma nia ka konia sa Jon.
Sa Herod talana ne nia odua wane ki
fuana daulana sa Jon, ma kera ka alua
laona beu ni kanie fasia ni Herodias. Iu,
sa Herod nia doria 'asiana rongolana sa
Jon, boroi 'ana nia manata 'abero kada ne
nia rongoa farongoe nai.
21 Go ma ni Herodias ka dao to'ona
te kada lea nia fuana saungilana sa Jon.
Ana fa dangi ne sa Herod nia fabaita
maedangi ne nia futa ana, nia ka saun-
gainia te fafanga fuana wane baita nia ki,
ma na wane baita nia ki fuana firulae, ma

na fanaonao ki ne kera to 'i laona lofaa 'i
Galili.
22 Ma kada ne, na sari ni Herodias nia
ru mai ma ka ngwae, sa Herod fainia
wane nia ki ne kera fanga fainia, kera
eele 'asiana fainia. Ma sa Herod ka fata
'uri fuana keni sari nai, "'Oe gani nau mai
'uria ta te ne 'oe doria, nau ku kwatea
fuamu."
23 Ma nia ka fata alangai fuana ka 'uri,
"Ta te ne 'oe gania aku, nau ku kwatea
fuamu, sui boroi 'ana ta bali ana na 'initoe
nau."
24 Ma na keni sari nai ka ru kau 'i maa
ka leka na siana gaa nia, ma ka ledi 'uri,
"Ta te ne nau kai gania?"

Ma gaa nia ka olisia ka 'uri, "Na gwauna
sa Jon wane ni Siuabu."
25 Ma na keni sari nai ka oli 'ali'ali siana
sa Herod, ma ka gani 'uri, "Nau ku doria
'oe kwatea mai na gwauna sa Jon wane
ni Siuabu fuaku 'i fafona tae ru ana kada
nai na."
26 Ma sa Herod ka kwaimanatai 'asiana
sulia ru nai. Sui boroi 'ana, sulia na fata
alangaie ne nia sasia 'i naona na wane ki
ne kera fanga fainia, nia si luia na fasia.
27 Ma nia ka kwatea te wane ni omee
fuana ngalilana mai na gwauna sa Jon.
Ma na wane nai ka leka 'i laona na beu
ni kanie, ma ka siki musia luana sa Jon,
28 ma ka ngalia mai na gwauna 'i fafona
na tae ru, ma ka kwatea fuana keni sari
nai, ma nia ka kwatea fuana gaa nia.
29 Ma kada ne fafurongo sa Jon ki kera
rongoa ru nai, kera leka mai, ma kera ka
ngalia na nonina, ma kera ka faitolia na.

Sa Jesus nia fafanga lima to'oni wane ki
(Matiu 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

30 Lifurongo ki kera oli na mai, ma kera
ka oku tafau mai siana sa Jesus, ma kera
ka farongoa 'ana ru ne kera sasia, ma kera
famanata sulia ki.
31 Sa Jesus fainia na fafurongo nia ki,
kera 'abero 'asiana, sulia ne wane 'oro
ki kera daofa oli ana kula ne kera to
ana. Ma sa Jesus fainia na fafurongo nia
ki, kera nao si to na ana ta kada fua
fangalae boroi. Ma sa Jesus ka fata 'uri
fuada, "Mulu leka mai fai nau 'uria ta
kula buringai, fua kulu ka mamalo basi
'akulu."
32 Ma kera ka leka taifilida ana baru
'uria kula ne nao ta wane si to ana.
33 Ka 'urinai boroi 'ana, wane 'oro ki
fasia fere ki tafau kera suada kada kera
leka, ma kera ka lae 'i naoda, ma kera ka
eta dao 'ada senai.
34 Ma kada sa Jesus nia koso fasia na
baru, nia ka ada to'ona na fikue baita
nai, ma nia ka kwaimanatai 'asiana fuada,
sulia kera dia sipsip ki ne nao ta wane
fuana adalae sulida. Ma nia ka famanata
kera ana ru 'oro ki.
35 Ma kada ne na sato nia tio folo na,
fafurongo nia ki kera ka leka mai siana,
ma kera ka fata 'uri, "Kula ne, nao ta
wane si to ana, ma nia karangi ka rodo
na.
36 'Oe kwatea fikue ne kera leka na 'ada,
fua kera ka leka ana mae fere ne kalikalia
ki, fua kera ka foli fanga."
37 Boroi ma nia olisida ka 'uri, "Kamulu
ka kwatea fanga fuada."

Ma kera ka ledi 'uri ana, "'Uri ma 'oe
doria kalu kai kwatea mai malefo 'oro ki*
fuana folilana beret fua ka bobola fainia
fafangalana fikue ne?"
38 Ma sa Jesus ka ledi kera ka fata 'uri,
"Ta fita fa beret ne kamulu to ana? Leka
mulu ka ada mai 'uria."

Ma kada kera dao to'ona, kera ka fata
'uri, "Lima fa beret ki go fainia ro gwa ie
ki."
39 'Urinai sa Jesus ka saea fuana fa-
furongo nia ki fua kera saea fuana wane
ki kera ka gouru 'i ano ana gwa tolae ki 'i
fafona na garasi.
40 Ma kera ka gouru 'i ano ana talangai
wane ki, ma tani gwa tooa lima akwala
wane ki.
41 Ma sa Jesus ka ngalia lima fa beret
nai ki ma ro gwa ie nai ki, ma ka ada
'alaa 'uria 'i langi, ma ka tangoa God.
Ma nia ka ngiia fa beret nai ki, ma ka
kwatea fuana fafurongo nia ki, fua kera
ka tolingia fuana tooa ki. Ma nia ka
tolingia laugo ro gwa ie nai ki fuada.
42 Ma wane 'oro nai ki kera ka fanga,
ma kera ka abusu tafau na.

* **6:37** *malefo 'oro:* Na 'orolana malefo ne nia bobola fainia folifolia ta wane fuana kwalu madame ki.

43 Sui na fafurongo nia ki kera ka konia
na orongana beret ma ie nai ki, ma kera
ka fafungua te akwala ma ro kukudu ki.
44 Lima to'oni wane ki ne kera fanga.†

Sa Jesus nia leka
'i fafona na kafo
(Matiu 14:22-33; Jon 6:15-21)

45 Ma burina ru nai, sa Jesus nia saea
fua fafurongo nia ki kera ka eta 'i nao
'uria ta bali ana 'osi nai laona baru 'uria
fere 'i Betsaeda. Ma nia ka to 'i buri fua
ka saea fuana fikue nai kera ka leka na
'ada.
46 Ma burina nia alualu ana wane 'oro
nai ki, nia ka leka 'i gwauna ta fa uo fua
ka foa 'ana.
47 Ma kada nia safali ka rodo na mai, na
baru be nia na laona tofungana 'osi, ma sa
Jesus to ga 'ana 'ua mai gwauna fa uo.
48 Ma nia ka ada to'ona fafurongo nia
ki, kera ulafu 'asiana ana falutalae, sulia
kera sualia na kuburu. Ma ana kada
rodo karangi 'ofodangi, sa Jesus ka leka
'i fafona kafo, ma ka leka mai fuada. Ma
nia 'e karangi kai liufida na.
49 Ma ana kada kera ada to'ona ne 'e
leka 'i fafona na kafo, kera ka kwaisae nia
na anoeru. Ma kera ka akwa baita,
50 sulia kera mau 'asiana, ana kada kera
ada to'ona ne nia 'e leka fafona kafo.
Ma sa Jesus nia ka 'ali'ali ma ka fata kau
fuada ka 'uri, “Nau ga 'ana ne! Nao mulu
si mau lau.”
51 'Urinai go, nia ka ra 'i laona na baru
faida, ma na kuburu ka aroaro na. Ma
kera ka kwele 'asiana na
52 sulia nao kera si susulia fadalana
fanadae ne sa Jesus nia sasia fua sango-
nilana lima to'oni wane be ki ana lima
fa beret ki go. Sulia manatalada 'e dole
'asiana fuana malingailana na ru ne kera
ada to'ona.

Sa Jesus nia gura
wane matai ki
(Matiu 14:34-36)

53 Kera tofolo ana 'osi nai, ma kera ka
koso ana fere 'i Genesaret, ma kera ka
gwalua na baru 'i senai.
54 Ma kada kera fasia na baru, wane
senai ki, kera lae 'ali'ali kera ka ada
saitamana sa Jesus.
55 Ma wane ki kera ka lae laona bali
lofaa nai, ma kera ka ngalia mai wane
matai ki fafona 'ifitai ki 'uria kula ne kera
rongoa sa Jesus nia to ana.
56 Ma kula ki tafau ne wane ki kera
ngalia mai wane matai ki 'uria maana
usie ki, ma kera ka gania sa Jesus fuana
wane matai ki fua kera ka samo to'ona
maku gwala nia. Ma na wane ki tafau ne
kera samo to'ona ma kera ka 'akwa na.

7

Na falafala wane Farasi ki
(Matiu 15:1-9)

1 Na Farasi ki ma tani wane famanata
ana taki ki, kera leka mai fasia 'i
Jerusalem, ma kera ka oku kalia sa Jesus.
2 Ma kera ka ada to'ona tani wane ana
fafurongo nia ki nao si taufia go 'abada
'i nao, ma kera ka fi fanga. Nao kera si
taufia go 'abada dia na falafala ne Farasi
ki kera saea fuana tooa Jiu ki kera kai sasi
sulia.*
3 Aia, Jiu ki ma tasa na ne Farasi ki,
kera sasi sulia falafala ne koko kera ki
famanata na mai ana. Nia 'afitai kera ka
fanga dia nao kera si taufia 'abada dia na
falafala ana tau 'abalae.
4 Ma kada kera oli mai fasia na usie, nia
'afitai kera ka fanga, dia nao kera si tau
'aba basi sulia na falafala kera na. 'Urinai
kera ka rosulia falafala 'oro kera ki, dia
na taufilana titiu ki, ma fa tini ki, ma tiu
ki.
5 'Urinai Farasi ki, ma wane famanata
ana taki ki, kera ka ledia sa Jesus ma
kera ka 'uri, “'Uta ne fafurongo 'oe ki nao
si rosulia na famanatalae ne koko kia ki
kera alua na mai fuaka, sulia nao kera si
taufia go na 'abada 'i nao sui, kera ka fi
fanga?”
6 Ma nia ka olisida ma ka 'uri, “Sa
Aesaea nia fata mamana kada be nia fata
suli kamulu. Kamulu na wane suke ki, dia
be nia kedea ka 'uri,
‘God nia saea, na tooa ne ki, kera fabaita
nau ga 'ada ana fatalada, boroi ma
mangoda nia tau 'asiana fasi nau.

† **6:44** Kera si tomainia go 'afe ki fainia wele ki ne kera fanga laugo laona fikue ne. * **7:2** Wane Jiu ki kera too ana na taki ki ne kera ka eta taufia basi na 'abada sui kera fi fanga. ✡ **7:7** Aesaea 29:13

7 Kera fosi nau 'o'oni ga 'ada, sulia kera
famanata ga 'ada sulia taki kera ki
talada, ma kera ka saea na taki God
ki na nai!'✡
8 "Mulu aburongo ana taki God ki, ma
mulu rosulia lalau famanatalae wane ki."
9 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri fuada,
"Mulu saitamana 'asiana ana noni'elalae
ma talalana taki God ki, ma mulu ro lalau
'amulu sulia falafala kamulu ki talamulu.
10 Sulia sa Moses be nia fata 'uri, "'Oe
fabaita na maa 'oe, ma na gaa 'oe.' Ma,
'Dia sa ti ne nia kwalangia na maa nia
naoma gaa nia, kera kai saungia ka mae.'
11 Boroi ma, mulu famanata garo 'uri,
dia ta wane nia to ana tani ru ne nia saita-
mana kai 'adomia ana maa nia naoma gaa
nia, ma ka fata lalau 'uri, 'Nau kai kwatea
na ru be ki fuana God.'
12 Mulu saea, nia lea ga 'ana fuana ne
nia nao si 'adomia na maa nia ma na gaa
nia ana ru be ki nia eta fata alangai na
fuana God.
13 Ma dia nia 'urinai, na famanatalae
ne mulu alua, nia fatu'ua na fatalana
God. Ma ru 'oro ta'a 'urinai ki ne kamulu
sasia."

Ru ki ne kai fasua na wane (Matiu 15:10-20)

14 'Urinai sa Jesus ka saea lau mai 'uria
na okue baita nai siana, ma ka fata 'uri
fuada, "Mulu fafurongo mai fuaku, fua
mulu ka saitamana.
15-16 Nao ta ru ne ta wane nia kai 'ania
ne nia kwatea na sualae fuana. Na ru
ne sasia ta'alae ki, nia safali mai fasia na
liona wane lalau, nia ne ka kwatea wane
ka sua."
17 Ma kada sa Jesus nia fasia na fikue
nai, nia ka ru laona lume, ma na fa-
furongo nia ki kera ka ledia fua ka fadaa
na faoraie nai ki.
18 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "'Uri
ma nao kamulu si saitamana go ana ru
ne ki ne? Na ru ne wane nia 'ania nao si
fasua na wane 'i naona God,
19 sulia na fanga nao nia si leka 'i laona
na liona wane. Nia leka ga 'ana laona
guina, ma 'i buri nia kai ru laugo mai 'ana
fasia nonina." Ana faoraie sa Jesus na ne,
nia saea na fanga ki tafau, nia lea ga 'ana
fuana 'anilana.
20 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, "Te ne
sakatafa mai fasia laona manatana wane
ki sasia kera ka bilia 'i maana God.
21 Sulia na manatairu ta'a ki nia mango
mai fasia laona na manatana wane, ma
nia ka sasia ru ta'a ki, ma nia ka beli, ma
nia ka sauwanee, ma nia ka oee,
22 ma nia ka ogalulumi, ma nia ka sasia
ru ta'a 'oro ki, ma ka sukea na wane ki, ma
ka kwaifi, ma ka fata suke sulia ta wane,
ma nia ka manata lafua talana, ma nia ka
oewanea.
23 Ma sulia ru 'oro ta'a nai ki tafau nia
ru mai fasia na manatana, nia ka fasua na
wane 'i naona God."

Raoe mamana sa Jesus nia eta 'adomia basi wane Jiu ki (Matiu 15:21-28)

24 Sui go, sa Jesus ka leka na fasia na
kula nai, ma ka leka 'uria na lofaa 'i Taea.
Ma nia ka ru 'i laona te lume, sulia nao
nia si doria ta wane ka saitamana ne nia
to 'i senai, sui boroi 'ana nia 'afitai fuana
nia ka agwa.
25-26 Ma te keni ka rongo sulia ne sa
Jesus nia dao, ma nia ka leka 'ali'ali mai,
ma ka boruru 'i maana 'aena sa Jesus.
Ma na keni nai, nia na keni 'e'ete fasia 'i
Fonisia laona bali lofaa 'i Siria, ma nia nao
lau keni Jiu, ma na wele keni sari nia na
anoeru ta'a 'e rufia. 'Urinai, nia ka amasia
sa Jesus fua ka ifulangainia na anoeru ta'a
nai fasia na wele keni sari nia.
27 Ma sa Jesus ka fata sulia Jiu ki ne dia
wele ki ka 'uri,† "Kalu fafanga basi wele
ki 'i nao. Nao nia si 'o'olo fua ngalilana
fanga wele ki, ma ka 'ui 'ania fuana kui
ki."
28 Ma na keni nai nia olisia ma ka 'uri,
"'Aofia 'ae, kui ki boroi, kera saitamana
'ania laugo na ngingisi fanga ne 'asia
farana tatafe ni fanga wele ki."
29 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana, "'Oe
oli 'amu 'i fere 'oe. Na anoeru ta'a be, nia
leka na fasia na wele keni sari 'oe. Sulia
olisilae nai nia fatainia ne 'oe famamana."
30 Ma nia ka oli 'i fera, ma ka ada to'ona
ne na wele keni sari be nia tio ga 'ana 'i
laona 'ifitai. Ma na anoeru ta'a be 'e leka
mamana na fasia.

† **7:27** Sa Jesus nia fata ana tarifulae 'i seki sulia raoe mamana nia ne nia eta 'adomia basi wane Jiu ki.

Sa Jesus nia gura te wane ne alingana 'e boko ma na ngiduna ka ato

31 Sui sa Jesus nia fasia na bali fere 'i Taea, ma ka daofa liu fasia 'i Saedon, ma bali fere 'i Dekapolis, ma ka koso na kau fafona na 'osi 'i Galili.
32 Ma wane ki 'i senai, kera ka ngalia mai te wane ne alingana 'e boko ma na ngiduna ka ato siana sa Jesus, ma kera ka amasia sa Jesus fua ka alua na 'abana fafia na wane nai.
33 Ma sa Jesus ka talaia 'uria te kula taifili keroa fasia fikue nai, ma nia ka kurumainia na kakauna 'i laona na alingana wane nai. Ma nia ka ngisufia na kakauna, ma ka samo to'ona meana.
34 Go, nia ka ada 'alaa 'uria 'i langi, ma ka mango baita, ma ka fata 'uri fuana ana fatalana, *"Efata!"* Na fadalana ne 'uri, "'Ifi na!"
35 Ma ana kada nai, alingana na wane nai ka 'ifi, ma nia ka rongo na, ma na ngiduna ka sasala na, ma nia ka safali ka fata fola na.
36 'Urinai, sa Jesus ka luia na wane ki nao si farongoa lau tani wane. Sui boroi 'ana nia ka lui talingai ana, na wane ki kera ka leka fata sulia sa Jesus ne nia gura na wane nai ka leka na 'ana.
37 Ma na wane ki ne kera rongoa, kera ka kwele 'asiana, ma kera ka fata 'uri, "Nia sasia ru ki tafau ka lea 'asiana! Nia saungainia na wane ne alingana 'e boko ma ka rongo na, ma na wane ne ngiduna nia ato boroi, ka fata na."

8

Sa Jesus nia fafanga fai to'oni wane ki
(Matiu 15:32-39)

1 Nao si tau go 'i burina ru nai ki, te fikue baita ka oku mai. Ma kada nai nao na ta fanga 'ada, sa Jesus ka saea mai fafurongo nia ki, ma ka fata 'uri,
2 "Nau ku kwaimanatai fuana wane ne ki, sulia kera to fai nau sulia olu maedangi ki, ma na fanga kera ka suina.
3 Ma dia ne kera fiolo, ma nau ku olitainida 'i fera, kera kai ngwatautau ma ka maebuatamarakwa sulia taale, sulia ta bali 'ada ne fere kera ki 'e to tau."
4 Ma na fafurongo nia ki kera ka ledi 'uri, "Laona lofaa 'eke'eke 'uri, kulu kai dao to'ona fanga 'i fai fua ka bobola fainia wane 'oro 'uri ki?"
5 Ma sa Jesus ledida ka 'uri, "Fita fa beret ne mulu too ana?"
Ma kera olisia kera ka 'uri, "Fiu fa beret ki."
6 Ma sa Jesus ka saea fuana fikue nai kera ka gouru 'i ano. Go, nia ka ngalia fiu fa beret nai ki, ma ka tangoa God, sui ka ngiia ma ka kwatea fuana fafurongo nia ki, ma kera ka tolingia ana na fikue nai.
7 Ma kera too laugo ana bara gwa ie tu'u. Ma sa Jesus ka kwatea laugo tangolae fuana God, ma ka saea fuana fafurongo nia ki kera ka tolingia laugo ana na tooa nai.
8 Ma kera ka fanga leleka kera ka abusu tafau. Ma 'i buri, fafurongo nia ki kera ka fafungua fiu kukudu ki ana orongana fanga ne ore.
9 Ma na fikue nai, nia bobola fainia fai to'oni wane ki. Sui sa Jesus ka olitainida na 'uria fere kera ki,
10 ma nia fainia fafurongo nia ki, kera 'ali'ali kera ka ra 'i laona baru, ma kera ka leka 'uria na bali fere 'i Dalmanuta.

Farasi ki kera gania sa Jesus fua ka fulia ta fanadae
(Matiu 16:1-4)

11 Ma tani Farasi kera leka mai, ma kera ka olisusu fainia sa Jesus, ma kera doria fua kera ka ilito'ona. Nia ne kera ka gania fua nia ka fulia ta fanadae, fua ka fatainia God ne odu nia mai.
12 'Urinai sa Jesus ka mango baita, ma ka fata 'uri, "'Uta ne wane ki ana unita wane ne kera ka gani 'uria fanadae ki? Nau ku saea na ru mamana fua mulu, nau nao si fatainia go ta fanadae fua unita wane ne."

Farasi ki ma sa Herod nao si famamana sa Jesus ne na Christ
(Matiu 16:5-12)

13 Ma sa Jesus ka fasida, ma ka ra laugo 'ana 'i laona baru, ma kera ka tofolo 'uria ta bali 'osi.
14 Kada kera tofolo 'ua, na fafurongo nia ki kera manata buro ana ngalilana mai

tani fa beret, boroi ma te fa beret go ne
kera to ana laona na baru.
15 Ma sa Jesus ka fabasuda ma ka 'uri,
“Mulu kai ada lea suli kamulu fasia na
isi fuana beret ana Farasi ki ma sa Herod
laugo.”
16 Ma kera ka fata 'i safitada kwailiu, ma
kera ka 'uri, “Nia fata 'urinai sulia ne nao
kulu si ngalia mai ta fa beret.”
17 Ma kada sa Jesus nia saitamana ne
kera ulafusia ne nia fata sulia famana-
talae ta'a Farasi ki ma sa Herod, nia ka
fata 'uri fuada, “'Uta ne kamulu ka fata
sulia ne nao mulu si ngalia mai tani fa
beret? Nao mulu si susulia go ru be ki
nau ku saea fua mulu? Nau ku ada to'ona
manatamulu 'e doledole 'asiana fua mulu
ka famamana.
18 Mulu ada to'ona ma mulu ka rongoa
ru 'oro ne nau ku sasia ki, boroi ma mulu
nao si ada saitamana go. Nao mulu si
manata to'ona
19 kada be nau ku ngiia lima fa beret be
ki fuana lima to'oni wane be ki? Ma ta fita
kukudu be kamulu konia orongana fanga
be 'i laona leleka ka fungu?”
Ma kera ka olisia ka 'uri, “Te akwala ma
ro kukudu.”
20 Ma sa Jesus nia ledi lau ka 'uri, “Ma
kada be nau ku ngiia fiu fa beret ki fuana
fai to'oni wane ki, fita kukudu ki be mulu
konia orongana fanga 'i laona leleka ka
fungu?”
Ma kera olisia kera ka 'uri, “Fiu kukudu
ki.”
21 Ma nia ka ledi 'uri ada, “'Uta ne nao
mulu si saitamana 'ua na te ne nau ku fata
sulia?”

Sa Jesus nia gura te wane maana rodo

22 Kera dao ana na fere 'i Betsaeda, ma
wane ki kera ka ngalia mai te wane ne
maana nia rodo, ma kera ka gania sa Jesus
fua ka samo to'ona.
23 Ma sa Jesus ka dau 'i 'abana na wane
nai, ma ka talaia 'uria 'i maa fasia na fere
nai. Ma sa Jesus ka ngisu 'i laona na
maana na wane nai, ma nia ka alua na
'abana fafia. Sui, nia ledia ka 'uri, “'Oe
ada to'ona ta ru?”
24 Go, na wane be nia ka ada 'alaa, ma
ka fata 'uri, “Nau ku ada to'ona na wane
ki, kera dia 'ai ki, ma kera fali.”
25 'Urinai sa Jesus ka alua lau na 'abana
fafia na maana na wane nai. Ma na
wane nai ka ada mamana na, ma ka ada
madakwa na ana ru ki tafau.
26 Ma sa Jesus ka saea fuana, “'Oe leka
na 'i lume 'oe. Nao 'oe si oli lau lao fere
be.”

Sa Pita nia fulangainia sa Jesus ne na Christ
(Matiu 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Sui sa Jesus ma na fafurongo nia ki,
kera ka leka 'uria fere ki kalikalia na fere
'i Sesarea Filipae. Ma ana kada kera leka
'ada, nia ka ledia fafurongo nia ki ka 'uri,
“'Uri ma wane ki kera sae nau ana sa ti
ne?”
28 Ma kera ka olisia kera ka 'uri, “Tani
wane ki kera sae 'oe ana sa Jon wane ni
Siuabu ne nia mauri lau, ma tani wane
kera ka sae 'oe ana sa Elaeja ne nia oli lau,
ma tani wane lau kera ka sae 'oe ana ta
wane ana profet be ki ne nia mauri lau.”
29 Ma sa Jesus ledida lau ka 'uri, “Ma
kamulu, sae nau mone ana sa ti?”
Ma sa Pita ka olisia ka 'uri, “'Oe na
Christ, na wane God nia filia fuana 'afi-
lana wane nia ki.”
30 Ma sa Jesus ka fata talingai fuada ka
'uri, “Nao mulu si farongoa lau ta wane
suli nau.”

Sa Jesus nia fata sulia na maelana
(Matiu 16:21-28; Luk 9:22-27)

31 Ma sa Jesus ka safali fuana famana-
talana fafurongo nia ki ka 'uri, “Nau, na
Wele nia Wane, nau kai nonifi ana ru
'oro ki. Ma fanaonao ki, fataabu baita ki,
ma wane famanata ana taki ki, kera kai
noni'ela aku. Ma kera kai saungi nau, ma
ana oluna maedangi, nau kai tatae fasia
maea.”
32 Ma nia ka fata madakwa sulia ru
nai. Ma sa Pita ka talaia tu'u kau, ma ka
balufia.
33 Boroi ma sa Jesus nia abulo, ma ka
ada fuana fafurongo nia ki, ma ka balufia
sa Pita ka 'uri, “Saetan 'ae, leka tau kau
fasi nau. Na manata 'oe ki, manatalana
wane ki go 'ana, nia nao lau na manatairu
God.”
34 Go 'urinai, sa Jesus ka saea mai na
fikue nai ma na fafurongo nia ki siana,
ma ka fata 'uri, “Sa ti boroi 'ana ne doria
kai leka buriku, nao nia si manata 'abero
sulia ru nia doria ki ga 'ana talana. Nia

kai nonimabe fuana lekalae 'i buriku, sui
boroi 'ana kada nia kai nonifi, ma kai mae
ana 'airarafolo.
35 Sa ti boroi 'ana ne noni'ela si leka
buriku sulia nia doria ka sasi 'ana sulia
kwaidoria nia ki tala'ana, nia kai talafia
na maurie firi. Boroi ma dia sa ti boroi
'ana ne nonimabe fua ka mae fuaku ma
fuana Farongoe Lea ne, nia kai too ana
maurie firi.
36 Dia ne na wane ka too ana ru ki tafau
laona molagali, ma nia mae, ma nia to tau
fasia God, ru nai ki nao si fulia go ta lealae
fuana.
37 Nao ta wane si bobola fua folilana na
maurie firi ana ta malefo.
38 Ma dia ta wane nia 'eke ani nau fainia
fatalaku 'i laona maedangi ta'a ne ki, ne
wane ki nao si fosia God, 'urinai ana kada
nau ku dao mai fainia na ngwasinasinae
Maa nau, ma 'ainsel abu ki, nau, na Wele
nia Wane, nau kai 'eke laugo ani nia."

9

1 Go sa Jesus ka fata lau ka 'uri, "Nau ku
saea na fua mulu, tani wane amulu 'i seki
laugo, kera nao si mae leka kera ka ada
to'ona God ka gwaungai ana wane nia ki
ana nikilae nia."

Sa Jesus nia fatainia na nikilae nia fainia ngwasinasinalana
(Matiu 17:1-13; Luk 9:28-36)

2 'I burina ono maedangi ki, sa Jesus ka
talaia sa Pita, ma sa Jemes, ma sa Jon, ma
kera ra 'uria gwauna te fa uo ne fane, ma
kera ka to taifilida 'i senai. Ma ana kada
kera ada, kera ka ada to'ona sa Jesus nia
tatala 'i naoda,
3 ma na maku nia ka ngwasinasina, ma
ka kwao 'asiana. Ma nia kwao ka liufia
ta maku kwao ne ta wane laona fere ne 'i
ano ne kai taufia.
4 Ma na olu fafurongo nai ki kera ka ada
to'ona sa Elaeja ma sa Moses, keroa dao
fatai mai siada, ma keroa ka fata fainia
sa Jesus.
5 Ma sa Pita ka fata 'uri fuana sa Jesus,
"Wane Famanata 'ae, nia lea 'asiana fua
kalu ka to amalu 'i seki. Alu kalu kai
saungainia olu 'o'obe ki, ta ai fuamu, ta ai
fuana sa Moses, ma ta ai fuana sa Elaeja."
6 Sa Pita nia fata 'urinai, sulia nao nia si
saitamana na ta ru ne nia kai saea, sulia
kera mau 'asiana na.
7 Ma te gwa dasa ka dao mai ma na
nunufi fafida. Ma te lingeru nia talo mai
fasia na gwa salo nai ma ka 'uri, "Na wele
mutai nau ne nau ku kwaimani 'asiana
ana. Mulu rongo sulia nia!"
8 Ma kera ka ada 'ali'ali kalikalida, ma
kera si ada to'ona na ta wane faida, taifilia
go sa Jesus.
9 Kada kera koso na mai fasia fa uo nai,
sa Jesus ka fata luida ka 'uri, "Nao mulu
si farongoa ta wane ana ru ne mulu ada
to'ona, leka ka dao ana kada ne nau, na
Wele nia Wane, nau tatae fasia na maea."
10 Ma kera ka rosulia na fatalana, ma
kera ka fata 'i safitada kwailiu, ma kera ka
'uri, "Na manatae wane 'uta ne nia saea,
'Nau tatae fasia na maea?' "
11 Ma kera ka ledia, kera ka 'uri, "'Uta ne
wane famanata ana taki ki saea sa Elaeja
kai oli lau mai, sui na wane be God filia fi
leka mai?"✡
12 Ma sa Jesus ka olisida ma ka 'uri, "Sa
Elaeja ne kai eta mai 'i nao, fua ka sasi
akau ana ru ki tafau. Boroi ma mulu si
rongoa be na Kekedee Abu be saea ne,
Wele nia Wane nia kai nonifi ma na wane
ki kera kai subutainia.
13 Nau ku saea fua mulu, sa Elaeja nia
eta dao na, ma na wane ki kera sasia na
ru ta'a ne kera doria kera ka sasia ana, dia
Kekedee Abu be nia fata na mai sulia."*

Sa Jesus nia gura te wele ne anoeru ta'a nia rufia
(Matiu 17:14-21; Luk 9:37-43a)

14 Ma kada kera dao mai fuana 'afutana
fafurongo ki, kera ka ada to'ona te fikue
baita kera oku kalida. Ma tani wane
famanata ana taki ki kera olisusu faida.
15 Ma kada ne wane ki kera ada to'ona
sa Jesus, kera ka kwele 'asiana, ma kera
ka lae kau, ma kera ka kwalo nia mai.
16 Ma sa Jesus ka ledia fafurongo nia
ki ka 'uri, "Ru 'uta ne mulu olisusu faida
fafia?"
17 Ma te wane 'i laona na fikue nai,
nia olisia ka 'uri, "Famanata 'ae, nau ku
ngalia mai wele fi baita nau fuamu. Na
anoeru ta'a nia rufia, ma nao nia si fata
na.

✡ **9:11** Malakae 4:5 * **9:13** Jesus ka fata sulia Jon wane ni Siuabu.

18 Ma kada na anoeru ta'a nai nia dao
ana, nia ka 'ui ana 'i ano. Ma na ngiduna
ka ngisungisua, nia ka 'ala girigiri ana
lifona, ma na nonina ka gaga'ai tafau.
Nau ku gania fafurongo 'oe ki fuana
ifulangailana fasia, boroi ma nia 'afitai
'asiana fuada."
19 Ma sa Jesus ka saea fuada ka 'uri,
"Mulu nao si famamana nau 'ua! Nau ku
noni kulua na ana abu fitoe ne kamulu.
Nau ku to fai kamulu ka dao na 'uri, fulina
kamulu ka famamana nau na. Ngalia mai
na wele nai fuaku."
20 Ma kera ka ngalia mai na wele nai
fuana sa Jesus.

Ma kada ne anoeru ta'a nai nia ada
to'ona sa Jesus, nia ka 'ui 'ania na wele nai
'i ano, ma ka ladalada, ma na ngiduna ka
ngisungisua tafau na.
21 Ma sa Jesus ka ledia na maa wele nai
ka 'uri, "'I angita ne nia safali 'uri?"

Ma nia ka olisia ka 'uri, "Nia 'ita na mai
'ua ana kada nia tu'u.
22 Ma kada 'oro ne nia 'ui 'ania laona
na ere ma 'i laona na kafo, fua ka saungia
ka mae. Ma dia nia bobola ga 'ana fuamu,
'oe manatai karo mai, ma 'oko kwai'adomi
'amaro."
23 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Iu, nau ku
bobola. 'Oe famamana nau! Na ru ki
tafau nia ngwaluda ga 'ana fuana sa ti ne
nia famamana nau."
24 Ma 'ali'ali go maa wele nai ka akwa
ka 'uri, "Nau ku famamana! Boroi 'ana
'adomi nau mai, fua ne famamanae nau
kai nikila ma ka lalifu!"
25 Ma kada sa Jesus ada to'ona na fikue
nai kera lae 'ali'ali mai 'uria kula nai, nia
ka fata 'uri fuana anoeru ta'a nai, "'Oe na
anoeru ne 'oe fabania alingana wele ne,
ma 'oe fanofoa na ngiduna wele ne, nau
ku eresi 'oko ru mai 'i maa, ma 'oe oli si
rufia lau na wele ne."
26 Ma na anoeru ta'a ne ka akwa, ma ka
lebetainia na wele nai, ma ka ru na mai
'i maa fasia. Ma na wele nai, na adalae
to'ona ka dia na ne nia mae. Ma na wane
'oro kera ka fata 'uri, "Nia mae na."
27 Boroi ma, sa Jesus ka dau ana 'abana
na wele nai, ma ka taea, ma nia ka tatae.
28 Ma kada sa Jesus nia ru laona lume,
na fafurongo nia ki kera ka ledia kada
kera to taifilida ma kera ka 'uri, "'Uta ne
nia 'afitai fua malu fuana ifulangailana na
anoeru ta'a be?"
29 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri,
"Takafilia folae go ne nia bobola fainia
ifulangailana na anoeru ta'a 'uri ki, ma
nao lau ta ru."

Sa Jesus nia fata lau sulia na maelana
(Matiu 17:22-23; Luk 9:43b-45)

30 Kada nai, sa Jesus ma na fafurongo
nia ki kera fasia kula nai, ma kera ka leka
ka liu na 'uria bali fere 'i Galili. Ma sa
Jesus si doria ne ta wane kai saitamana
kula ne kera to ana,
31 sulia nia famanata fafurongo nia ki
ka 'uri, "Nau, na Wele Nia wane, kera kai
kwate nau fuana malimae nau ki, ma kera
kai saungi nau. Ma burina olu maedangi
ki, nau kai tatae lau fasia maea."
32 Boroi ma fafurongo sa Jesus ki nao si
saitamana na te ne nia saea, ma kera ka
mau ana ledilana.

Nao mulu si olisusu sulia gwaungaie boroi ma mulu 'e rao fua mulu kwailiu
(Matiu 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Ma kada kera dao ana fere 'i Ka-
paneam, ma kera ka ru 'i laona lume, sa
Jesus ka ledia na fafurongo nia ki ka 'uri,
"Na te be kamulu olisusu mai fainia sulia
na taale?"
34 Boroi ma kera si saea ta ru, sulia kera
olisusu mai fainia sa ti ada ne kai baita ka
gwaungai fafida tafau.
35 Ma sa Jesus ka gouru 'i ano, ma ka
saea mai na akwala ma ro fafurongo be
nia ki siana, ma ka fata 'uri, "Dia sa ti ne
nia doria kai fanaonao, nia kai alu nia ka
'isi, ma nia na wane ni rao fuana wane ki
tafau."
36 Sui sa Jesus ka talaia mai te wele, ma
ka fauua safitada. Nia ka ofia na wele nai,
ma ka fata 'uri fuada,
37 "Dia sa ti ne kai kwaloa ta wele tu'u
'uri ana sataku, nia kwalo nau laugo. Ma
dia sa ti ne nia kwalo nau, nao nia si
kwalo nau lau taifili nau, boroi ma nia
kwaloa laugo God ne nia odu nau mai."

Sa ti ne si tatae suali kamulu, nia to fai kamulu
(Luk 9:49-50)

38 Sa Jon nia fata 'uri fuana sa Jesus,
"Wane Famanata 'ae, kalu ada to'ona

te wane nia ifulangainia na anoeru ta'a
ki ana satamu. Ma kalu ka luia fasia
sasilana, sulia nia nao lau ta wane ana
tooa kulu."
39 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Nao mulu si
luia lau, sulia sa ti ne nia sasia ta fanadae
ana sataku, nia 'afitai ne nia kai saea lau
ta ru ta'a aku.
40 Dia ta wane ne nao nia si uu bokota
kulu, nia na wane fai kulu.
41 Nau ku saea ru mamana fua mulu,
dia ta wane ne nia kwatea ta titiui kafo
fua mulu, sulia kamulu na wane nau ki,
nia nai kai ngali mamanae ana kwaiarae
nia.

Sa Jesus fabasua wane
ki ana ta'alae
(Matiu 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 "Dia ta wane ka kwatea wane ne kera
dia kale wele ki ka 'asia fasia fitoe kera
aku, nia lea fua kera ka kania ta fau baita
'i luana, ma kera ka 'ui 'ania 'i laona na
matakwa.
43-44 Ma dia 'oe doria sasia ta ru ta'a
ana 'abamu, 'oe siki musia fasi 'oe. Nia ta
lea 'ana fuamu dia 'oe to tau 'amu laona
maurie 'i langi fainia na ngunguru 'aba,
tona 'uribe 'oe fi koso 'i laona kula ni
kwaekwaee† fainia ro 'aba ki, kula ne ere
nia saru ma nao si mae na.
45-46 Ma dia 'oe doria sasia ta ru ta'a
ana 'aemu, 'oe siki musia fasi 'oe. Nia ta
lea 'ana fuamu dia 'oe to tau 'amu laona
maurie 'i langi fainia na ngunguru 'ae,
fasi 'oe fi koso 'i laona kula ni kwaekwaee
fainia na ro 'ae ki.
47 Ma dia 'oe doria sasia ta ru ta'a ana
maamu, 'oe lafua 'amu fasi 'oe. Nia ta lea
'ana fuamu dia 'oe ru 'i laona na 'Initoe
God fainia ta bali maa, tona 'uribe 'oe fi
koso 'i laona kula ni kwaekwaee fainia ro
bali maa ki.
48 Na kula nai, na ngwongwa ki ne kera
'ania na wane ki, ma nao kera si mae, ma
na ere ne nia sarufia wane ki nia saru firi.
49 "Sulia kera alua na ere 'i fafona
wane ki tafau, dia ne meme asi kera
takalongainia laona ta fanga.
50 "Ma na fiko asi nia lea mone, boroi
ma dia ne mamasialana nia nao na fasia,
nia 'afitai 'asia kera ka sasia ana ta ru fua
ka mamasia lau.
"'Urinai laugo, mulu ka faeelea wane ki
dia laugo na meme asi ne falea na fanga.
Ma mulu ka to ana aroaroe 'i safitamulu
kwailiu."

10

Sa Jesus nia famanata
sulia lukasilana 'afe
(Matiu 19:1-12; Luk 16:18)

1 Sui ma sa Jesus ka fasia 'i Kapaneam,
ma ka leka 'uria na bali fere 'i Jiudea,
ma ka tofolo ana kafo 'i Jodan. Ma wane
'oro ki kera ka oku mai siana, ma nia ka
famanata kera, dia be nia 'ita ka famanata
na mai.
2 Ma tani Farasi kera leka go mai 'ada
fuana ilitolana sa Jesus. Ma kera ka ledi
'uri ana, "'Uri ma, na taki sa Moses nia
alamatainia ga 'ana ne wane kai lukasia
'afe nia?"
3 Ma sa Jesus ka olisida ma ka 'uri, "Na
te be sa Moses nia fata talingai fua mulu
ana sulia ru ne?"
4 Ma kera ka fata 'uri, "Sa Moses nia
alamatainia ne wane ka kedea ta 'aba
beba ana kwailukasilae, ma ka kwatea
fua na 'afe nia, fua ka leka na ana fasi
nia."
5 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Sa Moses nia
kedea na taki ne fua mulu sulia nia 'afitai
fua famanatalamulu.
6 Boroi ma, 'ita na mai ana kada God
nia saungainia na ru ki tafau, na Kekedee
Abu nia saea, 'Nia saungainia wane ki ana
welewane ma keni.
7 Sulia ru nai, wane ka fasia na maa nia
fainia gaa nia, ma ka to 'ado fainia na 'afe
nia,
8 ma keroa ka alua te manatairu dia te
wane go.' Nia nao lau ta ro wane 'e'ete,
boroi ma dia te wane na.
9 Nia ne, ru God nia kani okua ka suina,
nao si lea fuana ta wane ka lugea lau."
10 Ma kada sa Jesus fainia na fafurongo
nia ki kera oli 'i lume, kera ka ledia 'uria
malutana ru nai.
11 Ma nia ka olisida ka 'uri, "Ta wane
boroi 'ana ne nia lukasia na 'afe nia, ma
ka adea lalau ta 'afe 'e'ete, nia oee na fafia
na 'afe nia.
12 Ma nia 'urinai laugo, dia ta 'afe nia
lukasia na arai nia, ma ka 'afe lau fuana ta
wane 'e'ete, nia oee na fafia na arai nia."

† **9:43-44** *kula ni kwaekwaee:* Ada to'ona ana Diksonari

Sa Jesus nia falea
na wele tu'u ki
(Matiu 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 Tani wane kera ngalia mai na kaela
wele tu'u siana sa Jesus, fua ka alua na
'abana fafida ma ka faleada, boroi ma
fafurongo nia ki kera ka balufida.
14 Ma kada sa Jesus nia ada to'ona ru
nai, nia ka guisasu, ma ka fata 'uri fuada,
"Mulu 'e alamatainia na kaela wele tu'u
kera ka leka mai siaku, ma nao kamulu si
susida lau. Sulia sa ti ne nia fito ka dia
wele tu'u ki, nia bobola fuana tolae laona
'Initoe God.
15 Nau ku saea ru mamana fua mulu,
dia ta wane ne nao nia si fito dia ta wele
tu'u, nia 'e 'afitai 'asiana fua nia ka ru 'i
laona na 'Initoe God."
16 Ma nia ka ofia na wele tu'u nai ki, ma
ka alua na 'abana fafida, ma ka faleada.

Na wane todaru
(Matiu 19:16-30; Luk 18:18-30)

17 Kada sa Jesus nia safali ka leka lau
kau sulia na taale, te wane nia lae mai,
ma ka boruru 'i naona. Ma nia ka ledia
ka 'uri, "Wane famanata lea 'ae, ta te lea
ne nau ku sasia fua nau ku too ana na
maurie firi?"
18 Ma sa Jesus olisia ka 'uri, "'Uta ne 'oe
sae nau ana wane lea? Nao ta wane si lea
go, taifilia God go ne nia lea.
19 Nia lea 'oe saitamana faoraie talingai
God ki be 'uri, ''Oe si sauwanee, ma 'oe
si oee, ma 'oe si beli, ma 'oe si suke fafia
ta wane, ma 'oe si sukea ta wane, ma 'oe
fuusi baita ana maa 'oe ma gaa 'oe.' "✡
20 Ma nia ka fata 'uri, "Wane Famanata
'ae, nia safali mai ana kada nau ku tu'u,
nau ku rosulia na taki nai ki tafau."
21 Go, sa Jesus ka ada kau fuana ana
kwaimanie, ma ka fata 'uri fuana, "Te ru
go ne nia nao 'ua. 'Oe leka kau, ma 'oe
fafoli ana na ru be 'oe ki tafau, ma 'oe
ngalia malefo nai ki, ma 'oe kwatea fuana
wane siofa ki, ma 'oe fi too ana na toorue
'i langi. 'Urinai go, 'oe leka na mai suli
nau."
22 Ma kada ne wane nai nia rongoa go
ru nai ki, na maana ka kuku na. Ma nia
ka leka na 'ana fainia na kwaimanataie,
sulia ne nia na wane todaru 'asiana.
23 Sui ma sa Jesus ka ada fuana fa-
furongo nia ki, ma ka fata 'uri, "Nia 'afitai
'asiana fuana wane todaru ki kera kai ru
laona 'Initoe God."
24 Ma na fafurongo nia ki kera ka kwele
'asiana ana faoraie nai ki. Sui sa Jesus ka
fata lau 'uri fuada, "Wele nau ki 'ae, nia
'afitai 'asiana fua na rulae laona 'Initoe
God.
25 Nia 'afitai 'asiana fua ta kamel kai ru
sulia na mae kwakwa tu'u ana nile. Nia
'afitai ka liufia lau fuana ta wane todaru
kai ru 'i laona na 'Initoe God."
26 Ma na fafurongo nia ki kera ka kwele
'asiana.* Ma kera ledi kwailiu ada, kera
ka 'uri, "'Urinai ma nao ta wane go ne kai
toda maurie firi?"
27 Ma sa Jesus ka ada fuada, ma ka fata
'uri, "Nia 'afitai fuana wane ki kai toda
maurie firi, boroi ma fuana God nao nia
si 'afitai go. Na ru ki tafau nia ngwaluda
ga 'ana fuana God."
28 Ma sa Pita ka fata 'uri fuana, "Kalu
fasia na toorue kalu ki tafau fua kalu ka
leka suli 'oe na!"
29 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, "Iu, nau
ku saea fua mulu, dia ta wane ne kai fasia
na lume nia, naoma na wanefuta nia ki,
naoma na waiwane nia ki, naoma na maa
nia, naoma gaa nia, naoma na wele nia
ki, naoma na ano nia suli nau, fainia na
Farongoe Lea ne,
30 nia ne kai ngalia lau ru nai ki ka 'oro
ka liufia kada ne. Nia ne kai ngalia ru 'oro
ana na lume ki, ma na wanefuta ki, ma na
waiwane ki, ma gaa ki, ma na wele ki, ma
na ano. Ma nia ne kai dao to'ona laugo
nonifie ki. Ma ana kada ne kai dao mai,
nia kai too ana maurie firi.
31 Boroi 'ana na wane 'oro ne kera eteta
ki, kera kai 'isi, ma na wane 'oro ne kera
'isi, kera kai eteta."

Na oluna kada ne sa Jesus
nia fata sulia na maelana
(Matiu 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Sa Jesus fainia na fafurongo nia ki,
kera leka sulia na taale 'uria 'i Jerusalem,
ma sa Jesus ka eta 'i nao ada. Ma
fafurongo nia ki kera ka kwele 'asiana,
ma tani wane laugo ne kera leka kau 'i
burida, kera ka mau 'asiana. Ma sa Jesus

✡ **10:19** Eksodas 20:12-16; Diutronomi 5:16-20 * **10:26** Kera ka kwele 'asiana, sulia kera kwaisae na toorue ne na falealae mai fasia God.

ka talaia na akwala ma ro fafurongo nia
ki ka ta 'idu tau lau kau fasia wane ki. Ma
nia ka fi farongoda ana na ru ki ne kai fuli
fuana.
33 Ma nia ka fata 'uri, “Mulu fafurongo!
Kulu ra 'alaa 'uria 'i Jerusalem, ma kera
kai 'olomaelaku, na Wele nia Wane, fuana
fataabu baita ki fainia na wane famanata
ana taki ki. Ma kera kai keto nau fuana
maelaku, ma kera kai kwate nau fuana
wane nao lau Jiu ki.
34 Ma na wane nai ki kera kai 'onionga
'ani nau, ma kera kai ngisufi nau, ma kera
kai kwae nau, ma kera kai saungi nau.
Ma ana oluna maedangi, nau kai tatae lau
fasia na maea.”

Sa Jemes fainia sa Jon
kera gania sa Jesus
(Matiu 20:20-28)

35 'Urinai go, sa Jemes ma sa Jon, ro
wele sa Sebedi ki, kera ka leka mai siana
sa Jesus, ma kera ka fata 'uri, “Wane
Famanata 'ae, karo doria 'oe kwatea te ru
ne karo gania amu.”
36 Ma sa Jesus ka ledi 'uri 'adaroa, “Te
ne kamoro doria nau sasia fuamoro?”
37 Ma keroa ka olisia ka 'uri, “Kada ne
'oe kai 'inito fafia molagali fainia ru ki
tafau, 'oe alamatainia ta wane 'amaro kai
gouru 'i bali 'o'olo amu, ma ta wane ana
bali mauli amu fuana gwaungaie fafia
wane ki.”
38 Boroi ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro,
“Kamoro ulafusia go ru ne kamoro gania.
Kamoro bobola go 'amoro fainia nonifilae
ne nau kai nonifi ana?”
39 Ma keroa olisia ka 'uri, “Karo bobola
ga 'amaro fuana sasilana.”
Ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro, “Iu, nia
mamana kamoro kai nonifi laugo dia nau,
40 boroi ma nao nau si filia sa ti ne
kai gouru 'i bali 'o'olo aku ma seki 'i bali
mauli aku. Taifilia God go ne kai kwatea
kula 'urinai ki fua sa tifaida ne nia 'e sasi
akau ana makwalida.”
41 Ma kada na akwala fafurongo nia ki
kera rongoa ru nai, kera ka guisasu fua sa
Jemes ma sa Jon.
42 Ma sa Jesus nia fikuda ma ka fata
'uri fuada, “Kamulu saitamana na wane
gwaungai ki ne kera gwaungai fuana
wane ne nao lau Jiu ki, kera to ana
nikilalae, ma kera saitamana 'asiana ana
usungailana wane fuana sasilana ru kera
doria ki.
43 Sui boroi 'ana, nao nia si 'urinai lau
safitamulu. Dia ta wane amulu nia doria
ka fanaonao, nia ka saitamana ne nia na
wane rao kamulu.
44 Ma dia sa ti amulu ne nia doria ka
eteta, nia kai rao 'o'oni fuana wane ki
tafau.
45 Suli nau, na Wele nia Wane, nau
nao si leka mai fuana wane ki kera ka
rao fuaku. Boroi ma nau ku leka lalau
mai fua nau ku rao fuana wane ki tafau,
ma nau ku kwatea na maurilaku fuana
famaurilana na wane 'oro ki.”

Sa Jesus nia gura te
wane maana rodo
(Matiu 20:29-34; Luk 18:35-43)

46 Ana kada nai, sa Jesus fainia na
fafurongo nia ki kera dao na mai ana
fere 'i Jeriko. Ma kada kera fasia na fere
nai fainia na fikue baita nai, te wane ne
maana rodo nia to ga 'ana 'i ninimana
na taale fuana ganilae. Na satana sa
Batimeas, na wele sa Timeas.
47 Ma kada nia rongoa sa Jesus, na wane
'i Nasaret, nia ka leka mai, nia ka akwa
ka 'uri, “Jesus 'oe na wele ana kwalafa sa
Deved, 'oe manatai nau mai.”
48 Ma na wane ki kera ka balufia, ma
kera ka saea fuana fua nia ka to aroaro.
Boroi ma nia ka fi akwa ka baita 'asiana
ka 'uri, “Wele ana kwalafa sa Deved 'ae,
'oe manatai nau mai!”
49 Ma sa Jesus ka uu ngado ma ka fata
'uri, “Mulu saea mai.”
Ma kera akwa 'uria sa Batimeas, kera ka
'uri, “'Oe eele na amu! Tatae na, sa Jesus
nia sae 'oe na.”
50 Go nia ka 'ui 'ania na maku fafo baita
nia, ma ka tatae 'ali'ali, ma ka leka siana
sa Jesus.
51 Ma sa Jesus ka ledia ka 'uri, “Te ne 'oe
doria nau ku sasia fuamu?”
Ma na wane maana rodo nai olisia sa
Jesus ka 'uri, “Famanata 'ae, nau ku doria
nau ada lau.”
52 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Leka
na kau amu. God nia gura 'oe na, sulia 'oe
famamana nau.”
Ma 'ali'ali na maana ka ada na, ma nia
ka leka fainia sa Jesus sulia na taale.

11

Sa Jesus nia ru 'i laona na fere 'i Jerusalem
(Matiu 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1 Kada sa Jesus fainia na fafurongo nia ki kera dao karangia na fere 'i Jerusalem, kera dao ana fere 'i Betfeis ma 'i Betani, gwauna fa uo kera saea ana 'i Olif. Go, nia ka kwatea ta ro wane ana fafurongo nia ki, kera ka eteta 'i nao.
2 Ma nia ka fata 'uri fuadaro, "Kamoro leka ana fere loko kamoro naofia kau. Ma kada kamoro dao 'i senai, kamoro kai ada to'ona te dongki. Kera kania ga 'ada dongki nai, ma nao ta wane si ra 'ua fafona. Kamoro ka lugea, ma kamoro ka talaia mai 'i seki.
3 Ma dia ta wane nia ledi kamoro, ''Uta ne kamoro ka lugea na dongki ne?' kamoro saea fuana, 'Na 'Aofia nia doria, ma nia kai olitainia 'ali'ali laugo mai ana 'i seki.' "
4 Ma kera ka leka, ma kera ka ada to'ona te ka dongki kera kania ga 'ada 'i ninimana na taale 'i maana te lume. Ma kada kera lugea na,
5 tani wane ne kera uu 'i senai, kera ka ledi keroa ka 'uri, "Te ne kamoro lugea na ka dongki ne fuana?"
6 Ma keroa ka olisida dia be sa Jesus nia saea fuadaro, ma na wane nai ki kera ka alamatainia fuadaro.
7 Ma kera ka talaia mai na ka dongki nai siana sa Jesus, ma kera ka safatainia na 'aba maku kera ki 'i fafona, ma sa Jesus ka gouru fafona.
8 Na wane 'oro ki kera ka safatainia na 'aba maku gwala kera ki 'i sulia na taale, ma tani wane kera ka tofua na ulina niniu ki, ma kera ka safatainia sulia na taale. Kera sasia ru nai fuana fabaitalana sa Jesus.
9 Ma wane ki tafau ne leka fainia, tani wane kera ka eteta 'i nao, fainia tani wane ne kera 'isi, kera akwa ma kera ka 'uri,
"Lafutainia God!
Ma God 'oe oilakitainia na wane ne nia leka mai ana na nikilae 'oe!
10 Ma God 'oe oilakitainia mai daolana na 'initoe ne nia dia na 'initoe sa Deved koko kia!
Lafutainia God nia to 'i langi!"
11 Sa Jesus nia ru 'i laona na fere 'i Jerusalem, ma ka leka 'i laona na Beu Abu God*. 'Urinai, nia ka ada kwailiu, ma ka ada to'ona ru ki tafau. Boroi ma sulia nia karangi rodo na, nia ka leka na 'uria 'i Betani fainia na akwala ma ro fafurongo nia ki.

Sa Jesus nia agia na 'ai kera saea ana na figi
(Matiu 21:18-19)

12 Ma ana fa dangi 'i buri, kada sa Jesus ma na fafurongo nia ki kera oli na mai fasia 'i Betani, sa Jesus ka fiolo.
13 Ma nia ka ada kau, ma ka ada to'ona te 'ai ulua ne kera saea ana na figi. Ma nia ka leka karangia fua ka ada to'ona ta fueru ana. Boroi ma kada nia dao 'i 'aena, nia ka ada to'ona go ana na uli ru ki, sulia kada nai na figi ki kera uli 'ato.
14 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana figi nai, "Ta wane si 'ania lau ta fueru ru amu!" Ma na fafurongo nia ki kera ka rongoa ru nai.

Sa Jesus taria wane ne kera falia Beu Abu God
(Matiu 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

15 Ma kada kera dao na 'i Jerusalem, sa Jesus ka leka laona na Beu Abu God. 'Urinai, nia ka taria na wane ki tafau ne kera foli ma kera ka fafoli ana ru fuana afafue ki. Ma nia ka kefusia na tatafe ana wane nai ki ne kera talana malefo ki, ma ka kefusia na ru fuana gourue 'ana wane ki ne kera fafoli ana na fa bole ki.
16 Ma nao nia si alamatainia ta wane kai ngalia ta ru 'i laona na Beu Abu God.
17 Ma nia ka famanata na wane ki, ka fata 'uri, "God nia saea 'i laona na Kekedee Abu ka 'uri, 'Na Beu nau, kera saea ana na beu fuana folae fuana wane ana molagali ki tafau.' Boroi ma ka-mulu abulotainia ka alua lalau kula fuana belilana wane ki."
18 Ana kada, na fataabu baita ki fainia na wane famanata ana taki ki, kera rongoa ru nai, ma kera ka safali nani 'uria ta ru kera kai sasia fuana saungilana sa Jesus. Ma kera ka maungia, sulia ne

* **11:11** *Beu Abu God:* Ada to'ona ana Diksonari

fikue nai tafau, kera kwele 'asiana ana na
famanatalae nia.
19 Nia saulafi na, sa Jesus ma na fa-
furongo nia ki, kera ka leka na fasia 'i
Jerusalem.

Famanatae sulia famamanae fai folae
(Matiu 21:20-22)

20 Ana 'ofodangi ana na maedangi 'i
buri, sa Jesus fainia na fafurongo nia ki
kera ka leka kau sulia na taale. Kera ada
to'ona na 'ai figi be nia kuku tafau na leka
ka koso na sulia na lalina.
21 Ma sa Pita ka manata to'ona ru be sa
Jesus nia sasia ana 'ai nai, ma ka fata 'uri
fuana, "Wane Famanata 'ae, ada to'ona
basi na 'ai figi be 'oe agia, nia mae na!"
22 Ma sa Jesus nia olisia ka 'uri, "Kamulu
ka manata mamana na ana God.
23 Nau ku saea fua mulu, dia kamulu
ka fata 'uri fuana fa uo ne, ''Oe tatae, ma
'oe 'ui 'ani 'oe talamu laona na asi,' ma
nao kamulu si manata ruarua 'i laona na
liomulu, ma kamulu ka manata mamana
ana ru ne kamulu saea nia kai fuli, ru nai
kai fuli go ana fua mulu.
24 Nia ne, nau ku saea fua mulu 'uri,
kada kamulu foa, ma mulu ka gani 'uria
ta ru, kamulu ka manata mamana dia ne
kamulu ngalia na, ma God kai kwatea ga
'ana ru ne kamulu gani 'uria.
25-26 Iu, kada kamulu foa, mulu ka
manataluge ana ta'alae ne ta wane nia
sasia amulu, fua na Maa kamulu ne nia
to mai 'i langi kai manataluge laugo ana
ta'alae kamulu ki."

Ledilae sulia nikilalae
sa Jesus
(Matiu 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Sa Jesus fainia fafurongo nia ki, kera
dao lau mai 'i Jerusalem. Ma kada sa Jesus
leka kau 'i laona Beu Abu God, na fataabu
baita ki, ma na wane famanata ana taki
ki, ma na wane fanaonao ki, kera ka leka
mai siana.
28 Ma kera ka ledi 'uri ana, "Sa ti ne saea
'oe taria wane ne ki fasia laona Beu Abu?
Ma sa ti ne kwatea nikilalae fua 'oko sasia
ana ru ne ki?"
29 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Iu,
nau ku ledi kamulu basi 'uria te ru. Dia
kamulu olisia, nau ku fi farongo kamulu
ana na nikilalae ne nau ku to ana fuana
sasilana ru ne ki.
30 Iu, kamulu kai saea basi fuaku, na
nikilalae ne sa Jon nia to ana fuana
siuabulae nia safali mai fasia 'i fai? Nia
safali mai ana God, naoma nia safali mai
ana na wane ki go?"
31 Ma kera ka safali ana olisusue 'i
safitada kwailiu kera ka 'uri, "Te ne kulu
kai saea? Dia kulu olisia ma kulu ka
'uri, 'Fasia mai God,' nia kai fata 'uri,
''Urinai ma 'uta mone ne nao kamulu si
famamana sa Jon?'
32 Ma nao nia si lea laugo fuana ne
kulu ka fata 'uri, 'Nia safali go mai ana
na wane ki.' " Kera sasi 'uri sulia kera
maungia na wane ki, sulia na wane ki
tafau kera famamana sa Jon nia ta profet.
33 Nia ne, kera olisia sa Jesus ma kera
ka 'uri, "Kalu ulafusia go."

Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Nau
boroi nau kusi farongo kamulu laugo ana
na nikilalae te ne nau ku sasia ana ru ne
ki."

12

Na tarifulae sulia na wane rao ta'a kera
ka rao ana oole
(Matiu 21:33-46; Luk 20:9-19)

1 Sui, sa Jesus nia fata fuana wane
gwaungai Jiu be ki ana tarifulae ka 'uri,
"Te wane nia fasia na oole grep*. Ma
nia ka saungainia sakali kalia, ma ka 'elia
te kilu fuana mangisilana na fue grep
ki fuana saungailana ana waeni, ma ka
saungainia te lume fuana folo 'usia oole.
Ma nia ka alua na oole nia laona 'abana
wane ki ne kera rao 'i laona. 'Urinai, nia
ka leka na 'ana 'uria ta mae fere tau. 2 Ma
kada ne oole nai nia maua, nia ka kwatea
na wane ni rao nia fuana wane ne kera
rao 'i laona oole nia, fua ka ngalia mai
tani fue grep ana 'ai ne nia fasia laona
oole nai.
3 Boroi ma wane ni rao nai ki kera dau
ngasi ana, ma kera ka kumua, ma kera ka
olitainia 'o'oni ga 'ada ana.
4 Go, na wane be nia too ana na oole
nai ka kwatea lau ta wane ni rao. Ma na
wane ni rao 'i laona oole, kera ka kwaea
gwauna, ma kera ka mala ta'a 'asiana ana.

* **12:1** *grep:* Ada to'ona ana Diksonari

5 'Urinai na wane be too ana na oole, nia
ka kwatea lau ta wane ni rao, ma kera ka
saungia ka mae na. Ma wane 'oro ne nia
oduda 'i buri ki, kera kwaea tani wane,
ma ka saungia tani wane ka mae.
6 Iu, ma te wane na ne nia to ana
fua eresilana, te wele mutai nia na ne
wane nai. Ma nia ka eresia kau, ma ka
manata 'uri, 'Kera kai manata baita ana
wele nau.'
7 Boroi ma, wane ne kera rao 'i laona
oole, kera ka fata fuada kwailiu ma kera
ka 'uri, 'Nia na ne na wele na wane be nia
too ana na oole. Kulu saungia ka mae fua
kulu ka ngalia 'akulu na oole ne fuaka.'
8 Ma kera ka ngalia na wele nai, kera
ka saungia ka mae, go kera ka 'ui 'ania na
nonina 'i maa fasia laona na oole nai."
9 Ma sa Jesus ka ledida ka 'uri, "Te ne na
wane ne nia too ana na oole nai kai sasia?
Nia kai dao mai, ka saungia na wane nai
ki. Sui nia kai kwatea na oole nia fuana
wane 'e'ete ki.
10 Nia mamana kamulu idumia na
Kekedee Abu be nia fata 'uri,
'Na mae fau ne na wane saungai lume
ki kera noni'ela ana, nia ne na fau
talingai ka liufia na mae fau ki
tafau ana 'odoe.
11 God ne fulia ru nai, ma na adalae to'ona
ka lea 'asiana.' "✡
12 Na fanaonao Jiu ki, kera doria kera
ka daua sa Jesus, sulia kera saitamana ne
sa Jesus nia fata ana tarifulae nai fuana
kefusilada. Boroi ma, kera mau ana fikue
ne, ma kera ka fasia, ma kera ka leka na
'ada.

Na kwatelana na malefo ana na takisi fuana kingi Rom
(Matiu 22:15-22; Luk 20:20-26)

13 Tani fanaonao, kera kwatea tani
Farasi ma tani wane ana wane sa Herod
ki fuana ledilana sa Jesus fua kera ka
fagaro nia.
14 Iu, kera dao na siana, ma kera fata
'uri, "Wane Famanata 'ae, kalu saitamana
ru 'oe saea ki, ru mamana ki tafau go.
'Oe famanata ga 'amu sulia mamanae ma
kwaidoria God fuana wane ki. Ma 'oe si
'ado go fainia ta wane ana ta te ne kera
manata sulia. Ma na wane ki sui kera
bobola ga 'ada maamu. 'Oe saea basi mai
fua malu! Nia 'uta? Na taki kia, nia luia
na kwatelana na malefo ana takisi fuana
kingi baita 'i Rom? Nia 'uta? Nia bobola
fainia kalu kai kwatea takisi be, naoma 'e
nao?"
15 Boroi ma, sa Jesus nia saitamana ga
'ana ana sukee kera, ma nia ka olisia
ka 'uri, "'Uta ne kamulu ka sasi 'uria na
fagarolaku? Mulu ngalia mai ta seleni.
Nau ada to'ona basi."
16 Ma kera ka ngalia mai te seleni, ma
nia ka ledida ka 'uri, "Na nununa sa ti ne?
Ma na satana sa ti mone ne?"
Ma kera olisia, kera ka 'uri, "Na nununa
ma na satana na kingi Rom."
17 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Kamulu
kwatea fuana kingi baita 'i Rom na ru nia
ki, ma kamulu kwatea laugo ru God ki
fuana God."
Ma kera ka kwele 'asiana ana sa Jesus.

Tarifulae sulia na tataelae fasia na maea
(Matiu 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Sui, tani Sadusi kera leka mai siana sa
Jesus. Na Sadusi ki kera saea ne na wane
ki nao kera si tatae oli lau fasia na maea.
Ma kera ka ledia sa Jesus kera ka fata 'uri,
19 "Wane Famanata 'ae, sa Moses nia
kedea na taki fuaka ka alangai 'uri, 'Dia
ta wane nia mae, ma na 'afe nia ka mauri
'ua, boroi ma nao nia si to ana ta wele,
na wanefuta nia ka adea lau na gwa 'oru
nai, fua keroa ka to ana ta wele fuana ka
talana na wane ne nia mae na.'
20 Iu, ma ana te kada, fiu waisasina ki
kera to. Ma na wane 'i nao ka adea ta
keni, ma ka nao si alua go ta wele, ma
wane nai ka mae na ana.
21 Sui ma, ruana wane ka adea lau na
keni be, ma nao nia si alua laugo ta wele,
ma ka mae laugo 'ana. Sui ma oluna wane
ka 'urinai laugo.
22 Ma ka 'urinai laugo fuana ai burina
ki tafau. Na fiu waisasina nai ki tafau go
ne kera adea keni nai, ma ka nao kera si
to go ana ta wele, ma kera ka mae tafau
na. Ma 'isilana, keni nai ka mae laugo.
23 'Uri ma, ana maedangi ne God kai
taea wane mae ki tafau fasia maea, sa ti
'ada ne na 'afe nia? Sulia na fiu waisasina
nai ki be kera adea na keni nai tafau."

✡ **12:11** Psalm 118:22-23

24 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Ka-
mulu garo 'asiana, sulia kamulu si saita-
mana go na Kekedee Abu ki, ma na
nikilalae God.
25 Sulia, kada ne wane mae ki kera kai
tatae lau fuana maurie, kera dia na 'ada
na 'ainsel ki 'i langi ne nao kera si arai go.
26 Iu, nau ku famanata kamulu sulia na
tataelae fasia na maea. Nau ku saitamana
kamulu idumia na 'i laona na kekedea sa
Moses ana kula be sulia ere be nia meafia
'ai tu'u be ana. God ka fata fuana sa Moses
ka 'uri, ‘Nau na God sa Abraham, ma na
God sa Aesak, ma na God sa Jakob.’
27 God nia nao lau God fuana wane ne
kera mae ki, boroi ma God fuana wane ne
kera mauri ki. Kamulu garo 'asiana na!”

Na ledilae sulia na taki te ne talingai ka liufia taki ki tafau
(Matiu 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Ma te wane famanata ana taki sa
Moses, nia ka rongoa faoraie nai ki. Ma
nia ka saitamana na lulae lea ne sa Jesus
sasia fuana Sadusi ki. Ma nia ka leka mai,
ka ledia sa Jesus ka 'uri, “Na taki te ana
taki sa Moses ne nia talingai ka liufia taki
ki tafau?”
29 Ma sa Jesus nia olisia ka 'uri, “Na taki
talingai ka liufia taki ki tafau ne nia 'uri,
‘Wane Jiu ki, mulu ka fafurongo basi! God
na 'Aofia kia, taifilia nia ne God.
30 'Oe kwaimanie ana God 'oe ana man-
atamu tafau, ma ana mangomu tafau,
ma ana liomu tafau, ma ana nikilalamu
tafau.’
31 Ma na ruana taki ka 'uri, ‘'Oe
kwaimani ana tolamu ka dia laugo ne 'oe
kwaimani amu talamu.’ Nao na ta taki
lau ne nia baita ka liufia na ro taki nai
ki.”
32 Ma na wane famanata ana taki sa
Moses ka fata 'uri fuana sa Jesus, “Wane
Famanata 'ae, na lulae 'oe nia lea 'asiana.
Nia ka mamana, taifilia te God go, ma nao
na ta god 'e'ete lau.
33 Ma wane ki kera kai kwaimani ana
God ana mangoda tafau, ma ana na lioda
tafau, ma ana nikilalada tafau. Ma kera
ka kwaimani ana tolada, ka dia laugo
ne kera kwaimani ana talada. Wane ne
rosulia ro taki nai ki, kera sasia ru talingai
ka liufia kwatelana na afafue fua God.”
34 Ma sa Jesus ka ada saitamana na
liotoe nia, ma ka fata 'uri fuana, “'Oe
karangi na fuana God kai gwaungai ana
maurilamu.”
Ma burina na, nao ta wane si nonira'a
na fuana ledilana sa Jesus lau.

Sa Jesus na wele ana kwalafa sa Deved ma na 'Aofia nia laugo
(Matiu 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 'Urinai sa Jesus ka famanata laona na
Beu Abu God, nia ka ledi 'uri, “Nia 'uta ne
wane famanata ana taki sa Moses ki, kera
saea na Christ ne wane ana na kwalafa sa
Deved?
36 Na Anoeru Abu be nia fafata sa Deved
ka 'uri,
‘God nia fata 'uri fuana 'Aofia nau:
'Oe gouru 'i bali 'o'olo aku, ma 'oe gwaun-
gai fai nau, makwalia kada nau kai
alua malimae 'oe ki farana gwaun-
gaie 'oe.’✡
37 “Sa Deved 'ana talana ne nia saea na
Christ ana na ‘'Aofia.’ Nia ne, na Christ
nia nao lau wele ana kwalafa sa Deved
ga 'ana. Nia 'Aofia nia laugo.”
Na fikue baita nai, kera eele 'asiana
kada kera fafurongoa sa Jesus.

Sa Jesus nia fata falia tooa famanata ana taki ki

38 Ma sa Jesus ka famanata kera ka
'uri, “Mulu ka madafi kamulu fasia na
famanata ana taki sa Moses ki, sulia kera
doria leka liulae fainia maku falu gwala
ki. Ma kera ka doria 'asiana fua na wane
ki kera ka fa'initoda, ma ka fata lea fuada
'i maana usie ki.
39 Ma kera ka doria gourue 'i nao ana
kula 'initoa ni gourue ki laona beu fuana
folae ki, ma ana kula lea ki kada ana
fafanga ki.
40 Sui boroi 'ana, wane ne ki kera belia
na lume ma na ru ne gwa 'oru ki to ana.
Ma kera ka foa gwala fuana wane ki ka
tangoda. Iu, na wane famanata ana taki
sa Moses ki ne kwaekwaee kera kai ta'a
'asiana fuada!”

Na kwatee na gwa 'oru
(Luk 21:1-4)

41 Sa Jesus nia to laona na Beu Abu God
karangia na kufi ru fuana alulana malefo

✡ **12:36** Psalm 110:1

'i laona. Nia ka ada to'ona wane ne kera kwatea malefo kera ki. Ma na wane 'oro ne kera tooru ki kera ka kwatea malefo 'oro.
42 Sui, nia ka ada to'ona te gwa 'oru siofa 'asiana. Nia leka mai, ma ka kwatea ro ngingisi malefo tu'u ki.
43 Ma sa Jesus ka saea mai na fafurongo nia ki, ma ka fata 'uri fuada, "Ru mamana nau ku saea fua mulu, te ne na gwa 'oru siofa ne nia kwatea, nia baita ka liufia wane ki tafau ne kera kwate malefo baita.
44 Sulia wane todaru ki, kera kwatea ga 'ada ka bali tu'u ana toorue kera ki. Boroi ma, gwa 'oru siofa ne, nia kwate tafau na ana ru ne ki nia to ana fuana tolana."

13

Kada ana 'afitaie
(Matiu 24:1-14; Luk 21:5-19)

1 Kada sa Jesus nia fasia na Beu Abu God, te wane ana fafurongo nia ki ka fata 'uri fuana, "Wane Famanata 'ae, ada to'ona basi na mae fau baita ne ki, ma na lume lea ne ki ana Beu Abu God!"
2 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, "'Oe ada to'ona lume baita ne ki? Nao ta te gwa fau 'i seki ana Beu Abu God kai tio lau 'i fulina. Kera tafau kera kai takalo 'i ano."
3 Ma kada sa Jesus nia to gwauna fa uo 'i Olif ne nia to bobola fainia na Beu Abu God, sa Pita, ma sa Jemes, ma sa Jon, ma sa Andru taifilida, kera leka mai siana, ma kera ka ledi 'uri ana,
4 "'Oe saea basi fua malu, 'i angita ne ru ne ki kai dao mai? Ma te ne kai fuli, fua ka fatainia kada fuana ru ne ki tafau kai fuli, ma ka dao ana?"
5 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Kamulu kai adaada lea, ma nao mulu si alamatainia ta wane ka talai garo amulu.
6 Sulia ne wane 'oro ki kera kai dao mai ana sataku, ma kera ka fata 'uri, 'Nau na ne na Christ!' Ma kera ka talai garo ana wane 'oro ki.
7 Ma kada kamulu rongoa firue ki ana fere karangi ki, ma na faoraie sulia na firue ki ana tani fere tau laugo mai, nao mulu si manata 'abero sulia. Ru 'urinai ki kai dao mai, boroi 'ana na 'isilana ru ki tafau nao 'ua.
8 Na mae fere ki kera kai fualida kwailiu, ma na 'initoe ki kera kai fualida kwailiu. Ma na anuanu ki kai liu ana kula 'oro, ma na uni fioloe ki kai liu. Ma ru nai ki kera ne safalilana nonifie, dia ga 'ana na keni fafuta be nia safali ka fii wele.
9 "Ma kamulu ka adaada lea. Tani wane ki kai dau kamulu, ma kera ka ngali kamulu fuana ketolamulu. Kera kai namusi kamulu 'i laona na beu fuana folae ki. Sulia kamulu famamana nau, kera kai kwate kamulu ka uu 'i naona na wane fanaonao ma na kingi ki. Kada nai mulu kai farongoda 'ani nau.
10 Wane ki tafau laona molagali kera kai rongoa na Farongoe Lea, sui na molagali ka sui.
11 Ma kada kera ka dau kamulu, ma kera ka ngali kamulu 'uria na ketolamulu, nao kamulu si manata 'abero 'uria ta faoraie 'uta ne kamulu kai saea. Kamulu kai saea go 'amulu na faoraie ne Anoeru Abu nia kwatea fua mulu ana kada nai. Sulia faoraie ki ne mulu kai saea, nia nao lau na fatae talamulu. Na faoraie nai ki, nia ka leka mai fasia na Anoeru Abu.
12 Ma na wane ki, kera ka kwatea na wanefuta kera ki talada fuana saungilada. Ma na maa ki, kera kai sasi 'urinai laugo ana wele kera ki. Ma na wele ki, kera kai olisusu ma kera kai kwatea na maa fainia gaa kera ki fuana saungilada.
13 Ma na wane ki tafau, kera kai noni'ela amulu, sulia kamulu na wane nau ki. Sui boroi 'ana ka 'urinai, dia sa ti ne nia ngangata fuana lekalae sulia God leka ka dao suilana kada nai, nia ne God kai famauria.

Okosilana Beu Abu God
(Matiu 24:15-28; Luk 21:20-24)

14 "Ma kamulu kai ada to'ona na Ru Sua kai tatae mai ana kula abu ne fulina nao nia si uu ana. Na ru ta'a nai kai fasua na Beu Abu God, ma kai sasi fua sae God ka fasia." (Na faoraie fuana wane ne nia ididu nia 'uri: 'Oe malingainia lea ana na fadalana ru ne.) "Kada mulu ka ada to'ona na ru ne ki kai dao mai, na wane ki ne kera to ana na bali lofaa 'i Jiudea, kera kai tafi 'uria gwauna fa uo ki.
15 Ana kada nai, dia ta wane ka to mai 'i maa ana lume nia, nia ka tafi 'ali'ali, ma nao nia si manata lau 'uria rulae laona lume nia 'uria ngalilana ta ru 'ana.
16 Ma sa ti ne nia to mai laona oole, nao nia si oli lau 'i lume 'uria ta maku 'ana.

17 Ma ana fa dangi nai ki, nia kai ta'a
fuana keni ki ne kera iana, sulia ne nia
'afitai fuada ne kera ka tafi, ma ka ta'a
laugo fuana 'afe ki ne kera too ana na
wele tu'u ki.
18 Mulu ka foa fuana God fua ru nai
ki nao si dao lau mai ana kada ana uni
gwarie.
19 Sulia na nonifilae ana fa dangi nai
ki, nia kai ta'a ka liufia na nonifilae ne
wane laona molagali ki kera saitamana,
safali 'ua mai ana safalilana kada God nia
saungainia na molagali ka dao ana kada
ne. Ma nao ta ru 'urinai kai fuli mai
burina.
20 Ma dia God si fakokorua kada ana
nonifilae, nia 'afitai ne ta wane ka mauri.
Ma nia fakokorua kada ne fuana lealana
wane ne nia filida ki.
21 "Iu, dia ta wane nia fata 'uri fua mulu,
'Ada to'ona basi, nia na ne na Christ,'
naoma ka fata 'uri, 'Ada to'ona basi, nia
na 'i seloko,' nao kamulu si famamana
nia.
22 Sulia na wane susuke ki kai dao mai,
kera kai fata 'uri, 'Nau na Christ,' fainia
na wane susuke ki kera kai fata 'uri, 'Nau
na profet.' Ma kera kai sasia fanadae ki
fua ka talaia garo ana na wane ne God nia
filida ki, boroi ma nia 'afitai 'asiana fuada.
23 Mulu kai adaada lea! Nau ku farongo
kamulu na 'i nao, sui ru ne ki ka fi dao
mai.

Na daolana mai na Wele nia Wane (Matiu 24:29-35; Luk 21:25-33)

24 "Ma kada ne nonifilae nai kai sui,
'God kai susia na sato, ma na madame,
ma nao keroa si tala.
25 Ma God kai sasia na bubulu ki, kera kai
'asida fasia mamanga.
Ma God kai sasia na ru 'i langi ki, kera kai
leka garo fasia fulida.'✡
26 "'Urinai, nau na Wele nia Wane, nau
ku fi dao fatai mai. Nau ku dao mai fainia
na nikilalae baita, ma na ngwasinasinae
baita 'i fafona na gwa salo ki.
27 Ma nau kai kwatea na 'ainsel nau ki
laona molagali tafau, fua kera ka okua
mai na wane ne God filida ki."

Ru nai ki tafau ne sa Jesus saea fuada kai dao mamana

28 Go, sa Jesus ka fata sulia tarifulae ka
'uri, "Kamulu kai manata basi sulia na 'ai
figi ki. Kada kamulu ada to'ona na ulina
nia ngosa, mulu ka saitamana na kada
fuana uni 'ako'akolae nia dao karangi na.
29 Ka 'urinai laugo, kada kamulu ada
to'ona na nonifilae nai ki kai dao mai,
mulu kai saitamana na olilaku mai nia
karangi na.
30 Ru mamana ne nau ku saea fua mulu,
wane ki tafau ne kera mauri ana kada ne,
nao kera si mae 'i naona ru nai ki tafau
kai dao mai.
31 Na ru ki tafau mai langi ma laona
molagali kera kai sui. Boroi ma na
fatalaku go ne toto nao si sui.

Nao ta wane si saitamana na kada ne sa Jesus kai dao (Matiu 24:36-44)

32 "Nao ta wane si saitamana kada
mamana ne nau ku oli mai ana. Na 'ainsel
ki 'i langi boroi nao si saitamana, ma nau
na Wele boroi, nao si saitamana laugo.
God na Maa taifilia go ne nia saitamana.
33 Mulu kai adaada lea, ma mulu ka
kwaimakwali, sulia kamulu ulafusia 'i
angita ne kada nai kai dao mai ana.
34 Na olilaku mai ne kai dia ta wane ne
nia leka ana fere tau, ma ka alua na lume
nia laona 'abana na wane ni rao nia ki.
Nia kwatea raoe ki fuada 'e'ete kwailiu.
Ma nia ka saea fuana wane ne nia ada
sulia na mae fua kai adaada lea makwalia
daolana.
35 Nia ne, kamulu kai adaada lea, sulia
nao kamulu si saitamana na kada ne
nau kai dao mai, dia wane baita ana
lume. Nia kai dao mai saulafi 'oto,
naoma laona tofungana rodo, naoma
makalokaloa, naoma 'ofodangi kada sato
fi ra mai.
36 Ma dia nia dao 'ali'ali go mai, nia
ka ta'a 'asiana fua mulu, dia nia dao
to'omulu kada ne mulu maleu.
37 Ma te ru ne nau ku saea fua mulu,
na ru be nau ku saea laugo fuana wane
ki tafau nia 'uri: Mulu kai adaada lea!"

✡ **13:25** Aesaea 13:10; 34:4; Joel 2:10, 31; 3:15 * **14:1** *Fafanga ana Daofa Liue:* Fafanga ne Jiu ki sasia fuana manatalae to'ona kada koko kera ki leka fasia 'i Ijip.

14

Na lokoerue fuana saungilana sa Jesus
(Matiu 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

1 Ana maedangi ne, nia ro maedangi
ki 'i naona na Fafanga ana Daofa Liue,*
ma na fafanga ne Jiu ki kera saitamana
'anilana na beret ne nia nao ta isi 'i
laona. Na fataabu baita ki, ma na wane
famanata ana taki ki, kera ka oku lokoeru
fuana dau agwalana ma saungilana sa
Jesus.
2 Kera fata 'uri, "Nao kulu si sasia ana
kada ana fafanga, fasia na wane ki kera
ka fi fuali kulu."

Te keni nia ngwaingwaia sa Jesus ana fere 'i Betani
(Matiu 26:6-13; Jon 12:1-8)

3 Ana kada sa Jesus nia to 'i laona mae
fere 'i Betani, nia ka fanga 'i laona lume
sa Simon na wane ne kuu nia saungia 'i
nao. Ma te keni ka leka mai siana fainia
na bi ngwaingwai ne kwanga 'asiana,† ma
nia fungu ana na ngwaingwai ne moko
lea,‡ ma na folilana ka baita 'asiana. Nia
'ifingia na maana bi ngwaingwai nai, ma
ka 'igitainia na ngwaingwai moko lea nai
fafona gwauna sa Jesus.
4 Ma tani wane ne kera to 'i senai, kera
ka guisasu, ma kera ka fata fuada kwailiu
kera ka 'uri, "Tala'ana nao nia si falia na
ngwaingwai moko lea ne ro!
5 Tala'ana nia ka fafoli ana 'uria tani
malefo 'oro,§ fua nia ka ngalia malefo nai,
ma ka kwatea fuana wane siofa ki." Ma
kera ka balufia keni nai.
6 'Urinai sa Jesus nia ka rongoa, ma ka
fata 'uri, "Mulu alua nia to 'ana! Nao
kamulu si fata falia lau. Nia sasia raoe
lea 'asiana fuaku.
7 Na wane siofa ki kera to tari ga 'ada
fai kamulu. Ma dia mulu doria, mulu ka
'adomida go 'amulu ana ta kada. Boroi
ma nau nao si to tau go fai kamulu.
8 Nia sasia ru ne nia bobola fainia
sasilana. Nia 'igitainia na ngwaingwai
moko lea ne 'i noniku 'i nao ana maelaku
fuana sasi akaulae fuana faitolilae aku.
9 Ru mamana nau ku saea fua mulu,
ana kula ki tafau laona molagali ne kera
kai fata sulia na Farongoe Lea ne, kera kai
fata laugo sulia ru ne nia sasia aku fuana
manatalae to'ona."

Sa Jiudas nia alafafia na kwatelana sa Jesus fuana malimae nia ki
(Matiu 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Sui sa Jiudas Iskariot, te wane ana na
akwala ma ro fafurongo nia ki, nia leka
siana na fataabu baita ki, ka farongoda
'uri, "Nau kai kwatea sa Jesus fua mulu."
11 Ma kera ka eele 'asiana sulia ru ne nia
saea, ma kera ka alangai fuana kwatelana
malefo fuana. Ma sa Jiudas ka safali
na fuana adalae 'uria ta kada lea fuana
kwatelana sa Jesus fuada.

Na Fafanga ana Daofa Liue
(Matiu 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; Jon 13:21-30)

12 Ana etana fa dangi ana Fafanga ana
beret ne nia nao ta isi 'i laona, fa dangi nai
ne kera saungia kale sipsip fuana Fafanga
ana Daofa Liue. Kada nai, fafurongo sa
Jesus ki kera ka ledi 'uri ana, "'I fai ne 'oe
doria kalu kai leka ma kalu ka sasi akau
ana na Fafanga ana Daofa Liue fuamu?"
13 Ma sa Jesus ka fata fuana ro wane ada
ka 'uri, "Kamoro ru laona 'i Jerusalem, ma
te wane ne nia ngalia na fa kafo, nia kai
dao to'omoro. Moro ka leka sulia
14 'uria te lume 'i senai ne nia ru 'i laona.
Kamoro ka ledi 'uri ana na wane ne nia
to ana na lume nena, 'Na Wane Famanata
nia fata mai 'uri fuamu: 'I fai ne mae lume
fuana nau kai 'ania na Fafanga ana Daofa
Liue fainia fafurongo nau ki?'
15 Ma nia kai fatainia te mae lume baita
ne nia to 'i langi fuamoro. 'I senai ru ki
tafau kera sasi akau na. Ma kamoro ka
sasi akau ana na ru ki tafau fua kulu 'i
senai."
16 'Urinai ma, na ro fafurongo nai
ki keroa leka, ma keroa ka ru na 'i
Jerusalem, ma keroa ka ada to'ona na
ru ki tafau nia dia ne sa Jesus nia saea
fuadaro. Ma keroa ka sasi akau na ana
fanga 'i senai.
17 Ma nia saulafi na, sa Jesus ka dao mai
fainia na akwala ma ro fafurongo nia ki.

† **14:3** Na bi ne kwanga 'asiana ne kera saea ana alabaster na mae fau ne madumadu 'asiana. ‡ **14:3** Na ngwaingwai ne moko lea ne kera saea ana nad. § **14:5** *malefo 'oro:* Fafoli ana 'uria malefo bobola fainia folifolie ana te fangali.

18 Ma kada kera fanga, sa Jesus ka fata
'uri, “Na ru mamana nau ku saea fua
mulu, te wane amulu kai kwate nau fuana
malimae nau ki. Te wane amulu ne nia
fanga ga 'ana fai nau ana kada ne.”
19 Ma na fafurongo nia ki, kera ka
kwaimanatai 'asiana. Ma te te wanea ada
fi safali ana ledilana sa Jesus 'uri, “'Aofia
'ae, 'uri ma 'oe fata suli nau nai?”
20 Ma sa Jesus nia olisida ka 'uri, “Nia ne
ta ai na amulu na akwala ma ro fafurongo
nau ki, ma nia ta wane ne kai taufia lifu
beret nia 'i laona na tiu fai nau.
21 Ma nau, na Wele nia Wane, nau
kai mae dia na Kekedee Abu ki be fata
suli nau. 'Urinai boroi ana, kwaimanatai
'asiana fuana wane ne kai kwate nau
fuana malimae nau ki! Nia lea fuana
wane nai dia nia nao si futa go.”

Na fafanga 'Aofia saulafi
(Matiu 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

22 Ma kada kera fanga na, sa Jesus nia
ngalia te fa beret, ma ka tangoa God, sui
ka ngiia. Nia ka kwatea fuana fafurongo
nia ki, ka fata 'uri, “Ngalia mulu ka 'ania.
Nia na ne noniku.”
23 Sui nia ka ngalia na titiu, ma ka
tangoa God, sui ka kwatea fuada. Ma kera
tafau ka ku ana.
24 Ma nia ka fata 'uri, “Nia na ne
'abuku ne igwa fuana wane 'oro ki fuana
fangasilana na alangaie falu God.✡
25 Ru mamana nau ku saea fua mulu,
nau nao si kufia laugo na waeni ne leka
ka dao ana fa dangi nau kai kufia lau
na waeni ne, kada God kai gwaungai ana
wane nia ki tafau.”
26 Burina kera ka ngufia fa ngu, sui kera
ka leka 'uria fa uo ne kera saea ana Olif.*

Sa Jesus eta fatae ana sa Pita ne kai tofe nia
(Matiu 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

27 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Kamulu
tafau go ne mulu kai tafi fasi nau. Sulia
na Kekedee Abu nia fata 'uri,
‘God kai saungia wane ne nia ada sulia na
sipsip ki, ma na sipsip ki tafau kera
ka takalo.’✡
28 “Ka 'urinai boroi 'ana, 'i burina nau
ku tatae lau 'uria maurie, nau kai eta 'i
nao amulu 'uria 'i Galili.”
29 Ma sa Pita nia olisia ka 'uri, “Nia
'afitai 'asiana ne nau ku leka fasi 'oe, sui
boroi 'ana wane ne ki kera ka leka fasi
'oe!”
30 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana sa Pita,
“Nau ku saea fuamu. 'I naona na karai
kai angi ro ru laona rodo ne 'i ta'ena, 'oe
tofe olu ru 'oe ulafusi nau.”
31 Ma sa Pita nia fata totongai ka 'uri,
“Sui boroi 'ana nau ku mae fai 'oe, nia
'afitai nau ku saea ne nau ku ulafusi 'oe!”
Ma na fafurongo ki tafau go ne, kera
saea laugo te ru nai.

Sa Jesus nia foa 'i Getsemani
(Matiu 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Sui sa Jesus fainia na fafurongo nia
ki, kera ka leka 'uria te kula kera saea ana
'i Getsemani. Kada kera dao na, sa Jesus
ka fata 'uri fuada, “Mulu to 'amulu 'i seki
kada nau ku foa 'aku.”
33 Sui nia ka talaia sa Pita, ma sa Jemes,
ma sa Jon fainia. Ma nia 'e kwaimanatai
'asiana ma ka liodila.
34 Ma nia ka fata 'uri fuada, “Na lioku
nia kwaimanatai 'asiana, ma nia bobola
na fua saungilaku. Mulu ka to 'i seki,
mulu ka ada, ma mulu ka adaada fai
nau.”
35 Ma nia ka 'idu tu'u kau, ma ka tio
fafia maana 'i ano. Ma nia ka foa fua dia
nia ngwaluda ga 'ana, kwate nao nia si liu
laona kada ana nonifie.
36 Ma nia ka foa ka 'uri, “Maasi 'ae, na
ru ki tafau nia ngwaluda ga 'ana fuamu.
'Oe lafua 'amu na nonifie ne fasi nau. Sui
boroi 'ana, nia nao lau na kwaidorie nau,
boroi ma sulia kwaidorie 'oe lalau.”
37 Sui sa Jesus ka oli mai, ma ka dao
to'ona na olu fafurongo nia ki, kera maleu
ga 'ada. Ma nia ka fata 'uri fuana sa Pita,
“Simon 'ae, 'uta ne 'oe maleu? Fulingana
'oe 'ada fai nau sulia ta te kada rodo tu'u
boroi 'ana.”
38 Ma nia ka fata 'uri fuada, “Kamulu
kai 'ada, mulu ka adaada ana folae fasia
na ilitoe ka liufi kamulu. Sulia kamulu
doria sasilana ru lea ki, boroi ma noni
mulu nia ngwatautau 'asiana.”

✡ **14:24** Jeremaea 31:31 * **14:26** *uo 'i Olif:* Na uo ne, na 'ai ne kera saea ana Olif ki 'oro 'asiana ana. ✡ **14:27** Sekaraea 13:7

39 Ma sa Jesus ka leka lau fasida, ma ka
foa, ma ka saea laugo te faoraie be ki.
40 Sui nia ka oli lau mai siada, ma ka dao
to'oda kera maleu lau, sulia ne maada 'e
maleua 'asiana. Ma nao kera si saitamana
ana na ru ne kera ka saea fuana.
41 Ma kada nia oli lau mai ana oluna
kada, nia ka fata 'uri fuada, “Kamulu
maleu 'ua ne? Nia lea na! Ada basi,
kera kai kwate nau na, na Wele nia Wane,
laona 'abana na wane ta'a ki. Na kada be
nia dao na mai!
42 Tatae, kulu leka na. Ada basi, na
wane be nia kwate nau fuana malimae
nau ki, nia dao na mai!”

Na daulana sa Jesus
(Matiu 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

43 Ana kada sa Jesus nia fata ga 'ana,
sa Jiudas, ta wane ana na akwala ma ro
fafurongo nia ki, ka dao na mai. Te fikue
baita ne leka mai fainia fasia na fataabu
baita ki, ma na fanaonao ki, ma na wane
famanata ana taki ki. Ma kera ka ngalia
mai na naife ni sauwanee ki ma na subi
ki.
44 Ma sa Jiudas, na wane ne kai kwate
sa Jesus fuada, nia ka kwatea na maetoto
fuana fikue nai ka 'uri, “Na wane ne nau
ku nono'ia,† nia na wane ne mulu doria.
Kamulu 'e daua, ma mulu ka talaia na
kau.”
45 'Urinai, sa Jiudas nia dao, nia ka leka
na kau siana sa Jesus, ma ka fata 'uri,
“Wane Famanata 'ae!” Go, nia ka nono'ia
na.
46 Ma kera ka daua na sa Jesus.
47 Iu, ma ana kada nai, te wane ne nia
uu karangi go ana, nia lafua na naife nia,
ma ka kwae musia na alingana na wane
rao 'inita fataabu.
48 Ma sa Jesus ka ledi 'uri 'ada, “'Uri ma
kamulu fia nau ta wane beli ne? Nia ne
mulu dao na mai fainia na naife ki, ma na
subi ki fuana daulaku?
49 Tau na mai, nau ku famanata kamulu
'i laona na Beu Abu God, boroi ma nao
mulu si dau nau go. Ma na ru ne kamulu
sasia, nia famamana na Kekedee Abu.”
50 'Urinai go, fafurongo nia ki tafau kera
ka luka faburi na ana, ma kera ka tafi na
'ada.
51 Ma te wane fi baita ne nia ofi go
ana na 'aba maku tagataga, nia leka mai
burina sa Jesus. Ana kada kera daua na
wane fi baita ne,
52 na 'aba maku nia ka luge na fasia, ma
nia ka tafi dadara na 'ana.

Sa Jesus nia uu 'i naona fanaonao ki
(Matiu 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

53 'Urinai, kera ka talaia sa Jesus 'uria
lume 'inita fataabu. Ma na fataabu baita
ki, ma na fanaonao ki, ma na wane
famanata ana taki ki, kera oku 'i senai.
54 Ma sa Pita nia 'isi buri tau na kau,
ma ka ru laugo laona labate ana lume na
'inita fataabu. Nia ka gouru 'ana 'i senai
fainia na wane folo ki, ma nia ka sara 'ana
'i ninimana na ere.
55 Go, na fataabu baita ki, ma na fikute
wane lokoeru tafau, kera ka sasi 'uria
daolae to'ona ta ru ta'a fuana fafilana ana
sa Jesus fua kera ka saungia, boroi ma
kera si dao to'ona go ta ru ana nia.
56 Ma na wane 'oro ki, kera ka suke fafia
sa Jesus, boroi ma faoraie kera ki nao si
alu te ru.
57 Ma tani wane kera tatae laugo, ma
kera ka suke fafia sa Jesus kera ka 'uri,
58 “Kalu rongoa nia fata 'uri, ‘Nau kai
okosia na Beu Abu God ne wane ki kera
saungainia, ma 'i laona olu fa dangi ki,
nau ku saungainia lau te Beu Abu ne nao
lau na wane ki ne kera saungainia.’ ”
59 Ma kera boroi, na faoraie kera ki nao
si alua te ru.
60 Ma na 'inita fataabu nia uu 'i naoda,
ma nia ka ledia sa Jesus ka 'uri, “'Uri
ma, nao 'oe si to go ana ta faoraie fuana
olisilana faoraie ne ki, ne wane ne ki kera
fai fafi 'oe ana?”
61 Boroi ma sa Jesus nofo ga 'ana, ma ka
nao si olisia go. Ma na 'inita fataabu nia
ledia lau ka 'uri, “'Uri ma, 'oe ne na Christ,
na Wele God 'i langi?”
62 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Iu, nau
ne nia. Ma mulu kai ada to'oku, na Wele
nia Wane, nau ku gouru 'i bali 'o'olo ana

† **14:44** Dia na falafala ana Jiu ki, na kwainono'ie fatainia kwaimanie ma fuusi baitalae fuana famanata fasia na fafurongo nia. Nia bobola fainia na fafurongo ka fata lealae ana famanata nia ana nono'ilana 'abana.

God ne nikila 'asiana, ma nau ku leka mai
'i fafona gwa salo ki 'i langi."
63 Go na 'inita fataabu nai nia ka musia
na maku gwala nia talana ka fatainia na
gwuisasue nia, ma ka fata 'uri, "Kulu si
doria lau ta wane ni fata famamana!
64 Kamulu tala rongoa na ne nia
fabolotania fainia God! Mulu manata 'uta
ana?"
Ma kera tafau go ne, kera ka saea sae
nia garo na, ma nia bobola fainia kera kai
saungia na.
65 Ma tani wane ada kera ka safali fuana
ngisufilana sa Jesus, ma kera ka kani
bokota na maana, ma kera ka kumua. Ma
kera ka fata 'uri, "Saea basi sa ti ne nia
kumuli 'oe?" Ma na wane fofolo ki kera
ka talaia, ma kera ka fidalia.

Sa Pita nia tofe fafia sa Jesus
(Matiu 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)

66 Sa Pita nia to 'ua ga 'ana 'i laona
labate, kada kera ketoa sa Jesus. Te keni
ne rao fuana 'inita fataabu nia dao mai.
67 Ma kada nia ada to'ona sa Pita ne nia
sara 'ana, nia ka ada saga kau fuana, ma
ka fata 'uri, "'Oe to laugo fainia sa Jesus,
na wane be fasia na mae fere 'i Nasaret."
68 Ma sa Pita nia tofe ka 'uri, "Nau ku
ulafusia, nau si saitamana ru ne 'oe fata
sulia." Ma nia ka 'idu karangia na mae
tafa. Ma ana kada nai go, na karai ka angi
na.
69 Ma na keni rao be nia ada to'ona lau
senai, ma ka fata 'uri fuana wane ki ne
kera uu kalia 'i senai, "Nia ta wane laugo
ada ne!"
70 Ma sa Pita ka tofe laugo.
Ma kada tu'u 'i buri'ana, na wane ki
ne kera uu karangi, kera ka fata 'uri lau
fuana sa Pita, "Nia 'afitai 'asiana fua 'oe
ka tofe ne 'oe nao lau ta wane ada, sulia
'oe laugo ne 'oe leka mai fasia na lofaa 'i
Galili."
71 Sui sa Pita ka kwaiagi ka 'uri, "Alu
God kai kwatea na kwaekwaee fuaku, dia
nau si fata mamana! Nau nao si saita-
mana na wane ne kamulu fata sulia!"
72 Ma ana kada nai go, na karai ka
ruana fa angilae na. Ma sa Pita ka manata
to'ona na faoraie be sa Jesus nia saea
fuana be nia 'uri, "'I naona na karai ka
angi ro ru, 'oe sae olu ru ki, ne 'oe ulafusia
nau." Ma kada sa Pita nia manata to'ona
ru nai, nia ka angi 'asiana na.

15

Kera talaia sa Jesus
siana sa Paelat
(Matiu 27:1-2, 11-26; Luk 23:1-5, 13-25; Jon 18:28–19:16)

1 Ana 'ofodangi makalokalo, na fikute
wane lokoeru kera oku 'ali'ali mai. Go na
fataabu baita ki, ma na fanaonao ki, ma
na wane famanata ana taki sa Moses ki,
kera 'i laona fikute wane ne. Kera oku
lokoeru fuana ta te ne kera kai sasia ana
sa Jesus. Sui kera ka kania sa Jesus, ma
kera ka talaia na siana sa Paelat, na wane
baita fasia 'i Rom.
2 Ma sa Paelat ka ledia ka 'uri, "'Uri ma
'oe na ne kingi Jiu ki?"
Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, "Nia na
nena 'oe saea na."
3 Na fataabu baita ki kera ka fai fafia
ana ru garo 'oro ki.
4 Ma sa Paelat ka ledia lau ka 'uri, "'Oe
rongoa basi na ru 'oro ki ne kera fai fafi
'oe na ana! 'Uri ma 'oe si olisida lau?"
5 Boroi ma sa Jesus nao si saea go ta
faoraie, ma sa Paelat ka kwele 'asiana.
6 Iu, ana na Fafanga ana Daofa Liue, sa
Paelat nia 'idufa lugea te wane fasia na
beu ni kanie ne wane ki kera gani 'uria.
7 Ma ana kada nai, te wane ne satana sa
Barabas nia to laugo 'i laona beu ni kanie,
sulia nia laugo ne ta ai ana wane ta'a ne
kera sauwanee ana firue fainia wane Rom
ki.
8 'Urinai na fikue ki kera oku mai, kera
ka gania sa Paelat fuana kai lugea ta wane
fasia na beu ni kanie sulia falafala ne nia
'idufa sasia mai ana kada 'urinai ki.
9 Ma nia ka ledi kera ma ka 'uri, "'Uri
ma kamulu doria nau ku lugea na kingi
Jiu ki fua mulu?"
10 Sulia sa Paelat saitamana na ne fa-
taabu baita ki kera kwatea mai sa Jesus
siana, sulia manatae wane 'ugalae kera ki
ga 'ana.
11 Boroi ma, na fataabu baita ki kera
fata alingana na fikue nai, fua kera ka
gania sa Paelat fuana lugelana mai sa
Barabas fuada.
12 Ma sa Paelat ka ledi lau 'uri ana na
fikue nai, "'Urinai ma te ne nau ku sasia

ana na wane ne mulu saea ana kingi Jiu ki?”
13 Ma kera ka akwa kera ka 'uri, “'Oe foto'ia ana 'airarafolo!”
14 Ma sa Paelat nia ledida ka 'uri, “Na garoe te ne nia sasia?”
Ma kera ka akwa baita lau, kera ka 'uri, “Foto'ia ana 'airarafolo!”
15 Ma sa Paelat ka lugea kau sa Barabas fuada, sulia nia doria kai faeelea na manatana na fikue nai. Sui, nia ka kwatea sa Jesus fuana namusilana, ma ka kwatea fuana foto'ilana ana 'airarafolo.

Na wane ni omee ki kera aefara sa Jesus (Matiu 27:27-31; Jon 19:2-3)

16 Na wane ni omee ki, kera ka talaia na kau sa Jesus 'i laona labate ana lume baita sa Paelat, ma kera ka saea mai na wane ni omee ki tafau.
17 Ma kera ka famasa ana te maku gwala meo, ma kera ka 'erea na te 'eregwau ana 'oko ngangara, ma kera ka duua ana gwauna dia ta kingi.
18 Sui kera ka ilia na fabaitalana ma kera ka fata 'uri, “Na kingi Jiu ki, 'oe mauri tau amu!”
19 Sui kera ka kwaea gwauna 'ana lifu 'ai, ma kera ka ngisufia, ma kera ka boruru 'i naofana, dia ne kera fabaita.
20 Ma kada ne kera aefara ka suina, kera ka lugea na maku gwala meo bobora nia be fasia. Sui kera ka famasa lau ana maku nia talana. 'Urinai kera ka talaia na fuana foto'ilana ana 'airarafolo.

Kera fotofafia sa Jesus ana 'airarafolo (Matiu 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

21 Ma ana kada kera leka kau sulia na taale, kera dao to'ona te wane satana sa Simon, maa sa Aleksanda fainia sa Rufus. Nia na wane fasia na fere 'i Saerin. Nia leka mai ma ka ru laona 'i Jerusalem fasia ta kula mai 'i maa. Ma na wane ni omee ki, kera ka sumainia fua nia ngalia na 'airarafolo sa Jesus.
22 Ma kera ka talaia kau sa Jesus 'uria te kula ne kera saea ana 'i Golgota. Ma fadalana ne 'uri, “Na kula ana lelete wane.”
23 Ma kera ka kwatea na waeni ne kera dolalia fainia ru ne kera saea ana Mira, te sului ru fuana famabelana fiie, boroi ma sa Jesus nao si kufia go.
24 Ma kera ka foto'ia ana 'airarafolo. Ma kera ka tolingia na maku nia ki 'i safitada kwailiu. Kera ka saketo ana na ru dia daisi fua kera ka dao to'ona sa ti ada ne kai ngalia ta maku.
25 Ana na sikwana kada sato 'ofodangi, kera fotofafia ana 'airarafolo.
26 Ma kera ka alua 'i gwauna 'airarafolo te kekedea ana kwaikefusie. Kera kedea ka 'uri, “NA KINGI JIU KI.”
27-28 Ma kera ka foto'ia laugo ro wane beli ki fafona ro 'airarafolo ki fainia sa Jesus. Ta wane 'i bali 'o'olo ana, ma ta wane 'i bali mauli ana.
29 Ma na wane ki kera liu, kera ka kwaelangai gwauda, ma kera ka fata buri tolingai kau ana sa Jesus, ma kera ka fata 'uri, “Wala 'ae! 'Oe saea 'oe okosia na Beu Abu God, ma 'oko saungai falu lau ana sulia olu fa dangi ki go!
30 'Oe famauri 'oe talamu! Koso mai fasia na 'airarafolo nena!”
31 Ma na fataabu baita ki, ma na wane famanata ana taki ki, kera ka fata laugo 'urinai. Ma kera ka fata 'onionga sa Jesus, ma kera ka fata 'uri fuada kwailiu, “Nia famauria wane 'e'ete ki, boroi ma nao nia si famauria nia talana!
32 Kulu ada basi dia nia na Christ, na kingi Jiu ki. Nia ne kai koso go mai fasia na 'airarafolo lo, fua kulu ka famamana nia!”
Ma na ro wane ne kera fotofafida ana 'airarafolo ki fainia sa Jesus, kera boroi, kera fata buri tolingai laugo ana sa Jesus.

Na maelana sa Jesus (Matiu 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

33 Safali ana tofungana dangi, na 'afutana bali lofaa ne nia rodoa, leka ka dao ana oluna kada sato saulafi.
34 Ma ana oluna kada sato saulafi, sa Jesus nia akwa baita ma ka 'uri, *“Eli, Eli, lama sabaktani?”* Na fadalana ne 'uri, “God nau 'ae, God nau 'ae, 'uta na ne 'oe lukasi faburi aku?”
35 Ma tani wane ne kera to 'i senai, kera ka rongoa, ma kera ka fata 'uri, “Nia akwa 'uria sa Elaeja.”
36 Ma te wane adalae kau, ma ka kutumainia te lumulumu asi laona waeni

'afae, ma ka alua 'i maana te mae 'ai, ma
ka kwatea kau 'i maana ngiduna sa Jesus,
fua ka kufia, ma nia ka fata 'uri, "Mango
basi, kulu ada to'ona dia sa Elaeja kai leka
mai ma ka lafua nia mai 'i ano fasia na
'airarafolo!"
37 Ma sa Jesus ka akwa baita, sui nia ka
mae na.
38 Ma na maku baita ne nia bokota na
kula abu 'i laona na Beu Abu God nia ka
kakari 'ita mai 'i gwauna leka ka dao 'i
'aena.
39 Ma wane fanaonao ana wane ni omee
ki, ne nia uu 'i senai 'i 'aena 'airarafolo,
nia rongoa akwalana, ma ka ada to'ona
maelana, nia ka fata 'uri, "Nia mamana
'asiana, wane ne nia na Wele God na!"
40 Ma tani keni kera to laugo 'i senai, ma
kera ka ada tau na kau: Ni Mary fasia 'i
Magdala, ma ni Salome, ma ni Mary ne
gaa sa Jemes na wele 'i burina sa Joses.
41 Kera leka laugo 'i burina sa Jesus
ana kada nia to 'ua 'i Galili, ma kera ka
kwai'adomi ana. Ma na keni 'oro ki laugo
ne kera leka mai fainia 'uria 'i Jerusalem,
kera to laugo 'i senai.

Na alulana sa Jesus
(Matiu 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

42-43 Ma nia ka saulafi na, sa Josef
na wane fasia 'i Arimetea, nia ka leka
siana sa Paelat. Nia ta wane talingai
ana na fikute wane lokoeru ne nia ada
kwaimakwali laugo 'uria adalae to'ona
kada God kai gwaungai ana wane nia ki.
Nia nonira'a, ma ka leka mai siana sa
Paelat. Ma nia ka gania 'uria na nonina sa
Jesus, sulia fa dangi nai ne na maedangi
ana na sasi akaulae makwalia na Sabat.
44 Ma sa Paelat ka kwele ne nia rongoa
sa Jesus nia mae na. Ma nia ka akwa 'uria
wane fanaonao ana wane ni omee ki, ma
ka ledia dia sa Jesus mae na.
45 Ma 'i burina ne sa Paelat nia rongoa
wane baita nai nia saea ne nia mae na, nia
ka fi alamatainia sa Josef ka ngalia nonina
sa Jesus.
46 'Urinai, sa Josef ka folia te 'aba maku
kwao, ma ka lugea nonina sa Jesus 'i ano,
ma ka 'afua ana maku nai, ma ka alua 'i
laona na faoda gwau ne kera 'elia 'i laona
na fau. Sui nia ka gelusia te aba fau baita,
ma ka bokota na maana faoda gwau nai.
47 Ma ni Mary fasia 'i Magdala, ma ni
Mary ne gaa sa Joses, keroa ada to'ona na
kula ne kera faitolia sa Jesus ana.

16

Na tataelana sa Jesus
fasia maea
(Matiu 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

1 Ma 'i burina na Sabat nia suina, ni
Mary keni 'i Magdala, ma ni Mary na gaa
sa Jemes, ma ni Salome, kera folia mai na
ru moko lea ki fuana ngwaingwailana ana
nonina sa Jesus.
2 Ana 'ofodangi makalokalo 'ua ana
Sande, kada sato ni ra na, kera ka leka
mai 'uria na faoda wane mae.
3 Kada kera leka, kera ka ledida kwailiu
kera ka 'uri, "Sa ti na ne kai gelusia na
aba fau be fasia maana faoda be?" Sulia
fau nai nia baita 'asiana.
4 Sui, kada kera dao ana, kera ka ada
to'ona ne na aba fau be nia 'e abuli na.
5 Ma kada kera ru kau 'i laona na faoda,
kera ka ada to'ona te wane fi baita nia
rufia na maku kwao, ma ka gouru ana
bali 'o'olo laona faoda nai. Ma kera ka
mau 'asiana.
6 Ma nia ka fata 'uri, "Nao kamulu
si mau. Nau ku saitamana mulu nani
'uria sa Jesus, na wane 'i Nasaret ne kera
saungia ana 'airarafolo. Nao nia si to na
'i seki. Nia tatae na fasia maea! Mulu ada
to'ona na kula be kera faitoli ana!
7 Mulu leka kau siana fafurongo nia ki
fainia sa Pita, ma mulu ka farongo 'uri
ada na, 'Sa Jesus leka na 'i nao makwali
kamulu 'i Galili, mulu kai ada na to'ona 'i
senai, dia be nia saea na fua mulu.' "
8 Ma na keni nai ki kera ka ru na kau
'i maa, ma kera ka lae na fasia na faoda
nai, sulia kera mau, ma kera ka lebelebe
'asiana. Nao kera si saea na ta ru fuana
ta wane, sulia kera mau 'asiana.

Sa Jesus nia dao fatai fuana ni Mary
keni 'i Magdala
(Matiu 28:9-10; Jon 20:11-18)

9 Ana 'ofodangi makalokalo ana Sande,
sa Jesus nia mauri lau, ma ka dao fatai
fuana ni Mary keni 'i Magdala, na keni

be sa Jesus nia ifulangainia na fiu anoeru
ta'a be ki fasia.
10 Ma ni Mary ka leka siana na fa-
furongo nia ki. Kera kwaimanatai, ma
kera ka angi 'asiana. Ma ni Mary ka
farongoda.
11 Ma ana kada ne kera rongoa ne sa
Jesus nia mauri, ma ni Mary ka suana na,
kera nao si famamana go ni Mary.

*Sa Jesus nia dao fatai fuana ro fa-
furongo nia ki*
*(Matiu 28:16-20; Luk 24:13-49; Jon
20:19-23; Acts 1:6-8)*
12 Ma 'i buri lau, sa Jesus ka dao
fatai laugo fuana ta ro fafurongo ana,
kada kera leka na sulia na taale fasia 'i
Jerusalem.
13 Ma kera ka oli mai, ma kera ka
farongoa lau tani fafurongo ada, boroi ma
kera si famamana go.

*Sa Jesus nia dao fatai fuana fafurongo
nia ki*
14 Ma 'i burina, sa Jesus ka dao fatai
fuana akwala ma ta wane ana fafurongo
nia ki kada kera fanga 'ada. Ma nia
ka balufida sulia kera si famamana, ma
sulia manatada ngasi 'asiana fuana fama-
manalana wane ki ne kera ada to'ona na
'i burina ne nia tatae fasia maea.
15 Ma nia ka fata 'uri fuada, “Mulu ka
leka 'i laona 'afutana na molagali, ma
mulu ka 'ainitalo ana Farongoe Lea fuana
wane ki tafau.
16 Ma sa ti ne nia famamana na Faron-
goe Lea, ma ka siuabu, nia ne kai mauri
firi fainia God. Ma sa ti ne nao nia si
famamana, God nia kai ketoa.
17 Ma na wane ki ne kera famamana,
kera kai to ana nikilalae fuana sasilana
fanadae 'uri ki: Kera ka ifulangainia
anoeru ta'a ki ana na sataku, ma kera
ka fata ana fatae 'e'ete ki ne kera nao si
saitamana.
18 Ma dia kera daua ta fa baeko tolo,
naoma kera ka kufia boroi ta kafo ni
maelilana, nao nia si falida go. Ma dia
kera alua 'abada 'i fafona na wane matai
ki, kera ka 'akwa na.”

*Sa Jesus nia ra 'i langi
(Luk 24:50-53; Acts 1:9-11)*
19 'I burina ne na 'Aofia sa Jesus nia fata
fai kera, God ka ngalia na 'uria 'i langi,
ma ka gouru 'i bali 'o'olo ana God fua
gwaungai fainia.
20 Ma na fafurongo nia ki kera ka leka,
ma kera ka lifurongo ana fatalana God,
ana kula ki tafau. Ma na 'Aofia ka rao
faida, ma ka kwatea na nikilalae fuada
fuana sasilana fanadae ki, fua ka fatainia
ne na famanatalae kera ki nia 'e mamana.

Na Farongoe Lea Ne Sa Luk Nia Kedea

Sa Luk te wane kwaigurai ne nia saitamana 'asiana kedelana buko lea ki. Sa Luk nao lau na fafurongo sa Jesus Christ kada sa Jesus mauri, ma nia nao lau ta Jiu, ma na fatae nia ne Grik. Suifatai nia fi kedea na buko ne, kada 'oro ki nia to fainia sa Paul na lifurongo. Ana tani kada laugo, nia leka 'i Jerusalem fua adalae to'ona kula ne ru ki fuli ana kada sa Jesus. 'I burina nia ka fi kedea buko ne. Nia ka kedea lau ta buko sulia te ne lifurongo ki kera sasia, ne kera saea ana raoe lifurongo ki.

Sa Luk kedea buko ne fuana wane baita sa Tiofilas. Sui boroi 'ana ka 'urinai, nia kedea laugo fuana wane 'oro ne kera nao lau wane Jiu ki, sae kera kai saitamana idumilana. Sa Luk kedea buko ne laugo fuana fatailana na Farongoe Lea sulia sa Jesus nia ru mamana 'asiana. Ma nia doria kai fatai madakwa ana ne sa Jesus leka mai fuana famaurilana wane ki tafau laona molagali. Tani ru ne sa Luk nia kedea sulia ki ne, sa Jesus nia manata baita ana keni ki, ma nia ka nonimabe fua 'afilana wane ta'a ki, ma wane siofa ki.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Futalana ma baitalana sa Jesus, ma sa Jon wane ni Siuabu *1:1–2:52*
'I naona sa Jesus ka fi safalia raoe nia *3:1–4:13*
Sa Jesus fulia raoe nia 'i Galili *4:14–9:50*
Sa Jesus leka ka dao 'i Jerusalem *9:51–19:27*
Wiki 'isi sa Jesus to 'i Jerusalem *19:28–21:38*
Sa Jesus mae ma ka mauri falu lau *22:1–24:53*

1 Tiofilas 'ae, na wane 'oro ki kera kekede sulia ru ki tafau ne sa Jesus nia fulida safitamalu.
2 Kera kedea ru ne kalu rongoa fasia na wane ne kera ada to'ona ru nai ki. Ma wane ne kera ada to'ona ru nai ki ne fuli, kera ka fata laugo sulia na Farongoe Lea nai fua malu.
3 Nia ne wane baita Tiofilas, nau ku manata sulia nia 'e lea, nau ku kedea ru ne ki fuamu, sulia nau ku saitamana lea ana ru ki tafau, nia safali mai ana safalilana faoraie ne.
4 Ma nau ku kede sulia ru ne ki fua 'oko saitamana na mamanalana tafau ru ne kera famanata kamulu ana.

Na 'ainsel nia farongo ana futalana sa Jon wane ni Siuabu

5 Ana na kada sa Herod nia kingi ana bali lofaa 'i Jiudea, te fataabu ne satana sa Sekaraea nia to laugo kada nai, ma nia ana fikute fataabu fuana folae sulia sa Abaeja. Na 'afe nia ni Elisabet nia leka laugo mai ana kwalafa fataabu ki ne kera safali mai ana sa Eron, wanefuta sa Moses.
6 Na abuloladaro 'e 'o'olo 'i maana God, sulia keroa ro lea 'asiana sulia na taki God ki fainia na faoraie talingai nia ki.
7 Boroi ma te ru go ne, nao keroa si to ana ta wele, sulia ni Elisabet nia 'aba'ato. Ma nia fainia arai nia sa Sekaraea boroi, keroa ngwaro na.
8 Te maedangi sa Sekaraea nia leka laona Beu Abu God, sulia kada nai, nia kada fuana fikute fataabu sa Sekaraea, fua ka sasia na raoe fataabu ki.
9 Na falafala ana fataabu ki fuana fililana ta fataabu lau fuana sungilana 'ai moko lea, ne nia 'uri: Kera 'ui 'ania ru dia daisi fuana fililana sa ti lau ne kai sasia raoe fataabu fuana sungilana 'ai moko lea fafona fulifue laona Beu Abu God. Ana kada nai, kera ka filia sa Sekaraea, ma nia ka ru 'i laona Beu Abu,
10 ma na wane 'oro ne kera to 'i maa ki, kera ka foa ana kada nia sungia na 'ai moko lea nai.
11 Ma te 'ainsel God ka fatai fuana, nia 'e uu 'i bali 'o'olo ana fulifue nai.
12 Kada sa Sekaraea nia 'e ada to'ona na 'ainsel nai, nia 'e tona ma ka mau 'asiana.
13 Boroi ma, na 'ainsel nai ka fata 'uri fuana, “Sekaraea, nao 'oe si mau lau! God nia 'e rongoa na folae 'oe, ma na 'afe 'oe ni Elisabet kai fafuta te welewane. Ma 'oko fasata ana sa Jon.
14 'Oe kai eele 'asiana, ma na wane 'oro ki laugo, kera ka eele ana kada ne nia kai futa mai ana!
15 Sulia nia na wane talingai 'i naona God. Nao nia si kufia ta waeni naoma ta ru ni kufilana ne nikila. Ma ana kada nia fi futa mai, na Anoeru Abu ka to na fainia.

16 Nia kai olitainia mai na wane 'oro ki
'i Israel fuana God kera.
17 Ma nia ne kai eta na mai 'i naona
na 'Aofia, ma nia kai nikila dia sa Elaeja
na profet. Sa tifaida ne kera olisusu, nia
kai fikuda lau, fuana maa ki, ma na wele
kera ki, kera kai kwaimani fuada kwailiu.
Ma nia kai talana manatana na wane
aburongo ki, fua kera ka manata 'o'olo.
Ma nia ne kai sasi akau ana na wane
ki fuana 'Aofia, fua kera ka makwalia na
daolana mai."
18 Sui, sa Sekaraea ka fata 'uri fuana
'ainsel nai, "Nau kai saitamana 'uta ana
mamanalana ru nai? Sulia nau fainia 'afe
nau, karo ngwaro tafau na."
19 Ma na 'ainsel ka olisia ka fata 'uri,
"Nau sa Gebriel ne nau ku to fainia God
sulia dangi ki tafau. Ma God na ne odu
nau mai, fua nau ku fata fai 'oe, ma nau
ku farongo 'oe ana na farongoe lea ne.
20 Na farongoe ne nau fata fuamu, 'oe
kai ada to'ona na mamanalana ana kada
ne God nia alangai fuana ru ne ka fuli
ana. Ma sulia 'oe si famamana ana
fatalaku, na ngidumu kai kulu, ma nao
'oe si fata tafa leka ka dao ana kada ne
ru ne nau ku eta fata ana 'i nao fuamu ka
mamana."
21 Ana kada nai na wane ne kera to
makwalia sa Sekaraea ki, kera ka kwele
'asiana, sulia nia 'e to tau mai 'i laona Beu
Abu.
22 Ma kada sa Sekaraea nia leka mai
'i maa siana wane nai ki, na ngiduna 'e
ato na, ma nao nia si fata na fainia na
wane nai ki. 'Urinai go na wane ki tafau,
kera ka manata na 'uri, "Mamana 'asiana,
alamia nia 'e ada to'ona ta fataie 'i laona
Beu Abu." Sulia ne ngiduna nia ato na,
ma nia ka fata go ana 'abana fuana wane
ki.
23 Ma na kada nia ki fuana raolae laona
Beu Abu God 'e suina, sa Sekaraea ka fi
oli lau 'uria lume nia.
24 Ma nao nia si tau go 'i burina, na
'afe nia ni Elisabet ka iana na, ma sulia
lima madame ki, nia si liliu na 'i maa fasia
lume kera,
25 ma nia ka fata 'uri, "Kada ne, God
nia 'e 'adomi nau na, ma ka lafu nau na
fasia 'ekelae be nau ku to mai laona 'ana
'aba'atolae 'i maana wane 'oro ki."

Na 'ainsel nia 'e farongo ana futalana sa Jesus

26 Kada ni Elisabet 'e iana ka to na
sulia ono madame ki, God ka kwatea mai
'ainsel Gebriel 'uria te fere laona lofaa 'i
Galili ne kera saea ana 'i Nasaret.
27 Nia ka ngalia mai te farongoe fuana
te wele keni ne satana ni Mary, ne kera
alu fafia fuana wane ne satana sa Josef
fua ka adea. Sa Josef nia futa mai olitana
na kwalafa sa Deved na kingi.
28 Na 'ainsel nia leka mai, ka fata 'uri
fuana ni Mary, "Asoa lea kau! God nia to
fai 'oe ka falea 'oe, ma na kwaiofeie nia
fuamu ka baita!"
29 Kada ni Mary 'e rongoa na fatalana
'ainsel nai, nia ka manata 'abero, ma ka
nani 'uria na fadalana na farongoe nai na
'ainsel nia 'e saea fuana.
30 Sui na 'ainsel ka fata lau 'uri fuana,
"Mary, nao 'oe si mau lau, sulia God nia
'e ofe 'oe.
31 'Oe kai iana, ma 'oe kai fafuta te
welewane, ma 'oe ka fasata ana sa Jesus.
32 Ma nia kai 'inito, ma kera ka saea
ana Wele God 'i langi. God kwatea nia kai
gwaungai, dia koko nia sa Deved.
33 Ma nia kai gwaungai fuana wane
Israel ki toto firi, ma na 'initoe nia nao
si sui!"
34 Ma ni Mary ka fata 'uri fuana 'ainsel
nai, "Nau ku abungai nau 'ua na mai. 'Uri
ma fatae ne 'oe saea fuaku kai mamana
'uta?"
35 Ma na 'ainsel nai, nia olisia ka 'uri,
"Na Anoeru Abu ne kai koso mai fafi 'oe,
ma na nikilalae God ka to fai 'oe. Sulia
ne, na Wele Abu nai, kera kai saea ana na
Wele God.
36 'Oe saitamana aifuta 'oe ni Elisabet,
na wane ki tafau kera saea nia 'afitai na
fuana nia ka to ana ta wele. Sui boroi 'ana
nia ka ngwaro, 'i ta'ena nia iana ka to na
sulia ono madame ki.
37 Sulia nao ta ru si 'afitai go fua God."
38 Ma ni Mary ka fata 'uri, "Nau ku doria
ru ne 'oe saea fuaku ki kai fuli mamana
na mai fuaku, sulia nau na keni rao God."
Kada ni Mary nia fata go 'urinai, na 'ainsel
ka leka na 'ana fasia.

Mary nia leka siana ni Elisabet

39 Ana kada nai, ni Mary ka sasi akau,
ma ka leka 'ali'ali na 'uria ka fere 'i tolo
ana bali lofaa 'i Jiudea.
40 Kada nia dao, nia ka ru 'i lume sa
Sekaraea, ma ka fata lea fuana ni Elisabet.

41 Ma kada ni Elisabet nia rongoa na
fatalana ni Mary, na wele ne nia iana
ana tona ka gelogelo laona guina. Ma na
Anoeru Abu ka sura ana ni Elisabet,
42 ma nia ka fata baita ma ka 'uri, “Na
'oilakie fuamu liufia na keni ki tafau, ma
na 'oilakie laugo fuana wele ne 'oe iana
ana.
43 Nao nau si bobola fua ru baita ne ka
fuli fuaku, fua na gaa 'Aofia nau ka leka
mai fuana sualaku!
44 Sulia kada nau ku rongoa go na
fatalamu, na wele ne nau ku iana ana ka
gelo na laona guiku, sulia nia eele 'asiana.
45 Na 'oilakie fuamu sulia 'oe famamana
fatalana God ne kai fuli fuamu.”

Mary nia tangoa God

46 Ma ni Mary ka fata 'uri,
“Na manataku 'e tangoa God,
47 ma na mangoku nia eele sulia God ne
nia famauri nau.
48 Nau ku ngu tangoa 'aku, sulia nia man-
ata to'oku, nau na keni ku marabibi
ga 'aku, ma ku to ga 'aku fuana
raolae fuana.
Nia 'ita 'i ta'ena ka oli 'alaa, na wane ki
tafau kera kai saea nau ku to ana
'oilakie baita,
49 sulia na ru baita ki ne God nia sasia
fuaku 'ana nikilalana tafau.
Ma na satana God ka abu.
50 Nia 'ita ka leka na mai sulia na
unita wane ki tafau, nia fatainia
kwaimanataie nia fuana wane ki
tafau ne kera fuusi baita ana.
51 Nia taga na 'abana ne nia nikila, ma ka
takalongainia na wane ne kera fata
lea ada 'i talada ki.
52 Nia fakosoa na kingi nikila ki fasia na
'initoa kera ki, ma ka fa'initoa wane
kera marabibi ki.
53 Na wane kera fiolo ki, nia sangonida
ana ru lea ki, ma nia ka sasia wane
todaru ki ka siofa.
54-55 Nia manata to'ona na fata alangaie
nia* sasia fuana koko kia ki, ma ka
kwai'adomi aka na wane rao nia ki
'i Israel.
Nao nia si manata buro ana fatailana
kwaimanataie nia eta fata alangai
fuana sa Abraham, ma fuaka laugo
na kwalafa nia ki toto firi!”

56 Mary nia to fainia ni Elisabet sulia olu
madame ki, sui nia ka fi oli 'uria fere nia.

Na futalana sa Jon wane ni Siuabu

57 Kada fuana ni Elisabet ka fafuta nia
dao na, nia ka fafuta te welewane.
58 Na wane kwaimani nia ki, ma na
wane go ana kwalafa nia ki, kera rongoa
na ru lea ne God nia sasia fuana, ma kera
ka eele 'asiana fafia.
59 Fiu maedangi ki sui burina futalana
wele nai, kera ka rosulia na falafala Jiu
ki fuana 'ole 'ungelae. Ma kera ka doria
fasata ana maa nia sa Sekaraea.
60 Boroi ma gaa nia olisida ka 'uri, “Nao
kamulu si saea ana sataeru nena! Na
satana lalau ne sa Jon.”
61 Ma na wane ki tafau kera olisia kera
ka 'uri, “Nao ta wane ana kwalafa kamoro
si to ana sataeru nai.”
62 Sui kera ka fata ana 'abada, kera
ka kwatea maetoto fuana ma nia sa
Sekaraea, ma kera ka ledi 'uria sataeru te
ne nia doria kera kai fasata ana wele ne.
63 Ma sa Sekaraea ka kwaikaru, ma ka
gani 'uria ta aba ru fuana kekedelae, ma
nia ka kedea ka 'uri, “Na satana wele ne,
ne sa Jon.” Ma wane ki tafau kera ka
kwele 'asiana.
64 Ma ana kada nai laugo, na ngiduna
sa Sekaraea ka fata tafa, ma nia ka tangoa
God.
65 Ma na wane ki tafau go ne kera oku
mai senai, kera ka kwele 'asiana, ma na
farongoe sulia na ru nai ki ka talofia na
wane kera to 'i tolo ki, laona bali lofaa 'i
Jiudea.
66 Ma na wane ki tafau go ne kera
rongoa ru nai ki, kera ka manata kalida,
ma kera ka ledi 'uri, “Na wele ne kai alua
ta wane 'uta ne?” Kera ledi 'urinai, sulia
kera saitamana na nikilalae God nia to
fainia wele nai.

Sa Sekaraea nia tangoa God

67 Ma na Anoeru Abu ka sura ana sa
Sekaraea maa sa Jon. Ma sa Sekaraea ka
'ainitaloa na farongoe God ka fata 'uri,
68 “Kulu tangoa God ne nia God ana wane
Jiu ki.
Nia leka mai fuana 'afilaka na wane nia
ki, ma fuana famaurilaka.

* **1:54-55** *fata alangaie:* God eta fata fuana sa Abraham laona Jenesis 17:7.

69 Nia ka kwatea mai fuaka te Wane
Famauri ne nia to ana nikilalae
baita, ne nia leka mai fasia kwalafa
sa Deved na kingi, na wane rao
God.
70 Nia fata alangai mai fuaka ana ru ne ki,
ana fatalana profet abu ki 'i nao,
71 fua nia kai famauri kia fasia na mali-
mae kia ki ma fasia na nikilalae ana wane
ne kera guisasu fuaka.
72 Nia ka alangai mai nia kai fatainia na
kwaimanataie nia fuana koko kia
ki, ma nia ka manata to'ona na
alangaie abu
73-74 ne nia sasia fuana koko kia sa Abra-
ham. Ma nia ne kai lafu kia fasia na
malimae kia ki, fua kulu ka rao fuana ma
nao kulu si mau,
75 fua kulu ka to 'o'olo 'i maana sulia
maedangi ki tafau."
76 Ma sa Sekaraea ka fata 'uri fuana
wele nia sa Jon,
"Wele nau 'ae, kera kai sae 'oe ana profet
God ne 'initoa fafia ru ki tafau.
Ma 'oe eta 'i nao ana na 'Aofia, fua 'oko
sasi akau ana taale nia.
77 Ma 'oe farongoa na wane nia ki, ne kera
kai too ana maurie kada God kai
manatalugea ta'alae kera ki.
78 Sulia God kia, nia kwaimanatai 'asiana
fuaka.
Dia na sato ne ra mai fainia madakwalae,
79 Wane Famauri kia nia dao mai fasia
God fainia madakwalae fuana ai ne kera
to laona maerodo ana maea.
Ma nia kwai'adomi aka, ma ka talai kia
'uria na aroaroe fainia God."
80 Ma wele nai sa Jon ka baita ana noni,
ma na manatana tafau ka nikila. Ma kada
nia baita, nia ka to laona lofaa 'eke'eke,†
leka ka dao ana maedangi nia fatai mai
fuana wane Israel ki.

2

Sa Jesus nia futa (Matiu 1:18-25)

1 Ana kada nai ana tu'ulana sa Jon, na
kingi baita 'i Rom ne satana sa Ogastas,
nia alua te taki fuana wane ana fere ki
tafau ne kera to farana 'initoe nia, fua
kera ka leka 'i fere koko kera ki fuana
kedelana satada.
2 Ma nia na etana kedea ne kera sasia
kada sa Kwirinias nia gwaungai fafia
lofaa 'i Siria.
3 Ma na wane ki tafau, kera ka leka
fuana kedelana satada, te te wanea kai oli
'uria fere nia.
4 Ma sa Josef ka leka laugo mai fasia na
fere nia 'i Nasaret ana lofaa 'i Galili, ma
ka leka 'uria bali lofaa 'i Jiudea 'uria na
mae fere sa Deved na kingi ne kera saea
ana 'i Betlehem, sulia sa Josef nia na wane
ana kwalafa sa Deved.
5 Sa Josef nia leka fuana ka kedea na
satana fainia ni Mary, na keni be kera alu
fafia fuana. Ma ana kada nai, ni Mary nia
iana na.
6 Ma ana kada keroa to 'i Betlehem, nia
'e fii wele na fua fafutalae.
7 Ma nia ka fafuta na wele nao nia, ma
ka 'afua ana maku ki, ma ka fatioa 'i laona
kula ni fanga buluka ki, sulia nao na ta
lume fuana keroa ka folia keroa ka to ana.

'Ainsel ki farongo ana futalana sa Jesus

8 Ma na wane ne kera ada sulia sipsip
ki, kera to karangia laugo na fere nai, ma
kera ka ada sulia na sipsip kera ki 'i laona
rodo.
9 Ma na 'ainsel God ka fatai fuada, ma
na madakwalana God ka tala fafida, ma
kera ka mau 'asiana.
10 Ma na 'ainsel nai ka fata 'uri fuada,
"Nao kamulu si mau lau, sulia nau ku
ngalia mai farongoe lea ne nia faeelea
wane ki tafau.
11 'I ta'ena na Wane Famauri kamulu
nia futa 'i laona mae fere sa Deved 'i
Betlehem, ma nia ne na Christ na 'Aofia.
12 Ma na maetoto fua mulu nia 'uri:
Mulu kai ada to'ona ta wele tu'u ne kera
'afua ana maku ki, ma nia tio ana kula
fuana fangalana buluka ki."
13 Tona boroi ma molee 'ainsel fasia 'i
langi kera ka oku fatai lau fainia 'ainsel
be, ma kera ka tangoa God kera ka 'uri,
14 "Fa'initoa ana God 'i langi.
Ma na aroaroe fuana wane ki 'i ano ne
God nia eele faida."
15 'I burina ne 'ainsel ki kera oli na 'uria
'i langi, na wane ada sulia sipsip nai ki
kera ka fata kwailiu fuada kera ka 'uri,
"Kulu leka basi 'uria 'i Betlehem fua kulu
ka ada to'ona na ru ne God nia fata sulia
fuaka."

† **1:80** *lofaa 'eke'eke:* Ada to'ona ana Diksonari

16 Ma kera ka leka 'ali'ali, ma kera ka
dao to'ona ni Mary fainia sa Josef, ma kera
ka ada to'ona na wele tu'u ne nia tio ana
kula fuana fangalana buluka ki.
17 Ma kada kera ada to'ona, kera ka fata
sulia na ru ne na 'ainsel 'e saea fuada sulia
na wele nai.
18 Ma na wane ki kera ka rongoa, ma
kera ka kwele 'asiana ana farongoe ne
kera farongo ana.
19 Ma ni Mary nia manata to'ona ru nai
ki, ma ka konia laona maurilana ka tau.
20 Ma na wane ne kera ada sulia sipsip
ki kera ka oli, ma kera ka tangoa God fafia
ru ki tafau ne kera rongoa, ma kera ka
ada to'ona laugo ne nia mamana ka dia
ne 'ainsel nia saea fuada.
21 Ma ana wiki 'i buri, kada ne kera 'ole
'unge* ana wele nai, kera ka fasata 'ana
sa Jesus, na sataeru be na 'ainsel nia saea
fuana ni Mary, kada nia si iana 'ua.

Kera ngalia sa Jesus 'uria laona Beu Abu

22 Ma na kada nia dao na fuana sa
Josef fainia ni Mary keroa ka kwaitaboi
na dia na taki be sa Moses† nia saea 'i
buri'ana fafutalae. 'Urinai go, keroa ka
ngalia na wele nai 'uria laona Beu Abu
God 'i Jerusalem fua keroa ka kwatea
fuana God,
23 dia be kera kedea ka suina 'i laona
taki God ki kera 'uri, "Na welewane nao,
kera kai kwatea fuana God."
24 Keroa ka kwatea laugo na afafue
'ana ro fa kurukuru ki, naoma ta ro fa
bole, dia na taki God nia doria fuana
kwaitaboilana ni Mary.
25 Ma ana kada nai, te wane satana
sa Simion nia to 'i Jerusalem. Nia na
wane lea, ma ka fosia God firi, ma ka
to ni kwaimakwali 'uria kada God kai
famauria na wane Israel ki. Ma na
Anoeru Abu nia ka to ana,
26 ma ka saea nia kai mauri leka ka
dao ana kada nia kai ada to'ona na
Christ ne God nia fata alangai ana fuana
famaurilana wane nia ki.
27 Na Anoeru Abu nia talaia sa Simion
ka leka 'uria Beu Abu God, ma nia ka dao
to'ona sa Josef fainia ni Mary, kada keroa
ngalia mai na wele tu'u nai sa Jesus, fua
keroa ka sasia na ru ki ne taki nia saea
fuana sasilana.
28 'Urinai go, sa Simion ka olia na wele
nai, ma ka tangoa God ka 'uri,
29 "God 'ae, kada ne fata alangaie be 'oe
nia mamana na.
Nia ne, nau na wane rao 'oe, nau fi bobola
na fuana maelae, ma nau ku eele
'asiana.
30 Sulia kada nai, nau ku ada to'ona na
ana maaku na wane ne 'oe kwatea
mai fua ka famauria na wane ki.
31 Nia na wane ne 'oe sasi akau ana, fua
wane ki tafau kera ka ada to'ona.
32 Wane Famauri ne, nia dia na kwesu,
sulia nia 'e fatainia na kwaidoria
'oe fuana wane ne nao lau Jiu ki.
Ma nia ka fa'initoa kalu wane Jiu ki ne
wane 'oe ki."
33 Ma na maa nia fai na gaa nia, keroa
ka kwele 'asiana kada keroa rongoa ru nai
ki sa Simion nia fata sulia na wele ne.
34 Ma sa Simion ka falea keroa. Sui,
nia ka fata 'uri fua ni Mary, na gaa nia,
"Na wele ne na wele God nia filia 'ua na
mai, na wane 'oro ki 'i Israel kera kai
too ana maurie ana nia, ma na 'orolana
laugo wane ki 'i Israel maurilada mae
sulia kera si famamana nia. 'Urinai nia ne
na maetoto kai fatainia God fuana wane
ki, ma 'orolana wane ki kera subutainia,
35 'urinai nia kai fatainia na manata ag-
walae kera ki. Mary 'ae, na kwaimanataie
baita ne kai dao to'omu, ka dia ta naife ne
kai toea nonimu ka fii 'asiana."
36 Ma na te gwa 'oru keni nia to laugo
ana kada nai, na satana ni Ana, ma nia ta
profet laugo, ma nia ka ngwaro na. Nia
na wele keni sa Faniuel ana kwalafa sa
Asa. Ana kada nia sari, nia 'afe ma ka to
fainia arai nia sulia fiu fangali ki go,
37 ma dao 'i ta'ena, nia kwalu akwala
ma fai fangali ki. Nia to ga 'ana, ma ka
'idufa leka laona Beu Abu God fuana abu
fangalae ma na fosilana God sulia dangi
ma rodo.
38 Ana kada nai laugo, nia dao to'ona sa
Josef fainia ni Mary, ma ka tangoa God,
ma ka fata sulia na wele nai fuana wane

* **2:21** *'ole 'unge:* Ada to'ona ana Diksonari † **2:22** Levitikas 12:6-8: 'I buri'ana 'afe Jiu nia fafuta na wele, kera saea nia sua. 'Urinai ne nia to 'i lume sulia olu akwala ma olu maedangi ki burina 'ole 'unge ka sui, nia ka fi kwatea na afafue fuana 'Aofia.

ki tafau ne kera to ga 'ada makwalia kada
God kai famauria wane Jiu ki.
39 Kada sa Josef fainia ni Mary keroa
fasuia na ru ki tafau ne taki God nia saea,
keroa ka oli na 'uria fere keroa 'i Nasaret,
fere ne laona lofaa 'i Galili.
40 Na wele nai nia baita mai, ma ka
nikila, ma ka to ana liotoe. Ma kwaiofeie
God ka to fainia.

Sa Jesus nia to laona na Beu Abu God

41 Ana fangali ki tafau, na maa sa Jesus
ma gaa nia keroa leka 'uria fere baita
'i Jerusalem fuana fa dangi baita ana
Fafanga ana Daofa Liue.
42 Ma kada sa Jesus nia dao ana akwala
ma ro fangali, kera ka leka ana fafanga
nai sulia na falafala kera.
43 'I burina fafanga nai nia sui, na maa
nia ma gaa nia keroa ka oli na 'adaroa,
ma sa Jesus ka to ga 'ana 'i Jerusalem, ma
keroa si saitamana.
44 Keroa kwaisae nia leka na fainia na
okue nai, ma keroa ka leka na 'adaroa
sulia fa dangi laulau nai. Sui, keroa ka fi
safali 'uria nanilae 'i safitana na wanefuta
keroa ki, ma na wane kwaimani keroa ki.
45 Ma kada keroa nani, ma keroa si ada
to'ona, keroa ka oli lau 'i Jerusalem fua
keroa ka nani 'uria.
46 Ma na oluna fa dangi, keroa ka fi dao
to'ona laona Beu Abu God. Nia to 'ana
fainia wane famanata ana Jiu ki, ma nia
ka fafarongoda, ma ka ledida sulia ru kera
famanata ana.
47 Ma na wane ki tafau ne kera rongo
nia, kera ka kwele 'asiana ana saitamarue
nia ma ana lulae nia ki.
48 Ma kada sa Josef ma ni Mary keroa
ada to'ona, keroa ka kwele 'asiana. Ma
gaa nia ka fata 'uri fuana, "Wele nau 'ae,
'oe sasi 'uta 'amaro ne? Na maa 'oe, ma
nau, karo nani mai 'uri 'oe, ma karo ka
manata 'abero 'asiana."
49 Ma sa Jesus ka olisi keroa ka 'uri,
"'Uta ne kamoro ka nani mai 'uri nau
ana kula ki sui go? Tala'ana kamoro
saitamana go 'amoro ne nau ku to ga 'aku
'i seki laona lume Maa nau."
50 'Urinai ma keroa si saitamana go na
fadalana na faoraie ne nia saea fuadaro.
51 Sui, sa Jesus ka oli fai keroa 'uria 'i
Nasaret, ma ka ro na 'ana suli keroa. Ma
gaa nia ka manata na sulia ru nai ki tafau
sulia na kada tau.
52 Ma sa Jesus ka baita mai ana noni,
ma na liotoe nia ka baita laugo, ma God
fainia wane ki kera eele laugo fainia.

3

Sa Jon saea wane ki kera
kai sasi akau fuana daolae to'ona na Christ
(Matiu 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

1 Ana kada nai, nia dao na ana akwala
ma lima fangali ne sa Taebirias nia kingi
baita 'i Rom, ma sa Pontias Paelat* ka
'initoa fafia 'i Jiudea, ma sa Herod nia
wane 'initoa fafia 'i Galili, ma sa Filip na
wanefuta nia ka ada sulia 'i Iturea ma 'i
Trakonaetis, ma sa Lisanias ka ada sulia
bali lofaa 'i Abilin.
2 Kada nai laugo, sa Anas fai sa Kaeafas
keroa ro 'inita fataabu ki ana fere 'i
Jerusalem. Ma ana kada nai, na fatalana
God 'e dao mai siana sa Jon na wele sa
Sekaraea, kada nia to na 'i laona bali lofaa
'eke'eke.
3 Ma sa Jon ka leka ana bali lofaa
kalikalia kafo 'i Jodan. Ma nia ka fata
'uri fuana wane ki, "Mulu kari abulo fasia
ta'alae kamulu ki, ma mulu siuabu, fua
God ka manatalugea ta'alae kamulu ki."
4 Nia dia na be sa Aesaea na profet nia
kedea✡ ka 'uri,
"Te wane nia akwa laona bali lofaa
'eke'eke ka 'uri,
'Na 'Aofia kai dao mai!
Kamulu kai fasaga na taale fuana!
5 Ma mulu fafungua na oteotea ki, ma
mulu faotea na kula fane ki ma fa
uo ki.
Ma mulu fasaga na taale 'e'eo ki, ma mulu
fadada na taale mae kilu ki.
6 Ma wane ki tafau kera kai ada to'ona ne
God kai famaurida.' "
7 Ma wane 'oro ki kera leka mai siana sa
Jon fua nia ka siuabuda. Ma sa Jon ka fata
'uri fuada, "Kamulu dia go amulu kaelana
baeko tolo ki! Nao nau si saea lau fua
mulu ne na siuabulae kai fatafi kamulu
fasia na kwaekwaee God, sui boroi 'ana
nao mulu si kari abulo.
8 Mulu sasia lalau ru ki ne nia fatainia
kamulu kari abulo na fasia na abulo

* **3:1** *Pontias Paelat:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **3:4** Aesaea 40:3-5

ta'alae kamulu ki! Ma nao mulu si manata 'uri 'i laona liomulu, 'Kalu na wane kalu futa mai ana kwalafa sa Abraham ne. 'Afitai ta kwaekwaee fasia God ka dao to'omalu.' Ma nau ku sae saga ana fua mulu, nia ngwaluda go ana fuana God ka ngalia ta gwa mae fau ana mae fau ki, ma ka saungainia ana kwalafa sa Abraham ki!

9 Ana kada ne, God nia sasi akau na ana kwaekwaee, dia ta wane be nia dau ana ta irome, ma ka sasi akau fuana tofulana 'ai ki. Ma na 'ai ki tafau ne nao si fungu ana ta fueru 'ai lea ki, nia kai tofuda, ma ka 'ui 'anida 'i laona ere."

10 Sui, na wane ki kera ka ledia sa Jon kera ka 'uri, "Ta te ne kalu kai sasia fua ka fatainia ne kalu kari abulo?"

11 Ma nia ka olisida ka 'uri, "Dia sa ti ne nia too ana ro 'aba maku ki, nia ka kwatea na ruana maku fuana ta wane ne nao nia si too ana ta maku. Ma dia ta wane ne nia too ana fanga ki, nia ka tolingia."

12 Ma tani wane fua konilana malefo fuana takisi, kera dao laugo mai fuana siuabulae, ma kera ledi kera ka 'uri, "Wane Famanata 'ae, ta te mone ne kalu kai sasia ka fatainia ne kalu kari abulo?"

13 Ma sa Jon nia olisida ka 'uri, "Mulu konia go malefo ne nia bobola fainia malefo ne taki nia saea. Nao mulu si gani liufia na malefo nai."

14 Ma tani wane ni omee kera ka ledia laugo kera ka 'uri, "Ma kalu ne, te ne kalu kai sasia ka fatainia ne kalu kari abulo?"

Ma nia ka fata 'uri fuada, "Mulu si usungailana ta wane fuana kwatelana malefo fua mulu. Ma nao mulu si fafefe ta wane. Ma mulu eele go amulu fafia na malefo ne kera foli kamulu ana."

15 Wane ki kera kwaimakwali ana daolana mai na Christ, na wane ne God filia fua ka lafua wane nia ki, 'urinai ma kera fia 'uri, "Alamia sa Jon na ne na Christ."

16 Boroi ma sa Jon ka fata lalau 'uri fuada, "Nau ku siuabu kamulu ga 'aku ana kafo, boroi ma wane ne kai dao mai nia talingai ka liufi nau. Ma nau nao si bobola fua ne nau ku lugea na tae butu nia ki. Ma nia ne kai siuabu kamulu 'ana Anoeru Abu ma 'ana ere.

17 Ma nia sasi akau na fuana ketolana wane ki tafau, ka dia ta wane be nia efoa na mege ru lea ki fasia na tataeru ki. Ma nia ka konia na mege ru lea ki laona na lume ni konirue, ma ka sungia na tataeru ki laona na ere ne nao nia si mae."

18 Ma sa Jon ka fata sulia na Farongoe Lea fuada ana farongoe 'oro 'urinai ki, ma nia ka suraduda fua kera ka talana falafala kera ki.

19 Ma ana kada nai laugo, sa Jon ka fata nikila 'asiana fuana sa Herod, na wane ne nia gwaungai ana bali lofaa nai, sulia sa Herod nia adea ni Herodias 'afe saoana sa Filip, ma nia ka sasia na ru ta'a 'oro ki laugo.

20 Ma ta ru lau ne ta'a ka liufia na ne, sa Herod, nia ngalia sa Jon, ma ka alua laona beu ni kanie.

Na siuabulae sa Jesus (Matiu 3:13-17; Mak 1:9-11)

21 Ma 'i naona kada sa Jon nia to laona beu ni kanie, nia siuabua na wane 'oro ki. Sa Jesus nia leka mai, ma sa Jon ka siuabua laugo. Ma ana kada nia foa, na lofana salo ka 'ifi,

22 ma na Anoeru Abu nia koso mai fafia dia ta bole. Ma te lingeru nia talo mai fasia 'i langi ka 'uri, "'Oe na ne wele nau ne nau ku kwaimani 'asiana amu. Nau ku eele 'asiana fai 'oe."✡

Na 'isufutai sulia sa Jesus (Matiu 1:1-17)

23 Ana kada sa Jesus nia bobola na fainia olu akwala fangali burina futalana, nia safali ka leka kwailiu na fuana famanatalae. Ma na wane ki tafau, kera manata sae sa Jesus nia na wele sa Josef go ana. Boroi ma

Sa Josef ne nia 'e futa mai ana sa Hilae.
24 Sa Hilae nia futa ana sa Matat,
sa Matat ka futa ana sa Lifae,
sa Lifae ka futa ana sa Melkae,
sa Melkae ka futa ana sa Janae,
sa Janae ka futa ana sa Josef.
25 Sa Josef na wele sa Matataeas,
sa Matataeas ka futa ana sa Emos,
sa Emos ka futa ana sa Neham,
sa Neham ka futa ana sa Eslae,
sa Eslae ka futa ana sa Nagae.
26 Sa Nagae ne wele sa Meata,
sa Meata ka futa ana sa Matataeas,
sa Matataeas ka futa ana sa Semein,

✡ **3:22** Jenesis 22:2; Aesaea 42:1

sa Semein ka futa ana sa Josek,
sa Josek ka futa ana sa Joda.
27 Sa Joda na wele sa Joanan,
sa Joanan ka futa ana sa Risa,
sa Risa ka futa ana sa Serababel,
sa Serababel ka futa ana sa Sialtiel,
sa Sialtiel ka futa ana sa Nirae.
28 Sa Nirae na wele sa Melkae,
sa Melkae ka futa ana sa Adae,
sa Adae ka futa ana sa Kosam,
sa Kosam ka futa ana sa Elmadam,
sa Elmadam ka futa ana sa Ere.
29 Sa Ere na wele sa Josua,
sa Josua ka futa ana sa Eliesa,
sa Eliesa ka futa ana sa Jorim,
sa Jorim ka futa ana sa Matat,
sa Matat ka futa ana sa Lifae.
30 Sa Lifae na wele sa Simion,
sa Simion ka futa ana sa Jiuda,
sa Jiuda ka futa ana sa Josef,
sa Josef ka futa ana sa Jonam,
sa Jonam ka futa ana sa Elaeakim.
31 Sa Elaeakim na wele sa Melia,
sa Melia ka futa ana sa Mena,
sa Mena ka futa ana sa Matata,
sa Matata ka futa ana sa Netan,
sa Netan ka futa ana sa Deved.
32 Sa Deved na wele sa Jesi,
sa Jesi ka futa ana sa Obed,
sa Obed ka futa ana sa Boas,
sa Boas ka futa ana sa Salmon,
sa Salmon ka futa ana sa Nason.
33 Sa Nason na wele sa Aminadab,
sa Aminadab ka futa ana sa Admin,
sa Admin ka futa ana sa Anae,
sa Anae ka futa ana sa Hesron,
sa Hesron ka futa ana sa Peres,
sa Peres ka futa ana sa Jiuda.
34 Sa Jiuda na wele sa Jakob,
sa Jakob ka futa ana sa Aesak,
sa Aesak ka futa ana sa Abraham,
sa Abraham ka futa ana sa Tera,
sa Tera ka futa ana sa Neho.
35 Sa Neho na wele sa Sirag,
sa Sirag ka futa ana sa Riu,
sa Riu ka futa ana sa Pileg,
sa Pileg ka futa ana sa Eba,
sa Eba ka futa ana sa Sela.
36 Sa Sela na wele sa Keinan,
sa Keinan ka futa ana sa Afaksad,
sa Afaksad ka futa ana sa Siem,
sa Siem ka futa ana sa Noa,
sa Noa ka futa ana sa Lamek.
37 Sa Lamek na wele sa Metusala,
sa Metusala ka futa ana sa Enok,
sa Enok ka futa ana sa Jered,
sa Jered ka futa ana sa Mahelalel,
sa Mahelalel ka futa ana sa Kenan.
38 Sa Kenan na wele sa Enos,
sa Enos ka futa ana sa Set,
sa Set ka futa ana sa Adam na wele God.

4

Sa Saetan nia ilito'ona sa Jesus
(Matiu 4:1-11; Mak 1:12-13)

1 Na Anoeru Abu nia sura ana sa Jesus, ma sa Jesus ka oli mai fasia na kafo 'i Jodan, ma na Anoeru Abu ka talaia 'uria laona bali lofaa 'eke'eke.
2 Ma sa Saetan ka ilito'ona senai sulia fai akwala maedangi ki. Ma sulia maedangi nai ki, sa Jesus nao si 'ania go ta fanga, ma nia ka fiolo 'asiana na.
3 Ma sa Saetan ka fata 'uri fuana, “Dia 'oe na Wele God, 'oe fata fuana gwa fau ne fua ka alua ta lifu beret.”
4 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Na Kekedee Abu nia saea, ‘Na wane nao si mauri go ana fanga taifilia.’ ”✡
5 Sui sa Saetan ka talaia 'uria gwauna toloa ne fane 'asiana, ma ana kada tu'u go, nia ka fatainia na fuana 'initoe ki tafau ana molagali.
6 Ma nia ka fata 'uri fuana sa Jesus, “Nau kai kwatea na 'initoe ne ki tafau, ma na ru lea ki tafau fuamu. Sulia na ru ne ki, na ru nau ki go tafau, ma nau ku saitamana kwatea tafau ga 'aku fuana ta wane ga 'ana ne nau ku filia.
7 Ma dia 'oe boruru, ma 'oe fa'inito nau, nau ku kwatea na 'initoe ne tafau go fuamu.”
8 Ma sa Jesus nia olisia ka 'uri, “Na Kekedee Abu nia saea, ‘Taifilia God 'oe go ne 'oe fa'initoa, ma 'oe rao fuana.’ ”✡
9 Sui, sa Saetan ka talaia lau 'uria na fere baita be 'i Jerusalem, ma nia ka fauua ana te kula ne nia fane 'asiana 'i langi fafona na Beu Abu God. Ma nia ka fata 'uri fuana sa Jesus, “Dia 'oe na Wele God, 'oe lofo toli 'i ano fasia 'i seki.
10 Sulia na Kekedee Abu nia saea,

✡ **4:4** Diutronomi 8:3 ✡ **4:8** Diutronomi 6:13

‘God ne kai kwatea mai na 'ainsel nia ki,
fua kera ka susuli 'oe.
11 Ma kera kai sako 'oe, fuana 'aemu boroi
si foto ana ta gwa fau.’ ”✡
12 Ma sa Jesus nia olisia ka 'uri, “Na
Kekedee Abu nia fata laugo 'uri, ‘Nao 'oe
si ilito'ona God 'oe.’ ”✡
13 'I burina sa Saetan nia ilito'ona sa
Jesus 'ana ru nai ki tafau, nia ka leka na
fasia sa Jesus, ma ka makwalia ta kada lea
ka oli.

Sa Jesus ka safali ana raoe nia
(Matiu 4:12-17; Mak 1:14-15)

14 Ma na nikilalae ana na Anoeru Abu
nia to fainia sa Jesus, ma nia ka oli na
'uria na lofaa 'i Galili. Ma na farongoe
sulia ka talofia laona na bali lofaa nai
tafau.
15 Ma nia ka famanata laona na beu
fuana folae kera ki, ma na wane ki tafau
kera ka fata lea 'ani nia.

Na wane 'i Nasaret ki kera noni'ela ana sa Jesus
(Matiu 13:53-58; Mak 6:1-6)

16 Sui sa Jesus ka leka 'uria 'i Nasaret,
fere be nia baita mai laona. Ma ana
Sabat,* na nia ka leka 'i laona na beu
fuana folae sulia na falafala nia. Ma
nia ka tatae fuana idumilana na Kekedee
Abu,
17 ma kera ka kwatea fuana, na kekedee
na profet Aesaea. Ma nia ka 'ifingia, ma
ka dao to'ona kula ne sa Aesaea nia kedea
ka fata 'uri,
18 “Na Anoeru ru God nia sura na aku,
sulia nia fili nau fua nau ku fata
sulia na Farongoe Lea fuana wane
siofa ki.
Ma nia ka kwate nau mai fua nau ku
'ainitaloa fuana wane ki ne kera to
'i laona beu ni kanie, kera kai aluge.
Ma nau kai gura na wane ne maada rodo
ki.
Ma nau kai lugea na wane ki ne kera mala
ta'a ada ki.
19 Ma nau ku farongo ne kada nia dao na
mai fua na 'Aofia ka famauria na
wane nia ki.”✡
20 Sui, nia ka lumia na kekedee nai, ma
ka olitainia fuana wane ne nia ada sulia
beu fuana folae ma ka gouru 'i ano ka
famanata. Ma na wane ki tafau ne kera
to 'i laona na beu fuana folae nai, kera ka
bubu ngasi na fuana.
21 Ma nia tala'ae ka fata fuada ka 'uri,
“Kekedee Abu ne, nia fuli mamana na 'i
ta'ena, ana kada ne mulu rongoa nau 'e
idumia kau fua mulu.”
22 Ma na wane ki tafau kera ka fata
lea ana, ma kera ka kwele 'asiana sulia
fatalana 'e lea. Ma kera ka fata 'uri, “'Uri
ma nia nao lau na wele be sa Josef ne?
Ma nia saea ne nia famamana na Kekedee
Abu ne.”
23 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Nau
ku saitamana kamulu kai fata 'uri fuaku,
‘Wane kwaigurai 'ae, 'oe gura 'oe basi
talamu.’ Ma kamulu kai fata laugo 'uri
fuaku, ‘'Oe sasia basi laona fere 'oe na ru
be kalu rongoa 'oe sasia ki mai ana fere 'i
Kapaneam.’ ”
24 Sui sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nau ku
saea na ru mamana fua mulu, nia 'afitai
fuana kera ka kwaloa na profet 'i laona
fere nia talana.
25 Nau ku saea fua mulu, na keni 'oro Jiu
ki ne kera 'oru, kera to 'i Israel ana kada sa
Elaeja nia to ana. Ma kada be na ute nao
si 'aru sulia olu fangali ma ono madame
ki, ma na fioloe baita ka liu laugo ana fere
kia ki tafau.
26 Ma God nao si kwatea lau sa Elaeja
siana gwa 'oru ne kera 'i Israel ki. Boroi
ma nia kwatea lalau sa Elaeja siana te
gwa 'oru ne nao lau keni Jiu ne nia to 'i
Serefat, fere laona bali lofaa 'i Saedon.
27 Ma na wane 'oro Jiu ki 'i Israel na
kuu nia saungida, ana kada sa Elaesa nia
profet. Ma nia nao si gura go ta wane
'ada. Taifilia go sa Neman na wane ne nao
lau Jiu ne leka mai fasia lofaa 'i Siria go
ne sa Elaesa nia gura.”
28 Ma kada kera rongoa ru nai, na wane
ki tafau laona na beu fuana folae kera ka
guisasu. Kera guisasu sulia ne sa Jesus
saea God ne kai 'adomia lalau na wane
ne nao lau Jiu ki, ma kera ka nao.
29 Ma kera ka tatae, ma kera ka tara
sa Jesus fasia na fere nai. Ma kera ka
suikwailiu na ana 'uria gwauna fa uo ne
kera saungainia na fere kera 'i fafona, fua

✡ **4:11** Psalm 91:11-12 ✡ **4:12** Diutronomi 6:16 * **4:16** *Sabat:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **4:19** Aesaea 61:1-2

kera ka 'ui 'ania sa Jesus 'i ano, fua nia ka mae.
30 Boroi ma, nia dola ga 'ana 'i safitana na okue nai, ma ka leka na 'ana fasida.

Na wane ne anoeru ta'a nia rufia
(Mak 1:21-28)

31 Sui, sa Jesus ka leka 'uria 'i Kapaneam, ta fere ana lofaa 'i Galili. Ma ana te Sabat, nia ka famanata wane ki senai.
32 Ma na wane ne kera oku mai siana 'i laona beu fuana folae kera kwele 'asiana ana famanatalae nia ki, sulia sa Jesus nia fata ana nikilalae God.
33 Ma te wane ne anoeru ta'a 'e rufia, nia to laugo senai. Go nia ka akwa ka 'uri,
34 "Sa Jesus wane 'i Nasaret 'ae, nau ku saitamana 'oe na Wane Abu God. Te ne 'oe doria 'oe sasia amalu? Alamia 'oe leka mai fuana fafunu lamalu 'oto ne?"
35 Sa Jesus ka balufia na anoeru ta'a nai, ka 'uri, "'Oe nofo 'amu, ma 'oko ru mai 'i maa fasia wane nena!" Ma na anoeru ta'a nai ka 'ui 'ania wane nai 'i ano 'i naofana okue nai, ma ka fi ru tafa na mai fasia. Ma na wane nai nao si maala go.
36 Na wane ne kera oku senai ki, kera kwele 'asiana, ma kera ka ledi kwailiu ada, ma kera ka 'uri, "Na famanatalae te na ne 'uri? Wane ne nia ifulangainia na anoeru ta'a ki 'ana mamanae fainia nikilalae, ma kera ka sakatafa tafau mai 'i maa!"
37 Ma na farongoe sulia sa Jesus ka talo ana fere ki tafau kalikalia bali lofaa nai.

Sa Jesus nia gura na wane 'oro ki
(Matiu 8:14-17; Mak 1:29-34)

38 Sui sa Jesus nia ka leka fasia na beu fuana folae ma ka leka 'i lume sa Simon. 'Urinai ma na fungo keni sa Simon, nia matai ana 'ako'akoe baita ana kada nai. Ma kera ka gania sa Jesus fua ka gura.
39 'Urinai go sa Jesus leka ka uu 'i ninimana 'ifitai keni nai, ma nia ka fi ngatafia na 'ako'akolae nai fasia. Ma na 'afe nai ka 'akwa na, ma nia ka tatae ka sasi fanga fuada.
40 Ana kada ne sato nia su na, wane 'oro ki kera ngalia mai siana sa Jesus, na wane kwaimani kera ki ne mataie 'e'ete ki saungida. Ma sa Jesus ka alua 'abana fafida, ma ka gurada tafau.
41 Ka 'urinai lau, anoeru ta'a 'oro ki kera tafi fasia wane ki, ma kera ka akwa 'uri, "'Oe na Wele God!"
Ma sa Jesus ka lui talingai ana anoeru ta'a nai ki nao kera si fata, sulia kera saitamana ka suina ne nia na Christ, na wane God nia filia fuana lafutailana wane nia ki.

Sa Jesus nia 'ainitalo laona bali lofaa ki 'i Israel
(Mak 1:35-39)

42 'Ofodangi kada nia la na, sa Jesus nia leka fasia fere 'i Kapaneam, ka leka 'uria ta kula ne aroaro. Ma na wane ki kera ka tala'ae kera nani 'uria, ma kada kera dao to'ona, kera ka fata 'uri fuana, "'Oe si leka fasia na fere ne."
43 Boroi ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "God nia kwate nau mai fuana 'ainitaloa na Farongoe Lea, 'urinai ne nau kai leka kau laona tani fere 'e'ete laugo, fua nau ku 'ainitaloa ne God kai gwaungai ana wane nia ki."
44 Ma sa Jesus ka 'ainitalo ana Farongoe Lea laona beu fuana folae ki ana bali lofaa ki 'i Israel.

5

Sa Jesus nia filia na fafurongo eteta nia ki
(Matiu 4:18-22; Mak 1:16-20)

1 Ana te maedangi, sa Jesus nia uu ka famanata 'i ninimana 'osi baita 'i Galili, ma na wane 'oro ki kera faisusu mai siana fuana rongolana na fatalana God.
2 Ma nia ka ada to'ona na ro baru na wane dee ki kera fasia ka to ga 'ana 'i malitakwa, ma kera ka taufia na furai kera ki.
3 Ma sa Jesus nia ka ra 'i laona baru sa Simon, ma ka saea fuana nia ka usungai tu'u kau ana fasia 'i sara. Ma sa Jesus ka to 'i laona na baru nai, ma ka inau ana famanatalana na wane ki.
4 Ma kada nia famanata na wane ki ka suina, nia ka fata 'uri fuana sa Simon, "Mulu usungainia lau kau na baru ne 'uria kula lola, sui kamulu ka ala 'ania na furai kamulu ki fuana deelana mai na ie ki."
5 Ma sa Simon ka olisia ma ka 'uri, "Famanata 'ae, kalu rao ulafu na mai sulia rodo lalau ne, boroi ma nao kalu si deea

go ta ie. Boroi ma sulia fatalamu, nau ku
ala 'ania na furai ne ki."
6 Ma kada kera ala 'ania na furai nai
ki, kera ka deea na ie 'oro 'asiana, ma na
furai ki karangi ka muu na.
7 Sui kera ka karumia mai na wane
kwaimani kera ki 'i laona te baru lau,
fua kera ka leka mai, kera ka kwai'adomi
ada. 'Urinai kera ka dao mai, ma kera
ka fafungua ro baru nai ki ana ie leka
karangi kera ka kuruu go.
8 Ma kada sa Simon Pita nia ada to'ona
na ru nai, nia leka mai ka boruru 'i naona
sa Jesus, ma ka fata 'uri, "'Aofia 'ae, leka
kau 'amu fasi nau! Nau na wane ta'a
'asiana!"
9 Sa Simon fainia na wane ne kera to
senai ki, kera ka kwele 'asiana ana ie 'oro
ne kera deea.
10 Ma na ro wane ne keroa rao fainia
sa Simon, ne satada sa Jemes ma sa Jon,
na ro wele sa Sebedi ki, keroa ka kwele
laugo. Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana sa
Simon, "Nao 'oe si mau lau. 'I nao be 'oe
deea ie ki, boroi ma safali 'i ta'ena ka oli
'alaa, 'oe deea lalau na wane ki fua kera
ka famamana God."
11 Ma kada kera dao na 'i sara, kera ka
fasia na baru ki sulia one, ma kera ka
fasia ru ki tafau, ma kera ka leka na fainia
sa Jesus.

Sa Jesus gura te wane kuua
(Matiu 8:1-4; Mak 1:40-45)

12 Ana te maedangi, sa Jesus nia to 'i
laona te fere, ma te wane ne kuu nia
saungia, nia to laugo senai. Kada nia
ada to'ona sa Jesus, nia leka mai siana,
ka boruru 'i naona, ma ka amasia ka
'uri, "'Aofia 'ae, dia 'oe nonimabe, 'oe
saitamana gura nau ga 'amu."
13 Sui sa Jesus ka taga kau na 'abana, ma
ka samo to'ona nonina, ma ka fata 'uri,
"Iu ka, nau ku nonimabe. 'Oe mafo na."
Ma 'ali'ali burina fatae nai ki sa Jesus saea
go, na kuu nai ka siki na fasia wane nai.
14 Sui sa Jesus ka fata totongai fuana
wane nai ka 'uri, "Nao 'oe si farongoa
lau ana ta wane ana ru ne ki. Boroi
ma 'oe leka basi 'amu siana na fataabu,
ma 'oe fatainia na nonimu fuana, fua nia
kai saitamana ne 'oe 'akwa na. Sui 'oko
kwatea na afafue 'oe dia be sa Moses
nia saea fuana kwatelana, fua ka kwatea
famamanae fuana wane ki tafau ne non-
imu nia 'e mafo na."
15 Nia ka 'urinai boroi 'ana, na farongoe
sulia ru ne sa Jesus fulia ki, nia talofia
na kula 'oro ki, ma na wane 'oro ki
kera ka leka mai siana fuana rongolana
famanatalae nia ki, ma fua sa Jesus ka
gurada laugo fasia na mataie kera ki.
16 Ma kada 'oro, sa Jesus nia leka fasia
wane ki 'uria kula aroaro ki fuana folae.

Sa Jesus gura na wane
ne nonina mae
(Matiu 9:1-8; Mak 2:1-12)

17 Te maedangi, kada sa Jesus nia
famanata laona te lume, tani Farasi fainia
wane famanata ana taki ki, kera to laugo
senai. Kera leka mai fasia fere 'oro ki
ana lofaa 'i Galili fainia 'i Jiudea, ma 'i
Jerusalem. Ma na nikilalae God ka to
fainia sa Jesus, fua nia ka gura wane ne
kera matai ki.
18 Ma tani wane ngalia mai te wane
ne nonina mae, kera ngalia mai 'i fafona
'ifitai. Kera ka sasi ngangata 'uria rulae
lao lume fainia, fua kera ka alua 'i naona
sa Jesus, fuana nia ka gura.
19 Boroi ma sulia na okue nai baita
'asiana, wane kwaimani ana wane ne si
bobola na fuana rulae kau 'i lume siana
sa Jesus. 'Urinai kera ka ngalia wane nai,
kera ka ra fainia 'i fafona lume, ma kera
ka tafangia te mae kwakwa baita, kera ka
fakosoa mai na wane nai 'i fafona 'ifitai
nia siana sa Jesus.
20 Ma kada sa Jesus nia ada saitamana
na famamanae kera, nia ka fata 'uri fuana
wane ne nonina mae, "Wane nau 'ae, nau
ku manatalugea na ta'alae 'oe ki."
21 Ma na wane famanata ana taki ki
fainia Farasi ki, kera ka ngunungunu buri
fuada kwailiu ma kera ka fata 'uri, "Wala
'ae! Nia saea nia ta wane 'uta ne? Nia
fabolotania fainia God. Wane ki nao si
manatalugea ta'alae ki. Taifilia go God ne
saitamana manatalugea ta'alae ki."
22 Sa Jesus nia saitamana manatalada,
ma ka fata 'uri fuada, "Kamulu si manata
lau 'urinai."*
23 'Urinai go nia ka fata 'uri, "Dia nau ku
fata 'uri fuana wane nonina mae ne ku

* **5:22** Sa Jesus ka saitamana kera ka famamana taifilia go God ne ka gura wane ki.

'uri, ‘Ta'alae 'oe ki, nau ku manatalugea na,’ kamulu si ada to'ona go ne nia fuli. Boroi ma dia nau ku fata 'uri, ‘Tatae, ma 'oko fali,’ senai kamulu ka fi ada to'ona ne na nikilalae 'e nia aku fuana gurae.

24 Kada nau gura wane ne, nau fatainia fua mulu ne nau, na Wele nia Wane, nau ku too ana nikilalae fuana manatalugelana na ta'alae ki.”

Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana wane nonina mae nai, “Nau ku saea fuamu, 'oe tatae na, ngalia 'ifitai 'oe, ma 'oko leka na 'i fere 'oe.”

25 Ma na wane nai, 'ali'ali nia ka tatae na 'i naoda, go nia ka ngalia 'ifitai ne nia tio 'i fafona, ma ka oli 'i fere fainia tangolae baita fuana God.

26 Ma kera tafau kera ka kwele 'asiana, ma kera ka tangoa God. Ru ne kera ada to'ona kera kwele 'asiana, kera 'uri, “Iu ka, ru ni kwelea baita 'asiana ne kulu suana 'i ta'ena.”

Sa Jesus nia riisia sa Lifae
(Matiu 9:9-13; Mak 2:13-17)

27 Burina ru nai, sa Jesus nia leka kau 'i maa, ma ka ada to'ona sa Lifae, na wane ni konilana malefo ana takisi, nia gourue ana kula ne nia rao ana. Sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe leka mai fai nau.”

28 Sa Lifae ka tatae, ma ka fasi buri ana ru nia ki tafau, ma ka leka fainia sa Jesus.

29 Sui sa Lifae ka sasia te fafanga baita fuana sa Jesus 'i lume nia. Ma ana kada nai laugo, na wane 'oro ne kera konia malefo 'ana takisi ki fainia tani wane lau, kera fanga fainia sa Jesus.

30 Tani Farasi ma wane famanata ana taki ki kera ka guisasu, ma kera ka fata 'uri fuana fafurongo sa Jesus ki, “Nia bobola fainia nia si fanga ma ka ku lau fainia wane ni konilana malefo ana takisi ma wane ta'a 'urinai ki.”

31 Sa Jesus nia olisida ka fata 'uri, “Wane ne nao kera si matai ki, kera si doria go ta wane kwaigurai, boroi ma wane ne kera matai ki, kera ka bobo 'uria wane kwaigurai.

32 Nau kusi leka lau mai fuana riilae 'uria wane 'o'olo ki fua kera kai kari abulo, boroi ma na wane ne abulolada ta'a ki lalau ne, nau ku leka mai fuana riilae 'uria talalana manatalada.”

Na ledilae sulia na abu fangalae
(Matiu 9:14-17; Mak 2:18-22)

33 Tani wane kera fata 'uri fuana sa Jesus, “Ana kada 'oro ki, na fafurongo sa Jon ki kera abu fanga fuana folae ma na fafurongo Farasi ki kera ka 'urinai laugo. Boroi ma na fafurongo 'oe ki, kera fanga ma kera ka ku ga 'ada.”

34 Sa Jesus olisida ka fata 'uri, “Nia si bobola fainia tooa ne kera to ana fafanga ana araie ne kera ka abu fanga. Sulia ne, kada arai falu nia to ga 'ana 'ua faida, wane ki kera eele ga 'ada 'ua.

35 Boroi ma kada ne kai dao mai, kada ne kera kai talaia na arai falu fasida. Senai, kera fi abu fanga lau, sulia ne kera kwaimanatai. Nia ne nao si bobola fua fafurongo nau ki kera ka abu fanga ga 'ada kada nau ku to 'ua faida.”

36 Sui sa Jesus ka fata ana tarifulae fuada laugo 'uri, “Nia si bobola fua mulu ngali ta ngingisi maku falu fuana modelana ta maku ne nia 'ua. Dia ta wane nia sasia na ru nai, na ngingisi maku falu nai ka musia na maku 'ua nai, sulia maku falu nia lukuluku 'i burina taufilana, ma na maku falu si ada lea go fainia na maku 'ua.

37 Ma mulu saitamana laugo ana, nao nia si bobola fuana ta wane ka alua na waeni falu 'i laona ngwai 'ua ana 'ungana nanigot, sulia ngwai ru 'ua nai nao si bose. Suli dia nia sasia na ru 'urinai, kada na waeni nai kai torotoro go mai, nia ka fogea na ngwai ru 'ua nai, ma na waeni nai ka 'igitai, ma na ngwai ru nai ka ta'a na.

38 Nia ne wane kai alua waeni falu 'i laona na ngwai ru falu ne nia saitamana kai bose.

39 “Te wane ne 'idufa kufia ga 'ana waeni 'ua, nao nia si doria na waeni falu. Sulia nia fata 'uri, ‘na waeni 'ua ne kufilana mamasia ka lea.’ ”

6

Sa Jesus nia baita fuana Sabat
(Matiu 12:1-14; Mak 2:23–3:6)

* **6:1** Witi na ru kera saungainia fuana beret.

1 Te Sabat, sa Jesus fainia fafurongo nia
ki kera leka, ma kera ka liu folo ana te
oole witi.* Ma kada kera liu ana, na
fafurongo nia ki kera ka ngeda tani fueru,
ma kera ka 'asa'asa laona 'abada, ma kera
ka 'ania.
2 Ma kada wane ana Farasi ki kera
ada to'ona, kera ka fata 'uri, "Ru ne
kamulu sasia nia 'oia na taki sa Moses,
sulia kamulu ngeda witi ne ana Sabat,
maedangi ana mamalolae."

3 Sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Nau ku
saitamana kamulu idumia sulia laona
Buko Abu na ru be sa Deved na kingi nia
sasia 'i nao. Ana kada nai, sa Deved fainia
wane nia ki kera fiolo 'asiana,
4 nia ka leka 'i laona na 'O'obe Abu God,†
ma na 'inita fataabu ka kwatea fuana sa
Deved na beret ne kera 'auabua fuana
God. Ma sa Deved ka 'ania na beret nai,
ma ka kwatea laugo fuana wane nia ki,
ma kera ka 'ania. Boroi ma na taki kulu
alamatainia fuana taifilia go na fataabu
God ki ne kera saitamana 'anilana. Ma
nao kulu si ada to'ona laona Buko Abu ne
God nia guisasu fuana sa Deved."✡
5 Sui sa Jesus ka fata na 'uri, "Nau,
na Wele nia Wane, nau ku too ana na
nikilalae fuana saelana ru ki fuana wane
ki kera saitamana ka sasia ga 'ada ana
Sabat."

6 Ma ana te Sabat laugo, sa Jesus ka leka
laona beu fuana folae ma ka famanata.
Ma te wane nia to laugo senai ne 'aba
'o'olo nia 'e mae.
7 Ma tani wane famanata ana taki ki,
ma na Farasi ki, kera ka to laugo senai, ma
kera ka adaada 'uria dia sa Jesus kai gura
wane nai ana Sabat. Dia 'urinai, kera ka
fata maana sa Jesus ana 'oilana taki God
ana gurae, ru nai kera manata sulia nia
dia raoe.
8 Ma sa Jesus nia saitamana ga 'ana
manatada, ma nia ka fata 'uri fuana wane
ne 'abana mae, "Tatae mai, 'oko uu mai 'i
naona wane ki tafau." Ma wane nai ka
tatae, ma ka leka mai siana sa Jesus.

9 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana Farasi ki,
ma na wane famanata ana taki ki, "Nau
ku ledi kamulu basi. Te ne taki kulu nia
alamatainia fua kulu ka sasia ana Sabat?
Nia alamatainia sasilana ru lea ki, naoma
sasilana ru ta'a ki? Nia alamatainia na
famaurilana ta wane, naoma saungilana
ta wane?"
10 Sa Jesus nia fata 'urinai ka sui, nia
ka ada kwailiu fuada, go nia ka fata 'uri
fuana wane ne 'abana nia mae, "Taga na
'abamu." Ma nia ka taga, ma na 'abana
ka lea na.
11 Ana kada kera suana, kera ka guisasu
'asiana, ma kera ka fata oku sulia te ne
kera kai sasia ana sa Jesus.

Sa Jesus filia na lifurongo nia ki
(Matiu 10:1-4; Mak 3:13-19)

12 Ana te kada laugo, sa Jesus ka ra 'uria
gwauna fa uo fua nia ka fo. Ma laona
rodo lalau nai, nia 'e fosia God.
13 Kada nia 'ofodangi na, nia ka saea
mai fafurongo nia ki siana, ma ka filia ak-
wala ma ro wane, ma ka saeda lifurongo
ki.
14 Na satada: sa Simon ne sa Jesus
fasata 'ana sa Pita, ma sa Andru na sasina,
ma sa Jemes, ma sa Jon, ma sa Filip, ma
sa Batolomiu,
15 ma sa Matiu, ma sa Tomas, ma sa
Jemes na wele sa Alfeas, ma sa Simon
te wane ana wane Jiu ki be kera doria
tarilana wane Rom ki fasia 'i Israel,
16 ma sa Jiudas na wele sa Jemes, ma
sa Jiudas Iskariot na wane ne nia ne kai
'olomaelana sa Jesus fuana malimae nia
ki.

Sa Jesus nia famanata ma ka gura na wane ki
(Matiu 4:23-25)

17 Sa Jesus nia koso mai fasia 'i gwauna
uo nai fainia na akwala ma ro lifurongo
nia ki, ma ka uu ana kula ote fainia
na okue baita nai ne tani wane lau ana
fafurongo nia ki. Ma tani wane 'oro lau
ne kera leka mai fasia bali lofaa 'i Jiudea,
ma fainia fere baita 'i Jerusalem, ma na
fere ki 'i Taea ma 'i Saedon ne kera to sulia
asi, kera to laugo senai.
18 Kera leka mai fuana rongolana sa
Jesus, ma fua sa Jesus ka gurada fasia na
mataie kera ki. Ma na wane ne kera to
ana anoeru ta'a ki, kera leka laugo mai,
ma sa Jesus ka gurada.

† **6:4** *'O'obe Abu God:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **6:4** 1 Samuel 21:1-6; Levitikas 24:9

19 Na wane ki tafau kera ili 'uria samolae to'ona sa Jesus, sulia na nikilalae nia leka kau fasia fuana guralana na wane ki tafau.

Elelae ma kwaimanataie (Matiu 5:1-12)

20 Sa Jesus ka ada kau fuana fafurongo nia ki ma ka fata 'uri,
"Elelae fua mulu wane ne kamulu siofa ki, sulia ne God ka gwaungai fafi kamulu.
21 Elelae fua mulu wane ne kamulu fiolo ana kada ne ki, sulia kamulu ne kai abusu.
Elelae fua mulu wane ne kamulu angi ana kada ne ki, sulia kamulu ne kai ngwaela.
22 Elelae fua mulu kada na wane ki kera kai famalagaigai kamulu, ma kera ka ifulangai kamulu, ma kera ka fata fali kamulu, ma ka fuusi ta'a amulu, sulia kamulu rosuli nau na Wele nia Wane.
23 Kamulu kai eele, ma mulu ngwae sakasaka 'ana eelea baita kada ne wane ki kera kai sasi 'urinai amulu, sulia na kwaiarae baita nia makwali kamulu 'i langi. Nau ku saea ru nai sulia kera ne kai sasia laugo ru ta'a fua mulu ne koko kera ki sasia ana profet ki mai 'i nao.
24 Boroi ma, nia kai ta'a 'asiana fua mulu na wane ne kamulu to ana toorue ki ana kada ne, sulia totodae ne ki kamulu too ana kai sui.
25 Nia kai ta'a 'asiana fua mulu na wane ne kamulu fanga abusu ki ana kada ne, sulia kamulu ne kai fiolo.
Nia kai ta'a 'asiana fua mulu na wane ne kamulu ngwaela ki ana kada ne, sulia kamulu ne kai omaee, ma mulu angi.
26 Nia ta'a 'asiana fua mulu kada ne wane ki kera fata lea amulu, sulia na koko kera ki, kera sasia laugo ru nai ki fuana profet susuke ki."

Kwaimanie fuana malimae (Matiu 5:38-48; 7:12a)

27 Sa Jesus nia famanata laugo ka 'uri, "Nau ku saea fua mulu na wane ne kamulu rongo sulia fatalaku, mulu kwaimani ana na malimae kamulu ki, ma mulu sasi lea fuana wane ne kera famalagaigai kamulu ki.
28 Ma mulu fosia God, fua nia kai falea wane ne kera agi kamulu, ma mulu fo fuana wane ne kera sasia ru ta'a amulu.
29 Ma dia ta wane ka fidalia na satemu, 'oe alamatainia nia ka fidalia lau ta bali sate. Ma dia ta wane ka ngalia na maku gwala 'oe, 'oe alamatainia nia ka ngalia laugo na maku lola 'oe fuana.
30 Ma 'oe kwate fua ta wane boroi 'ana ne nia kai gania ta ru amulu. Ma dia ta wane nia ngalia ta ru ana ru 'oe ki, nao 'oe si gania lau fuana olitailana fuamu.
31 Ta te ne kamulu doria na wane 'e'ete ki kera kai sasia fua mulu, kamulu ka sasia laugo fuada.
32 "Ma dia kamulu kwaimani go amulu ana wane ne kera kwaimani amulu ki, nao kamulu si ngalia go ta kwaiarae. Sulia na wane ta'a ki boroi, kera kwaimani laugo ana wane ne kera kwaimani ada ki.
33 Ma dia kamulu sasi lea go amulu fuana wane ne kera sasi lea fua mulu ki, nao kamulu si ngalia go ta kwaiarae. Sulia ne wane abulo ta'a ki boroi, kera sasi laugo 'urinai.
34 Ma dia kamulu kwate ru go amulu fuana wane ne kera saitamana kera ka duua fua mulu, nao kamulu si ngalia go ta kwaiarae. Sulia ne wane abulo ta'a ki boroi, kera sasi laugo 'urinai fuana wane abulo ta'a ki, fua kera ka duua fuada.
35 Boroi ma kamulu kai kwaimani ana malimae kamulu ki, ma mulu sasi lea fuada, ma kamulu kai kwate ru ma nao kamulu si makwalia lau na duulana. Dia kamulu sasi 'urinai, kamulu ne kai ngalia na kwaiarae baita, ma na abulolamulu ne kai dia God na Maa kamulu ne nia 'inito ka tasa. Sulia God nia sasi lea fuana wane ta'a ki ma wane ne nao kera si eele fainia te ne nia sasia fuada.
36 Mulu kwaimanatai ana wane ki, ka dia laugo na Maa kamulu ne nia kwaimanatai amulu.

Famanatalae sulia ketolana ta wane (Matiu 7:1-5)

37 "Nao kamulu si ketoa ta wane 'e'ete, fasi God ka keto kamulu laugo. Ma nao kamulu si saea na kwaekwaee fuana tani wane 'e'ete, ma God nao si kwatea laugo

na kwaekwaee fua mulu. Mulu manatalugea wane ki, ma God kai manataluge kamulu laugo.
38 Mulu kwate ru ki fuana wane ki, ma God kai kwate ru laugo fua mulu. Ma God ne kai kwatea na kwatea ne nia dia ta wane be nia fafungua ta ngwai ru ne nia nekea, leka nia ka fungu lea go ma ka fungu 'alama go. Ma God ne kai kwate fua mulu, dia laugo ne kamulu kwate fuana wane 'e'ete ki."

Na tolana fafurongo ki

39 Sa Jesus nia fata laugo sulia tarifulae fuada ka 'uri, "Ta wane ne maana 'e rodo, nia 'afitai ka talaia lau ta wane ne maana rodo. Dia nia sasi 'urinai, keroa tafau go ne kai 'asida laona kilu.
40 Dia, na wane ne nia ka rongo ru ga 'ana, nia 'afitai ka liufia na wane ne famanata nia. Ma dia na wane rongo ru nia ka ngali tafau ru ne wane famanata nia kwate fuana ki, nia kai dia laugo na wane ne famanata nia.
41 "'Oe ko too ana ta'alae baita ki, boroi ma 'oe ka ngatafia na 'amu ta wane ne nia to go ana ta'alae tu'u. 'Oe ko dia ta wane ne nia ada to'ona na gegeo 'i laona na maana wanefuta, boroi ma nia si ada to'ona go na bui ano baita ne nia laona maana talana.
42 Ma 'oko fata 'uri fuana wane 'e'ete, '"Oe si sasia ta ru ne nia ta'a.' Boroi ma 'oe si manata 'abero go ana ta'alae baita ne 'oe sasia ki. 'Oe wane kwalabasa. 'Oe fasia basi na ta'alae 'oe ki. Sui, 'oko fi bobola fuana kwai'adomilae kau ana ta wane 'e'ete fuana ta'alae nia ki."

Na 'ai fainia na fufue ru
(Matiu 7:16-20; 12:33-35)

43 Sa Jesus ka fata laugo ana te tarifulae fuada ka 'uri, "Na 'ai ne nia bulao ka lea, nia 'afitai ka fungu ana fueru ta'a ki. Ka dia laugo, na 'ai ne nia bulao ka ta'a, nia 'afitai ka fungu ana na fueru lea ki.
44 Kulu saitamana 'ai ki tafau, sulia fufue ru kera ki ne kera fungu ana. Ma nia 'afitai ta wane ka ngeda na fufuana 'ai lea fasia na 'oko ngangara.
45 Ma na wane lea nia sasia laugo na ru lea ki sulia na manatae wane sasaolia nia. Ma na wane ta'a nia sasia laugo na ru ta'a ki sulia na manatae wane bilia nia. Na ru ne nia to 'i laona na manatana wane, nia 'e ru mai 'i maa ana fatalana."

Fafurongo mamana
(Matiu 7:24-27)

46 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, "'Uta ne, kada kamulu fata fai nau, kamulu ka saea nau 'ana 'Aofia, boroi ma nao kamulu si sasia go sulia na ru ne nau ku saea fua mulu ki?
47 Sa ti boroi ana ne nia leka mai siaku, ma ka rongo sulia na fatalaku, ma ka sasi sulia, nau fatainia fua mulu na fitoe nia, ma na tolana.
48 Nia dia na wane ne nia saungainia lume nia, ma nia ka 'elia na mae funu 'ai ki ka koso lola. Aia, ma ana kada na ute ka to, ma na kafo nia igwa mai, nia 'afitai ka okosia, sulia nia saungainia lume nia 'i fafona na mae funu 'ai ki ne nia 'elida ka koso lola.
49 Ma na wane ne nia rongoa na fatalaku, ma nao si sasi sulia, nia dia wane ne nia saungainia lume nia fafona one, nao nia si 'elia mae funu 'ai si koso lola go. Kada kafo nia igwa mai, ma ka foto ana lume nai, nia ka 'asia, ma ka takalo tafau na."

7

Sa Jesus gura te wane rao
(Matiu 8:5-13)

1 Kada sa Jesus nia fasuia na fatalana fuana wane ki, nia ka leka na 'uria fere 'i Kapaneam.
2 Ma te wane senai, nia matai ka baita ma ka karangi mae na. Na wane nai, nia na wane rao ana te wane fanaonao ana wane ni omee ki fasia 'i Rom. Ma na wane baita nai, nia manata baita 'asiana ana na wane rao nia.
3 Ma kada ne wane baita ana omee nai nia rongoa ne sa Jesus nia dao mai, nia ka kwatea tani wane fanaonao ana Jiu ki, fua kera ka saea sa Jesus ka leka mai, fua ka gura na wane rao nia.
4 Kada kera dao siana sa Jesus, kera ka amasia, kera ka 'uri, "Na wane baita ana omee ne nia bobola fainia 'oe kwai'adomi ana na wane rao nia,
5 sulia wane baita nai nia kwaimani 'asiana fua malu Jiu ki, ma nia ka saungainia te beu fuana folae fua malu 'i seki."

6 'Urinai sa Jesus ka leka na faida. Ma
kada nia dao karangia na kau na lume, na
wane fanaonao nai 'i Rom ka kwatea lau
kau na wane kwaimani nia ki, fua kera
ka fata 'uri fuana, “Arai baita 'ae, 'oe si
'abero lau. Nau nao si bobola fua ne 'oe
leka mai 'i laona lume nau.
7 Ma nau boroi si bobola laugo fuana
lekalae kau siamu tala'aku. 'Oe fata go
mai 'amu, ma na wane ni rao nau kai
'akwa na.
8 Nau ku saitamana 'oe bobola ga 'amu
fuana sasilana ru nai, sulia nau talaku na
wane nau ku rao 'i farana na wane baita
ki, ma nau ku too ana wane ni omee ki
ne kera rao 'i farana na baita nau. Ma dia
nau ku saea ta wane ku 'uri, ‘'Oe leka,’
ma nia ka leka. Ma dia nau ku saea ta
wane ku 'uri, ‘'Oe leka mai,’ nia ka leka
mai. Ma dia nau ku saea ta wane ni rao
nau ka 'uri, ‘'Oe sasia ru ne,’ nia ka sasia
na.”
9 Ana kada sa Jesus nia rongoa ru nai,
nia ka kwele 'asiana. Ma nia ka abulo,
ma ka fata 'uri fuana wane ne kera leka
'i burina ki, “Nau ku saea fua mulu, nau
nao si ada 'ua to'ona ta wane ne nia
famamana ka 'uri, sui boroi 'ana laona 'i
Israel.”
10 Ma na wane ngali farongoe nai ki,
kera ka oli 'uria 'i lume na wane baita ana
omee be, ma kera ka ada to'ona na wane
matai be nia 'akwa na.

Sa Jesus famauria na wane ne nia mae na

11 Ma nao nia si tau go 'i burina ru nai
ki, sa Jesus fainia na fafurongo nia ki, ma
wane 'oro ki laugo, kera leka 'uria te fere
ne kera saea 'ana 'i Nein.
12 Ma kada nia dao karangia maana na
mae tafa ana na fere nai, tai wane kera
ngalia mai te wane mae, ma kera ka leka
na mai 'i maa. Na wane mae nai, nia na
wele mutai te gwa 'oru. Ma na okue baita
kera ka leka mai fainia fuana faitolilae
ana.
13 Ma kada sa Jesus, na 'Aofia, nia
ada to'ona na gwa 'oru nai, nia ka
kwaimanatai 'asiana ana, ma ka fata 'uri
fuana, “'Oe si angi lau.”
14 Sui nia ka leka kau, ma ka samo
to'ona na tatafe ne wane mae nai nia tio
fafona, ma na wane ne kera ngalia wane
mae nai, kera ka uu ngado. Go sa Jesus ka
fata 'uri, “Wane fi baita 'ae, nau ku saea
fuamu, 'oe tatae!”
15 Ma na wane fi baita be ka tatae na,
ma ka safali ka fata. Ma sa Jesus ka
kwatea na fuana gaa nia.
16 Ma na wane ne kera ada to'ona ru
nai ki, kera ka kwele 'asiana, ma kera ka
tangoa God, kera 'uri, “Te profet 'initoa
nia sakatafa na mai 'i safitakulu. God nia
dao na mai fuana 'afilakulu na wane nia
ki.”
17 Ma na farongoe sulia sa Jesus, ka
talofia na laona bali lofaa 'i Israel, ma na
bali ana fere ki kalikalia laugo.

Sa Jon wane ni Siuabu nia kwatea ro fafurongo nia ki siana sa Jesus (Matiu 11:2-19)

18 Ana kada ne fafurongo sa Jon ki kera
farongo nia ana na raolana sa Jesus, sa
Jon ka saea mai ro fafurongo nia ki siana,
19 ma ka eresi keroa ka leka kau siana
sa Jesus, na 'Aofia, 'uria ledilana kera 'uri,
“'Uri ma 'oe na ne na Christ, wane ne
kai dao mai, naoma kalu makwalia lau ta
wane 'e'ete?”
20 Ma ana kada keroa dao siana sa Jesus,
keroa ka ledi 'uri ana, “Sa Jon wane ni
Siuabu nia odu karo mai fua ledi 'oe, 'Uri
ma 'oe na ne na Christ, wane ne kai dao
mai, naoma kalu makwalia lau ta wane
'e'ete?”
21 Ma ana kada nai laugo, sa Jesus
nia gura wane matai 'oro ki, ma nia ka
ifulangainia na anoeru ta'a ki fasia na
wane ki, ma ka gura na wane ne maada
rodo ki.
22 Nia ne sa Jesus ka fata 'uri fuadaro,
“Kamoro oli kau, moro ka farongoa sa Jon
ana ru ne ki kamoro suana, ma kamoro
ka rongoa 'i ta'ena. Wane maada rodo ki,
kera ada na. Ma wane 'aeda mae ki, kera
fali na. Ma na wane ne kuu nia saungida
ki, kera ka mafo na. Ma wane ne alingada
boko ki, kera ka rongo na. Ma wane ne
kera mae ki, kera ka mauri lau. Aia, ma
na Farongoe Lea, nau ku 'ainitaloa na 'ana
fuana wane siofa ki.
23 God kai falea na wane ki tafau ne nao
kera si noni'ela 'ani nau, sulia na ru nau
ku sasia ki.”
24 'I burina na ro fafurongo sa Jon ki
keroa oli na, sa Jesus ka fata sulia sa Jon

fuana wane ne kera oku senai ki ka 'uri,
"Ana kada kamulu leka siana sa Jon laona
bali lofaa 'eke'eke, sa ti ne kamulu leka
fuana adalae to'ona senai? Ta wane ne
manata ruarua ka dia ga 'ana ta ngosa
rade ne nia gelogelo ana kuburu? Nao!
Sa Jon nia nao lau wane 'urinai.
25 'Uri ma, te ne kamulu leka fuana
adalae to'ona? Ta wane ne nia 'afisia na
maku ne folilana baita? Nao! Sulia wane
ne kera ofi 'urinai ki, kera 'initoa, ma kera
ka to 'i laona lume kingi ki.
26 Kamulu farongo nau mai. Te ne
kamulu leka kau fua adalae to'ona? Ta
profet? Iu! Nia ta profet mamana! Ma
nia liufia na profet 'i nao ki tafau.
27 Sa Jon na be kera kekede sulia laona
Kekedee Abu ana kada God nia fata 'uri,
'Ada basi, nau kai kwatea kau na wane ni
ngali farongoe nau 'i nao amu, fua nia kai
sasi akau ana wane ki fuamu.' " ✡
28 Sa Jesus ka fata lau 'uri, "Nau ku saea
fua mulu, sa Jon nia talingai ka liufia na
wane ki tafau ne kera futa mai 'i laona
molagali ne. Sui ka 'urinai boroi 'ana, na
wane ne kera tu'u ki laona 'Initoe God,
kera talingai ka liufia sa Jon."*

29 Wane ki tafau ne kera rongoa fa-
talana, ma na wane ni konilana malefo
ana takisi ki boroi, kada kera rongo sulia
fatalana sa Jesus, kera ka saitamana na
taale God nia saga ma ka mamana, sulia
kera kari abulo, ma sa Jon ka siuabu kera
tafau.
30 Boroi ma ana na Farasi ki fainia
wane famanata ana taki ki, sulia ne
kera noni'ela ana kari abulolae ma na
siuabulae ana sa Jon, kera nao si doria go
na rolae sulia na kwaidorie God ne nia
sasi akau ana fuada.

31 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri fuada,
"Nau ku fabolotania fua mulu wane abu
famamana 'i ta'ena, kamulu dia na kaela
wele
32 ne kera oku 'i maana usie ana ro okue
ki. Ma te bali ada ka akwa kau fua tani
wele ka 'uri, 'Kalu ufi 'au, ma mulu si
ngwae go sulia. Ma kalu ka ngufia na
fa ngu sulia maee fua mulu, ma mulu si
kwaimanatai go.'
33 Kada sa Jon wane ni Siuabu nia dao
mai, nia abu fanga, ma nao si kufia ta
waeni, ma kamulu ka saea sae nia too ana
anoeru ta'a.
34 Sui, kada nau, na Wele nia Wane, nau
ku dao mai, nau ku fanga oku, ma nau
ku ku fainia wane ki, ma kamulu ka fata
laugo 'uri, 'Kamulu ada to'ona! Nia fanga
baita, ma ka ku baita ana waeni, ma nia
ka kwaimani fainia wane ne kera koni
malefo ana takisi ki ma wane abulolada
ta'a ki laugo.'
35 Boroi ma, wane ne kera rosulia na
liotoe God ki, kera fatainia ne God nia
mamana."

Sa Jesus nia laona lume sa Simon na Farasi

36 Te wane ana Farasi ki ne satana sa
Simon, nia laefia sa Jesus fua ne kai fanga
fainia. Ma sa Jesus ka leka 'i lume nia, ma
ka egwaegwa, ma ka fanga fainia.
37 Ma te keni abulo ta'a nia to laugo
'i laona na fere nai. Ana kada ne keni
nai nia saitamana sa Jesus nia fanga 'i
laona lume na Farasi nai, nia ka ngalia
mai te bi ngwaingwai lea ne nia fungu
ana ngwaingwai ne nia moko lea 'asiana.
38 Ma nia ka ru laona lume, ka uu mai
'i burina sa Jesus karangia 'aena, ma nia
ka angi, ma ka fagwinia na 'aena sa Jesus
ana na kafo ana maana. Sui, nia ka usua
'aena sa Jesus ana ifuna, ma ka nono'ia.
Sui nia ka 'igitainia na ngwaingwai moko
lea nai 'i fafona 'aena sa Jesus.
39 Ma kada ne na Farasi be nia laefia
sa Jesus, nia ada to'ona na ru nai, nia ka
manata 'ana 'uri, "Dia na wane ne nia na
profet, nia ka saitamana abulolana keni
ne nia ta'a 'asiana."
40 Ma sa Jesus ka saitamana na man-
atana na Farasi nai, ma nia ka fata 'uri
fuana, "Simon 'ae! Te ru ne nau ku doria
saea fuamu."
Ma sa Simon ka 'uri, "Famanata 'ae, 'oe
saea mai fuaku."
41 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, "Ro wane
ki keroa ngali langa ana malefo fasia te
wane ne nia alamatainia wane ki kera ka
ngali langa ana malefo nia ki. Ta wane
nia ngalia lima talanga malefo ki, ma ta
wane ka ngalia lima akwala malefo ki.

✡ **7:27** Malakae 3:1 * **7:28** Sa Jesus saea ru ne sulia nao ta raoe fua talingai ka liufia fatalolana ne na Christ ne kai dao mai. Na raoe ne be sa Jon sasia.

42 Ma keroa tafau go nao keroa si bobola
fainia duulana malefo nai ki, ma na wane
ne nia alamatainia ngali langalae fuadaro
ka manatalugea na ngali langalae keroa ki
tafau. 'Uri ma sa ti adaro ne nia eele ka
baita fuana, ana ro wane ne nia kwatea
malefo nai ki fuadaro?"
43 Ma sa Simon nia olisia ka 'uri, "Nau
ku kwaisae na wane ne nia ngalia malefo
'oro."
Ma sa Jesus ka fata 'uri, "'Oe olisi saga
na."
44 Sui sa Jesus ka abulo fuana keni nai,
ma ka fata 'uri fuana sa Simon, "'Oe ada
to'ona basi na keni ne. Kada nau ku ru
mai laona lume 'oe, 'oe si kwatea go kafo
fuaku fuana taufilana 'aeku.† Boroi ma,
nia taufia 'aeku ana na kafona maana, ma
ka usua ana na ifuna gwauna.
45 Ma 'oe si kwalo nau go ana na
nono'ilaku. Boroi ma keni ne, nia safali
ana kada be nau ku ru mai 'i lume, nia ka
inau na ana nono'ilana 'aeku.
46 Ma 'oe si ngwaingwaia go na gwauku
ana ta ngwaingwai. Boroi ma keni ne, nia
'igitainia na ngwaingwai moko lea ne ana
'aeku.
47 Nia ne, nau ku saea fuamu, na
kwaimanie baita nia, 'e fatainia ne na
garoe 'oro nia ki kera aluge tafau na.
Boroi ma, sa ti ne garoe nia ne kera
manataluge ka tu'u, na kwaimanie nia
tu'u laugo."
48 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana keni
nai, "Nau ku manatalugea na ta'alae 'oe
ki."
49 Ma tani wane ne kera to senai, kera
ka guisasu fuana sa Jesus, ma kera ka fata
'uri 'i safitada kwailiu, "Na wane 'uta ne
nia 'e manatalugea na ta'alae ki 'uri ro?"
50 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana keni
nai, "'Oe leka na, ma nao 'Oe si manata
'abero na. God nia famauri 'oe, sulia ne
'oe famamana."

8

Tani keni kera leka fainia sa Jesus

1 Ma 'i burina ru nai ki, sa Jesus ka
leka daraninia na lao fere tu'u ki, ma na
fere baita ki, ma nia ka 'ainitalo ana na
Farongoe Lea sulia 'Initoe God. Ma na
akwala ma ro fafurongo nia ki, kera leka
laugo fainia,
2 ma tani keni laugo ne sa Jesus ifu-
langainia na anoeru ta'a ki, ma ka gura
na mataie ki laugo fasida. Ma kera ne:
ni Mary, keni 'i Magdala be sa Jesus nia
ifulangainia na fiu anoeru ta'a ki fasia,
3 ma ni Joana, na 'afe sa Kusa na wane
baita ana wane ne kera rao 'i laona na
lume sa Herod na kingi, ma ni Susana, ma
tani keni 'oro lau. Na keni nai ki ne kera
foli ru ana malefo kera ki fuana 'afilana
sa Jesus fainia fafurongo nia ki.

Tarifula sulia wane ne takalongainia mege witi
(Matiu 13:1-9; Mak 4:1-9)

4 Na wane 'oro ki kera oku mai siana
sa Jesus. Kera leka mai fasia fere 'e'ete
kwailiu ki tafau. Sa Jesus fata ana tarifu-
lae fuada ka 'uri,
5 "Te wane nia leka ka takalongainia
mege witi ki laona oole nia. Ma ana kada
nia takalongainia mege witi ki, tani mege
ru nia 'asia sulia na kakaloe. Ma na wane
ki kera liu, ma kera ka urida, ma na no ki
kera ka 'anida laugo.
6 Aia, tani mege ru ka 'asia fafona ano
faula. Ma ana kada kera bulao mai, nia
'ali'ali go kera ka kuku na, sulia na ano
nai nao nia si gwini.
7 Ma tani mege ru ka 'asia laugo 'i
safitana na 'oko ngangara ki. Ma na 'oko
nai ki kera ka bulao mai fainia na mege
ru lea ki, ma ka karo fafia na witi nai ki.
8 Ma tani mege ru ka 'asia laugo 'i fafona
ano lea, ma kera ka bulao, ma kera ka
fungu ana fueru 'oro ki."

Ma sa Jesus ka fasuia fatalana ka 'uri,
"Dia ta wane doria ka saitamana lea ana
ru ne ki, nia ka fafurongo lea."

† **7:44** Ana maedangi 'initoa ki, na wane Jiu ki 'idufa sasi go sulia na falafala ana wane Grik ki, ma na wane Rom ki, fuana tio rerelae 'ana bali mauli, kera ka rere ana susu'una 'aba mauli, ma kera ka fanga ana 'aba 'o'olo. 'Urinai ne ka ngwaluda fuana keni nai ka taufia 'aena. Kada kera ru mai 'i lume, kera kwatea kafo fuana wane dao ki fua kera taufia 'aeda, sulia wane ne kera 'e rufia tae butu ne kwate ma 'aeda ka rafurafua 'asiana. Kwalolana wane dao ki boroi, kera nono'ia sateda, ma maedangi 'initoa ki na bi ngwaingwai ana olif moko lea ki ka 'igitainia fafona gwauda.

Sa Jesus ka fata ana tarifulae ki fuana wane 'oro
(Matiu 13:10-17; Mak 4:10-12)

9 Sui na fafurongo sa Jesus ki kera ka
ledia 'uria na fadalana tarifulae nai,
10 ma nia ka olisida ka 'uri, "Kada sui
ki, God nao si famadakwa 'ua 'uta ne nia
ne kai gwaungai ana wane nia ki. Boroi
ma ta'ena, na madakwalae ne dao na fua
mulu. Fuana ta wane lau, nau ku fata ana
tarifulae ki, ma nao nau si famadakwa,
fua ne,

'Kera kai ada, ma kera kai ada, boroi ma nao kera si ada to'ona te ne God sasia fuada.

Kera kai fafurongo, ma kera kai fafurongo, boroi ma nao kera si saitamana farongoe God.' "

Fadalana na tarifulae be sulia na wane takalongainia mege witi
(Matiu 13:18-23; Mak 4:13-20)

11 'Urinai, sa Jesus ka fata lau 'uri, "Na
fadalana na tarifulae nai: Na mege ru, nia
dia na fatalana God.
12 Na mege ru ne kera 'asida sulia na
kakaloe ki, kera dia wane ne kera rongoa
fatalana God, ma sa Saetan ka leka mai ka
lafua farongoe nai fasi kera. Nia ne kwate
nao kera si famamana fua kera ka ngalia
maurie firi.
13 Ma na mege 'ai ne kera 'asia 'i fafona
ano ne nia faula, nia dia na wane ne
kera rongoa fatalana God, ma kera ka
ngalia, ma kera ka eele 'asiana. Boroi
ma, fatalana God nao si lalisusu go laona
maurilada. Kera ka famamana go sulia
kada tu'u. Boroi ma kada ilitoe nia dao
go mai, nao kera si famamana na.
14 Mege witi ne kera 'asida 'i safitana na
'oko ngangara ki, nia dia wane ne kera
rongo, boroi ma kera ka manata 'abero
'ada sulia ru 'e'ete ki, dia na toorue ki,
ma na eelea 'o'oni laona molagali ne nia
susida. Nia ne nia sasia kera si too ana ta
fueru lea laona maurilada.
15 Na mege ru ne kera 'asida 'i fafona
na ano ne nia lea, nia dia wane ne kera
rongoa fatalana God ma kera ka konia
laona manata wane 'o'olo ma ka lea. Ma
kera ka susute ana fitoe fuana sasilana
raoe 'oro lea ki."

Mulu rongoa ma mulu rosulia fatalana God
(Mak 4:21-25)

16 Sa Jesus ka fata lau 'uri, "Nao ta wane
si fasarua na fa kwesu, ma ka alua ga 'ana
'i farana ta tiu naoma ta 'ifitai. Boroi ma
nia kai alua 'i fulina, fuana wane ne nia
ru mai 'i lume nia kai ada to'ona.
17 "Nia ka 'urinai laugo ana na ta ru ne
nia to agwa 'ana kada ne, ta maedangi nia
kai sakatafa tafau mai. Ma tani farongoe
ne kera sufafia, nia kai ra tafa tafau mai
'i maa.
18 "Nia ne mulu fafurongo lea, sulia
God ne kai kwate tatakolae ana liotoe
fua mulu, suli dia kamulu rosulia na
famanatalae nau ki. Sa ti boroi 'ana ne
nia to ana ta madakwalae tu'u sulia 'Initoe
God, God kai lado gwauna fuana. Boroi
ma sa ti ne nao si rosulia famanatalae ne
ki, ta madakwalae tu'u boroi 'ana ne nia
kwaisae nia to ana sulia 'Initoe God, God
kai olitainia fasia."

Tooa mamana sa Jesus ne wane ne kera rosulia God
(Matiu 12:46-50; Mak 3:31-35)

19 'I burina, gaa sa Jesus fainia na sasina
ki, kera dao mai, ma kera ka doria adalae
to'ona, boroi ma nia 'afitai fuada fua 'idu
karangilana, sulia na wane 'oro ki kera
oku kalia sa Jesus ana kada nai.
20 Ma te wane 'i laona okue nai ka fata
'uri fuana sa Jesus, "Gaa 'oe fai sasimu ki,
kera uu mai 'i maa, ma kera doria ada
to'omu."
21 Sa Jesus ka fata 'uri fuada tafau, "Sa
tifaida ne kera rongo, ma kera ka rosulia
fatalana God, kera na ne gaa nau ki, ma
na wanefuta nau ki."

Sa Jesus nia balufia na kuburu ma na nanafo
(Matiu 8:23-27; Mak 4:35-41)

22 Te kada, sa Jesus fainia na fafurongo
nia ki, kera tae 'i laona ta baru, ma nia
ka fata 'uri fuada, "Kulu tofolo basi 'uria
bali 'osi loko." Ma kera ka tala'ae, kera ka
tofolo na.
23 Ma kada kera leka na kau, sa Jesus ka
maleu 'ana. Ana kada nai go, na kuburu
baita nia tae mai, ma na nanafo ki ka
magara na mai laona na baru nai, ma na
baru nai karangi kai kuruu na.

24 Fafurongo nia ki kera ka faada sa
Jesus kera ka 'uri, “Wane baita 'ae! Kulu
karangi mae na!”
Sui sa Jesus ka tatae ka balufia na
kuburu ma nanafo ne magara na, ma kera
ka rosulia, ma na 'osi ka fola na.
25 Sui sa Jesus ka balufia fafurongo nia
ki ka 'uri, “'Uta ne kamulu si famamana
nau?”
Ma kera ka kwele, ma kera ka mau, ma
kera ka ledi kera kwailiu kera 'uri, “Wane
'uta na ne ro? Nia fata talingai go, ma na
kuburu fainia nanafo baita ki boroi, kera
ka ro na sulia.”

Sa Jesus gura te wane
ne to ana anoeru ta'a
(Matiu 8:28-34; Mak 5:1-20)

26 Sui sa Jesus fainia fafurongo nia ki,
kera ka tofolo laona 'osi ne leka ka dao
ana bali lofaa 'i Gerasa, ana bali 'osi ne
tio kau bali loko fasia lofaa 'i Galili.
27 Ana kada sa Jesus nia koso 'i sara
fasia baru, nia ka dao to'ona te wane fasia
kula nai. Na wane nai, na anoeru ta'a ki
kera to fainia, ma nia ka todadara ga 'ana
sulia kada tau na mai, ma nao nia si to
laugo 'i laona ta lume. Boroi ma nia to ga
'ana 'i laona na faoda fuana alulana ana
wane mae ki.
28-29 Ana kada 'oro suina mai, kera kani
fafia ro 'aena ki ma 'abana laugo, ma kera
ka alua wane fuana fololae 'usia. Boroi
ma, nia ka musia ga 'ana na seni nai ki,
ma na anoeru ta'a nai ki kera ka taria na
kau 'uria laona bali lofaa 'eke'eke.
Ma kada nia ada to'ona go sa Jesus, nia
ka akwa baita, ma ka boruru na 'i maana
'aena sa Jesus. Sa Jesus nia fata 'uri fuana,
“Anoeru ta'a ne, 'oe ru mai 'i maa fasia na
wane ne.”
Ma wane nai ka akwa 'uri, “Jesus 'ae,
'oe Wele God ne nikila 'asiana! Te ne 'oe
doria 'oe sasia 'aku? Nau ku gani 'oe, 'oe
si kwatea ta kwaekwaee fuaku.”
30 Sa Jesus ka ledia, “Satamu sa ti?”
Ma nia ka olisia ka 'uri, “Sataku sa
Legini.” Nia fata 'urinai sulia na anoeru
ta'a 'oro 'asiana ne kera rufia.
31 Na anoeru ta'a nai ki kera ka 'ingoa
sa Jesus fua ne nia si eresida fua laona
kiluliu ne nao 'ana ta suilae fuana kwaek-
waee.
32 Ma na boso 'oro ki, kera fanga 'ada
'i raofaie ana fa uo ne karangi laugo ana
kula nai. Ma na anoeru ta'a nai ki, kera
ka gania sa Jesus fua kera ka rufia 'ada na
boso nai ki. Ma sa Jesus ka ala'ania.
33 Kera ru mai 'i maa fasia na wane be,
ma kera ka rufia na boso be ki tafau. Na
boso be ki, kera ka lae ana obaraoe 'ato
nai 'uria laona 'osi, ma kera ka ku, ma
kera ka mae tafau na.
34 Ana kada wane ne kera ada sulia 'oko
boso nai kera ada to'ona ru nai, kera ka
tafi, ma kera ka farongo ana laona fere
nai ma na fere tu'u kalikalia ki laugo.
35 Na wane ki ne kera rongoa, kera ka
leka mai fuana adalae to'ona ru ne nia
fuli. Ma ana kada kera dao mai siana sa
Jesus, kera ka ada to'ona na wane nai ne
anoeru ta'a nia leka na fasia, ma nia ka
gouru na 'ana 'i maana 'aena sa Jesus, ma
nia ka ofi na, ma nia ka manata saga na.
Ma kera tafau kera ka mau.
36 Ma wane ki kera ada to'ona kada ne
sa Jesus nia ifulangainia na anoeru ta'a
nai ki fasia na wane nai, kera ka fata na
sulia fuana wane ne oku mai ki.
37 Sui wane ki tafau ne kera to ana bali
lofaa nai, kera saea fuana sa Jesus fua ka
leka fasida, sulia kera mau 'asiana. Sui sa
Jesus ka ra na 'i laona baru ka sasi akau
na fuana lekalae.
38 Na wane be na anoeru ta'a nia leka
fasia, nia ka fata 'uri fuana sa Jesus, “'Oe
alamatainia nau fua nau leka fai 'oe.”
Boroi ma sa Jesus ka odua kau, ka fata
'uri fuana,
39 “'Oe oli 'amu 'i fere 'oe, ma 'oko
farongo 'ana ru ne God nia fulia fuamu
ki.” Sui, na wane nai ka oli na 'uria fere
nia, ma ka fata na sulia ru ne sa Jesus nia
fulia fuana ki.

Sa Jesus gura ro keni ki
(Matiu 9:18-26; Mak 5:21-43)

40 Sui, ana kada sa Jesus nia oli lau
mai fasia bali 'osi loko, wane ki kera
makwalia, ma kera ka eele 'asiana fuana
adalae to'ona.
41 Ma te wane ne satana sa Jaeras ka dao
mai. Na wane nai nia ta wane fanaonao
'i laona beu fuana folae. Nia leka mai ka
boruru 'i 'aena sa Jesus, ma ka ledia sa
Jesus fua nia ka leka fainia 'uria lume nia.
42 Sulia te ka sari mutai nia ne nia
matai, ma ka karangi mae na. Te akwala
ma ro fangali go ne nia baita mai sulia.

Ma ana kada sa Jesus nia leka fainia, na wane 'oro kera oku kalia laugo.
43 Ma te keni ne gwa 'abu nia tafangia to laugo 'i senai. Na mataie ta'a nai nia saungia na sulia akwala ma ro fangali ki. Ma nia ka falia na toorue nia tafau fuana wane kwaigurai ki, boroi ma nao ta wane si gura go.
44 Ma na keni nai ka leka mai 'i burina sa Jesus, ma ka samo to'ona kakamuna maku gwala sa Jesus, ma na gwa 'abu nai ka lalanga na fasia.
45 Sa Jesus ka ledi ka 'uri, “Sa ti ne samo to'oku?”
Ana kada nai, na okue nai tafau kera ka tofe ga 'ada.
Ma sa Pita ka fata 'uri, “Wane baita 'ae, tooa 'oro ne kera beresi 'oe na.”
46 Boroi ma sa Jesus ka fata 'uri, “Ta wane nia samo to'oku, sulia nau ku saitamana kada ne na nikilalae nau nia gura te wane.”
47 Kada keni nai 'e saitamana ne nia nao si agwa na, nia ka fali mai, ma ka lelebe, ma ka mau, ma nia ka boruru 'i 'aena sa Jesus. Ma kada tooa 'oro nai kera ada fufunu fuana, nia ka farongo kera tafau sulia te ne nia samo to'ona sa Jesus, ma ka kwatea ne nia ka 'akwa 'ali'ali na.
48 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Keni ne 'ae, God nia gura 'oe na, sulia ne 'oe 'e famamana nau. Leka na kau amu, ma nao 'oe si manata 'abero na.”
49 Kada sa Jesus nia fata go ana 'ua, te wane nia dao na mai fasia lume sa Jaeras, ka farongoa sa Jaeras ka 'uri, “Ka sari 'oe be nia mae na. Nao 'oe si fa'aberoa lau na wane famanata.”
50 Ma sa Jesus ka rongoa, ma ka fata 'uri fuana sa Jaeras, “Nao 'oe si mau. Dia 'oe famamana nau, na ka sari 'oe kai lea laugo.”
51 Ana kada kera dao kau 'i lume, sa Jesus ka talaia sa Pita, fainia sa Jon, ma sa Jemes fainia maa fai gaa wele nai go, kera ka ru 'i lume. Sa Jesus ka luia ta wane lau nao si leka faida 'i lume.
52 Ma na okue nai tafau, kera omaee, ma kera ka angisia na wele nai. Sui sa Jesus ka fata 'uri, “Kamulu si angi lau. Na wele ne nao nia si mae, boroi ma nia 'e maleu ga 'ana.”
53 Ma kera ka waelasia lalau sa Jesus, sulia kera saitamana ne wele ne nia mae mamana na.
54 Sui sa Jesus ka dau 'i 'abana na wele nai, ma ka akwa ka 'uri, “Wele ne 'ae, tatae na!”
55 Ma na mangona ka oli lau mai, ma nia ka tatae. Ma sa Jesus ka saea fuada fua kera ka kwatea fanga fuana.
56 Na gaa nia fainia na maa wele nai, keroa ka kwele 'asiana ana ru nai. Sui sa Jesus ka luida nao kera si fata lau sulia ru nai ki fuana ta wane.

9

Sa Jesus odua na lifurongo nia ki fuana raoe
(Matiu 10:5-15; Mak 6:7-13)

1 Sa Jesus nia saea mai na akwala ma ro fafurongo nia ki siana. Ma nia ka kwatea na nikilalae ma na gwaungailae fuana guralana mataie ki, ma na ifulangailana anoeru ta'a ki.
2 Nia ka oduda kau fuana fulangailana na 'Initoe God, ma guralana wane matai ki.
3 Ma nia ka fata 'uri fuada, “Nao kamulu si dau sulia ta ru fuana lekalae amulu. Kamulu si ngalia ta fa kubau, ma ta ngwai, ma ta fanga, ma ta malefo, ma ta ro 'aba maku fuana tatalalae.
4 Ma tani wane ana ta lume ne kera kwalo kamulu, mulu to babato 'i laona lume nai, leka ka dao ana kada mulu kai leka fasia na fere nai.
5 Dia ta wane ana ta fere ne nao kera si kwalo kamulu, mulu leka amulu fasida, ma kamulu ka tafusia gegeona ano fasia na 'aemulu dia na fabasue na fuada ne God kai keto kera, sulia kera noni'ela ana rongolana fatalana God.”
6 Ma na fafurongo ki kera ka leka, ma kera ka liu na ana fere ki tafau fuana 'ainitalolae na Farongoe Lea sulia God, ma fainia guralana wane ki ana kula ki tafau.

Sa Herod nia rongoa farongoe ki sulia sa Jesus
(Matiu 14:1-12; Mak 6:14-29)

7 Ma ana kada nai laugo, sa Herod Antipas na kingi 'i Galili, nia rongoa na farongoe ki sulia ru ne sa Jesus nia sasia ki. Ma na manatana ka lae kwailiu na

sulia tani wane kera saea sa Jon wane ni
Siuabu ne nia mauri lau,
8 ma tani wane lau kera ka saea ana sa
Elaeja na profet, ma tani wane lau kera
ka saea nia ta profet 'ua mai 'i nao ne nia
tatae lau fasia na maea.
9 Go ma sa Herod ka fata 'uri, “Sa Jon be
nau ku kwatea na wane ni omee ka siki
musia na luana! Ma na wane 'uta ne kera
fata sulia 'uri?” 'Urinai, ka safali na ana
kada nai, sa Herod doria 'asiana adalae
to'ona sa Jesus.

Sa Jesus nia fafanga na lima to'oni wane ki
(Matiu 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)

10 Ma ana kada ne akwala ma ro
lifurongo sa Jesus ki kera oli na mai
fasia fulangailana na 'Initoe God ma na
guralana wane matai ki, kera ka fata sulia
ru ne kera sasia ki. Sui, sa Jesus fainia
fafurongo nia ki, kera ka leka taifilida
'uria fere 'i Betsaeda.
11 Boroi ma ana kada ne, wane ki kera
rongoa na sa Jesus nia liu, kera ka leka
laugo sulia. Ma sa Jesus ka kwaloda, ma
ka fata sulia na 'Initoe God fuada, ma ka
gura na wane ne kera matai ki.
12 Ma 'i saulafi na, kada sato karangi su,
na akwala ma ro fafurongo nia ki kera ka
leka mai siana, ma kera ka fata 'uri, “'Oe
olitainia na okue ne, fua kera ka leka 'ada
ana fere ki, ma kera ka dao to'ona ta fanga
fainia ta kula fuana tiolae, sulia seki kula
ne nao ta wane si to go ana.”
13 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Ka-
mulu ka kwatea lalau fanga fuada fua
'anilana.”
Ma kera ka olisia kera 'uri, “Kalu to go
ana lima fa beret ki, ma na ro gwa ie ki.
'Uri ma 'oe doria kalu kai leka folia mai
fanga fuana okue baita ne?”
14 Na okue ne nia bobola fainia na lima
to'oni wane ki ne kera to 'i seki.*
Sa Jesus ka fata 'uri fuana fafurongo nia
ki, “Mulu saea fuada kera ka gouru 'i ano
ana tani gwa tooa ana lima akwala wane
ki.”
15 Burina ne fafurongo ki kera sasi
'urinai ka sui, na wane ki tafau kera ka
gouru na 'i ano.
16 Sui sa Jesus ka ngalia na lima fa beret
nai ki, ma na ro gwa ie nai ki, ma nia ka
ada 'alaa 'uria 'i langi, ma ka tangoa God.
Sui nia ka ngiia na fa beret ki, ma na ie
ki, ma ka kwatea fuana fafurongo nia ki,
fua kera ka tolingia ana wane ki.
17 Ma kera tafau kera ka fanga, ma kera
ka abusu tafau. Ma na fafurongo nia ki,
kera ka konia na orongana fanga ne nia
ore 'i laona akwala ma ro kukudu ki leka
ka fungu.

Sa Pita fainia sa Jesus
(Matiu 16:13-19; Mak 8:27-29)

18 Te kada sa Jesus nia foa ana taifilia,
ma na fafurongo nia ki kera ka leka mai
siana, ma nia ka ledida ka 'uri, “Wane ki
kera saea nau ana sa ti ne?”
19 Ma kera olisia kera 'uri, “Tani wane
kera sae 'oe sa Jon wane ni Siuabu ne nia
mauri lau. Ma tani wane kera sae 'oe sa
Elaeja ne nia mauri lau. Ma tani wane
kera sae 'oe ta wane ana na profet be 'i
nao ki mai ne nia mauri lau.”
20 Ma sa Jesus ka ledi kera ka 'uri, “Ma
kamulu sae nau mone ana sa ti?”
Sa Pita nia olisia ka 'uri, “'Oe ne na
Christ, na wane ne God nia filia fuana
'afilana wane nia ki.”

Sa Jesus nia fata sulia na maelana
(Matiu 16:20-28; Mak 8:30–9:1)

21 Sui sa Jesus ka fata talingai fuada fua
nao kera si farongoa lau ta wane ana ru
nai.
22 Ma nia ka fata laugo 'uri, “Nau, na
Wele nia Wane, nau kai nonifi ana ru
'oro ki. Ma na wane fanaonao ki, ma na
fataabu baita ki, ma na wane famanata
ana taki ki, kera kai noni'ela aku. Ma kera
kai saungi nau, sui ana oluna maedangi,
God kai tae nau fuana maurie.”
23 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri fuada
tafau, “Sa ti boroi 'ana ne doria kai leka
buriku, nao nia si manata 'abero sulia ru
nia doria ki ga 'ana talana. Maedangi ki
tafau nia kai nonimabe fuana lekalae 'i
buriku, sui boroi 'ana kada nia kai nonifi,
ma kai mae ana 'airarafolo.
24 Sa ti boroi 'ana ne noni'ela si leka
buriku sulia nia doria ka sasi 'ana sulia
kwaidoria nia ki tala'ana, nia kai talafia

* **9:14** Kera si tomainia go 'afe ki fainia wele ki ne kera fanga laugo laona okue ne.

na maurie firi. Boroi ma dia sa ti boroi
'ana ne nao nia si sasi sulia kwaidoria
nia ki tala'ana, ma nia nonimabe kai mae
sulia nia leka buriku, nia kai too ana
maurie firi.
25 Dia ne na wane to ana ru ki tafau
laona molagali, kada nia mae, ma nia kai
to tau fasia God, ru nai si fulia go ta lealae
fuana.
26 Ma dia ta wane nia 'eke ani nau fainia
fatalaku, 'urinai Nau, na Wele nia Wane,
nau kai 'eke laugo ana nia, ana kada nau
dao mai fainia na ngwasinasinae nau,
ma na ngwasinasinae Maa nau, ma na
ngwasinasinae 'ainsel abu ki laugo.
27 Nau ku saea na fua mulu, tani wane
amulu 'i seki laugo, nao kera si mae leleka
kera ka ada to'ona God kai gwaungai ana
wane nia ki."

Sa Jesus nia fatainia ngwasinasinalana ma
na nikilalae nia
(Matiu 17:1-8; Mak 9:2-8)

28 Bobola fainia kwalu maedangi ki 'i
burina ne sa Jesus saea ru nai ki, nia ka
talaia sa Pita, sa Jon, fai sa Jemes, ma kera
ka ra 'i gwauna te fa uo fuana folae.
29 Ma kada sa Jesus nia fo ana, na
maana ka tatala ka ngwasinasina, ma na
maku nia ki ka kwao ma ka ngwasinasina
'asiana.
30 Ma 'ali'ali go ro wane ki keroa to
laugo senai, ma keroa ka fata fainia sa
Jesus. Keroa ne sa Moses ma sa Elaeja.
31 Ma keroa ka sakatafa mai 'i laona
na ngwasinasinae 'i langi, ma keroa ka
fata fainia sa Jesus sulia na maelana ma
lekalana fasia na molagali 'uria 'i langi ne
nia kai faali'afua 'i Jerusalem.
32 Boroi ma sa Pita ma na ro wane
kwaimani nia ki, kera ka maleu na 'ada.
Sui ana kada kera 'ada na, kera ka ada
to'ona na ngwasinasinalana sa Jesus ma
na ro wane ne keroa uu fainia ki.
33 Ma ana kada ne ro wane nai ki keroa
sasi fuana lekalae fasia sa Jesus, sa Pita ka
fata 'uri fuana, "'Aofia 'ae, nia lea 'asiana
fua kalu ka to amalu 'i seki. Alu kalu kai
saungainia olu 'o'obe ki, ta ai fuamu, ta ai
fuana sa Moses, ma ta ai fuana sa Elaeja."
(Nia ulafusia laugo 'ana ru ne nia saea.)
34 Ma kada sa Pita nia fata go ana 'ua,
te gwa dasa nia dao ma ka nunu fafida.
Ma na olu fafurongo ki, kera ka mau ana
kada ne gwa dasa nai nia leka mai ka dau
fafida.
35 Ma te linge fatae talo mai fasia 'i
laona na gwa dasa nai ma ka 'uri, "Nia
ne na wele nau. Nau ku filia na. Mulu
rongo sulia!"
36 Ma kada linge fatae nai nia suina,
taifilia sa Jesus na ne nia to fainia na olu
fafurongo nia ki senai. Ma kera ka nofo
fafia na ru nai, ma ana kada nai nao kera
si farongoa na ta wane ana ru ne kera ada
to'ona.

Sa Jesus nia ifulangainia anoeru ta'a fasia na
wane fi baita
(Matiu 17:14-18; Mak 9:14-27)

37 Sui fai maedangi 'i burina ru nai ki, sa
Jesus fainia olu fafurongo nia ki, kera ka
koso mai fasia gwauna fa uo ne sa Jesus
nia tatala ana, ma na wane 'oro ki kera ka
dao to'ona sa Jesus.
38 Ma te wane fasia na okue ne nia akwa
ka fata 'uri, "Famanata 'ae, nau ku gani
'oe, 'oe ifulangainia kau anoeru ta'a ne
fasia na wele nau, sulia nia ne te wele
mutai nau na.
39 Na anoeru ta'a nia olofia 'ali'ali go,
ma nia ka akwa baita, ma ka 'ui 'ania
'i ano ma ka lebetainia, ma na ngiduna
ka ngingisu. Kada nia saungia, nia ka
'afitai 'asiana fuana suilae fasia, ma ka
famalagaigaia 'asiana.
40 Nau ku gania fafurongo 'oe ki fuana
ifulangailana fasia, boroi ma nia 'afitai
'asiana fuada."
41 Sa Jesus ka fata 'uri, "Kamulu man-
atamulu ngasi 'asiana, ma wane ta'a ki!
Mulu nao si famamana nau 'ua! Nau ku
noni kulua na ana abu fitoe ne kamulu.
Nau ku to fai kamulu ka dao na 'uri, fulina
kamulu ka famamana nau na." Sui nia ka
fata 'uri fuana wane nai, "'Oe ngalia mai
na wele 'oe 'i seki."
42 Ana kada ne wele nai nia dao mai ana
kula ne sa Jesus nia uu ana, na anoeru
ta'a nai nia ka fi 'ui 'ania wele nai 'i ano,
ma ka lebetainia. Ma sa Jesus ka balufia
na anoeru ta'a nai, ma nia ka fi sakatafa
fasia wele nai, ma na tolana wele nai ka fi
lea, ma sa Jesus ka kwatea wele nai fuana
maa nia.

43 Ma na wane ne kera oku ki, kera ka
kwele 'asiana ana nikilalana God.

Na ruana kada ne sa Jesus nia fata sulia na maelana
(Matiu 17:22-23; Mak 9:30-32)

Ana kada ne wane ki kera kwele ga 'ada
'ua ana ru ne sa Jesus nia fulia ki, nia ka
fata 'uri fuana fafurongo nia ki,
44 "Nao kamulu si manata buro ana na
ru ne nau ku saea fua mulu ki. Nau, na
Wele nia Wane, kera kai kwate nau laona
'abana malimae nau ki."
45 Boroi ma fafurongo nia ki kera si
saitamana te ne nia fadaa ana farongoe
ne nia saea. God nia safungainia na
fadalana farongoe ne fasida. Ma kera
mau laugo fuana ledilae 'uria fadalana
farongoe nai.

Sa ti ne nia baita 'asiana
(Matiu 18:1-5; Mak 9:33-37)

46 Ma na fafurongo nia ki kera ka
olisusu 'i safitada kwailiu fuana sa ti ada
ne nia talingai ka tasa.
47 Ma sulia ne sa Jesus nia saitamana
manatalada, nia ka ngalia te wele, ma ka
fauua 'i matangada,
48 ma ka fata 'uri fuada, "Dia sa ti ne 'oe
kwaloa ta wele 'uri sulia ne 'oe famamana
nau, 'oe kwalo nau lau go. Ma dia sa ti ne
'oko kwalo nau, 'oe kwaloa laugo God ne
nia odu nau mai, sulia sa ti ne 'oe fatu'u
'oe talamu 'i safitamulu, 'oe ne wane baita
ne gwaungai fafi kamulu tafau."

Sa ti ne si tatae suali kamulu, nia to fai kamulu
(Mak 9:38-40)

49 Sui sa Jon ka fata 'uri, "'Aofia 'ae, kalu
ada to'ona te wane nia ifulangainia na
anoeru ta'a ki ana satamu, ma kalu ka luia
fasia sasilana, sulia nia nao lau ta wane
ana tooa kulu."
50 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Nao
kamulu si luia lau, sulia sa ti ne nao si
tatae suali kulu, nia na wane fai kulu."

Na wane 'i Samaria ki kera noni'ela ana sa Jesus

51 Kada nia dao karangi na fuana sa
Jesus kai ra 'i langi, nia ka manata baita
ana lekalae 'uria 'i Jerusalem.
52 Ma nia ka kwatea wane ki kera ka
eta 'i nao ana. Kera leka, ma kera ka dao
ana te fere ana na bali lofaa 'i Samaria
fua kera ka sasi akau ana ru ki tafau
makwalia.
53 Boroi ana na wane ki senai nao kera
si doria go kwalolana, sulia nia na wane
Jiu lalau ne nia leka 'uria 'i Jerusalem.
54 Ma kada na ro wane ana fafurongo
nia ki sa Jemes ma sa Jon, keroa ada
to'ona ru nai, keroa ka fata 'uri fuana,
"'Aofia 'ae, nia 'uta? 'Uri ma 'oe doria karo
ka gani 'uria ta ere fasia mai 'i langi fua
kai sarufida tafau?"
55 Sui sa Jesus ka abulo ma ka ngatafi
keroa.
56 Ma keroa ka leka na 'ada 'uria ta fere
'e'ete.

Lekalae burina sa Jesus ne 'uri
(Matiu 8:19-22)

57 Ma ana kada kera leka na sulia na
taale, te wane ka fata 'uri fuana sa Jesus,
"Nau ku doria nau leka fai 'oe 'i fai boroi
'ana ne 'oe leka 'uria."
58 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, "Nao nia
ngwaluda. Na fa kui kwasi ki kera too ana
na kula kera ki fuana tiolae, ma na fa no
ki laugo kera ka too ana na nui kera ki.
Boroi ma nau, na Wele nia Wane, nau nao
si too ana ta lume fuana maleulae ana."
59 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana te wane
lau, "'Oe leka mai fai nau."
Boroi ma na wane nai ka fata lalau 'uri,
"'Aofia 'ae, 'oe alamatainia nau ku leka,
faitoli basi ana maa nau sui nau ku fi leka
kau suli 'oe."
60 Ma sa Jesus ka olisia ma ka 'uri fuana,
"Alamatainia na wane ne kera mae ki,
kera ka faitoli ada talada. Ma 'oe leka, ma
'oko 'ainitalo sulia na 'Initoe God."
61 Ma te wane lau ka fata 'uri, "'Aofia
'ae, nau ku leka mone 'i burimu. Boroi
ma, 'oe alamatainia nau leka ma ku
alualu basi ana wanefuta nau ki."
62 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, "Ta wane
ne nia doria kai leka fai nau, ma nia ka
manata baita sulia na ru ne nia fasia ki,
nao nia si bobola fainia God ka 'initoa
fafia maurilana."

10

Sa Jesus nia kwatea fiu akwala ma ro fafurongo nia ki

1 'I burina na ru nai ki, na 'Aofia sa Jesus
ka filia fiu akwala ma ro wane ki, ma ka

kwatea kera ka leka ro wanea fua kera ka
leka 'i naona 'uria fere ki tafau go ne nia
manata fua lekalae 'uria.
2 Ma nia ka fata 'uri fuada, “Na wane ne
kera sasi akau na fuana famamanalae ana
God ki, kera dia na ru 'oro ki 'i laona oole
fuana konilada. Boroi ma, wane fuana
konilana na ru nai ki, kera si 'oro. Nia
ne, mulu fosia God fua nia kai kwatea mai
wane ni rao ki fai kamulu.
3 Mulu leka na. Nau ku eresi kamulu
dia na kale sipsip ki 'i safitana na fa kui
kwasi ki, sulia wane 'oro ki kera doria
kera ka fali kamulu.
4 Nao kamulu si ngalia ta malefo, ma
nao ta ngwai, ma nao ta tae butu. Ma
nao kamulu si 'abero ana fatalae fainia ta
wane sulia taale.
5 Ma kada kamulu ru ana ta lume, mulu
fata 'uri, ‘God kai falea kamulu, ma na
aroaroe nia ka to fai kamulu 'i laona na
lume ne.’
6 Ma dia na wane ne nia to senai nia
kwalo kamulu 'ana aroaroe, na falealae
kamulu kai to laugo fainia na wane nai.
Ma dia ka nao, na falealae nai ka oli laugo
mai fua mulu.
7 Mulu to 'i laona na lume nai, ma
mulu 'ania, ma mulu kufia ta ru ne kera
kwatea fua mulu. Sulia na wane ne nia
rao, nia kai ngalia 'ana na folifolia nia.
Kamulu kai to ngado, ma nao kamulu si
lae kwailiu ana lume ki.

8 “Ma kada kamulu dao ana ta fere, ma
kera ka kwalo kamulu, mulu 'ania fanga
te ne kera kwatea fua mulu.
9 Ma mulu kai gura na wane matai ki 'i
laona na fere nai, ma mulu ka fata 'uri fua
na wane nai ki, ‘Kada God kai gwaungai
ana wane nia ki, nia dao karangi kamulu
na.’
10 Ma dia kamulu dao ana ta fere, ma
nao kera si kwalo kamulu, mulu ka leka
sulia na taale 'i laona fere nai, ma kamulu
ka fata 'uri,
11 ‘Na gegeona ano ana fere ne kamulu
ne rarau farana 'aemalu, kalu tafusia na
kau 'usi kamulu. Ne na fabasue na fua
mulu ne God ne kai keto kamulu sulia
mulu noni'ela ana rongolana fatalana.
Kamulu ka manata to'ona ru ne: 'Initoe
God nia dao karangi kamulu na.’
12 Nau ku saea fua mulu, ana fa dangi
ne God kai ketoa na wane ana molagali,
God kai kwatea na kwaekwaee fua na
wane ana fere ta'a be 'i Sodom. Boroi ma
nia ne kai kwatea na kwaekwaee baita
'asiana fuana wane ana fere ne ka liufia
wane ana fere be 'i Sodom!”

Fere baita ki nao kera si famamana sa Jesus
(Matiu 11:20-24)

13 Sa Jesus nia fata 'uri, “Nia ta'a 'asiana
na fua mulu ne kamulu to 'i Koresin.
Ma kamulu ne mulu to 'i Betsaeda ka
'urinai laugo. Sulia mulu si famamana na
fanadae 'oro be nau ku sasia fua mulu ki.
Dia kera sasia fanadae nai ki 'i Taea ma 'i
Saedon* 'i nao, na wane senai ki kera ka
gouru 'i ano, ma kera ka rufia maku bilia
ki, ma kera ka farafua nonida ana fue, fua
ne ka fatainia ne kera kari abulo tafau na
fasia abulo ta'alae kera ki.
14 Aia, ana fa dangi God kai ketoda
wane ana molagali ne, na kwaekwaee
kamulu ne kai baita ka liufia na wane 'i
Taea fainia Saedon ki.
15 Iu, kamulu na tooa 'i Kapaneam,
mulu fia God ne kai lafu kamulu 'uria 'i
langi. Boroi ma, nia ne kai 'ui 'ani kamulu
'i laona kula ni kwaekwaee.”
16 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana fa-
furongo nia ki, “Dia sa ti ne nia rongo
suli kamulu, nia rongo laugo suli nau. Ma
dia sa ti ne nia noni'ela 'ani kamulu, nia
noni'ela laugo 'ani nau. Ma dia sa ti ne nia
noni'ela 'ani nau, nia noni'ela laugo 'ana
God ne 'e odu nau mai.”
17 Ma na fiu akwala ma ro wane be kera
ka leka na. Ma ana kada kera oli mai,
kera ka eele 'asiana, ma kera ka fata 'uri,
“'Aofia 'ae, na anoeru ta'a ki boroi kera
rosuli kalu kada kalu ifulangainida ana
nikilalae 'oe!”
18 Sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Nau ku
ada to'ona sa Saetan 'e 'asia mai fasia 'i
langi dia meamea.
19 Mulu rongo basi! Nau ku kwatea
laugo na nikilalae fua mulu fua mulu ka
liu boroi ana baeko tolo ki ma na fafari
ki, ma nao kera si 'ala fifi amulu. Nau ku
kwatea na fua mulu na nikilalae ne baita
ka liufia sa Saetan na malimae kia. Nao
ta ru 'ana sa Saetan si fanonifi kamulu na.
20 Kamulu ka eele 'amulu sulia na
anoeru ta'a ki kera rosuli kamulu. Boroi

* **10:13** *'i Taea ma 'i Saedon:* Na ro fere baita ne ki, kera talo fainia ta'alae kera ki.

ma mulu ka eele amulu sulia God nia
kedea laugo na satamulu 'i langi."

Sa Jesus nia eele ma
ka tangoa God
(Matiu 11:25-27; 13:16-17)

21 Ma ana kada nai, Anoeru Abu ka
faeelea sa Jesus, ma nia ka fata 'uri,
"Maasi, 'oe ne 'oe gwaungai ana ru ki
tafau 'i langi ma 'i ano laugo. Nau ku
tango 'oe, sulia ne 'oe fatainia na ru ne
ki fuana wane ne kera dia wele tu'u ki,
ma 'oko safungainia ru ne ki fasia wane
ne kera fabaitada sulia kera saitamarue,
ma kera ada saitamana ru 'oro ki. Iu
Maasi, na ru nai ki nia 'urinai na sulia na
kwaidoria 'oe 'ua na mai 'i nao."
22 Sui sa Jesus ka fata 'uri, "Maa nau nia
kwatea ru ki tafau na fuaku. Ma taifilia
na Maa go ne nia saitamana na Wele nia.
Ma taifilia laugo na Wele tala'ana ne nia
saitamana Maa nia, ma taifilia go wane ne
na Wele nia filida fuana fatailana fuada
ki, ne kera saitamana na Maa."
23 Sui sa Jesus ka abulo fuana fafurongo
nia ki taifilida, ka fata 'uri fuada, "'Oilakie
fua mulu, sulia kamulu ada to'ona na ru
ni kwelelae ana ki 'i ta'ena.
24 Nau ku saea fua mulu, na profet 'oro
ki ma na kingi 'oro 'i nao ki, kera doria
laugo adalae to'ona na ru ne kamulu ada
to'ona 'i ta'ena ki, boroi ma kera nao si
ada to'ona. Ma kera ka doria 'asiana
rongolana na ru ne kamulu rongoa 'i
ta'ena ki, boroi ma kera nao si rongoa."

Na tarifulae sulia na wane lea 'i
Samaria

25 Te wane famanata ana taki ki, nia
leka mai siana sa Jesus. Nia doria ka
ilito'ona, ma ka fata 'uri, "Wane Famanata
'ae, ta te ne nau sasia fua nau ku too ana
na maurie firi?"
26 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri fuana,
"Te ne na Kekedee Abu ki saea? 'Uri ma
'oe malingai 'uta ana?"
27 Ma na wane nai nia olisia ka fata
'uri, "'Oe kwaimani ana God 'oe, ana man-
atamu tafau, ma ana mangomu tafau, ma
ana nikilalamu tafau, ma ana liomu tafau.
Ma 'oe kwaimani ana tolamu ka dia laugo
ne 'oe kwaimani amu talamu."
28 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, "Na
olisilae 'oe nia saga. 'Oe sasi 'urinai, fua
'oko mauri."
29 Boroi ma na wane famanata nai, nia
doria kai fatainia ne na tolana 'e 'o'olo ga
'ana, ma nia ka ledia lau sa Jesus ka 'uri,
"Sa ti mone ne na tolaku ki ne nau ku
kwaimanie fuada?"
30 Ma sa Jesus 'e saitamana wane Jiu ki
kera noni'ela ana wane 'i Samaria ma nia
ka olisia ka 'uri, "Te wane Jiu nia to mai
'i Jerusalem ma ka leka 'uria 'i Jeriko. Ma
kada nia leka ga 'ana 'ua sulia na taale, na
wane fofolo beli ki kera ka namusia, ma
kera ka ngalia na ru nia ki tafau fainia
na maku nia ki. Ma kera ka kwaea leka
nia ka maebuatamarakwa na, ma kera ka
leka na 'ada fasia.
31 Ma ana kada nai, te fataabu ana na
Beu Abu God nia leka laugo sulia na taale
nai, ma kada nia ada to'ona na wane be,
nia ka gali laugo 'ana sulia ta bali taale,
ma ka leka laugo 'ana fasia.
32 Sui, te wane rao kwai'adomi laona na
Beu Abu God nia ka leka laugo mai sulia
na taale nai. Ma kada nia dao senai, nia
ka ada to'ona na wane be. Boroi ma nia
gali laugo 'ana fasia ana ta bali taale, ma
ka leka laugo 'ana fasia.
33 Sui ta wane fasia na bali lofaa 'e'ete 'i
Samaria nia leka laugo mai sulia na taale
nai. Kada nia ada to'ona na wane be, nia
ka kwaimanatai 'asiana fuana.
34 Ma nia ka leka mai siana, ma ka
taufia na maale nia ki ana na ngwaingwai
ma na waeni, ma ka 'afua. Sui nia ka lafua
'i fafona na dongki nia, ma ka ngalia na
'uria te lume fuana folilana fuana tolae 'i
laona, ma nia ka ada sulia senai.
35 Ma ana ruana fa dangi, nia ka lafua
ro ngingisi malefo ki ne bobola fainia
folifolia fuana ro maedangi ki, ma ka
kwatea fuana wane ne nia ada sulia na
lume nai, ma ka fata 'uri fuana, "'Oe ada
sulia na wane ne, ma ana kada ne nau oli
lau mai, nau duua tafau na malefo ne 'oe
'adomia ana ki.' "
36 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana, "'Oe
manata 'uta? Sa ti ana olu wane nai ki
kera saea ana tolana fuana wane be na
wane fofolo beli ki kera kwaea?"
37 Ma na wane famanata ana taki ki ka
fata 'uri, "Na wane ne nia kwaimanatai
fuana."

Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “'Oe leka, ma 'oe ka sasi laugo 'urinai.”

Mata fainia ni Mary

38 Kada sa Jesus ma na fafurongo nia ki kera leka 'uria 'i Jerusalem, kera ka dao ana te fere, ma te keni ne satana 'i Mata ka kwaloa sa Jesus 'uria 'i lume nia.
39 Ma na sasina ni Mary ka to karangia na 'aena na 'Aofia, ma ka fafurongo 'ana fuana famanata sa Jesus ki.
40 Ma na manatana 'i Mata ka 'abero sulia nia go ne nia sasia na raoe ki tafau 'i lume. Ma nia ka leka mai siana sa Jesus, ka fata 'uri fuana, “'Aofia 'ae, 'uri ma, 'oe si manata 'abero go sulia na sasiku ne nia fasi nau ga 'ana, ma nau ku sasia ga 'aku na raoe ne ki tafau taifili nau? 'Oe saea fuana fua nia ka leka mai ka 'adomi nau!”
41 Ma na 'Aofia olisia ka 'uri, “Mata 'ae, 'oe manata ruarua ma na manatalamu ka 'abero na sulia ru 'oro ki.
42 Boroi ma te ru go ne nia talingai. 'I Mary nia filia, ma nia 'afitai ta wane ka lafua na fasia.”

11

Sa Jesus famanata sulia na folae
(Matiu 6:9-13; 7:7-11)

1 Ana te maedangi, sa Jesus nia foa ana te kula. Ma kada nia foa ka sui go, te wane ana fafurongo nia ki ka fata 'uri fuana, “'Aofia 'ae, 'oe famanata kalu ana folae dia be sa Jon nia famanata laugo na fafurongo nia ki ana folae.”
2 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Kada kamulu foa, mulu ka fata 'uri,
‘Maasi,
Kalu doria wane ki tafau kera ka fabaita na satamu, sulia nia abu 'asiana.
Dao mai ana gwaungaie 'oe fafia mauri-lana wane ki tafau.
3 Ma 'oe kwatea mai na fanga fua malu ne nia bobola fua malu sulia maedangi ki.
4 Ma 'oe manatalugea na ta'alae kalu ki, dia laugo ne kalu manataluge ana ta'alae wane ki tafau ne kera sasia ru ta'a ki fua malu.
Ma 'oe nao si ala'ani kalu fuana ilitoe ka liufi kalu.’ ”
5 Ma sa Jesus ka fata ana te tarifulae 'uri fuana fafurongo nia ki, “Dia ta wane ana kamulu leka siana na wane kwaimani nia 'i lume nia laona tofungana rodo, ma ka fata 'uri fuana, ‘Wane nau 'ae, 'oe kwate basi mai ta olu fa beret fuaku,
6 sulia te wane kwaimani nau laugo, nia to mai ana fere tau, ma nia ka dao mai siaku. Boroi ma nao nau si to ana ta fanga ne nau kwatea fuana.’
7 Ma na wane kwaimani nai nia laona lume ka fata 'uri, ‘Nao 'oe si fa'abero nau lau! Na mae nia bilaki na, ma na wele nau ki kalu ka maleu tafau na. Nia 'afitai nau ku tatae lau fuana kwatelana ta ru fuamu.’
8 Aia, nau ku saea fua mulu, boroi 'ana dia nao nia si doria sasilana ta ru, dia na wane nai nia gani, ma ka inau ana ganilae, na wane ne 'i laona lume, nia kai tatae ma ka kwatea na ru ki tafau ne nia doria. Ma nia nao si sasia lau sulia na wane nai ne na wane kwaimani nia, boroi ma sulia ne nia inau na ana ganilae.
9 Nia ne nau ku saea fua mulu, kamulu ka gania God fua mulu ka ngalia ru ne kamulu gani 'uria. Kamulu ka nanisia ru ne kamulu bobo 'uria ki ana God, ma nia ka 'adomi kamulu fua mulu ka dao to'ona. Kamulu ka kidikidi ana na mae, ma God kai 'ifi fua mulu.
10 Sulia wane ki tafau ne kera gani ana God, kera ka ngalia na ru ne kera gania. Ma na wane ki tafau ne kera nanisia ru kera doria ki ana God, kera kai dao to'ona. Ma wane ki tafau ne kera kidikidi ana na mae, God kai 'ifi fuada.
11 “'Uri ma, sa ti amulu na maa ki, ne dia na wele 'oe nia gania ta ie, 'oe kwatea lalau na fa tafo fuana?
12 Ma dia na wele 'oe nia gania ta falaka karai, 'oe kwatea lalau ta fafari fuana? Nao 'asiana!
13 Sui boroi 'ana kamulu tafau wane ta'a ki, kamulu saitamana kwatelana ru lea ki fuana wele kamulu ki. Boroi ma na Maa kamulu ne nia 'i langi, nia lea ka liufi kamulu. 'Urinai ne nia ka kwatea na Anoeru Abu fuana wane ki ne kera gani nia 'uria!”

Sa Jesus ma sa Saetan
(Matiu 12:2-30; Mak 3:20-27)

14 Ana te kada, sa Jesus nia ifulangainia te anoeru ta'a fasia te wane ne ngiduna

nia 'e ato. Ma kada anoeru ta'a ne nia tafi
fasia, nia ka fata lau. Ma na tooa 'oro ne
kera oku senai, kera ka kwele.
15 Ma tani wane ada kera ka fata 'uri,
"Sa Jesus ifulangainia na anoeru ta'a ki
ana nikilalae sa Saetan, na 'inita anoeru
ta'a."*
16 Ma tani wane ada, kera doria kera ka
ilito'ona sa Jesus. Ma kera ka gania fua
nia ka fulia ta fanadae fua ka fatainia God
ne odu nia mai.
17 Ma sulia ne sa Jesus nia saitamana go
ana na manatalada, nia ka fata 'uri fuada,
"Dia tooa laona ta fere baita kera fualia
kera talada, 'urinai na fere baita nai kai
takalo na. Ma dia ne wane, ma na 'afe,
ma na wele nia ki, kera fua fai kera talada,
nia 'afitai fuana kera ka to oku.
18 Ma na 'initoe sa Saetan ne 'urinai
laugo. Dia sa Saetan kai fua fainia tooa
ne kera leka sulia, 'urinai kera kai takalo
kwailiu go. Nau ku saea ru nai ki, sulia
kamulu saea nau ku ifulangainia anoeru
ta'a ki ana nikilalae sa Saetan.
19 Aia, ma kamulu saea nau ku ifu-
langainia anoeru ta'a ki ana nikilalae sa
Saetan. 'Urinai ma nikilalae sa ti mone ne
tani fafurongo amulu ifulangainia anoeru
ta'a ki ana? Sa Saetan? Nao 'asiana! Sulia
ru nai ki, nia fatainia ne kamulu garo.
20 Nau ku ifulangainia anoeru ta'a ki
ana nikilalae God. Ma nia ka fatainia fua
mulu ne 'Initoe God fafia wane ki 'e dao
karangi na mai siamulu."
21 Sa Jesus ka fata lau sulia te tarifulae
ka 'uri, "Dia ta wane ramo nia sasi akau
ana raunge nia ki fuana firue, ma ka folo
lea 'usia na lume nia, nia 'e 'afitai ta wane
ka belia na ru nia ki 'i laona lume nia.
22 Boroi ma dia ta wane ne nia nikila ka
liufia, nia leka mai, ma ka fua fainia, nia
ka fi liufia nia, ma na wane nai ka fi ngali
tafau na 'ana raunge nia ki ne nia fito'ona
ki, ma ka tolingia tafau na ru nia ki fuana
wane kwaimani nia ki.
23 "Ma sa ti ne nao nia si leka mai
buriku, nia na malimae nau. Ma sa ti
ne nao si kwai'adomi aku fuana konilana
mai wane ki siana God, nia ka takalongai
kera fasia God."

Olilana mai anoeru ta'a
(Matiu 12:43-45)

24 Sa Jesus ka fata lau 'uri, "Kada kera
ifulangainia anoeru ta'a nia leka fasia
ta wane, nia ka kali kwailiu laona lofaa
'eke'eke, ma ka nani 'uria ta kula fua nia
kai to lau ana. Ma dia nia nani ma ka nao
na, nia kai manata 'uri, 'Nau oli 'uria na
wane be nau ku to mai ana 'i nao, ma nau
ku leka mai fasia.'
25 Ana kada nia oli mai ka dao, nia ka
ada to'ona wane be nia kwaitaboi ma ka
fa'o'olosia na maurilana tafau.
26 Kada nia ada to'ona ne nia 'urinai, nia
ka oli, ma ka talaia lau mai ta fiu anoeru
ne ta'a ka liufi nia, kera ka leka mai, ma
kera ka to na 'i laona wane be. Ana kada
nai, na tolana wane nai ka fi ta'a ka liufia
na 'i nao."

Na eelea mamana

27 Kada sa Jesus nia saea ru nai ki fuada
tafau, te 'afe 'i laona okue nai ka akwa
'uri, "Na keni ne nia fafuta 'oe ma ka
fasusufi 'oe mone nia eele ka baita."
28 Boroi ma sa Jesus nia olisia ka fata
'uri, "Mamana 'asiana. Boroi ma wane
ne kera rongoa fatalana God, ma kera ka
rosulia, kera lalau ne kera eele ka baita."

Wane ki kera doria sa Jesus kai fulia ta fanadae
(Matiu 12:38-42)

29 Ma kada ne tooa 'oro kera koni ka-
likalia mai sa Jesus, nia ka fata 'uri fuada,
"Kamulu wane ta'ena, kamulu wane ta'a
ki. Sulia kamulu doria adalae to'ona
ta fanadae ne kai fatainia nikilalae God,
boroi ma nia ka 'afitai fua mulu fuana
adalae to'ona. Kamulu kai ada to'ona go
amulu na fanadae dia na ru be nia fuli
fuana sa Jona na profet.†
30 Na ru ne fuli fuana sa Jona, nia dia ta
maetoto ne fatainia fuana tooa 'i Ninifa ki
ne nia leka mai fasia God. Na ru ne fuli
fuaku nia dia ta maetoto ne fatainia laugo
ne God kwate nau mai, na Wele nia Wane,
fuana wane ki ana kada ne.
31 Ma ana kada God kai ketoa na wane
ki, na gwaungai keni 'i Siba, nia kai tatae
laugo fua faorailae sulia na garoe kamulu.
Na keni ne nia sasi 'urinai, sulia nia leka
mai fasia fere nia ne 'e tau fua rongolana
liotoe sa Solomon na kingi. Ma te wane
talingai ka liufia sa Solomon nia to ga 'ana

* **11:15** Ta sataeru laugo ana sa Saetan ne sa Bielsebul.
† **11:29** Ada to'ona Matiu 12:40

fai kamulu. Sui boroi 'ana, nao mulu si doria go rongolana.

32 Ma ana kada God kai ketoa wane ki, wane ne kera to 'i Ninifa, kera kai tatae fua kera ka fata sulia na garoe kamulu ki. Kera sasi 'urinai, sulia kera kari abulo na fasia na ta'alae kera ki, ana kada sa Jona 'ainitaloa fuada. Ma te wane nia talingai ka liufia sa Jona nia to na fai kamulu. Sui boroi ana, nao mulu si kari abulo go fasia ta'alae kamulu ki."

Famanatalae sa Jesus dia na kwesu
(Matiu 5:15; 6:22-23)

33 Sa Jesus fata 'uri, "Nao ta wane si fasarua na fa kwesu, ma nia ka saufinia naoma ka alua 'ana farana ta tiu. Kada nia fasarua fa kwesu ka sui, nia ka alua na ana kula fuana daurangailana na kwesu, fua sa ti ne nia ru mai laona lume, nia saitamana ka ada to'ona madakwalana.

34 Dia nao 'oe si ada to'ona na madakwalae ne, maamu ne ta'a, ma 'oe to ga 'amu laona maerodo. Sulia dia na maamu 'e lea ma 'oe to laona na madakwalae ne, na maamu ne dau talaia mai madakwalae laona nonimu.

35 Mulu ka madafi kamulu suli dia mulu noni'ela ana na madakwae nau, ma laona maurilamulu nia 'e rodoa.

36 Dia kamulu fungu ana madakwalae, nao na ta kula lau ana noni mulu ne ka susia na madakwalae, 'urinai ne nia ka dia ne kamulu to ana kula ne kwesu nia saru fola ana."

Sa Jesus balufia na Farasi ki ma wane famanata ana taki ki
(Matiu 23:1-36; Mak 12:38-40)

37 Ana kada sa Jesus nia fata ka suina, te wane ana Farasi ki ka laefia fuana fangalae 'i lume nia. Sa Jesus ka leka fainia, ma ka fanga fainia.

38 Ma na Farasi ne ka kwele 'asiana, sulia nia ada to'ona sa Jesus nao nia si taufia go na 'abana 'i naona na fangalae.

39 Ma na 'Aofia ka fata 'uri fuana, "Kamulu Farasi ki, mulu manata 'abero 'asiana fuana taufilana na ru ki ana bali 'i maa ana titiu ni ku ki, ma na ru ni fangalae kamulu ki. Boroi ma 'i laona na maurilamulu kera fungu ana ru ta'a ki tafau.

40 Kamulu oewanea 'asiana! God nia saungainia na bali 'i maa ana ru ki tafau, nia laugo ne saungainia laona ru ki.

41 Aia, mulu kwatea te ki ne nia laona titiu ni ku kamulu ki, fainia te ki ne nia fafona tae ru kamulu ki fuana wane siofa ki, fua ru kamulu ki tafau kai falu 'i maana God.

42 "Ta'a 'asiana fua mulu Farasi ki, sulia kamulu kwatea go amulu fuana God ta bali ana tangafuluna ngingisi fanga kamulu ki ne kamulu fasia 'i laona oole kamulu ki. Boroi ma nao mulu si manata 'abero go fuana fa'o'olosilana tolae kamulu ki fainia tolamulu faida, ma na kwaimanie kamulu ki fuana God. Nia lea ne mulu sasia ka ru ana kwatelana tangafuluna ngingisi fanga kamulu ki fuana God, boroi ma mulu manata to'ona laugo na ru baita ana kwaimanie ana God ma na tolamulu ki tafau.

43 "Ta'a 'asiana fua mulu Farasi ki, sulia kada kamulu leka laona beu fuana folae mulu doria gouru ana kula ni gourue fuana wane baita ki. Ma kada mulu leka 'i maana usie ki, mulu doria wane ki kera ka fa'inito kamulu.

44 Ta'a 'asiana fua mulu Farasi ki, sulia kamulu dia na kilu gwau ki ne kera nao si 'uia ta sulufaua 'i fafona, ma kada wane ki kera liu 'i fafona, kera nao si ada saitamana na ru moko ngwa'a ne nia 'i laona."

45 Sui te wane famanata ana taki ki ka fata 'uri, "Famanata 'ae, kada 'oe fata 'urinai, 'oe fata fali kalu laugo."

46 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Ta'a 'asiana fua mulu famanata ana taki ki, sulia mulu saungainia taki 'afitai 'oro ki fuana wane ki, ma ka 'afitai 'asiana fuada fua rolae sulida, ma nao mulu si kwai'adomi ada.

47 Ta'a 'asiana laugo fua mulu, sulia kamulu fakwanga fafona kilu gwau profet ki ka ada lea 'asiana, na profet be koko kamulu ki kera saungida.

48 Sulia ru nai ki, ne nia fatainia ne mulu alafafia sasilae ta'a ne koko kamulu ki kera sasi ada. Sulia kera saungida, ma mulu ka fakwanga kilu gwau kera ki.

49 Ma sulia ru nai, God ana liotoe nia, 'e fata 'uri, 'Nau kai kwatea kau tani profet, ma tani wane ni lifurongo ki fuada, boroi ma kera kai saungia tani ai ada, ma kera kai famalagaigaia laugo tani ai ada.'

50 Sulia nia 'urinai, na wane ki ana
unita wane ne, God kai keto kera fafia na
saungilana profet ki tafau, safali na mai
ana safalilana molagali ne,
51 safali mai ana maelana sa Abel leka
ka dao ana maelana sa Sekaraea‡ na wane
be kera saungia laona Beu Abu God 'i
safitana fulifue ma na kula abu. Ru
mamana ne nau ku saea fua mulu, na
wane ki ana unita wane ne, God kai keto
kera fafia maelana wane nai ki.
52 "Ta'a 'asiana fua mulu famanata ana
taki ki, sulia kamulu saufinia na ma-
manae God, fua wane ki nao si saita-
mana lau. Nao mulu si famamana laugo
ana, ma mulu ka susia na wane ki fasia
susulilana."
53 Ma ana kada sa Jesus nia leka na
fasia fere nai, na wane famanata ana taki
ki, ma na Farasi ki, kera ka safali fua
ngengelana, ma kera ka ledia na ru 'oro
ki.
54 Ma kera ka sasi 'uria sukelana sa
Jesus fuana daolae to'ona ta te ne nia saea
ka garo.

12

Famanatalae sulia kwalabasalae
(Matiu 10:26-27)

1 Ana kada nai laugo, fikute wane
bobola fainia molee ana to'oni wane, kera
oku mai fuana rongolana sa Jesus. Fikute
wane nai baita 'asiana ne kera urida
kwailiu na. 'I nao sui sa Jesus nia fi fata
fuana wane nai ki, nia eta fata basi 'uri
fuana fafurongo nia ki, "Mulu kai madafi
kamulu fasia rolae sulia manatae wane
ta'a Farasi ki, sulia kera wane kwalabasa
ki.
2 Ta te ne wane nia safungainia, God kai
fasakatafa. Ma na ru agwa ki, kera kai
saitamana laugo ana.
3 Ma te ne mulu saea 'i laona maerodo,
kera kai rongoa laona dangi fola. Ma te
ne mulu kwalaro ana laona alingana ta
wane ana ta kula banitai taifili kamoro,
kera kai farongoa ana wane ki tafau fua
kera ka rongo fola ana."

Maungia God
(Matiu 10:28-33; 12:32)

4 Sa Jesus ka fata lau 'uri, "Nau ku saea
fua mulu wane kwaimani nau ki 'ae, nao
kamulu si maungia sa ti ne kai saungia na
noni mulu, ma 'i burina nao kera si ilia go
ta ru ta'a lau ana mangomulu.
5 Boroi ma nau ku fatainia ti ne mulu
kai maungia, mulu maungia God. Sulia
nia na ne nia saitamana kai saungia
noni mulu, ma nia ka too laugo ana
nikilalae fuana 'ui 'ani lamulu laona kula
ni kwaekwaee. Iu, nau ku saea lau fua
mulu, God taifilia go ne mulu maungia.
6 "Na lima fa no tu'u ki, kera folida go
ana ka ro ngingisi malefo tu'u ki. Fa no
tu'u ki kera ka tu'u boroi 'ada, God nao si
manata buro go ana ta ai ada.
7 Na ifu ana gwaumulu ki boroi, God
susulia go ana tafau. Nia ne nao kamulu
si mau, sulia God nia manata baita ana
wane ki ka liufia na fa no tu'u 'oro ne ki."
8 Sui sa Jesus ka fata lau 'uri, "Nau
ku saea fua mulu, dia ta wane nia fu-
langainia 'i naofana wane ki ne nia na
fafurongo nau, 'urinai nau, na Wele nia
Wane boroi, nau kai fulangainia laugo 'i
naona 'ainsel God ki.
9 Ma dia ta wane kai tofe nau 'i maana
wane ki, nau kai tofe nia laugo fafia wane
nai 'i naona 'ainsel God ki.
10 "Ma dia ta wane ka fata fali nau,
God saitamana ka manatalugea ga 'ana.
Boroi ma dia ta wane ka fata falia na raoe
Anoeru Abu, God nao si manatalugea na
wane nai.
11 "Ma kera kai ngali kamulu 'uria keto-
lamulu 'i laona beu fuana folae naoma 'i
naona wane 'initoa ki. Ana kada nai, nao
kamulu si mau, ma nao kamulu si manata
'abero 'uria ta faoraie 'uta ne mulu kai
saea, ma mulu kai olisi kera ana.
12 Sulia kada nai, na Anoeru Abu nia
kai famanata kamulu ana ru ne mulu kai
saea ki."

Na tarifulae sulia na wane tooru oe-
wanea

13 Te wane 'i laona na okue nai, nia
fata 'uri fuana sa Jesus, "Famanata 'ae,
'oe saea fuana ai nao ku kai tolingia na
toorue karo ki ne maa karo nia fasia
fuamaro."

‡ **11:51** Sa Abel na wane 'o'olo eteta ne kera saungia laona Alangaie 'Ua. Ma sa Sekaraea na wane 'o'olo 'isi ne kera saungia laugo laona na Alangaie 'Ua.

14 Ma sa Jesus olisia ka 'uri, “Wane nau
'ae, sa ti ne nia kwatea na nikilalae fuaku
fuana ketolana ma fuana tolingilana na
ru 'uri ki 'i matangamoro?”
15 Ma nia ka fata 'uri fuada tafau, “Mulu
manata lea, fasi kamulu ka fi ogalulumi
ana ru ki. Sulia na maurie mamana wane,
nia 'e nao lau ana malefo naoma toorue
nia ki.”
16 'Urinai sa Jesus ka fata ana tarifulae
fuada ka 'uri, “Te wane tooru nia to ana
te ano lea ne nia fasia ru ki 'i laona, ma
ka ngeda na ru lea 'oro ki ne nia fasida 'i
laona.
17 Ma nia ka gouru ka manata 'ana sulia
nia talana ma ka 'uri, ‘Te ne nau kai ilia
ro? Sulia nao nau si to na ana ta kula
fuana taingailana na ru nau ki.
18 Iu, nau kai sasi 'uri, nau ku okosia na
'o'obe ne nau ku koni ru 'i laona ka sui,
nau ku saungainia lau tani 'o'obe falu ne
baita. Ma nau ku fi konia mai na fueru
nau ki ma tani ru lau 'i seki.
19 Sui nau kai fi fata lau 'uri fuaku
talaku, 'oilakie 'asiana fuamu! 'Oe to na
ana ru lea 'oro ki ne 'oe doria fuana
fangali 'oro ki. 'Oe gouru ko keso 'ae na
'amu! 'Oe fanga lea 'amu, ma 'oe ku na
'amu, ma 'oe sasia na 'amu ru ne fuana
kai faeelea maurilamu.’
20 Boroi ma God nia fata 'uri fuana, ‘'Oe
oewanea 'asiana! Laona fa rodo ne ta'ena
go ne 'oe mae, ma 'oe si saitamana sa ti
ne kai too ana na ru ne 'oe konia fuamu
talamu ki.’ ”
21 Ma sa Jesus ka fasuia na famanatalae
nai ka 'uri, “Nia kai fuli 'urinai laugo
fuana wane ne kera koni ru tafau fuada
talada ki, boroi ma 'i naona God kera siofa
'asiana.”

Fitoe ana God (Matiu 6:25-34)

22 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana fa-
furongo nia ki, “Nau ku saea fua mulu,
nao mulu si manata 'abero sulia te ne
kamulu kai 'ania, ma te ne kamulu kai ofi
fafia noni mulu.
23 Sulia na maurie ne, nia lea ka liufia
na fanga, ma na noni ne nia lea ka liufia
na maku ni ofi.
24 Ada to'ona na fa no ki, nao kera si
'abero go sulia raoe ana ta oole. Ma nao
kera si ngeda go ta fanga, ma kera si saun-
gainia go ta 'o'obe fuana alu fangalae.
Boroi ma God nia sangonida ga 'ana. Ma
God nia ada baita 'asiana amulu ka liufia
fa no ki. Nia ne, God kai sangoni kamulu
ga 'ana.
25 “Sui boroi 'ana kamulu ka manata
'abero sulia maurie kamulu ki, nia 'afitai
'asiana mulu ka ilia maurilamulu ka tau
tu'u lau.
26 Ma dia nao mulu si bobola go fainia
sasilana ka ru fuana fataulana mauril-
amulu, 'uta ne mulu kai manata 'abero
lalau ana ru 'e'ete ki?
27 “Mulu ada to'ona basi na takana 'ai
ne ki. Nao kera si rao go, ma nao kera si
saungainia go ta maku fuada. Ma nau ku
saea fua mulu, kera ada kwanga ka liufia
maku ne sa Solomon na kingi nia 'afisida
ki.
28 Ma na takana 'ai ki kera to ga 'ada
sulia ka kada kokoru, ma kera ka 'ui laugo
'anida laona ere. Sui ka 'urinai boroi ana,
God nia famasada ana ru lea ki. 'Uri
ma kamulu fitala sae God nao si famasa
kamulu laugo? Na fitoe kamulu ki nia
tu'u.
29 “Ma nao kamulu si manata 'abero
'asiana sulia te ne mulu kai 'ania, ma te
ne mulu kai kufia.
30 Sulia na wane ne kera to manata buro
ana God ki ne kera saitamana kera ka
manata 'abero sulia ru nai ki. Ma kamulu,
na Maa kamulu nia saitamana ka suina ne
kamulu bobo 'uria ru nai ki.
31 Mulu kai manata go sulia na maurie
ne God nia gwaungai ana, fua nia kai
kwatea fua mulu na ru ne kamulu dorida
ki.”

Famanatae sulia toorue 'i langi (Matiu 6:19-21)

32 Sui sa Jesus ka fata lau 'uri, “Kamulu
wane nau ki, sui boroi 'ana kamulu ka
dia na sipsip tu'u ki, nao kamulu si mau,
sulia God na Maa kamulu, nia eele 'asiana
fuana kwatelana 'Initoe nia fua mulu.
33 Mulu fafoli ana ru kamulu ki, ma
mulu kwatea malefo fuana wane siofa ki.
Dia kamulu kai sasi 'urinai, mulu kai to
ana gwa sukele fuana koni malefolae ki
'i langi ne nia 'afitai ka fura. Kamulu kai
konia na toorue kamulu ki 'i langi, ana
kula ne nia 'afitai kera ka fasuia, ma na
kula ne wane beli ki nao si dao ana, ma
nao ta subu si falida.

34 Sulia kada na toorue kamulu nia to 'i
langi, na maurilamulu nia agwai tafau na
'uria 'i langi. Ma kada na toorue kamulu
nia to laona molagali, na maurilamulu ka
agwai tafau na 'uria ru laona na molagali
ki.

Wane rao ki mulu ka adaada

35 “Mulu to adaada makwalia te ne kai
dao mai. Ma mulu rufia na maku kamulu
ki, ma mulu fasarua na kwesu kamulu ki,
36 dia wane rao ki ne kera makwalia na
wane 'initoa kera ne kai oli mai fasia ta
fafanga ana araie. Kada nia dao mai ma
ka malafo, kera 'ali'ali go kera 'ifingia na
mae fuana.
37 'Oilakie fua na wane rao nai ki ne
wane 'initoa kera nia dao to'oda, ma kera
ada ga 'ada 'ua, ma kera makwalia kada
nia oli mai ana. Nau ku saea na ru
mamana fua mulu, nia kai sasi akau, ma
ka fagouruda tafau, ma ka sangonida.
38 'Oilakie fuada dia nia dao to'oda
kera kwaimakwali, dia nia kai dao mai
laona tofungana rodo, naoma kada rodo
'i 'ofodangi!
39 “Ma mulu ka manata to'ona ru ne, dia
na wane ana lume nia saitamana ga ana
kada ne wane beli kai dao mai ana, nia
'afitai na wane beli ka ru laona lume nia.
40 Kamulu laugo, mulu kai to ni
kwaimakwali aku, na Wele nia Wane.
Sulia nau kai dao mai ana kada ne mulu
fia nao nau si dao mai ana.”

Tarifula sulia ro wane rao ki
(Matiu 24:45-51)

41 Sa Pita ka fata 'uri, “'Aofia 'ae. 'Uri
ma 'oe saea na tarifulae ne fua malu go
ne, naoma fuana wane ki tafau?”
42 Na 'Aofia nia olisia ka 'uri, “Mulu kai
dia na wane rao ne nia saitamarue ma
nia ka rao 'o'olo. Ma na wane baita kai
alu nia ka ada sulia na wane rao ki, ma
ka kwatea na fanga fuada ana kada fua
kwate fangalae.
43 Ma 'oilakie fuana wane rao nai ne
wane baita nia dao to'ona, ma nia sasia
ru nai ki ana kada ne nia dao mai ana
lume nia!
44 Nau ku saea na ru mamana fua mulu,
na wane baita kai alu nia ka ada sulia ru
nia ki tafau.
45 Boroi ma, ka ta'a 'asiana dia na wane
rao nai ka manata 'uri, ‘Na wane baita
nau, daolana mai nia tau 'ua,’ ma nia ka
safali fua kwaelana wane rao ki, ma na
keni rao ki, ma nia ka to ni fanga na 'ana
ma ka ku bubulo na leleka gwauna ka
bubulo na.
46 Sui ma na wane baita ka dao mai ana
ta maedangi ne nia nao si kwaimakwali
ana, ma ana kada ne nia ulafusi ga 'ana.
Na wane baita kai kwatea na kwaekwaee
baita fuana, ma ka alua ana na kula fua
wane ne nao si famamana ki.
47 “Ma na wane rao ne nia saitamana
te ne na wane baita nia doria nia ka ilia,
boroi ma nia nao si sasi akau ma si ilia
go na ru ne na wane baita nia doria, kera
kai kwatea kwaekwaee baita fuana.
48 Boroi ma na wane ni rao ne nao
nia si saitamana na ru ne wane baita
nia doria, ma nia ka ilia ru ne bobola
fainia kera kwaea fainia, kera kai kwatea
kwaekwaee tu'u go fuana.

“Dia God nia kwate takwala ana ru ki
fuana ta wane, God nia doria wane nai ka
olitainia tatakolae laugo ana ru ki fuana.
Ma dia God nia kwatea ru 'oro ki fuana ta
wane, nia ka doria laugo ru 'oro ki fasia
wane nai.”

Daroe sulia famamanalana sa Jesus
(Matiu 10:34-36)

49 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nau ku
leka mai fuana ukunilana na ere laona
molagali ne, ma nau ku doria na ere nai
kai safali saru na!
50 Nau kai ru laona fiie baita, ma man-
ataku si ngado leka fiie nai ka kali'afu.
51 'Uri ma kamulu kwaisae nau ku dao
mai fainia aroaroe fuana molagali? Nao
'asiana! Boroi ma nau ku dao laugo mai
fainia daroe.
52 Safali ana kada ne ka oli 'alaa, na
lume ne lima wane ki kera to 'i laona, kera
kai daro suli nau. Olu wane ki ana ta bali,
ma ro wane ki ana ta bali.
53 Na maa ki kera kai olisusu fainia na
wele fi baita kera ki, ma na wele fi baita ki
kera kai olisusu fainia na maa kera ki. Ma
na gaa ki kera kai olisusu fainia na wele
keni sari kera ki, ma na wele keni sari ki
kera kai olisusu fainia na gaa kera ki. Ma
na fungo keni ki kera kai olisusu fainia na
keni folia kera ki, ma na keni folia ki kera
ka olisusu fainia na fungo keni kera ki.”

Wane ki ulafusi mamanalana raoe sa Jesus ki
(Matiu 16:2-3)

54 Sa Jesus ka fata lau fuana fikute wane
ka 'uri, “Dia kamulu ada to'ona gwa dasa
ki kera ra mai fasia sulana sato, mulu
saitamana na ute kai to. Ma nia kai to
mamana na.
55 Ma dia na oru nia ra 'alaa mai, mulu
saitamana laugo nia kai 'ako'ako. Ma nia
kai 'ako'ako mamana na.
56 Kamulu na wane kwalabasa ki! Su-
lia kamulu saitamana adalae to'ona ma-
manga fainia na molagali, boroi ma nao
mulu si ada saitamana ru ne God fulia ana
kada ne ki.”

'Oe kai fa'o'olosia
'oe fainia God
(Matiu 5:25-26)

57 Sa Jesus nia fata lau ka fata 'uri, “'Uta
ne nao mulu si filia 'amulu ru 'o'olo ki
fuana sasilana?
58 Dia ta wane kai ngali 'oe fuana
kwaiketoilae, 'i naona ne kamoro ka
fata laona kwaiketoilae, 'oe ili 'uria
fa'o'olosilana ru ki 'i matangamoro. Sulia
dia nao 'oe si sasi 'urinai, ma nia ka ngali
'oe siana wane kwaiketoi, ma 'i burina
nia ka keto 'oe, nia fi kwate 'oe lau fuana
wane kani wane ki, ma na wane kani
wane ki fi alu 'oe lau laona beu ni kanie.
59 Ma nau ku saea fua mulu, dia nia
'urinai, nia 'afitai 'asiana fua 'oe ru fasia
na beu ni kanie, leka 'oe kwatea na malefo
'isi 'oe ne nia bobola fainia kwaekwaee
'oe.”

13

Kari abulo fasia ta'alae naoma 'oko mae

1 Ma ana kada nai laugo, tani wane ne
kera to 'i senai, kera farongoa sa Jesus ana
na wane fasia 'i Galili ki ne sa Paelat nia
saungida ka mae, kada kera fosia God.
2 Ma sa Jesus ka ledi kera 'uri, “'Uta?
Sulia ne tooa nai kera ka mae na 'urinai,
mulu kwaisae na tooa nai, ta'alae kera ki
nia baita ka liufia tani wane lau 'i Galili?
3 Nao 'asiana! Ma nau ku saea fua mulu,
dia nao mulu si kari abulo fasia na ta'alae
kamulu ki, kamulu tafau go ne mulu kai
mae laugo di kera.
4 Mulu manata 'uta sulia na akwala ma
kwalu wane be ki laona fere 'i Saelom ne
lume baita nia 'asia fafida, ma kera ka
mae tafau? 'Uri ma, mulu kwaisae ru nai
nia fatainia ne kera na ne wane ta'a ki,
ka liufia na wane ne kera to 'i laona fere
'i Jerusalem ki?
5 Nao! Nau ku saea fua mulu, dia nao
mulu si kari abulo fasia na ta'alae kamulu
ki, kamulu tafau mulu kai mae laugo di
kera.”

Na tarifulae sulia na 'ai figi ne nao si fungu

6 Sui sa Jesus ka fata fuada ana tarifulae
ne ka 'uri, “Te wane nia fasia te 'ai ne kera
saea ana na figi 'i laona na oole nia. Ana
te kada, nia leka ma ka nani 'uria tani
fueru 'i gwauna 'ai nai, ma nao nia si ada
to'ona go ta fueru ana.
7 Ma nia ka fata 'uri fuana wane ne
rao 'i laona na oole nia, ‘Ada to'ona basi,
olu fangali ki nau ku adaada mai 'uria na
fueru ki, ma nao nau si ada to'ona go ta
fueru ana. 'Uri 'oe tofua na 'amu! 'Uta ne
nia ka to ga 'ana fuana susilana na ano
fuana raoe?’
8 Boroi ma na wane ni rao nai nia
olisia ka fata 'uri, ‘Wane baita 'ae, 'oe
alamatainia na 'ai ne ka to basi 'ana sulia
lau ta te fangali. Nau kai 'elia ta kakaloe
kalikalia, ma nau ku alua tafu ki 'i 'aena,
fua ka falea na ano ne.
9 Ma dia na 'ai ne ka fungu ana fueru
ki ana fangali lo mai, nia lea. Ma dia ka
nao, 'oko tofua na 'amu.’ ”

Sa Jesus nia gura te 'afe ana na Sabat

10 Ana te Sabat, sa Jesus nia famanata 'i
laona te beu fuana folae.
11 Ma te keni nia to 'i senai ne na anoeru
ta'a nia dosia na sulina ka bu, ma nia ka
matai sulia akwala ma kwalu fangali ki,
ma nao nia si bobola fua ne nia uu 'o'olo.
12 Ma kada sa Jesus nia ada to'ona, nia
saea mai siana ka fata 'uri fuana, “'Oe
'akwa na fasia na mataie ne saungi 'oe.”
13 Ma nia ka alua 'abana 'i fafona sulina,
ma ana kada nai go, na keni nai ka tatae
'o'olo, ma ka tangoa God.
14 Ma kada fanaonao ana beu fuana
folae nai nia ada to'ona sa Jesus ne 'e
gura na keni ne ana Sabat, nia oli ma
ka guisasu 'asiana, ma nia ka fata 'uri
fuana wane nai ki, “Ono maedangi ki ne
fuana sasilana raoe kamulu ki. Ma ana

maedangi nai ki laugo ne, mulu leka mai
fuana gurae. Nao mulu si leka mai fuana
gurae ana Sabat."
15 Ma na 'Aofia nia olisia ka fata 'uri,
"Kamu wane kwalabasa ki! Sulia kamulu
'idufa sasia go raoe ki kada kamulu lugea
na buluka ma dongki kamulu ki, ma mulu
ka talaida 'uria kafo fuana fakufilada ana
Sabat.
16 Ma na keni ne, nia ana kwalafa koko
kia sa Abraham laugo, ma sa Saetan ka
kani mai fafia ana mataie sulia akwala ma
kwalu fangali ki. Ma nia lea fuana nau ku
gura na mataie ne fasia ana Sabat."
17 Kada sa Jesus nia fata 'urinai, na
malimae nia ki kera ka 'eke 'asiana, ma
na wane ki kera fi eele lalau, sulia ru ni
kwelelae ki ne sa Jesus nia sasia.

'Initoe God safalilana tu'u, boroi ma nia kai baita
ana ali'afulana
(Matiu 13:31-33; Mak 4:30-32)

18 Sa Jesus fata lau ka fata 'uri, "Nau ka
fata na tarifulae ne kai fatainia na ru ne
bobola fainia 'initoa God fafia wane nia
ki.
19 Nia ka 'uri: Te wane nia ngalia na
mege 'ai tu'u ne kera saea ana mastad,
ma nia ka fasia laona oole nia. Sui nia
ka bulao mai, ma ka alua na 'ai baita, ma
na no ki kera ka leka mai, ma kera ka to,
ma kera ka saungainia na nui kera ki ana
sarana 'ai nai."
20 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, "Nau fata
lau kau sulia te ne kai fatainia na ru ne
'e bobola fainia 'initoe God fafia wane nia
ki.
21 Nia dia na isi tu'u fuana faubulana na
beret ne ta keni nia ngalia, ma ka dolalia
fainia fulaoa 'oro, leka na kumu nai ka
bose, ma ka fane."

Wane 'oro kera nao si mauri
(Matiu 7:13-14, 21-23)

22 Kada sa Jesus leka 'uria 'i Jerusalem,
nia ka liu daraninia na mae fere baita ki,
ma na mae fere tu'u ki, ma ka famanata
wane 'oro ki.
23 Ma te wane nia ledia ma ka 'uri,
"'Aofia 'ae. 'Uri ma ta bara wane go ne
God kai famaurida?"
Sa Jesus olisia ma ka 'uri,
24 "Nau ku saea fua mulu, mulu kai
sasi ngangata, fua mulu ka ru ana mae
ne sukoni, ne leka 'uria 'i langi. Sulia na
wane 'oro kera kai sasi 'uria na rulae, ma
nia 'afitai 'asiana fuada sulia na mae kai
bilaki 'usida.
25 Kada wane baita ana lume 'i langi nia
ka tatae, ma ka bilaki 'usia na mae, mulu
kai uu mai 'i maa, ma mulu kidikidi ana
mae, ma mulu fata 'uri, ''Aofia 'ae, 'oe 'ifi
kau fua malu.' Boroi ma nia ka olisia ma
ka 'uri, 'Nao nau si saitamamulu, ma nao
nau si saitamana kula ne kamulu leka mai
fasia.'
26 Sui mulu kai olisi 'uri ana, 'Kalu fanga
fai 'oe, ma kalu ka ku laugo fai 'oe, ma 'oe
famanata na 'i laona na fere kalu ki.'
27 Boroi ma nia kai fata 'uri, 'Kamulu
na wane ta'a ki, mulu leka tau kau fasi
nau. Nau si saitamamulu, ma nao nau si
saitamana kula ne mulu leka mai fasia.'
28 "Ma kada mulu ada to'ona sa Abra-
ham, ma sa Aesak, ma sa Jakob, ma
profet ki tafau 'i laona 'initoa God,
God kai 'ui 'ani kamulu 'i maa, mulu
kai kwaimanatai, mulu angi, ma mulu
guisasu fainia 'ala girigiri ana lifomulu!
29 Ma na wane ki kera kai dao mai fasia
taelana sato, ma 'i sulana sato, ma fasia
gwauna fere, ma 'i 'aena fere, ma kera ka
oku ana fangalae 'i laona 'Initoe God.
30 Sulia na wane ne kera 'isi ana kada
nai, kera kai eteta. Ma na wane ne kera
eteta ana kada nai, kera kai 'isi."

Kwaimanie sa Jesus
fuana 'i Jerusalem
(Matiu 23:37-39)

31 Ana kada nai, tani Farasi kera leka
mai siana sa Jesus, ma kera ka fata 'uri
fuana, "'Oe leka fasia 'i seki 'uria ta fere
'e'ete, sulia sa Herod na kingi nia doria
saungilamu."
32 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Sa Herod
nia dia na kui kwasi, sulia nia na wane
susuke 'asiana. Mulu leka saea fuana,
ta'ena fainia malakwasi, nau sasia na
raoe nau ana ifulangailana anoeru ta'a
ki, ma guralana wane matai ki. Ma ana
oluna maedangi, nau ku fi fasuia na raoe
nau.
33 Sui ka 'urinai boroi 'ana, nau ku
daofa liu na 'aku 'uria 'i Jerusalem
'i ta'ena, ma 'i malakwasi, ma laona
maedangi loki lau. Sulia nao si bobola
fuana kera kai saungia na profet ana ta

fere 'e'ete, boroi ma laona 'i Jerusalem go."

34 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, "Wane ana 'i Jerusalem 'ae! Mulu ka 'ui fauna profet be ki God nia oduda mai fua mulu ki, ma mulu saungida. Ana kada 'oro nau ku doria mulu leka mai siaku, fua nau ada suli kamulu dia ta karai nia ofia na wele 'i farana kukubana. Boroi ma nao mulu si doria go.

35 Ma ana kada ne na, God kai leka fasi kamulu, ma ka luka faburi na ana fere kamulu. Ma nau ku saea fua mulu, nao mulu si ada to'oku lau, leka ka dao ana kada ne mulu kai fata 'uri, 'God 'oe oilakitainia na wane ne nia leka mai ana na nikilalae 'oe!' "✡

14

Sa Jesus nia gura te wane ana Sabat

1 Ana te Sabat, sa Jesus 'e leka ka fanga ana lume te wane fanaonao ana Farasi ki. Ma ana kada nai, na wane ki kera ka adaada 'uria adalae to'ona te ne nia kai ilia.

2 Ma te wane ne ro 'abana, ma na ro 'aena ki kera ubu 'asiana, nia leka mai siana sa Jesus.

3 Ma sa Jesus ka ledia na Farasi ki ma na famanata ana taki ki ka 'uri, "'Uri ma na taki kia alamatainia kulu ka gura go 'akulu ta wane matai ana Sabat, naoma 'e nao?"

4 Boroi ma nao kera si olisia go. Sui sa Jesus ka samo to'ona wane matai nai, ma nia ka 'akwa na, ma sa Jesus ka alamatainia ka leka na 'ana.

5 Sui sa Jesus ka ledida ka 'uri, "'Uri ma dia ta wele amu naoma ta buluka amu, nia 'asia 'i laona ta kilu ana na Sabat, 'oe saitamana 'oe leka lafua ga 'amu?"

6 Ma ana kada sa Jesus nia ledi 'urinai, nao ta wane si olisia go.

7 Ma kada sa Jesus nia ada to'ona na wane ki ne kera dao mai fuana fangalae, ma kera ka filia 'ada kula 'initoa ki fuana gourue, nia ka fata 'ana tarifulae ne fuada ka 'uri,

8 "Kada ta wane nia laefi 'oe fuana ta fafanga ana araie, nao 'oe si gouru lau ana kula ni gourue fuana wane fanaonao ki, fasi kera ka laefia laugo ta wane ne nia talingai ka liufi 'oe.

9 Ma na wane ne nia laefi kamoro mai ka dao, ma ka fata 'uri fuamu, ''Oe tatae basi, fuana wane ne ka gouru 'i sena.' 'Urinai 'oe ka fi 'eke lalau nai, sulia kera 'idu 'oe ma 'oko gouru na 'amu ana kula 'i ano fuana wane siofa ki.

10 Aia, dia kada ta wane nia laefi 'oe, gouru lalau 'amu ana ta kula 'i ano, ma kada na wane ne nia laefi 'oe mai nia dao, nia ka fata 'uri fuamu, 'Wane nau 'ae, 'oe 'idu mai 'uria ta kula ne lea.' 'Urinai, nia ka fabaita 'oe 'i naofana na wane ne mulu oku 'i senai ki.

11 Sulia na wane ne nia fabaita nia talana, God kai fatu'u nia. Ma na wane ne nia fatu'u nia talana, God kai fabaita nia."

12 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana wane ne nia saungainia na fafanga nai, "Kada 'oe saungainia ta fafanga, nao 'oe si laefia ga 'amu mai na wane kwaimani 'oe ki, ma na wanefuta 'oe ki, naoma na wane todaru ki ne kera to karangi 'oe. Sulia kera saitamana kera kai saungainia laugo ta fangalae 'urinai, ma kera ka laefi 'oe laugo fuana duulana na ru ne 'oe sasia fuada.

13 Boroi ma kada 'oe saungainia ta fafanga, 'oe laefia mai na wane siofa ki, ma na wane ne 'aeda, ma 'abada mae ki, ma na wane maada rodo ki.

14 Dia 'oe sasia 'urinai, nia 'oilakie fuamu. Sui boroi 'ana nao kera si duua fuamu, God ne kai duua fuamu, ana kada ne wane 'o'olo ki kera tatae lau fasia na maea."

Na tarifulae sulia na fafanga 'i langi (Matiu 22:1-10)

15 Ma ana kada nai, te wane ana tooa ne kera gouru fuana fangalae, nia rongoa te ne sa Jesus nia saea, nia ka fata 'uri, "Na 'oilakie fuana wane ne kera kai fanga ana fafanga 'i laona 'Initoe God."

16 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Ana te kada, te wane nia saungainia te fafanga baita, ma ka laefia mai wane 'oro ki fuana fangalae.

17 Ma ana kada ru ki tafau nia kwaimakwali na, nia ka kwatea wane rao nia

✡ **13:35** Psalm 118:26

ka leka fuana saelana mai wane ne nia
laefida fua kera ka leka mai. Nia fata 'uri,
‘Kamulu leka na mai sulia na ru ki nia
kwaimakwali tafau na.’
18 Boroi ma kera tala'ae kera ka fofone
ru, kera ka saea ru ki nia susida ne kera
nao si leka mai. Te wane nia fata 'uri,
‘Nau ku folia te lifu ano, ma nau ku doria
leka ada to'ona basi. 'Oe farongoa, nau ku
kwaimanatai 'asiana.’
19 Ma ruana wane ka fata 'uri, ‘Nau ku
folia akwala buluka ana kada nai, ma nau
ku doria nau leka ilito'oda basi, alamia
kera rao lea naoma 'e nao. 'Oe farongoa,
nau ku kwaimanatai 'asiana, nau si leka
go kau.’
20 Ma oluna wane ka fata 'uri, ‘Nau ku
fi arai go, ma nia ka 'afitai 'asiana fuaku
fuana lekalae kau. 'Oe farongoa, nau ku
kwaimanatai.’
21 Kada ne wane rao nia oli mai, ma
ka farongoa wane baita nia ana ru nai
ki, wane baita ne nia guisasu 'asiana, ma
ka fata 'uri fuana wane rao nia, ‘'Oe leka
'ali'ali sulia taale baita ki, ma sulia taale
tu'u ki, 'oko talaia mai na wane siofa ki,
ma na wane ne 'aeda naoma 'abada mae
ki, ma na wane ne maada rodo ki, ma
fainia tai wane laugo ne nonida ta'a.’
22 Kada wane rao nai nia oli mai, nia ka
fata 'uri fuana wane baita nia, ‘Ru be 'oe
saea fuaku ki, nau ku sasia tafau na, ma
kula ni gourue ana fafanga 'oe, nao nia si
fungu 'ua ana wane ki.’
23 Wane baita ne ka fata lau 'uri, ‘'Oe
leka lau sulia ka taale ki ne kera to tau,
'oe laefida, ma 'oe 'ingoa lau mai tai wane
fuana lume nau ka fungu.
24 Ma nau ku saea fuamu, nia 'afitai
'asiana fuana ta wane ana wane be nau
ku laefida mai 'i nao ki, kera kai fanga
ana fafanga nau.’ ”

Na 'afitailae ne wane kai
dao to'ona sulia rao ne
(Matiu 10:37-38)

25 Ana te kada, na okue baita kera leka
fainia sa Jesus. Ma nia ka abulo ka fata
'uri fuada,
26 “Ta wane ne nia doria kai leka
buriku, nia ka kwaimani aku ka liufia na
maa nia, na gaa nia, na 'afe nia, na wele
nia ki, na wanefuta nia ki, na waiwane
nia ki, ma nia talana laugo.
27 Nia 'afitai fuana ta wane ka dia ta
fafurongo aku, suli dia nia si nonimabe
fuana lekalae 'i buriku, sui boroi 'ana
kada nia kai nonifi, ma kai mae ana
'airarafolo.
28 “Dia ta wane amulu nia doria kai
saungainia ta lume baita, nia kai gouru,
ma ka manata basi sulia ta fita malefo
ne nia to ana fuana kai bobola fainia
fasuilana na lume nai.
29 Dia nia si sasi 'urinai, ma nia ka alua
na fangadolana lume nai tafau, ma na
wane ki kera ada to'ona ne nao nia si to
ana malefo ne nia bobola fuana fasuilana,
kera kai 'onionga ana, ma kera ka fata
'uri,
30 ‘Na wane ne nia tala'ae na ana
fauulana na lume ne, boroi ma nia nao
si bobola fua nia ka fasuia.’
31 “Ma dia ta kingi ne nia leka fainia te
akwala to'oni wane nia ki fuana firulae
fainia ta kingi mone ne nia leka mai
fainia ro akwala to'oni wane nia ki fuana
firulae, nia kai gouru basi 'i ano ka
manata 'ana sulia fasi nao nia si nikila ka
bobola go fuana fualilana wane omee ki
fainia kingi nai.
32 Ma dia nia nao go, nia kai kwatea ta
wane ana, fuana kai leka, ma ka gani 'uria
aroaroe 'i safitadaro, ana kada kera to tau
'ua mai.
33 Ka 'urinai laugo, kamulu ka eta
manata lea basi sulia nonifie ne kamulu
kai dao to'ona kada ne kamulu kai leka
buriku. Dia ta wane amulu ne nao nia si
fasi faburi ana ru nia ki tafau, nia 'afitai
'asiana nia kai leka buriku.”

Fiko asi dalakwai
(Matiu 5:13; Mak 9:50)

34 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Na fiko asi
nia na ru lea. Sui boroi 'ana, dia mamasia
nia dalakwai na fasia, nia 'afitai 'asiana
'oe kwate nia ka mamasialana lau.
35 Ma nao nia si lea na fuana sasilana
ana ta ru. Nao nia si lea na fuana ano
ma fuana 'afilana ta ru. Ma nia bobola
fainia kera ka 'ui 'ania ga 'ada. Dia ta
wane doria ka saitamana lea ana ru ne,
nia ka fafurongo lea.”

15

Na sipsip ne nia naoana
(Matiu 18:12-14)

1 Ana te kada, na wane 'oro ne kera
rao ana konilana na malefo ana na takisi,
ma na wane ne kera fia kera wane ta'a
'urinai ki laugo, kera dao fuana rongolana
sa Jesus.
2 Na Farasi ki ma na wane famanata ana
taki ki, kera etangia ngunungunue kera
ka 'uri, “Na wane ne nia kwaloa na wane
ta'a ki ma ka fanga ga 'ana fai kera!”

3 Nia ne sa Jesus ka fata 'ana na tarifulae
ki fuada ka 'uri,
4 “Dia ta wane amulu nia to ana te
talanga sipsip, ma te ai ada ka naoana,
te ne wane nai kai sasia? Nia kai fasia
na sikwa akwala ma sikwa sipsip senai,
ma nia ka leka ka nani 'uria te ai ne nia
naoana, leka nia ka dao go to'ona.
5 Ma kada ne nia dao to'ona, nia ka eele
'asiana, ma ka ngalia 'i gwauna 'abana,
6 ma ka ngalia mai 'i fera. Sui nia ka
akwa mai 'uria wane kwaimani nia ki, ma
na wane ana fere nia ki, fuana kera ka
oku mai, ma nia ka fata 'uri fuada, ‘Nau
ku eele 'asiana, sulia nau ku dao to'ona
na sipsip nau be nia naoana. Nia ne mulu
eele fai nau!’ ”
7 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nau ku
saea fua mulu, na eelea baita 'urinai laugo
'i langi fafia te wane ne ta'a ma nia ka
kari abulo. Na eelea fainia ka liufia na
eelea fafia sikwa akwala ma sikwa wane
ne kera 'o'olo ki.”

8 Ma sa Jesus ka fata lau ana tarifulae ka
'uri, “Dia ta keni ne nia to ana ta akwala
seleni, ma ta te seleni ka naoana, te ne nia
kai sasia? Nia kai fasarua ta kwesu, ma ka
salofia na lume nia, ma ka nani ana kula
ki tafau leka nia ka dao go to'ona.
9 Ma kada nia dao na to'ona, nia ka rii
na 'uria wane kwaimani nia ki, ma na
wane ana fere nia ki kera ka oku mai
siana, ma nia ka fata 'uri fuada, ‘Nau ku
eele 'asiana, sulia nau ku dao na to'ona
na seleni be nau be naoana. Nia ne mulu
eele 'amulu fai nau!’ ”
10 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nau ku
saea fua mulu, ru nai kai 'urinai laugo 'i
langi. Na 'ainsel God ki fainia God, kera
eele 'asiana fafia te wane ne nia abulo
ta'a, ma nia kari abulo mai.”

Na wele fanefafo

11 Ma sa Jesus ka fata lau 'ana te
tarifulae ka 'uri, “Te wane nia to ana ro
welewane ki.
12 Na wele 'i buri nia fata 'uri fuana
maa nia, ‘Maasi, 'oe kwatea na mai bali
nau ana na toorue kulu.’ 'Urinai go, na
wane nai ka tolingia na, na toorue kera 'i
safitana na ro wele nia ki.
13 Ma 'i burina bara fa asoa sui, na wele
be 'i buri ka foli na ana bali nia ana toorue
kera, ma ka leka na 'ana fainia malefo nia.
Ma nia ka leka na 'ana 'uria na fere tau,
ma ka falia tafau na 'ana na malefo nia ki
ana na tolae ta'a.
14 Ma 'i burina ne nia fasuia na, na
malefo nia ki, na fioloe baita ka liu ana
bali fere nai, ma nao nia si to na ana ta
ru.
15 Ma nia ka leka siana te wane ana fere
nai ka ledi 'uria ta raoe, ma na wane nai
ka kwate fuana raoe bilia ana adalae sulia
na boso nia ki.
16 Ma nia ka doria ka 'ania tani ngingisi
fanga ana na fanga boso ki, sulia ta wane
'i senai si kwatea go ta fanga fuana.
17 Boroi ma kada nia manata lea, nia
ka fata 'uri fuana talana, ‘Na wane ni rao
maa nau ki, kera fanga lea tafau ga 'ada
kada nai, ma kera ka abusu, ma nau ne
nau ku fiolo ga 'aku fuana maelaku!
18 Nia lea fuana nau ku oli siana maa
nau, ma nau ku fata 'uri fuana, Maasi 'ae,
nau ku garo 'asiana na 'i maana God, ma
'i maamu laugo.
19 Nau nao si bobola fuana ne 'oe sae
nau lau ana na wele 'oe. 'Oe alamatainia
nau ku rao na 'aku fuamu dia ta wane ni
rao 'oe.’
20 Ma nia ka tatae, ma ka oli siana maa
nia.

“Ma kada nia dao tau 'ua kau, na maa
nia ka ada kau, ma ka ada to'ona. Ma nia
ka kwaimanatai 'asiana ana na wele nia.
Ma nia ka lae 'ali'ali kau, ma ka ofia mai
na wele nia, ma ka nono'ia.
21 Ma na wele nai ka fata 'uri fuana,
‘Maasi, nau ku garo 'asiana na 'i maana
God ma 'i maamu laugo. Nau nao kusi
bobola fuana ne 'oe sae nau lau ana wele
'oe.’
22 Boroi ma na maa nia ka rii 'uria na
wane rao nia ki ka 'uri, ‘Mulu 'ali'ali!
Mulu ngalia mai na maku gwala, ma
ka kwanga, ma mulu farufia 'ania. Ma
kamulu ka alua fa kome ana 'abana, ma

kamulu ka alua na tae butu ki 'i 'aena.
23 Sui, kamulu ka leka, mulu saungia
mai na ka buluka kobu be fua kulu ka
saungainia na fafanga ma kulu ka eele
'akulu.
24 Sulia na wele nau, nia dia ne nia mae
na, boroi ma nia ka mauri lau. Ma nia ka
dia ne nia naoana, boroi ma nau ku ada
to'ona lau. Ma na fafanga nai ka tala'ae
na.
25 “Ma ana kada nai, na wele 'i nao
be nia to 'ua mai 'ana 'i laona na oole.
Ma kada ne nia oli mai ma nia ka dao
karangia na mai na lume, nia ka rongoa
lingena na sasoe ma na ngwaelae.
26 Ma nia ka karumia mai te wane ana
wane rao ki, ma ka ledi 'uri ana te fu kera
ngwae fainia.
27 Ma na wane ni rao nai nia olisia ka
'uri, ‘Na sasimu be nia oli na mai 'i fere,
ma na maa 'oe ka saungia na ka buluka
kobu be, sulia na sasimu nia mauri, ma
ka oli mai ka dao na.’
28 Ma na wele 'i nao ka guisasu 'asiana,
nao nia si ru na kau laona lume. Ma na
maa nia ka ru mai 'i maa, ma ka 'ingoa
fuana nia ru kau laona lume.
29 Ma nia ka olisia na maa nia ma ka
fata 'uri, ‘Ada to'ona basi, nau ku rao
fuamu dia na wane rao 'o'oni* 'oe sulia
fangali 'oro ne ki, ma nau ku rosulia na
fatalamu. Sui boroi 'ana, 'oe si kwatea go
ta ka nanigot fuaku, fua nau ku sasi 'aku
ta fafanga fainia na wane kwaimani nau
ki!
30 Boroi ma na wele ne 'oe, nia falia na
toorue 'oe ana na keni sesele ki, ma kada
nia oli mai ka dao 'i fere, 'oe saungia na
ka buluka kobu baita lea be fuana!’
31 Ma na maa nia ka olisia ka 'uri, ‘Wele
nau 'ae, 'oe to tari na fai nau, ma na ru
nau ki tafau, ne ru 'oe ki laugo.
32 Sui boroi 'ana, kulu sasia na 'akulu na
fafanga ne, ma kulu ka eele 'akulu, sulia
na sasimu dia nia mae na, boroi ma nia
ka mauri go ana. Ma nia ka naoana na,
ma kada ne kulu ada to'ona lau.’ ”

16

Na wane rao abu 'o'olo

1 Sa Jesus ka fata lau 'ana tarifulae
fuana fafurongo nia ki ka 'uri, “Te wane
'initoa nia to ana te wane ni rao ne nia
alua ka baita fuana toorue nia ki. Ma na
wane ki kera ka saea fuana wane 'inito
nai ne na wane rao nia, nia 'aurafu, ma
ka falia ga 'ana na toorue nia ki.
2 Ma na wane 'inito nai ka saea mai
wane rao nia ma ka ledia ka 'uri, ‘Na te
ne nau ku rongoa amu? 'Oe kedea na fita
malefo nau ki tafau ne 'oe rao ana, sulia
ne nao 'oe si baita na ana toorue nau ki.’
3 “Ma na wane rao 'aurafu nai ka
manata 'uri, ‘Na wane baita nau nia kai
fasui nau na fasia na raoe nau. 'Uri ma te
ne nau kai sasia fuana nau to ana ta raoe
falu? Nau si nikila na fuana 'elilana kilu
ki, ma nau ku 'eke 'asiana ana ganilae.
4 Nau ku saitamana ru ne nau kai sasia
fuana kada nau ku sui fasia na raoe nau,
na wane ki kera ka kwalo nau laona lume
kera ki.’
5 “Ma nia ka akwa mai 'uria na wane ne
kera ngali langa fasia na wane baita nia,
ma nia ka fata 'uri fuana etana wane, ‘Fita
ru ne 'oe ngali langa ana fasia na wane
baita nau?’
6 Nia ka olisia ka 'uri, ‘Kwalu talanga
galono 'oele.’ Ma na wane rao 'aurafu nai
ka fata 'uri fuana, ‘Na 'aba beba ana na
ngali langalae 'oe be ne, 'oe gouru, ma 'oe
kedea fai talanga galono.’
7 Ma nia ka fata 'uri fuana ruana wane,
‘Ma 'oe ta fita ru ne 'oe ngali langa ana?’
Ma nia ka olisia ka 'uri, ‘Na te talanga
ngwai fulaoa fua beret.’ Ma na wane rao
'aurafu nai ka fata 'uri fuana, ‘Na 'aba
beba ana na ngali langalae 'oe ne, 'oe
kedea kwalu akwala ngwai.’
8 Ma na wane baita nia ka tangoa na
wane rao 'aurafu nai fuana liotoe ne nia
to ana. Sulia ne na wane ne ki laona
molagali kera lioto ana ru lao molagali ne,
ka liufia na wane ana na madakwalae ki.
9 “Nau ku saea fua mulu, mulu kwatea
na toorue kamulu ki fuana 'afilana wane
'e'ete ki. Ma kada na malefo kamulu nia
sui, God kai kwalo kamulu 'uri 'i langi.
10 “Dia sa ti ne nia rao lea ana toorue
tu'u ki, nia ka rao lea laugo ana toorue
baita ki. Ma dia sa ti ne nia rao noni'ela
ana toorue tu'u ki, nia ka rao noni'ela
laugo ana toorue baita ki.
11 Ka 'urinai laugo, dia nao kamulu si
rao lea ana na toorue ki laona mola-

* **15:29** *wane rao 'o'oni:* Ada to'ona ana Diksonari

gali, God nao si famamana kamulu laugo
fainia na toorue mamana.
12 Ma dia kamulu si rao lea ana ru ta
wane 'e'ete, God nao si kwatea laugo ru
ki fua mulu 'i langi.
13 “Nao ta wane rao si rao fuana ta ro
wane baita 'e'ete ki. Dia nia 'urinai, nia
kai malimae ana ta wane baita, ma ka
kwaimani ana ta wane baita. Ma nia ka
rao lea fuana ta wane, ma ka faburi ana
ta wane. Nia 'afitai 'asiana dia ne mulu
rao lau fuana God, ma na malefo lau ana
te kada.”
14 Ma kada Farasi ki kera rongoa ru nai,
kera ka 'onionga sa Jesus, sulia kera wane
ogalulumi 'asiana ana malefo ki.
15 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Kamulu
sasia ru lea ki 'i naona wane ki, fua kera
ka tango kamulu. Boroi ma God nia
saitamana ga 'ana mangomulu. Sulia te
ne na wane nia manata baita ana, God
nao si manata baita go ana.”

Famanata sulia taki sa Moses ki
(Matiu 11:12-13; 5:31-32; Mak 10:11-12)

16 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Na taki sa
Moses ki,* ma na kekedee na profet ki,
nia rao ka talai kamulu mai leka ka dao
ana kada sa Jon wane ni Siuabu nia dao
ana. Ma nia ka safali mai ana sa Jon nia
'ainitaloa na Farongoe Lea sulia God ne
kai gwaungai ana wane nia ki, na wane
'oro ki kera eele fuana rulae 'i laona na
maurie ne God kai gwaungai ana.
17 Boroi ma nao ta ru tu'u ana taki sa
Moses kai sui. Na salo ma na molagali
kai sui, boroi ma na nikilalana na taki ki
ka to tari nao si sui.
18 “Dia ta wane kai lukasia na 'afe nia
ma ka adea lau ta keni 'e'ete, nia oee na.
Ma dia ta wane ka adea na 'afe ne arai nia
lukasia, nia oee laugo.”

Wane tooru fainia sa Lasaros

19 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Te wane
tooru ne nia ofi ana na 'aba maku lea ki
ne folilana baita, nia ka to ana tolae lea
sulia asoa ki tafau.
20 Ma te wane siofa ne maale 'oro ki
nia ana nonina, ne satana sa Lasaros, nia
gouru 'i ano 'aena na mae ana lume na
wane tooru nai.
21 Ma sa Lasaros doria ka 'ania oron-
gana na fanga ne 'asia fasia na tatafe ni
fangalae na wane tooru nai. Ma kada sa
Lasaros nia gouru 'i ano, na kui ki boroi,
kera dao mai, ma kera ka melia na maale
nia ki.
22 Sa Lasaros ka mae, ma na 'ainsel ki
kera ka ngalia 'alaa siana sa Abraham
'uria na fafanga baita 'i langi. Ma na wane
tooru nai ka mae laugo, ma kera ka faitoli
na ana.
23 Ma nia ka to laona kula fuana wane
mae ki ana na nonifie baita. Ma nia
ka ada kau 'alaa, ma ka ada to'ona sa
Abraham ma sa Lasaros keroa 'ado 'ada.
24 Ma nia ka akwa kau fuana sa Abra-
ham ma ka 'uri, ‘Koko Abraham 'ae, 'oe
manatai nau mai. Kwatea mai sa Lasaros,
fua ka kutumainia mai na kakauna laona
kafo, ma ka fagwaria na meaku, sulia nau
ku to na ana na nonifie 'i laona na ere ne.’
25 Boroi ma sa Abraham ka fata 'uri
fuana, ‘Wele nau 'ae, 'oe manata to'ona
basi 'amu kada be 'oe mauri, 'oe too ana
na ru lea 'oro ki, ma sa Lasaros ka too go
ana na ru ta'a ki. Boroi ma ana kada ne,
nia ka to na laona eelea 'i seki, ana kada
ne 'oe to 'amu laona na nonifilae.
26 Ma ta ru lau, God nia alua te kilu baita
'i safitakulu, ma nao si bobola fainia ta
wane ka tofolo kau 'uria bali nena. Ma ka
nao si bobola laugo fuana ne ta wane ka
tofolo mai siamalu.’

27 “Ma nia ka olisia ka 'uri, ‘Koko, nau
ku amasi 'oe kau fuana 'oe kwatea sa
Lasaros 'uria lume maa nau,
28 fuana nia ka fabasua na lima
wanefuta nau ki, fasia kera ka leka laugo
mai ana kula ni nonifilae ne.’
29 Ma sa Abraham nia olisia ka fata 'uri,
‘Na kekedee sa Moses, ma na profet ki nia
to tafau ga 'ana faida. Nia bobola fuana
kera ka rosulida.’
30 Ma nia ka fata 'uri, ‘Koko Abraham
'ae, nao go. Dia ta wane ne nia mae ma
ka mauri lau, ma nia ka leka siada, kera
ka kari abulo fasia na ta'alae kera ki.’
31 Ma sa Abraham ka fata 'uri fuana,
‘Dia kera nao si rosulia na kekedee sa
Moses ma na profet ki, nia 'afitai go fuana
kera ka famamana, sui boroi 'ana dia ta
wane ka tatae lau fasia na maea.’ ”

* **16:16** *taki sa Moses ki:* Ada to'ona ana Diksonari

17

Ta'alae
(Matiu 18:6-7, 21-22; Mak 9:42)

1 Sa Jesus fata 'uri fuana fafurongo nia ki, “Na ru ne ki kwatea ma wane ki kera ka abulo ta'a, nia kai fuli. Boroi ma nia kai ta'a 'asiana fuana wane ne nia kwatea ma ru nai ki ka fuli!
2 Dia ta wane nia kwatea wane ne kera marabibi ki ka 'asia fasia fitoe kera ki aku, nia lea fuana kera ka kania ta mae fau baita 'i luana, ma kera ka 'ui 'ania 'i laona matakwa.
3 Mulu madafi kamulu!
“Dia na wanefuta 'oe nia abulo ta'a, 'oe ngatafia. Dia nia kari abulo, 'oe manatalugea ta'alae nia ki.
4 Ma dia na abulolana nia ta'a fuamu ana fiu kada ki laona te asoa, ma nia ka leka mai siamu burina fiu kada nai ki, ma ka fata 'uri, ‘Nau ku kari abulo na,’ 'oe manataluge nia na.”
5 Na lifurongo nia ki kera ka fata 'uri fuana na 'Aofia, “'Oe fanikila na fitoe kalu ki.”
6 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, “Dia kamulu to ana fitoe tu'u boroi 'ana ka dia ta mege mastad ne nia tu'u 'asiana, kamulu saitamana saea go amulu fuana ta 'ai baita, ‘Lafu fa lalimu, ma 'oe 'idu kau 'i lao asi.’ Ma nia kai ro ga 'ana sulia na fatalamulu.
7 “Dia ta wane amulu nia ka to ana ta wane ni rao ne nia 'elia na ano, naoma ka ada sulia na sipsip ki, ma kada nia oli mai fasia na oole, na te ne 'oe saea fuana? 'Oe saea fuana nia kai leka 'ali'ali mai, ma ka fanga basi?
8 Nao! 'Oe fata lalau 'uri fuana, “'Oe ngarea basi mai na fanga nau ki, ma 'oe ka ofi falu, sui 'oe ka fi ngali fanga mai. Buri'ana nau fanga, 'oe fi fanga, ma 'oe fi ku 'amu.’
9 Ma na wane gwaungai ne nao si fata lea go ana na wane rao nia, sulia nia sasi sulia na ru nia saea fuana.
10 Ka 'urinai laugo fua mulu. Kada kamulu sasia ru ki tafau ka sui ne God nia sae kamulu fua sasilana, mulu ka fi fata 'uri, ‘Kalu wane rao ki ga ana ne, kalu sasia go raoe ne 'oga kalu ki.’ ”

Sa Jesus nia gura na akwala wane

11 Sa Jesus nia leka 'uria 'i Jerusalem, ma ka liu safitana bali lofaa 'i Samaria ma 'i Galili.
12 Ma kada nia dao ana te mae fere, nia ka dao to'ona te akwala wane ne kuu nia saungida. Kera uu tau mai,
13 ma kera ka akwa baita mai kera 'uri, “Jesus na wane baita 'ae, 'oe manatai kalu mai!”
14 Ma kada sa Jesus nia suada, nia ka fata 'uri fuada, “Kamulu kai leka, mulu ka fatainia noni mulu fuana fataabu God ki, fuana kera ka famamana ne na noni mulu 'e mafo na.” Ma kada kera leka na, na nonida 'e mafo tafau na.
15 Kada te wane ada nia ada to'ona ne nonina 'e mafo na, nia ka oli mai, ma ka akwa baita, ma ka tangoa God.
16 Ma nia ka boruru na 'i maana 'aena sa Jesus ma ka tangoa. Nia nai nao lau na wane Jiu, nia lalau fasia 'i Samaria.
17 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Na akwala wane be nau ku gurada ma na nonida ka mafo na. Ma ta sikwa wane lau, kera nia 'i fai?
18 'Uta ne wane be ki tafau nao si oli mai fuana tangolana God, boroi ma taifilia go na wane ne nao lau na Jiu ne oli mai?”
19 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Tatae, 'oko leka na 'amu. God nia gura 'oe na sulia 'oe famamana nau.”

Daolana mai na Wane
sa God ka filia
(Matiu 24:23-28, 37-41)

20 Tani Farasi kera ledi 'uri 'ana sa Jesus, “Kada 'uta ne God kai gwaungai ana molagali ne?”
Ma sa Jesus olisida ka 'uri, “Na kada ne God kai gwaungai ana wane nia ki, nao kamulu si ada to'ona ana ta maetoto baita.
21 Ma nao ta wane si fata 'uri, ‘Ada to'ona basi, na gwaungaie God nia 'i seki!’ Naoma ka 'uri, ‘Nia na seloko!’ Sulia kula God gwaungai ana nia lalau 'i laona maurilana wane.”
22 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki, “Na kada kai dao mai, kada mulu doria adalae to'ona na asoa nau, na Wele nia Wane. Boroi ma nao kamulu si ada to'ona.
23 Ma tani wane kera kai fata 'uri fua mulu, ‘Ada basi, na Christ nia na 'i seloko!’ Naoma kera ka 'uri, ‘Ada basi,

nia na 'i seki!' 'Urinai boroi, nao kamulu si leka fuana adalae 'uria.
24 Sulia na olilaku mai, na Wele nia Wane, nia kai dia na meamea ne nia madakwa 'i lofana salo, ma na madakwalana kai tala laona salo tafau, ma wane ki tafau kai ada to'ona.
25 Boroi ma 'i naona olilaku mai, nau kai nonifi, ma na wane ki kera ka noni'ela 'ani nau.
26 Kada nau ku oli mai ana, nia kai dia laugo kada be sa Noa.
27 Ana kada sa Noa, na wane ki kera fanga, ma kera ka ku, ma wane ki fainia keni ki kera ka 'afe ma kera ka arai. Go kera ka tona na sulia kada sa Noa nia ra laona faka baita, ma na kafo ka fungu mai, ma ka kuruuda tafau na.
28 Ma kada nau kai oli mai ana, nia dia laugo na kada be sa Lot, sulia wane ki kera fanga, ma kera ka ku, ma kera ka foli, ma kera ka 'oifoli, kera ka fasi fanga, ma kera ka saungai lume.
29 Ana kada ne sa Lot nia leka fasia 'i Sodom, kera tona, ma na ere ma na mae fau 'ako'ako ki ka 'asia na mai fasia 'i langi ma ka sarufida tafau.
30 Nia kai dia laugo na maedangi nau kai oli mai ana.

31 "Ma ana maedangi nai, na wane ne nia to 'i maa ana lume nia, nao nia si oli lau mai laona fuana ngalilana ru nia ki. Ka 'urinai laugo fuana wane ne nia laona oole, nao nia si oli lau mai 'i lume.
32 Mulu manata to'ona ru ne fuli fuana 'afe sa Lot.*
33 Dia sa ti ne nia doria kai dau sulia na maurilana fuana talana, nia kai mae. Ma dia sa ti ne ka lukasia na maurilana sulia nia leka buriku, nia kai mauri mamana na.
34 Nau ku saea fua mulu, ana fa rodo nai, ro wane ne keroa maleu laona te 'ifitai, te wane God kai ngalia, ma te wane kai ore.
35-36 Ro keni ki keroa sasi fanga oku, te keni God kai ngalia, ma te keni kai ore."†

37 Ma na fafurongo nia ki ka ledi 'uri, "'Aofia 'ae, 'i fai mone ne na ru nai ki nia kai fuli ana?"

Ma sa Jesus olisida ka 'uri, "Na olilaku mai nao ta wane si talafia ka dia laugo ne na gwaubalano nao si talafia ta ru mae."

18

Na gwa 'oru fainia wane kwaiketoi

1 Sa Jesus nia fata fuana fafurongo nia ki ana tarifulae ne, fua kai fatainia fuada ne kera kai foa sulia maedangi ki tafau, ma kera nao si fitala.
2 Nia ka fata 'uri, "Te wane ni kwaiketoi, nia to ana te fere, ma nao nia si fa'initoa God, ma nao nia si fuusi baita go ana ta wane.
3 Ma te gwa 'oru 'i laona na fere nai, nia leka mai sulia dangi ki siana fuana 'ingolana ma ka fata 'uri, 'Nau ku doria 'oko kwatea kwaiketoilae 'o'olo fuaku susia na malimae nau ki.'
4 Ma sulia kada tau na, na wane ni kwaiketoi nai si ala go fafia. 'I buri, nia ka manata 'uri fuana nia talana, 'Sui boroi 'ana nao nau si fa'initoa God, ma nao nau si fuusi baita go ana ta wane,
5 nau kwate na 'aku kwaiketoilae 'o'olo fuana gwa 'oru ne, nia fa'abero nau 'asiana ana lekalae mai siaku, fasi nia ka faulafu nau ana 'idufa lekalae mai siaku!' "
6 Ma na 'Aofia ka fata 'uri, "Mulu rongo basi na ru ne wane kwaiketoi ta'a nai nia saea.
7 'Urinai boroi nia kwatea na kwaiketoie 'o'olo fuana, nia ne nao mulu si manata ruarua ana God ne ka kwatea 'o'oloe fuana wane nia ki, ne kera gania suli rodo ma dangi. God nao si dole fuana 'adomilada.
8 Nau ku saea fua mulu, God kai 'adomida fua 'olosilana 'afitai 'e kera ki 'ali'ali. Ma kada nau, na Wele nia Wane, kai oli mai laona molagali, 'uri ma nau kai dao to'ona wane 'oro ki ne kera famamana nau, naoma 'e nao go?"

Na ro wane leka foa laona Beu Abu God

9 Sa Jesus nia fata ana tarifulae fuana tani wane ne kera famamana kera talada sae kera 'o'olo ma kera ka ada toli ana tani wane, ka 'uri,

* **17:32** Nia 'abero ana ada faburilae 'uria 'i Sodom ma God ka kwaea nia ka mae. Ada to'ona Jenesis 19:26
† **17:35-36** Tani kekedee 'ua ana sa Luk, kera 'adoa lau verse 36, "Ro wane ki keroa kai rao laona oole. Te wane God kai ngalia, ma te wane kai ore."

10 “Ro wane ki keroa leka 'i laona na
Beu Abu God fua keroa ka foa. Te wane
ne na Farasi, ma ta wane ne nia rao ana
konilana malefo ana takisi.
11 Na Farasi nai nia uu taifilia, ma ka foa
'uri, ‘God 'ae, nau ku tango 'oe sulia nao
nau si dia na wane 'e'ete ki tafau. Sulia
kera beli, ma kera ka ilia ru ta'a ki, ma
kera ka oee. Nao nau si dia na wane ta'a
loko ne nia konia na malefo ana takisi.
12 Nau ku abu fanga ana ro maedangi
'i laona te wiki, ma nau ku kwatea na
tangafuluna toorue nau ki fuamu.’
13 “Boroi ma na wane ne nia konia na
malefo ana takisi, nia uu tau mai 'ana. Ma
nia si taea go maana 'uria 'i langi, sulia
nia 'eke 'asiana. Ma nia ka fatainia na
olikokorue nia ana fidalilana na ruruna,
ma ka fata 'uri, ‘God 'ae, manatai nau mai,
nau na wane abulo ta'a!’ ”
14 Ma sa Jesus ka fata laugo 'uri, “Nau ku
saea fua mulu, na wane ne nia olikokoru
na ne, God nia fa'o'oloa ana kada nia ru
kau 'i maa, ma nao lau na Farasi. Sulia
na wane ki ne kera fabaita kera talada,
God kai fatu'u kera. Ma na wane ne kera
fatu'u kera talada, God kai fabaita kera.”

Sa Jesus nia falea kaelana wele ki
(Matiu 19:13-15; Mak 10:13-16)

15 Tani wane kera ngalia mai na kaelana
wele tu'u siana sa Jesus, fua ka alua na
'abana fafida ma ka faleada. Ma kada
fafurongo nia ki kera ada to'ona, kera ka
balufida.
16 Boroi ma sa Jesus ka saea mai kae-
lana wele nai ki siana, ma ka fata 'uri
fuada, “Mulu alamatainia na kaela wele
tu'u kera ka leka mai siaku, ma nao mulu
si susida lau. Sulia sa ti ne nia famamana
ka dia wele tu'u ki, nia bobola fuana tolae
laona 'Initoe God.
17 Nau ku saea ru mamana fua mulu,
dia ta wane ne nao si famamana dia ta
wele tu'u, nia 'afitai 'asiana fua nia ka ru
'i laona na 'Initoe God.”

Na wane todaru
(Matiu 19:16-30; Mak 10:17-31)

18 Te wane fanaonao ana Jiu ki, nia ledia
sa Jesus ka fata 'uri, “Wane famanata lea
ne 'ae, ta te lea ne nau ku sasia fua nau
ku too ana na maurie firi?”
19 Ma sa Jesus olisia ka 'uri, “'Uta ne 'oe
sae nau ana wane lea? Nao ta wane si lea
go, taifilia God go ne lea.
20 Nia lea 'oe saitamana faoraie talingai
God ki be 'uri, “'Oe si sauwanee, 'oe si oee,
'oe si beli, 'oe si suke fafia ta wane, ma 'oe
fuusi baita ana maa 'oe ma gaa 'oe.’ ”
21 Wane nai nia olisia ka fata 'uri, “Nia
safali mai ana kada nau ku tu'u, nau
rosulia na taki nai ki tafau* leka ka dao
'i ta'ena.”
22 Ma kada sa Jesus nia rongoa ru nai,
nia ka fata 'uri fuana, “Te ru go ne nia nao
'ua. 'Oe fafoli ana na ru 'oe ki tafau, ma
'oe ngalia malefo nai ki, ma 'oko kwatea
fuana wane siofa ki, ma 'oe fi too ana na
toorue 'i langi. 'Urinai go, 'oe leka na mai
suli nau.”
23 Ma kada wane nai nia rongoa ru nai,
na manatana ka kwaimanatai 'asiana,
sulia nia na wane todaru 'asiana.
24 Ma kada sa Jesus nia ada to'ona wane
nai, na manatana nia ka kwaimanatai,
nia ka fata 'uri, “Nia 'afitai 'asiana fuana
wane todaru ki kera ka ru laona 'Initoe
God.
25 Nia 'afitai 'asiana fua ta kamel kai ru
sulia na mae kwakwa tu'u ana nile. Nia
'afitai ka liufia lau fuana ta wane todaru
kai ru laona na 'Initoe God.”
26 Aia, kada wane ki kera rongoa na
faoraie nai, kera ka ledia 'uri, “'Urinai ma
nao ta wane si toda go mauri firi?”
27 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Na ru
nai nia 'afitai 'asiana fuana wane, boroi
ma fua God nao nia si 'afitai go.”
28 Ma sa Pita ka fata 'uri fuana sa Jesus,
“Kalu fasia na toorue kalu ki tafau fua
kalu ka leka na suli 'oe!”
29 Sa Jesus ka fata 'uri, “Iu. Nau ku saea
fua mulu, dia sa ti ne nia fasia na lume
nia, na 'afe nia, na wanefuta nia ki, na
maa nia ma na gaa nia, ma na wele nia
ki, sulia 'Initoe God,
30 nia kai too ana ru 'oro ki laona
molagali ne liufia ru be nia fasia ki. Ma
ana mauri falu ne nia leka mai, wane nai
kai too na ana mauri firi.”

Oluna kada sa Jesus nia fata sulia maelana
(Matiu 20:17-19; Mak 10:32-34)

* **18:21** Ada to'ona ana buko Eksodas 20:12-16 laugo ana buko Diutronomi 5:16-20.

31 Ma kada sa Jesus nia leka fainia
fafurongo nia ki taifili kera, nia ka fata
'uri fuada, “Kulu leka 'uri 'i Jerusalem fua
kera kai faali'afua ru be na profet ki kera
kekede mai sulia nau, na Wele nia Wane.
32 Kera kai kwate nau laona 'abana
wane ne nao laugo Jiu ki, fua kera ka
'onionga, ma ka fata buri tolingai aku, ma
kera ka ngisufi nau. Kera ka kwae nau,
ma kera ka saungi nau.
33 Ma ana oluna maedangi, nau kai
tatae lau fasia na maea.”
34 Boroi 'ana fafurongo ki kera nao si
saitamana go na faoraie nai ki ne sa Jesus
nia saea fuada, sulia manatalada ngasi
'asiana fuana malingailana na ru ne sa
Jesus fata sulia. Nia ne kwate ma kera
nao si saitamana te ne sa Jesus nia fata
sulia.

Sa Jesus gura na wane maana rodo
(Matiu 20:29-34; Mak 10:46-52)

35 Kada sa Jesus nia dao karangia mae
fere 'i Jeriko, te wane maana rodo nia to
'i ninimana taale. Ana maedangi ki nia
gani malefo ana wane ki.
36 Ma kada nia rongoa wane 'oro ki kera
liu, nia ka ledi kera ka fata 'uri, “Te ne
'uri?”
37 Ma kera olisia kera ka fata 'uri, “Sa
Jesus na wane be 'i Nasaret ne nia leka
mai.”
38 Ma wane maana rodo nai ka akwa
ma ka fata 'uri, “Jesus 'oe na Wele ana
kwalafa sa Deved, 'oe manatai nau mai!”
39 Ma wane ne kera eteta 'i naona kera
ka balufia, ma kera ka saea nia ka to
aroaro. Boroi ma nia fi akwa baita lau,
ma ka fata 'uri, “'Oe na wele ana kwalafa
sa Deved, 'oe manatai nau mai!”
40 Ma sa Jesus ka uu ngado ma ka saea
fuada fua kera ka talaia mai siana. Ma
kada nia dao karangi, sa Jesus ka ledia,
41 “Te ne 'oe doria nau sasia fuamu?”
Ma wane maana rodo nai ka fata 'uri,
“'Aofia 'ae, nau ku doria nau ada lau.”
42 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe
ada na. God nia gura 'oe na, sulia 'oe
famamana nau.”
43 Ma 'urinai go nia ka ada na, ma nia ka
leka na fainia sa Jesus, ma nia ka tangoa
God. Ma kada wane ki kera ada to'ona,
kera ka tangoa laugo God.

19

Sa Sakias

1 Sa Jesus nia dao 'i Jeriko, ma ka liu lao
fere nai.
2 Ma te fanaonao ana wane kera ka koni
malefo ana takisi, ne satana sa Sakias, nia
wane todaru 'asiana.
3 Ma nia ka sasi 'asiana 'uria adalae
to'ona sa Jesus. Boroi ma ka 'afitai, sulia
nia wane kokoru 'asiana, ma nao nia si
ada to'ona sa Jesus, sulia na okue nai 'e
susia.
4 Ma nia ka lae 'ali'ali kau 'i naofana
okue nai, ma ka ra 'i gwauna te 'ai ne
kera saea ana Sikamo, fua ka ada to'ona
sa Jesus ne nia leka mai sulia taale.
5 Kada sa Jesus nia dao ana kula nai,
nia ka ada 'alaa 'i gwauna 'ai nai, ma ka
ada to'ona sa Sakias, ma ka fata 'uri fuana,
“Sakias 'ae, koso 'ali'ali mai, sulia nau kai
to 'i lume 'oe ta'ena.”
6 Sa Sakias ka eele 'asiana, ma ka koso
'ali'ali mai, ma ka kwaloa sa Jesus laona
lume nia.
7 Na wane ki tafau kera ada to'ona ru
nai, ma kera ka ngunungunu buri ana,
kera 'uri, “Sa Jesus nia leka na fuana ka
to fainia na wane ta'a ne.”
8 Ma sa Sakias tatae, ma ka fata 'uri
fuana sa Jesus, “'Aofia 'ae, nau kai kwatea
ta bali ana na toorue nau fuana wane
siofa ki. Ma dia nau ku ngali liufia tani
ru ana wane ki, nau kai duu fai ru ana
fuana.”
9 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Ta'ena
God nia famauria laugo na gourue ne,
sulia wane ne nia famamana God dia
famamanae be na koko kia sa Abraham.
10 Nau, na Wele nia Wane, nau ku leka
mai fuana nanisilana na wane ne kera
leka garo ki, fua nau ku famaurida laugo.”

Na tarifulae sulia olilana mai wane 'initoa
(Matiu 25:14-30)

11 Na okue baita ne kera fafurongoa
ru ki tafau ne sa Jesus saea. Sulia nia
dao karangia na 'i Jerusalem, nia saea na
tarifulae ne fua ka fa'o'olosia manatada,
sulia kera kwaisae 'Initoe God kai fuli
'ali'ali go.

12 Nia ne kwate sa Jesus ka fata 'uri
fuada, “Te wane ana gourue 'initoa, nia
sasi akau fua ka leka siana te kingi baita
ne nia to tau mai, fua nia ka gani 'uria na
gwaungaie ma na 'initoe fua kada nia kai
oli mai, nia ka kingi fuana fere nia.
13 Ma 'i naona ne nia leka, nia saea mai
akwala wane rao nia ki siana, ka kwatea
na malefo baita fuada, ka fata 'uri, ‘Mulu
rao ana malefo ne ki, fua mulu ka ngalia
laugo tani malefo maana makwalia nau.’
14 Boroi ma wane ana fere wane 'initoa
nai, kera subutainia, ma kera ka kwatea
tani wane fua kera ka faorai fainia kingi
nai, sulia kera nao si doria go ne na wane
nai ka kingi fuada.

15 “Ka 'urinai boroi 'ana, na kingi nia
alua wane nai ka kingi na fuada, ma ana
kada nia oli mai, nia ka saea fuana wane
ni rao nia ki be nia kwate malefo fuada,
fua nia ka dao to'ona ta fita malefo lau
ne kera toda maana malefo be nia kwatea
fuada.
16 Na etana wane rao nia leka mai, ka
fata 'uri, ‘Wane baita 'ae, nau ku to ana
te akwala malefo lau fainia malefo be 'oe
kwatea fuaku.’
17 Ma wane 'initoa nai ka fata 'uri fuana,
‘'Oe wane rao lea. Sulia nau ku saitamana
nau ku fito'omu ana ru tu'u ki, 'urinai nau
ku alua 'oe ada sulia akwala mae fere ki.’
18 'Urinai ma ruana wane ni rao leka
mai ma ka fata 'uri, ‘Wane baita 'ae, nau
ku to ana lau ta lima malefo fainia na
malefo be 'oe kwatea fuaku ki.’
19 Ma wane 'initoa nai ka fata 'uri fuana,
‘'Oe kai ada sulia lima mae fere ki.’
20 Burina, oluna wane ni rao ka leka lau
mai, ka fata 'uri, ‘Wane baita 'ae, malefo
'oe ki be nau ku ngalida, nau ku 'afu
ngingiri fafia ana 'aba maku.
21 Sulia nau ku mau amu wane fata-
maudi. 'Oe dia ta wane ne saitamana ka
ngalia ga 'ana ru wane 'e'ete ki, ma 'oe
saitamana ngalia laugo fanga fasia oole
wane ki.’
22 Sui wane 'initoa nai ka fata 'uri fuana,
‘'Oe na wane rao ta'a! Nau kai keto 'oe
ana faoraie 'oe ki talamu. 'Oe sae nau
wane fatamaudi, ma nau ku dia ta wane
ne ngalia ru ne nao lau ru nau ki, ma nau
ku ngalia fanga fasia oole tani wane ki.
23 Dia 'oe manata 'urinai, 'uta ne nao 'oe
si ngalia na malefo nau, ma 'oe alua 'amu
laona kula ni totodae, fuana kada nau ku
oli mai, nau ku ngalia tani malefo tarenga
'i maana?’
24 'Urinai go wane 'initoa nia ka fata
'uri fuana wane ne kera uu 'i senai, ‘Mulu
ngalia malefo ne fasia, ma mulu kwatea
fuana wane ne nia to ana akwala malefo.’
25 Kera ka fata 'uri, ‘Wane baita 'ae, nia
to na ana akwala malefo.’
26 Ma wane 'initoa nai olisia ka 'uri,
‘Nau ku saea fua mulu dia sa ti ne nia rao
lea ana ru ne nau kwatea fuana, nau kai
kwatea lau tani ru 'oro fuana. Boroi ma
dia sa ti ne nao si rao lea ana ta te ne nau
ku kwatea fuana, sui boroi 'ana ta ru tu'u
ne nia to ana, nau kai lafua fasia.
27 Boroi ma fuana malimae nau ki be
kera noni'ela 'ani nau kingi fuada, talaida
mai, mulu ka saungida 'i seki 'i naoku.’ ”

Wane ki kera manata baita ana sa Jesus

(Matiu 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

28 Burina sa Jesus nia fata 'urinai ka sui,
nia ka leka kau 'i naoda 'uria 'i Jerusalem.
29 Ma kada nia dao karangia fere 'i
Betfeis, ma 'i Betani siana fa uo kera saea
ana 'i Olif, nia ka kwatea ro fafurongo nia
ki 'i nao, ka fata 'uri,
30 “Kamoro leka ana fere loko kamoro
naofia kau. Ma kada kamoro dao 'i senai,
moro kai ada to'ona te dongki. Kera kania
ga 'ada 'i senai, ne nao ta wane si tae 'ua
fafona. Kamoro ka lugea, ma moro ka
talaia mai 'i seki.
31 Ma dia ta wane nia ledi kamoro, ‘'Uta
ne moro ka lugea na dongki ne?’ Moro
saea fuana, ‘Na 'Aofia nia doria.’ ”

32 Aia, ro wane nai ki keroa leka, ma
keroa ka dao to'ona, dia be sa Jesus nia
saea.
33 Kada keroa lugea na dongki nai, na
wane ne kera to ana dongki nai, kera ka
fata 'uri, “Te ne moro lugea na dongki ne
fuana?”

34 Keroa ka fata 'uri, “Na 'Aofia nia
doria.”
35 Ma keroa ka talaia na mai siana sa
Jesus, ma keroa ka alua maku keroa ki 'i
fafona sulina na dongki nai, ma keroa ka
'adomia sa Jesus fua ka gouru 'i fafona.

36 Ma kada sa Jesus nia leka kau sulia
taale, wane ki kera ka safatainia maku
gwala kera ki.
37 Ma ana kada nia dao karangia 'i
Jerusalem ana kula ne taale nia koso
toli 'uria fa uo 'i Olif, ne wane 'oro ana
fafurongo nia ki kera to 'i senai, ma
kera ka safali fua tangolana God ana te
akwalae baita, sulia na fanadae baita ki
ne kera suada.
38 Ma kera ka fata 'uri,
"God 'oe falea na kingi ne nia leka mai
ana na nikilalae 'oe!✡
Ma na aroaroe fainia God.
Kulu kai tangoa God ne gwaungailae nia
'e tasa!"✡
39 Tani Farasi ki kera to laugo 'i senai,
ma kera ka fata 'uri fuana sa Jesus,
"Famanata 'ae, 'oe saea fuana fafurongo
'oe ki, kera to aroaro."
40 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Nau ku
saea fua mulu, dia kera to aroaro, na fau
ne ki kera kai akwa ana tangolana God."

Sa Jesus nia angi fafia 'i Jerusalem

41 Ma ana kada sa Jesus nia dao
karangia 'i Jerusalem, nia ka ada kau, ma
ka ada to'ona na mae fere nai, ma nia ka
angi, sulia na manatana nia kwaimanatai
fuana wane ne kera to 'i senai ki.
42 Ma ka fata 'uri, "Nia lea dia kamulu
saitamana 'i ta'ena na ru ne nia talaia
wane 'uria aroaroe. Boroi ma ta'ena,
kamulu ulafusi go.
43 Na kada kai dao mai, fuana malimae
kamulu ki, kera leka mai, kera ka fuali
kamulu, ma kera ka susi kamulu, ma ka
'afitai fua mulu ka ru 'i maa.
44 Ma kera kai takalongainia fere ka-
mulu ma na wane ki tafau 'i laona. Ma
ta te gwa fau boroi si tio na ana kula ne
kera tio ana 'i nao. Kera ka falia fere
kamulu, sulia nao mulu si saitamana kada
God leka mai fuana famaurilamulu."*

Sa Jesus nia ru 'i laona Beu Abu God
(Matiu 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

45 Kada sa Jesus nia ru kau laona na Beu
Abu God, nia ka taria na wane ne kera
'oifoli ki.
46 Ma nia ka fata 'uri fuada, "Ana
kekedee 'ua mai laona Kekedee Abu, God
nia fata 'uri, 'Na Beu nau, na beu ni
foa.' Boroi ma kamulu abulotainia ka
alua lalau kula fuana belilana ru wane
ki."
47 Ma ana maedangi ki tafau, sa Jesus
nia famanata 'i laona Beu Abu God. Ma
na fataabu baita ki, ma wane famanata
ana taki ki, ma tani fanaonao ana Jiu ki,
kera sasi 'uria saungilana sa Jesus.
48 Boroi ma kera ka nao si saitamana
ililana ta ru, sulia wane ki kera to fainia
sulia dangi ki fuana rongolana famanata-
lae nia.

20

Ledilae sulia nikilalae sa Jesus
(Matiu 21:23-27; Mak 11:27-33)

1 Ana te maedangi, sa Jesus nia
famanata wane ki 'i laona Beu Abu God.
Ma nia ka 'ainitalo laugo ana Farongoe
Lea. Ma ana kada nai, na fataabu baita
ki, ma wane famanata ana taki ki, ma tani
fanaonao laugo, kera leka mai siana sa
Jesus.
2 Ma kera ka ledi 'uri ana, "Sa ti ne saea
'oe taria wane ne ki fasia laona Beu Abu?
Ma sa ti ne kwatea nikilalae fua 'oko sasia
ana ru ne ki?"
3 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Iu, nau
ku ledi kamulu basi 'uria te ru.
4 Iu, kamulu saea basi fuaku, na niki-
lalae sa Jon to ana fua siuabulae, nia safali
mai fasia 'i fai? Nia safali mai ana God,
naoma nia safali mai ana na wane ki go?"
5 Ma kera ka safali olisusue 'i safitada
kwailiu kera ka 'uri, "Te ne kulu kai saea?
Dia kulu olisia ma kulu ka 'uri, 'Fasia mai
God,' nia kai fata 'uri, 'Ma 'uta mone ne
nao kamulu si famamana sa Jon?'
6 Ma nao nia si lea laugo fua kulu ka fata
'uri, 'Nia safali go mai ana na wane ki,'
sulia na wane ki kera kai 'ui fau kulu, ma
kera ka saungi kulu, sulia kera famamana
sa Jon nia ta profet."

✡ **19:38** Psalm 118:26 ✡ **19:38** Psalm 148:1 * **19:44** *kada God leka mai fuana famaurilamulu:* Na wane Jiu ki kera kwaimakwali masia na kada God kai leka mai fuana famaurida fasia malimae kera ki. Boroi ma kada sa Jesus dao, 'orolana wane Jiu noni'ela ana nia.

7 'Urinai, kera ka olisia sa Jesus ma kera
ka 'uri, “Kalu ulafusia go.”

8 Ma sa Jesus ka fata 'uri lau fuada, “Nau
boroi nao si farongo kamulu go ana na
nikilalae ti ne nau ku sasia ana ru ne ki.”

Tarifulae sulia na wane rao ne tolada ta'a ki (Matiu 21:33-46; Mak 12:1-12)

9 'I burina, sa Jesus ka farongo kera
laugo ana te tarifulae ka 'uri, “Te kada,
te wane nia fasia te oole grep, ma nia ka
alua tani wane rao kera ka ada sulia oole
nai. Ma wane baita ana oole ne ka leka
ana te fere tau, ma nao si oli 'ali'ali mai.
10 Leleka ka dao na ana kada ne oole
nai maua, wane baita nai ka kwatea te
wane ni rao nia, fua ka ngalia mai tani
fue grep ana 'ai ne nia fasia laona oole
nai. Boroi ma kada wane ni rao nai nia
dao laona oole nai, na wane rao ne ada
sulia oole nai, kera ka kumua, sui kera ka
olitai 'o'oni ana siana wane baita nia.
11 Ma na wane baita nai ka kwatea lau
ruana wane ni rao. Boroi ma wane rao ne
ada sulia oole nai, kera ka kwaea laugo,
ma kera ka fata ta'a na ana, ma kera ka
olitai 'o'oni laugo ana.
12 'Urinai, wane baita nai ka kwatea lau
oluna wane rao nia, ma kera ka kwae
maala laugo ana, ma kera ka taria fasia
kula nai.
13 'I burina, na wane baita nai ka
manata 'uri, ‘Te lau ne nau kai sasia? Nau
kwatea na 'aku na welewane nau ne, nau
ku kwaimani 'asiana ana. Ma alamia nia
ne wane rao ne ada sulia oole kai manata
baita ana.’
14 Kada wane ne kera rao ana oole nai,
kera ada to'ona na wane nai, kera ka fata
fuada kwailiu ma kera ka 'uri, ‘Nia na ne
na wele na wane be nia too ana na oole.
Kulu saungia ka mae fua kulu ka ngalia
'akulu na oole ne fuaka.’
15 'Urinai go kera ka tara wane nai 'i
maa fasia laona oole be, ma kera saungia
ka mae na.”

Ma sa Jesus ka ledida ka 'uri,

16 “Te ne na wane ne nia too ana na oole
nai kai sasia? Nia kai dao mai, ka saungia
na wane nai ki. Sui nia ka kwatea na oole
nia fuana wane 'e'ete ki.”

Kada wane ki kera rongoa na faoraie ne
sa Jesus, kera ka fata 'uri, “Nao 'asiana,
nia 'afitai ka 'urinai!”
17 Sui sa Jesus ka ada nikila fuada, ka
fata 'uri, “Dia nao nia si 'urinai, te ne
fadalana faoraie be laona Kekedee Abu✡
be nia fata 'uri,
‘Na fau ne na wane saungai lume ki kera
noni'ela ana,
nia ne na fau talingai ka liufia na fau ki
tafau ana 'odoe.’
18 “Ma dia sa ti ne nia lakwadora fafona
fau nai, nia kai mangisi. Ma dia sa ti ne
fau nai ka 'asia fafia, na nonina ka meme
tafau na.”
19 Ana kada nai, na fataabu baita ki
fainia na wane famanata ana taki ki,
kera fi ada saitamana faoraie sa Jesus nia
faorai suli kera, ma kera dori daua ana
kada nai. Boroi ma kera mau laugo 'ada
ana wane ki.

Na ledilae sulia takisi (Matiu 22:15-22; Mak 12:13-17)

20 Ma na fanaonao ki kera ka sasi 'uria
daolae to'ona ta kada lea fuana daulana
sa Jesus. Ma kera ka folia tani wane fua
kera ka suke ana ledilana sa Jesus. Sulia
kera doria kera fai fafia ana ta ru ne nao
si 'o'olo, fua ka bobola fainia kwatelana
kau fuana gwaungai 'i Rom ne ada sulia 'i
Jiudea.
21 Kera dao siana, ma kera ka fata 'uri,
“Wane Famanata 'ae, kalu saitamana 'oe
famanata, ma 'oe saea na ru mamana ki.
Ma 'oe si 'ado go fainia ta wane ana te ne
kera manata sulia. 'Oe famanata ga 'amu
sulia mamanae ma kwaidoria God fuana
wane ki.
22 Saea mai fua malu, 'Uri ma nia bobola
ga 'ana fua kulu ka kwatea malefo ana
takisi fuana kingi baita 'i Rom, naoma 'e
nao?”
23 Ma sa Jesus ka ada saitamana na
sukee kera, ma nia ka fata 'uri,
24 “Fatainia basi mai te seleni fuaku.”
Ma kada kera ngalia mai te seleni fuana,
nia ledida ka 'uri, “Na nununa sa ti ne 'i
fafona seleni ne? Ma na satana sa ti ne?”
Ma kera olisia kera ka 'uri, “Na kingi
Rom.”
25 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Dia
'urinai, kamulu ka kwatea fua kingi baita

✡ **20:17** Psalm 118:22

'i Rom na ru nia ki, ma mulu kwatea laugo
ru God ki fua God."
26 Ma kera ka to aroaro, sulia kera
kwele 'asiana ana olisilae sa Jesus. Ma
kera nao si bobola na fuana ne kera ka
dao to'ona ta sukee lau fuana sa Jesus 'i
maana wane ki.

Na ledilae 'uria na tataelae fasia maea
(Matiu 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Sui, tani Sadusi kera leka mai siana sa
Jesus. Na Sadusi ki kera saea ne na wane
ki nao si tatae lau fasia na maea. Ma kera
ledi 'uri ana sa Jesus,
28 "Wane Famanata 'ae, sa Moses nia
kedea na taki fuaka ka alangai 'uri, 'Dia
ta wane nia mae, ma na 'afe nia ka mauri
'ua, boroi ma nao nia si to ana ta wele, na
wanefuta nia ka adea lau na gwa 'oru nai,
fua keroa to ana ta wele fua ka talana na
wane be nia mae.'
29 "Iu ma, ana te kada, fiu waisasina ki
kera to. Ma na wane 'i nao ka adea ta
keni, ma nao si alua go ta wele, ma wane
nai ka mae na ana.
30 "Ma na ruana wane ka adea lau na
gwa 'oru nai, ma nia ka mae laugo.
31 Sui oluna wane ka 'urinai laugo. Ma
ka 'urinai laugo fuana ai burina ki tafau.
Na fiu waisasina nai ki tafau go, kera adea
keni nai, ma kera nao si to go ana ta wele,
ma kera ka mae tafau na.
32 Ma 'isilana, keni nai ka mae laugo.
33 'Uri ma, ana maedangi ne God kai
taea wane mae ki tafau fasia maea, sa ti
ada ne na 'afe nia? Sulia na fiu waisasina
nai ki tafau go be kera adea keni nai."
34 Ma sa Jesus nia olisida ka 'uri, "Kada
ne, na wane ki ma na keni ki, kera arai
ma kera ka 'afe.
35 Boroi ma ana kada ne nia mai 'ua,
na wane ki ma na keni ki ne kera bobola
fainia na tataelae fasia na maea, ma kera
ka to na ana na mauri firi 'i langi, kera
nao si arai ma kera si 'afe na,
36 sulia kera dia na 'ada na 'ainsel ki, ma
kera nao si mae na. Kera na wele God ki
na, sulia kera tatae na fasia na maea.
37 "'Urinai, ma na kekedee sa Moses nia
famadakwa na fuaka ne na wane mae ki,
kera kai mauri lau. Sulia kada be God nia
fatainia fuana sa Moses ana ere be meafia
'ai tu'u be, sa Moses nia saea God ana,
'God sa Abraham, God sa Aesak, ma God
sa Jakob.'✡
38 Na fadalana 'uri: Tani wane ne kera
mae na, kera fosia ga 'ada God, sulia kera
mauri na fainia."
39 Ma tani wane ada, wane famanata
ana taki ki, kera fata 'uri, "Wane
Famanata 'ae, na olisilae 'oe nia lea
'asiana!"
40 Ma kera ka mau na fua ledilana lau.

Sa Jesus nia Wele ana kwalafa sa Deved ma
na 'Aofia nia laugo
(Matiu 22:41-46; Mak 12:35-40)

41 Sui sa Jesus ka ledi 'uri ada, "Nia 'uta,
ne kera saea na Christ ne wane ana na
kwalafa sa Deved?
42 Sa Deved be fata 'uri ana laona
Kekedee Psalm ki,✡
'God nia fata 'uri fuana 'Aofia nau:
'Oe gouru 'i bali 'o'olo aku, ma 'oe gwaun-
gai fai nau,
43 makwalia kada nau kai alua malimae
'oe ki farana gwaungaie 'oe.'
44 "Sa Deved 'ana talana ne nia saea na
Christ ana na ''Aofia.' Nia ne, na Christ
nia nao lau Wele ana kwalafa sa Deved
ga 'ana. Nia 'Aofia nia laugo."
45 Kada wane 'oro ki kera fafurongoa,
sa Jesus ka fata 'uri fuana fafurongo nia
ki,
46 "Mulu madafi kamulu fasia na wane
famanata ana taki sa Moses ki, sulia kera
doria leka liulae fainia maku falu gwala
ki. Ma kera ka doria laugo fua wane ki
kera ka fa'initoda, ma ka fata lea fuada 'i
maana usie ki. Ma kera ka doria gourue
'i nao ana kula 'initoa ni gourue ki laona
beu fuana folae ki, ma ana kula lea ki
kada ana fafanga ki.
47 Sui boroi 'ana, wane ne ki kera belia
na lume ma na ru gwa 'oru ki to ana.
Ma kera ka foa gwala, fuana wane ki ka
fata lea sulida. Iu, na wane famanata ana
taki sa Moses ki, kwaekwaee kera kai ta'a
'asiana fuada!"

21

Sa Jesus tangoa na kwatee
te gwa 'oru
(Mak 12:41-44)

✡ **20:37** Eksodas 3:6 ✡ **20:42** Psalm 110:1

1 Kada sa Jesus nia to 'ua laona Beu
Abu God, nia ka adaada, ma ka ada
to'ona wane todaru ki kera leka mai fuana
kwate malefoe laona na kufi ru fuana alu
malefolae.
2 Ma nia ka ada to'ona laugo te gwa 'oru
ne nia siofa 'asiana. Nia leka mai, ma ka
kwatea ro ngingisi malefo tu'u ki.
3 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Ru mamana
nau ku saea fua mulu, na kwatea ne gwa
'oru siofa ne nia kwatea, nia baita ka
liufia wane ki tafau ne kera kwate malefo
baita ki.
4 Sulia wane todaru ki, kera kwatea ga
'ada ka bali tu'u ana toorue kera ki. Boroi
ma gwa 'oru siofa ne, nia kwate tafau na
ana ru ki ne nia to ana fuana tolana.”

Sa Jesus fata sulia okosilana na Beu Abu God
(Matiu 24:1-21; Mak 13:1-19)

5 Ma tani fafurongo ana sa Jesus, kera
ka tangoa na Beu Abu God, sulia ne adalae
to'ona nia kwanga lea 'asiana ana gwa fau
lea ne kera laungia ana ki ma ana kwatea
ki laugo ne kera kwatea fuana God. Sui
sa Jesus ka fata 'uri fuada,
6 “Ru ne ki tafau ne mulu suada na, na
maedangi nia kai dao mai ne nao ta gwa
fau si tio 'i fulina, boroi ma kera tafau
kera kai takalo 'i ano!”
7 Ma kera ka ledi kera ka 'uri, “Wane
Famanata 'ae, angita ne ru nai ki kai dao?
Ma te ne kai fuli fua ka fatainia kada
fuana ru ne ki tafau ka fuli ma ka dao
ana?”
8 Ma sa Jesus nia olisida ka 'uri, “Ka-
mulu kai adaada lea, ma nao mulu si
alamatainia ta wane ka talai garo amulu.
Sulia ne wane 'oro ki kera kai dao mai ana
sataku, ma kera kai fata 'uri, ‘Nau na ne
na Christ!’ Ma kera kai fata laugo 'uri, ‘Na
kada 'olea nia dao na!’ Nao mulu si leka
sulida.
9 Ma nao mulu si mau ana kada mulu
rongoa na firue ki, ma na faoraie sulia na
firue ki, sulia ru nai ki kai fuli basi 'i nao.
Sui boroi 'ana ru nai ki ka fuli, na 'isilana
kada nao si karangi 'ua.”
10 Sui sa Jesus ka fata lau fuana fa-
furongo nia ki ka 'uri, “Na mae fere ki
kera kai fualida kwailiu, ma na 'initoe ki
kera kai fualida kwailiu.
11 Ma na anuanu baita ki kai dao, ma
na uni fioloe ki, ma na mataie baita ki
kai liu ana fere ki tafau, ma ru baita 'e'ete
fuana maungilana ki, ma na maetoto kai
sakatafa mai fasia lofana salo.
12 “Ma suifatai ru nai ki ka fi fuli, kera
kai fulia ru ta'a ki amulu, sulia mulu
rosuli nau. Kera kai kani kamu, ma kera
kai fanonifi kamulu, ma kera kai ngali
kamulu laona beu fuana folae ki fuana
ketolamulu, ma kera kai alu kamulu 'i
laona na beu ni kanie, ma kera kai tara
kamulu siana wane fanaonao ma na kingi
kera ki fuana ketolamulu.
13 Ka 'urinai ma na kada ne lea na fua
mulu fuana faorailae sulia na Farongoe
Lea God nai.
14 Ma mulu si manata 'abero lau 'uria te
ne mulu olisida ana.
15 Sulia nau kai kwate tafau na fua
mulu na faoraie ana na liotoe, ma nao ta
malimae amulu ne kai fata olisi kamulu,
naoma ka fata aefara ru ne mulu saea ki.
16 Ma na maa kamulu ki, ma gaa ka-
mulu ki, ma sasimulu ki, ma wanefuta ka-
mulu ki, ma na wane kwaimani kamu ki,
kera kai kwate kamu fuana fanaonao ki.
Ma tani wane amulu kera kai saungida.
17 Na wane ki tafau kera kai sulangai
kamu osingaku.
18 Ka 'urinai boroi 'ana, 'afitai ta te ifu
tu'u ana gwaumulu ka naoana.
19 Mulu uu ngasi ana famamanae ka-
mulu ki, ma mulu kai mauri firi.”
20 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri fuada,
“Kada mulu ada to'ona na wane ni omee
ki, kera alasia 'i Jerusalem, mulu kai
saitamana kera kai takalongainia na fere
baita ne.
21 Ma ana kada nai, wane ne kera to 'i
Jiudea, kera kai tafi tafau 'uria gwauna fa
uo ki. Ma wane ne kera to laona mae fere
baita ne, kera kai tafi fasia. Ma na wane
ne kera to kalikalia mai kera nao si oli lau
mai 'uria fere baita ne.
22 Sulia kada ne, kada fua kwaiketoilae,
fua ne te ki be kera kedea sulia 'i laona
Kekedee Abu kai dao mamana na mai.
23 Ma ana fa dangi nai ki, nia kai ta'a
fuana keni ki ne kera iana, sulia ne nia
'afitai fuada ne kera ka tafi, ma ka ta'a
laugo fuana 'afe ki ne kera too ana na
wele tu'u ki. Ma na kwaimanatailae baita
kai dao to'ona wane ana fere ne, sulia God
kai kwaea na wane 'i senai ki.
24 Tani wane kera kai saungida ana
naife ni sauwanee. Ma tani wane kera

kai dauda, ma kera kani fafida, ma kera
ka ngalida 'uria fere 'e'ete ki. Ma wane
ne nao lau Jiu ki, kera falia fere baita 'i
Jerusalem leka ka dao ana 'isilana kada
kera ki.

Sa Jesus fata sulia olilana mai
(Matiu 24:29-35; Mak 13:24-31)

25 "Ru 'e'ete ki kai fuli fuana sato, ma
na madame, ma na bubulu ki. Ma wane
ana na mae fere baita ki tafau 'i laona
molagali, kera kai fitala, ma kera ka mau
ana kurulana ma na ralana asi, ma fa
nanafo ki.
26 Ma na wane ki kera kai maebuatama-
rakwa sulia kera mau 'asiana, kada kera
makwalia na daolana mai ru nai fafia
molagali tafau. Sulia na ru 'i lofana salo
ki, kera kai leka garo.
27 'Urinai, nau na Wele nia Wane, ku
fi dao fatai mai. Nau kai dao mai fainia
na nikilalae baita, ma na ngwasinasinae
baita 'i fafona na gwa salo ki.
28 Ma kada na ru nai ki nia safali kai
fuli, mulu uu, ma mulu ada 'alaa, sulia
kada God kai famauri kamulu, nia dao
karangi na mai."

29 Sui sa Jesus ka fata sulia na tarifulae
fuada ka 'uri, "Mulu manata basi sulia 'ai
kera saea ana figi fainia 'ai ki tafau.
30 Kada mulu ada to'ona na ulina nia
ngosa, mulu ka saitamana na kada fuana
uni 'ako'akoe nia karangi na.
31 Ka 'urinai laugo, ana kada mulu
ada to'ona ru nai ki nia fuli, mulu ka
saitamana na kada fua God kai gwaungai,
nia dao karangi na.
32 Ru mamana 'asiana nau ku saea fua
mulu, ru nai ki tafau kai dao mai suifatai
wane ne kera mauri ana kada nai, kera fi
mae.
33 Na ru ki tafau mai langi ma laona
molagali kera kai sui. Boroi ma na
fatalaku go ne toto nao si sui.

34 "Mulu kai adaada lea. Nao mulu si ro
ana fangalae baita ki, ma na ku bubulolae
ki, ma na manata 'aberolae ki ana na
maurie seki laona molagali. Dia mulu sasi
'urinai, fa dangi nai ka dao fatona kamulu
dia ta maniito.
35 Sulia maedangi nai kai dao mai fafia
na wane ki, ana kula ki tafau 'i laona
molagali ne.
36 Mulu kai adaada lea, ma mulu kai foa
ana kada ki tafau, fua mulu kai too ana na
nikilalae fuana maurie 'i laona ru nai ki
ne kai fuli. Ma fua mulu si 'eke lau kada
mulu kai uu 'i maaku, na Wele nia Wane."
37 Ana maedangi ki tafau, sa Jesus nia
famanata wane ki laona Beu Abu God. Ma
saulafi ki nia leka ka maleu gwauna fa uo
'i Olif.
38 Ma na 'ofodangi makalokaloa ki
tafau, wane 'oro ki kera ka leka mai laona
Beu Abu God fuana rongolana fatalana sa
Jesus.

22

Na lokoerue fuana
saungilana sa Jesus
(Matiu 26:1-5; Mak 14:1-2; Jon 11:45-53)

1 Na kada fua Fafanga ana Daofa Liue
Jiu ki, nia karangi na. Ana fafanga ne,
kera saitamana 'anilana beret ne nao ta
isi ana.
2 Ma na fataabu baita ki, ma na wane
famanata ana taki ki, kera ka manata
'uria saungi agwalae ana sa Jesus, sulia
kera maungia na wane ki.

Sa Jiudas nia alafafia na kwatelana sa
Jesus fuana malimae nia ki
(Matiu 26:14-16; Mak 14:10-11)

3 Ma sa Saetan ka dao mai 'i laona
manatana sa Jiudas Iskariot, ta wane ana
akwala ma ro fafurongo be sa Jesus.
4 Nia ne sa Jiudas ka leka kau siana
fataabu baita ki, ma na fanaonao ki ana
wane ne kera ada sulia Beu Abu God,
ma ka saea fuada nia saitamana kai
kwai'adomi na fuana daulana sa Jesus.
5 Ma kera ka eele 'asiana, ma kera kai
kwate malefo fuana.
6 Sa Jiudas ka alafafia, ma ka safali ada
na 'uria ta kada ne nao ta wane si to fainia
sa Jesus, fua ka kwatelana sa Jesus fuada.

Sa Jesus sasi akau fuana fa dangi ana
Fafanga Daofa Liue
(Matiu 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30)

7 'Urinai, na maedangi nai na wane Jiu
ki fuana 'anilana beret ne nao ta isi 'i
laona, nia dao na. Maedangi nai, kera
saungia laugo kaelana sipsip ki, ma kera

ka sasi akau ana fanga fuana Fafanga ana
Daofa Liue.
8 Ma sa Jesus ka kwatea sa Pita fainia
sa Jon ka fata 'uri fuadaro, “Kamoro leka
sasi akau ana fanga fuaka fua 'anilana na
Fafanga ana Daofa Liue.”
9 Keroa ka ledi 'uri ana sa Jesus, “'I fai
ne 'oe doria karo kai sasi akau ana kula
fuana fafanga na?”
10 Sa Jesus olisi keroa ka fata 'uri, “Kada
kamoro ru laona 'i Jerusalem, moro kai
dao to'ona te wane nia ngalia na fa kafo.
Moro leka sulia 'uria lume ne nia leka
'uria.
11 Moro fata 'uri fuana wane ne lume
nia, ‘Na Wane Famanata nia fata mai 'uri
fuamu: 'I fai ne mae lume fuana nau kai
'ania na Fafanga ana Daofa Liue fainia
fafurongo nau ki?’
12 Ma na wane nai kai fatainia mae
lume baita ana lume nai ne 'e to 'i langi,
kula ne ru ki kera sasi akau na ana, ma 'i
senai kamoro kai sasi akau ana fanga ki.”
13 'Urinai, keroa ka leka na, ma keroa
ka dao to'ona ru ki tafau dia be sa Jesus
nia saea fuadaro. Ma keroa ka sasi akau
na ana fanga 'i senai.

Na fafanga na 'Aofia
(Matiu 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Korin 11:23-25)

14 Nia dao na ana kada fuana 'anilana
na Fafanga ana Daofa Liue, ma sa Jesus
fainia na lifurongo nia ki, kera ka to na
ana kula ni fangalae.
15 Ma nia ka fata 'uri fuada, “Nau ku
doria 'asiana 'anilana na Fafanga ana
Daofa Liue fai kamulu, sui nau ku fi nonifi
'aku.
16 Ma nau ku saea fua mulu, nia 'afitai
nau ku 'ania lau na Fafanga ana Daofa
Liue fai kamulu, leka ka dao ana kada
ana famamanalana ana kada God kai
gwaungai.”
17 Sui sa Jesus ka ngalia na titiu, ma ka
tangoa God. Sui nia ka fata 'uri fuada,
“Mulu ngalia, ma mulu ka 'ado ana 'i
safitamulu.
18 Nau ku saea fua mulu, safali 'i ta'ena
ka oli 'alaa, nau si kufia lau na waeni ne,
leleka dao ana kada 'Initoe God ka dao
mai.”
19 Sui sa Jesus ka ngalia na beret, ma
ka tangoa God, sui nia ka ngiia, ma ka
kwatea fuada. Ma ka fata 'uri, “Na noniku
ne nau ku kwate 'uria kamulu ne. Mulu
kai 'ania fuana manatalae to'oku.”
20 'I burina na fangalae, nia ngalia laugo
na titiu, ka fata 'uri, “Nia na ne 'abuku ne
nia igwa fua mulu. Ana 'abuku, God ka
fangasia na alangaie falu.
21 “Ada to'ona basi! Na wane ne kai
kwate nau fuana malimae nau ki, nia to
ga 'ana fai nau 'i seki ana kula ni fanga.
22 Sulia nau, na Wele nia Wane, nau kai
mae dia God nia doria fuaku. Boroi ma
nia ta'a 'asiana fuana wane ne nia kwate
nau fuana malimae nau ki!”
23 Ma kera ka safali fuana ledi kwailiu-
lae 'i safitada 'uria sa ti ada ne kai sasia
ru nai.

Na olisusue sulia na 'initoe
(Matiu 20:25-26; Mak 10:42-43)

24 Ma na fafurongo nia ki kera ka
olisusu 'i safitada kwailiu fuana sa ti ada
ne nia talingai ka tasa.
25 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Ka-
mulu saitamana na wane gwaungai ki
ne kera gwaungai fuana wane nao lau
Jiu ki, kera to ana nikilalae, ma kera
saitamana 'asiana ana usungailana wane
fuana sasilana ru kera doria ki. Ma kera
ka doria na wane ki ka saeda ana na wane
talingai ki.
26 Sui boroi 'ana, nao mulu si sasi lau
'urinai 'i safitamulu. Ma sa ti amulu ne
nia na wane ni kwaitalai, nia na wane
marabibi. Ma na wane ne nia talingai, nia
kai dia na wane ni rao.
27 'Uri ma sa ti ne kera saea ne nia
wane talingai, na wane ne nia to go ana
fuana fangalae, naoma na wane ne nia
rao fuana? Na wane ne nia to go ana fua
fangalae ne nia talingai. Boroi ma nau ku
to 'i safitamulu dia na wane ne nia rao.
28 “Mulu to na fai nau 'i laona ilitoe nau
ki tafau.
29 Dia na Maa nau nia kwatea tafau
na gwaungailae fuaku, nau boroi nau ku
kwatea laugo na gwaungailae fua mulu,
30 fua mulu ka fanga fai nau, ma mulu
ka ku fai nau 'i laona 'Initoe nau. Ma
mulu kai gouru ana kula ni gourue ana
na gwaungaie ki, ma mulu kai gwaungai
ana na akwala ma ro fui wane be 'i Israel
ki.”

Sa Jesus eta fatae ana
sa Pita ne kai tofe nia
(Matiu 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)

31 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana sa Pita,
"Simon Pita 'ae! 'Oe 'e fafurongo basi.
God nia alamatainia na sa Saetan, fua kai
sasi 'uria kai takalongai kamulu tafau fasi
nau, dia wane ne nia rao 'i laona oole
fuana efolana mege ru lea ki fasia na
tataeru ta'a ki.
32 Ka 'urinai boroi ana Simon, nau ku
foa fuamu, fua ne nao 'oe si luka faburi
ana fitoe 'oe. Ma ana ta kada ne 'oe 'e
manata oli lau mai 'uri nau, 'oko fanikila
na wane ne kera famamana nau ki."
33 Ma sa Pita nia olisia ka 'uri, "'Aofia
'ae, nau ku kwaimakwali ga 'aku fuana
lekalae fai 'oe 'i laona beu ni kanie ma
fuana maelae fai 'oe!"
34 Ma sa Jesus nia olisia ka 'uri, "Pita
'ae, nau ku saea fuamu, 'i ta'ena laona fa
rodo ne, 'i naona na karai kai angi, 'oe olu
fa tofe laku ne 'oe ulafusi nau."
35 Sui sa Jesus ka ledi 'uri ana fafurongo
nia ki, "'Uri ma kada be nau ku odu
kamulu kau, ma nao mulu si to ana ta
malefo, naoma ta ngwai, naoma ta tae
butu, 'uri ma kamulu olikokoru ana ta ru
be?"
Ma kera olisia kera ka 'uri, "Nao go."
36 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Boroi ma
ana kada ne, dia sa ti ne nia to ana ta
malefo naoma ta ngwai, nia ka ngalia
'ana. Ma sa ti ne nao si to ana ta naife ni
sauwanee, nia kai foli ana na maku lola
nia, ma ka folia ta naife 'ana.*
37 Nau ku saea ru ne fua mulu, sulia ne
Kekedee Abu be fata suli nau 'uri, 'Kera
oku fainia na wane ta'a ki.'✡ Ru nai kai
fuli na fuaku, sulia na kekedee ki tafau
go suli nau kai fuli mamana na."
38 Ma na fafurongo nia ki kera ka fata
'uri, "'Aofia 'ae, ada to'ona basi, kulu to na
ana ro naife ni sauwanee 'i seki!"
Ma nia ka olisida ka 'uri, "Nia lea na."

Sa Jesus nia foa ana
gwauna uo 'i Olif
(Matiu 26:36-46; Mak 14:32-42)

39 Sa Jesus fainia na fafurongo nia ki,
kera fasia na fere baita nai, ma kera ka
leka na 'uria fa uo kera saea ana 'i Olif,
dia be kera 'idufa leka ana.
40 Ma kada kera dao ana kula nai, nia
ka fata 'uri fuada, "Mulu kai foa, fasia na
ilitoe ki ka liufi kamulu."
41 Sui sa Jesus nia leka tu'u lau kau
fasida ka bobola fainia kula ne 'uilae ana
na fau nia dao ana, ma ka boruru 'i ano,
ma ka foa.
42 Nia ka fata 'uri, "Maasi 'ae, dia 'oe
nonimabe, 'oe lafua 'amu na nonifie ne
fasi nau. Sui boroi 'ana, nao lau na
kwaidorie nau, boroi ma sulia kwaidorie
'oe lalau."
43 Ma te 'ainsel fasia 'i langi nia dao mai,
ma ka fanikila nia.
44 Ma kada nai, manatana nia fii 'asiana,
nia ka foa nikila lau. Ma na 'i'ida ne 'i
nonina 'e udu ma ka 'asia 'i ano dia ta
guira 'abu.
45 Ma kada nia tatae fasia na folae nia
ka oli siana fafurongo nia ki. Kera maleu
'ada, sulia kera ngwatautau 'asiana sulia
kwaimanataie.
46 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "'Uta ne
kamulu maleu ro? Mulu tatae, ma mulu
ka foa, fasia na ilitoe ka liufi kamulu."

Kera daua sa Jesus
(Matiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-11)

47 Kada sa Jesus nia fata 'ua ga 'ana
faida, te okue baita kera dao mai. Ma te
wane ana fafurongo nia ki, ne satana sa
Jiudas, nia talaida mai. Ma nia ka dao mai
siana sa Jesus, ma ka nono'ia.†
48 Boroi ma sa Jesus ka fata 'uri
fuana, "Jiudas 'ae, 'oe kwate nau, na
Wele nia Wane, fuana malimae nau ana
nono'ilaku!"
49 Ma kada fafurongo ki kera to fainia
sa Jesus, kera ka ada to'ona ru nai, kera
ka fata 'uri, "'Aofia 'ae! 'Uri ma kalu kai
kumuda ana naife ni sauwanee ne kalu
ki?"
50 Ma te wane ada, ka kwaea te wane
ni rao na 'inita fataabu, ma nia ka kwae
musia na bali alinga 'o'olo ana.

* **22:36** Sa Jesus saea ru ne fuana ka fabasua fafurongo nia ki fua kera sasi akau sulia ne kera kai dao to'ona malimae ki ne kai fagagaida. ✡ **22:37** Aesaea 53:12 † **22:47** *nono'ia:* Dia na falafala Jiu ki, na nono'ia fatainia kwaimanie ma fuusi baita fuana famanata fasia na fafurongo nia. Nia bobola fainia na fafurongo ka fata lea fuana famanata nia ana nono'ilana 'abana.

51 Go sa Jesus ka fata 'uri, “Mango na!”
Ma nia ka samo to'ona na alingana na
wane nai, ma ka gura na.
52 Sui sa Jesus ka fata fuana fataabu
baita ki, ma wane ne kera folo 'usia na
Beu Abu God, ma wane fanaonao ki ne
kera leka mai senai fuana daulana, nia
ka 'uri, “'Uri ma, nau ta wane beli ne, fua
mulu ka dao mai 'uri nau fainia naife ki
ma subi ki?
53 Nau ku to ga 'aku siamulu 'i laona Beu
Abu God sulia maedangi 'oro ki, boroi ma
nao mulu si sasi go 'uria daulaku. Boroi
ma kada kamulu na ne, fua mulu ka rao
na ana na nikilae sa Saetan, na wane ne
gwaungai ana maerodo.”

Sa Pita nia tofea sa Jesus
(Matiu 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Jon 18:12-18, 25-27)

54 Sui kera ka daua na sa Jesus, ma
kera ka talaia na 'i laona lume na 'inita
fataabu. Ma sa Pita ka leka daudau na
mai burida ana ta kada taale ne tau laugo
fasida.
55 Ma te ere kera ukunia 'i tofungana na
labate ana lume, ma sa Pita ka to na fainia
na wane ne kera gouru kalia na ere nai.
56 Ma kada te wele keni sari ni rao,
nia ada to'ona sa Pita ne gouru 'i senai
karangia na ere, nia ka ada filoa ma ka
fata 'uri, “Na wane ne nia to laugo fainia
sa Jesus.”
57 Boroi ma sa Pita 'e tofe ka 'uri, “Keni
ne 'ae, nau kusi saitamana na wane na!”
58 Ma nao si tau laugo 'i burina, te wane
ka ada to'ona sa Pita ma ka fata 'uri, “'Oe
ta wane laugo ada ne!”
Boroi ma sa Pita nia olisia ka 'uri, “Nau
nao lau ta wane ada.”
59 Ma bolofainia ka kada tu'u lau 'i
burina, te wane lau ka fata nikila ka 'uri,
“Nia mamana. Na wane ne nia to laugo
fainia sa Jesus, sulia nia laugo na wane
fasia 'i Galili!”
60 Boroi ma sa Pita nia olisia ka 'uri,
“Wala, nau ku ulafusia na ru ne 'oe fata
sulia!”
Ma kada nia fata go 'urinai, na karai ka
angi na.
61 Ma na 'Aofia ka abulo, ma ka ada
'o'olo kau fua sa Pita. Ma sa Pita ka
manata to'ona faoraie be na 'Aofia nia
saea fuana be 'uri, “'I naona karai ka angi,
'oe kai olu fa tofe nau ne 'oe ulafusi nau.”
62 Ma sa Pita ka ru kau 'i maa, ma ka
angi 'asiana.

Kera talaia sa Jesus
siana fanaonao Jiu ki
(Matiu 26:59-68; Mak 14:55-65; Jon 18:19-24)

63 Ma na wane ni omee ki ne kera folo
kalia sa Jesus, kera 'onionga, ma kera ka
kumua.
64 Ma kera ka kani bokota maana, ma
kera ka ledi 'uri ana, “'Oe saea basi sa ti
ne kumuli 'oe?”
65 Ma kera ka saea faoraie ta'a 'oro ki
laugo ana.
66 Ma 'ofodangi kada nia la na, wane
fanaonao Jiu ki, ma na fataabu baita ki,
ma na wane famanata ana taki ki, kera
fata oku. Ma wane ni omee ki kera ka
talaia mai sa Jesus fuada.
67 Ma kera ka fata 'uri fuana, “'Oe saea
fua malu. 'Uri ma 'oe na Christ, na wane
ne God nia filia fuana famaurilamalu?”
Ma nia olisida ka 'uri, “Dia nau ku saea
fua mulu, nia 'afitai mulu ka famamana
nau.
68 Ma dia nau ku ledi kamulu 'uria ta
ru, nia 'afitai mulu ka olisia.
69 Boroi ma nia safali ana kada ne ka
oli 'alaa, nau, na Wele nia Wane, nau kai
to 'i bali 'aba 'o'olo ana God ne nia nikila
'asiana, ma nau ku gwaungai fainia.”
70 Ma kera tafau go kera ledia kera ka
'uri, “'Uri ma 'oe na ne na Wele God?”
Ma nia olisida ka 'uri, “Nia na nai mulu
tala saea.”
71 Ma kera ka fata 'uri, “Nao kulu si
doria lau ta wane ni fata famamana!
Sulia kulu rongoa tafau na ana fatalana
ne nia saea nia Wele God!”

23

Sa Jesus nia uu nao sa Paelat
(Matiu 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

1 Ma na okue ana wane fanaonao senai
ki, kera tatae, ma kera ka talaia sa Jesus
siana sa Paelat fua ketolana.
2 Ma kera ka safali fua fai fafilana ana
ru garo ki, ma kera ka 'uri, “Kalu dao
to'ona na wane ne nia fata alingana wane
kalu ki. Ma ka saea fua kera nao si kwatea
lau na malefo ana na takisi fua kingi baita

'i Rom, ma nia ka saea nia ne na Christ,
na wane ne God nia filia fuana kingi."
3 Ma sa Paelat ka ledia ka 'uri, "'Uri ma
'oe ne kingi wane Jiu ki?"
Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, "Nia na
nena 'oe saea."
4 Sui sa Paelat ka fata 'uri fuana fataabu
baita ki, ma na okue nai, "Nau kusi
dao go to'ona ta garoe ana wane ne fua
saungilana."
5 Ma kera ka fata nikila ma ka 'uri,
"Boroi ma laona bali lofaa 'i Jiudea tafau,
nia kusu firue ana famanatae nia. Safali
mai 'i Galili leka ka dao na 'i seki."
6 Ma kada sa Paelat nia rongoa ru nai,
nia ka ledida ka 'uri, "'Uri ma na wane ne
nia leka mai fasia 'i Galili ne?"
7 Ma kada nia saitamana ne sa Jesus
nia leka mai fasia na kula ne sa Herod
nia gwaungai ana, nia ka kwatea sa Jesus
siana sa Herod. Sulia sa Herod nia to
laugo 'i Jerusalem ana kada nai.
8 Ma kada sa Herod nia ada to'ona sa
Jesus, nia ka eele 'asiana, sulia nia rongoa
na faoraie sulia, ma ka kwaimakwali fua
adalae to'ona ka tau na mai. Ma nia
doria adalae to'ona sa Jesus fua sasilana
ta fanadae.
9 Sa Herod nia ledia ru 'oro ki ana, boroi
ma sa Jesus nao si olisia go ana ta ru.
10 Ma fataabu baita ki, ma wane
famanata ana taki ki, kera uu laugo 'i
senai, ma kera ka fata ngangata fua
kefusilana sa Jesus.
11 Ma sa Herod fainia wane ni omee nia
ki, kera ka 'onionga sa Jesus, ma kera ka
fata ta'a ana. Ma kera ka faofia ana te
maku gwala lea, ma kera ka oli lau fainia
siana sa Paelat.
12 Ma nia safali ana fa dangi nai,
sa Herod ma sa Paelat keroa fi oku
kwaimani. 'I nao, keroa ro malimae ki.

Kera ketoa sa Jesus fuana maelae

(Matiu 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39–19:16)

13 Sa Paelat ka konia fataabu baita ki,
ma wane fanaonao ki, ma wane ki.
14 Ma ka fata 'uri fuada, "Kamulu kwa-
tea mai wane ne siaku, mulu saea nia talai
garo ana wane ki fasia na lekalae burina
gwaungai 'i Rom. Ma ada basi, nau ku
ledia 'i maamulu, ma nao nau si dao go
to'ona ta garoe ana, fainia ru ne kamulu
kefusia fainia ki.
15 Ma sa Herod boroi si dao go to'ona
ta garoe ana, nia ne nia ka olitainia laugo
mai 'ana. Na wane ne nao si sasia go ta
ru ne nia garo fua nia ka mae.
16-17 Nia ne, nau ku kwatea go kau fua
kera kai kwaea. Sui nau ku kwatea ka
leka na 'ana."*
18 Boroi ma kera tafau go ne kera akwa
kera ka 'uri, "Mulu saungia wane ne ka
mae! Ma mulu lugea lalau mai sa Barabas
fua malu!"
19 Sa Barabas kera alua laona beu ni
kanie, sulia nia etangia na firue baita 'i
laona fere baita nai, ma nia na wane
sauwanee.
20 Sa Paelat nia doria kai lugea sa Jesus,
ma nia ka ledia lau na okue nai.
21 Boroi ma kera ka inau ana akwalae
ma kera ka 'uri, "Mulu saungia ka mae!
Mulu foto'ia ana na 'airarafolo!"
22 Ma sa Paelat ka fata 'uri fuada ana
oluna kada, "Ma ta garoe te ne nia sasia?
Nao nau si dao go to'ona ta ru ne nia sasi
fua nia kai mae. Nia ne nau kwatea kau
fua kera kwaea, sui nau lugea, ma nia kai
leka na 'ana."
23 Boroi ma kera akwa ma kera ka
inau na ana, ma kera ka suusuu fuana
foto'ilana sa Jesus ana 'airarafolo. Ma na
akwae ka liufia na.
24 Ma sa Paelat ka kwatea na kwaek-
waee ne kera suusuu fainia sulia na
ganilae kera.
25 Ma nia ka lugea sa Barabas na wane
be kera doria, na wane be kera alua 'i
laona beu ni kanie fuana safalilana na
firue baita, ma sauwanee ki. Sui sa
Paelat ka kwatea sa Jesus fuada, sulia na
kwaidoria kera.

Kera foto'ia sa Jesus ana 'airarafolo

(Matiu 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

26 Ma wane ni omee ki, kera ka talaia na
sa Jesus fuana maelae. Ma kada kera leka
kau, kera ka dao to'ona te wane ne satana
sa Simon, fasia na fere 'i Saerin. Kera

* **23:16-17** Laona tani kekedee 'ua ana fatae Grik, verse 17 nia to laugo, "Ana na Fafanga ana Daofa Liue, sa Paelat ka lugea te wane ne nia to 'i laona beu ni kanie fuana Jiu ki, sulia na falafala kera ne 'urinai na."

daua sa Simon kada nia leka mai ma ka
ru laona fa labu 'i Jerusalem fasia te kula
mai 'i maa. Ma kera ka alua na 'airarafolo
'i gwau 'abana, ma kera ka sumainia fua
nia ka ngali buri sa Jesus.
27 Ma te okue baita kera leka 'i burina.
Ma tani keni laona okue nai kera omaee,
ma kera ka angisia.
28 Sa Jesus nia abulo fuada ma ka fata
'uri, "Keni 'i Jerusalem ki 'ae! Nao mulu
si angi nau lau. Mulu angi kamulu
talamulu, ma wele kamulu ki.
29 Sulia nia kai dao ana fa dangi ne
wane ki kera fata 'uri, ''oilakie fua keni ne
kera 'aba'ato ki, ma na keni ne nao kera
si fafuta ki, ma kera nao si fasusu ki!'
30 Ma kada nai wane ki kera kai fata 'uri
fuana fa uo ki, 'Mulu 'asia mai fafi kalu.'
Ma kera ka fata 'uri fuana toloa ki, 'Mulu
ofo mai fafi kalu.'
31 Sulia dia kera sasia ru nai ki aku, na
wane ne nau ku 'o'olo, kera kai sasia ru
ne nia ta'a 'asiana ana wane ne kera too
ana na ta'alae ki."
32 Ma kera ka ngalia laugo ro folo beli
ki fuana saungilada fai sa Jesus.
33 Ma kada kera dao ana kula ne kera
saea ana "Na kula ana lelete wane", kera
ka foto'ia sa Jesus ana na 'airarafolo. Ma
ro folo beli be ki, kera foto'ida laugo ana
ro 'airarafolo ki, te wane ana bali 'o'olo
ana sa Jesus, ma ta ai ana bali mauli.
34 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Maasi, 'oe
manatalugeda, sulia kera ulafusia ru ne
kera sasia."
Ma wane ni omee ki kera ka saketo ana
na ru dia daisi fua kera ka dao to'ona sa
ti ada ne kai ngalia maku sa Jesus.
35 Na wane ne kera uu 'i senai, kera
ada to'ona, ma wane fanaonao ana Jiu ki,
kera ka 'onionga ma kera ka 'uri, "Nia
famauria wane 'e'ete ki. Dia nia na Christ,
na wane ne God nia filia, nia bobola fua
nia ka famauria nia talana."
36 Ma wane ni omee ki, kera ka
'onionga, ma kera ka leka kau siana, ma
kera ka kwatea na waeni 'afae fuana.
37 Ma kera ka fata 'uri, "Dia 'oe na kingi
Jiu ki, 'oe famauri 'oe talamu!"
38 Ma kera ka kedea na faoraie 'uri
gwauna na 'airarafolo, "NIA NA KINGI JIU
KI."
39 Ma te wane ana ro wane be kera
foto'ida fainia sa Jesus, nia ka fata buri
tolingai ana ka 'uri, "'Uri ma 'oe ne na
Christ? 'Oe famauri 'oe talamu ma karo
laugo!"
40 Boroi ma na ruana wane ka balufia
ka 'uri, "'Uri ma, 'oe si maungia go
kwaekwaee God? Kulu bobola tafau go,
sulia kera kwatea go te kwaekwaee fuaka.
41 Ma koro ne, na kwaekwaee ne nia
bobola ga 'ana, sulia koro ngalia na 'i
maana ru ta'a ne koro sasini ki. Boroi ma
nao nia si sasia go ta ru garo."
42 Ma nia ka fata 'uri, "Jesus 'ae, 'oe
manata to'oku, kada 'oe kai oli mai ana
'Initoe 'oe."
43 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, "Nau
ku saea na ru mamana fuamu, 'i ta'ena 'oe
kai to fai nau 'i langi."

Na maelana sa Jesus
(Matiu 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

44 Nia safali tofungana dangi, na sato
ka rorodoa, ma bali lofaa nai tafau ka
rorodoa, leka ka dao ana oluna kada sato
saulafi.
45 Ma na maku baita ne nia bokota na
kula abu 'i laona Beu Abu God ka kakari
ana ro bali ru ki.
46 Ma sa Jesus ka akwa baita ka 'uri,
"Maasi, nau ku kwatea na kau na man-
goku fuamu." Nia ka fata 'urinai ka sui
go, nia ka mae na.
47 Ma na fanaonao ana wane ni omee
ki nia ada to'ona ru nai, ma nia ka tangoa
God ka 'uri, "Nia mamana, nia na wane
'o'olo!"
48 Ma kada na wane nai ki kera oku, ma
kera bubungia, kera ada to'ona maelana
sa Jesus ka sui, kera tafau oli na 'ada 'i
fere kera ki. Ma kera ka fidalia maruruda
fua fatailana na kwaimanataie kera ki.
49 Ma na wane ki tafau ne kera saita-
mana sa Jesus, fainia na keni ne kera leka
'i burina fasia 'i Galili ki, kera uu tau ga
'ada, ma kera ka ada to'ona ru nai ki tafau.

Kera faitolia sa Jesus
(Matiu 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

50-51 Ma te wane fasia 'i Arimetea laona
bali lofaa 'i Jiudea, ne satana sa Josef, nia
to laugo 'i senai. Ma nia na wane 'o'olo,
ma na wane lea, ma nia ka kwaimakwali
laugo fuana adalae to'ona ne God kai
gwaungai ana wane nia ki. Ma sui boroi

'ana nia ta wane ana na fikute wane
lokoeru Jiu ki, nia si ala go fafia ru ne kera
saea, ma kera sasi ana sa Jesus ki.
52 Nia ka leka siana sa Paelat, ma ka
gani 'uria nonina sa Jesus.
53 Ma nia ka lugea na nonina sa Jesus
fasia na 'airarafolo, ma ka 'afua ana na
'aba maku kwao. Ma nia ka alua 'i laona
faoda falu fuana faitolilae wane mae ki ne
kera 'elia 'i laona fau baita.
54 Ma fa dangi fuana sasi akaulae fuana
Sabat, nia karangi safali na.
55 Na keni ne kera leka mai burina sa
Jesus fasia 'i Galili ki, kera leka laugo
fainia sa Josef. Ma kera ka ada to'ona
na faoda nai, ma kera ka ada to'ona na
faitolilana sa Jesus 'i laona.
56 Sui kera ka oli 'i fere, ma kera ka
sasi akau ana ngwaingwai ki, ma na ru
moko lea ki fua ngwaingwailana nonina
sa Jesus. Boroi ma ana Sabat, kera ka
mamalo na, dia na taki nia saea.

24

Sa Jesus nia mauri lau
(Matiu 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

1 Ma ana Sande 'ofodangi makalokalo,
keni be kera ngalia ngwaingwai moko lea
ki ne kera sasi akau ana, ma kera ka leka
na 'i maana faoda nai.
2 Ma kera ka ada to'ona faoda nai nia 'ifi
na, sulia na aba fau nao si to na 'i maana
na faoda nai.
3 Ma kera ka ru kau, boroi ma kera nao
si ada na to'ona nonina na 'Aofia sa Jesus.
4 Ma kada kera manata ga 'ada 'ua sulia
ru nai, ro 'ainsel ne keroa rufia maku ne
ngwasinasina ki, keroa ka sakatafa mai,
ma keroa ka uu sulida.
5 Keni nai ki kera ka mau 'asiana, ma
kera ka gwautoli 'i ano. Boroi ma na ro
wane nai ki, keroa fata 'uri fuada, "'Uta ne
kamulu nani 'uria na wane ne nia mauri
'i laona kula fuana wane mae ki?
6 Nao nia si to na 'i seki. Nia tatae na
fasia maea. Kamulu manata to'ona basi
ru be nia farongo kamulu tafau ana, kada
be nia to 'ua fai kamulu 'i Galili. Nia fata
'uri,
7 'Kera kai kwate nau, na Wele nia
Wane, fuana wane ta'a ki, ma kera kai
saungi nau ana na 'airarafolo, sui ana
oluna maedangi, nau kai mauri lau.' "
8 Sui keni nai ki kera ka manata to'ona
na fatalana.
9 Ma kera ka oli na fasia na faoda,
ma kera ka farongoa na akwala ma te
lifurongo nia ki, ma tani wane fafurongo
lau ne kera dao to'oda.
10 Keni ne kera farongoa lifurongo nia
ki, ne ni Mary fasia 'i Magdala, ma ni
Joana, ma ni Mary na gaa sa Jemes, ma
tani keni lau.
11 Boroi ma lifurongo ki kera kwaisae
na keni nai ki kera fata oewanea ga 'ada,
ma kera nao si famamana go fatalada.
12 Boroi ma sa Pita nia tatae, ma ka
lae 'ali'ali 'uria maana faoda. Ma nia
'agwaoro, ma ka ada to'ona go maku kwao
ki ne tio 'i senai. Sui nia ka oli, ma ka
kwele 'asiana ana ru ne nia fuli.

Ro wane ki ada to'ona sa Jesus ne nia mauri lau
(Mak 16:12-13)

13 Ana fa dangi nai, ta ro wane ana
fafurongo sa Jesus ki, keroa leka 'uria na
fere 'i Emeas. Nia bobola fainia te akwala
ma te kada taale* fasia 'i Jerusalem.
14 Ma keroa ka fata 'adaroa sulia ru nai
ki tafau ne nia fuli.
15 Ma kada keroa fata 'adaroa, sa Jesus
nia leka karangi keroa mai, ma ka leka
laugo fai keroa.
16 Keroa ka ada to'ona go 'adaroa, boroi
ma God nao si alamatainia fua keroa ka
ada saitamana.
17 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro, "Te
ne kamoro fata mai sulia kada ne kamoro
leka mai ana?"
Ma keroa ka uu aroaro, ma manatal-
adoro ka kwaimanatai.
18 Ma te wane 'adaroa ne satana sa
Kleopas, nia fata 'uri, "Alamia 'oe go ne
te wane to 'i Jerusalem, ma 'oko ulafusi
ru ne fuli laona maedangi ne ki."
19 Ma sa Jesus nia ledida ka 'uri, "Ru 'uta
ki nai?"
Ma keroa olisia ka 'uri, "Ru ne kera
sasia ana sa Jesus, na wane be 'i Nasaret.
Wane nai, nia na profet, na wane fuana
faoraie ana fatalana God, sulia God, ma
na wane ki kera saitamana na fatalana

* **24:13** 11 kilomita

nia nikila, ma na raolana ka talingai
'asiana.
20 Na fataabu baita kalu ki, ma wane
fanaonao ki, kera kwatea fuana saungi-
lana, ma kera ka foto'ia ana 'airarafolo.
21 Ma kalu ka manata amalu sulia sae
nia ne kai lugea wane Israel ki. Ma ta'ena
oluna maedangi 'i burina ru ne ki nia fuli.
22 Ma kalu ka kwele 'asiana, sulia tani
keni ana okue kalu, kera leka dao ana na
faoda.
23 Boroi ma kera nao si ada to'ona na
nonina. Ma kera ka oli mai, kera ka
saea ne kera ada to'ona na 'ainsel ki ne
farongoda ana ne nia mauri lau.
24 Ma tani wane lau ana okue kalu, kera
leka laugo ana na faoda nai, ma kera ka
dao to'ona nia mamana na, dia be keni
nai ki kera saea. Boroi ma kera ka si ada
to'ona na nonina sa Jesus."

25 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro,
"Kamoro oewanea 'asiana! Ma na man-
atamoro si 'ali'ali fuana famamanalana ru
be na profet ki kera saea na mai 'i nao.
26 Na Christ kai nonifi basi, sui nia ka fi
gwaungai ana 'initoe baita."
27 Ma sa Jesus ka famanata keroa ana
ru be kera saea sulia na Christ 'i laona
Kekedee Abu ki. Nia safali ana na kekedee
sa Moses ki ma na kekedee Profet ki.

28 Ma kada kera dao karangia na fere
ne kera leka 'uria, sa Jesus ka sasi dia ne
nia kai liu daofa liu adaro.
29 Ma keroa luia, ma keroa ka fata 'uri,
"'Oe to basi mai 'amu fai karo, sulia bali
ana dangi nia liu na, ma karangia nia kai
rodo na." Ma nia ka leka na 'ana faidaro.
30 Kada nia to na fuana fangalae fai
keroa, nia ka ngalia lifu beret, ma ka
tangoa God, sui ka ngiia na beret nai, ma
ka kwatea fuadaro.
31 Kada keroa ada to'ona ru nai, God ka
ala'ani keroa ka fi ada saitamana, ma nia
ka naoana na fasidaro.
32 Ma keroa ka fata kwailiu fuadaro,
keroa ka 'uri, "Kada be nia faorai fai
koro sulia taale, ma ka famanata koro ana
Kekedee Abu ki, koro eele 'asiana."

33 Ma ana kada nai go, keroa tatae,
keroa ka oli lau 'uria 'i Jerusalem. Ma
keroa ka dao to'ona na akwala ma te
lifurongo ne kera oku ga 'ada, fainia tani
wane lau.
34 Ma wane ki laona okue nai ka faron-
goda 'uri, "Na 'Aofia nia mauri, mamana
na! Nia dao fatai fuana sa Simon!"
35 Ma keroa faorai sulia na ru be nia
fuli sulia na taale, ma kada keroa ada
saitamana nia ngiia na lifu beret.

Sa Jesus fatainia talana
fuana fafurongo nia ki
(Matiu 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23; Acts 1:6-8)

36 Kada ro wane nai ki keroa faorai go
'adaro fuada, sa Jesus nia dao fatai, ma ka
uu 'i safitada, ma ka fata 'uri fuada, "Na
aroaroe ka to fai kamulu."
37 Ma kera ka tona, ma kera mau
'asiana, sulia kera kwaisae kera ada
to'ona ta anoeru.
38 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Te ne sasi
kamulu ka mau? Nao mulu si manata
ruarua!
39 Nau go, aku ne. Mulu ada to'ona ro
'aba nau ki fainia na ro 'ae nau ki. Mulu
samo to'ona basi mai na noniku, fua mulu
ka saitamana, sulia ne anoeru nao si to
ana ta suli fainia ta fasio, dia ne kamulu
ada to'ona nau ku to ana."
40 Burina ne nia saea ru nai ki ka sui,
nia ka fatainia na fulina mae nila be ki
ana ro 'abana ma na ro 'aena ki fuada.
41 Ma kera ka eele 'asiana fainia kwele-
lae. Sui boroi 'ana, kera manata ruarua
ga 'ada, sulia kera nao si saitamana lea
'ua ana. Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada,
"Mulu kwate ta fanga fuaku."
42 Ma kera ka kwatea te lifu ie fuana.
43 Ma nia ka ngalia, ma ka 'ania naoda.
44 Sui nia ka fata lau 'uri fuada, "Ru ne
ki nau ku saea 'ua na mai fua mulu, kada
nau ku to 'ua mai fai kamulu. Ru ne ki
tafau be kera kedea suli nau laona taki
sa Moses ki, ma 'i laona kekedee Profet
ki, ma 'i laona Psalm ki, kera kai dao
mamana na mai."

Sa Jesus oli 'uria 'i langi
(Mak 16:19-20; Acts 1:9-11)

45 Sui sa Jesus ka 'ifingia manatada fua
kera ka saitamana na Kekedee Abu.
46 Nia ka fata 'uri fuada, "Kera kede
suli nau, na Christ, ne kai nonifi, ana
oluna maedangi, nau kai tatae lau fasia
na maea.
47 Ma nia ka safali mai 'i Jerusalem leka
ka dao laona fere ki tafau, mulu kai fata

sulia na kari abulolae ma na manatalugelae ana ta'alae ki ana na sataku.
48 Ma kamulu na ne mulu kai farongo
ana ru ne ki.
49 Ma nau talaku, nau kai kwatea fua
mulu na Anoeru Abu ne Maa nau nia eta
fatae ana. Ma mulu kai kwaimakwali 'i
Jerusalem, leka na nikilalae fasia 'i langi
ka koso mai fafi kamulu."
50 Sui ma nia ka talaida na fasia 'i laona
fere baita nai, leka kera ka dao ana fere 'i
Betani, ma nia ka taea na 'abana 'i langi,
ma ka faleada.
51 Ma kada nia falea kera ga 'ana 'ua,
nia ka fasi kera, ma ka oli na 'ana 'uria 'i
langi.
52 Ma kera ka fa'initoa, sui kera ka oli
na 'ada 'i Jerusalem fainia na eelea baita.
53 Ma ana kada 'oro ki kera to ga 'ada 'i
laona Beu Abu God fuana tangolana God.

Na Farongoe Lea Ne
Sa Jon Nia Kedea

Sa Jon na wane fafurongo sa Jesus ne nia kedea buko ne. Sa Jon saea ne dia ta wane doria kai ada to'ona God, nia kai ada lea ana abulolana sa Jesus. Sa Jon nia kedea buko ne fuana 'adomilana wane ki fuana fitoe ana sa Jesus Christ, na Wele God, fua ne kera kai too ana maurie mamana ne nao si sui.

Laona buko ne, sa Jesus saea nia talana ana, "Nau Ne." Sataeru ne, satana God ne. God fatainia sataeru ne fuana sa Moses, kada sa Moses nia ada to'ona na ere be meafia 'ai tu'u, boroi ma na 'ai nai nao ta ere si sarufia. Ma kada sa Jesus fata 'uri, "Nau Ne", nia fatainia ne nia God.

Bali buko 2:1–12:50, sa Jon fata sulia fiu fanadae ne sa Jesus sasida ki. Te te fanadae fatai fua kulu ru sulia sa Jesus nia na Wele God. Na fanadae ne ki fatainia sa Jesus na ne na Christ, na wane be God nia filia fuana famaurilana na wane ki, ma nia na ne na Wele God. Ma fanadae ne ki fatainia sa Jesus kwatea na maurie firi.

Ru talingai ki laona buko ne:

'I naona ne sa Jesus safali ana raoe nia *1:1-51*
Sa Jesus sasia na raoe nia *2:1–12:50*
Wiki 'isi ne sa Jesus to 'i Jerusalem *13:1–17:26*
Sa Jesus mae ma ka mauri lau *18:1–21:25*

Sa Jesus ne na Fata

1 Safali 'ua na mai 'i naona ne God nia saungainia na molagali, na ru ne kera saea ana na Fata nia to na, ma nia ka to na mai fainia God. Ma na Fata nai, nia ne God.
2 Ana safalilana, na Fata ne nia to na mai fainia God.
3 Ma God ka saungainia na ru ki tafau ani nia. Iu, na ru ki tafau ne God nia saungaida, nia saungaida ana na Fata.
4 Ma na maurie ka safali mai fasia na Fata ne. Ma na maurie nai ne na madakwalae mamana ne famadakwa ru ki sulia God fuana wane ki.
5 Ma na madakwalae nai ka tala laona maerodo, ma na maerodo ka nao si famaea.
6 God ka kwatea mai te wane ne satana sa Jon wane ni Siuabu,
7 ka leka mai fuana farongolana na wane ki sulia na madakwalae ne. Nia ka leka mai ka farongo kera ana, fua wane ki tafau kera ka rongoa ma kera ka famamana.
8 Ma sa Jon 'ana talana nao lau na madakwalae, nia leka lalau mai fua ne ka farongo ana na madakwalae nai.
9 Sui, na madakwalae mamana nai fi leka mai laona molagali, ma ka tala fafia wane ki tafau.
10 Ma Fata ne nia to na laona molagali. God ka saungainia na molagali ne ani nia, boroi ma na wane ki kera nao si ada saitamana go.
11 Nia ka dao mai laona fere nia, boroi ma wane nia ki nao si kwaloa go.
12 Boroi ma tani wane kera ka kwaloa, ma kera ka famamana nia, ma nia ka kwatea na mamanae fuada fua ka rokisida ana na wele God ki.
13 Kera futa falu dia wele God ki! Futalae falu ne fuli mai ana God. Nao nia si fuli sulia manatae wane ana molagali, naoma ka futa ana wane laona molagali.
14 Na Fata ne ka alu na wane, ma ka to na fai kia. Kalu ada to'ona na 'initoe nia ne nia to ana, sulia nia ne wele mutai God na Maa. Na lealae ma na mamanae God ki tafau koso mai fuaka ani nia.
15 Sa Jon wane ni Siuabu ka farongo sulia nia, kada be nia akwa ka fata 'uri, "Nia na wane be nau ku fata sulia ana kada be nau ku fata 'uri, 'Na wane ne nia leka mai 'i buriku, nia talingai 'asiana liufi nau, sulia nia to 'ua na mai 'i naona ne nau ku futa.' "
16 Ma sulia na kwaiofei baita nia, Christ ka kwatea na ru lea ki tafau fuaka sulia dangi ki.
17 God ka kwatea laugo na taki nia ki fuaka ana sa Moses. Boroi ma nia kwatea mai na kwaiofei nia ma na mamanae nia ana sa Jesus Christ.
18 Ma nao ta wane si ada to'ona God. Taifilia go na Wele God, ne nia bobola fainia God na Maa, ma ka to fainia, nia ne ka fatainia God fuaka.

Sa Jon Siuabu saea fuana wane ki ka sasi akau makwalia na Christ
(Matiu 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

19 Na wane fanaonao ki ana wane Jiu ki
'i Jerusalem, kera ka kwatea na fataabu
ki, ma na wane kwai'adomi ana fataabu
ki, fua kera ka ledia sa Jon 'uri, "'Uri ma
'oe sa ti ne?"
20 Ma sa Jon ka olisi madakwa ada ka
'uri, "Nau nao lau na Christ, na wane be
God filia fuana famaurilana wane ki."
21 Ma kera ka ledia lau kera ka 'uri, "Aia,
ma 'oe sa ti ne? 'Oe sa Elaeja?"
Ma nia ka olisida lau ka 'uri, "Nao."
Ma kera ledia lau kera ka 'uri, "'Uri ma
'oe ne na Profet ne kalu makwalia?"
Ma sa Jon ka olisida ka 'uri, "Nao."
22 Ma kera ka ledi 'isi lau ana, kera ka
'uri, "Aia, 'urinai ma 'oe sa ti lalau ne?
'Oe saea mai ta ru fua malu, fua ne kalu
ka farongoa ana na wane ne kera odu
kalu mai. Ta te ne 'oe saea mai suli 'oe
talamu?"
23 Ma sa Jon ka olisida ana fatae be sa
profet Aesaea nia kedea ka 'uri, "Nau na
wane be akwa laona lofaa 'eke'eke ka 'uri,
'Na 'Aofia kai dao na mai! Mulu kai fasaga
na taale fuana.' "✡
24 Ma na wane ne leka mai fasia na
Farasi ki,
25 kera ledia lau kera ka 'uri, "Ma 'uta ne
'oko siuabua na wane ki, sulia dia ne 'oe
nao lau na Christ, naoma sa Elaeja, naoma
na Profet?"
26 Ma sa Jon ka olisida ka 'uri, "Nau ku
siuabu ga 'aku ana na kafo. Boroi ma te
wane ne mulu ulafusia, nia to ga 'ana 'i
safitamulu.
27 Ma nia ne na wane ne kai leka mai
'i buriku, boroi ma nao nau si bobola fua
ne nau ku lugea na tae butu nia ki."
28 Ma ru ne ki tafau ka fuli 'i Betani, na
fere 'i bali 'uria taelana sato ana kafo 'i
Jodan, kula be sa Jon nia siuabua wane ki
ana.

Ka sipsip ni afafue God

29 Ana fa asoa 'i buri, sa Jon ka ada
to'ona sa Jesus 'e leka mai siana, ma nia
ka saea fuana wane ki, "Mulu ada to'ona,
nia ne na wane ne na kale sipsip God
ne ngalia abulo ta'alae wane ki laona
molagali fasida.
30 Nia na wane be nau ku fata sulia kada
be nau ku fata 'uri, 'Te wane kai leka mai
'i buriku. Nia 'e talingai ka liufi nau, sulia
nia to 'ua na mai 'i naona suifatai nau fi
futa.'
31 'I nao mai, nao nau si ada saitamana
'ua ana ta wane 'uta ne nia, 'urinai boroi
'ana nau ku leka mai, ma nau ku siuabu
ana kafo fua wane Israel ki kera ka
saitamana."
32 Ma sa Jon ka fata lau 'uri, "Nau ku ada
to'ona na Anoeru Abu nia koso mai fasia
'i langi dia ta bole, ma ka to 'i fafona.
33 Nao nau si ada saitamana 'ua ana.
Boroi ma God be kwate nau mai fua ne
nau ku siuabu ana na kafo, nia ka fata
'uri fuaku, ''Oe kai ada to'ona na Anoeru
Abu kai koso mai, ma ka to 'i fafona te
wane. Nia na ne na wane ne kai siuabu
ana na Anoeru Abu.' "
34 Ma sa Jon ka fata lau 'uri, "Nau ku
ada to'ona na, ma nau ku saea fua mulu,
nia na ne Wele God."

Na etana fafurongo sa Jesus ki

35 Ma ana te fa dangi lau 'i buri, sa Jon
ka uu laugo 'i senai fainia ta ro wane ana
fafurongo nia ki.
36 Ana kada sa Jesus nia liu, sa Jon ka
ada to'ona, ma nia ka fata 'uri, "Nia na Ka
Sipsip God."
37 Ma na ro wane fafurongo nia ki,
keroa rongoa ru nai, ma keroa ka leka na
'adaro sulia sa Jesus.
38 Ma sa Jesus ka abulo, ma ka ada
to'ona ne keroa leka suli nia, ma nia ka
ledi keroa ka 'uri, "Na te ne kamoro nani
'uria?"
Ma keroa olisia keroa ka 'uri, "Rabae
'ae, 'oe to 'i fai?" Na fadalana Rabae ne,
"wane famanata."
39 Ma nia ka olisi keroa ka 'uri, "Kamoro
leka mai, fua kamoro ka ada to'ona."
Kada nai nia bobola na fainia fai kada
sato saulafi. Ma ro fafurongo nai ki keroa
leka ka ada to'ona kula ne sa Jesus nia
'idufa to ana. Ma keroa ka to mai fainia
leka ka rodo.
40 Ma te wane 'adaro ne sa Andru, na
sasina sa Simon Pita.
41 Ma sa Andru fi leka ma ka dao
to'ona sa Simon na wanefuta nia, ma ka
farongo nia ka 'uri, "Karo dao na to'ona

✡ **1:23** Aesaea 40:3 * **1:41** *Mesaea:* Ada to'ona ana Diksonari

na Mesaea.”* Na fadalana fatae nai ne na
“Christ.”
42 Ma sa Andru ka talaia sa Simon siana
sa Jesus.
Ma sa Jesus ka bubungi ana, ma ka fata
'uri, “'Oe sa Simon, na wele sa Jon, nau
ku fasata 'oe na ana sa Sifas.” Na sataeru
nai ne kera saea laugo ana sa Pita, ma na
fadalana ne, “Na Fau.”

Sa Jesus saea sa Filip ma sa Nataniel fuana lekalae fainia

43 Sui ana ruana fa dangi, sa Jesus ka
manata 'uria lekalae 'uria lofaa 'i Galili,
ma nia ka dao to'ona sa Filip, ma ka fata
'uri fuana, “'Oe leka mai fai nau.”
44 Ma sa Filip na wane fasia 'i Betsaeda,
na mae fere sa Andru ma sa Pita.
45 Aia, sa Filip ka dao to'ona sa Nataniel,
ma ka farongo nia ka 'uri, “Kalu dao
to'ona na wane be sa Moses kekede sulia
laona taki ki, ma na profet ki laugo be
kera kekede sulia. Nia sa Jesus na wele
sa Josef fasia 'i Nasaret.”
46 Ma sa Nataniel ka fata 'uri, “'Oe fia ta
ru lea ka leka mai fasia 'i Nasaret?”
Ma sa Filip ka olisia ka fata 'uri fuana,
“Leka mai 'oko tala ada to'ona 'amu.”
47 Kada sa Jesus nia ada to'ona sa
Nataniel nia leka mai siana, nia ka fata
sulia ka 'uri, “Na wane ne nia bobola
'asiana fuana kera ka saea nia ana wane
Jiu mamana, sulia nao na ta sukee ani
nia!”
48 Sa Nataniel ka olisia ka 'uri, “'Oe
susuli 'uta aku?”
Ma sa Jesus ka olisia ka fata 'uri fuana,
“Nau ku ada to'omu 'i 'aena 'ai figi 'i naona
ne sa Filip nia sae 'oe.”
49 Ma kada sa Nataniel 'e rongoa na ru
ne, nia ka fata 'uri, “Wane Famanata 'ae,
'oe na Wele God! 'Oe na Kingi wane Israel
ki!”
50 Sa Jesus ka 'uri fuana, “'Oe fi fama-
mana go nai, sulia be nau ku saea nau ku
ada to'omu 'aena 'ai figi? Ma nau ku saea
fuamu, 'oe kai ada to'ona ru baita ki liufia
na ru ne.”
51 Sui sa Jesus ka fata lau 'uri fuada, “Ru
mamana nau ku saea fua mulu, mulu kai
ada to'ona 'i langi kai 'ifi, ma mulu kai ada
to'ona laugo na 'ainsel God ki kera kai ra
'alaa 'uria 'i langi, ma kera kai koso mai
fafi nau, na Wele nia Wane.”

2

Na araie 'i Kena

1 Burina ro maedangi ki sui, te araie ka
fuli ana te mae fere ne satana 'i Kena 'i
laona lofaa 'i Galili. Ma gaa sa Jesus ka to
laugo 'i senai ana kada nai.
2 Ma kera ka laefia laugo mai sa Jesus
fainia fafurongo nia ki 'uria na araie nai.
3 Ma kada ne wane ki kera ku, ma na
waeni kera ka sui, gaa sa Jesus ka fata 'uri
fuana, “Kera nao si to na ana ta waeni.”
4 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Gaa 'ae,
nao 'oe si sae nau fuana sasilana ta ru,
sulia na kada nau nia nao 'ua.”
5 Ma gaa sa Jesus ka fata 'uri fuana
wane rao ki, “Mulu sasi sulia ru ne nia
kai saea fua mulu.”
6 Na ono kufi ru baita ki fuana ngali
kafolae ne kera saungainia ana fau kera 'i
senai, fuana wane ki ka taufia 'abada ana
ma tae ru kera ki sulia na falafala Jiu ki.
Te kufi ru nia bobola fainia ka ngalia ro
akwala galono kafo.
7 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana wane rao
ki, “Mulu ongia kufi ru ne ki ana kafo.”
Ma kera ka ongida leka ka fungu.
8 Sui nia ka fata 'uri fuada, “Mulu ongia
kafo, ma mulu ka kwatea fuana wane
baita ana fafanga ne.”
Ma kera ka kwatea fuana,
9 ma nia ka ku to'ona kafo nai, ne 'e alu
na waeni. Ma nao nia si saitamana waeni
ne nia leka mai fasia 'i fai. Boroi ma na
wane rao ne kera ongia mai kafo nai go
ne kera saitamana tafau. 'Urinai na wane
baita ne ka akwa mai 'uria na arai falu
nai,
10 ma ka fata 'uri fuana, “Na wane ki
tafau kera kwatea waeni lea 'i nao, ma 'i
burina wane ki kera ku ka suina, nia fi
kwatea na waeni ne 'afae. Boroi ma 'oe
konia na waeni lea ne leka ka dao na ana
kada ne!”
11 Nia na ne etana fanadae ne sa Jesus
nia sasia. Nia sasia laona fere 'i Kena
laona lofaa 'i Galili. Senai nia ka fatainia
na 'initoe nia, ma na fafurongo nia ki kera
ka famamana nia na.
12 Ma 'i buri, sa Jesus fai gaa nia, ma na
wanefuta nia ki, ma na fafurongo nia ki,
kera ka leka na 'uria na fere 'i Kapaneam.
Ma kera ka to senai sulia bara maedangi.

Sa Jesus taria wane ki fasia laona Beu Abu God
(Matiu 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

13 Aia, ma karangia na Fafanga ana Daofa Liue na wane Jiu ki, sa Jesus ka leka 'uria na fere baita 'i Jerusalem.
14 Ma senai laona Beu Abu God, nia ka ada to'ona na wane ne kera 'oifoli ana buluka ki, ma sipsip ki, ma na bole ki fuana afafue. Ma nia ka ada to'ona laugo wane ne kera talana na malefo ki, kera gouru 'ada 'i ninimana tatafe kera ki.
15 Ma nia ka saungainia ru fuana kwaelae ana kwalo ki, ma ka taria na buluka ki, ma na sipsip ki, ma na ru ki tafau fasia laona Beu Abu God. Ma nia ka kefusia na tatafe wane ne kera talana malefo ki, ma ka takalongainia malefo kera ki.
16 Ma nia ka kwaetarida sulia na wane ne kera 'oifolie ana na bole ki ka 'uri, "Mulu ngalia ru ne ki 'i maa! Nao mulu si fabilia lau na Beu Maa nau ana kula ni usie!"
17 Ma na fafurongo nia ki kera ka manata to'ona na Kekedee Abu be nia fata 'uri, "God 'ae, kada ki tafau go ne nau ku manata baita ana Beu 'oe ka dia na ere ne 'ako'ako laona mangoku." ✡
18 Sui na wane gwaungai Jiu ki kera ka ledia sa Jesus kera ka 'uri, "Sa ti ne kwatea mamanae fuamu fuana sasilana ru nai ki? Dia God ne kwatea mamanae fuamu, fatainia ta fanadae fua ne kalu ka famamana 'oe!"
19 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Dia mulu kai okosia boroi na Beu Abu ne, nau kai fauua lau laona olu maedangi ki."
20 Ma kera ledi nia lau kera ka 'uri, "'Uri ma 'oe kai fauua lau laona olu maedangi ki go? Na Beu Abu God ne, kera saungainia sulia fai akwala ma ono fangali ki!"
21 Boroi ma na Beu Abu ne sa Jesus nia fata sulia ne na nonina lalau 'ana.
22 Ma ana kada God tae nia fasia maea na ne na fafurongo nia ki fi manata to'ona ne nia saea na ru ne, ma kera ka fi famamana na Kekedee Abu ma na ru ne sa Jesus saea.
23 Ma ana kada sa Jesus nia to 'i Jerusalem ana na Fafanga ana Daofa Liue, na wane 'oro ki kera famamana nia, sulia kera ada to'ona fanadae ki ne nia sasia.
24 Sui ka 'urinai boroi 'ana, sa Jesus nao si famamana kera go, sulia nia saitamana tafau go ada.
25 Sui boroi 'ana ta wane nao si farongo nia ana ta ru sulia na wane, nia saitamana ga 'ana ana ru ki tafau laona manatalada.

3

Sa Jesus fainia sa Nikodimas

1-2 Ana te kada, te wane fanaonao Jiu ki, nia leka mai siana sa Jesus. Na wane nai satana sa Nikodimas, nia ta wane ana Farasi ki. Nia leka mai siana sa Jesus laona rodo, ma ka fata 'uri fuana, "Famanata 'ae, kalu saitamana 'oe na wane famanata ne God kwatea mai, sulia ru fanadae ki ne 'oe fulida, 'afitai ta wane ka sasia dia God nao si to fainia."
3 Sa Jesus ka olisia ka fata 'uri fuana, "Ru mamana nau ku saea fuamu, 'afitai ta wane ka ada to'ona maurie ne God gwaungai ana, dia nao nia si futa falu lau."
4 Ma sa Nikodimas ka ledia sa Jesus ka 'uri, "Na wane ne baita na, nia futa 'uta lau mai? 'Afitai 'asiana fuana wane ne ka oli lau laona guina gaa nia, ma ka futa lau mai!"
5 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, "Ru mamana nau ku saea fuamu. 'Afitai 'asiana fua ta wane ka ru laona maurie ne God gwaungai ana, dia nao nia si futa ana kafo ma na Anoeru Abu.*
6 Kada wane nia futa ana na maa nia fainia na gaa nia, nia alua ana wane. Ma sa ti ne ka futa ana Anoeru Abu God, nia futa falu mai fasia 'i langi.
7 Nao 'oe si kwele, sulia nau ku saea fuamu, mulu kai futa falu.
8 Na Anoeru Abu nia dia na sasaule. Sui boroi 'ana 'oko rongoa na sasaule, nao 'oe si ada to'ona go ne nia leka mai fasia 'i fai, naoma ka leka 'uria 'i fai. Ma na Anoeru Abu laugo, nao 'oe si ada to'ona nia ka talana 'uta ana wane fua ka alua na wane falu."
9 Sa Nikodimas ka ledia lau ka 'uri, "'Uri ma na ru ne ki kai mamana 'uta?"

✡ **2:17** Psalm 69:9 * **3:5** Ada to'ona Esikiel 36:25-26

10 Sa Jesus ka olisia ka 'uri fuana, "'Oe
ne na wane famanata 'initoa Jiu ki na. Ma
'uta ne nao 'oe si saitamana go ana na
fadalana ru ne ki?
11 Ru mamana nau ku saea fuamu, kalu
farongo ana na ru ne kalu saitamana ki,
ma kalu ka fata sulia na ru ne kalu ada
to'oda ki. Ma nao ta wane amulu si
famamana go.
12 Aia, ma dia nao mulu si famamana
na ru ne nau ku farongo kamulu ana sulia
ru ana molagali ne, mulu ka fi famamana
'uta aku dia nau ku farongo kamulu ana
na ru mai langi ki?
13 Ma nau, na Wele nia Wane, go ne nau
ku saitamana ru 'i langi ki, sulia nau ku
koso mai fasia 'i langi. Ma ka nao lau ta
wane ne ka koso mai fasia 'i langi.

14 "Ana kada be 'i nao, sa Moses nia
saungainia na fa tafo ana na barasi be
laona bali lofaa 'eke'eke, ma ka fauua 'i
langi gwauna na 'ai be. Ma ka 'urinai
laugo, kera kai fauua na Wele nia Wane
'i langi gwauna na 'ai,
15 fua ne sa tifaida ne kera famamana
nau, kera kai mauri firi.
16 God fatainia na kwaimanie baita nia
fuana wane ki tafau laona molagali ne
'uri, nia ka kwatea mai te Wele mutai nia,
fua ne sa ti ne kera famamana nia, kera
nao si funu, boroi ma kera kai mauri firi.
17 God nao si kwatea mai na Wele nia
laona molagali fuana ketolana na wane
ki, boroi ma nia kwatea lalau mai fuana
famaurilada.

18 "Ma sa ti boroi 'ana ne famamana na
Wele nia, nao God si ketoa. Ma sa ti boroi
'ana ne nao si famamana nia, God ketoa
ka suina, sulia nia nao si famamana te
Wele mutai nia.
19 God kai keto kera sulia ne na madak-
walae nia dao na mai 'i laona molagali,
boroi ma wane ki, kera kwaimani lalau
ana maerodo, ma nao kera si kwaimani
ana madakwalae, sulia falafala kera ki
ta'a.
20 Sulia sa ti ne abulolana nia ta'a, nia
ka noni'ela ana madakwalae, ma nao nia
si doria lekalae mai fuana madakwalae,
sulia nao nia si doria abulo ta'alae nia ki
ka fatai.
21 Boroi ma sa ti boroi 'ana ne sasia ru
'o'olo, nia leka mai fuana madakwalae,
fua madakwalae ka fatainia na ru ne nia
sasia ki nia leka sulia kwaidorie God."

Sa Jon Siuabu fa'initoa sa Jesus

22 Ma burina, sa Jesus fainia na fa-
furongo nia ki kera leka 'uria 'i Jiudea, ma
kera ka to 'i senai. Ma kera ka siuabua na
wane ki 'i senai.
23 Ma ana kada nai laugo, sa Jon ka
siuabua na wane ki ana mae fere 'i Aenon
karangia 'i Salim. Sa Jon ka siuabuda 'i
senai, sulia kula ne kafo nia 'oro ana. Aia,
ma wane 'oro ki laugo kera ka leka siana
fuana siuabulae.
24 (Ana kada nai, kera nao si alua 'ua sa
Jon laona beu ni kanie.)
25 Ma ana kada nai, tani wane ana
fafurongo sa Jon ki, kera olisusu fainia te
wane ana Jiu ki sulia falafala Jiu ki ana
taufilana nonida, fua ne kera ka falu 'i
naona God.
26 Ma fafurongo sa Jon ki kera leka
siana sa Jon, ma kera ka ledia kera ka
'uri, "Wane Famanata 'ae, 'oe saitamana
na wane be nia uu fai 'oe bali kafo loko 'i
Jodan, ne 'oe saea ru lea ki sulia? Ana
kada ne, nia siuabua na wane ki, ma
wane 'oro ki, kera leka tafau na siana!"
27 Ma sa Jon olisida ka 'uri, "Ta wane nia
too go ana na rao ne God kwatea fuana.
28 Kamulu rongoa tafau na be nau ku
saea fua mulu, nau nao lau na Christ, na
wane ne God filia. Nau wane nau ku
leka mai 'i nao fuana nau 'ainitalo ana
farongoe sulia nia.
29 Na Christ nia dia na wane be nia arai
falu. Ma nau ku dia na wane kwaimani
na arai falu. Ma na wane kwaimani na
arai falu nai, nia eele 'asiana kada ne
wane arai falu nia dao fuana araie nia.
Ma ka 'urinai laugo fuaku. Nau ku eele
'asiana ana kada nai, sulia sa Jesus nia
dao na.
30 God doria nia kai 'idu 'alaa ma fua
nau ku koso toli.
31 "Iu, ma na Christ leka mai fasia 'i
langi, nia talingai 'asiana liufia wane ki
tafau. Ta wane ana molagali ne, nia na
wane ana molagali ne ga 'ana, ma nia
ka saitamana fatae sulia ru ne fuli laona
molagali ne. Boroi ma na wane ne, nia
na Christ ne leka mai fasia 'i langi, nia
talingai ka liufia wane ki tafau.
32 Nia fata madakwa sulia te ne nia
ada to'ona, ma ka rongoa. Sui ka 'urinai

boroi 'ana, nao ta wane si doria go
famamanalae ana te ki ne nia saea.
33 Ma na wane ne nia famamana te ki
ne God saea, na wane nai nia fatainia ru
God saea ki kera mamana.
34 Ma na Christ ne God kwatea mai fasia
'i langi, nia ka 'ainitalo ana fatalana God,
sulia God kwatea na Anoeru Abu fua ka
fungulia tafau.
35 Ma God na Maa ka kwaimani 'asiana
fuana Wele nia, ma ka alua nia ka gwaun-
gai fuana ru ki tafau.
36 Ma sa ti boroi 'ana ne ka famamana
na Wele ne, nia kai mauri firi. Ma sa ti ne
nao si famamana Wele ne, nia kai mae,
sulia ne nia to tari na farana kwaiketoie
God."

4

Sa Jesus fata fainia na keni 'i Samaria

1-3 Sa Jesus fainia na fafurongo nia ki,
kera leka fasia 'i Jiudea, ma kera ka leka
'uria 'i Galili. Kera leka, sulia sa Jesus
nia saitamana ne Farasi ki kera rongoa
sae nia sasia na wane 'oro ki kera ka
leka sulia ka liufia sa Jon Wane ni Siuabu,
ma liufia lau ne siuabulada. Sa Jesus
nao si siuabua go ta wane. Boroi ma na
fafurongo nia ki lalau ne kera sasi 'urinai.
4 Ma ana kada kera leka kau 'uria 'i
Galili, kera ka liu ana bali lofaa 'i Samaria.
5 Ma kera ka dao ana te mae fere ne
satana 'i Saeka laona lofaa 'i Samaria, ne
nia to karangia na ano ne sa Jakob nia
kwatea fuana sa Josef na wele nia 'i nao
'ua mai.
6 Ma na mae kafo 'elia sa Jakob ka to
laugo 'i senai. Ma sa Jesus ka noni kulua
ana na lekalae, ma nia ka gouru 'ana
ninimana mae kafo 'elia nai. Ma ana kada
nai, nia bobola na fainia tofungana asoa.
7-8 Ma na fafurongo nia ki, kera ka leka
'i fere nai fua kera kai foli fanga. Ma te
keni fasia 'i Samaria ka leka mai fua ne ka
ongi kafo. Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana,
"'Oe kwatea mai ta kafo, nau ku basi."
9 Ma na keni nai ka olisia ka 'uri, "'Oe na
wane Jiu, ma nau na keni 'i Samaria. 'Uta
ne 'oe gani nau 'uria kafo fuana kulae?"
Nia fata 'urinai, sulia ne wane Jiu ki kera
nao si kwaimani fainia wane Samaria ki.
10 Ma sa Jesus olisia ka 'uri, "Dia 'oe
saitamana te ne God kwatea, ma 'oko
saitamana sa ti ne gani 'oe 'uria kafo,
alamia 'oe gani nau lalau 'amu, ma nau
ku kwatea kafo ana maurie fuamu."
11 Ma keni nai ka fata 'uri fuana, "Wane
baita 'ae, nao 'amu ta ru ni ufilana kafo,
ma na mae kafo ne boroi 'e lola 'asiana
laugo. 'Oe kai dao to'ona mone na kafo
ana maurie nai 'i fai?
12 Na koko kia sa Jakob ne nia kwatea
mae kafo 'elia ne fuaka. Ma nia, fainia
na wele nia ki, ma na ru sarelana nia ki
ne to ana 'aeda, kera ku laugo ana mae
kafo 'elia ne. 'Uri ma 'oe kwaisae 'oe ne
talingai ka liufia sa Jakob?"
13 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Sa ti ne nia
kufia kafo ne, nia saitamana kai maeliku
lau.
14 Boroi ma sa ti boroi 'ana ne kufia na
kafo ne nau ku kwatea, nao nia si maeliku
lau. Ma kafo ne nau ku kwatea fuana
ka alu na maebusu ne kwatea maurie firi
fuana."
15 Ma na keni ne ka fata 'uri, "'Oe
kwatea na kafo nena fuaku, fua nau nao
si maeliku lau, ma nao nau si leka lau mai
seki fuana ngali kafolae."
16 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, "'Oe
leka, 'oko saea mai na arai 'oe, ma kamoro
ka oli mai 'i seki."
17 Ma na keni ne ka olisia ka 'uri, "Nao
nau si too ana ta arai."
Sa Jesus ka fata 'uri, "'Oe fata mamana
ana kada ne 'oe saea nao 'oe si too ana ta
arai.
18 Sulia 'oe too ana lima arai ki, ma na
wane nena 'oe to fainia kada ne, nia nao
lau na arai mamana 'oe. Na ru mamana
nena 'oe saea fuaku."
19 Ma na keni ne ka olisia ka 'uri, "Wane
baita 'ae, nau ku saitamana 'oe ta profet.
20 Na koko kalu ki 'i Samaria, kera fosia
God gwauna fa uo ne. Ma kamulu wane
Jiu ki, mulu saea kula fuana fosilana God
ne 'i Jerusalem na. 'Uri ma 'i fai ana ro
kula ne ki ne mamana?"
21 Ma sa Jesus ka fata fuana ka 'uri,
"Keni ne 'ae, 'oe famamana nau, na kada
kai dao mai fuana wane ki ne kera nao si
fosia na Maa 'i gwauna fa uo ne naoma 'i
Jerusalem.
22 Kamulu wane 'i Samaria ki, mulu
ulafusia go 'amulu sa ti ne mulu fosia.
Boroi ma kalu na wane Jiu ki, kalu
saitamana sa ti ne kalu fosia, ma kalu

saitamana 'ainitaloa ana taale ne God
famauria wane ki.
23-24 Boroi ma ta kada kai dao mai, ma
nia safali na, kada na Anoeru ka fatainia
mamanae God, nia kwatea ka ngwaluda
fua wane ki kera kai fosia God ana kula ki
tafau. God ne na Anoeru, ma na wane ki
ne kera kai fosia, kera ka futa falu ana na
Anoeru ana Mamanae. Na wane 'urinai
ki ne saitamana kera kai fosia na Maa."
25 Ma na keni nai ka fata 'uri fuana,
"Nau ku saitamana na wane ne God nia
filia ne kera saea ana na Christ kai dao
mai. Ma ana kada ne nia kai dao mai, nia
kai farongo kalu ana na ru ki tafau."
26 Sa Jesus ka olisia ka 'uri, "Nau na ne."
27 Ma ana kada nai, na fafurongo nia
ki kera ka dao na mai, ma kera ka kwele
'asiana, sulia kera ada to'ona sa Jesus nia
fata 'ana fainia na keni ne. Boroi ma nao
ta wane ada si ledia go na keni ne, "Na te
ne 'oe doria?" Ma kera nao si ledia go sa
Jesus, "'Uta ne 'oe fata fainia na keni ne?"
28 Ma na keni be ka alua 'i ano na ru
ni ufi kafolae nia, ma ka oli 'i fere, ma ka
fata 'uri fuana wane 'i senai ki,
29 "Mulu leka mai, fua mulu ka ada
to'ona 'amulu na te wane ne nia farongo
nau ana ru ki tafau ne nau ku sasia.
Alamia nia na Christ, na wane be God filia
'oto ne?"
30 Ma kera ka fasia na mae fere be, ma
kera ka leka mai siana sa Jesus.
31 Ma ana kada nai, na fafurongo nia
ki kera ledia sa Jesus kera ka 'uri, "Wane
Famanata 'ae, 'ania basi ta fanga!"
32 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, "Nau ku
to ana na fanga ni 'anilana nau ne mulu
ulafusia."
33 Ma na fafurongo nia ki, kera ka ledi
kera kwailiu kera ka 'uri, "Alamia ta wane
ngali fanga mai fuana 'oto ne?"
34 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Na
fanga nau na ne rolae sulia fatalana God
ne nia kwate nau mai, ma na fasuilana
raoe nia ki ne nia kwatea fuaku fuana
sasilana.
35 Aia, ma mulu saitamana suina fatae
be nia 'uri, 'Burina fai madame ki ne
fueru witi ki ka fi maua fuana ngedalada.'
Boroi ma nau ku saea fua mulu, mulu ada
lea basi to'ona oole ne ki. Kera maua na,
ma ka kwaimakwali na fuana ngedalada.
36 Ma na wane ne nia ngeda ru laona
oole, nia kai ngalia folifolie nia. Ma na
fueru nai na ne wane ne kera dao to'ona
maurie mamana ne nao si sui. Na wane
ne fasia oole, ma wane ne ka loi ru, keroa
kai eele tafau.
37 Ma na tarifulae ka mamana ana ne
nia fata 'uri, 'Te wane nia fasi ru, ma ta
wane ka ngeda.'
38 Nau ku eresi kamulu fuana
ngedalana laona oole ne nao mulu si rao
ana. Sulia tani wane lalau ne kera rao
ana ma kamulu kai konia fueru ki."
39 Ma wane 'oro ki laona fere ne ana
bali lofaa 'i Samaria, kera famamana sa
Jesus, sulia na keni ne nia farongoda 'uri,
"Nia farongo nau ana ru ki tafau ne nau
ku sasia."
40 Ma ana kada kera leka mai siana sa
Jesus, kera ka 'ingoa fua ne nia ka to lau
'ana faida. Ma sa Jesus ka to lau senai
sulia ro maedangi ki.
41 Ma na wane 'oro ki lau ne kera ka
famamana sa Jesus, sulia kera tala rongoa
na fatalana sa Jesus ki.
42 Ma kera ka saea fuana keni ne ma
kera ka 'uri, "Kalu famamana na nai, ma
nao lau sulia ru be 'oe saea fua malu ki,
boroi ma sulia lalau ne kalu tala rongoa
'amalu na fatalana laugo. Ma kalu ka
saitamana ne nia mamana na ne Wane
Famauri fuana wane ki tafau."
43 Burina sa Jesus fainia fafurongo nia
ki kera to ana mae fere ne sulia ro
maedangi ki sui, kera ka fi leka 'uria 'i
Galili.
44 Sa Jesus 'ana talana ne nia fata 'uri,
"Na wane ki nao kera si fuusi baita go ana
ta profet laona fere nia talana."
45 Ma kada sa Jesus nia oli mai 'uria 'i
Galili, na wane nai ki kera kwalo nia, sulia
kera leka laugo 'i Jerusalem ana Fafanga
ana Daofa Liue, ma kera ka ada to'ona na
ru ne sa Jesus nia fulida 'i senai ki.

Sa Jesus nia gura na wele te wane 'initoa

46 Sui sa Jesus ka oli lau 'uria 'i Kena na
fere 'i Galili, na kula be nia talana kafo
ka alu waeni. Ma ana kada nia to senai,
na wele fi baita te wane 'initoa fasia 'i
Kapaneam, nia matai ka baita 'asiana.
47 Ma kada wane ne rongoa sa Jesus
nia leka na fasia 'i Jiudea ma ka oli lau

mai 'uria 'i Galili, nia ka leka mai siana
sa Jesus, fua ka 'ingoa nia fuana lekalae
fainia 'uria 'i Kapaneam, fua ka gura
na wele fi baita nia, sulia nia matai ka
karangi mae na.
48 Burina wane ne fata 'urinai ka sui,
sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Mulu doria
ga 'amulu adalae to'ona na fanadae ki ma
na ru ni kwelelae ana ki, suifatai mulu fi
famamana nau.”
49 Sui boroi 'ana sa Jesus ka fata 'urinai,
na wane ne nia inau ga 'ana fuana fatae
'uri fuana sa Jesus, “'Aofia, 'oe leka basi
mai fai nau, dia nao na wele nau nia mae
na nai.”
50 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe oli
'amu, na wele fi baita 'oe nia 'akwa na.”
Ma na wane ne ka leka, sulia nia
famamana na fatalana sa Jesus.
51 Ma kada nia leka kau 'ua sulia taale,
tani wane rao nia ki, kera dao to'ona, ma
kera ka fata 'uri, “Wane baita 'ae, na wele
be 'oe, nia 'akwa na, ma ka mauri na!”
52 Ma na wane 'initoa nai ka ledida,
“Kada asoa te ne na wele fi baita nau nia
'akwa ana?”
Ma kera olisia kera ka fata 'uri, “Na
'ako'akolae sui fasia 'i rokini ana etana
kada sato 'i asoa.”
53 Ma na maa wele ne ka saitamana
kada asoa be sa Jesus saea na fatae be ki
nai. Ma 'i burina ru ne, na wane 'initoa
ne fainia na wane ki tafau laona lume nia,
kera ka famamana sa Jesus.
54 Ma ru nai na ruana fanadae ne sa
Jesus fulia kada nia oli mai fasia 'i Jiudea
'uria 'i Galili.

5

Sa Jesus gura te wane ana Sabat

1 'I burina ru nai ki, sa Jesus nia leka
'uria 'i Jerusalem, ana te fafanga Jiu ki.
2 'I Jerusalem, te mae namo baita ana
kafo nia to karangia na kula ne kera saea
ana mae tafa ana sipsip. Aia, ma ana fatae
wane Jiu, kera saea na mae namo nai ana
'i Betsata. Ma na lima taofa gwala ki ne
kera to 'i ninimana na mae namo nai.
3-4 Wane 'oro 'asiana ki ne kera tio laona
taofa nai ki. Wane ne kera matai ana
kwalukaela mataie 'e'ete ki kwailiu: wane
maada ka rodo, wane 'aeda mae ki ma
nonida mae ki.*
5 Ma te wane ne tio fai kera 'i senai,
nia matai na sulia olu akwala ma kwalu
fangali ki.
6 Ma sa Jesus ka ada to'ona ne nia tio ga
'ana ana kula nai, ma nia ka saitamana ne
nia matai ka tau 'asiana, ma nia ka ledia
na wane nai ka 'uri, “'Uri ma 'oe doria
'oko 'akwa?”
7 Ma na wane matai nai ka olisia sa
Jesus ka 'uri, “Wane baita 'ae, nao ta wane
fuana ka ngali nau kau 'uria laona mae
namo ana kada ne kafo 'e gelogelo. Ana
kada ki tafau, kada nau ku sasi fuana
lekalae laona kafo ne, ta wane leka na
'ana 'i nao fasi nau.”
8 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Tatae, 'oe
ngalia 'ifitai 'oe, ma 'oko fali na 'amu.”
9 Ma ana kada nai go, na wane nai ka
lea na, ma nia ka tatae, ma ka ngalia 'ifitai
nia, ma ka fali na 'ana.
Ma na maedangi nai na Sabat.
10 Nia ne na fanaonao Jiu ki, kera ka fata
'uri fuana wane ne nia 'akwa na, “Ta'ena
nia na Sabat, ma 'e abu 'asiana ana taki
kia ki fua 'oko ngalia 'ifitai 'oe.”
11 Wane nai ka fata 'uri fuada, “Na wane
ne nia gura nau ne nia saea nau ku ngalia
'ifitai nau, ma nau ku fali.”
12 Ma kera ka ledia lau kera ka 'uri,
“Wane te ne saea 'oe sasia ru nai?”
13 Boroi ma na wane ne 'e ulafusia laugo
'ana sa Jesus, sulia wane 'oro ki 'asiana ne
kera to ana kula nai. Ma sa Jesus ka leka
na 'ana 'i safitada.
14 Ma 'i burina na, sa Jesus ka fi dao
to'ona laona Beu Abu God, ma ka fata 'uri
fuana, “'Oe fafurongo basi, ana kada ne,
'oe lea na. Ma 'oko kari abulo fasia abulo
ta'alae 'oe ki, fasia ta ru ta'a 'asiana ka fi
saungi 'oe lau 'i buri. Ma ru nai kai ta'a
ka liufia ru ne eta saungi 'oe 'i nao.”
15 Ana kada wane ne nia ru na 'i maa
fasia na Beu Abu God, nia ka leka siana
fanaonao Jiu ki, ma ka fata 'uri fuada, “Sa
Jesus be nia gura nau, ma nau ku 'akwa
lau.”

* **5:3-4** Tani kekedee 'ua kera 'adoa lau verse 3b-4, “Tani wane kera makwalia kafo etangia gelogelo, sulia tani kada te 'ainsel God koso mai ma ka geloa na kafo nai. Ma sa ti ne eta koso laona kafo burina ne nia gelogelo nia ka 'akwa, sui boroi 'ana ta mataie te ne nia too ana.”

16 Ma ana kada nai, kera ka safali
malimae na ana sa Jesus, sulia nia gura
na wane ne ana na Sabat.

17 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Dia ne
Maa nau nia rao sulia maedangi ki tafau,
nau boroi nau ku rao laugo.”

18 Na fatae nai ki, kada fanaonao Jiu ki
kera rongoa, kera manata ngangata fua
kera saungia sa Jesus ka mae na. Kera
dori saungia sulia nia nao si manata baita
ana taki sulia Sabat, ma ka saea laugo
Maa nia ne God. Ma sulia ne nia 'urinai,
nia fatainia sae nia bobola go ana fainia
God.

19 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Ru
mamana nau ku saea fua mulu. Nau, na
Wele God, 'afitai nau ku sasia ta ru talaku.
Nau ku saitamana ne nau sasia go ru ne
nau ku ada to'ona Maa nau nia sasia. Ma
te ne Maa nau 'e sasia, nia laugo ne nau
ku sasia.
20 Maa nau nia kwaimani aku, ma nia
ka fatainia fuaku na ru ki tafau ne nia 'e
sasida. Ma nia kai fatainia laugo fuaku
na raoe baita ki lau ne liufia guralana na
wane ne, ma mulu kai kwele 'asiana ana
ru ne ki nau ku sasida.
21 Maa nau nia saitamana ka taea wane
mae ki ma ka famaurida. Ma ru 'urinai
laugo ne nau na Wele nia, nau kai sasia
laugo. Nau ku kwatea maurie laugo fuana
sa tifaida ne nau ku filida.
22 Maa nau taifilia nao si ketoa ta wane,
sulia nia kwatea na mamanae fuana
kwaiketoilae fuana Wele nia.
23 Nia kwatea ru ne fuaku fuana wane
ki tafau kera ka fuusi baita aku, dia laugo
ne kera fuusi baita ana na Maa nau. Ma
sa ti ne nao si fuusi baita aku, nia nao si
fuusi baita laugo ana Maa nau ne nia odu
nau mai.

24 “Ru mamana nau ku saea fua mulu.
Dia sa ti ne nia rongoa na fatalaku, ma ka
famamana God ne nia odu nau mai, nia
ka too ana maurie firi. Nao nau si keto
nia na. Ma nia daofa liu na fasia maea,
ma ka ru na laona maurie mamana.
25 Ru mamana nau ku saea fua mulu,
kada kai dao mai, ma nia ka dao na mai,
fuana sa ti ne kera mae na ki, kera kai
rongo lingeku, na Wele God. Ma sa ti ne
kera rosuli nau, kera kai mauri.

26 Maa ne na ne, maurie mamana nia
safali mai ana, ma nia ka kwatea maurie
mamana ka safali laugo mai ana Wele nia.
27 Ma nia ka kwatea na mamanae
fuaku, fua nau ku ketoa na wane ki, sulia
ne nau na Wele nia Wane.
28 Nao mulu si kwele ana ru ne, kada
kai dao mai fuana wane ne kera mae na
ki, kera kai rongo nau,
29 ma kera ka ru mai fasia na kilu gwau
kera ki, fua sa ti ne kera sasia ru lea ki,
kera ka tatae mai, ma kera ka maurie
firi. Ma sa ti ne kera sasia ru ta'a ki,
kera ka tatae mai, ma kera kai to laona
kwaiketoilae firi.
30 Nao nau si sasia ta ru sulia manataku
talaku. Nau ku saitamana nau ku ketoa
wane sulia te ne nau ku rongoa God nia
saea fuaku. Na kwaiketoilae nau nia 'o'olo
tafau, sulia God eresi nau mai, ma nau ku
sasi sulia na te ki ne nia doria, ma nao
nau si sasi sulia na kwaidoria nau talaku.

31 “Dia nau ku farongo ana ru suli nau
talaku ki, nao ta wane si famamana go
farongoe nau.
32 Boroi ma te wane ne nia to ga 'ana,
nia lalau ne ka farongo ana te ne nia saita-
mana suli nau. Ma nau ku saitamana te
ne nia farongo ana suli nau nia mamana
tafau.
33 Aia, ma kamulu be kwatea kau wane
kamulu ki siana sa Jon, ma nia ka farongo
kamulu ana ru mamana ki suli nau.
34 Nao nau si rere go ana ta wane ne
ka fata famamana lea suli nau, sui boroi
'ana nau ku fata sulia fata famamanalae
sa Jon fua ka 'adomi kamulu 'uria maurie
falu.
35 Ma sa Jon nia usulia ta fa kwesu ne
tala lea. Aia, ma sulia kada tu'u, mulu ka
eele sulia te ki ne nia saea.
36 Boroi ma nau ku to laugo ana ru
fuana fata famamanalae suli nau ne talin-
gai ka liufia na fatae famamanalae sa Jon:
na famanatalae nau ki fainia na fanadae
ne nau ku fulida ki. Ma na ru nai ki na ne
na raoe ne nau ku sasia sulia na Maa ne
nia kwatea fuaku nau ku sasia. Na raoe
nau ki ne fatainia ne Maa nau ne odu nau
mai.
37 Ma na Maa ne odu nau mai 'ana
talana laugo ne fata famamana ani nau.
Nao mulu si rongoa lingena, ma nao mulu
si ada to'ona,

38 ma nao mulu si kwaloa go fata-
lana laona maurilamulu, ma nao mulu si
famamana nau, na wane ne nia 'e odua
mai.
39 Mulu 'idufa idumia Kekedee Abu ki,
sulia ne kamulu kwaisae mulu kai too ana
na maurie firi sulia. Ma na Kekedee Abu
nai ki nia fatainia ru mamana ki tafau suli
nau.
40 Iu, nia 'urinai boroi 'ana, nao mulu
si doria go lekalae mai siaku fua nau ku
famauri kamulu.
41 "Ma nau ne, nao si nani 'uria ta wane
fua ka fuusi baita aku.
42 Boroi ma nau ku sai amulu ne nao
mulu si to go ana ta kwaimanie fuana
God.
43 Nau ku leka mai fainia na ma-
manalae Maa nau, boroi ma nao mulu
si kwalo nau go. Aia, ma dia ta wane
nia leka mai 'ana fainia mamanalae nia
talana, mulu ka eele fuana kwalolana.
44 Nia 'urinai sulia ne mulu doria wane
ki kera ka tango kamulu. Boroi ma nao
mulu si doria go na sasilana ru lea ki
fua ne God ka tango kamulu. Ma dia nia
'urinai, nia 'afitai 'asiana fuana kamulu ka
famamana nau.
45 Nao lau nau ne nau kefusi kamulu 'i
naona Maa nau. Sa Moses be nia kedea
na taki ki ne mulu famamana, nia lalau
ne kai kefusi kamulu.
46 Dia kamulu famamana sa Moses na,
fulina kamulu ka famamana nau laugo,
sulia nia be kekede mai suli nau.
47 Aia, ma sulia nao mulu si famamana
te ne sa Moses nia kedea suli nau, nia
'afitai 'asiana fua mulu ka famamana te
ki ne nau ku saea fua mulu."

6

*Sa Jesus sangonia na
lima to'oni wane ki
(Matiu 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)*

1 Ma 'i buri sa Jesus ka tofolo 'uria ta
bali ana na 'osi 'i Galili ne kera saea laugo
ana 'osi 'i Taebirias.
2 Ma te okue baita kera leka 'i burina,
sulia kera ada to'ona ru fanadae ki ne nia
sasia ana guralana wane matai ki.
3 Ma sa Jesus ka ra 'i gwauna te kula
ne fane, ma ka gouru 'i ano fainia na
fafurongo nia ki.
4 Ana kada nai, na Fafanga ana Daofa
Liue na Jiu ki nia karangi na.
5 Sa Jesus ka ada kali nia, ma ka ada
to'ona na okue baita 'asiana kera dao
mai siana, ma ka fata 'uri fuana sa Filip,
"'I fai ne kulu kai folia ta fanga fua ka
bobola fuana kulu sangonia ana okue ne
ki tafau?"
6 Nia fata 'uri ana na ru ne fua ka
ilito'ona sa Filip, sui boroi 'ana nia saita-
mana na ru ne nia kai sasia.
7 Ma sa Filip olisia ka 'uri, "Ta ro talanga
malefo* boroi si bobola go fuana folilana
fanga fua sae kera ka fanga tu'u boroi
'ada."
8 Ma te wane ana fafurongo nia ki sa
Andru, na wanefuta sa Simon Pita, nia ka
fata 'uri,
9 "Te welewane nia 'i seki, ne too go ana
ka lima fa beret fainia ro gwa ie ki. Boroi
ma nia 'afitai ka bobola fuana wane 'oro
ne ki."
10 Ma sa Jesus ka saea fuada ka 'uri,
"Mulu saea fuana wane ki, kera gouru 'i
ano." 'I senai garasi nia 'oro 'asiana ana.
Ma na wane ki tafau kera ka gouru 'i ano.
Ma laona okue nai nia bobola fainia lima
to'oni wane ki.
11 Ma sa Jesus ka ngalia fa beret nai ki,
ma ka tangoa God, ma ka tolingia fuana
wane ki ne kera gouru 'i senai. Ma nia ka
sasi 'urinai laugo ana gwa ie nai ki. Ma
kera tafau kera ngali ka bobola fainia ne
kera doria tafau.
12 Ma kada kera abusu na, nia ka fata
'uri fuana fafurongo nia ki, "Mulu konia
na ngingisi fanga ne ore, fua ne nao kulu
si fali ta fanga."
13 Ma kera ka koni tafau ana, ma kera
ka fafungua te akwala ma ro kukudu ki
ana na ngingisi fanga ne ore ana na lima
fa beret be kera 'anida ki.
14 Ma ana kada ne wane ki kera ada
to'ona fanadae ne sa Jesus nia sasia, kera
ka fata 'uri, "Na Profet be nia kai dao mai
laona molagali, mamana na ne!"
15 Ma sa Jesus ka leka na kau 'ana taifili
nia fasi kera 'uria na kula ne fane, sulia

* **6:7** *ro talanga malefo:* Na 'orolana malefo ne nia bobola fuana folifolia te wane fua kwalu madame ki.

nia 'e saitamana kera karangi leka na mai fuana sumailana fua ne nia ka kingi fuada.

Sa Jesus fali fafona 'osi 'i Galili
(Matiu 14:22-33; Mak 6:45-52)

16 Ma kada na sato karangi ka su na, na fafurongo nia ki kera ka koso na 'ada ninimana 'osi nai.
17 Ma na rodo ka rodo na mai. Sa Jesus nao si dao 'ua siada. Ma kera ka taelia te baru, ma kera ka tofolo ana 'osi nai 'uria na mae fere kera saea ana 'i Kapaneam.
18 Ma ka dao ana kada nai ne kuburu 'e dao mai, ma nanafo ka magara 'asiana.
19 Ma ana kada kera faluta ka dao bolofainia ta lima naoma ta ono kilomita,† kera ada kau, ma kera ka ada to'ona sa Jesus nia fali mai fafona 'osi, ma ka dao karangia na mai na baru. Ma na fafurongo nia ki kera ka mau 'asiana.
20 Ma sa Jesus ka fata 'uri kau fuada, "Nao mulu si mau! Nau ga 'ana ne!"
21 Ma kera ka eele fua ngalilana fai kera laona baru. Ma ana kada nai laugo, kera dao na ana mae fere ne kera leka 'uria.
22-23 Ma kada nia dangi falu na mai, na wane 'oro ne kera to 'ua ana bali 'osi loko, kera nani 'uria sa Jesus ana kula be sa Jesus tangoa God fafia na fanga be ki, ma ka fi kwatea fuana wane 'oro be ki. Ma kera ka ada saitamana te baru ga 'ana ne to 'i senai. Ma kera ka susulia laugo ne sa Jesus nao si leka go fainia na fafurongo nia ki laona baru nai. Ma kera ka susulia laugo ne fafurongo nia ki kera leka ga 'ada taifilida. Ma tani baru dao mai fasia 'i Taebirias, kera leka mai, kera ka olo 'i senai.
24 Ma ana kada ne okue nai si ada to'ona na sa Jesus ma na fafurongo nia ki, kera taelia na baru ki, kera ka leka nani 'uria 'i Kapaneam.

Sa Jesus nia na beret ana maurie

25 Ma kada kera dao to'ona ana bali 'osi nai, kera ka ledi 'uri ana, "Wane famanata, kada te go ne 'oe leka laugo mai 'i seki?"
26 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, "Ru mamana nau ku saea fua mulu, kamulu nani 'uri nau, sulia ne mulu 'ania fa beret be ki ma mulu ka abusu, ma nao lau sulia ne mulu malingainia na fadalana fanadae be nau ku sasia ki.
27 Nao mulu si rao ulafu lau 'uria na fanga ne kai funu ga 'ana. Mulu kai rao lalau 'uria na fanga ne ka kwatea maurie firi fua mulu. Nau, na Wele nia Wane ne, nau kai kwatea fua mulu na fanga nai, sulia God na Maa nia kwatea nikilalae fuaku."
28 Nia ne wane ki kera ka ledi nia kera ka 'uri, "Na te ne kalu kai sasia fua kalu ka sasia na raoe ne God nia doria fua malu?"
29 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, "Na kwaidoria God nia 'uri: Mulu kai famamana na wane ne nia 'e kwatea mai."
30 Ma kera ka ledi lau 'uri ana, "Ta fanadae 'uta ne 'oe kai fulia, fua kalu ka ada to'ona ma kalu ka famamana 'oe? Ta te ne 'oe sasia?
31 Na koko kia ki kera 'ania na beret be kera saea ana 'mana'‡ 'i laona lofaa 'eke'eke, dia be kera kedea na 'uri, 'Sa Moses nia kwatea na beret fasia 'i langi fuada fua 'anilana.' "
32 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Ru mamana nau ku saea fua mulu, sa Moses nao lau be kwatea na beret fasia 'i langi fua mulu. Na Maa nau lalau ne kwatea na beret mamana fasia 'i langi fua mulu.
33 Na beret mamana ne God nia kwatea, nia na wane ne koso mai fasia 'i langi, ma ka kwatea na maurie fuana wane ki tafau laona molagali."
34 Ma kera ka fata 'uri fuana, "Wane baita 'ae, safali 'i ta'ena ka oli 'alaa, 'oe kwatea na beret ne fua malu."
35 Sui sa Jesus ka fata 'uri, "Nau na ne beret ana maurie. Ma sa ti boroi 'ana ne ka leka mai siaku, nia 'afitai ka fiolo lau. Ma sa ti boroi 'ana ne ka famamana nau, nia 'afitai ka maeliku lau.
36 Iu, ma nau ku saea fua mulu ka suina, sui boroi 'ana ne mulu ka ada to'oku, nao mulu si famamana nau go.
37 Wane ki tafau go ne Maa nau nia kwateda fuaku, kera kai leka tafau go mai siaku. Ma sui boroi 'ana sa ti ne nia doria lekalae mai siaku, nao nau si noni'ela ana.
38 Nia 'urinai, sulia nau ku koso mai fasia 'i langi, ka nao lau fua sasilana ru sulia kwaidoria nau ki talaku. Nau ku

† **6:19** 5 naoma 6 kilomita ‡ **6:31** *mana:* Ada to'ona ana Diksonari.

leka mai fuana sasilana lalau ru ne God
doria, ma ka odu nau mai fuana.
39 Te ne God nia doria ne nau ku dau
sulia na wane ki tafau ne nia kwateda
fuaku, ma ta te ai boroi si naoana, fua ne
ana maedangi 'isi nau ku fi taeda 'uria na
maurie firi.
40 God na Maa nau nia doria sa tifaida
ne kera ada saitamaku, ma kera ka fama-
mana nau, kera ka mauri firi. Ma nau kai
taeda 'uria maurie ana maedangi 'isi."

41 Ma na wane ki ka safali ngunungunu
buri ani nia, sulia ne nia fata 'uri, "Nau
na ne beret ne koso mai fasia 'i langi."
42 Ma kera ka fata 'uri fuada kwailiu,
"Na wane ne sa Jesus na wele sa Josef ga
'ana ne, ma kulu saitamana ga 'akulu ana
maa nia, ma na gaa nia. Ma 'uta ne nia
saea sae nia koso mai fasia 'i langi?"

43 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Mulu
kai sui fasia na ngunungunue 'i safita-
mulu.
44 Maa nau ne odu nau mai. Ma taifilia
go na wane ne Maa nau talaida mai 'uri
nau ki ne kera kai leka mai siaku. Ma nau
kai taeda 'uria maurie ana fa dangi 'isi.
45 Na profet ki kera kekede kera ka 'uri,
'God nia famanata na wane ki tafau go.'
Ma sa ti boroi 'ana ne ka rongoa na Maa,
ma ka ngalia na saitamarue fasi nia, kera
ka leka mai siaku.
46 Ma nao ta wane si ada to'ona na Maa.
Taifilia go na wane ne safali mai fasia God
go ne nia ada to'ona na Maa.
47 Ru mamana nau ku saea fua mulu,
sa ti ne nia famamana nau, nia too ana
maurie mamana ne nao si sui.
48 Ma nau na ne beret ana na maurie.
49 Na koko kamulu ki kera 'ania na
beret be kera saea ana 'mana' laona lofaa
'eke'eke, ma kera ka mae ga 'ada.
50 Boroi ma na beret ne koso mai fasia
'i langi, ta wane boroi 'ana ne nia 'ania,
'afitai nia ka mae.
51 Ma nau na ne beret ana na maurie
fasia 'i langi. Dia ta wane ka 'ania na beret
ne, nia kai mauri firi. Ma na beret nai na
ne fasiku, ne nau ku kwate fua wane ki
laona molagali kera ka mauri suli nau."

52 Ma na wane ki kera ka safali olisusu
safitada kwailiu, ma kera ka fata 'uri, "Na
wane ne kwate 'uta ana na fasina fua kulu
ka 'ania ne?"

53 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Ru
mamana nau ku saea fua mulu, dia nao
mulu si 'ania na fasiku, ma nao mulu si
kufia na 'abuku, nia 'afitai 'asiana mulu
kai mauri firi.
54 Ma sa ti ne ka 'ania na fasiku, ma ka
kufia na 'abuku, nia ka too ana na maurie
firi, ma nau kai taea ana fa dangi 'isi.
55 Sulia na fasiku na ne beret mamana,
ma na 'abuku na ne ru ni kufilana ma-
mana.
56 Ma sa ti ne ka 'ania na fasiku, ma ka
kufia na 'abuku, nia ka to tari aku, ma nau
ku to tari ana.
57 God ne kwatea maurie, nia ne kwate
nau mai. Ma nau ku mauri laugo osin-
gana. Ka 'urinai laugo sa ti ne kai 'ania
fasiku, nia kai mauri laugo osingaku.
58 Ma nia na ne beret ne koso mai fasia
'i langi. Ma nia nao si dia lau na beret be
na koko kia ki, kera 'ania, ma kera ka mae
na. Boroi ma sa ti boroi 'ana ne ka 'ania
na beret ne, nia kai mauri firi."

59 Sa Jesus saea na ru ne ki kada
nia famanata laona beu fuana folae 'i
Kapaneam.

60 Ma na fafurongo 'oro nia ki ne kera
rongoa ru ne sa Jesus saea ki, ma kera
ka fata 'uri, "Na famanatae ne nia 'afitai
'asiana. Nao ta wane si nonimabe go fua
gwalingelana."

61 Ma sa Jesus ka saitamana na fa-
furongo nia ki kera ngunungunu buri ana
sulia ru ne, ma nia ka fata 'uri fuada, "'Uri
ma na fatae nai nia fali kamulu?
62 Nia 'uta dia ne mulu ada to'oku, na
Wele nia Wane, nau ku oli 'uria na kula
be nau ku to mai ana 'i nao?
63 Na ru ne kwatea na maurie ne na
Anoeru Abu. Ma na nikilalae wane, nia
ru 'o'oni ga 'ana. Ma na fatae ne nau ku
saea fua mulu ki ne kwate mulu ka too
ana na Anoeru Abu ne kwatea na maurie.
64 Sui ka 'urinai boroi 'ana, tani wane
amulu nao si famamana go." Sulia safali
'ua na mai 'i nao, sa Jesus nia saitamana
tafau na sa ti ada ne nao si famamana, ma
sa ti ne kai kwate nia fuana malimae nia
ki.
65 Ma nia ka fata lau 'uri sulia ne tani
wane ada nao si famamana, "Nia be nau
ku saea na fua mulu ne nao ta wane
si leka mai siaku, dia Maa nau nao si
alamatainia fua nia ka leka mai siaku."

66 Ma safali ana kada nai, na fafurongo
'oro nia ki, kera leka 'e'ete na 'ada, ma
kera nao si leka na fainia.
67 Ma sa Jesus ka ledia na akwala ma
ro wane fafurongo nia ki ka 'uri, "'Uri
ma kamulu doria mulu kai leka laugo fasi
nau?"
68 Ma sa Simon Pita ka olisia ka 'uri,
"'Aofia 'ae, 'urinai sa ti lau ne kalu ka leka
siana? 'Oe na ne too ana na fatae ana na
maurie firi ki.
69 Ma kalu famamana, ma kalu ka
saitamana 'oe na ne Wane Abu ne 'oe leka
mai fasia God."
70 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Nau ne nau
ku fili kamulu na akwala ma ro wane ki.
Ma sui boroi 'ana ka 'urinai, te wane ana
kamulu nia dia na anoeru ta'a."
71 Ana kada sa Jesus nia fata 'urinai,
nia fata sulia sa Jiudas, na wele sa Simon
Iskariot. Sui boroi 'ana nia ta wane ana
akwala ma ro fafurongo nia ki, nia kai
kwatea sa Jesus fuana malimae nia ki.

7

Sa Jesus fainia na wanefuta nia ki

1 Ma 'i burina ru ne ki, sa Jesus ka liu
kalia ga 'ana mae fere 'i Galili ki, sulia nao
nia si doria 'ua lekalae 'uria 'i Jiudea, sulia
na fanaonao Jiu ki kera doria saungilana
'i senai.
2 Ma te fafanga Jiu ki nia karangi na.
Ma na fafanga nai kera saea ana "Fafanga
ana 'O'obe ki*."
3 Aia, na wanefuta sa Jesus ki, kera leka
mai siana, ma kera ka fata 'uri fuana, "'Oe
leka 'uria 'i Jiudea, fua 'oko fatainia lau
tani fanadae, fua fafurongo 'oe ki kera ka
ada to'ona.
4 Sulia dia ta wane nia doria na wane
ki kera ka rongoa na satana ma kera ka
saitamana, nao nia si sasi agwa ana ta
ru. Dia 'oe sasia ru baita 'oro ki, nia lea
fuana 'oe leka 'oko sasi fatai ana, fua ne
na molagali tafau kera ka saitamana."
5 Na wanefuta nia ki kera fata 'urinai
fuana, sulia kera boroi nao si famamana
nia laugo.
6 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Nao
nia si dao 'ua ana kada fua nau leka.
Boroi ma mulu saitamana mulu ka leka
go 'amulu ana ta kada boroi 'ana. Na kada
ki tafau nia bobola ga 'ana fua mulu.
7 Na wane laona molagali ne ki nao si
too ana ta ru fua kera ka malimae amulu.
Boroi ma nau ne, kera malimae aku, sulia
nau ku sae fatai ana te ki ne kera sasia ka
ta'a.
8 Mulu leka 'amulu ana fafanga. Nau
nao si leka go, sulia nia nao si dao 'ua ana
kada nau."
9 Nia fata 'urinai ka sui, ma nia ka to lau
'ana 'i Galili.

Sa Jesus leka ana Fafanga ana 'O'obe ki

10 'I burina na ai burina sa Jesus ki
kera leka na 'ada ana fafanga baita nai 'i
Jerusalem, sa Jesus ka leka 'i burida. Ma
nia ka leka agwa ga 'ana, fasi ta wane ka
saitamana.
11 Ma na fanaonao Jiu ki, kera ka nani
'uria laona fafanga nai, ma kera ka ledi
'uri ana wane ki, "Na wane be nia na 'i
fai?"
12 Ma wane 'oro 'asiana, kera faorai
agwa suli nia. Tani wane kera fata 'uri,
"Nia wane lea be."
Boroi ma tani wane kera ka saea, "Nia
sasia wane 'oro fua kera leka sulia sukee
nia ki."
13 Sui boroi 'ana kera ka fata 'urinai,
nao ta wane ada si fata tafa go ana
manatalae kera ki sulia sa Jesus, sulia
kera mau ana fanaonao Jiu ki.
14 Burina tani maedangi, kada kera
karangi dao na tofungana fafanga ne, sa
Jesus nia ka leka laona Beu Abu God ma
ka famanata wane ki.
15 Ma na wane fanaonao ki, kada
kera rongoa, kera ka kwele 'asiana ana
famanatae nia. Ma kera ka 'uri, "Wane
ne nao si rongo ru go mai ana ta fere. Ma
'uta ne nia ka saitamana ru ki tafau?"
16 Ana kada sa Jesus nia rongo kera, nia
ka olisida ka fata 'uri, "Famanatae nau 'e
nao lau na ru nau, nia na ru God 'ana ne
nia odu nau mai.
17 Ti ne doria ka sasia na kwaidorie God,
nia kai saitamana te ne nau ku famanata
ana fuana wane ki, dia nia leka mai fasia
God, naoma na manatalae nau ki ga 'ana
talaku ne nau ku farongo ana.
18 Dia wane nia farongo ga 'ana ana ru
sulia na manatalae nia ki talana, nia doria

* **7:2** *Fafanga ana 'O'obe ki:* Ada to'ona ana Diksonari

ga 'ana fuana wane ki ka tango nia. Boroi
ma na wane ne nia doria wane ki kera ka
tangoa na wane ne nia odu nia mai ne na
wane mamana, ma nao nia si saitamana
sukee."
19 Sui sa Jesus ka fata lau 'uri, "Sa Moses
be kwatea taki ki fua mulu. Ma nao ta
wane amulu si sasi go sulia taki nai ki.
Ma 'uta ne mulu dori kai saungi nau?"
20 Ma na wane ne kera oku ana kula nai,
kera ka fata 'uri, "'Oe nena na anoeru ta'a
nia to amu! Sa ti ne doria ka saungi 'oe?"
21 Sa Jesus olisi kera ka 'uri, "Nau ku
gura te wane ana Sabat, ma mulu ka
kwele 'asiana ana.
22-23 Ma mulu saitamana sa Moses kwa-
tea te taki fua mulu, fua ka welewane
kamulu ki kera ka 'ole 'unge. (Ma nao lau
sa Moses ne etangia, boroi ma na koko
kamulu ki lalau mai 'i nao.) Sulia dia
kada lea fua mulu ka 'ole 'unge ana wele
kamulu ki nia fuli na ana na Sabat, mulu
ka sasia, sui boroi 'ana ana Sabat fua ne
mulu si 'oia na taki sa Moses sulia 'ole
'ungelae. Dia nia lea fuana mulu ka 'ole
'unge ana Sabat, ma 'uta mone ne mulu ka
guisasu fuaku kada be nau gura na wane
be ana Sabat?
24 Nao mulu si keto nau lau sulia na
manatae wane ana ru kamulu ada to'ona
go 'amulu 'i maa ki. Boroi ma mulu
kwaiketoi lalau ana 'o'oloe."

Tani wane famamana sa Jesus ne na Christ

25 Ma tani wane 'i Jerusalem kera ka
fata 'uri, "Na wane ne go be wane
fanaonao ki kera doria saungilana!
26 Ada basi! Wane ne nia fata fatai ga
'ana, ma nao kera si olisia nia go ana ta ru.
Alamia kera saitamana nia na Christ, na
wane be God filia fua famaurilana wane
ki 'oto ne?
27 Boroi ma kada na Christ kai leka mai,
nao ta wane si saitamana na kula ne nia
leka mai fasia. Ma na wane ne, kulu
saitamana go 'akulu na kula ne nia leka
mai fasia."
28 Aia, ma ana kada nai, sa Jesus ka
famanata na wane ki laona Beu Abu God.
Ma nia ka fata baita ka 'uri, "'Uri ma
mulu saitamana mamana aku, ma mulu
ka saitamana kula ne nau ku leka mai
fasia? Boroi ma nao nau si leka mai ana
na mamanae nau talaku! Ma na wane ne
nia odu nau mai, nia saea ru mamana ki
tafau, ma nao mulu si saitamana go nia.
29 Boroi ma nau ku saitamana, sulia nia
ne odu nau mai, ma nau ku leka mai
fasia."
30 Ana kada nai, wane fanaonao ki kera
doria daulana, boroi ma ka 'afitai, sulia
kada nia nao si dao 'ua fua kera ka sasi
'urinai ana.
31 Sui boroi 'ana kera ka doria sasilana
na ru nai, 'orolana wane laona okue nai
kera famamana nia. Ma kera ka fata
'uri, "Taifilia na Christ go ne saitamana
ka fulia na fanadae ne nia fulida ki."
32 Ma kada ne Farasi ki kera rongoa
wane ki kera kwalaro 'ada 'urinai sulia sa
Jesus, kera fainia na fataabu baita ki, kera
ka kwatea kau tani wane folo ne kera folo
'afia Beu Abu God, fua ne kera ka daua
ana kada nai.
33 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Nau kai to
ga 'aku fai kamulu sulia ka kada kokoru,
ma nau kai oli laugo 'aku siana na wane
ne nia odu nau mai.
34 Sui mulu kai nani 'uri nau, ma kai
'afitai fua mulu ka dao to'oku. Sulia nia
'afitai fua mulu ka dao ana kula ne nau
kai to ana."
35 Ma na fanaonao Jiu ki ka ledi kera
kwailiu 'uri, "Wane ne kai leka 'uria 'i fai
ne nao kulu si ada to'ona? 'Uri ma nia ka
leka 'uria fere wane ne kera nao lau Jiu,
na kula ne tani wane akulu kera to mai
ana, fua ne ka famanata kera tafau?
36 Ma nia ka saea laugo kulu kai nani
'uria, ma nao kulu si ada to'ona, sulia nao
kulu si saitamana daolae ana kula ne nia
kai to ana. Aia, ma na te ne to laona
manatana ana kada nia fata 'urinai?"

Na Anoeru Abu nia dia na kafo mauri

37 Aia, ma ana maedangi 'isi ana fafanga
ne, nia fa dangi 'initoa 'asiana. Ma ana
fa dangi nai, sa Jesus tatae ka uu, ma ka
fata baita ka 'uri, "Sa ti boroi 'ana ne nia
maeliku, nia leka mai siaku ka ku 'ana.
38 Ma sa ti boroi 'ana ne famamana nau,
nia kai dia te be na Kekedee Abu nia
saea, 'Na kafo mauri kai igwa mai fasia
na maurilana.' "✡
39 Ma sa Jesus ka saea ru ne, sulia na
Anoeru Abu ne kai leka mai fua sa ti ne
kera famamana. Aia ana kada nai, God

✡ **7:38** Esikiel 47:1; Sekaraea 14:8

nao si kwatea 'ua mai na Anoeru Abu
siana sa ti ne kera famamana, sulia sa
Jesus nao si ra 'ua fua ne ka oli 'uria laona
'initoe nia.
40 Tani wane ana okue ne, kera rongoa
fatalana sa Jesus, kera ka 'uri, “Wane ne
nia na Profet 'initoa ne kulu makwalia!”
41 Ma tani wane kera ka saea, “Nia
na Christ, na wane be God filia fuana
famaurilana wane ki!”
Aia, ma tani wane lau, kera ka saea, “Na
Christ nao si leka lau mai fasia 'i Galili!
42 Sulia na Kekedee Abu nia saea na
Christ kai futa mai ana kwalafa sa Deved
na kingi, ma ka futa 'i Betlehem, mae fere
ne sa Deved nia baita laugo mai ana.”
43 Ma na wane ne ki, kera nao si alua go
te manatae sulia sa Jesus.
44 Ma bali ana wane kera doria 'asiana
kera ka daua sa Jesus, boroi ma nao ta
wane si sasia go ta ru ana.
45 Na wane folo be ki kera nao si daua
go sa Jesus, ma kera oli kau siana na
fataabu baita ki, ma na Farasi ki. Ma kada
kera dao na, na fataabu baita ki, ma na
Farasi ki, kera ka fata 'uri, “'Uta ne nao
mulu si ngalia mai?”
46 Ma kera ka olisida 'uri, “Kalu kwele
'asiana ani nia, sulia nao ta wane si fata
'urinai dia nia.”
47 Na Farasi ki ka fata 'uri fuada, “Alami
kamulu famamana laugo 'amulu ana su-
kee nia ki 'oto?
48 Nao ta wane ana fanaonao kulu ki
naoma ta Farasi, kera si famamana go
ana!
49 Na okue nai ga 'ana ne kera fama-
mana nia. Ma kera nao si saitamana go
na taki sa Moses ki. Nia 'urinai ma God
kai kwaeda.”
50 Aia, ma te wane ana na Farasi ki
satana sa Nikodimas be nia leka mai siana
sa Jesus 'i nao, nia ka fata 'uri fuana Farasi
ki,
51 “Na taki kulu ki be saea nao kulu si
ketoa ta wane sulia dia nao kulu si rongo
lea ana fatalana ka sui kulu fi ngalia mai
fua ketolana.”
52 Ma kera ka fata 'uri fua sa Nikodimas,
“'Uri ma 'oe ta wane laugo fasia 'i Galili
ne? Dia 'oe idumia lea ana Kekedee Abu,
'oe ada to'ona talamu. Nao ta profet si
leka go mai fasia 'i Galili!”
53 Aia, wane ki tafau kera oli na 'uria na
lume kera ki.

8

Na keni oee

1 Sa Jesus nia ra 'uria gwauna fa uo ne
kera saea ana Olif.*
2 Ma 'i 'ofodangi makalokalo ana fa
dangi 'i buri, nia ka oli lau 'uria laona Beu
Abu God. Ma na okue baita 'asiana, kera
oku kali nia, ma nia ka gouru 'i ano, ma
ka famanatada.
3 Ma na wane famanata ana taki ki, ma
na Farasi ki, kera ka ngalia mai te keni ne
kera daua fainia oeelae. Ma kera ka fauua
'i nao ada.
4 Ma kera ka fata 'uri fuana sa Jesus,
“Wane Famanata 'ae, na keni ne kalu
daua fainia oeelae.
5 Aia, ma 'i laona taki ne sa Moses nia
kwatea fuaka ki, nia saea ne keni 'uri,
kera 'ui fauna fua nia ka mae. Ma te na
ne 'oe saea ana na keni ne?”
6 Kera saea ru ne fua kera ka ilito'ona
fua kera ka dao to'ona ta ru, fua kera ka
fai fafia ana sa Jesus.
Ma sa Jesus ka 'agwaoro 'i ano, ma ka
kekede ana kakauna fafona saegano.
7 Ma kada kera ledi ga 'ada, nia ka tatae,
ma ka fata 'uri fuada, “Sa ti amulu ne nao
si sasia ta ru ta'a, nia eta 'ui fauna.”
8 Sui, nia ka 'agwaoro lau, ma ka kekede
lau fafona saegano.
9 Ma kada kera rongoa ru ne, kera ka
leka na 'ada, te te wanea, safali ana wane
ngwaro ki. Ma kera ka fasia sa Jesus ka to
na taifilia fainia na keni be ne nia uu ga
'ana 'i senai.
10 Ma nia ka tatae uu 'o'olo, ma ka fata
'uri, “Keni ne 'ae, na wane be ki, kera na
'i fai? Nia 'uta? Nao ta wane ada si ore na
fua ne nia keto 'oe?”
11 Ma nia ka olisia ka 'uri, “Wane baita
'ae, nao na ta wane.”
Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Ma nau
boroi, nao nau si keto 'oe laugo. 'Oe leka
na 'amu, ma safali ta'ena nao 'oe si sasia
na ta ru ta'a lau.”

Sa Jesus ne na madakwalae

12 Sa Jesus ka fata lau 'uri fuana Farasi
ki, “Nau ne na madakwalae fuana wane
ki laona molagali ne. Wane ne nia leka

* **8:1** Kera saea ana uo Olif, sulia ne 'ai olif ki 'oro 'i senai.

mai suli nau, nao nia si liu laona rorodoe,
boroi ma nia kai to ana madakwalae ne
kwatea maurie."
13 Ma na Farasi ki kera ka fata 'uri
fuana, "'Oe 'amu talamu ne 'oe farongo
ani 'oe. Na fatalamu suli 'oe talamu nao
si mamana."
14 Sa Jesus ka fata 'uri, "Nao go. Sui
boroi 'ana nau ku farongo ana nau talaku,
te ne nau ku saea ki nia mamana, sulia
nau ku saitamana kula ne nau leka mai
fasia, ma 'i fai ne nau kai leka 'uria. Ma
nao mulu si susulia go kula ne nau ku leka
mai fasia, ma kula ne nau kai leka 'uria.
15 Mulu ketoa ru ki sulia manatae wane
laona molagali ga 'ana. Aia, ma nao nau
si ketoa ta wane.
16 Boroi ma dia nau ku ketoa ta wane,
nau ku keto sulia manatalae 'o'olo. Nau
nao si ketoa ta wane taifili nau, karo tafau
go Maa, wane ne nia odu nau mai ne rao
fai nau.
17 Na taki kamulu ki saea ka suina, dia
ro wane ki keroa alangai fafia ta ru, te ne
keroa saea nia mamana.
18 Nau ku farongo ana nau talaku, ma
na Maa ne nia odu nau mai laugo ne 'e
farongo ani nau."
19 Sui, kera ka ledia sa Jesus kera ka 'uri,
"'Uri ma maa 'oe nia 'i fai?"
Ma sa Jesus olisi kera ka 'uri, "Mulu
nao si saitamaku naoma na Maa nau
boroi. Dia kamulu saitamaku, mulu ka
saitamana laugo na Maa nau."
20 Sa Jesus saea na ru ne ki ana kada
nia famanata wane ki laona Beu Abu God,
karangia kula na kufi ru fuana alulana
malefo laona. Ma ana kada nai, nao ta
wane si daua go, sulia nia nao si dao 'ua
ana kada nia.

Sa Jesus nia nao lau fasia molagali ne

21 Sa Jesus ka fata 'uri lau fuada, "Nau
kai leka, ma mulu kai nani 'uri nau. Ma
mulu kai mae, ma God nao si manataluge
go ana ta'alae kamulu ki. Ma nia 'afitai
mulu ka leka ana kula ne nau kai leka
'uria."
22 Ma na fanaonao Jiu ki kera ka fata
'uri, "Nia saea nia 'afitai go kulu ka leka
'uria kula ne nia kai leka 'uria. 'Uri ma
nia kai saungi nia 'ana talana 'oto?"
23 Sa Jesus olisi kera ka fata 'uri, "Ka-
mulu to go 'amulu lao fere ne 'i ano, boroi
ma nau ku leka mai fasia 'i langi. Kamulu
fasia na molagali ne, boroi ma nau nao
lau fasia na molagali ne.
24 Nia ne, nau ku saea ka suina mulu
kai mae, ma God nao si manataluge ana
ta'alae kamulu ki. Nia mamana na, dia
nao mulu si famamana ne Nau Ne,† God
nao si manataluge ana ta'alae kamulu ki."
25 Sui kera ledia kera ka 'uri, "'Uri ma
'oe sa ti ne?"
Ma sa Jesus olisida ka fata 'uri, "Nau ne
dia be nau ku eta saea na fua mulu laona
famanatalae nau ki.
26 Nau ku too ana na ru 'oro 'asiana ne
nau saitamana nau ku fata sulia fuana
ketolamulu. Wane ne nia odu nau mai,
nia ne na wane mamana. Aia, ma te ne
nia saea fuaku, nia ne nau ku saea fuana
wane ki tafau."
27 Ma kera nao si susulia go ne sa Jesus
nia fata sulia Maa nia mai 'i langi.
28 Nia ne, nia ka fata 'uri fuada, "Kada
mulu kai alu nau, na Wele nia Wane,
fafona 'airarafolo, mulu kai saitamaku ne
'Nau Ne'. Ma ana kada nai, mulu kai
saitamana ne nao nau si sasia ta ru sulia
na manataku talaku. Boroi ma nau ku
saea go ru ne Maa nia famanata nau ana,
nia ne nau ku saea fua mulu.
29 Iu, na Maa ne nia odu nau na mai,
nia ka to fai nau sulia dangi ki. Nao nia si
lukasi nau, sulia nau ku sasia ru ne faeele
nia ki sulia dangi ki."
30 Ma wane 'oro ki kera ka famamana sa
Jesus, kada kera rongoa nia saea ru nai ki.

Sa Jesus fainia sa Abraham

31 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana wane
ne kera famamana nia ki, "Dia mulu kai
sasi sulia na famanatae nau ki, mulu na
wane fafurongo mamana nau ki na.
32 Ma mulu kai saitamana ru mamana
ki sulia God, ma na ru mamana sulia God
ki ne kwatea mulu ka to aluge."
33 Kera olisia sa Jesus, kera ka 'uri, "Kalu
na wane ana kwalafa sa Abraham ki na.
Nao kalu si rao 'o'oni lau fuana ta wane.
'Uta ne 'oe saea kalu kai to aluge?"
34 Sa Jesus ka fata 'uri lau fuada, "Ru
mamana nau ku saea fua mulu. Wane ne

† **8:24** Na sataeru ne, "Nau Ne", be God saea 'ana nia talana laona Aesaea 41:4; 43:10-13, 25; 46:4; 48:12 ma Diutronomi 32:39. Ada to'ona *Nau Ne* ana Diksonari

kera rosulia na falafala ta'a ki, na falafala
ta'a nai ki ne gwaungai fafida, ma kera ka
rao 'o'oni na 'ada 'i farana.
35 Na wane ne nia to aluge, nia ne na
wane ne nia futa ana kwalafa, ma ka too
ana mamanae fuana to firi laona lume
maa nia. Ma na wane ne ka rao 'o'oni ga
'ana, nia nao si to mamana ana kwalafa.
36 Nia ne, dia nau, na Wele God, nau
ku fasakwadola kamulu, mulu fi aluge
mamana.
37 Nau ku saitamana kamulu na wane
ana kwalafa sa Abraham. Sui boroi 'ana,
mulu doria saungilaku, sulia nao mulu si
doria go sasilae sulia na famanatae nau
ki.
38 Nau ku fata sulia te ne Maa nau nia
fatainia fuaku. Aia, ma mulu ka sasia te
ki ne maa kamulu nia saea fua mulu."
39 Kera olisia sa Jesus kera ka 'uri, "Maa
kalu na ne sa Abraham!"

Sa Jesus ka 'uri fuada, "Dia kamulu na
kwalafa sa Abraham ki mamana, mulu ka
sasia laugo na ru ne nia sasida ki.
40 Aia, ma nau ku saea go 'aku ru
mamana ne nau ku rongoa na mai fasia
God fua mulu. Boroi ma mulu ka doria go
'amulu saungilaku. Boroi ma sa Abraham
nao si sasia go ta ru 'urinai.
41 Mulu sasia go 'amulu na ru ne maa
kamulu nia sasia ki."

Kera ka fata 'uri fuana, "Taifilia God go
ne Maa kalu, ma kalu ne na wele mamana
nia ki."
42 Sa Jesus olisida ka fata 'uri, "Dia
God ne maa kamulu mamana, mulu ka
kwaimani aku, sulia ne nau ku leka mai
fasia God, ma nau ku to fai kamulu 'i seki.
Nao nau si leka mai sulia na mamanae
nau talaku. God ne odu nau mai.
43 'Uta ne nao mulu si rongo saitamana
fatalaku? Nia 'urinai sulia nao mulu si
doria go rongolana.
44 Aia, ma kamulu na, na maa kamulu
na ne sa Saetan. Nia ne, mulu ka doria
sasilana ru ki dia laugo ne nia sasida. Sa
Saetan ne nia na wane fuana sauwanee,
sulia nia safali ka sasia 'ua na mai. Ma nia
ka ulafusia na mamanalae, sulia nao nia
si too ana ta te ne mamana ani nia. Kada
nia suke 'ana ta wane, na falafala nia na
nai, sulia nia ne wane fuana sukee na, ma
nia ne na maa wane suke ki tafau.
45 Ma ru mamana nau ku saea fua mulu,
ru nai ne sasia nao mulu si doria go
famamanae aku.
46 Ma sa ti amulu ne saitamana ka
fatainia na te ne nau ku sasia ka ta'a
ana? Nao! Aia, ma 'uta ne nao mulu
si famamana nau, kada nau ku saea ru
mamana ki fua mulu?
47 Aia, sa ti ne kera safali mai siana
God, kera saitamana ka rongo sulia na
fatalana. Ma kamulu ne, nao mulu si
safali mai ana God. Ma nia ne sasia nao
mulu si fafurongoa."

48 Sui, kera ka fata 'uri fuana sa Jesus,
"Na ru be kalu saea suli 'oe nia mamana
be kalu saea 'oe wane fasia Samaria, ma
'oko too ana na anoeru ta'a."
49 Sa Jesus olisida ka fata 'uri, "Nao go,
nao nau si to ana ta anoeru ta'a. Ma nau
ku fa'initoa na Maa nau, boroi ma nao
mulu si fa'inito nau go.
50 Ma nao nau si doria go ne na wane
ki ka fa'initoa nau. Maa nau lalau ne nia
doria fuana wane ki kera ka fa'initoa nau.
Ma nia laugo ne kai kwaiketoi ana 'o'oloe.
51 Ru mamana nau ku saea fua mulu,
sa ti ne nia sasi sulia famanatae nau, nao
nia si mae."
52 Sui kera olisia sa Jesus kera ka fata
'uri, "Kalu fi saitamamu, ne 'oe too ana
anoeru ta'a! Sulia koko kia sa Abraham
nia mae na, ma na profet ki laugo kera ka
mae. 'Uta ne 'oe saea dia wane sasi sulia
famanatae 'oe, nao nia si mae?
53 Koko kia sa Abraham nia na wane
'initoa, boroi ma nia mae na. Ma 'oe
ne, 'oe kwaisae 'oe 'initoa ka liufia sa
Abraham? Ma na profet ki laugo be kera
mae na. 'Urinai ma 'oe sae 'oe mone ana
sa ti?"
54 Sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Dia nau ga
'ana ne nau fa'initoa nau talaku, 'urinai
'initoe nau nia ru 'o'oni ga 'ana. Aia, ma
na wane fua ka fa'initoa nau ne Maa nau
ne mulu saea nia ne God kamulu.
55 Sui boroi 'ana, nao mulu si saitamana
go God. Ma nau ku saitamana nia.
Boroi ma dia nau ku saea nao nau si
saitamana, nau ku dia laugo kamulu ne
mulu saitamana 'asiana ana sukee. Aia,
ma nau ku saitamana lea 'asiana ana, ma
nau ku sasi sulia fatalana.
56 Ma na koko kamulu sa Abraham
nia eele 'asiana, sulia nia ada to'ona na

daolaku mai. Ma nia ka ada to'ona na,
ma ka eele 'asiana sulia."
57 Ma kera ka fata lau 'uri fuana, "Lima
akwala fangali ki si sui 'ua fafia futalamu,
ma 'oko saea 'oe ada to'ona sa Abraham?"
58 Sa Jesus olisida ka fata 'uri, "Ru
mamana nau ku saea fua mulu: Kada sa
Abraham nao si futa 'ua, Nau Ne, nau ku
to na."
59 Ana kada nai, kera ngalia na fau ki
fua 'uilana, sulia nia fata 'urinai. Sui, nia
ka agwa na fasi kera, ma ka leka na fasia
na Beu Abu God.

9

Sa Jesus nia gura na wane maana rodo

1 Kada sa Jesus nia liliu 'ana, nia ka ada
to'ona te wane ne maana rodo safali na
mai ana kada nia futa ana.
2 Ma na fafurongo nia ki kera ledi nia
'uri, "Wane Famanata 'ae, na ta'alae sa ti
ne sasia na maana wane ne ka rodo safali
na mai ana futalana? Na abulo ta'alae nia
'ana talana naoma na abulo ta'alana na
maa nia ma na gaa nia?"
3 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Na
maa rodo ne saungia, nao lau sulia na
abulo ta'alae nia 'ana talana, ma nao lau
na abulo ta'alana na maa nia naoma gaa
nia. Na maana 'e rodo fua ne mulu kai
ada to'ona na nikilalae God ne rao ani nia.
4 Ana kada nia dangi 'ua, kulu kai sasia
na raoe God ne nia kwate nau mai fuana.
Sulia na rodo nia karangi na, kada be nao
ta wane si rao na.
5 Kada nau ku to 'ua 'i laona molagali,
nau ne na madakwalae fuana wane ana
molagali."
6 Ma burina sa Jesus nia saea ru ne, nia
ka ngisu laona ano, ma ka mukia mamako
ana ngisuna, ma ka usua ana na maana
na wane nai.
7 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, "'Oe
leka 'oko taufia na maamu laona mae
namo 'i Saelom." (Sataeru ne, na fadalana
ne, "Alungainia.") Ma na wane nai leka
ka taufia na maana, ma kada nia oli na 'i
fera nia ka ada na.
8 Ma na wane ana fere nia, ma na wane
ne kera ada to'ona be nia gani ru ga 'ana 'i
nao, kera ka ledida kwailiu, "Nia na wane
be nia gouru ma ka gani ru ga 'ana ne?"
9 Ma tani wane kera ka 'uri, "Nia na ne."
Ma tani wane lau kera ka fata 'uri, "Nao
lau nia ne, boroi ma adalae to'ona dia na
wane be."
Ma na wane nai 'ana talana ka fata 'uri,
"Nau na wane be na ne."
10 Ma kera ka ledia, "'Uta ne na maamu
ka 'ifi na 'urinai?"
11 Ma nia ka olisida ka 'uri, "Na wane
ne satana sa Jesus ne nia mukia mamako,
ma ka usua ana maaku. Ma nia ka saea
fua nau ku leka ku taufia na maaku laona
mae namo 'i Saelom. Sui nau ku leka,
ma kada nau ku taufia na maaku go ne
maaku ka ada na."
12 Ma kera ka ledia lau 'uri ana, "Ma nia
na 'i fai?"
Ma nia ka olisida ka 'uri, "Nau ku
ulafusia."
13 Ma 'i buri, kera ka talaia na wane be
siana Farasi ki.
14 Aia, ma fa dangi nai sa Jesus saun-
gainia na mamako ma ka gura na maana
wane nai, nia na Sabat.
15 Ma na Farasi ki kera ka ledia lau na
wane nai, "'Uta ne nia sasia 'oko ada na."
Ma nia ka saea ka 'uri fuada, "Sa Jesus
nia alua mamako fafia na maaku. Sui nau
ku taufia na maaku, ma na maaku ka ada
na."
16 Ma tani wane ada ne Farasi ki kera ka
fata 'uri, "Na wane ne nia sasia ru ne, nao
nia si leka lau mai fasia God, sulia nia 'oia
na taki ana Sabat, ana guralana na wane
ne ana Sabat."
Ma tani wane lau kera ka 'uri, "Nao,
ma 'uta mone ne na wane abulo ta'a 'uri
ka fulia na fanadae baita 'urinai ki?" Ma
kera nao si 'ado go sulia na ru nai.
17 Sui Farasi ki kera ka ledi 'uri lau ana
na wane nai, "'Oe saea sa Jesus ne gura
na maamu, na te ne 'oe saea ana?"
Ma nia ka 'uri, "Nia ta profet."
18 Ma na wane fanaonao ana Jiu ki, kera
ka noni'ela ana famamanalana ne maana
nia rodo na mai 'i nao. Ma kera ka saea
mai na maa nia fainia gaa nia.
19 Ma kera ka ledi keroa 'uri, "Na wele
kamoro ne? Kamoro saea sae na maana
nia rodo na, ana kada nia futa mai ana.
Ma te ne sasia nia ka ada na ana kada
ne?"
20 Ma na maa nia fainia gaa nia keroa
olisida kera ka 'uri, "Karo saitamana nia
na wele karo, ma karo ka saitamana ne
maana nia rodo 'ua na mai kada nia futa
ana.

21 Boroi ma karo ulafusia laugo te ne
kwatea ma nia ka ada na, naoma sa ti ne
ka 'ifingia maana. Mulu ledi nia na kau,
sulia nia baita na, ma nia ka tala fata na
'ana talana!”
22 Na maa nia fainia gaa nia keroa saea
ru ne sulia keroa mau ana wane fanaonao
ana Jiu ki. Sulia kera alafafia ka suina,
fua dia ta wane ne ka saea sa Jesus ne na
Christ, na wane be God nia filia, kera nao
si alamatainia ka ru laona beu fuana folae
ki.
23 Nia ne maa nia fainia gaa nia keroa
ka saea, “Nia baita na. Mulu ledia na
kau!”
24 Sui kera ka saea lau mai na wane be
na maana nia rodo 'i nao, ma kera ka
fata 'uri fuana, “'Oe fata alangai naona
God ne 'oe saea na ru mamana ki! Kalu
saitamana na wane ne nia na wane ta'a.”
25 Ma na wane ne ka olisida ka 'uri,
“Nau ku ulafusia nia na wane ta'a naoma
ka nao. Te ru nau ku saitamana go 'aku
ne 'uri, na maaku nia rodo 'i nao, boroi
ma kada ne nau ku ada na.”
26 Ma kera ka ledi lau 'uri ana, “Na te
ne nia sasia amu? Ma nia ka gura 'uta
ana maamu?”
27 Ma na wane ne ka olisida ka 'uri,
“Nau ku saea ka suina fua mulu be, boroi
ma nao mulu si rongoa go. 'Uta ne mulu
doria lau rongolana? Alamia mulu doria
mulu ka famamana ma mulu ka leka
laugo suli nia.”
28 Kera fata buri tolingai fuana ma kera
ka 'uri, “'Oe ne wane fafurongo nia. Boroi
ma kalu na wane fafurongo sa Moses ki
lalau.
29 Sulia kalu saitamana God nia fata
fuana sa Moses. Ma na wane ne, kalu
ulafusia nia leka mai fasia 'i fai!”
30 Ma na wane ne ka olisida ka 'uri,
“Nau ku kwele 'asiana ana kamulu. Sulia
nia 'ifingia na maaku, boroi ma mulu ka
saea ne nao mulu si saitamana go 'amulu
'i fai ne nia leka mai fasia.
31 Kulu tafau, kulu saitamana God nao
si rongoa na wane ta'a ki. Nia rongoa
lalau na wane ne kera fa'initoa ana ki, ma
kera ka sasia na ru ne nia doria fua kera
ka sasida.
32 Ka safali 'ua na mai ana safalilana
na molagali, nao kulu si rongoa 'ua ta
wane ne ka 'ifingia maana ta wane ne
rodo safali ana kada nia futa mai ana.
33 Ma dia na wane ne nao si leka mai
fasia God, nia 'afitai nia ka sasia ta ru
'urinai.”
34 Ma kera ka fata 'uri fuana, “'Oe
baita mai laona ta'alae safali na mai ana
futalamu! 'Urinai 'oe nao si famanata
kalu ana ta famanatalae” Sui kera ka tari
nia fasia laona beu fuana folae ki.
35 Sui sa Jesus ka rongoa ne kera sasi
'urinai ana wane nai. Ma nia ka dao
to'ona ma ka fata 'uri, “'Uri ma 'oe fama-
mana na Wele nia Wane?”
36 Ma na wane ne ka olisia ka 'uri,
“Wane baita 'ae, 'oe farongo nau, nia sa
ti nai, fua ne nau ku famamana nia?”
37 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe
ada to'ona ka suina, ma nia na ne 'oe fata
fainia ana kada ne.”
38 Ma na wane ne ka saea, “'Aofia 'ae,
nau ku famamana 'oe.” Ma nia ka boruru
'i ano 'i naona 'aena sa Jesus.
39 Sa Jesus ka fata 'uri, “Nau ku leka mai
fua nau tolingia wane ana molagali ana ro
fikute wane ki. Ta fikute wane dia wane
maa rodo ki sulia kera nao si saitamana
ru mamana sulia God. Wane ne ki, nau
ku kwatea kera kai ada saitamana ru
mamana sulia God. Ma wane ne kera
saea kera ada to'ona ru mamana ki sulia
God, kera kai saitamana ne maada rodo
mamana.”
40 Ma tani wane ada Farasi ki ne kera to
laugo 'i senai fainia, kera rongoa nia saea
ru nai, ma kera ka ledia, “'Uri ma 'oe saea
ne sae maamalu rodo laugo ne?”
41 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, “Dia
maamulu nia rodo mamana, kamulu si
garo go nai. Boroi ma kamulu saea ne
mulu ada, ne fatainia mulu garo.”

10

Sa Jesus ne na wane lea fuana adalae sulia sipsip ki

1 Sa Jesus ka fata 'uri, “Ru mamana nau
ku saea fua mulu, na wane ne nao si ru
ana na mae ana na ba fua sipsip ki, ma ka
ra go mai 'ana 'i burina na ba sipsip, nia
na wane beli.
2 Ma na wane ne nia ru mai ana mae,
nia na ne na wane mamana ne ka ada
sulia na sipsip ki.
3 Na wane folo ana mae ka 'ifingia na
mae ana ba fuana, ma na sipsip ki kera
ka rongo saitamana na lingena, ma kera

ka leka mai siana. Nia ka saea satana na
sipsip nia ki, ma ka talaida 'i maa.
4 Ma kada nia talaia na sipsip nia ki
tafau 'i maa, nia eteta 'i naoda, ma kera ka
leka 'i burina, sulia kera rongo saitamana
na lingena.
5 Ma nia 'afitai kera ka leka 'i burina ta
wane 'e'ete. Kera kai tafi fasia, sulia nao
kera si rongo saitamana na lingena."

6 Ana kada sa Jesus nia fata ana na
tarifulae ne fuada, kera nao si saitamana
go na fadalana.
7 Nia ne, sa Jesus ka fata lau 'uri, "Ru
mamana nau ku saea fua mulu, nau ne
na mae fuana sipsip ki ka ru ana.
8 Na wane be kera dao mai 'i nao aku,
kera dia na wane beli ki, ma na sipsip ki
nao si ro go sulida.
9 Nau na ne mae fuana ba sipsip ki. Sa
ti boroi 'ana ne nia ru mai ani nau, God
kai famauria. Nia kai dia sipsip ne ru mai
fua tolae, ma ka ru kau 'i maa fuana nani
fangalae 'ana.
10 Na wane beli nia leka go mai 'ana fua
belilana sipsip ki, ma fuana falilada ma ka
saungilada. Boroi ma nau ku dao mai fua
ne mulu kai too ana na maurie ne nia lea
ka tasa.

11 "Nau na wane ne nia ada lea sulia
sipsip ki. Ma nau ku nonimabe fuana
maelae 'usia na sipsip nau ki.
12 Ma na wane ne nia rao go fuana
folifolie, ma sipsip ki nao lau ru nia
ki, kada nia ada to'ona na kui kwasi 'e
leka mai, nia fasia na sipsip ki, ma ka
tafi na 'ana. Ma na kui kwasi ka leka
mai ma ka saungia na sipsip ki, ma ka
takalongainida.
13 Na wane nai ka tafi na 'ana sulia nia
rao ga 'ana fuana folifolie, ma nao nia si
kwaimani go ana sipsip ki.
14-15 Nau na wane ku ada lea sulia na
sipsip ki, ma nau ku nonimabe fuana
maelae 'usia na sipsip nau ki. Ma kera ka
saitamaku, ma nau ku saitamada laugo,
dia laugo ne Maa nia saitamaku, ma nau
ku saitamana nia laugo.
16 Ma tani sipsip aku laugo ne nao
kera si to 'ua laona ba, nau kai ngalida
laugo mai. Ma kera kai rongo saitamana
lingeku. Ma kera kai 'ado laona te ba
sipsip nau fainia na sipsip ne kera eta to
na 'i seki. Nau kai ada sulida tafau.
17 "Na Maa nia kwaimani aku, sulia nau
ku nonimabe fua nau ku mae, fua ne nau
ku mauri lau.
18 Nao ta wane si saungi nau, dia nao
nau si lukasia fuana. Ma nia na ne
kwaidorie nau. Nau ku to ana nikilalae
fuana kwatelaku talaku fuana maelae ma
fuana maurie laugo. Na ru ne na Maa nau
nia saea fua nau sasia nai."
19 Ma ana kada nai, wane Jiu ki kera nao
si alua na te manatae sulia sa Jesus sulia
ru ne nia saeda ki.
20 'Orolada kera saea, "Wane ne nia
oewanea, ma ka to ana anoeru ta'a. Nao
mulu si rosulia!"
21 Boroi ma tani wane ada kera ka fata
'uri, "Na wane ne nia too ana anoeru ta'a,
'afitai nia ka fata 'uri! Ma na wane ne to
ana anoeru ta'a, nia 'afitai ka gura wane
maada rodo ki, ma kera ka ada lau!"

Na wane ki kera noni'ela ana sa Jesus

22 Ana kada ana uni gwarie, na wane
Jiu ki kera oku 'i Jerusalem fuana Fafanga
ana Faabulana Beu Abu God.
23 Ma sa Jesus ka to laugo laona Beu Abu
nai, ma ka liu kwailiu ga 'ana laona Taofa
sa Solomon.
24 Aia, kada wane ki kera ada to'ona,
kera ka oku mai siana, ma kera ka ledia
'uri, "Kalu kwaimakwali ka tau 'asiana.
'Oe sae 'o'olo ana fua malu! 'Uri ma 'oe
ne na Christ, na wane be God filia fua ka
'adomia na wane ki, naoma 'e nao?"
25 Sa Jesus olisida ka 'uri, "Nau ku saea
fua mulu ka suina, boroi ma nao mulu si
doria go famamana laku. Na raoe ne nau
ku sasia ki, na Maa nau ne saea nau ku
sasia, ma kera ka fatainia nau na.
26 Boroi ma mulu si famamana nau go,
sulia ne kamulu nao lau na sipsip nau ki.
27 Na sipsip nau ki ne kera rongo saita-
mana na lingeku, ma nau ku saitamada,
ma kera ka leka 'i buriku.
28 Ma nau ku kwatea na maurie firi
fuada, ma kera nao si mae. Ma ka 'afitai
ta wane ka lauda fasi nau.
29 Na Maa nau ne kwatea na sipsip ne ki
fuaku, nia 'e nikila ka liufia na ru ki tafau.
Ma ka 'afitai ta wane ka laua na sipsip ne
ki fasi nia.
30 Nau fainia na Maa, karo te ru go."

31 Ma ana kada nai, na wane ki kera ka
koni fau lau mai, fua kera ka 'uia sa Jesus
ka mae.
32 Ma sa Jesus ka ledi kera 'uri, “Kamulu
ada to'ona ka suina raoe lea 'oro ne nau
ku sasia fasia na Maa. 'Uri ma na raoe 'uta
ana raoe ne ki ne mulu doria saungilaku
fafia?”
33 Ma kera olisia kera ka 'uri, “Kalu si
'ui 'oe lau fafia na raoe lea ne 'oe sasia
ki. Kalu doria 'ui 'oe lalau fafia ne 'oe fata
buri tolingai ana God. Sulia 'oe na wane
ga 'ana, ma 'oko saea 'oe God!”
34 Sa Jesus ka olisida lau ka 'uri, “Na
fatae ki nia to na laona Kekedee Abu
kamulu, God nia saea fuana fanaonao ki
ka 'uri, ‘Kamulu na god ki.’✡
35 Ma kulu saitamana ru ki laona
Kekedee Abu, nia mamana tafau na sulia
kada ki. Ma God nao si garo kada nia fata
fuana koko kia ki, ma ka saeda ana god
ki.
36 Ma nau na wane ne God nia fili nau,
ma ka odu nau mai laona molagali ne. Ma
'uta ne mulu saea nau ku fata buri tolingai
ana God, kada nau ku saea nau ana Wele
nia God?
37 Dia nao nau si sasia raoe ne ki ne Maa
nau doria fua nau ku sasida, nao mulu si
famamana nau go.
38 Boroi ma sulia dia nau ku sasia na
raoe ne na Maa nia doria ki, mulu ka
famamana 'amulu ana raoe nai ki, sui
boroi 'ana nao mulu si famamana ru ne
nau ku saea fua mulu ki. Dia mulu sasia
na ru ne ki, mulu kai saitamana lea ana
ne na Maa nia 'ado aku, ma nau ku 'ado
laugo ana na Maa.”
39 Ma ana kada nai laugo, kera doria ka
daua sa Jesus, boroi ma nia leka na 'ana
fasida.
40 Ma sa Jesus ka oli lau ana bali kafo 'i
Jodan, ma nia ka to 'i senai ana kula be sa
Jon nia siuabua wane ki ana 'i nao.
41 Ma na wane 'oro 'asiana kera leka
mai siana sa Jesus, ma kera ka fata fuada
kwailiu kera ka 'uri, “Sa Jon nao si sasia
go tani fanadae, boroi ma na ru ne nia
fata sulida ki ana wane ne, nia mamana
tafau go.”
42 Ma na wane 'oro ki ana kula ne kera
ka famamana sa Jesus.

✡ **10:34** Psalm 82:6

11

Maelana sa Lasaros

1-2 Te wane satana sa Lasaros nia matai.
Ma nia ka to ana fere 'i Betani fainia na ro
waiwane nia ki, ni Mary ma ni Mata. Ni
Mary nai be nia 'igitainia na ngwaingwai
moko lea ana 'aena sa Jesus na 'Aofia, ma
ka usua ana na ifuna.
3 Ma na ro keni nai ki keroa kwate fatae
'uria sa Jesus keroa ka 'uri, “'Aofia 'ae,
na wane ne 'oe kwaimani 'asiana ana nia
matai.”
4 Ma kada sa Jesus rongoa na ru nai,
nia ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki,
“Sa Lasaros nao si mae ana mataie nai.
Na mataie ne saungia fua ka fatainia na
'initoe God, ma fua wane ki ka fa'initoa
nau, na Wele nia God.”
5 Ma sa Jesus ka kwaimani 'asiana ana
sa Lasaros, ma na ro waiwane nia ki ni
Mata ma ni Mary.
6 'Urinai boroi 'ana, kada sa Jesus nia
rongoa sa Lasaros nia matai na, nia ka to
lau 'ana ana kula nai nia to ana, sulia ro
maedangi ki.
7 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana fa-
furongo nia ki, “Kulu oli lau 'uria 'i
Jiudea.”
8 Ma na fafurongo nia ki kera olisia
kera ka 'uri, “Wane Famanata 'ae, nao nia
si tau go be, na wane Jiu ki kera doria
saungilamu ana 'ui fau lamu. Ma 'oe doria
laugo 'oe oli lau 'i senai?”
9 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Ana te fa
dangi na sato ka sato safali 'i 'ofodangi
leka ka dao 'i saulafi. Dia ta wane liu
ana kada ne sato nia sato, 'afitai nia
ka lakwadora, sulia nia ada to'ona na
madakwalana molagali ne.
10 Boroi ma dia ta wane ka galo laona
rodo, nia kai lakwadora, sulia nao ta
madakwalae fuana.”
11 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Na wane
kwaimani be kulu sa Lasaros, nia maleu
na, ma nau kai leka, fua ku faada.”
12 Ma na fafurongo nia ki kera olisia
kera ka 'uri, “'Aofia 'ae, dia ne nia maleu
ga 'ana, nia kai lea go.”
13 Na fadalana na fatae sa Jesus saea
sa Lasaros nia mae na. Boroi ma kera
kwaisae nia maleu mamana ga 'ana.

14 Nia ne, sa Jesus ka farongo madakwa
ana fuada ka 'uri, “Sa Lasaros nia mae na.
15 Boroi ma fua lealae kamulu, nau ku
eele ne nao nau si to fainia, fua ne mulu
ka famamana nau. Aia, kulu leka siana.”
16 Sa Tomas (ne kera saea ana Na 'I'iu)
ka fata 'uri fuana fafurongo ki, “Kulu leka
'akulu fainia na wane famanata, fua ne
kulu ka mae laugo fainia!”
17 Ma kada sa Jesus dao, fai maedangi ki
ne suina 'i burina ne kera alua sa Lasaros
laona faoda.
18 Na fere 'i Betani to karangia 'i
Jerusalem, ka bobola fainia olu kilomita
go.
19 Ma wane 'oro 'i Jiudea ki kera dao mai
siada ni Mata ma ni Mary, 'uria na gwale
ladaro, sulia waiwane keroa nia mae.
20 Ma kada ni Mata rongo sa Jesus nia
dao mai, nia ka leka 'uri adalae to'ona.
Boroi ma ni Mary ka to ga 'ana 'i lume.
21 Ni Mata ka fata 'uri fuana sa Jesus,
“'Aofia 'ae, dia sae 'oe to ga 'amu 'i seki,
'urinai na waiwane nau si mae go.
22 Boroi ma nau ku saitamana kada ne
boroi 'ana, God saitamana ka kwatea ga
'ana ta te boroi 'ana ne 'oe gani 'uria.”
23 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Na
waiwane 'oe kai mauri lau.”
24 Ma nia ka fata fuana sa Jesus ka 'uri,
“Nau ku saitamana nia kai mauri lau ana
fa dangi 'isi.”
25 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Nau
na ne taea wane mae ki, ma ku kwatea
lau na maurie fuada. Sa ti boroi 'ana ne
nia famamana nau, nia kai mauri lau, sui
boroi 'ana nia ka mae na.
26 Ma sa ti boroi 'ana ne kera famamana
nau ki, kera kai too ana maurie firi, ma
kera nao si mae. 'Uri ma 'oe famamana
ru ne?”
27 Ma nia ka olisia ka 'uri, “Iu 'Aofia.
Nau ku famamana 'oe na ne na Christ,
na Wele nia God ne nia leka mai laona
molagali.”
28 Ma burina ne ni Mata saea ru nai,
nia ka oli, ma ka kwalaro fuana sasina
nia ni Mary, ma ka fata 'uri fuana, “Na
wane famanata dao na, ma nia doria ka
ada to'omu.”
29 Ma kada ni Mary nia rongoa ru ne,
nia ka tatae, ma ka leka 'ali'ali siana.
30 Ma sa Jesus nao si dao 'ua mai fere,
boroi ma nia to 'ua ga 'ana mai ana kula
be ni Mata nia dao to'ona ana.
31 Ma na wane ki ne kera to 'i lume
fainia ni Mary fuana gwalelana na man-
atana, kera leka laugo 'i buri'ana kada
kera ada to'ona nia tatae ma ka leka 'ali'ali
kau 'i maa. Kera kwaisae ne nia leka 'i
maana na faoda gwau ne ka angi 'i senai.
32 Ma kada ni Mary 'e dao ana kula ne
sa Jesus nia to ana, nia ka ada to'ona, ma
ka boruru 'i naona 'aena, ma ka fata 'uri,
“'Aofia 'ae, dia 'oe to ga 'amu 'i seki 'urinai,
na waiwane nau nao si mae go.”
33 Ma sa Jesus ka ada to'ona ni Mary
nia angi, ma na wane ki ne kera leka
mai fainia kera angi laugo, ma nia
ka kwaimanatai, ma manatana ka ta'a
'asiana.
34 Ma sa Jesus ka ledi kera ka 'uri, “'I fai
ne mulu alua ana?”
Kera ka olisi 'uri ana, “'Aofia 'ae, leka
mai, ma 'oko ada to'ona 'amu.”
35 Ma sa Jesus ka angi.
36 Ma tooa loko ki kera ka fata fuada
kwailiu kera ka 'uri, “Mulu ada to'ona na
kwaimanie baita nia fuana sa Lasaros!”
37 Ma tani wane ada lau kera ka fata
'uri, “Nia gura na wane maada rodo ki.
'Uri ma nao nia si luia sa Lasaros fasia na
maea?”
38 Sa Jesus ka kwaimanatai 'asiana lau,
ma ka leka 'i maana na faoda gwau. Na
faoda gwau nai, ne na faoda ne te gwa
fau baita ne kera alua 'i maana. 39 Ma sa
Jesus ka fata totongai fuada ka 'uri, “Mulu
gelusia na fau ne!”
Ma ni Mata na waiwane na wane ne
mae, ka olisia ka 'uri, “'Aofia 'ae, na fai
maedangi ki ne suina 'i burina ne kera
faitolia. Dao 'urinai, nia moko ngwa'a
na!”
40 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Nau
ku saea ka suina fuamu be dia 'oe fama-
mana nau, 'oe kai ada to'ona na 'Initoe
God.”
41 Ma kera ka gelusia na fau nai. Sui
sa Jesus ka ada 'alaa 'i langi ma ka foa
'uri, “Maasi 'ae, nau ku tangoa 'oe sulia
'oe fafurongo na mai fuaku.
42 Nau ku saitamana ne 'oe rongo nau
sulia dangi ki. Nau ku saea ru ne, fua ne
wane ne ki kera ka famamana ne 'oe odu
nau mai.”

43 Ma 'i burina ne nia saea fatae nai, nia
ka akwa baita ka 'uri, “Lasaros 'ae, 'oe ru
mai 'i maa!”
44 Ma na wane ne mae na ka mauri lau,
ma ka ru na mai 'i maa. Ma na ro 'ae nia
ki, ma na ro 'aba nia ki, kera 'afua ana na
maku fuana 'afulana na wane mae ki, ma
na maana kera 'afua laugo. Ma sa Jesus
ka fata 'uri fuada, “Mulu lugea na maku
ne ki fasia, ma mulu ka alamatainia nia
leka ana.”

Kera lokoa saungilana sa Jesus
(Matiu 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Ma na wane 'oro ki ne kera dao mai
siana ni Mary, kera ada to'ona ru ne sa
Jesus sasia, ma kera ka famamana nia.
46 Boroi ma tani wane ada, kera oli
siana Farasi ki, ma kera ka fata suli ru ne
sa Jesus nia sasia.
47 Ma na Farasi ki, ma na fataabu baita
ki, kera ka oku lokoeru fainia na wane
fanaonao ki, ma kera ka fata 'uri, “Te ne
kulu kai sasia ana wane ne? Sulia ru
fanadae 'oro ki na ne nia fulida.
48 Ma dia kulu alamatainia wane ne ka
sasi ga 'ana 'uri, na wane 'oro ki kera
ka famamana. Sui, na wane gwaungai
ki fasia 'i Rom, kera kai guisasu na fua
kulu. Ma leka ka 'uri na, wane Rom ki kai
okosia na Beu Abu God, ma kera ka falia
na tooa kia!”
49 Ma te wane ada satana sa Kaeafas na
'inita fataabu ana kada nai ka fata 'uri,
“Nao mulu si susulia go ta ru!
50 Tala'ana mulu saitamana ne nia lea
go fuana te wane ne ka mae, fua ne kera
nao si saungia wane ki tafau?”
51 Aia, ma na fatae ne sa Kaeafas nia
saea na, nao lau na ru 'i manatana taifilia.
Sulia nia ne 'inita fataabu ana kada nai,
ma nia ne God ka alua na manatalae nai
'i manatana. Ma fatae ne nia saea sulia sa
Jesus kai mae fuana 'afilana wane Jiu ki.
52 Ma nao nia si mae fuana wane Jiu ki
go taifilida. Nia mae fuana wele God ki
tafau ne kera to ana fere ki tafau, kera
ka oku fainia na Jiu ki, fua ne ka alua te
okue.
53 Ma safali ana fa dangi ne sa Kaeafas
nia saea fatae nai ki, na fanaonao Jiu kera
safali loko manatae wane fua saungilana
sa Jesus.
54 Sulia ru nai, sa Jesus nao si liu fatai na
ana bali lofaa 'i Jiudea. Ana kada nai, nia
ka leka fasia kula nai, ma ka leka fainia
fafurongo nia ki kera leka ka to ana fere
'i Efrem ne karangia na lofaa 'eke'eke.
55 Ana kada nai, nia karangia na
maedangi ana Fafanga ana Daofa Liue
Jiu ki. Ma na wane 'oro ki kera ka leka
kau 'uria 'i Jerusalem naona na Fafanga
ne, fuana kwaifataboilada fuana fafanga
sulia na falafala kera ki.
56 Ma na wane ki kera ka nani 'uria sa
Jesus. Ma ana kada nai, kera oku tafau
mai laona Beu Abu God, kera ka ledi kera
kwailiu kera ka 'uri, “'Uri ma kamulu
fia nia kai dao mai ana na Fafanga ne?
Alamia nao go 'oto!”
57 Kera fata 'urinai sulia na fataabu
baita ki, ma na Farasi ki, kera fata toton-
gai siana wane ki 'uri, “Dia ta wane nia
saitamana kula ne sa Jesus nia to ana, nia
farongo kalu ana fua ne kalu ka daua.”

12

Ni Mary nia 'igitainia ngwaingwai fafona 'aena sa Jesus
(Matiu 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 Ma ono maedangi ki naona Fafanga
ana Daofa Liue, sa Jesus fainia fafurongo
nia ki kera oli lau 'uria 'i Betani, na mae
fere sa Lasaros be sa Jesus nia famauria
fasia na maea.
2 Kera sasi akau ana fanga ki fuana
sa Jesus. Sa Lasaros ta wane laugo ana
na wane ne kera laefida mai 'uria fanga
fikulae fainia sa Jesus. Ma ni Mata ka
ngali fanga mai fuada.
3 Ma ni Mary ka ngalia mai te bi*
ngwaingwai ne kera saea ana “nad”† ne
folilana 'e baita 'asiana. Ni Mary ka ngalia
mai ka 'igitainia 'i fafona 'aena sa Jesus
fua fa'initolana. Sui ni Mary ka usua
'aena sa Jesus ana ifuna. Ma ana kada
nai, na lume ne ka fungu ana moko na
ngwaingwai moko lea ne.

* **12:3** Na bi ngwaingwai tu'u ne kulufana dia 300 gram. † **12:3** *nad:* Ada to'ona ana Diksonari

4 Boroi ma sa Jiudas Iskariot, na fa-
furongo be kai kwatea sa Jesus fuana
malimae nia ki, nia fata kau ka 'uri,
5 "'Uta nao nia si 'oifoli ana na ng-
waingwai lea ne? Na ngwaingwai ne dia
nia 'oifoli ana, nia kai ngalia malefo ne
bobola fainia na folifolie ne te wane ka
rao 'uria sulia te fangali. Ma malefo nai
fulina nia ngalia ka kwatea fuana wane
siofa ki."
6 Sa Jiudas nia saea na ru ne, nao lau
sulia ne nia manata 'uria 'afilana wane ne
kera siofa ki, boroi ma sulia lalau ne nia
ta wane beli. Ma nia ne na wane fuana
adalae sulia na ngwai malefo kera. Ma
kada ki tafau, nia saitamana ka falia ga
'ana malefo ne fua nia talana.
7 Ana kada nai, sa Jesus ka fata 'uri,
"Mulu alua nia to 'ana! Nia konia 'ana
na ngwaingwai ne fuana usulana noniku
kada ana faitolilae.
8 Ma wane ne kera siofa ki, kera to ga
'ada fai kamulu sulia dangi ki. Boroi ma
nao nau si to tau go fai kamulu."

Kera lokoeru fuana saungilana sa Lasaros

9 Wane 'oro ki kera rongoa sa Jesus nia
to 'i Betani, ma kera ka leka mai siana.
Kera si leka lau mai sulia sa Jesus taifilia
go ne to 'i fere nai, boroi ma kera leka
laugo mai fua adalae to'ona sa Lasaros
wane be sa Jesus nia famauria fasia maea.
10-11 Ma na 'orolana wane Jiu ki, kera
leka na fasia na fataabu baita ki, ma kera
ka famamana na 'ada sa Jesus sulia nia
famauria sa Lasaros fasia na maea. Nia
ne, na fataabu baita ki kera ka lokoa laugo
na saungilana sa Lasaros dia laugo ne
kera lokoa saungilana sa Jesus.

Sa Jesus ru 'i Jerusalem dia ta kingi

(Matiu 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Sui ana ruana maedangi, wane 'oro
ne kera leka mai 'ana Fafanga ana Daofa
Liue, kera rongoa sa Jesus ne karangi kai
dao na 'i Jerusalem.
13 Kera leka, kera ka ngalia mai ulina
niniu ki, ma kera ka leka mai fua kera ka
dao to'ona sa Jesus. Ma kera ka akwa kera
ka 'uri,
"Tangoa God!
God 'oe oilakitainia na wane ne nia leka
mai ana na nikilalae 'oe!✡
God kai falea na kingi kia 'i Israel."
14 Ana kada nai, sa Jesus ngalia te
dongki, ma ka ra mai 'i fafona. Na ru ne
nia famamana ga 'ana na ru be Kekedee
Abu saea ka 'uri,
15 "Mulu wane 'i Jerusalem ki, nao mulu
si mau! Mulu ada to'ona na kingi kamulu
ne nia leka mai 'i fafona ka dongki."✡
16 Ma ana kada nai, na fafurongo ki kera
nao si susulia 'ua na ru ne. Sui 'i burina
ne sa Jesus nia mauri lau ma ka oli 'uria
'i langi, kera fi manata to'ona na Kekedee
Abu sulia nia, ma na ru ne kera ka sasia
ana.
17 Na wane ne kera to fainia sa Jesus ana
kada nia saea mai sa Lasaros fasia laona
faoda wane mae ma ka kwatea nia ka
mauri lau, kera farongo ana ru nai fuana
wane 'oro ki.
18 Nia ne sasi ma wane 'oro ki ka leka
mai, kera ka dao to'ona sa Jesus. Kera leka
sulia kera rongoa tafau ne sa Jesus fulia
na ru fanadae nai.
19 Ma ana kada nai, na Farasi ki kera
ka fata 'uri ada fuada kwailiu, "Mulu
ada to'ona! Sui boroi 'ana kulu ka lokoa
manatae wane 'oro ki, nia 'afitai na. Sulia
wane 'oro ki kera leka na 'ada sulia na
wane ne!"

Na wane 'i Grik ki kera nanisia sa Jesus

20 Tani wane ne nao lau Jiu ki, kera to
laugo safitana na wane ne kera leka mai
'uria 'i Jerusalem fuana folae ana Fafanga
ana Daofa Liue.
21 Kera leka siana sa Filip, na wane fasia
'i Betsaeda laona lofaa 'i Galili, ma kera
ka fata 'uri fuana, "Wane baita 'ae, kalu
doria kalu kai ada to'ona sa Jesus."
22 Sui sa Filip leka ka farongoa sa
Andru, ma keroa leka ka farongoa sa
Jesus.
23 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, "Na kada
nia dao na fuana God ka fatainia na
'initoa laku, na Wele nia Wane.
24 Ru mamana nau ku saea fua mulu.
Dia ta te mege witi nia 'asia laona ano
ma ka mae, na witi falu kai bulao ma nia

✡ **12:13** Psalm 118:25-26 ✡ **12:15** Sekaraea 9:9

kai too ana fueru witi 'oro. Boroi ma dia mege witi nai nao si 'asia laona ano ma ka mae, te mege witi go ne kai to taifilia.

25 Ma dia ta wane ka manata baita ana na maurilana 'ana talana, nia kai mae ga 'ana. Boroi ma dia ta wane nao si ada baita ana maurilana laona molagali ne, nia kai too ana maurie firi.

26 Ma ta wane boroi 'ana ne nia doria ka rao fuaku, nia ka leka suli nau, fua ne nia na wane rao mamana nau, ma ka to ana na kula ne nau ku to ana. Ma na Maa nau kai fa'initoa na wane ne nia rao fuaku.

27 "Ma na kada ne, na lioku nia isifufuli, ma ta te ne nau kai saea? Nau kai fata 'uri, 'Maasi 'ae, 'oe si alamatainia kada ne ka dao mai fafi nau.' Nao. Sulia nia na ne na ru ne nau ku leka mai fuana, fua ne nau ku liu ana kada ne ana na nonifilae.

28 Maasi 'ae, 'oe fa'initoa satamu."

Ma ana kada nai, te lingeru fatae ka fata mai fasia 'i langi ka 'uri, "Nau ku fa'initoa sataku, ma nau kai sasia lau."

29 Ma na okue ne kera uu 'i senai, kera rongoa na lingeru nai, ma tani wane ada ka saea ana gwa kukurue. Ma tani wane kera ka fata 'uri, "Ta 'ainsel nena fata mai fuana!"

30 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Na lingeru ne nia fata mai, nao lau fuana 'adomilaku, boroi ma nia fata lalau mai fuana 'adomilamulu.

31 Ma kada ne dao na fuana God ka ketoa na wane ki laona molagali ne. Ma ana kada ne, God ka liufia na sa Saetan, na wane gwaungai ana na molagali ne.

32 Ma ana kada kera kai lafutai nau ana 'airarafolo, nau kai talaia mai na wane ki tafau siaku."

33 (Ma ana na fatae ne ki, nia ka fatainia ga 'ana na maea 'uta ne nia kai mae ana.)

34 Ma na wane ki kera ka fata 'uri, "Na Kekedee Abu kia nia saea ne na Christ kai mauri firi. 'Urinai ma 'uta 'oe saea kera kai lafutainia na Wele nia Wane ana 'airarafolo? Ma sa ti na ne na Wele nia Wane ne?"

35 Sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Fua ka kada tu'u go ne madakwalae kai to fai kamulu. Nia ne mulu liu kwailiu 'amulu kada madakwalae nia 'ua fai kamulu fasia maerodo nia dao fafi kamulu. Wane ne nia leka laona maerodo nia ulafusia ga 'ana kula ne nia leka 'uria.

36 Kada ne na madakwalae nia to 'ua fai kamulu, mulu famamana, fua ne kamulu na wele ana madakwalae ki."

Sa Jesus nia saea na ru ne ki, sui nia ka leka na 'ana, ma ka agwa na fasida.

Wane ki nao si famamana

37 Sui boroi 'ana sa Jesus ka sasia fanadae 'oro ki ma kera ka ada to'ona, kera nao si famamana nia go.

38 Na ru ne ki nia 'urinai, fua ka famamana na fatae sa Aesaea na profet be nia saea na mai 'i nao, be nia fata 'uri,

"'Aofia, kera nao si famamana go ana fatae ne kalu 'ainitalo ana ki.
Ma kera nao si ada saitamana laugo ana na nikilalae 'oe ne 'oe fatainia fuada."✡

39 Ma sulia kada ne kera nao si saitamana famamanalae ana, na fatalana God ne sa Aesaea na profet ne farongo 'ua na mai ana 'i nao ne nia fi mamana.

40 Laona Kekedee Abu, God nia fata 'uri,

"Nau ku bokota na maada fua ne kera nao si ada to'ona te ne nau ku sasia fuada.
Nau ku fangasia na manatalada fua ne kera nao si saitamana te ne nau ku sasia fuada.
Nau ku sasi 'urinai ada fua ne kera nao si saitamana kari abulolae lau mai 'uri nau, fua nau kai famauri kera."✡

41 Sa Aesaea ka saea ru ki sulia nia ada to'ona na 'initoe sa Jesus, ma nia ka fata sulia.

42 Sui boroi 'ana ka 'urinai, wane fanaonao 'oro Jiu ki ne kera famamana sa Jesus. Boroi ma kera nao si fata go sulia fuana wane 'e'ete ki, sulia kera maungia na Farasi ki, fasia kera ka luida fasia rulae laona beu fuana folae kera ki.

43 Kera manata 'abero 'asiana sulia sasilana ru fuana wane ga 'ana ne ka eele fafia. Boroi ma kera nao si manata 'abero go sulia sasilana ru fuana God ne nia eele fafia.

44 Ma sa Jesus ka fata baita ma ka 'uri, "Dia ta wane boroi 'ana ne famamana nau, nia famamana laugo God ne odu nau mai.

45 Ma dia ta wane nia ada to'oku, nia ada to'ona na God ne nia odu nau mai.

✡ **12:38** Aesaea 53:1 ✡ **12:40** Aesaea 6:10

46 Nau ku leka mai laona molagali ne
dia madakwalae fuana wane ki, fua ne sa
tifaida ne famamana nau, kera nao si to
laona maerodo.
47 Ma sa ti boroi 'ana ne ka rongoa
fatalaku, ma nao si sasi sulia, nao nau
si ketoa, sulia nao nau si leka lau mai
laona molagali ne fuana kwaiketoilae. Ma
nau ku leka lalau mai fuana famaurilana
wane ki.
48 Wane nao si doria nau, ma nao si
doria sasilana ru nau ku saea ki, na ru
nia to na fuana ketolana na wane nai. Na
fatae nau ki ne na ru ne kai ketoa nia ana
maedangi 'isi.
49 Na ru ne nia mamana, sulia kada nau
ku fata ana, nao nau si fata sulia na ru
sulia manatalaku talaku. Boroi ma Maa
nau ne nia odu nau mai, nia saea fuaku
na fatae totongai ki fua nau ku saea, ma
nau ku fata sulida.
50 Ma nau ku saitamana, na fatae toton-
gai Maa nau ki ne kwatea mauri firi fuana
wane ki. Ma na te ne nau ku saea, nia na
ne ru ne Maa nau nia saea fuaku, fua ne
nau ku 'ainitalo ania."

13

Sa Jesus taufia na 'aena fafurongo nia ki

1 Te fa dangi naona na Fafanga ana
Daofa Liue, sa Jesus nia saitamana ne
na kada nia 'e karangi dao na fua nia
ka leka na fasia na molagali ne, ma ka
leka siana Maa nia. Ma nia kwaimani
fuana fafurongo nia ki ne kera to na laona
molagali ne, ma nia kwaimani fuada leka
ka dao ana kada nia mae.
2 Ma sa Jesus fainia na fafurongo nia ki,
kera fanga 'ada 'i saulafi. Ma sa Saetan
ka alua na manatalae laona manatana sa
Jiudas, na wele sa Simon Iskariot, fua ka
kwatea sa Jesus fuana malimae nia ki.
3 Ma sa Jesus ka saitamana ne Maa nia
kwatea ka suina nikilalae ki tafau fuana.
Ma nia ka saitamana laugo, ne nia leka
mai fasia God, ma nia kai oli laugo siana
God.
4 Nia ne sa Jesus ka tatae fasia na tatafe
ana fangalae, ma ka lugea na maku fafo
nia, ma ka bitia na 'aba maku ni usu noni
'i salafana.
5 Sui nia ka 'igitainia kafo laona tiu, ma
ka taufia na 'aena fafurongo nia ki, ma
ka usua ana na 'aba maku ne nia bitia 'i
salafana.
6 Ma kada nia dao ana sa Simon Pita,
nia ka fata 'uri fuana sa Jesus, "'Aofia 'ae,
'uri ma 'oe taufia laugo 'aeku ne?"
7 Ma sa Jesus olisia ka 'uri, "Ana kada
ne, 'oe ulafusia 'ua na ru ne nau ku sasia
amu, boroi ma 'oe kai saitamana 'i buri."
8 Ma sa Pita ka fata 'uri, "Nau ne, nao
'asiana 'oe si taufia 'aeku!"
Ma sa Jesus olisia ka 'uri, "Dia nau nao
si taufia 'aemu, 'oe nao lau na fafurongo
nau."
9 Ma sa Pita ka olisia ka 'uri, "'Aofia
'ae, nao 'oe si taufia lau 'aeku taifilia go.
Boroi ma 'oe taufia laugo na 'abaku, ma
na gwauku!"
10 Sa Jesus ka fata 'uri, "Sa ti ne siu ka
suina, na nonina nia falu tafau na, ma
nao nia si siufia lau na nonina tafau. Nia
ka taufia go na 'aena. Kamulu falu tafau
na, boroi ma te wane go amulu ne nao si
falu."
11 Sa Jesus nia saitamana ka suina sa ti
ne kai 'olomaelana fuana malimae ki, ma
nia ne nia ka fata 'uri, "Kamulu falu tafau
na, ma te wane go amulu ne nao si falu."
12 Ana kada sa Jesus nia taufia 'aeda ka
sui, nia ka rufia lau na maku fafo nia sui,
nia ka oli ka gouru fai kera. Ma nia ka
ledida ka 'uri, "'Uri ma kamulu saitamana
fadalana na ru ne nau sasia fua mulu?
13 Na fadalana nia 'uri: Kamulu sae
nau ana wane famanata fainia na 'Aofia
kamulu, ma ka bobola 'asiana fuana mulu
ka sae nau 'urinai, sulia nau ne na wane
famanata ma na 'Aofia kamulu.
14 Ma sui boroi 'ana nau na wane
famanata ma na 'Aofia kamulu, nau ku fi
taufia go na 'aemulu. Nia ne kamulu ka
taufia 'aemulu kwailiu laugo.
15 Nau ku sasia ru nai fua mulu fua ne
kamulu laugo mulu kai sasia laugo dia ne
nau ku sasia amulu.
16 Ru mamana nau ku saea fua mulu,
na wane rao nao nia si 'initoa ka liufia
wane baita nia. Ma na wane ne ka ngali
farongoa, nao si 'initoa liufia na wane ne
odua.
17 Mulu saitamana lea ana na ru ne nau
ku saea fua mulu ki. Ma dia mulu kai sasi
laugo sulia, mulu kai eele mamana.

18 “Nau ku saea na ru ne ki nao lau
fua mulu tafau. Nau ku saitamana ga
'aku sa tifaida ne nau ku filida. Ma
nau ku saitamana te wane amulu kai
'olomaelaku fuana malimae nau ki, fua ne
ka famamana Kekedee Abu be fata 'uri,
‘Na wane ne karo fanga oku, nia laugo ne
na malimae nau.’✡
19 Na ru ne nao si dao 'ua mai, ma nia
lea fua nau ku saea fua mulu ana kada ne,
fua dia ana kada nia dao boroi mai, mulu
ka famamana ne Nau Ne.
20 Ru mamana nau ku saea fua mulu,
sa ti boroi 'ana ne kwaloa sa ti ne nau ku
oduda kau, nia kwalo nau laugo. Ma sa
ti boroi 'ana ne ka kwalo nau, nia kwaloa
laugo God ne nia odu nau mai.”

Fata sulia sa Jiudas
(Matiu 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

21 Burina sa Jesus nia fata 'urinai ka
sui, nia ka kwaimanatai 'asiana. Ma
nia ka farongo madakwa na ana fuana
fafurongo nia ki ka 'uri, “Ru mamana nau
ku saea na fua mulu. Te wane amulu nia
kai 'olomaelaku fuana malimae nau ki.”
22 Ana kada nai, na fafurongo ki kera ka
bubu kwailiu na fuada, sulia kera nao si
saitamana sa ti ne sa Jesus nia fata sulia.
23 Ma te wane ana fafurongo nia ki be
sa Jesus nia kwaimani ana, nia ne gouru
karangia sa Jesus.
24 Ma sa Simon Pita ka fatai ana na
'abana fuana fafurongo nai, fua nia ka
ledia sa Jesus 'uria sa ti ne nia fata sulia.
25 Na fafurongo ne ka 'idu karangia kau
sa Jesus, ma ka kwalaro fuana ka 'uri,
“'Aofia 'ae, sa ti ne na wane nai 'oe fata
sulia?”
26 Sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Na wane
ne nau kai taufia na beret laona tiui sulu,
ma nau ku kwatea fuana. Wane ne nau
ku sasia ru nai fuana, nia na ne na wane
nai.” Go sa Jesus nia taufia na beret laona
tiui sulu, sui ka kwatea fuana sa Jiudas
wele sa Simon Iskariot.
27 Ana kada nai sa Jiudas nia ngalia na
beret nai, sa Saetan ka rufia na. Ma sa
Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe 'ali'ali fainia
na ru ne 'oe sasia.”
28 Ma na fafurongo ki ne kera gouru
kalia na tatafe ni fanga nai, kera ka
ulafusia te ne sa Jesus nia fata 'urinai ana
fua sa Jiudas.
29 Ma sulia sa Jiudas nia na wane ne ada
sulia na ngwai malefo kera, tani wane ana
na fafurongo ki kera kwaisae sa Jesus nia
saea fuana sa Jiudas, ne nia leka ka folia
mai tani fanga ne kera bobo 'uria fuana
fafanga nai, naoma nia leka ka ngalia mai
tani ru fua ne kera ka kwatea fuana wane
siofa ki.
30 Burina sa Jiudas ngalia na fanga be,
nia ka ru 'ali'ali na 'i maa. Ma ana kada
nai nia 'e rodo na.

Mulu kai kwaimani fua mulu kwailiu

31 Kada sa Jiudas nia leka na, sa Jesus
ka fata 'uri, “Kada fuana fa'initolaku, na
Wele nia Wane, nia dao na. Ma God kai
ngalia fa'initolae sulia ru ne fuli fuaku ki.
32 Ma dia fa'initolana God kai fatai ani
nau, 'urinai God na ne kai tala fatainia
'ali'ali na fa'initolaku ani nia talana.
33 Wele nau ki 'ae, nao nau si to tau go
fai kamulu. Mulu kai nani 'uri nau, boroi
ma nau ku saea na fua mulu na ru be nau
ku saea na fuana wane fanaonao ana Jiu
ki be 'uri, ‘'Afitai mulu kai leka ana kula
ne nau ku leka ana.’
34 Ma na taki falu nau ku kwatea fua
mulu ne 'uri: Mulu kai kwaimani amulu
kwailiu, dia laugo ne nau ku kwaimani
fua mulu.
35 Ma dia mulu kai to ana na kwaimanie
fua mulu kwailiu, na wane ki tafau kera
kai saitamana ne kamulu na fafurongo
nau ki.”

Sa Pita kai tofea sa Jesus
(Matiu 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Sui sa Simon Pita ka ledia sa Jesus ka
'uri, “'Aofia 'ae, 'i fai ne 'oe kai leka 'uria?”
Sa Jesus olisia ka 'uri, “Kula ne nau kai
leka 'uria, nao mulu si saitamana lekalae
fai nau 'uria. Boroi ma ta maedangi, mulu
kai leka mai buriku.”
37 Sui sa Pita ka ledi lau ka 'uri, “'Aofia
'ae, te ne kai kwate ma ka 'afitai fua malu
fuana lekalae fai 'oe ana kada ne? Sulia
nau ku sasi akau na fuana maelae 'usi
'oe.”
38 Sa Jesus olisia ka fata 'uri fuana, “'Uri
ma 'oe sasi akau mamana fuana maelae
'usi nau? Ru mamana nau ku saea fuamu.

✡ **13:18** Psalm 41:9

'I naona na karai ka angi, 'oe tofe olu ru
'oe ulafusi nau."

14

Sa Jesus na taale 'uria lekalae siana God na Maa

1 Sa Jesus ka fata 'uri fuana fafurongo
nia ki, "Nao mulu si manata 'abero ma na
manatalamulu si 'asia. Mulu famamana
God, ma mulu ka famamana nau laugo.
2 Sulia kula 'oro ni tolae ki nia laona
lume Maa nau. Aia, ma nau ku leka fua ne
nau sasi akau ana kula fua mulu. 'Afitai
nau ku saea na ru ne fua mulu, dia nao
nia si mamana.
3 Ma kada ne nau ku leka, ma ku sasi
akau ana kula fua mulu, nau kai oli mai
ma nau ku talai kamulu fuaku talaku,
fuana kula ne nau kai to ana, mulu kai
to laugo ana.
4 Ma kamulu saitamana go 'amulu na
taale ne leka 'uria na kula ne nau kai leka
'uria."
5 Ma sa Tomas ka fata 'uri, "'Aofia 'ae,
kalu ulafusia na kula ne 'oe leka 'uria. 'Uri
ma kalu kai saitamana 'uta ana na taale
nai?"
6 Ma sa Jesus olisia ka 'uri, "Nau na ne
na taale fuana fatailana ru mamana sulia
God, ma ka kwatea na maurie fuana wane
ki. Nao ta wane si leka siana God na Maa
dia nia nao si leka suli nau.
7 Ma dia mulu saitamana mamana na
aku, tama mulu saitamana laugo Maa
nau. Safali ana kada ne ka oli 'alaa,
kamulu saitamana na Maa nau, ma mulu
ka ada to'ona na."
8 Ma sa Filip ka fata 'uri, "'Aofia 'ae, kalu
doria 'oe fatainia basi na Maa fua malu."
9 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, "Filip 'ae,
nau ku to fai kamulu ka tau na, ma 'oe
si saitamaku 'ua ne? Ma sa ti boroi 'ana
ne nia ada to'oku, nia ada to'ona laugo
na Maa. Ma 'uta ne 'oe saea fua nau ku
fatainia na Maa fua mulu?
10 'Uri ma nao 'oe si famamana go ne
nau ku to ani na Maa, ma na Maa ka to
ani nau laugo? Fata ne nau ku saea fua
mulu ki, nao lau na fatae nau ki talaku.
Na Maa ne nia to aku nia ne sasia na raoe
nia ki ani nau.
11 Mulu famamana ru ne, nau to fainia
na Maa, ma na Maa ka to fai nau. Dia nao,
mulu ka famamana sulia na raoe ne nau
ku sasia ki.
12 Ru mamana nau ku saea fua mulu,
dia sa ti boroi 'ana ne famamana nau, nia
kai sasia laugo na raoe ne nau ku sasia ki.
Ma nia kai sasia lau na raoe baita ki, sulia
ne nau ku leka siana na Maa.
13 Ma ta te boroi 'ana ne mulu kai gania
ana na Maa, sulia mulu na fafurongo nau
ki, nau kai sasia, fua ne ana kada wane
ki kera ada to'ona, kera ka ada saitamana
na Maa ne talingai ka tasa.
14 Ta te boroi 'ana ne mulu kai gani
nia 'uria sulia mulu wane nau ki, nau kai
sasia fua mulu."

Kwaimanilae ma rolae sulia sa Jesus

15 Sa Jesus ka fata lau 'uri, "Dia mulu
kwaimani aku, mulu ka rosulia na taki
nau ki.
16 Nau kai gania na Maa, ma nia kai
kwatea mai na Wane ni Kwai'adomi fua
mulu, ma nia kai to tari fai kamulu.
17 Nia na Anoeru Abu ne fatainia na
mamanae sulia God. Ma na wane ne kera
nao si famamana ki, kera nao si kwalo nia
go, sulia kera nao si ada to'ona, ma kera
nao si saitamana nia go. Boroi ma mulu
saitamana nia na, sulia nia to fai kamulu,
ma nia kai to laona maurilamulu.
18 "Kada nau kai leka, 'afitai nau ku fasi
kamulu dia na wele inomae ki. Nau kai
oli laugo mai siamulu.
19 Ana kada tu'u go, na wane ne kera
nao si famamana, nao kera si ada to'oku
lau. Boroi ma kamulu ne, mulu kai ada
to'oku laugo amulu. Ma sulia nau ku
mauri, mulu kai mauri laugo.
20 Ma ana kada ne nau kai mauri lau,
mulu kai saitamana ne nau ku 'ado ana
na Maa nau, ma kamulu kai 'ado fai nau,
ma nau ku 'ado fai kamulu.
21 "Ma sa ti boroi 'ana ne rosulia na taki
nau ki, nia ne na wane ne nia kwaimani
aku Ma sa ti boroi 'ana ne kwaimani aku,
Maa nau kai kwaimani laugo ana, ma nau
boroi nau ku kwaimani laugo ana, ma
nau ku fatai nau talaku fuana."
22 Sa Jiudas (nao lau sa Iskariot) ka ledia
ka 'uri, "'Aofia 'ae, 'uta ne kalu go ne
saitamana kai ada to'omu, ma na wane
ne kera nao si famamana kera nao si ada
to'omu?"
23 Sa Jesus olisia ka 'uri, "Dia ta wane
ne kwaimani aku, nia ka rosulia na
famanatalae nau ki. Ma na Maa nau kai

kwaimani ana, ma na Maa nau, karo ka
leka mai siana, ma ka to fainia.
24 Ma sa ti boroi 'ana ne nao
si kwaimani aku, nia si rosulia na
famanatae nau ki. Ma na famanatalae
nau ki ne mulu rongoa, nao lau na ru
nau ki talaku. Sulia nia safali mai fasia
na Maa, ne nia odu nau mai.
25 "Nau ku saea na ru ne ki fua mulu
ana kada nau ku to 'ua fai kamulu.
26 Na Maa nau kai kwatea mai na
Anoeru Abu ana sataku, fua ne nia ka
'adomi kamulu. Nia kai famanata kamulu
ana na ru ki tafau, ma ka famanata oli
amulu ana na ru ki tafau ne nau ku
farongo kamulu na ana 'i nao.
27 "Nau ku fasia na aroaroe nau fua
mulu. Na aroaroe nau ne nau ku kwatea
fua mulu, nao nia si dia na aroaroe laona
molagali. Nia ne, nao mulu si manata
'abero, ma nao mulu si mau.
28 Mulu rongoa tafau na fatalaku be 'uri,
'Nau kai leka, ma nau kai oli laugo mai
siamulu.' Dia mulu kwaimani aku, mulu
kai eele sulia nau ku leka siana Maa, sulia
nia talingai 'asiana liufi nau.
29 Nau ku saea na ru ne ki, sui nia ka
fi dao mai, fua ne ana kada nia dao mai,
mulu ka fi famamana.
30 Nao nau si fata tau lau fai kamulu,
sulia sa Saetan na wane gwaungai ana
molagali ne, nia karangi dao na mai.
Boroi ma nia nao si gwaungai fafi nau.
31 Ma nau talaku, nau ku sasia ru ki
tafau sulia te ne Maa nau nia saea fuaku
fuana sasilana, fua wane ana molagali ne,
kera ka saitamana ne nau ku kwaimani
ana Maa nau.
"Aia, kulu tatae, kulu ka leka na fasia
kula ne."

15

Sa Jesus nia dia na 'inita grep mamana

1 Sa Jesus ka fata 'uri lau fuana fa-
furongo nia ki, "Nau na ne 'inita grep
mamana, ma na Maa nau ne wane rao
ana na oole.
2 Ma nia saitamana ka tofua na sara 'ai
ki fasi nau ne kera nao si fungu, ma ka
lufusia na sara 'ai ki ne kera fungu, fua
ne kera ka fungu lea.
3 Ma kamulu falu tafau na ana na
famanatalae nau ki fua mulu.
4 Mulu kai 'ado fai nau, fua nau ku 'ado
fai kamulu. Na sara 'ai nia 'afitai ka fungu
'ana talana, dia nao nia si 'ado ana na
'inita grep. Ma nia 'urinai laugo fua mulu,
nia 'afitai mulu kai sasia na ru lea ki, dia
nao mulu si 'ado aku.
5 "Nau na ne 'inita grep, ma kamulu na
ne sara 'ai ki. Ma dia sa ti ne ka 'ado
aku, nau ku 'ado ani nia, nia saitamana
ka fungu ana fue grep 'oro ki. Ma dia nao
mulu si 'ado aku, nia 'afitai mulu kai sasia
ta ru lea.
6 Ma dia sa ti ne nao si 'ado aku, nia dia
ta sara 'ai ne kera 'ui 'ania ma ka mae.
Ma na sara 'ai 'urinai ki, kera ngalida,
ma kera ka 'ui 'anida laona ere fua ka
sungida.
7 Ma dia mulu kai to 'ado aku, ma na
fatalaku ka to ngado amulu, mulu kai
gania ta ru boroi 'ana ne mulu doria, nau
kai kwatea fua mulu.
8 Ma na raoe lea 'oro ne mulu sasia, nia
ka fatainia na 'initoe na Maa nau. Ma
nia 'urinai ka fatainia laugo ne kamulu
na fafurongo nau ki.
9 Nau ku kwaimani amulu dia laugo
Maa nau ne kwaimani aku. Nia ne, mulu
kai 'ado laona kwaimanie nau.
10 Ma dia mulu ka rosulia na taki nau ki,
mulu kai 'ado laona kwaimanie nau, dia
laugo ne nau ku rosulia na taki Maa nau
ki, ma nau ku 'ado laugo laona kwaimanie
nia.
11 Nau ku saea ne mulu rosulia taki nau
ki, ma mulu ka 'ado laona kwaimanie nau
fua ne mulu kai to ana eele baita, dia
laugo na eele nau, ma na eele kamulu ka
nao si sui.
12 Ma na taki nau fua mulu, nia 'uri:
Mulu kai kwaimani amulu kwailiu, dia
laugo ne nau ku kwaimani amulu.
13 Nao ta kwaimanie si liufia na
kwaimanie ne wane ka kwatea na mau-
rilana fuana kwaimani nia ki, fua ne ka
famaurida.
14 Ma kamulu ne wane kwaimani nau
ki, dia mulu sasia na ru ne nau ku saea
fua mulu.
15 Ma nao nau si sae kamulu lau ana
na wane rao ki, sulia na wane rao nao
si saitamana ru ne na wane gwaungai
nia sasia. Nau ku sae kamulu ana na
wane kwaimani nau ki lalau, sulia nau ku
farongo kamulu na ana ru ki tafau ne nau
ku rongoa mai fasia na Maa nau.

16 Ma nao mulu si fili nau, nau lalau ne
fili kamulu, fua ne mulu kai sasia na ru
lea 'oro ki, dia na 'ai ne nia fungu ana
fueru lea ki ne to firi. Ma na Maa kai
kwatea ta te boroi 'ana ne mulu kai gani
'uria, sulia kamulu na fafurongo nau ki.
17 Ma na taki nau fua mulu ka 'uri:
Mulu kai kwaimani amulu kwailiu.

Wane ana molagali kai subutai kamulu

18 "Dia na wane laona molagali ne kera
subutai kamulu, mulu manata to'ona ne
kera eta subutai nau laugo 'i nao.
19 Dia mulu to mala wane laona mola-
gali ne, kera ka kwaimani amulu, sulia
mulu dia kera laugo. Boroi ma nau ku
fili kamulu tafau na, fua ne mulu ka 'e'ete
fasia wane ta'a ki laona molagali. Nao
mulu si to lau dia kera, ma nia ne sasia
kera nao si dori kamulu.
20 Mulu ka manata to'ona te ki be nau
ku saea ka suina fua mulu, 'Na wane rao
nia nao si 'initoa ka liufia wane baita nia.'
Ma sulia ne kera famalagaigai nau, kera
kai famalagaigai kamulu laugo. Ma tani
wane kera rosulia na fatalaku, ma 'urinai
tani wane kai ro laugo sulia fatalamulu.
21 Ma kera kai famalagaigai kamulu,
sulia ne kamulu na wane nau ki. Kera
ka sasi 'urinai laugo sulia kera nao si
saitamana God ne nia odu nau mai.
22 Ma dia nao nau si leka mai laona
molagali, ma nao nau si farongo kera
'urinai, kera nao si 'eke go fafia ta'alae
kera ki. Ma ana kada ne, nia 'afitai fua
kera ka saea ne kera nao si garo sulia nau
ku saea ka suina fuada.
23 Ma sa ti ne subutai nau, nia subutai
laugo ana Maa nau.
24 Ma nau ku fulia na ru ne nao ta wane
si fulia 'i nao. Kera ada to'ona ne nau ku
fulia na ru ne ki, nia ne kera ka 'eke fafia
ta'alae kera ki, ma kera ka subutai nau ma
fainia Maa nau laugo.
25 Ru ne nia dao mai, fua Kekedee ana
Taki kera ki ka mamana ana fatae be nia
'uri, 'Kera subutai 'o'oni ga 'ada aku.'

26 "Na Anoeru Abu kai leka mai ma ka
'adomi kamulu. Ma nia kai fatainia ru
mamana ki sulia God. Nau kai kwatea
mai siamulu fasia na Maa nau. Ana kada
nia leka mai, nia ka fata famamana suli
nau fua mulu.
27 Ma kamulu laugo mulu kai fata fama-
mana suli nau, sulia kulu 'ado safali na
mai ana kada nau ku safalia raoe nau."

16

1 Sa Jesus ka fata lau 'uri, "Nau ku saea
na ru ne ki fua mulu, fua famamanalae
kamulu kai ngasi.
2 Kera kai susi kamulu fasia rulae laona
beu fuana folae kera ki. Ma nia kai
dao ana kada ne, dia ta wane ka saungi
kamulu, nia kwaisae nia sasia na ru ne
God nia doria.
3 Na wane ne ki, kera kai sasia ru nai
ki amulu, sulia nao kera si saitamana na
Maa nau, ma nao kera si saitamaku laugo.
4 Boroi ma nau ku saea na 'aku ru ne ki
fua mulu, fua ne ana kada kera safali fua
sasilana ru ne ki amulu, mulu kai manata
to'ona na fatae be nau ku saea na fua
mulu ki."

Na ru ne Anoeru Abu nia fulia

Sa Jesus ka fata lau 'uri, "Nau nao kusi
saea na ru ne ki fua mulu mai 'i nao, sulia
nau ku to 'ua fai kamulu.
5 Boroi ma ana kada ne, nau ku karangi
oli na siana God ne nia odu nau mai. Ka
'urinai boroi 'ana, nao ta wane amulu si
ledi nau 'ua 'uria 'i fai ne nau kai leka
'uria.
6 Ana kada ne, na liomulu 'e
kwaimanatai 'asiana, sulia nau ku saea
ru ne ki fua mulu.
7 Boroi ma nau ku saea ru mamana fua
mulu, nia lea 'asiana fua mulu ne nau kai
leka fasi kamulu 'urinai. Sulia dia nao
nau si leka, na Anoeru Abu ne kai leka
mai fuana 'adomilamulu, nia nao si leka
go mai siamulu. Boroi ma kada nau leka,
nau kai odua mai siamulu.
8 Ma kada nia dao mai, nia kai fatai fola
ana fua wane laona molagali, ne kera too
ana manatae wane garo sulia ti ne kwatea
abulo ta'alae, ma sulia ti ne nia 'o'oloe
maana God, ma sulia ti ne God kai ketoa.
9 Kera to ana manatae wane garo sulia
ti ne kwatea abulo ta'alae, sulia kera nao
si nonimabe fua famamanae aku.
10 Ma kera too ana manatae wane garo
sulia ti ne nia 'o'olo maana God, sulia nau
kai leka siana na Maa ne, ma nao mulu si
ada to'oku lau.
11 Ma kera too ana manatae wane garo
sulia ti ne God kai ketoa, sulia God nia

ketoa sa Saetan suina, wane ta'a ne nia
gwaungai ana na molagali ne.
12 “Nau ku too ana na ru 'oro 'asiana
ki fuana saelana fua mulu, boroi ma nao
kamulu si bobola fua rongolada tafau na
'i kada nai.
13 Boroi ma ana kada ne na Anoeru Abu
kai dao mai, nia kai famanata kamulu ana
na mamanae, ma nia kai fatainia na ru ki
tafau fua mulu. Ma nia nao si fata ana
talana, boroi ma nia kai fata sulia na ru
ne nia rongoa ki fasia God. Ma nia kai
fata sulia ru ne kai dao mai ki.
14 Nia kai fa'inito nau, sulia nia kai
ngalia na fatae nau ki, ma ka farongo
kamulu ana.
15 Ma na ru Maa nau ki tafau ne, na ru
nau ki laugo. Nia be nau ku saea ne na
Anoeru Abu kai ngalia mai na fatae nau
ki ma ka farongo kamulu ana.”

Kwaimanataie kai rokisi ana elelae

16 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Ana kada
tu'u, nao mulu si ada to'oku. Sui ana ka
kada tu'u laugo, mulu kai ada to'oku lau.”
17 Ma tani wane ana na fafurongo nia
ki kera ledi kera kwailiu, kera ka 'uri, “Te
ne manatalae ana fatae ne nia saea, ‘Ana
kada tu'u nao mulu si ada to'oku, ma ana
ka kada tu'u laugo, mulu kai ada to'oku
lau?’ Ma nia ka saea lau, ‘Nao mulu si ada
to'oku sulia nau kai leka siana na Maa.’ ”
18 Ma na fafurongo nia ki kera ka ledi
kera kwailiu lau 'uria, “Te ne manatalae
ana fatae ne, ‘Ana kada tu'u?’ Kulu
ulafusia te ne nia fata sulia.”
19 Sui sa Jesus ka saitamana ne kera
doria kai ledia, ma nia ka fata 'uri fuada,
“Mulu manata sulia ru be nau ku saea,
‘Ana kada tu'u, nao mulu si ada to'oku.
Ma ana ka kada tu'u laugo, mulu kai ada
to'oku nau.’ 'Uri ma na ru nai ne mulu
ledi kamulu talamulu 'uria?
20 Ru mamana nau ku saea fua mulu.
Ana kada nai, mulu kai angi ma mulu
kai omaee. Boroi ma wane ta'a ana
molagali ki, kera kai eele 'ada. Mulu
kai kwaimanatai, sui 'i burina na liodilae
kamulu kai sui, mulu kai eele lau.
21 Kamulu saitamana kada ne na keni
nia karangi fafuta, nia 'e kwaimanatai,
sulia nia dao na ana kada ana nonifie.
Boroi ma kada nia fafuta na wele ka sui,
nia ka manata buro na ana nonifie be,
sulia nia eele na 'ana sulia na wele nia
'e futa na.
22 Kamulu 'urinai laugo. Ana kada ne go
ne mulu kwaimanatai. Boroi ma nau kai
ada to'omulu lau, ma laona maurilamulu
mulu kai eele 'asiana. Ma na eelelae ne
nao ta wane si bobola ne kai laua na fasi
kamulu.
23 Ana kada nai, nao mulu si gani nau
na 'uria ta ru lau. Ru mamana nau
ku saea fua mulu, dia ta ru boroi 'ana
ne mulu kai gania siana na Maa sulia
kamulu na fafurongo nau ki, nia kai
kwatea fua mulu.
24 Safali 'ua mai leka ka dao 'i ta'ena,
nao mulu si gania go ta ru ana Maa nau
ana sataku. Mulu kai gania Maa nau, nia
kai kwatea fua mulu, fua ne mulu kai
eele.”

Sa Jesus nia liufia na nikilalae ana molagali

25 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nau ku saea
ru ne ki fua mulu ana tarifulae ki. Boroi
ma kada kai dao mai ne nao nau si fata
lau ana tarifulae ki, boroi ma nau ku fata
fola ga 'aku sulia Maa fua mulu.
26 Ana kada nai, mulu kai tala gania na
God ana sataku. Ma nau ku saea fua mulu
ne nao nau si gani na 'uria ta ru fua mulu.
27 Nia kai 'urinai na sulia na Maa 'ana
talana ne nia kwaimani amulu, sulia ka-
mulu kwaimani aku, ma mulu famamana
ne nia ne odu nau mai.
28 'I nao, nau ku leka mai fasia na Maa
'uria laona molagali ne. Ma ana kada ne,
nau ku leka na fasia na molagali, ma nau
ku oli lau siana na Maa nau.”
29 'Urinai fafurongo nia ki kera ka
fata 'uri fuana, “Ana kada ne 'oe fi fata
madakwa na fua malu, sulia nao 'oe si
fata na ana tarifulae ki.
30 Kada ne, kalu fi saitamana ne 'oe
saitamana ru ki tafau, dia ta wane nao
si ledi 'oe boroi, 'oe saitamana te ne nia 'i
laona manatana. Ma nia ne kwatea ma
kalu ka famamana ne God nia odu 'oe
mai.”
31 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “'Uri
ma kamulu famamana na nai?
32 Na kada nia dao na ne mulu kai
takalo tafau fasi nau. Ma mulu kai tafi
'uria fere kamulu ki, sulia ru ne kera kai
sasia aku. Boroi ma nao nau si to taifili
nau, sulia na Maa ne nia to fai nau.

33 Nau ku saea na ru ne ki fua mulu,
fua ne mulu kai too ana aroaroe laona
maurilamulu, sulia ne kamulu 'ado fai
nau. Sui boroi 'ana mulu ka to laona mo-
lagali ma kera kai famalagaigai kamulu,
nao mulu si mau, sulia nau ku liufia na
nikilalae na molagali ne ka suina."

17

Sa Jesus nia foa

1 Kada sa Jesus nia fata 'urinai ka sui,
nia ka ada 'alaa 'i langi, ma ka fata 'uri,
"Maasi 'ae, nia dao na ana kada fua ne
'oko fa'inito nau, fua nau ku fa'inito 'oe.
2 Sulia 'oe kwatea na nikilalae fuaku
fafia na wane ki tafau, fua nau ku 'adomia
wane ne 'oe kwateda fuaku ki fua kera kai
mauri firi.
3 Aia, ma na maurie firi ne nia 'uri:
Dia wane ki kera saitamamu ne te God
mamana, ma kera ka saitamaku, sa Jesus
Christ, ne 'oe odu nau mai.
4 Nau ku fatainia na 'initoe 'oe laona
molagali, sulia nau ku fasuia na raoe be
'oe odu nau mai fuana sasilana.
5 Maasi 'ae, kada ne, 'oe fa'initoa nau
lau ana 'initoe ne nau ku to mai ana fai
'oe, 'i naona mai saungailana na molagali.
6 "Nau ku famanata suli 'oe fuana wane
ki ne 'oe kwateda mai fuaku laona mo-
lagali ne. Kera ne wane 'oe ki, ma 'oko
kwateda na mai fuaku. Kera ro na sulia
na fatalamu.
7 Ma kada ne, kera saitamana ru ki
tafau ne 'oe kwatea fuaku, nia leka tafau
mai fasi 'oe.
8 Nau ku saea na fuada fatae ki ne 'oe
kwatea fuaku, ma kera ka famamana na.
Ma kera ka saitamana mamana na ana
ne nau ku leka mai fasi 'oe, ma kera ka
famamana ne 'oe ne odu nau mai.
9 "Ma nau ku foa fuada. Nao nau si
foa lau fuana wane ne nao lau wane 'oe
ki, boroi ma nau ku foa lalau 'aku fuana
wane ne 'oe kwateda mai fuaku, sulia
kera na wane 'oe ki.
10 Na wane nau ki tafau ne, kera na
wane 'oe ki lau go. Ma wane 'oe ki tafau,
kera na wane nau ki lau go. Ma kera kai
fatainia na 'initoe nau ana tolada.
11 Nau si to tau na laona molagali, nau
kai leka na kau siamu. Boroi ma kera go
ne kera ka to 'ua laona molagali. Maasi
Abu 'ae, susulida ana nikilalae be 'oe
kwatea fuaku, fua ne kera ka alua na te
ru, dia ne koro te ru laugo.
12 Ma kada be nau ku to faida, nau ku
susulida ana na nikilalae be 'oe kwatea
fuaku. Nau ku gonida, ma nao ta wane
ada si funu, taifilia go na wane ta'a be na
Kekedee Abu saea nia kai funu.
13 Nau kai leka kau siamu, ma nau ku
saea ru ne ki ana kada nau ku to 'ua
laona molagali, fua ne kera ka eele dia na
eelelae nau.
14 Ma nau ku farongoda suina ana fatae
be 'oe saea fuaku ki. Wane ne ki laona
molagali, kera subutainia wane nau ki,
sulia kera nao lau wane fasia molagali
ne, dia laugo ne nau nao lau wane fasia
molagali ne.
15 Nao nau si gani 'oe fua 'oko lafuda
fasia laona molagali, boroi ma nau ku
gani 'oe fua 'oko susulida fua sa Saetan
nao si falilada.
16 Kera nao lau wane laona molagali,
dia laugo ne nau nao lau wane laona
molagali.
17 'Oe faabuda fuamu ana na mamanae.
Na fatalamu na ne mamanae.
18 Nau ku odu kera fua famanatalana
wane ki, dia laugo ne 'oe odu nau mai
'uria laona molagali.
19 Ma fuana lealada, nau ku faabu nau
talaku fuamu, fua ne kera laugo kera ka
faabu mamana ada talada fuamu.
20 "Nau si foa go fuada taifilida. Boroi
ma nau ku foa laugo fuana wane ne kera
kai famamana nau sulia na farongoe kera.
21 Ma nau ku foa fua ne kera ka alua
te ru go. Maasi 'ae, kera ka 'ado fai koro,
dia laugo ne 'oe 'ado aku, ma nau ku 'ado
amu. Kera ka alua na te ru, fuana wane
laona molagali ki kera ka famamana ne
'oe odu nau mai.
22 Nau ku kwatea fuada na 'initoe be 'oe
kwatea laugo fuaku, fua ne kera ka alua
te ru, dia laugo ne koro te ru go.
23 Fadalana ru ne nia 'uri: Nau ku 'ado
ana kera, ma 'oe 'ado aku, fua ne kera
ka te ru tafau, ma fuana wane ki laona
molagali kera ka saitamana ne 'oe odu
nau mai, ma 'oe kwaimani ada, dia laugo
ne 'oe kwaimani aku.
24 "Maasi 'ae, nau ku doria wane ne 'oe
kwateda fuaku ki, kera ka to fai nau ana
kula ne nau ku to ana, fua ne kera ka ada

to'ona na 'initoe nau ne 'oe kwatea fuaku.
'Oe kwatea 'initoe ne fuaku, sulia ne 'oe
kwaimani aku 'i naona na saungailana na
molagali.
25 Maasi 'ae, 'oe wane ana 'o'oloe. Na
wane ta'a ki laona molagali ne kera nao si
saitamamu, boroi ma nau ku saitamamu
ga 'aku, ma wane fafurongo nau ki, kera
saitamana ne 'oe odu nau mai.
26 Nau ku farongo kera na ani 'oe.
Ma nau ku inau ga 'aku ana, fua ne
kwaimanie 'oe fuaku ka to laugo laona
maurilada, ma nau boroi, nau ku to tari
laugo faida laona maurilada."

18

Kera daua sa Jesus
(Matiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Burina sa Jesus nia foa ka suina, nia
fainia fafurongo nia ki, kera ka leka kau,
ma kera ka tofolo ana ododoe kera saea
ana Kidron. Ma kera leka kau 'uria kula
ne na oole 'ai ki nia ana.
2 Ma sa Jiudas, na wane ne kai 'olomae-
lana sa Jesus fuana malimae nia ki, nia
saitamana na ana kula nai. Sulia kada
'oro sa Jesus fainia na fafurongo nia ki,
kera 'idufa leka senai.
3 Nia ne sa Jiudas ka talaia kau wane
ni omee ki fasia Rom fainia wane ne kera
folo kalia na Beu Abu God. Na fataabu
baita ki, ma Farasi ki ne, kera oduda kau.
Aia, wane ne leka mai ki, kera dau ana
kwesu ki, ma raunge fuana firulae ki.
4 Ma sulia sa Jesus nia saitamana ka
suina ru ne kai dao to'ona ki, nia ka fali
kau 'usida, ma ka ledida ka 'uri, "Ti ne
mulu nani 'uria?"
5 Kera olisia kera ka 'uri, "Kalu nani
'uria sa Jesus, na wane be fasia 'i Nasaret."

Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Nau na ne."

Aia, ma sa Jiudas na wane be nia talaida
kau siana sa Jesus, nia uu laugo senai
faida.
6 Ana kada sa Jesus nia fata 'uri, "Nau
na ne", na wane nai ki kera dudu faburi,
ma kera ka 'asida 'i ano.
7 Sui sa Jesus ka ledi kera lau ka 'uri, "Ti
ne mulu nani 'uria?"

Ma kera ka 'uri lau, "Kalu nani 'uria sa
Jesus, na wane be fasia 'i Nasaret."

8 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Nau ku
saea ka suina fua mulu, 'Nau na ne.' Sulia
nau na ne mulu nani 'uri nau mai, 'urinai
mulu alamatainia wane ne ki kera leka
'ada."
9 Sa Jesus saea ru nai fua ka famamana
te ne nia saea ka suina mai suli kera, be
nia fata 'uri, "Maasi 'ae, nao ta wane ana
wane nau ki ne 'oe kwateda fuaku kera
ka funu."
10 Ma sa Simon Pita to ana te naife ni
sauwanee, nia lafua, ma ka kwae ana, ma
ka kwae musia bali alinga 'o'olo ana te
wane rao na 'inita fataabu. Na wane rao
nai satana sa Malakas.
11 Ma sa Jesus ka fata 'uri fua sa Pita,
"'Oe alua 'amu na naife nena fulina! 'Uri
ma 'oe fia ne nao nau si ru laona kada ana
nonifilae ne Maa nau kwatea fuaku?"

Kera talaia sa Jesus siana sa Anas

12 Sui na wane folo ki, ma wane ni omee
ki, fainia wane fanaonao kera, kera daua
sa Jesus, ma kera ka kani fafia ro 'abana
ki.
13 Ma kera ka eta talaia kau sa Jesus
siana sa Anas, sulia nia ne fungo sa
Kaeafas, na 'inita fataabu ana fangali nai.
14 Ma sa Kaeafas be saea fuana wane
fanaonao kera Jiu ki 'uri, "Nia lea go
fuana te wane kai mae, fua ne kera nao si
saungia wane ki tafau."

Sa Pita tofea sa Jesus
(Matiu 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Sa Simon Pita fainia te fafurongo lau,
kera leka sulia sa Jesus. Ma na ruana
fafurongo, na 'inita fataabu nai saitamana
lea ana. Ma na ruana fafurongo nia ka
leka burina sa Jesus, leka ka to mai laona
labate ana lume na 'inita fataabu.
16 Sa Pita nia uu ga 'ana mai 'i maa. Sui
na ruana fafurongo nia ka ru kau 'i maa,
ma ka fata fuana keni ne nia folo 'afia na
mae, fua ni ka talaia mai sa Pita laona.
17 Ana kada sa Pita nia ru mai, na keni
nai ka fata 'uri fuana, "Alamia 'oe ta wane
laugo ana fafurongo na wane ne kera
ngalia mai 'oto ne!"

Sa Pita olisia ka fata 'uri, "Nau nao!"

18 Sulia kada nai kada ana uni gwarie,
ne wane rao ki fainia na wane folo ki,
kera ka okua na ere neneo, ma kera ka

uu 'ada kalia, ma sa Pita ka uu laugo faida senai, ma ka sara laugo 'ana.

Na 'inita fataabu ka ledia sa Jesus
(Matiu 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

19 Na 'inita fataabu ka ledia sa Jesus ka 'uri, “Tifaida ne na fafurongo 'oe ki? Ma na te ki ne 'oe famanata kera ana?”
20 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Nau ku fata sulia ru ki tafau fuana wane ki ne kera ka rongoa tafau. Nao nau si safungainia go ta ru, kada nau ku famanata wane ki. Nau ku sasia ru nai ana maedangi ki tafau laona beu fuana folae ki, ma 'i laona Beu Abu God fua ne kada wane ki kera oku mai, kera ka rongoa. Ma nao nau si fata agwa go ana ta ru.
21 'Uta ne 'oe ledi nau 'urinai? 'Oe ledia lalau 'amu wane ne kera rongoa ru ne nau ku saea fuada ki. Kera ne saitamana ru ne nau ku saea fuada ki.”
22 Kada sa Jesus fata go 'urinai, te wane ana wane folo ki leka mai, ma ka fidalia, ma ka fata 'uri, “'Uta ne 'oe fata 'urinai fuana 'inita fataabu?”
23 Sa Jesus olisia ka 'uri, “Dia nau ku saea ta ru ne nia garo, 'oe saea na ru ne nau ku garo ana. Ma dia nao nau si saea go ta ru garo, 'uta ne 'oe fidali nau?”
24 Burina ru nai sa Anas ka kwatea na kau sa Jesus siana sa Kaeafas, na 'inita fataabu. Ma 'abana ki kera kani 'ua fafida.

Sa Pita tofea lau sa Jesus
(Matiu 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Ma kada sa Pita nia uu, ma ka sara 'ana, na wane ne kera uu senai fainia, kera fata 'uri fuana, “'Oe ta wane ana fafurongo na wane ne kera ketoa ne?”
Ma sa Pita nia tofe, ma ka fata 'uri, “Nao 'asiana, nau nao!”
26 Ma te wane ana wane rao 'inita fataabu nia to laugo senai. Na wane nai nia na wanefuta na wane rao be sa Pita nia kwae musia na alingana, ma nia ka fata 'uri, “Kada be kera daua sa Jesus laona oole be, nau kwaisae nau ada to'omu laugo fainia?”
27 Ma sa Pita ka fata 'uri, “Nao! Nao lau nau be.” Ana kada nai go na karai ka angi na.

Kera talaia kau sa Jesus siana sa Paelat
(Matiu 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Ma ana makalokalo 'i 'ofodangi, kera ka talaia sa Jesus fasia lume sa Kaeafas, 'uria lume baita sa Paelat, na wane gwaungai ana kula nai. Kada nai, fanaonao Jiu ki kera uu ga 'ada kau 'i maa, sulia dia kera ru laona lume wane ne nia nao lau na wane Jiu, kera fia ne kera kai sua naona God. Ana kada nai, kera doria kera ka to falu makwalia 'anilana na Fafanga ana Daofa Liue.
29 Ma sa Paelat ka ru kau siada 'i maa, ma ka ledi 'uri, “Ru 'uta ne mulu fai fafia ana wane ne fuana ketolana?”
30 Kera olisia kera ka fata 'uri, “Wane ne nia sasia na ru ta'a ki ne kalu ka talaia mai siamu. Dia nao, nia 'afitai kalu ka talaia mai siamu.”
31 Sa Paelat ka fata 'uri fuada, “Dia ni 'urinai, mulu talaia kau, mulu ka ketoa sulia te ne taki kamulu ki saea.”
Kera ka fata 'uri, “Na taki kamulu ki 'i Rom ne kalu to farana, nia luia nao kalu si saungia ta wane.”
32 Nia 'urinai, fua ka famamana te ki be sa Jesus nia saea ka suina sulia na maelana. Sulia na wane fasia 'i Rom ki, kera saungia wane ki ana na 'airarafolo.
33 Sa Paelat ka oli lau 'uria laona lume nia, ma ka saea mai sa Jesus siana, ma ka ledia ka 'uri, “'Uri ma 'oe ne na kingi wane Jiu ki ne?”
34 Ma sa Jesus olisi ka 'uri, “'Uri ma na ledilae ne nia leka mai fasi 'oe talamu, naoma tani wane ne kera farongo 'oe suli nau?”
35 Ma sa Paelat ka fata lau ka 'uri, “Nau nao lau na wane Jiu ne! Na wane 'oe ki, ma na fataabu baita ki talada ne, kera talai 'oe mai siaku. Na te ta'a ne 'oe sasia?”
36 Ma sa Jesus olisia ka 'uri, “Na 'Initoe nau nao lau fasia molagali ne. Ma dia na 'Initoe nau ne ru laona molagali, na wane nau ki kera ka firu 'usi nau fasia na kwatelaku fua fanaonao Jiu ki. Na 'Initoe nau, nao lau ru laona molagali ne go.”
37 Ma sa Paelat ledia ka 'uri, “'Uri ma 'oe ta kingi ne?”
Ma sa Jesus olisia ka 'uri, “'Oe ne 'oe saea nau na kingi. Nau ku futa, ma nau

ku dao mai laona molagali ne fuana te ru
go, fua nau fata sulia na ru mamana. Ma
sa ti ne doria na ru mamana, nia rosuli
nau."
38 Sui sa Paelat ka ledia lau ka 'uri, "'Uri
ma na te ne mamanae?"

Kera ketoa sa Jesus
fuana maelae
(Matiu 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Ma sa Paelat ka oli lau 'i maa siana
wane ki, ma ka fata 'uri fuada, "Nao nau
si dao go to'ona ta ta'alae ana wane ne.
39 Boroi ma sulia na falafala kamulu,
nau ka 'idufa lugea te wane fua mulu ana
kada ana Fafanga ana Daofa Liue. 'Uri ma
kamulu doria nau lugea na kingi Jiu ki fua
mulu?"
40 Ma kera ka akwa koko kera ka fata
'uri, "Nao! Na wane ne nao 'oe si lugea!
Kalu doria 'oe lugea mai sa Barabas!" Aia,
sa Barabas nia na wane beli.

19

1 'Urinai go sa Paelat ka kwatea na sa
Jesus fuana wane ni omee ki, ma ka saea
kera ka namusia.
2 Ma kera ka 'erea na te 'eregwau
ana 'oko ngangara, ma kera ka alua ana
gwauna sa Jesus. Sui kera ka famasa ana
na maku meo, dia ta kingi.
3 Sui kera ka leka mai siana, ma kera ka
'uri, "Kalu fabaita 'oe, na kingi wane Jiu
ki." Ma kera ka fidalia.
4 Ma sa Paelat ka ru lau kau siana wane
'oro ne kera oku ki, ka fata 'uri, "Nau kai
ngalia mai na wane ne siamulu, fua mulu
ka saitamana ne nao nau si dao to'ona go
ta ta'alae ani nia."
5 Sui, sa Jesus ka ru mai 'i maa, ma
ka sengia na 'eregwau ana 'oko ngangara,
ma na maku meo. Ma sa Paelat ka fata
'uri fuada "Ada to'ona basi na wane ne!"
6 Ma ana kada fataabu baita ki, ma na
wane ne kera folo 'usia na Beu Abu God,
kera ada to'ona, kera fi akwa baita lau,
ma kera ka 'uri, "'Oe saungia! Foto'ia ana
'airarafolo!"
Sa Paelat ka fata 'uri, "Dia 'urinai,
kamulu ka ngalia, ma mulu kai foto'ia ana
'airarafolo. Sulia nao nau si dao to'ona go
ta ta'alae ani nia."
7 Na wane ki kera ka fata 'uri fuana sa
Paelat, "Kalu too ana na taki fuana wane
'uri nia ka mae, sulia nia saea ne nia na
Wele God."
8 Kada sa Paelat nia rongoa ru nai, nia
ka mau 'asiana liufia 'i nao.
9 Ma nia ka oli lau 'i lume ka ledia sa
Jesus ka 'uri, "'Oe wane fasia 'i fai ne?"

Ma sa Jesus nao si saea go ta ru.
10 Sa Paelat ka fata lau 'uri fuana, "'Uri
ma nao 'oe si doria go fatalae fai nau?
Nao 'oe si saitamana go ne, nau ku too
ana nikilalae fuana saelana fua kera ka
luge 'oe, naoma kera ka saungi 'oe ana
'airarafolo?"
11 Sa Jesus olisia ka fata 'uri, "Nia
mamana 'oe too ana nikilalae fua 'oko
sasi 'urinai aku. Boroi ma God go ne nia
kwatea na nikilalae nai fuamu. Nia ne na
wane ne nia kwate nau fuamu, nia sasia
na ru ne ta'a 'asiana ka liufia na ru 'oe
sasia."
12 Ana kada sa Paelat nia rongoa fata-
lana sa Jesus, nia ka nani 'uria ta ru fua
nia ka lugea. Boroi ma na Jiu ki, kera
akwa baita kera ka 'uri, "Dia 'oe lugea
wane ne, 'oe nao lau wane kwaimani
kingi baita 'i Rom. Sulia dia ta wane saea
nia ne na kingi, nia susia na kingi baita 'i
Rom."
13 Kada sa Paelat nia rongoa na fatae
nai ki sui, nia ka talaia kau sa Jesus 'i maa,
ka gouru ana kula ni kwaiketoie ne kera
saea ana "Tatafe fau", ma na fatae Jiu ne
"Gabata."
14 Ana kada nai, nia tofungana asoa na
ana maedangi fua sasi akaulae ana ru ki
fuana Fafanga ana Daofa Liue. Ma sa
Paelat ka fata 'uri fuana wane Jiu ki, "Ada
to'ona basi na kingi kamulu."
15 Ma na wane ki kera akwa, kera ka
fata 'uri, "Saungia! Saungia! Foto'ia ana
'airarafolo!"

Sa Paelat ka ledida lau ka 'uri, "'Uri ma
kamulu doria nau foto'ia na kingi kamulu
ana 'airarafolo?"

Ana kada nai, na fataabu baita ki olisia
kera ka 'uri, "Nia nao lau na kingi kalu. Te
kingi ne 'i Rom go ne na gwaungai kalu!"

16 Ma sa Paelat ka kwatea sa Jesus fuana
wane ni omee ki, fua ne kera ka foto'ia
ana 'airarafolo.

Kera foto'ia sa Jesus ana 'airarafolo
(Matiu 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Ma kera ka talaia na kau sa Jesus.
17 Ma nia leka ka ngalia na 'airarafolo nia talana 'uria na kula ne kera saea ana 'i Golgota ana fatae wane Jiu. (Na fadalana sataeru nai ne "Na kula ana lelete wane.")
18 Ma senai kera ka foto'ia ana 'airarafolo. Ma na ro wane ki laugo ne kera foto'ida senai, te wane ana bali mauli ma ta wane ana bali 'o'olo, ma kera ka foto'ia sa Jesus ana 'airarafolo ne uu 'i safitadaro.
19 Ma sa Paelat ka kedea na fatae, ma kera ka alua 'i gwauna 'airarafolo sa Jesus. Na fatae nai ki nia kedea ka 'uri, "SA JESUS FASIA 'I NASARET, NA KINGI JIU KI."
20 Kula ne kera alua na 'airarafolo ne kera foto'ia sa Jesus ana, nao si tau go fasia 'i Jerusalem. Ma wane 'oro ana Jiu ki kera idumia fatae ne. Ma na fatae ne kera kedea laugo ana olu fatae 'e'ete ki: Fatae wane Jiu ki, fatae wane Rom ki, ma na fatae wane Grik ki laugo.
21 Ma na fataabu baita ki, kera ka fata 'uri fua sa Paelat, "Nao 'oe si kedea lau na 'Kingi Jiu ki!' Boroi ma 'oe kedea lalau 'uri, 'Nia 'ana talana ne fata 'uri, nau na kingi wane Jiu ki.' "
22 Sui sa Paelat ka olisida ka fata 'uri, "Te ne nau ku kedea ka suina, nia ka to na 'ana 'urinai."
23 Ma 'i burina ne wane ni omee ki kera foto'ia sa Jesus ana 'airarafolo ka sui, kera ka ngalia na maku nia ki, ma kera ka tolingia ana na fai bali ru ki fuana fai wane nai ki. Ma na maku fafo baita nia, ne nao ta tai ladolana, kera saungainia ga 'ada ana te maku baita ne gwala.
24 Ma na wane ni omee ki kera ka fata 'uri fuada kwailiu, "Nao kulu si musia falia lau na maku ne. Kulu daisi 'uria, dia sa ti ne daisi ka dao na ana, nia ne kai ngalia." Nia 'urinai fuana ka famamana Kekedee Abu be nia 'uri, "Kera tolingia na maku nau ki fuada, ma kera ka daisi 'uria maku fafo baita nau." Na ru ne ki na wane ni omee ki ne kera sasia.
25 Na gaa sa Jesus, ma na ai keni futa gaa sa Jesus, ma ni Mary 'afe sa Klopas, fainia ni Mary fasia 'i Magdala ne kera uu 'aena na 'airarafolo sa Jesus.
26 Ma na fafurongo be sa Jesus nia kwaimani fuana, nia uu laugo 'i senai fainia gaa sa Jesus. Kada sa Jesus nia ada to'ona gaa nia fainia na fafurongo ne nia kwaimani fuana kera uu karangia, nia ka fata 'uri fuana gaa nia, "Gaa 'ae, na wele 'oe na nena."
27 Sui, nia ka fata 'uri lau fuana fafurongo nai, "Na gaa 'oe na nena." Ma ka safali ana kada asoa nai, na fafurongo nai ka talaia na gaa sa Jesus 'uria lume nia fua nia ka ada sulia.

Maelana sa Jesus
(Matiu 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 'I burina ru ne ki sui, sa Jesus saitamana ne na raoe nia ki, nia sui tafau na. Ma nia ka fata 'uri, "Nau ku maeliku" fua ka famamana fatae laona Kekedee Abu.✡
29 Ma ana kula nai, kera alua te tiu ne fungu ana waeni 'afae. Ma kera ngalia te lumulumu asi, ma kera ka kutumainia laona waeni nai, sui kera ka alua maana na mae 'ai kera saea ana "hisop", kera ka kwate 'uria maana ngiduna sa Jesus.
30 Ana kada sa Jesus nia ku to'ona sui, nia ka fata 'uri, "Nia suina." Burina nia saea fatae nai ki sui go, nia ka gwautoli na, ma ka mae na.

Kera labua kakaraona sa Jesus ana sue

31 Ma 'i burina ru ne ki sui, fanaonao Jiu ki kera leka mai, kera ka ledia sa Paelat fua ka alamatainia fua wane ni omee ki kera leka, ka 'oia 'aena olu wane ne kera foto'ida ana 'airarafolo ki, fua ne kera ka mae 'ali'ali. Sulia kera doria ka lafua na nonida fasia 'airarafolo ki ana fa dangi nai. Sulia fa dangi ne nia na fa dangi fua sasi akaulae Jiu ki makwalia maedangi ana Sabat. Ma kera nao si doria ne wane mae ki ka daukukulu ana 'airarafolo ana Sabat. Sulia Sabat nai, nia na maedangi 'initoa 'asiana.
32 Ma wane ni omee ki kera leka mai, kera ka 'oia 'aena ro wane be kera foto'ida fainia sa Jesus ana 'airarafolo.
33 Boroi ma kada kera dao to'ona sa Jesus, kera ka ada to'ona nia mae suina. Nia ne, kera nao si 'oia 'aena sa Jesus.

✡ **19:28** Psalm 69:21; 22:15

34 Sui ka 'urinai boroi 'ana, te wane ada
ne nia doria ka famamana lea ana, nia
ngalia na sue, ma ka labua kakaraona sa
Jesus. Ma kera ka ada to'ona 'abu fainia
kafo 'e igwa mai.
35 Nau ku ada to'ona ru nai, ma nau ku
fata sulia, fua ne kamulu tafau mulu kai
famamana laugo. Na ru ne nau ku saea
nia mamana, ma nau ku saitamana na
fatalaku nia mamana laugo.
36 Ma ru nai ki ka 'urinai, fua ne ka
famamana Kekedee Abu be fata 'uri, "Te
suli boroi 'ana nao si mo'oi go."✡
37 Ma ta bali Kekedee Abu laugo nia 'uri,
"Na wane ki kera kai bubungia wane ne,
kera labua na nonina."✡

Kera alua nonina sa Jesus laona faoda gwau
(Matiu 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

38 Ma burina ru nai ki, sa Josef na wane
fasia 'i Arimetea, nia leka mai ka gania
sa Paelat 'uria nonina sa Jesus, fua kera
ka ngalia. Sa Josef, nia ta wane ana
fafurongo sa Jesus ki laugo, boroi ma nia
nao si doria wane ki ka saitamana, sulia
nia mau ana fanaonao Jiu ki. 'Urinai sa
Paelat ka alamatainia, ma nia leka mai ka
ngalia.
39 Ma sa Nikodimas be nia leka siana
sa Jesus laona rodo, nia leka fainia sa
Josef, ma ka ngalia olu akwala kilo 'ana ru
moko lea ki fuana alulana fainia nonina
wane mae. Na satana ru ne "mira" fainia
"alos."
40 Ro wane ne ki, keroa ngalia nonina sa
Jesus, ma keroa ka 'afua ana 'aba maku
kwao lea fainia na ru moko lea nai ki.
Keroa sasia ru ne sulia falafala Jiu ki
ana sasi akaulae ana wane mae ki fuana
alulana laona faoda gwau.
41 Ma te oole nia to karangia kula ne
kera saungia sa Jesus ana. Ma te faoda
fuana alulana nonina wane mae ki to
laugo ana kula nai. Ma na faoda nai ne ru
falu ga 'ana, kera nao si alua 'ua ta wane
'i laona.
42 Ma sulia maedangi nai nia na
maedangi fuana sasi akaulae fua Sabat,
ma na faoda nai nia to karangida laugo,
keroa leka ka alua nonina sa Jesus 'i laona
faoda nai.

20

Sa Jesus nia tatae
fasia na maea
(Matiu 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

1 'I 'ofodangi ana Sande kada rorodoa
'ua, ni Mary fasia 'i Magdala ka leka 'i
maana na faoda, ma ka ada to'ona na fau
be kera alua bokota na maana, nia abuli
ka suina.
2 Ma nia ka lae 'ali'ali siana sa Simon
Pita, ma na fafurongo be sa Jesus nia
kwaimani ana, ma ka fata 'uri fuadaro,
"Tani wane kera ngalia na nonina na
'Aofia fasia faoda be, ma kalu ka ulafusia
'i fai ne kera alua ana."
3 Sui sa Pita ma na fafurongo be, keroa
ka leka na 'uria na faoda gwau nai.
4 Ma keroa ka lae tafau, ma na fa-
furongo nai ka lae 'ali'ali ka liufia sa Pita,
ma ka eta dao maana faoda.
5 Ma nia ka 'agwaoro, ma ka ada to'ona
na maku kwao be ki tafau, ma nao nia si
ru go laona.
6 Ma sa Simon Pita ka dao mai 'i buri,
ma ka leka daofa liu na 'uria laona faoda
nai. Nia ka ada to'ona na maku kwao be
nia tio go ana 'i senai,
7 fainia na 'aba maku be kera 'afua ana
gwauna sa Jesus. Na 'aba maku nai nao
si tio lau fainia na 'aba maku kwao be ki,
boroi ma nia lukuma, ma ka tio na 'ana
taifilia.
8 'Urinai na wane be eta dao maana
faoda ka ru laugo kau 'i laona. Nia ka ada
to'ona, ma ka famamana.
9 Ma nao kera si saitamana 'ua na
Kekedee Abu be saea nia kai mauri lau
fasia maea.
10 Ma 'i burina ru ne, na ro fafurongo
nai ki, keroa ka oli na 'adaro.

Ni Mary fasia 'i Magdala
nia ada to'ona sa Jesus
(Matiu 28:9-10; Mak 16:9-11)

11 Ma ni Mary ka uu 'ua maana faoda,
ma ka angi ga 'ana. Ma kada nia angi, nia
'agwaoro ka ada kau laona faoda gwau.
12 Ma nia ka ada to'ona ro 'ainsel ki,
keroa rufia maku kwao ki. Ma na ro

✡ **19:36** Eksodas 12:46; Nambas 9:12; Psalm 34:20 ✡ **19:37** Sekaraea 12:10

'ainsel nai ki, keroa gouru ana kula be
nonina sa Jesus tio ana, ta ai ana gwauna
tio, ma ta ai ana kula ne 'aena tio ana.
13 Na ro 'ainsel nai ki, keroa ka ledi 'uri
ana ni Mary, “Keni ne 'ae, 'uri ma 'oe
angisia te ne?”
Ma nia ka olisidaro ka 'uri, “Na nonina
na 'Aofia nau ne kera ngalia fasia 'i seki,
ma nau ku ulafusia 'i fai ne kera alua
ana.”
14 Ma 'i burina nia fata 'urinai ka sui,
nia kari abulo, ma ka ada to'ona te
wane nia uu ga 'ana, ma nao nia si ada
saitamana go ne wane ne nia sa Jesus.
15 Ma sa Jesus ka ledia ka 'uri, “Keni ne
'ae, 'uta ne 'oe angi? Ma sa ti ne 'oe nani
'uria?”
Ma ni Mary ka kwaisae nia na wane
ne ada sulia na oole nai. Ma nia ka 'uri
fuana, “Dia 'oe ngalia na nonina 'Aofia
nau, nau doria 'oe farongo nau ana 'i
fai ne 'oe alua ana, fua ne nau leka ku
ngalia.”
16 Sui, sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Mary
'ae!”
Ma ni Mary ka abulo, ma ka ada kau,
ma ka ada saitamana, ma ka fata 'uri
fuana, “Raboni 'ae!” Ma na fatae ne
“Raboni” ana fatae wane Jiu ki fadalana
ne “Wane Famanata.”
17 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Nao
'oe si dau lau fafi nau, sulia nau si oli 'ua
siana na Maa 'i langi. 'Oe oli siana na
wanefuta nau ki, ma 'oe farongoda, nau
ku leka na siana Maa nau, ma na Maa
kera. Nia ne na God nau, ma na God
kera.”
18 Sui ni Mary fasia 'i Magdala ka oli,
ma ka farongoa na fafurongo ki ne nia
ada to'ona na 'Aofia. Ma ni Mary ka fata
laugo fuada sulia na ru ne sa Jesus nia
saea fuana.

Na fafurongo ki ada to'ona sa Jesus

(Matiu 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 Ma 'i saulafi ana Sande, na fafurongo
ki kera oku 'i laona te lume, ma kera ka
bilaki 'usia na mae ki. Ma kera sabia
laugo mae ki, sulia kera mau ana wane
fanaonao 'i Jiu ki. Ma sa Jesus ka sakatafa,
ma ka uu 'i safitada, ma nia ka fata 'uri,
“Na aroaroe ka to fai kamulu.”
20 Ma 'i burina ne nia saea na fatae
nai, nia ka fatainia ro 'abana ki ma na
kakaraona fuada. Ma na fafurongo ki
kera eele 'asiana ana kada kera ada to'ona
na 'Aofia.
21 Ma sa Jesus ka fata 'uri lau fuada, “Na
aroaroe ka to fai kamulu. Dia na Maa
be nia odu nau mai, nau ku odu kamulu
laugo.”
22 Sa Jesus ka saea fatae ne, sui ka
mangofida, ma ka fata 'uri, “Mulu ngalia
na Anoeru Abu.
23 Dia mulu kai manataluge ana ta'alae
na wane ki, God kai manataluge laugo
ada, ma na ta'alae kera ki kai aluge fasida.
Ma dia nao mulu si manatalugeda, God
boroi nao si manataluge laugo ada, ma
na ta'alae kera ki boroi nao si aluge laugo
fasida.”

Sa Tomas ada to'ona sa Jesus

24 Ma te wane ana akwala ma ro fa-
furongo nai ki ne satana sa Tomas ne kera
saea laugo ana na 'I'iu, nao nia si to faida
ana kada ne sa Jesus dao ana.
25 Ma na fafurongo ne kera to ki, kera ka
fata 'uri fuana sa Tomas, “Kalu ada to'ona
na 'Aofia.”
Sui sa Tomas ka fata 'uri fuada, “Dia
nau ku ada to'ona na sisibe be fulina
nila ki 'i 'abana, ma nau ku samo to'ona
na sisibe nai ki ana 'abaku, ma nau ku
alua na 'abaku laona fulina mae maale
be kakaraona, nau ku fi famamana. Ma
dia nao nau si sasi go 'urinai, nao nau si
famamana go.”
26 Ma ana fiuna maedangi 'i buri, na
fafurongo be ki kera oku laugo laona
lume be, ma sa Tomas ka to na faida. Ma
kera ka sabi 'usia laugo na mae ki. Sui sa
Jesus ka dao mai, ma ka uu 'i safitada, ma
ka fata 'uri, “Aroaroe ka to fai kamulu.”
27 'Urinai sa Jesus ka fata 'uri fuana sa
Tomas, “Tomas 'ae, 'oe alua na kakaumu
'i seki laona 'abaku, ma 'oe ada to'ona
laugo na ro 'abaku ki. Sui 'oe taga mai na
'abamu, ma 'oko alua 'i laona fulina mae
maale ne 'i kakaroku. Nao 'oe si manata
ruarua, boroi ma 'oe famamana na!”
28 Ma sa Tomas ka olisia ka 'uri, “'Oe na
'Aofia nau, ma na God nau.”
29 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe
famamana ga 'amu, sulia 'oe ada to'oku.
Na 'oilakie fua sa ti ne nao si ada to'oku,

boroi ma kera famamana ga 'ada ani nau."
30 Na fanadae 'oro ki ne sa Jesus sasia lau maana na fafurongo nia ki, boroi ma nao nau si kedea go laona buko ne.
31 Nau ku kedea na ru ne ki, fua ne mulu kai famamana sa Jesus ne na Christ, na wane be God nia filia fua 'adomilana wane ki, ma nia na ne na Wele God. Ma sulia na famamanalae kamulu ana sa Jesus, mulu kai too ana na maurie firi.

21

Sa Jesus nia dao fatai lau

1 'I buri'ana ru ne, sa Jesus ka fatai lau fuana fafurongo nia ki ninimana 'osi 'i Galili.* Ma ru nai ka fuli 'uri:
2 Sa Simon Pita, ma sa Tomas ne kera saea ana na 'I'iu, ma sa Nataniel na wane fasia 'i Kena laona lofaa 'i Galili, na ro wele sa Sebedi ki, ma ta ro fafurongo lau, kera oku.
3 Ma sa Simon Pita ka fata 'uri fuana wane nai ki, "Nau leka dee ie na 'aku."
Ma kera saea fuana kera ka 'uri, "Kalu doria leka laugo mai fai 'oe." Ma kera leka, ka taelia na baru. Boroi ma ana fa rodo nai, kera nao si deea go ta te gwa ie.
4 Ma 'ofodangi kada nia la na, sa Jesus ka uu na ninimana 'osi. Ma fafurongo nia ki, kera nao si ada saitamana nia go.
5 Sui sa Jesus ka fata kau fuada ka 'uri, "Kwaimani nau ki 'ae, 'uri ma kamulu deea ta ie?"
Ma kera olisia kera ka 'uri, "Nao go!"
6 Ma nia ka fata 'uri, "Mulu ka 'ui 'ania na furai kamulu 'i bali 'o'olo ana na baru, ma kamulu kai deea tani ie." Ma kera ka 'ui 'ania na furai, ma ka 'afitai 'asiana fua lafutailana mai, sulia ie ki kera 'oro 'asiana.
7 Sui na fafurongo be sa Jesus nia kwaimani fuana, ka fata 'uri fuana sa Pita, "Na 'Aofia loko!" Ma kada sa Simon Pita nia rongoa na ru ne, nia ka ofi ana na maku gwala nia, sulia nia lugea na maku nia, ma ka lofo laona kafo.
8 Ma na fafurongo ki keroa ka 'e leka mai 'i sara ana na baru. Ma keroa ka tara mai na furai seki fungu ana ie, sulia keroa ne nao si to tau go fasia 'i sara, ka bobola go ana fuana te talanga falie.
9 Ma kada kera koso 'i sara, kera ka ada to'ona te ere nanaola na ma ie ki ka nia laona fainia lifu beret ki laugo.
10 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Mulu ngalia mai tani gwa ie ana ie ne mulu deea ki."
11 Sa Simon Pita ka leka kau laona baru, ma ka tara mai na furai nai 'i sara. Na furai nai ka fungu ana ie baita ki tafau go, te talanga ma lima akwala ma olu gwa ie. Sui boroi 'ana na ie ka 'oro, na furai nai nao si foga go.
12 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Leka mai, mulu fanga 'amulu." Boroi ma nao ta wane ada si ledi go 'uri, "'Oe sa ti ne?" Sulia kera saitamana ga 'ada ne nia na 'Aofia.
13 Ma sa Jesus leka ka ngalia na beret, ma ka kwatea fuana fafurongo nia ki, ma ka sasi 'urinai laugo ana gwa ie ki.
14 Na oluna kada na ne sa Jesus nia fatai fuana fafurongo nia ki 'i burina ne nia tatae fasia na maea.

Sa Jesus fainia sa Pita

15 Ma kada kera fanga ka suina, sa Jesus ka fata 'uri fuana sa Simon Pita, "Simon na wele sa Jon 'ae, 'uri ma 'oe kwaimani aku ka liufia fafurongo ne kera kwaimani aku ki ne?"
Ma nia olisia ka 'uri, "Iu, 'Aofia. 'Oe saitamana ga 'amu ne nau ku kwaimani amu."
Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, "'Oe ada sulia na kaela sipsip nau ki."
16 Ma sa Jesus ka fata 'uri lau fuana ruana kada, "Simon na wele sa Jon 'ae, 'uri ma 'oe kwaimani aku?"
Ma nia ka olisia ka 'uri, "Iu, 'Aofia. 'Oe saitamana ga 'amu ne nau ku kwaimani amu."
Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana, "'Oe ada sulia na sipsip nau ki."
17 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri ana oluna kada, "Simon na wele sa Jon 'ae, 'Oe kwaimani fuaku?"
Ma sa Pita ka liodila na, sulia sa Jesus nia ledi olu ru na ana ka 'uri, "'Uri ma 'oe kwaimani fuaku?" Ma sa Pita ka fata 'uri fuana, "'Aofia 'ae, 'oe saitamana ru

* **21:1** Taebirias ne ta sataeru laugo fuana 'osi 'i Galili.

ki tafau na, ma 'oe saitamana ga 'amu ne
nau ku kwaimani amu."
Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, "'Oe ada
sulia na sipsip nau ki.
18 Ru mamana nau ku saea fuamu, kada
'oe fi baita ana, 'oe ofi 'amu talamu, ma
'oko leka 'amu talamu ana kula ne 'oe
doria lekalae 'uria. Boroi ma ana kada
'oe kai ngwaro, 'oe taga na 'abamu, ma
ta wane 'e'ete ne ka kani fafi 'oe, ma ka
talai 'oe kau 'uria kula ne nao 'oe si doria
lekalae 'uria."
19 Sa Jesus ka saea ru ne, fua ka fatainia
na maea ne sa Pita kai mae ana, ne nia kai
fa'initoa God ana. Sui sa Jesus ka fata 'uri
fuana, "'Oe leka mai buriku."
20 Ma sa Pita abulo, ma ka ada to'ona na
fafurongo be sa Jesus nia kwaimani ana.
(Nia wane ne nia to karangia sa Jesus ana
kada kera fanga, ma ka ledia 'uri, "'Aofia
'ae, sa ti ne kai 'olomaelamu?")
21 'Urinai kada sa Pita ada to'ona, nia
ledia sa Jesus ka 'uri, "'Aofia 'ae, te mone
ne fuana wane ne?"
22 Sa Jesus ka olisia ka 'uri, "Sulia dia
nau ku doria na wane ne kai mauri 'ana,
leka ka dao ana kada nau ku oli mai, nia
nao lau na 'aberolae 'oe nai. Ma 'oe leka
lalau mai 'amu suli nau."
23 Aia, te ununue ka talofia matangana
wane famamana ki. Kera saea na fa-
furongo nai nao nia si mae. Boroi ma sa
Jesus nao si saea lau ne na wane ne nao
si mae. Nia fata ga 'ana 'urinai, "Dia nau
ku doria na wane kai mauri 'ana, leka ka
dao ana kada nau ku oli mai, nia nao lau
na 'aberolae 'oe nai."

Fatae 'isi ki

24 Ma na fafurongo ne sa Pita ka ledia
sa Jesus sulia, nia go ne fata sulia ru ne ki
tafau, ma ka kedea. Ma kalu saitamana
na ru ne nia fata sulia, nia mamana na.
25 Sa Jesus sasia ru 'oro ki lau. Ma dia
kera kekede sulida tafau, nau fia alamia
na molagali ne boroi, nao si bobola fuana
daulae fafia na buko ki ne kera kedea ru
nai ki laona.

Raolana Lifurongo Ki

Sa Luk ne kedea na buko ne sulia raolana na lifurongo ki. Nia kedea buko ne fuana te wane ne satana sa Tiofilas. Nia kedea laugo na buko ne kulu saea ana na Farongoe Lea sulia sa Jesus Christ.

Sa Luk kekede sulia te ne nia fuli ana fikute wane famamana, burina ne sa Jesus nia oli na 'uria 'i langi. Ana kada nai, wane famamana God ki, kera ta 'oro na, ma kera ka safali liulae fua sae kwailiulae ana Farongoe Lea sulia sa Jesus Christ ana kula 'oro ki, leka na wane 'oro ki ka famamana, ma na fikute wane 'oro ki ka tae laona molagali.

Sa Luk sasi 'uria kai fatai fola ana ne na wane famamana ki, kera nao si doria falilana na gwaungaie 'i Rom, naoma tani wane lau. Boroi ma kera doria lalau kera tafau fuana rongolana ma na famamanalana Farongoe Lea sulia sa Jesus Christ.

Na ru talingai ana na buko ne, na fatae sulia raolana Anoeru Abu ana fa dangi ana Pentekos. Anoeru Abu leka mai fua nia kwaitalai, ma ka kwai'adomi ana wane God ki ana kada ki tafau, sui boroi 'ana ta kula 'i fai nia saea kera kai leka 'uria. Ta ru lau ne sa Luk kekede sulia tani fatae talingai ana na lifurongo ki ne kera saea fuana wane ki. Ma nia kekede sulia na ru ne fuli fuana wane famamana ki ana kada nai. Nia fatai madakwa ana fuaka ne God nia too ana nikilalae baita, ma nao ta ru si susia Farongoe Lea.

Na ru talingai ki laona buko ne:

- Na Farongoe Lea takalo kwailiu laona 'i Jerusalem *1:1–8:3*
- Farongoe lea talofia 'i Jiudea ma 'i Samaria *8:4–12:25*
- Etana lekalae sa Paul fuana fatalolana Farongoe Lea *13:1–14:28*
- Fanaonao ana fikute wane famamana ki, kera oku 'i Jerusalem *15:1-35*
- Ruana lekalae sa Paul fuana fatalolana Farongoe Lea *15:36–18:22*
- Oluna lekalae sa Paul fuana fatalolana Farongoe Lea *18:23–21:16*
- Kera ngali sa Paul 'uria 'i Rom *21:17–28:31*

Sa Luk kekede lau fuana sa Tiofilas

1 Fuamu Tiofilas 'ae, laona etana kekedee be nau, nau ku kekede sulia ru ki tafau ne sa Jesus sasia, ma ka famanata ana,
2 leka ka dao ana fa dangi be God ngalia 'uria 'i langi. 'I naona ne nia ra 'uria 'i langi, nia ka kwatea fatae talingai ki ana Anoeru Abu fuana wane ne nia filida fuana lifurongo nia ki.
3 Ma sulia fai akwala fa dangi ki lau burina maelana, ana kada 'oro ki nia fatainia talana fuana lifurongo ki, ma nia ka fulia ru ki, fua sae ka famamana ne nia mauri. Kera ka ada to'ona, ma nia ka fata faida sulia na falafala ne God kai gwaungai ana fafia wane nia ki.
4 Ma ana te kada ana okulae kera fainia sa Jesus, nia kwatea na fatae talingai fuada ka 'uri, “Nao mulu si leka fasia 'i Jerusalem. Mulu kai makwalia na kwatea be Maa nau eta fatae ana. Kamulu rongoa na be nau ku fata na mai sulia ka 'uri,
5 ‘Sa Jon nia siuabua go wane ki ana kafo, ma nao si tau, God kai siuabu kamulu ana na Anoeru Abu.’ ”

Sa Jesus ra 'uria 'i langi

6 Ma ana kada ne lifurongo ki kera oku lau fainia sa Jesus, kera ledia kera ka fata 'uri, “'Aofia 'ae, 'uri ma, kada te na ne 'oe kai 'ui 'ania 'initoe 'i Rom, ma 'oko olitainia na 'initoe be fua malu wane Israel ki?”
7 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Nao lau ta ru fua mulu ka saitamana fa dangi ma na kada 'urinai ki, sulia Maa nau ne alua tafau kada fuana ru ne ki kai dao mai.
8 Boroi ma kamulu ne, kada Anoeru Abu kai dao mai fafi kamulu, mulu kai too ana nikilalae. Ma mulu kai fata suli nau seki 'i Jerusalem, ma ana fere ki tafau 'i Jiudea ma 'i Samaria, ma ka dao ana fere ki tafau laona molagali.”
9 Ma burina ne nia saea ru ne ki tafau, God ka ngalia na 'uria 'i langi. Ma kada kera bubu ga 'ada 'ua, te gwa salo ka susia, ma kera nao si ada to'ona na.
10 Ma kada kera bubu talingai ga 'ada 'alaa 'uria 'i langi fuana adalae to'ona, kada ne nia ra, na ro wane keroa ofi ana maku kwao ki 'ali'ali mai, keroa ka uu na faida.
11 Ma keroa ledida keroa ka 'uri, “Kamulu wane 'i Galili ki, 'uta ne kamulu uu

go 'amulu 'i seki, ma mulu ka adaada 'alaa
go 'amulu 'uria laona mamanga? Sa Jesus
be God ngalia fasi kamulu 'uria 'i langi,
kai oli laugo mai, dia be mulu ada to'ona
nia ra 'uria 'i langi."

Na wane fua talalana sa Jiudas

12 Sui na wane ni lifurongo ki, kera ka
oli 'uria 'i Jerusalem fasia gwauna fa uo
ne kera saea ana Olif, ne bobola fainia te
kilomita fasia 'i Jerusalem.
13 Ma kada kera dao na 'i Jerusalem,
kera ka ra 'uria na mae lume ne kera to
ana 'i langi. Ma satana wane nai ki ne: sa
Pita, sa Jon, sa Jemes, sa Andru, sa Filip, sa
Tomas, sa Batolomiu, sa Matiu, sa Jemes
na wele sa Alfeas, sa Simon ta wane ana
wane be kera doria tarilana wane Rom
ki fasia 'i Israel, ma sa Jiudas na wele sa
Jemes.
14 Ma kera 'idufa oku 'urinai sulia te
manatae wane fuana folae fainia tani
keni laugo, ma ni Mary na gaa sa Jesus,
fainia na wanefuta sa Jesus ki.
15 Ma ana te kada kera oku senai, te
telenge ma ro akwala wane famamana ki
ne kera oku mai. Ma sa Pita tae uu ka fata
'uri fuada,
16-17 "Wane kwaimani nau ki 'ae, na
Kekedee Abu sulia sa Jiudas fuli mamana
na, sulia na Anoeru Abu be fata ana
sa Deved sulia sa Jiudas. Sa Jesus be
filia laugo sa Jiudas fua nia ta te wane
akulu fuana sasilana na raoe ne fuana
lifurongolae, boroi ma sa Jiudas be talaia
mai wane ki fua daulana sa Jesus."
18 ('Urinai sa Jiudas ka ngalia malefo be
kera foli nia ana fua nia ka 'olomaelana
sa Jesus, ma ka folia ana na lifu gano. Ma
laona gano nai, nia 'e 'asia, ma na guina
ka foga, ma na guina ka busu tafa na 'i
maa.
19 Ma na wane ne kera to 'i Jerusalem,
kera rongoa ru ne fuli fuana sa Jiudas, ma
kera ka saea na gano nai ana fatae kera
"Akeldama." Ma fadalana na fatae nai ne
na "Gano Ana 'Abu.")
20 Ma sa Pita ka fata lau 'uri, "Ru ne
fuli dia be kera kedea laona buko Psalm
ki nia 'uri, 'Na lume nia ka gwau, ma nao
ta wane si to laona.'✡ Ma te kekedee laugo
be nia 'uri, 'Nia lea fuana ta wane lau ne
kai talana fua kai ngalia raoe be nia.'✡
21-22 "Nia 'e lea fuana kulu kai filia lau ta
wane fua kai rao oku fai kalu na lifurongo
ki fuana fatae sulia tataelana na 'Aofia sa
Jesus fasia maea. Na wane ne kulu kai
filia, nia ta wane ana fikute wane be kera
leka oku fai kulu ana kada be sa Jesus nia
to 'ua fai kulu, safali mai ana kada be sa
Jon siuabua sa Jesus, leka mai ka dao ana
fa dangi be God ngalia na sa Jesus fasi
kulu 'uria 'i langi."
23 Ma kera ka filia ro wane ki. Ma
satana ta wane ne sa Josef, ne kera saea
ana sa Basabas, ma kera ka saea laugo
ana sa Justus. Ma satana ruana wane ne
sa Mataeas.
24 'Urinai kera foa kera ka 'uri, "'Aofia
'ae, 'oe ne 'oe saitamana manatana wane
ki tafau. Aia, 'oko fatainia mai fua malu
ana kada ne sa ti ana ro wane ne ki ne 'oe
filia,
25 fua kai ngalia raoe ne ana lifurongo-
lae be sa Jiudas lukasia ma ka leka na 'ana
'uria kula ne bobola fua nia kai to ana."
26 Ma burina ne kera foa tafau, kera ka
saketo ana ru dia daisi, fua kera ka dao
to'ona sa ti ana ro wane ne ki ne God
filia, ma kera ka filia sa Mataeas fua ka
rao fainia akwala ma te wane ni lifurongo
nai.

2

Daolana mai na Anoeru Abu

1 Ma na fa dangi baita Jiu ki ne kera
saea ana Pentekos* nia dao na mai, ma
na wane ne kera famamana ki, kera oku
ana te kula laona fere baita 'i Jerusalem.
2 Tona boroi ma te lingeru dia na
kuburu baita, nia dao mai fasia 'i langi,
ma ka talofia na lume ne kera to ana.
3 Ma kera ka ada to'ona na ru dia
meamea ere ki, ma na ru nai ka takalo
ma ka dau fafona wane ki tafau ne kera
to senai.
4 Ma na Anoeru Abu ka sura ada tafau,
ma kera ka etangia fatae ana fatae 'e'ete
ki, dia ne Anoeru Abu fafata kera ana.
5 Ma ana kada nai, na wane Jiu ki ne
kera fosia God, kera to laugo 'i Jerusalem.
Kera leka mai fasia na mae fere 'e'ete
baita ki laona molagali.

✡ **1:20** Psalm 69:25 ✡ **1:20** Psalm 109:8 * **2:1** *Pentekos:* Ada to'ona ana Diksonari

6 Ma kada kera rongoa na lingeru nai,
wane 'oro ki kera oku. Ma kera ka kwele
'asiana, sulia ne wane famamana ki, kera
fata ana fatae kera ki tafau.
7 Ma sulia kera kwele 'asiana, kera ka
fata 'uri fuada talada, “Na wane ne kera
fata 'uri ki, kera wane 'i Galili ki tafau go.
8 Ma 'uta ne kalu rongo kera fata na ana
fatae kalu ki?
9 Sulia kalu leka mai fasia fere 'i Pa-
tia, ma 'i Media, ma 'i Elam, ma 'i
Mesopotemia, ma 'i Jiudea, ma 'i Kapa-
dosia, ma 'i Pontus, ma 'i Esia†,
10 ma fasia 'i Frigia, ma 'i Pamfilia, ma
'i Ijip, ma fasia fere ki 'i Libia karangia 'i
Saerin, ma tani wane kalu leka mai fasia
'i Rom. (Aia, ma tani ai amalu kera wane
Jiu ki, ma tani ai amalu lau kera fi ru go
mai 'i Jiu 'i buri.)
11 Ma tani wane kera leka mai fasia
'i Krit, ma fasia 'i Arabia, ma kulu ka
rongoa wane ne ki kera fata sulia na ru
ni kwelelae ana ki ne God nia sasia, ma
kulu ka rongo saitamana fatae kera ki ne
fatae mamana kia go talaka!”
12 Kera ka kwele 'asiana, ma kera ula-
fusia na ru ne kera ada to'ona. Ma kera
ka ledi kera talada kera ka 'uri, “Te na ne
'uri?”
13 Ma tani wane ada ka fata 'onionga
ana kera ka 'uri, “Alamia kera ku baita
ana waeni 'oto ne, ma gwauda ka garo.”

Na fatalolae sa Pita

14 Sui sa Pita ka uu fainia akwala ma
te wane ni lifurongo nai ki, ma ka fata
baita fuana okue nai ka 'uri, “Mulu na
sasiku wane Jiu ki, ma mulu wane ki
tafau ne mulu to 'i Jerusalem, mulu kai
fafurongo basi mai fuaku, fua nau ku
farongo kamulu ana fadalana ru ne.
15 Na wane ne ki nao kera si oewanea
lau ana kufilana waeni ne, dia ne mulu
manata to'ona. Sulia nia fi dao go ana
sikwana kada sato 'i 'ofodangi.
16 Aia, ma na ru ne be sa Joel na profet
'e fata 'ua na mai sulia be 'uri,
17 ‘God ka fata 'uri,
Ana maedangi 'isi ki, nau kai kwate
dangalu ana na Anoeru Abu nau
fuana wane nau ki tafau.
Ma na wele fi baita kamulu ki, ma na sari
kamulu ki, kera kai farongo ana
fatalaku.
Ma na wele fi baita kamulu ki kera kai
ada to'ona na fataie ki, ma na wane
ngwaro kamulu ki kera kai ada
to'ona ru ki ana maleu bolee kera
ki.
18 Ana kada nai ki, nau kai kwatea laugo
na Anoeru Abu nau fuana wane ma
keni nau ki ne kera rao 'o'oni ma
kera ka famamana, fua kera laugo
kai farongo ana fatalaku.
19 Ma nau kai fulia na ru ni kwelelae
ana ki laona mamanga 'i langi, ma
nau ku sasia fanadae ki 'i ano laona
molagali.
Laona molagali na wane ki kera kai ada
to'ona ne na wane ki kera kai mae,
ma na ere, ma na sasu ki.
20 Ma 'i langi na wane ki kera kai ada
to'ona na sato kai rodoa, ma na
madame kai meo dia ta 'abu.
'Urinai ka sui fa dangi 'initoa nai fi dao
mai, ne God kai ketoa na wane ki
tafau.
21 Sa ti boroi 'ana ne gani 'uria
kwai'adomilae ana 'Aofia, nia kai
famauria.’ ”✡
22 Ma sa Pita ka fata lau 'uri, “Mulu
wane Israel ki, mulu kai fafurongoa na
fatae ne ki! Sa Jesus wane fasia 'i Nasaret,
nia na wane ne God odua mai. God ka
fatainia fua mulu ana fanadae, ma na ru
ni kwelelae ana ki ne nia sasia mai ania sa
Jesus. Mulu talamulu kai saitamana tafau
ru ne ki ne fuli 'i safitamulu.
23 Aia, ma God ka saitamana, ma nia ka
naia na sa Jiudas ne kai kwatea sa Jesus
fua mulu, ma mulu ka saungia, sulia mulu
alamatainia fuana wane ne nao lau Jiu ki,
kera ka foto'ia ana 'airarafolo.
24 Boroi ma God 'e taea lau fasia maea,
ma ka lugea fasia nikilalae ana maea,
sulia nia 'afitai fuana maea ka dau sulia
sa Jesus.
25 'I nao mai sa Deved be fata 'uri suli
nia,
‘Nau ku ada to'ona God ana kada ki tafau
ne nia to fai nau, ma nao nau si
mau, sulia nia to karangi aku.
26 Ma sulia ru ne, nau ku eele 'asiana, ma
na fatalaku ka fungu ana eelelae.

† **2:9** *Esia:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **2:21** Joel 2:28-32

Nau kai fito'ona God,
27 sulia nao 'oe si alamatai nau 'uria na
kula ana maea, ma nao 'oe si ala'ani nau,
na Wane Abu 'oe ka fura laona kilu gwau.
28 Ma 'oe fatainia fuaku ne nau kai mauri
lau.
Ma ana tolamu fai nau, 'oe kai fafungu
nau ana eelea.' ”✡
29 Ma sa Pita nia fata nonira'a lau ka
'uri, “Wane kwaimani nau ki 'ae, nau ku
fata madakwa fua mulu sulia na koko kia
sa Deved na kingi. Nia mae, ma kera ka
faitolia na. Ma na kilu gwau nia ka to
karangi kulu ga 'ana 'i seki ta'ena.
30 Sa Deved nao si fata lau sulia nia
talana kada nia saea ru ne. Nia ta profet,
ma nia ka saitamana ga 'ana na fata
alangaie God fuana. God fata alangai kai
alua ta wane ana kwalafa sa Deved na
kingi, nia kai gwaungai dia nia.
31 Sa Deved ka ada to'ona tafau na te ne
God kai sasia, ma sa Deved ka fata sulia
na tataelana na Christ, na wane filia God
fasia na maea. God nao si lukasia laona
kula ni maee, ma na nonina nao si fura.
32 Sa Jesus be, God taea fasia na maea,
ma kalu tafau go ne kalu ada to'ona, ma
kalu ka fata famamana 'urinai sulia.
33 God nia fa'initoa sa Jesus ana fagou-
rulana fua nia ka gwaungai fainia, ma
God ka kwatea na Anoeru Abu fuana, dia
be nia eta fata ana. Aia, ma na ru ne mulu
ada to'ona, ma mulu ka rongoa ta'ena na
ne sa Jesus kwate dangalu mai ana na
Anoeru Abu fua malu.
34 Sulia nao lau sa Deved ne ra 'uria 'i
langi. Boroi ma sa Deved fata lalau 'uri,
'God nia fata 'uri fuana 'Aofia nau:
'Oe gouru 'i bali 'o'olo aku, ma 'oe gwaun-
gai fai nau,
35 makwalia kada nau kai alua malimae
'oe ki farana gwaungaie 'oe.'✡
36 “Nia ne kamulu, wane Israel ki, nau
ku doria mulu kai saitamana lea ana
sa Jesus ne nau ku fata sulia, be mulu
foto'ia ana 'airarafolo, ma God ka alua
sa Jesus fua famaurilana wane ki ma ka
gwaungai!”
37 Ma ana kada ne wane ki kera rongoa
ru nai, manatada ka ngwatautau 'asiana.
Ma kera ka fata 'uri fuana sa Pita fainia
na wane ni lifurongo ki, “Wane kwaimani
nau ki 'ae, te ne kalu kai sasi fua God ka
manataluge amalu?”

38 Sa Pita olisida ka 'uri, “Kamulu tafau,
mulu kari abulo fasia ta'alae kamulu ki,
ma kalu kai siuabu kamulu, sulia mulu
famamana sa Jesus Christ fua God ka
manataluge ana ta'alae kamulu ki, ma
God kai kwatea na Anoeru Abu nia fua
mulu.
39 God kia nia eta fatae kai kwatea na
Anoeru Abu fuana wane ne nia rii 'urida
fuana talana. Na eta fatalae ne nia 'afuta
mulu na fainia wele kamulu, ma na wane
ne kera to tau ki laugo.”

40 Sa Pita ka saea na ru ne ki fuada,
ka raduda ka 'uri, “Mulu kai ada lea suli
kamulu talamulu fasia na kwaekwaee ne
kai leka mai fuana wane ta'a ki!”
41 Ma na wane 'oro ki, kera ka fama-
mana fatalana, ma kera ka siuabu. Ma
ana fa dangi nai, bobola fainia olu to'oni
wane ki ne kera ru lau mai laona fikute
wane famamana nai.
42 Ma ana maedangi ki tafau, kera
fafurongoa na famanatae lifurongo ki, ma
kera 'idufa to oku, ma kera ka fanga
kwaimani, ma kera ka foa oku.

43 Ma na lifurongo ki, kera fulia ru
fanadae 'oro ki ma na ru ni kwelelae ana
ki, ma na wane ki tafau kera ka kwele.
44 Ma na wane ne kera famamana
sa Jesus ki, kera ka 'ado fainia okue
kwaimani, ma kera ka tolingia safitada
kwailiu toorue kera ki.
45 Ma tani kada kera ka 'oifoli laugo ana
na alurue kera ki, ma na ano kera ki, ma
kera ka tolingia malefo kera ngalia ki safi-
tada kwailiu, ka bobola fainia kwaidorie
te te wanea adalu ne doria.
46 Ma kera ka oku ana maedangi ki
tafau laona fa labu ana Beu Abu God. Ma
kera ka fanga oku kwaimani laona lume
kera ki, ma kada kera oku 'urinai, kera ka
eele 'asiana fainia na gwarimabelae laona
maurilada.
47 Ma kera ka tangoa God, ma na wane
ki tafau 'i Jerusalem ka eele faida. Ma ana
maedangi ki tafau, na 'Aofia ka famauria
tani wane lau, ma kera ka ru mai laona
fikute wane famamana ne.

✡ **2:28** Psalm 16:8-11 ✡ **2:35** Psalm 110:1

3

Sa Pita fai sa Jon keroa gura na wane 'aena mae

1 Ana te maedangi, sa Pita ma sa Jon, keroa leka 'uria Beu Abu God ana oluna kada sato saulafi, sulia kada sato nai, kada Jiu ki fua folae.

2 Ana maedangi ki tafau, wane ki kera 'idufa ngalia mai te wane 'aena mae safali mai ana kada ana futalana. Ma kera ka alua mana tafa ana Beu Abu God. (Na tafa nai, kera saea ana "Mae Tafa Kwanga.") Ana maedangi ki tafau, nia to senai, fua ka gani malefo ana wane ne kera ru kau laona Beu Abu God.

3 Ma kada nia ada to'ona sa Pita fainia sa Jon keroa ru kau, nia ka gani keroa fua keroa ka kwatea ta ru fuana.

4 Ma keroa ka bubu tete fuana, ma sa Pita ka fata 'uri fuana, "Ada mai fuamaro."

5 Ma nia ka bubungi keroa, ka manata 'ana fua keroa ka kwatea ta ru fuana.

6 Ma sa Pita ka fata 'uri fuana, "Nao nau si to go ana ta malefo. Boroi ma nau kwate fuamu na ru ne nau ku to ana. Nau ku saea fuamu, ana satana sa Jesus Christ wane 'i Nasaret 'oe tatae, ma 'oko fali."

7 Go sa Pita ka dau ana 'aba 'o'olo nia, ma ka taea. Ma 'ali'ali go 'aena tafau ka nikila na,

8 ma nia ka lofo, ma ka uu ana ro 'aena ki, ma nia ka fi safali ka fali kwailiu. Ma nia ka ru kau fai keroa 'uria laona fa labu ana Beu Abu God, ka fali, ma ka ngwae sakasaka ma ka tangoa God.

9 Ma kada wane nai ki, kera ada to'ona nia fali, ma ka fata lea ana God,

10 kera ada saitamana ne nia na wane gani be leka ru kai to mana tafa ana Beu Abu God. Ma kera ka kwele 'asiana ana ru ne fuli fuana wane nai.

Fata sa Pita saea laona Beu Abu God

11 Kada nai, wane ne ka dau ngasi na ana sa Pita fai sa Jon, na wane 'oro ki kera ka kwele 'asiana, ma kera ka lae 'ali'ali siada laona kula ana Beu Abu God ne kera saea ana "Taofa sa Solomon."

12 Kada sa Pita ada to'ona na wane nai ki, nia ka fata 'uri fuada, "Mulu wane Israel ki, 'uta ne mulu ka kwele ana ru ne, ma mulu ka bubungi karo na 'amulu 'uri? Alami kamulu kwaisae na nikilalae karo talamaro, ma na tolae abu karo ne karo gura ana na wane ne ma nia ka fali?

13 God ne sa Abraham, sa Aesak, ma sa Jakob kera fosia, God be koko kia ki, nia tala fa'initoa na wane rao nia sa Jesus. Boroi ma mulu ka kwatea lalau sa Jesus fuana fanaonao ki. Ma kada sa Paelat nia ketoa, kamulu noni'ela 'ani nia, ma mulu ka fata falia 'asiana kada be sa Paelat saea fua lugelana.

14 Sa Jesus na wane abu, ma ka 'o'olo be God filia fuana famaurilana wane nia ki, boroi ma mulu noni'ela ana, ma mulu ka 'ingoa lalau sa Paelat fua lugelana wane ne sauwanee.

15 Ma mulu ka saungia sa Jesus na safalie ana maurie. Boroi ma God ka taea fasia na maea, ma karo ka ada to'ona mamanalana ru ne.

16 Mulu ada to'ona na wane ne, ma mulu ka ada saitamana. Nia famamana na nikilalae sa Jesus ne ka famauria. Fitoe ana sa Jesus ne kwate wane ne ka 'akwa ne mulu ka ada to'ona tafau na.

17 "'Urinai wanefuta nau ki 'ae, nau ku saitamana kamulu fainia fanaonao ki mulu sasi 'urinai ana sa Jesus, sulia mulu ulafusi ru.

18 Boroi ma God saea na mai 'ua 'i nao ana na profet ki fua na wane filia nia kai nonifi. Ma nia 'urinai fua ka famamana na fatalana God.

19 'Urinai mulu kai kari abulo na, ma mulu ka abulo 'uria God, fua nia ka manatalugea abulo ta'alae kamulu ki, ma fua God ka faeelea na maurilamulu,

20 ma nia ka kwatea mai sa Jesus Christ wane be nia filia na fua mulu.

21 Nia to mai 'ana 'i langi leka ka dao ana kada God kai fafalua ru ki tafau, dia be nia saea mai 'ua na ana profet abu nia ki.

22 Sulia sa Moses fata sulia na 'Aofia ka 'uri, 'God kamulu kai kwatea kau te profet siamulu, dia laugo ne nia eresi nau mai. Nia ta wane amulu wane Jiu ki. Mulu kai rosulia na te ki ne nia saea fua mulu.

23 Sa ti boroi 'ana ne nao si rosulia na te ne na profet nai saea, God kai efoa nia ka to 'e'ete fasia wane nia ki ma ka saungia.'✡

24 Sa Samuel, ma na profet ki tafau ne kera leka mai 'i buri, kera to ana na

✡ **3:23** Diutronomi 18:15, 18

farongoe ne fasia God, kera ka 'ainitaloa
laugo 'ana te ne nia fuli na ana kada ne.
25 Na fata alangaie God ki fua mulu nia
dao mai ana na profet nia ki. Ma mulu
'ado laugo ana fainia na koko kamulu
ki ana alangaie God fuada, dia nia saea
fuana sa Abraham ka 'uri, ‘Nau kai falea
wane ki tafau laona molagali, sulia na
wane ne nia futa olitamu.’✡
26 Nia ne, God ka filia mai ma ka kwatea
mai na wane rao nia sa Jesus siamulu, fua
nia ka falea kamulu, ana kada mulu kari
abulo fasia ta'alae kamulu ki.”

4

Kera ketoa sa Pita fai sa Jon

1 Ana kada sa Pita fainia sa Jon keroa
faorai 'ua ga 'ada fua tooa ki, tani fataabu,
ma tani Sadusi, ma na fanaonao ana wane
ne kera folo 'usia Beu Abu God, kera dao
mai siada.
2 Kera guisasu, sulia na ro lifurongo ne
ki keroa famanata wane ki ne sa Jesus nia
tatae na fasia maea, ma ka fatainia ne na
wane ne kera mae ki boroi kera kai tatae
laugo fasia maea.
3 Nia ne kwatea kera ka dauda, ma kera
ka aluda laona beu ni kanie, ma keroa ka
to senai makwalia ruana maedangi, sulia
nia saulafi na.
4 Ma wane 'oro ne kera rongoa fatae
keroa ki, kera ka famamana. Ma na wane
ne kera famamana na farongoe lea kada
nai, nia bobola fainia lima to'oni wane
ki.*
5 Ana maedangi 'i buri, wane fanaonao
Jiu ki, ma wane famanata ana taki ki, kera
oku 'i Jerusalem. Kera na fikute wane
lokoeru.
6 Kera oku fainia sa Anas na 'inita
fataabu, ma sa Kaeafas, sa Jon, sa Alek-
sanda fainia tani wane lau ana kwalafa
ana 'inita fataabu.
7 Sui kera ka fauua sa Pita fainia sa Jon
'i naofada tafau, ma kera ka ledida ka 'uri,
“Kamoro gura 'uta ana na wane 'aena 'e
mae ne? Na mamanae te ne kamoro too
ana, ma na nikilalae ana sa ti ne kamoro
gura ana?”
8 Ma na Anoeru Abu ka sura ana sa Pita
ma nia ka fata 'uri fuada, “Kamulu wane
fanaonao ki, ma na wane gwaungai ki,
9 mulu ledi karo ta'ena sulia na ru lea
ne karo sasia fuana wane 'aena 'e mae,
ma te ne kwate nia ka lea.
10 Karo dori kamulu fainia wane ki
tafau 'i Israel mulu ka saitamana ru ne,
na wane ne mulu ada to'ona, nia 'akwa,
ma ka uu na fai kamulu, nia 'akwa
ana na nikilalae sa Jesus Christ na wane
fasia 'i Nasaret be kamulu saungia ana
'airarafolo ma God ka taea fasia na maea.
11 Na Kekedee Abu be fata sulia sa Jesus
ka 'uri,
‘Nia na fau ne mulu na wane saungai
lume ki, mulu noni'ela ana.
Nia ne na fau ne talingai ka liufia na fau
ki tafau ana 'odoe.’
12 Taifilia nia go ne saitamana ka famau-
ria wane ki, nao na ta wane lau laona
molagali, ne God kwatea fua ka famauri
kia.”
13 Ma fikute wane lokoeru, kera ka
kwele 'asiana ana sa Pita ma sa Jon, sulia
nao keroa si mau ana fata nonira'alae.
Ma kera ka kwele laugo ana saitamarue
keroa, ro wane ne ki nao keroa si susuli
ru go. Ma kera saitamana keroa ro wane
dee ie ki go. Ma kera ka saitamana ne
keroa ro wane be liu oku laugo fainia sa
Jesus.
14 Ma kera ka ulafusia na saelana lau ta
ru, sulia na wane be keroa gura nia uu
laugo fai kera.
15 'Urinai ne kera ka kwatea sa Pita, ma
sa Jon, fainia na wane nai, kera ka ru kau
'i maa fasia kula ni okulae nai. Sui, kera
fata basi 'ada sulia te ne kera kai sasia ana
sa Pita ma sa Jon.
16 Ma kera ka fata 'uri, “Te ne kulu
kai sasia ana ro wane ne ki? Sulia na
wane ki tafau ne kera to 'i Jerusalem, kera
saitamana tafau go na fanadae ne keroa
sasia, ma nao kulu si bobola fua tofelana.
17 Boroi ma fua ru ne ka nao si talo
fuana tani wane lau, kulu saea fuada nao
keroa si fata lau sulia sa Jesus fuana tani
wane lau.”
18 Sui kera ka saeda lau mai 'uria sa Pita
ma sa Jon, kera ka fata talingai 'uri fuada,

✡ **3:25** Jenesis 22:18 * **4:4** Lima to'oni wane ne kera nao si tomainia go keni fainia na wele ki ne kera famamana laugo na farongoe lea.

"Nao kamoro si fata lau ana ma nao moro si famanata na sulia sa Jesus."
19 Ma sa Pita fainia sa Jon keroa olisida ka 'uri, "Kamulu manata basi, na te ne 'o'olo maana God, na rolae suli kamulu, naoma rolae sulia God?
20 Nao karo si mango na fasia fatae sulia te ne karo tala ada to'ona, ma karo ka rongoa."
21 Ma na fikute wane lokoeru, kera ka fata nikila lau fuada. Sui kera ka lugeda, fasi wane ki ka fualida fafia kwae ladaro, sulia wane ki tafau, kera tangoa God fafia te ne keroa fulia.
22 Sulia wane ki saitamana taifilia God go ne ka gura wane ne matai na sulia fai akwala fangali ma ka tarenga ana maurilana.

Wane famamana ki kera foa 'uria non-ira'alae

23 Kada kera alamatainia fua keroa ka leka na 'ada sa Pita ma sa Jon, ka oli lau siana fikute wane keroa, ma keroa farongoda ana ru ne fataabu baita ki ma wane fanaonao ki kera saea.
24 Ana kada kera rongoa, kera ka fosia God kera ka 'uri, "God 'initoa 'ae, 'oe ne saungainia na mamanga, na molagali, na asi, ma na ru mauri ki tafau 'i seki.
25 Ma 'oe kwatea na Anoeru Abu 'oe fuana koko kalu sa Deved na wane rao 'oe, fua ka fata 'uri,
'Na wane ne nao lau Jiu ki, kera guisasu fuaku, ma kera ka tatae suali nau sulia manatae wane oewanea kera ki.
26 Na kingi ki kera sasi akau 'ada talada ma na wane 'initoa ki kera ka oku fua firue fainia God ma Christ na wane filia nia.'✡
27 "Sulia ru ne fuli kada sa Herod Antipas ma sa Pontias Paelat, keroa oku laona fere nai fainia wane ne nao lau Jiu ki ma na wane Israel ki laugo. Kera oku fuana ketolana sa Jesus, na wane rao abu 'oe ne 'oe filia na.
28 Kera oku fuana famamanalana ma sasilana na ru ki tafau, dia be 'oe naia na mai, sulia ana nikilalae 'oe, ma na kwaidoria 'oe fua ka fuli 'urinai.
29 Ma ana kada ne God 'ae, 'oe ada to'ona basi fatae talingai kera ki, ma 'oe kwatea mai na nikilalae 'oe fua malu na wane rao 'oe ki, fua kalu fata nonira'a ana fatalamu.
30 'Oe fatainia mai nikilalae ma 'oe gura wane ki, fua kera ka ada to'ona fulilana ru fanadae ki, ma na ru ni kwelea ki, ana satana wane rao abu 'oe sa Jesus."
31 Ma ana kada kera foa ka sui go, kula ne kera oku ana ka gelogelo na. Ma na Anoeru Abu ka sura adalu tafau, ma kera ka fata nonira'a na ana fatalana God.

Kera tolingia na toorue kera ki

32 Ma wane ki ne kera famamana, kera oku ana te manatae wane. Ma nao ta wane si to ana ta ru ne nia kai saea ana ru nia talana, boroi ma kera tolingia 'i safitada na ru kera ki tafau.
33 Ma na lifurongo ki ka 'ainitaloa non-ira'a sulia tataelana na 'Aofia sa Jesus fasia na maea, ma God ka falea kera tafau.
34 Ma nao ta wane laona fikute wane ana tooa kera ne ka bobo 'uria ta ru, sulia tani kada ne kera bobo, tani wane ada ne kera to ana gano naoma ta lume, kera ka 'oifoli 'anida. Sui kera ka ngalia mai malefo nai ki,
35 kera ka kwatea fuana lifurongo ki, kera ngalia, kera ka tolingia fuada tafau sulia bobolae kera ki.
36 Ma sa Josef te wane ana kwalafa sa Lifae be futa 'i Saeprus be lifurongo ki kera saea ana sa Banabas (fadalana ne Wane ana Kwairadui),
37 nia 'e 'oifoli ana te lifu gano nia, ka ngalia malefo nai, ka kwatea fuana lifurongo ki.

5

Sa Ananaeas fainia 'afe nia ni Safaera

1 Boroi ma te wane ne satana sa Ananaeas, fainia 'afe nia ni Safaera, keroa to laugo fainia na fikute wane famamana nai. Ma keroa ka 'oifoli laugo ana ta bali ana gano keroa.
2 Ma sa Ananaeas ka alua ta bali ana malefo nai fuada, ka ngalia go mai 'ana ta bali ana malefo nai ka kwatea fuana lifurongo ki, ma nia ka saea nia tafau na nai. Ma na 'afe nia boroi ka ala laugo fafia sukee nai.
3 'Urinai sa Pita ka ledi 'uri ana, "Ananaeas 'ae, 'uta ne 'oe alamatainia sa

✡ **4:26** Psalm 2:1-2

Saetan ka talai 'oe, ma ka sasia 'oko sukea
na Anoeru Abu ana agwatailana ta bali
ana malefo be kamoro ngalia?
4 'I naona ne 'oe foli ana na gano be, nia
ne ru 'oe. Ma burina 'oe foli ana, malefo
'oe ngalia 'uria ru nena, 'oe ne 'oe baita
fuana, ma 'oe saitamana sasia 'amu ana
ta ru sulia na kwaidoria 'oe. 'Uta ne 'oe
manata 'urinai laona manatalamu? Nao
'oe si sukea go wane ki, 'oe sukea lalau
God!"
5 Kada sa Ananaeas nia rongoa na ru
nai, nia ka 'asi 'i ano, ma ka mae na. Ma
na wane ne kera rongoa ru nai, kera mau
'asiana.
6 Ma tani wele fi baita ki kera ru mai,
kera ka 'afua nonina. Ma kera ka ngalia 'i
maa, ma kera ka faitoli na ana.
7 Bobola fainia ta olu kada sato 'i bu-
rina, na 'afe nia ka ru mai laona lume ana
kula ne sa Pita nia to ana, ma nao nia si
saitamana laugo ana te ne fuli fuana arai
nia.
8 Ma sa Pita ka ledi 'uri ana, "Farongo
nau basi mai, 'uri ma na malefo be tafau
na ne arai 'oe fai 'oe moro ngalia 'uria na
gano be kamoro 'oifoli ana?"
Ma nia olisia ka 'uri, "Iu, nia tafau na
be."
9 Go sa Pita ka ledi lau 'uri ana, "'Uta ne
arai 'oe fai 'oe, moro ka sukea na Anoeru
Abu God, ma kamoro kwaisae nia si keto
kamoro go? Na wane be kera faitolia na
arai 'oe, kera uu ga 'ada 'i 'aena mae ana
kada ne. Ma kera kai ngali 'oe laugo fua
kera ka faitoli amu."
10 Ma 'urinai go ni Safaera ka 'asia laugo
'i ano maana 'aena sa Pita, ma ka mae na.
Ma na wele fi baita be ki kera ru mai, ma
kera ka ada to'ona ne nia mae na, kera
ka ngalia 'i maa, ma kera ka leka faitolia
laugo ninimana arai nia.
11 Na wane famamana ki, ma wane ki
tafau laugo ne kera rongoa ru nai, kera
mau 'asiana.

Ru fanadae ki

12 Na lifurongo ki, kera fulia ru 'oro ni
kwelelae ana ma na fanadae ki safitana
na wane ki. Ma wane famamana ki tafau,
kera oku laona Beu Abu God ana kula ne
kera saea ana Taofa sa Solomon.
13 Ma ta wane ne nao si famamana, nao
nia si nonira'a fuana ka oku faida, sui
boroi 'ana wane ki ka tangoa na wane
famamana ki ma ka saea kera lea.
14 Boroi ma wane 'oro ki, ma keni 'oro ki
laugo, kera famamana na 'Aofia, ma kera
ka oku laugo laona fikute wane nai.
15 Ma sulia ru ne lifurongo ki kera
fulida, na wane senai ki kera ngalia wane
matai ki, ma kera ka aluda sulia na taale
fafona 'ifitai kera ki, fua kada sa Pita nia
liu, na nununa boroi ka liu fafida, ma kera
ka 'akwa.
16 Ma na wane 'oro ki kera leka mai
fasia na fere ki kalia 'i Jerusalem, kera
ngalia mai wane kera ki ne kera matai
fainia wane ne anoeru ta'a ki fafida, ma
na lifurongo ki kera ka gurada, ma kera
tafau kera ka 'akwa laugo.

Kera famalagaigaia na lifurongo ki

17 Ma na 'inita fataabu, fainia wane nia
ki ne kera to laona fikute wane Sadusi ki,
kera kwaifi 'asiana fuana lifurongo ki.
18 Ma kera dauda, kera ka aluda laona
beu ni kanie.
19 Boroi ma ana fa rodo nai, na 'ainsel
God dao mai, ma ka 'ifingia mae ki ana
beu ni kanie nai, ka talaida 'i maa, ma ka
fata 'uri fuada,
20 "Mulu leka, mulu ka uu laona Beu
Abu God, mulu ka farongoa wane ki sulia
na maurie falu ne."
21 Na lifurongo ki kera ka rosulia na
'ainsel nai, ma 'i 'ofodangi makalokalo,
kera ka leka na laona Beu Abu God, ma
kera ka safali na ana famanatalae.
Na 'inita fataabu fainia wane nia ki,
kera ka akwa mai 'uria na wane fanaonao
ana Jiu ki fua fikute wane lokoeru, fua
kera ka filoa na lifurongo ki. Ma kera ka
kwate fatae fuana wane ni omee ki, kera
ka talaia mai lifurongo ki fasia laona beu
ni kanie siada.
22 Boroi ma kada ne wane ni omee ki
kera dao kau, kera nao si ada to'ona na
ta te wane ana lifurongo ki laona beu ni
kanie. Ma kera oli kera ka farongoa wane
fanaonao ki kera ka 'uri,
23 "Kada kalu dao kau laona beu ni
kanie, kalu ada to'ona ne wane ni folo
ki kera bilaki ngasi 'asiana ana mole'ana
mae loko ki, ma kera ka folo ga 'ada
maana mae ki. Boroi ma kada kalu 'ifi,
kalu ka ada kau laona, nao kalu si ada

to'ona go to'ona ta te wane ana lifurongo ki."
24 Kada ne fataabu baita ki, ma na wane fanaonao ana na wane ni folo ki ana Beu Abu God, kera rongoa ru ne, kera ka filoda kwailiu 'uria te lau ne kai fuli.

25 'Urinai te wane 'e ru mai, ma ka fata 'uri fuada, "Mulu fafurongoa basi, na wane be mulu aluda laona beu ni kanie, kera uu na 'ada laona Beu Abu God, ma kera ka famanata na wane ki!"
26 Ma na wane gwaungai ana wane ni folo ki fainia na wane nia ki, kera leka, kera ka oli mai fainia na lifurongo ki. Kera nao si kwae laelae lau sulida fuana olilae mai, sulia kera mau ana wane ki, fasia kera ka 'ui fauda lalau.

27 Ma kada kera talaia mai na lifurongo ki, ma kera ka fauuda naofana na fikute wane lokoeru ne kera oku mai, na 'inita fataabu ka fata fuada ka 'uri,
28 "Kalu lui talingai ana nao kamulu si famanata lau ana sa Jesus. Boroi ma na famanatae kamulu talofia na laona fere 'i Jerusalem. Ma kamulu ka 'ui fafi kalu sae kalu lalau ne saungia sa Jesus ka mae!"
29 Sui sa Pita fainia lifurongo ki kera olisida kera ka 'uri, "Kalu rosulia God ma nao lau wane ki.
30 Ma burina ne mulu saungia sa Jesus ana na 'airarafolo ka mae, God be koko kia ki ne taea fasia maea.
31 Ma God taea nia ka gwaungai fainia fua nia ka kwaitalai ma ka famauri, ma ka kwatea kada fuana wane Israel ki, fua kera kai kari abulo, ma nia ka manatalugea ta'alae kera ki.
32 Kalu ada to'ona ru ne fuli fuana sa Jesus ki, ma kalu fainia na Anoeru Abu ka fata ana famamanalae sulia. God kwatea mai na Anoeru Abu fuana sa tifaida ne kera rosulia."

33 Ma kada ne wane laona fikute wane lokoeru kera rongoa ru ne, kera ka guisasu 'asiana, ma kera dori saungia lifurongo nai ki.
34 Boroi ma te wane ana fikute wane lokoeru nai, ma nia ta wane laugo ana fikute wane na Farasi ki ne satana sa Gamaliel, na wane famanata ana taki ki, ne wane ki kera fabaita ana, nia tatae ka saea kera ka olitainia basi 'ada na lifurongo ne ki 'i maa fua kada tu'u.

35 Sui, nia ka fata 'uri fuana wane fanaonao nai ki, "Kamulu wane Israel ki, mulu manata lea sulia na ru ne mulu sasia ana wane ne ki.
36 Sulia nao si tau go kau, sa Tedas leka mai ka saea nia ta wane 'inito, ma ka bobola fainia fai telenge wane ki ne kera leka sulia. Ma nao si tau go, wane ni omee Rom ki kera ka saungia, ma na fafurongo nia ki kera ka takalo tafau, ma na raoe be nia sasia ka sui laugo 'ana.
37 Sui burina, sa Jiudas na wane 'i Galili ka leka lau mai ana kada kera kedea satana wane ki tafau. Ma wane 'oro ki ne kera leka sulia ma kera ka fualia wane 'i Rom ki, boroi ma wane ni omee 'i Rom ki kera ka saungia laugo. Ma na fafurongo nia ki ka takalo laugo 'ada.
38 Ma sulia na ru ne fafurongo sa Jesus ki kera sasia, nau ku saea fua mulu, nao mulu si sasia ta ru ada. Mulu ala'anida kera ka leka kau 'ada ma mulu ka leka fasida. Dia na manatalae ma na raoe ne kera sasia ne ru go ana wane, nia kai funu laugo 'ana.
39 Ma dia nia leka mai fasia God, nia 'afitai fua mulu ka tatae sualida, ma mulu kai dao to'ona ne mulu firu fai God."
Ma na fikute wane lokoeru nai, kera ka rosulia fatalana sa Gamaliel.
40 Sui kera oli lau mai fainia na wane ni lifurongo ki, ma kera ka saea fuana wane ni folo ki ka namusida. Ma kera ka luida nao kera si fata lau sulia sa Jesus. Sui, kera ka lugeda.
41 Ma kada ne lifurongo ki kera leka na fasia fikute wane lokoeru nai, kera ka eele 'asiana, sulia God nia alafafida ne kera bobola fuana nonifilae sulia sa Jesus.
42 Ma ana maedangi ki tafau, na lifurongo ki kera leka 'i laona Beu Abu God, ma 'i laona lume wane ki, ma kera ka famanata, ma kera ka 'ainitalo ana Farongoe Lea ne sa Jesus nia na Christ, na wane filia God.

6

Fililana fiu wane fua 'adomilana lifurongo ki

1 Ma ana kada nai, wane ne kera famamana sa Jesus ki, kera 'oro na. Ma na 'ugalae ka tatae safitana Jiu ne kera fata ana na fatae Jiu fainia Jiu ne kera fata ana

fatae Grik. Tani ai ada ne kera fata ana fatae Grik, kera 'uga, sulia Jiu ne kera fata ana fatae Jiu nao kera si 'adomia go na gwa 'oru kera ki ne fata ana fatae Grik, ka bobola laugo fainia gwa 'oru Jiu ne kera fata ana fatae Jiu, ana na fanga ma na malefo ne kera tolingia ana maedangi ki tafau.

2 Ma na akwala ma ro lifurongo ne ki, kera ka akwa mai 'uria wane famamana ki tafau, kera ka fata 'uri, "Nao nia si lea ne kalu 'abero lau ana tolingilana malefo kulu ki, ma kalu ka manata buro na amalu ana fatalolana fatalana God.

3 Nia 'urinai wanefuta nau ki 'ae, mulu filia mai ta fiu wane lea safitamulu ne mulu saitamana na Anoeru Abu nia sura ada, ma kera ka saitamaru, fua kera ka ada sulia na raoe ne.

4 Ma kalu ka rao te bali na amalu ana folae ma na 'ainitalolae fatalana God."

5 Ma na wane nai ki, kera oku, kera eele kada kera rongoa ru nai, ma kera ka filia sa Stefen, wane ne Anoeru Abu talaia, ma na famamanae nia ka nikila. Ma kera ka filia laugo sa Filip, sa Prokorus, sa Nikano, sa Timon, sa Pamenas, ma sa Nikolaus na wane fasia 'i Antiok ne nia dau sulia famanatalae wane Jiu ki, boroi 'ana nia nao si futa lau mai ana ta wane Jiu.

6 Sui, na fikute wane famamana nai, kera talaia mai fiu wane nai ki siana na lifurongo ki, ma na lifurongo nai ki kera ka foa fai kera, ma kera ka alua 'abada fafia gwauda.

7 Ma na fatalana God ka talofia na 'i Jerusalem ma na wane famamana 'i Jerusalem ki, kera 'oro 'asiana mai, ma na fataabu 'oro ki laugo, kera ka famamana.

Na daulana sa Stefen

8 Sa Stefen na wane ne God falea, ma ka kwate nikilalae fuana sasilana fanadae 'oro ki ma na ru ni kwelelae ana ki 'i safitana wane ki.

9 Ma tani wane ne kera noni'ela ana sa Stefen, kera to laugo laona fikute wane kera saea ana "Na beu fuana folae 'ana wane kera to sakwadola ki." Tani wane ada kera Jiu ne leka mai fasia 'i Saerin, ma 'i Aleksandria. Kera fainia tani Jiu fasia lofaa 'i Silisia, ma 'i Esia ki, kera etangia olisusue fainia sa Stefen.

10 Ma na Anoeru Abu ka kwatea saitamarue fuana sa Stefen, fua kada nia fata ana, 'afitai ta wane ka olisia.

11 Sui kera ka foli agwa ana tani wane fua kera ka saea, "Kalu rongoa nia fata buri tolingai sa Moses fainia God."

12 'Urinai na wane ne ki kera ka suradua tooa ki, fainia fanaonao ki, ma na famanata ana taki ki, ma kera ka guisasu 'asiana, ma kera leka mai siana sa Stefen, ma kera ka daua, ma kera ka talaia mai siana na fikute wane lokoeru.

13 Sui kera ka akwa mai 'uria tani wane fua kera ka suke fafia. Kera fata 'uri, "Sulia maedangi ki, na wane ne nia fata buri tolingai ana Beu Abu God, fainia na taki sa Moses ki.

14 Kalu rongoa nia saea sa Jesus wane 'i Nasaret nia kai okosia na Beu Abu God, ma kai talana laugo na falafala kia ki ne sa Moses kwatea na fuaka."

15 Ma na wane ne kera to laona fikute wane lokoeru ne, kera ka alu maada ana sa Stefen, ma kera ka ada to'ona ne na maana 'e ngwasinasina ka dia na ta 'ainsel.

7

Sa Stefen susi nia naofana fikute wane lokoeru

1 'Urinai na 'inita fataabu ka ledia sa Stefen ma ka fata 'uri, "'Uri ma ru ne kera fai fafi 'oe ana ki, nia mamana ne?"

2 Sa Stefen olisida ka 'uri, "Wane kwaimani nau ki, ma maa nau ki 'ae, mulu fafurongo nau basi! God ne 'initoa ma ka nikila, nia fatai fuana koko kia sa Abraham kada nia to 'ua 'i Mesopotemia, sui nia fi leka to 'i Haran.

3 God fata 'uri fuana, '"Oe tatae fasia na fui wane 'oe, ma na fere 'oe, 'oko leka 'uria na gano ne nau ku saea 'oe kai leka 'uria.'✡

4 Sui nia ka leka fasia lofaa nia 'i Kaldia, ma ka leka to 'i Haran. Ma burina na maa sa Abraham nia mae, God ka sae nia ka 'idu mai 'uria na gano ne mulu to na ana 'i ta'ena, ne kera saea 'i nao ana 'i Kenan.

5 Aia, God nao si kwatea go ta bali ana gano ne fuana sa Abraham, ta bali tu'u boroi fua sae sa Abraham ka to ana 'e nao laugo. Boroi ma God nia eta fatae fua sa Abraham ne nia kai kwatea na gano

✡ **7:3** Jenesis 12:1

nai fua gano nia na 'ana, fainia na olitana kwalafa nia. Ma kada God nia eta fatae fuana, sa Abraham nao nia si to 'ua ana ta wele.

6 'I buri God ka fata 'uri fuana, ‘Na olitamu kai to ana gano ne nao lau gano kera, ma 'i senai kera kai rao 'o'oni. Ma na wane ki kera kai famalagaigaida sulia fai talanga fangali ki.

7 Boroi ma nau ku kwatea kwaekwaee fuana wane ne kera rao fuada ki. Ma 'i buri, na olitamu kera kai sakatafa mai fasia fere nai, ma kera kai fosi nau laona kula ne.’✡

8 “God eta fatae fuana sa Abraham ma ka saea fuana, dia na wane nia ki kera 'ole 'unge, kera alafafia na alangaie nia.✡ Nia ne sa Abraham ka 'ole 'unge ana sa Aesak, fiu maedangi ki 'i burina ne nia futa. 'Urinai laugo, sa Aesak ka 'ole 'unge ana wele nia sa Jakob, ma sa Jakob ka 'ole 'unge ana akwala ma ro wele nia ki ne kera na ne na koko kia ki.

9 “Sa Josef ne ta wane na ana akwala ma ro wele nai sa Jakob fafutada ki. Na saoana ki tafau lioda kwaifi fuana, ma kera ka foli ana fuana wane ne kera leka 'uria 'i Ijip ki, fua sae nia kai rao 'o'oni 'i senai. Boroi ma God nia to fainia,

10 ma ka tagi sulia laona 'afitaie nia ki. Kada sa Josef nia dao siana na kingi 'i Ijip, God kwatea na saitamarue fuana, ma ka kwai'adomi ana ne kwate ma na kingi ka doria, ma ka alu nia ka gwaungai ana tooa 'i Ijip, ma ka alua nia ka ada laugo sulia na toorue nia ki tafau.

11 Ma kada nai laugo ne na uni fioloe baita ka liu laona lofaa 'i Ijip ma 'i Kenan,* ne ka kwatea na 'afitaie baita fuana wane ki. Ma kada nai, nia 'afitai 'asiana fuana sa Jakob fainia wele nia ki ka dao to'ona ta fanga.

12 Nia ne kada sa Jakob rongoa ne na fanga 'e 'oro 'i Ijip, nia ka kwatea wele nia ki (ne koko kia ki), kera ka eta leka dao 'i senai.

13 'Urinai ana ruana kada ne kera leka lau mai, sa Josef ka fata madakwa 'ani nia fuana saoana ki ma kera fi ada saitamana. Ma na kingi boroi ka saitamana laugo fui wane sa Josef ne kera to 'i Kenan.

14 Ma sa Josef ka kwate fatae 'uria na maa nia sa Jakob, ma ka sae nia fai na kwalafa nia tafau kera ka leka mai 'uria 'i Ijip. Ma kera na fiu akwala ma lima wane ki.

15 Sa Jakob ka leka 'uria 'i Ijip fainia wele nia ki, ma kera ka to leka kera mae na 'i senai.

16 Kera ka ngalia nonida kera ka faitoli ada 'i Sekem fere laona lofaa 'i Kenan, na gano be sa Abraham folia fasia na kwalafa sa Hamor.

17 “Ma na kada karangi na fuana God ka famamana na fata alangaie ne nia sasia fuana sa Abraham, na wane kulu ki ne kera to 'i Ijip, kera 'oro 'asiana.

18 Ana kada nai, na kingi falu, ne nao si saitamana ta falafala sulia sa Josef, nia safali ka gwaungai ana 'i Ijip.

19 Nia ka sukeda na koko kia ki, ma ka famalagaigaida, ma ka fata totongai fuada, fua kera ka alua wele kera ki 'i maa, fua kera ka saungida.

20 Ma ana kada sa Moses nia futa mai ana, nia na wele sualana lea 'asiana. Ma gaa nia ka ada sulia go sulia olu madame ki laona lume nia.

21 Ma kada kera alua sa Moses 'i maa, na sari na kingi 'i Ijip ngalia, ka sangonia, ma ka ada sulia dia na 'ana wele nia.

22 Wane 'i Ijip ki kera famanata sa Moses ana ru 'oro ne wane saitamaru 'i Ijip ki kera saitamana. Ma nia ka baita na, ma nia ta wane talingai ana fatalana ma na abulolana.

23 “Ma kada sa Moses nia baita mai ka dao ana fai akwala fangali ki, nia manata 'uria kai dao siana wane nia ki ana kwalafa sa Israel.

24 Ma kada nia dao, nia ka ada to'ona te wane Jiu ne wane Ijip nia mala ta'a 'asiana ana. Ma nia leka kau ka 'adomia, ma ka duua ana saungilana wane Ijip nai.

25 Nia ka kwaisae na wane nia ki fulina kera ka saitamana ne God 'e filia nia fuana talailada fasia na famalagaigailada 'i Ijip, boroi ma na wane ki tafau nao kera si saitamana go.

26 Ma ana te maedangi lau, nia ada to'ona ro wane Jiu ki keroa firu, ma nia ka sasi 'uria kwatelana aroaroe safitadaro

✡ **7:7** Eksodas 3:12 ✡ **7:8** Jenesis 17:10-14 * **7:11** 'I Kenan na sataeru 'ua fuana lofaa 'i Israel. Ada to'ona laugo verse 4-5, ma 7.

ma nia ka fata 'uri, ‘Kamoro rongo basi,
kamoro na ro wane Israel ki go na.
Tala'ana nao moro si firu lau.’
27 Ma te wane ana keroa ne mala ta'a
ana tolana ka suia sa Moses, ka fata 'uri,
‘Sa ti ne alua 'oko gwaungai fuamaro, ma
'oe to ni wane kwaiketoi 'i safitamaro?
28 'Oe doria 'oe saungi nau laugo, dia be
'oe saungia na wane be 'i Ijip 'i roki?’
29 Kada sa Moses nia rongoa ru nai, nia
ka tafi fasia 'i Ijip, ma ka leka to na 'ana
'i Midia, ma nia ka arai na 'i senai, ma na
'afe nia ka fafuta ro welewane ki.
30 “Ma 'i burina ne sa Moses nia to na 'i
senai sulia fai akwala fangali ki, na 'ainsel
ka fatai fuana laona meamea ana ere ne
meafia na 'ai tu'u ne uu karangia toloa 'i
Saenae, 'i laona lofaa 'eke'eke ne nao si
bobola fuana ta wane ka to ana.
31 Sa Moses ka kwele 'asiana ana ru ne
nia ada to'ona, ma ka 'idu karangia kau
na 'ai nai, fua sae nia ka ada lea to'ona.
Boroi ma nia rongoa lalau lingena God
32 ne 'uri, ‘Nau na God koko 'oe ki, God
sa Abraham, sa Aesak, ma sa Jakob.’✡ Ma
sa Moses ka lelebe, ma ka noni'ela ada na
kau, sulia nia mau 'asiana.
33 Ma God ka fata 'uri fuana, ‘'Oe lugea
tae butu 'oe ki fasia 'aemu, sulia kula ne
'oe uu ana, nia na gano abu.
34 Nau ku ada to'ona na famalagaigaie
ta'a 'asiana ne kera sasi ana wane nau
ki ne kera to 'i Ijip, ma nau ku rongoa
lingena na angilae kera ki. Nia ne nau ku
koso mai fuana nau ku lafuda fasia. 'Oe
leka na kau 'i Ijip, sulia nau ku fili 'oe na.’
35 “Sa Moses na wane be wane Is-
rael ki kera noni'ela ana, ma kera ka
fata 'uri fuana, ‘Ti ne alua 'oe fua 'oko
gwaungai fafi kalu, ma 'oe uu fuana keto
lamalu?’ Nia be God ka kwatea mai fua
sae ka gwaungai, ma ka lugeda fainia
kwai'adomilae fasia na 'ainsel be nia fatai
fuana ana 'ai tu'u be na ere 'e meafia.
36 Ma sa Moses ka talaia wane Jiu ki
fasia 'i Ijip, ma ka fulia fanadae ki ma ru
ni kwelelae ana ki 'i Ijip, ma laona asi ne
kera saea ana ‘Asi Meo,’ ma 'i laona lofaa
'eke'eke sulia fai akwala fangali ki.
37 Sa Moses laugo be nia fata 'uri fuana
wane Israel ki, ‘God kai kwatea mai te
profet siamulu, dia ne nia odu nau mai
siamulu, ma nia ta wane ga 'ana, ana
wane kamulu ki.’✡
38 Ma sa Moses ka to fainia wane Israel
ana okue be laona lofaa 'eke'eke, nia ka
to fainia koko kia ki, ma fainia na 'ainsel
ne fata fainia 'i gwauna toloa be 'i Saenae.
Ma nia ka ngalia na farongoe sulia maurie
fasia God fua ka kwatea fuaka.
39 “Boroi ma na koko kia ki, kera 'e
noni'ela 'asiana ana rolae sulia sa Moses.
Ma kera ka abulo 'ada fasia, ma kera doria
'asiana olilae 'uria 'i Ijip.
40 Kada sa Moses to 'ua gwauna toloa,
kera ka fata 'uri fuana sa Eron, ‘'Oe
saungainia mai tani nunuiru ne dia tani
god fua malu, fua sae kera kai talai kalu.
Sulia kalu ulafusia na te ne sasia ma sa
Moses, na wane be talai kalu mai fasia 'i
Ijip, ka dole mai gwauna toloa lo.’
41 Ma kera ka saungainia na nunuiru
adalae to'ona dia na buluka fuana fos-
ilana 'ada, ma na sungilana afafue ki
fuana, ma kera ka sasia na fanga fuana
fabaitalana ru ne kera saungainia 'ada
talada.
42 Sulia ne kera sasi 'urinai, God ka
abulo fasida, ma ka fasida fua kera ka
fosia na 'ada na sato, na madame, ma na
bubulu ki 'i langi, dia be na profet ki kera
kedea ka 'uri,
‘Kamulu wane Israel ki, nao mulu si
saungia lau ru mauri kamulu ki,
ma na afafue ne mulu ka sasia
sulia fai akwala fangali ne ki laona
lofaa 'eke'eke, nao mulu si sasia lau
fuaku.
43 Na 'o'obe ne mulu ngalia fai kamulu, ru
fuana nunuiru Molok.
Mulu ngalia laugo fai kamulu nunuiru
dia na bubulu ne kera saea ana
Refan, keroa ne nunuiru kamulu
saungaida ki fuana fosilada.
Ma sulia ru nai ki, nau ku eresi kamulu
kau fasia 'i Israel ka daofa liu 'uria
fere 'i Babilon.’✡
44 “Na koko kia ki boroi, kera ngalia
laugo na 'O'obe Abu God fai kera laona
lofaa 'eke'eke. Kera saungainia na 'o'obe
Abu ne sulia te ne God saea ma ka fatainia
fuana sa Moses.
45 'I burina, na koko kia ki kera ngalia
na 'o'obe ne fasia na maa kera ki. Kada
kera leka fainia sa Josua, kera ngalia kau

✡ **7:32** Eksodas 3:1-10 ✡ **7:37** Diutronomi 18:15, 18 ✡ **7:43** Emos 5:25-27

na 'o'obe. Kada nai ne God taria wane ki
fasia na gano kera, ma na wane Israel ki
ka ngalia na fuada. Ma na 'o'obe nai ka
to 'i senai, leka ka dao ana kada sa Deved
nia kingi.
46 Ma God ka eele fainia sa Deved, ma
nia ka gania God ka alamatainia fua nia
ka saungainia ta beu fuana God ne sa
Jakob fosia.
47 Boroi ma sa Solomon lalau ne saun-
gainia na beu fuana.
48 "Boroi ma God ne 'initoa 'asiana,
nao si to 'i laona 'o'obe ne wane ki kera
saungaida. Dia na profet Aesaea be kedea
fatalana God fuana wane Jiu ki ka 'uri,
49 'Nau ne nau ku gwaungai mai 'i langi
fafia ru ki tafau, ma na molagali ne
na kula fuana alulana 'aeku ana.
Nao mulu si bobola fuana ne mulu ka
saungainia ta lume ne lea ka dia
kula ne nau ku to ana.
Ma nao mulu si bobola fuana ne mulu
ka saungainia ta lume ne baita ka
bobola fuana nau ku to 'i laona.
50 Sulia nau ne saungainia ru ne ki tafau
'i langi ma laona molagali.' "✡
51 Ma sa Stefen ka fata lau ka 'uri,
"Sui boroi 'ana mulu na wane Jiu ki,
na maurilamulu ngasi ka dia lalau na
wane ne nao si doria rolae sulia God,
ma na maurilamulu ka rodoa. Nia ne
kwatea ma nao mulu si doria rongolana
ma kwairoilae ana fatalana God. Mulu
dia na koko kamulu ki, sulia mulu sasi
laugo 'uria aburongoe ana Anoeru Abu.
52 Na koko kamulu ki kera famala-
gaigaia profet ki tafau. Sulia 'i nao mai
be kera saungia wane ne 'ainitaloa God
ki, ne kera farongo ana lekalana mai na
Christ, na wane 'o'olo. Ma ana kada nai,
mulu ka kwate nia fuana malimae nia ki,
ma mulu ka saungia ka mae.
53 Iu, ma kamulu be ngalia taki God ki
be 'ainsel ki kera kwatea mai fua mulu,
boroi ma nao mulu si ro go sulia taki nai
ki!"

Kera saungia sa Stefen

54 Ma ana kada ne wane fanaonao ki
laona okue ne kera rongoa sa Stefen,
na manatalada ka ngengela 'asiana, ma
kera ka 'ala girigiri ana lifoda, sulia kera
guisasu 'asiana.
55 Na Anoeru Abu nia sura na ana sa
Stefen, nia ada 'alaa 'uria 'i langi, ma ka
ada to'ona God 'initoa ma ka nikila, ma ka
ada to'ona laugo sa Jesus nia uu ana bali
'aba 'o'olo ana.
56 Ma sa Stefen ka fata 'uri, "Ada basi!
Nau ku ada to'ona fere 'i langi nia 'ifi, ma
na Wele nia Wane ka uu 'i bali 'aba 'o'olo
ana God!"
57 Ma kada ne wane fanaonao ki kera
rongoa ru ne, kera ka bokota na alingada,
ma kera ka akwa koko, ma kera ka
afururu na fafia.
58 Ma kera ka suilofotainia 'uria 'i maa
fasia 'i laona fere, ma kera ka safali
'uilana ana fau ki. Ma wane ne kera 'uia
sa Stefen ana fau ki, kera ka lugea na
maku gwala kera ki, ma kera ka aluda
'aena te wane fi baita ne satana sa Saul.
59 Ma kada kera 'uia, sa Stefen foa ka
'uri, "Jesus, 'Aofia nau 'ae, 'oe ngalia na
mangoku."
60 Ma nia ka boruru 'i ano, ma ka fata
baita ka 'uri, "'Aofia, 'oe manatalugeda
fua saungilaku!" Burina ne nia saea ru
ne ki tafau, nia ka mae na.

8

Sa Saul famalagaigaia wane famamana ki

1-2 Ma sa Saul ka alafafia maelana sa
Stefen. Ma tani wane ne fitoe kera
ki nikila, kera ngalia nonina sa Stefen,
ma kera ka faitolilana, ma kera ka angi
'asiana 'uria. Ma ana fa dangi nai laugo,
na wane famamana ki 'i Jerusalem kera
safali kera ka ru na laona 'afitaie, sulia
ne famalagaigaie nia baita 'asiana. Ma
wane ki tafau ne kera famamana kera ka
takalo tafau na 'uria fere ki laona lofaa 'i
Jiudea ma 'i Samaria, boroi ma nao lau na
lifurongo ki.
3 Sa Saul ka sasi ngangata 'asiana 'uria
fafunuilana na wane famamana ki. Ma
nia ka ru laona lume ki 'uria daulana sa
tifaida ne kera famamana sa Jesus, wane
ki ma na keni ki laugo, ma ka aluda laona
beu ni kanie.

Sa Filip ka 'ainitaloa na Farongoe Lea 'i Samaria

4 Ma na wane ne kera famamana, kera
ka takalo ana fere ki tafau. Ma kada kera

✡ **7:50** Aesaea 66:1

liu kau, kera ka 'ainitaloa ana Farongoe
Lea sulia sa Jesus.
5 Sa Filip ka leka 'uria te mae fere baita
laona lofaa 'i Samaria, ma ka 'ainitalo ana
sa Jesus, na wane famauri, fuana wane ki
'i senai.
6 Kada wane senai ki kera rongoa na
fatalana sa Filip, ma kera ka ada to'ona
laugo fanadae ki ne nia fulida, kera ka
fafurongo mamana ana ru ne sa Filip nia
saea ki.
7 Nia ifulangainia anoeru ta'a ki fasia
wane 'oro ki, ma kera ka akwa, ana kada
kera ru mai fasida. Ma na wane ne
nonida mae, naoma 'aeda mae ki, nia ka
gurada tafau.
8 Ma na wane 'i Samaria ki, kera eele
'asiana.
9 Ma laona fere nai, te wane ne to laugo
ne satana sa Simon, ma tau na mai na
wane 'i Samaria ki ka kwele 'asiana ana
raoe ne nia sasia ana na lufina ngwai.
Ma nia ka saea ne nia ta wane talingai
'asiana.
10 Ma na wane ki tafau laona fere nai,
na wane baita ki, ma kaela wele tu'u
ki laugo, kera ka fafurongoa, ma kera
ka saea nia na wane ne to ana nikilalae
fasia God, ma kera ka saea ana "Nikilalae
Baita."
11 Kera rosulia ka tau na mai, sulia nia
sasia raoe nai ki ana lufina ngwai.
12 Boroi ma kada kera rongoa sa Filip
nia fata sulia na Farongoe Lea sulia na
'Initoe God ma sa Jesus Christ, kera ka
famamana, ma wane ma keni ki kera
siuabu.
13 Sa Simon boroi ka famamana laugo,
ma ka siuabu. 'I burina, nia ka leka na
fainia sa Filip 'uria kula ne nia leka 'uria.
Ma kada nia ada to'ona sa Filip fulia ru
fanadae ki, ma na ru ni kwelelae ki, nia
ka kwele 'asiana.
14 Na lifurongo ki ne kera to 'i
Jerusalem, ana kada nai kera rongoa
wane 'i Samaria ki kera famamana laugo
na fatalana God, go kera ka kwatea sa Pita
fainia sa Jon ka leka siada.
15 Kada kera dao, kera ka foa fuana
wane ne famamana ki, fua kera ka too
ana na Anoeru Abu.
16 Kera tafau kera siuabu na kada kera
famamana sa Jesus na 'Aofia, boroi ma na
Anoeru Abu nao si koso 'ua fafia ta wane
ada.
17 'Urinai sa Pita ma sa Jon, kera ka
alua 'abada fafida, ma kera fi too ana na
Anoeru Abu.
18 Ana kada nai, sa Simon ka ada to'ona
ne lifurongo ki kera alua 'abada fafida,
ma na Anoeru Abu ka leka mai fafida, nia
ka ngalia malefo ka sasi 'uria kwatelana
fuana sa Pita ma sa Jon,
19 ka fata 'uri, "Kamoro kwatea laugo na
nikilalae nena fuaku, fua dia nau ku alua
boroi na 'abaku fafia ta wane, nia kai too
laugo ana Anoeru Abu."
20 Boroi ma sa Pita 'e olisia ka 'uri, "Nia
bobola fuana malefo 'oe fai 'oe kamoro
kai funu, sulia 'oe kwaisae ne na kwatea
God na ru lalau fuana folilana ana malefo.
21 Nao 'oe si bobola go fuana raoe fai
kalu, sulia na manatalamu nao si 'o'olo
naona God.
22 'Oe kari abulo fasia manatalae ta'a
'oe ki, ma 'oko fosia God fua nia kai
manataluge 'oe fasia manatalae ta'a ne 'oe
ki.
23 Sulia nau ku ada to'ona ne 'oe 'uga ka
ta'a 'asiana, ma 'oko laeororo na farana
ta'alae 'oe ki."
24 Sui sa Simon ka fata 'uri fuana sa Pita
ma sa Jon, "Kamoro fosia God ka 'adomi
nau, fua ta ru ana ru ne kamoro saea ki
si dao to'oku."
25 Ma 'i burina, sa Pita fainia sa Jon
keroa fata sulia te ki ne kera saitamana
sulia sa Jesus, ma kera ka fata sulia
fatalana na 'Aofia. Sui keroa ka oli 'uria
'i Jerusalem. Ma ana olilae kera, kera ka
'ainitalo ana Farongoe Lea ana mae fere
'oro ki 'i Samaria.

Sa Filip fainia wane 'initoa 'i Etiopia

26 Ma te 'ainsel na 'Aofia ka fata fuana
sa Filip ka 'uri, "'Oe sasi akau, 'oko leka
toli suli taale ne safali 'i Jerusalem ka leka
'uria 'i Gasa sulia taale ne liu laona lofaa
'eke'eke."
27-28 Ma sa Filip ka sasi akau ma ka leka.
Ma te wane 'initoa fasia 'i Etiopia 'e leka
laugo mai sulia taale nai, ka oli 'uria fere
nia. Na wane ne, nia* ada sulia malefo

* **8:27-28** Wane 'initoa fasia 'i Etiopia, nia ta "eunuch." Na fadalana na eunuch ne wane falasia. Laona Alangaie 'Ua, wane 'uri nia sua, ma nao si leka laona Beu Abu God.

na keni ne Kuini 'i Etiopia. Nia to mai 'i
Jerusalem fuana fosilana God, sui nia ka
oli na fere nia laona ru ni lekalae nia ne
hos tara. Ma kada nia leka, nia ka idumia
na buko sa Aesaea na profet nia kedea.
29 Go na Anoeru Abu ka fata 'uri fua sa
Filip, "'Oe leka karangia na wane loko."
30 Ma sa Filip ka lae 'ali'ali kau siana,
ma ka rongoa nia idumia na buko sa
Aesaea na profet, ma nia ledia ka 'uri,
"'Oe saitamana na ru nena 'oe idumia?"
31 Ma na wane 'initoa nai ka olisia ka
'uri, "Nau saitamana 'uta ana, dia nao ta
wane si famanata nau ana?" Ma nia ka
saea mai sa Filip, fua ka ra kau siana ma
ka gouru fainia.
32 Na Kekedee Abu ne nia idumia, nia
'uri,
"Wane ki talaia fuana saungilana, ka dia
ne wane ki talaia na sipsip fua
saungilana, ma nao nia si saea go
ta fatae, ma ka dia na kale sipsip ne
nia to aroaro kada kera sufia ifuna.
33 Ma kera ka 'onionga ana, ma kera ka
ketoa ana sukee ki.
Ma nia nao si too ana ta kwalafa, sulia
kera saungia ka mae."✡
34 Go na wane 'initoa ne ka fata 'uri
fuana sa Filip, "Farongo nau basi mai,
'uri ma sa ti ne na profet ne fata sulia?
Suli nia talana, naoma sulia ta wane 'e'ete
lalau 'ana?"
35 Ma sa Filip ka safali fata fuana sulia
na Farongoe Lea sulia sa Jesus, nia safali
ana Kekedee Abu nai.
36-37 Ma ana kada keroa leka sulia taale,
keroa ka liu ana te kafo. Ma na wane
'initoa nai ka fata 'uri fuana sa Filip,
"Na kafo go ne! Te ne susi nau fasia
siuabue?"†
38 Sui na wane 'initoa ne ka saea na hos
nia ka uu ngado, ma sa Filip keroa ka koso
laona kafo, ma sa Filip ka siuabu nia na.
39 Ana kada keroa ra mai fasia laona
kafo, na Anoeru God fi leka mai ka laua
sa Filip. Sui boroi 'ana na wane 'initoa nai
nao si ada to'ona lau sa Filip, nia 'e leka
na 'ana fainia na eelea baita.
40 Boroi ma sa Filip tona ma nia lalau na
'i Asotus, ma ka liu daraninia mae fere nai
ki fainia 'ainitaloa na Farongoe Lea ana
fere nai ki, leka ka dao ana fere 'i Sesarea.

9

Sa Saul kari abulo ma ka famamana

1 Ma ana kada nai laugo, sa Saul sasi
ngangata na fainia fatae nia ki fuana
saungilana fafurongo na 'Aofia ki. Ma nia
ka leka siana na 'inita fataabu,
2 ma ka gania sae nia ka kedea ta
fatae fuana wane fanaonao ki ana beu
fuana folae ki 'i Damaskas, fua kera ka
alamatainia fua nia nani 'uria na wane
ne kera leka sulia "Taale na 'Aofia", ma
dia nia dao to'ona ta wane naoma ta keni
'urinai, nia kai dauda, ma kai oli mai faida
'uria 'i Jerusalem.
3 Ma ana kada nia leka 'uria 'i
Damaskas, ma ka dao karangia na 'i fera,
tona boroi na madakwalae fasia laona
mamanga tala na fafi nia.
4 Ma nia ka 'asia 'i ano, ma nia ka
rongoa te linge fatae ne fata 'uri fuana,
"Saul, Saul! 'Uta lau ne 'oe famalagaigai
nau?"
5 Sui sa Saul ka olisia ka 'uri, "'Aofia 'ae,
'oe sa ti ne?"
Ma na linge fatae nai olisia ka 'uri, "Nau
sa Jesus, na wane ne 'oe famalagaigaia.
6 'Oe tatae, 'oko leka 'i fera, fua kera ka
farongo 'oe ana te ne 'oe kai sasia."
7 Ma na wane ne kera leka fainia sa
Saul ki, kera ka uu aroaro, ma kera nao
si saea na ta fatae, kera rongoa na linge
fatae nai, boroi ma nao kera si ada to'ona
go ta wane.
8 Sui sa Saul ka tatae mai, ma ka ili 'uria
adalae, boroi ma nao nia si ada to'ona go
ta ru. Ma kera ka dau ana 'abana, kera ka
talaia 'uria 'i Damaskas.
9 Ma sa Saul nao si ada to'ona ta ru, sulia
maana rodo na sulia olu maedangi ki. Ma
nao nia si 'ania laugo ta fanga, ma nao si
kufia ta kafo.
10 Ma na te fafurongo sa Jesus laugo
ne satana sa Ananaeas, nia to laugo 'i
Damaskas, ma nia ka ada to'ona na 'Aofia
ana fataie. Ma na 'Aofia ka fata 'uri fuana,
"Ananaeas 'ae!"

✡ **8:33** Aesaea 53:7, 8 † **8:36-37** Tani kekedee 'ua ana Acts kera 'adoa lau verse 37, Ma sa Filip ka fata 'uri fuana, "'Oe saitamana 'oe siuabu ga 'amu, dia 'oe famamana sa Jesus ana mangomu tafau." Nia olisia ka 'uri, "Iu, nau ku famamana sa Jesus Christ nia ne Wele God."

Ma sa Ananaeas ka olisia ka 'uri, “'Aofia
'ae, nau ne.”
11 Na 'Aofia ka fata 'uri fuana, “'Oe sasi
akau, 'oko leka 'uria na taale ne kera saea
ana ‘Taale 'o'olo,’ ma 'oe leka 'uria lume
sa Jiudas, 'oe ledia 'uria te wane fasia 'i
Tasas ne satana sa Saul. Nia fo 'ana 'i
senai,
12 ma nia ka suamu ana fataie ne 'oe ru
mai siana, ma 'oe alua na 'abamu fafia,
fuana ro maana ki ka ada lau.”
13 Sa Ananaeas olisia ka 'uri, “'Aofia 'ae,
wane 'oro ki kera farongo nau sulia wane
ne ma na ru ta'a 'oro nia sasia fuana wane
'oe ki 'i Jerusalem.
14 Ma nia ka leka na mai 'i seki 'i
Damaskas, fua nia kai daua sa tifaida ne
kera fosi 'oe, sulia na fataabu baita ki ne
kera alamatainia fuana.”
15 Boroi ma na 'Aofia olisia ka fata 'uri
fuana, “'Oe leka 'amu, sulia nau ku filia
na fua nia kai rao fuaku, ma kai 'ainitalo
suli nau fuana wane ne nao lau Jiu ki, ma
na kingi kera ki, ma fuana wane Israel ki
laugo.
16 Ma nau talaku ne nau kai fatainia
fuana te ki ne nia kai nonifi ana kada nia
kai 'ainitalo ani nau.”
17 'Urinai sa Ananaeas ka leka, ka ru
laona lume nai, ma ka alua 'abana fafona
sa Saul, ma ka fata 'uri, “Wane kwaimani
nau Saul 'ae, sa Jesus na 'Aofia talana ne
odu nau mai. Nia be fatai fuamu sulia
taale, ana kada be 'oe leka mai 'i seki. Nia
ka odu nau mai, fua 'oe ada lau, ma na
Anoeru Abu ka koso mai fafi 'oe.”
18 Ma 'ali'ali go na ru dia na 'efona ie ki
ka 'asia fasia na maana sa Saul, ma nia ka
ada lau. Sui nia ka tatae, ma ka siuabu.
19 Ma burina nia fanga ka suina, nonina
fi nikila lau.

Sa Saul 'ainitalo ana Farongoe Lea 'i Damaskas

Ma sa Saul ka to fainia na fafurongo ki
'i Damaskas sulia bara maedangi.
20 Ma nia ka leka 'ali'ali 'uria beu fuana
folae ki, ma ka safali ana fatae sulia sa
Jesus ka 'uri, “Nia ne na Wele God.”
21 Ma tifaida ne kera rongo nia, kera
kwele 'asiana, ma kera ka ledi kwailiu
safitada kera ka 'uri, “Na wane ne be to
'i Jerusalem, ma ka famalagaigaia wane
ne kera fosia sa Jesus ki. Ma nia leka mai
'i seki, fua ka dauda, ma ka talaida siana
fataabu baita ki.”
22 Na fatalana sa Saul ka nikila 'asiana.
Ma sa Saul ka fatainia laona Kekedee Abu
sulia sa Jesus ne nia na wane ne God filia.
Ma ka 'urinai, wane Jiu ki ne kera to 'i
Damaskas, kera ulafusia na olisilana ana
ta ru.
23 Ma 'i burina maedangi 'oro ki ka sui,*
wane Jiu ki kera ka oku fuana lokoerue
fuana saungilana sa Saul.
24 Sulia dangi ma na rodo, kera ka folo
'usia maana sakae ana fere nai fua kera
ka saungia. Boroi ma sa Saul 'e rongoa
na manatalae kera ki.
25 Ma ana te fa rodo, na fafurongo
nia ki kera ngalia, kera ka fakosoa laona
kukudu baita 'uria 'i maa sulia mae
kwakwa tofungana sulufau ne kera 'ui
kalia na fere nai.

Sa Saul to 'i Jerusalem

26 Sui sa Saul ka leka 'i Jerusalem, ma
ka sasi 'uria leka okulae fainia wane ne
kera famamana sa Jesus ki. Ma kera nao
si famamana ne nia ta fafurongo laugo
ana sa Jesus, ma kera ka maungia.
27 Go sa Banabas leka mai, ka talaia
siana lifurongo ki, ma ka farongo kera
ana ne sa Saul nia ada to'ona na 'Aofia
sulia taale, ma na 'Aofia ka fata laugo
fuana. 'Urinai nia ka farongo kera laugo
ana sa Saul ne nia fata nonira'a sulia sa
Jesus 'i Damaskas.
28 Ma kera fi famamana, ma sa Saul fi
to na faida, ma ka liu laona 'afutana 'i
Jerusalem, ma ka fata nonira'a sulia sa
Jesus.
29 Ma nia ka fata ma ka olisusu fainia
wane Jiu ki ne kera fata ana fatae Grik,
ma kera ka sasi 'uria saungilana.
30 Ma kada na wane ne kera famamana
ki kera rongoa ru nai, kera ka talaia sa
Saul 'uria 'i Sesarea, ma kera ka kwatea
'uri fere nia 'i Tasas.
31 Ma na wane famamana ki laona lofaa
'i Jiudea, ma 'i Galili, ma 'i Samaria ki,
kera fi to na ana aroaroe ana kada nai.
Ma na fikute wane famamana nai ka
nikila, ma ka baita lau ana wane 'oro
ne kera famamana. Nia 'urinai, sulia na

* **9:23** Tani wane fia maedangi 'oro ne ki bobola fainia ta ro fangali naoma olu fangali 'urinai. Ada to'ona Galesia 1:17, 18

Anoeru Abu kwai'adomi ada, ma kera ka fabaita na 'Aofia.

Sa Pita leka kau 'uria 'i Lida ma 'i Jopa

32 Ma sa Pita ka leka ana mae fere 'oro ki, ma ana te kada nia ka leka 'i Lida fua nia ka maa to'ona na wane God ki ne kera to 'i laona mae fere nai.
33 Ma 'i senai, nia ka dao to'ona te wane satana sa Aeneas ne nonina mae ma nao nia si tatae na fasia na 'ifitai nia sulia kwalu fangali ki.
34 Ma sa Pita ka fata 'uri fuana, “Aeneas 'ae, sa Jesus Christ nia gura 'oe na ana kada ne. 'Oe tatae, ko lumia na 'ifitai 'oe.” Ma 'ali'ali go sa Aeneas ka tatae.
35 Ma na wane ki tafau ne kera to 'i Lida ma 'i Saron, kera ada to'ona, ma kera ka famamana na 'Aofia.
36 Ana fere 'i Jopa, te keni ne famamana, nia to laugo 'i senai, ne satana ni Tabita. (Ana fatae Grik nia ni Dokas.) Nia ka sasia ru 'oro lea 'asiana ki, ma ka kwai'adomi ana wane ne kera siofa ki laugo.
37 Ma ana kada nai, nia matai, ma ka mae. Ma kera taufia nonina ka sui, kera ka 'afua, ma kera ka ngalia 'uria mae lume 'i langi, kera ka egwala 'i senai.
38 Ma na fere 'i Jopa nao si tau go fasia 'i Lida, ma kada ne wane famamana ki kera rongoa sa Pita ne nia to 'i Lida, kera ka kwatea ro wane ki siana fainia na fatae 'uri, “'Oe leka 'ali'ali mai siamalu.”
39 'Urinai sa Pita ka leka fai keroa. Ma kada nia dao, kera ka talaia 'uria mae lume nai 'i langi. Na gwa 'oru ki tafau go ne, kera oku siana sa Pita 'i senai, ma kera ka angi. Ma kera ka fatainia na maku 'oro ne keni nai nia taida ana kada nia mauri 'ua.
40 Sui sa Pita ka eresida tafau, kera ka ru 'i maa fasia mae lume nai, ma nia ka boruru, ka foa. Sui nia ka abulo fuana noni ru nai, ka fata 'uri fuana, “Tabita 'ae, 'oe tatae.” Ma na keni nai ka ada, ma kada nia ada kau, nia ka ada to'ona sa Pita, ma nia ka sulatatae ma ka gouru.
41 Ma sa Pita ka dau ana na 'abana, ma ka 'adomi nia fua ka tatae uu. Sui nia ka akwa mai 'uria gwa 'oru be ki, fainia wane ne kera famamana ki, ma ka fatainia ni Dokas ne nia mauri na.
42 Na fatae sulia na ru ne ka talofia 'afutana fere 'i Jopa tafau, ma wane 'oro ki kera ka famamana ana na 'Aofia.
43 Ma sa Pita ka to 'i Jopa sulia maedangi 'oro ki fainia na wane ne satana sa Simon, na wane ne raoe nia fuana saungailana ru ki ana 'ungana buluka ki.

10

Sa Pita fainia sa Konelias

1 Ma te wane 'i Sesarea ne satana sa Konelias, na wane fanaonao ana omee ki 'i Rom ne kera saea ana “Fikute wane 'i Itali.”
2 Nia fainia na wane laona lume nia ne kera nao lau Jiu ki, boroi ma kera fa'initoa God. Ma sa Konelias ka sasia laugo ru lea 'oro ki fuana 'adomilana wane Jiu ki ne kera siofa.
3 Aia, ana te fa dangi, bobola fainia oluna kada sato saulafi, nia 'e ada to'ona te fataie ne fatai madakwa ana na 'ainsel God nia leka mai, ma ka fata 'uri fuana, “Konelias 'ae!”
4 Ma nia ka alua maana ana 'ainsel nai, ma ka mau, ma ka 'uri, “Wane baita nau 'ae, te ne 'oe doria?”
Ma na 'ainsel nai ka olisia ka 'uri, “God nia eele 'asiana fai 'oe, ma ka alafafia folae 'oe ki fainia na raoe lea ne 'oe sasia fuana 'adomilana wane siofa ki, ma God kai kwaiara 'oe sulia ru nai ki.
5 Ana kada ne na, 'oe kwatea tani wane leka 'uria 'i Jopa fua kera ka saea mai te wane ne satana sa Simon Pita.
6 Nia to laona lume te wane saungai ru ana 'ungana buluka ki, satana sa Simon be na lume nia to sulia asi.”
7 Na 'ainsel ne ka fata 'urinai fuana ka sui, nia ka leka na 'ana. Ma sa Konelias ka saea mai ro wane ki ana wane ne kera rao 'i laona lume nia, fainia te wane ni omee, ne fosia laugo God.
8 Ma nia ka farongo kera ana na ru ne nia ada to'ona ma ka rongoa. Sui nia ka odu kera kau 'uria 'i Jopa.
9 Ana maedangi 'i buri, kada wane nai ki kera leka 'ua kau, ma kera ka karangi dao na ana mae fere 'i Jopa, sa Pita ana kada nai laugo, nia ra fafona lume, fua ka foa 'ana 'i asoa.
10 Ma nia ka fiolo, ma nia dori fanga. Ma ana kada kera sasi akau 'ua ana fanga ki, nia ka ada to'ona te fataie.
11 Nia ka ada to'ona 'i langi 'e 'ifi, ma ka ada to'ona ru dia 'aba maku reba ne kera fakosoa mai 'i ano ana fai susuui ru ki.

12 Ma laona 'aba maku nai na ru ana
fai 'ae ki, ru angoango ki, ma na no kwasi
ki. Na ru nai ki, taki sa Moses luia nao ta
wane si 'anida.
13 Sui nia ka rongoa te lingeru ne fata
'uri fuana, “Pita, tatae, saungida, ma 'oko
'anida.”
14 Ma sa Pita olisia ka fata 'uri, “'Aofia
'ae, nao 'asiana, sulia nau nao si 'ania 'ua
ta ru ne sua ma ka bilia.”
15 'Urinai na lingeru nai ka fata lau 'uri
fuana, “Nao 'oe si saea ta ru ne sua ma ka
bilia ana te ne God 'e saea nia lea, ma ka
falu fuana 'anilana.”
16 Olu kada ki ne ru nai nia fatai 'urinai
ana ka sui, kera olitainia laugo 'ada na
'aba maku be fainia na ru ki tafau 'uria
'i langi.
17 Ma sa Pita ka manata sulia fadalana
fataie ne nia ada to'ona. Ma ana kada nai
laugo ne wane be sa Konelias oduda mai
ki, kera ledi 'uria lume sa Simon, ma kera
ka dao na maana mae tafa.
18 Ma kera ka ledi 'uri, “'Uri ma te wane
satana sa Simon Pita nia to 'i seki?”
19 Ma kada nai, sa Pita 'e manata ga
'ana 'ua sulia na fataie ne nia ada to'ona,
sulia nia doria ka saitamana na fadalana.
Ma na Anoeru Abu ka fata 'uri fuana,
“Fafurongo basi, na olu wane ki kera dao
'i seki, ma kera ka nani 'uri 'oe.
20 Tatae, 'oko koso kau siada, ma nao
'oe si manata ruarua 'uria lekalae fai kera,
sulia nau oduda mai.”
21 Sui sa Pita ka koso kau siada, ka fata
'uri, “Nau na wane be mulu nani na 'uria
ne. 'Uri ma mulu leka 'uta mai ne?”
22 Kera olisia kera ka fata 'uri, “Sa
Konelias na wane fanaonao ana omee ne
odu kalu mai. Nia na wane lea, ma ka
fosia laugo God. Ma na wane Jiu ki tafau
kera ka fabaita 'asiana. Ma te 'ainsel God
ka saea fua nia ka sae 'oe 'uria lume nia,
ma nia doria ka rongoa te ne 'oe saea.”
23 Ma sa Pita ka kwaloa wane nai ki 'i
lume ne nia to ana, fua kera ka to basi
fainia ana rodo nai.
Sui 'ofodangi ana ruana maedangi, sa
Pita ka sasi akau, ma ka leka faida ma tani
wane lau 'i Jopa ne kera famamana.
24 Ana fa dangi 'i buri, kera ka dao na 'i
Sesarea, na kula be sa Konelias makwalia
ana. Ma na wanefuta nia ki, ma na wane
kwaimani nia ki ne nia laefida mai, kera
makwalia sa Pita fai sa Konelias.
25 Ma kada sa Pita ru go kau, sa Konelias
ka dao to'ona, ma ka 'asia 'i maana 'aena
sa Pita, ma ka fabaita.
26 Boroi ma sa Pita 'e taea ka fata 'uri,
“'Oe tatae, sulia nau na wane dia 'oe
laugo.”
27 Ma sa Pita ka fata fainia sa Konelias,
ma keroa ka ru na kau laona lume. Ma
nia ka ada to'ona wane 'oro 'asiana kera
oku.
28 Ma nia ka fata 'uri fuada, “Kamulu
saitamana lea ana tafau go ne na taki kalu
Jiu ki, nia luia nao kalu si ru laona lume
kamulu ki, ma nao kalu si 'ado fai kamulu
wane ne nao lau Jiu ki. Boroi ma God
fatainia fuaku nao nau si saea ta wane
ana wane bilia ma ka sua.
29 Nia ne kwate ma nau ku leka mai
kada ne 'oe sae nau, ma nao nau si leka
mai fainia ta manata ruarualae. 'Urinai
nau ledi kamulu, 'uta ne mulu ka laefi nau
fua lekalae mai?”
30 Sa Konelias ka olisia ka 'uri, “Olu
maedangi ki suina toli, nau ku foa 'aku
laona lume nau ana oluna kada sato 'i
saulafi dao 'urinai, tona ma te wane ofi
ana maku ngwasinasina, nia uu na 'i
naofaku,
31 ma ka fata 'uri, ‘Konelias 'ae, God
rongoa folae 'oe, ma ka ada to'ona na raoe
lea 'oe ki ana 'adomilana na wane siofa ki.
32 'Oe kwatea tani wane kera leka 'i Jopa
fua kera ka saea mai te wane satana sa
Simon Pita. Nia to fainia sa Simon, na
wane be rao ana na 'ungana buluka ki,
ma na lume nia to sulia asi.’
33 Nia ne, nau ku 'ali'ali ku laefi 'oe mai.
Ma nia lea 'asiana ne 'oe leka mai. Iu, God
to fai kulu tafau, ma kalu ka kwaimakwali
fua rongolana ta te ne God doria 'oko
saea.”

Na wane nao lau Jiu ki kera rongoa na Farongoe Lea

34 Sa Pita fata 'uri, “Nau ku saitamana
lea ana ne God nia ada to'ona wane ki
tafau ka bobola go, ma nao nia si efaefa
go ana wane ki.
35 Ma sa ti boroi 'ana ne nia fabaita God,
ma ka sasia ru 'o'olo ki, nia ne na wane ne
God kai kwaloa, sui boroi 'ana ta kwalafa
te ne nia leka mai fasia.
36 Nau ku saitamana kamulu rongo na
sulia na Farongoe Lea fuana Jiu ki ne

aroaroe fainia God sulia sa Jesus Christ
na wane ne 'Aofia fuana wane ki tafau.
37 Mulu ka saitamana laugo ne na ru
baita ki be fuli 'i Israel, safali mai 'i Galili,
burina be sa Jon famanata ka saea ne
wane ki kera ka kari abulo fasia ta'alae
kera ki ma kera ka siuabu.
38 Ma mulu ka saitamana laugo ne
sa Jesus na wane 'i Nasaret, ma mulu
ka saitamana laugo ne God kwatea na
Anoeru Abu ma na nikilalae fuana. Sa
Jesus ka leka ana kula 'oro ki, ma ka sasia
ru lea ki, ma ka gura wane ne kera to
farana nikilalae sa Saetan. Sa Jesus sasia
ru nai ki, sulia God to fainia.
39 Kalu ada to'ona na ru ne sa Jesus nia
fulida ki 'i Israel ma 'i Jerusalem. Sui
kera ka saungia ka mae ana foto'ilana ana
'airarafolo.
40 Boroi ma, God ka taea fasia maea ana
oluna maedangi, ma ka fatainia fua malu.
41 Nao nia si fatai lau fuana wane ki
tafau, boroi ma nia fatai ga 'ana fua malu
na wane ne God fili kalu ka ada to'ona, ma
kalu ka fata famamana sulida. Ma kalu
ne fanga ma ka ku fainia 'i burina ne nia
tatae fasia maea.
42 Ma sa Jesus ka fata totongai fua malu,
fua kalu ka fata famamana ma ka 'ainitalo
ani nia, na wane ne God filia fua kai ketoa
wane mauri ki fainia wane ne mae ki.
43 Ma na profet ki tafau ne kera fata
sulia na Christ, ma ka saea na wane ne
kera famamana nia, God kai manatalugea
ta'alae kera ki, sulia ru ne na Christ nia
sasia fuada."

Na wane ne nao lau Jiu ki kera too laugo ana Anoeru Abu

44 Ma kada sa Pita nia fata ga 'ana 'ua,
na Anoeru Abu ka koso fafia wane ne kera
fafurongoa na fatalana.
45 Ma na wane Jiu ne kera famamana
sa Jesus, ma kera leka mai fasia 'i Jopa fai
sa Pita, kera ka kwele 'asiana, sulia God
nia kwate dangalu na ana na Anoeru Abu
fafia wane ne nao lau Jiu ki.
46 Iu, kera rongoa wane ne nao lau Jiu
ki, kera fata laugo ana fatae 'e'ete ki, ma
kera ka fa'initoa God. Ma sa Pita ka fata
'uri,
47 "Na wane ne ki, kera too laugo ana
na Anoeru Abu dia kalu. Ma nao ta wane
si bobola fuana ne ka luida fasia siuabue
ana kafo."
48 Ma sa Pita ka saea kera ka siuabu, ana
satana sa Jesus Christ. Sui kera gania fua
nia ka to lau faida sulia ta bara maedangi.

11

Sa Pita farongoa na wane famamana ki 'i Jerusalem

1 Na lifurongo ki fainia wane ne kera
famamana ki ne kera to 'i Jiudea, kera
rongoa na wane ne nao lau Jiu ki kera
famamana laugo fatalana God.
2 Ma ana kada sa Pita nia dao 'i
Jerusalem fasia 'i Sesarea, na wane Jiu ne
kera famamana sa Jesus, kera ka ngatafia
sa Pita,
3 kera ka fata 'uri, "'Oe ru laona lume
wane ne nao lau Jiu ki ne kera nao si 'ole
'unge, ma 'oko fanga ga 'amu faida!"
4 Ma sa Pita ka fata fuada sulia ru ne
fuli ki tafau ka 'uri,
5 "Ana kada nau ku to ana fere 'i Jopa,
nau ku foa, ma nau ku ada to'ona te fataie.
Nau ku ada to'ona ru dia 'aba maku reba
ne kera fakosoa mai fasia 'i langi, dia tani
wane kera dau ana fai susuui nia ki, ma
nia ka koso mai siaku.
6 Ma nau ku ada laona, ma nau ku ada
to'ona ru ana fai 'ae ki, ru angoango ki,
ma na no kwasi ki.
7 'Urinai, nau ku rongoa na lingeru 'uri,
'Pita tatae, 'oe saungida, ma 'oko 'anida!'
8 Boroi ma nau ku fata 'uri, ''Aofia 'ae,
nao, sulia nau nao si 'ania 'ua ta ru ne
sua ma ka bilia, na ru ne taki sa Moses
luia nao ta wane si 'anida.'
9 Sui na lingeru ne fasia langi ka fata
lau 'uri, 'Nao 'oe si saea ta ru nia sua ma
ka bilia ana ru ne God saea nia falu na.'
10 Na ru nai ka 'urinai 'ana olu kada sui,
kera ka olitainia laugo 'ada 'i langi.
11 Ana kada nai, na olu wane ki ne te
wane 'e oduda mai siaku fasia 'i Sesarea,
kera dao na 'i maana lume ne nau ku to
ana.
12 Ma na Anoeru Abu ka saea fuaku, fua
nau ku leka faida, ma nao nau si manata
ruarua sulia ne kera nao lau wane Jiu ki.
Ma na ono wane ne kera famamana ma
kera to 'i Jopa, kera ka leka laugo fai nau
'uria 'i Sesarea, ma kalu ka ru laona lume
sa Konelias.

13 Ma nia ka farongo kalu ne nia ada
to'ona na 'ainsel 'e uu laona lume nia ma
ka saea fuana, ‘'Oe odua tani wane 'uria
'i Jopa fua ka saea mai wane ne satana sa
Simon Pita.
14 Nia kai saea na fatae ki fuamu, fua
'oe fainia na kwalafa 'oe mulu ka mauri
firi.’
15 Ana kada nau ku safali fata go fuada,
na Anoeru Abu ka koso na mai fafida,
dia laugo be nia koso mai fafi kulu ana
maedangi ana Pentekos.
16 Ma nau ku manata to'ona ru be na
'Aofia nia saea be 'uri, ‘Sa Jon nia siuabua
wane ki go ana na kafo, boroi ma God kai
siuabu kamulu ana na Anoeru Abu.’
17 God ka kwatea laugo na Anoeru Abu
fua wane ne nao lau Jiu ki, dia laugo
ne nia kwatea fuaka, ana kada be kulu
famamana 'Aofia sa Jesus Christ. 'Urinai
ne nao nau si bobola fuana ne nau luia
God, kada nia alafafia na wane ne ki!”
18 Ma ana kada kera rongoa na ru
nai, na 'ugalae kera ki ka suina, ma
kera ka tangoa God, kera ka 'uri, “God
alamatainia na wane ne nao lau Jiu ki
laugo, fua kera kai kari abulo fasia ta'alae
kera ki, ma kera ka mauri firi!”

Na fikute wane famamana ki 'i Antiok

19 Ma sulia na famalagaigaie ana kada
be kera saungia sa Stefen nia baita
'asiana, nia ne kwate ma wane ne kera
famamana ki kera ka takalo. Ma tani ai
ada kera leka 'uria lofaa 'i Fonisia, ma
'uria bubunga 'i Saeprus, ma fere baita 'i
Antiok, ma kera ka 'ainitalo ana Farongoe
Lea fuana wane Jiu ki go taifili 'ada.
20 Ma tani wane ne kera famamana ne
kera leka mai fasia bubunga 'i Saeprus,
ma te fere baita 'i Saerin, kera leka laugo
'uria 'i Antiok, ma kera ka 'ainitalo laugo
ana Farongoe Lea sulia na 'Aofia sa Jesus
fuana wane ne nao lau Jiu ki.
21 Ma na nikilalae God ka to fainia wane
ne kera famamana ki, ma na wane 'oro ki,
kera ka famamana, ma kera ka abulo 'uria
na 'Aofia.
22 Na farongoe sulia na ru nai ki
ka talofia na fikute wane famamana 'i
Jerusalem ma na wane fanaonao kera ki,
ma kera ka kwatea sa Banabas 'uria 'i
Antiok.
23 Ma ana kada nia dao, nia ka ada
saitamana ne God falea wane senai ki,
ma nia ka eele 'asiana, ma ka fata fan-
gadoda tafau fua kera ka uu ngasi ana
famamanae kera ki ana 'Aofia.
24 Sa Banabas nia wane lea, ma na
famamanae nia ka nikila, ma na Anoeru
Abu ka sura ana. Ma sulia sa Banabas,
wane 'oro ki kera ka safali famamana na
'Aofia.
25 'Urinai sa Banabas ka leka 'uria 'i
Tasas, ka nani 'uria sa Saul.
26 Ma kada nia dao to'ona, nia ka talaia,
keroa ka leka 'uria 'i Antiok. Ma keroa
ka to senai sulia te fangali. Ma keroa ka
oku fainia wane 'oro ne kera famamana
senai ki, ma keroa ka famanata kera. Ma
'i Antiok ne wane ki kera safalia saelana
na wane ne kera famamana ki ana na
“Wane nia sa Christ ki.”
27 Ma ana kada nai, tani profet kera
leka fasia 'i Jerusalem, kera ka leka 'uria
'i Antiok.
28 Te wane ada ne satana sa Agabus, nia
uu, ma ka fata ana nikilalae ana Anoeru
Abu, ka saea na uni fioloe baita kai liu
laona molagali. Nia dao mai ana kada sa
Klodius nia kingi baita 'i Rom.
29 Ma na fafurongo ki, kera ka man-
ata 'uria kwate malefolae fua 'adomilana
wane ne kera famamana ma kera ka to
'i Jiudea. Ma na wane ki tafau, kera
ka kwatea te ne bobola fuana kera ka
kwatea.
30 Ma kera ka sasi 'urinai, ma kera ka
kwatea malefo fuana sa Banabas ma sa
Saul, fua keroa ne ka ngalia fuana wane
fanaonao ana wane famamana ki senai 'i
Jerusalem.

12

Kera famalagaigaia na wane famamana ki 'i Jiudea

1 Ma ana kada nai, sa Herod na kingi
nia daua tani wane ana wane famamana
ki, ma nia doria ka famalagaigaida.
2 Ma nia kwatea wane ni omee nia ki
fua kera ka saungia sa Jemes, na wanefuta
sa Jon, ana naife ni sauwanee.
3 Ma kada nia ada to'ona ne na Jiu ki
kera eele 'asiana fainia na ru ne nia sasia,
nia ka kwatea wane ni omee nia ki, kera
ka daua laugo sa Pita. Nia sasia na ru

ne ana kada ana fafanga kera saea ana
"Fafanga ana Daofa Liue."*
4 Ma burina kera daua sa Pita ka suina,
kera ka alua laona beu ni kanie, ma na
fai fikute wane ni omee ki ne kera folo
'usia, ma laona fikute wane nai ki, kera
alua fai wane laona te fikute wane. Sa
Herod manata 'uria ketolana sa Pita 'i
maana wane ki burina na Fafanga ana
Daofa Liue.
5 Ma sa Pita ka to ga 'ana laona beu ni
kanie. Ma wane famamana ki, kera ka foa
ngangata 'asiana fuana God fua sa Pita.

Na 'ainsel talaia sa Pita fasia laona beu ni kanie

6 Ma ana fa rodo 'i naona ne sa Herod
ka ketoa sa Pita, sa Pita nia maleu 'ana
safitana ro wane ni folo ki. Kera kania
ana ro seni ki, ma na wane ni folo ki kera
ka folo laugo mai 'i maana mae ana beu
ni kanie.
7 Ma tona boroi ma na 'ainsel na 'Aofia
leka mai ka uu siana, ma na madakwalae
ka fola fafia laona mae beu ni kanie ne
nia maleu ana. Ma na 'ainsel ka dau gwau
'abana sa Pita ka faada, ka fata 'uri, "'Oe
tatae 'ali'ali!" Go, na ro seni be kera kania
ana 'abana ki ka 'asia na fasia 'abana.
8 'Urinai na 'ainsel nai ka fata 'uri, "'Oe
ofi ana maku 'oe, ma 'oko alua tae butu
'oe ki 'aemu." Ma sa Pita ka sasi sulia.
Sui na 'ainsel ka fata lau 'uri, "'Oe rufia
na maku fafo baita 'oe fafi 'oe, 'oko leka
mai fai nau."
9 Ma sa Pita ka leka sulia 'i maa fasia
laona beu ni kanie. Ma nao nia si
saitamana na ru ne 'ainsel nai nia sasia
ana, na ru mamana, sulia nia kwaisae nia
ada to'ona ga 'ana na fataie.
10 Ma na 'ainsel nai fainia sa Pita, keroa
leka, ka liufia na etana wane ni folo, sui
ruana wane lau, sui keroa fi dao ana mae
ne kera saungainia ana na baba ana kakai
salo ki, ne nia leka kau 'uria laona fere.
Ma na mae nai ka tala 'ifi ga 'ana fuada,
ma keroa ka ru kau. Ma kada keroa leka
kau sulia taale baita, 'urinai go na 'ainsel
nai ka leka na 'ana fasia sa Pita.
11 Ma sa Pita ka fi saitamana na ru ne
fuli fuana ma ka fata 'uri, "Iu nau ku
fi saitamana nia mamana 'asiana. God
nia tala kwatea mai na 'ainsel nia, ma ka
'adomi nau fasia sa Herod fainia wane Jiu
ki, ma kera nao si saungi nau dia ne kera
lokoeru fuana sasilana."
12 Kada sa Pita nia saitamana na ru ne,
nia ka leka na 'uria lume ni Mary gaa sa
Jon Mak. Ma na wane 'oro ki kera oku
laona lume nai, fua kera ka foa 'ada.
13 Kada sa Pita dao mai, nia uu 'i burina
mae, nia ka kidikidi. Ma te sari ne rao
laona lume nai ne satana ni Roda ka leka
mai.
14 Ma kada nia rongo saitamana lingena
sa Pita, nia ka eele 'asiana, ma nao nia
si 'ifingia lau na mae. Boroi ma nia lae
'ali'ali ka oli, ka farongo basi ana ne sa
Pita nia uu mai 'i maa.
15 Kera nao si famamana, ma kera ka
saea nia oewanea lalau. Boroi ma nia
suusuu fainia ka fata 'uri, "Nau ku fata
mamana."
'Urinai kera ka olisia kera ka 'uri,
"Alamia na 'ainsel nia 'oto nena."
16 Ma ana kada nai laugo, sa Pita ka
inau ana kidikidilae. Ma kada kera
'ifingia na mae, kera ka ada to'ona sa Pita,
ma kera ka kwele 'asiana.
17 Ma nia ka kwaikaru ana 'abana fuada
fua kera ka to aroaro. Ma nia ka farongo
kera ne God lugea nia fasia laona beu ni
kanie. Ma nia ka fata 'uri, "Mulu leka kau,
ma mulu ka farongo ana ru ne ki fuana
sa Jemes† fainia wane famamana ki." 'I
burina ne nia saea ru nai ki tafau, nia ka
leka na 'ana 'uria ta kula 'e'ete.
18 Ma 'i 'ofodangi na, ngalungalue baita
ka tatae safitana na wane ni folo ki, sulia
kera ulafusia te ne fuli fuana sa Pita.
19 Ma sa Herod ka kwatea fatalana fua
kera ka nani 'uria sa Pita. Boroi ma kera
nao si dao go to'ona. Ma nia ka akwa mai
'uria wane ni folo ki, ka ledida, ma kera
nao si saitamana na te ne fuli fuana sa
Pita, go nia ka kwatea na wane ni omee
nia ki, kera ka saungida tafau.

Ma 'i burina, sa Herod ka leka fasia 'i
Jiudea, ma ka leka to basi 'ana 'i Sesarea.

Na maelana sa Herod

20 Ma sa Herod ka guisasu 'asiana ana
tooa 'i Taea ma 'i Saedon ki. Ma sulia
fanga tooa ne ki nia leka mai fasia lofaa
ne sa Herod nia kingi ana, kera kwatea

* **12:3** Te sataeru lau fuana "Fanga ana Daofa Liulae" kera saea ana "Beret ne nao ta isi 'i laona." † **12:17** Jemes ne nia ai burina sa Jesus. Ma nia na wane fanaonao ana wane famamana 'i Jerusalem.

tani wane baita kera ka leka siana sa
Herod fua fa'o'olosilana firue ne safitada.
Boroi ma kera eta leka dao basi siana
sa Blastas, na wane baita ne rao fua sa
Herod. Kera ka gania fua nia ka 'adomi
kera, ma nia ka alamatainida.
21 Ma maedangi ne sa Herod filia fua
nia ka fata fuana wane ki, nia dao na mai.
'Urinai nia ka rufia na maku kwanga nia
ki, ma ka fi gouru ana kula ni gourue na
kingi, ma nia ka fata fuada.
22 Kada nia fata ka sui go, na wane ki
kera ka akwa koko kera ka 'uri, “Nao lau
lingena na wane nai, boroi ma lingena
god lalau!”
23 Ma 'urinai go na 'ainsel God ka leka
mai ma ka kwaea sa Herod, ma nia ka
matai, sulia nao nia si fa'initoa God. Ma
na ngwangwa ki ka 'ania nonina, ma
burina nia ka mae na.
24 Ma na fatalana God ka takalo ana
fere 'oro ki, ma wane 'oro ki kera ka
famamana.
25 Kada sa Banabas ma sa Saul keroa
kwatea kwatee ki fua tooa 'i Jerusalem
keroa ka oli na 'uria 'i Antiok, ma keroa
ka talaia sa Jon Mak faida.

13

Kera filia sa Banabas ma sa Saul

1 Ma tani profet, wane ne kera 'ainitalo
ana farongoe lea, ma wane famanata
ki ne kera famanata wane famamana
ki, kera to laugo 'i Antiok, laona fikute
wane famamana 'i senai, ma kera ne:
sa Banabas, sa Simion be kera saea ana
“Wane Goa”, sa Lusius fasia 'i Saerin, sa
Manaen be to mai fai sa Herod na kingi
ana tu'ulana mai, ma sa Saul.
2 Ana kada ne wane nai ki kera fosia
God fainia na abu fanga, na Anoeru Abu
ka fata 'uri fuada, “Mulu filia sa Banabas
ma sa Saul fuaku fua kera ka sasia na raoe
ne nau ku fili keroa fuana.”
3 Burina kera abu fanga ma kera foa,
kera tafau kera ka alua na 'abada fafi
keroa, sui kera ka odu keroa.

Etana kada sa Saul leka lifurongo

4 Ma sulia na Anoeru Abu be kwatea sa
Banabas ma sa Saul, keroa ka leka na 'uria
'i Selusia fasia 'i Antiok, keroa ka tofolo
'uria na bubunga 'i Saeprus.
5 Kada keroa dao ana fere 'i Salamis,
keroa ka 'ainitalo ana fatalana God laona
beu fuana folae Jiu ki. Ma sa Jon Mak ka
leka laugo fai keroa fuana 'afiladoro.
6 Ma kada kera leka fasia 'i Salamis,
kera ka leka daofa liu kera ka tofolo ana
bubunga nai 'uria 'i Pafos. Senai, kera ka
dao to'ona te wane ne satana sa Bajisas ne
nia rao ana talana na lufina ngwai. Nia
na wane Jiu, ma kera saea nia na profet
boroi ma nao nia si mamana go.
7 Nia kwaimani fainia na wane gwaun-
gai ana bubunga nai satana sa Sejias
Polas, na wane lioto 'asiana. Na wane
gwaungai nai ka akwa 'uria sa Banabas
ma sa Saul siana, sulia nia doria ka
rongoa fatalana God. Ma keroa ka dao
kera ka faorai fainia.
8 Boroi ma sa Bajisas ne rao ana talana
lufina ngwai, ne ta sataeru lau ana sa
Elaemas ana fatae Grik, nia tatae sualida,
nia ka sasi 'uria feolana wane gwaungai
nai fua nia nao si famamana lau sa Jesus.
9 Ma na Anoeru Abu ka sura ana sa Saul
ne kera saea laugo ana sa Paul, nia ka alu
maana ana wane ne rao ana talana lufina
ngwai,
10 ka fata 'uri fuana, “'Oe na wele nia sa
Saetan! 'Oe malimae ana ru lea ki tafau,
ma 'oko saitamana 'asiana kwalukaela
sukee ta'a ki laugo, ma ana maedangi ki
tafau 'oe sasi 'uria talalana mamanae God
ana sukee ki.
11 'Oe saitamana God kai kwatea na
kwaekwaee fuamu ana kada ne na. Na
maamu kai rodo, ma nao 'oe si ada to'ona
na madakwalana sato sulia ka kada.”
Ma ana kada nai go, ru dia dasa ka dau
fafi nia, ma maana ka rodo na. Nia ka fali
galogalo na 'ana 'uria ta wane fua ka dau
ana 'abana ma ka talaia.
12 Ma na wane gwaungai nai, kada nia
ada to'ona ru nai ki, nia ka famamana sa
Jesus, ma ka kwele 'asiana ana famanatae
kera sulia na 'Aofia.

Kera to 'i Antiok mae fere laona lofaa 'i Pisidia

13 Sui sa Paul ma wane ne kera leka
fainia, kera tofolo mai ana baru fasia 'i
Pafos, ma kera ka dao ana fere 'i Pega,
laona lofaa 'i Pamfilia. Ma sa Jon Mak
ka leka fasidaro senai, ma ka oli 'uria 'i
Jerusalem.

14 Boroi ma kera leka fasia 'i Pega, kera
ka dao na 'i Antiok, mae fere laona lofaa 'i
Pisidia. Ma ana Sabat, kera ka leka laona
beu fuana folae Jiu ki, ma kera ka gouru
na.
15 Burina ididue ki fasia Taki sa Moses
ki ma Kekedee na Profet ki, na wane
fanaonao ana beu fuana folae ki kera
kwatea fatae fuada kera ka 'uri, “Wane
kwaimani ki 'ae, dia kamoro to ana tani
fatae ana kwairaduilae fuana wane ne ki,
kalu doria kamoro ka fata fuada.”
16 'Urinai, sa Paul ka tatae, ma ka
kwaikaru ana 'abana fua kera ka to
aroaro, ma nia safali fata 'uri, “Wane 'i Jiu
ki, ma kamulu wane ne nao lau Jiu ki ne
mulu to 'i seki fuana fosilana God, mulu
fafurongo nau basi mai!
17 God kia wane Jiu ki, nia filia koko kia
ki ma ka kwate kera ka 'oro 'asiana ana
kada kera to 'i Ijip, ana kula ne nao lau
fere kera. Ma God ka olitai kera fasia 'i
Ijip ana na nikilalae baita nia.
18 Ma alamia karangi fai akwala fangali
ki ne, nia ada sulida laona lofaa 'eke'eke,
sui boroi 'ana kera aburongo ana kada
'oro ki.
19 Nia ka fafunuia fiu fui wane ki 'i
Kenan, ma ka alua wane nia ki kera ka
to ana na ano nai.
20 Nia ngalida fuana kera ka leka to 'i
Ijip ka dao ana kada ne kera leka 'i Kenan,
sulia bali ana fai talanga ma lima akwala
fangali. 'I burina, God ka kwatea na wane
ni kwaiketoi ki fuada, leka ka dao ana
kada be sa Samuel nia profet.
21 Ma ana kada kera gani 'uria ta kingi,
God ka filia sa Saul ka gwaungai fuada. Sa
Saul ne na wele sa Kis, fasia na fui wane
sa Benjamin. Ma nia ka gwaungai fuada
sulia fai akwala fangali ki.
22 Sui God ka lafua sa Saul, ma ka alua
sa Deved ka kingi fuada. Ma God ka fata
'uri sulia sa Deved, ‘Sa Deved, na wele sa
Jesi, nia ne na wane ne nau ku eele 'asiana
fainia, nia na wane ne saitamana ka sasia
ru ne nau ku doria nia ka sasia ki.’✡
23 Ana kwalafa wane ne sa Deved ne
God filia sa Jesus ka alu nia na wane ni
famauri fuana wane Israel ki, dia be nia
eta fata alangai mai ana.
24 'I naona ne sa Jesus nia fi safali ana
raoe nia, sa Jon be 'ainitalo ana fuana
wane ki tafau Israel, fua kera ka kari
abulo fasia ta'alae kera ki, ma kera ka
siuabu.
25 Ma ana kada sa Jon nia karangi
ka fasuia na raoe ne nia sasia, nia ka
fata 'uri fuana wane ki, ‘Alamia mulu
kwaisae nau na wane be God filia na ne,
boroi ma nao. Nau nao lau na wane ne
mulu kwaimakwali ana. Nia kai leka mai
buriku, ma nao nau si bobola fua ne nau
ku lugea na butu nia ki fasia 'aena.’✡
26 “Ma mulu wanefuta nau ki ana
kwalafa sa Abraham, ma mulu wane ne
nao lau Jiu ki ne mulu oku 'i seki fuana
fosilana God, God nia kwatea na mai
fuaka na fatae sulia sa Jesus ne famauri
kulu.
27 Aia, ma na wane ne kera to 'i
Jerusalem, ma na wane fanaonao kera ki,
kera nao si saitamana ne sa Jesus nia na
wane famauri. Ma kera nao si saitamana
go na fatalana profet ki, sui boroi 'ana
kera ka idumia ana Sabat ki tafau. Kada
kera ketoa sa Jesus, kera fatainia ne
fatalana profet ki nia mamana.
28 Sui boroi 'ana kera nao si dao go
to'ona ta ru ne kera ka saungia fafia, kera
gania sa Paelat fua kera saungia ka mae.
29 Ma 'i burina kera sasia ru ki tafau ne
Kekedee Abu nia fata sulia, sui kera ka
lafua fasia na 'airarafolo, ma kera ka alu
nia laona faoda gwau.
30 Boroi ma God nia taea fasia maea.
31 Ma sulia maedangi 'oro ki, wane ne
kera dangidangia lekalae fainia fasia 'i
Galili 'uria 'i Jerusalem, kera 'idufa ada
to'ona ga 'ada. Ma kada ne, kera fata na
sulia fuana wane Israel ki.
32 “Karo leka mai fua karo kai farongo
kamulu ana na Farongoe Lea. Na ru ne
God eta fatae ana fuana koko kia ki,
33 kulu na ne wele ne God famamana
eta fatae nai fuaka ana taelana sa Jesus
'uria maurie. Sulia God be saea ana Psalm
ro ru ki ka 'uri,
‘'Oe na Wele nau.
Ta'ena nau na ne Maa 'oe.’✡
34 “Aia, God eta fata ana tataelana fasia
na maea, ma nia 'afitai fua nia ka mae lau.
Ru ne kera kedea laona Kekedee Abu ka
'uri,

✡ **13:22** 1 Samuel 16:12 ✡ **13:25** Mak 1:7; Luk 3:16; Jon 1:27 ✡ **13:33** Psalm 2:7 ✡ **13:34** Aesaea 55:3

‘Nau kai kwatea fuamu na falealae abu
ki ne nau ku eta fatae ana fuana sa
Deved.’✡
35 “Nia mamana 'asiana, sulia nia saea
laugo laona te Kekedee Abu ma ka 'uri,
‘Nao 'oe si alamatainia wane rao abu 'oe
ka mae ma ka ngwa'a.’✡
36 “Ana kada sa Deved nia mauri 'ua,
nia sasia na ru ne God doria ki. Boroi
ma nia 'e mae na, kera ka alua laona kilu
gwau ninimana koko nia ki, ma na nonina
ka ngwa'a.
37 Boroi ma sa Jesus na wane ne God
nia taea fasia na maea, na nonina nao si
ngwa'a.
38-39 Wane kwaimani ki, mulu saita-
mana lea ana, ne kalu farongo kamulu
ne God kai manatalugea ta'alae kamulu
ki sulia maelana sa Jesus. Wane ki tafau
ne kera fito'ona sa Jesus, kera aluge ma
kera nao si 'eke na, sulia God saea kera
'o'olo. Rolae sulia taki sa Moses ki, nao si
bobola fuana ne ka sasia wane ka 'o'olo.
40 Mulu kai ada suli kamulu, fua na ru
ne profet ki kera fata sulia nao si fuli fua
mulu,
41 kera ka 'uri,
‘Mulu fafurongo, wane ne mulu 'onionga
fatalana God ki.
God kai sasia raoe baita 'asiana ana kada
mulu mauri 'ua.
Nao mulu si famamana ne God sasia ru
nai, sui boroi 'ana dia ta wane nia
farongo kamulu ana.
Mulu ada to'ona! Kamulu kai kwele, ma
mulu kai mae.’ ”✡
42 Ma kada sa Paul ma sa Banabas,
keroa ru na kau 'i maa fasia na beu abu
fuana folae, na wane ki kera ka ganida
fua keroa ka oli lau mai ana Sabat lo 'i
buri, fua keroa ka farongoda lau ana na
ru ne ki.
43 'I burina ne wane ki kera leka na
fasia na okue ana folae nai, wane 'oro
kera leka sulia sa Paul ma sa Banabas.
Kera tani wane Jiu ma tani wane ne nao
lau Jiu ki laugo ne kera 'ado na fainia
wane Jiu ki laona abue kera. Ma sa Paul
fai sa Banabas fata fuada ma ka raduda
'uria uu ngasilae ana famamanae ana na
kwaiofeie God.
44 Ma ana Sabat 'i buri, karangia wane
ki tafau laona fere nai, kera dao mai fua
rongolana fatalana sa Paul ma sa Banabas
sulia na 'Aofia.
45 Ma kada ne wane Jiu ki kera ada
to'ona ne okue nai baita, lioda ka 'uga
'asiana. Ma kera ngengea na ru ne sa Paul
nia saea, ma kera ka fata buri laugo ana.
46 Boroi ma sa Paul ma sa Banabas
keroa ka fata nonira'a, ka 'uri, “Nia
bobola fua karo ka eta fata basi sulia na
fatalana God 'i nao fua mulu Jiu ki. Boroi
ma sulia ne mulu noni'ela ana, mulu
fatainia ne nao mulu si bobola go fua
ngalilana na maurie firi. Nia ne karo ka
fasi kamulu, ma karo ka leka 'amaro fua
wane ne nao lau Jiu ki.
47 Karo leka siana wane ne nao lau Jiu
ki, sulia God nia odu karo ka 'uri,
‘Nau ku alu 'oe 'oko dia na kwesu fua
wane ne nao lau Jiu ki.
Nau ku odu 'oe fua 'oko farongoa wane ki
tafau laona molagali ana te ne nau
sasia fuana famaurilada.’ ”✡
48 Ma ana kada ne wane ne nao lau Jiu
ki kera rongoa ru ne, kera ka eele 'asiana,
ma kera ka tangoa na farongoe na 'Aofia.
Ma na wane ne God filida fuana maurie
firi, kera ka famamana na.
49 Ma na fatalana God ka talo na ana
kula ki tafau, ma na wane 'oro ki ka
rongoa na fatalana God laona 'afutana
lofaa nai.
50 Boroi ma na wane Jiu ki kera fata
alingana wane fanaonao ki laona fere
baita nai fainia na gwaungai keni ki ne
nao lau Jiu ki ne kera fosia God. Ma
na Jiu nai ki, kera ka safali na ana
famalagaigailana sa Paul ma sa Banabas,
ma kera ka tari keroa fasia na bali lofaa
nai.
51 Ma keroa ka tafusia na gegeona ano
ki fasia na 'aedaro dia na fabasue fuada
ne God kai keto kera sulia kera noni'ela
ana rongolana fatalana God. Ma keroa ka
leka na adaro 'uria 'i Ikonium.
52 Ma na wane 'i Antiok ki ne kera
famamana, kera ka eele 'asiana, ma na
Anoeru Abu ka sura ada.

14

'I Ikonium

1 Ana kada sa Paul fainia sa Banabas
dao 'i Ikonium, keroa ka leka lau laona

✡ **13:35** Psalm 16:10 ✡ **13:41** Habakuk 1:5 ✡ **13:47** Aesaea 49:6

beu fuana folae Jiu ki, dia be keroa 'idufa
sasia. Ma keroa ka fata ana nikilalae ne
na wane 'oro Jiu ki, ma na wane ne nao
lau Jiu ki, kera ka famamana sa Jesus.
2 Boroi ma na Jiu ne kera noni'ela
famamana, kera ka fata alingana wane
ne nao lau Jiu ki, ma kera ka falia na
manatada kera ka tatae sualia na wane
ne kera famamana ki.
3 Sa Paul ma sa Banabas, keroa ka to
lau 'i senai sulia ka kada tau, keroa ka
fata nonira'a sulia na 'Aofia. Ma na 'Aofia
ka fatainia ne fataladaro sulia sa Jesus
nia mamana ana kwatelana na nikilalae
fuada fua sasilana ru ni kwelelae ki ma
na fanadae ki.
4 Ma na wane ki laona mae fere nai,
kera ka toli 'e'ete ma kera ka takalo. Tani
wane fainia Jiu ki, ma tani wane fainia na
lifurongo ki.
5 'Urinai tani wane ne nao lau Jiu ki
fainia tani Jiu ma wane fanaonao kera
ki, kera ka lokoeru fua famalagaigailana
lifurongo ki, ma kera ka 'ui fauda fua kera
ka mae.
6 Boroi ma ana kada ne na lifurongo
ki kera rongoa, kera ka tafi 'uria fere
'i Listra, ma fere 'i Debe laona lofaa 'i
Laekonia, ma 'uria na mae fere kalikalia
ki.
7 Senai, keroa ka 'ainitalo ana Farongoe
Lea.

'I Listra ma 'i Debe

8 Ma te wane ne to 'i Listra 'aena 'e mae.
Safali mai ana futalana, ma nao nia si fali.
9 Nia gouru 'i ano, ma ka fafurongoa
fatalana sa Paul. Ma sa Paul ka alua
na maana ana, ma ka saitamana ne nia
famamana ne sa Jesus saitamana ka gura
nia ga 'ana,
10 ma ka fata ana linge wane baita
fuana ka 'uri, "'Oe tatae, ma 'oko uu 'o'olo
ana 'aemu!" Ma na wane nai ka lofo, ma
ka fali kwailiu na 'i safitada.
11 Kada okue ne kera ada to'ona ru ne
sa Paul sasia, kera ka akwa koko ana fatae
kera wane 'i Laekonia, kera ka 'uri, "Na
god ki kera liia na ana wane, ma kera ka
koso na mai siakulu!"
12 Kera ka saea sa Banabas ana na
gwaungai god Sus, ma sa Paul ana sa
Hemes na wane ngali fatae ana god ki,
sulia nia wane ne fata fua keroa.
13 Ma na beu ni folae ana god Sus nia
ka tio 'i burina fere nai. Ma na fataabu
fuana god Sus, nia ka leka ma ka ngalia
mai buluka ki, ma na takana 'ai ki, ka
alua maana sakae ana fere nai. Sulia nia
fainia na okue nai, kera doria kwatelana
na afafue fuana lifurongo ki.
14 Ana kada sa Banabas ma sa Paul
keroa rongoa ne kera sasi 'urinai, keroa
ka musia maku keroa ki fua fatailana ne
keroa noni'ela ana, ma keroa ka lae lao
okue nai ma keroa ka akwa 'uri,
15 "'Uta ne mulu doria sasilana ru ne?
Ma karo ne wane dia kamulu laugo. Karo
leka mai fua 'ainitalolae ana Farongoe
Lea sulia na God mauri. Tala'ana mulu
fosi nia lalau. Ma nao mulu si fosia lau
god 'e'ete ki, sulia kera nao si 'adomi
kamulu go. God ne saungainia 'i langi, ma
na molagali, na asi, ma na ru ki tafau ne
kera to 'i laona ki.
16 Ana kada sui ki, nia alamatainia
wane ki tafau kera ka leka 'ada sulia
kwaidoria kera ki.
17 Ka 'urinai boroi 'ana, nao nia si
mango fasia kwatelana ru lea ki fuana
wane ki tafau sulia maedangi ki, ma nia
ka fatainia talana ana ru lea ne nia sasia
ki. Nia kwatea ute fua mulu fasia lao
mamanga, ma ka kwatea fue 'ai ki ana
kada kera ki, ma nia ka kwatea fanga
fua mulu, ma ka kwatea maurilamulu ka
eele."
18 Sui boroi 'ana na lifurongo ki kera
fata 'urinai, na okue ne, kera doria ka
kwatea 'ada na afafue kera ki fuada.
19 Ma tani Jiu ne kera leka mai fasia fere
'i Antiok laona lofaa 'i Pisidia, ma fere
'i Ikonium, kera dao mai, kera ka kwate
fatae fuana okue ne, ma kera ka guisasu
fua sa Paul ma sa Banabas. Ma kera ka
'uia sa Paul ana fau ki, ma kera ka tara
'i maa fasia laona fere, ma, kera kwaisae
nia mae na.
20 Boroi ma kada wane ne kera fama-
mana ki, kera leka mai, ma kera ka uu
kalia sa Paul, nia ka tatae, ka oli faida
'uria 'i fera. Sui ana maedangi 'i buri, sa
Paul ma sa Banabas keroa ka leka 'uria
fere 'i Debe.

Sa Paul fai sa Banabas oli lau mai 'uria 'i Antiok

21 Sa Paul ma sa Banabas keroa ka
'ainitalo ana Farongoe Lea laona fere 'i

Debe, ma wane 'oro ki kera ka famamana
sa Jesus. Sui keroa ka oli 'uria fere 'i
Listra, ma 'i Ikonium, ma fere 'i Antiok
laona lofaa 'i Pisidia.
22 Ma kera ka fanikila famamanae wane
ne kera famamana ki, ma kera ka raduda
fua famamanae kera ki ka ngasi. Ma kera
ka saea, "'I naona ne kulu kai ru laona
maurie firi ne God nia gwaungai ana,
kulu tafau kai dao to'ona na 'afitailae."
23 Ma ana fere nai ki tafau, kera filia na
wane fanaonao ki fuana fikute wane God
ki. Ana folae ma abu fangalae, kera ka
kwatea na wane nai fuana 'Aofia ne kera
famamana ana.
24 Sui keroa ka leka fasia lofaa 'i Pisidia,
keroa ka dao ana lofaa 'i Pamfilia.
25 Ma keroa ka 'ainitalo ana na Faron-
goe Lea laona fere 'i Pega, sui keroa ka
leka 'uria fere 'i Atalia.
26 Sui keroa ka leka ana baru fasia 'i
senai, ma keroa ka oli na 'uria fere 'i
Antiok. Na fere be kera safali ana lekalae
keroa fasia. Na fere be wane famamana
ki kera kwatedaro laona kwaiofeie God,
fua ka 'adomida fuana raoe ne kera fasuia
na.
27 Ma ana kada keroa dao na 'i Antiok,
keroa ka okua na wane famamana ki, ma
keroa ka farongoda ana na ru ki tafau ne
God sasia adaro. Ma keroa ka farongo
laugo ana ne God 'adomida na wane ne
nao lau Jiu ki boroi kera ka famamana
laugo.
28 Ma keroa to tau 'i senai fainia na
wane ne kera famamana ki.

15

Na okue fuana lokoerue 'i Jerusalem

1 Tani wane ne kera leka mai fasia 'i
Jiudea 'uria 'i Antiok, kera ka famanata
na wane ne famamana na ki kera ka 'uri,
"Nia 'afitai 'asiana fua God ka lafu kamulu
fasia ta'alae kamulu ki, dia nao mulu si
'ole 'unge dia be taki sa Moses ki saea."
2 Ma sa Paul fainia sa Banabas keroa ka
olisusu 'asiana fai kera sulia ru ne. Ma
kera tafau filia sa Paul ma sa Banabas ma
tani wane famamana 'i Antiok, fua kera
leka 'i Jerusalem fuana faorailae fainia na
lifurongo ki ma na wane fanaonao ki sulia
ru ne.
3 Ma na fikute wane famamana ne ka
oduda na kau. Ma kada kera leka na, kera
liu ana lofaa 'i Fonisia ma 'i Samaria ki,
kera ka farongoa ana ne na wane be nao
lau Jiu ki kera abulo na 'uria God. Ma
kada wane ne kera famamana ki rongoa
na farongoe nai, kera ka eele 'asiana.

4 Kada sa Paul ma sa Banabas keroa
dao na 'i Jerusalem, na wane famamana
ki, ma na lifurongo ki fainia na wane
fanaonao ki, kera ka kwaloda. Ma keroa
ka farongo ana ru ne God sasia ada 'i
safitana wane ne nao lau Jiu ki.
5 Boroi ma tani wane ana wane ne
kera famamana ma kera ana fikute wane
Farasi ki, kera tatae kera ka fata 'uri,
"Na wane ne nao lau Jiu ki, dia kera
famamana sa Jesus, kera kai 'ole 'unge,
ma kulu saea fuada kera ka ro laugo sulia
taki sa Moses ki dia kulu na wane Jiu ki."

6 Ma na lifurongo ki fainia na wane
fanaonao ki, kera ka oku fuana lokoerue
sulia ru ne.
7 Ma burina na fatae gwala ne kera
sasia ka sui, sa Pita ka tatae, ka fata
'uri, "Wane kwaimani nau ki 'ae, mulu
saitamana, tau na mai God nia fili nau
safitamulu fua nau 'ainitalo ana Farongoe
Lea ne fuana wane ne nao lau Jiu ki, fua
kera ka rongoa laugo 'ada ma kera ka
famamana.
8 Ma God ne saitamana manatana wane
ki tafau, nia ka fatainia kwalolana na
wane ne nao lau Jiu ki ana kwatelana
Anoeru Abu fuada, dia laugo ne nia
kwatea fuaka.
9 Ma ka nao ta efaefalae safitakulu ma
fai kera. Nia ka manataluge ana ta'alae
kera ki, sulia kera famamana sa Jesus.
10 Ma God fatainia fuaka ka suina, nao
nia si doria ne mulu ka kwatea lau ta
'afitaie fuada ana taki ki, sulia ne koko kia
ki ma kulu boroi, nao kulu si saitamana
go rolae sulia. Aia, ma dia kamulu kwatea
na ta 'afitaie 'urinai fuana wane ne kera
famamana sa Jesus ki, God kai guisasu fua
mulu.
11 Kulu famamana ne God famauri kulu
fasia ta'alae kulu ki ana te ne sa Jesus na
'Aofia sasia fuaka ana lealae nia fuaka.
God famauri laugo 'urinai ana wane ne
nao lau Jiu ki."

12 Ma na okue ne, kera ka to aroaro
kada kera rongoa sa Banabas ma sa Paul
keroa farongo ana ru ni kwelelae ana ki

ma na ru fanadae ki ne God sasia ana
keroa fuada wane ne nao lau Jiu ki.
13 Ma 'i burina keroa fata ka sui, sa
Jemes ka fata 'uri, “Wane kwaimani nau
ki 'ae, mulu kai fafurongo nau basi.
14 Sa Pita be fi fata lea go ana fua
kulu sulia be God eta fatainia kwaiofeilae
nia fuana wane ne nao lau Jiu ki ma ka
kwaloda tani wane ada fua kera na wane
nia ki.
15 Ma profet ki kera ka fata laugo
'urinai, dia be na Kekedee Abu saea,
16 ‘God ka fata 'uri, ta maedangi, nau
kai oli mai, ma nau kai taea na
gwaungaie sa Deved be nia 'asia na.
Nau kai saungai falu ana fasia oretana,
ma nau ka fauua lau.
17 Ma wane 'e'ete ki, kai leka mai siaku.
Ma na wane ne nao lau Jiu ki, nau ka
saeda na ana wane nau ki.
18 God ne saea, be nia farongo 'ua na mai
ana.’ ”✡
19 Aia, ma sa Jemes ka fata lau 'uri, “Nau
ku manata 'uri, nao kulu si kwatea lau ta
'afitaie fuana wane ne nao lau Jiu ki ne
kera abulo na 'uria God.
20 Nia lea kulu ka kekede fuada, kulu
ka farongo kera ana ne kera nao si 'ania
ta fanga ne kera afafu ana fuana mamala
god ki, ma kera ka ada sulida fua kera nao
si oee, ma kera nao si 'ania laugo ta ru
mauri ne kera lioa, ma kera nao si 'ania
laugo ta 'abu.✡
21 Sulia na taki sa Moses ki, kera idumia
'ua na mai laona beu fuana folae kera
ki ana Sabat ki tafau, ma na fatalada ka
talofia na laona fere kera ki tafau.”

Kekedee fuana wane ne nao lau Jiu ki

22 'Urinai na lifurongo ki, ma wane
fanaonao ki, ma na fikute wane fama-
mana ki tafau, kera ka filia tani wane ada
fua kera ka oduda kau 'uria Antiok fainia
sa Paul ma sa Banabas. Kera filia sa Jiudas
ne kera saea laugo ana sa Basabas, ma sa
Silas, sulia keroa ro wane fanaonao ki ana
fikute wane kera.
23 Ma na kekedee 'uri ne kera kwatea
faida,
“Kalu na lifurongo ki, ma na wane
fanaonao ki ne wanefuta kamulu ki ana
na 'Aofia, kalu kwatea kau fata lealae
kalu ki fua mulu na bara wanefuta ne
nao lau na wane Jiu ki, ne mulu to 'i
Antiok, ma 'i Siria, ma 'i Silisia.
24 Kalu rongoa ne tani wane seki ki
kera leka kau, ma kera ka kwatea na
manatamulu ka ta'a sulia fatalada. Kalu
nao si oduda kau fua sasilana ru nai.
25 Nia ne kalu ka oku alafafia ru ne 'i
safitamalu, ma kalu filia tani wane ngali
fatae, ma kalu ka oduda kau siamulu.
Kera kai leka kau fainia wane kwaimani
lea kia ki sa Paul ma sa Banabas.
26 Keroa ro wane ne kwate dangalu
na mauri ladaro fuana raoe sumadua fua
'Aofia kia sa Jesus Christ.
27 'Urinai ne kalu ka kwatea laugo kau
sa Jiudas ma sa Silas fua kera ka tala fata
'ada sulia na ru ne kalu kedea kau.
28 Sulia na Anoeru Abu fai kalu, kalu
alafafia, nao kalu si alua lau ta 'afitaie fafi
kamulu. Ru ne ki go ne mulu kai rosulida:
29 Nao mulu si 'ania ta fanga ne kera
afafu ana mamala god ki, ma nao mulu si
'ania ta 'abu. Ma nao mulu si 'ania ta ru
mauri ne kera lioa. Ma mulu ka to fasia
na oee. Ma dia ne mulu to fasia na ru nai
ki, nia lea 'asiana.”
30 Ma kera ka kwatea na wane nai ki ne
kera ngali farongoe, kera ka leka 'uria 'i
Antiok. Ma kera ka okua na wane ne kera
famamana ki tafau, ma kera ka kwatea na
ru ne kera kedea fuada.
31 Ana kada ne wane ki kera idumia
tafau na, kera ka eele 'asiana, sulia fatae
nai ki 'e gwalea na mangoda.
32 Ma sa Jiudas ma sa Silas, keroa
ka fata fuada ka tau 'asiana, ma keroa
ka kwatea fatae ana kwaigwale fai na
nikilalae fuada, sulia keroa ro profet ki.
33-34 Ma 'i burina keroa to 'i senai sulia
ka kada tau, sui wane famamana senai ki
ka alualu adaroa ana aroaroe, ma keroa
ka oli na 'uria 'i Jerusalem.*
35 Ma sa Paul ma sa Banabas keroa ka
to lau 'i Antiok. Ma keroa fainia na wane
'oro ne kera famanata ki, kera 'ainitalo
ana fatalana na 'Aofia.

Sa Paul ma sa Banabas keroa to matali na

✡ **15:18** Emos 9:11-12 ✡ **15:20** Eksodas 34:15-17; Levitikas 17:10-16; 18:6-23 * **15:33-34** Tani kekedee 'ua kera 'adoa lau verse 34, “Boroi ma sa Silas ka manata fifi 'asiana fua sae ka to ga 'ana 'i senai 'i Antiok.”

36 Burina bara kada suina, sa Paul ka
fata 'uri fuana sa Banabas, “Koro oli lau
fua koro ka dao to'ona lau wanefuta koro
ki ana mae fere be koro 'ainitalo mai ana
fatalana 'Aofia, fua koro ka saitamana na
tolada 'e 'uta na nai.”
37 Ma sa Banabas ka doria 'asiana fua
sa Jon Mak ka leka faidaro.
38 Boroi ma sa Paul ne manatana nao si
lea fuana sa Jon Mak ne ka leka fai keroa,
sulia nia oli laugo fasi keroa 'i Pamfilia,
ma nao nia si leka na fai keroa fuana
fasuilana na raoe.
39 Ma sa Paul fainia sa Banabas keroa
ka olisusu 'i safitadaro, ma keroa ka toli
safidaro kwailiu. 'Urinai sa Banabas ka
talaia na sa Jon Mak, keroa ka tofolo 'uria
bubunga 'i Saeprus.
40 Ma sa Paul ka filia na sa Silas, fua
keroa ka leka. Ma wane famamana 'i
Antiok ki kera ka odu keroa na, burina
ne kera kwateda fuana 'Aofia fua ka ada
suli keroa.
41 Ma keroa leka, ka liu laona lofaa 'i
Siria ma 'i Silisia ki. Ma keroa ka fangasia
na famamanae wane ne kera famamana
ki.

16

Sa Timoti leka fainia sa Paul ma sa Silas

1 Ma sa Paul leka ma ka dao ana fere
'i Debe ma 'i Listra ki. Ma te wane
fafurongo ne satana sa Timoti nia to
senai. Ma gaa nia ne keni Jiu ne nia
famamana laugo, boroi ma maa nia go ne
wane Grik.
2 Ma na bara wanefuta ana 'Aofia ki 'i
Listra ma 'i Ikonium, kera ka eele 'asiana
fainia sa Timoti.
3 Ma sulia ne sa Paul doria sa Timoti ka
leka fainia, nia ka 'ole 'unge fua ka faeelea
wane Jiu ki. Nia sasia ru nai, sulia Jiu
ki tafau ne kera to ana fere nai ki, kera
saitamana laugo ne maa sa Timoti nia na
wane Grik ne sasi ma nao nia si 'ole 'unge
ana sa Timoti.
4 Ma kada kera leka ka liu ana fere ki,
kera kwatea na taki ki fuana wane ne
kera famamana ki. Na taki nai ki, na
lifurongo ma wane fanaonao ki ne kera
kedea 'i Jerusalem. Ma kera ka saea fua
wane ki kera ka rosulia.
5 Ma kera ka fangasia fikute wane fama-
mana laona fere nai ki, ma ana maedangi
ki tafau 'i burina, wane 'oro falu ki laugo
kera ka famamana.

Kada sa Paul ada to'ona na fataie

6 Ma sa Paul fainia na wane kwaimani
nia ki, kera liu laona lofaa 'i Frigia ma 'i
Galesia ki, sulia ne Anoeru Abu 'e luia nao
kera si 'ainitalo ana Farongoe Lea laona
lofaa 'i Esia.
7 Kada kera dao bobola fainia lofaa 'i
Misia, kera ka sasi 'uria lekalae 'uria 'i
Bitinia. Boroi ma na Anoeru Abu nao si
alamatainida.
8 'Urinai, kera ka daofa liu na fasia 'i
Misia, ma kera ka leka 'uria fere 'i Troas.
9 Ma ana rodo ne kera tio 'i senai, sa
Paul ka ada to'ona na fataie. Nia ada
to'ona te wane ana lofaa 'i Masedonia uu,
ma ka amasia ka 'uri, “'Oe leka mai 'i
Masedonia fua 'oko kwai'adomi amalu!”
10 Ma kada sa Paul nia ada to'ona na
fataie nai, kalu ka sasi akau na fua lekalae
'uria lofaa 'i Masedonia,* sulia kalu saita-
mana God doria kalu leka 'ainitalo ana
Farongoe Lea laugo fuana wane senai ki.

Ni Lidia nia famamana sa Jesus

11 Sui kalu ka leka fasia fere 'i Troas
ana baru, kalu ka tofolo 'uria bubunga 'i
Samotres, ma maedangi burina, kalu ka
leka 'uria fere 'i Neapolis.
12 Kalu tae fasia senai, kalu ka leka sulia
taale tolo 'uria fere 'i Filipae, na mae fere
'initoa laona lofaa 'i Masedonia, mae fere
nai wane Rom ki ne kera gwaungai ana.
Kalu ka to laona mae fere nai sulia bara
maedangi.
13 Ma ana Sabat, kalu leka fasia fere nai,
kalu ka leka 'uria ninimana te kafo, sulia
ne kalu kwaisae kula fuana folae Jiu ki nia
'i senai. Ma kalu ka gouru 'i ano, kalu ka
fata fuana keni ki ne kera oku senai.
14 Te keni ada senai ne kera rongo kalu
ne ni Lidia, fasia fere baita 'i Taeataera,
nia saungai ma ka 'oifoli ana maku ne nia
meo ki. Nia boroi fosia laugo God, ma
God ka 'ifingia na manatana fua nia ka
fafurongoa sa Paul, ma ka famamana ru
ne nia saea ki.
15 'Urinai nia fainia na wane laona lume
nia ki, kera ka siuabu tafau. Ma nia

* **16:10** Sa Paul fainia kwaimani nia ki dao to'ona sa Luk ana fere 'i Troas.

ka fata fua malu ka 'uri, “Sulia ne mulu alafafia ne nau famamana na 'Aofia, nau ku doria mulu leka mai ma mulu ka to laona lume nau.” Ma kalu ka to laona lume nia sulia na fatalana.

Laona beu ni kanie 'i Filipae

16 Ana te maedangi, kada kalu leka 'uria kula ni folae, kalu dao to'ona te sari ne anoeru ta'a to ana. Na sari nai nia rao 'o'oni fuana tani wane laona fere nai. Sulia anoeru ta'a nai ne to ana, nia saitamana ka saea fuana wane ki ana te ki ne nao si dao mai 'ua fuada. Ma wane ne kera baita ana sari nai kera ngalia malefo 'oro ki ana raoe nai nia sasia.
17 Ma na sari nai ka leka sulia sa Paul fai kalu, ma nia ka akwa koko ka 'uri, “Na wane ne ki, kera na wane rao fuana God ne 'initoa 'asiana. Kera farongo kamulu ana te ne God sasia fuana famaurila-mulu.”
18 Nia sasia ru ne sulia maedangi 'oro ki, leka sa Paul ka noni totoela 'asiana ana, ma ka abulo fuana ka fata 'uri fua anoeru ta'a nai, “Ana satana sa Jesus Christ, nau ku eresi 'oe, 'oko ru mai fasia na sari nena!” Ma na anoeru ta'a nai ka ru na 'i maa ana kada nai.
19 Ma kada wane baita ana sari nai kera saitamana ne na raoe nia ana talana anoeru ta'a nia suina, ma nao kera si ngali lau ta malefo fasia, kera ka daua sa Paul ma sa Silas, ma kera ka tara keroa siana na wane kwaiketoilae ki maana usie.
20 Kera ka fata 'uri, “Na ro wane ne ki, keroa wane Jiu ki, ma keroa ka kwatea na fatamaudie laona fere ne kulu.
21 Keroa ka famanata ana na falafala ne nao si bobola fainia na taki kulu ki. Sulia kulu wane Rom ki lalau, ma ka 'afitai 'asiana fua kulu ka sasi sulia falafala keroa ki!”
22 Aia, na wane 'oro ne kera oku senai, kera ka fai fafidaro laugo. Ma na wane fanaonao ki ka fata totongai fuana wane ni omee ki fua kera musia maku sa Paul ma sa Silas ki, ma kera ka namusi keroa.
23 Burina kera namusida ka totonge 'asiana, kera ka aluda laona beu ni kanie, ma kera ka saea fuana wane ne folo 'usia na beu ni kanie nai fua ka bilaki ngasi 'usi keroa.
24 Ma na wane ni folo nai, kada nia rongoa fatae nai ki, nia ka ngali keroa, ka aluda laona mae lume tofungana beu ni kanie, sui ka kani fafia na 'aedoro 'i safitana ro reba 'ai kulu ki.
25 Aia, kada bobola fainia tofungana rodo, sa Paul ma sa Silas keroa foa, ma keroa ka ngufia na ngu ki fuana God. Ma wane ne kera to laugo laona beu ni kanie nai, kera ka fafurongo keroa.
26 Ma tona boroi na anuanu baita nia geloa na beu ni kanie nai, ma na ngadolana lume nai boroi ka kesokeso na. Ma na mae ki ana lume nai ka 'ifi tafau, ma na seni ne kera kani fafia ana wane nai ki laona lume ka aluge tafau na fasida.
27 Ma na wane ni folo nai ka tona mai fasia maleue, ma ka ada to'ona ne na mae ki kera 'ifi tafau na, ma ka kwaisae wane be kera kani fafida ki, kera tafi tafau na. Ma nia ka lafua na naife ni sauwanee nia fua sae ka saungi nia na 'ana talana, sulia nia saitamana ne na wane fanaonao nia ki, kera kai saungia dia ne wane nai ki kera tafi.
28 Boroi ma sa Paul ka akwa koko ka 'uri, “Nao 'oe si sasia lau ta ru 'urinai ana 'oe talamu! Kalu ne to tafau go amalu!”
29 Ma na wane ni folo ne ka ledi 'uria fa kwesu ki, ma ka ru kau laona beu ni kanie fainia na lebelebelae, ma ka boruru 'i 'aena sa Paul ma sa Silas.
30 Sui nia ka talaida 'i maa, ka ledi keroa ka 'uri, “Ro wane baita ne ki 'ae, te ne nau kai sasia fua God ka famauri nau?”
31 Keroa olisia keroa ka 'uri, “'Oe fama-mana na 'Aofia sa Jesus fua God kai famauri 'oe, 'oe fainia wane ne kera to laona lume 'oe.”
32 Ma keroa ka 'ainitalo ana fatalana na 'Aofia fuana, ma fuana wane ne kera to laugo laona lume nia ki, ma kera ka famamana na.
33 Ana kada rodo nai go, na wane ni folo nai ka talai keroa, ka taufia na mae maale ki 'i nonida, ka sui nia fainia wane ne kera to laona lume nia, kera ka siuabu na.
34 Sui nia ka talaia sa Paul ma sa Silas, kera ka leka 'uria lume nia, ma nia ka sangonidoro. Ma nia fainia na wane ne kera to laona lume, kera ka eele 'asiana, sulia kera famamana God.
35 Sui 'i 'ofodangi, na wane kwaiketoi ki, kera kwatea fatalada fuana tani wane baita ana omee kera ka 'uri, “Mulu leka farongoa na wane ni folo be fua ka talaia ro wane be ki 'i maa fasia laona beu ni kanie be.”

36 'Urinai go na wane ni folo nai ka
leka ka farongoa sa Paul ka 'uri, "Na
wane kwaiketoi ki kera saea mai fuaku
'oe fainia sa Silas, moro leka na 'amoro
'i maa. Kamoro leka na 'amoro ana
aroaroe."
37 Boroi ma sa Paul olisia ka fata 'uri
fuana wane baita kera ki, "Na wane
kwaiketoi ki nao si keto karo 'ua, boroi
ma kera kwae karo 'i maana wane 'oro ki
ma kera ka alu karo laona beu ni kanie.
Ma na ru nai nao si 'o'olo, sulia karo na
wane Rom ki laugo ne! Ma kada ne, kera
doria ka olitai agwa lau ana karo. Nao
'asiana! Karo doria na wane fanaonao 'i
Rom ki ne kera kai leka mai 'i seki, fua
kera ka luge karo!"
38 Ma wane baita kera ki ana omee kera
leka, ka farongo ana fatae nai ki siana
wane fanaonao 'i Rom ki. Ma kada kera
rongoa ne sa Paul ma sa Silas keroa ro
wane 'i Rom ki laugo, kera ka mau 'asiana.
39 Ma kera ka leka mai siada, ma kera
ka kwaimanatai fuada. Sui kera ka talai
keroa 'i maa fasia laona beu ni kanie, ma
kera ka 'ingoda, fua kera ka leka na 'ada
fasia fere ne.
40 Kada sa Paul ma sa Silas keroa ru
fasia beu ni kanie, keroa ka leka laona
lume ni Lidia. 'I senai keroa ka dao to'ona
na wane ne kera famamana ki, ma keroa
ka kwatea na fatae ana kwairaduilae
fuada, sui keroa ka fi leka na 'ada fasia
'i Filipae.

17

'I Tesalonika

1 'Urinai sa Paul fainia sa Silas, keroa
leka, ka liu ana fere 'i Amfipolis, ma 'i
Apolonia ki, sui keroa ka dao ana fere 'i
Tesalonika. Wane Jiu ki kera too ana beu
fuana folae laona fere baita nai.
2 Ma 'i senai, sa Paul leka laona beu
fuana folae Jiu ki sulia na falafala ne nia
'idufa sasia ana fere ki. Ma ana olu Sabat
ki, nia ka fata fainia na wane ki, ma ka
fata sulia na Kekedee Abu fuada.
3 Nia ka fadaa ma ka idumia Kekedee
Abu fuana fatailana ne na Christ na wane
ne God filia, nia kai nonifi ma ka mae, sui
nia fi tatae fasia maea. Sa Paul ka fata
'uri, "Sa Jesus ne nau ku 'ainitalo ana fua
mulu ne, nia na Christ na wane ne God
filia."
4 Ma tani wane ana Jiu ki fainia wane
'oro ne nao lau Jiu ki ne kera fa'initoa
God ma keni talingai 'oro kera ne kera
famamana sa Jesus. Kera safali leka na
sulia sa Paul ma sa Silas.
5 Boroi ma wane Jiu kera to ana man-
atae wane kwaifi sulia wane 'oro ki kera
leka sulia sa Paul ma sa Silas, ma kera ka
okua wane ta'a ki ne kera liliu 'o'oni ga
'ada maana usie, fua kera ka oku fainia te
fikute wane guisasu ki. Ma kera ka sasia
te firue baita ana fere nai, ma kera ka
alasia lume sa Jason, sulia kera doria ka
daua sa Paul ma sa Silas, fua kera ka talai
keroa siana okue nai.
6 Boroi ma kada kera nao si dao
to'odaro, kera ka daua lalau sa Jason
fainia tani wane ne kera famamana, ma
kera ka tarada siana wane fanaonao ki
laona fere, ma kera ka fai fafida, kera ka
akwa koko ka 'uri, "Wane ne ki, kera sasia
ru ta'a 'asiana laona fere 'oro ki! Ma kada
nai kera ka leka lau mai laona mae fere
ne kulu,
7 ma sa Jason ka gonida laona lume nia.
Kera tafau go kera 'oia na taki kingi baita
kulu 'i Rom, sulia kera saea ta te kingi lau
ne satana sa Jesus."
8 Ma na fatae nai ki, ka kwatea na
ngalungalue baita fuana okue nai fainia
na wane fanaonao ki.
9 Ma na wane fanaonao ki kera ka fata
nikila fua sa Jason fainia tani wane lau,
fua kera ka kwate tani malefo sui kera fi
lugeda.

'I Berea

10 Ana kada nai nia 'e rodo na mai,
na wane ne kera famamana ki kera ka
kwatea sa Paul ma sa Silas 'uria fere 'i
Berea. Kada kera dao kau, kera ka leka
laona beu fuana folae Jiu ki.
11 Na wane senai ki kera to ana falafala
ne lea ka liufia na wane ana 'i Tesalonika,
sulia kera doria 'asiana rongolana te ne
sa Paul nia saea. Ma ana maedangi ki
tafau go, kera idumia na Kekedee Abu fua
kera ka saitamana te ne sa Paul nia saea
'e mamana.
12 Ma wane 'oro 'i Jiu ki, kera ka
famamana, ma wane 'oro ne nao lau Jiu
ki kera famamana laugo, keni fanaonao
'oro ma wane 'oro ki laugo.

13 Boroi ma kada ne wane Jiu ki ne kera
to 'i Tesalonika, kera rongoa sa Paul nia
'ainitalo laugo ana fatalana God 'i Berea,
kera ka leka laugo mai 'i senai, ma kera
ka kwatea na wane 'i Berea ki kera ka
guisasu, ma kera ka boa te ngalungalue
baita 'i senai.
14 Ma 'urinai go, tani wane ne kera
famamana, kera ka kwatea sa Paul 'uria
fafona asi fasia fere 'i Berea. Boroi ma sa
Silas ma sa Timoti, keroa ka to na 'ada 'i
Berea.
15 Ma na wane ne kera talaia sa Paul ki
kera leka fainia, ka dao 'i Atens. Sui kera
fi oli 'uria 'i Berea fainia fatae sa Paul ki
fua sa Silas ma sa Timoti, fua keroa ka
leka 'ali'ali siana.

'I Atens

16 Ma kada sa Paul to na 'i Atens
makwalia sa Silas ma sa Timoti, nia 'e
kwaimanatai 'asiana, sulia nia ada to'ona
na nununa mamala god 'oro ki fuana
fosilada nia to laona fere 'i Atens.
17 Nia ne kwatea ma nia ka leka laona
beu fuana folae Jiu ki, ma ka fata fuana
Jiu ki, ma na wane ne nao lau Jiu ki ne
kera fosia God. Ma nia ka fata laugo
maana fuli usie sulia maedangi ki fuana
wane ne kera leka mai senai ki.
18 Ma tani famanata laugo ana wane
Grik ki ne kera saeda ana "Epikurean" ma
"Stoik", kera olisusu laugo fainia sa Paul.
Ma tani wane ada ka fata 'uri, "Te lalau
ne wane naunau ulafusi ru ne doria ka
saea?"

Ma tani wane ana wane nai ki kera ka
fata 'uri, "Sualana dia nia doria kulu kai
fosia lalau na god 'e'ete ki ne." Kera fata
'urinai sulia sa Paul farongo sulia sa Jesus,
ma na tatae olilae fasia na maea.
19 Ma kera ka talaia sa Paul 'i naofana
fikute wane lokoeru ne kera saea ana
"Areopagus", kera ka fata 'uri, "Kalu
doria ka saitamana na famanatae falu ne
'oe fata sulia.
20 Sulia ru ne kalu rongoa 'oe saea nia
'e'ete fasia ru ne kalu rongoa 'i nao ki, ma
kalu ka doria saitamana fadalana."
21 (Kera fata 'urinai, sulia na wane 'i
Atens ki, ma na wane ne kera leka mai
fuana tolae 'i Atens ki, kera doria fatae
ana maedangi ki sulia ma na fafuron-
golana te ki ne falu.)

22 Ma sa Paul ka uu naofana fikute wane
lokoeru ne kera saea ana Areopagus, ma
ka fata 'uri, "Kamulu wane 'i Atens, nau
ku saitamana ne mulu fabaita 'asiana god
kamulu ki ne mulu fosida.
23 Sulia kada nau ku liu laona fere
kamulu, nau ku ada to'ona na kula ni
foa kamulu ki, ma nau ku ada to'ona
maana te fulifue, mulu kedea na fatae
'uri, 'Fuana god ne nao kulu si saita-
mana.' Ma na God ne mulu fosia ma nao
mulu si saitamana, nia na ne nau doria
ka 'ainitalo ana fua mulu.
24 God nai saungainia na molagali ma
na ru ki tafau 'i laona, nia ne gwaungai
ana asi, 'i langi, ma 'i ano, ma nia nao si
to laona beu abu ne wane saungainia.
25 Ma nao nia si bobo go 'uria ta ru ne
wane ki saitamana ka sasia fuana, sulia
nia 'ana talana ne kwatea maurie fuana
wane ki tafau, ma ka kwatea fuada ru ki
tafau ne kera bobo 'urida.
26 Ma ana safalilana mai, God nia saun-
gainia go te wane, ma fasia te wane nai
nia ka saungainia wane 'oro 'e'ete ki, ma
ka aluda laona molagali. 'I naona ne nia
saungainia ru ki tafau, ma nia 'ana talana
ne alua kada ki ma ka faboa na kula ki fua
kera ka to ana.
27 Nia sasia ru ne fua wane ki kera ka
nani 'uria, ma kera fi dao to'ona 'oto dia
kera nani ngangata 'uri nia. 'Urinai boroi
'ana God nao si to tau go fasi kia.
28 Ma ta wane be fata 'uri, 'Sulia nia na
ne kulu ka mauri, ma kulu ka gelo ma
kulu ka to.' Ma ta wane ana wane kekede
kamulu ki ka saea laugo, 'Kulu wele God
ki laugo.'
29 Sulia kulu na wele nia ki, nao kulu
si fia lau ne God nia ta ru ga 'ana, dia
ta nunuiru ne wane saungainia ana gol,
naoma silva, naoma ta fau. Nia nao si
dia lau ta ru ne wane nia saungainia ana
saitamarue nia.
30 'I nao God nao si ketoa ta wane ne
fosia na mamala god sulia nia nao si
saitamana 'ua ana. Boroi ma ana kada ne,
nia saea na fuana wane ana fere ki tafau
fua kera kai kari abulo fasia na ta'alae
kera ki,
31 sulia nia alua na maedangi fua nia kai
ketoa na wane ki tafau. Na kwaiketoilae
nia ka 'o'olo, ma nia ka filia te wane fua
ka ketoa na wane ki. Ma nia ka fatainia

na wane ni kwaiketoi nai fuana wane ki
tafau ana taelana wane nai fasia maea!”
32 Kada wane ki kera rongoa ne sa Paul
fata sulia tataelae fasia maea, tani wane
ada ka waelasia, ma kera ka 'onionga ana.
Boroi ma tani ai ada kera ka saea, “Kalu
doria 'oko fata lau sulia ru ne.”
33 Ma sa Paul ka leka na 'ana fasia okue
nai.
34 Ma tani wane kera ka 'ado fainia, ma
kera ka famamana. Ma te wane ada ne
satana sa Dionisius, ta wane ana fikute
wane lokoeru senai. Ma te keni laugo
satana ni Damaris, ma tani wane lau kera
ka famamana.

18

'I Korin

1 'Urinai go, sa Paul ka leka na fasia 'i
Atens, ka daofa liu 'uria fere 'i Korin.
2 'I senai, nia ka dao to'ona te wane
Jiu satana sa Akuila ne futa laona lofaa 'i
Pontus. Nia leka mai fasia 'i Itali fainia
na 'afe nia ni Prisila, sulia ne na kingi
baita 'i Rom satana sa Klodias ka kwatea
na wane Jiu ki tafau, kera ka leka fasia 'i
Rom. 'Urinai, sa Paul ka leka dao siada.
3 Ma nia to ma ka rao 'ana fai keroa,
sulia kera sasi go te raoe ana saungailana
'o'obe ki ana maku ngasi ki fuana 'oifo-
lilae ada.
4 Ma nia ka fata fainia na wane ki laona
beu fuana folae ana Sabat ki tafau, fua sae
ka talana manatana wane Jiu ki ma wane
nao lau Jiu ki laugo.
5 Ma ana kada sa Silas ma sa Timoti
keroa dao mai fasia 'i Masedonia, sa Paul
ka fasia na raoe nia. Ma ana kada ki tafau
nia ka 'ainitalo ana Farongoe Lea, ma ka
fadaa madakwa ana fuada Jiu ki ne sa
Jesus nia na Christ, na wane filia God.
6 Ma kada kera olisi guisasu ana, ma
kera ka saea ru ta'a ki sulia, nia ka saulida
ana kwae tafusilana na gegeona ano fasia
maku nia ki, ma ka fata 'uri fuada, “Dia
nao kamulu si too ana na maurie falu
fasia God, kamulu talamulu na ne mulu
sasia! Nao lau na garoe nau. Ma safali
ta'ena ka oli 'alaa, nau kai leka 'aku siana
wane ne nao lau Jiu ki.”
7 Ma nia ka leka fasi kera, ma ka leka
to laona lume te wane nao lau Jiu ne
satana sa Titius Justus, na wane ne nia
fosia laugo God. Na lume nia tio laugo 'i
ninimana beu fuana folae Jiu ki.
8 Ma sa Krispus, na wane fanaonao ana
beu fuana folae nai, nia ka famamana
'Aofia fainia wane ne to laona lume nia
ki tafau. Ma tani wane 'oro laugo 'i Korin,
kera rongoa fatalana sa Paul, ma kera ka
famamana, ma kera ka siuabu.
9 Sui laona te rodo, sa Paul ka ada to'ona
te fataie, ma na 'Aofia ka fata 'uri fuana,
“Nao 'oe si mau, ma 'oe si mamalo fasi
fatae fuada, ma 'oe si lukasia na raoe 'oe.
10 Sulia nau ku to fai 'oe. Ma nia 'afitai
fuana ta wane ka sasia ta ru fua falilamu,
sulia wane nau ki kera 'oro laona mae
fere ne.”
11 Nia ne sasia ma sa Paul ka to 'i senai
sulia te fangali ma ono madame ki fuana
famanatalana wane ki ana fatalana God.
12 Ma ana kada ne kingi baita 'i Rom nia
alua sa Galio ka gwaungai laona lofaa 'i
Akaea, na wane Jiu ki kera oku, ma kera
ka daua sa Paul, ma kera ka ngalia siana
sa Galio fuana ketolana.
13 Ma kera ka fai fafia ka 'uri, “Na wane
ne nia sasi 'uria talailana wane ki fua kera
ka fosia God ana falafala ne 'e'ete fasia
taki kalu ki.”
14 Ma kada sa Paul doria ka fata, sa
Galio ka fata 'uri fuana wane Jiu ki, “Na ru
ne, dia ta ru ana ta ta'alae naoma ana ta
garoe ana taki kalu ki, nau ku saitamana
mabetu'u fai kamulu Jiu ki.
15 Boroi ma sulia olisusue kamulu ki ga
'ana sulia fatae ki, ma na sataeru ki, ma
na taki kamulu ki talamulu, nia lea fuana
mulu ka fa'o'olosia 'amulu talamulu. Sulia
nao nau si kwatea ta kwaiketoilae fuana
ru 'urinai ki.”
16 'Urinai nia ka saea fuada tafau fua
kera ka leka fasia kula ni kwaiketoie.
17 Ana kada nai, na wane Jiu ki ka daua
sa Sosetenes, na wane fanaonao ana beu
fuana folae, ma kera ka namusia maana
kula ni kwaiketoie. Boroi ma sasilae nai
nao si 'oga go sa Galio.

Sa Paul oli 'uria 'i Antiok

18 Sa Paul ka to 'i Korin fainia wane
famamana ki sulia maedangi 'oro ki. Sui
nia ka fasi kera, ma ka tofolo ana baru
'uria lofaa 'i Siria fainia ni Prisila ma sa
Akuila. Ma naona ne kera tofolo fasia 'i

✡ **18:18** Nambas 6:1-21

Kenkrae, nia sufi koru ana ifuna fua nia
fatainia ne nia alangai eta fatae ✡ fua God.
19 Kada kera dao 'i Efesus, sa Paul ka
leka na fasia ni Prisila ma sa Akuila, ma
ka leka laona beu fuana folae, ma ka fata
fuana Jiu ki.
20 Sui na wane ki kera ka gania fua
nia ka to tau faida, boroi ma nao nia si
alafafia.
21 'Urinai nia ka leka lalau 'ana, nia ka
fata 'uri fuada, “Dia kwaidorie God fuaku,
nau kai oli lau mai siamulu.” Sui nia ka
tofolo na 'ana laona baru fasia 'i Efesus.
22 Kada nia dao na 'i Sesarea, nia ka
leka 'uria fere 'i Jerusalem, ma ka fata lea
fuada na wane famamana ki senai. Sui
nia ka leka 'uria 'i Antiok.
23 Ma burina ne nia to 'i Antiok sulia
bara maedangi, nia ka leka, ma ka liu
laona lofaa 'i Galesia ma 'i Frigia fuana
fangasilana sa tifaida ne kera famamana.

Sa Apolos

24 Ana kada nai, te wane Jiu satana sa
Apolos, ne futa laona fere 'i Aleksandria,
nia leka mai 'uria 'i Efesus. Nia na wane
fatalana lea, ma nia ka saitamana lea
laugo ana na Kekedee Abu.
25 Nia saitamana laugo na falafala sulia
na 'Aofia, ma nia ka fata nikila, ma ka
famanata 'o'olo sulia sa Jesus. Boroi ma,
nia saitamana ga 'ana ana siuabulae be sa
Jon nia fata mai sulia 'i nao.
26 Ma nia safali ka fata nonira'a fuana
wane ki laona beu fuana folae. Ma ana
kada ni Prisila ma sa Akuila keroa rongoa,
keroa ka talaia 'uria na lume keroa, ma
keroa ka kwai'adomi ana, fua nia ka
saitamana lea lau ana famanatae sulia
God.
27 Ma sa Apolos doria ka leka 'uria 'i
Korin laona bali lofaa 'i Akaea. Ma na
wane famamana 'i Efesus ki, kera 'adomi
nia ana kekedee fuana wane famamana 'i
Akaea ki, fua kera ka ada lea sulia. Ma
kada sa Apolos nia dao na 'i Akaea, nia
'adomi lea 'asiana ana wane ne God nia
fatainia kwaiofei nia fuada, fua kera ka
famamana.
28 Boroi ma kada ne wane Jiu ki kera
olisusu fainia, nia ka fata nikila fai kera
ma ka liufida tafau. 'Urinai nia ka fatainia
na Kekedee Abu ki ne famamana sa Jesus
nia na Christ, na wane ne God nia filia.

19

'I Efesus

1 Kada sa Apolos nia to 'i Korin, sa Paul
nia leka sulia taale ne liu laona tofungana
bubunga 'i Esia leka nia ka dao 'i Efesus.
Ma nia ka dao to'ona tani wane ne kera
famamana sa Jesus senai.
2 Ma nia ka ledi kera ka 'uri, “Kamulu
to na ana na Anoeru Abu kada kamulu
famamana?”
Ma kera olisia ka 'uri, “Kalu nao si
rongoa go te ne na Anoeru Abu.”
3 Sa Paul ka ledi kera lau ka 'uri, “Ma
na siuabulae 'uta mone ne mulu siuabu
ana?”
Ma kera olisia ka fata 'uri, “Na siuabu-
lae be sa Jon fata sulia.”
4 Sui sa Paul ka fata lau 'uri fuada, “Sa
Jon nia siuabua lalau sa tifaida ne kera
kari abulo fasia na ta'alae kera ki. Ma
sa Jon ka saea laugo fuana wane ki, fua
kera ka famamana wane ne kai dao mai
'i burina ne satana sa Jesus.”
5 Ma kada kera rongoa na ru nai,
kera ka siuabu fua ka fatainia ne kera
famamana sa Jesus na 'Aofia.
6 Go sa Paul ka alua na 'abana 'i fafoda,
ma na Anoeru Abu ka koso fafida, ma
kera ka fata ana na fatae 'e'ete ki, ma kera
ka fata sulia na fatalana God.
7 Kera bobola fainia akwala ma ro
wane.
8 Sa Paul ka ru laona beu fuana folae
'i Efesus, ma ka fata nonira'a fuana wane
ki, ma ka sasi 'uria talalana na manatada
sulia na 'Initoe God. Ma nia ka sasi 'urinai
sulia olu madame ki.
9 Boroi ma tani wane ada, manatada
ngasi, ma kera ka aburongo, ma kera nao
si famamana. Ma kera ka saea fatae ta'a
ki sulia “Taale na 'Aofia” 'i naofana na
wane 'oro ki. Sui sa Paul ka talaia na
wane famamana ki kera ka leka fasida,
ma ana maedangi ki tafau nia ka fata
fuana wane ki laona lume ni famanata sa
Taeranus.
10 Na ru ne kera sasia ka leka talau sulia
ro fangali ki. Ma na wane ki tafau ne kera
to laona lofaa 'i Esia, na Jiu ki ma na wane
ne nao lau Jiu ki, kera ka rongoa fatalana
na 'Aofia.

Na wele sa Skefa ki

11 Ma God ka kwatea na nikilalae baita
fuana sa Paul, fua nia ka fulia na ru
fanadae ki ma na ru ni kwelelae ana ki.
12 Ma ta 'aba maku boroi 'ana ne to
suina na to'ona nonina sa Paul, dia kera
ngalia kau siana wane matai ki kera kai
'akwa, naoma wane ne anoeru ta'a to ada
ki, na anoeru ta'a nai ki laugo, kera ka ru
'i maa fasia wane nai ki.
13-14 Ma tani Jiu laugo kera liu kwailiu
sulia maedangi ki fuana ifulangai ana
anoeru ta'a ki. Na fiu wele na fataabu
baita Jiu ki ne satana sa Skefa ne kera
sasia ru nai. Ma kera boroi kera ka sasi
'uria tarilana na anoeru ta'a ki ana satana
na 'Aofia sa Jesus. Kera fata 'uri fuana
anoeru ta'a ki, "Nau ku ifulangai kamulu
ana satana sa Jesus be sa Paul nia 'ainitalo
ana."
15 Ma te maedangi kada kera sasi 'uria
tarilana na anoeru ta'a, na anoeru ta'a
nai olisida ka 'uri, "Nau ku saitamana sa
Jesus, ma nau ku saitamana laugo sa Paul,
boroi ma 'oe ti ne?"
16 Ma na wane ne anoeru ta'a nai nia to
ana ka lofoida, ma ka kwaeda. Ma kera
ka tafi dadara fasia lume wane nai fainia
na maale ki 'i nonida.
17 Ana kada ne wane Jiu ki ma na wane
ne nao lau Jiu ki ne to 'i Efesus, kera
rongoa ru ne, kera ka mau 'asiana, ma
kera ka fabaita satana na 'Aofia sa Jesus.
18 Ma na wane 'oro ana wane ne kera
famamana ki, kera farongo 'i naofana
wane ki tafau ana ru ta'a ne kera sasia
mai 'i nao ki.
19 Ma tani wane 'oro laugo ada ne kera
rao ana anoeru ta'a ki, kera ka ngalia
laugo mai buko kera ki ana raolae sulia
anoeru ta'a ki, ma kera ka sungida 'i
naofana okue nai. Ma kera ka alu okua
na liulana buko nai ki, ma nia ka dao ana
lima akwala to'oni ngingisi malefo ki.
20 Sulia na ru nai na fatalana God ka
inua wane 'oro ki, ma kera ka famamana
na 'Aofia.

Na ngalungalue 'i Efesus

21 Burina ru nai ki sui, sa Paul ka naia
na laona manatana fua nia ka leka 'uria
fere ki laona lofaa 'i Masedonia ma 'i Gris
ki, ma ka daofa liu 'uria 'i Jerusalem. Ma
sa Paul ka fata 'uri, "Burina ne nau leka
'i sena, nau ku doria leka laugo 'uria 'i
Rom."
22 Boroi ma nia ka kwatea sa Timoti ma
sa Erastus, na ro wane kwai'adomi nia ki,
'uria 'i Masedonia, boroi ma nia to basi
'ana 'ua 'i Efesus laona lofaa 'i Esia.
23 Ma ana kada nai na ngalungalue
baita ka fuli 'i Efesus fafia "Taale na
'Aofia".
24 Ma te wane satana sa Demitrius, nia
na wane fua saungailana ka nunui lume
ki ana silva dia na beu ni folae na mamala
god ne satana ni Atemis. Ma na wane ne
kera rao ana raoe nia nai kera saitamana
konia malefo 'oro ana raoe nai.
25 Ma nia ka saea kera oku mai fainia
tani wane ne kera sasia laugo raoe dia
ne kera sasia. Ma nia ka fata 'uri fuada,
"Kamulu saitamana na toorue kulu ne nia
mango go mai fasia raoe ne kulu sasia ana
saungailana ka nunuiru ki.
26 Kamulu ada to'ona ma kamulu ka
rongoa tafau na ana ru ne sa Paul nia
sasia ki. Nia saea ka nunuiru ne wane
ki kera saungaida, kera nao lau god
mamana ki. Aia, ma sulia ne nia fata
'urinai, wane 'oro seki 'i Efesus ki ma na
mae fere 'oro ki laona lofaa 'i Esia laugo
ne manatada 'e abulo na sulia.
27 Ma dia 'urinai, na wane ki kera kai
fata falia na raoe ne kulu ki. Nao lau
taifilia ru nai, ma ta ru ne kai ta'a laugo,
na beu abu god keni baita ne kulu ni
Atemis, kera kai maladalafa na 'ada, ma
na 'initolana kai dalafa na. Ma na wane 'i
Esia ki tafau, ma na molagali tafau, kera
kai sui fasia fosilana!"
28 Kada na okue nai kera rongoa fatae
nai ki, kera guisasu 'asiana, ma kera ka
akwa koko kera ka 'uri, "Atemis ne god
kia 'i Efesus ne 'initoa 'asiana!"
29 Sui na ngalungalue ka tae laona mae
fere baita nai. Ma kera ka daua sa Gaeas
fainia sa Aristakus, ro wane fasia lofaa 'i
Masedonia ne kera leka fainia sa Paul, ma
kera ka 'abalangai keroa, ma kera ka lae
'ali'ali faida 'uria na kula fua okulae ne
wane ki kera oku ana.
30 Ma sa Paul ka doria ka leka 'i naofana
okue nai, boroi ma na wane ne kera
famamana ki ka luia.
31 Ma tani wane fanaonao ana lofaa nai
ne kera kwaimani ana sa Paul, kera kwate
fatae fuana, kera ka luia nao nia si leka
ana kula ne kera oku ana.
32 Ma na ngalungalue baita ka tatae
laona okue nai. Ma tani wane kera ka

akwa kera ka saea na 'ada ta ru, ma
tani wane kera ka saea laugo 'ada tani
ru 'e'ete, sulia na 'orolana wane nao si
saitamana go te ne kera oku mai fuana.
33 Ma tani wane Jiu kera to laugo 'i
senai. Kera usungainia kau sa Aleksanda,
'i naofana okue nai, sulia kera doria nia
fadaa fola ana ngalungalue nai. Sui sa
Aleksanda ka fatai fuana okue nai ma ka
nene fafida ana 'abana, fua sae nia ka
saea ta fatae ni kwaisusie 'i naofana na
wane ki.
34 Boroi ma kada kera ada saitamana
nia na Jiu, kera ka akwa koko lau kera
ka 'uri, "Atemis ne god kia 'i Efesus ne
'initoa 'asiana!" Ma kera ka akwa koko
'urinai sulia ka kada tau, bobola fainia ta
ro kada sato.
35 Sui te wane baita ana fere nai ka leka
mai ka fanofoa na wane ki ka 'uri, "Wane
ana 'i Efesus 'ae, na wane ki tafau kera
saitamana kulu na ne ada sulia na beu
abu ni Atemis, fainia na gwa fau abu nia
be 'asia mai fasia laona mamanga.
36 Nao ta wane si tofea na ru ne ki. Nia
ne 'e lea fua kamulu ka to aroaro na, nao
mulu si sasia lau ta ru ne ka dia lalau na
wane oewanea ki.
37 Ma mulu ngalia na mai ro wane ne ki,
sui boroi 'ana nao keroa si belia go ta ru
fasia laona beu abu, ma nao keroa si fata
buri tolingia go ana ta ru sulia na god keni
kia.
38 Ma dia sa Demitrius, fainia wane ne
kera rao fainia ki kera doria ngalia ta
wane fafia ta ru, na kula fuana kwaike-
toilae nia to fuana wane kwaiketoilae ka
rongo kera. Kera saitamana ka leka senai.
39 Boroi ma dia mulu doria 'ua ta
ru, mulu kai fa'o'olosia ana kada wane
baita ki kera gwalua fua konilae mai fua
faoraie.
40 Nia lea kulu kai ada suli kulu, fasia
wane gwaungai ki ka fai fafi kulu ana
ngalungalue ne kulu sasia ta'ena. Ma
nia 'afitai 'asiana fua kulu ka kwatea ta
manatalae lea ne kulu ka fofone ru ana."
41 Burina nia saea ru nai ki tafau, nia
saea kera ka oli na 'ada.

20

'I Masedonia ma 'i Gris

1 Ma 'i burina ngalungalue ne 'e aroaro
na, sa Paul ka saea mai na wane fama-
mana ki siana, ma ka kwatea fatae ni
kwairaduilae ki. Ma nia ka fata alualu
ada, sui nia ka leka na 'uria 'i Masedonia.
2 Kada nia leka na 'uria 'i Masedonia,
nia ka liu laona na fere ki, ma ka radua
na wane famamana ki ana fatae 'oro ki.
Sui nia ka dao ana lofaa 'i Gris.
3 Ma nia ka to senai sulia olu madame
ki. Ma kada nia sasi akau fuana lekalae
'uria lofaa 'i Siria ana baru, nia ka rongoa
na Jiu ki kera naia saungilana. 'Urinai nia
ka manata na fuana olilae sulia taale tolo
ne liu 'i Masedonia. Sui nia fi leka 'uria 'i
Siria.
4 Ma sa Sofata, na wele sa Pirus na wane
'i Berea, ma sa Aristakus, ma sa Sekundus
ne keroa wane 'i Tesalonika ki, ma sa
Gaeas na wane 'i Debe, ma sa Tikikus, ma
sa Trofimus keroa wane 'i Esia ki, ma sa
Timoti, ne kera leka fainia sa Paul.
5 Kera leka 'i nao ka makwali kalu ana
fere 'i Troas.
6 Ma kalu ka tofolo fasia fere 'i Filipae
burina na Fafanga ana beret ne nao ta isi
'i laona, ma lima maedangi ki 'i burina,
kalu ka fiku lau faida 'i Troas. 'I senai kalu
ka to sulia fiu maedangi ki.

Sa Paul famauria sa Iutikus fasia maea

7 Ana Sarere 'i saulafi, kalu oku mai
fuana fanga kwaimanilae. Ma sa Paul ka
fata fuana wane ki, safali 'i saulafi leka ka
dao laona tofungana rodo, sulia nia kai
leka na malakwasi.
8 Laona mae lume ne 'i langi ne kalu
oku ana, ne kwesu 'oro ki kera nia 'i senai.
9 Ma te wele fi baita satana sa Iutikus
nia gouru 'ana maana 'olofolo, ma sulia
sa Paul nia fata ka tau, na wele fi baita
ne maana ka maleua, leka nia ka maleu
buro na 'ana, ma nia ka 'asia fasia oluna
tala lume 'i langi 'uria 'i ano. Kada kera
lafua nia kau, kera ada to'ona ne nia 'e
mae na.
10 Boroi ma sa Paul ka koso 'i ano, ka
boruru, ma ka ofia, sui ka fata 'uri, "Nao
mulu si manata 'abero, nia mauri ga 'ana
'ua."
11 'Urinai nia ka oli laugo 'ana 'uria mae
lume ne kera oku ana, ma ka ngiia na
beret, ma kera ka fanga. Ma burina, nia
fata faida leka ka 'ofodangi na, sa Paul ka
fi leka.

12 Ma kera ka oli fainia na wele fi baita
ne 'uria lume nia, ma kera ka eele 'asiana
sulia ne nia mauri na.

Fasia 'i Troas kera ka leka 'uria 'i Miletus

13 'Urinai kalu ka leka eteta na 'uria
laona baru, ma kalu ka tofolo 'uria fere 'i
Asos, fua sae kalu ka ngalia sa Paul senai.
Nia saea 'urinai fua malu, sulia nia leka
kau 'i senai ana taale tolo.
14 Kada nia dao to'omalu 'i Asos, nia ka
ra na fai kalu laona baru, kalu ka leka na
'uria fere 'i Mitilene.
15 Ma kalu leka fasia 'i senai, kalu ka liu
ana bubunga 'i Kios ana ruana maedangi.
Ma ana na oluna maedangi, kalu ka dao
ana bubunga 'i Samos. Ma ana faina
maedangi, kalu ka dao ana fere 'i Miletus.
16 Sa Paul nia manata 'uria sae ka daofa
liu kau 'uria 'i Efesus, fua nao kalu si to
ana lofaa 'i Esia, sulia kalu leka 'ali'ali
fua kalu ka dao 'ali'ali go 'i Jerusalem 'i
naona maedangi ana Pentekos, dia nia
ngwaluda.

Fata ni alualue sa Paul fuana wane 'i Efesus ki

17 Ana kada sa Paul to 'i Miletus, nia ka
kwate fatae fuana wane fanaonao ki ana
fikute wane famamana ki 'i Efesus, fua
kera ka leka mai siana.
18 Kada kera dao mai, nia ka fata 'uri
fuada, “Kamulu saitamana suina falafala
nau ana kada ki tafau ne nau to fai
kamulu, safali mai ana maedangi eteta ne
nau ku dao mai laona lofaa 'i Esia.
19 Nau ku sasia na raoe fuana 'Aofia
fainia na marabibilae, ma na angilae,
ma kada Jiu ki kera sasi ngangata fua
saungilaku, nau ku nonifi 'asiana.
20 Kamulu ka saitamana tafau na, kada
nau famanata laona lume kamulu ki,
ma fuana wane ki tafau, nao nau si
safungainia go ta ru fasi kamulu fuana
'adomilamulu.
21 Fuana Jiu ki, ma fuana wane ne nao
lau Jiu ki, nau ku fata totongai fuada fua
kera ka kari abulo fasia ta'alae kera ki,
ma kera ka abulo 'uria God, ma kera ka
famamana na 'Aofia sa Jesus.
22 “Boroi ma sulia nau ku rosulia
na Anoeru Abu, nau ku leka 'uria 'i
Jerusalem, ma nao nau si saitamana te ne
kai fuli fuaku 'i senai.
23 Ma ana fere ki tafau ne nau ku dao
ana, na Anoeru Abu ka saea fuaku ne nau
kai dao to'ona 'afitaie, ma nau kai to 'i
laona beu ni kanie 'i Jerusalem.
24 Boroi ma nia lea ga 'ana. Nao nau si
'abero go sulia ru ne kai fuli fuaku, sulia
dia nau ku fasuia na raoe ne na 'Aofia sa
Jesus nia kwatea fuaku. Ma na raoe nai
ne 'ainitaloa ana Farongoe Lea sulia na
kwaiofeie God fuana wane ki tafau.
25 “Ma nau ku liu 'i safitamulu tafau
fainia fatae sulia 'Initoe God. Ma ana
kada ne, nau ku saitamana nao mulu si
ada lau to'oku.
26 Boroi ma nau ku sae madakwa na
ana fua mulu 'i ta'ena ne, dia ta wane
boroi 'ana amulu ne nao si too ana na
maurie falu fasia God, nia na 'aberolae
nia tala'ana na.
27 Sulia nao nau si safungainia go ta
ru fua farongolae amulu ana sulia na
kwaidoria God ki fuaka.
28 Nia ne kamulu wane fanaonao ki,
kamulu kai ada suli kamulu talamulu, ma
na wane ki ne na Anoeru Abu alua fuana
mulu kai ada sulida. Mulu kai ada sulia
na wane ne kera famamana God, dia na
wane ada sulia na sipsip ki ne ada sulida.
God ka folida ana na maelana na Wele nia
talana.
29 Nau ku saitamana burina nau ku
leka, tani wane famanata garo kera kai
leka mai, ma kai ili 'uria falilana fitoe
wane ne kera famamana ki, dia na kui
kwasi ki ne saungia na sipsip ki.
30 Kada kai dao mai ne tani wane
ana okue kamulu kai sukea sa tifaida ne
famamana 'uria lekalae sulida.
31 Mulu kai adaada, ma mulu kai
manata to'ona sulia olu fangali ki, sulia
maedangi ma na rodo, nau ku famanata
kamulu, sui boroi 'ana laona 'afitaie ma
na angie ki.
32 “Ma ana kada ne, nau ku kwate
kamulu na fuana God, fua nia ka ada suli
kamulu. Ma ana fatae sulia kwaiofeilae
nia. Sulia fatae nai nia bobola fuana fa
nikilalana kamulu ma nia ka kwatea ru
lea ne God nia to ana fuana wane nia ki
tafau.
33 Ma kamulu boroi saitamana laugo ne,
nao nau si doria go ta malefo, naoma ta
maku fasia ta wane amulu.
34 Ma kamulu tafau go mulu saitamana
ne nau ku rao ana ro 'abaku ki, fua nau

ku 'adomi nau talaku ma wane kwaimani
nau ki laugo fua daolae to'ona ru ne kalu
bobo 'urida ki.
35 Nau ku fatainia tafau na fua mulu
ana raoe nikila 'urinai, kulu saitamana
kulu ka 'adomia na wane ne kera ng-
watautau ki. Mulu ka manata to'ona na
fatae be na 'Aofia kia sa Jesus nia saea,
‘Na wane ne nia kwate ru, nia eele ka
baita liufia na wane ne ngali ru fua nia
talana.’ ”
36 Kada sa Paul nia fata ka sui, nia ka
boruru, ma ka foa fai kera.
37 Ma kera tafau go kera ka angi kada
kera ofia sa Paul, ma kera ka nono'ia.
38 Ma kera ka kwaimanatai 'asiana sulia
nia saea kera nao si ada lau to'ona. 'Urinai
kera ka leka fainia 'uria 'ae na baru.

21

Sa Paul leka 'uria 'i Jerusalem

1 Kalu alualu ada ka sui, kalu ka ra
laona baru, ma kalu ka leka na. Kada ne
kalu tofolo na, kalu ka dao ana bubunga
'i Kos. Sui ana ruana maedangi, kalu ka
dao ana bubunga 'i Rodes. Ma kalu ka
leka kau 'uria fere 'i Patara fasia 'i senai.
2 'I senai, kalu dao to'ona na baru ne
leka 'uria lofaa 'i Fonisia laona 'i Siria. Sui
kalu ka ra laona na baru senai, ma kalu
ka leka lau.
3 Kalu ka liu ana kula ne kalu ada to'ona
bubunga 'i Saeprus. 'Urinai kalu ka gali
bali 'i asi, kalu ka leka 'uria lofaa 'i Siria.
Kalu ka koso 'i sara ana fere 'i Taea, kula
ne baru kalu fakosoa na luludae ki ana.
4 Ma 'i senai kalu ka dao to'ona tani
wane ne kera famamana ki, ma kalu ka
to faida sulia fiu maedangi ki. Ma sulia
na Anoeru Abu ka kwatea na manatalae
fuada, kera ka fata 'abero ana sa Paul fua
nao nia si leka lau 'uria Jerusalem.
5 'Urinai boroi 'ana, kada fuana lekalae
kalu, kalu ka leka na 'amalu. Ma na wane
ki, fainia 'afe kera ki, ma na wele kera
ki tafau go ne kera leka fai kalu 'uria
ninimana asi. Kada kalu dao, kalu ka
boruru laona one, ma kalu ka foa.
6 'Urinai kalu ka alualu ada ka sui, kalu
fi ra na laona baru, ma kera ka oli na 'ada
'i fera.
7 Sui kalu ka leka fasia 'i Taea, kalu
ka dao ana fere 'i Tolemais, kalu ka ada
to'ona tani wane ne kera famamana, ma
kalu ka to faida sulia te maedangi.
8 Ma ana ruana maedangi, kalu ka leka
lau, kalu ka dao ana fere 'i Sesarea. 'I
senai, kalu ka to laona lume sa Filip, na
wane ne rao ana 'ainitaloa na Farongoe
Lea. Ma nia ta wane ana fiu wane be kera
filida 'i Jerusalem 'uria kwai'adomilae ana
wane ne kera famamana ki.
9 Nia too ana fai sari ki, ne kera too ana
kwatee fua farongolae laugo ana fatalana
God.
10 Ma kalu to senai sulia bara maedangi,
ma te profet satana sa Agabus ka dao mai
fasia 'i Jiudea.
11 Nia leka mai siamalu, ma ka ngalia
na fosae sa Paul fuana lobilana salafana,
ma ka kani fafia ana ro 'ae nia ki talana
fainia ro 'abana ki laugo, sui ka fata 'uri,
“Na Anoeru Abu 'e saea, na wane ne fosae
nia, Jiu ki kera kai kani 'uri ana laugo 'i
Jerusalem, sui kera ka kwatea fuana wane
ne nao lau Jiu ki.”
12 Ana kada kalu rongoa ru nai, kalu
fainia wane nai ki kalu 'ingoa sa Paul fua
nao nia si leka 'uria 'i Jerusalem.
13 Boroi ma nia olisi kalu ka 'uri, “'Uta
ne mulu ka angi 'urinai ma mulu ka
kwate nau ku kwaimanatai? Nau ku sasi
akau nao lau fuana kani laku ga 'ana 'i
Jerusalem, boroi ma fua nau ka mae laugo
sulia na 'Aofia sa Jesus.”
14 Ma sulia kalu si bobola go fuana
rokisilana manatana sa Paul, 'urinai boroi
'ana kalu ka fata na 'amalu 'uri, “Nia lea,
alamatainia na kwaidoria God ka fuli na
'ana.”
15 Burina kalu to 'i senai sulia bara
maedangi, kalu ka sasi akau na ana ru
kalu ki, kalu ka leka na 'uria 'i Jerusalem.
16 Ma tani wane famamana laugo fasia
Sesarea kera leka fai kalu, ma kera ka
talai kalu 'uria lume wane ne kalu kai to
siana, satana sa Nason wane 'i Saeprus,
nia ta wane ne eta famamana 'ua na mai.

Sa Paul fata fainia sa Jemes

17 Kada kalu dao na 'i Jerusalem, na
wane ne kera famamana ki kera ka kwalo
lea 'asiana amalu.
18 Ana ruana maedangi, sa Paul ka leka
fai kalu fuana adalae to'ona sa Jemes. Ma

na wane fanaonao ki tafau laona fikute
wane famamana ne, kera to 'i senai.
19 Sa Paul ka fata lealae fuada, sui nia
ka farongo kera ana ru ne God nia sasi
tafau ki ana raoe ne sa Paul sasia safitana
na wane ne nao lau Jiu ki.
20 Ma 'i buri'ana kera rongo nia ka
sui, kera tafau go kera tangoa God. Sui
kera ka fata 'uri fuana sa Paul, “Wane
kwaimani Paul 'ae, 'oe ada to'ona ga 'amu
na wane 'oro 'asiana ana wane Jiu ki kera
famamana, ma kera ka fabaita ga 'ada 'ua
na taki sa Moses ki.
21 Kera rongoa farongoe ne saea, 'oe
famanata Jiu ki ne kera to ana mae fere
wane ne nao lau Jiu ki, fua sae kera nao
si ro lau sulia na taki ne sa Moses nia
kwatea, ma 'oko saea fuada kera nao si
'ole 'unge ana wele kera ki, ma kera nao
si sasi sulia na falafala kulu Jiu ki.
22 Ma te na ne kulu kai sasia? Kera kai
rongoa ga 'ada ne 'oe dao na seki.
23 'Oe sasia te ne kalu saea fuamu. Na
fai wane ki kera to 'i seki, ma kera fata
alangai fuana God.
24 'Oe leka fai kera fuana fafalue 'i
maana God laona Beu Abu God, ma 'oko
foli fuana fafalue senai, fua kera ka sufi
koria gwauda. Dia 'oe sasi 'urinai sulia
taki sa Moses, na wane ki tafau kera kai
saitamana na ru ne kera rongoa ne kera
saea suli 'oe ki, nao si mamana, boroi ma
'oe boroi rosulia laugo taki sa Moses ki.
25 “Ma fuana wane ne nao lau Jiu ki ne
kera famamana, kalu kekede fuada tafau,
ma kalu ka farongoda ana na manatae
wane ne kalu alafafia: Kera nao si 'ania
na fanga ne kera afafu ana mamala god
ne kera fosia, ma kera nao si 'ania 'abu
naoma ta ru ne kera lioa, ma kera ka ada
suli kera fasia oeelae.”
26 Sa Paul alafafia na manatae wane nai,
ma ana ruana maedangi, nia ka leka na
fainia na fai wane nai ki, ma ka fafalu
faida. Sui nia ka leka laona Beu Abu God,
ka farongoa na fataabu ana na kada te ne
na fiu maedangi fuana fafalue sui ana, sui
kera fi kwatea na afafue kera ki.

Kera daua sa Paul

27 Ma kada fiu maedangi nai ki karangi
sui, tani wane Jiu mai fasia lofaa 'i Esia,
kera ka ada to'ona sa Paul laona Beu Abu
God. Ma kera ka suradua tani wane ki,
ma kera ka daua sa Paul.
28 Ma kera ka akwa koko kera ka 'uri,
“Wane ana 'i Israel! Mulu kai kwai'adomi
mai amalu! Na wane ne nia liu ana fere
ki tafau fua famanatalana wane ki fua
ngengelana wane Jiu ki, ma fainia na taki
sa Moses ki fainia na Beu Abu ne. Ma ana
kada ne, nia ka talaia wane ne nao lau
Jiu ki 'uria laona Beu Abu ne, ma kera ka
fasua na kula abu ne!”
29 Kera saea ru nai, sulia ne kera ada
to'ona sa Trofimus na wane 'i Efesus nia
to fainia sa Paul senai 'i Jerusalem ana
maedangi eteta, ma kera ka kwaisae sa
Paul nia talaia 'uria laona Beu Abu God.
30 Ma na ngalungalue ka tatae laona
fere 'i Jerusalem tafau, ma na wane ki
kera afururu mai tafau, ma kera ka daua
sa Paul, ma kera tara 'uria 'i maa fasia
laona Beu Abu God. Ma 'urinai go na
maana sakae ki ana Beu Abu nai, kera ka
bilaki na.
31 Kada ne wane ki kera doria ka saun-
gia sa Paul, tani wane kera ka kwate fatae
fuana wane 'initoa ana omee 'i Rom, sulia
na ngalungalue baita nai liu laona fere 'i
Jerusalem.
32 Ma ana kada ne wane 'initoa nia
rongoa na ru nai, nia fi leka, ma ka talaia
tani wane ni omee nia ki fainia na wane
fanaonao kera ki, kera ka leka 'ali'ali 'uria
kula ne wane ki kera oku ana. Ma ana
kada ne wane ki kera ada to'ona na wane
'initoa nai fainia na wane omee nia ki,
kera fi sui fasia na kwaelana sa Paul.
33 Kada na wane 'initoa nai ka dao na,
nia ka leka siana sa Paul, ma ka daua. Sui
nia ka saea fuana wane nia ki fua kera ka
kani fafia ana ro seni ki. Sui nia ka ledia
wane ki ka fata 'uri, “Sa ti ne wane ne, ma
ru ta'a te ne nia sasia?”
34 Ma na wane ki kera ka saea na fatae
'oro 'e'ete kwailiu ki, na wane 'initoa nai
ka ulafusia na te ne kera guisasu fuana sa
Paul 'uria. Nia ne nia ka saea fuana wane
ni omee nia ki, fua kera ka ngalia sa Paul,
kera ka alua laona lume na wane ni omee
ki ne kera to ana.
35 Ma na wane ni omee ki kera ka talaia
'uria 'aena mae ana lume nai, ma kera
ka ngalia 'i langi, sulia wane nai ki kera
ngalungalua ka baita 'asiana.
36 Ma na Jiu ki kera ka lae 'ali'ali fainia
akwalae kera ka 'uri, “Saungia ka mae

lalau! Saungia ka mae lalau!”

Sa Paul fata susi nia talana

37 Ana kada ne wane ni omee ki kera
sasi akau fuana rulae 'i lume fainia sa
Paul, nia ka fata 'uri fuana wane 'initoa
nai, “Nau ku doria saea te ru fuamu.”
Ma na wane 'initoa nai ka ledia ka 'uri,
“'Uri ma 'oe saitamana fatae Grik?
38 'Urinai ma 'oe nao lau na wane be 'i
Ijip be ana kada be suina toli be 'oe safalia
na firue baita, ma 'oko talaia na fai to'oni
wane ki, ma kera ka leka 'uria laona lofaa
'eke'eke fainia na naife ni sauwanee kera
ki fua firue?”
39 Sui sa Paul ka olisia ka 'uri “Nao! Nau
na wane Jiu lalau, nau ku futa 'i Tasas
fere 'initoa 'i Silisia. Nau ku doria 'oe
alamatainia fua nau ku fata basi fuana
wane ne ki.”
40 Go na wane 'initoa ne ka alamatainia,
ma sa Paul ka uu 'i maana lume nai 'i
langi, ma ka kwaikaru ana 'abana ka fa
aroaro na wane ki. Ana kada kera to
aroaro, sa Paul ka fata fuada ana fatae
wane Jiu.

22

1 Sa Paul ka fata 'uri, “Wane kwaimani
nau ki fainia kamulu na maa nau ki, mulu
fafurongo nau basi mai ne nau ku sasi
fata ni susilaku fasia ru ne mulu fai fafi
nau ana!”
2 Kada kera rongo nia fata ana fatae
wane Jiu, kera ka to aroaro tafau, ma sa
Paul ka fata lau 'uri,
3 “Nau ne na wane Jiu, ma nau ku futa 'i
Tasas na mae fere laona lofaa 'i Silisia, ma
nau ku baita mai 'i Jerusalem kada nau
ku susuli ru fasia sa Gamaliel. Ma nia
ka famanata lea 'asiana aku ana sasilae
sulia na taki ne sa Moses kwatea mai
fuana koko kia ki, ma nau ku doria laugo
sasilana te ki ne God nia doria, dia laugo
ne mulu doria sasilana 'i ta'ena.
4 Ma nau ku famalagaigaia laugo wane
ne kera famamana sa Jesus, ma nau ku
saungida. Nau ku daua laugo wane ki,
ma keni ki, ma nau ku aluda laona beu
ni kanie.
5 Na 'inita fataabu, ma na wane
fanaonao kulu ki, kera saitamana na ru
ne nau ku fata sulia nia mamana. Ma
kera kedea ru ki fuana wane fanaonao
ana Jiu ki 'i Damaskas, ma kera ka kwatea
fuaku, fua nau ku ngalia fuada. Ma kera
ka alamatainia fua nau ku nani 'uria na
wane ne kera famamana sa Jesus ki 'i
senai, fua sae nau ku dauda, ma ku kani
fafida, ma ku oli mai faida 'uria seki 'i
Jerusalem, fua sae wane fanaonao ki kera
ka kwatea kwaekwaee fuada.
6 “Ana kada nau leka ma ku dao
karangia na 'i Damaskas bobola fainia
tofungana asoa, tona ma na madakwalae
baita laona mamanga nia tala na fafi nau.
7 Ma nau ku 'asi nau 'i ano, ma ku
rongoa na linge fatae ne fata 'uri fuaku,
‘Saul 'ae, Saul 'ae, 'uta ne 'oe famalagaigai
nau?’
8 Sui nau ku fata 'uri fuana, ‘'Aofia 'ae,
'oe sa ti nena?’ Ma na lingeru nai ka olisi
nau ka fata 'uri, ‘Nau sa Jesus wane 'i
Nasaret ne 'oe famalagaigaia.’
9 Ma wane ne kera leka fai nau ki, kera
ada to'ona na madakwalae nai, boroi ma
kera nao si rongo go na linge wane ne fata
fai nau.
10 Ma nau ku ledia, nau ku 'uri, ‘'Aofia
'ae, te ne nau kai sasia?’ Ma na 'Aofia ka
olisi nau ka fata 'uri, ‘'Oe tatae, 'oko leka
'uria 'i Damaskas. Ma kera kai farongo 'oe
ana ru ne nau ku naia fua 'oe sasia.’
11 Ana kada nai, na maaku ka rodo,
sulia na madakwalana ru nai, ma na
wane ne kera leka fai nau, kera ka dau
ana 'abaku, ma kera ka talai nau 'uria 'i
Damaskas.
12 “Ma te wane nia to 'i Damaskas
satana sa Ananaeas, nia na wane ne
fabaita ana God, ma ka rosulia taki kia
Jiu ki, ma na wane Jiu ki tafau ne kera to
'i Damaskas, kera fabaita nia 'asiana.
13 Nia leka mai ka uu siaku, ka fata 'uri,
‘Wane kwaimani nau Saul 'ae, 'oe ada na!’
Ma ana kada nai go, na maaku ka ada na,
ma nau ku ada to'ona nia na.
14 Ma nia ka fata lau 'uri fuaku, ‘God
koko kia ki nia fili 'oe, fua 'oko saitamana
na kwaidoria nia ki, ma 'oko ada to'ona na
Wane ni Rao 'O'olo nia, ma 'oko rongoa na
fatalana.
15 Ma 'oe na ne wane nia fua farongolae
ana wane ki tafau ana te ki ne 'oe ada
to'ona ma 'oko rongoa.
16 'Uri ma te lau ne 'oe makwalia? Tatae
na, 'oko siuabu, ma 'oko fosia na 'Aofia,
fua nia ka manataluge ana ta'alae 'oe ki.’
17 “Sui nau ku oli lau 'uria 'i Jerusalem,
ma ana kada nau ku foa laona Beu Abu

God, nau ku ada to'ona na fataie,
18 ma nau ku ada to'ona na 'Aofia, ma
nia ka fata 'uri fuaku, ‘'Oe leka 'ali'ali na
fasia 'i Jerusalem, sulia wane ne ki kera
nao si famamana fatalamu suli nau.’
19 “Ma nau ku fata 'uri, ‘'Aofia 'ae, kera
saitamana ga 'ada be nau leka laona beu
fuana folae ki, ma ku daua wane ne kera
famamana 'oe ki, ma nau ku namusida
laugo.
20 Ma kada be wane ki kera saungia sa
Stefen, na wane be 'e farongo 'ani 'oe, nau
ku to laugo 'i senai, ma nau ku alafafia ru
ne kera sasia ana, ma nau ku kwai'adomi
fua adalae sulia maku fafo kera ki.’
21 Sui na 'Aofia ka fata 'uri fuaku, ‘'Oe
leka, sulia nau kai odu tau amu siana
wane ne nao lau Jiu ki.’ ”
22 Na wane ki kera fafurongoa sa Paul
leka nia ka saea go ru ne sulia wane ne
nao lau Jiu ki. Ma kada kera rongoa na ru
nai, kera fi akwa koko kera ka 'uri, “Mulu
ngalia kau mulu ka saungia! Nao nia si
bobola fuana nia ka mauri!”
23 Kera akwa, ma kera ka kwaikaru
ana maku kera ki, ma kera ka 'ui ana
gegeona ano ki laona mamanga, sulia ne
kera guisasu 'asiana.
24 Ma na wane 'initoa ana omee 'i Rom,
nia ka saea fuana wane nia ki fua kera
ka talaia sa Paul 'i lume, ma ka saea kera
ka namusia, fua kera ka dao to'ona te
ne kwatea ma Jiu ki kera ka akwa koko
'urinai fuana.
25 Boroi ma kada kera kania sa Paul
fuana namusilana, nia ka fata 'uri fuana
te wane ni omee, “Nia bobola ga 'ana
laona taki kia ki 'i Rom fuana mulu kai
kwae nau, na wane 'i Rom ne nao mulu si
keto nau 'ua?”
26 Kada ne wane ni omee nai 'e rongoa
na ru nai, nia ka leka siana wane 'initoa
nia, ma ka ledia ka 'uri, “Te ne 'oe sasia?
Na wane loko nia na wane 'i Rom!”
27 'Urinai na wane 'initoa nai ka leka
siana sa Paul, ka fata 'uri, “Farongo nau
basi, 'uri ma 'oe wane 'i Rom ne?”
Sa Paul olisia ka 'uri, “Iu.”
28 Ma na wane 'initoa ne ka fata 'uri,
“Nau na wane 'i Rom laugo, boroi ma nau
ku foli ana malefo baita.”
Ma sa Paul ka olisia ka 'uri, “Nau ne
wane 'i Rom, sulia nau ku futa ana wane
'i Rom.”
29 Ma na wane ne kera uu karangia
fuana namusilana ma ledilana, kera ka
dudu faburi fasia. Ma na wane 'initoa nai
laugo, kada nia saitamana ne sa Paul nia
na wane 'i Rom, nia ka mau, sulia nia kani
fafia ana seni ki.

Sa Paul uu 'i naofana na fikute wane lokoeru Jiu ki

30 Sui na wane baita ana omee, nia
doria ka saitamana lea ana te ne Jiu ki
kera fai fafia sa Paul ana. Nia ne ana
ruana maedangi, nia ka kwatea wane nia
ki, fua kera ka lugea na seni ki fasia sa
Paul, ma ka kwate fatae fuana fataabu
baita ki ma na fikute wane lokoeru Jiu
ki fua kera ka oku. Sui nia ka talaia kau
sa Paul, ma ka fauua 'i naofana na fikute
wane lokoeru nai kada ne kera oku.

23

1 Ma sa Paul ka ada 'o'olo na fuana wane
fanaonao nai ki ne kera oku, ma ka fata
'uri, “Wane kwaimani nau ki 'i Israel, nau
ku fabaita God, ma ana na lioku tafau,
nau ku saitamana na maurilaku nia 'e lea
leka ka dao ana fa dangi ta'ena.”
2 Kada sa Paul nia fata 'urinai, na 'inita
fataabu sa Ananaeas ka saea fuana wane
ne kera uu karangia sa Paul fua kera ka
fidalia ngiduna.
3 Ma sa Paul ka fata 'uri fuana, “God
nia kai fidali 'oe, 'oko dia ta 'odoe be kera
farafua ka kwao fuana sofungailana na
bili ki. 'Oe to laugo 'i seki fua ketolaku
ana taki sa Moses ki. Ma 'oe boroi, 'oe si
ro go sulia na taki ne ki kada ne 'oe saea
kera ka fidali nau!”
4 Ma na wane ne kera uu karangia sa
Paul, kera rongoa, kera ka fata 'uri fuana,
“'Oe fata ta'a ana 'inita fataabu God!”
5 Ma sa Paul ka olisida ka 'uri, “Wane
kwaimani nau ki 'i Israel, kwaimanatai,
nao nau si saitamana ne nia na 'inita
fataabu. Sulia na Kekedee Abu nia saea,
‘Nao 'oe si fata ta'a ana na wane 'initoa
kamulu.’ ”
6 Ma kada sa Paul nia ada to'ona ne
tani ai ana fikute wane lokoeru nai ki ne
Sadusi ki, ma tani ai ada ne Farasi ki,
nia ka fata baita fuana okue nai ka 'uri,
“Wane kwaimani nau ki 'i Israel, nau na
Farasi, na wele na Farasi ki. Ma kera ka
keto nau na, sulia nau ku famamana na

wane ne kera mae ki, God kai taeda lau
'uria na maurie!”
7 Ma ana kada nia saea na fatae nai
ki, na Farasi ki ma na Sadusi ki, kera ka
safali ana olisusue, ma na okue nai kera
ka tolingida ana ro fikute wane ki.
8 Kera tolingida, sulia na Sadusi ki kera
saea dia wane mae, 'afitai kera ka mauri
lau, ma kera saea nao go ta 'ainsel, ma ka
nao laugo ta anoeru. Boroi ma na Farasi
ki kera famamana olu ru nai ki.
9 Ma na akwa fi baita fuada kwailiu,
ma tani wane famanata ana taki ki ne
kera Farasi ki laugo, kera uu, ma kera
ka fata nikila 'asiana kera ka 'uri, “Nao
kalu si dao go to'ona te ne garo ana wane
ne! Boroi ma alamia na anoeru naoma ta
'ainsel 'oto ne fata ania.”
10 'Urinai, ma na olisusue baita ka safali
na, ma na wane 'initoa ana omee, nia ka
mau fasia kera ka saungia sa Paul. Ma
nia ka saea fuana wane ni omee ki, kera
ka leka siana okue ne fua kera ka talaia
sa Paul fasi kera 'uria laona lume wane ni
omee ki.
11 Sui ka rodo na mai na 'Aofia ka uu
siana sa Paul ka fata 'uri, “Nao 'oe si
mau. 'Oe fata nonira'a na suli nau seki
'i Jerusalem, ma 'oe kai sasi laugo 'urinai
'i Rom.”

Kera naia saungilana sa Paul

12 Ma 'i 'ofodangi tani wane ana Jiu
ki kera oku, ma kera ka naia fuana
saungilana sa Paul. Ma kera ka fata alafu
kera nao si 'ania ta fanga, ma kera nao si
kufia ta kafo, leka ka dao ana kada kera
saungia sa Paul.
13 Alamia nia bobola fainia fai akwala
wane ma ka tarenga ne kera saungai oku
ana manatalae nai.
14 'Urinai na wane nai ki, kera ka
leka siana fataabu baita ki, ma na wane
fanaonao ana Jiu ki, kera ka fata 'uri,
“Kalu fata alafu nao kalu si 'ania ta fanga
leka kalu ka saungia sa Paul.
15 'Urinai ma kamulu fainia na wane
laona fikute wane lokoeru, mulu ka kwate
fatae fuana wane 'initoa ana omee ki
'i Rom, fua kera ka talaia mai sa Paul
siamulu. Kamulu ka suke saea mulu doria
kai rongo lea ana tani fatae sulia te ki
ne nia fulida. Boroi ma kalu kai sasi
akau fuana saungilana kada nia kai dao
karangi na mai.”
16 Boroi ma kada ne koko sa Paul nia
rongo sulia na lokoerue nai, nia ka leka 'i
lume na wane ni omee ki, ka farongoa sa
Paul.
17 Kada sa Paul nia rongoa, nia ka saea
mai te wane ni omee, ka fata 'uri fuana,
“'Oe talaia kau na wele fi baita ne siana
na wane 'initoa 'oe, sulia nia doria ka saea
te ru fuana.”
18 Sui na wane ni omee ne ka talaia na
wele fi baita nai siana wane 'initoa kera,
ka fata 'uri, “Na wane be nia to laona beu
ni kanie be satana sa Paul ne saea nau ku
talaia mai wele fi baita ne siamu, sulia nia
doria saelana te ru fuamu.”
19 Ma na wane 'initoa nai ka dau ana
'abana na wele fi baita nai ka talaia te
tau kau, ma ana kada taifili keroa, nia ka
fata 'uri, “Te ne 'oe doria 'oko farongo nau
ana?”
20 Sui na wele fi baita nai ka fata 'uri
fuana, “Tani wane Jiu, kera alafafia ka
suina, alamia malakwasi kera kai leka
mai kera kai gani 'oe fua 'oko talaia sa
Paul 'i malakwasi 'uria na kula ne fikute
wane lokoeru kera oku ana, fua sae kera
kai dao mamana to'ona te ki ne nia sasia.
21 Boroi ma nao 'oe si rosulida, sulia
fai akwala wane ma ka tarenga ne kera
agwa makwalia fua saungilana. Sulia
kera alafu 'ato 'asiana fuana kera nao si
fanga, ma kera nao si ku, leka kera ka
saungia sa Paul. Ma kera sasi akau na,
ma na ru ne kera makwalia go ne na
fatalamu.”
22 Sui na wane 'initoa ne ka fata 'uri
fuana wele fi baita nai, “Nao 'oe si faron-
goa ana ta wane ne 'oe farongo nau ana
na ru ne.” Sui nia ka kwatea ka leka na
'ana.

Kera kwatea sa Paul siana sa Feliks na wane gwaungai

23 Sui na wane fanaonao ana wane
ni omee ki, nia ka saea mai ro wane
kera baita 'i farana, ka fata 'uri fuadaro,
“Kamoro kai sasi akau ana ro telenge
wane ni omee ki fuana lekalae 'uria fere
'i Sesarea, fainia fiu akwala wane fuana
lekalae fafona hos ki, ma ro telenge wane
ki ne kera dau ana sue ki, kera ka sasi
akau fua lekalae ana sikwana kada rodo
laona rodo 'i ta'ena.
24 Kamulu ka alua tani hos fua sa Paul
ka tae 'i fafona, ma mulu ka folo lea 'usia,

ma mulu ka talaia siana sa Feliks na wane gwaungai."

25 'Urinai na wane 'initoa ana omee ka kedea na fatae fuana sa Feliks ka 'uri,

26 "Nau sa Klodias Lisias, nau ku kekede kau fuamu 'oe na wane 'initoa sa Feliks. Nau ku fata basi kau fai 'oe.

27 Na Jiu ki kera daua na wane ne, ma kera ka karangi saungia. Kada nau ku dao to'ona nia na wane 'i Rom, nau ku leka fainia wane ni omee nau ki, kalu ka laua fasida.

28 Ma sulia nau ku doria saitamana te ne kera fai fafi nia ana, nau ku talaia siana na fikute wane lokoeru Jiu ki.

29 Sui nau ku dao to'ona nao nia si sasia go ta ru ne bobola fua kera ka saungia naoma kera ka alua laona beu ni kanie. Na fai fafilana kera sasi ga 'ada sulia na taki kera ki talada.

30 Ma kada nau ku rongoa Jiu ki kera lokoeru agwa fua saungilana ka mae, nia ne nau ku 'ali'ali kwatea kau siamu. Ma nau ku farongoa wane ne kera fai fafia ki fua kera ka ketoa 'i naofamu, sulia 'oe na ne wane gwaungai."

31 Sui na wane ni omee ki kera ka sasi na sulia te ne wane 'initoa kera saea. Ma kera ka talaia sa Paul ana fa rodo nai leka kera ka dao ana fere 'i Antipatris.

32 Ma ana ruana maedangi, na wane ni omee ki ne kera fali ana 'aeda, kera ka oli 'uria lume kera 'i Jerusalem. Ma na wane ni omee ne kera leka fafona hos ki, kera ka daofa liu fainia sa Paul.

33 Kera talaia ka dao ana fere 'i Sesarea, ma kera ka kwatea na kekedee be fuana sa Feliks na wane gwaungai, ma kera ka fasia na sa Paul siana.

34 Ana kada ne wane gwaungai ne nia idumia na kekedee nai ka sui, nia ka ledia sa Paul 'uria na lofaa 'i fai ne nia futa ana. Kada nia dao to'ona nia leka mai fasia Silisia,

35 nia ka fata 'uri, "Nau kai rongo ma ku keto 'oe ana kada wane ne kera fai fafi 'oe ki kera dao mai." Sui nia ka kwatea na wane ni omee nia ki kera ka folo lea 'usia sa Paul laona lume baita ne sa Herod saungainia.

24

Na Jiu ki kera fai fafia sa Paul 'i naofana sa Feliks

1 Burina lima maedangi ki sui, sa Ananaeas na 'inita fataabu ka leka 'uria fere 'i Sesarea fainia tani wane fanaonao ana Jiu ki, ma te wane satana sa Tetulus ne nia saitamana na taki ki. Kera leka mai 'i naofana sa Feliks na wane gwaungai, ma kera ka fai fafia sa Paul.

2 Sui kera ka saea mai sa Paul, ma sa Tetulus ka safali ana fai fafilana fua sa Feliks ka 'uri, "Wane gwaungai 'ae, na kwaitalailae 'oe ana saitamarue 'oe sasia kulu ka too ana aroaroe sulia ka kada tau. Ma ne 'oko sasia na ru 'oro lea falu ki fua malu wane Jiu ki.

3 Ma kalu tafau eele 'asiana fuana ru nai ki, ma kalu ka tango 'oe 'asiana.

4 Ma nao nau si doria go ngalilana kada gwala fai 'oe. Ma nau ku gani 'oe fua 'oe fafurongo basi mai fuana fatae kokoru kalu ne nau ku kwatea.

5 Kalu dao to'ona wane ne faguisasua na wane ki. Nia saitamana ka fa ngalungalua na Jiu ki laona molagali tafau, ma nia na fanaonao ana fikute wane ta'a te wane 'i Nasaret.

6-7 Ma nia ka sasi laugo 'uria fasualana na Beu Abu God. Kada kalu ada to'ona 'urinai, kalu ka daua.*

8 Dia 'oe ledia na wane ne, 'oe kai dao to'ona 'amu talamu na ru ne kalu fai fafia ana ki kera mamana."

9 Ma na Jiu ki laugo ne kera to 'i seki, kera saea na ru ne sa Tetulus saea nia mamana, ma kera ka fai fafia laugo sa Paul.

Fata ni kwaisusie sa Paul 'i naofana sa Feliks

10 'Urinai na wane gwaungai ne sa Feliks ka karumia sa Paul fua ka fata, ma sa Paul ka fata 'uri, "Nau ku saitamana 'oe kwaiketoi 'i seki ka tau na mai sulia fangali 'oro ki, ma nau ku eele fuana susilaku 'i naofamu.

11 Nia si bobola 'ua fainia akwala ma ro maedangi burina ne nau ku leka 'uria 'i Jerusalem fuana folae. Dia 'oe ledia na wane ki, 'oe kai tala dao to'ona 'amu ne nau ku fata mamana.

* **24:6-7** Tani kekedee 'ua kera 'adoa lau verse 6b-8a, "Ma kalu ka lokoeru fuana ketolana sulia na taki kalu, 7 boroi ma sa Lisias, na wane 'initoa ana wane ni omee ki, ne leka mai ma ka laua ana fasi kalu."

12 Ma na Jiu ki nao si dao to'oku go ne
nau ku olisusu fainia ta wane laona Beu
Abu God, naoma kera si dao to'oku ne
nau ku suradua tani wane 'i laona beu
fuana folae naoma ana ta kula laona fere
'i Jerusalem.
13 Ma kera nao si bobola go fuana kwa-
telana ta ru fuamu, fua 'oko famamana na
te ki ne kera fai fafi nau ana.
14 Nau ku saea ru mamana fuamu: Nau
ku fosia God be koko kalu ki, ana daulae
sulia na 'Taale ana 'Aofia' ne wane nai
ki kera saea nao si mamana. Ma nau ku
famamana ru ki tafau ne sa Moses ma na
profet ki kera kedea laona Kekedee Abu.
15 Ma nau ku manata ngado ana God dia
kera laugo, ne God kai taea na wane ki
tafau fasia na maea, na wane lea ki ma
na wane ta'a ki laugo.
16 Ma nia ne kwatea nau ku sasi ngan-
gata 'uria sasilana na ru lea ki, fua sae nao
nau si 'eke lau 'i maana God ma na wane
ki.
17 "Ma burina nau ku leka fasia 'i
Jerusalem sulia bara fangali, nau ku oli
lau mai fuana ngali malefolae fuana Jiu
ki ma 'uria afafue laugo.
18 Ma ana kada nau ku sasia na ru nai,
ne kera ka ada to'ona nau laona Beu Abu
God burina nau ku fasuia na raoe ana
kwifataboilae. Ma nao go ta fikute wane
fai nau ana kada nai, ma ka nao go ta
ngalungalue.
19 Boroi ma tani Jiu fasia lofaa 'i Esia ne
kera to senai. Ma nia bobola fainia kera
ka leka laugo mai 'i naofamu, fua kera ka
kefusi nau dia kera saitamana ta ru ne
nau ku sasia ka garo.
20 Ma na wane ne ki, kera saitamana
kada kera kefusi nau 'i naofana na fikute
wane lokoeru kalu Jiu ki, kera nao si dao
to'ona go ta ru ne nau ku sasia ka garo.
21 Te ru go ne nau ku saea 'i senai,
alamia ne ka faguisasua ta bali ada ne
'uri, 'Kamulu keto nau 'i ta'ena, sulia na
famamanae nau ana wane ne kera mae
ki, kera kai mauri lau.' "

22 Sui sa Feliks, wane ne saitamana lea
na ana falafala sulia na Taale ana 'Aofia,
nia ka saea kera ka suina. Ma nia ka fata
'uri, "Kada sa Lisias na wane 'initoa ana
wane ni omee ki nia dao mai, nau kai
fasuia na ketolamulu."

23 Ma nia ka saea fuana wane ni omee
ne folo 'usia sa Paul fua nia kwatea tani
kada ka sakwadola fuana, ma ka ala-
matainia na kwaimani nia ki saitamana
kera kai maa to'ona, ma kera kai kwate
ru ga 'ada fuana.

*Sa Feliks fainia 'afe nia keroa fafuron-
goa fatalana sa Paul*

24 Ma burina bara maedangi sui, sa
Feliks fainia 'afe nia 'i Drusila ne te keni 'i
Jiu, keroa fata 'uria sa Paul fua keroa ka
fafurongo nia. Ma sa Paul ka fata sulia na
famamanae ana sa Jesus Christ.
25 Boroi ma sa Paul ka fata laugo sulia
na 'o'oloe, ma ka saea ne wane ki nao si
sasi sulia na kwaidoria ta'a ana nonida ki,
ma ka fata laugo sulia fa dangi ne God
kai ketoa na wane ki tafau. Ma kada nia
rongoa na ru nai ki, sa Feliks ka mau, ma
ka fata 'uri, "'Oe leka na kau 'amu. Nau
kai sae 'oe lau mai ana ta kada 'e'ete ne
gwau fuaku."
26 Ana kada nai laugo, nia kwaisae sa
Paul ka kwate malefo fuana. 'Urinai ne
nia ka 'idufa kwate fatae fua sae nia ka
fata fainia sulia kada 'oro ki.
27 Burina ro fangali ki sui, sa Posius
Festus ka leka mai ka talana sa Feliks na
wane gwaungai nai. Boroi ma sulia sa
Feliks doria ne Jiu ki ka eele fainia, nao
nia si alamatainia sa Paul ka leka fasia
laona beu ni kanie.

25

*Sa Paul gani 'uria lekalae siana kingi
baita 'i Rom*

1 Olu maedangi burina sa Festus nia dao
mai 'i Sesarea, nia ka leka 'alaa 'uria 'i
Jerusalem.
2 Ma na fataabu baita ki, ma wane
fanaonao Jiu ki, kera ka farongo ana na
ru ne kera fai fafia ana sa Paul ki fuana
sa Festus.
3 Ma kera ka 'ingoa sa Festus fua nia
ka kwatea sa Paul 'uria 'i Jerusalem, sulia
kera naia na fua saungilana sulia taale.
4 Ma sa Festus ka olisi kera ka fata
'uri, "Sa Paul nia to laona beu ni kanie
'i Sesarea. Ma nao si tau go ma nau kai
oli 'ali'ali laugo 'i senai.
5 Dia nia sasia ta ru ka garo, mulu
ka kwatea wane fanaonao kamulu ki fua

kera kai leka fai nau 'uria 'i Sesarea ma
kera ka fai fafia 'i senai."
6 Sui sa Festus ka to 'i Jerusalem sulia
ta kwalu maedangi naoma ta akwala
maedangi lau, sui nia ka oli 'uria 'i
Sesarea. Aia, ma na maedangi 'i burina,
sa Festus leka ka to ana kula ni kwaike-
toie, sui ka saea kera ka talaia mai sa Paul.
7 Ma kada sa Paul nia dao, na Jiu ne
kera leka mai fasia 'i Jerusalem, kera ka
uu kalia, ma kera ka fai fafia ana ru 'oro
ta'a ki, boroi ma kera nao si fatainia go ne
na ru nai ki nia mamana.
8 Boroi ma sa Paul fata susi nia talana
ka 'uri, "Nao nau si sasia go ta ru ta'a ne
falia na taki kalu Jiu ki, ma na Beu Abu
God, naoma na kingi baita 'i Rom."
9 Ma sulia sa Festus 'e doria na wane
baita Jiu ki ka eele, nia ka ledia sa Paul
ka 'uri, "'Oe nonimabe fua 'oko leka 'uria
'i Jerusalem, fua nau kai keto 'oe 'i senai
ana ru ne kera fai fafi 'oe ana ki?"
10 Sui sa Paul ka olisia ka 'uri, "Kula ni
kwaiketoie na kingi baita 'i Rom alua ne
nau ku uu na ana. 'I seki na ne kula ne
bobola fuana ketolaku. Nao nau si sasia
go ta ru garo fua wane Jiu ki. Ma 'oe
saitamana lea na ana tafau.
11 Dia nau ku 'oia na taki ki ma ka
bobola fuana ne 'oko keto nau fuana
maea, nao nau si gani 'uria ne nau tafi
fasia. Boroi ma na fatae kera ki ne kera fai
fafi nau ana, nao nia si mamana, 'urinai
ma nia 'afitai go fuana ta wane ne ka
kwate nau fuada. Ma nau ku gani 'uria
lekalae siana kingi baita 'i Rom fuana
ketolaku."
12 'Urinai sa Festus ka fata fainia na
wane ki ne kera 'adomia fainia kwaike-
toilae. Sui nia ka fata 'uri fuana sa Paul,
"Sulia 'oe gani 'uria lekalae siana na kingi
baita 'i Rom, nia lea, 'oe kai leka siana."

Sa Paul nia fata fuana sa Agripa fainia 'i Benis

13 Burina bara maedangi sui, sa Agripa
na kingi fainia waiwane nia 'i Benis,
keroa ka dao 'i Sesarea fua kera ka maa
to'ona sa Festus.
14 Ana kada keroa to 'i Sesarea sulia
bara maedangi nai, sa Festus ka farongoa
sa Agripa ana fatae ne sulia sa Paul. Nia
ka fata 'uri, "Te wane kera alua laona beu
ni kanie kada sa Feliks nia gwaungai mai
'ua, kada nau nao si dao 'ua.
15 Ma kada nau ku leka kau 'uria 'i
Jerusalem, na fataabu baita Jiu ki, ma
na wane fanaonao kera ki, kera ka fata
kefusia, ma kera ka gani nau fua nau ku
ketoa fua saungilana.
16 Boroi ma nau ku fata 'uri fuada, 'Nao
lau na falafala kalu wane 'i Rom ki ne fua
kalu ka ketoa ta wane 'i naona ne nia fata
susia 'i maana na wane ne kera fai fafia
ki.'
17 Ma kada kera dao na mai seki 'i
Sesarea, nau ku 'ali'ali ku gouru fua
rongolada ana kula ni kwaiketoie ana
ruana maedangi, ma nau ku saea mai
wane ni omee ki kera ka talaia mai na
wane nai.
18 'Urinai, na wane ne kera fai fafia ki
kera ka uu, ma kera nao si fai fafia go ana
tani ru ta'a ne nau kwaisae kera kai saea.
19 Ru ne kera olisusu na fafia ne
fadalana na fosilana God kera fainia te
wane ne satana sa Jesus. Sa Jesus nai
nia mae na, boroi ma sa Paul 'e saea nia
mauri lau.
20 Ma sulia nao nau si saitamana te
ne nau kai sasia fua daolae to'ona ta ru
mamana sulia ru ne ki, nau ku ledia sa
Paul dia nia nonimabe fua ka leka 'uria 'i
Jerusalem fua nau ku ketoa ana na ru nai
ki 'i senai.
21 Boroi ma sa Paul nao si alafafia, ma
ka gani 'uria tolae laona beu ni kanie,
ma lekalae siana na kingi baita 'i Rom
fua sae nia talana ne ka fa'o'olosia. Nia
ne, nau ku saea kera nao si lafua fasia
laona beu ni kanie, leka ka dao ana kada
ne bobola fuana eresilana siana na kingi
baita 'i Rom."
22 Sui sa Agripa ka fata 'uri fuana sa
Festus, "Nau ku doria laugo rongolana
wane nai."
Ma sa Festus ka olisia ka fata 'uri, "'Oe
kai rongo nia na 'i malakwasi."
23 Ma ana fa dangi 'i burina, sa Agripa
fainia 'i Benis keroa ka dao mai, ma keroa
ka rufia mai na maku 'initoa keroa ki. Ma
keroa ka ru laona lume fainia na wane
'initoa ana omee ki, ma na wane fanaonao
ki laona mae fere nai. Sui sa Festus ka
kwate fatae fua kera ka talaia mai sa Paul.
24 Ma sa Festus ka fata 'uri, "Agripa na
kingi 'ae, fainia na wane ne mulu oku mai
'i seki ki, mulu ada to'ona na wane ne
satana sa Paul. Na Jiu ne kera to seki 'i
Sesarea ma na Jiu ne kera to 'i Jerusalem

ki, kera fai fafia nia, ma kera ka gani fua
nau ku saungia ka mae.
25 Boroi ma kada nau ku ledia, nao nau
si dao go to'ona ta te ne nia sasia ka ta'a
fua kera ka saungia fafia. Boroi ma nia
ka gani 'uria lekalae siana kingi baita kia
'i Rom. Nia ne nau kai kwatea siana na
kingi baita 'i Rom.
26 Boroi ma nao nau si too ana ta ru
talingai fua nau ku kekede sulia fuana
kingi baita kulu. Nia ne nau ku talaia
mai siamu kingi Agripa ma kamulu wane
ki tafau laugo. Kada kulu ledia ka sui,
alamia nau kai to lau ana tani ru fua
kekedelae suli nia.
27 Nia nao si lea fua nau ku kwatea kau
ta wane ne to laona beu ni kanie fuana
kingi baita 'i Rom, dia nao nau si fatai
madakwa ana manatalae ki ne kera fai
fafia ana."

26

Sa Paul susi nia 'i naofana sa Agripa

1 Sa Agripa ka fata 'uri fuana sa Paul,
"Nia bobola ga 'ana fua 'oko farongo kalu
ana manatamu."
Ma sa Paul ka taga na 'abana ka fatainia
ne nia fata, ma ka susi nia 'uri,
2 "Agripa na kingi 'ae, nau ku eele ga
'aku, sulia nau saitamana farongo 'oe ana
na susilaku ana ru ne Jiu ki kera fai fafi
nau ana.
3 Nau ku eele 'asiana, sulia 'oe saita-
mana lea ana falafala kia Jiu ki fainia na
olisusue kia ki. Nia ne nau ku gani 'oe, fua
'oko fafurongo lea basi fuana fatae nau ki.
4 "Ma na Jiu ki tafau kera saitamana
abulolaku safali mai ana tu'ulaku. Kera
ka saitamana na maurilaku 'i fere nau,
ma burina lau, seki 'i Jerusalem.
5 Ma kera ka saitamaku ka tau na mai,
ana safalilana nau ta wane ana fikute
wane ne kera fangasia na fosilana God
ana falafala Jiu ki. Ma kera saea na
fikute wane nai ana, 'Farasi ki.' Tala'ana
kera ka leka mai 'i seki fua kera kai
fata famamana sulia ru nai ki, dia kera
nonimabe.
6 Ma kada nai nau ku uu na 'i seki fuana
ketolaku, sulia nau ku kwaimakwali na
ana ru ne God nia eta fatae ana fuana
koko kia ki.
7 Ma nia na ne ru be na akwala ma ro
fui wane kia ki kera kwaimakwali 'uria
ngalilana, kada kera fosia God sulia dangi
ma na rodo. Agripa 'ae, sulia nau ku
famamana na alangaie nai ne sasia wane
Jiu ki kera ka fai fafi nau!
8 Ma 'uta ne ka 'afitai fua mulu wane
Jiu ki fua famamanalae ana God ne nia
saitamana taelana wane mae ki?
9 "Ma 'i nao mai, nau talaku nau
ku ngangata fua sasilana ru ki tafau
ne bobola fua nau ku falia ana fikute
wane ne kera famamana sa Jesus wane
'i Nasaret.
10 Na ru nai ne nau ku sasi 'i Jerusalem.
Nau ku ngalia na nikilalae fasia na fa-
taabu baita ki, ma nau ku alua wane 'oro
God ki laona beu ni kanie. Ma ana kada
kera ketoda fuana maelada, nau ku ala
laugo fafia.
11 Ana kada 'oro ki, nau liu ku namusida
laona beu fuana folae ki, ma nau ku sasi
'uria sumailada, fua sae kera ka lukasia
na famamanae kera ki. Ma sulia nau ku
guisasu 'asiana fuada, nau ku leka laugo
'uria fere 'e'ete ki fuana famalagaigailada.
12 "Ma sulia ru nai, nau ku leka 'uria 'i
Damaskas. Nau ku ngalia na kekedee ki
fasia na fataabu baita ki fuana daulana
na wane ne kera famamana sa Jesus.
13 Agripa 'ae, kada kalu leka sulia taale
tofungana asoa, nau ku ada to'ona na
te ngwasinasinae ne tala ka liufia na
madakwalana sato, ma nia tala mai fasia
laona mamanga fafi nau fainia wane ne
kalu leka ki.
14 Ma kalu tafau go ne kalu 'asi kalu
'i ano, ma nau ku rongoa te lingeru ne
fata 'uri fuaku ana fatae wane Jiu, 'Saul,
Saul! 'Uta ne 'oe famalagaigai nau? 'Oe
nonifi ana kada 'oe tatae suali nau, dia
na buluka nia nonifi kada ne nia bulia
maana mae sue ana na wane ne 'e talaia.'
15 Ma nau ku fata 'uri fuana, ''Aofia
'ae, 'oe sa ti ne?' Ma na 'Aofia ka
fata 'uri, 'Nau sa Jesus, na wane ne 'oe
famalagaigaia.
16 Tatae na. Nau ku fatai fuamu, ma
nau ku fili 'oe, fua 'oko rao fuaku. Ma
'oko farongoa wane ki ana na ru ne nau
fatainia fuamu 'i ta'ena ma ana kada loki
mai 'i buri.
17 Nau kai susi 'oe fasia wane Jiu ki ma
wane nao lau Jiu ki ne nau kai kwate 'oe
siada.

18 Nau ku odu 'oe siada fua 'oko rokisida
fasia na maerodo 'uria madakwalae, fasia
na nikilalae sa Saetan 'uria God. Ma
kada kera famamana aku, God kai man-
atalugea ta'alae kera ki ma kera kai 'ado
na fainia tifaida ne God filida suina.'
19 "Aia, kingi Agripa 'ae, nau ku ro na
sulia na fataie be nau ku ada to'ona fasia
'i langi.
20 Etana nau ku leka 'i Damaskas, sui 'i
Jerusalem, ma 'afutana 'i Israel tafau, sui
siana na wane ne nao lau Jiu ki, nau ku
farongo ana fua kera ka kari abulo fasia
ta'alae kera ki, ma kera ka abulo 'uria
God ma fuana sasilana na ru lea ki fua
ka fatainia kera kari abulo mamana.
21 Ma sulia na ru nai, na Jiu ki kera ka
dau nau kada nau ku to laona Beu Abu
God, ma kera ka sasi 'uria saungilaku.
22 Boroi ma leka mai ka dao ana fa
dangi 'i ta'ena, God na ne nia 'adomi nau.
Ma nau ku farongoa na wane ki tafau,
laona tooa ki, ma wane 'initoa ki laugo.
Ma na ru ne nau ku saea ki, nia laugo be
na profet ki ma sa Moses kera saea kai
dao mai.
23 Kera saea na wane filia God kai nonifi
ma ka mae, ma nia laugo na wane eteta
ka tatae fasia na maea ma ru nai ne ka
fatainia madakwalae sa God fuana wane
Jiu ki, ma fuana wane ne nao lau Jiu ki
laugo."
24 Ma kada sa Paul nia fata 'ua suli
nia 'urinai, sa Festus ka akwa fuana ka
'uri, "Paul 'ae, 'oe oewanea lalau na!
Na saitamarue baita 'oe ne kwatea 'oko
oewanea."
25 Ma sa Paul ka olisia ka 'uri, "Wane
gwaungai 'ae, nao nau si oewanea lau ne!
Na fatae ne nau ku saea ki nia mamana
ma ka 'o'olo tafau.
26 Nau ku saitamana nau fata nonira'a
ga 'aku fuana sa Agripa na kingi, sulia nia
saitamana ga 'ana na ru ne ki. Nia ka
rongo sulia na ru ne ki tafau ne fuli ana
sa Jesus, sulia ru ne fuli ana sa Jesus ki
nao si fuli lau ana ta kula agwa.
27 Aia, Agripa na kingi 'ae, 'uri ma 'oe
famamana na fatae profet ki? Nau ku
saitamana 'oe famamana."
28 Sui sa Agripa na kingi ka fata 'uri
fuana sa Paul, "Ana ka kada kokoru
'urinai go ne, 'oe kwaisae 'oe kai kwatea
nau famamana sa Jesus na Christ?"
29 Sa Paul ka olisia ka 'uri, "Sui boroi
'ana kada kokoru, naoma na kada ka tau,
nau ku foa fuamu ma fuana wane ki tafau
ne kera to 'i seki ma kera ka fafurongo
nau ta'ena, fua sae mulu kai dia laugo
nau. Fadalana ne, mulu kai famamana sa
Jesus Christ, boroi ma nao nau si doria ne
mulu kai to laona beu ni kanie dia nau."
30 Sui na kingi, ma ni Benis, fainia sa
Festus na wane gwaungai, ma na wane ki
tafau ne kera to faida, kera tatae,
31 ma kera ka leka na 'ada. Ma kada
kera leka na kau 'ada, kera ka fata 'uri
fuada kwailiu, "Na wane ne nao si sasia
go ta ru ne bobola fua nia ka maelia
naoma kera ka alu nia laona beu ni
kanie."
32 Ma sa Agripa ka fata 'uri fuana sa
Festus, "Na wane ne bobola fua 'oe lugea
na, dia nao nia si gani 'uria lekalae siana
na kingi baita 'i Rom."

27

Sa Festus kwatea sa Paul ka leka 'uria 'i Rom

1 Ma kera kwaisae kalu ka tofolo na
'uria 'i Rom laona lofaa 'i Itali. Kera ka
kwatea sa Paul fainia tani wane ne kera
kanida ki, fuana sa Julius na wane 'initoa
ana wane ni omee ki 'i Rom ne kera saeda
ana "Wane ana omee ki na kingi baita."
2 Sui kalu ka ra laona baru fasia na fere
'i Adramitium, ne sasi akau fuana lekalae
'uria fakali ki kalia lofaa 'i Esia. Ma sa
Aristakus, na wane 'i Tesalonika laona
lofaa 'i Masedonia, ka leka laugo fai kalu.
Ma kalu leka na fasia fere 'i Sesarea.
3 Ma fa dangi burina, kalu ka dao na
ana fere 'i Saedon. Ma sa Julius ka
kwaimani ana sa Paul, ma ka alamatainia
ka leka fuana adalae to'ona kwaimani nia
ki fua kera ka kwatea te ki ne nia bobo
'uria.
4 Sui kalu ka leka fasia 'i senai, ma kalu
ka liu safitana bubunga 'i Saeprus fai tolo
baita, sulia na kuburu nia tatae mai 'i
naofana baru.
5 Sui kalu ka tofolo na ana na lobo ne
karangia bali lofaa 'i Silisia ma 'i Pamfilia
ki, ma kalu ka leka mai 'uria 'i Mira, fere
baita laona lofaa 'i Lisia.
6 'Urinai sa Julius, na wane 'initoa ana
omee nai, ka dao to'ona na baru fasia 'i

Aleksandria ne kai leka 'uria 'i Itali, ma
nia ka alu kalu laona baru nai.
7 Sui kalu ka sarafaini leka sulia bara
maedangi, ma kalu ka dao to'ona 'afitaie
baita ana lekalae ana maedangi nai ki, sui
leka mai kalu ka dao bobola fainia fere 'i
Kinidus. Ma nao kalu si leka na ana bali
nai, sulia na kuburu tae mai 'usi kalu. Ma
kalu ka kali ana ngongora 'i Salmone, ma
kalu ka liu nunufana bubunga 'i Krit.
8 Sui kalu ka usuli toli mai ma ka 'afitai
tu'u, kalu ka dao ana fakali kera saea ana
Fakali Lea, ne nao si tau go fasia mae fere
'i Lasea.
9 Na maedangi 'oro ki ne suina 'i senai,
sulia kalu loloselo sualia na kuburu na
ana kada nai. Kada nai laugo nia na
maedangi baita kera Jiu ki ne kera saea
ana, “Maedangi fuana manatalugelana
ta'alae ki*”, nia liu ka suina, ma kada
fuana kuburu ka safali na, ma ka 'afitai na
fuana kalu ka daofa liu ana lekalae, fasia
na baru ka kuruu ana kada ne kuburu nia
baita. Nia ne, sa Paul ka fata 'uri fuada,
10 “Nau ku ada to'ona ne na lekalae kulu
fasia 'i seki kai 'afitai, ma na asi kai falia
na baru ne fainia na ru ne ki 'i laona. Ma
tani wane akulu kera kai mae laugo.”
11 Boroi ma na wane 'initoa ana wane
ni omee ki ka famamana lalau ana te ne
na kapten ana baru fainia na wane ne nia
too ana baru nai kera saea. Ma nao nia si
famamana fatalana sa Paul.
12 Ma na fakali ne kalu dau ana nao
si lea fuana daulae ana kada ana uni
gwarie. Nia ne, 'orolana wane kera ka
doria 'ada lekalae lau 'i asi fua sae kalu
ka dao 'i Finiks, dia nia ngwaluda, fua
kalu ka mamalo 'i senai ana kada ana uni
gwarie. Sulia 'i Finiks ne na fakali ana
bubunga 'i Krit ne agwa fasia na kuburu
ana kada nai.

Na kuburu dao laona asi

13 Aia, ma ana kada ne sasaule nia safali
ka ufi mai 'i gwauna bubunga, ma na
wane ki kera kwaisae kera bobola fua
sasilana na ru ne kera doria. Nia ne, kera
ka lafua na gwalu laona baru, kera ka
safali usulia ninimana bubunga 'i Krit.
14 Ma nao si tau go, na kuburu baita
ne kera saea ana “Ara” koso toli mai ka
kwae, ma ka ufi nikila mai fafona tolo ma
ka susufofono na.
15 Ma ka toea na baru, ma ka 'afitai
'asiana fua fa'o'olosilana sulia na kuburu,
ma kalu ka noni kulua na ma kalu ka
alamatainia na baru fua na kuburu ka
faolongainia na 'ana fasia 'i Krit.
16 Ma kada kalu liu kau ninimana
bubunga 'i Kauda, kalu lafua baute laona
baru, sui boroi 'ana nia ka 'afitai.
17 Ma 'i buri'ana, wane ne kera rao
laona baru kera ka karoa fangasia laugo
baru fasia nia ka foga. Ma kera ka fakosoa
na 'aba selo baita ne kera loloselo ana fua
na kuburu ka ufi balangainia na baru ne,
sulia kera mau fasi kuburu ka tarangainia
fafona walo karangia 'i Libia.
18 Sui na kuburu ka ufi dongadonga ga
'ana ma ka baita 'asiana, ma ana ruana
maedangi, kera ka 'ui 'ania tani ludae
fasia laona baru.
19 Ma ana fa dangi 'i buri, kera ka 'ui
'ania tani ru lau ana baru laona asi.
20 Sulia fa dangi 'oro ki ne nao kalu si
ada to'ona na sato naoma ta fa bubulu,
ma na kuburu ka nikila 'asiana. Sui kalu
ka kwaisae nao kalu si mauri na.
21 Boroi ma sulia ka kada tau na ne
wane ki kera nao si 'ania ta fanga, ma sa
Paul ka tatae ka uu 'i naofada, ma ka fata
'uri, “'Uta ne nao mulu si ro go 'amulu
sulia na ru be nau saea fua mulu, fua
nao kulu si leka fasia 'i Krit? Dia kamulu
rosulia na fatalaku, nao kulu si dao go
to'ona na 'afitaie ne.
22 Boroi ma kada ne, nau ku saea na fua
mulu nao mulu si mau! Sulia nao ta wane
amulu si mae, taifilia na baru ne go ne kai
ta'a.
23 Nau ku saitamana ru nai ki, sulia ana
fa rodo be sui kau na 'ainsel God, ne nau
ku to fuana ma nau ku fosia, nia leka mai
siaku.
24 Ma nia ka fata 'uri, ‘Paul 'ae, nao 'oe si
mau! Sulia 'oe kai uu 'i naofana na kingi
baita 'i Rom. Ma God kai 'adomia na wane
ne kera leka fai 'oe ki fua kera nao si mae,
sulia na kwaiofei nia fuamu.’
25 Nia ne wane ki, nao mulu si mau!
Sulia nau ku fito ne God kai sasi 'urinai
na dia be na 'ainsel nia saea fuaku.
26 Boroi ma na asi kai tarangai kulu ana
ta te bubunga lau.”
27 Ma na kuburu ka kwae kalu na laona
asi nai sulia akwala ma fai fa rodo, na

* **27:9** *Maedangi fuana manatalugelana ta'alae ki:* Ada to'ona ana Diksonari

kuburu ka ufia na baru laona kula lola
na ana asi Mediteranian. Ma ka bobola
na fainia tofungana rodo, na wane ne
kera rao laona baru kera ka kwaisae kalu
karangi dao na 'i sara.
28 Kada kera manata 'urinai, kera ngalia
na kwalo ne kera kania na fau kulu
maana, kera ka 'ui 'ania laona asi 'uria
'oitolana kula nai fuana kera ka saita-
mana ne nia dao karangia na 'i sara. Ma
kada kera 'oloto'ona ana kula nai, nia lola
ka bobola fainia ro akwala 'abala ki. Sui
nao si tau, kera ka 'ui lau ana kwalo nai,
ma kera dao to'ona kula nai akwala ma
lima 'abala ki na ana lolalana.
29 Ana kada kera dao to'ona 'urinai, kera
ka mau tona 'uribe na baru ka ra fafona
tani fau. Nia ne kera ka 'ui 'ania fai gwalu
ki fasia burina na baru, ma kera ka foa
'uria na dangi.
30 Ma ana kada nai, na wane ne kera
rao laona baru ki, kera doria kera ka tafi
fasia na baru, kera ka fakosoa na baute
laona asi, kera ka suke fua kera leka 'ui
'ania lau tani gwalu fasia maana na baru.
31 Ma sa Paul ka fata 'uri fuana wane ni
omee ki fainia na wane 'initoa kera, “Dia
wane rao ne ki kera nao si to laona baru,
'afitai mulu ka mauri.”
32 Kada wane ni omee ki kera rongoa,
kera ka siki musia na kwalo ana baute
fasia na baru fua sae ka leka na 'ana.
33 Kada nia karangi ka dangi na, sa Paul
ka 'ingo kera fua kera ka 'ania ta fanga nia
ka fata 'uri, “Na akwala ma fai maedangi
ki ne suina kau mulu ka to kwaimakwali
ma nao mulu si 'ania ta ru.”
34 Ma nau ku gani kamulu na, mulu
fanga fua noni mulu ka nikila. Nao ta
wane amulu kai mae.
35 Burina nia saea ru nai, sa Paul ka
ngalia na beret, ma ka tangoa God 'i
naofada, sui ka ngiia, ma ka 'ania.
36 Kada kera ada to'ona ru nai sa Paul
nia ilia, manatalada fi aroaro, ma kera fi
fanga.
37 Kalu na ro talanga ma fiu akwala ma
ono wane ki ne kalu to laona baru.
38 Ma 'i burina wane ki tafau kera fanga
kera ka abusu na, kera ka 'ui 'ania lau na
luludae ki tafau ne kera saea ana witi ki
laona asi, fua na baru ka sasala.

Na baru 'e tarangainia fafona walo

39 Ana kada nia dangi na mai, na wane
ne kera rao laona baru kera nao si ada
saitamana 'i fai ne kera dao ana. Kera ada
to'ona na fakali ana busu one, ma kera ka
manata fua dia nia ngwaluda kera ka leka
ana baru 'uria na busu one nai.
40 Ma kera ka siki musia na gwalu ki,
kera ka 'asida laona asi. Ma ana kada
nai laugo, kera ka kanasua na 'oko ne
kera kani fafia ana ro rebe 'ai baita ni
fasagalana na baru. Sui kera ka taga na
'aba selo ni loloselolae 'i maana baru, fua
na kuburu ka ufi ma baru ka leka saga
'uria 'i sara.
41 Aia, ana kada kera sasi 'ua fainia na
ru nai ki, na baru ne ka tarangainia na
fafona na walo, ma na maana baru ka
tara na fafona walo, ma na burina baru
ka foga ana nanafo.
42 Iu, ma ana kada nai, na wane ni omee
ki kera ka lokoa na saungilana wane ne
kera kani fafida ki, fasia tani wane ada
kera ka 'arango 'i sara, ma kera ka tafi.
43 Ma sulia na wane 'initoa ana wane
ni omee ki nia doria ka famauria sa Paul,
nia ka fata luia kera nao si sasia ru nai,
ma nia ka saea kera ka lugeda, ma ka
saea laugo fuana wane ne kera saitamana
'arangolae ki kera lofo laona asi, fua sae
kera ka 'arango 'i sara 'i nao.
44 Ma bali ana wane kera ka 'isi kau 'i
buri, nia ka saea kera ka dau ana reba
'ai ki ne foga fasia na baru fua kera ka
'arango 'i fafona. Aia, kalu sasi 'urinai ne
kwatea ma kalu ka mauri, ma kalu ka dao
'i sara.

28

'I Malta

1 Ma kada kalu dao na 'i sara, kalu fi dao
to'ona na bubunga ne kalu dao ana kera
saea ana 'i Malta.
2 Na wane 'i senai ki, kera kwaimani
'asiana fua malu. Ma ana kada nai laugo
na ute 'e too, ma ka gwari 'asiana, ma
kera oku kalia ere, ma kera ka kwalo kalu
tafau kalia ere nai.
3 Ma ana kada sa Paul nia 'e konia na
fofo sara 'ai 'uria alulana laona ere, te fa
baeko 'e ru mai fasia na fofo sara 'ai nai ki
sulia na 'ako'akolana ere, ma ka 'ala ngasi
ana 'abana sa Paul, ma ka nao si kanasu
na.

4 Kada wane ana bubunga nai kera ada
to'ona na fa baeko nai nia dau tatara ana
'abana sa Paul, kera ka fata fuada kwailiu,
“Na wane ne, alamia wane sauwanee ne,
ma na god ana ‘Kwaiketoie’ nao si doria
nia ka mauri, sui boroi 'ana nia ka mauri
mai fasia laona asi.”
5 Boroi ma sa Paul ka kwaelangainia
na baeko nai dau tatara ana 'abana 'uria
laona ere, ma nao ta ru si sasia go.
6 Ma kera ada 'uria sae 'abana sa Paul ka
ubu, naoma nia ka 'asia 'ali'ali 'i ano ma
ka mae. Sui kada kera kwaimakwali ka
tau, ma nao ta ru si sasi nia go, kera ka
talana manatada kera ka 'uri, “Na wane
ne, nia ta god!”
7 Ma na kula nai nao si tau go fasia na
gano sa Publius na wane gwaungai ana
bubunga nai. Nia ka kwalo lea 'asiana
amalu, ma kalu ka to fainia sulia olu
maedangi ki.
8 Ma ana kada nai, na maa sa Publius
ka matai ana 'ako'akolae, ma nia ka siritai
'abu. Ma sa Paul ka ru siana laona mae
lume nia, ma ka foa, ma ka alua 'abana
fafia, ma nia ka 'akwa na.
9 Kada ne wane ki kera ada to'ona na
ru nai, na wane matai ki tafau laona
bubunga ne, kera ka leka laugo mai siana
sa Paul, ma nia ka gurada.
10 Na wane ki kera ka kwatea na ru 'oro
ki fua malu. Ma kada kalu sasi akau 'uria
lekalae laona baru, kera ka alua na ru 'oro
ne kalu doria fuana lekalae kalu.

Fasia 'i Malta kera ka leka 'uria 'i Rom

11 Burina olu madame ki suina, kalu
ka leka laona baru ne safali mai fasia 'i
Aleksandria. Satana baru nai ne “God Ro
'I'iu”. Na baru ne nia to laugo 'i Malta ana
kada ana uni gwarie.
12 Ma kalu ka dao ana fere 'i Sirakus,
ma kalu ka to 'i senai sulia olu maedangi
ki.
13 Ma safali 'i senai, kalu ka leka kalu
ka dao 'i Regium. Maedangi 'i burina, na
sasaule ka ufi 'alaa mai, ma ro maedangi
ki sui kalu ka dao ana mae fere 'i Puteoli.
14 Kalu ka dao to'ona tani wane ne kera
famamana sa Jesus kera to 'i senai, ma
kera ka gani kalu fua kalu ka to faida sulia
fiu maedangi. Sui, kalu fi leka 'uria 'i Rom
sulia taale tolo.
15 Ma tani wane ne kera famamana ne
kera to 'i Rom, kera rongoa kalu dao na,
kera ka leka mai makwali kalu ana ro
mae fere ne kera saea ana “Usie 'i Apius”
ma “Olu Lume fua Mamalolae ki.” Ma
kada sa Paul nia suada, nia ka tangoa God,
ma na manatana ka babato.

'I Rom

16 Kada kalu dao 'i Rom, kera ka ala-
matainia sa Paul ka to 'ana taifilia laona
lume fainia te wane ni omee fua ka folo
'usia.
17 Kalu dao kalu ka to na sulia olu
maedangi ki sui, sa Paul ka saea mai na
wane fanaonao Jiu ki ne kera to 'i Rom
fuana fata okue. Kada kera oku mai siana,
nia ka fata 'uri fuada, “Wane kwaimani
nau ki wane ana 'i Jiu, nao nau si sasia
go ta ru ta'a fuana wane kulu ki, ma nao
nau si falia go falafala kia ki ne kulu
ngalia fasia koko kia ki. Sui boroi 'ana ka
'urinai na fanaonao Jiu ki kera kani nau
'i Jerusalem, ma kera ka kwate nau fuana
wane 'i Rom ki.
18 Ma kada na wane Rom ki kera ledi
nau, kera ka doria lugelaku fasia laona
beu ni kanie, sulia kera nao si dao go
to'ona ta garoe ne nau ku sasia ka bobola
fua nau ku mae fafia.
19 Boroi ma kada na Jiu 'i senai ki kera
nao si alafafia, ne nau 'e gani 'uria lekalae
siana na kingi baita 'i Rom. Nao nau si
leka lau mai 'i seki, fua nau fai fafia na
wane kia ki ana ta ru.
20 Nia ne, nau ku sae kamulu mai, fua
nau ku ada to'omulu, ma nau ku fata fai
kamulu. Sulia kera kani nau ana seni ne
sulia nau ku famamana na wane ne kulu
Israel kwaimakwali makwalia ana fitoe,
nia dao na.”
21 Sui na Jiu nai ki kera ka olisia sa Paul
kera ka 'uri, “Nao ta kekedee si dao go
siamalu fasia 'i Jiudea suli 'oe, naoma ta
wane ana wanefuta kia ki ne kera leka
mai fasia 'i senai fainia ta farongoe ma
nao kera si saea go ta ru ta'a suli 'oe.
22 Boroi ma kalu doria rongolana na
manatamu sulia kalu saitamana laona
fere ki tafau na wane ki kera fata falia
lalau na wane famamana ne 'oe 'ado
faida.”
23 Ma kera ka alua na maedangi fuana
sa Paul, ma na wane 'oro ki kera ka
leka mai ana maedangi nai 'uria kula
ne sa Paul nia to ana. Ma nia safali
'ofodangi leka ka rodo, nia famanata,

ma ka fata madakwa sulia na maurie
ne God gwaungai ana. Ma nia ka sasi
'uria rokisilana manatada sulia sa Jesus
ne wane filia God ne nia laona taki sa
Moses ki fainia na kekedee profet ki.
24 Ma tani wane ada, kera ka famamana
sulia na fatalana, boroi ma tani ai ada
kera nao si famamana.
25 Nia ne kada kera leka na 'ada, kera
ka olisusu safitada kwailiu burina sa Paul
nia saea fatae 'isi ne, “Na Anoeru Abu ka
fata 'o'olo ana profet Aesaea fuana koko
kamulu ki,
26 be ka 'uri,
‘Aesaea leka, 'oko saea fuana wane nau ki
ko 'uri: Kamulu kai fafurongo, ma
mulu kai fafurongo, boroi ma nao
mulu si saitamana farongoe God.
Ma mulu kai ada, ma mulu kai ada, boroi
ma nao mulu si ada to'ona te ne
God sasia fua mulu.
27 Sulia manatamulu nia ngasi, ma mulu
ka bokota na alingamulu, ma mulu
ka bokota laugo na maamulu.
Fasia maamulu ka ada to'ona, naoma
alingamulu ka rongoa, ma na man-
atamulu ka malingainia fatalana
God, ma mulu ka abulo mai 'uria
ma nia ka gura kamulu.’ ”✡
28-29 Sui sa Paul ka fasuia lau na fa-
talana ka 'uri, “Nau ku doria mulu kai
saitamana ne na farongoe sulia maurie ne
God kai kwatea, nia fuana wane ne nao
lau Jiu ki. Kera kai rongoa!”
30 Ma sa Paul ka to sulia ro fangali lalau
ki ana lume ne nia folia. Ma ana lume nai,
nia ka kwaloa na wane ne kera leka mai
siana ki fuana adalae to'ona.
31 Ma nia ka 'ainitalo sulia gwaungaie
God, ma ka famanata sulia na 'Aofia sa
Jesus Christ ana fata nonira'alae, ma nao
ta wane si luia fasia 'ainitalolae.

✡ **28:27** Aesaea 6:9-10

Na Kekedee Sa Paul Fua Wane Famamana Ki 'I Rom

Kada sa Paul nia kedea na buko ne, nia doria kai saea fuana wane famamana ki fua kera ka saitamana ne nia doria 'asiana lekalae mai fua daolae to'oda. (1:9-15) God nia rii 'uria sa Paul fuana 'ainitalolae ana Farongoe Lea fuana wane nao lau Jiu ki. Ma sa Paul ka fasuia na raoe nai ana bali kula ana taelana sato ana 'i Rom. 'Urinai, nia sasi akau na kai leka 'uria kula ki ana sulana sato 'i Rom, ma 'i Spen laugo. Ma nia naia ne nia kai leka ada to'ona wane famamana ki 'i Rom ana lekalana mai 'uria 'i Spen.

Ana kada ne sa Paul kekede fuana wane famamana ki 'i Rom, na Jiu fainia wane nao lau Jiu ki, to okulada nao si lea. Sa Paul doria Jiu ki fainia wane nao lau Jiu kera kai to kwaimani lea. Iu, sa Paul ka fata madakwa ana bali buko 1-12 ne God famauri kera Jiu, ma wane nao lau Jiu ki, sulia fitoe kera ana sa Jesus. Kada God nia alafafia kera Jiu fainia wane nao lau Jiu, kera bobola fua kera kai alafafi kera go, ma kera ka to kwaimani.

Sa Paul doria laugo kai famanata wane famamana ki fuana tolae ne faeelea manatana God. Kera kai rosulia fanaonao ki ana 'initoe, ma folilana takisi, ma kwaimanie fuana tani wane famamana ne kera manata 'e'ete sulia fanga ma na maedangi abu ki.

Ru talingai ki laona buko ne:

Sa Paul ne na lifurongo ana na Farongoe Lea *1:1-17*
Wane ki tafau go ne kera abulo ta'a *1:18–3:20*
God nia fa'o'olosia wane ki sulia famamanae kera ana sa Jesus *3:21–4:25*
Maurie falu sulia nikilalae na Anoeru Abu *5:1–8:39*
God filia wane Jiu ki, boroi ma kera noni'ela ana sa Jesus *9:1–11:36*
Na tolae ne faeelea manatana God *12:1–15:13*
Sa Paul nia doria kai leka 'uria 'i Rom *15:14–16:27*

1 Na kekedee ne fasia sa Paul, na wane
rao sa Jesus Christ. Nau ta wane lifurongo
laugo sulia God nia fili nau, ma ka odu
nau fuana 'ainitalolae ana Farongoe Lea
nia.
2 Na Farongoe Lea ne God nia eta
alangainia ana ka tau na mai 'i nao ana
profet ki, ma kera kedea laona Kekedee
Abu.
3-4 Ma na Farongoe Lea nai sulia na
Wele nia, na 'Aofia kia sa Jesus Christ.
Nia ngalia noni wane, ma ka futa mai
ana kwalafa sa Deved na kingi. Ma kulu
saitamana nia malutana abu sulia God
fatainia nia na Wele nia ana kada God
taea fasia maee ana nikilalae baita nia.
5 Ma God ka falea nau ana sa Jesus
Christ fua nau ta wane lifurongo fuana
raoe fua sa Jesus Christ, fua ne nau talaia
wane ne nao lau Jiu ki ana fere ki tafau,
ne kera kai famamana nia, ma kera kai
rosulia na fatalana.
6 Ma kamulu laugo wane ne mulu to
'i Rom ki, God sae kamulu fua ne mulu
wane sa Jesus Christ ki.
7 Aia, nau ku kekede fua mulu tafau
go wane ne mulu to 'i Rom ki, ne God
kwaimani amulu ma ka sae kamulu fua
mulu ka alua wane nia ki. Nau ku foa fua
ne na kwaiofei ma aroaroe God na Maa
kia, ma na 'Aofia sa Jesus Christ kai to fai
kamulu tafau.

Sa Paul doria kai maa to'ona wane famamana ki 'i Rom

8 Ru eteta, nau ku tangoa God nau fua
mulu tafau ana satana sa Jesus Christ,
sulia wane ana fere 'oro ki laona molagali
tafau kera rongo na sulia na famamanae
kamulu.
9 God nia saitamana ru ne nau ku saea
nia mamana. Nia ne God ne nau ku
rao mai fuana ana na maurilaku tafau
ana 'ainitalolae ana Farongoe Lea sulia
Wele nia. God saitamana nau ku manata
to'omulu,
10 ana kada ki tafau ne nau ku foa. Nau
ku gania God, dia nia doria, nia ka kwatea
ka ngwaluda fuaku fua ne nau ku leka
mai fua nau dao to'omulu ana kada ne.
11 Sulia nau ku doria 'asiana adalae
to'omulu, fua nau ku 'adomi kamulu ana
te ne Anoeru Abu kwatea fuaku fua mulu
ka nikila.
12 Nau ku doria fua ne kulu kai 'adomi
kulu kwailiu. Nau ku 'adomi kamulu ana

famamanae nau, ma mulu ka kwai'adomi
aku ana famamanae kamulu.
13 Wanefuta nau ki ana sa Jesus, nau ku
doria mulu ka saitamana laugo ana, kada
'oro ki ne nau ku manata 'uria daolae
to'omulu, boroi ma kada ki tafau nau
ku dao to'ona na 'afitaie fuana sasilana.
Nau ku doria lekalae kau siamulu, fua
tani wane lau ne kera to 'i Rom kera kai
famamana sa Jesus Christ, dia nau ku
sasia laugo fua tani wane ana mae fere
wane ne nao lau Jiu ki.
14 God kwatea nau na wane rao fuana
'ainitalolae ana Farongoe Lea fuana wane
ki tafau, sui boroi 'ana wane ne kera
saitamaru dia wane Grik ki, ma wane ne
nao si saitamaru dia wane ne nao lau Grik
ki. Ma na raoe ne nia 'oga nau 'asiana.
15 Nia ne kwatea ma nau ku doria
'ainitalolae ana Farongoe Lea fua mulu
wane ne mulu to laugo 'i Rom ki.

God famauria wane ne kera famamana Farongoe Lea

16 Nao nau si 'eke ana fatae sulia na
Farongoe Lea ne, sulia nia na ne nikilalae
God fua famauria wane ki tafau ne kera
famamana nia. Kalu wane Jiu ki ne kalu
eta rongoa fatae nai, ma kada nai lau
kamulu wane ne nao lau Jiu ki.
17 Na Farongoe Lea ka fatai madakwa
na ana fadalana falafala God fuana
fa'o'olosilana na wane. Ma nia ka fa'o'oloa
wane ki sulia kera famamana sa Jesus
Christ. Nao lau ta ru 'e'ete ne God
fa'o'olosia wane ki ana. Sulia ru nai be
na Kekedee Abu ka 'uri, "Wane ne God
fa'olosida sulia famamanae kera ki kai
mauri."✡

Guisasue God fuana wane abulo ta'a ki

18 God ne nia to mai 'i langi ka fatainia
ne nia guisasu ana wane ne kera fulia
ru ta'a ki, ma kera ka aburongo ani nia.
Kera uu susia te ne mamana sulia God ana
sasilana ru ta'a ki.
19 God ka kwatea kwaekwaee fuada,
sulia nia fatai madakwa ana ru ki sulia
nia talana, ma ka ngwaluda na fuada ma
kera ka saitamana.
20 Ana safalilana mai God nia saun-
gainia na molagali, ma wane ki kera ka
saitamana na ana na nikilalae nia ne nao
si sui, ma kera ka saitamana laugo nia
na God mamana. Sui boroi 'ana wane ki
nao si bobola fua ada to'ona God, kera
saitamana kera ka ada to'ona ru ne nia
saungaida ki, ma God ne kwatea ma kera
ka saitamana ru ki sulia nia. Ma sulia nia
'urinai, ka 'afitai go fua ne kera saea kera
ulafusia God.
21 Kera saitamana God, boroi ma nao
kera si doria go na fabaitalana, ma nao
kera si doria go na tangolana fuana ru
ne nia kwatea fuada ki. Ma kera ka
manata oewanea sulia God. Ma nao kera
si malingainia go mamanae ne God doria
kera ka saitamana.
22 Iu, kera saea kera wane lioto, boroi
ma kera wane oewanea ki lalau.
23 Ma nao kera si fosia go God ne mauri
firi, ma kera ka fosia lalau nunuiru ne
kera saungainia ga 'ada ki dia nununa
wane ne nao si to firi ki, ma no ki, ma
ru 'a'ala ki, ma ru angoango ki.
24 Ma sulia ru nai ki, God luka na
'anida fua ne kera kai leka na 'ada sulia
manatalada, ma kera ka fulia ru ta'a ki
fuada kwailiu ana nonida.
25 Kera ka noni'ela ana famamanalana
na mamanae sulia God, ma kera ka fama-
mana sukee ki. Ma kera ka fosia na 'ada,
ma kera ka rao na fuana ru ne God nia
saungaida ki. Ma nao kera si fosia God ne
saungainia ru nai ki tafau, ma nao kera si
rosulia. Taifili nia ne bobola fuana wane
ki kera kai tangoa firi. Iu, nia 'urinai!
26 Ma sulia na abulolana wane ki ne ta'a
'urinai, God ka noni'ela 'anida fua ne kera
kai sasia na 'ada ru ni 'ekelae ki ne leka
sulia na kwaidorilana nonida. Ma keni ki
laugo, kera ka noni'ela na 'ada ana wane
ki, ma kera ka doria na 'ada garoe fainia
keni ki lalau.
27 Ma ka 'urinai, welewane ki laugo kera
ka noni'ela na 'ada ana keni ki, ma kera
ka doria na 'ada garoe fainia welewane
ki lalau. Wane ki kera ka sasia ru ni
'ekelae fafia fuada kwailiu. Nia ne kera
ka ngalia na ketoie ne bobola fuada sulia
abulo ta'alae kera ki.
28 Ma sulia wane nai ki kera noni'ela
ana te ne kera saitamana sulia God, nia
ka lukasida na fua ne kera ka manata ta'a
na 'ada, ma kera ka sasi na ru ne nao si
lea fuana sasilana ki.
29 Kera ka 'idufa fulia ru ta'a ki, ma kera
ka ogalulumi, kera ka sasi ta'a na fuada

✡ **1:17** Habakuk 2:4

kwailiu, kera ka kwaimani rolio, kera ka
sauwanee, kera ka firu, kera ka suke, ma
kera ka noni'ela 'anida kwailiu, ma kera
ka fata buri ana wane ki.
30 Ma kera ka fata ta'a sulida
kwailiu, ma kera ka nikila 'asiana fuana
noni'elalae ana God, ma kera ka nao si
fuusi 'initoa na ada kwailiu, ma kera ka
naunau, ma kera ka manata lafu kera
tala'ada, ma kera ka manata to'ona ru
falu ki lau fuana sasilana ru ta'a ki, ma
kera ka aburongo ana maa fainia gaa kera
ki.
31 Ma kera ka sasia ru oewanea ki, ma
nao kera si famamana fata alangaie kera
ki, ma nao kera si kwaimani ma nao kera
si kwaimanatai fuana wane 'e'ete ki.
32 Aia, ma kera saitamana na ana na
fatae totongaie 'o'olo God ne saea wane
ne kera to 'urinai ki, kera bobola na fuana
maee. Sui ka 'urinai boroi 'ana, kera si
sui go fasia sasilana ru nai ki, ma kera ka
eele laugo ana wane ne kera sasia laugo
ru 'urinai ki.

2

Na kwaiketoie God

1 Kamulu ne mulu ketoa wane ne kera
abulo ta'a 'urinai ki, mulu kai keto ka-
mulu talamulu laugo. Sulia mulu sasia
laugo ru ta'a ne kera sasida ki, ma ka
'afitai mulu kai tofea ne nao mulu si garo.
2 Ma kulu tafau go kulu saitamana na
kwaiketoie God nia 'o'olo ana kada nia
ketoa wane ne kera sasia ru 'urinai ki.
3 Ma kada mulu sasi laugo dia wane ne
mulu keto kera ki, kamulu saitamana God
kai keto kamulu laugo.
4 Alamia mulu manata garo ne God nao
si keto kamulu, sulia kwaiofeilana baita
fua mulu, ma ka mabetau laugo fua mulu.
Nia lea fuana mulu ka saitamana ne God
sasi lea 'urinai amulu fua mulu ka kari
abulo fasia abulo ta'alae kamulu ki.
5 Ma sulia nao mulu si doria go kari
abulolae, 'urinai kamulu talamulu laugo
ne mulu fabaita kwaekwaee kamulu ki
makwalia Maedangi ne God kai fatainia
na guisasue nia, ma wane ki tafau kera
kai ada to'ona na kwaekwaee 'o'olo nia.
6 God kai kwatea ru ki fuana wane ki
tafau sulia raoe 'e'ete kera ki.
7 Tani wane, God kai kwatea na maurie
firi fuada, sulia kera dangidangia sasilana
ru lea ki, ma kera ka doria God ka tangoda
ma ka fa'initoda ma ka kwatea kera ka
mauri firi.
8 Boroi ma tani wane kera ogalulumi,
ma kera ka noni'ela lalau ana na ma-
manae sulia God, ma kera ka doria lalau
lekalae sulia ru garo ki. Ma sulia ne kera
'urinai, God kai fatainia ne nia guisasu
fuada, ma ka kwatea na kwaekwaee baita
fuada.
9 Ma sa tifaida ne kera abulo ta'a, kera
kai too ana 'afitaie ma na nonifie. God kai
sasi 'urinai fuana wane Jiu ki, ma fuana
wane ne nao lau Jiu ki laugo.
10 Ma God kai kwatea na 'initoe, ma na
fabaitalae, ma na aroaroe fua sa tifaida
ne kera sasia ru lea ki. Nia sasi 'urinai
fua wane Jiu ki, ma fua wane ne nao lau
Jiu ki laugo.
11 Nia sasi 'urinai sulia na kwaiketoilae
God fuana wane ki tafau nia bobola, ma
nia nao si efaefa ana ta wane.
12 Ma wane ne nao lau Jiu ki, nao kera si
to farana taki sa Moses ki. Ma God nao si
ketoda ana taki nai ki. God kai keto kera
sulia kera fulia ru ta'a ki. Nia ka ketoda
fuana maee, sulia abulo ta'alae kera ki.
Ma wane Jiu ki ne, kera to farana taki sa
Moses ki. God kai keto kera, sulia kera
fulia ru ta'a ki ana aburongoe ana taki nai
ki.
13 Sulia rongolana taki ki nao si sasia
wane ki ka 'o'olo 'i maana God, boroi ma
sasilana lalau ru ne taki ki saea.
14 Wane ne nao lau Jiu ki, kera si to
farana taki ki. Boroi ma dia kera sasia
ru lea sulia manatalada, ma ka leka sulia
na taki, kera fatainia ne kera daroia na
'o'oloe fasia garoe, sui boroi 'ana kera nao
si rongoa 'ua taki sa Moses ki.
15 Na abulolada lea 'urinai ne fatainia
na taki God nia to na 'i laona manatalada.
Ma manatalae kera laugo ka fatainia ru
ne nia mamana, sulia na manatalae kera
ki sasia kera ka saitamana te ne kera sasia
nia na ru ta'a, naoma na ru lea.
16 God kai ketoa wane abulo ta'a ki ana
na maedangi nia kwatea sa Jesus Christ ka
gwaungai fafia wane ki ne nia ka ketoda
sulia ru garo kera sasi fatai ana ki ma
ru garo kera sasi agwa laugo ana ki. Na
Farongoe Lea ne nau ku fata sulia nia fata
'urinai.

Wane Jiu ki nao kera si rosulia taki sa

Moses ki

17 Aia, kamulu wane Jiu ki, mulu kwaisae ne God kai falea kamulu, sulia nia kwatea fua mulu taki ki fasia sa Moses. Ma mulu ka tango kamulu talamulu, sulia kamulu wane God ki.

18 Ma mulu ka saea ne mulu saitamana ru ne God doria mulu kai sasia, ma mulu ka saitamana fililana ru ne 'o'olo sulia mulu saitamana taki ki.

19 Ma mulu ka saea laugo ne, kamulu saitamana talailana sa tifaida ne kera dia wane maa rodo sulia kera ulafusia God. Ma mulu ka saea laugo, kamulu dia na kwesu fuana sa tifaida ne kera to laona maerodo fua ne kera ka leka siana God.

20 Mulu ka saea kamulu too ana saitamarue kali'afu ma ru ki tafau ne mamana, sulia mulu too ana taki ki fasia sa Moses. Ma mulu ka saea kamulu wane famanata ki fuana wane oewanea ma fuana wane ulafusi ru ki.

21 Ma mulu ka saitamana famanatalana wane 'e'ete ki, boroi ma 'uta ne nao mulu si famanata kamulu talamulu? Kamulu fata fuana wane ki mulu ka 'uri, “Nao mulu si beli.” Boroi ma kamulu talamulu mulu ka beli ga 'amulu.

22 Mulu ka saea laugo fuana wane ki, “Nao mulu si oee.” Boroi ma mulu oee laugo. Mulu ka saea laugo, ne nunuiru ne wane ki kera fosia nia ta'a 'asiana. Boroi ma kamulu ru laona beu abu kera ki, ma mulu ka belia ga 'amulu ru nai ki.

23 Ma mulu ka fata naunau suli kamulu talamulu, sulia mulu too ana taki sa Moses ki. Boroi ma mulu aburongo ga 'amulu ana taki nai ki. Ma nia ne kwatea wane ki kera ka fata ta'a ana God.

24 'Urinai ne Kekedee Abu ka fata 'uri, “Sulia kamulu wane Jiu ki mulu abulo ta'a, wane ne nao lau Jiu ki, kera ka fata buri tolingai ana God.”

25 Kamulu wane Jiu ki, mulu saea ne 'ole 'ungelae ne fatainia mulu wane God ki. Dia mulu rosulia taki God ki, na 'ole 'ungelae ne mulu sasia na ru lea. Ma dia nao mulu si rosulia taki nai ki, na 'ole 'ungelae ne mulu sasia boroi, nia nao si 'adomi kamulu go 'i maana God. Ma mulu ka dia ga 'amulu wane ne nao si saitamana God ki.

26 Aia, ma dia ta wane ne nao lau Jiu, ma nia ka rosulia taki nai ki, God kai saea nia na wane nia, ka dia laugo wane ne 'ole 'unge.

27 Ma wane ne kera rosulia taki ki, sui boroi 'ana nao kera si 'ole 'unge, kera kai fatainia ne mulu garo, ma God kai keto kamulu. God kai keto kamulu, sulia mulu aburongo ana taki ki, sui boroi 'ana mulu ka too ana na taki sa Moses nai ma mulu ka 'ole 'unge.

28 Sa ti ne na wane Jiu mamana? Nia nao lau ta wane ne ro go sulia falafala Jiu ki naoma ka 'ole 'unge ga 'ana ana nonina, ma manatana ka ta'a ga 'ana 'ua.

29 Na wane mamana 'i Jiu, nia na wane ne maurilana 'o'olo 'i maana God, sulia God nia talana manatalamulu. Ma na raoe ana Anoeru Abu fuana fa'o'ololana na maurilana wane, ma nao lau na raoe taki ki. Na wane 'urinai, God nia tangoa, sui boroi 'ana wane ki nao si tangoa.

3

God nia mamana

1 'Uri ma nia lea fua mulu wane Jiu ki mulu ka 'ole 'unge fua ka fatainia mulu wane God ki?

2 Iu, ru 'oro lea nia ana ru nai. Na ru eteta, God kwatea na fatalana fuana wane Jiu ki.

3 'Urinai boroi 'ana, tani Jiu nao si leka sulia fatalana God dia be kera eta fata alangai ana. Sui boroi 'ana kera sasi 'urinai, God 'idufa sasia te ne nia eta fata alangai na ana.

4 Sulia God nia mamana, sui boroi 'ana wane ki kera ka suke. Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri, “Kada God nia fata, wane ki kai saitamana nia 'o'olo mamana. Ma sa ti boroi ana ne kera saea God nao si keto 'o'olo ana, God fatainia ne nia 'o'olo tafau.”✡

5 Ma tani wane ki kera ledi oewanea kera ka 'uri, “Dia abulo ta'alae kia ki fatai madakwa ana fua wane ki ne God nia 'o'olo tafau. 'Uri ma God nia garo kada nia kwatea na ketoie fua kulu?”

6 Nao 'asiana! Sulia 'afitai God nao si 'o'olo, si dia nia nao si 'o'olo, nia si bobola fua ketolana wane ki.

7 Ma tani wane kera ledi oewanea kera ka 'uri, “'Uta, dia kulu 'oia fata alangaie kulu ki, ma wane ki kera ada madakwa ana fua God dau sulia fatae nia, ma nia

✡ **3:4** Psalm 51:4

ne kwatea ma kera ka tango God? Dia
'urinai, 'uta mone ne God ka keto kia
fainia garoe kia ki?”
8 Ma fatae 'uri nia oewanea laugo, “Kulu
abulo ta'a 'akulu fua ne ru lea kai dao
mai.” Tani wane kera suke fafi nau fua
nau ku saea ru nai. Ma wane nai ki, God
kai keto kera.

Nao ta wane si 'o'olo

9 Ma fua kulu wane Jiu ki, 'uri ma
maurilakulu ma abulolae kulu ki lea ka
liufia wane nao lau Jiu? Nao 'asiana!
Sulia nau ku fatainia wane Jiu ki, ma
wane ne nao lau Jiu ki, kera bobola tafau
ga 'ada fainia tolae 'i farana na nikilalae
ana ta'alae.
10 Ru nai nia mamana sulia na Kekedee
Abu nia saea, “Nao ta wane si 'o'olo.
11 Ma nao ta wane si malingainia ma-
lutana God, ma nao ta wane si doria
saitamanalana God.
12 Sulia kera tafau go kera abulo fasia
God, ma kera ka leka garo, ma nao ta
wane si sasia go ta ru ne 'o'olo.✡
13 Na ngiduda dia ta kilu gwau ne kera
nao si ano fafia ana ano, sulia na fatalada
ta'a 'asiana. Kera saea ru ta'a ne nao
si mamana ki ana meada. Ma kera ka
famalagaigaia wane ki ana fatalada, dia
na fa baeko tolo ne 'alea na wane.✡
14 Ma na fatalada laugo ka fungu ana
kwaiagie ne ta'a 'asiana.✡
15 Ma wane ne ki kera 'ali'ali fua sauwa-
nee.
16 Ma 'i fai boroi 'ana ne kera leka ana,
kera falia ru ki, ma kera ka kwatea 'asiana
nonifie fuana wane ki.
17 Ma na aroaroe nao si to laona mauri-
lada.✡
18 Ma nao kera si mau go ana God.”✡
19 Ma kulu saitamana ru ki tafau go ne
God saea laona taki nia ki, ru fuana wane
Jiu ki ne nia kwatea fuada. Nia kwatea
taki nia ki fua ne nao ta wane si saea nao
nia si fulia go ta ru ta'a. Ma God kai ketoa
wane ki tafau fua garoe kera ki.
20 Nao ta wane si 'o'olo 'i maana God,
sulia nia kwairoi ana ma ka sasi sulia te
ne taki ki doria. Iu, taki ki to fua wane ki
kera ka saitamana ne kera abulo ta'a.

God fa'o'olosia wane ki

21 Boroi ma ana kada ne, God fatainia
taale fuana fa'o'ololana wane ki 'i maana.
Ma nao lau sulia rolae sulia taki ki, sui
boroi 'ana taki fasia sa Moses ki ma profet
ki, kera ka fata sulia na taale ne.
22 God nia fa'o'olosia wane ki sulia
famamanae kera ana sa Jesus Christ. Nia
sasi 'urinai fuana wane ki tafau go ne kera
famamana sa Jesus Christ, sulia wane ki
tafau kera bobola go 'i maana God.
23 Wane ki tafau go kera abulo ta'a,
ma nao ta wane si to ana falafala ne kai
fa'initoa God.
24 Boroi ma sulia na kwaiofeie God ne
nia kwate sakongai ga ana, nia ka lugeda
fasia na kwaekwaee ana abulo ta'alae
kera ki ana na afafue sa Jesus Christ.
25 God ka kwatea mai sa Jesus Christ
fua ka afafu ani nia ana maelana, fua
ne God kai manatalugea na abulo ta'alae
wane ki, sulia na famamanae kera ani
nia. God sasi 'urinai fua ne ka fatainia
na kwaiketoie nia 'e 'o'olo 'asiana, sui
boroi 'ana ka tau na mai nia nao si
kwatea ta kwaekwaee fuana wane ki sulia
mabetaue nia.
26 Ma God ka fatainia ne nia 'o'olo fua
ketolana ta'alae ki, ana kada nia kwatea
na kwaekwaee fuana sa Jesus Christ.
'Urinai God ka fatainia nia 'o'olo ma ka
fa'o'olosia wane ki ne kera famamana sa
Jesus.
27 Ma sulia na te ne kulu ka fata naunau
ana? Nao go! Nao kulu si bobola go
fua saelana ne kulu 'o'olo, sulia kulu
rosulia taki ki. Boroi ma God lalau ne
nia fa'o'olosi kulu, sulia kulu famamana
sa Jesus.
28 Kulu saitamana God nia fa'o'olosia
wane ki sulia na famamanae kera, ma nao
lau sulia na rolae sulia te ne taki ki saea.
29 'Uri ma 'oe kwaisae God alafafia go
taifilia wane Jiu ki? Nao! Wane ne nao
lau Jiu ki boroi God ala laugo fafida.
30 God te God go, ma nia saitamana
ka fa'o'olosia wane Jiu ki dia kera fama-
mana, ma nia saitamana ka fa'o'olosia
laugo wane ne nao lau Jiu ki dia kera
famamana.
31 Sulia God nia fa'o'olosia wane ki sulia
famamanae, 'uri ma kulu ka luka na
'akulu ana taki sa Moses ki? Nao. Boroi

✡ **3:12** Psalm 14:1-3 ✡ **3:13** Psalm 5:9 ✡ **3:14** Psalm 10:7 ✡ **3:17** Aesaea 59:7-8 ✡ **3:18** Psalm 36:1

ma kada kulu famamana, kulu fatainia ne
na taki nia 'initoa laugo.

4

Sa Abraham nia 'o'olo maana God sulia famamanae nia

1 'Uri ma te ne kulu kai saea ana sa
Abraham na kobora kalu kwalafa wane
Jiu ki? 'Uta ne nia ka 'o'olo maana God?
2 Dia raoe lea sa Abraham ki ne kwatea
nia ka 'o'olo maana God, sa Abraham
saitamana ka fata naunau sulia. Boroi
ma nao nia si bobola fua fata naunaulae
maana God.
3 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri,
"Sa Abraham nia famamana fata alangaie
God, ma sulia na famamanae nia ne God
ka saea sa Abraham nia 'o'olo 'i maana."✡
4 Ana kada wane nia rao, nia ngalia
folifolie. Ma na malefo ne nia ngalia,
na wane baita nia nao si kwate 'o'oni
ana, sulia na wane rao nia bobola fua
ngalilana folifolie nia.
5 Kada God nia saea kulu 'o'olo 'i maana,
nia nao si dia lau kada wane fanaonao
nia kwatea folifolie fuana wane rao nia.
Sulia nao lau rao lakulu ne kwatea kulu
ka 'o'olo 'i maana God, boroi ma sulia kulu
fito'ona God lalau ne nia saitamana ka
fa'o'oloa wane ta'a ki. Ma God ada to'ona
fito lakulu, ma sulia ru nai God ka saea
kulu ana wane 'o'olo ki.
6 'Urinai sa Deved fata sulia eelelae ana
wane ki ne God saea kera 'o'olo, sui boroi
'ana nao kera si rosulia taki God ki tafau.
Sa Deved ka fata 'uri,
7 "'Oilakie fua sa tifaida ne God mana-
talugea garoe kera ki, ma ka lafua abulo
ta'alae kera ki.
8 Iu, 'oilakie fuana wane ne God nao si
manata to'ona abulo ta'alae nia ki."
9 'Uri ma na eelelae ne sa Deved nia
fata sulia, na ru go 'ana ana wane Jiu ne
kulu 'ole 'unge ki? Nao! Na ru laugo
fuana wane ne nao lau Jiu ki ne nao
kera si 'ole 'unge. Kulu saitamana ka
suina na Kekedee Abu be fata 'uri, "Sa
Abraham nia famamana God, ma sulia
nia famamana, God ka saea nia wane
'o'olo."
10 Ana kada te ne God saea sa Abraham
nia 'o'olo? 'I buri'ana ne nia 'ole 'unge
ka suina, naoma ana kada nia nao si 'ole
'unge 'ua? 'I nao 'ana ne nia 'ole 'unge God
ka saea nia na wane 'o'olo.
11 'I buri'ana ne God saea sa Abraham
nia 'o'olo, nia ka fi 'ole 'unge. Ma na 'ole
'ungelae ne na maetoto fua ka fatainia
God saea nia na wane 'o'olo sulia na
famamanae nia ana kada nao nia si 'ole
'unge 'ua. Nia ne kwate sa Abraham ka
dia kobora fuana wane nao lau Jiu ki ne
kera si 'ole 'unge, ma kera famamana God,
ma kera ka alua wane 'o'olo ki.
12 Ma nia na kobora fuana wane Jiu ki
ne kera 'ole 'unge ma kera ka famamana
fata alangaie God. Nia nao lau kobora
kera sulia ne kera 'ole 'unge, boroi ma
sulia kera famamana dia sa Abraham be
nia famamana ka suifatai nia ka fi 'ole
'unge.
13 God nia eta fata alangai ana fua sa
Abraham ma kwalafa nia ki, nia saea
na molagali ne na ru kera. God nia eta
fata alangai 'urinai nao lau sulia ne sa
Abraham rosulia taki ki, boroi ma sulia
nia famamana, ma God ka saea nia 'o'olo.
14 Ma dia God kwatea na fata alangaie
nia go fua sa tifaida ne kera rosulia taki
ki, tama famamanae wane ki ne ru 'o'oni
ga 'ana, ma na fata alangaie God na ru
'o'oni laugo.
15 Na taki nao si kwatea mai na fata
alangaie God, boroi ma nia kwatea mai
na guisasue God, sulia wane 'oia na taki
nia. Ma kada taki ki to, na wane 'idufa
aburongo ana taki ki.
16 God fata alangainia ru ki fuana sa
Abraham sulia na famamanae nia, fua ne
ka fatainia na fata alangaie nai nia sulia
na kwaiofei nia ne ka kwate sakongai
ana fuana kwalafa sa Abraham. Ma
na kwalafa sa Abraham, nao lau kera
taifilida go ne rosulia taki ki, boroi ma
kera wane ne kera famamana laugo dia sa
Abraham. Sulia sa Abraham nia na kob-
ora kia tafau ne kulu famamana, wane Jiu
ki, ma wane ne nao lau Jiu ki.
17 Ru ne nia mamana, sulia God saea fua
sa Abraham laona Kekedee Abu ka 'uri,
"Nau ku fili 'oe, ma nau ku alua 'oe na
maa ana kwalafa ki fua wane ana fere
'oro ki." Na eta fata alangaie ne God na
ne tala fangasia ka mamana. Sa Abraham
famamana God nai, nia God ne taea wane

✡ **4:3** Jenesis 15:6

mae ki fuana maurie, ma nia saungainia
ru ki ne nao si to mai 'i nao.
18 Ana kada God eta fata alangai fuana
sa Abraham ne nia na maa fuana kwalafa
ana wane ana fere 'oro ki, sa Abraham
famamana. God fata 'uri, "Wane ne kai
futa olitamu ki kai 'oro dia bubulu ana
salo." Sa Abraham famamana, sui boroi
'ana nia 'afitai fua ru nai ka mamana ana.
19 'Urinai boroi 'ana sa Abraham nia
karangi ka talanga fangali ana maurilana,
na famamanae nia nao si ngwatautau
kada nia manata sulia nonina ne ng-
watautau, ma ni Sera boroi ka 'aba'ato
laugo.
20 Ma na famamanae nia nao si sui go
fasi nia, ma nao si manata ruarua ana
fata alangaie God. Nia ka nikila sulia na
famamanae nia, ma ka tangoa God.
21 Sulia nia saitamana lea ana ne God
bobola fua sasilana ru ne nia eta fata
alangai ana.
22 Nia ne sulia famamanae nia, God ka
saea nia ana na wane 'o'olo.
23 Ma ta kekedee be 'uri, "God saea
ana na wane 'o'olo," nao lau fuana sa
Abraham taifilia.
24 Boroi ma kera kedea laugo fua kulu
wane ne God sae kulu ana wane 'o'olo ki,
sulia kulu famamana God ne nia taea sa
Jesus na 'Aofia kia fasia na maee.
25 God ka kwate ma nia ka mae sulia
ta'alae kia ki, ma God ka taea laugo 'uria
na maurie fua fa'o'ololakulu 'i maana.

5

Kulu ka too ana na aroaroe fainia God sulia sa Jesus Christ

1 Kada ne, kulu famamana sa Jesus
Christ, ma God ka fa'o'olo kulu 'i maana.
'Urinai, kulu ka to ana na aroaroe fainia
God, sulia na raoe sa Jesus Christ na 'Aofia
kulu ne sasia na.
2 Ma sulia famamana lakulu, sa Jesus
Christ nia ngali kulu siana God, fua nia
ka kwaimani akulu ma ka falea kulu. Ma
sulia nia 'urinai, kulu eele 'asiana sulia
te ne kulu kwaimakwali ana, ne God kai
kwatea kulu kai ada to'ona na 'initoe nia.
3 Ma nao lau ru lea ki go ne kulu eele
sulia, boroi ma kulu eele laugo kada ana
'afitaie ki, sulia kulu saitamana na 'afitaie
ru fuana fanikila lakulu, ma ka kwate
kulu ka to lalifu ana.
4 Ma dia kulu ka to lalifu 'urinai, God
kai eele fai kulu. Ma ana kada God eele
suli kulu 'urinai, kulu kai manata ngado
fua God ka kwate kulu kai ada to'ona na
'initoe nia.
5 Ma manata ngadolae ne nao nia si
kwate kulu ka ada kwaimakwali 'o'oni,
sulia God nia fatainia na kwaimanie baita
nia fua kulu ana na Anoeru Abu ne nia
kwatea fua kulu.
6 Kulu saitamana God kwaimani fua
kulu, sulia kada nia 'afitai fua 'afilaka
talaka, sa Jesus Christ mae 'usi kulu wane
ta'a ki ana kada ne God filia.
7 Nia ka 'afitai fua ta wane ne kai
nonimabe ma ka mae fuana 'adomilana
ta wane 'o'olo. 'Urinai boroi 'ana, tani
wane nonimabe kera ka mae ga 'ada fua
'adomilana ta wane ne lea 'asiana.
8 Boroi ma God nia fatainia tafau
kwaimanie nia fua kulu, ana kada ne
maurilakulu ta'a 'ua, sa Jesus Christ ka
mae 'usi kulu.
9 God ka fa'o'olo kulu na sulia sa Jesus
Christ nia mae na 'usi kulu. Sulia nia
'urinai, kulu saitamana sa Jesus Christ kai
'adomi kulu ka tasa fua ne kulu ka mauri
fasia na kwaekwaee God.
10 'I nao mai, kulu malimae God ki,
boroi ma ana kada nai nia kwaimani na
fai kulu sulia maelana na Wele nia. Ma
sulia ne kulu wane kwaimani God ki, kula
saitamana lea ne nia kai famauri kulu
sulia sa Jesus Christ nia mauri lau.
11 Iu, ma nao lau ru ne ga 'ana ne kulu
eele sulia. Boroi ma kulu eele laugo sulia
na te ne God fulia ana sa Jesus Christ
na 'Aofia kulu ne olitai kulu fua kulu ka
kwaimani fainia God.

Sa Adam fainia sa Jesus Christ

12 Wane ki tafau laona molagali safalia
sasilana ru ta'a ki sulia sa Adam na wane
eteta nia abulo ta'a. Ma God ka kwatea
sa Adam ka mae sulia nia abulo ta'a. Ma
sulia nia 'urinai, na maee ka dao mai fua
wane ki tafau, sulia wane ki tafau kera
abulo ta'a.
13 Abulo ta'alae nia to suina laona mola-
gali 'i naona ne God kwatea taki ki fua sa
Moses. Boroi ma God nia nao si manata
to'ona abulo ta'alae kada nao ta taki si to
'ua.
14 Sui boroi 'ana nao kera si 'oia na taki
ne leka na mai ana God dia sa Adam,
wane ki tafau mae sulia kera abulo ta'a
ga 'ada.

Na te ru talingai ne 'e'ete 'i safitana sa
Adam ma sa Jesus Christ ne dao mai 'i
buri'ana.
15 Ro wane nai ki nao keroa si bobola,
sulia na ru lea ne sa Christ nia sasia fua
kulu nao si dia lau na ru ta'a sa Adam nia
sasia. Nia mamana wane 'oro kera mae
sulia na abulo ta'alae te wane nai. Ma nia
mamana 'asiana ne na kwaiofeie God, ma
na kwatee 'o'onilae God 'e baita ka tasa
laugo fuana wane 'oro ki sulia sa Jesus
Christ ma kwaiofei nia.
16 Ma te 'e'etelae lau ne nia tio 'i safitana
na kwatee God ma na ta'alae sa Adam nia
fulia. Sulia 'i buri'ana na ta'alae sa Adam,
God ka kwatea kwaekwaee. Boroi ma
sulia na ru lea ne God ka kwate sakongai
ana fua kulu, nia fa'o'oloa wane 'oro ki 'i
maana, sui boroi 'ana kera ka fulia ru 'oro
ta'a ki.
17 Aia, nia mamana wane ki tafau kera
mae sulia na abulo ta'alana te wane. Ma
ka mamana 'asiana laugo, sa tifaida ne
kera ngalia na kwaiofeie God fainia kwa-
tee nia ne kwatea kera ka 'o'olo maana,
kera too ana maurie firi ma 'initoe sulia
sa Jesus Christ.

18 Nia ne, te wane sa Adam nia fulia
te ru ta'a, ma God ka kwatea kwaekwaee
fuana wane ki tafau. Ma ka 'urinai laugo,
te wane sa Jesus nia sasia te ru lea, ma ka
fa'o'oloa wane ki tafau, ma nia ka kwatea
na maurie firi fuada.
19 Ma wane ki tafau kera to ana abulo
ta'alae, sulia na aburongoe te wane. Ma
ka 'urinai, God nia fa'o'olo wane 'oro ki 'i
maana, sulia na kwairoilae te wane.

20 God kwatea taki sa Moses ki fua ne
wane ki kera ka saitamana ru 'oro kera
sasida ki nia garo. Boroi ma kada ne
wane ki sasia ru 'oro ta'a ki, God fi fatainia
na kwaiofei baita ka tasa nia.
21 Nia ne, 'i nao mai, ne abulo ta'alae
gwaungai fafia wane ki fua maee. Ma ka
'urinai ana kada ne, na kwaimanie God
nia gwaungai fafia wane ki fua kera kai
'o'olo. Ma nia ne kwate ma kulu ka ngalia
na maurie firi sulia na ru ne sa Jesus
Christ na 'Aofia kulu nia fulia fua kulu.

6

Kulu mauri fasia ta'alae sulia maelana sa Jesus Christ

1 Te ne kulu kai saea ana fatae ne nau
ku kedea ki? Kulu kai inau 'akulu ana
abulo ta'alae, fua ne God kai inau laugo
ana fatailana na kwaiofei nia fua kulu
kada nia manataluge ana ta'alae kulu ki?
2 Nao na! Nia dia kulu mae na ana
ta'alae, ma kulu ka fasia na falafala ana
ta'alae. 'Uta ne kulu inau ga 'akulu fua
tolae lau ana ta'alae?
3 Kamulu saitamana tafau na ru ne:
Na kada kulu siuabu ana ne fatailana na
okue kulu fainia sa Jesus Christ, kulu 'ado
laugo fainia ana maelana.
4 Iu ana na siuabu lakulu, kulu mae na
fainia sa Jesus Christ, ma kera ka faitoli
akulu laugo fainia, fua ne kulu kai tatae
kulu kai too ana maurie falu, dia sa Jesus
Christ ne God na Maa nia taea fasia na
maee ana na nikilalae nia.
5 Sulia kulu oku fainia sa Jesus Christ
ana maelana, God kai tae kulu laugo dia
be nia taea sa Jesus Christ.
6 Ma kulu saitamana na ana ne na
maurie be kulu 'i nao, nia mae na fainia
sa Jesus Christ ana 'airarafolo, fua ne
falafala 'ua ta'a kulu ki nia ka funu, ma
na ta'alae nao si gwaungai fafi kulu.
7 Sulia nia 'urinai, ana kada wane nia
mae, nia nao si to 'i farana nikilalae ana
ta'alae.
8 Ma sulia kulu mae na fainia sa Jesus
Christ, kulu famamana kulu kai mauri
laugo fainia.
9 Sulia kulu saitamana sa Jesus Christ
nia tatae fasia na maee, ma nia 'afitai
'asiana nia ka mae lau, ma na maee nao
si gwaungai fafia.
10 Nia mae te ru go fua ka liufia ta'alae,
ma kada nai nia ka mauri na fuana
fa'initolana God.
11 Ma ka 'urinai laugo, mulu kai manata
dia ne mulu mae na ma nao mulu si
abulo ta'a. Ma mulu ka mauri na fuana
fa'initolana God sulia sa Jesus Christ.

12 Nia ne, nao mulu si alamatainia na
abulo ta'alae ka gwaungai na fafia noni
mulu fua nao mulu si leka sulia kwaidorie
ta'a ki.
13 Ma nao mulu si alamatainia ta kula
ana noni mulu fuana ta'alae, fua mulu kai
fulia ana ru ta'a ki. Boroi ma alu mulu
kai kwate kamulu talamulu fuana God,
dia wane ne God nia taeda fasia na maee
'uria maurie falu, ma mulu kai kwatea

na noni mulu ma na maurilamulu tafau
fuana God, fua mulu ka sasia na ru 'o'olo
ki.
14 Nia ne, nao mulu si alamatainia na
abulo ta'alae ka gwaungai fafi kamulu,
sulia mulu si to lau 'i farana na taki
ki, boroi ma mulu to na 'i farana na
kwaiofeie God.

Wane kera rao fuana sasilana 'o'oloe ki

15 'Uri ma kulu kai dau ana abulo
ta'alae, sulia nao kulu si to 'i farana taki
ki, boroi ma kulu to ga 'akulu 'i farana na
kwaiofeie God? Nao!
16 Aia, ma mulu saitamana tafau na ana,
sa ti boroi 'ana ne mulu filia fua raolae
fuana, mulu kai rosulia, sulia kamulu
wane rao nia ki. Ka 'urinai laugo, dia
mulu filia na rolae sulia abulo ta'alae,
mulu kai mae. Ma dia mulu ka filia rolae
sulia God, mulu kai to ana 'o'oloe.
17 Nau ku tangoa God! Sui boroi 'ana
'i nao mulu ka rosulia abulo ta'alae,
boroi ma kada nai mulu rosuli tafau na
famanatalae mamana ne God kwatea fua
mulu.
18 Nia ne, God ka luge kamulu fasia na
nikilalae ana ta'alae, ma mulu ka alua na
wane rao God ki fua mulu kai sasia ru
'o'olo ki.
19 Nau ku fata 'urinai ana na tarifulae
sulia wane rao ki fainia wane fanaonao
ki, sulia nia ngwaluda fua mulu kai ma-
lingainia. Ana kada be suina mai, mulu
kwate kamulu tafau fuana abulo ta'alae.
Mulu ka fulia ru ta'a ki fua mulu kwailiu
ana noni mulu ma molee ru ta'a. Boroi
ma ana kada nai, mulu ka kwate kamulu
tafau na fuana God fua ne mulu kai fulia
ru 'o'olo ki.
20 Ana kada ta'alae nia gwaungai fafi
kamulu, nao mulu si manata 'abero go
fuana sasilana ru 'o'olo ki.
21 Aia, mulu si ngalia ta ru lea fasia
na abulo ta'alae be mulu luka na 'anida
ki. Ma kada ne, mulu 'eke sulia na abulo
ta'alae ne mulu sasida 'i nao ki. Wane ne
kera abulo ta'a 'urinai ki, kera kai mae.
22 Boroi ma ana kada ne, God luge
kamulu fasia na abulo ta'alae, ma mulu
wane rao God ki na. Ma sulia kamulu
'urinai, 'oilakie fua mulu sulia kamulu
rosulia na kwaidorie God, ma mulu ka
ngalia na maurie firi.
23 Sulia na abulo ta'alae nia kwatea
maee, boroi ma na kwatee ne God kwate
sakongai ana nia na ne maurie firi sulia
sa Jesus Christ na 'Aofia kulu.

7

Nao kulu si to 'i farana taki sa Moses ki

1 Wanefuta ki ana sa Jesus Christ, nau
ku saitamana mulu saitamana taki ki. Ma
mulu kai saitamana na wane nia to 'i
farana taki ki ana kada nia mauri go.
2 Ka 'urinai laugo fuana keni ne 'afe na.
Kada ne arai nia mauri 'ua, na taki saea
nia nao si bobola fua ka 'afe lau fuana ta
wane 'e'ete. Boroi ma, dia na arai nia ka
mae, nia fi sakwadola fasia na taki ana
'afe, ma nia ka bobola fua ka 'afe lau.
3 'Urinai ma, dia na 'afe ne ka to fainia
ta wane 'e'ete ana kada arai nia mauri 'ua,
na 'afe nai kera saea ana keni oee. Boroi
ma dia na arai nia ka mae na, ma nia ka
to sakwadola na fasia na taki ana 'afe, ma
nia ka 'afe lau fuana ta wane, nao kera si
saea ana keni oee.
4 Wanefuta nau ki, nia ka 'urinai laugo
fua kulu. Sulia kada sa Jesus Christ nia
mae, dia kulu boroi kulu mae laugo. Sulia
kulu mae, kulu sakwadola na fasia taki
sa Moses ki. 'Urinai nia ka ngwaluda fua
God ka 'ado oku kamulu fainia ta wane
lau ne sa Jesus. Ana kada ne, kulu wane
sa Jesus Christ ki ne God taea fasia na
maee, fua ne kulu kai fa'initoa God ana
tolae 'o'olo.
5 Kada kulu leka sulia falafala kulu tala
kulu, manatairu ta'a nia ra nikila lau mai
laona noni kulu, sulia kulu saitamana
taki. Kulu ka sasia ru ne ta'a ki fua saungi
lakulu ga 'ana. Ma sulia kulu sasia ru ta'a
'urinai ki, kulu ka bobola na fuana maee
sulia dangi firi.
6 Boroi ma ana kada ne, kulu sakwadola
na fasia taki ki ne kani fafi kulu mai 'i
nao, sulia maurie kulu ki 'i nao kera mae
na. Ma ana kada ne, kulu ka rao na fuana
God, ma kulu ka leka na sulia na taale falu
ana rolae sulia na kwaidorie na Anoeru
Abu. Ma nao kulu si leka na sulia na taale
'ua ana taki ne sa Moses kedea ki.

Taki God ki fatainia ta'alae kulu ki

7 'Uri ma kulu saea taki ki ta'a? Nao!
Taki ki nao si ta'a, sulia taki ki ne kwatea
ma nau ku saitamana te ne ta'alae. Dia
na taki nao si 'uri, “Nao 'oe si doria ru

ta wane," nau ku ulafusia ga 'aku ne
kwaidorie 'urinai nia ta'a.
8 Ma kada taki ki saea fuaku ne
kwaidorie 'urinai nia ta'a, nau ku firu
sualia na taki ne saea nau ru garo, 'urinai
nau ku doria 'asiana ru wane 'e'ete ki. Dia
nao go ta taki ne luia abulo ta'alae, 'urinai
ta'alae nia nao si too na ana ta nikilalae.
9 Ana maurilaku 'ua mai, kada nau ku
ulafusia 'ua taki ki, nao nau si dao go
to'ona ta ru ne ka fa'eke nau. Boroi ma
kada nau ku dao to'ona ru mamana ana
taki ne 'uri, "Nao 'oe si doria ru ta wane,"
nia ne kwatea ma nau ku fi saitamana
nau wane abulo ta'a, ma nau ku bobola
na fuana maee sulia dangi firi.
10 Taki ki ne God kwatea ne kai fatainia
na taale 'o'olo fuana tolae sulia, nia ka
fatainia ne nau ku bobola na fuana maee
sulia dangi firi.
11 Na ta'alae ka suke nau ana taki ki. Na
kwaidorie ta'a nau ki ngalia na taki lea ne,
ma ka keto nau fuana maee.
12 'Urinai ne, taki sa Moses ki ka abu, ka
'o'olo, ma ka lea 'asiana.
13 'Uri ma taki lea ki ne kwatea ma nau
ku mae? Nao! Na abulo ta'alae lalau ne
kwatea ma nau ku mae. Na manatana
God sulia na taki nia ne na ta'alana ta'alae
kulu ki kai sakatafa. Sulia ta'alae kulu ki,
kulu abulotainia taki lea God 'uria na ru
ne God kai kwaiketoi ana. 'Urinai sulia na
taki, ta'alana ta'alae kulu ki kai sakatafa.
14 Kulu saitamana taki ki leka mai fasia
na Anoeru Abu God. Boroi ma nau na
wane ga 'ana. Ma nau ku dia go na wane
ne ta'alae nia gwaungai fafi nau.
15 Nao nau si malingainia te ne nau ku
sasia, sulia nao nau si sasia go ta ru lea
ne nau ku doria fua sasilana, ma nau ku
sasia lalau ru ta'a ne nau ku noni'ela ana
ki.
16 Ma sulia nau ku sasia lalau ru ne nao
nau si doria sasilana ki, nia ka fatainia
nau ku alafafia na taki God nia lea.
17 Sulia ru ne, nau ku saitamana, nao
lau nau ne nau ku sasia ru ta'a ki, boroi
ma na ta'alae ne to lalau aku.
18 Nau ku saitamana na lealae nao si to
aku laona kwaidorie ta'a ana noni. Sulia
nia nao si ngwaluda fuaku fua sasilana ru
lea ki, sui boroi 'ana nau ku doria sasilana
ru lea ki.
19 Ma nao nau si sasia go ru lea ne nau
ku doria sasilana ki, ma nao nau si sui go
fasia sasilana ru ta'a ne nao nau si doria
sasilana ki.
20 Ma dia nau ku sasia na ru ne nao nau
si doria sasilana, tama nao lau nau ne nau
ku sasia, boroi ma na ta'alae ne to 'i laona
noniku lalau ne sasia.
21 Nau olioli lau ana ru ne nau ku dao
to'ona ne 'uri: kada nau ku doria sasilana
na ru lea, na ta'alae 'i noniku ka lui nau.
22 Na maurilaku ka doria 'asiana sasi-
lana taki God ki.
23 Boroi ma na ta'alae 'i noniku ka firu
susia na lealae ne laona maurilaku. Ma
na ta'alae ne ka rao laona noniku ka
sumai nau fua sasilana ru ta'a ki.
24 Kwaimanatai fuaku nau na wane ta'a
'uri! Sa ti ne kai 'adomi nau fua ne nau si
rosulia ta'alae ne ngali nau 'uria maee?
25 Nau ku tangoa God, sulia nia na
ne 'adomi nau ana sa Jesus Christ na
'Aofia kulu! 'Oe saitamana na ana: laona
manataku, nau ku doria nau rosulia na
taki God, boroi ma sulia na kwaidorie ta'a
ana noniku, nau wane ni rao ana ta'alae.

8

To sulia nikilalae na Anoeru Abu

1 God saea kulu 'o'olo na 'i maana sulia
kulu famamana sa Jesus. 'Urinai laugo,
wane ne kera to oku na fainia sa Jesus
Christ, God nao si fai fafida ma ka kwatea
na kwaekwaee fuada.
2 Kulu saitamana nia mamana, sulia na
nikilalae na Anoeru Abu kwatea ma kulu
ka too ana maurie falu sulia kulu 'ado
oku fainia sa Jesus Christ. Ma 'urinai nia
ka luge kulu fasia na nikilalae ana abulo
ta'alae ne gwaungai fafi kulu ma ka talai
kulu 'uria maee.
3 Taki fasia sa Moses ki, 'afitai nia ka
luge kulu fasia na nikilalae ana ta'alae
fainia maee, sulia kwaidorie ta'a ana
nonika kwatea ma kulu ka ngwatautau
fua lekalae burina taki nai ki. Boroi ma
God lalau ne luge kulu fasia na nikilalae
ana ta'alae fainia maee. Sulia nia kwatea
na Wele nia fua ne ka too ana noni dia na
wane, boroi ma nia nao si abulo ta'a dia
wane ki, ma God ka kwatea dia na afafue
fua ka lafua ta'alae kulu ki. 'Urinai God
ka ketoa abulo ta'alae kulu ki.
4 God sasi 'urinai fua kulu kai bobola na
fuana lekalae sulia ru 'o'olo ki ne taki ki
eresi kulu 'uria. Ma nia ngwaluda ga 'ana
sulia kulu rosulia na Anoeru Abu, ma nao
kulu si rosulia na kwaidorie ta'a ana noni.

5 Ma sa tifaida ne kera leka sulia na
kwaidorie ta'a ana noni, kera manata
ga 'ada sulia ru fuana fatolilana na
kwaidorie ta'a ana noni. Boroi ma sa
tifaida ne na Anoeru Abu nia talaida,
kera manata ga 'ada sulia sasilana na
kwaidorie Anoeru Abu.
6 Ma dia na kwaidorie ta'a ana noni nia
talaia ta wane, nia ka mae. Ma dia na
Anoeru Abu ka talaia ta wane, nia ka too
ana maurie falu fainia aroaroe.
7 Ma dia na kwaidorie ta'a ana noni nia
talaia ta wane, nia malimaee ana God,
sulia nao nia si rosulia taki God ki, ma
nao nia si bobola fua rolae sulia.
8 Wane ne kera rosulia na kwaidorie
ta'a ana noni, nia 'afitai 'asiana kera ka
faeelea God.

9 Boroi ma kamulu, nao mulu si ro lau
sulia na kwaidorie ta'a ana noni. Dia na
Anoeru Abu nia to laona maurilamulu,
tama mulu kai rosulia na kwaidorie nia.
Ma sa ti ne na Anoeru God* nao si to laona
maurilana, nia nao lau na wane sa Jesus
Christ.
10 Ma sa Jesus Christ ka to laona mau-
rilamulu, sui boroi 'ana na noni mulu
kai mae sulia na abulo ta'alae ki. Ma
na mangomulu nia mauri, sulia God nia
fa'o'olo kamulu na.
11 Ma na Anoeru God ne taea sa Jesus
Christ fasia na maee, nia to na laona
maurilamulu. Ma God kai taea laugo noni
mulu ana na Anoeru Abu ne to laona
maurilamulu.

12 Nia ne wanefuta ki 'ae, kulu too ana
te ru fuana sasilana, ne kulu kai to sulia
kwaidorie Anoeru Abu. Nao kulu si ro lau
sulia na kwaidorie ta'a ana noni kulu.
13 Dia mulu rosulia na kwaidorie ta'a
ana noni, mulu kai funu. Boroi ma dia
mulu ka rosulia na Anoeru Abu fua ne
mulu kai fasia na abulo ta'alae, mulu kai
too ana maurie firi.
14 Ma sa tifaida ne Anoeru God talaida,
kera na ne wele God ki.
15 Na Anoeru Abu ne God nia kwatea
fua mulu, nao nia si kwate kamulu ka
mau ana God ka dia ta wane rao ne nia
mau ana wane baita nia. Boroi ma na
Anoeru Abu ne kwatea ma kamulu wele
God ki na. Nia ne kwatea ka ngwaluda
na fua kulu ne kulu kai saea God ana na
“Maa.”

16 Anoeru Abu ne nia saea fua anoa
kulu ne kulu wele God ki.
17 Ma sulia kulu wele nia ki, ma kulu kai
ngalia ru lea ki ne nia konia fuana wele
nia ki, ka dia laugo ne nia kwatea fuana
sa Jesus Christ. Kulu ngalia ru nai ki, sulia
kulu 'ado oku fainia sa Jesus Christ ana na
nonifie nia, fua kulu kai 'ado laugo fainia
laona maurie ana 'initoe nia.

Na 'initoe ne kai dao mai

18 Sui boroi 'ana kulu ka too ana nonifie
ki laona molagali ne, nau ku saitamana
ne na 'initoe ne God kai kwatea fua kulu,
nia baita ka liufia na 'afitaie ne kulu liu 'i
laona ana kada ne.
19 Ru ki tafau ne God nia saungaida,
kera kwaimakwali tafau go ana kada God
kai fatainia wele nia ki, ma kera ka doria
kada nai kai dao 'ali'ali.
20 God nia manata ngado na fuana ka
kada go na ru ne nia saungaida ki tafau
kera kai mae ma kera kai ngwa'a. God
nia sasi 'urinai nao lau sulia na kwaidorie
na ru nai ki, boroi ma sulia kwaidorie
God 'ana talana. Ma ru ki tafau ka
kwaimakwali ana
21 kada God kai lugeda fasia maee ma
na ngwa'alae fua kera kai to sakwadola
na fainia wele nia ki.
22 Kulu saitamana safali na mai 'ua
leleka ka dao ana kada ne, ru ki tafau
go kera to ana nonifie dia na nonifie ana
kada keni nia fii wele.
23 Ma kulu ne kulu too ana Anoeru Abu
ne God nia kwatea fua kulu fua ne kai
kwatea kulu ka manata ngado ne nia kai
kwatea ru lea ki fua kulu, kulu kai nonifi
laugo. Kulu doria 'asiana, ma kulu ka
kwaimakwali ana kada God kai kwatea
ma kulu wele mamana nia ki, ma ka
kwatea noni wane falu ki fua kulu.
24 Safali ana kada God nia famauri kulu,
kulu ka adaada makwalia fulilana ru nai
ki. Boroi ma dia kulu ka too na ana te ne
kulu adaada makwalia, tama na manata
ngadolae nai nao si mamana go. Sulia nao
ta wane si manata ngado go 'uria ta ru ne
nia too na ana.
25 Boroi ma dia kulu adaada makwalia
ta ru ne nao kulu si too 'ua ana, kulu kai
kwaimakwali ana fainia mabetaue.
26 Ma ka 'urinai laugo na Anoeru Abu
leka laugo mai fuana 'adomi lakulu, ana

* **8:9** naoma “Anoeru sa Christ”

kada maurilakulu nia ngwatautau ma
kulu ka ulafusia kulu kai foa 'uta fua God
ka 'adomi kulu. Boroi ma na Anoeru Abu
'ana talana ne foa fua kulu ana fatae ne
nao kulu si saitamana.
27 Ma God ne nia filoa na maurilakulu
tafau, nia ka saitamana laugo ana na
manatana na Anoeru Abu. Ma na man-
atana Anoeru Abu nia 'uri, nia gania God
'i fuli kulu wane nia ki, sulia na kwaidorie
God.
28 Ma kulu saitamana ru ne: Na wane
ne kulu kwaimani ana God, God falea
kulu ana ru ta'a ma ru lea ne fuli fua kulu
ki. Nia sasi 'urinai fua kulu, wane ne nia
fili kulu, sulia na kwaidorie nia fua kulu
ne 'urinai.
29 Sulia tau na mai, God nia fili kulu, ma
ka alu kulu fua ne kulu kai dia Wele nia
sa Jesus, fua ne sa Jesus ne na wane eteta
fua kulu wanefuta nia ki.
30 Aia, ma fua kulu wane ne God fili
kulu 'ua na mai fuana wele nia ki, nia
ka rii 'uri kulu siana. Ma kulu ne nia
riisi kulu 'urinai, nia ka fa'olosi kulu 'i
maana. Ma kulu ne nia fa'olosi kulu, nia
ka kwatea 'initoe laugo fua kulu.

Nao ta ru si susia kwaimanie God fua kulu

31 Ma ana kada kulu manata sulia ru
nai ki, kulu ka saitamana nao ta wane si
bobola na fainia tatae sualilakulu, sulia
God nia kwai'adomi akulu.
32 Sulia na Wele nia sa Jesus boroi, nao
nia si dau fafia buri lau ana, boroi ma
nia kwatea fuana afafue fua kulu. Ma
sulia nia sasia ru lea nai fua kulu, nia kai
kwatea laugo ru ki tafau fua kulu.
33 Nao ta wane ga 'ana ne bobola ka
kefusi kulu ne God fili kulu, sulia God
talana saea ne kulu 'o'olo na.
34 Ma ka nao laugo ta wane ga 'ana ne
ka keto kulu, sulia sa Jesus Christ nia mae
na fua kulu, ma nia ka tatae laugo, ma
ana kada ne, nia ka gouru 'i bali 'o'olo
ana God, ma nia ka kwaiamasi fua God
kai 'adomi kulu.
35 Ma sulia nia 'urinai, tama nao go
ta ru fua sae ne kai lafu kulu fua kulu
ka to 'e'ete fasia na kwaimanie sa Jesus
Christ fuaka. Sui boroi 'ana kulu ka to
ana 'afitaie baita, ma wane ki kera ka fuli
ru ta'a fua kulu, ma kulu ka fiolo, ma kulu
ka siofa, ma kera ka saungi kulu, ka 'afitai
kera ka lafu kulu fasia na kwaimanie sa
Jesus Christ fua kulu.
36 Na Kekedee Abu be saea, “Ana kada
ki tafau, kera sasi 'uria saungilamalu,
sulia kalu leka suli 'oe. Kalu dia na sipsip
ne kera sasi akau ana fua saungilana.”
37 Sui boroi 'ana kulu ka to laona 'afitaie
baita 'urinai, kulu saitamana kulu kai
liufia, sulia sa Jesus Christ nia kai 'adomi
kulu sulia nia kwaimani akulu.
38 Nau ku saitamana nao ta ru
ne bobola fua ka lafu kulu fasia na
kwaimanie baita nia fua kulu. Sui
boroi 'ana kada kulu mauri 'ua, naoma
ana kada kulu kai mae, kulu ngalia na
kwaimanie nia. Nao ta 'ainsel, naoma ta
anoeru ta'a, naoma ta nikilalae kai lafu
kulu fasia kwaimanie sa Jesus Christ. Ma
ka 'afitai laugo fuana ta ru ana kada ne,
naoma ana kada ne nia 'ua mai nao si lafu
kulu fasia na kwaimanie nia fua kulu.
39 Nao ta ru laugo laona molagali,
naoma 'i langi, naoma ta ru ana ru ne
God saungaida ki nao si bobola fuana
lafutailana na kwaimanie nia. Nia 'afi-
tai 'asiana kera ka lafu kulu fasia na
kwaimanie God fua kulu ne nia fatainia
fua kulu ana sa Jesus Christ na 'Aofia kulu.

9

God filia wane Jiu ki boroi ma kera noni'ela ana sa Jesus

1 Na te ru ne nau ku doria nau saea
fua mulu, ma ru nai nia mamana 'asiana.
Nau si suke kamulu, sulia nau na wane
fafurongo sa Jesus Christ. Ma nau ku
saitamana na faoraie ne nau kai saea fua
mulu, nia mamana, sulia na Anoeru Abu
ne talaia na manataku.
2 Ru ne nau ku saea nia 'uri, nau ku
kwaimanatai 'asiana ana kada ki tafau,
sulia wane Jiu ki ne nao si famamana sa
Jesus Christ.
3 Kera ne wane nau ki, sulia nau ta
wane Jiu laugo. Nau ku nonimabe fua
nau ku koso fasia na 'adoe nau fainia sa
Jesus Christ, ma nau ku ngalia 'aku na
kwaekwaee fulida dia nia 'adomida.
4 Na wane Jiu ki, kera wane God ki. Ma
God filida 'ua na mai, fua ne kera ka dia
wele nia ki, ma nia ka fatainia na 'initoe
nia fuada. God ka fata alangai fuada,
fua kai falea kera. Ma God ka kwatea
na Taki ki fuada. Ma kera ka saitamana

fosie mamanae ana God. Ma God ka fulia
alangaie 'oro ki fuada.
5 Ma na kwalafa kera na wane baita ne
God nia filida 'ua na mai.* Ma sa Jesus
Christ laugo, ana kada nia ka futa mai fua
ne ka alua na wane, nia ne ta wane Jiu.
Nia ne God ne nia gwaungai fafia ru ki
tafau. Ma nia ka bobola kera kai tangoa
toto firi! Iu, nia 'urinai.
6 Sui boroi 'ana wane Jiu kera ka
noni'ela ana sa Christ, God nao si 'oia fata
alangaie nia fuada. Sulia nao lau wane
Jiu ki tafau ne wane fililana God ki.
7 Ma nao lau wane ki tafau go ne futa
ana sa Abraham ne wele God ki. Sui boroi
'ana sa Abraham ka too ana ta wele lau,
God nia fata 'uri fuana sa Abraham, "Na
kwalafa mamana 'oe, nia kai sakatafa mai
ana kwalafa sa Aesak go."
8 Ma na ru ne ka fatainia fua kulu ne
nao lau wane ki tafau ne futa ana sa Abra-
ham ne wele filia God ki. Boroi ma wane
ne kera futa mai sulia na fata alangaie
God ki lalau ne kera wele mamana sa
Abraham ki.
9 Na fata alangaie be God nia saea fua
sa Abraham ne 'uri, "Ana kada 'olelana,
nau oli lau mai siamu, ma 'i Sera 'afe 'oe
kai fafuta te welewane."✡ Ma na wele nai
ne sa Aesak.
10 Ma nao lau ru nai ki ga 'ana. Sulia
sa Aesak fainia 'i Rebeka kobora kulu ki,
keroa too ana ro 'i'iu wane ki.
11-12 Ma 'i naona ne 'i Rebeka nia fafuta
'i'iu nai ki, God ka fata 'uri fuana, "Na
wele 'i nao kai rao fuana wele 'i buri."
Nia saea ru nai ka suifatai na ro 'i'iu nai ki
kera fi futa mai, ma suifatai kera fi fulia ta
te ne ka lea naoma ka ta'a. Nia ka 'urinai
sulia God fatainia fua kulu nia filia te wele
sulia manatana talana, nao lau sulia na
raoe keroa sasida ki.
13 Ma God be saea laona Kekedee Abu
ka 'uri, "Nau ku kwaimani ana sa Jakob,
ma nau ku noni'ela ana sa Iso."
14 Ma dia ta wane ka saea ne God nao
si 'o'olo sulia nia filia te wele ma ta ai ka
nao, fatae nai nia garo 'asiana.
15 Sulia God sae 'ua na mai fuana sa
Moses ka 'uri, "Nau kai 'adomia ti ne nau
filia fua 'adomilana, sui boroi 'ana nia nao
si bobola. Ma nau kai manataia ti boroi
ana ne nau filia fua manatailana."
16 Sulia ru nai ki, kulu ka saitamana God
filia na wane nao lau sulia na ru ne kera
doria naoma kera ka sasia, boroi ma God
nia filia wane ki sulia kwaimanataie nia
ga 'ana.
17 Ma God ka fata fuana kingi 'i Ijip
laona Kekedee Abu ka 'uri, "Nau ku
alu 'oe, 'oko kingi fua nau fatainia na
nikilalae nau ana ru ne nau kai sasida
siamu, ma fua ne wane ana fere ki tafau
kera kai saitamana na nikilalae nau."
18 Kulu saitamana na, ne God saitamana
ka kwaimanatai go fuana sa ti ne nia
doria, ma nia ka fangasia manatana sa ti
ne nia doria.

God nia kwaiketoi ma ka kwaigwale

19 Alamia ta wane kai fata 'uri, "'Uta
ne God ka guisasu fuana wane ki sulia
manatada ngasi, sulia nia 'afitai fuana
kera ka tatae sualia na kwaidorie God?"
20 Ma nau ku olisia 'uri: Kulu wane ne
God saungai kulu, nao kulu si bobola go
fuana olisilana God 'urinai! Ma kulu dia
na tiu ne ta wane nia saungainia ana bobo
'ai. Na tiu nai nao si bobola fuana ledilae
'uri ana wane ne saungainia, "'Uta ne 'oe
saungai 'uri aku?"
21 Ma na wane ne saungainia tiu ki ana
bobo ai, nia too ana nikilalae fuana sasi-
lae sulia kwaidorie nia. Nia saitamana ka
laungia te ai fua ka ada lea, ma te ai ka
nao, fua ne ta tiu fuana maedangi 'initoa
ki, ma ta tiu fuana kada dalafa ki ga 'ana.
22 Ma nia 'urinai laugo fuana te ne God
nia saungainia. Sulia kada nia doria ka
fatainia na guisasue nia ma na nikilalae
nia fuana wane abulo ta'a ki, nia mabetau
'asiana ma nao si 'ali'ali fuana fatailana
na guisasue nia fuana wane ki ne nia kai
ketoda.
23 Ma nia mabetau 'urinai fuana ka
fatainia na ru 'initoa lea nia sasi fua kulu
wane ne nia kwaimanatai ka tasa fua
kulu ki. Sulia God sasi akau akulu fuana
'adolae fainia laona 'initoe nia.
24 Sulia kulu na ne wane filia nia ki,
nao lau fasia Jiu ki ga 'ana, boroi ma fasia
wane ne nao lau Jiu ki laugo.
25 Sulia wane ne nao lau Jiu ki, God be
fata 'uri laona Kekedee Abu ne sa Hosea
kedea,

* **9:5** sa Abraham, sa Aesak, ma sa Jakob ✡ **9:9** Jenesis 18:10

"Wane ne nao lau wane nau ki, nau kai saeda ana wane nau ki.
Ma wane ne nao nau si kwaimani ada ki, nau kai saeda ana wane lea nau ki."
26 Ma God ka saea fuana sa Hosea ka kedea lau ka 'uri,
"Kamulu rongoa 'i nao ne nau ku saea, 'Kamulu nao lau wane nau ki.'
Boroi ma kada nai kera sae kamulu ana wele God mauri ki."✡
27 Ma sa Aesaea be fata sulia wane Jiu ki ka 'uri,
"Sui boroi 'ana wane Israel ki kera ka 'oro dia one sulia asi, ka bara wane ki ga ada ne God famaurida.
28 Sulia God kai keto 'ali'ali go ana wane ki tafau laona molagali."
29 Nia dia laugo be sa Aesaea nia saea na mai 'i nao laugo ka 'uri,
"Dia God nikila 'asiana nao si famauria tani wane ana kwalafa kulu ana kada nia keto kulu, nao ta wane Jiu si mauri go, dia wane ki tafau 'i Sodom ma 'i Gomora ne kera mae na."

Wane Jiu ki nao si famamana

30 Aia, sulia ru nai ki, kulu saitamana wane ne nao lau Jiu ki, kera dao to'ona na taale ne God fa'o'oloda, sui boroi 'ana nao kera si sasi 'uria daolae to'ona. Ma God ka fa'o'oloda sulia na famamanalae kera.
31 Boroi ma fuana wane Jiu ki, sui boroi 'ana kera ka sasi 'uria na fa'o'ololada talada ana rolae sulia taki ki, nao kera si dao go to'ona.
32 Ma nao kera si bobola go fuana sasilana, sulia kera fito'ona raoe lea kera ki, ma nao kera si fito'ona famamanalae. Kera 'asida 'urinai, sulia kera lakwadora ana na gwa fau baita.
33 God fata sulia sa Christ na gwa fau baita nai laona Kekedee Abu ka 'uri,
"Ada basi, nau kai alua te gwa fau laona fere 'i Sion.
Ma wane ki kera kai lakwadora ana, ma kera kai 'asida.
Boroi ma wane ne kera famamana nia, nao kera si 'eke ani nia."

10

1 Wanefuta ki, nau ku foa ma nau ku doria 'asiana God kai famauria wane nau ki 'i Jiu.
2 Nau ku saitamana ma nau ku saea kau ne kera susute fuana lekalae burina God. Boroi ma nao kera si saitamana lea ana taale mamana fuana lekalae burina God.
3 Kera ulafusia taale ne God sasia fuana fa'o'ololana wane ki 'i maana. Ma kera ka sasi lalau 'uria fa'o'ololada talada ana taale ne kera tala saungainia 'ada. 'Urinai kera ka noni'ela ana taale ne God sasia fuana fa'o'ololana wane ki.
4 Ma taale fuana fa'o'ololana wane ki sulia taki sa Moses ki, sa Jesus Christ fasuia na, fua ne sa tifaida ne kera famamana, kera ka 'o'olo na 'i maana God.

God famauri wane ki tafau ne kera famamana sa Jesus

5 Na taale fuana fa'o'ololana wane ki sulia taki ki, sa Moses kekede sulia ka 'uri, "Dia 'oe doria 'oe kai dao to'ona maurie ana rolae sulia taki, 'oe ka rosulia taki laulau God."✡
6 Boroi ma taale ne God sasia fuana fa'o'ololana wane ki 'i maana, sulia kera famamana sa Jesus, nao si 'afitai go fuana lekalae burina. Sulia God nia fata 'uri, "Nao 'oe si fata 'uri fuamu talamu, 'Ta wane kai ra 'uri 'i langi fua ne kai fakosoa mai sa Jesus Christ 'i ano.' Nao 'oe si fata 'urinai sulia sa Jesus koso mai ka suina.
7 Naoma 'oe si fata 'uri, 'Ta wane kai koso laona kula ni maee fua ne ka taea mai sa Jesus Christ.' Nao 'oe si fata 'urinai sulia sa Jesus tatae ka suina."
8 Na taale ne God sasia fuana fa'o'ololana wane ki sulia kera famamana sa Jesus, nia ne farongoe ne kalu ka 'ainitalo ana, ma nia ngwaluda fuana mulu kai dao to'ona. Nia ne Kekedee Abu ka fata laugo 'uri, "Na farongoe God tio karangi 'oe na, nia tio laona fatalamu ma 'i laona maurilamu."
9 Dia kamulu saea sa Jesus ana 'Aofia, ma mulu kai famamana ne God taea fasia maee, God kai famauri kamulu.
10 Na wane ne nia famamana sa Jesus laona maurilana, nia 'o'olo 'i maana God. Ma wane ne nia fata tafa ana sa Jesus nia 'Aofia, God kai famauria.

✡ **9:26** Hosea 1:10 ✡ **10:5** Levitikas 18:5

11 Dia be Kekedee Abu nia saea ka 'uri,
"Wane ne kera famamana nia, nao kera
si 'eke ani nia."
12 God nao si efaefa ana wane Jiu ki ma
wane ne nao lau Jiu ki laugo, sulia wane
ki tafau ne kera famamana nia, kera too
go ana te 'Aofia. Ma nia ka falea wane ki
tafau ne kera gania 'uria ta kwai'adomie.
13 Na Kekedee Abu ka saea lau, "God kai
famauria wane ki tafau ne kera rii satana
'uria kwai'adomilae."✡

Wane Jiu ki nao kera si fofone ru fuana noni'elalae ana sa Christ

14 Alamia tani wane Jiu kera fata 'uri,
"'Uri ma wane Jiu ki kera kai gani 'uta ana
na 'Aofia 'uria kwai'adomie, dia nao kera
si famamana nia? Ma kera ka famamana
'uta , dia nao kera si rongoa 'ua na
farongoe? Ma kera ka rongo na farongoe
'uta , dia nao ta wane si 'ainitalo ana?
15 Ma wane ki kera ka 'ainitalo ana
farongoe 'uta , dia God nao si kwatea tani
wane fuana fatalolae?"
God odua wane lifurongo nia ki dia
be Kekedee Abu saea, "Kada tani wane
kera dao mai fainia Farongoe Lea, nia lea
'asiana!"
16 Boroi ma nao lau wane Jiu ki tafau
ne kera famamana Farongoe Lea. Sulia
sa Aesaea be fata 'uri fuana God, "'Aofia,
nao lau wane ki tafau ne kera famamana
farongoe kalu."
17 Ma wane ki saitamana kera fama-
mana kada kera rongoa Farongoe Lea.
Ma kera ka rongoa Farongoe Lea kada
wane ki 'ainitalo sulia sa Jesus Christ.
18 Ma nau ku ledi 'uri: Nia mamana ne
wane Jiu ki nao kera si rongoa Farongoe
Lea? Nao! Kera rongoa, sulia Kekedee
Abu be fata 'uri,
"Lingeda ki talofia laona molagali tafau.
Ma fatalada talofia laona molagali
tafau."✡
19 Ma nau ku ledi lau 'uri: Wane Jiu
ki, nao si saitamana go ana farongoe nai?
Nao. Kera saitamana, sulia sa Moses be
kedea na faoraie God 'uri,
"Nau kai kwatea ma kamulu wane Jiu ki
mulu kai 'uga sulia wane ne nao lau
Jiu ki.
Nau kai famaurida sui boroi 'ana mulu ka
saea kera nao si talingai go.
Ma nau kai kwatea kamulu ka guisasu
ana wane ne kera nao si too ana
saitamarue lea."✡
20 Ma sa Aesaea ka fata nonira'a 'i nao
sulia wane nao lau Jiu ki ka 'uri,
"Wane ne nao si nani 'uri nau ki, kera kai
dao to'oku.
Ma wane ne nao si ledi suli nau ki,
nau ku fatai fuada fua ne kera ka
saitamaku."✡
21 Ma fuana wane Jiu ki, sa Aesaea ka fata
'uri suli kera,
"Tau na mai, nau ku saeda fua kera kai
leka mai siaku, boroi ma manatada
ka ngasi ma kera ka aburongo."

11

God fatainia kwaimanataie nia fuana wane Jiu ki

1 'Uri ma God ka noni'ela ana wane
nia ki 'i Jiu? Nao go! Nau boroi talaku
nau na wane Jiu laugo, sulia nau ta wane
ana kwalafa sa Abraham ana fui wane sa
Benjamin.
2 God nao si noni'ela go ana wane nia
ki ne nia filida 'ua na mai ana safalie.
Mulu saitamana te be Kekedee Abu nia
saea sulia sa Elaeja, kada nia 'ugania God
sulia wane Jiu ki kera 'uri,
3 "God, kera saungia profet 'oe ki, ma
kera ka takalongainia fulifue 'oe ki. Ma
taifili nau na ne nau ku to 'ua, ma kera ka
sasi laugo 'uria saungilaku."
4 Ma God ka olisia ka 'uri, "Nao lau te
'oe go ne 'oe to. Nau ku too ana fiu to'oni
wane Jiu ki talaku ne nao kera si fosia sa
Baal na mamala god."
5 Ma nia 'urinai laugo ana kada ne, sulia
ka bara wane Jiu go ne kera famamana.
Ma God ka filida sulia na kwaiofeie nia.
6 Ma nia filida sulia na kwaiofeie nia,
nao lau sulia te ki ne kera sasida. Suli
dia God ka filia wane ki sulia te ki ne
kera sasia, 'urinai ma filifililae God nao
lau sulia na kwaiofeie nia.
7 Ma sulia nia 'urinai, wane 'oro Jiu
ki nao kera si dao go to'ona na 'o'oloe
ne kera nani 'uria. Taifilia bara wane
ada go ne God filida ne kera dao to'ona.

✡ **10:13** Joel 2:32 ✡ **10:18** Psalm 19:4 ✡ **10:19** Diutronomi 32:21 ✡ **10:20** Aesaea 65:1

Ma tani wane ada, kera noni'ela ana
fafurongolana God.
8 Dia be na Kekedee Abu nia saea,
"God kwatea ma manatada nao si fola, ma
nao kera si saitamana te ki ne kera
ada to'ona ma te ki ne kera rongoa,
leleka ka dao go 'i ta'ena boroi."✡
9 Ma sa Deved ka fata 'uri laona Kekedee
Abu,
"Alamatainia kera kai eele ma kera kai
eele 'ada ana fafanga kera ki.
Alu kera kai fito'ona falealae 'oe, ma
kera ka kwele kada 'oe kwaeda, dia
wane ne kera 'asida ana itito.
10 Nau ku foa fua sae ne maada ka rodo
fua nao kera si ada.
Ma nau ku foa fua ne kera ka liu ana
'afitaie 'oro sulia dangi firi."✡
11 Iu, Jiu ki kera 'asida sulia nao kera si
famamana sa Jesus Christ. Boroi ma nao
mulu si fia go ne kera nao si oli siana God.
Wane ne nao lau Jiu ki kera too laugo ana
maurie falu fasia God, sulia abulo ta'alae
Jiu ki. Na ru ne ka 'urinai fua wane Jiu
ki kera kai kwaimani rolio 'uria ngalilana
na maurie falu nai.
12 Sulia abulo ta'alae Jiu ki, God ka
kwatea ru lea 'oro fua kulu tafau wane
laona molagali. Ma sulia kera ka noni'ela
ana sa Jesus Christ, God ka falea lalau
wane ne nao lau Jiu ki. Ma ana kada ne
Jiu 'oro ki kera kai famamana, God kai
falea kulu ka tasa.

God famauria wane nao lau Jiu ki

13 Aia, nau kai fata fua mulu wane nao
lau Jiu ki. Nau wane ni lifurongo fuana
wane nao lau Jiu ki, ma nau ku eele
'asiana sulia raoe nau fuana 'ainitalolae
ana Farongoe Lea fua mulu.
14 Wane Jiu ki ne kera dia nau, dia nau
ku fata suli kamulu, 'urinai manatalada
kai kwaimani rolio sulia na maurie falu
kamulu too ana. 'Urinai, alamia nau kai
'adomia tani ai ada fua kera leka mai
siana God fua nia ka famaurida.
15 Kada God noni'ela 'anida, nia ka
talana na wane ne nao lau Jiu ki fasia
malimae nia ki 'uria wane kwaimani nia
ki. Ma ana kada God ka kwaloa lau Jiu ki,
nia dia nia taea wane ki fasia maee, ma
nia ka falea ka tasa ana wane nia ki tafau.
16 Ma dia ngingisi beret eteta ana lifu
beret ne kera kwatea fuana God, tama
lifu beret laulau nai tafau na ne ru God
laugo. Nia 'urinai laugo, sulia sa Abraham
nia abu, kwalafa nia kera abu laugo. Ma
dia ne lalina 'ai kera kwatea fuana God,
'urinai sara ru ki laugo.
17 Ma Jiu ki, kera dia ta 'ai ne God fasia.
Ma tani sara ru ana 'ai ne, God ka 'oia. Ma
fua mulu wane ne nao lau Jiu ki, kamulu
dia sara 'ai kwasi ne God ngalia ma ka
labungai kamulu ana kula ne nia 'oia sara
ru ki fasia. Ma ana kada nai God falea
kamulu dia be nia falea wane Jiu ki 'i nao.
18 Ma nao mulu si kwaisae mulu talingai
ka liufia na wane Jiu ki ne kera dia sara 'ai
ne God 'oia ki, sulia kamulu ne sara ru ki
ga 'ana, ma maurilana sara 'ai ki leka go
mai fasia lalina 'ai. Ma maurilana lalina
'ai nao si leka mai fasia sara ru ki.
19 Alamia nia ngwaluda fuana ta wane
nao lau Jiu ka fata 'uri, "God ka lafua na
Jiu ki fua ne kalu ka didifulida."
20 Nia mamana, mulu didifulida. God
nia lafua wane Jiu ki sulia nao kera si
famamana. Ma sulia ru ne, nia alua
ma mulu ka didifulida suli kamulu fama-
mana. Ma nia nao si lea fua mulu kai
naunau sulia ru nai, boroi ma mulu kai
mau ana God.
21 Sulia dia God ka kwatea kwaekwaee
fuana wane Jiu ki ne kera dia na sara
ru mamana ki, nia kai kwatea laugo
kwaekwaee fua mulu ne mulu dia sara ru
fasia 'ai 'e'ete ki, dia ne mulu noni'ela ana.
22 Sulia ru ne, kulu saitamana kwaiofeie
God fainia kwaiketoie nia. Nia ka kwatea
na kwaekwaee fuana sa tifaida ne nao si
famamana nia. Ma nia ka ofe kamulu, dia
mulu kai inau ana famamanalana. Ma
dia mulu nao si famamana, nia kai sikili
kamulu laugo.
23 Ma dia wane Jiu ki kera ka lukasia
na abu famamanae kera ki, God kai
olitainida 'uria na kula ne kera toto mai
ana. Sulia God saitamana ka sasia ru nai.
24 Ma kamulu wane ne nao lau Jiu ki,
kamulu nao lau na sara ru mamana fasia
na 'ai ne God fasia. Sulia kamulu leka mai
fasia na 'ai kwasi, ma God ka 'oi kamulu,
ma ka labungai kamulu go ana 'ai ne nia
fasia. Ma dia nia ngwaluda fuana God

✡ **11:8** Aesaea 29:10; Diutronomi 29:4 ✡ **11:10** Psalm 69:22-23

ka labungai kamulu ana 'ai ne nia fasia,
nia kai ngwaluda 'asiana fuana God kai
olitainia Jiu ki 'uria 'ai ne nia 'oida mai
fasia.

God kai famauria wane Jiu ki

25 Iu wanefuta ki, nau ku doria mulu kai
saitamana na ru ne God nao si fatainia
'i nao. Nau ku fadaa fua mulu fua nao
mulu si naunau. 'Orolana wane Jiu ki,
kera noni'ela ana fafurongolana Farongoe
Lea. Boroi ma abu famamanalae kera to
leleka ka dao ana kada wane ne nao lau
Jiu ki ne God kai filida, kera tafau kera kai
famamana nia.
26 'Urinai, God ka fi famauria wane Jiu
ki tafau. Ka dia Kekedee Abu be saea,
"Na Wane Famauri kai leka mai fasia
Sion, ma ka lafua abulo ta'alae ki
fasia na fui wane Israel.
27 Ma nau kai famamana na alangaie
nau faida, sulia nau ku lafua abulo
ta'alae kera ki."✡
28 Ma wane Jiu ki ne kera noni'ela
ana na Farongoe Lea, 'urinai kera na ne
malimae God ki. Ma sulia ru nai ne mulu
wane ne nao lau Jiu ki mulu ka rongoa
na Farongoe Lea nai. Sui ka 'urinai boroi
'ana, God nia kwaimani ada, sulia nia
filida na, sulia na fata alangaie nia 'ua na
mai fuana kobora kera ki.
29 Sulia God nao si talana na manatana
sulia sa tifaida ne nia filida ma ka faleada.
30 Ana kada be sui, mulu wane nao lau
Jiu ki, nao kamulu si ro go sulia God.
Boroi ma ana kada ne, mulu ngalia na
kwaimanataie God, sulia wane Jiu ki nao
kera si rosulia God.
31 'Urinai laugo, Jiu ne kera aburongo
ana God kada ne, God kai manataida ma
ka kwaimani lau ada dia laugo ne nia
manatai kamulu ma ka kwaimani amulu.
32 Wane ki tafau kera aburongo ana
God, ru ne kwatea ma nia ka ada to'oda ka
dia wane to laona beu ni kanie ki ne kera
to makwalia ketolada. Nia sasi 'urinai
fua ne nia ka fatainia kwaimanataie nia
fuada tafau.

Tangoa God

33 Kwaiofeie God nia baita 'asiana! Na
liotoe ma na saitamarue nia ka baita
'asiana! Nao ta wane si saitamana na
filifililae God ma falafala nia ki.
34 Ka dia be na Kekedee Abu nia saea,
"Nao ta wane si saitamana na manatana
God, ma nao ta wane si bobola
fuana 'adomilana God ana manata-
lae nia.
35 Ma nao ta wane si bobola fuana kwa-
telana ta ru fuana God fua ne God
kai duua laugo fuana."
36 Sulia God ne saungainia ru ki tafau, ma
ru ki tafau kera to mai sulia nikilalae nia
ma fuana. Nia lea, kulu kai tangoa God
toto firi! Iu, nia 'urinai.

12

Raoe fuana God

1 Aia, wanefuta nau ki 'ae, sulia
kwaimanataie God fua kulu nia baita
'asiana, nau ku gani kamulu, fua mulu kai
kwatea na maurilamulu tafau fuana God
dia ta afafue. Na afafue nai nia mauri,
ma abu, ma God eele fainia. Nia na ne
falafala mamana fua fosilana God.
2 Ma nao mulu si sasi sulia falafala ta'a
laona molagali ne. Boroi ma mulu kai ala-
matainia God kai rokisia na maurilamulu
ana fafalulana manatalae kamulu ki, fua
mulu kai saitamana te ne God doria mulu
kai sasia. 'Urinai mulu kai saitamana te
ne nia lea, ma te ne faeelea God, ma te ne
nia 'o'olo.
3 God falea nau fua nau ta wane li-
furongo fuana, ne nau ku saea fua mulu
tafau: Nao mulu si manata lafu kamulu
talamulu. Boroi ma mulu kai manata
'o'olo sulia tolamulu sulia na famamanae
ne God kwatea fua mulu.
4 Kulu saitamana na noni 'i wane nia
too ana kula 'e'ete 'oro ki. Ma na te te ru
ana ru nai ki too ana raoe 'e'ete ki laugo.
5 Ma nia 'urinai laugo ana nonina sa
Jesus Christ. Kulu kula 'e'ete kwailiu ki
ana nonina. Ma kulu too ana raoe 'e'ete
kwailiu ki. 'Urinai ne kulu rao fuana
'afilakulu kwailiu.
6 Ma kulu too ana kwatee 'e'ete ki
ne God nia kwatea fua kulu sulia na
kwaiofeie nia. Ma ta wane akulu, dia
God kwatea nikilalae fuana 'ainitalolae
ana Farongoe nia, tama nia kai fata sulia
na famamanae ne God kwatea fuana.
7 Ma ta wane lau, dia God kwatea
na kwatee fua kwai'adomie, alu nia kai
kwai'adomi ana wane ki. Ma ta wane lau,
dia God kwatea na kwatee fuana famana-
talana wane ki, alu nia kai famanata.

✡ **11:27** Aesaea 59:20

8 Ma ta wane lau, dia God kwatea na
kwatee fuana radulana wane ki, nia kai
sasia. Ma ta wane lau, dia God kwatea
kwatee fuana kwate rue fua wane ki,
nia kwatea takwala ana. Ma ta wane
lau, dia God kwatea na kwatee fuana
fanaonaolae, nia rao nikila 'i naona wane
ki. Ma ta wane lau, dia God kwatea
kwatee fuana kwaigwalelae ana wane ki,
nia sasia fainia noni eelelae.
9 Ma na kwaimanie ne kulu too ana
fua wane ki, nia bobola fuana kwaimanie
mamana. Ma mulu ka noni'ela ana te ne
ta'a, boroi ma mulu kai dau ngasi ana te
ne lea.
10 Mulu ka kwaimani fua mulu kwailiu,
sulia kamulu ne wanefuta sa Jesus Christ.
Ma mulu ka fuusi baita amulu kwailiu.
11 Mulu ka rao nikila, ma nao mulu si
noni'ela. Mulu ka rao nikila fuana 'Aofia.
12 Mulu ka eele sulia na fitoe kamulu.
Ma mulu ka mabetau kada mulu dao
to'ona 'afitaie ki. Ma mulu ka foa ana
kada ki tafau.
13 Ma mulu ka tolingia 'i safitamulu ru
mulu too ana ki fainia wanefuta kamulu
ki ana sa Jesus Christ ne kera siofa. Ma
mulu ka kwaloa wane dao ki, fua ne kera
kai to laona lume kamulu ki.
14 Ma wane ne kera famalagaigai ka-
mulu ki, mulu ka foa fua God kai falea
kera. Iu, mulu ka foa fua God kai falea
kera, ma nao mulu si agida.
15 Mulu ka eele fainia wane ki kada kera
eele, ma mulu kai kwaimanatai fainia
wane ki kada kera kwaimanatai.
16 Mulu ka to kwaimani fainia wane ki
tafau. Nao mulu si naunau, boroi ma
mulu sasia na raoe ne wane ki nao kera
si manata baita ana. Ma nao mulu si
kwaisae mulu lioto 'asiana.
17 Dia ta wane nia sasia ta ru ta'a fua
mulu, nao mulu si duua ana ta ru ta'a.
Mulu ka sasi 'uria sasilana te ne wane ki
tafau kera manata sulia nia lea.
18 Mulu ka sasia ru ki tafau ne ng-
waluda fua mulu kai to kwaimani fainia
wane ki tafau.
19 Wane kwaimani nau ki 'ae, dia ta
wane sasia ta ru ta'a fua mulu, alu nao
mulu si duua ana ta ru ta'a. Alamatainia
God lalau ne kai kwaeda ana guisasue nia.
Sulia na Kekedee Abu be saea 'uri, “God
fata 'uri, ‘Nau lalau ne nau duua, ma nau
ku rokisia ru ki.’ ”✡
20 Ma mulu ka rosulia na Kekedee Abu
be saea, “Dia na malimae 'oe nia fiolo,
'oe kai sangonia. Ma dia nia maeliku,
'oe kai kwatea kafo fuana fua nia kai ku.
Sulia dia 'oe sasi 'urinai fuana, nia kai
'eke 'asiana sulia ru ta'a ki ne nia sasida
fuamu.”
21 Ma nao mulu si alamatainia na
ta'alae ka liufi kamulu. Boroi ma mulu
ka liufia lalau na ta'alae ana sasi lealae
kamulu ki.

13

Rosulia wane gwaungai ki

1 Mulu tafau, mulu ka rosulia wane
gwaungai ki ana fere kamulu ki, sulia nao
ta wane si saitamana too ana nikilalae
fuana adalae sulia wane ki dia God nia
nao si alamatainia. Wane baita ki ne
kera to, God ne aluda ana raoe fuana
gwaungailae ana tooa.
2 Ma sa ti ne ka sasi 'uria tatae sualia
wane gwaungai ne ki, nia tatae sualia
laugo te ki ne God alua. Ma ta wane ne
nia sasi 'urinai, nia kai ngalia kwaekwaee.
3 Na wane ne sasia ru lea ki, nao kera
si mau ana wane gwaungai ki. Wane
ne kera sasia ru garo ki, kera lalau ne
kera mau ana wane gwaungai ki. Ma dia
kamulu doria nao mulu si mau ana wane
gwaungai ki, 'urinai mulu ka to 'o'olo, ma
kera kai tango kamulu,
4 sulia kera ne wane rao God ki fuana
'adomilamulu. Ma dia mulu fulia ru garo
ki, mulu kai mau 'anida, sulia kera too
ana nikilalae fuana kwaekwaee. Sulia
kera ne wane rao God ki fuana kwatelana
kwaekwaee fuana sa ti ne sasi rulana ta'a.
5 Sulia nia 'urinai, mulu kai rosulia
wane gwaungai ki ana fere, sulia nia
'o'olo fuana sasilana, ma dia mulu sasia
ru ta'a, kera kai kwae kamulu.
6 Sulia ru nai ki laugo, mulu ka folia
takisi, sulia wane gwaungai ki kera rao
fuana God, ma kera ka rao nikila fua
'adomilana wane ki.
7 Mulu folia takisi ma ru ki tafau ne
taki ki ana fere kamulu nia ka saea. Ma
mulu ka fuusi baita ana wane gwaungai
ki tafau.

Sasia raoe lea ki fua mulu kwailiu

8 Dia mulu ngali langa ana ta ru ana
ta wane, mulu ka duua 'ali'ali. Ma ta ru

✡ **12:19** Diutronomi 32:35

ne bobola mulu kai sasi ne mulu kai to
ni kwaimani fua mulu kwailiu. Ma sa ti
boroi 'ana ne nia kwaimani 'urinai, nia ro
na sulia taki God ki.
9 Sulia taki ki be 'uri, “Nao 'oe si oee,
nao 'oe si sauwanee, nao 'oe si beli, nao
'oe si doria ru tani wane ki.” Taki nai
ki fainia taki ki tafau lau, kera oku go
ana te taki be 'uri, “'Oe kwaimani ana
tolamu ka dia laugo ne 'oe kwaimani
fuamu talamu.”
10 Sulia dia mulu kwaimani fuana ta
wane, nao mulu si saitamana sasilana ta
ru ta'a fuana. Nia ne, dia mulu kwaimani,
mulu ka rosulia taki ki tafau.
11 Mulu ka sasi 'urinai, sulia mulu
saitamana na ana kada ne sa Jesus Christ
kai dao mai fuana famauri lakulu, nia
karangi 'asiana ka liufia na kada be kulu
eta famamana. Nia ne, mulu ka sasi akau
fuana kwalolana sa Jesus Christ, ma nao
mulu si dia wane ne kera maleu ga 'ada.
12 Iu, nia rodo ka tau na, ma na
maedangi fuana famauri lakulu ka
karangi na mai. Nia ne, kulu ka sui fasia
abulolae ta'a ki dia wane ne kera fuli ru
ana rodo. Ma raoe lea kulu ki ka dia
na raunge kulu ki fuana firu sualilana
ta'alae.
13 Nia bobola fuana abulolaka ka 'o'olo,
dia wane ne kera to laona madakwalae
ana dangi. Nao mulu si kufia ru ne kai
buloa wane, ma saungailana fafanga fua
sasilana ru ta'a ki, nao mulu si oee, nao
mulu si firu, ma nao mulu si 'uga.
14 Boroi ma mulu kai to dia na 'Aofia
sa Jesus Christ, ma nao mulu si manata
'uria faeelelana kwaidorie ta'a ki ana noni
mulu.

14

Nao kamulu si ketoa wanefuta kamulu ki

1 Aia, ta wane ne famamana sa Jesus
Christ, mulu ka kwaloa, sui boroi 'ana
famamanalae nia nao si nikila. Ma nao
mulu si olisusu faida fafia ru ne kera
manata sulia kera 'o'olo naoma ta'a.
2 Ma tani wane ne famamanae kera ki
nikila, kera saitamana kera ka 'ania ga
'ada fanga 'e'ete kwailiu ki tafau. Boroi
ma tani wane ne famamanae kera ng-
watautau, kera fia na fasio nia abu fua
'anilana.
3 Ma wane ne kera saitamana kera ka
'ania fanga 'oro 'e'ete ki, nao kera si
manata ta'a sulia na wane ne nao si 'ania
fasio. Ka 'urinai laugo, na wane ne nao
si 'ania fasio, nao si fata falia wane ne
saitamana kera ka 'ania fanga 'oro 'e'ete
ki. Sulia kera wane ne God nia ala na
fafida ki.
4 Nao si bobola fua kulu kai fata falia
na wane rao God. Sulia God na ne wane
gwaungai kera, nia lalau ne kai saea raoe
kera ki ta'a naoma ka lea. Ma kera
sasi lea, sulia na 'Aofia nia bobola fuana
'afilada fua kera kai sasi lea.
5 Ma nia ka 'urinai laugo, tani wane
saea te maedangi nia 'initoa ka liufia ta
maedangi 'e'ete. Ma tani wane kera ka
saea maedangi ki tafau kera bobola ga
'ada. Aia, ma nia lea fuada tafau kera ka
rosulia te ne kera saitamana nia 'o'olo.
6 Ma na wane ne ka manata baita ana te
maedangi, nia sasia fuana fa'initolana na
'Aofia. Ma na wane ne saitamana ka 'ania
ta fanga, nia sasia fuana fa'initolana na
'Aofia, sulia nia tangoa God fuana fanga
nai. Ma sa ti ne ka noni'ela ana 'anilana
fasio, nia sasi 'urinai fuana fa'initolana na
'Aofia, ma nia ka tangoa God.
7 Sulia nao ta wane si mauri go fua
nia talana, ma nao ta wane si mae fuana
talana.
8 Sulia dia kulu mauri, kulu mauri
fuana 'Aofia. Ma dia kulu mae, kulu mae
fuana 'Aofia. Nia ne, sui boroi 'ana kulu
ka mauri naoma kulu ka mae, kulu ne ru
'Aofia ki na.
9 Sulia sa Jesus Christ nia mae, ma ka
tatae na 'uria na maurie fua nia gwaungai
fuana wane mauri ki, ma fuana wane ne
mae ki laugo.
10 Iu, ma kamulu ne nao mulu si saita-
mana 'anilana fasio, mulu ka to fasia fata
falilana wanefuta kamulu ki. Ma kamulu
ne mulu 'ania fanga 'oro 'e'ete ki, mulu kai
to fasia fata fafilana wanefuta kamulu ki.
Sulia kulu tafau go kulu kai uu 'i naona
God fua keto lakulu.
11 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri,
“God fata 'uri, ‘Nia mamana nau na ne
God mauri. Ma nia mamana laugo 'urinai,
wane ki tafau kera kai boruru 'i naoku,
ma kera kai saea ne nau God.’ ”
12 Nia ne, kulu saitamana tafau go kulu
kai farongoa God ana ru ki tafau go ne

kulu sasida.

Nao kamulu si fagaroa wanefuta kamulu ki

13 Aia, nao kulu si fata fali kulu kwailiu lau. Ma nia lea fua kulu kai sui fasia sasilana ru ne kai sasia maurilana wanefuta kulu ka 'asia.
14 Sulia na 'adolae nau fainia 'Aofia sa Jesus, nau ku saitamana lea na ana nao ta fanga si fasua ta wane 'i maana God. Sulia dia ta wane ka kwaisae tani fanga kai sua fua nia 'ania, 'urinai tama nia garo fua nia 'ania.
15 Ma dia ta wanefuta amulu manatana ta'a sulia te ne mulu 'ania, 'urinai tama nao mulu si fatainia go na kwaimanie kamulu fuana. Nao mulu si alua na fanga ne mulu 'ania ka falia na wane ne sa Jesus Christ nia mae 'usi nia.
16 Nao mulu si sasia ta ru ne mulu saea ne nia lea ma ta wanefuta amulu manatana ta'a sulia, fua ne wane ki kera kai fuusi ta'a amulu fainia.
17 Kada God nia gwaungai fafi kulu, na ru talingai nao lau sulia na ru kulu 'ania naoma kulu ka kufia. Boroi ma, na ru ne talingai ne kulu kai sasia ru 'o'olo fuana wane ki, ma kulu ka to ana aroaroe fainia wane ki, ma kulu ka too ana na eelelae na Anoeru Abu kwatea fua kulu.
18 Ma dia ta wane nia rao fua sa Jesus Christ 'urinai, God nia eele sulia, ma wane 'e'ete ki boroi kera ka alafafia.
19 Nia ne, kulu kai sasi 'uria sasilana ru ne kwatea aroaroe ma fangasilana famamanae kulu ki kwailiu.
20 Nao mulu si falia na raoe God sasia laona maurilana ta wane, sulia 'oe 'ania ta fanga nia kwaisae nia abu. Sui boroi 'ana na fanga ki tafau go ka lea fuana 'anilana, nia ta'a 'asiana dia na fanga ne mulu 'ania, nia fagaroa ta wanefuta amulu.
21 'Urinai nia ta lea dia nao mulu si 'ania fasina ta ru mauri, ma nao mulu si kufia ta kafo bubulo ne kai bulo kamulu, ma nao mulu si sasia ta ru lau ne ka talaia wanefuta kamulu ki ka leka garo.

22 Ma na manatalae kamulu sulia na fanga ne tani wane kera saea nia abu, nia ta ru safitamulu go fainia God. 'Oilakie fuana wane ne nia sasia te ne nia saitamana nia 'o'olo, ma na manatana nao si ketoa.

23 Boroi ma dia na wane ne manatana ka ruarua sulia te ne nia abu 'i maana God fuana 'anilana, ma nia ka 'ania ru nai, nia sasia ta ru garo, sulia na wane nai si rosulia na te ne nia manata sulia nia 'o'olo. Sulia dia kulu sasia ta ru ne kulu manata ruarua ana ne nia lea 'i maana God, tama ru nai nia ta'a.

15

Faeelea wane 'e'ete ki, nao lau fua kulu talaka

1 Iu, kulu wane ne famamanalae kulu ki nikila, nia bobola fua kulu ka mabetau fainia sa ti ne famamanalae kera ki ngwatautau. Ma nao kulu si manata go sulia kulu talaka.
2 Ma nia ka bobola fua kulu kai faeelea wanefuta kulu ki fua ka lea fuada, fua ne kulu ka fanikila famamanalae kera ki.
3 Sa Jesus Christ nao si sasia lau ru ki fuana faeelelana talana. Sulia na Kekedee Abu be saea, “God, na fuusi ta'alae kera amu ka fali nau laugo.”
4 Ru ki tafau ne kera kedea laona Kekedee Abu, kera kedea fuana famanatalakulu. Na Kekedee Abu nia 'adomi kulu fua mabetaue, ma nia ka radu kulu. Ma ru nai ki kwatea ma kulu ka manata ngado ana God ne famamana alangaie nia ki fua kulu.
5 Nau ku foa fua God ne lalina mabetaue ma kwairaduilae, ka kwatea kamulu ka to lea kada kamulu tafau leka sulia falafala sa Jesus Christ.
6 'Urinai mulu kai too ana te manatae wane ma te fatae, mulu kai fa'initoa God na Maa sa Jesus Christ na 'Aofia kulu.
7 Ma mulu kai kwalo kamulu kwailiu ka dia sa Jesus Christ be kwalo kamulu laugo. Dia mulu sasi 'urinai, wane ki kera kai tangoa God.
8 Nau ku saea fua mulu, sa Jesus Christ nia leka mai laona molagali ne fua ka 'adomia wane Jiu ki, fua ka fatainia fata alangaie God ki fuana kobora kera ki kai fuli mamana.
9 Ma nia leka laugo mai ka kwatea wane nao lau Jiu ki kera ka saitamana tangolana God fuana kwaimanataie nia. Dia be na Kekedee Abu nia saea,
“Ana kada nau ku to fainia wane nao lau Jiu ki, nau ku tango 'oe, ma nau ku fata lea amu ana ngulae ki.”

10 Ma na Kekedee Abu ka fata lau 'uri,
"Kamulu wane nao lau Jiu ki, mulu ka
eele fainia wane God ki 'i Jiu!"
11 Ma na Kekedee Abu ka fata lau 'uri,
"Kamulu wane nao lau Jiu ki, mulu ka
tangoa God, ma wane ki tafau,
mulu ka tango nia!"
12 Ma ana ta Kekedee Abu lau, sa Aesaea
ka fata 'uri,
"Te wane ana kwalafa sa Jesi kai leka mai,
ma nia kai gwaungai fafia wane
nao lau Jiu ki, ma kera kai fito'ona."
13 Ma nau ku foa fua God ne saitamana
ka kwatea kulu ka famamana alangaie
nia, ka faeele kamulu, ma ka kwatea
aroaroe fua mulu sulia na famamanae
kamulu ani nia, fua ne na fitoe kamulu
kai bulao ana nikilalae na Anoeru Abu.

Te ne kwatea sa Paul ka kekede nonira'a

14 Wanefuta nau ki, nau ku saitamana
lea ana na abulolae kamulu nia lea
'asiana, ma mulu ka saitamaru, ma mulu
ka bobola fuana famanatalamulu kwailiu.
15 Sui boroi 'ana nia 'urinai, laona
kekedee ne nau ku fata madakwa sulia
tani ru ne nau ku doria nau famanata oli
amulu ana. Nau ku fata nonira'a sulia
God nia fili nau sulia na kwaiofeie nia,
16 ma nia kwatea ma nau na wane rao
fuana sa Jesus Christ 'i safitana wane nao
lau Jiu ki. Nau ku rao dia ta fataabu
ana 'ainitalolae ana na Farongoe Lea fasia
God, fua wane nao lau Jiu ki kera kai dia
ta afafue ne God nia eele fainia, ma na
Anoeru Abu ka fafalu kera.
17 Ma ana 'adolae nau fainia sa Jesus
Christ, nau ku fata tango ana raoe nau
fuana God.
18 Nau ku fata go sulia te ki ne sa Jesus
Christ nia sasi ani nau fua talailana wane
nao lau Jiu ki fua rolae sulia God. Kera
rosulia God sulia kera rongoa fatae nau
ki, ma kera ka ada to'ona ru nau ku sasida
ki.
19 Ma nau ku fulia fanadae ki ma ru ni
kwelelae ki ana na nikilalae Anoeru Abu
God. 'Urinai, nau ku safalia raoe nau 'i
Jerusalem, ma nau ku leka kwailiu ana
kula ki leleka ka dao 'i Ilirikum. Ma kada
nai, nau ku 'ainitalo ana na Farongoe Lea
sulia sa Jesus Christ ka suina ana kula nai
ki.
20 'I fai boroi 'ana nau ku leka ana, nau
ku 'idufa sasi 'uri: Nau 'ainitalo ana na
Farongoe Lea ana mae fere ne nao kera
si rongo 'ua sulia sa Jesus Christ, fua ne
nau si dia ta wane ne saungainia ta lume
'i fafona fau ngasi ne ta wane 'e'ete alua.
21 Dia be na Kekedee Abu fata sulia na
Christ,
"Wane ne nao si rongo 'ua sulia, kera kai
ada to'ona, ma kera ka saitamana."

Sa Paul nia kai leka 'uria 'i Rom

22 Ma sulia nau ku 'abero sulia 'ainitalo-
lae 'urinai laona fere 'e'ete ki, nia ne susia
nao nau si leka kau fua nau dao to'omulu.
23 Ma ana kada ne, nau ku fasuia na
raoe nau ki 'i seki laona mae fere nai ki.
Ma sulia fangali 'oro ki na ne nau ku doria
lekalae kau siamulu,
24 ma kada nai nau ku manata na fua
sae ne nau liu kau siamulu, kada nau kai
leka 'uria 'i Spen. Nia ne nau ku manata
to fuana nau dao kau siamulu. Burina
nau kai to fai kamulu sulia kada tu'u, nau
ku doria mulu kai kwai'adomi aku ana
lekalae nau 'uria 'i Spen.
25 Boroi ma suifatai ne nau ku leka 'uria
'i Spen, nau leka basi 'uria 'i Jerusalem
fuana 'adomilana wane God ki 'i senai.
26 Sulia wane famamana ki 'i Masedo-
nia ma 'i Gris, kera fia nia lea fuana
kwate malefolae fua 'adomilana wane
famamana ne kera siofa ma kera ka to 'i
Jerusalem.
27 Ma na manatae wane nai ne ru kera
talada. Ma ka 'urinai boroi, nia bobola
fua kera kai 'afida. Sulia na wane Jiu
ki kera tolingia kwailiu na Farongoe Lea
fainia wane ne nao lau Jiu ki, ma ka lea
fuana wane nao lau Jiu ki, kera ka tolingia
na toorue kera ki fainia wane Jiu ki.
28 Ma ana kada nau fasuia na raoe
fuana kwatelana na malefo ne kera okua
fuada ka sui, nau kai leka 'uria 'i Spen, ma
nau ku liu siamulu ana lekalae nau.
29 Kada nau dao mai siamulu, nau
ku saitamana sa Jesus Christ kai falea
kamulu suli nau.
30 Wanefuta nau ki, sulia na 'Aofia kulu
sa Jesus Christ, ma sulia na kwaimanie ne
na Anoeru Abu kwatea fua kulu, nau ku
gani kamulu mulu kai foa nikila fai nau,
fua ne God kai 'adomi nau.
31 Mulu ka foa fua God kai 'adomi nau
fua ne na wane ki 'i Jiudea ne nao si

famamana, nao si fali nau. Ma mulu ka
foa laugo fua wane God ki 'i Jerusalem
kera kai eele sulia na malefo be nau ku
kwatea fua 'adomilada.
32 'Urinai, dia na kwaidorie God, ana
kada nau ku fasuia na raoe nau 'i
Jerusalem, nau kai leka mai siamulu
fainia eelelae baita, ma nau kai mamalo
lea fai kamulu.
33 Aia, nau ku foa fua God ne kwatea
aroaroe fua kulu, kai to fai kamulu tafau.
Iu, nia 'urinai.

16

Sa Paul fata lealae ana tani wane famamana 'i Rom

1 Iu, nau ku doria nau fata lea sulia na
waiwane kulu ni Fibi ne rao fuana wane
famamana ki 'i Kenkrae.
2 Ana kada nia kai dao mai siamulu,
mulu kai kwaloa sulia na famamanae nia
ana na 'Aofia, sulia wane God ki bobola
fua kera kai sasi 'urinai. Ma mulu kai
'adomia ana ta ru ne nia doria, sulia nia
be 'adomia laugo wane 'oro ki ma nau
laugo.
3 Ma nau ku kwatea fata lealae fua sa
Akuila ma ni Prisila ne keroa rao fai nau
fuana sa Jesus Christ.
4 Ana kada keroa 'adomi nau, karangi
kera ka saungida. Ma sulia ru ne, nau
ku tango keroa 'asiana. Ma nao lau taifili
nau, ma wane ne nao lau Jiu ki tafau ne
kera famamana laugo, kera tango keroa.
5 Aia, ma nau ku kwatea fata lealae
laugo fuana wane ne kera famamana,
ma kera ka oku laona lume keroa fuana
fosilana God.
Ma nau ku kwatea fata lealae laugo
fuana sa Epaenetus, na wane kwaimani
lea nau. Nia ne wane eteta ne nia
famamana sa Jesus Christ 'i Esia.
6 Ma nau ku kwatea fata lealae laugo
fuana ni Mary, keni be nia rao nikila fua
mulu.
7 Ma fata lealae laugo fuana sa An-
dronikus, ma sa Junias, ro wane Jiu ki
dia laugo nau ne keroa to fai nau laona
beu ni kanie. Ma keroa ro wane kera
eta famamana sa Jesus Christ suifatai nau.
Ma wane ni lifurongo ki, kera saitamana
lea laugo 'ada.
8 Na fata lealae nau fuana sa Ampilatus,
na wane kwaimani lea nau sulia fama-
manae karo ana na 'Aofia.
9 Na fata lealae laugo fua sa Ubanus, na
wane rao fai nau fuana sa Jesus Christ.
Ma na fata lealae laugo fua sa Stakis, na
wane kwaimani lea nau.
10 Ma fata lealae fuana sa Apeles, na
wane lea ne sa Jesus Christ alafafia. Ma
fata lealae fuana sa Aristobulus fainia
tooa nia.
11 Ma fata lealae fua sa Herodion, ta
wane Jiu dia laugo nau. Ma fata lealae
laugo fua sa tifaida ne kera famamana
laona tooa sa Nasisus.
12 Aia, fata lealae nau ki fua ni Trifaena
ma ni Trifosa, ne keroa rao nikila fuana
'Aofia. Ma na fata lealae laugo fuana
keni kwaimani nau ni Pesis, na keni rao
nonimabe fuana 'Aofia.
13 Nau ku kwatea fata lealae nau ki fua
sa Rufus, wane rao lea fuana 'Aofia. Ma
fata lealae laugo fua gaa sa Rufus, ne nia
'adomi lea aku dia na ta wele 'ana.
14 Na fata lealae nau ki fua sa Asinkri-
tus, sa Flegon, sa Hemes, sa Patrobas,
sa Hemas, ma wane ki tafau ne kera
famamana ma kera ka to faida.
15 Fata lealae ki fua sa Filologus, ma sa
Julia, ma sa Nereus fainia waiwane nia,
ma fua sa Olimpas fainia wane God ki
tafau ne kera to faida.
16 Ma ana kada kamulu kai ada
to'omulu kwailiu, mulu kai fatainia na
kwaimanie kamulu fua mulu kwailiu.
Aia, ma wane famamana sa Jesus Christ ki
tafau 'i seki, kera kwatea kau fata lealae
kera ki fua mulu.

Fata fabasue sulia tolae lea fua wane famamana ki

17 Wanefuta nau ki, nau ku saea fua
mulu, mulu kai madafi kamulu fasia
wane ne kera kwatea ma kamulu ka
olisusu, ma kera kwatea ma tani wane ka
abulo fasia sa Christ. Kera famanata ana
na ru ne leka 'e'ete fasia na famanatalae
mamana ne mulu famamana. Mulu kai to
tau fasida.
18 Sulia sa tifaida ne kera sasi 'urinai,
nao kera si rao go fuana sa Jesus Christ
na 'Aofia kulu, boroi ma kera rao ga
'ada sulia manatalada talada. Ana fatae
lea kera ki fainia fatae kwaigwafe kera

ki, kera ka sukea wane ne nao kera si
saitamaru 'ua ki.
19 Boroi ma wane ki tafau kera rongo
sulia ne mulu rosulia sa Christ. Ma nau
ku eele 'asiana suli kamulu. Nau ku doria
mulu kai lioto sulia te ne lea, ma mulu kai
to fasia ru ta'a ki.
20 'Urinai God ne lalina na aroaroe kulu,
nia kai 'ali'ali ka kwatea ma mulu kai
liufia sa Saetan.
Nau ku foa fua ne na kwaiofeilae na
'Aofia kia sa Jesus Christ ka to fai kamulu.
21 Ma sa Timoti, na wane ne rao fai
nau, kwatea laugo kau fata lealae nia ki
fua mulu. Ma sa Lusius, sa Jason, ma
sa Sosipata, wane Jiu ki dia laugo nau,
kera kwatea na fata lealae kera laugo fua
mulu.
22 Ma nau sa Tetius, na wane ne nau ku
'adomia sa Paul fuana kedelana fatae ne
ki, nau ku kwatea kau na fata lealae nau
fua mulu sulia famamanae kulu ana sa
Jesus na 'Aofia.
23-24 Aia, ma sa Gaeas ka kwatea kau
fata lealae nia ki. Nau ku to fainia 'i
seki, ma wane famamana ki ne kera oku
laugo 'i lume nia. Ma sa Erastus, na
wane ada sulia malefo laona mae fere
baita nai, fainia wanefuta kulu sa Kuatus,
keroa kwatea na fata lealae keroa laugo
fua mulu.*

Folae 'isi ana tangolae

25 Kulu kai fuusi 'initoa ana God, sulia
nia saitamana fanikila lamulu ana na
Farongoe Lea ne nau ku 'ainitalo ana. Na
Farongoe Lea ne nia leka sulia sa Jesus
Christ. Kada tau na mai God nao si fatai
madakwa ana Farongoe Lea ne.
26 Boroi ma ana kada ne, nia fatainia
na na Farongoe Lea. Profet ki kekede
sulia na Farongoe Lea ne. Ma God ne
mauri firi, nia odu kalu ka 'ainitaloa na
Farongoe Lea ne fuana wane ana fere
ki tafau, fua ne wane ki tafau, kera kai
famamana, ma kera kai ro laugo sulia.
27 God taifilia go ne lioto ana ru ki tafau,
kulu tangoa ana sa Jesus Christ toto firi.
Iu, nia 'urinai.

* **16:23-24** Tani kekedee 'ua kera 'adoa lau verse 24, “Na kwaiofeie na 'Aofia kulu sa Jesus Christ kai to fai kamulu tafau. Iu.”

Na Etana Kekedee Sa Paul Fua Wane Famamana Ki 'I Korin

Kada sa Paul nia leka ana oluna lekalae nia, nia dao ka to 'i Efesus sulia ka kada, ma nia ka kedea tani kekedee fuana wane famamana ki 'i Korin. Laona te kekedee, sa Paul famanata kera ana tolae 'o'olo fainia wane abu famamana. (Kulu si too ana kekedee nai 'i ta'ena.) Buri'ana ne wane 'i Korin ki kera idumia na kekedee nai, kera ka too ana tani ledilae ne kera doria kera kai ledia sa Paul 'uria. Kera ledia ka 'uri, "'Uri ma, nia lea ga ana fua arailae naoma ka nao? 'Uri ma, nia lea ga ana fua wane famamana ki, kulu kai leka fanga ga 'akulu fainia wane kwaimani kulu ki ne kera 'ania fanga ne kera afafu ana nunuiru ki? 'Uri ma 'uta ne kulu ka foa oku ga akulu? Ma kwatee 'uta mone ana Anoeru Abu ne lea fua kulu fuana ledilana God 'uria?" Wane famamana ki 'i Korin kera kekede fuana sa Paul fua ledilana sulia ru nai ki.

Olu wane ne satada Stefanas, ma sa Fotunatus, ma sa Akaikus, kera leka mai fasia 'i Korin fainia kekedee be siana sa Paul. Ma kera ka farongoa laugo sa Paul ana tani ru ta'a 'asiana fuli 'i safitana wane famamana ki 'i Korin. Tani wane famamana 'i Korin, kera ka olisusu 'i matangada kwailiu, ma kera ka fata naunau sulia sa ti ne siuabua kera ma ka famanatada ana ru God ki (3:1-23). Tani wane doria kera ka leka sulia sa Paul, ma tani ai ka doria kera ka leka sulia sa Apolos naoma sulia tani wane 'e'ete lau. 'Urinai ma te wane laugo ka oeea na gaa rua nia, ma fanaonao ana fikute wane God ki nao kera si sasia ta ru ana falafala ta'a 'urinai. Ma ta ru lau, tani wane famamana kera ka ngali laugo tani wane famamana ana kwaiketoie 'i maana wane abu famamana ki fua fa'o'ololada.

Sa Paul ka kekede lau fua wane famamana 'i Korin. Ma na kekedee nai kulu ka saea ana 1 Korin. Laona bali buko 1-6, sa Paul ka kekede sulia ru ta'a ne fuli safitana wane famamana 'i Korin ne nia rongoa. Laona bali buko 7-16, nia olisia na ledilae ne wane Korin ki kera ledia mai laona kekedee kera.

Ru talingai ki laona buko ne:

Na 'afitaie ana daroe laona fikute wane famamana *1:1–4:21*
Na 'afitaie ana oeelae *5:1-13*
Na 'afitaie ana olisusue *6:1-8*
Na 'afitaie ana kwaidorie ta'a *6:9-20*
Sa Paul olisia na ledilae kera ana araie *7:1-40*
Sa Paul olisia na ledilae kera ana nunuiru ki *8:1–11:1*
Sa Paul olisia na ledilae kera ana fo okue *11:2–14:40*
Sa Paul olisia na ledilae kera ana tataelae ana noni falu *15:1-58*
Fata lealae sa Paul *16:1-24*

1 Na kekedee ne nia leka mai fasi nau sa Paul fainia na wanefuta kulu sa Sosetenes. God nia fili nau sulia kwaidorie nia fua nau ta wane lifurongo ana sa Jesus Christ.

2 Karo kekede fua mulu wane ne mulu famamana ana sa Jesus, ma mulu ka to laona fere 'i Korin. God nia fili kamulu, ma ka faabu kamulu wane nia ki, sulia na 'adolae kamulu fainia sa Jesus Christ. God ka fili kamulu fainia wane ana fere ki tafau ne kera fosia sa Jesus Christ, na 'Aofia kera, ma na 'Aofia kulu laugo.

3 Nau ku foa fua ne God na Maa kulu ma na 'Aofia sa Jesus Christ kai kwaiofei amulu ma kai kwatea na aroaroe fua mulu.

Kulu too ana 'oilakie ki sulia sa Jesus Christ

4 Nau ku tangoa God sulia maedangi ki sulia kamulu, sulia na kwaiofeie ne nia fatainia fua mulu ana sa Jesus Christ.

5 God kwatea ru lea 'oro ki fua mulu, sulia kamulu 'ado fainia sa Jesus Christ. 'Urinai mulu ka saitamana lea ana ru 'oro ki sulia sa Jesus Christ, ma mulu ka 'ainitalo lea laugo sulia.

6 Ru lea ne ki nia kwatea fua mulu, nia fatainia fua mulu ne na farongoe ne kalu farongo kamulu ana sulia sa Christ nia mamana.

7 Ma sulia nia 'urinai, mulu ka ngalia ru lea ki tafau fasia God, ana kada ne mulu kai kwaimakwali ana maedangi ne na 'Aofia kulu sa Jesus Christ kai oli lau mai ana.

8 Ma nia kai fanikila kamulu leleka ka dao ana maedangi 'isi, fua ne nao ta ru

ta'a si tio amulu ana maedangi ne nia kai
oli mai ana.
9 Kulu fito'ona God kai sasi 'urinai fua
mulu, sulia nia fili kulu fua kulu ka to
kwaimani fainia sa Jesus Christ Wele nia
ma na 'Aofia kulu.

Na daroe laona na fikute wane famamana

10 Aia, wanefuta nau ki 'ae, nau ku
gani kamulu ana na nikilalae ana sa Jesus
Christ na 'Aofia kulu, mulu kai sui fasia
olisusue fai kamulu kwailiu, fua ne nao
ta daroe 'i safitamulu. Ma nia lea fua ne
manata kamulu ki ma kwaidorie kamulu
ki ka alua te ru.
11 Nau ku saea ru nai, sulia ne tani wane
fasia kwalafa 'i Kloe kera farongo nau ana
ne kamulu too ana olisusue ki fai kamulu
kwailiu.
12 Ma tani wane amulu fata 'uri, "Nau
na fafurongo sa Paul." Ma ta wane ka
saea, "Nau na fafurongo sa Apolos." Ma
ta wane lau ka saea, "Nau na fafurongo
sa Pita." Ma ta wane lau ka saea, "Nau
na fafurongo sa Jesus Christ."
13 Na ru ta'a 'asiana nai, sulia kamulu
tolingia sa Jesus Christ ana okue 'e'ete
ki. Nao lau nau sa Paul be nau ku mae
fua mulu ana na 'airarafolo! Ma nao
mulu si siuabu ana sataku fua ne kamulu
fafurongo nau ki!
14 Nau ku tangoa God, sulia taifilia
sa Krispus ma sa Gaeas go ne nau ku
siuabuda.
15 Nia ne, nao ta wane boroi 'ana si saea
nia siuabu fua nia na fafurongo nau.
16 (Aia, nau ku siuabua laugo sa Ste-
fanas fainia na tooa nia, ma nao nau
si manata to'ona sa ti lau ne nau ku
siuabua.)
17 Sulia sa Jesus Christ nao si odu nau
mai fua siuabulana wane ki. Nia odu
nau lalau mai fua nau ku farongo ana
Farongoe Lea. Ma nao nau si fata ana
liotoe ana molagali, fasia tani wane kera
ka famamana sulia na fatae lea nau ma
nao lau sulia na mamanalae ana maelana
sa Jesus Christ ana 'airarafolo.

Na maelana sa Jesus fatainia na nikilalae ma na liotoe God

18 Ana kada tani wane kera rongoa
farongoe sulia na maelana sa Jesus Christ
ana 'airarafolo, kera kwaisae na farongoe
nai na ru 'o'oni ga 'ana. Ma wane nai
ki, God kai kwatea na kwaekwaee fuada.
Boroi ma kulu, wane ne God famauri kulu
ki, kulu saitamana na farongoe nai nia ne
na nikilalae God fua famaurilana wane ki.
19 Sulia God nia saea laona Kekedee Abu
ka 'uri,
"Tani wane 'i sena kera saea ne kera lioto
ma kera ka too ana manatae wane
'o'olo ki.
Boroi ma nau kai fatainia ne nao kera
si lioto go, ma nau kai fatainia ne
nairue kera ki kai sui."
20 Nia ne, kulu saitamana liotoe wane
Grik ki, ma liotoe wane Jiu ki, ma liotoe
wane fata lea ki, nia na ru 'o'oni ga
'ana. God fatainia ne liotoe wane ki nia
oewanea ga ana.
21 God nia lioto 'asiana. Nia ne kwate
ma ka 'afitai fuana wane ki fua kera nao
si saitamana God ana liotoe kera talada.
God doria famaurilana wane ne kera
famamana ana farongoe ne kalu farongo
ana, sui boroi 'ana wane 'oro ki kera ka
saea ne farongoe nai nia oewanea ga 'ana.
22 Ma wane Jiu ki, kera doria kera kai
ada to'ona fanadae ki suifatai kera ka fi
famamana. Ma wane 'i Grik ki, kera doria
rongolana fatae lioto ki suifatai kera ka fi
famamana.
23 Boroi ma kalu 'ainitalo ana sa Jesus
Christ fainia na maelana ana 'airarafolo.
Ma wane Jiu ki kera noni'ela ana na
farongoe nai. Ma wane Grik ki, kera saea
ne farongoe nai na fatae oewanea ga 'ana.
24 Boroi ma fuana sa tifaida ne God
filida na, ana Jiu ki, ma wane ne nao lau
Jiu ki laugo, na farongoe nai sulia sa Jesus
Christ ne fatainia na nikilalae God fainia
na liotoe God.
25 Sui boroi 'ana wane 'oro kera ka saea
ne liotoe God ru oewanea ga 'ana, na
liotoe God nia liufia na liotoe wane ki.
Ma sui boroi 'ana wane 'oro kera ka saea
na nikilalae God ne ru tu'u ga 'ana, na
nikilalae God, nikila ka liufia nikilalana
wane ki.
26 Aia, wanefuta nau ki 'ae, nao mulu
si manata buro ana tolae be mulu to mai
ana 'i naona kada be God nia sae kamulu
'uria famamanae. Sulia 'i maana wane
ki, bara wane go amulu ne kera too ana
liotoe, ma na 'initoe. Ma bara wane go
amulu ne leka mai fasia fui wane 'initoa
ki.

27 Sui boroi 'ana ka 'urinai, God nia
fili kamulu wane ne kera sae kamulu
oewanea ki, fua ne nia kai fa'ekea wane
lioto ki. Ma nia ka fili kamulu wane ne
kera sae kamulu ngwatautau ki, fua ne
nia kai fa'ekea wane 'initoa ki.
28 Ma God ka fili kamulu wane ne kera
nao si fuusi baita amulu ki, ma kera ka
noni'ela amulu, ma kera ka sae kamulu
ru 'o'oni ki go, fua ne nia kai falia ru ne
kera saea ana ru talingai ki.
29 Ma sulia nia 'urinai, nao ta wane si
saitamana ka fata naunau suli nia talana
'i naona God.
30 God na ne alu kulu ka 'ado fainia
sa Jesus Christ, ma God na ne ka kwatea
liotoe fua kulu ana sa Jesus Christ. Ma
God ka fa'o'olo kulu sulia sa Jesus Christ.
Ma sulia sa Jesus Christ laugo, God ka luge
kulu, ma nia ka faabu kulu na fuana.
31 Ma nia ka dia na Kekedee Abu be
saea, "Sa ti boroi 'ana ne doria ka fata
naunau, nia ka fata naunau sulia te ne na
'Aofia nia fulia."

2

Sa Paul nao si 'ainitalo ana na liotoe ana molagali ne

1 Iu, wanefuta nau ki, ana kada be nau
ku dao mai siamulu fuana fata sulia na
farongoe God fua mulu, nao nau si fata
ana ta fatae lioto dia wane saitamaru ki.
2 Sulia ne ana kada be nau ku to fai
kamulu, nau ku doria fatae sulia taifilia
go sa Jesus Christ ma na maelana ana
'airarafolo.
3 'Urinai, ana kada be nau ku dao kau
siamulu, nau ku ngwatautau ma nau ku
lebelebe, sulia nau ku mau.
4 Ma ana kada nau ku fata fai kamulu,
fatae nau ki nao lau na liotoe ana mo-
lagali. Boroi ma nau ku 'ainitalo ana
nikilalae ana Anoeru Abu.
5 Nia 'urinai fua famamanae kamulu si
rere ana liotoe na wane ga 'ana, boroi ma
mulu kai rere lalau ana nikilalae God.

God nia fatainia na lokoerue nia fua kulu ana na Anoeru Abu

6 Fuana wane ne famamanae kera ki
ngasi na ana God, nau ku fata fuada ana
liotoe. Ma na liotoe ne nau ku famanata
kera ana nao lau fasia na wane lioto ana
molagali ne, naoma wane ne kera 'initoa
fafia na molagali ne. 'Initoe kera ki kai
sui.
7 Boroi ma famanatalae ne nau ku fata
sulia ne na lokoerue God, ne God nao si
fatai madakwa ana fua wane ki 'i nao.
Ma 'i naona ne God ka saungainia ru ki,
nia lokoa na mai sulia nia kai fulia fuana
falealaka 'i langi.
8 Ma wane gwaungai ki ana molagali ne
nao si saitamana na lokoeru nai. Dia kera
saitamana, nia 'afitai kera ka foto'ia na
'Aofia 'initoa ana 'airarafolo.
9 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri,

"Na ru ne God nia sasi akau ana fua
kwatelana fuana wane ne kera
kwaimani ana, nao ta wane si ada
saitamana, ma nao si rongo saita-
mana, ma nao ta wane si malin-
gainia ru nai."✡

10 Ma God ka fatainia na lokoeru ne fua
kulu ana Anoeru nia, ne saitamana ru ki
tafau ma na manatana God laugo.
11 Taifilia go na wane talana ne saita-
mana te ne nia to laona manatana wane.
Ma ka 'urinai laugo, na Anoeru Abu
taifilia go ne saitamana te ne nia to laona
manatana God.
12 Ma kulu wane ne famamana ki, nao
kulu si manata dia wane ta'a ki laona
molagali. Boroi ma na Anoeru Abu fasia
God ne to akulu fua ne kulu kai saitamana
ru ki tafau ne God kwatea fua kulu.
13 'Urinai kalu si famanata lau ana
liotoe wane ki. Boroi ma na Anoeru Abu
ne 'adomi kalu, fua kalu ka famanata ana
ru mamana ki sulia God fuana wane ne
kera too ana Anoeru Abu laona maurilada
ki.
14 Ma wane ne nao kera si too ana
Anoeru Abu, nia 'afitai kera ka saitamana
ru mamana ki sulia God ne Anoeru Abu
nia fatainia. Sulia wane nai ki kera saea
ru ne Anoeru Abu fatainia ki ru 'o'oni ga
ana. Nao kera si saitamana ru nai, sulia
kera bobo 'uria na Anoeru Abu ka 'afida
ne kera kai saitamana ru mamana nai ki.
15 Boroi ma na wane ne too ana Anoeru
Abu laona maurilana, nia bobola fuana
sailae ana ru ki tafau fasia na Anoeru
Abu. Ma na wane ne nao si too ana
Anoeru Abu laona maurilana, nia nao si
bobola fuana ka malingainia na wane ne
too ana Anoeru Abu.
16 Sulia ne Kekedee Abu be fata 'uri,

✡ **2:9** Aesaea 64:4

"Nao ta wane si saitamana manatana na 'Aofia.
Ma nao ta wane si bobola laugo fuana famanatalana ana ta ru."

Boroi ma kulu ne kulu too na ana na Anoeru, kulu malingainia na manatana sa Jesus Christ.

3

Wane ne too ana Anoeru Abu nao si fulia daroe

1 Wanefuta nau ki, ana kada be nau ku to fai kamulu, falafala kamulu ki dia go na falafala ana wane laona molagali. Nia ne, nao nau si famanata kamulu dia ne nau ku famanata wane ne too ana Anoeru Abu. Ma kamulu dia go wele ki, sulia ne famamanae kamulu ana sa Jesus Christ nao si nikila 'ua.

2 'Urinai nau ku famanata kamulu dia ta keni be fasusufia na wele tu'u nia, ma nao si kwatea 'ua na fanga ngasi fuana. Ana kada nai, nia 'afitai 'ua fua mulu kai saitamana na famanatalae nau. Ma ana kada ne boroi, nao mulu si bobola 'ua,

3 sulia abulolae kamulu ki dia na abulolae ta'a wane ki laona molagali. Mulu 'uga, ma mulu ka olisusu fai kamulu kwailiu, nia fatainia ne kwaidorie ta'a kamulu ki go ne talai kamulu. Ma falafala kamulu ka dia wane ki ne nao si too ana na Anoeru Abu.

4 Ma tani wane amulu kera ka fata 'uri, "Kalu fafurongo sa Paul ki." Ma tani ai kera fata 'uri, "Kalu ne fafurongo sa Apolos ki." Fatalamulu nai fatai madakwa 'asiana ana falafala kamulu ki dia wane nao si famamana ki.

5 Mulu kai manata basi suli nau, sa Paul, fainia sa Apolos. Karo ro wane rao God ki go fua 'adomilamulu 'uria famamanae. Ma karo ka sasia 'amaro te ne na 'Aofia kwatea fuamaro fuana sasilana.

6 Iu, ma nau ku dia ta wane ne fasia mege ru ki. Ma sa Apolos ka dia ta wane ne kikia ana kafo mege ru ne nau ku fasida ki. Ma God lalau ne kwatea na maurie fuana mege ru nai ki, ma ka sasia ru nai ki ka bulao mai.

7 'Urinai, na wane ne fasi ru fainia na wane ne kikia ana kafo mege ru nai ki, keroa si 'initoa go. God na ne 'initoa, sulia nia kwatea na maurie fuana mege ru ki fua ka bulao.

8 Ma na wane ne fasi ru fainia na wane ne kikia kafo ana 'ai ki, keroa rao oku. Ma te te wanea ana ro wane ne ki, God kai kwaiara nia fuana raoe ne keroa sasida ki.

9 Nau ku rao fainia sa Apolos fuana God. Ma kamulu na ne, mulu dia na oole God ne karo rao laona.

Ma mulu ka dia laugo na lume God.

10-11 Ma God ka 'adomi nau sulia nau ku dia na wane lioto ne saungainia na lume. Ma ana kada nau ku eta famanata kamulu, nau ku alu mae funu 'ai ana lume nai. Ma taifilia sa Jesus Christ ne mae funu 'ai ana lume nai. Ma tani wane 'e'ete ka saungai fafona mae funu 'ai nai ki. Ma ka lea fuana sa ti ne ka rao ana lume nai, nia kai sasi lea ana raoe nia ki.

12 Ta wane boroi 'ana ne saungai fafona na mae funu 'ai nai, nia sasia raoe lea dia na wane ne saungainia na lume ana ru lea dia na gol, ma silva, ma fau folilada baita ki. Naoma nia ka sasia na raoe ta'a, dia na wane ne saungainia na lume ana na 'ai ma sao go.

13 Ma na kada kai dao mai ana maedangi sa Jesus Christ fuana kwaiketoie, nia kai ilito'ona raoe kulu ki ana ere. Ma dia na raoe ta wane ka lea, 'afitai na ere kai falia. Ma dia ne raoe ta wane ka ta'a, na ere nai kai falia tafau go.

14 Ma dia ne ere nao si falia na raoe ta wane, nia kai ngalia na kwaiarae lea.

15 Ma dia na ere kai falia na raoe ta wane, nia nao si ngalia ta kwaiarae, boroi ma God kai famauria. Sui boroi 'ana nia kai dia na wane be tafi fasia na lume ne sarufia, ma nao si laua na ta ru.

16 Aia, ma kamulu wane ne mulu famamana ki, mulu saitamana suina ne kamulu na lume abu God, ma na Anoeru God ka to laona maurilamulu.

17 'Urinai, dia ta wane ka falia na lume abu God, God boroi kai fali nia laugo. Sulia na lume God nia abu 'asiana, ma kamulu na ne lume abu God.

Na liotoe God nia 'ado okua wane ki ma nao si tolingida

18 Aia, nao mulu si suke amulu talamulu. Dia ta wane amulu kwaisae nia ta wane lioto ana manatana wane ki ga 'ana, nia lea fua nia ka noni'ela ana liotoe nai, fua ne nia kai alua na wane lioto 'i maana God.

19 Sulia te ne wane laona molagali ki
kera saea ana na liotoe, nia ne ru 'o'oni ga
'ana 'i maana God. Sulia ne Kekedee Abu
be fata 'uri, “Wane lioto ki, God fatainia
ne manatalada nia garo.”✡
20 Ma te Kekedee Abu ka 'uri laugo, “Na
'Aofia saitamana ne manatana wane lioto
ki ne ru 'o'oni ga 'ana.”✡
21 'Urinai, nao ta wane amulu si fata
naunau go sulia mulu leka sulia go te
wane famanata. Ma ru ki tafau ne ru
kamulu ki:
22 Kalu, sa Paul, sa Apolos, ma sa Pita
laugo, God alu kalu wane rao kamulu
ki. Na molagali, ma na maurie fainia na
maee, ma ru ki ne fuli ana kada ne, ma
ana kada ne kai dao mai, God ka kwatea
ru nai ki tafau laugo fua mulu.
23 Ma kamulu ne ru sa Jesus Christ ki.
Ma sa Jesus Christ, nia ne ru God.

4

Wane 'i Korin ki tala'ana kera kai alafafia famanatalae sa Paul

1 Ma fua malu wane ne kalu famanata
ki, mulu ka manata to'omalu dia wane
rao sa Jesus Christ ki. God eresi kalu fua
famanatalae ana na nairue nia ne nao nia
si fatainia 'i nao.
2 God kwatea na raoe ne fua malu, ma
kalu ka sasia na raoe lea ne.
3-4 'Uri ma na raoe nau fai kamulu
nia lea? Na 'Aofia talana ne kai keto
nau. 'Urinai ta te boroi 'ana ne kamulu
naoma ta wane boroi 'ana ka manata
sulia raoe nau nao si talingai go. Nao nau
si saitamana ta ru ne nau ku fulia ka garo,
boroi ma nao si fadaa lau ne nau ku sasia
go raoe lea ki. 'Urinai boroi 'ana na 'Aofia
lalau ne fulangainia.
5 'Urinai, nao mulu si saea na raoe
ta wane nia lea naoma ka ta'a, 'i nao
ana kada ne na 'Aofia kai oli laugo mai
ana. Ana kada nai, nia kai fatainia
na manatalae agwa wane ki fainia na
ru sofungailana ki tafau. Ma kada nai,
God kai tangoa wane ki bobola fainia
abulolada.
6 Wanefuta ki 'ae, ana kada be nau
ku fata sulia sa Apolos fai nau, nau ku
doria mulu kai malingainia na fatae 'uri,
“Mulu kai rosulia te ne na Kekedee Abu
nia saea.” Ma nao mulu si tangoa ta
wane famanata ne lea ka liufia ta wane
ne famanata laugo.
7 Ma nao mulu si fia ne mulu talingai ka
liufia tani wane. God kwate 'o'oni ana ru
ki tafau fua mulu ne mulu too ana. Nia
ne, nao mulu si bobola fua fata naunau,
sulia God taifilia go ne kwatea na ru nai
ki fua mulu.
8 Kamulu manata garo sulia ne mulu
too ana ru ki tafau ne mulu bobo 'urida.
Ma kamulu ka manata garo laugo ana ne
mulu fia ne kamulu too na ana ru lea ki
tafau. Ma mulu ka manata garo laugo
ana ne mulu kwaisae kamulu ne kingi ki,
boroi ma kalu wane lifurongo ki ne nao.
Aia, nau ku doria fua kada ne kai dao na
fua mulu fuana tolae na laona 'initoe fua
kalu kai kingi laugo fai kamulu.
9 Nau ku saea ru nai, sulia nau ku fia
ne God nia alu kalu, wane ni lifurongo
ki, kalu wane marabibi ki, dia wane ne
kera ketoa fuana maee, fua ne wane ki
tafau fainia na 'ainsel ki laugo kera kai
ada maelamalu.
10 Ma wane 'oro ki kera saea kalu
oewanea ga 'amalu sulia na raoe kalu
fuana sa Jesus Christ. Boroi ma mulu saea
kamulu lioto sulia mulu famamana ana
sa Jesus Christ. Ma kera saea laugo fua
kalu ngwatautau. Boroi ma kamulu saea
ne kamulu nikila. Ma kera ka noni'ela
amalu, boroi ma kera ka fuusi baita lalau
amulu.
11 Ma kalu ne, ana kada ne boroi, kalu
fiolo ga 'amalu, ma kalu ka maeliku ga
'amalu, ma maku kalu ki ka ta'a, ma kera
ka namusi kalu, ma nao laugo ta lume
'amalu.
12 Ma na nonimalu ka kulu na sulia na
rao ngasilamalu. Aia, ana kada wane ki
kera fata ta'a amalu, kalu ka gania God
fua ne kai falea kera. Ma ana kada kera
fulia ru ta'a ki amalu, nao kalu si fualida
go.
13 Ma ana kada kera fata fali kalu, kalu
ka olisida ana fatae lea ki. Ma leka ka
dao boroi ana kada ne, wane 'oro ki laona
molagali kera saea ne kalu dia na tafu.
14 Nao nau si kedea ru ne ki fua
fa'ekelamulu, boroi ma nau ku doria nau
famanata kamulu. Sulia mulu dia wele
nau ki ne nau ku kwaimani ada.

✡ **3:19** Job 5:13 ✡ **3:20** Psalm 94:11

15 Sui boroi 'ana wane 'oro ki kera ka
famanata kamulu sulia sa Jesus Christ, te
wane go ne nia dia na maa kamulu. Sulia
nau ku 'ainitalo ana na Farongoe Lea ne
mulu ka famamana ana, ma nau na wane
dia ta maa fua mulu.
16 Sulia nau ku dia na maa kamulu, nau
ku gani kamulu fua mulu kai dia nau ana
na ru ne nau ku sasida ki.
17 Nau ku kwatea kau sa Timoti sia-
mulu, fua mulu kai to sulia na falafala nai.
Nia dia na wele nau ne nau ku kwaimani
ana, ma nia ka rao lea fuana 'Aofia. Sa
Timoti ne kai 'adomi kamulu, fasia mulu
ka manata buro ana falafala 'o'olo ne
bobola fua wane ne kera famamana ana
sa Jesus Christ ki. Nau ku rosulia na
falafala 'o'olo nai, ma nau ku famanata
ana 'i safitana wane famamana ki tafau
ne nau ku leka siada.
18 Aia, ma tani wane amulu, kera ka
saea ne nao nau si leka lau mai fua daolae
to'omulu. Ma kera ka fata naunau 'asiana
sulida talada.
19 Boroi ma, dia na 'Aofia nia doria, nau
kai leka 'ali'ali kau siamulu. Ma ana kada
nau dao kau, nau kai ada to'ona dia wane
ne kera fata naunau ki kera too na ana
nikilalae, ma nao lau fatae 'o'oni ki ga ana
ne kera saea.
20 Kada God gwaungai fafi kulu, ru
talingai nia nao lau fatae ki, boroi ma na
nikilalae nia.
21 Aia, ma te ne mulu doria? Dia nao
mulu si kari abulo fasia abulo ta'alae
kamulu ki, nau kai leka mai siamulu
fua balufilamulu. Boroi ma, dia na
sasi ru lamulu nia lea, na daolaku mai
siamulu kai lea laugo, ma nau kai fatainia
fua mulu na kwaimanie nau fainia na
kwaiofeie nau.

5

*Na abulo ta'alae 'i safitana wane fama-
mana ki 'i Korin*

1 Aia, nau ku rongo ne te wane amulu
ne abulolana nia ta'a 'asiana. Kera saea
na wane nai nia oeea gaa rua nia. Ma
wane ne nao kera si famamana ki boroi,
kera nao si alafafia abulolae 'urinai.
2 Ma 'uta ne mulu ka fata naunau ga
'amulu, sui boroi 'ana ta wane famamana
ne ka sasi 'urinai. Ma nia lea fua mulu kai
kwaimanatai. Ma ka lea laugo dia mulu
nao si alafafia fuana tolae 'i safitamulu.
3-4 Kada nai nau ku to tau boroi fasi
kamulu. Boroi ma nia dia ga 'ana ne nau
ku to fai kamulu, sulia na manatalaku to
fai kamulu. Ma nau ku ketoa na wane ne
sasia ru ta'a 'urinai. Nau ku bobola fuana
ketolana sulia na nikilalae nau fasia na
'Aofia kulu sa Jesus. Ana kada mulu ka
oku, nia dia nau ku to laugo fai kamulu,
ma kalu ka too ana nikilalae fasia na
'Aofia kulu sa Jesus.
5 Ma ana na nikilalae nai, nau ku fata
talingai mulu kai luka na ana wane nai
fuana sa Saetan ne kai falia na non-
ina, fua na mangona kai mauri fasia
na kwaekwaee ne God kai kwatea ana
maedangi na 'Aofia sa Jesus kai oli mai.
6 Nao mulu si bobola fuana ne mulu kai
fata naunau! Sulia kamulu saitamana ne
fatae be fata 'uri, "Te ka isi tu'u be nia
kai dolalia kumu ana beret tafau." Ma
ka dia laugo ta wane ne abulolana ta'a
saitamana ka talaia wane 'oro 'asiana fua
lekalae sulia.
7 Nia ne, mulu lafua wane ta'a ne dia
isi fasi kamulu, fua nao ta ta'alae 'i safita-
mulu. Ma dia mulu rosulia na ru ne, mulu
kai dia na beret falu ne nao ta isi laona.
Ma nau ku saitamana kamulu 'urinai na.
Sulia ne na fafanga kulu kwaimakwali na,
sulia sa Jesus Christ dia na kale sipsip ne
kera afafu na ana fafanga Jiu ne kera saea
ana "Daofa Liulae."
8 Ma sulia ne nia 'urinai, ana kada kulu
fanga ana na fafanga ana "Daofa Liulae,"
nao kulu si 'ania na beret 'ua ne too ana
isi ana abulo ta'alae laona, boroi ma kulu
'ania lalau na beret ne nao ta isi ana
abulo ta'alae laona, sulia na abulolaka
'o'olo tafau, ma na fatalaka ka mamana
laugo.
9 Laona kekedee be nau ku kwatea kau
fua mulu 'i nao,* nau ku saea kau fua
mulu nao mulu si 'ado lau fainia wane ne
maurilada tio ana oeelae.
10 Ma nao nau si fata sulia wane ne nao
kera si famamana ana God ne maurilada
to ana oeelae, naoma na wane ogalulumi,
naoma na wane beli, ma na wane ne kera
fosia nunuiru ki. Suli dia kulu to laona
molagali ne, nia 'afitai fua kulu ka to fasia
wane ta'a 'urinai ki.

* **5:9** Sa Paul kedea kekedee nai fua wane famamana ki 'i Korin, suifatai nia ka fi kedea buko 1 Korin.

11 Boroi ma, na ru be nau ku fata sulia
nia 'uri, nao kulu si 'ado fainia na wane
ne kera saea kera famamana sa Jesus
Christ, ma na maurilada ka to ana oeelae,
ma kera ka ogalulumi, ma kera ka fosia
nunuiru ki, ma kera ka fata ta'a sulia
wane ki, ma kera ka kufia ru bubulo ki,
ma kera ka beli. Nao mulu si fanga fainia
wane 'urinai ki.
12-13 Wane ne nao kera si famamana
ana sa Jesus Christ, nao kulu si bobola
fua ketolada. God lalau ne kai keto kera.
Boroi ma dia ta wane akulu na wane
famamana nia sasia ta ru ta'a 'urinai, kulu
bobola fua ketolana. Sulia na Kekedee
Abu be fata 'uri, "Dia ta wane ta'a amulu
to laona okue kamulu, mulu kai eresia
fasia okue fai kamulu."✡

6

Na kwaingengelae safitana wane famamana ki

1 Kada ta wane amulu nia kwaingenge
fainia ta wane ne famamana laugo, nao si
lea fua nia leka siana wane kwaiketoi ki
ne nao si famamana ana sa Jesus Christ
fuana fa'o'ololana. Boroi ma nia lea fua
nia kai leka lalau siana wane God ki, fua
ne kera kai fa'o'olosia na ru nai.
2 Tala'ana mulu saitamana go ana ne
wane God ki kera kai ketoa wane ki
laona molagali. Ma sulia mulu bobola fua
sasilae 'urinai, mulu saitamana laugo ana
ne mulu kai fa'o'olosia ga 'amulu ka ru ki
ana kada ne.
3 Tala'ana mulu saitamana ga 'amulu
ne kulu kai ketoa 'ainsel ki. Nia ne, ka
tasa 'asiana fua kulu ne kulu bobola fua
fa'o'ololana ka ru ki ana kada ne.
4 Dia ta wane amulu kwaingenge fainia
ta wane laugo ne nia famamana, nao
nia si lea fua lekalae siana wane abu
famamana ki fua fa'o'olosilana ru nai.
5 Kada ta wane amulu nia leka siana ta
wane kwaiketoi 'urinai, nia ta'a 'asiana
ma na ru ni 'ekelae fafia. Nau ku fia
alamia tani wane famamana 'i fere ka-
mulu kera lioto, ma kera ka saitamana ga
'ada ana fa'o'ololana ru ki safitamulu.
6 Boroi ma kamulu, ana kada ta wane
nia kwaingenge fainia ta wane laugo 'i
safitamulu, nia ka leka siana na wane
kwaiketoi ne nao si famamana sa Jesus
Christ fua fa'o'ololana. Ma ru nai nao si
lea!
7 Ma ana kada ne mulu kwaingenge
fai kamulu kwailiu, nia fatainia ne nao
mulu si ro go sulia na kwaidorie sa Jesus
Christ. Na kwaikefusie ne mulu sasia ana
kada ne 'i maana wane abu famamana ki,
nia nao si lea. Nia te lea dia mulu kai
alamatainia wanefuta kamulu ki kera ka
fulia ru ta'a ki amulu, ma kera ka ngalia
ru kamulu ki, ma nao mulu si leka fuana
wane kwaiketoi ki.
8 Boroi ma mulu wane ne famamana ki,
mulu sasi ta'a fua mulu kwailiu, ma mulu
ka beli kamulu kwailiu na.

Mulu kai to fasia oeelae

9 Kamulu saitamana wane ne abulolada
ta'a ki, 'afitai kera ka to laona toae ne
God kai gwaungai fafia. Nao mulu si
famamana ana ta sukee. Wane ne kera
to ana oeelae, ma wane ne kera fosia
na nunuiru ki, ma na wane oee ki, ma
welewane ne kera oee fainia welewane ki,
ma keni ki ne kera oee fainia laugo keni
ki,
10 ma wane beli ki, ma wane ogalulumi
ki, ma wane ne kera ku bubulo ana waeni,
ma wane ne kera fata ta'a ki sulia wane
'e'ete ki, ma wane kwaigae ki, wane nai ki
nao ta wane ada si ru laona toae ne God
kai gwaungai fafia.
11 Ana kada be suina kau, tani wane
amulu ne abulolamulu 'urinai. Boroi ma
ana kada ne, God manatalugea na abulo
ta'alae kamulu ki, ma mulu ka falu na
fasia na abulo ta'alae kamulu ki, ma God
ka kwalo kamulu na fua nia talana. Sulia
na 'Aofia kulu sa Jesus Christ fainia na
Anoeru God kulu keroa kwate kamulu ka
'o'olo na.

Mulu kwatea na noni mulu fua God

12 Ta wane amulu fata 'uri, "Nau ku
saitamana nau sasia ga 'aku ru ki tafau."
Nau ku olisi 'uri ana, "Sui boroi 'ana 'oe
saitamana sasilana ru ki tafau, ru ki tafau
nao si lea fuamu." Nau laugo, nau ku
saitamana nau ku sasia ga 'aku ru ki
tafau. Boroi ma nao nau si alamatainia
ta ru ka gwaungai fafi nau.
13 Ma ta wane amulu lau ka fata 'uri,
"Na fanga ru na fuana guina wane, ma na
guina wane ru na fuana fanga." Nau ku

✡ **5:12-13** Diutronomi 13:5

rokisi 'uri laugo ana, “God kai fasuia na
fanga fainia na guina wane.” Ka 'urinai
laugo, na noni kulu nao lau ru fuana
oeelae, sulia na 'Aofia nia saungainia noni
kulu fua nia talana. Ma na 'Aofia ka ada
sulia laugo noni kulu.
14 God ka taea na 'Aofia sa Jesus fasia
na maee, ma nia kai taea noni kulu laugo
ana nikilalae baita nia.
15 Mulu saitamana kulu wane ne kulu
famamana ki, noni kulu nia ta bali ga
ana nonina sa Jesus Christ. Nia ne, nao
si bobola fua kulu kai sasia ta ru ana ta
bali ana nonina sa Jesus Christ fua 'adolae
fainia ta keni sesele!
16 Tala'ana mulu kai saitamana ne dia
ta wane tio fainia na keni sesele, na
ro nonidaro alua na te noni. Sulia ne
Kekedee Abu be fata madakwa ana ka
'uri, “Ro wane ne ki keroa alua na te noni
ru.”✡
17 Aia, ma na wane ne famamana ana
'Aofia sa Jesus, na maurilana fainia na
maurilana sa Jesus keroa alua go te ru.
18 Mulu kai to fasia na oeelae. Ta'alae
ki tafau ne wane ki fulida nao si falia go
nonida, boroi ma wane ne kera to ana
oeelae ki kera falia nonida talada.
19 Tala'ana mulu ka saitamana go ana
ne noni kulu na kula ni tolae na Anoeru
Abu ne God kwatea fua kulu. 'Urinai, nao
lau kulu tala kulu ne gwaungai fafia noni
kulu, sulia kulu ne ru God ki.
20 Sulia God nia foli kulu ana na mae-
lana Wele nia. Nia ne, ru ki tafau ne mulu
sasia ana noni mulu, mulu kai sasi lea ana
fua fuusi 'inito ana God.

7

Famanatalae sulia na araie

1 Aia, nau ku kedea na kau na lulae nau
sulia ledilae kamulu ki be mulu kekede
ma mulu ka ledia mai. Kamulu ledi 'uri,
“'Uri ma, nia lea fuana wane nao si tio
fainia 'afe nia?”
2 Ma nau ku saea, nia lea fuana wane
ki tafau kera ka too ana 'afe ki, ma ka lea
laugo fuana keni ki tafau kera ka too ana
arai ki, sulia wane 'oro ki kera oee.
3 Ma nia lea fuana arai ka tio fainia na
'afe nia. Ma ka lea laugo fuana 'afe ka
tio fainia na arai nia. Sulia nao nia si lea
fuana ta wane 'adaro ka noni'ela ana ta
ai.
4 Sulia ne na keni nao si baita ana
nonina talana, boroi ma na arai ne nia
baita ana 'afe nia. Ka 'urinai laugo fuana
wane, nia nao si baita fuana nonina 'ana
talana, boroi ma na 'afe nia laugo ne baita
fuana.
5 Nia nao si lea fua keroa ka to 'e'ete fasi
keroa kwailiu. Sui boroi 'ana ka 'urinai,
dia keroa alafafia fuana tolae fasia tio
okue fuana ta kada tu'u fua ne keroa ka
foa ngangata, nia lea ga 'ana. Sui 'ali'ali
laugo keroa ka oli keroa ka tio oku lau,
fasia sa Saetan ka liufi keroa ana ilitoe ki,
sulia nia ngwaluda fua mulu fuana rolae
sulia na kwaidorie ta'a ki.
6 Mulu fafurongo lea: Nau ku ala-
matainia ne keroa kai to fasia tio okue
fai keroa kwailiu sulia ta ka kada kokoru.
Boroi ma nao nau si fata talingai ne
kamulu kai sasi 'urinai.
7 Laona manataku talaku, dia wane
ki tafau ka to dia nau ne nao si too
ana ta 'afe, nia lea. Boroi ma nau ku
saitamana na kwatee ne God kwatea fua
kulu nao si bobola tafau. Sulia na kwatee
nia fuana tani wane nia ngwaluda fuana
tolae taifilida. Ma na kwatee nia fuana
tani wane lau, nia ngwaluda fua kera kai
to oku laona araie.
8 Kada nai nau ku fata fuana 'oru wane
ki ma na gwa 'oru keni ki, nau ku saea nia
lea 'asiana dia mulu kai sasi suli nau ne
nao nau si arai.
9 Boroi ma, dia nia 'afitai fua tani
wane amulu fua mulu ka noni'ela ana
kwaidorie kamulu ki ana noni, nia lea fua
mulu kai 'afe ma mulu kai arai. Sulia nia
lea fua mulu kai arai 'amulu ma mulu kai
'afe 'amulu fasia mulu ka too ana 'afitaie
ana kwaidorie ana noni.
10 Kada nai laugo nau ku fata fua mulu
ai ne mulu arai tafau ma mulu ka 'afe
tafau na ki, nau ku saea na taki ne nao
lau sulia lioku, boroi ma na taki na 'Aofia
lalau. Na 'afe nao si fasia na arai nia.
11 Ma dia ta 'afe ka fasia na arai nia, lea
fua nia ka oli mai fua ne keroa ka to oku
lau. Ma dia nao, nia si bobola fua nia ka
'afe lau. Ma na wane nao si lukasia 'afe
nia.
12 Nau ku fata lau fua mulu wane
famamana ne mulu adea ta ai ne nao si
famamana. Nau ku saea na fatae nau
na talaku ga 'ana, ma nao lau na fatae

✡ **6:16** Jenesis 2:24

talingai na 'Aofia. Dia ta wane famamana
ana sa Jesus Christ, ma nia ka too ana 'afe
ne nao si famamana, ma na keni nao si
lukasia arai nia, na wane nai laugo nao si
lukasia na 'afe nia.
13 Ma ka 'urinai laugo fuana keni ne
famamana. Nao nia si lukasia arai nia
ne nao si famamana dia na arai nia doria
keroa ka to oku.
14 Nao 'oe si fasia sulia ta keni fama-
mana, ma na arai nia nao si famamana,
God kai fafalua laugo na arai nia, sulia na
'afe nia. Ma 'urinai laugo, God ka fafalua
na keni ne nao si famamana sulia na arai
nia ne famamana ana sa Jesus Christ. Dia
ru nai nao si mamana, wele keroa ki dia
wele na wane ne nao si famamana. Boroi
ma kulu saitamana na ne wele keroa ki
wane God ki na.*
15 Dia ta ai amulu too ana ta arai naoma
ta 'afe ne nao si famamana, ma na arai
nai naoma na 'afe nai ka fasia na, mulu
kai alamatainia fua nia ka leka na 'ana.
Sui boroi 'ana God alamatainia na ru nai
, nia dori kamulu ka to ana aroaroe fainia
'afe naoma na arai ne nao si famamana sa
Jesus.
16 Sulia wane ne kera famamana ki,
nao kera si saitamana lea ana ne 'afe nia
naoma arai nia kai famamana, naoma dia
nao ka nao go.
17 Wanefuta nau ki, tolamulu nia 'uta
kada ne mulu famamana ana God, nia
nao si lea ne mulu kai talana. Nia ne na
'Aofia nia doria. Nia na ne famanatalae
nau fuana wane famamana ki ana fere ki
tafau.
18 Sulia nia 'urinai, ta wane ne ka 'ole
'unge sulia na falafala wane Jiu ki, dia nia
ka famamana ana sa Jesus Christ, nao nia
si lafua na maetoto nai ana 'ole 'ungelae.
Ma ka 'urinai laugo, dia na wane ne nia
nao lau Jiu, ma nia ka famamana ana sa
Jesus Christ, nao nia si 'ole 'unge.
19 Dia ta wane ka 'ole 'unge naoma ka
nao, nia si 'initoa go ana. Sulia na ru
'initoa ne, nia ro lalau sulia taki God ki.
20 Kamulu tafau, mulu kai leka sulia
tolae ne mulu to mai ana 'i nao ana kada
God rii 'uri kamulu.
21 Sulia nia 'urinai, dia 'oe ne wane rao
'o'oni ana kada 'oe famamana, nia lea
ga 'ana, 'oe uu ngasi na. Boroi ma, dia
ka ngwaluda fuamu 'oe to sakwadola, 'oe
kwate 'oe talamu fua 'oko to sakwadola.
22 Kada na 'Aofia rii 'uria na wane ne
rao 'o'oni, nia alu nia ka sau ana wane
sakwadola na 'Aofia. Ma ka 'urinai laugo
na wane to sakwadola ne sa Jesus Christ
ka rii 'uria, nia ne wane rao 'o'oni sa Jesus
Christ.
23 Aia, God foli kamulu ana na maelana
sa Jesus Christ. Nia ne, nao mulu si rao
'o'oni fuana wane ki.
24 Wanefuta nau ki, na tolae 'uta ne
mulu to mai ana kada kamulu famamana
God, nao si lea fua mulu ka talana, boroi
ma mulu kai to lea fainia God.
25 Aia, na ledilae kamulu sulia na wane
ne nao si too 'ua ana ta 'afe naoma ta ai
ne nao si too 'ua ana ta arai, nao nau si
too ana ta taki fasia na 'Aofia. Boroi ma,
nau ku kedea na manatalaku ga 'ana, ma
mulu ka fito aku sulia nau na wane ne
'Aofia kwaimanatai aku.
26 Ma na manata nau nia 'uri: Sulia
kulu wane famamana ki kulu dao to'ona
'afitaie baita ana kada ne, nia lea ne dia
mulu kai to ana tolae ne mulu to mai ana
'i nao.
27 Nia ne, dia ta wane too na ana 'afe,
nao nia si fasia na. Ma dia ta wane nao si
too 'ua ana ta 'afe, nao nia si nani 'uria ta
keni fuana adelana.
28 Ma sui boroi 'ana ka 'urinai, dia ta
wane ka arai, nia nao si abulo garo go.
Ma ka 'urinai laugo, dia ta keni ka 'afe,
nia nao si abulo garo go. Aia, sulia te ne
nau ku saea fua mulu nia ka lea dia nao
mulu si arai ma nao mulu si 'afe, sulia nau
ku doria fua nao kamulu si too ana 'afitaie
'oro ana molagali.
29 Aia, wanefuta ki, na fadalana fatae
nau 'uri: Na maurilakulu nao si tau go
laona molagali ne. Nao go ta ru ana dia
'oe arai naoma ka nao.
30 Nao go ta ru ana dia 'oe angi, naoma
'oe ngwaela, naoma 'oe foli, naoma 'oe si
too go ana ru ki.
31 Nia ka 'urinai laugo, na wane ne
manata 'abero sulia ru ana molagali ki,
kera nao si sasi lau dia ne ru nai ki baita
laona maurilada, sulia na molagali ne
karangi ka suina.

* **7:14** Na wane 'i Korin ki kwaisae dia na wane famamana adea na keni nao si famamana, nia fasua arai nia. Ka 'urinai boroi, sa Paul saea laona verse 12 ka dao ana 14, nao nia si mamana.

32 Aia, nau ku doria ne na 'afitaie laona
molagali ne nao si fa'abero kamulu. Na
wane ne nao si arai, nia 'abero go ana
na raoe fuana 'Aofia. Nia doria faeelelana
'Aofia.
33 Boroi ma na wane ne arai, nia man-
ata 'asiana sulia ru ki ana molagali, sulia
nia doria faeelelana 'afe nia.
34 Ma ana kada ki tafau nia manata
sulia ro ru ki, na kwaidorie na 'afe nia
ma na kwaidorie na 'Aofia. Ma ka 'urinai
laugo, na keni ne nao si too ana arai, nia
manata go 'uria na raoe fuana 'Aofia, sulia
nia kwatea na maurilana ma na nonina
fuana God. Boroi ma dia ta keni too ana
arai, nia ka manata ga 'ana sulia na ru ki
laona molagali, sulia nia doria faeelelana
arai nia.
35 Ma nao nau si saea ru nai ki fuana
kwatelana 'afitaie fua mulu. Boroi ma,
nau ku saea ru nai ki, sulia nau ku doria
'adomilamulu, fua mulu kai rao lea, ma
mulu kai kwaimani ana 'Aofia, ma nao lau
ru fua luilamulu.
36 Aia, dia ta wele daraa too ana ta keni
sari ne kera alu fafia fuana, ma dia na
kwaidorie nia ana noni 'e baita 'asiana,
ma nia ka doria adelana na keni sari nai,
nia lea fuana nia ka adea 'ana. Ma dia nia
adea na keni nai, keroa si abulo ta'a go.
37 Boroi ma, dia wele daraa nai ka
noni'ela ana araie, ma dia nia ka saita-
mana dau fafia na kwaidorie nia ana
noni, nia lea fua nia nao si adea ta keni
sari.
38 Nia ne, kai lea ga 'ana dia kamulu arai
ma mulu ka 'afe. Boroi ma nia lea ka tasa
dia nao mulu si arai naoma mulu si 'afe.
39 Aia, ma dia ta keni ka too ana arai,
nao si lea fua nia ka lukasia arai nia.
Boroi ma dia na arai nia ka mae, na
keni nai saitamana ka 'afe lau fua ta
wane ne nia doria, boroi ma wane ne
nia famamana ana sa Jesus Christ dia nia
laugo.
40 Ma sui boroi 'ana ka 'urinai, dia nia
nao si 'afe lau, nia kai eele ka tasa. Nia ne
manataku ga 'ana 'urinai, boroi ma nau
ku fia na Anoeru Abu God na ne fatainia
fuaku.

8

Famanatalae sulia na fanga ne kera afafu ana nunuiru ki

1 Aia, nau ku kedea ku olisia kau na
ledilae kamulu sulia na fanga ne kera
afafu ana nunuiru ki.
Nia mamana, kulu tafau go kulu saita-
mana ru 'oro ki sulia God. Sui boroi
'ana ka 'urinai, nia nao si lea fua kulu ka
naunau sulia saitamarue kulu ki. Boroi
ma, kwaimanie ne kwate ma kulu ka
kwai'adomi akulu kwailiu.
2 Ma sa ti ne ka saea nia saitamaru
'asiana, nia nao si saitamana go ana ta ru.
3 Boroi ma na wane ne kwaimani ana
God, God saitamana.
4 Iu, sulia na fanga ne kera afafu ana
nunuiru ki, kulu saitamana nunuiru ki,
nao kera si mauri mamana. Sulia kulu
saitamana taifilia God go ne mamana.
5 Sui boroi 'ana tani wane kera ka fosia
ru 'oro ki 'i langi ma laona molagali, ma
kera ka saea ru nai ki ne god ki ma na
'aofia ki,
6 kulu saitamana te God go ne to, ma nia
na Maa ne saungainia ru ki tafau, ma kulu
ka mauri fua ne kulu kai rao fuana. Ma
kulu too ana te 'Aofia go sa Jesus Christ
ne 'adomia God fuana saungailana ru ki
tafau, ma nia ka kwatea laugo na maurie
fua kulu.
7 Ma tani wane ne kera famamana, nao
kera si saitamana go ana na nunuiru ne
nao lau ru mamana ki. Ma sulia tau na
mai, kera ada to'ona wane ki kera fosia
nunuiru 'oro ki, kera ka manata ne na
fanga ne kera afafu ana nunuiru ki, nia
fanga na ana nunuiru ki. Ma ngwaluda
fua kera ka kwaimanatai dia kera 'ania na
fanga 'urinai, ma kera ka fia ne kera fulia
ru ta'a ma kera ka bilia 'i maana God.
8 Boroi ma nau ku saea fua mulu, 'afitai
fuana ta fanga ka kwai'adomi akulu fuana
faeelelana God. Sulia dia kulu 'ania ta
fanga, nia ru 'o'oni ga 'ana ana God, ma
dia nao kulu si 'ania, nia nao si 'e'ete go.
9 Sui boroi 'ana ka 'urinai, mulu kai
ada suli kamulu, fasia mulu ka sasia tani
wane famamana kera ka sasia ta ru ne
manatalada talada saea fuada ne kera
garo fua sasilana.
10 Mulu kai madafi kamulu fasia ru ne
ka fuli: Wane famamana ne kera manata
sulia ne nia garo fuana 'anilana fanga ne
kera afafu ana nunuiru ki. Ma kera ada
to'ona mulu 'ania fanga nai laona beu abu
na nunuiru. Kamulu saitamana nia nao

si garo fuana 'anilana fanga 'uri ki. Boroi
ma mulu kai raduda fuana 'anilana fanga
ne kera afafu ana nunuiru, ma kera kai
sasia ru ne mangoda saea fuada nia garo.
11 Ma 'urinai na wanefuta kamulu ne
famamanae nia si nikila 'ua, na mauri-
lana kai ta'a, sulia na abulolamulu ana
saitamaru lamulu. Ma wane nai, sa Jesus
Christ mae na fuana.
12 Kada mulu fulia ru ta'a ana tani wane
famamana ana radulada fuana fulilana
ru ne kera manata sulia nia garo, mulu
fulia ru ta'a laugo ana sa Christ.
13 Nia ne, 'afitai 'asiana nau ku 'ania ta
fanga ne wanefuta nau ada to'ona ma ka
leka garo. Sulia nao nau si doria ne nau
kwatea ta wanefuta 'aku ka sasia ta ru ne
manatana talana saea fuana ne nia garo
fua sasilana.

9

Nikilalae ma raoe Lifurongo ki

1 Aia, nau ne, nau ta wane aluge. Ma
nau ne ta wane lifurongo, ma nau ku ada
to'ona na sa Jesus na 'Aofia kulu. Ma mulu
famamana ana 'Aofia sulia na raoe nau
fuana.
2 Nia ne, mulu ka saitamana nau na ne
ta wane lifurongo, boroi 'ana tani wane
kera saea nao. Mulu saitamana tafau na,
sulia na famamanae kamulu ki ana na
'Aofia ne fatainia nau ta wane lifurongo
mamana.
3 Ana kada tani wane kera balufi nau,
nau ku olisi 'uri ada:
4 Nau ku too ana nikilalae fuana
ngalilana fanga ma na kulae fasia sa
tifaida ne nau ku famanata kera. Sui
boroi 'ana ka 'urinai, nau si ngalia.
5 Ma nau ku too ana nikilalae fuana
sasilae sulia sa Pita fuana tani lifurongo,
ma wanefuta sa Jesus ki, ne kera too ana
'afe famamana ki ne kera leka faida ana
lekalada. Sui boroi 'ana ka 'urinai, nau
nao si too ana ta 'afe.
6 Sa Banabas fai nau, karo too laugo ana
nikilalae dia tani lifurongo fua ngalilana
malefo fua karo si 'abero ana raoe 'e'ete.
Sui boroi 'ana ka 'urinai, karo rao laugo
fuana folilana fanga karo ki.
7 Ma ta wane ni omee boroi, nia nao si
sasia na raoe 'e'ete fuana folilana na fanga
nia. Ma ta wane ne nia fasia mege ru ki,
nia saitamana 'anilana na fueru ana 'ai
ne nia fasida ki. Ka 'urinai laugo fuana
wane ne ada sulia na sipsip nia ki, sulia
nia saitamana ka ngalia laugo tani susu
fua kufilana.
8 Ma nao lau ru nai ki taifilida ne nau
ku fabolotania ana ru ki laona molagali
ne. Sulia taki fasia sa Moses ki saea laugo
ru nai.
9 Sulia laona taki sa Moses ki, nia fata
'uri, “Na buluka ne rao fuana urilana na
mege ru ki, nia saitamana ka 'ania tani ru,
ma nao 'oe si bokota ngiduna.”✡ Ma God
nao si fata ana ru nai sulia buluka ki ga
'ana.
10 Boroi ma nia fata laugo suli kalu
wane famanata ki ana Farongoe Lea. Nia
na ne, wane fasia na mege ru ki ma na
wane ne ka ngeda ru, keroa tafau go ne
keroa kwaimakwali fua ngalilana tani fue
'ai ana kada ana uni 'ai maua.
11 Ka 'urinai laugo fua malu, sulia kalu
fata taloania na Farongoe Lea fua mulu
dia ta wane be fasia na mege ru laona
ano. Nia ne, lea fuana kalu ka ngalia
ru lea ki fasi kamulu fuana maurilamalu
laona molagali ne.
12 Ma dia tani wane ne famanata ka-
mulu kera bobola fuana ngalilana ru nai
ki fasi kamulu, tama kalu bobola ka tasa
fuana ngalilana ru nai ki fasi kamulu.
Sui boroi 'ana karo ka too ana nikilalae
'urinai, nao karo si gani kamulu go 'uria
ta ru, sulia karo nonimabe fuana liulae
laona 'afitaie ki, fua wane 'oro ki kera kai
rongo 'ali'ali ana Farongoe Lea sulia sa
Jesus Christ.
13 Kamulu saitamana wane ne kera rao
laona Beu Abu God, kera ngalia fanga
kera ki fasia laona Beu Abu God, sulia
kera 'ania afafue ki fasia na fulifue nai.
14 Ka 'urinai laugo, na 'Aofia ka saea
wane ne kera farongo ana Farongoe Lea,
kera bobola kera ka ngalia ru ki fuana
maurilada laona molagali fua raoe nai.
15 Sui boroi 'ana nau ku too ana niki-
lalae fuana ngalilana ru nai ki fasia wane
ne nau ku famanatada ki, nao nau si
gania ta ru fasia ta wane. Ma 'i ta'ena, nau
nao si kedea na ru ne fua ne nau ku ngalia
ta ru. Nau ku fata lea aku talaku, sulia
nau si ngalia ta ru fasia wane ne nau ku

✡ **9:9** Diutronomi 25:4

famanatada ki. Ma ka lea dia nau ku mae
ana fioloe suifatai nau ku fi gani kamulu
'uria ta ru, sulia nau nao si doria na fata
lea laku ka alua ga 'ana ta ru 'o'oni 'urinai.
16 Ma nao si ngwaluda fua nau ku
fata naunau sulia na 'ainitalolae ana na
Farongoe Lea, sulia na 'Aofia eresi nau
fuana sasilana. Nia ne, kwaekwaee nia
fuaku kai baita dia nao nau si farongo ana
Farongoe Lea.
17 Dia nau ku 'ainitalo sulia na
kwaidorie nau, nia ngwaluda fua nau ku
ngalia na malefo. Boroi ma nao nau si
makwalia ta malefo, sulia God fito'oku
fuana sasilana na raoe ne nia eresi nau
mai 'uria.
18 Aia, te ne kwaiarae nau fuana raoe
ne? Na kwaiarae nau, nia ne fuana
farongoe ana Farongoe Lea fuana wane
ki, ma nao nau si ngalia ta folifolie fuana
te ne nau ku sasia, sui boroi 'ana ka
bobola fuana ganilae 'uria tani ru fuaku.

19 Ru ne fadaa ana ne nao ta wane si
usungai nau fua rolae suli nia, suli nia
foli nau. Sui boroi 'ana ka 'urinai, nau
ku rao nikila fuana wane ki tafau dia ta
wane rao, fua ne wane 'oro ki kera kai
famamana sa Jesus Christ.
20 Nia ne, ana kada nau ku to fainia
wane Jiu ki, nau ku rosulia falafala Jiu
ki, fua nau ku kwai'adomi ada fuana
famamanae. Ma sui boroi 'ana nao nau
si to farana taki sa Moses ki, nau ku ro
laugo sulia dia kera, fua ne nau 'afida fua
famamanae.
21 Nia 'urinai laugo ana kada nau ku
to fainia wane nao lau Jiu ki, nau ku
rosulia falafala kera ki, ma nao nau si
rosulia falafala Jiu ki, fua ne nau 'afida
fua famamanae. Ma nao nau si saea ne
nau ku aburongo ana taki God ki, sulia
nau ku ro lalau sulia taki sa Jesus Christ
ki.
22 Ma ka 'urinai laugo, ana kada nau
ku to fainia na wane ne famamanae kera
ki nao si nikila 'ua, nau ku to dia kera
laugo, fua ne nau ku 'afida. 'Urinai, ana
falafala 'oro ki, nau ku to dia wane ki
tafau, fua ne nau 'adomia tani wane ada
'uria famamanae ana sa Jesus Christ.
23 Nau ku sasia ru nai ki, fua ne wane
'oro ki kera kai famamana ana Farongoe
Lea, ma nau ngalia ru lea ki ne Farongoe
Lea fata sulia.

Dau fafia maurilamulu

24 Aia, kamulu saitamana dia na laee ,
wane 'oro ki ne kera lae, boroi ma te wane
go ne liufida ma ka ngalia na kwaiarae.
Aia, kamulu wane ne famamana sa Jesus
Christ, mulu kai rao nikila 'uria rolae
sulia na kwaidorie God dia ta wane ne
lae 'ali'ali ka tasa ana laee, fua God kai
kwaiara kamulu.
25 Aia, ma na wane ne doria leka ana
laee, nia kai dau fafia nonina talana, fua
ne nonina kai bobola fua lae 'ali'ali, ma
nia kai ngalia ta kwaiarae ne saitamana
kai funu ga 'ana. Ma wane ne kulu
famamana ki, kulu kai dau fafia noni kulu
talaka fua kulu kai ngalia na kwaiarae ne
toto firi.
26 Nia ne, nau ku dau fafia noniku
talaku dia ta wane ne lae 'ali'ali ma ka
leka 'o'olo 'uria kula ni fasuilana laee. Ma
nau ku dia laugo ta wane ne firu 'ana
kwaikumulie ma na kumue nia ki nao si
tala na.
27 Ma nau ku dau fafia noniku, fasia
nau na wane ne nau ku famanata wane
ki boroi, God nao si kwaiara nau go.

10

Wane famamana ki nao mulu si fosia nunuiru ki

1 Wanefuta nau ki 'ae, mulu ka manata
sulia kobora kulu ki wane Jiu ki. Ana
kada God talaida ana na gwa salo, ma
kera ka leka tofolo ana asi.
2 Nia dia kera siuabu ana gwa salo
fainia na asi fua kera na fafurongo sa
Moses ki.
3 Ma kera tafau go ne kera 'ania fanga
God kwatea fuada,
4 ma kera ka kufia laugo na kafo ne nia
kwatea fuada. Sulia kera kufia na kafo ne
leka mai fasia na fau ne God nia kwatea
fua ka leka faida. Ma na fau nai na ne sa
Jesus Christ, ma nia nao si leka na fasida.
5 Ma sui boroi 'ana God ka kwai'adomi
ada 'urinai, abulolada ta'a, ma God nao
si eele sulia 'orolada abulolada ta'a. Ma
sulia ru nai, kera ka mae laona lofaa
'eke'eke ne kera liu ana.
6 Ma ru nai ki ka fuli 'urinai fuada fua
ne ka kwatea na fabasue fua kulu ana te
ki ne kai dao mai fua kulu dia kulu sasi
sulida 'uria dorilana ru ta'a ki,

7 ma fua fosilana nunuiru ki dia tani
wane ada kera sasia mai 'i nao. Sulia
na Kekedee Abu be saea, “Kera to fua
fangalae, ma kera ka ku baita, fainia
oeelae dia wane baliburi ki.”✡
8 Ma kulu ne, nao kulu si sasia oeelae
ki dia tani wane Israel ki mai 'i nao,
sulia God kwatea kwaekwaee fuada ma
ro akwala ma olu to'oni wane ada kera
ka mae ana te maedangi.
9 Ma nao kulu si ilito'ona na 'Aofia dia
tani wane ada ne sasi sulia abulo ta'alae
kera ki, ma na fa baeko tolo ka 'aleda kera
ka mae.
10 Ma nao kulu si 'uga, sulia tani wane
ada kera sasi laugo 'urinai, ma God ka
kwatea mai na 'ainsel fua saungilada.
11 Ma osingana te ne ru nai ki ka
fuli fuada fua wane ki tafau kera kai
saitamana sasilana ru 'urinai ki, God nao
si eele go sulia. Ma fatae nai ki ka to na
laona Kekedee Abu fua fata fabasue fua
kulu ne kulu to laona maedangi 'isi ki.
12 Aia, ma na wane ne fia ne na fama-
manae nia nikila, nia ka madafia, fasia
nia ka fulia laugo ta ru ta'a.
13 Ana kada mulu dao to'ona ilitoe, nia
nao lau ta ru falu, sulia wane 'e'ete ki
boroi dao laugo to'ona ilitoe 'urinai ki.
Ma God ka kwai'adomi ana wane ne kera
fito'ona ki, sulia nia nao si luka amulu fua
ilitoe ne kai liufia nikilalae kamulu ki. Ma
ana kada mulu dao to'ona ilitoe, God kai
kwatea na nikilalae fua mulu fua ne mulu
kai noni'ela ana abulo ta'alae.
14 Nia ne, kwaimani nau ki 'ae, mulu kai
to fasia na fosilana nunuiru ki.
15 Aia, ma mulu wane lioto ki na. Nia
ne, mulu kai manata lea sulia fatae nau
ki, ma dia mulu alafafia, mulu ka rosulia.
16 Aia, ma sulia na Fanga Abue, ana
kada kulu ku ana titiu, kulu 'ado fainia
ana 'abuna sa Jesus Christ. Ma na beret
ne kulu ngiia, kada kulu 'ania, kulu 'ado
na fainia ana nonina sa Jesus Christ. Ma
kulu tangoa God sulia ru nai ki.
17 Ma te lifu beret go ne sa Jesus. Sui
boroi 'ana kulu ka 'oro, kulu te noni go,
sulia kulu 'ado ga ana te lifu beret nai.
18 Aia, mulu ka manata sulia wane Jiu
ki. Kada tani wane ada ne kera 'ania te
ne kera afafu ana God fafona fulifue, kera
'ado laugo ana fosilana God.
19 Nau ku saea nunuiru ki ma na fanga
kera afafu ana nunuiru nao si 'initoa.
Sulia kulu saitamana ru nai ki ru 'o'oni
ki ga 'ana.
20 Ma nau ku saea, ana kada kera afafu
ana nunuiru, kera fosia anoeru ta'a ki, ma
nao kera si fosia go God. Nia ne, nao nau
si doria mulu kai 'ado fainia anoeru ta'a
ki.
21 Sulia nao mulu si bobola fuana kulae
ana titiu na 'Aofia ana Fanga Abu ma fasia
na titiu anoeru ta'a ki laugo. Ma nao mulu
si bobola fuana 'anilana na Fanga Abu na
'Aofia fainia na fanga anoeru ta'a ki laugo.
22 Dia kulu sasi 'urinai, na 'Aofia kai
guisasu fua kulu. Ma nao kulu si bobola
fua uulae 'usia na kwaekwaee nia.
23 Tani wane kera fata 'uri, “Kulu saita-
mana sasia ga akulu ru ki tafau ne kulu
doria, sulia nia nao si abu go fua kulu.”
Boroi ma nau ku saea, “Ru ki tafau nao
si lea, ma ru ki tafau nao si kwai'adomi
akulu kwailiu.”
24 Nao kulu si manata ga 'akulu sulia
te ki ne lea fua kulu ga 'ana. Boroi ma
kulu kai manata laugo sulia te ne 'adomia
laugo wane 'e'ete ki.
25 Nia lea ga 'ana fua 'anilana te ne
mulu folia 'i maana usie. Ma nao mulu
si manata 'abero sulia na ru nai leka mai
fasia 'i fai.
26 Nao ta fanga ne abu fua kulu ka
'anilana, sulia na Kekedee Abu be saea,
“Na molagali ma ru ki tafau 'i laona, ru
'Aofia ki tafau go.”✡
27 Ma dia ta wane ne nao si famamana
sa Jesus Christ sae 'oe fuana fangalae 'i
lume nia, ma 'oe leka, 'ania te ki ne nia
kwatea fuamu fua 'anilana. Nao 'oe si
manata 'abero 'uria ledilana dia na fanga
ne kera afafu ana nunuiru.
28 Boroi ma dia ta wane saea fuamu,
“Na fanga ne kera afafu ana nunuiru ki,”
'urinai nao 'oe si 'ania fanga nai, fasia na
manatana wane nai ka manata ruarua.
29 Ana manatae wane 'oe nia lea ga
'ana, boroi ma manatana ta wane 'e'ete
ne kamulu nao si falia.
Aia, ta wane ledi 'uri aku, “Dia nao
ta fanga si abu fuaku, 'uta ne nao nau
si bobola fua 'anilana sulia manatana ta
wane 'e'ete?

✡ **10:7** Eksodas 32:6 ✡ **10:26** Psalm 24:1

30 Ma dia nau ku tangoa God fafia fanga
nau, 'uta ne ta wane 'e'ete ka balufi nau
fafia na fanga ne nau ku tangoa God
fuana?”
31 Aia, nau ku olisia nau ku 'uri: Ru
ki tafau ne 'oe sasia, ma dia 'oe fanga,
naoma 'oe ku, 'oe sasia ru nai ki tafau fua
ne wane ki kera kai tangoa God.
32 Mulu kai to ana tolae ne nao si
kwatea ta 'afitaie fua ta wane Jiu, naoma
ta wane ne nao lau Jiu, naoma fua ta wane
famamana ana God.
33 Mulu kai dia nau, sulia nau ku sasi
'uria faeelelana wane ki tafau ana ru ne
nau ku sasida ki. Nao nau si manata
'uria faeelelaku talaku, boroi ma nau ku
manata 'uria faeelelana wane ki tafau,
fua kera kai too ana maurie firi.

11

1 Nia ne, mulu ka to dia nau, dia laugo
ne nau ku to dia sa Jesus Christ.

Falafala 'o'olo sulia folae

2 Nau ku tango kamulu sulia mulu
manata to'oku sulia maedangi ki tafau,
ma mulu ka leka sulia na famanatalae ne
nau ku kwatea fua mulu.
3 Ma nau ku doria mulu kai saitamana
sa Jesus Christ nia gwaungai fafia wane ki
tafau, ma arai ki kera ka gwaungai fafia
'afe kera ki, ma God ka gwaungai fafia sa
Jesus Christ.
4 Dia ta te wane nia 'afua gwauna kada
nia foa naoma ka farongo ana fatalana
God, nia fatu'ua Christ na nai.
5 Boroi ma dia ta keni nao si 'afua
gwauna kada nia foa naoma kada nia
farongo ana fatalana God, nia fatu'ua na
arai nia. Nia bobola ga 'ana fainia 'afe ne
sufi kori ana ifuna gwauna tafau. Na keni
ne ka sasi 'urinai, nia dia ta keni ne kera
sufi koria ifuna fuana fa'ekelana.
6 Kada nia nao si 'afu fafia na gwauna,
nia dia nia sufi kori ana ifuna. Nia ne, lea
fua keni ka alua na ru fua 'afulae fafia na
gwauna, sulia ru ni 'ekelae fuana keni ka
sufia ifuna naoma ka sufi kori ana ifuna.
7 Aia, ma welewane ki ne, nao si 'afu
fafia gwauda, sulia God saungainida dia
nia talana, ma kera ka fatainia na 'initoe
nia. Ma keni ki, kera ka fatainia na 'initoe
welewane ki.
8 Sulia kada God saungainia na wele-
wane eteta, nao lau keni ne fafuta nia. Ma
na keni eteta, God ka saungainia fasia na
nonina na welewane eteta.
9 Ma God nao si saungainia na wele-
wane fuana 'adomilana na keni. Boroi ma
nia saungainia na keni fuana 'adomilana
na welewane.
10 Nia ne, keni ki kera ka too ana ru
fuana 'afulae fafia gwauda fua 'ainsel ki
boroi kera ka saitamana keni ki kera fuusi
baita ana arai kera ki.
11 Boroi ma fua kulu wane ne kulu
famamana na 'Aofia, wane ma keni, kulu
bongi kulu kwailiu. Na keni kai 'adomia
na welewane, ma na welewane kai 'ado-
mia na keni.
12 Sui boroi 'ana na keni eteta ka leka
mai fasia nonina welewane eteta, 'i ta'ena
na keni ne fafuta welewane. Aia, ma ru
ki tafau leka mai fasia God.
13 Mulu kai manata basi sulia te ne lea.
Mulu kai saitamana, nao si lea ne keni ka
foa dia nia nao si 'afua gwauna.
14 Ma wane ki ne, kulu saitamana God
nao si saungainia na welewane fua ne
kera ka too ana ifu gwala dia keni ki. Ma
dia na ifuna welewane ka 'urinai, nia 'eke
'asiana.
15 Boroi ma, dia na keni ka too ana ifu
gwala, adalae to'ona lea 'asiana. Sulia
God kwatea na ifu gwala fua ne ka 'afu
fafia ana gwauna.
16 Aia, dia ta wane ne nao si doria
alafafia na famanatalae nau sulia ru ne,
na olosi nau fuana 'uri: Nao go ta falafala
'e'ete ne kalu famanata ana. Ma sa tifaida
ne kera famamana ana God laona mae
fere ki tafau, kera sasi laugo 'urinai.

Falafala 'o'olo sulia na Fanga Abue

17 Aia, ma sulia na ru nau ku kekede
na fua mulu kada nai, nao nau si tango
kamulu. Sulia kada kamulu oku fua folae,
abulolae kamulu ki ta'a, ma nao mulu
si fanikila go na famamanae kamulu ki,
boroi ma mulu fangwatautau lalau.
18 Na etana ru nau ku balufi kamulu
fafia ne 'uri: Nau ku rongoa ana kada
kamulu oku ki, mulu to 'e'ete 'i safitamulu,
ma mulu ka olisusu fai kamulu kwailiu.
Ma nau ku saitamana lea ana tani ru nau
ku rongoa nia mamana.

19 Mamana 'asiana, na daroe nai fatai
lea ana sa tifaida ne leka mamana sulia
God.
20 Aia, ana kada mulu leka oku mai
fuana Fanga Abue, nao lau na Fanga Abu
mamana ne mulu 'ania.
21 Sulia ta bali amulu fanga baita na
amulu, ma nao mulu si 'ado na fainia
wane 'e'ete ki. Nia ne, ta bali ana wane
kera ka fiolo ga 'ada, ma ta bali amulu ka
ku leleka kera ka gwaulilinge na 'amulu.
22 Nia ne, kai lea fua mulu ka fanga
basi 'i lume kamulu ki, fua ne nao mulu
si fa'ekea wane ne fanga kera ki nao
si 'oro. Sulia kada mulu fanga baita 'i
maana wane siofa ki, mulu fatainia ne
nao mulu si fuusi baita ga ana fikute wane
famamana God. 'Uta, kamulu kwaisae
nau tango kamulu fafia abulolamulu ne
'urinai? Nao!

Na Fanga Abu
(Matiu 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20)

23 Na famanatalae sulia na Fanga Abue
ne nau ku kwatea fua mulu, nau ku ngalia
fasia na 'Aofia be nia 'uri: Ana rodo be
kera 'olomaelana na 'Aofia sa Jesus fuana
malimae nia ki, nia ka ngalia na beret,
24 ma nia ka tangoa God fafia, ma ka
ngiia, ka fata 'uri, "Nia na ne noniku ne
nau ku kwatea fua mulu. Mulu kai 'ania
fuana manatalae to'oku."
25 Ma burina kera fanga ka sui, 'urinai
laugo sa Jesus ka ngalia na titiu, ma nia
ka fata lau 'uri, "Na titiu ne, nia usulia
na alangaie falu ne God saungainia ana
'abuku. Ana kada mulu kai kufia, mulu
kai manata to'oku."✡
26 Nia ne, ana kada ki tafau ne mulu
Fanga Abu ana beret fainia na titiu, mulu
kai 'ainitalo na ana maelana na 'Aofia, ma
mulu ka sasi 'urinai leleka ka dao ana
olilana mai sa Jesus.
27 Nia ne, dia ta wane 'ania na beret, ma
ka kufia na titiu nia 'ana falafala ne ta'a,*
nia abulo ta'a ana nonina na 'Aofia fainia
na 'abuna.
28 Nia ne, sa ti akulu ne doria ka
Fanga Abu, nia ka manata basi sulia na
abulolana talana, sui nia ka fi 'ania na
beret ma ka fi ku ana na titiu nai.
29 Sulia dia nia nao si manata basi sulia
nonina na 'Aofia ana kada nia 'ania beret
ma ka ku ana na titiu, nia ngalia na
kwaekwaee fuana talana ana kada nia
Fanga Abu 'urinai.
30 Nia ne kwatea ma wane 'oro ka matai,
ma kera ka ngwatautau, ma tani wane
kera ka mae na.
31 Ma dia kulu filo kulu tala kulu 'i nao,
God nao si keto kulu.
32 Boroi ma na 'Aofia nia keto kulu ma
ka kwatea na kwaekwaee ki fua kulu ana
kada ne, fua ne nia nao si keto kulu fuana
maee fainia wane ki laona molagali ana
kada kai dao mai.
33 Nia ne, wanefuta nau ki, ana kada
mulu oku mai fuana Fanga Abue, mulu
kai to makwali kamulu tafau.
34 Ma dia ta wane ka fiolo, lea fua nia
ka fanga basi ana 'i lume nia, suifatai nia
ka fi leka ana okue, fasia God ka kwatea
kwaekwaee fua mulu sulia falafala ka-
mulu ki ana kada mulu oku.
Ma, sulia tani ru 'e'ete lau, nau kai
olisida ana kada nau leka mai siamulu.

12

Kwatee ki fasia na Anoeru Abu

1 Aia, wanefuta ki, nau ku kedea na
fatae fua olisilana ledilae kamulu ki sulia
kwatee ki fasia na Anoeru Abu. Nau ku
doria mulu kai saitamana lea ana kwatee
ki ne Anoeru Abu nia kwatea fua kulu.
2 Mulu saitamana, kada kamulu to 'ua
ana falafala 'i naona ne mulu famamana
ana sa Jesus, na nunuiru ne nao si mauri
ki, kera talai garo amulu.
3 Ma nau ku doria mulu kai saitamana
dia na Anoeru God talaia ta wane, nia
'afitai na wane nai ka fata kwaiagi ana sa
Jesus. Ma ka 'urinai laugo, dia na Anoeru
Abu nao si talaia ta wane, nia 'afitai ka
saea sa Jesus ne na 'Aofia.
4 Boroi 'ana na Anoeru Abu ka kwatea
na kwatee 'e'ete kwailiu ki, kwatee nai ki
safali go mai tafau fasia te Anoeru Abu.
5 Sui boroi 'ana na raoe ne na 'Aofia
nia doria kulu kai sasida ki nia ka 'e'ete
kwailiu, te 'Aofia go ne kulu rao fuana.

✡ **11:25** Jeremaea 31:31; Eksodas 24:8 * **11:27** Sa Paul fata sulia falafala ta'a wane 'i Korin ki kera sasia ana wane ki. Wane famamana todaru ki kera falia na wane siofa famamana ki ana Fanga Abue (11:21-22). Nao kera si tolingia fanga kera 'anida ki. Ma kera sasia daroe ki 'i safitana wane God ki.

6 Sui boroi 'ana kulu ka saitamana
sasilana raoe 'e'ete kwailiu ki, te God go
ne kwai'adomi akulu fua sasilana.
7 Ma na Anoeru Abu ka fatainia niki-
lalae nia fua kulu tafau ne kulu kai rao
fua 'adomi lakulu kwailiu.
8 Ma fuana tani wane, na Anoeru Abu
kwatea na kwatee fua fatae ana liotoe.
Ma fuana tani wane na Anoeru Abu
ka kwatea na kwatee fuana fatae ana
saitamarue.
9 Ma fuana tani wane, na Anoeru Abu
ka kwatea na fitoe ne nikila 'asiana. Ma
fuana tani wane, na Anoeru Abu ka kwa-
tea na kwatee fua guralana wane matai
ki.
10 Ma fuana tani wane, na Anoeru Abu
ka kwatea na kwatee fua sasilana ru ni
fanadae ki. Ma fuana tani wane, na
Anoeru Abu ka 'afida fuana fatae ana
fatalana God. Ma fuana tani wane, na
Anoeru Abu ka kwatea na kwatee fua
kera ka ada saitamana ru ki ne safali
mai fasia na Anoeru Abu naoma ka nao.
Ma fuana tani wane, na Anoeru Abu
ka kwatea na kwatee fua fatalae ana
fatae 'e'ete ne nao kera si saitamana ki.
Ma fuana tani wane, na Anoeru Abu ka
kwatea na kwatee fuana fadalana fatae
ne kera saea.
11 Sui boroi 'ana nia ka kwatea kwatee
'e'ete ki fua kulu tafau sulia na kwaidorie
nia, te Anoeru Abu go ne kwatea.

Te noni ru fainia kula 'oro 'e'ete ki

12 Kulu na wane ne kulu famamana sa
Jesus Christ ki, kulu dia te noni ana sa
Jesus Christ ne too ana kula 'oro 'e'ete ki.
Ma sui boroi 'ana nia ka too ana bali 'oro
ki, nia te noni ru ga 'ana.
13 Kulu tafau go, wane Jiu ki, ma wane
ne nao lau Jiu ki, ma wane ne kera rao
'o'oni ki, ma wane ne kera aluge ki, kulu
dia te noni ru go, sulia te Anoeru Abu go
ne siuabu kulu, fua ne kulu kai alua te
noni ru. Ma God ka kwatea te Anoeru Abu
go ne ka to laona maurilakulu tafau.
14 Na noni ru nao si too ana te kula go,
boroi ma nia too ana bali 'oro 'e'ete ki.
15 Ma dia na 'ae ka fata 'uri, “Nau nao
lau ta bali ana noni, sulia nau nao lau na
'aba,” na 'ae nai ta bali ana noni nai.
16 Ma dia na alinga ka fata 'uri, “Nau
nao lau ta kula ana noni, sulia nau nao
lau na maa,” na alinga ne ta bali ana noni
nai.
17 Ma dia na noni ru tafau ne na maa go
'ana, nia nao si bobola fuana rongolana
ta ru. Ma dia na noni ru tafau ne alinga
ga 'ana, nia nao si bobola fuana mokolae
to'ona ru ki.
18 Aia, na noni kulu lea 'asiana, sulia
kada God saungai kulu, nia alua ru nai ki
tafau go ana noni sulia na kwaidorie nia.
19 Ma dia na noni too ana te bali go 'ana,
nia nao lau na noni mamana!
20 Na noni too ana bali 'oro ki, boroi ma
nia te noni go.
21 Ma sulia 'urinai, na maa 'afitai ka fata
'uri fuana 'aba, “'Aba 'ae, nau nao si dori
'oe go!” Ma ka 'urinai laugo na gwau
nao si bobola fuana fatalae 'uri fuana 'ae,
“Nau nao si dori 'oe go!”
22 Tani wane kera manata sae tani kula
ana noni nia ngwatautau. Boroi ma,
'afitai 'asiana kulu ka mauri dia kula nai
ki nao fasi noni kulu.
23 Ma tani kula ana noni ne kulu saea
ne nao si 'initoa go, nia ne kulu kai ada
lea sulida. Ma ta kula ana noni ne adalae
to'ona si lea go, nia ne kulu kai faofida
ana maku.
24 Ma tani kula ana noni ne ada to'oda
ka lea, nao kulu si bobola fuana faofida.
God saungai 'urinai ana noni kulu, fua ne
kulu kai fabaita kula nai ki ana noni kulu
ne wane ki kera kwaisae bali 'o'oni ki ga
'ana.
25 Nia ne, nao go ta daroe laona noni
ru, sulia kula ki tafau go kera ada sulida
kwailiu.
26 Ma dia ta te kula ana noni nia fii, na
bali ki tafau go ne kera fii laugo fainia.
Ka 'urinai laugo, dia ta kula ana noni ru
kera tangoa, na noni ru tafau kera ngalia
na tangolae nai.
27 Aia, kamulu tafau go ne na nonina sa
Jesus Christ, ma te te wanea akulu ne tani
kula ana nonina.
28 Ma laona fikute wane God nia kwatea
raoe 'e'ete kwailiu ki fua kulu. Etana, nia
kwatea na raoe ana lifurongolae fua tani
wane. Ma ruana nia ka kwatea raoe ana
farongoe ana fatalana God. Ma na oluna
nia ka kwatea raoe ana famanatalae.
Sui, nia ka kwatea kwatee fuana sasilana
fanadae ki. Sui, nia ka kwatea kwatee
fuana guralana wane matai ki. Sui, nia
ka kwatea na kwatee fuana kwai'adomie.
Ma nia ka kwatea laugo na kwatee fua

kwaitalaie. Ma nia ka kwatea laugo na
kwatee fuana fatalae ana fatae 'e'ete ne
nao kera si saitamana ki.
29 Aia, kulu tafau go nao lau wane li-
furongo ki, ma nao lau wane fua farongoe
ana fatalana God ki, ma nao lau wane
famanata ki. Ma nao lau wane ki tafau
akulu ne too ana kwatee fua sasilana
fanadae ki,
30 naoma na kwatee fuana guralana
wane matai ki. Naoma nao lau kulu tafau
ne too ana kwatee fuana fatalae ana fatae
'e'ete ki, ma nao lau kulu tafau ne kulu
bobola fuana fadalana fatae ne kera saea
ki.
31 Ma nau ku doria mulu kai kwaidori
ana kwatee 'initoa ki. Nia ne, ana kada
ne, nau kai fatainia na ru ne lea ka liufia
na ru nai ki tafau.

13

Kwaimanie

1 Dia nau ku saitamana fata ana fatae
'e'ete wane ki ma na fatae 'ainsel ki laugo,
boroi ma dia nao nau si kwaimani ana
wane ki, na fatae nau ki kera ru 'o'oni
ga 'ana, ma nia dia ga 'ana na alifie ana
lingeru ne ta wane nia 'uia ta lali salo.
2 Ma dia nau ku saitamana farongo
ana fatalana God, ma nau ku too ana
saitamarue ki tafau, ma nau ku saitamana
ru agwa ki tafau, ma nau ku too ana na
famamanae ne bobola fuana 'idulana fa
uo ki, boroi ma dia nao nau si kwaimani
ana wane ki, nau na ru 'o'oni go.
3 Ma dia nau ku kwatea ru nau ki
tafau fuana wane siofa ki, ma nau ku ala-
matainia wane ki kera ka saungi nau ana
ere, boroi ma dia nao nau si kwaimani
ana wane ki, nau si ngalia go ta kwaiarae.
4 Na wane ne kwaimani ana wane ki,
nia mabetau ma ka sasi lea fuada. Ma na
wane ne kwaimani ana wane ki, nia nao
si kwaifi ma si fata tango nia talana ma
ka fata naunau.
5 Ma na abulolana nao si ta'a, ma na
wane 'urinai nao si manata go sulia ru
ne nia doria ki, ma nia si guisasu 'ali'ali.
Boroi ma nia saitamana ka manataluge
ana sa ti ne kera sasia ru ta'a fuana.
6 Ma na wane ne kwaimani ana wane
ki, nia nao si eele fainia na ta'alae, boroi
ma nia eele fainia na mamanalae.
7 Ma na wane ne kwaimani 'urinai, nia
mabetau, ma nia saitamana ka uu ngasi
ana kada 'afitaie ki tafau. Ma ana kada
ki tafau, nia ka famamana ma ka manata
ngado ana God.
8 Ma na kwaimanie 'urinai nia toto firi.
Boroi ma na kwatee ana farongolae ana
fatalana God, nia kai sui. Ma na kwatee
ana fatae 'e'ete ki, nia kai sui laugo. Ma na
kwatee ana saitamarue, nia kai sui laugo.
9 Sulia saitamarue ki ma fatae fasia God
ki, ana kada ne nao nia si kali'afu 'ua.
10 Boroi ma ana kada ne na ru kali'afu
kai dao mai, ma na ru ne nao si kali'afu
ki kera kai sui.
11 Ana kada nau ku tu'u mai, na fa-
talaku dia ga 'ana na wele tu'u, ma na
manataku ka dia laugo na wele tu'u, ma
na saitamarue nau, nia dia ga 'ana na
wele tu'u. Boroi ma ana kada nau ku
baita na, nau ku fasia na abulolana wele
tu'u ki.
12 Ka 'urinai laugo fua kulu, ana kada
ne saitamarue kulu ki nia si kali'afu, nia
dia ta wane ne ada to'ona na nunuiru
rorodoa laona tae iroiro nao si saolia.
Boroi ma, ana kada kulu kai ada to'ona na
'Aofia talana, kulu kai saitamana lea ana
ru ki tafau, dia laugo God ne saitamana
lea akulu tafau.
13 Ana kada ne olu ru ki ne to tari: na
famamanae, na manata ngadolae, ma na
kwaimanie. Ma na kwaimanie na ne tasa
ka liufia ru nai ki tafau.

14

Na kwatee fasia na Anoeru Abu ne lea ka tasa

1 Mulu kai sasi ngangata 'uria
kwaimanie fuana wane ki. Ma nia ka
lea laugo fuana sasilae 'uria kwatee ki
fasia na Anoeru Abu, tasa na ne 'uria na
kwatee fuana farongoe ana fatalana God.
2 Ma dia ta wane ka fata ana fatae 'e'ete
ne nia nao si saitamana, God lalau 'ana
ne nia fata fuana, nia nao si fata fuana
ta wane, sulia kera si saitamana te ne nia
saea. Na Anoeru Abu kwatea nia ka fata
sulia ru agwa ki.
3 Boroi ma dia ta wane ka farongo
ana fatalana God, nia fata fuana wane
ki fua ka 'afida, ma fuana radulada, ma
gwaleda.
4 Na wane ne fata ana fatae 'e'ete ki ne
nia ulafusia, taifilia na maurilana talana
go ne nia 'adomia. Boroi ma na wane

ne farongo ana fatalana God, nia 'adomia
wane ki tafau laona fikute wane.
5 Sui boroi 'ana nau ku dori kamulu
tafau go mulu kai fata ana fatae 'e'ete ki
ne nao mulu si saitamana, nau ku doria
ka tasa fua ne kamulu kai saitamana
farongoe ana fatalana God. Sulia na wane
ne farongo ana fatalana God, nia 'initoa
ka liufia na wane ne fata ana fatae 'e'ete ki
ne nia ulafusia. Ma dia ta wane to fuana
fadalana na fatae ne nao nia si saitamana
, nia lea laugo, sulia keroa kai 'adomia na
wane famamana ki tafau.
6 Wanefuta nau ki 'ae, ana kada nau ku
leka mai siamulu, dia nau ku fata 'aku ana
fatae ne nao kulu si saitamana, nao nau
si kwai'adomi go amulu. Boroi ma dia
nau ku farongo ana ta ru ne God fatainia
fuaku naoma nau ku famanata kamulu,
tama nau 'adomi kamulu ka baita.
7 Aia, na fatailana ne 'uria na tala 'au ni
ufilana. Dia ta wane ne nao si saitamana
ufilana, wane ki nao kera si saitamana na
lingeru te ne nia ufia.
8 Ka 'urinai laugo, dia ta wane ni omee
ka ufia na fa bungu fuana ganilana mai
wane ki fuana firue, ma na lingena fa
bungu nai nao si madakwa, nao kera si
leka go mai.
9 Ka 'urinai laugo ani kamulu, sulia dia
mulu fata ana fatae ne nao ta wane si
saitamana, na fatae kamulu ki si fulia go
ta ru.
10 Fatae 'oro 'asiana ki to laona molagali
ne, ma fatae nai ki tafau go kera too ana
fadaalada.
11 Boroi ma, dia ta wane ka fata fai nau,
ma nao nau si saitamana na fatae nia
ki, nia 'afitai 'asiana karo ka saitamaro
kwailiu.
12 Sulia ne mulu doria 'asiana mulu kai
too ana kwatee fasia na Anoeru Abu ki,
lea fuana mulu kai sasi 'uria na kwatee
ne saitamana ka fanikila na famamanae
wane ki.
13 Kada ta wane ka fata ania fatae 'e'ete
ki ne nia ulafusia, nia kai fosia God fua
nia ka kwatea na kwatee fuana fadalana
te ne nia saea.
14 Sulia dia nau ku foa ana fatae 'e'ete
ki ne nau ku ulafusia, na mangoku ne foa,
boroi ma na manataku nao si foa go.
15 Nia ne, nau kai foa ana mangoku, ma
nau kai foa laugo ana manataku. Ma nau
kai ngu ana mangoku, ma nau kai ngu
laugo ana manataku.
16 Ana kada mulu oku fuana folae,
dia kamulu tangoa God ana mangomulu
go, ta wane nao si saitamana na fatae
kamulu, ma 'afitai nia ka saea “Iu, nia
'urinai” 'uria fatailana nia alafafia te ki
ne mulu saea.
17 Ma sui boroi 'ana na folae kamulu
'uria tangolana God ka lea, nao mulu si
'adomia go ta wane.
18 Nau ku tangoa God suli nau ku
fata ana fatae 'e'ete ki ne nau nao si
saitamana, ma nau ku sasi 'urinai ana
kada 'oro ka liufi kamulu tafau.
19 Ma sui boroi 'ana ka 'urinai, ana
kada nau ku to oku fainia wane ki fuana
folae, nau ku doria nau ku saea go lima
mae fatae ki ne madakwa ma kera ka
saitamana, fasia saelana te akwala ma
to'oni mae fatae ki ana fatae ne nao kera
si saitamana.
20 Aia, wanefuta nau ki 'ae, mulu kai
to dia ta kale wele ne nia ulafusia fuli
rue ta'a. Boroi ma, nao si lea fuana
manatalamulu ka dia na manatana kale
wele ki. Nia lea fuana manatalamulu ka
dia wane baita ki.
21 Sulia na 'Aofia be saea laona Kekedee
Abu ka 'uri,
“Nau kai kwatea kau tani wane 'e'ete
siana wane nau ki fua ne kera kai
fata fuada ana fatae 'e'ete ki.
Ma sui boroi 'ana nau ku sasi 'urinai,
wane nau ki, nao si doria go ron-
golaku.”✡
22 Nia ne, kulu saitamana na ana, God
kwatea na kwatee ana fatae 'e'ete ki ne sa
tifaida ne nao kera si famamana, kera ka
saitamana God ne talaia na wane ne fata.
Ma kwatee ana farongoe ana fatalana
God, God kwatea fua ka radua wane ne
kera famamana tafau na ki.
23 Nia ne, ana kada wane famamana ki
kera oku fuana folae, ma kera ka fata ana
fatae 'e'ete ki ne nao kera si saitamana,
ma dia tani wane abu famamana kera
ru mai 'i seki, ma nao kera si saitamana
fatae kamulu ki, kera kai kwaisae mulu
oewanea.
24 Boroi ma dia wane ki tafau ne kera
farongo ana fatalana God, ma ta wane
abu famamana ka ru mai, nia kai saita-
mana nia too ana ta'alae ki. Ma sulia na

✡ **14:21** Aesaea 28:11

te ne nia rongoa, nia ka saitamana laugo
ne God kai ketoa,
25 ma nia kai fatainia na manatalae
agwa nia ki, ma ka abulo fasia ru nai ki,
ma nia ka boruru 'uria fosilana God, ma
ka fata 'uri, “Mamana 'asiana, God to fai
kamulu.”

Na folae lea

26 Wanefuta nau ki 'ae, ana kada ne
mulu oku mai fuana folae, mulu kai sasi
'uri: Te wane ka ngu tangoa God, ma ta
wane lau kai famanata, ma ta wane kai
farongo ana ru ne God fatainia fuana, ma
ta wane kai fata ana fatae ne nao nia si
saitamana, ma ta wane laugo kai fadaa
na fatae nai. Aia, ru kera sasia ki tafau go
ne ru fuana 'adomilana wane famamana
ki tafau.
27 Ma dia tani wane kera fata ana fatae
'e'ete ki ne nao kera si saitamana, 'urinai
bobola fuana ro wane go naoma ta olu
wane ne kera kai fata. Ma kera ka fata
ana kada 'e'ete ki. Ma ta wane kai fadaa
na fatae nai ki.
28 Ma dia nao ta wane si saitamana
fadalana fatae nai ki, 'urinai nao ta wane
si fata ana fatae 'e'ete ne nao kera si
saitamana. Wane ne kera saitamana fatae
'urinai ki, kera kai aroaro ga 'ada, ma kera
kai fata ga ada laona manatada fainia
God.
29 Ka 'urinai laugo, wane ne kera
farongo ana fatalana God ki, nia bobola
fuana ro wane naoma ta olu wane go ne
kera kai fata. Ma wane ki tafau kera ka
fafurongo lea sulia.
30 Boroi ma dia ta wane fata ana fata-
lana God, ma ta wane lau ne to 'i senai,
ma God ka fatainia ta ru fuana, nia lea
fua ta wane ne ka eta fata ka nofo 'ana,
suifatai ka kwatea wane be ka fata.
31 'Urinai ne wane ki tafau ne kera
farongo ana fatalana God kera kai kwatea
kadamanga fuada tafau fua fatalae. Mulu
kai sasi 'urinai fua mulu kai famanata
kamulu kwailiu fainia radulamulu.
32 Ma ta wane ne farongo ana fatalana
God, nia ka dau fafia fatae nia.
33 Sulia God nia doria kulu kai sasi saore
ana ru ki, ma kulu ka to ana aroaroe.
Na falafala ana folae fuana wane ki
tafau ne kera famamana ana fere ki tafau
34 nia 'uri: Ana kada mulu oku fuana
folae, nao mulu si ala'ania keni ki kera
fata, boroi ma kera to aroaro 'ada. Nia
dia na taki kalu wane Jiu ki saea ne keni
ki kera ka rosulia na fatalana arai kera ki.
35 Dia ta keni doria ledilana ta ru, nia
ledia arai nia ana kada keroa to 'i lume
keroa, sulia ru ni 'ekelae fua keni ka fata
ana kada wane ki kera oku fuana folae.
36 'Uri ma kamulu wane Korin ki ka-
mulu kwaisae kamulu talingai 'asiana?
Na fatalana God nao si safali mai fasi
kamulu. Ma nao lau taifili kamulu go ne
God kwatea na fatalana fua mulu.
37 Ma dia ta wane amulu ka fia nia
too ana na kwatee fasia na Anoeru Abu,
naoma nia ta wane fuana farongoe ana
fatalana God, lea fuana nia ka saitamana
nau ku kedea na fatae talingai na 'Aofia.
38 Ma dia na wane 'urinai nao si rosulia
ru ne ki, 'urinai nao mulu si fafurongoa
na te ne nia saea.
39 Nia ne, wanefuta nau ki 'ae, lea fua
mulu kai sasi 'uria farongoe ana fatalana
God. Ma nao kamulu si luia wane ne kera
doria fatae ana fatalae 'e'ete ne nao kera
si saitamana.
40 Ma nia lea fuana folae kamulu ka
saore fainia na aroaroe.

15

Na tataelana sa Jesus Christ fasia na maee

1 Aia, wanefuta nau ki 'ae, ana kada ne,
nau ku doria mulu kai manata to'ona na
Farongoe Lea be nau ku 'ainitalo ana fua
mulu ma mulu kai uu ngasi ana.
2 Dia na famamanae kamulu ngasi ana
Farongoe Lea ne nau ku 'ainitalo ana
fua mulu, mulu kai too ana maurie firi.
Boroi ma dia kamulu nao si dau ngasi ana
Farongoe Lea nai, 'urinai na famamanae
kamulu ru 'o'oni ga 'ana.
3 Nau ku famanata na ana fua mulu, na
ru baita ka tasa 'asiana ne kera famanata
nau ana ki ne 'uri:
Sa Jesus Christ nia mae na fuana lafu-
tailana abulo ta'alae kulu ki, dia be
na Kekedee Abu be saea.
4 Ma kera faitolia nia, ma God ka tae nia
'uria maurie ana oluna maedangi,
dia na Kekedee Abu be saea.
5 Ma nia ka fatai fuana sa Pita, ma
sui fuana akwala ma ro wane li-
furongo ki.
6 Sui ana te kada lau, nia ka fatai fuana
lima talanga ka tarenga ana fa-
furongo nia ki.

Ma 'orolada kera ka mauri ga 'ada 'ua laona molagali ne, boroi 'ana ta bali ada kera mae na.
7 Sui, nia ka fatai fuana sa Jemes, ma 'i buri'ana nia ka fatai lau fuana wane ni lifurongo ki tafau.

8 Ma 'i buri, nia ka fatai laugo fuaku ne nau ku dia ta wele ne nia futa ana kada garo.
9 Sulia nau nao lau ta wane talingai 'asiana ana wane lifurongo ki, ma nao nau si bobola fua saelaku ana na lifurongo, sulia nau ku famalagaigaia na wane famamana God ki.
10 Ma sui boroi 'ana nau ku sasi 'urinai, nau na ne ta wane lifurongo, sulia God ne fili nau sulia na kwaiofeie nia. Ma na kwaiofeie nia nao si to 'o'oni, sulia nau ku rao ngasi ka liufia na lifurongo 'e'ete ki. Aia, nao lau nau talaku ne nau ku rao, sulia God kwaiofei aku, ma ka 'adomi nau fua ne nau ku rao fuana.
11 Ma kalu wane lifurongo ki tafau, kalu ka 'ainitalo ana te Farongoe Lea go. Ma nia ne na ru ne mulu famamana na ana.

Famanatalae sulia na tataelakulu fasia maee

12 Aia, kalu ka famanata kamulu ana ne God taea na sa Jesus Christ fasia na maee. Ma 'uta ne tani wane amulu ka saea God nao si taea lau wane ne mae na ki?
13 Dia nia 'afitai God ka taea wane ne kera mae ki, 'urinai sa Jesus Christ laugo nao si tatae na.
14 Ma dia sa Jesus Christ nao si tatae na fasia na maee, na famanatalae kalu nia ru 'o'oni go, ma na famamanae kamulu ru 'o'oni laugo.
15 Ma nao lau na ru nai ga 'ana, sulia dia sa Jesus Christ nao si tatae , na fatae kalu sulia God nia suke ga 'ana, suli kalu farongo ana ne God taea sa Jesus Christ fasia na maee. Boroi ma dia God nao si taea wane ne kera mae ki, nia nao si taea laugo sa Jesus Christ.
16 Sulia dia nao nia si ngwaluda fuana wane mae ki kera tatae lau, tama sa Jesus Christ nao si tatae laugo fasia na maee.
17 Ma dia God nao si taea sa Jesus Christ, tama famamanae kamulu ru 'o'oni, ma mulu kai ngalia na kwaekwaee sulia abulo ta'alae kamulu ki.
18 Ma ka 'urinai laugo, na wane ne kera famamana ana sa Jesus Christ ma kera ka mae na, kera nao si too ana maurie firi.
19 Ma dia ru lea ki ana sa Jesus Christ to akulu ana kada kulu to go laona molagali ne ma nao lau 'i langi, kulu bobola fua kera ka kwaimanatai fua kulu ka liufia wane laona molagali ki.

20 Boroi ma kulu saitamana lea ana God taea mamana na sa Jesus Christ fasia na maee. Nia ne, kulu ka saitamana laugo ana ne God kai tae kulu ne famamana kada kulu mae.
21 Wane ki tafau kera mae, sulia na te wane sa Adam. Ma ka 'urinai laugo, God kai tae kulu sulia te wane.
22 Wane ki tafau kera mae, sulia kulu ana kwalafa sa Adam ne na wane eteta. Ma ka 'urinai laugo, God kai tae kulu tafau 'uria maurie, sulia kulu 'ado fainia sa Jesus Christ.
23 God taea sa Christ 'i nao. Ma kulu wane sa Christ ki, God kai tae kulu ana kada sa Jesus Christ kai oli mai.
24 Ma burina, maedangi 'isi kai dao mai. Sa Jesus Christ kai fafunuia malimae nia ki ne kera 'initoa, ma kera ka too ana nikilalae, ma nia kai kwatea na 'initoe nia fua Maa nia God.
25 Sulia sa Jesus Christ kai 'initoa leleka ka dao ana kada God kai liufia malimae sa Jesus Christ ki tafau, ma ka aluda fua kera ka kwairoi ana sa Jesus Christ.
26 Ma na malimae 'isi ne God kai fafunuia na ne maee.
27 Sulia na Kekedee Abu be saea, “God ka alua ru ki tafau farana nikilalae nia.” Boroi ma kulu saitamana God nao si alu nia talana 'i farana nikilalae sa Jesus Christ, sulia God alua ru ki tafau 'i farana nikilalae sa Jesus Christ.
28 Ma 'i buri'ana ru ki tafau to na 'i farana 'initoe sa Christ na Wele God, nia talana laugo kai alu nia talana farana God ne alua ru ki tafau 'i farana sa Christ. Ma ana kada nai, God kai 'initoa fafia ru ki tafau.

29 Aia, tani wane kera siuabu wane ne kera mae ki. Kera siuabuda 'urinai, sulia kera saitamana lea ana God kai taea wane ne kera mae ki. Dia God nao si bobola fua taelana wane ne kera mae ki, 'uta ne kera ka siuabu 'urinai?

30 Aia, ma kalu lifurongo ki laugo, sui
boroi 'ana ru 'oro ki ka sasi fua saungil-
amalu, kalu 'ainitalo ana sa Christ. Dia
nao kalu si saitamana God kai tae kulu,
'afitai kalu ka nonimabe fua sasilana na
raoe nai.
31 Wanefuta nau ki 'ae, nia mamana
'asiana, ana maedangi ki tafau go, ru
ki sasi fuana saungilaku. Nia mamana
'asiana laugo, nau ku eele sulia fama-
manae kamulu ki ana sa Jesus Christ na
'Aofia kulu.
32 Nau ku dao to'ona 'afitaie baita
'asiana seki 'i Efesus, sulia malimae nau
ki kera dia kui kwasi ki, ma kera ka doria
saungilaku. Dia nau si fito'ona God ne
taea wane ki fasia na maee, nao nau si
nonimabe go fuana daolae to'ona 'afitaie
'urinai. Ma dia God nao si taea wane ki
fasia na maee, lea fua kulu kai rosulia na
fatae be 'uri,

"Kulu kai fanga baita, ma kulu kai ku
baita na 'akulu, sulia nao si tau
kulu kai mae."

33 Aia, nao mulu si famamana ru suke
ki 'urinai. Dia mulu leka oku fainia wane
ta'a ki, mulu kai dia kera laugo.
34 Mulu kai manata 'o'olo, ma mulu kai
abulo fasia abulo ta'alae kamulu ki. Sulia
nau ku saitamana tani wane amulu nao
kera si saitamana 'ua God, Ma nia bobola
na fua mulu ka 'eke sulia ru nai.

Noni kulu kai falu ana kada God kai tae kulu

35 Aia, alamia ta wane ledi ka 'uri, "'Uri
ma God ka tae 'uta ana wane mae? Ma na
noni ru 'uta ne kera kai too ana?"
36 Aia, na olisilae nau 'uri: Na ledilae
ne oewanea 'asiana. Manata sulia na
mege ru ne 'oe fasia. 'Oe ano fafia, ma
burina na mege ru ka masubu mai. Ma
na faitolilae ana noni ru ne 'urinai laugo.
37 Ma na ru ne 'oe fasia ne nia na
mege ru 'ana. Alamia megena ta witi
naoma ta ru 'e'ete lalau 'ana, boroi ma
kulu saitamana lea ana ne nia si alua 'ua
ta noni 'ai mamana.
38 Boroi ma kada nia bulao, God ka fi
kwatea mege ru nai ka too ana noni ru
nia doria. Ma God ka doria fua 'ai 'e'ete
ki ka mango mai fasi mege ru 'e'ete ki.
39 Ma ka 'urinai laugo ana noni ki ne
God saungainida, sulia kera nao si bobola
tafau. Wane ki, ma ru mauri 'a'ala ki,
nonida 'e'ete kwailiu tafau go.
40 Ma God ka saungainia ru 'oro ki laona
molagali ne ma na mamanga laugo. Ma
ru nai ki, adalae to'oda ka lea laugo go.
Ma ru nia saungainida ana mamanga,
kera too ana kwangalae 'e'ete fasia ru ki
laona molagali ne.
41 Sulia na sato too laugo ana kwangalae
nia talana, ma na madame ka too laugo
ana ta kwangalae. Ma bubulu ki ka too
ana kwangalae kera ka 'e'ete laugo 'ana.
42 Ma ka 'urinai laugo ana kada God kai
taea wane ne kera mae ki. Ana kada ta
wane ka mae, kera faitoli ana nonina, ma
nia kai fura. Ma ana kada God kai taea,
na noni ru falu nia kai toto firi.
43 Ma ana kada kera faitolia ta noni ru
laona ano, nia nao si ada lea ma nao si
nikila. Boroi ma ana kada God kai taea,
nia kai tatala fua ne noni ru ne kai ada
lea ma kai nikila.
44 Ma noni kulu ne kera alua laona ano,
nia na noni ru ana molagali ne. Ma kada
God kai tae kulu, kulu kai too ana noni ru
falu ki ne bobola fuana tolae 'i langi. Sulia
dia kulu ka too ana noni ru ne bobola fua
tolae laona molagali, kulu kai too laugo
ana noni ru ne bobola fua tolae 'i langi.
45 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri,
"God eta saungainia na wane mauri ne
satana sa Adam." Aia, ma sa Jesus Christ
ne kulu saea ana "Adam 'isi," nia na ne
Anoeru ne kwatea na maurie falu.
46 Na noni ru falu nao si eta leka
mai, sulia kulu mauri 'ua laona molagali
suifatai kulu ka fi mauri 'i langi.
47 'Urinai, na etana Adam, God saun-
gainia ana na ano laona molagali. Ma na
ruana Adam, ka leka mai fasia 'i langi.
48 Ma wane ne kera to laona molagali ki,
kera too ana noni ne dia sa Adam be God
saungainia ana ano laona molagali. Ma
wane ne kera to 'i langi ki, kera too ana
noni ne dia sa Jesus Christ ne nia leka mai
fasia 'i langi.
49 Ana kada ne, na noni kulu dia na
nonina sa Adam be God saungainia ana
ano. Boroi ma, noni falu kulu ki kai dia
na nonina sa Jesus Christ ne nia leka mai
fasia 'i langi.
50 Aia, wanefuta nau ki 'ae, noni kulu ne
too ana fasio fainia 'abu laona molagali

ne, ma nia nao si bobola fua rulae laona
'Initoe God. Ma na noni kulu ne saita-
mana maee, nia 'afitai ka too ana maurie
firi.
51 Aia, mulu kai fafurongo basi fuana
fatae nau, sulia nau ku farongo ana ru
agwa. Tani wane ne kera famamana, nao
kera si mae. Boroi ma God kai tala na
noni kulu tafau.
52 Ma ru ne kai fuli 'ali'ali go, dia ma'afu
kwalekwale ana maana wane. Ana kada
God kai ufia na fa bungu ka angi ana
maedangi 'isi fuana molagali ne, sui nia fi
taea wane famamana ne kera mae tafau
na, ma nao kera si mae lau. Ma tani wane
akulu ne nao si mae 'ua, God kai rokisi
kulu fua ne kulu kai too ana noni ru falu
ki.
53 Ma noni kulu ne saitamana maee,
God kai talana fua ne kai mauri firi.
54 Ana kada God talana noni kulu 'uri-
nai ma nao kulu si mae lau. Ma nia ka
famamana na Kekedee Abu be saea,
"God liufia na maee, ma na maee ka funu
na!✡
55 Na maee nao si liufia na.
Ma ka 'afitai na fuana maee ka kwatea na
nonifie."✡
56 Ta'alae go ne nia kwatea nikilalae
fuana maee fua falilana wane ki. Ma
ana taki sa Moses go ne kwatea nikilalae
fuana ta'alae nai.
57 Aia, kulu tangoa God, sulia na 'Aofia
kulu sa Jesus Christ ne famauri kulu fasia
maee.
58 Nia ne, wanefuta lea nau ki 'ae, mulu
kai fangasia famamanae kamulu ki. Ma
mulu kai uu ngasi ana na raoe kamulu ki
fuana 'Aofia, sulia mulu saitamana raoe
kamulu ki fuana 'Aofia nao si 'o'oni.

16

Na malefo fuana 'adomilana wane 'i Jiudea ki

1 Aia, nau ku olisia kekedee kamulu
ki sulia na malefo be mulu okua fuana
'adomilana wane famamana ki be kera to
'i Jiudea. Nau ku doria mulu kai sasia
na te ne nau ku saea laugo fuana wane
famamana ki laona lofaa 'i Galesia.
2 Ana Sande ki tafau, nia lea fuana te
te wane amulu ka sasi akau ana te ne
nia kai kwatea, ka bobola fainia te ne nia
saitamana ka ngalia ana raoe nia, ma nia
ka konia leleka nau ku dao. Dia mulu sasi
'urinai, ana kada nau ku dao mai siamulu,
nao mulu si okua lau tani malefo, sulia
mulu sasi akau tafau na.
3 Sui, ana kada nau ku dao kau, mulu
kai filia tani wane ka ngalia kwatee
kamulu 'uria 'i Jerusalem. Ma nau kai
kekede fuana wane fanaonao ki ana
fikute wane famamana ki 'i Jerusalem
sulia wane be ki mulu filida kera ka ngalia
kwatee kamulu ki. Sui, kera kai ngalia
kekedee nau fainia kwatee kamulu ma ka
leka.
4 Ma dia mulu dori nau leka laugo faida
'uria 'i Jerusalem, tama kulu kai leka oku
'akulu.

Lekalae sa Paul

5 Nau kai leka siamulu 'i Korin 'i
buri'ana kada nau ku liu ana lofaa 'i
Masedonia, sulia nau ku manata sulia nau
kai leka basi 'uria 'i Masedonia.
6 Ma ana kada nau ku to na senai fai
kamulu, nau kai to fai kamulu sulia tani
madame, ma nau ku to fai kamulu 'oto
leleka ka dao ana kada ne uni gwarie ka
sui. Ma ana kada nau ku liu daofa liu, nia
lea 'asiana fua mulu kai kwai'adomi aku
ana lekalae nau 'uria 'i fai ne nau kai leka
'uria.
7 Nao nau si doria go 'aku daolae
to'omulu sulia kada tu'u go. Nau ku doria
nau ku to ka tau fai kamulu, dia na 'Aofia
alamatainia.
8 Nau ku manata nau kai to 'i seki 'i
Efesus leleka ka dao ana maedangi kera
saea ana Pentekos, suifatai nau ku fi leka.
9 Sulia kada nai na nia kada lea 'i seki,
fua nau saitamana sasia raoe 'oro lea
'asiana ki, sui boroi 'ana wane 'oro ki
laugo ne malimaee aku.
10 Dia sa Timoti dao kau siamulu, mulu
kai sasi lea fuana, sulia nia ne wane rao
na 'Aofia dia laugo nau.
11 Nao mulu si manata tu'u 'ana sa
Timoti. Ma ana kada nia ka daofa liu ana
lekalae nia, mulu kai 'adomia, ma mulu
kai fatainia na kwaimanie kamulu fuana,
fua ne nia ka bobola fuana olilae mai 'i
seki siaku. Sulia nau ku kwaimakwali ana
sa Timoti fainia tani wane laugo ne kera
famamana.
12 Aia, sa Apolos na wanefuta kulu, nau
ku saea firi nia ka dao to'omulu fainia tani
wanefuta akulu ne kera dao kau siamulu.

✡ **15:54** Aesaea 25:8 ✡ **15:55** Hosea 13:14

Boroi ma nia manata sae nia nao si lea fua
lekalae kau siamulu ana kada ne. Ana ta
kada lau, dia nia ngwaluda fuana, nia ka
fi leka kau siamulu.

Fatae 'isi ki

13 Aia, mulu adaada, ma mulu ka uu
ngasi ana famamanae kamulu ki. Ma
mulu ka nonira'a, ma mulu ka uu ngasi.
14 Ma ana ru ki tafau ne mulu sasida,
mulu ka fatainia kwaimanie kamulu ki.
15 Aia, mulu saitamana na wane eteta
ne famamana 'i safitamulu 'i Gris, nia
ne sa Stefanas fainia tooa nia. Kera
rao nikila tafau fuana 'adomilana wane
God ki. Wanefuta nau ki, nau ku amasi
kamulu,
16 fua ne mulu ka rosulia fatalana wane
dia sa Stefanas, ma na tooa nia fainia tani
wane lau ne kera rao faida.
17 Nau ku eele 'asiana sulia daolana sa
Stefanas, ma sa Fotunatus, ma sa Akaikus,
sulia kera to fai nau tafau, sui boroi 'ana
mulu nao si bobola fua tolae fai nau.
18 Kera faeelea nau dia laugo kera
faeelea kamulu. Mulu kai fatainia fuusi
baitalae kamulu ki fuana wane 'urinai ki.
19 Aia, wane famamana ki laona lofaa
'i Esia, kera kwatea kau fata lealae kera
ki fua mulu. Ma sa Akuila ma ni Prisila
fainia sa tifaida ne kera oku laona lume
kera fuana folae, kera tafau go ne kera
kwatea laugo kau fata lealae kera ki fua
mulu.
20 Ma wane ne kera famamana ki tafau
ne kera to 'i seki, kera laugo ne kera
kwatea fata lealae kera ki fua mulu.
Aia, ma kamulu tafau go mulu ka
fatainia kwaimanie kamulu ki fua mulu
kwailiu, ana kada mulu kai ada to'ona
kamulu ki.
21 Aia, fata lealae nau fua mulu ne, nau
sa Paul talaku, nau ku kedea kau ana
'abaku.
22 Ma dia ta wane nao si kwaimani
ana 'Aofia, nau ku doria God ka kwatea
kwaekwaee fuana.
Ma nau ku doria 'asiana fua na 'Aofia
sa Jesus kai oli na mai.
23 Nau ku doria na 'Aofia kulu sa Jesus
kai kwatea kwaiofeie nia fua mulu.
24 Ma nau laugo, nau ku kwaimani
amulu sulia sa Jesus Christ.

Na Ruana Kekedee Sa Paul Fua Wane Famamana Ki 'I Korin

Tani wane famanata susuke kera saea ne sa Paul sukea wane 'i Korin ki, sulia sa Paul saea nia kai leka siada, boroi ma nia nao si dao. Nia ka kekede na fuada, ma nao nia nao si leka na. Ma wane famanata susuke kera saea ne sa Paul nao si mamana go. Ma kera ka saea ne nia nao lau lifurongo mamana sa Jesus Christ. Wane famanata susuke nai 'i Korin, kera nao lau wane eta famamana 'i Korin. Sa Paul saeda ana, "wane 'e'ete ki." Ma fasia 11:22, kulu saitamana ne kera wane Jiu ki. Wane famanata susuke nai, kera liu musi kula fuana famanatalae. Ma wane ki folida fua famanatalae kera.

Wane famanata susuke nai, kera sasia ru ki tafau fuana falilana mamanalae sa Paul 'i Korin, fua ne kera talada wane ki kera kai alafafida ne kera fanaonao fuana wane 'i Korin, ma kera ka ngali malefo 'oro 'uria famanatalae kera.

Laona kekedee ne, sa Paul ka olisia sukee 'oro nai ki. Ma na kekedee ne nia fata 'asiana sulia sa Paul talana, ma sulia na nonifie nia ana nonina, ma manata 'aberolae nia fuana wane God ki. Nia fatainia ne nia rao nonimabe fuana God ana maurilana tafau.

Ru talingai ki laona buko ne:

Raoe sa Paul fuana wane famamana ki 'i Korin *1:1–7:16*

Na kwatee fuana 'adomilana wane ki 'i Jerusalem *8:1–9:15*

Sa Paul na wane ni lifurongo mamana *10:1–13:13*

1 Nau sa Paul, ta wane lifurongo ana
sa Jesus Christ sulia na kwaidorie God.
Nau fainia sa Timoti na wanefuta kulu,
karo kekede kau fua mulu wane God ki
ne mulu to laona mae fere baita 'i Korin,
ma fuana wane God ki tafau laugo ne kera
to laona lofaa 'i Gris.
2 Nau ku foa fua ne God na Maa kulu
ma na 'Aofia sa Jesus Christ ka kwaiofei
amulu ma ka kwatea na aroaroe fua
mulu.

Sa Paul tangoa God

3 Kulu tangoa God na Maa sa Jesus
Christ na 'Aofia kulu. God ne na Maa
ana kwaimanataie fua kulu, ma nia na ne
lalina kwaigwalelae ki tafau.
4 God 'adomi kulu, kada kulu too ana
'afitaie ki, fua ne kulu kai 'adomia laugo
tani wane ne kera dao to'ona 'afitaie ki.
Kulu bobola fuana 'adomilana wane ki,
sulia na kwai'adomie ne God kwatea fua
kulu.
5 Kulu dao to'ona nonifie 'oro ki, ka dia
be sa Jesus Christ nonifi. Boroi ma God
kwai'adomi akulu ka baita laugo, ka dia
be nia kwai'adomi ana sa Jesus Christ.
6 Kalu nonifi fua ne ka 'adomi kamulu
ma ka famauri kamulu. Ana kada kalu
nonifi, God 'adomi kalu, ma kalu ka
'adomi kamulu laugo, ma kalu ka fanikila
kamulu. 'Urinai mulu kai bobola fuana
mabetaue ana kada mulu liu ana nonifie
dia laugo ne kalu liu ana.
7 Ma kalu saitamana ru ne: Ana kada
mulu liu ana nonifie dia laugo ne kalu liu
ana, God kai 'adomi kamulu, dia laugo nia
'adomi kalu.

Sa Paul dao to'ona 'afitaie baita laona lofaa 'i Esia
(Acts 19:23-41)

8 Wanefuta ki 'ae, kalu doria mulu kai
saitamana ne 'afitaie baita ne kalu dao
to'ona kada kalu to laona lofaa 'i Esia. Ana
kada nai, kalu fia ne kalu kai mae, sulia
na 'afitaie nai baita ka tasa.
9 Kalu kwaisae ne maurilamalu laona
molagali karangi ka suina. Ma kalu
saitamana ru nai ki fuli fua malu, fua nao
kalu si fito'ona kalu talamalu, boroi ma
kalu ka fito'ona God lalau ne saitamana
taelana wane ne mae ki.
10 God ka 'adomi kalu fua ne kalu nao
si mae ana 'afitaie nai ki. Ma nia kai
kwai'adomi amalu laugo fua ne malimae
kalu ki nao si bobola fuana saungilamalu.
Kalu ka fito'ona nia kai kwai'adomi amalu
'urinai,
11 ana kada mulu 'adomi kalu ana folae
kamulu ki. Nia ne, God kai kwai'adomi
amalu sulia ne wane ki kera foa 'urinai
fua malu ana kada 'oro ki. Nia ne,
wane 'oro ki kera ka tangoa God sulia na
kwai'adomie nia fua malu.

*Sa Paul nao si talai garo ana wane 'i Korin ki**

12 Wanefuta ki 'ae, kalu manata tango
sulia kalu saitamana lea ana abulolamalu
fuana wane ki tafau nia lea ma ka ma-
mana, ma ka tasa fua mulu. Na abulolae
kalu ka 'urinai nao lau sulia na liotoe ana
wane ki, boroi ma sulia na kwai'adomie
God fua malu.
13-14 Kekedee nau ki fua mulu, kera
ngwaluda fua malingailana. Boroi ma
nao mulu si saitamana lea amalu ana
kada ne. Ma nau ku doria mulu kai sai
lea amalu, fua ana maedangi na 'Aofia sa
Jesus ka oli mai, mulu kai eele fai kalu,
dia laugo ne kalu eele fai kamulu.
15 Ma sulia nau ku saitamana lea
ana ne kulu kai eele fuana adalae
to'okulu kwailiu, nau ku naia 'uria daolae
to'omulu ana ruana kada, fua nau ku
kwai'adomi amulu.
16 'I nao nau ku kwaisae ana kada nau
leka 'uria 'i Masedonia, nau kai liu kau
siamulu. Ma ana kada nau ku oli mai,
nau kai liu laugo siamulu, fua ne mulu kai
kwai'adomi aku ana lekalaku 'uria lofaa 'i
Jiudea.
17 Sui boroi 'ana nau ku naia daolae
ro ru fua mulu 'urinai, nau nao si dao
na to'omulu. Mulu nao si kwaisae ne
manatalaku tatala kwailiu ana kada 'oro
ki sulia nau nao si dao siamulu. Nau nao
si dia wane ana molagali ne kera fata 'uri,
"Iu, nau kai sasi 'uri," ma burina kera ka
fata lalau 'uri, "Nau nao si sasi go 'uri."
18 Na fatalaku mamana dia laugo na
fatalana God ne mamana
19 sulia manatalaku dia laugo manatana
sa Jesus Christ na Wele God ne kalu sa
Silas fainia sa Timoti kalu 'ainitalo ana
fua mulu. Ma manatana sa Jesus nao si
tatala kwailiu ana kada 'oro ki. Boroi ma
nia na ne wane ne saea, "Iu, nau kai sasi
'uri," ma nia ka sasi 'urinai.
20 God famamana fata alangaie nia ki
tafau ana sa Jesus Christ. Ma kulu alafafia
ne sa Christ famamana na fata alangaie
God. 'Urinai kulu ka tangoa God.
21 Ma God kwatea ma kalu fai kamulu
laugo, kulu ka 'ado fainia sa Jesus Christ.
Ma God laugo ne fili kulu,
22 ma ka alua na maetoto akulu fuana
wane nia ki ana Anoeru Abu. Nia kwatea
na Anoeru Abu fua kulu 'uria tolae laona
mangokulu, fua ne kulu ka saitamana
laugo God kai kwatea ru lea 'oro ki fua
kulu.
23 Aia, God saitamana fatae nau ki
mamana 'asiana. Nao nau si leka kau 'i
nao siamulu 'i Korin sulia nao nau si doria
balufilamulu fuana ru be mulu sasida ki.
24 Nao kalu si doria ne kalu kai gwaun-
gai fafi kamulu ana sumailamulu ana te
ki ne mulu famamana ana. Sulia kalu
saitamana na famamanae kamulu ana sa
Jesus nia nikila na. Boroi ma kalu doria
kalu kai kwai'adomi amulu, fua mulu kai
eele.

2

1 Kada be sui nau ku dao siamulu,
nau ku balufi kamulu, ma nau ku fak-
waimanatai kamulu. Sulia te be nao nau
si leka go kau siamulu, sulia nao nau si
doria fakwaimanatai kamulu lau.
2 Tala'ana mulu kai faeele nau. Ma
dia nau ku fakwaimanatai kamulu, tama
sa ti mone ne ka faeele nau? Nao go
ta wane, sulia nau ku kwatea mulu ka
kwaimanatai.
3 Sulia ru ne, nao nau si leka kau
siamulu, boroi ma nau ku kekede* kau
fua mulu fuana fa'o'ololana tani wane
amulu. Ma kada nau kai dao kau siamulu,
mulu si fakwaimanatai nau ana ru be.
Mulu wane ne nau ku doria mulu kai
faeele nau. Sulia nau ku saitamana dia
nau ku eele, tama mulu tafau mulu kai
eele laugo.
4 Kada be nau ku kekede kau fua mulu,
nau ku kwaimanatai 'asiana, ma kafo
'i maaku ki ka igwa sulia nau ku angi.

* **1:11** Tani malimae ana sa Paul, kera saea sa Paul sukea wane 'i Korin ki sulia sa Paul saea nia kai leka siada ma nia nao si dao. Nia ka kekede na fuada ru fulina nia kai leka. Ma kera ka 'uri, "Wane ne sa Paul fatalana nao si mamana go." Ma kera ka saea ne nia nao lau lifurongo mamana sa Jesus Christ. * **2:3** Te ne sa Paul ka saea 'i seki ma ana 7:5-16 kwatea ma kulu saitamana tani wane famamana kera fulia ru ta'a 'asiana ki. Alamia sa Paul fata sulia ta wane famamana nia fata falia sa Paul maana fikute wane tafau. Nia fata 'uri, "Sa Paul nia nao lau lifurongo mamana sulia fatalana nao si mamana." 'Urinai be lekalae be (2:1) ka fanonifi 'asiana. Ma kulu ka ada to'ona ana 2:5-10 na wane nai fata fali 'asiana sa Paul talana. Sa Paul nia ka kwatea sa Titus fainia ta kekedee, ma ka saea wane famamana ki kera kai balufia na wane nai. Ana 2:5-11 kulu ada to'ona ne kera balufia wane nai.

Nao nau si kekede kau fua mulu fua ne
mulu kai kwaimanatai, boroi ma nau ku
kekede kau fua mulu kai saitamana na
kwaimanie baita nau fua mulu tafau.

Manatalugea na wane abulo ta'a

5 Aia, ma fuana wane ne abulo ta'a
ma ka safalia liodilae ne safitakulu. Nia
fakwaimanatai nau, boroi ma nia ka fak-
waimanatai kamulu ka tasa. Na liodilae
be nia suina, sulia
6 'oro lamulu mulu kwatea kwaekwaee
fuana wane be, ma ka bobola na.
7 Ma ana kada ne, lea fua mulu kai
manataluge na ana, ma mulu kai fata
kwairadui fuana, fasi nia ka kwaimanatai
'asiana, ma ka oli faburi.
8 Nia ne, nau ku gani kamulu fua
ne mulu kai fatainia fuana ne mulu
kwaimani mamana ana.
9 Sulia te be nau ku kekede kau 'i nao
sulia nau ku doria nau ili to'omulu, fua
nau ku dao to'ona dia mulu kai rosulia
fatae talingai nau ki tafau.
10 Ma kada kamulu manataluge ana
wane be, nau boroi manataluge laugo
ana. Ma nau ku manatalugea ka suina
wane be fulia ru ta'a aku. Sa Christ
saitamana ne nau ku manatalugea, fua
nau ku 'adomi kamulu ana to okue lea.
11 Ma nau ku doria nau manatalugea,
fasi sa Saetan ka liufi kulu. Sulia kulu
saitamana nia doria ka sasia 'afitaie ki
akulu.

Sa Paul manata 'abero sulia wane 'i Korin ki

12 Aia, ana kada nau ku dao 'i Troas✡
'uria 'ainitalolae ana Farongoe Lea sulia
sa Jesus Christ, nau ku dao to'ona na
'Aofia nia kwatea ka ngwaluda fua malu
fua kalu ka rao 'i senai.
13 Sui boroi 'ana ka 'urinai, nau ku
manata 'abero baita 'asiana fua mulu, suli
nao nau si dao to'ona wanefuta kulu sa
Titus, wane be ngali fatae suli kamulu.
Nia ne kwatea ma nau ku fata alualu
fuana wane 'i Troas ki, ma nau ku leka
na 'aku 'uria 'i Masedonia fuana daolae
to'ona sa Titus.

Na raoe sa Paul

14 Aia, nau ku tangoa God sulia nia
kwatea kulu ka 'ado fainia sa Christ. Ana
kada ki tafau, sa Christ talai kulu laona
kwailiufie nia 'i naona wane ki tafau. Ma
God ka kwate kulu ka fata talo ana na
farongoe sulia sa Jesus Christ ana fere ki
tafau. Ma na farongoe nai, nia dia ta ru
moko lea ne leka 'uria kula ki tafau.
15-16 Kada kulu farongo 'urinai sulia sa
Jesus Christ, kulu faeele God. Ma kulu
kwatea na 'ai moko lea ana na Farongoe
Lea ka talofia fere ki tafau. Ma wane ne
kera ka too ana maurie firi, na Farongoe
Lea dia na ru moko lea ne ngalia mai na
maurie firi fuada. Boroi ma wane ne kera
ngalia kwaekwaee fasia God, na Farongoe
Lea dia na ru moko ta'a ne saungida kera
ka mae.
Aia, nao ta wane si bobola fuana 'aini-
talolae ana Farongoe ne dia God nao si
'adomia.
17 Ma nao kalu si dia wane 'oro ne
kera farongo ana na fatalana God fua ne
kera kai toda ana malefo. Boroi ma kalu
'ainitalo ana na Farongoe Lea sulia God
nia eresi kalu. Kalu ka saea ru mamana ki
ana nikila sa Jesus Christ. God saitamana
ru ki tafau ne kalu sasida.

3

Na alangaie falu ana Anoeru Abu

1 Kada kalu ka fata sulia raoe kalu
'urinai, nao mulu si fia ne kalu ka naunau.
Kalu nao si bobo 'uria tani wane 'e'ete ne
kera kai kekede suli kalu fua ne kamulu
ka saitama malu kera kai sai amalu ne
kalu wane rao God ki. Tani wane 'e'ete
kera sasi 'urinai, boroi ma kalu nao.
2 Kamulu na ne dia na kekedee nai,
sulia na famamanae kamulu fatainia ne
kalu lifurongo mamana ki. Kalu fainia
wane ki tafau kalu saitamana ru nai.
3 Ma na famamanae kamulu ne dia na
kekedee ne fatainia kalu lifurongo ki, ma
sa Jesus Christ ne kedea ru nai, ma ka
kwatea fua malu. Ma nia nao si kedea ana
kafo fuana kekedee, boroi ma nia kedea
lalau ana Anoeru mauri God. Ma nia nao
si kekede 'i fafona ta fau dia taki ki ne
God kwatea fuana sa Moses, boroi ma nia
kekede laona maurilamulu.
4 Kalu famamana 'asiana ru ne ki
kera mamana, sulia kalu fito'ona God ne
'adomi kalu sulia sa Christ.
5 Nao kalu si saea ne kalu bobola fuana
raoe nai sulia saitamarue kalu ki. Boroi
ma God ne kwatea kalu ka bobola fua
raolae fuana.

✡ **2:12** Acts 20:1

6 God ne kwai'adomi amalu, fua ne
kalu ka bobola 'uria famanatalae sulia na
alangaie falu nia. Ma na alangaie falu nai,
nao lau ru ana taki sa Moses kedea ki,
boroi ma nia na ru ana Anoeru Abu. Sulia
taki ki kwatea maee, boroi ma na Anoeru
Abu kwatea maurie firi.
7 Ma 'i nao mai, ana kada God kedea taki
ki fafona reba fau ki, na madakwalana
God nia ngwasinasina kalia sa Moses. Ma
na maana sa Moses ka ngwasinasina sulia
na madakwalana God, ma ka rara fafia
maana wane Jiu ki, ma nia 'afitai kera
ka ada 'uria na maana sa Moses, sui
boroi 'ana na ngwasinasinalana maana sa
Moses ka koso na fasi ngwasinasinae. Aia
dia na taki ne kwatea maee ka dao ana
'initoe 'urinai,
8 tama na 'initoe ana raolana Anoeru
Abu nia baita ka tasa.
9 Ma dia na alangaie ana taki ki ne
kwatea kwaiketoie nia 'initoa, tama na
alangaie falu ne kwatea kulu ka 'o'olo 'i
maana God, nia 'initoa ka tasa.
10 Ma ana kada ne, na 'initoe ana
alangaie ana taki ki nia dia ta ru 'o'oni go,
sulia na alangaie falu ne 'initoa ka tasa.
11 Na 'initoe na alangaie ana taki ki, nia
koso na. Boroi ma 'initoe na alangaie falu
ne toto firi.
12 Ma sulia kulu saitamana lea ana na
alangaie falu, nia ne kwatea ma nao kalu
si mau 'uria 'ainitalolae fua mulu.
13 Nao kalu si dia sa Moses be alua 'aba
maku fafia na maana, fua wane Jiu ki nao
kera si ada to'ona na ngwasinasinae be 'i
maana nia koso na fasia ngwasinasinae.
14 Ma 'i nao mai, manatada wane Jiu
ki kera ngasi. Ma ana kada ne laugo,
kada kera idumia na Kekedee Abu, na
manatada wane Jiu ki dia kera sufafia
ana 'aba maku be sa Moses alua fafia
maana, sulia 'afitai kera ka saitamana
na ru mamana. Sa ti ada ne famamana
ana sa Jesus Christ, God ka lafua na ru
ne sufafia na manatana, fua ne nia ka
saitamana ru mamana.
15 Ma 'i ta'ena boroi, kada kera idumia
taki sa Moses ki, nao kera si saitamana go.
16 Boroi ma sa ti ne abulo 'uria na 'Aofia,
na 'Aofia ka lafua na ru ne sufafia na
manatana.
17 Ma na 'Aofia nai nia na Anoeru Abu.
Ma dia ta wane ka too na ana na Anoeru
Abu 'i laona maurilana, nia to sakwadola
na.
18 Ma 'urinai na maa kulu nao ta ru
si susia na, kera fatainia na raralana
ngwasinasinae na 'Aofia. Ma na Anoeru
'Aofia rokisi kulu leleka kulu ka dia na
'Aofia 'inito kulu.

4

1 Sulia na kwaimanataie God fua malu,
nia ka eresi kalu 'uria sasilana na raoe nai
ana 'ainitalolae. Nia ne, nao kalu si sui
fasia 'ainitalolae.
2 Ma nao kalu si fulia abulolae agwa ta'a
ki fainia ru ni fa'ekelae ki. Ma nao kalu
si suke, ma nao kalu si talana na fatalana
God. God saitamana ne kalu farongo ana
ru mamana ki fua ne wane ki tafau kera
ka famamana ana raoe kalu.
3 Dia na Farongoe Lea ne kalu 'ainitalo
ana nia 'afitai fuana malingailana, tama
nia 'afitai go fuana wane ne nao si ngalia
na maurie firi.
4 Nao kera si famamana, sulia sa Saetan
sufafia manatalada. Sa Saetan gwaungai
fafia ru ta'a ana molagali ne. Nia lui
kera fua ne nao kera si ada to'ona na
madakwalae ne leka mai fasia na Faron-
goe Lea sulia na 'initoe sa Jesus Christ ne
na nununa God.
5 Nao kalu si 'ainitalo amalu talamalu.
Boroi ma kalu 'ainitalo ana sa Jesus Christ
ne 'Aofia. Ma kalu ka saea kalu wane
rao sa Jesus ne nia eresi kalu fuana
'adomilamulu.
6 Ana kada God saungainia ru ki tafau,
nia fata 'uri, “Alua madakwalae ka rara
laona maerodo.”✡ Ma nia ka famadak-
wala laugo na manatalakulu, fua ne kulu
ka saitamana God 'initoa ne sa Jesus
Christ fatainia.
7 Na madakwalae ma na nikilalae ne
rara laona nonimalu ne ngwatautau, nia
dia ta ru lea 'asiana ne God alua 'i laona
ta bi ru ngwatautau. 'Urinai, wane ki
tafau kera ka ada to'ona ne kalu too ana
nikilalae baita fasia God, nao lau ru kalu
talamalu.
8 Ana kada 'oro kalu dao to'ona 'afitaie
ki, ka 'urinai boroi 'ana, kalu si sui fasia
na raoe kalu. Ma ana tani kada, kalu nao
si saitamana te ne kai fuli fua malu, ka
'urinai boroi 'ana, kalu fito 'ua ana God.

✡ **4:6** Jenesis 1:3

9 Ma sui boroi 'ana kalu ka too ana
malimae 'oro ki, God nao si luka amalu.
Ma sui boroi 'ana malimae kalu kera 'ui
amalu 'i ano, ma kalu tatae lau.
10-11 Iu, nia dia ne malimae kalu ki
saungilamalu ana maedangi ki tafau, su-
lia kalu 'ainitalo sulia sa Jesus. Nonimalu
dia nia na ana maelana, fua ne wane ki
kera ka ada to'ona maurie nia amalu.
12 Nia ne, kera ka doria saungilamalu,
sulia na raoe kalu. Ma kamulu ne, mulu
ngalia na maurie firi, sulia na raoe kalu.
13 Na Kekedee Abu be fata 'uri, "Nau ku
famamana ana God, ma nia ne kwatea ma
nau ku fata suli nia."✡ Ma famamanae
kalu nia 'urinai laugo, sulia kalu fata sulia
God sulia kalu famamana nia.
14 Kalu saitamana God ne taea na 'Aofia
sa Jesus 'uria maurie. Ma ka dia laugo
ne God taea sa Jesus, nia kai tae kalu
'uria maurie, ma ka ngali kalu laugo fai
kamulu 'uria tolae fainia.
15 Kalu liu 'i laona 'afitaie 'oro 'urinai ki,
fua kai 'adomi kamulu. Ma ana kada ne
wane 'oro ki kera saitamana na kwaiofeie
God fuana famaurie, ma wane 'oro ki kera
ka tango nia.
16 Sulia nia 'urinai, nao kalu si mango
fasi 'ainitalolae. Boroi ma ana maedangi
ki tafau, nonimalu kai ngwaro fuana
ngwatautaue, ma ana maedangi ki tafau
laugo God ka fanikila na mangomalu.
17 Ma na 'afitaie ne kalu liu ana kada
nai ki, nia kai sui. Ma sulia kalu liu ana
ru nai ki, God kai kwatea na 'initoe baita
ne toto firi fua malu. Ma na 'initoe ne kalu
kai ngalia, nia baita ka liufia 'afitaie ki ne
kalu too ana kada ne.
18 Nao kalu si manata sulia ru ki ne
kalu saitamana ada to'oda, boroi ma kalu
manata sulia ru ki ne kalu si bobola fuana
adalae to'oda ana kada ne. Sulia ru ne
kalu ada to'oda ki nao si to tau, boroi ma
ru ne kalu si ada to'oda ki ne toto si sui.

5

1 Kulu saitamana ana kada ne noni kulu
ka mae, boroi ma God kai kwatea noni
falu ki fua kulu fua tolae 'i langi. Sulia ana
kada ne, na noni kulu dia lume ki laona
molagali, ne kera kai ogea laugo. Boroi
ma kulu kai to laona noni ru ki ne God
ka saungainia 'i langi. Ma na noni ru falu
kulu dia lume ne toto firi.
2 Ana kada ne, kulu ka doria 'asiana
lekalae fasia molagali ne, fua ne God kai
kwatea na noni falu fua kulu ne to 'i langi.
3 Sulia kada kulu kai to ana noni ru
falu suina, anoa kulu nao si dia wane ne
dadara.
4 Aia, ma ana kada kulu to laona mo-
lagali ne ana noni kulu ne kai mae, kulu
angi sulia 'afitaie ki dao to'okulu. Ma kulu
si doria go lekalae fasia noni ru nai, boroi
ma kulu doria tolae ana noni ru falu 'i
langi, fua na noni kulu ne saitamana mae,
God kai talana ana noni ne abu fura ki ma
ka toto firi.
5 Aia, God ka sasi akau na akulu fua
ne nia kai fuli 'urinai. Ma nia ka kwatea
laugo na Anoeru Abu ka fatainia ne God
kai sasi mamana 'urinai fua kulu.
6 Nia ne kulu nao si mau ana ta ru. Ma
kulu ka saitamana kada kulu to 'ua ana
noni kulu 'i laona molagali, nao kulu si to
'ua fainia na 'Aofia 'i langi.
7 Maurilakulu nia maurie ana fama-
manae, ma nia nao lau maurie ana ru ne
kulu saitamana adalae to'ona ki.
8 Ma kulu si mau ana maee. Sulia kulu
doria 'asiana lekalae kau fasia noni ru ne
ki laona molagali, fua kulu kai to ana fere
mamana kulu 'i langi fainia na 'Aofia.
9 Aia, sui boroi 'ana kulu ka to 'ua laona
molagali ne naoma kulu ka to 'i langi, na
kwaidorie kulu ne baita ka tasa na fua
kulu kai faeelea na 'Aofia.
10 Ma kulu tafau go, kulu kai uu 'i nao
ana sa Jesus Christ, fua ne nia kai ketoa
raoe kulu ki. Ma nia kai kwatea kwaiarae
ki fuana te te wane akulu ne rao lea fuana
'i laona molagali ne. Ma nao nia si kwatea
kwaiarae ki fua te te wane ne raolana ta'a
laona molagali ne.*

Kwaimani fainia God sulia sa Jesus Christ

11 Kalu fuusi baita ana na 'Aofia, nia ne
kalu ka sasi 'uria 'adomilana wane ki fua
ne kera ka famamana. God saitamana ne
kalu fata mamana, ma nau ku doria mulu
kai saitamana ru nai laugo.
12 Ma na fatalaku nai, nao lau fua ne
nau doria fata lealae suli kalu fua mulu.
Boroi ma kalu doria mulu kai fuusi baita
ana raoe 'o'olo kalu, fua ne mulu kai

✡ **4:13** Psalm 116:10 * **5:10** Sa Paul famanata laugo 'urinai ana 1 Korin 3:13.

bobola fainia lulana wane ki ne kera fuusi
baita ana ru ne wane ki ada ga 'ada ana
maada ma nao lau ana ru laona mango.
13 Tani wane ki kwaisae kalu oewanea.
Aia, kera fata 'urinai sulia kalu rao nikila
fua God. Ma ka mamana 'asiana, kalu nao
si oewanea, ma nia ne sasia ma kalu ka
bobola fuana raoe nikila fua mulu.
14 Kalu rao nikila, sulia kalu saitamana
sa Jesus Christ ne kwaimani amalu. Kalu
saitamana laugo ne taifilia sa Jesus Christ
go ne mae talana wane ki tafau, ma ka dia
wane ki tafau kera mae na fainia.
15 Nia mae fua ka famauria wane ki
tafau. Nia mae fua ne wane ne kera too
ana maurie falu, nao si to ga 'ada fuana
sasilana kwaidorie kera ki, boroi ma na
kwaidorie sa Jesus Christ, ne nia mae ma
ka tatae laugo fuana famaurilada.

16 Nia ne, na manatalae kulu sulia ta
wane nao si dia lau na manatalae wane
ana molagali ne. Ma sui boroi 'ana kada
be sui ne na manatalae kulu ki 'urinai
sulia kulu manata garo sae sa Jesus Christ
nia ta wane ga 'ana. Boroi ma ana kada
ne, kulu saitamana nia nao lau ta wane
'o'oni ga 'ana.
17 Ma dia ta wane famamana ana sa
Jesus Christ, nia na wane falu na. Ru 'ua
ki suina, ma ru falu ki ka dao na mai.
18 God sasia ru nai ki tafau go sulia sa
Jesus Christ. Nia ka tala kulu fasia na
malimaelae 'uria wane kwaimani nia ki.
Ma nia ka kwatea raoe fua malu ana na
talalana wane ki, fua ne kera ka alua na
wane kwaimani nia ki.
19 Na ru ne kalu farongo na ana ne God
kwatea wane ki tafau kera ka kwaimani
fainia sulia sa Jesus Christ. Ma nia ka
manataluge ana abulo ta'alae kera ki. Ma
nia ka kwatea na raoe fua malu fua kalu
ka 'ainitalo ana na Farongoe Lea sulia
God ne talana wane ki 'uria na wane
kwaimani nia ki.

20 Nia ne, kalu na wane fuana saelana
na fatae sa Jesus Christ ki. Ma ana kada
kalu ka 'ainitalo ana, nia dia God 'ana
talana ne fata. Aia, ma sulia sa Jesus
Christ, kalu amasi kamulu fua mulu kai
alamatainia God kai rokisi kamulu fasia
na malimaee fua ne mulu kai alua na
wane kwaimani nia ki.

21 Sui boroi 'ana sa Jesus Christ ka nao
ta ta'alae ana, God kwatea ma nia ka
ngalia na abulo ta'alae kulu ki, fua God
ka fa'o'olosi kulu dia ne nia 'o'olo laugo
sulia famamanae kulu ani nia.

6

1 Sulia kalu rao fainia God, kalu amasi
kamulu ne mulu ngalia na kwaiofeie God,
nao mulu si alamatainia na kwaiofeie nia
ka leka 'o'oni ga 'ana fua mulu.
2 Sulia God saea laona Kekedee Abu ka
'uri,
"Ana kada fuana fatailana na kwaiofeie
nau fua mulu, nau ku fafurongo
'uria folae kamulu ki.
Ma ana maedangi fuana famaurilamulu,
nau ku 'adomi kamulu."✡
Aia, te ne nau ku saea fua mulu nia
'uri: Kada ne na kada mulu kai ngalia na
kwaiofeie God, ma ta'ena ne na maedangi
mulu kai ngalia na maurie falu.
3 Kalu madafia nao kalu si fulia ta ru
ta'a, sulia kalu ne doria ta wane si fata
fali kalu sulia na raoe kalu.
4 Boroi ma kalu sasi lea ana kada ki
tafau, fua ne abulolamalu ka fatainia kalu
ne wane rao God ki. Ma sulia nia 'urinai,
kalu ka mabetau fainia wane ki ne kera
kwatea 'afitaie 'oro ki fua malu.
5 Ma kera ka namusi kalu, ma kera ka
alua kalu laona beu ni kanie, ma kera ka
dau kalu ana ngalungalue. Kalu ka rao
nikila 'asiana, ma ana tani kada nao kalu
si maleu, ma kalu ka fiolo laugo.
6 Kalu fatainia ne kalu na ne wane rao
God ki ana ru 'o'olo ne kalu sasida, ma na
saitamarue kalu, ma na mabetaue kalu,
ma na kwaiofeie kalu fuana wane ki. Ma
na Anoeru Abu fainia na kwaimanie kalu
ne mamana, nia ka fatainia laugo.
7 Ma na fatae mamana kalu fainia na
nikilalae God laugo, ru nai ki fatainia
laugo ne kalu na ne wane rao God ki.
Aia, na talo kalu ma na naife ni sauwanee
kalu, nia na ne abulolae 'o'olo kalu.
8 Tani wane kera manata baita amalu,
ma tani wane ka nao. Ma tani wane kera
tango kalu, ma tani wane kera ka fata
ta'a amalu. Sui boroi 'ana kalu ka fata
mamana, tani wane kera saea kalu wane
susuke ki ga 'ana.
9 Sui boroi 'ana tani wane kera nao si
doria saitama malu, wane 'oro ki kera

✡ **6:2** Aesaea 49:8

saitama malu. Ma sui boroi 'ana wane
'oro ki kera doria kalu ka mae, kalu mauri
'ua. Ma sui boroi 'ana kera kwatea na
kwaekwaee fua malu, nao kera si saungi
kalu go.
10 Ma sui boroi 'ana tani ru ka faliodila
kalu, kalu eele ga amalu sulia dangi ki.
Ma sui boroi 'ana kalu ka siofa ana ru
ki laona molagali, kalu saitamana kalu
'adomia wane 'oro ki, kera ka tooru ana
ru ki 'i langi. Ma sui boroi 'ana kalu nao
si too ana ru 'oro ki laona molagali, kalu
too ana ru lea ki tafau 'i langi.
11 Kwaimani lea nau ki 'ae ne kamulu
to 'i Korin, kalu kekede na sulia na
'afitaie kalu ki, ma nao kalu si safungainia
manatalamalu fasi kamulu.
12 Nao lau kalu ne susia na kwaimanie
kalu fua mulu. Boroi ma kamulu lalau ne
susia na kwaimanie kamulu fasi kalu.
13 Nau ku fata fua mulu dia kamulu
wele nau ki. Nia bobola fua kwaimanie
kamulu fua malu nia baita, dia laugo ne
kalu kwaimani amulu.

Nao mulu si oku fainia wane nao si famamana ki

14 Aia, nao mulu si 'ado kamulu fainia
wane nao si famamana sa Jesus Christ ki.
Sulia ne na wane ne to 'o'olo ma na wane
ne nao si to 'o'olo, keroa 'e'ete kwailiu
tafau. Ma na madakwalae nia 'afitai ka
to oku fainia na maerodo.
15 Ma sa Jesus Christ fainia sa Saetan,
'afitai keroa ka alua te manatalae. Ma ta
wane ne famamana sa Jesus Christ, nia si
bobola fuana kai rao oku fainia na wane
ne noni'ela ana sa Jesus Christ.
16 Ma na Beu Abu God, nao si lea fua ta
wane ka fosia nunuiru ki laugo 'i senai.
Ma kulu wane famamana ki, kulu dia na
lume abu God. Sulia God be fata 'uri,
"Nau kai to fainia wane nau ki.
Ma nau kai leka kwailiu 'i safitada.
Ma nau ne God kera, ma kera ne wane
nau ki."✡
17 Ma na 'Aofia ka fata lau 'uri,
"Kamulu ka to matali amulu fasia wane
ne nao si famamana ki, ma mulu
ka fasida amulu.
Ma dia mulu nao si sasia te ki ne bilia,
tama nau ku alafafi kamulu.✡
18 Dia kamulu sasi 'urinai, nau Maa ka-
mulu, ma kamulu ne wele nau ki.
Nau, na 'Aofia nikila ka tasa, nau ku fata
'urinai."✡

7

1 Kwaimani lea nau ki 'ae, ru nai ki God
ka eta fata ana fua kulu. Nia ne, kulu
ka fafalu kulu talaka fasia na ta'alae ne
kwatea ma noni kulu ma maurie kulu ki
ka bilia. Ma kulu ka to 'o'olo tafau, sulia
kulu fuusi baita ana God.

Sa Paul eele sulia fatae sa Titus ngalia mai

2 Aia, kalu doria 'asiana mulu kai kwalo
kalu. Sulia kalu nao si sasia go ta ru ta'a
fuana ta wane, ma kalu nao si falia ta
wane, ma kalu nao si sukea ta wane.
3 Nau nao si saea lau ru ne ki fuana
balufilamulu. Sulia nau ku saea ka suina
kalu kwaimani 'asiana amulu. Nia ne,
ana kada kalu mauri 'ua naoma ana
kada kalu mae, 'afitai ta ru ka lafua na
kwaimanie kalu fua mulu.
4 Nau ku fito ma nau ku tango kamulu
'asiana. Nia ne, sui boroi 'ana kalu ka liu
ana 'afitaie 'oro ki, nau nao si mau, ma
nau ku eele 'asiana.
5 Ma ana kada kalu dao 'i Masedonia,✡
kalu nao si too na ana ta kada fuana
mamaloe, sulia ne 'afitaie ki nao si sui fasi
kalu, ma malimae kalu ki kera ka olisusu
'asiana fai kalu, ma kalu ka manata 'abero
'asiana laugo fua mulu.
6 Boroi ma God, ne saitamana faeele-
lana wane ne kera kwaimanatai, nia
kwatea ma kalu ka eele ana daolana mai
sa Titus.
7 Na daolana mai sa Titus ne kwatea
ma kalu ka eele, ma kalu ka eele laugo
sulia na fatae ne nia ngalia mai, sulia nia
saea kamulu radu nia. Ma nia ka farongo
kalu ne kamulu doria 'asiana fua nau leka
dao to'omulu. Ma nia ka farongo kalu
laugo ana kamulu kwaimanatai sulia na
'afitaie ne kamulu kwatea fuaku. Ma nia
ka farongo kalu laugo ana na kwaimanie
mamana kamulu fuaku. Ma sulia ru nai
ki, nau ku eele 'asiana.
8 Sui boroi 'ana kamulu ka kwaimanatai
sulia na kekedee be nau ku kwatea kau,
nau ku manata sulia ne nia lea fua nau
ku kwatea kau. 'I nao, ana kada nau ku
saitamana kamulu kwaimanatai, nau ku

✡ **6:16** Levitikas 26:12; Esikiel 37:27 ✡ **6:17** Aesaea 52:11 ✡ **6:18** 2 Samuel 7:14 ✡ **7:5** 2 Korin 2:13

kwaimanatai sulia nau ku kwatea kau.
Boroi ma liodilae kamulu nao si tau.
9 Ma ana kada ne, nau ku eele. Nau ku
eele nao lau sulia kamulu kwaimanatai,
boroi ma sulia kamulu fa'o'olosia na abu-
lolamulu sulia kamulu kwaimanatai. God
'adomi kamulu ana liodilae nai. Nia ne
sasia kalu nao si fali kamulu ana kekedee
be.
10 Dia God faliodila ta wane, nia
kwai'adomi ana 'uria kari abulolae fasi
ta'alae fua God kai famauria. Ma nia ne
ru lea 'asiana, ma kulu ka eele sulia. Boroi
ma, dia ta wane ka liodila ma nia nao si
kari abulo fasi ta'alae nia, liodilae nai nia
bobola fuana saungilana na wane.

11 Mulu kai ada to'ona basi te lea ne na
liodilae ne leka mai fasia God ka sasia
amulu. Nia kwatea kamulu ka doria
'asiana fatailana 'o'oloe kamulu. Mulu
guisasu ana wane ne sasia garoe, ma
mulu ka mau, ma mulu ka doria 'asiana
sualaku, ma mulu ka doria 'asiana sasi-
lana ru 'o'olo ki, ma mulu ka doria 'asiana
kwatelana ketoie fuana wane ne abulo
ta'a. Ana ru ki tafau ne kamulu sasia,
kamulu fatainia na ne nao mulu si 'ado
fainia ana ru ta'a ne nia ka sasia.

12 Nia na ne sasi nau ku kwatea kau na
kekedee be, nao lau sulia na wane ne ab-
ulo ta'a ga 'ana, ma nao lau sulia na wane
ne nia sasi ta'a fuana ki. Boroi ma nau
ku kekede kau, fua ne kamulu ka fatainia
na kwaimanie kamulu fua malu. Ma God
ka saitamana na kwaimanie kamulu nia
mamana.
13 Nia ne sasi kalu ka eele 'asiana sulia.

Ma nao lau ru nai ki go kwatea kalu ka
eele, sulia kalu eele laugo sulia sa Titus
nia eele sulia ru lea ki ne kamulu sasi
'uria radulana.
14 'I nao na mai, nau ku tango kamulu
fuana sa Titus. Ma ana kada nia dao
to'omulu, kamulu famamana fatae nau ki.
Ru ki tafau ne kalu fata sulia fua mulu,
nia mamana. Ma 'urinai kamulu fatainia
na tangolae kalu suli kamulu fuana sa
Titus nia mamana laugo.
15 Nia ne, kwaimanie nia fua mulu
baita 'asiana, sulia nia manata to'ona na
kwairoilae ne kamulu sasi ana te ki ne nia
saea fua mulu. Ma nia kwaimani amulu
sulia nia manata to'ona kada kamulu
kwaloa, ma mulu ka fuusi baita ana.
16 Nau ku eele 'asiana sulia nau ku
fitomulu.

8

Kwatee wane famamana ki

1 Wanefuta nau ki 'ae, kalu doria fua
mulu kai saitamana te ne fuli 'i safitana
wane famamana ki laona lofaa 'i Masedo-
nia sulia na kwaiofeie God.
2 Sui boroi 'ana kera ka liu laona ilitoe
ma 'afitaie baita ki, kera eele ga 'ada. Ma
sui boroi 'ana kera ka siofa 'asiana, kera
kwatea ru 'oro ki fuana 'adomilana wane
ki.
3 Nau ku famamana kera kwate ka
bobola laugo fainia te ki ne kera kwatea,
ma kera kwatea ka liufia na te ne bobola
fuana kera ka kwatea. Ma sulia kwaidorie
kera talada,
4 kera ka amasi kalu laugo fua kalu ka
alamatainia fua kera ka 'adomia wane ne
kera famamana ki 'i Jiudea.
5 Kalu kwele, sulia kera sasi 'urinai.
Eteta kera manata kalia ru God doria kera
kai sasia. Ma kera manata kalia laugo
sasilana te ne kalu doria.
6 Ma sa Titus ne safali ana raoe 'i
Korin fuana konilana na malefo fuana
'adomilana wane ki 'i Jiudea, kalu ka
gani nia fua nia ka sasi ngangata ana
'adomilamulu fua fasuilana raoe nai.
7 Nau ku saitamana na famamanae
kamulu baita, ma mulu ka saitamana
'ainitalolae, ma mulu ka saitamaru, ma
mulu ka doria 'asiana 'adomilana wane
ki 'ali'ali, ma na kwaimanie kamulu fua
malu ka baita 'asiana laugo. Nia ne,
kalu ka doria kwai'adomie kamulu fuana
wane 'i Jiudea ki ka baita laugo, sulia
kwaimanie kamulu ki.
8 Aia, ana fatae nai, nao nau si sumai
kamulu lau fua sasilana. Boroi ma nau
ku doria mulu ka saitamana wane fama-
mana ki 'i Masedonia, kera 'ali'ali ana
kwatelana kwai'adomie kera. Ma nau
ku farongo kamulu na ana, ne mulu kai
fatainia na baitalana kwaimanie kamulu
ki.
9 Kamulu saitamana na kwaimanie na
'Aofia kulu sa Jesus Christ nia baita
'asiana fua kulu. Sui boroi 'ana nia ka
'initoa 'asiana mai 'i langi, nia ka alu nia
talana 'uria siofae ana lekalana mai ka
rufia na noni wane fua ne ka 'adomi kulu.
Ma sulia na siofae nia ne kwatea kulu ka
'initoa.
10 Aia, nau ku saea ne nia lea fua mulu
ka fasuia na koni malefolae be mulu safali
mai ana fangali be sui kau. Kamulu na

ne wane eteta ne mulu koni malefo fuana
'adomilana wane 'i Jiudea. Ma kamulu
laugo ne wane eteta ne doria sasilana.
11 Nia ne, lea fua mulu kai uu ngasi
fuana fasuilana raoe ne. Ka lea dia na
kwaidorie kamulu baita fuana fasuilana
na raoe ne, ka dia laugo kada be mulu
safali ana. Ma mulu kai kwatea ga amulu
ta fita malefo ne mulu bobola fuana
konilana ana kada ne.
12 Sulia dia na kwaidorie kamulu baita
fuana kwatelana kwai'adomie, God eele
sulia ru nai. Sulia nia nao si doria mulu
ka kwatea ru ne nao mulu si too ana
ki, boroi ma ru ne mulu bobola fuana
kwatelana ki.
13-14 Na manatalaku nao si doria fua
mulu ka too ana 'afitaie sulia mulu 'ado-
mia wane ne kera too na ana 'afitaie
ki. Boroi ma nia lea 'asiana fua mulu
ka 'adomia na wane siofa ki, sulia mulu
too na ana ru 'oro ki ana kada ne. Ma
ana kada nia 'ua mai, dia mulu too ana
'afitaie, ma kera kai too ana ru 'oro ki,
kera kai 'adomi kamulu laugo. Dia mulu
sasi 'urinai, bobolae wane ki tafau kera
kai fono.
15 Sulia na Kekedee Abu be saea,
"Na wane ne oku ru 'oro, nao nia si too
ana ru 'oro liufia na te ne nia bobo
'uria.
Ma na wane ne oku ru tu'u, nao nia si too
ga ana 'afitaie."

Sa Titus fainia kwaimani nia ki

16 Kalu tangoa 'asiana God sulia nia
kwatea na kwaidorie baita fuana sa Titus
fua nia ka 'adomi kamulu, dia laugo
kwaidorie kalu fua 'adomilamulu.
17 Ma ana kada kalu ledia dia nia doria
kai 'adomi kamulu, nia eele 'asiana fuana
sasilana, sulia nia doria 'adomilamulu ka
suina. Ma sulia na kwaidorie nia, nia ka
manata 'uria olilae lau kau siamulu.
18 Kalu ka kwatea kau te wane ana
wanefuta kia ki fainia. Nia na wane ne
wane famamana ki tafau kera manata
baita 'asiana ana sulia na raoe nikila nia
fuana 'ainitalolae ana Farongoe Lea.
19 Ma wane famamana ki kera ka filia
fua ne nia leka fai kalu kada kalu leka
kwailiu fuana konilana na malefo fuana
wane famamana ki 'i Jiudea. Wane 'oro
ki kera tangoa na 'Aofia sulia na raoe
nai. Ma raoe nai ki kai fatainia laugo ne
kalu doria 'asiana fua 'adomilana wane
famamana ne kera siofa ki.
20 Kalu ada lea 'asiana sulia na malefo
nai, fasi ta wane ka fata fali kalu.
21 Sulia kalu doria kalu ka sasia na te ne
'o'olo 'i maana God ma 'i maana wane ki
tafau laugo.
22 Nia ne sasi ma kalu ka kwatea lau
kau ta wanefuta akulu fainia sa Titus.
Ana kada 'oro ki, wane ne fatainia fua
malu ne nia doria 'asiana kwai'adomie.
Ma ana kada ne, nia manata fito amulu,
ma nia ne kwatea nia ka doria 'asiana
'adomilamulu.
23 Ma sa Titus, nia na wane rao fai
nau fua 'adomilamulu. Ma wanefuta ki
ne keroa leka kau fainia, na fikute wane
famamana ki kera fili keroa fua lekalae
talada, ma na raoe keroa kai fa'initoa sa
Jesus Christ.
24 Lea fua mulu kai fatainia kwaimanie
kamulu fuada, fua ne wane famamana ki
tafau, kera ka saitamana lea ana tangolae
kalu fua mulu nia mamana.

9

*Kwai'adomie fuana wane ne kera fama-
mana ki*

1 Aia, nao nau si bobo go fuana kekede-
lae fua mulu sulia na kwai'adomie ne
kulu kai kwatea kau fuana wane fama-
mana ki ne kera siofa 'i Jiudea, sulia
nau ku saitamana ne mulu safali fuana
konilana malefo fuada.
2 Nau ku saitamana mulu doria 'asiana
kwai'adomie. Ma nau ku tango kamulu
fuana wane ki 'i Masedonia, nau ku 'uri,
"Wanefuta kulu ki laona lofaa 'i Gris, ana
safalilana mai ana fangali be sui kau,
kera sasi akau fuana kwatelana malefo
fuana kwai'adomie." Ma ana kada wane 'i
Masedonia ki rongoa na ru ne, na 'orolada
laugo kera doria fua kwai'adomie.
3 Aia, nau ku tango kamulu fuana wane
'i Masedonia ki ne mulu ka sasi akau
na ana konilana malefo. 'Urinai, ana
kada ne, nau ku fi kwatea kau siamulu
wanefuta be ki, fua ne kera ka 'adomi ka-
mulu 'uria fasuilana konilana malefo, fasi
na tangolae nau amulu nao si mamana.
4 Ma dia nao mulu si sasi akau, ma dia
tani wane famamana 'i Masedonia kera
kai leka mai fai nau kada nau ku leka
kau siamulu, ma kera kai ada to'ona ne
nao mulu si sasi akau ana malefo kamulu,
kalu kai 'eke sulia na manata fitoe kalu

'amulu. Ma kamulu boroi mulu kai 'eke laugo.

5 Nia ne, nau ku saea ne nia lea fua nau ku kwatea na kau wanefuta nai ki fua ne kera ka leka kau siamulu 'i nao, ne kera kai 'adomi kamulu ana sasi akaulae ana malefo be mulu eta fata alangainia. 'Urinai, na kwatee kamulu kai to makwalia kada nau leka kau. Ma wane ki tafau kera kai saitamana mulu kwatea na malefo nai sulia na kwaidorie kamulu talamulu, ma nao lau sulia ta wane ne sumai kamulu.

6 Aia, nao mulu si manata buro ana te be na tarifulae nia saea: Dia kulu fasi ru tu'u, ru tu'u laugo ne kulu kai konia. Boroi ma dia kulu fasia ru 'oro ki, ru 'oro ki laugo ne kulu kai konia.

7 Nia ne, wane ki tafau kera kai kwatea te ne kera saitamana nia lea. Ma nao si lea fuana ta wane ka kwatea te ne nao nia si doria kwatelana. Ma nao si lea fuana ta wane ka kwatea sulia nia fia ne kera sumainia. Sulia God eele fainia wane ne eele fuana kwatelae.

8 Ma God bobola fua kwatelana ru 'oro ki fua mulu liufia te ne mulu bobo 'urida, fua ne ana kada ki tafau mulu kai too ana ru ki tafau ne mulu bobo 'urida, ma mulu kai too ana ru ki laugo fua kwatelana fuana 'adomilana lau tani wane.

9 Sulia na Kekedee Abu be saea,

"Kera ka kwate baita 'asiana fuana wane siofa ki, ma God nao si manata buro ana kwai'adomie kera."

10 Ma God nia ne kwatea mege ru ki fuana wane ne fasi ru, fua ka alua fanga. Ma ka 'urinai laugo, God kai kwatea ru ki fua mulu, fua ne mulu kai kwatea tani ru fuana wane ne kera too ana 'afitaie. Ma mulu kai too ana ru lea 'oro ki laugo, dia na wane ne fasia na mege ru ki kai konia na fanga 'oro ki.

11 Sulia ana kada ki tafau, God kwate kamulu ka too ana ru ki ne bobola fuana 'adomilana wane ki, fua ne kera ka tangoa God fua kwai'adomie ne mulu kai kwatea ma kera kai ngalia fasi kalu.

12 Na ru ne kamulu kwatea, nia kai 'adomia na wane God ki, ma nia kwatea na wane 'oro ki laugo kera ka tangoa God.

13 Mulu kai fa'initoa God ana kwatee baita kamulu ki. Kwatee baita kamulu ki fuada kai fatainia ne mulu rosulia na Farongoe Lea sa Christ.

14 Ma kera kai foa fua mulu ana kwaimanie sulia na kwaiofeie God ne nia fatainia fuada ani kamulu.

15 Kulu tangoa God sulia na ru lea ne nia kwatea fuaka. Ru nena nia ru lea mamana ma nao ta fatae si bobola fuana fadalana kwatee nai.

10

Sa Paul nia na lifurongo mamana

1 Aia, nau sa Paul, nau ku amasi kamulu ana te ru. Nau ku amasi kamulu ana falafala ana gwarimabelae dia laugo falafala sa Jesus Christ, sui boroi 'ana tani wane amulu kera ka saea nau ku mau ma nau ku marabibi ana kada nau ku to fai kamulu, boroi ma fatalaku nia nikila ana kada nau ku to tau fasi kamulu ma nau ku kekede kau.

2 Nau ku amasi kamulu, mulu kai fa'o'olosia abulolamulu, fua na fatalaku fua mulu nao si nikila ana kada nau ku dao kau siamulu. Sulia nau ku saitamana nau bobola fua fata nonira'alae fua wane ne kera saea kalu leka ga amalu sulia na falafala ta'a laona molagali.

3 Nia mamana kulu to 'ua laona molagali. Boroi ma ana kada kalu firu fainia malimae kalu ki, kalu nao si firu ana falafala ta'a ki laona molagali.

4 Sulia na raunge ne kalu firu ana nao lau fasia wane ki. Boroi ma raunge kalu ki leka lalau mai fasia God ne kwatea na nikilalae fua malu fua ne kalu ka fualia ru nikila malimae kalu ki. Kalu saitamana liufilana manatalae susuke ki,

5 ma kalu ka saitamana okosilana famanatalae susuke ne wane naunau ki kera alua fua susilana wane ki ne kera nao si saitamana God. Ma kalu ka saitamana liufilana manatalae garo wane ki, ma kalu ka olisida fua kera ka rosulia na fatalana sa Jesus Christ.

6 Ma ana kada mulu fatainia ne kamulu rosulia tafau na fatae kalu ki, kalu sasi akau fuana kwatelana kwaekwaee fuana sa ti amulu ne nao si rosuli kalu.

7 Tala'ana mulu ka saitamana te ki ne fuli 'i safitamulu. Ta wane amulu ne fia nia na wane rao sa Jesus Christ, lea fua nia ka saitama laugo amalu ne wane rao mamana sa Jesus Christ ki.

8 Sulia na 'Aofia kwatea nikilalae fua malu 'uria talailamulu. Ma nia ka eresi kalu fuana 'adomilamulu, ma nao lau

fuana falilamulu. Nau ku fata naunau
sulia na nikilalae na 'Aofia kwatea fua
malu. Sui boroi 'ana ka 'urinai, nau nao
si 'eke go.
9 Nao nau si doria mulu kai manata sae
nau ku famau kamulu ana kekedee ki ne
nau ku sasi fua mulu,
10 sulia tani wane kera fata 'uri, “Na
kekedee sa Paul ki nia nikila. Boroi ma
ana kada nia to fai kulu, nia maumaula
ma nao si saitamana go fuana fata lealae.”
11 Aia, na wane ne saea ru nai, nia lea
fuana nia ka saitamana na te ne kalu
fata ana kada kalu kekede, nia bobola na
fainia te ki ne kalu kai sasida ana kada
kalu kai to fai kamulu.
12 Nao kalu si fabolotai kalu fainia wane
rao be saea kera 'initoa 'asiana. Ma kera
ka fata lafuda talada ru nao si bobola
faida!
13 Ma kalu ne, nao kalu si fata lafu kalu
fainia ta nikilalae ne nao kalu si too ana.
Boroi ma kalu kai lafu kalu sulia raoe ne
God eresi kalu fuana sasilana, ma na raoe
ne nia laugo fua mulu.
14 Nao kalu si garo kada kalu saea ne
kalu too ana nikilalae fafi kamulu, sulia
kalu wane eteta ne kalu leka kau siamulu
fainia na Farongoe Lea sa Jesus Christ.
15 Nao kalu si saea kalu too ana niki-
lalae fafia na raoe ne tani wane 'e'ete sasia
laona mae fere ki ne God nao si eresi
kalu 'uria. Boroi ma mulu tani wane ne
God eresi kalu fua mulu, kalu doria na
famamanae kamulu ka baita ma ka nikila.
Ma kalu ka doria laugo sasilana na raoe
baita ka tasa fai kamulu.
16 Ma burina ne kalu rao laugo fai
kamulu, kalu kai leka laugo 'uria tani fere
ne to bali loko amulu ki fuana 'ainitalolae
ana Farongoe Lea. Ma nao kalu si doria
kalu ka saea kalu too ana nikilalae fafia
na raoe ne tani wane 'e'ete sasia ana mae
fere ne God oduda 'uria.
17 Sulia na Kekedee Abu be saea, “Dia
ta wane doria ka fata naunau, nia ka fata
lafua ga 'ana sulia te ne God sasida.”
18 Ma na wane ne fata lafu nia talana,
nia nao si too ana 'initoe. Boroi ma na
wane ne God nia alafafia, nia na wane
'initoa mamana.

11

Paul fainia wane lifurongo susuke ki

1 Sui boroi 'ana nau ku fia nao nia
si bobola fuana wane ka fata naunau
suli nia talana, nau ku doria mulu kai
mabetau basi fai nau, kada nau ku fata
suli nau talaku.
2 Nau ku manata 'abero suli kamulu, dia
laugo ne God manata 'abero amulu. Sulia
mulu dia ta keni sari laulau be nau ku
alu fafia makwalia daolana mai sa Jesus
Christ. Aia, na sari ne kera alu fafia fuana
'afelae, nia ka to fasia wane 'e'ete ki.
3 Nau ku manata 'abero suli kamulu,
fasi mulu ka famamana ana famanatalae
tani wane, ma na kwaimanie kamulu
fuana sa Jesus Christ ka ngwatautau, dia
be ni Eve 'ua na mai nia famamana sukee
na fa tafo.
4 Nau ku manata 'abero amulu, fasi
'ali'ali mulu ka famamana ana famana-
talae ne 'e'ete fasia na famanatalae kalu.
Sulia dia ta wane leka kau siamulu, ma
nia ka farongo ana farongoe 'e'ete su-
lia sa Jesus, mulu ka fi famamana ga
'amulu ana. Ma mulu ka nonimabe 'uria
ngalilana ta mangoiru ne 'e'ete fasia na
Anoeru Abu ne mulu ngalia ana kada kalu
'ainitalo ana.
5 Aia, ma na wane ne kera leka kau sia-
mulu ki, ma kera ka saea kera lifurongo
talingai ki, nau nao si manata go ne kera
talingai ka liufi nau.
6 Sui boroi 'ana nao nau si saitamana
fata lealae, nau ku saitamana ru 'oro ki
ana Farongoe Lea. Mulu saitamana na ru
nai, sulia kalu famanata kamulu ana kada
'oro ki.
7 Ana kada nau ku farongo ana Faron-
goe Lea God fua mulu, nao nau si gani
kamulu 'uria ta folifolie, ma ta te mege
malefo boroi ka nao go. Ma ana kada nau
ku to siamulu, nau ku fatu'u nau fua ne
mulu ka ngalia 'initoe. 'Uta, mulu kwaisae
nau ku sasi garo nai?
8 Ana kada nau ku famanata kamulu,
tani wane ne kera famamana laona fere
'e'ete ki, kera foli nau. Nia ne, nau ku
ngalia ru ki fasida, fua ne nau ku 'adomi
kamulu.
9 Ma ana kada nau ku to fai kamulu,
dia nau ku doria ta malefo, nao nau si
gani kamulu go 'uria. Ma wanefuta ki ne
kera leka mai fasia 'i Masedonia ne kera
kwatea ru ne nau ku doria ki. Nao nau
si gani kamulu 'uria ta ru, ma nao nau si
gani lau ana ta kada.

10 Ma nau ku fata naunau sulia nau nao
si gani kamulu 'uria ta ru. Ma ru nai, nia
'afitai ka tatala ana ta kada, sulia nau nao
si ngalia ta malefo fasia ta wane laona
lofaa 'i Gris tafau. Na ru nai nia mamana
dia laugo na fatalana sa Jesus Christ ne
nia mamana.
11 Alami kamulu manata garo sae nau
nao si kwaimani amulu sulia nau nao si
ngalia malefo fasi kamulu. Boroi ma God
saitamana ne nau ku kwaimani 'asiana
amulu.
12 Nau inau ga 'aku ana falafala nai, fua
wane ne kera saea kera wane lifurongo ki,
nao kera si bobola fuana saelana na raoe
kera ne lea ka dia na raoe kalu.
13 Kera saea kera lifurongo ki, boroi ma
kera nao lau lifurongo mamana sa Jesus
Christ ki. Kera suke kamulu ana raoe
kera ki, fua mulu ka manata ne kera ne
lifurongo ki.
14 Ma nao nau si kwele go ana ru ne,
sulia sa Saetan boroi, nia saitamana ka
tatala fua ne ka ada dia ta 'ainsel ana
madakwalae.
15 Nia ne, nao kulu si kwele dia wane
rao sa Saetan ki laugo, kera kwate ma
kera talada ka ada dia wane rao mamana
God ki. Kera kai ngalia na kwaekwaee
baita ne bobola fai kera sulia abulo ta'alae
kera ki.

Sa Paul fata naunau sulia ru ki fatainia nia ngwatautau

16-17 Sui boroi 'ana nau nao si doria fata
naunau, kada nai nau kai fata naunau suli
nau talaku. Kada nau ku fata suli nau
talaku 'urinai, tani wane amulu fia ne nau
ku fata dia wane oewanea ki, naoma nau
nao si fata sulia te ne na 'Aofia saea. Sui
boroi 'ana mulu ka manata 'urinai, rongo
basi sulia te ne nau saea.
18 Buri'ana kada ne tani wane kera
fata naunau ada talada, kamulu be ro
laugo sulida. 'Urinai mulu tafau mulu kai
fafurongoa basi ru ne nau saea fua mulu
suli nau talaku.
19 Ma mulu kwaisae kamulu saitamaru
'asiana, boroi ma mulu ka nonimabe
fuana rongolana wane ne fatalada nao si
bobola.
20 Mulu ka alamatainida ga amulu
fuana kera ka baita fafi kamulu, ma kera
ka ngalia ru kamulu ki, ma kera ka suke
kamulu, ma kera ka fata naunau ada
talada, ma kera ka fa'eke kamulu ana
fidalae balimulu.
21 Kalu nao si sasi 'urinai amulu. Ma
'uta ne mulu ka kwaisae kalu garo, sulia
kalu nao si sasi 'urinai amulu?

Wane ne fia kera ta lifurongo talingai ki,
kera fata lafu kera talada. Ma nau laugo,
nau fata lafu nau ka dia kera laugo, sui
boroi 'ana nao si lea fuana fata 'urinai.
22 Aia, kera saea kera wane Jiu ki. Ma
nau ta wane Jiu laugo. Kera saea kera
wane Israel ki ma nau ta wane Israel
laugo. Ma kera saea kera kwalafa sa
Abraham. Ma nau ta wane ana kwalafa
sa Abraham laugo.
23 (Nau nao si doria fata naunau suli
nau talaku 'uri.) Kera saea kera wane rao
sa Jesus Christ ki. Boroi ma nau na ne
wane rao lea sa Jesus Christ ka liufida.
Sulia nau ku rao nikila ka liufida, ma
wane ki kera ka alu nau laona beu ni
kanie ana kada 'oro ki ka liufida, ma wane
ki ka namusi nau ana kada 'oro ki ka
liufida, ma karangi nau ku mae ana kada
'oro ki ka liufida.
24 Lima kada ki wane baita Jiu ki kera
namusi nau ana olu akwala ma sikwa fa
kwaelae.
25 Ma olu kada ki wane baita 'i Rom ki
kera namusi nau ana mae 'ai. Ma ana te
kada, tani wane kera sasi 'uria saungilaku
ana 'uilaku ana fau ki. Ma olu kada ki na
baru ne nau ku leka ana ka kuruu fai nau,
ma ana te kada nau ku to laona asi sulia
te rodo ma te maedangi.
26 Ma ana lekalae 'oro nau ki, nau ku
dao to'ona 'afitaie 'oro ki ana kafo igwa ki,
ma ana wane beli ki, ma sulia wane Jiu ki,
ma wane 'e'ete ki ne kera malimaee aku.
Ma nau ku dao to'ona 'afitaie laona fere
baita ki, ma laona lofaa 'eke'eke, ma laona
asi laugo. Ma tani kada wane ne suke ma
kera ka saea kera wane famamana ana sa
Jesus ki, kera kwatea laugo 'afitaie baita ki
fuaku.
27 Nau ku rao nikila 'asiana, ma tani
rodo nao nau si maleu. Ma tani kada nau
nao si too ana fanga ma nao nau si ku.
Ma tani kada nau ku gwari sulia nau ku
olikokoru 'asiana ana maku.
28 Nao lau ru nai ki ga 'ana, sulia ana
maedangi ki tafau go nau ku too ana
'afitaie sulia nau ku manata 'abero sulia
fikute wane famamana ki tafau.

29 Ma dia ta wane ne famamana ma ka
dao to'ona 'afitaie sulia ilitoe baita, nau ku
too ana 'afitaie laugo, sulia nau ku manata
'abero ani nia. Ma dia ta wane ka sasia ta
ru ta'a, nau ku kwaimanatai.
30 Sulia kera sumai nau fua fata nau-
naulae suli nau talaku, nau ku fata sulia
na ru ki ne fatainia nau ta wane ngwatau-
tau.
31 God na Maa na 'Aofia kulu sa Jesus,
nia saitamana te ne nau ku saea nia
mamana. Nau ku doria wane ki tafau
kera ka tangoa God toto firi.
32 Ana kada nau ku to 'i Damaskas, na
wane ne sa Aretas na kingi filia 'uria
gwaungaie fafia fere nai, nia ka kwatea
wane ni omee 'oro ki kera ka folo 'usia
mae tafaa ki ana mae fere nai, fua ne kera
ka dau nau ana kada nau ku ru 'i maa.
33 Boroi ma tani wane kera kwai'adomi
aku, kera ka alu nau laona kukudu baita,
ma kera ka fa koso nau sulia na maa
'olofolo ana 'odoe nai 'uria 'i maa, ma nau
ku tafi fasida.*

12

Ru God fatainia fuana sa Paul ki

1 Kera sumai nau fua fata naunaulae
suli nau talaku, boroi ma fata 'urinai nao
nia si famamana ne nau na lifurongo. Sui
boroi 'ana ka 'urinai, nau ku fata sulia ru
na 'Aofia nia fatainia fuaku.
2 Aia, na akwala ma fai fangali suina,
God ka ngali nau 'uria kula ne God to
ana 'i langi. (Aia, nau ku ulafusia alamia
noniku 'oto ne dao 'i senai, naoma God ga
'ana 'oto ne fatainia ru ne ki fuaku, sulia
taifilia God go ne saitamana.)
3-4 Aia, nau ku saea lau, nau ku saita-
mana go ana God ne ngalia nau 'uria
'i langi. (Ma nau nao si saitamana na
noniku dao laugo 'i senai 'oto, naoma nau
ada to'ona go 'aku na fataie.) Aia, ma ana
kada ne nau ku to 'i langi, nau ku rongoa
ru ni kwelelae ana ki ma ka 'afitai ta wane
ka saea ana fatae laona molagali ne.
5 Na fataie nai ru bobola fua nau ku
fata naunau fainia. Boroi ma nau nao si
sasi 'urinai. Sulia na ru ne nau ku fata
naunau sulia na ru ne fatainia ne nau
wane ngwatautau.
6 Ma dia nau ku doria fata lafu nau,
nia bobola fua nau ku fata 'urinai sulia
na fatalaku nia mamana. Boroi ma, nao
nau si fata naunau, sulia nao nau si doria
wane ki kera kwaisae nau na wane baita
liufia na ru ne kera ada to'ona nau ku
sasida ki, ma na ru ne kera ka rongoa nau
ku saea ki.
7 Aia, God alamatainia na ru ne kwatea
nau ku nonifi fua nao nau si fata naunau
sulia na ru lea 'oro ne nau ku ada to'oda
'i langi ki. Ma na ru ne, sa Saetan ne
sasia ne ka fagaigai nau fua ne nau nao
si naunau.
8 Ma olu kada ki ne nau ku foa, ma nau
ku amasia na 'Aofia fua nia ka lafua.
9 Boroi ma nia olisi nau ka fata 'uri,
"Na kwaiofeie nau taifilia, nia na ru ne
'oe bobo 'uria. Sulia dia 'oe ngwatautau,
na nikilalae nau fua 'adomilamulu kai
baita ka tasa." Sulia ru nai, nau ku
eele 'asiana, ma nau ku fata naunau sulia
na ngwatautaue nau, fua na nikilalae sa
Jesus Christ ka kwai'adomi aku.
10 Nau ku eele ga 'aku fafia 'afitaie nau
ki sulia sa Jesus Christ. Nau ku eele ga
'aku dia kera ka fata fali nau, naoma kera
ka famalagaigai nau. Nia lea ga 'ana dia
nau ku too ana ngwatautaue, sulia ana
kada nau ku ngwatautau, sa Jesus Christ
nia ka fanikila nau.

Sa Paul ka manata 'abero fuada wane 'i Korin ki

11 Aia, nia nao si bobola fua nau fata
naunau, boroi ma kamulu ne kwate ma
nau ku fata 'urinai. Tala'ana mulu ka
tango nau ga 'amulu. Sui boroi 'ana nau
na wane go aku, na wane be kera saea
kera ana lifurongo talingai ki, nao kera si
baita ka liufi nau.
12 Ana kada nau ku rao 'i safitamulu ana
mabetaue, God sasia ru fanadae 'oro ki
ani nau. Ma ru nai ki, nia ka fatainia ne
nau na wane lifurongo mamana.
13 Ru nau ku sasia fua mulu ki, nia dia
ru ne nau ku sasia fuana fikute wane
famamana ki tafau. Te ru ne nao si dia ru
nau ku sasia ana fere 'e'ete ki: Nau nao si
gani ta malefo amulu fuana 'afilaku. Ma
kamulu saea nau ku sasia ru ta'a amulu
sulia nau nao si gani malefo amulu. Boroi
ma nao nau si fata ni kwaimanatai ana
kada nai fua ne mulu kai manataluge nau.
14 Ana kada ne, nau ku sasi akau na
fua nau dao lau to'omulu ana oluna kada.

* **11:33** Ada to'ona nununa ana Acts 9:25

Ma nia dia laugo 'i nao, nao nau si gania ta malefo fasi kamulu. Sulia nao nau si doria go malefo kamulu ki. Ru nau ku doria lalau ne fua mulu kai eele kada nau dao kau. Nau ku dia ta maa fua mulu, sulia nau ku kwai'adomi amulu 'uria famamanae ana sa Jesus Christ. Ma nao si bobola fua ne wele ki kera ka kwate malefo fuana maa kera, boroi ma ka lea fuana maa ka kwate malefo fuana wele nia ki.

15 Ma dia nau ku kwatea ru nau ki tafau fai nau talaku laugo 'uria 'adomil-amulu, nau ku eele ga 'aku. 'Uta, dia na kwaimanie nau fua mulu nia baita, kwaimanie kamulu ki fuaku kai tu'u ga 'ana?

16 Aia, kamulu saitamana nao nau si gania ta malefo fasi kamulu. Boroi ma malimae nau ki kera fata 'uri, "Sa Paul too ana te manatae wane agwa fua suke lamulu."

17 Ma kamulu saitamana na fatae nai nao si mamana. Ma nao nau si odua kau wane ki siamulu fua suke lamulu 'uria malefo.

18 Nau ku amasia sa Titus fua nia leka kau siamulu, ma nau ku kwatea kau te wanefuta lau fainia. Ma kamulu saita-mana mamana ana sa Titus nao si suke kamulu go 'uria ta malefo. Ma kamulu saitamana sa Titus fai nau, karo sasia ru 'o'olo ki ne bobola ma ka 'o'olo tafau go.

19 Alamia mulu kwaisae kalu fata 'uri-nai fua susilamalu talamalu. Aia, na manatalaku nao si 'urinai. Sulia God saitamana ru ne kalu saea ki, nia leka sulia ru ne sa Jesus Christ nia doria kalu ka saea ki. Kwaimani lea nau ki 'ae, ru ki tafau ne kalu sasida, kalu sasida fuana 'adomilamulu.

20 Nau ku manata 'abero, fasi nau ka leka kau, nau ku ada to'ona abulolae kamulu ki ka 'e'ete fasia na ru ne nau ku doria. Ma dia nia 'urinai, nau kai kwatea kwaekwaee fua mulu, ma nao kamulu si eele sulia. Nau ku manata 'abero fasi tani wane 'i seloko kera ka olisusu, ma kera ka 'uga, ma kera ka guisasu , ma kera ka ogalulumi, ma kera ka fata ta'a, ma kera ka fata sulia wane 'e'ete ki, ma kera ka naunau, ma falafala kera ki nao si 'o'olo.

21 Ma nau ku manata 'abero fasi nau ka leka lau mai, ma God ka sasi nau ku 'eke suli kamulu. Ma nau kai angi sulia wane 'oro amulu, kera sasia ru ta'a ki, ma nao kera si kari abulo fasia oeelae kera ki.

13

1 Aia, nau kai dao kau siamulu oluna kada. Na Kekedee Abu be saea, "Nao kamulu si ketoa ta wane leleka mulu kai rongoa ta ro wane naoma ta olu wane ne fata mamana sulia te ne nia sasia."

2 Ana ruana kada nau ku leka mai, nau ku fabasua wane amulu ki ne abulolada ta'a. Ma ana kada ne, nau ku fabasuda laugo laona kekedee ne. Ma ana kada nau kai dao mai siamulu, nao ta wane ne sasia ta ru ta'a ka tafi fasia na kwaekwaee nau fuana.

3 Ana kada nai, kamulu kai saitamana lea ana sa Jesus Christ ne kwatea fatae fuaku fua ne nau ku fata ania. Ma ana kada nia ka sasia ta ru fua mulu, nia si ngwatautau. Boroi ma nia ka fatainia na nikila baita fua mulu.

4 Sui boroi 'ana sa Jesus Christ ngwatau-tau kada kera fotofafia ana 'airarafolo, nia ka tatae fasia na maee sulia na niki-lalae baita God. Ma kalu ka ngwatautau laugo dia sa Jesus Christ, boroi ma kalu kai too ana nikilalae baita God sulia sa Jesus Christ, ana kada kalu kai leka kau siamulu.

5 Nia lea fua mulu kai manata sulia maurie kamulu ki, fua ne mulu ka saita-mana abulolae kamulu ki bobola fuana wane ne kera famamana ana sa Jesus Christ ki naoma nao. Kamulu saitamana sa Jesus Christ go ne to laona mauril-amulu. Ma dia nao nia si to laona maurilamulu, famamanae kamulu ki nao si mamana.

6 Nau ku doria mulu kai saitamana na famamanae kalu nia mamana.

7 Ma kalu ka fosia God fua ne mulu kai sui fasia abulo ta'alae. Ma nao kalu si foa go amalu 'urinai fua ta wane ka kwaisae na raoe kalu nia lea. Kalu foa 'urinai fua kamulu ka sasia na ru 'o'olo, boroi 'ana tani wane kera kwaisae na raoe kalu ru 'o'oni ga 'ana.

8 Kalu sasi go ru sulia famanatalae mamana, ma nao kalu si uu susia famana-talae mamana.

9 Kalu eele ana kada kalu ngwatautau, dia kamulu nikila mamana. Ma kalu foa fua ne mulu kai fa'o'olosia abulolamulu tafau.

10 Nia ne sasi nau ku kedea ru nai ki ana
kada nau ku to tau kau 'ua fasi kamulu.
Nau ku sasia fua ne ana kada nau ku leka
kau siamulu, nau si balufi kamulu ana
na nikilalae ne na 'Aofia kwatea fuaku.
Nia kwatea na nikilalae nai fuaku fua
nau ku 'adomi kamulu, ma nao lau fuana
falilamulu.

Fatae 'isi ki

11 Aia, wanefuta ki 'ae, ru nai ki go
ne nau ku saea fua mulu. Mulu kai
talana falafala kamulu ki, ma mulu kai
fafurongoa ru ne nau ku kedea kau fua
mulu, ma mulu kai to ana te manatae
wane, ma mulu kai to ana aroaroe fai
kamulu talamulu. Ma God ne kwaimani
akulu ma ka kwatea aroaroe, nia kai to
fai kamulu.
12 Aia, mulu kai fatainia na kwaimanie
kamulu ki fua mulu kwailiu ana kada
mulu kai ada to'ona kamulu kwailiu.
Wane God ki tafau 'i seki, kera kwatea
fata lealae kera ki fua mulu.
13 Ma nau ku foa fua ne 'Aofia sa Jesus
Christ ka kwaiofei amulu, ma God ka
kwaimani amulu, ma na Anoeru Abu ka
to fai kamulu tafau.

Na Kekedee Sa Paul Fua Wane Famamana Ki 'I Galesia

Sa Paul kedea na buko ne fuana wane famamana 'i Galesia ki. Sa Paul nia rao faida, ma ka si tau go 'i buri'ana sa Paul nia fasida, kera ka safali ka abulo 'uria rongolae fuana ta famanatalae 'e'ete lau. Tani wane famanata susuke kera dao to'ona wane famamana ki 'i Galesia, ma kera ka saea kera kai safali fua lekalae burina falafala Jiu ki. Te falafala Jiu ne 'ole 'ungelae (circumcision). Wane Jiu ki famanata ne rolae ana taki sa Moses ki kwatea ma wane ki ka 'o'olo 'i maana God, ma na 'ole 'ungelae ne maetoto fuana wane God ki. Boroi ma sa Paul nia famanata sulia na fitoe ana sa Jesus lalau ne kwatea ma wane ki kera ka 'o'olo 'i maana God. Ma na Anoeru Abu ma na tolae 'o'olo, nia na maetoto ne fatainia kulu wane God ki. Kulu ka famamana sa Christ Jesus fua ne kulu kai 'o'olo 'i maana God. God nia fuusi 'o'olo akulu nao lau sulia na rolae sulia taki ki, boroi ma sulia lalau ne kulu famamana sa Christ. Rolae sulia taki ki nao si bobola fua ne kai fa'o'oloa ta wane 'i maana God.

Ru talingai ki laona buko ne:

Fata lealae *1:1-10*
Sa Paul nia ta lifurongo mamana *1:11–2:21*
Wane ki ka fa'o'olosia tolada fainia God ana famamanae ana sa Jesus *3:1–4:31*
Maurilana wane famamana ki leka sulia kwaitalaie Anoeru Abu *5:1–6:18*

1-2 Na kekedee ne fasia nau sa Paul, ma wane famamana ki ne kera to fai nau 'i seki, fua mulu wane famamana God ki laona lofaa 'i Galesia. Nau na ne ta lifurongo ana sa Jesus. Nao ta wane si fili nau fuana raoe ne. Boroi ma sa Jesus Christ fainia God, na Maa ne nia taea sa Jesus fasia na maee, keroa lalau ne fili nau fua lifurongolae.

3 Nau ku foa fua God na Maa kulu fainia sa Jesus Christ na 'Aofia kai kwaiofei amulu ma kai kwatea na aroaroe fua mulu.

4 Sa Christ ka kwate nia 'ana talana fuana ta'alae kulu ki fua ne kai luge kulu fasia abulo ta'alae 'oro ki ne laona molagali ana kada ne. 'Urinai nia rosulia na kwaidorie God na Maa kulu.

5 Nau ku doria kulu kai fa'initoa God toto firi! Iu, nia 'urinai.

Te Farongoe Lea go

6 Nau ku kwele na ana ru ne mulu sasia, sulia nia nao si tau go mulu ka luka faburi na ana God ne fili kamulu na fua mulu kai to 'i farana na kwaiofeie sa Christ, ma kada nai mulu ka famamana na amulu ta famanatalae 'e'ete lau ne tani wane kera saea ana na Farongoe Lea.

7 Boroi ma na famanatalae nai nao lau na Farongoe Lea mamana sulia sa Christ. Tani wane go ne kera fagaroa manatamulu, ma kera ka sasi 'uria rokisilana na Farongoe Lea sulia sa Christ.

8 Ma sui boroi 'ana dia kalu naoma ta 'ainsel fasia 'i langi ne kai 'ainitalo ana fua mulu ta farongoe ne 'e'ete fasia te ne kalu 'ainitalo na ana fua mulu 'i nao, nia bobola fuana God kai 'ui 'ania wane nai laona ere ne saru si mae.

9 Dia be kalu saea ka suina mai 'i nao, ma nau ku saea lau fua mulu: Dia ta wane kai 'ainitalo ana fua mulu ta famanatalae ne ka 'e'ete fasia na te ne mulu famamana ka suina, nia bobola fuana God kai 'ui 'ania wane nai laona ere ne saru si mae.

10 Kada nau ku saea fatae nai ki, nao nau si sasi lau 'uria wane ki ne kera kai tango nau. Nao 'asiana. Ma nau ku doria lalau God 'ana talana ne kai tango nau. Dia nau ku sasi 'uria ne wane ki kera ka dori nau, 'urinai ma nau nao lau wane ni rao sa Christ.

Fatae sa Paul sulia kada sa Jesus filia fuana lifurongo

11 Wanefuta ki ma waiwane ki ana sa Christ, nau ku saea fua mulu, na Farongoe Lea ne nau ku farongo ana, nia nao lau ru ne safali mai fasia wane ki.

12 Nao nau si ngalia lau fasia ta wane, ma nao ta wane si famanata nau go ana. Boroi ma sa Jesus Christ lalau ne tala fatainia fuaku.

13 Mulu rongoa tafau na sulia na tolaku mai 'i nao, kada be nau ku fosia 'ua God dia Jiu ki kera sasia. Mulu rongoa laugo be nau ku famalagaigaia 'asiana wane famamana God ki, ma nau ku sasi 'asiana 'uria takalongailada.

14 Kada nau ku 'alakwa 'ua, 'orolana
wane Jiu ki ne kera 'alakwa fai nau, nau
ku liufida ana rolae sulia na famanatalae
kalu Jiu ki ma sulia falafala kobora kalu
ki.
15 Sui boroi 'ana ka 'urinai, sulia
kwaiofeie God 'i naona ne nau ku futa,
God nia fili nau na fuana raoe nia ki.
16 Ma God ka eele fua fatailana na Wele
nia fuaku, fua ne nau kai 'ainitalo ana na
Farongoe Lea sulia sa Jesus fuana wane
nao lau Jiu ki. Ma kada God nia ka
fatainia na Wele nia fuaku, nau si leka na
siana ta wane ne nia ka famanata nau.
17 'Urinai nao nau si leka 'alaa 'uria 'i
Jerusalem fuana adalae to'ona wane ne
kera lifurongo eteta aku ki. Nau ku leka
lalau 'aku 'uria lofaa 'i Arabia, sui nau ku
oli lau mai 'uria 'i Damaskas.
18 Sui burina olu fangali ki, nau ku fi
leka 'uria 'i Jerusalem fuana adalae to'ona
sa Pita, ma nau ku to fainia sulia na
akwala ma lima maedangi.
19 Ma nau ku fata laugo fainia sa Jemes,
na ai burina na 'Aofia, boroi ma nau nao
si ada to'ona tani lifurongo lau.
20 Ma ru ne ki tafau ne nau ku kedea
kau fua mulu kera ru mamana ki tafau
go. God ka saitamana nau nao si suke.
21 'I buri, nau ku leka lau 'uria lofaa 'i
Siria ma 'i Silisia ki.
22 Ana kada nai, wane famamana sa
Christ ki laona lofaa 'i Jiudea, nao kera si
saitamaku go.
23 Kera saitamana ga 'ada na fatae ne
tani wane ne fata suli nau kera ka 'uri,
“Na wane be famalagaigai kulu 'i nao ma
ka sasi 'uria falilana wane famamana sa
Christ ki sena. Kada ne, nia 'ainitalo na
sulia sa Christ fua ne wane ki kera ka
famamana.”
24 Ma sulia farongoe ne kera ka tangoa
God fafia te ki ne nau ku sasida.

2

Na fanaonao 'i Jerusalem ki alafafia na famanatalae sa Paul

1 'I buri'ana te akwala ma fai fangali,
nau ku fi oli lau 'uria 'i Jerusalem fainia
sa Banabas, ma nau ku talaia sa Titus ka
leka laugo fai karo.
2 God ne doria nau leka 'i senai sulia
fataie nia fuaku. Ma ana kada nau ku fata
oku fainia wane fanaonao ki 'i Jerusalem
taifilida, ma nau ku fadaa lea ana na
Farongoe Lea ne nau ku famanata ana
fuana wane nao lau Jiu ki. Nau ku
farongoa fanaonao nai ki sulia na raoe
nau tafau, fua ne kera kai alafafia, fasi
nau ku rao ulafu ga 'aku ana raoe ne.
3 Sa Titus na wane ne to fai nau, nia nao
lau wane Jiu, boroi ma wane 'i Grik, ma
fanaonao ki kera si sumainia go fuana 'ole
'unge.
4 Kalu fata sulia ru ne ki, sulia tani
wane ne kera suke ne kera saea kera
famamana, kera doria nia kai 'ole 'unge-
lae. Wane nai ki kera leka agwa mai fua
falilana na fitoe ne kalu ngali go sa Jesus
Christ fuana famaurilamalu. Kera doria
kera kai sumai kalu fuana rolae sulia taki
ki.
5 Ma kalu si ala go fafia wane susuke
nai ki ana ta te kada tu'u boroi, sulia nao
kalu si doria kera ka falia na mamanae
ana Farongoe Lea ne mulu famamana na.
6 Ma fanaonao ne wane ki alafafida 'i
Jerusalem, nao kera si saea go ta ru falu
fuaku sulia famanatalae nau. (Boroi ma
nao nau si 'abero go sulia wane ne ki, ne
tani wane fia kera wane 'initoa ki. Sulia
taifilia God go ne saitamana ka saea ne
wane nia 'initoa.)
7 'Urinai fanaonao nai ki, te ru ne
kera tala ada to'ona ne God nia kwatea
na raoe ne fuaku fuana 'ainitalolae ana
fuana wane nao lau Jiu ki, dia laugo ne
nia kwatea fua sa Pita na raoe fuana
'ainitalolae ana fuada Jiu ki.
8 Sulia God ne alu nau, nau ku lifurongo
fuana wane nao lau Jiu ki, dia laugo ne
nia alua sa Pita ka lifurongo fuada wane
Jiu ki.
9 Sa Jemes ma sa Pita, fainia sa Jon,
ne wane fanaonao ki, kera saitamana ne
God kwatea na raoe talingai ne fuaku
fuana 'ainitalolae fua wane nao lau Jiu
ki. Nia ne kwatea kera ka samo 'amaro
sa Banabas, fua ne kai fatainia ne kera
alafafi karo ka rao 'i safitamulu wane nao
lau Jiu ki, ma kera ka rao 'i matangada
wane Jiu ki.
10 Ma te ru go ne kera doria karo
kai manata to'ona na kwai'adomie fuana
wane siofa ki safitana wane famamana
God ki 'i Jerusalem. Iu, ru nai ne nau ku

ngangata 'asiana fua sasilana.

Sa Paul balufia sa Pita

11-13 Kada sa Pita dao 'i Antiok, nia ka
fanga ga 'ana fainia wane ne nao lau
Jiu ki. Sui, tani wane Jiu ne sa Jemes
oduda mai kera ka dao 'i senai. Wane
nai ki manata 'uri, "Dia nao ta wane si
'ole 'unge, nia nao lau na wane mamana
sa Christ." Go ma, sa Pita nao si fanga
na fainia wane nao lau Jiu ki.* Nia sasi
'urinai sulia ne nia mau ana olisusue
fainia wane Jiu ki ne kera leka mai fasia 'i
Jerusalem. Ma tani Jiu ne kera famamana
laugo ana sa Christ, kada kera ada to'ona
sa Pita ne sasi 'urinai, kera ka mau laugo
dia sa Pita, ma kera ka si fanga laugo
fainia wane nao lau Jiu ki. Ma sa Banabas
boroi ka sasi laugo sulida.

14 Boroi ma kada nai, nau ku ada to'ona
kera garo sulia nao kera si rosulia na
mamanae 'ana Farongoe Lea. Ma nau ku
balufia sa Pita 'i safitana wane 'oro ne
kera famamana ki, sulia nia garo 'asiana.
Ma nau ku fata 'uri fuana, "'Oe na wane
Jiu, boroi ma 'oe luka na 'amu ana falafala
wane Jiu ki, ma 'oe to na 'amu dia ta wane
ne nao lau Jiu. Kera nao lau wane Jiu ki
ne. 'Oe garo 'asiana ne 'oe sumainia wane
nao lau Jiu ki fuana rolae sulia falafala Jiu
ki."

Jiu ki fainia wane nao lau Jiu ki kera mauri sulia famamanae kera

15 Nia mamana na kalu futa mai ana Jiu
ki, ma kalu nao si dia lau wane nao lau Jiu
ki ne kera si leka sulia taki sa Moses ki.
16 Ma kalu Jiu ki saitamana ne wane
kai fa'o'olosia na tolana fainia God ana
famamanae ana sa Jesus Christ, ma nao
lau ana rolae sulia taki sa Moses ki.
'Urinai ne kalu ka famamana laugo ana sa
Christ Jesus fua ne kalu kai 'o'olo 'i maana
God. God nia fuusi 'o'olo amalu nao lau
sulia na rolae sulia taki ki, boroi ma sulia
lalau ne kalu famamana sa Christ. Sulia
na rolae sulia taki ki nao si bobola fua ne
kai fa'o'oloa ta wane 'i maana God.
17 Ana kada ne, kalu Jiu ki, kalu nani
'uria maurie ana sa Christ ka liufia na
rolae sulia taki ki, ma tani Jiu kera saea
kalu wane abulo ta'a ki na. 'Uri ma,
nia fadaa ana sa Christ ne kwatea kalu
ka abulo ta'a, sulia ne kalu fasia lekalae
burina taki ki? Nia nao si 'urinai lau.
18 Boroi ma dia nau ku oli, ma nau ku
famamana lau taki ki ne nau ku noni'ela
na ana, nau ku 'asi nau na laona abulo
ta'alae.
19 Kada nau ku to sulia taki ki, nau
ku ada to'ona fulina nao nau si fito'ona
lekalae burina taki ki fua sae ne nau 'o'olo
'i maana God. Nia ne nau ku luka na ana
na taki fua ne nau to sulia God.
20 God nia 'ado nau fainia sa Christ ne
nia mae ana 'airarafolo. Nia ne nau ku
mae na, boroi ma sa Christ ne to laona
maurilaku. Ma na maurie ne nau ku
too ana kada ne, nau ku mauri ana na
famamanae nau ana na Wele God. Nia
kwaimani aku, ma ka mae fua ne kai
famauri nau.
21 God nia ka alafafi kulu sulia na
kwaiofeie nia. Nao nau si noni'ela ana na
kwaiofeie nia. Ma dia ta wane kai 'o'olo
fainia God sulia taki ki, nia fatainia ne na
maelana sa Christ dalafa ga 'ana.

3

Na rolae sulia taki ki naoma na famamanae ana sa Jesus

1 Mulu wane ana 'i Galesia, mulu oe-
wanea! Nau ku fadaa tafau na fua
mulu na maelana sa Jesus Christ ana
'airarafolo. Boroi ma nia dia tani wane ne
fagaroa manatamulu 'uria famanatalae
garo ki!
2 Nau ku doria mulu kai saitamana te
ru 'uri: Mulu si ngalia lau na Anoeru Abu
God sulia ne mulu rosulia taki sa Moses ki,
boroi ma sulia lalau ne mulu famamana
na Farongoe Lea sulia sa Jesus, ma mulu
kai fito'ona.
3 Mulu oewanea 'asiana. Na Anoeru
Abu ne kwatea ma 'oe safali ana maurie
laona tolae falu, boroi ma ta'ena mulu
sasi 'uria sasilana raoe Anoeru Abu ki ana
nikila mulu ki talamulu.
4 Kamulu nonifi 'asiana sulia na fitoe
kamulu ana sa Jesus. Dia mulu oli fasia
ma mulu ka sasi lau sulia taki sa Moses
ki, na fitoe kamulu kai funu.
5 Nau ku doria mulu kai malingainia
ne sulia na kwaiofeie God, nia kwatea

* **2:11-13** Jiu ne kera dau sulia taki sa Moses ki, nao kera si fanga oku fainia wane ne nao lau Jiu ki. Kera fia kera kai sua ana kada kera samo to'ona ma kera ka 'ania na fanga ana wane nao lau Jiu ki. Ada to'ona Levitikas 11; Acts 11

sakongai ana na Anoeru Abu nia fua
mulu, ma nia ka fulia ru ni kwelelae
ki 'i safitamulu, nao lau sulia ne mulu
rosulia taki ki, boroi ma sulia lalau na
fitoe kamulu ana sa Jesus.
6 Ma mulu kai manata basi sulia sa
Abraham, na Kekedee Abu be fata 'uri,
“Nia famamana God, ma God ka alafafia
nia wane 'o'olo sulia na famamanae nia.”
7 Mulu ka saitamana sa ti boroi 'ana
ne kai famamana God, nia na wele sa
Abraham.*
8 Na Kekedee Abu nia fata 'uri mai 'i
nao, God kai fuusi 'o'olo ana wane nao
lau Jiu ki ana famamanae. Ma God ka
farongo ana farongoe lea ne fuana sa
Abraham ka 'uri, “Nau kai falea wane ki
tafau suli 'oe.”
9 Iu, sa Abraham famamana, ma God
ka falea. 'Urinai laugo, sa ti boroi 'ana
ne kera famamana, God kai faleada dia
sa Abraham.
10 Sa tifaida boroi 'ana ne kera manata
fua God nia alafafida ne kera 'o'olo sulia
kera rosulia taki ki, kera kai ngalia na
kwaekwaee fasia God. Sulia ne Kekedee
Abu be nia fata 'uri, “Sa ti boroi 'ana ne
nao si 'idufa rosulia taki ki tafau, kera kai
ngalia kwaekwaee fasia God.”✡
11 Ma nia madakwa 'asiana nao ta wane
si 'o'olo fainia God ana lekalae suli taki ki,
sulia na Kekedee Abu nia fata lau 'uri, “Sa
ti boroi 'ana ne kera 'o'olo fainia God sulia
na famamanae, kera kai mauri firi.”✡
12 Na falafala ana maurie sulia fama-
manae nao si dia lau na falafala ana
lekalae burina na taki sa Moses ne fata
'uri, “Dia 'oe doria 'oe kai dao to'ona
maurie sulia rolae sulia na taki, 'oe kai
rosulia taki kali'afu God.”✡
13 Na kwaekwaee ne safali mai fasia
taki ki, sa Christ nia lafua na fasi kulu,
ma ka ngalia na talana. Sulia ne Kekedee
Abu be fata 'uri, “Wane ne kera saungia 'i
tofungana 'ai, nia mae sulia nia ngalia na
kwaekwaee ana God.”✡
14 Sa Jesus Christ nia foli olitai kulu
fasia na kwaekwaee taki ki. 'Urinai ne
God ka falea laugo wane nao lau Jiu ki
ana na lealae ne nia eta fata ana fuana
sa Abraham. Ma kulu tafau wane ne
kulu famamana ki, kulu kai too laugo ana
Anoeru Abu sulia na famamanae ne.

Taki ki fainia fata alangaie God

15 Wanefuta nau ki ana sa Christ, nau
ku fata ana na manatalae ana na Kekedee
Abu ka suina, kada nai nau fadaa lau na
alangaie ne ana na manatalae wane ki
kada nai. Dia ro wane ki keroa sasia ta
alangaie, nao ta ai si talana na ta kula
ana naoma ka 'oia lau alangaie nai. Na
alangaie ne nia dia laugo na alangaie ne
leka mai fasia God fua sa Abraham fainia
wele nia.
16 Iu, God nia fata alangai fainia sa
Abraham ma na wele nia. Na Kekedee
Abu nao si fata lau 'uri, “Wele 'oe ki,” ne
fadalana wane 'oro ki. Boroi ma nia ka
fata lalau 'uri, “Wele 'oe,” ne fadalana te
wane go, ma nia na ne sa Christ.
17 Na fadalana fatalaku ne 'uri: God
nia eta fangasia na alangaie fainia sa
Abraham, ma ka alangai laugo nia kai
famamana. Nia ne na taki ne God nia
kwatea fai talanga ma olu akwala fangali
na 'i buri'ana, nia 'afitai 'asiana ka 'oia
na alangaie ne God alangai ana fuana sa
Abraham.
18 Sulia dia God kwatea ru lea ki fua
kulu sulia ne kulu rosulia taki ki, 'urinai
nao nia si kwatea sulia na fata alangaie
nia. Boroi ma sulia na alangaie nia, nia
ne God ka kwate sakongai ana ru lea ki
fuana sa Abraham.
19 'Uta ne God ka kwatea taki ki? God
kwatea taki ki lau 'i burina alangaie nia,
fua ne kai fatai madakwa ana abulo
ta'alae ki, leleka ka dao 'ana maedangi ne
kwalafa sa Abraham ne God fata alangai
ana kai dao mai ana. God ne kwatea
'ainsel ki ne kera kai kwatea taki ki fuana
sa Moses. Ma sa Moses ne na wane ni
ngali fatae, sulia nia ne ngalia mai taki ki,
ma ka kwatea fuana wane ki.
20 Boroi ma kada God nia fata alangai
fuana sa Abraham, nia si doria na ta wane
ni ngali fatae, sulia nia sasia na ru nai
taifilia.

Ru ne taki ki leka mai fuana

21 'Uri ma taki sa Moses ki nia susia fata
alangaie God ki? Nao 'asiana! Sulia dia
God nia kwatea na taki ne ka famauria
wane ki, 'urinai wane ki kera kai rosulia,
ma kera kai 'o'olo na 'i maana God.

* **3:7** Na fadalana “wele sa Abraham”, te ai ana wane God ki. ✡ **3:10** Diutronomi 27:14 ✡ **3:11** Habakuk 2:4
✡ **3:12** Levitikas 18:5 ✡ **3:13** Diutronomi 21:23

22 Boroi ma, na Kekedee Abu nia saea ne
wane ki tafau kera doria abulo ta'alae, ma
nao kera si bobola na fuana daulae sulia
taki ki. 'Urinai ne God ka kwatea na fata
alangaie ana na maurie firi fuana wane
ne kera famamana sa Jesus Christ ki.
23 'I naona na kada ne famamanae ana
Jesus Christ nia dao mai, God nia koni
kulu Jiu ki farana taki sa Moses ki, leleka
ka dao ana kada God nia fatainia na taale
falu sulia na famamanae ana sa Christ.
24 Taki ki ka ada suli kulu leleka ka dao
ana kada sa Christ nia dao mai. 'Urinai
burina sa Christ nia dao na, kulu kai 'o'olo
'i maana God, sulia na famamanalana.
25 Iu, ma taki ki nao si ada na suli kulu
'i kada nai, sulia kada fuana famamanae
ana sa Christ nia na fai kulu.

Wane famamana sa Jesus ki kera wele God ki na

26 Kamulu tafau ne wele God ki na,
sulia na famamanae kamulu ana sa Christ
Jesus.
27 Kamulu siuabu tafau na ka fatainia
ne mulu 'ado na fainia sa Christ, 'urinai
ne maurie kamulu kai dia na sa Christ.
28 Nia ne, ka nao ta 'e'etelae 'i safitana
wane Jiu ki ma wane nao lau Jiu ki, ma
welewane ki fainia keni ki, ma wane rao
'o'oni ki fainia wane ne nao ta wane si
fanaonao fuada ki. Kamulu tafau, mulu
bobola go 'i maana God, sulia mulu to ana
okue fainia sa Christ Jesus.
29 Sulia kamulu ne wane sa Christ ki
na, 'urinai kamulu laugo ne wele ana
kwalafa sa Abraham ki, ma mulu kai
ngalia falealae God nia fata alangainia fua
sa Abraham.

4

1 Nau ku doria nau ta fadaa madakwa
lau ana ru ne nau ku fata sulia. Dia ta
wane nia too ana ta wele, nia kai kwatea
ru nia ki tafau fuana. Boroi ma ana kada
ne wele nai nia tu'u 'ua, nia dia ta wane
rao ga 'ana, sulia nao nia si baita 'ua fuana
adalae sulia alurue nia ki talana.
2 Kada nia tu'u 'ua, tani wane ne kera
ada sulia alurue fuana, leleka ka dao ana
kada ne maa nia 'olea.
3 Nia 'urinai laugo, 'i nao mai ana kada
kalu Jiu ki si famamana 'ua ana sa Christ,
kalu ro lalau sulia taki ki ana tolae laona
molagali, dia ta wane rao 'o'oni ne nia rao
go sulia fatalana na gwaungai nia.
4 Ma ana kada ne God nia 'olea nia dao
na mai, nia kwatea mai Wele nia 'i laona
molagali. Nia ka wane, ma ka futa ana
keni, ma nia ka rosulia taki kalu Jiu ki.
5 Nia ka sasi 'urinai fua ne kai lugea
sa tifaida ne taki ki dau fafida, fua kai
kwatea kulu wele God ki.
6 Sulia ne kulu wele God ki na, nia
kwatea na Anoeru Wele nia fua ka to
laona maurilakulu. Ma na Anoeru Nia ka
kwatea kulu kai foa 'uri, “Maasi 'ae, Maasi
'ae.”
7 Ma mulu nao lau wane rao 'o'oni ki.
Boroi ma kamulu wele mamana God ki
na. Ma sulia ne mulu wele mamana nia
ki na, nia kai kwatea ru ki tafau ne nia
alua fua kwatelana fuana wele nia ki.

Sa Paul manata 'abero fuana wane 'i Galesia ki

8 Ana kada nao mulu si saitamana 'ua
ana God, ru 'e'ete ne nao lau god mamana
ki ne kera gwaungai fafia maurilamulu.
9 Boroi ma ana kada ne na, kamulu
saitamana na ana God naoma nau ku fata
'uri, God saitamana na amulu. 'Uri ma
'uta lau ne mulu ka oli, mulu ka ro lau
sulia taki ki ana tolae laona molagali? Ru
nai ki nao si fulia go ta ru lea fua mulu.
Ma 'uta ne mulu ka doria lau raoe fuada?
10 Nau ku rongoa kau ne kamulu dau
sulia ru ne taki Jiu ki saea fuana fabaita-
lana maedangi ana Sabat, ki, ma na
fafanga ana madame falu ki, ma kada
talingai ki laona fangali ki.
11 Nau ku manata 'abero 'asiana ani
kamulu, fasi na raoe ne nau ku sasia
fuana 'adomilamulu fua daolae to'ona na
maurie falu ka fi funu.
12 Wanefuta ki 'ae, nau ku amasi ka-
mulu, mulu ka to sakwadola fasia taki
sa Moses ki, dia laugo ne nau ku to
sakwadola fasia. Sulia ne nau ku to
sakwadola fasia taki sa Moses ki, dia
laugo ne mulu to sakwadola 'i nao.

Maedangi sui toli ki, mulu si sasia go ta
ru garo aku.
13 Kamulu saitamana laugo ana kada be
nau ku 'ainitalo ana na Farongoe Lea fua
mulu, nau ku matai be, boroi ma nia ne
sasia nau ku 'ainitalo ana Farongoa Lea
fua mulu.
14 Ma sui boroi 'ana nau ku matai, ma
nau ku kwatea 'afitaie baita fua mulu, nao
mulu si manata ta'a go fuaku, ma mulu si

noni'ela go ani nau. Ma mulu kwalo nau
ka dia ne mulu kwaloa laugo ta 'ainsel
fasia God naoma sa Christ Jesus talana na.
15 Ma ana kada nai, mulu eele 'asiana.
Nau ku saitamana ne na kwaimanie ka-
mulu fuaku nia 'e baita 'asiana. Dia nau
ku gania boroi maamulu fuana 'afilaku,
mulu si luia go fasi nau. 'Uri ma na
eelelae be kamulu, nia na 'i fai ne?
16 'Uri ma kulu malimaee lau 'i safi-
takulu, sulia nau ku fata ana mamanae
kada nai?
17-18 Nia lea 'asiana fua ta wane ka fata
alingana tani ai 'e'ete dia nia sasi fuana
lealae. Nia mamana 'asiana, ma nao lau
ana kada ne nau ku to go fai kamulu,
boroi ma ana kada nau ku to tau laugo
fasi kamulu. Ma wane be kera rao nikila
fuana rokisilana na Farongoe Lea, kera
doria 'asiana kera kai fata manatamulu,
boroi ma nao nia si lea go fua mulu. Te
ru ne kera doria na ne mulu kai to 'e'ete
amulu fasi nau, fua kera go ne mulu kai
leka burida.
19 Wele nau ki 'ae ana sa Christ, na man-
atalaku nia fii 'asiana lau suli kamulu, dia
ta keni nia karangi ka fafuta wele nia.
Na fiie ne nao si sui leleka ka dao ana
maedangi ne mulu kai famamana go sa
Christ taifilia.
20 Ana kada ne, nau ku doria 'asiana
nau to fai kamulu, fua ne nau si fata nikila
lau 'uri fua mulu. Nau ku ulafusia na ta
ru ne nau saea lau fua mulu!

Sa Paul fata sulia ni Hega fainia ni Sera

21 Nau ku ledi kamulu basi, ti amulu
ne doria rolae sulia taki ki: 'Uri ma mulu
saitamana lea na ana te ne taki ki saea?
22 Na Kekedee Abu saea sa Abraham too
ana ro welewane ki. Ta wele, sa Ishmael,
nia futa ana keni ni rao 'o'oni ni Hega. Ma
ta wele, sa Aesak, nia futa ana ni Sera keni
aluge, ma nia na ne 'afe sa Abraham.
23 Sa Ishmael, na wele ne futa ana ni
Hega, na keni rao 'o'oni, nia futa dia ga
'ana wele ki tafau. Boroi ma sa Aesak, na
wele ne futa ana ni Sera, na keni ne nia
aluge, nia futa sulia na alangaie ne God
sasia fainia sa Abraham.
24 'Urinai ne nau fadaa fulilana ru ne ki
ana na tarifulae. Na ro keni ne ki dia ro
alangaie ki ne God nia sasi fainia wane
nia ki. Ni Hega dia na alangaie ana na
taki ne fuli gwauna na uo 'i Saenae laona
lofaa 'i Arabia, kula ne God kwatea taki
ki fua sa Moses ana. Wane ne kera leka
sulia na alangaie ana taki, kera go ne rao
'o'oni 'i farana na taki. Ma nia dia ni Hega
na keni rao 'o'oni ne, nia taifilia kai alua
wele ne kera rao 'o'oni ki.
25 Ma ni Hega ne dia na wane 'i
Jerusalem 'i ta'ena, sulia ne kera to ga 'ada
fuana raoe fua taki sa Moses ki.
26 Boroi ma ni Sera ne dia Jerusalem 'i
langi. Nia aluge, ma nia dia gaa fua kulu
wane ne kulu fito'ona sa Jesus ki.
27 Na ru nai ne sa Aesaea nia fata
sulia laona Kekedee Abu ka 'uri, "Na
keni ne mulu 'aba'ato ki, ma nao mulu
si saitamana go ana 'ua na nonifie ana
wele, mulu kai eele, ma mulu kai akwa
eele amulu. Sulia na keni ne 'aba'ato, nia
too ana wele 'oro ka liufia na keni ne na
arai nia to fainia."✡
28 Wanefuta nau ki ma waiwane ki,
kamulu ne wele God ki sulia na alangaie
nia, dia sa Aesak be nia futa ana ni Sera,
sulia God alangai fuana sa Abraham.
29 Ana kada nai, sa Ishmael, na wele ni
Hega ne nia futa mai dia wele ki tafau ga
'ana laona molagali, nia famalagaigaia sa
Aesak na wele ni Sera, ne futa sulia na
nikilalae ana Anoeru Abu God. Ma nia ka
'urinai laugo ana kada ne, wane ne kera
rao fuana taki ki, kera famalagaigai kulu
ana kada ne.
30 'Uri ma na Kekedee Abu nia fata 'uta
be? Nia fata 'uribe, "Ifulangainia na keni
rao 'o'oni ne fainia wele nia, kera kai leka
tau kau 'ada. Sulia na wele keni rao 'o'oni
ne nao si bobola fua kai ngalia ta ru ana
toorue maa keroa , sulia ru ki tafau ne fua
sa Aesak na wele ne futa sulia na alangaie
ne nia aluge."
31 Wanefuta ki ma waiwane ki 'ae, nia
'urinai laugo, kulu nao lau wele ni Hega
ki ne kulu rao 'o'oni farana na taki.
Kulu wele ni Sera ki lalau, sulia kulu to
sakwadola fasia na taki ki.

5

Sa Christ nia luge kulu tafau

1 Sa Christ ne nia luge kulu na, fua ne
kulu kai aluge na. 'Urinai mulu kai uu
ngasi, ma mulu kai to na dia wane ne kera

✡ **4:27** Aesaea 54:1

aluge ki, ma ka nao lau wane ni rao 'o'oni
ki fua taki sa Moses.
2 Fafurongoa basi! Nau sa Paul, nau ku
fata kau fua mulu, dia ne mulu 'ole 'unge
fua ne mulu kai 'o'olo 'i naona God, nao
'asiana sa Christ si 'adomi kamulu go.
3 Nau ku fata talingai lau fua ta wane ne
alamatainia fuana 'ole 'unge, nia kai sasi
sulia taki lalau sa Moses ki.
4 Sa ti amulu ne kera sasi 'uria 'o'oloe
'i maana God ana rolae sulia ru ne taki
ki, kera kai to 'e'ete na fasia sa Christ, ma
kera kai talafia na kwaiofeie God.
5 Boroi ma Anoeru Abu kwatea kulu ka
manata ngado ne God kai alafafi kulu,
sulia fitoe kulu ana sa Christ.
6 Sulia kada ne kulu 'ado na fainia sa
Christ Jesus, ma dia ta wane nia ka 'ole
'unge naoma ka nao si 'ole 'unge, nia nao
si 'e'ete go. Na ru 'initoa lalau ne na fitoe
'oe ne kwatea ma 'oe kwaimani ana wane
ki tafau.
7 'I nao mai, famamanae kamulu ana sa
Jesus nia lea 'asiana. Boroi ma ta'ena, ta
wane ne fagaroa manatamulu ka 'uri na
fasia na famanatalae mamana ne.
8 God nao si sasi 'urinai, sulia nia ne fili
kamulu fua mulu kai famamana sa Christ.
9 Boroi ma ta ka famanatalae garo tu'u
ne nia 'i matanga mulu kai fali kamulu
tafau. Nia dia ta ka isi tu'u be nia kai
dolalia kumu ana beret tafau.
10 Nau ku manata ngado ne nao kamulu
si famamana famanatalae garo nena, su-
lia ne kulu 'ado fainia sa Christ ana fitoe.
Ma sa ti mone ne kwatea na manata
'aberolae fua mulu, nau ku saitamana, nia
kai ngalia na kwaekwaee fasia God.
11 Wanefuta nau ki, nau nao si 'ainitalo
ana ne wane kai 'ole 'unge, sui boroi 'ana
tani wane saea ne nau ku sasi 'urinai.
Sulia dia nau ku famanata 'urinai, ma 'uta
mone ne wane Jiu ki kera ka famalagaigai
nau ga 'ada? Boroi ma kera guisasu aku,
sulia nau ku fata sulia na maelana sa
Christ ana 'airarafolo fuana famaurilana
wane ki.
12 Tani wane kera kwatea manata
'aberolae fua mulu ana famanatalae kera
ki sulia na 'ole 'ungelae. Alamia kera
kwaisae God nia eele fafia kada kera 'ole
'unge. Dia 'urinai, 'uta ne kera si tala
falasida daofa liu go?
13 Ma kamulu wanefuta nau ki, God nia
fili kamulu na fua mulu kai sakwadola
fasia taki sa Moses ki. Sui boroi 'ana
kamulu ka to sakwadola 'urinai, nao mulu
si manata 'uri sae nia lea ga 'ana fua mulu
kai rosulia na kwaidorie ta'a ki ana noni
mulu. Boroi ma kamulu sakwadola na fua
mulu kai kwaimani fua mulu, ma mulu
kai 'adomi kamulu kwailiu.
14 Sulia taki sa Moses ki tafau kera okua
ga ana te taki ne 'uri, “'Oe kwaimani ana
tolamu ka dia laugo ne 'oe kwaimani amu
talamu.”
15 Boroi ma dia mulu to mulu ka fuali
kamulu dia ru mauri kwasi ki, 'urinai ma
mulu fanonifi kamulu kwailiu. Mulu kai
ada lea ana, fasi mulu ka fi takalongai
kamulu kwailiu.

Na Anoeru Abu fainia na kwaidorie 'ana noni

16 Nau ku fata 'uri: Dia mulu ala-
matainia na Anoeru Abu God ka talaia
na maurilamulu, mulu kai to fasia na
kwaidorie ta'a ana noni.
17 Sulia na kwaidorie ana noni nia
fualia na ru ne na Anoeru Abu nia doria,
ma na Anoeru Abu ka noni'ela laugo ana
na ru ne noni nia doria. Na ro ru ne keroa
malimaee adaro kwailiu. Nia ka fatainia
ne, dia na Anoeru Abu nia talai kamulu,
nia 'afitai fua mulu kai sasia ta ru boroi
'ana ne mulu doria sasilana fua fatolilana
kwaidorie ta'a ana noni.
18 Boroi ma dia na Anoeru Abu nia talai
kamulu na, na taki fasia sa Moses ki nao
si gwaungai na fafi kamulu.
19 Kulu saitamana ru ta'a 'uri ki ne safali
mai fasia na kwaidorie ta'a ana noni:
oeelae, ma manata bilialae, ma sasilana
ru ni 'ekelae ana ki.
20 Ma fosilana nunuiru ki, ma raoe ana
'ilalalae ma kelemalae ki. Ma malimae-
lae fuana firue, ma fata falilana wane,
ma kwaimani roliolae, ma guisasue, ma
tolae ana ogalulumilae, ma tolae ana
barangisie, ma guisasue fuada kwailiu,
21 ma 'ugalae ki, ma ku bubulolae, ma
saungailana fafanga fua sasilana ru ta'a
ki, ma sasilana laugo ru garo 'oro 'urinai
ki. Nau ku fabasu kamulu dia be nau
ku saea 'i nao, sa tifaida ne kera sasia ru
'urinai ki, nao kera si bobola fua rulae 'i
laona toae ne God kai gwaungai fafia.
22 Boroi ma na Anoeru Abu nia kwatea
fuana wane ki na kwaimanie, na eelelae,
na aroaroe, na mabetaue, na sasi lealae,
na abulo mamanalae,

23 na abulo marabibilae, ma na daulae
fafia kwaidorie ana noni. Dia mulu sasi
mone sulia ru nai ki, nao mulu si 'oia go
ta taki.
24 Ma wane ne kera too na ana sa
Christ Jesus laona maurilada ki, kera foto
na fafia na kwaidorie ta'a kera ki ana
'airarafolo.
25 Sulia na Anoeru Abu nia kwatea
na maurie falu fua kulu, nia lea fua
kulu kai rosulia na kwaitalaie nia laona
maurilakulu.
26 Alu nao kulu si to ana nau-
naue, naoma suradue, naoma 'ugalilakulu
kwailiu.

6

Kwai'adomie fua mulu kwailiu

1 Wanefuta nau ki 'ae, dia ta wane ne
mulu dao to'ona nia sasia ta garoe, sa ti
amulu ne na Anoeru Abu nia talaia, nia
kai olitainia mai fasia na ta'alae nia. 'Oe
kai fata sarafani fuana, ma 'oe madafi 'oe
laugo fasi 'oe fi sasia laugo ta garoe dia
nia.
2 Ma mulu kai 'adomia sa ti boroi 'ana
ne nia too ana ta 'afitaie. Ma kada
kamulu sasi 'urinai, mulu rosulia na na
famanatalae ne sa Christ nia kwatea mai.
3 Dia ta wane nia saea nia ta wane
'initoa, ma nia si 'adomia go ta wane, nia
suke nia ga 'ana talana. Nia nao lau na
wane mamana.
4 Alu te te wane amulu mulu kai filo
lea ana abulolae kamulu ki talamulu. Ma
nia ka manata sulia na abulolana nia lea
naoma ka nao. Ma dia abulolana nia lea,
bobola fainia nia kai fata lea ana talana.
Boroi ma nia si fabolotania abulolana
talana fainia abulolana ta wane 'e'ete lau.
5 Sulia nia 'urinai te te wane akulu nia
kai susulia abulolana talana.
6 Na wane ne famanata kamulu sulia
fatalana God, bobola fuana mulu kai
kwatea na kwai'adomie ki fuana sulia na
famanatalae lea ne.
7 Nao mulu si manata garo lau amulu
sulia na ru ne nau ku saea: 'Afitai 'asiana
ta wane ka safungainia ta ru fasia God.
Na wane kai ngalia na kwaiarae nia fasia
God sulia ru ne nia sasida ki, ka dia ne
wane ka ngeda fufue ru ki ana ru nia
fasida ki.
8 Dia nia si sui fasia sasilana ru ta'a
ne na nonina dorida ki, nia kai maelia.
Boroi ma, dia nia sasia ru ne Anoeru Abu
nia dorida ki, na Anoeru Abu kai kwatea
maurie firi fuana.
9 Nao kulu si noni kulua fua sasilana
raoe lea ki. Sulia dia kulu nonimabe fua
sasilana ru lea ki, maedangi ne God nia
filia kai dao mai, kulu kai ngalia kwaiarae
kulu ki fasia God.
10 'Urinai ne kada kulu na fua 'adomi-
lana wane too ana bobolae ki nai, ma
tasa na fuana wanefuta kulu ki ne kera
famamana sa Christ.

Fatae 'isi ki

11 Ada to'ona basi na kekedee baita ne
nau ku kedea kau fua mulu ana 'abaku
talaku.
12 Wane senena kera sasi 'uria na
sumailamulu fuana 'ole 'unge, kera doria
faeelea wane Jiu ki ana lekalae burina
taki fua 'ole 'unge. Kera doria 'ole 'unge
lamulu, sulia kera mau ana wane senena
ki ne kera famalagaigaida na wane ne
kera fata sulia na maelana sa Christ ana
'airarafolo.
13 Ma wane ne kera 'ole 'unge ki boroi,
nao kera si ro go sulia taki sa Moses ki.
Boroi ma kera doria fua mulu kai 'ole
'unge, fua ne kera kai fata tango 'i maana
wane Jiu ki fafia ne mulu alamataini
kamulu fuana 'ole 'unge.
14 Aia, ma nau talaku, nau ku fata
naunau sulia na ru na 'Aofia kulu sa Jesus
Christ nia sasia ana 'airarafolo. Sulia
maelana sa Christ ana 'airarafolo, nao
nau si doria falafala ta'a ki laona molagali
ne wane nao kera si famamana sa Christ
ki ne kera dorida. Ma kera boroi nao kera
si doria laugo ru nau ku dorida ki sulia na
famamanae nau.
15 Ma nia nao si 'e'ete go dia ta wane
ka 'ole 'unge, naoma ka nao si 'ole 'unge.
Boroi ma na ru talingai ne tolae na ana
maurie falu ne God nia kwatea mai.
16 Ma fua sa tifaida ne kera leka sulia na
famanatalae ne laona maurilada, God kai
kwatea na aroaroe ma na kwaimanataie
kai to faida, sulia kera wele mamana nia
ki na.
17 'Urinai, na fatae 'isi nau na fua mulu
nia 'uri, alu nao ta wane si kwatea lau ta
'afitaie fuaku, sulia ne sisibe 'i noniku ki
fatainia na ne nau na wane rao sa Jesus.
18 Wanefuta nau ki 'ae, nau ku ama-
sia na 'Aofia kulu sa Jesus Christ fuana
kwaiofeie nia ma na 'oilakie nia kai to fai
kamulu tafau. Iu, nia 'urinai.

Na Kekedee Sa Paul Fua Wane Famamana Ki 'I Efesus

'I Efesus na fere baita ana lofaa 'i Esia. 'I ta'ena na lofaa 'i Esia ta te bali ana kula kera saea ana 'i Turkey. Sa Paul leka dao 'i Efesus ana ruana ma oluna lekalae nia fua 'ainitalolae ana Farongoe Lea. Ada to'ona Acts 18:19-21 fainia bali buko 19. Nia ada dia nia kedea na buko ne kada nia to laona beu ni kanie 'i Rom.

Sa Paul kedea na buko ne fuana 'adomilana wane God ki fua kera ka saitamana lea ana ne kwaimanie God nia baita 'asiana, ma na alangaie nia ka to firi fuana wane ki tafau. Na buko ne kera tolingia ana ro bali ru ki.

Ana bali buko 1-3, sa Paul famanata sulia ne God fakali'afua raoe nia ana Christ ne nia 'initoa fafia ru ki tafau. Ma ana Christ ne God ka famauria wane Jiu ki ma wane nao lau Jiu ki, ma nia ka 'ado keroa ana te noni ru ana fikute wane God.

Ana bali buko 4-6, sa Paul nia famadakwala na 'adolae ana fikute wane God. Ma nia ka saea ne wane God ki kera kai abulo 'o'olo sulia maedangi ki, fua kera ka inau ana to okue. Ma ka saea lau fuada fua kera to ni firue 'usia sa Saetan.

Ru talingai ki laona buko ne:

God famauria Jiu ki ma wane nao lau Jiu ki, ma nia ka 'ado kera ana te noni ru *1:1–3:21*

Wane famamana kera ka 'ado fainia Christ *4:1–6:24*

1 Nau sa Paul ne, nau ku kekede kau. Nau ta wane ni lifurongo ana sa Jesus Christ sulia na kwaidorie God.

Nau ku kwatea kau na kekedee ne fua mulu wane God ki ne mulu to laona mae fere baita 'i Efesus, ma mulu ka to mamana ana sa Jesus Christ.

2 Nau ku foa fua ne God na Maa kia, ma na 'Aofia sa Jesus Christ keroa kwatea na kwaiofeie ma na aroaroe fua mulu.

God fulia ru lea ki fua kulu

3 Kulu tangoa God ma na Maa 'Aofia kia sa Jesus Christ. Sulia God nia 'ogiri kia ana kwatelana ru lea ki tafau 'i langi fua mangoiru kia ki sulia 'adolae kia fainia sa Jesus Christ.

4 Suifatai God ka fi saungainia na molagali, nia fili kia tafau na fua kulu wane nia ki na sulia Christ, fua kulu kai 'o'olo 'i maana, ma nao ta wane si fai fafi kia ana ta ta'alae. Ma sulia kwaimanie God fua kulu,

5 nia eta alangainia mai 'i nao fua ne kwatea ma kulu ka wele nia ki sulia sa Jesus Christ. God sasi 'urinai sulia na kwaidorie nia, ma nia ka eele fainia.

6 Aia, kulu tangoa God sulia nia kwate sakongai ana kwaimanie baita nia fua kulu sulia na Wele nia ne nia kwaimani mamana ana.

7 God luge kia fasia na kwaekwaee ma ka manataluge na ana abulo ta'alae kia ki ana na maelana Christ. Na kwaiofeie God fuaka 'e baita 'asiana.

8 Iu, God 'ogiri kia ana kwaiofeie nia.

Ana liotoe ma na saitamarue baita nia,

9 God ka fatainia fuaka na manatae wane nia ma nao nia si fatai madakwa ana fua wane ki mai 'i nao. God kai fulia na manatae wane nai ana Christ.

10 Na manatae wane nai 'uri: Ana kada 'olea, nia kai okua ru ki tafau ne nia saungaida mai 'i langi ma 'i seki laona molagali, fua Christ kai gwaungai fafia ru nai ki tafau.

11 Na ru ki tafau ne God sasida, nia sasida sulia manatana ma na kwaidorie nia. Ma sulia laugo na kwaidorie God, nia ka fili kalu wane Jiu ki fua ne kalu ka alua wane nia ki ana 'adolae kalu fainia Christ. God sasi 'urinai sulia na manatae wane nia ne nia alua na mai 'ua 'i naona ne nia saungainia ru ki.

12 Ma sulia nia 'urinai, kalu wane Jiu ki, kalu wane eteta ne kalu famamana Christ, ma kalu ka tangoa God 'initoa.

13 Nia ka 'urinai laugo fua mulu na wane nao lau Jiu ki. Sulia kada ne mulu rongoa na 'ainitalolae mamana ana Farongoe Lea, mulu ka too ana maurie falu, ma mulu ka alu na wane God ki. Kamulu famamana Christ, ma God ka kwatea Anoeru Abu fua mulu ka fatainia ne mulu wane nia ki, dia be nia eta fata na mai ana 'i nao.

14 Ma na Anoeru Abu ka to 'i laona maurilaka, nia na ne fatailana fua kulu fua ne kulu kai saitamana ne kulu kai ngalia ru ki tafau ne God nia eta fata ana fuana wane nia ki. Ma na Anoeru Abu ka to fai kia leleka ka dao ana kada God kai

oli mai 'uria wane nia ki, ma kera kai to
sakwadola firi. Kulu tangoa God ne 'inito
ka tasa!

Sa Paul foa fuana wane 'i Efesus ki

15 Safali ana kada nau ku rongoa na
famamanae kamulu ana 'Aofia sa Jesus,
ma na kwaimanie kamulu fuana wane
God ki tafau,
16 nau ku 'idufa tangoa God fua mulu
ana kada ki tafau. Ma nau ku foa laugo
fua mulu ana kada 'oro ki.
17 Ma God na Maa 'initoa ne na God ana
'Aofia kia sa Jesus Christ, nau ku gania
fua nia kwatea na Anoeru Abu fua mulu.
Sulia na Anoeru Abu nai, nia kai kwatea
liotoe fua mulu, ma ka fatainia laugo God
fua mulu, fua mulu ka saitamana lea lau
ana God.
18 Nau ku foa laugo fua ne God ka
kwatea na manatalamulu ka lea fua mulu
ka saitamana ru lea ne nia too ana fua
mulu. Mulu ka saitamana lea ana ne
mulu kai too ana ru lea nai ki, sulia
nia sae kamulu fua mulu ka dia na wele
nia ki. Ma nau ku foa fua ne mulu kai
saitamana na falealae baita nia, ne nia
alangainia kai kwatea fuana wane nia ki.
19 Ma nau ku foa fua mulu ka saitamana
laugo na nikilalae baita God ne rao aka
wane famamana ki. Ma na nikilalae nai
na
20 ne God rao ana, kada be nia taea sa
Jesus Christ fasia na maee ma ka fagourua
ana bali 'o'olo ani nia 'i langi.
21 Ma sa Jesus Christ ka gwaungai fafia
na 'ainsel ki ma na anoeru ki tafau 'i langi.
Ma na satana Christ ka baita liufia wane
baita ki tafau ana kada ne, ma laugo ana
kada kai dao mai ne nia toto si sui.
22 God ka kwatea ru ki tafau ka to 'i
farana Christ, ma ka kwatea Christ ka
gwaungai ana ru ki tafau, fua Christ ka
kwai'adomi akulu wane ne kulu fama-
mana ki.
23 Aia, ma kulu wane ne kulu fama-
mana ki, kulu na nonina Christ. Ma
kulu ka fungu ana Christ, wane ne nia
fafungua ru ki tafau.

2

Tolae ana maurie falu fainia Christ

1 'I nao mai, mulu dia ta wane mae ne
nao nia si tona sulia te ne God nia doria,
sulia mulu to 'ua laona ta'alae.
2 Ana kada nai 'i nao, mulu leka amulu
sulia na falafala ta'a laona molagali, ma
mulu ka rosulia sa Saetan ne gwaungai
fafia anoeru ta'a ki, ma ka talaia wane ne
kera aburongo ana God ki.
3 Ma kulu 'urinai laugo, ana kada 'i nao
mai, na abulolakulu nia ta'a, sulia kulu
rosulia na kwaidorie ta'a ana noni ki, ma
manatalae ta'a kia ki. Kulu dia wane ki
tafau, sulia ne abulolakulu ta'a, ma kulu
ka bobola fuana ngalilana na kwaekwaee
fasia God.
4 Ma ka 'urinai boroi 'ana, na
kwaimanataie God fua kulu nia baita, ma
na kwaimanie nia fua kulu ka baita laugo.
5 Ma sulia God nia 'urinai, nia ka
kwai'adomi akulu kada kulu aburongo
'ua ana, ma kulu ka dia wane kera mae
na ki. God oku kia fainia Christ ma ka
kwatea maurie firi fua kulu. God ka
famauri kia sulia na kwaimanie nia!
6 Ma sulia kulu 'ado fainia sa Jesus
Christ, God ka tae kia laugo fainia Christ,
fua ne kulu kai to ma kulu kai gwaungai
fainia 'i langi.
7 God sasi 'urinai fua nia ka fatainia na
kwaiofeie baita ne nia kwatea fua kulu
ana sa Jesus Christ, fua ne wane ki tafau
ana kada ki tafau, kera ka saitamana na
kwaimanie nia.
8 God famauri kia ana kwaiofeie nia
sulia na famamanae kia. Nia nao si
famauri kia go sulia raoe kia ki tala'aka.
Boroi ma God kwate 'o'oni ga 'ana na
maurie falu fuaka.
9 Nia ne, 'afitai ta wane ka fata naunau
sulia na maurie falu nia, sulia God nao si
kwatea sulia raoe ne kulu sasida ki.
10 God saungai falu akulu ana sa Jesus
Christ, fua kulu ka sasia raoe lea ki ne
nia eta fata mai ana fua kulu 'i nao fuana
sasilana.

Kulu te fikute wane ana Christ

11 Ma kamulu wane ne nao lau Jiu ki,
mulu kai manata basi sulia tolae kamulu
'i nao. Na wane Jiu ki sae kera tala'ada
ana “Wane God ki” boroi ma kera sae
kamulu “Nao lau wane God ki,” sulia
nao mulu si 'ole 'u'unge ana welewane
kamulu ki.

12 Mulu saitamana, ka tau na mai,
kamulu to tau fasia Christ, ma mulu nao
lau tani wane ana wane filia God ki 'i
Israel, ma nao mulu si too ana na ru lea ne
God eta alangainia fuana wane nia ki. Ma
mulu ka to ga 'amulu 'i laona molagali ne,
boroi ma nao mulu si saitamana God, ma
nao mulu si makwalia go ta ru lea fasia
God.
13 Sui boroi 'ana mulu ka to tau fasia
God ana kada 'i nao, kada nai sulia mulu
'ado na fainia sa Jesus Christ, kamulu to
karangia na God, sulia na 'abuna Christ.
14 Ma kalu Jiu ki fai kamulu wane nao
lau Jiu ki, Christ sasia na okue kwaimanie
kia ka aroaro fua kulu ka alua na te
okue. Sulia nia alamatainia tala'ana kera
ka saungia ana 'airarafolo, nia ka lafua na
ru ne susia wane Jiu ki ma wane nao lau
Jiu ki nao kera si kwaimani.
15 Christ nia lafua na taki ne sa Moses
kwatea ki fua ne kulu ro fikute wane ne ki
ka alua te fikute wane go, sulia kulu oku
na fainia Christ. 'Urinai Christ ka kwate
kulu ka kwaimani akulu kwailiu.
16 Aia, ana maelana Christ ana
'airarafolo, nia ka lafua na malimaee 'i
safitana wane Jiu ki fainia wane nao lau
Jiu ki. Ma ana maee nia laugo, nia ka
okua na ro fikute wane fua ne kulu ka
alua te fikute wane go, ma nia ka olitai
kia siana God.
17 Nia ne, Christ ka koso mai laona
molagali, ma ka 'ainitalo ana Farongoe
Lea sulia na aroaroe fua mulu wane nao
lau Jiu ki ne mulu to tau fasia God ana
kada 'i nao, ma fua malu laugo Jiu ki ne
kalu to karangi ana God.
18 Sulia na ru ne Christ sasia, kalu wane
Jiu ki ma kamulu wane nao lau Jiu ki, kulu
saitamana ka leka mai siana God na Maa
ana te Anoeru Abu.
19 Sulia ne, mulu wane nao lau Jiu ki,
nao mulu si 'e'ete fasi kalu wane Jiu ki.
Ma kada ne, mulu wane God ki na fai
kalu, ma God na ne Maa kia.
20 Kulu wane famamana ki, kulu dia na
lume ne God nia saungainia fafona na
fau. Sa Jesus Christ na ne fau nai. Ma
wane ni lifurongo nia ki fainia profet ki
na ne mae funu 'ai ki ana lume nai.
21 Christ dau ngasi ana lume nai ma ka
saungai baita ana, fua nia na lume abu
fuana 'Aofia ka to laona.
22 Ma kamulu wane ne nao lau Jiu ki
laugo, Christ 'ado kamulu fainia wane
God ki. Nia sasi 'urinai ana kada nia
saungainia na lume ne God to laona ana
na Anoeru Abu.

3

Na raoe sa Paul fuada wane nao lau Jiu ki

1 Nau sa Paul, ku to 'i laona beu ni kanie
fafia nau ku 'ainitalo ana Farongoe Lea
sulia sa Jesus Christ fua mulu wane nao
lau Jiu ki.
2 Nau ku saitamana mulu rongoa tafau
na God ne fili nau na sulia na kwaiofeie
nia, fua ne nau rao fua 'adomilamulu
'urinai.
3 Dia be nau ku eta kedea ka suina,
God fatainia na manatae wane nia fuaku.
Na manatae wane ne nao nia si fatai
madakwa ana fua wane ki 'i nao mai.
4-5 Ma dia mulu idumi lea ana kekedee
ne, mulu kai saitamana ne nau ku saita-
mana ru 'oro ki sulia Christ ne God si
fatai madakwa ana fuana wane ki 'i nao
mai. Boroi ma ana kada ne, sulia raoe
na Anoeru Abu, God fatainia suina fuana
wane lifurongo ki fainia profet abu nia ki.
6 Ma na manatae wane nai nia 'uri:
Mulu wane ne nao lau Jiu ki, mulu
famamana Farongoe Lea, ma God ka
falea kamulu laugo fainia na wane Jiu ki.
Ma kulu ka to oku ana te fikute wane,
ma kulu kai ngalia ru ki tafau ne God
alangainia sulia sa Jesus Christ.
7 Ma God ka kwatea nau te wane rao
nia, fua ne nau ku farongo ana Farongoe
Lea. God ka kwatea nau wane rao nia ana
kwaimanie nia ma ana nikilalae baita nia.
8 Ma wane ki tafau ne kera famamana
God, kera talingai ka liufi nau. Ma sui
boroi 'ana ka 'urinai, God falea nau ana
kwatelana raoe fuaku fuana 'ainitalolae
ana Farongoe Lea sulia ru lea 'asiana ki
ne Christ kai kwatea fua mulu wane nao
lau Jiu ki. Ru lea nai ki tasa ka liufia
saitamarue wane ki.
9 God ne saungainia ru ki tafau, nia si
fatai madakwa ana manatae nai ki 'ua
mai 'i nao. Ma nia ka eresi nau fua ne
nau ku fatainia manatae nia fuana wane
ki tafau.
10 Ana kada ne, wane Jiu ki ma wane
nao lau Jiu ki, kera oku ana te fikute wane

ana Christ. Ma God ka fi fatainia ru nai
fuana 'ainsel baita ki ma ru kwaitalai ki 'i
langi, fua ne kera ka saitamana na liotoe
nia baita ma ka 'e'ete kwailiu.
11 God sasia ru nai sulia nia manata 'ua
na mai sulia ana safalie. God nia fulia na
ru nai kada nia odua mai sa Jesus Christ
na 'Aofia kia.
12 Ma sulia kulu oku ana Christ, ma na
famamanae kia ani nia, nao kulu si mau
ana daolae siana God.
13 Sulia ne, nau ku gani kamulu nao
mulu si kwaimanatai sulia na nonifie nau
fua mulu. Sulia nau ku nonifi fuana
'adomilamulu.

Na kwaimanie Christ fua kulu

14 Ma sulia ru nai, nau ku boruru ma
nau ku fosia God na Maa,
15 ne nia saungainia ru mauri ki tafau 'i
laona molagali ma 'i langi.
16 Ma nau ku amasia sulia na falealae
baita nia ne nia alangainia kai kwatea
fuana wane nia ki. Ma nau ku amasia
nia ka kwatea nikilalae fua mulu ana na
Anoeru Abu, fua ne na maurie lamulu kai
nikila tafau.
17 Ma nau ku foa laugo fua Christ kai to
laona maurilamulu sulia na famamanae
kamulu ani nia. Ma nau ku foa laugo fua
ne ru ki tafau ne mulu sasida, mulu kai
sasida nunufana na kwaimanie nia.
18 Nau ku foa 'urinai fua ne kamulu ma
wane God ki tafau, kulu kai bobola fuana
malingailana ne na kwaimanie Christ
fuaka 'e reba, ka gwala, ka fane ma ka
koso.
19 Iu, nau ku foa fua ne mulu kai
saitamana na kwaimanie Christ, boroi
'ana ka 'afitai fuana ta wane ka saitamana
lea ana tafau. Ana kada mulu saitamana
na kwaimanie Christ, na falafala kamulu
ki kai dia na falafala God ki.
20 Kulu ka tangoa God sulia na nikilalae
baita nia ne rao 'i laona mangokulu, nia
ka saitamana sasilana ru 'oro ki fuana
'afilaka, liufia lau ne kulu bobola fuana
ganilana naoma manatalae 'uria.
21 Kulu tangoa God ne nia to ana sa
Jesus Christ ma ana wane nia ki, 'i kada
nai ma ka toto firi. Iu, nia 'urinai.

4

Kulu alua na te noni ru

1 Nau ku to laona beu ni kanie sulia nau
ku rao fuana 'Aofia, nau ku amasi kamulu
fua mulu kai sasi lea dia na abulolae ne
bobola fuana wane God ki ka to ana, sulia
God sae kamulu ana wane nia ki.
2 Mulu fatu'u kamulu talamulu, ma
mulu ka to marabibi. Ma mulu ka fatainia
na kwaimanie kamulu ana mabetaue fua
mulu kwailiu.
3 Mulu ka rao nikila fua mulu ka to
ana na kwaimanie kwailiu fua mulu ne
Anoeru Abu nia kwatea fua mulu. Mulu
ka 'ado kamulu ana aroaroe.
4 Kulu wane ne kulu famamana sa Jesus
Christ, kulu dia na te noni ru fainia. Ma te
Anoeru Abu laugo ne talai kia tafau. Ma
te maurie firi go ne God sae kia mai 'uria
ne kulu kwaimakwali ana.
5 Kulu too ga ana te 'Aofia, ma te
famamanalae, ma te siuabue.
6 Ma te God go ne nia to, ma nia na
Maa kia tafau. Ma nia ka gwaungai fafi
kulu tafau, ma nia ka rao ani kia, ma ka
to laona maurilakulu.
7 Ma kulu tafau ne kulu famamana, sa
Jesus Christ nia kwatea te te wane akulu
ka too ana kwatee fuana raoe nia. Nia
kwatea na kwatee nia fua kulu sulia na
kwaidorie nia.
8 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri,

"Kada nia leka 'uria na kula ne fane, nia
ka ngalia fainia wane 'oro ne nia
liufia.

Ma nia ka kwatea kwatee ki fuana wane
nia ki."✡

9 Aia, ma te na ne fadalana na fatae
'uri, "Nia leka 'uria na kula fane?" Na
fadalana ne 'uri, sa Jesus Christ eta koso
basi mai laona molagali.
10 Ma sa Jesus Christ ne koso mai laona
molagali, nia laugo ne ka ra 'uria 'i langi,
na kula ne liufia kula ki tafau mai 'i langi.
Nia sasi 'urinai fua ka to ana kula ki tafau.
11 Ma sa Jesus Christ laugo ne kwatea
kwatee lea ki fuana wane ki. Tani wane
akulu, nia alu kera na wane ni lifurongo
ki, ma tani wane akulu nia ka alu kera
profet ki. Ma tani wane lau, nia ka
alu kera ana wane ni 'ainitalolae ana na
Farongoe Lea. Ma tani wane lau, nia ka
alu kera wane kwaitalai ma famanata ki
fua wane famamana ki.

✡ **4:8** Psalm 68:18

12 Nia sasi 'urinai, fua kulu ka bobola
fuana raoe fua God, ma fua kulu, na
nonina Christ, kulu ka nikila.
13 Na nonina Christ kai mauri 'urinai
leleka kera ka oku ana te fikute wane ana
na famamanae ma fainia na saitamarue
kia ana na Wele God. Ma famamanae
kulu ki kai nikila, ma falafala kia ki kai
kali'afu dia laugo sa Jesus Christ.
14 Ma ana kada kulu rafo na, nao kulu
si dia wele tu'u ki. Ma nao kulu si dia
lau ta baru ne sasaule sakolangainia ma
nanafo ki ka kwaefeoa fua leka garoe ga
'ana. Sulia 'afitai kulu ka famamana ta
famanatae 'e'ete kwailiu ne wane susuke
ki kera famanata ana.
15 Ma kulu ne, kulu fata mamana ana
falafala ne ka fatainia kwaimanie kia ki,
ma na abulolaka tafau ne, ka dia na
abulolana sa Jesus Christ na wane baita
kia.
16 Ma kulu ka dia te noni ru, ma Christ
ne gwauna. Ma te te wanea , nia ta kula
ana noni, ma ka too ana raoe nia. Ma sa
Jesus Christ kwatea kulu ka to oku fua
ne kulu ka alua te noni nai. Ma kada
kulu sasia na raoe ne bobola fai kia, na
noni nai ka bulao mai ma ka nikila sulia
kwaimanie kia ki fua kulu kwailiu.

Na maurie falu sulia Christ

17 Sulia na mamanae ne 'Aofia kwatea
mai fuaku, nau ku fata totongai ana fua
mulu ne mulu kai lukasia falafala ta'a ki
ne wane nao si famamana sa Jesus Christ
kera sasida. Na manatalae kera ki laugo
ne ru ta'a ki ma ru 'o'oni ki tafau go.
18 Ma kera nao si saitamana laugo
falafala sulia God ki. Ma nao kera si
too ana maurie falu ne God kwatea, sulia
manatada rorodoa, ma kera ka fangasia
mangoda, ma kera ka oewanea.
19 Ma kera si 'eke go fafia abulo ta'alae
kera ki, ma kera ka rosulia kwaidorie ta'a
kera ki, ma kera ka ngangata ana sasilana
kwalukaela ru ta'a.
20 Boroi ma kamulu ne, ana kada be
wane ki kera 'ainitalo ana sa Jesus Christ
fua mulu, nao kera si famanata kamulu
fua mulu ka abulo ta'a 'urinai.
21 Kera 'ainitalo fua mulu ana na ma-
manae sulia sa Jesus Christ, ma mulu ka
famamana na famanatalae mamana nia.
22 Ma kera 'ainitalo kera ka 'uri, mulu
fasia falafala ta'a kamulu ki be mulu to
sulida 'i nao. Na falafala ta'a ne, talai garo
amulu ma ka fali kamulu.
23 Kera 'ainitalo fuamu fua ne mulu ka
alamatainia God ka fafalua maurilamulu
fainia manatalamulu.
24 Ma falafala kamulu ki tafau ka alua
na wane falu ne God saungainia dia na
falafala nia. Aia, na wane falu 'urinai,
nia ka fatainia na falulae nia ana na
abulolana ne 'o'olo ma ka abu.
25 Sulia ru nai, mulu lukasia na sukee.
Ru ki tafau ne mulu saea fua wane fama-
mana ki mulu ka mamana, sulia kulu
tafau kulu dia na nonina sa Jesus Christ.
26 Ma dia ta wane amulu ka guisasu
, nao 'oe si alamatainia na guisasue nai
ka talai 'oe, 'oko sasia ru ne ta'a. Ma ka
lea fua 'oe fasuia na guisasue 'oe 'ali'ali
suifatai sato ka fi su,
27 fasia sa Saetan ka too ana kada fuana
talailamu ana guisasue 'oe.
28 Ma sa ti amulu ne ka beli, nia ka sui
fasia na belie. Ma nia ka rao 'o'olo fua ne
nia ka too ana tani ru fua maurilana, ma
ka 'adomia wane siofa ki laugo.
29 Ma mulu ka to fasia fatae ta'a ki.
Mulu ka saea lalau fatae ne saitamana ka
kwatea kwai'adomie, fua mulu ka faeelea
wane ki ne kera rongoa fatalamulu.
30 Ma mulu ka to fasia sasilana ru ki ne
saitamana ka fakwaimanataia na Anoeru
Abu God. Sulia na Anoeru Abu na ne
maetoto laona maurilamulu ne mulu ru
God ki, ma na maetoto laugo ana fa
dangi ne kai dao mai ne God kai fasuia
famaurilamulu.
31 Aia, mulu ka to fasia malimaelae
fua mulu kwailiu, ma mulu ka to fasia
na guisasue amulu kwailiu, ma fasia na
olisusue ana akwae ma na fatae ta'a ki.
Mulu ka to fasia na kwaisulangaie ki
tafau.
32 Ma abulolae kamulu ka lea fua mulu
kwailiu, ma mulu ka eele, ma mulu ka
kwaimanatai fua mulu kwailiu. Ma mulu
ka manataluge amulu kwailiu ana ru ta'a
ne mulu sasida ki, dia be God manataluge
na amulu tafau, sulia ru sa Jesus Christ
sasida ki.

5

Kulu to 'i laona madakwalae

1 Mulu wele talingai God ki, mulu ada
kwaisuli ana falafala nia ki.

2 Ana kada ki tafau, mulu ka kwaimani
ana wane ki, dia laugo ne Christ
kwaimani akulu tafau, ma ka kwatea na
maurilana fua famaurilaka. Sulia nia
afafu ani nia talana, ma God ka eele fafia
na afafue nia.
3 Ma sulia mulu wane God ki, mulu ka
to fasia abulolae bilia nai ki dia na oeelae,
ma na ogalulumie. Mulu ka to fasia ru nai
ki tafau, fua ne nao ta wane si fata sulia
ta ru 'urinai suli kamulu.
4 Ma mulu ka to fasia fatae ta'a ki, ma
fatae bilia ki, ma fata 'onionga ta'alae ki.
Boroi ma nia lea lalau fua mulu ka tangoa
God.
5 Ru mamana nau ku saea fua mulu, sa
ti boroi 'ana ne abulolana 'e bilia naoma
ka oee, nia 'afitai fua nia ka ru 'i laona
'Initoe sa Jesus Christ ma God. Ka 'urinai
laugo fuana sa ti ne ogalulumi, nia dia na
fosilana nunuiru ki.
6 Nao 'oe si alamatainia ta wane ka
suke 'oe sulia ru 'oro ta'a 'uri ki, "Nia
lea ga 'ana fuana wane ka oee naoma
ka ogalulumi." God kai guisasu ma kai
kwatea kwaekwaee fuana wane ne kera
aburongo ana ki.
7 Mulu ka to fasia wane 'urinai ki.
8 Ana kada 'ua mai 'i nao, mulu tala-
mulu mulu to mai laona maerodo, boroi
ma ta'ena mulu alua na wane na 'Aofia ki,
ma mulu ka to na laona madakwalae. Nia
na ne abulolamulu ka bobola fainia wane
ne kera to laona madakwalae.
9 Sulia ana kada wane ne kera to laona
madakwalae, na abulolada ka lea ma ka
'o'olo, ma fatae kera ki ka mamana.
10 Mulu ka sasi 'uria malingailana te ne
faeelea na 'Aofia.
11 Ma nao mulu si fulia ru ta'a ki, dia
wane ne kera to laona maerodo, kera
sasida. Boroi ma, mulu fatainia lalau
garoe kera ki, ma mulu ka fata fabasuda.
12 Nau ku 'eke 'asiana laugo ana fatae
sulia ru ne kera sasi agwa ana laona
maurilada ki.
13 Boroi ma kada na madakwalae kai
tala fafida, kera kai saitamana ru ta'a ne
kera sasida ki.
14 Sulia te ne madakwalae tala fafia, na
wane ki kera kai ada to'ona. Nia ne kera
ka fata 'uri,

"Kamulu wane ne mulu maleu, ma mulu
mae ki, mulu kai tatae fasia maee,
ma na madakwalana Christ kai tala
fafi kamulu."

15 Nia 'urinai ne, mulu kai madafi lea
ana falafala kamulu ki fua ne abulolae
kamulu ka dia wane lioto ki ma nao si dia
lau wane ulafusi ru ki.
16 Ma ana kada ki tafau, mulu kai sasia
ru lea ki ne bobola fua mulu ka sasia.
Sulia kada ne wane 'oro ki abulolada ta'a.
17 Nia ne, nao mulu si oewanea, boroi
ma mulu kai manata lea lalau 'amulu
sulia ru ne na 'Aofia doria mulu ka sasida
ki.
18 Aia, ma mulu ka to fasia ku bubulolae
ana waeni, sulia ru nai kai fali kamulu.
Boroi ma mulu ka fungu lalau ana na
Anoeru Abu fua ne nia ka talai kamulu.
19 Ma ana kada mulu oku, mulu ka
fata ana psalm ki, ma mulu ka ngufia
na ngu abu ki. Mulu ka fatainia eelelae
kamulu ki ana kada mulu tangoa God ana
ngufilana fa ngu ki.
20 Ana kada ki tafau, ma fuana ru ki
tafau ne ka dao mai, mulu ka tangoa God
na Maa sulia na okue kamulu fainia na
'Aofia kia sa Jesus Christ.

Sulia 'afe ki ma arai ki

21 Mulu sasi 'uria rolae sulia kwaidorie
kamulu ki kwailiu, sulia manata baitalae
kamulu ana sa Jesus Christ.
22 Kamulu 'afe ki, mulu rosulia arai
kamulu ki, dia laugo ne mulu rosulia na
'Aofia.
23 Sulia na wane arai ka too ana niki-
lalae fua 'afe nia, dia laugo ne sa Jesus
Christ too ana nikilalae fua wane ne kulu
famamana ki. Ma sa Jesus Christ ne
famauri kia, ma kulu ka dia na nonina.
24 Dia kulu wane famamana ki kulu ka
rosulia sa Jesus Christ, na keni ne nia 'afe
na ka rosulia na arai nia ana ru ki tafau.
25 Kamulu wane arai ki, mulu kwaimani
ana 'afe kamulu ki, dia laugo sa Jesus
Christ ne kwaimani akulu wane ne kulu
famamana ki, ma nia ka alamatainia
talana kera ka saungia 'usi kulu fua nia
ka famauri kia.
26 Nia sasi 'urinai fua faabulana wane
famamana ki, ma ka fafaluda ana siuab-
ulae ma fatalana.
27 Ma nia sasi laugo 'urinai fua kwate-
lana wane famamana ki fua nia talana,
dia kulu na 'afe lea nia ki ma ka nao ta ru
si ta'a sulia kulu falu na, ma kulu ka 'o'olo
na, ma kulu ka lea 'i maana.

28 Kamulu wane arai ki, mulu ka
kwaimani ana 'afe kamulu ki, dia laugo
ne mulu kwaimani ana noni mulu tala-
mulu. Na wane ka kwaimani ana 'afe nia,
nia kwaimani laugo ani nia talana.
29 Nao ta wane si noni'ela ana nonina ta-
lana. Boroi ma nia ka sangonia lalau ma
ka ada sulia nonina talana, dia laugo sa
Jesus Christ ne sasia fua wane famamana
ki.
30 Ma kulu wane ne kulu famamana nia,
kulu na ne nonina sa Jesus Christ.
31 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri, "Na
wane kai fasia gaa nia fainia maa nia, ma
ka arai. Aia, na wane ne fainia na keni
ne, keroa ka alua na te ru."
32 God famanata kia ana ru lea ki ana
fatae nai, ma nau ku saitamana nia fata
sulia sa Jesus Christ ma kulu wane ne
famamana ki.
33 Ma na Kekedee Abu ka fatainia laugo
ru sulia arai ki fainia 'afe ki be 'uri: Na
wane ne 'oe arai na, 'oe kwaimani ana
'afe 'oe, dia laugo ne 'oe kwaimani amu
talamu. Ma na keni ne 'oe 'afe na, 'oe
fuusi baita ana arai 'oe.

6

Na maa ma na gaa fainia wele keroa ki

1 Kamulu wele ki, mulu ka rosulia
fatalana maa fainia gaa kamulu ki, sulia
nia ne abulolae lea sa Jesus Christ nia
doria.
2 Na taki ne God eta fata alangainia
fuana tifaida ne rosulia ne 'uri, "Mulu
fuusi baita ana maa fainia gaa kamulu ki,
3 ma maurilamulu kai lea ma mulu kai
to tau laona molagali ne."
4 Aia, mulu maa fainia gaa ki, mulu
ka to fasia faguisasulana wele kamulu
ki. Ma mulu ka ada suli kera, ma mulu
ka famanata kera ana falafala ne bobola
fuana wane ne kera famamana na 'Aofia.

Sulia na wane baita fafia wane rao 'o'oni ki

5 Aia, ma mulu wane rao 'o'oni ki, mulu
kai rosulia fatalana wane baita kamulu ki
'i laona molagali ne, ma mulu ka fabaita
ada. Ma mulu ka rosuli kera ana eelelae
dia ne mulu rao fua sa Jesus Christ.
6 Mulu ka faeeleda 'urinai, nao lau ana
kada ne wane baita kamulu ki kera ada ga
'ada suli kamulu. Boroi ma mulu ro lalau
sulida ana kada ki tafau dia God nia doria,
suli kamulu wane rao sa Jesus Christ ki.
7 Mulu kai eele fuana raoe, dia ne
kamulu rao fuana God, ma nao lau fuana
wane laona molagali ga 'ana taifilia.
8 Sulia kulu saitamana na dia na rao
lakulu lea, God kai kwaiara kia ana ru
lea ki, sui boroi 'ana kulu wane rao 'o'oni
naoma ka nao.
9 Aia, ma kamulu wane baita fafia wane
rao 'o'oni ki, mulu kai abulo lea laugo
'urinai fuana wane rao 'o'oni kamulu ki.
Mulu kai to fasia na fata guisasue fuana
famaulada. Sulia kamulu saitamana ka
suina ne, kamulu fainia wane rao 'o'oni
kamulu ki, kamulu tafau too ga ana te
God ne wane baita kamulu. Sulia nia nao
si efaefa ana ta wane.

Kulu dia wane ni omee ki

10 Aia, fatae 'isi nau ki na fua mulu ne,
mulu kai fanikila kamulu tala'amulu ana
'Aofia ma ana na nikilalae baita nia.
11 Mulu ka dau ana raunge ni firue ne
God kwatea, fua ne mulu kai liufia sa
Saetan kada nia sasi 'uria ilito lamulu.
12 Nao kulu si firu lau fainia wane ki
go, boroi ma kulu firu lalau fainia sa
Saetan fainia na nikilalae nia. Kulu firu
fainia anoeru ta'a ki, ma fainia gwaungai
kera ki ne kera 'initoa ana maerodo laona
molagali ne.
13 Sulia nia 'urinai, mulu kai dau ana
raunge ni firue ki tafau ne God 'e kwatea,
fua ne ana kada ana firue fainia na
malimae 'e dao mai, mulu kai bobola
ga 'amulu fuana liufilana na malimae
kamulu ki. Ma kada na firue kai sui,
kamulu kai uu ngasi 'ua.
14 Nia ne mulu kai folo lea 'usi kamulu.
Ma fatae mamana kamulu ki nia dia na
fosae 'i salafamulu. Ma na abulolae 'o'olo
kamulu ki ka dia na talo ne susia na
rurumulu
15 Ma mulu kai sasi akau ana kada ki
tafau ana fatae sulia na Farongoe Lea ne
kwatea aroaroe, sulia nia dia na ne tae
butu ana 'aemulu ki.
16 Ma na famamanae kamulu ne dia talo
ki fuana susilana maaesimo ana ere ki
tafau ne sa Saetan fanasi kamulu 'anida.
17 Ma na famaurie God fua mulu ne
dia na kifi ne duu fafia gwaumulu. Ma
na fatalana God, ka dia naife ni firue ne
Anoeru Abu kwatea fua mulu.

18 Ma mulu ka foa ngangata ana kada
ki tafau, dia ne Anoeru Abu talai kamulu
ana. Mulu gania kwai'adomie fasia God.
Mulu ka adaada ma nao mulu si ngwatau-
tau ana folae fua God ka 'adomia wane
famamana ki tafau.
19 Ma mulu ka foa laugo fuaku fua kada
nau ku fata, God ka kwatea fatae nia ki
fuaku, fua nao nau si mau lau, ma nau
kai famadakwala manatae wane God ne
na Farongoe Lea laugo fuana wane nao
lau Jiu ki. Na manatae ne, God nao si
famadakwala 'i nao fuana wane ki.
20 Nau na wane sa Jesus Christ fuana
'ainitalolae ana Farongoe Lea nai, ma nau
ku to laona beu ni kanie fafia fatae nau
ki. Mulu kai foa fua nau ku fata nonira'a
sulia na Farongoe Lea dia God nia doria.

Fata lealae 'isi ki

21 Sa Tikikus, na wanefuta lea kia ma
na wane rao mamana na 'Aofia, nia kai
farongo kamulu ana tolaku, fua mulu ka
saitamana ru ki tafau ne fuli fuaku 'i seki.
22 Nia ne sasia ma nau ku odua kau
siamulu, fua nia ka fata sulia tolae kalu,
ma fua nia ka radu kamulu laugo.
23 Nau ku foa fua God na Maa fainia na
'Aofia sa Jesus Christ ka kwatea aroaroe,
kwaimanie fainia fitoe fua mulu wane ne
mulu famamana sa Jesus Christ.
24 Ma nau ku doria God ka fatainia
kwaiofeie fuana wane ki tafau ne kera
kwaimani ana 'Aofia kia sa Jesus Christ
ana kwaimanie nia toto si sui.

Na Kekedee Sa Paul Fua Wane Famamana Ki 'I Filipae

'I Filipae te fere baita ana lofaa 'i Masedonia ne ta'ena kulu saea ana kula wane Grik ki.

Ana Acts 16 nia fata sulia kada sa Paul nia 'adomia fikute wane famamana ki fuana ka tatae mai laona fere ne. Sa Paul to laona beu ni kanie ana fere baita 'i Rom ana kada nia kedea na buko ne. Laona buko ne, sa Paul doria kai saea tangolana fikute wane famamana ki 'i Filipae, sulia kera kwai'adomi ana bali ana malefo. Sa Paul doria kera kai to kwaimani faida kwailiu. Ma nia ka saea fuada kera kai to marabibi dia sa Jesus. Nia saea laugo fuada ne manatalae kera ka to ngasi ana God, sui boroi 'ana kera ka dao to'ona 'afitaie, dia ne sa Paul dao to'ona ka suina. Ma nia ka fabasu kera fasia lekalae burina famanatalae susuke. Na famanata susuke, kera wane Jiu ne saea wane ki tafau kera kai rosuli taki sa Moses ma 'ole 'ungelae (circumcision) fua kera ka faeelea God. Boroi ma, sa Paul saea kulu ka fito'ona go kwaimanie baita God. Kulu saitamana kulu 'ado lea fainia sa Jesus, ma kulu saitamana kulu ka 'o'olo na 'i maana God, sulia kulu famamana sa Christ na. Ma nia nao si mamana dia kulu rosulia taki Jiu ki.

Ru talingai ki laona buko ne:

Maurilana sa Paul *1:1-26*
Kulu ka leka burina maurilana sa Christ *1:27–2:18*
Na farongoe sulia wane kwaimani sa Paul ki *2:19-30*
God fa'o'olosia wane ki sulia famamanae kera ki *3:1–4:9*
Fatae ana tangolae ki *4:10-23*

1 Nau sa Paul fainia sa Timoti, na ro wane ni rao sa Jesus Christ ki. Karo kekede kau fua mulu wane ki tafau ne mulu famamana sa Jesus Christ, ma mulu ka to laona mae fere baita 'i Filipae. Karo kekede laugo fuana wane kwaitalai kamulu ki fainia wane ne kera kwai'adomi ana fikute wane famamana ki laugo.

2 Nau ku foa fua ne God na Maa kia ma na 'Aofia sa Jesus Christ kai kwatea na kwaiofeie ma na aroaroe fua mulu.

Sa Paul foa fuada

3 Nau ku tangoa 'asiana na God nau fua mulu, ana kada ki tafau ne nau ku manata to'omulu.
4 Ma nau ku eele 'asiana ana kada nau ku foa fua mulu tafau,
5 sulia nau ku manata to'ona kwai'adomie ki ne mulu sasida fuaku ana raoe ana Farongoe Lea, ana safalilana na mai kada mulu famamana, leleka ka dao 'i ta'ena.
6 Ana kada nai, God nia safali ana raoe lea ne nia sasida ki 'i laona maurilamulu, ma nau ku saitamana nia kai faali'afua lau leleka ka fasuia na raoe nai ana fa dangi sa Jesus Christ kai oli mai ana.
7 Nia ka bobola ne nau ku eele 'urinai suli kamulu, sulia nau ku kwaimani amulu, ma mulu ka kwai'adomi aku fainia na raoe ne God kwatea fuaku. Kamulu kwai'adomi aku ana kada nau ku to laona beu ni kanie, ma ana kada nau ku 'ainitalo ana na Farongoe Lea ma nau ku firu susia.
8 Nau ku manata to'omulu 'asiana sulia na kwaimanie baita nau fua mulu dia laugo na kwaimanie sa Jesus Christ fua mulu. God alafafia na ru ne nau ku saea nia mamana.
9 Nau ku foa laugo fua ne na kwaimanie kamulu kai bulao daudonga. Nau ku foa fua mulu kai saitamana lea ana God, ma mulu kai saitamana lea ana abulolae ne lea ma abulolae ne ta'a,
10 fua ne mulu kai bobola fuana fililana ru lea ki ma ka 'o'olo. 'Urinai ne, mulu kai to 'o'olo ana fa dangi sa Jesus Christ kai oli mai ana.
11 Nau ku foa fua na maurilamulu ka 'o'olo tafau sulia na kwai'adomie ne sa Jesus Christ nia sasia fua mulu. Ma kada na maurilamulu nia 'o'olo 'urinai, wane 'oro ki kera kai tangoa God.

Na maurie mamana

12 Wanefuta nau ki 'ae, nau ku doria mulu kai saitamana na 'afitaie be dao to'oku ki ana kada ne, nia 'adomi lea 'asiana aku fuana 'ainitalolae ana na Farongoe Lea.
13 Sulia na wane ni omee ne kera folo 'i seki laona lume baita na kingi, ma wane 'oro 'e'ete ki, kera saitamana ga 'ada ana

ne nau ku to laona beu ni kanie sulia nau
na wane rao sa Jesus Christ.
14 Ma sulia laugo ne nau ku to laona beu
ni kanie, ru ne ka radua 'orolana wane ki
ne kera famamana 'Aofia, fua ne kera ka
farongo nonira'a ana Farongoe Lea, ma
nao kera si mau.
15-17 Tani wane 'ainitalo ana sa Jesus
Christ sulia kera kwaifi aku. Na manatada
fua 'ainitaloe ana sa Jesus Christ nao si
lea. Sulia kera doria 'ainitalolae kera ana
sa Jesus kwate ma kera ka talingai ka liufi
nau. Kera sasi 'urinai sulia kera doria
kera kai kwatea lau tani 'afitaie fuaku
kada ne nau ku to laona beu ni kanie. Ma
tani wane lau, kera to ana na manatae
wane lea ki fuana 'ainitalolae ana na
Farongoe Lea. Kera 'ainitalo ania sulia
na kwaimanie kera fuaku, ma sulia kera
saitamana God ne fili nau fuana susilana
na Farongoe Lea.
18 Ma nia lea ga 'ana. Sui boroi 'ana na
manatae wane kera ka lea naoma ka ta'a,
kera 'ainitalo sulia sa Jesus Christ. Nau
ku eele 'asiana, sulia kera 'ainitalo sulia
sa Jesus Christ.

Ma na eele nau nao si sui,
19 sulia nau ku saitamana mulu foa
fuaku, ma na kwai'adomie na Anoeru sa
Jesus Christ kai luge nau fasia laona beu
ni kanie.
20 Nau ku doria, ma nau ku famamana
ne nao nau si sasia ta ru ne kai kwate nau
kai 'eke fafia maana God. Safali mai 'i nao
leka ka dao ana kada ne, nau nao si mau
fuana 'ainitalolae sulia sa Christ, ma nau
nao si doria ne nau kai mau. Sui boroi
'ana nau ku mauri 'ua naoma nau ku mae,
nau ku doria wane ki kai tangoa sa Jesus
Christ sulia ru ne nau ku sasida ki.
21 Fuana te ne wane ki ka mauri? Ma
fuaku, nau ku mauri fuana raoe fua sa
Jesus Christ. Ma dia nau ku mae, nia lea
sulia nau kai to fainia sa Jesus Christ 'i
langi.
22 Boroi ma nau si saitamana ta te ne
nau ku filia. Sulia nau ku doria nau mauri
'ua, fua ne nau ku ulafu 'aku ana raoe
fuana sa Christ.
23 Ma nau ku doria laugo nau ku mae,
fua ne nau kai to fainia sa Jesus Christ,
sulia nia lea 'asiana fuaku. Nau si saita-
mana te ne nau ku doria.
24 Boroi ma nia lea go ne nao nau si mae
'ua, fua nau ku 'adomi kamulu.
25 Nau ku saitamana ru nai, ma nia
ne kwate ma nau ku saitamana nau kai
mauri 'ua 'aku fai kamulu, fua ne nau ku
fanikila na famamanae kamulu ki. Ma
kada famamanae kamulu ki ngasi, mulu
kai eele.
26 Kada nau oli kau siamulu, mulu kai
tangoa sa Jesus Christ ka tasa sulia nau.
27 Ma dia ta te boroi 'ana ka fuli fuaku,
abulolamulu kai 'o'olo ka leka sulia na
Farongoe Lea sulia sa Jesus Christ. Mulu
kai sasi 'urinai, ma dia nau ku leka kau
siamulu naoma ka nao, nau kai rongo
ga 'aku kau sulia falafala lea kamulu ki.
Ma nau kai saitamana ne famamanae
kamulu ki ngasi, ma mulu kai too ana te
manatalae, ma te kwaidorie go fuana raoe
oku fuana Farongoe Lea, fua ne wane 'oro
ki kera kai famamana.
28 Nao mulu si mau ana malimae ka-
mulu ki. Sulia ru ne fatainia na fuada,
ne kera kai ngalia na kwaiketoie kera, ma
mulu kai ngalia maurie firi. God kai sasi
'urinai.
29 Nau ku saea ru ne ki sulia God fili
kamulu fua ne mulu kai famamana sa
Jesus Christ, ma mulu kai nonifi laugo
fuana.
30 'I nao mai, kamulu ada to'ona ne nau
ku nonifi. Ma ana kada ne mulu rongoa
kera sasi 'urinai laugo aku.✡ Ma mulu ka
nonifi laugo 'urinai.

2

Leka sulia falafala sa Christ

1 Nau ku saitamana ne okue kamulu
fainia sa Jesus Christ ne fanikila kamulu,
ma na kwaimanie nia fua mulu ne gwale
kamulu. Ma nau ku saitamana laugo
ana ne mulu ka 'ado fainia na Anoeru
Abu, ma mulu ka kwai'ogiri, ma mulu ka
kwaimani amulu kwailiu.
2 Sulia ru nai ki, nau ku amasi kamulu,
mulu kai kwatea manatalae kamulu ki ma
kwaidorie kamulu ki ka alua na te ru,
ma mulu ka kwaimani amulu kwailiu ka
baita lau. Dia mulu sasi 'urinai, na eelelae
nau ka fi baita lau.
3 Ma nao kamulu si fulia lau ta ru sulia
manatalamulu ne kamulu doria mulu kai
baita, ma mulu ka doria tangolamulu

✡ **1:30** Acts 16:19-40

talamulu. Boroi ma mulu kai fatu'ua
kamulu talamulu, ma nia lea fua mulu kai
manata fuana wane 'e'ete ki ka lea liufi
kamulu talamulu.
4 Mulu ka to fasia manatalae sulia te
ki ne kamulu dorida, boroi ma mulu kai
manata laugo sulia na kwaidorie wane
'e'ete ki.
5 Manatalae kamulu ki kai dia na man-
atana sa Jesus Christ.
6 Sui boroi 'ana sa Christ ne God mamana
na, nao nia si manata fua nia ka to
tari 'ana ana fulina fainia God.
7 Nia lukasia na ana ru ki tafau, ma ka
futa ana nonina wane, ma ka alua
wane ni rao 'o'oni ga 'ana.
8 Ma nia ka fatu'u nia 'ana talana.
Nia ro na 'ana sulia kwaidorie God,
sui boroi 'ana kera ka foto'ia ana
'airarafolo ma ka mae.
9 Ma sulia na ru ne, God ka fabaita nia
ka tasa, ma ka kwatea na sataeru
fuana ne 'initoa ka liufia sataeru ki
tafau.
10 Ma fuana na fa'initolae ana na satana
sa Jesus, na ru mauri ki tafau ne
kera to 'i langi, ma 'i ano, ma na
fere wane mae ki, kera kai boruru
fuana.
11 Ma kera tafau kera kai farongo ana sa
Jesus Christ ne na 'Aofia, ma ana ru
nai kera kai fa'initoa God na Maa.

Mulu kai tala madakwa dia na kwesu

12 Nia ne wane kwaimani lea nau ki
'ae, nia lea 'asiana fua mulu kai rosulia
na fatae nau ki fua mulu, dia be mulu
sasia ana kada nau ku to fai kamulu. Ma
ana kada ne, mulu kai sasi ngangata fua
rolae sulia na fatae nau ki, ana kada nau
ku to tau fasi kamulu. Nia lea fua te te
wanea amulu kai sasi ngangata 'uria rolae
sulia God ana fa'initoe. Ma mulu ka to
ana ta tolae ne bobola fua wane ne God
famaurida fasia ta'alae ki.
13 Kamulu saitamana sasia ru ne sulia
God nia rao laona mangomulu. Nia kwate
ma mulu ka doria rolae sulia, ma nia
kwate ma mulu kai bobola fua rolae sulia
te ki ne nia doria mulu kai sasida.
14 Ma ana ru ki tafau ne mulu sasida,
mulu kai to fasia na ngununguue fainia
olisusue,
15 fua ne mulu kai to 'o'olo, ma nao kera
si dao to'ona ta ru fuana fafilamulu. Sui
boroi 'ana mulu ka to 'ua laona molagali
ne safitana wane ne abulolada ta'a, mulu
to na dia wele God ki. Nia lea fuana mulu
kai dia na kwesu ki ne tala fuada laona
molagali rorodoa ne,
16 sulia mulu farongo ana fatae ne
kwatea na maurie firi fuada. Ma dia mulu
sasi 'urinai, nau kai eele ka baita 'asiana
ana fa dangi sa Jesus Christ kai oli mai
ana, sulia raoe nai kamulu ki kai fatainia
ne raoe nau ki 'i safitamulu nao si 'o'oni.
17 Na raoe kamulu fuana Christ ma
famamanae kamulu ki nia dia na afafue
ne mulu kwatea fuana God. Ma dia
God nia doria nau kai mae fua mulu, na
mangoku kai dia na afafue ne kera alu
oku ana fainia afafue kamulu ki. Dia nia
'urinai, nau kai eele laugo dia ne mulu
eele sulia afafue ne mulu sasia.
18 Ma ka 'urinai laugo, mulu kai eele fai
nau.

Sa Timoti fainia sa Epafroditus

19 Nau ku manata ngado ana 'Aofia kai
'adomi nau fua nau ku odua kau sa Timoti
'ali'ali siamulu, fua ne ana kada nia kai
oli mai 'i seki, ma ka farongo nau ana na
tolae kamulu ki, nau kai eele 'asiana.
20 Nao ta wane lau ne to fai nau ne
kwaimani amulu ka dia sa Timoti. Nia
doria 'asiana fua ka saitamana dia mulu
to lea ga 'amulu ana mangomulu naoma
ka nao.
21 Wane 'e'ete ki, kera manata ga 'ada
sulia na kwaidorie kera ki, ma ka nao lau
na kwaidorie sa Jesus Christ.
22 Ma sa Timoti be kamulu saitamana
raoe lea nia ki, sulia nia dia na wele
mamana nau fuana 'adomilaku fua 'aini-
talolae ana Farongoe Lea.
23 Nia ne, ana kada nau ku saitamana
ta te ne kai fuli fuaku 'i seki, nau ku doria
kwate nia 'ali'ali kau siamulu.
24 Ma nau ku famamana na 'Aofia kai
sasia ka ngwaluda fuaku fua nau leka
'ali'ali laugo kau siamulu.
25 Ma nau ku manata laugo fua nau eta
kwatea kau wanefuta kia sa Epafroditus,
na wane be mulu kwatea mai 'i seki fua
'adomilaku. Nia rao fai nau fuana God,
ma nia ka 'adomi nau, ma karo ka firu
sualia malimae kulu ki.
26 Sa Epafroditus doria 'asiana adalae
to'omulu tafau. Ma nia ka manata 'abero,
sulia kamulu rongoa mai sae nia matai 'i
seki.

27 Nia matai mamana, ma ka karangi
mae. Boroi ma God ka manatai nia, ma
ka gura nia na. 'Urinai, God ka manatai
nau laugo, sulia dia ne nia mae na, ma
liodilae nau kai baita lau.
28 Ma nia ne kwatea nau ku doria
olitailana kau siamulu, fua mulu kai eele
kada mulu ada to'ona. Ma nao nau si
'abero lau sulia.
29 'Urinai ne, mulu kai kwalo nia ana
eelelae baita, sulia nia ne wanefuta kia
sulia na famamanae kia ana na 'Aofia.
Mulu kai fuusi baita laugo ana wane ki
tafau 'uri nia.
30 Sulia nia nonimabe fuana maelae ma
ka karangi mae ana kada nia rao fuana
sa Jesus Christ. Nia ka kwai'adomi aku
talamulu, sulia nia 'afitai fua mulu fua
'adomilaku ana kada ne.

3

Na 'o'oloe mamana

1 Wanefuta nau ki 'ae, mulu ka eele
sulia 'adoe kamulu fainia na 'Aofia. Sui
boroi 'ana nau ku kedea tafau fatae ne ki 'i
nao, nia lea fuana nau ku kedea lau, sulia
ne fatae nau ki kai 'adomi kamulu, kada
ne tani wane ki kai sasi 'uria talai garoe
amulu.
2 Mulu kai susuli kamulu fasia wane
ta'a nai ki. Kera abulo ta'a. Kera
famanata kera ka saea fua ne kulu kai
rosulia na taki ana 'ole 'ungelae fua ne
kulu wane God ki.
3 Kulu, ma nao lau kera, ne wane God ki
na, sulia kulu fosia God ana Anoeru Abu,
ma kulu ka eele sulia na ru ne sa Jesus
Christ sasida fuaka ki. Nao kulu si fito'ona
go falafala Jiu ki dia 'ole 'ungelae fua kulu
ka dia wane God ki.
4 Sui boroi 'ana nau ku rosulia na
falafala nai ki, nao nau si fito'ona go ru
nai ki. Ma dia sa ti ne kwaisae nia wane
God sulia nia ka rosulia na falafala dia
'ole 'ungelae, nau na ne nau ku liufia ana
rolae sulia falafala 'urinai ki.
5 Kada kwalu maedangi ki burina nau
ku futa mai ana, go kera ka 'ole 'unge na
aku. Ma nau ku futa mai ana wane Jiu
mamana, sulia nau ku leka mai fasia na
kwalafa sa Benjamin. Ma nau ku leka
'o'olo na sulia na taki Jiu ki, sulia nau
boroi ta wane laugo ana Farasi ki.
6 Ma sulia na kwaidorie nau 'e nikila
'asiana fuana falafala Jiu ki, nau ku
famalagaigaia wane ne kera famamana sa
Jesus ki. Ma nau ku rosulia tafau na taki
sa Moses ki, ma nao nau si garo ana ta
taki.
7 'I nao nau ku manata sae ru nai ki
kera lea fuaku. Boroi ma ta'ena, nau ku
saitamana ru nai ki ne ru 'o'oni ki ga 'ana,
sulia na ru sa Jesus Christ sasida fuaku ki.
8 Nia mamana! Nau ku dao to'ona ru
ne nau ku sasida 'i nao ki, ru 'o'oni ki
go ana tafau. Boroi ma na ru ne talingai
ka mamana ne fua nau kai saitamana lea
ana na 'Aofia nau sa Jesus Christ. Ma
sulia nia ne kwate ma nau ku fasia ru ki
tafau ne nau ku sasida 'i nao. Ma nau ku
manata sulia ru nai ki dia ga 'ana ru ta'a
ki. Nau ku sasi 'urinai fua nau 'ado fainia
sa Jesus Christ,
9 ma nau ku alua na te ru fainia. Nao
nau si 'o'olo 'i maana God sulia na te
ne nau talaku nau ku sasia fuana rolae
sulia taki Jiu ki. Boroi ma God saea nau
ku 'o'olo sulia na famamanae nau ana sa
Jesus Christ. God na ne fa'o'olosia wane
ki sulia famamanae kera ki.
10 Na ru talingai ne nau ku doria na
ne malingailana sa Jesus Christ fainia na
nikilalae God ne fatainia ana tataelae nia
fasia na maea. Ma nau ku doria laugo
'adolae fainia ana nonifie nia, ma nau ku
sasi laugo dia ne nia mae.
11 Nau dori sasia ru ne ki fua God kai
tae nau fasia maea.
12 Nao nau si saea ne nau ku malin-
gainia tafau ana sa Jesus naoma nau ku
'o'olo tafau na. Boroi ma nau ku faisusu
'uria malingailana sa Jesus Christ ma nau
ku to 'o'olo tafau sulia nia fili nau fua
sasilae 'urinai.
13 Wanefuta nau ki 'ae, nau ku saita-
mana ru nai ki tafau nao si fuli 'ua fuaku.
Boroi ma te ru na ne nau ku sasia, nau
ku manata buro ana na ru ne suina ki
'i buriku, ma nau ku sasi ngangata 'uria
daolae to'ona te ne nau si dao 'ua to'ona.
14 'Urinai nau ku sasi ngangata na fua
nau kai ngalia na kwaiarae ana God kada
kai riisi nau 'uria 'i langi, sulia nau ku
famamana sa Jesus Christ. Ma ru nai na
ne kwaiarae nau.
15 Kulu tafau go ne kulu nikila ana
famamanae kia ki, kulu too laugo ana
manatalae 'urinai 'i laona maurilaka. Ma
dia tani wane amulu nao si ala go fafia

ru ne nau ku saea ki, God ne kai fatai
madakwa ana na taale ne 'o'olo.
16 Aia, nia lea fua kulu ka rosulia ru
mamana ne kulu ro na mai sulia 'i nao
ki, leleka ka dao ana kada ne.
17 Wanefuta nau ki, mulu leka na
'amulu burina falafala nau ki. Mulu ka
sasi laugo dia sa ti ne kera leka 'o'olo sulia
na falafala ne kalu fatainia fua mulu.
18 Nau ku fata na fua mulu ana kada
'oro ki 'i nao, ne wane 'oro kera ka saea
kera famamana sa Jesus Christ, boroi ma
abulolada fatainia ne kera malimae ana
Farongoe Lea sulia na maelana sa Jesus
Christ ana 'airarafolo. Ma nau ku saea lau
fua mulu ana angie ma kwaimanataie.
19 Kera leka ga 'ada 'uria kula ni kwaek-
waee. Na ru talingai fuada ne kwaidorie
ana nonida. Nia lea fua kera ka 'eke sulia
ru kera sasida ki, boroi ma kera eele ga
'ada sulida. Ma te ru go ne kera manata
sulia ru laona molagali ne 'i ano ki.
20 Boroi ma kulu ne, na fere mamana
kia nia 'i langi. Ma kulu ka kwaimakwali
ana daolana mai na 'Aofia kia sa Jesus
Christ ne famauri kia, ma nia kai oli mai
fasia 'i langi.
21 Ma nia kai talana nonika ne ngwatau-
tau ma kai mae, ma nia kai kwatea nonika
ka ngwasinasina dia nonina. Nia kai
rokisi kulu 'urinai ana nikilalae baita ne
nia too ana fuana gwaungaie fafia ru ki
tafau.

4

1 Wanefuta nau ki 'ae, sulia ru 'urinai
ki ne, mulu kai uu ngasi ana 'Aofia. Nau
ku kwaimani 'asiana amulu, ma nau ku
doria adalae to'omulu. Nau ku eele baita
'asiana suli kamulu.

Leka sulia na falafala ana aroaroe

2 Iu, ma kamoro ni Iudia fainia ni
Sintike, nau ku amasi kamoro fuamoro
ka sui fasia olisusue, sulia kamoro ro
waisasina na ana 'Aofia.
3 Ma 'oe, na wane kwaimani nau laona
raoe 'Aofia, nau ku gani 'oe fua 'oko 'ado-
mia ro keni nai ki, sulia keroa rao nikila
fai nau, ma sa Klement, ma fainia wane
'oro ki fuana 'ainitaloe ana Farongoe Lea.
God kedea na satada tafau laona buko ana
maurie firi.
4 Mulu ka eele ana kada ki tafau sulia
na okue kamulu fainia na 'Aofia. Ma nau
ku saea lau, mulu ka eele!
5 Mulu ka fatainia gwarimabelae fuana
wane ki tafau, sulia na 'Aofia kai dao
'ali'ali na mai.
6 Mulu to fasia na manata 'aberolae ana
ta ru. Boroi ma mulu fosia lalau God,
mulu ka gani 'uria te ki ne mulu bobo
'urida, ma mulu ka tangoa.
7 Ma na aroaroe God kai to 'i laona mau-
rilamulu ma 'i laona manatalae kamulu,
fua mulu ka to fasia na 'aberolae ma na
maue. Ma God kai kwatea na aroaroe nia
fua mulu, sulia kamulu to 'ado fainia sa
Jesus Christ. Ma na aroaroe nia nao ta
wane si malingainia kali'afu ana.
8 Wane kwaimani ki 'ae, na fatae 'isi nau
fua mulu na ne. Mulu manata sulia ru
mamana ki, ma ru ne wane ki fuusi baita
ana, ma ru 'o'olo ki, ma ru ne falu fasia
ta'alae, ma ru lea ki.
9 Mulu rosulia na famanatae ne nau ku
kwatea fua mulu. Ma mulu sasi sulia na
abulolaku ne kamulu ada to'ona nau ku
to ana, ma nau ku fata ana. Ma God
ne kwatea aroaroe fuaka, nia kai to fai
kamulu.

Sa Paul tangoda fua kwai'adomie kera ki

10 Sulia na 'adolae nau fainia na 'Aofia,
nau ku eele 'asiana fafia na kwatea be
kamulu kwatea fuaku lau. Tau na mai
'afitai fua mulu ka fatainia kwaimanie
kamulu ki fuaka, sulia nao mulu si to ana
ta kadamanga fuana kwatelana.
11 Nao nau si 'uga go ne nau olikokoru
ana ta ru. Sulia nau saitamana suina
falafala fua nau ku eele firi.
12 Ana tani kada ki, nau ku siofa. Ma
ana tani kada, nau ku to ana ru 'oro ki.
Ma nau ku susulia na te ne manata tolilae
ana kada ki tafau, boroi 'ana kada ana
abusue naoma ana fioloe, ma ana kada
nau ku too ana ru 'oro ki naoma kada nau
ku too ana bara ru ki.
13 Nau ku bobola ga 'aku fainia sasilana
ru nai ki tafau, sulia sa Jesus Christ ne
fanikila nau.
14 Ma sui boroi 'ana ka 'urinai, na
kwai'adomie ne mulu kwatea fuaku ana
kada nau ku too ana 'afitaie, nia lea
'asiana.

15 Kamulu wane 'i Filipae ki, mulu saitamana tafau na, kamulu go wane famamana ki ne mulu 'adomi nau. Ana kada be mulu ka fi eta rongoa na Farongoe Lea, ana kada be nau ku leka fasi kamulu laona lofaa 'i Masedonia, nao lau ta fikute wane ne kera kwate malefo fuaku. Te fili kamulu go be mulu 'adomi nau.
16 Ma ana kada nau ku doria kwai'adomie ki laona fere 'i Tesalonika, kamulu be mulu kwate malefo fuaku ana ro kada.
17 Nau si fata lau 'uri fua ne nau ku ngali firi na ana te ki ne mulu kwatea fuaku. Boroi ma nau ku doria lalau na kwaiarae God fua mulu kai baita.
18 Aia, nau ku ngalia ru ki tafau ne mulu kwatea mai fuaku, ma ka baita liufia ru nau ku dorida ki. Nau si doria na ta ru, sulia sa Epafroditus kwatea tafau na kwai'adomie kamulu fuaku. Ru nai ka dia ta afafue ne moko lea, ne God eele fafia.
19 Ma God ne nau ku rao fuana, nia kai kwatea fua mulu ru ki tafau ne mulu bobo 'urida fasia ru lea 'oro nia ki. Nia kai kwatea ru nai ki fuaka sulia sa Jesus Christ.
20 Kulu tafau kulu tangoa God na Maa kia toto firi! Iu ka.

Fatae 'isi ki

21 Nau ku kwatea kau fata lealae nau fua mulu tafau ne mulu famamana sa Jesus Christ. Ma na wane famamana ki ne kalu to kau 'i seki, kera tafau laugo kera kwatea kau na fata lealae kera ki fua mulu.
22 Na wane ki tafau ne kera famamana ne kera to 'i seki 'i Rom, ma ka tasa fasia wane kwaimani kia ki ne kera to 'i laona lume na kingi baita 'i Rom, kera kwatea laugo kau fata lealae kera ki.
23 Nau ku foa fua ne na 'Aofia sa Jesus Christ kai kwatea kwaiofeie nia fua mulu tafau.

Na Kekedee Sa Paul Fua Wane Famamana Ki 'I Kolose

'I Kolose te fere baita ana lofaa 'i Esia. Nia te talanga ma ono akwala (160) kilomita bali taelana sato ana fere baita 'i Efesus. Nia ada dia sa Paul talana nao si leka dao 'i Kolose. Boroi ma kada nia to 'ua ana fere 'i Efesus, nia kwatea go wane ni rao nia ki fua 'ainitalolae ana Farongoe Lea ana fere ne. Kada sa Paul kedea na buko ne, nia to laona beu ni kanie 'i Rom.

Tani famanata susuke kera to na laona fikute wane famamana 'i Kolose. Ta bali ana famanatae susuke, kera wane Grik ne kera saea wane famamana ki kera fosia 'ainsel, ma anoeru ne too ana nikilalae ki. Ma ta bali ana famanata susuke, kera saea wane ki tafau kera rosuli taki sa Moses ma 'ole 'ungelae (circumcision), ma fua faabulana fanga 'oro fasia wane famamana ki fuana 'anilana.

Iu sa Paul ka kekede fuada ka fata susia famanatalae 'urinai ki. Nia saea ne Christ na ne saungainia ru ki tafau ana molagali ne, ma sulia raoe Christ lalau ne God ka alamatainia wane ana molagali kera ka leka mai siana. Ka 'urinai, dia kulu famamana sa Christ, nia go ne te kula ne God famauri kulu ana.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Maurie mamana ma na raoe Christ *1:1–2:19*

Maurie falu, kada kulu famamana Christ *2:20–4:18*

Sa Paul fata lealae ana wane famamana ki 'i Kolose

1 Nau sa Paul, na wane ni lifurongo sa Jesus Christ sulia kwaidorie God, fainia na wanefuta kia sa Timoti, karo kekede kau fua mulu.

2 Karo fata lealae kau fua mulu wane God ki ne mulu to 'i Kolose. Ma kamulu wanefuta karo ki, sulia kamulu uu ngasi ana famamanae ana sa Jesus Christ.

Na folae karo fua mulu ne God na Maa kia kai kwatea na kwaiofeie ma na aroaroe fua mulu.

Folae ana tangolae

3 Ana kada ki tafau ne karo foa fua mulu, karo tangoa God, na Maa sa Jesus Christ na 'Aofia kia.

4 Karo tangoa God, sulia karo rongoa na falafala ne kamulu famamana na sa Jesus Christ fainia na kwaimanie kamulu fuana wane God ki tafau.

5 Aia, ana kada kamulu eta rongoa na fatae mamana ne kera saea ana Farongoe Lea, kamulu ka famamana, ma mulu ka kwaimani ana wane ki, sulia mulu kwaimakwali ana ru lea ki ne God nia sasi akau na ana fua mulu mai 'i langi.

6 Na Farongoe Lea nai ka takalo fuana wane 'oro ki ana kula 'e'ete ki laona molagali, ma nia ne kwatea wane 'oro ki kera ka sasia ru lea ki. Na ru nai ne fuli 'i safitamulu ana kada ne kamulu safalia rongolana na Farongoe Lea ma mulu ka saitamana kwaiofeie God.

7 Sa Epafras, na wane be farongo kamulu ana na Farongoe Lea, nia na wane kwaimani lea kalu. Nia ne wane rao lea sa Jesus Christ fai karo, ma nia ka rao lea 'i safitamulu.

8 Sa Epafras ne farongo karo ana kwaimanie kamulu ana wane ne kera famamana ki. Na Anoeru Abu kwatea na kwaimanie nai fua mulu.

9 Safali mai karo ka rongo suli kamulu 'urinai, karo ka inau ana folae fua ne God ka fatainia ru ne nia doria mulu kai sasida ki, ma na Anoeru Abu ka 'adomi kamulu fua mulu ka manata 'o'olo ma mulu ka malingainia kwaidorie nia ki.

10 Karo foa 'urinai, fua sae ne tolae kamulu kai leka sulia kwaidorie na 'Aofia, ma ka faeele nia, ma mulu kai bobola fuana sasilana raoe lea 'e'ete ki tafau, ma mulu kai saitamana lea ana God ka tasa.

11 Nau ku gania God fua ne nia kai fanikila kamulu ana na nikilalae baita nia, fua ne mulu kai bobola fainia na ngangatae ana ta ru boroi 'ana fainia mabetaue. Ma mulu ka eele,

12 ma mulu ka tangoa God Maa kia, ne kwate mulu ka bobola fua tolae ana ru ne God alua 'i langi fuana wane nia ki.

13 God lafu kia na fasia na 'initoe ana maerodo ne sa Saetan 'initoa ana, ma nia ka talai kia kau 'uria laona 'Initoe na Wele nia ne nia kwaimani ana.

14 Ma na Wele nia ka luge kia fasia sa Saetan, sulia nia manatalugea na garoe kia ki.

Christ nia talingai ka tasa

15 Christ ne kulu ada to'ona na nia ne
nununa God ne nao kulu si ada to'ona
ana maaka. Ma nia ka gwaungai fafia
ru ne God nia saungaida ki, dia ta wele
fanaonao ne ada sulia ru ki tafau.
16 Sa Jesus Christ nia 'adomia God ana
kada God saungainia ru ki tafau mai 'i
langi ma 'i ano, ma ru ki tafau ne kulu ada
to'ona, ma ru ki tafau laugo ne nao kulu
si ada to'ona, ma anoeru ki ne kera nikila,
ma kera ka gwaungai, ma kera ka 'initoa.
Ana sa Jesus Christ, God saungainia ru ki
tafau, ma God ka saungaida fua sa Jesus
Christ.
17 Christ nia eta to na suifatai ru ki
tafau, ma na ru ki tafau ka to lea sulia
nia gwaungai fafida.
18 Sa Jesus Christ na ne gwauiru ana
nonina. Ma wane ne kera famamana,
kera na ne nonina, ma nia ka kwatea
maurie fuada. Nia na wane eteta ne God
taea fasia na maee, fua nia ka talingai ka
tasa fafia ru ki tafau.
19 Sa Jesus nia usulia tafau na God, sulia
nia ne kwaidorie God.
20 Ma ana sa Jesus, God ka olitainia ru ki
tafau mai 'i ano ma 'i langi fuana na. God
ka saungainia na aroaroe ana maelana sa
Jesus ana 'airarafolo.
21 Ana kada 'i nao, kamulu to tau fasia
God ma mulu ka malimae laugo ani nia,
sulia abulo ta'alae ma manatalae garo ki
ne mulu sasida.
22 Boroi ma ana kada ne, sulia sa Christ
nia alua na wane ma ka mae, God ka
saungainia na aroaroe fai kamulu. God
nia sasi 'urinai fua mulu kai falu, ma nao
ta wane si fai fafi kamulu ana ta ru ta'a,
kada God ngali kamulu mai 'i siana.
23 Nia 'urinai, dia mulu ngangata ana
famamanae kamulu ana sa Jesus Christ,
mulu kai uu ngasi ana fitoe kamulu ki
ana na ru ne mulu rongo ana Farongoe
Lea. Na Farongoe Lea nai ne kera 'ainitalo
fuana wane 'oro laona molagali. Aia,
nau sa Paul laugo ne ta wane ni rao ana
'ainitalolae ana na Farongoe Lea nai.

Raolana sa Paul fuana wane famamana ki

24 Ana kada ne, nau ku eele sulia nau
ku nonifi na 'aku fuana 'adomilamulu.
Laona noniku nau nonifi dia Christ be nia
nonifi. Na nonifie ne nau, nau ku nonifi
fuana fikute wane famamana ne kera na
nonina Christ.
25 God ne fili nau fua raoe fuana wane
famamana ki. Na raoe nau na ne fat-
alolana tafau na fatalana God fua mulu.
26 'I nao mai, God nao si fatai madakwa
ana Farongoe ne. Boroi ma ana kada ne,
nia ka fi fatainia fuana wane nia ki.
27 God nia eele ka fatainia fuaka wane
nia ki, ne na Farongoe nai, nia fuana
wane ne nao lau Jiu ki laugo. Ma na
Farongoe nai, ne sa Jesus Christ to na aka.
Ma suli nia 'urinai, kulu saitamana kulu
kai 'initoa fainia God.
28 'Urinai, karo ka 'ainitalo sulia sa
Jesus Christ fua wane ki tafau. Karo ka
fabasuda ma karo ka famanatada sulia
Christ. Karo sasi 'uri ana liotoe fua karo
ka talaia wane ki siana God dia wane ne
maurilada ana sa Jesus Christ nia kali'afu
na.
29 Nau ku rao nikila ma nau ku sasi
ngangata ana nikilalae baita ne sa Jesus
Christ kwatea fuaku, fua nau ku sasia
raoe nai ki.

2

1 Nau ku doria mulu kai saitamana ne
nau ku rao nikila fua mulu, ma fuana
wane ki ne kera to laona mae fere 'i
Laodisea laugo, ma fuana sa ti ne nao si
ada to'oku 'ua.
2 Nau ku rao 'urinai sulia nau ku
doria nau radu kamulu, ma fua mulu
ka kwaimani amulu kwailiu, ma mulu
ka saitamana tafau na Farongoe sulia sa
Jesus Christ ne God nao si fatainia mai 'i
nao.
3 Sulia sa Jesus Christ na ne wane ne
bobola fuana kwatelana saitamarue ma
liotoe mamana fuana wane ki.
4 Na fadalana kekedee nau na fua mulu
nia 'uri: Kamulu si famamana famana-
talae susuke ne tani wane kera ilia, sui
boroi 'ana fatae nai ki rongolada ka lea.
5 Sui boroi 'ana nau ku to tau fasi
kamulu, nau ku manata to'omulu ga 'aku
sulia dangi ki. Nau ku eele 'asiana
sulia mulu to oku lea ma na famamanae
kamulu ana sa Jesus Christ 'e nikila.

Maurie falu sulia sa Jesus Christ

6 Aia, sulia ne kamulu famamana tafau
na sa Jesus Christ na 'Aofia kamulu, na

abulolamulu kai fatainia laugo ne mulu
'ado fainia.
7 Mulu dau ngasi na ana, dia ta 'ai ne
lalina koso laona ano ma ka uu ngasi. Ma
mulu ka saungainia maurilamulu fafona
ru ki tafau ne nia saea fua mulu fua
famamanae kamulu kai ngasi ana, dia ne
kera famanata kamulu tafau na ana. Ma
mulu ka tangoa God.
8 Ma mulu kai madafi kamulu fasi ta
wane ka suke kamulu ana famanatalae
ne nao si mamana. Na famanatalae nai,
nia leka mai fasia wane ki ga 'ana, ma
fasia taki ana molagali ne wane ki tala
saungaida ga 'ada ki, ma nao lau fasia sa
Jesus Christ.
9 Sui boroi 'ana Christ nia futa ana noni
wane, na falafala ma nikilalae God kera
nia ana.
10 Ma kamulu, God ka kwate tafau na
maurie mamana fua mulu ana 'adolae
kamulu fainia sa Jesus Christ. Sa Jesus
Christ 'initoa fafia anoeru kwaitalai ki ma
nikilalae ki tafau.
11 Aia, kada mulu 'ado fainia sa Jesus
Christ nia sikili tafau na ana manatalae
garo ki ne usungai kamulu fuana ta'alae,
ka dia 'ole 'ungelae ne lafua 'u'unge fasia
na noni.
12 Sulia kada kamulu siuabua, nia dia
kera faitoli na amulu laona kilu gwau dia
ne kera sasia ana sa Jesus Christ. Ma
ana siuabue laugo, kamulu tatae fasia
na maee fainia sa Jesus Christ sulia na
famamanae kamulu ana nikilalae God ne
taea sa Christ fasia na maee.
13 Mulu mae na, sulia mulu abulo ta'a
na, ma mulu nao lau wane God ki.
Ma God alamatainia sa Jesus Christ ka
famauri kamulu, ana kada nia mana-
talugea ta'alae kamulu ki tafau. Ma kada
nai, God ka kwatea na maurie falu fua
mulu fainia sa Jesus Christ. Ma God ka
manatalugea na ta'alae kia ki tafau.
14 Nia ka usua tafau na laona beba ne
kera kedea ta'alae kia ki 'i laona. Nia
ka lafuda tafau, dia nia ka foto'ia ana
'airarafolo fainia sa Jesus Christ.
15 Ma ana maelana sa Jesus Christ ana
'airarafolo, nia ka liufia anoeru ta'a ki ma
ka lafua nikilalae kera ki tafau. Ma nia ka
fa'ekeda 'i maana wane ki tafau.
16 Ma mulu si rongo sulia ta wane ne
ka fata amulu fafia ta fanga te ne mulu
'ania, ma te ne mulu kufia, ma fafia
laugo ta maedangi te ne mulu faabua,
ma maedangi te ne mulu fabaita sulia
maedangi ana madame falu ki, ma sulia
maedangi ana Sabat.
17 Sulia taki 'urinai ki, ka dia ga 'ana na
nunuiru ne kai dao mai 'i naona na ru
mamana. Na ru mamana na ne sa Jesus
Christ.
18 Nao mulu si alamatainia ta wane si
fagaro kamulu ana famanatalae garo ki,
sulia mulu too ana kwaiarae ne God doria
kai kwatea fua mulu. Nao mulu si leka
sulia wane ne marabibi susuke ki, ma
kera ka fabaita 'ainsel ki. Kera fata tangoa
sulia adalae to'ona fataie ki. Boroi ma ru
nai ki, ada oewanea tafau go.
19 Ma wane 'urinai ki kera nao si dau
ngasi ana sa Jesus Christ. Sa Jesus Christ
na ne wane gwaungai fuana wane ne kera
famamana ki, dia na gwauna wane be nia
gwaungai ana nonina. Ma kulu dia na
nonina, ma God ka kwatea maurie fuaka,
ma ka fanikila kia, ma ka dau oku aka,
fua kulu kai bulao mai ana te noni sulia
na kwaidorie God.

Maurie falu fainia sa Christ

20 Ana kada sa Jesus Christ nia mae,
mulu dia mulu mae laugo fainia, ma nia
ka luge kamulu fasia taki ki ana molagali
ne wane ki saungaida ga 'ada talada. 'Uta
ne mulu ka rosulia taki ne kera fata 'uri
ana ki,
21 “Nao 'oe si samo to'ona na ru loko,
ma nao 'oe si 'ania na fanga loko.”
22 Na taki nai ki fata ga 'ada sulia ru
ne kai funu laugo burina wane ki kera
'anida. Na wane ga 'ana ne saungainia
famanatalae nai ki.
23 Taki nai ki rongolana lea, dia nia
sakatafa mai fasia na wane lioto. Kera
ka sumai kamulu 'uria fosilana 'ainsel ki,
ma na marabibi susuke ga 'ana, ma 'uria
fanonifilana noni ga 'ana. Boroi ma taki
nai ki si bobola go fuana 'adomilana wane
fua sae nia lugea go kwaidorie ta'a ki ana
nonina.

3

1 Ana kada God taea sa Jesus Christ fasia
maee 'uria maurie, nia ka 'urinai laugo,
nia kwatea laugo maurie mamana fua
kulu fainia Christ. Sulia ru ne, mulu kai

manata sulia ru ki 'i langi, na kula ne sa
Jesus Christ nia gouru laona 'initoe ana
bali 'aba 'o'olo ana God.
2 Mulu kai manata sulia ru ki 'i langi,
ma nao lau sulia ru laona molagali ki.
3 Kada sa Christ mae, kamulu boroi mae
laugo ma na maurie mamana kamulu ka
to agwa na fainia sa Christ ne to fainia
God.
4 Sa Jesus Christ na ne lalina maurie
mamana kamulu. Ma kada nia kai fatai
mai 'i seki, na maurie mamana kamulu
laugo kai fatai mai fainia ma mulu kai
'initoa fainia.

Maurie 'ua ma na maurie falu

5 Sulia ru nai, mulu famaea tafau
kwaidorie ta'a kamulu ki ana noni fuana
oeelae, ma na abulo ta'alae, ma kwaidorie
ta'a ki, ma na ogalulumie (sulia ne ogalu-
lumie dia laugo na fosilana ta god 'e'ete).
6 Abulo ta'alae 'urinai ki, God kai kwa-
tea kwaekwaee fuana wane ne kera sasia
ru ne ki ma nao kera si rosulia.
7 Ana te kada 'i nao, suifatai mulu ka
fi famamana sa Jesus, mulu doria 'amulu
lekalae sulia kwaidorie ta'a nai ki.
8 Boroi ma ana kada ne, mulu lukasia
fasia maurilamulu na abulo ta'alae ne ki:
guisasue, kwaisulangaie, fatae ta'a ki, ma
fata balubalue ki.
9 Ma nao mulu si suke kamulu kwailiu,
sulia kamulu luka tafau na ana falafala
ana maurie nai 'i nao,
10 ma mulu ka too ana maurie falu
ne God saungainia. Sulia nia fafalu
kamulu sulia maedangi ki tafau fua sae
ne maurilamulu ka dia nia, ma mulu ka
saitamana lea ana.
11 Ma sulia ne God fafalu kia, ka nao
ta 'e'etelae fasia wane Jiu ki, ma wane
ne nao lau Jiu ki, ma wane 'ole 'u'unge
fasia wane si 'ole 'u'unge ki. Nao ta
'e'etelae fasia kulu ma na wane ne nao
si saitamana fatae Grik dia wane 'i Sitian
ki. Ma nao ta 'e'etelae fasia na wane rao
'o'oni, ma na wane sakwadola. Sa Jesus
Christ go ne nia talingai, ma nia ka to
laona maurilana wane ki tafau ne kera
too ana maurie falu ne fasi nia.
12 Kamulu wane God ki, ma nia
kwaimani amulu, ma ka fili kamulu fua
kamulu wane nia ki na. Sulia na ru nai,
mulu ka kwaimanatai fuana wane ki, ma
mulu ka sasi lea fuana wane ki, ma mulu
ka fatu'u kamulu talamulu, ma mulu ka
to marabibi, ma mulu ka mabetau.
13 Ma nao mulu si guisasu 'ali'ali fua
mulu kwailiu. Ma dia ta wane sasia ta
ru ta'a amulu, mulu ka manataluge nia.
Mulu manataluge kamulu kwailiu, dia
laugo na 'Aofia nia manatalugea na garoe
kamulu ki.
14 Ma tasa ana ru ne ki tafau, mulu
kwaimani amulu kwailiu. Ana kada mulu
kwaimani amulu kwailiu mulu ka to ana
'adolae lea.
15 Na aroaroe ne sa Jesus Christ kwatea
nia talai kamulu ana ru ki tafau ne mulu
fulida. Sulia God fili kamulu fua mulu kai
'ado ana te noni, ma fua ne mulu kai to
ana na aroaroe nai. Ma mulu kai tangoa
God sulia dangi ki.
16 Mulu ka alamatainia na fatae lea sa
Jesus Christ ki ka to ma ka fungu 'i laona
maurilamulu. Mulu ka famanata kamulu
kwailiu ana fatae sa Jesus ki. Mulu ka sasi
'uri ana liotoe ne mulu too ana. Mulu ka
ngufia psalm ki ma ngu abu ki. Mulu ka
ngu sulia God fainia na tangolana.
17 Ma ru ki tafau ne mulu sasida ma
mulu ka saea, mulu sasida dia wane sa
Jesus na 'Aofia ki. Mulu ka tangoa God na
Maa ana sa Jesus Christ.

Abulolae lea

18 Aia, keni ne mulu 'afe na, mulu
rosulia arai kamulu ki, sulia na falafala
nai bobola fainia wane kera famamana sa
Christ ki kera kai sasi sulia.
19 Wane ne mulu arai ki, mulu
kwaimani ana 'afe kamulu ki, ma mulu
ka mabetau faida.
20 Wele ki, mulu ka rosulia maa fainia
gaa kamulu ki sulia dangi ki, sulia nia ne
ru God nia eele fainia.
21 Maa ki fainia gaa ki, nao mulu si
balufia firi wele kamulu ki, fasi kera ka
nao si doria rolae suli kamulu.
22 Ma mulu wane rao 'o'oni ki, mulu
rosulia wane ne kera baita fua mulu ki.
Nao lau ana kada ne kera ada to'omulu
go ne kera kai alafafia raoe kamulu ki.
Mulu kai sasi 'uria raoe lealae fuana
fabaitalamulu fuana 'Aofia.
23 Na raoe te ne mulu sasia, mulu kai
sasia ana na nikilalae kamulu tafau, dia
mulu rao fuana 'Aofia, ma nao lau fuana
wane ga 'ana.
24 Mulu manata to'ona: Na 'Aofia kai
kwatea kwaiarae ne nia alangainia fua

wane nia ki. Ma sa Jesus Christ ne na
wane baita ne mulu rao fuana.
25 Ma sa ti ne fulia na ta'alae, nia kai
ngalia laugo na kwaekwaee sulia garoe
nia sasia. Sulia God nao si efaefa ana
kwaiketoie nia.

4

1 Kamulu wane baita ki, mulu ada lea
sulia wane rao kamulu ki ana falafala
ne 'o'olo ma ka bobola faida. Mulu ka
manata to'ona ne mulu too laugo ana te
wane baita ne nia to mai 'i langi.
2 Kada mulu foa, mulu to ni adaada, ma
mulu ka 'idufa tangoa God.
3 Ana kada ki tafau ne mulu foa ana,
mulu foa laugo fuamaro fua God ka kwa-
tea ka ngwaluda fuamaro fua 'ainitalolae
ana fatalae sulia sa Christ ne God nao si
fatai madakwa mai ana 'i nao. Aia, nau ku
to laona beu ni kanie ana kada ne, sulia
ne nau ku farongo ana fatalana God.
4 Aia, mulu kai foa fua ne ka ngwaluda
fua nau ku 'ainitalo ana fatalana Christ ka
madakwa.
5 Mulu ka to ana liotoe fuana wane ne
nao si famamana ana sa Christ ki. Ana
kada ki tafau, mulu kai fatainia fuada ne
tolamulu nia 'o'olo.
6 Ma kada mulu fata faida, na fatae
kamulu ka 'o'olo ma ka lea fua kera
ka doria rongolamulu. Ma mulu kai
saitamana olisi 'o'olo ana ledilae wane ki
tafau.

Fata lealae 'isi ki

7 Sa Tikikus nia ta wane kwaimani
akulu, ma nia rao lea fuana sa Jesus, ma
nia ta wane rao fai nau ana raoe na 'Aofia
kia. Nia kai fata suli nau fua mulu.
8 Nau ku kwate nia kau siamulu, fua nia
kai faeele kamulu ana fatae nia suli kalu.
9 Sa Onesimus leka laugo kau fainia,
na wane kwaimani lea be rao nonimabe
ma nia laugo ta wane ana okue kamulu.
Keroa kai farongo ana ru ki tafau ne fuli
kau 'i seki.
10 Sa Aristakus ne to 'ua 'i seki fai nau
laona beu ni kanie, nia kwatea kau na
fata lealae nia ki fua mulu, fainia laugo
sa Mak, na dii be sa Banabas. (Nau ku
kwatea na kau fatae nau ki fua mulu sulia
sa Mak fua mulu kai kwaloa dia nia dao
kau siamulu ana ta kada.)
11 Ma sa Josua be kera saea laugo ana
sa Justus ka kwatea laugo kau fata lealae
nia ki fua mulu. Na olu wane Jiu ki nai,
kera rao fai nau fuana 'Initoe God, sulia
nao ta wane Jiu lau ne ka rao fai nau. Na
olu wane nai ki go ne kera 'adomi lea aku.
12 Sa Epafras ka kwatea laugo kau fata
lealae nia ki fua mulu. Nia ta wane ana
okue kamulu ma na wane rao sa Jesus
Christ laugo. Nia foa fua mulu sulia dangi,
ka gania God fua mulu kai uu ngasi,
ma mulu kai ngangata ana famamanae
kamulu ana rolae sulia kwaidorie God ki.
13 Nau talaku, nau ku saitamana lea
ani nia ne rao ngasi fuana 'adomilamulu
fainia wane ne kera to laona mae fere 'i
Laodisea ma 'i Herapolis.
14 Ma sa Luk na wane famauri kia fainia
sa Demas, keroa kwatea laugo kau fata
lealae keroa ki fua mulu.
15 Mulu kwatea laugo na fata lealae kalu
fuana wanefuta kia ki ne kera to laona
mae fere 'i Laodisea ma fuana ni Nimfa
fainia na wane famamana ne kera oku 'i
laona lume nia ki.
16 Buri'ana ne mulu idumia na kekedee
ne ka sui, mulu ka kwatea laugo fuana
fikute wane 'i Laodisea fua kera kai
idumia. Ma mulu ka idumia laugo na
kekedee ne nau ku kedea fuana fikute
wane 'i Laodisea.
17 Mulu ka farongoa sa Akipus ka fasuia
na raoe ne 'Aofia kwatea nia ka sasia.
18 Aia, ana 'abaku talaku ne nau ku
kedea fata lealae ne nau ki fua mulu. Nao
mulu si manata buro laugo aku ne nau ku
to laona beu ni kanie.
Nau ku foa fua kwaiofeie God kai to fai
kamulu.

Na Etana Kekedee Sa Paul Fua Wane Famamana Ki 'I Tesalonika

'I Tesalonika nia te fere ana lofaa 'i Masedonia. Sa Paul talana na ne leka 'i Tesalonika ka 'ainitalo 'ana Farongoe Lea fuana tooa ana fere baita nai. Wane 'oro nao lau Jiu ki, kera famamana, ma kera ka leka sulia famanatalae nia. Boroi ma si tau go, tani wane Jiu, kera ka kwaifi ana sa Paul, sulia wane 'oro ki na kera saitamana rongo sulia fatalae lea sa Paul. Go kera ka doria daulana sa Paul ma nia ka leka na fasia fere nai, ma nia ka leka na 'uria 'i Berea (Acts 17:1-15).

Tani wane 'i Tesalonika, kera sui fasia raoe ki, sulia kera kwaisae na 'Aofia kai dao 'ali'ali na mai. Tani wane lau kera ka manata 'abero sulia na wane kwaimani kera ki eta mae 'i naona olilana mai sa Jesus. 'Urinai, laona buko ne, sa Paul ka fa'o'olosia manatalada sulia olilana mai na Christ. Nia saea fuada fua kera kai inau ana raoe kera ki ana manatae wane aroaro, leka ka dao ana kada na Christ kai oli lau mai.

Ru talingai ki laona buko ne:

Sa Paul tangoa wane 'i Tesalonika fuana fitoe kera ma na raoe lea kera ki *1:1–3:13*
Famanatalae sulia na abulolae ne faee-lea God *4:1-12*
Famanatalae sulia olilana mai sa Jesus Christ *4:13–5:11*
Famanatalae 'isi *5:12-28*

1 Nau sa Paul fainia sa Silas ma sa Timoti ne kalu kekede kau fua mulu wane ne mulu famamana ma mulu ka to 'i Tesalonika, kamulu wane God na Maa kia ma na 'Aofia sa Jesus Christ.

Kalu foa fua God kai kwaiofei amulu ma kai kwatea na aroaroe fua mulu.

Na maurie fainia na famamanae wane 'i Tesalonika ki

2 Kalu 'idufa tangoa God fua mulu tafau, kada kalu foa fua mulu.
3 Sulia kada kalu fosia God na Maa kia, kalu 'idufa manata to'ona na ru lea be mulu sasida ki sulia na famamanae kamulu, ma na raoe lea ne mulu sasia ki sulia na kwaimanie kamulu ki, ma na fitoe ngangata kamulu ana daolana mai na 'Aofia sa Jesus Christ.
4 Wanefuta nau ki 'ae, kalu saitamana God nia kwaimani amulu, ma ka fili kamulu na fuana wane nia ki.
5 Kalu saitamana sulia ana safalilana be kalu 'ainitalo ana na Farongoe Lea fua mulu, nao kalu si fata go ana fatae kalu ki. Boroi ma, kalu 'ainitalo ana nikilalae ana na Anoeru Abu, ma kalu ka fatainia ne kalu saitamana na Farongoe Lea be nia mamana tafau. Ma mulu saitamana lea go amulu, ana kada kalu to fai kamulu, na falafala kalu ki lea tafau fua ne kalu ka 'adomi kamulu.
6 Ma mulu famamana Farongoe Lea, ma mulu ka eele go amulu, sulia na Anoeru Abu ne faeele kamulu, sui boroi 'ana wane ki kera ka kwatea 'afitaie 'oro ki fua mulu sulia kamulu famamana sa Jesus Christ. Kada mulu sasi 'urinai, mulu sasi sulia na falafala kalu tafau na ma na falafala 'Aofia sa Jesus laugo.
7 Ma sulia na abulolamulu nia 'urinai, wane famamana ki tafau ne kera to laona lofaa 'i Masedonia ma lofaa 'i Gris, Kera doria lekalae sulia falafala kamulu ki laugo.
8 Ma fasi kamulu laugo 'i sena, na farongoe sulia na 'Aofia ka talofia laona 'i Masedonia ma 'i Gris. Ma na wane ana fere ki tafau ne kera rongoa laugo farongoe sulia na famamanae kamulu ana God. Nia ne, nao nia si talingai go fua kalu ka farongo kera suli kamulu.
9 Na wane nai ki tafau talada, kera ka fata na sulia na kwaikwaloilae kamulu fua malu, ana kada kalu dao kau ana fere kamulu. Ma kera ka fata sulia sakwadolae kamulu fasia na fosilana na mamala god ki ne mulu ka fosia na God ne mamana ma ka mauri.
10 Kera saea laugo ne kamulu makwalia na olilana mai na Wele God fasia 'i langi. Nia na ne sa Jesus ne God taea fasia na maea. Ma sa Jesus ka luge kia fasia na kwaekwaee ne God kai kwatea mai.

2

Na raoe sa Paul 'i Tesalonika (Acts 17:1-9)

1 Wanefuta nau ki 'ae, mulu saitamana na lekalae kalu kau 'uria laona mae fere kamulu nia nao si 'o'oni.

2 Kamulu saitamana na ru ta'a ki ne
kera saea amalu, ma kera ka famalagaigai
kalu laona mae fere 'i Filipae✡ sui kalu fi
leka 'uria mae fere kamulu. Ma sui boroi
'ana wane 'oro laona fere kamulu kera
ka sasi 'uria susilamalu, nao kalu si mau
ana farongolamulu ana Farongoe Lea ne
sakatafa mai fasia God. Nao kalu si mau
sulia God nia kwai'adomi amalu fua ne
kalu kai fata nonira'a.
3 Na fatalolae kalu, nia nao si sakatafa
mai ana ta manata garoe naoma ta
kwaidoria ne ta'a. Ma nao kalu si sukea
go ta wane.
4 God alafafi kalu fuana fatalolae ana fa-
talana. Ma nia ka fito'omalu fua fatalolae
ana Farongoe Lea. 'Urinai ne, kalu sasi
'uria na faeelelana God ne saitamana na
manatalae kalu ki. Ma nao kalu si sasi
'uria faeelelana wane ki.

5 Kamulu saitamana laugo ana na fao-
raie be kalu fata ana 'i safitamulu, nao lau
na sukee be fuana faeele lamulu. Ma na
ru be kalu saea ki, nao lau fuana todalana
malefo. God saitamana ne nao kalu si
suke.
6 Ma nao kalu si sasi lau 'uria fua sae
kamulu naoma tani wane ka fa'inito kalu.
7 Kalu wane ni lifurongo sa Jesus Christ
ki, ma kalu bobola fuana kalu ka eresi
kamulu fua sasilana ru ki fua malu. Boroi
ma nao kalu si sasi go 'urinai. Ma
abulolamalu ka mabe ga 'ana fua mulu,
dia ta gaa ne ada sulia na wele nia ki.

8 Kalu kwaimani 'asiana amulu ne kalu
ka nonimabe fua fatalolae sulia na Faron-
goe Lea ne leka mai fasia God. Ma
kalu ka nonimabe laugo fua maelae fuana
'adomilamulu, sulia ne kalu manata baita
'asiana amulu.

9 Wanefuta nau ki 'ae, kalu saitamana
mulu manata go 'amulu to'ona na rao
nikilalae be kalu sasia 'i safitamulu ki.
Ana kada be kalu 'ainitalo ana na Faron-
goe Lea ne safali mai fasia God fua mulu,
kalu ka rao nikila laugo sulia dangi ma
rodo fuana fangalamalu, ne na tolae kalu
nao si kwatea ta 'afitaie fua mulu.
10 Kamulu saitamana, dia laugo ne God
saitamana ru ne nia mamana: Ana kada
be kalu to mai fai kamulu, na wane
famamana ki, nao go ta ru ne kalu sasia
ne bobola fua mulu ka kefusi kalu ana
abulolamalu fua mulu. Sulia na abulola-
malu fua mulu nia lea ma ka 'o'olo tafau.
11 Mulu saitamana tafau na ana ru ne
kalu sasia ki fua te te wanea amulu nia lea
tafau, ka dia na abulolana ta maa fuana
wele nia ki.
12 Sulia kalu fata ni kwairadui amulu,
ma kalu ka suradu kamulu, ma kalu ka
'ingo kamulu laugo fuana maurie kamulu
ki kai faeelea God. Ma nia sae kamulu na
fua nia ka kingi fua mulu ma mulu kai
'ado ana 'initoe nia.
13 Aia, ta ru lau ne kwatea ma kalu
ka 'idufa tangoa God fafia, nia 'uri: Ana
kada be kalu farongo ana fatalana God
fua mulu, mulu famamana, sulia mulu
ada saitamana nia safali mai fasia God,
ma nao lau fasia wane ga 'ana. Na
fatalana God nai rokisi kamulu ne mulu
famamana.
14 Wanefuta nau ki 'ae, na wane kamulu
ki ne famalagaigai kamulu. Nia ne mulu
ka sasi sulia na wane famamana laona
fikute wane God 'i Jiudea, sulia kera
famamana sa Jesus Christ, ma wane kera
ki 'i Jiu laugo ne famalagaigaida.
15 Aia, na Jiu ki be kera saungia na
profet ki 'i nao mai, ma fainia laugo na
'Aofia sa Jesus. Ma kera ka famalagaigai
kalu ma kera ka tari kalu laugo. Na
abulolae kera ki leka tau 'asiana fasia
kwaidoria God, ma kera ka tatae sualia
wane ki tafau.
16 Kera sasi 'uria susilamalu fasia fat-
alolae fua wane ne nao lau Jiu ki ne God
kai famaurida. 'Urinai kera leka sulia na
ta'alae 'oro 'asiana ki, ma ana kada ne,
God ka kwatea na kwaekwaee fuada.

Sa Paul nia doria 'asiana ka leka lau 'uria 'i Tesalonika

17 Wanefuta nau ki 'ae, kalu ne, kada
be na malimae kalu ki kera tari kalu fasi
kamulu ana kada kokoru nai, nao kalu si
manata buro go amulu. Ma kalu manata
too mulu firi sulia kalu si to fai kamulu,
ma kalu ka sasi ngangata 'uria adalae
to'omulu lau ana ta kada.
18 Kalu doria oli lau kau siamulu 'i
Tesalonika. Ma nau sa Paul, nau ku sasi
'uria lekalae lau kau siamulu ana kada
ki, boroi ma sa Saetan ne susi kalu fasia
lekalae kau.
19 Na ru ne kwate ma kalu ka doria
lekalae kau nia 'uri: Kamulu kwaloa sa

✡ **2:2** Acts 16:19

Jesus sulia fatalamalu, ru ne kwate ma
kalu ka eele 'asiana, kalu ka manata
ngado ma kalu kai eele 'i maana na 'Aofia
sa Jesus ana kada nia kai dao mai.
20 Iu, kamulu na ne sasia kalu ka noni
sasala ma kalu ka eele!

3

1 Kalu kwaimanatai 'asiana sulia nao
kalu si leka kau ka ada to'omulu, sulia
kalu manata sae nau sa Paul fainia sa
Silas karo ka to tu'u basi laona fere baita
'i Atens,
2 ma karo kwatea kau wane kwaimani
karo sa Timoti siamulu.✡ Sa Timoti ne
na sasika, ma na wane rao God laugo fai
karo fuana 'ainitalolae ana na Farongoe
Lea sulia sa Jesus Christ. Karo kwatea kau
fua ne nia kai radu kamulu ma ka fanikila
na famamanae kamulu,
3 fasi ta wane amulu ka abulo fasia na
famamanae sulia ne wane ki kera famala-
gaigai kamulu. Aia, mulu kai saitamana
ne kulu wane ne famamana ki, kulu kai
too ana 'afitaie ki.
4 Sulia kada be kalu to 'ua mai fai
kamulu, kalu ka farongo kamulu ana ne
kera kai famalagaigai kulu. Ma mulu ka
saitamana kera sasi na 'urinai.
5 Ma sulia famalagaigaie nai, nau ku
'abero 'asiana suli kamulu, ma nau ku
mau, fasi sa Saetan ka liufi kamulu ana
ilitoe nia ki, ma na raoe ulafu lea ki be
kalu sasida 'i safitamulu ka dia ga 'ana ta
ru 'o'oni. 'Urinai be nau ku odua kau sa
Timoti siamulu, fua nia kai saitamana ne
famamanae kamulu ki nia 'uta.
6 Ma kada nai, sa Timoti nia fi dao go
mai 'i seki, nia ka fata ana fatae lea ki
sulia na famamanae kamulu ana God ne
nia ngasi 'ua, ma na kwaimanie fua mulu
kwailiu ka baita 'ua. Ma nia ka farongo
laugo ana ne kamulu manata lea suli kalu,
ma mulu ka doria adalae to'omalu, dia
laugo ne kalu doria adalae to'omulu.
7 Wanefuta nau ki 'ae, sulia farongoe
nai, sui boroi 'ana kalu ka kwaimanatai
ma na 'afitaie baita ki ka dao fafi kalu,
kalu eele 'asiana suli kamulu ma na
famamanae kamulu ki.
8 Na maurilamalu fi lea 'asiana 'i kada
nai, sulia ne kalu rongoa na famamanae
kamulu ana na 'Aofia nia ngasi.
9 Kalu ka tangoa 'asiana God kia, sulia
mulu uu ngasi. Ana kada kalu foa, kalu
eele 'asiana suli kamulu.
10 Kalu ka foa ngangata sulia dangi ma
rodo fua ne God kai kwatea ka ngwaluda
fua malu fuana adalae to'omulu lau ne
kalu kai fanikila na famamanae kamulu
ki, fua kai ngasi lea lau.
11 Kalu foa fua God na Maa kia ma
fainia na 'Aofia kia sa Jesus kwatea ka
ngwaluda fua kalu kai dao kau siamulu.
12 Kalu foa laugo fuana 'Aofia kai
kwatea na kwaimanie kamulu fua mulu
kwailiu ma fuana wane ki tafau ka baita
dia laugo na kwaimanie kalu fua mulu ne
baita.
13 Kalu foa laugo fua nia kai fanikila na
maurilamulu, ma mulu kai lea tafau ma
mulu kai 'o'olo 'i maana God na Maa kia,
ana kada na 'Aofia sa Jesus kai dao mai
ma ka oku fainia na wane nia ki tafau.

4

Na maurie ne faeelea God

1 Aia, wanefuta ki 'ae, kalu famanata
na ana tafau fua mulu na abulolae ne
faeelea God. Ma ka lea 'asiana ne mulu
leka tafau na sulia. Ana kada ne, kalu
amasi kamulu lau fua mulu kai sasia ka
liufia lau abulolae lea nai ki. Kalu gani
kamulu 'urinai sulia na nikilalae na 'Aofia
sa Jesus kwatea fua malu.
2 Ma mulu saitamana famanatalae be
kalu fata ana fua mulu ki safali mai fasia
na 'Aofia sa Jesus.
3 God nia doria na abulolamulu ka 'o'olo
tafau, ma mulu kai to fasia na oeelae.
4 Nia bobola mulu ka dau sulia noni
mulu, ma tolae sulia na falafala ne lea ma
ka 'o'olo.
5 Ma nao mulu si leka sulia na
kwaidorie ta'a ana noni, dia na wane ne
ulafusia God.
6 'Urinai, nao mulu si falia na kwaimani
kamulu ki ana sa Christ ana oeelae ana
'afe kera ki, sulia na 'Aofia kai kwatea
kwaekwaee fuana sa tifaida ne kera abulo
'urinai. Ma kalu ne, kalu famanata
madakwa tafau na ana fua mulu sulia
falafala ne, ma kada ne kalu ka fabasu
kamulu lau.
7 Sulia God fili kia fua ne na abulolae
kulu ka 'o'olo, nao lau fuana bilialae.

✡ **3:2** Acts 17:15

8 'Urinai ma sa ti boroi 'ana ne ka
aburongo ana famanatalae nai, nia nao
si noni'ela lau ana na wane, boroi ma
nia noni'ela lalau 'ania God ne kwatea na
Anoeru Abu nia fua mulu.
9 Aia, mulu ka saitamana lea ana ne
mulu kai kwaimani fua mulu kwailiu na
wane ne mulu famamana ki, sulia God
famanata kamulu tafau na ana, ma nia
nao si bobola na fuana ne nau famanata
kamulu lau ana.
10 Kalu saitamana kamulu kwaimani na
fuana wane ki tafau ne kera famamana
ma kera ka to fai kamulu laona lofaa ne 'i
Masedonia. Sui boroi 'ana, kalu ka amasi
kamulu, na kwaimani kalu ki, mulu kai
kwaimani ada ka liufia lau na kwaimanie
ne kamulu sasi ana kada nai.
11 Ma mulu ka sasi 'uria to aroaroe, ma
te te wanea amulu ka sasi lea ana raoe
nia talana, ma kamulu kai rao nikila fua
ne kamulu kai konia fanga ma tani ru lau
ne kamulu bobo 'urida ki. Kalu fata sulia
falafala nai ka suina fua mulu.
12 Ma dia mulu kai sasi sulia ru nai
ki, na wane ne nao si famamana ki,
kera kai fuusi baita amulu, ma mulu
si manata ngado na ana ta wane fuana
'adomilamulu.

Daolana mai na 'Aofia

13 Wanefuta ki 'ae, kalu doria mulu kai
saitamana te ki ne kai fuli ana sa tifaida
ne kera mae na, fua ne manatalamulu
si kwaimanatai dia na wane ne kera si
famamana na tataelae fasia wane mae ki.
14 Kulu famamana sa Jesus nia mae,
ma nia ka tatae lau fasia na maea. Nia
ka 'urinai laugo ana sa tifaida ne kera
famamana ma kera ka mae ka suina, kulu
famamana God kai taeda fasia na maea,
ma ka kwatea kera kai oli mai fainia sa
Jesus.
15 Aia, na ru ne ki kalu famanata
kamulu ana nia ne fatae na 'Aofia: Kulu
ne mauri 'ua ana kada na 'Aofia kai dao
mai, nao kulu si eta 'i naona wane nia ki
ne kera mae na.
16 Na olilana mai na 'Aofia kai 'uri:
Na 'Aofia sa Jesus kai akwa totongai ana
lingeru baita, ma na 'inita 'ainsel kai
akwa, ma na bungu God kai angi, sui na
'Aofia ka fi koso mai fasia 'i langi. Ma sa
tifaida ne kera famamana sa Jesus Christ
ne kera eta mae na 'i nao, kera kai tatae
eteta.
17 Ma 'i buri, tooa ne kulu mauri 'ua ki,
God kai lafu oku akulu faida laona gwa
salo ki 'uria fikue fainia na 'Aofia laona
mamanga. Ma kulu kai to firi fainia na
'Aofia.
18 Nia ne mulu kai fata ni kwairadui fua
mulu kwailiu ana ru ne nau ku saea kau
fua mulu ki.

5

Nao ta wane si saitamana na kada te ne na 'Aofia kai oli mai

1 Wanefuta nau ki 'ae, fulina nao kalu
si kekede na kau fua mulu sulia na kada
ne ru nai ki kai fuli.
2 Sulia mulu saitamana lea ana tafau
ana fa dangi ne 'Aofia kai oli lau mai,
nia kai dao mai dia ta wane beli be dao
mai laona rodo, sulia nao ta wane si
saitamana kada te ne nia kai dao mai ana.
3 Nia kai fuli ana kada ne wane ki kera
saea na ru ki tafau lea ga 'ana ma ka
aroaro. Ma 'ali'ali go 'afitaie baita kai
dao mai fafida. Nia kai fuli 'ali'ali go dia
ta keni be wele fii ana kada nia karangi
fafuta. Ma nia 'afitai kera kai tafi fasia.
4 Boroi ma kamulu wanefuta nau ki,
nao mulu si to laona maerodo, dia na
wane ne kera nao si famamana ki. Ma
ana kada sa Jesus kai oli mai ana fa dangi
nai, nao nia si fatona kamulu, dia ta wane
beli ne fatona wane ki.
5 Kamulu tafau mulu to 'i laona madak-
walae ma laona dangi. Kulu nao si to
laona maerodo ana ta'alae.
6 Nia ne, ka bobola fua kulu kai dau
sulia malutana maurie kia tala kulu, ma
kulu kai to ni adaada ma nao kulu si
maleu dia wane ne kera nao si saitamana
ne sa Jesus kai oli mai.
7 Laona rodo na ne wane ki kera maleu.
Ma laona rodo laugo ne wane ki kera
ku baita ana kulae bubulo fua sae ne
manatada nao si 'o'olo.
8 Boroi ma kulu, ne to laona dangi, nia
bobola fua kulu kai dau sulia malutana
maurie kia tala kulu. Na famamanalae,
na kwaimanie, ma na manata ngadolae
kulu ne sa Jesus nia famauri kulu ka susi
kulu, dia na kifi ngasi ma talo ne susia na
wane ni omee.
9 Kulu kai dau sulia malutana maurie
kulu ki tala kulu, sulia God nao si fili kia
fuana kwatelana kwaekwaee nia fuaka.

Nia fili kia lalau fuana famaurilaka ana
na 'Aofia kia sa Jesus Christ.
10 Sa Jesus ne mae fuana famaurilaka,
fua ne kulu kai too ana maurie fainia, sui
boroi 'ana kulu ka mauri 'ua naoma kulu
ka mae na ana kada ana olilana mai.
11 Sulia ne kamulu saitamana tafau
na ru nai, mulu kai fata kwairadui ana
kamulu kwailiu, ma mulu kai 'adomi
kamulu kwailiu fua ne mulu uu ngasi ana
famamanae kamulu ki, dia ne mulu sasia
laugo ana kada ne.

Fatae 'isi ki

12 Wanefuta ki 'ae, kalu amasi kamulu
fua mulu kai fuusi baita ana wane ne
'Aofia filida ki, ma kera ka rao talingai
fuana talailamulu ma kera ka famanata
kamulu.
13 Mulu ka fuusi baita ada, ma mulu
ka kwaimani fuada, sulia na raoe ne
kera sasia. Ma mulu ka to kwaimani fai
kamulu kwailiu.
14 Wanefuta ki 'ae, kalu 'ingoa kamulu
laugo mulu kai fabasua wane ki ne kera
noni'ela ana sasilana ta raoe. Mulu ka
radua wane ne maurilada kwaimanatai
ki. Mulu ka 'adomia wane ne kera
ngwatautau ki. Ma mulu ka to mabetau
fainia wane ki tafau.
15 Mulu si alamatainia tani wane amulu
ka duua ta'alae ana ta'alae. Boroi ma
mulu ka 'idufa sasi 'uria sasilana ru lea ki
fua mulu kwailiu ma fuana wane ki tafau.
16 Ma mulu ka eele ana kada ki tafau.
17 Mulu ka foa laugo ana kada ki tafau.
18 Ma mulu ka tangoa God, boroi 'ana
ta te ne ka dao to'omulu. Sulia na ru
nai ki God doria mulu kai sasida, sulia
na maurie kamulu nia oku fainia sa Jesus
Christ.
19 Nao mulu si susia na raoe na Anoeru
Abu,
20 ma mulu si manata tu'u ana na
farongoe ki ne ta wane saea nia safali mai
fasia God.
21 Mulu ka ilito'ona na farongoe ki
tafau, ma dia ta farongoe ne nia lea, mulu
ka konia.
22 Ma mulu ka to fasia farongoe ta'a ki
tafau.
23 Nau ku foa fua ne God ana aroaroe
ka sasia mulu kai 'o'olo ana abulolamulu
ki tafau. Nau ku foa laugo fuana mau-
rilamulu, ma manatalamulu, ma na noni
mulu kai to 'o'olo 'i maana God, leleka ka
dao ana olilana mai 'Aofia kia sa Jesus
Christ.
24 God fili kamulu, ma nia kai fulia ru
nai, sulia nia sasia ru nia saea.
25 Wanefuta ki 'ae, mulu kai foa laugo
fua malu.
26 Mulu ka fatainia na kwaimanie ka-
mulu fua mulu kwailiu ana kada mulu
ada to'omulu kwailiu.
27 Nau ku fata totongai ana gwaungaie
na 'Aofia, ne mulu ka idumia kekedee ne
fuana wane famamana ki tafau laugo.
28 Nau ku foa fua ne na kwaiofeilae na
'Aofia kia sa Jesus Christ ka to fai kamulu.

Na Ruana Kekedee Sa Paul Fua Wane Famamana Ki 'I Tesalonika

Nia nao si tau go 'i burina ne sa Paul kedea etana buko fuana wane famamana ki 'i Tesalonika, nia ka kedea laugo buko ne. Iu, na ru baita ne sa Paul fata susia na famanatalae ne wane ki kera saea sa Christ nia oli mai ka suina. 'Urinai sa Paul ka fata madakwa ana ne nia nao si mamana. Nia saea 'i naona sa Christ ka oli mai, na Wane Ta'a ana sa Saetan kai dao fatai mai.

Sa Paul saea fuana wane famamana ki, kera kai uu ngasi ana fitoe kera ki, ana kada ilitoe ki dao mai fuana famalagaigaida. Ma kera kai inau ana raoe ngangata, fua ne kera kai dao to'ona fanga fuada talada, ka dia sa Paul fainia ro wane kwaimani nia ki kera sasia. Ma kera ka inau ana raoe lea.

Ru talingai ki laona buko ne:

Famanatalae sulia olilana mai sa Christ *1:1–2:17*

Famanatalae sulia raoe wane famamana ki fuana sasilana *3:1-18*

1 Nau sa Paul fainia sa Silas ma sa Timoti ne kalu kekede kau fua mulu wane famamana ki 'i Tesalonika, na wane God Maa kia ma fainia na 'Aofia sa Jesus Christ.

2 Kalu foa fua God na Maa kia ma na 'Aofia sa Jesus Christ kai kwaiofei amulu ma kai kwatea na aroaroe fua mulu.

God kai ketoa wane ki ana kada sa Jesus Christ nia oli mai

3 Wanefuta nau ki 'ae, nia bobola fua malu kalu ka 'idufa tangoa God suli kamulu. Ru nai nia bobola sulia na famamanae kamulu ki ne bulao ka baita, ma na kwaimanie kamulu fua mulu kwailiu bulao ka baita laugo.

4 Ma sulia na falafala kamulu 'urinai, kalu fata lea suli kamulu fuana wane famamana God ki ana tani fere ki. Kalu fata lea sulia na ngangatae ana famamanae kamulu ki, sui boroi 'ana mulu ka dao to'ona na 'afitaie 'oro ki, sulia tani wane kera famalagaigai kamulu.

5 Aia, mulu ka uu ngasi ana famamanae kamulu ki, sui boroi 'ana mulu ka dao to'ona 'afitaie 'oro ki, nia fatainia ne God kai ketoa wane ki tafau ana 'o'oloe. Nia ka kwate mulu kai bobola na fuana tolae laona 'initoe Nia, ne kera famalagaigai kamulu fafia.

6 Ma kwaiketoilae God nia 'o'olo. Nia kai kwatea na nonifie fuana wane ne kera famalagaigai kamulu ana kada ne.

7 Ma nia kai lafua na nonifie ki fasi kamulu ma kalu laugo. Nia kai sasi 'urinai ana kada na 'Aofia sa Jesus kai leka mai fasia 'i langi fainia na 'ainsel mamana nia ki,

8 ma fainia meamea ana ere. Ma ana kada nai, nia kai kwatea kwaekwaee fuana sa ti ne kera noni'ela ana God ma kera nao si rosulia na Farongoe Lea sulia na 'Aofia kia sa Jesus.

9 Na kwaekwaee nia fuada ne nia kai malangisida sulia dangi firi. Ma kera kai to fasia na 'Aofia fainia na raralana ma na nikilalae baita nia.

10 Ma ru nai ki kai fuli ana kada ne nia mai 'ua ana fa dangi ne na 'Aofia kai oli lau mai. Nia kai oli lau mai laona molagali ne fua ne wane nia ki ne kera famamana, kera kai tango nia, ma kera kai fuusi baita ana. Ma mulu kai to laugo faida, sulia mulu famamana farongoe ne kalu farongo kamulu ana.

11 Nia ne sasia ma kalu ka foa fua mulu ana kada ki tafau. Kalu foa fua God kai kwatea na abulolae kamulu ki ka bobola fainia na maurie ne nia fili kamulu 'uria. Ma kalu ka foa lau fuana nikilalae nia kai 'adomi kamulu fua mulu ka saitamana sasilana ru lea ne mulu doria sasilana ki. Kamulu doria sasilana ru lea nai ki sulia mulu famamana sa Jesus.

12 Kalu foa 'urinai fua kamulu kai tangoa na 'Aofia kia sa Jesus, ma nia kai tango kamulu laugo. Ma na ru ne ki kai fuli sulia na kwaiofeie God ma na 'Aofia sa Jesus Christ.

2

Na Wane Ta'a

1 Aia, wanefuta ki 'ae, kalu doria mulu kai saitamana lea ana na olilana mai na 'Aofia kia sa Jesus Christ fainia na oku lakulu siana. Kalu amasi kamulu

2 fasia rongolae sulia sa ti ne saea fua mulu ne na fa Dangi na 'Aofia kai oli mai ana, nia dao ka suina. Na fatae 'urinai kwate mulu ka manata 'abero ma mulu

ka mau. Nao mulu si famamana fatae nai ki, sui boroi 'ana tani wane kera saea ne na Anoeru Abu ne farongoda, naoma kera saea ne na fatae nai ka safali mai fasi kalu ana kada kalu fata ana fatalana God, naoma kera ka saea ne kalu kekede mai sulia.

3 Ma nao mulu si famamana fatae ki ne sakatafa mai fasia wane fatalada susuke ki. Sulia na ro ru ki ne kai fuli sui na maedangi ne sa Jesus ka oli mai ka fi dao. Etana ru ne, na wane 'oro ki kera kai abulo fasia God. Ma ruana ru ne na Wane Ta'a ana sa Saetan kai dao tafa mai, boroi ma God kai alua laona kula ni kwaekwaee.

4 Wane Ta'a ana sa Saetan kai tatae sualia na mamala god ki tafau ne tani wane kera saea ana God, ma nia kai saea nia 'initoa ka liufia na ru ki tafau ne wane ki kera fosida. Ma nia kai gouru laona Beu Abu God, ma ka saea nia na ne God.

5 Nau ku fata tafau na sulia ru ne ana kada be nau ku to 'ua mai fai kamulu. Ma alamia nao mulu si manata buro 'ua ana 'oto?

6 Ma te ru ne susia Wane Ta'a nai. Mulu saitamana ka suina ru nai. Wane Ta'a nia bobola fainia kai dao mai ana kada God 'olea go fuana.

7 Na nikilalae ana ta'alae rao agwa ga 'ana kada ne, ma nia ka to agwa 'ua, leka ka dao ana kada ne kera kai lafua na ru ne susia.

8 Ana kada nai, na Wane Ta'a fi dao fatai mai. Sui, ana kada na 'Aofia sa Jesus nia dao, nia kai saungia Wane Ta'a nai 'ana na fatae ne leka mai fasia ngiduna, ma ana nikilalae ana raralana.

9 Aia, na Wane Ta'a nai kai dao fatai ma nia too ana na nikilalae ana sa Saetan, ma nia kai sasia kwalukaela fanadae ne nia suke ga 'ana 'anida ki.

10 Ma nia kai rao laugo ana kwalukaela sukee ta'a ki fua sukelana wane ne kera leka na 'uria kula ana maea firi. Kera kai mae sulia kera noni'ela ana na Farongoe mamana. Sulia dia kera famamana na Farongoe mamana, God saitamana ka famaurida.

11 Ma sulia kera noni'ela ana na Farongoe mamana, God kai sasia kera ka famamana na 'ada na sukee baita Wane Ta'a nai.

12 Ma sulia na ru nai, God kai ketoa sa tifaida ne nao si famamana go ana na Farongoe mamana ma kera ka eele ga 'ada fainia na garoe kera ki.

God fili kamulu fuana maurie

13 Wanefuta ki 'ae, na 'Aofia kia nia kwaimani amulu 'asiana. Nia bobola fua kalu ka tangoa God ana kada ki tafau, sulia nia tau na mai ana safalilana, God fili kamulu na fua ka luge kamulu fasia na kwaekwaee. Nia luge kamulu ana na nikilalae Anoeru Abu ne fafalu kamulu. Ma God luge kamulu ana famamanae kamulu ana na Farongoe mamana.

14 God nia sae kamulu fua mulu kai too ana maurie firi, ana kada be kalu 'ainitalo ana Farongoe Lea fua mulu. 'Urinai ne mulu kai 'ado ana 'initoe fainia na 'Aofia kia sa Jesus Christ.

15 Ma sulia na ru ne ki na, wane kwaimani kalu ki, mulu kai fangasia famamanae kamulu ki, ma mulu kai dau ngasi ana famanatalae mamana be kalu farongo ana fua mulu, ma kalu kedea kau fua mulu.

16-17 Kalu foa fua na 'Aofia kia sa Jesus Christ ma God na Maa kia ka radu kamulu, ma ka fanikila kamulu fua mulu kai sasi lea, ma mulu kai fata lea ana kada ki tafau. Sulia God kwaimani akulu, ma ka gwale kia firi, ma kulu ka kwaimakwali ana manata fitoe ana ru lea ki.

3

Fo fua malu

1 Wanefuta nau ki 'ae, te ru lau nau ku saea fua mulu, mulu kai foa fua malu, fua na 'ainitaloe kalu ana fatae na 'Aofia kai takalo 'ali'ali, ma na wane 'oro ki kera kai famamana, ma kera kai fata lea sulia, dia laugo ne mulu sasia sena.

2 Mulu kai foa laugo fua God kai ada suli kalu fasia na wane ta'a ki. Sulia na wane 'oro ki nao si famamana Farongoe na 'Aofia.

3 Boroi ma na 'Aofia, nia famamana ga 'ana ana fatae nia ki, ma nia kai fanikila kamulu ma ka ada suli kamulu fasia sa Saetan.

4 Ma na 'Aofia kwatea kalu ka fitomulu ne mulu nonimabe ana rolae sulia na te ne kalu fata sulia fua mulu.

5 Kalu ka foa laugo ne na 'Aofia ka 'adomi kamulu fua ne mulu kai saitamana lea ana na kwaimanie God, ma

mulu kai ngasi ana famamanae kamulu
ki, ka dia sa Jesus Christ ana kada nia
liufia 'afitaie ki.

Nia bobola fua kulu ka rao

6 Wanefuta ki 'ae, sulia na nikilalae ne
na 'Aofia kia sa Jesus Christ nia kwatea
fua malu, nia ne kalu ka fata totongai
fua mulu 'uri: Mulu kai to fasia na wane
famamana ne kera noni'ela ana raoe, ma
kera ka aburongo ana na ru ne kalu
famanata kamulu 'anida ki.
7 Kamulu saitamana tafau na ne fulina
kamulu ka sasi sulia na ru ne kalu sasia
ki. Ana kada kalu to mai fai kamulu, nao
kalu si noni'ela ana raoe.
8 Ma kalu si ngali 'o'oni go ana ta fanga
ana ta wane, boroi ma na ru ki tafau go
ne kalu folida. Ana dangi ma rodo, kalu
rao nikila fua nao mulu si dao to'ona ta
'afitaie ana adalae suli kalu.
9 Kalu rao 'urinai, sui boroi 'ana kalu
too ana nikilalae fuana ngali 'o'onilae ana
fanga fasi kamulu. Kalu sasi 'urinai, fua
ne mulu kai sasi sulia na falafala kalu ana
raoe.
10 Ma kada be kalu to fai kamulu, na
famanatalae kalu fua mulu nia 'uri, “Sa
ti boroi 'ana amulu ne noni'ela ana raoe,
nao mulu si kwatea ta fanga fuana.”
11 Kalu kekede 'urinai, sulia kalu rongoa
tani wane amulu sena, kera noni'ela ana
raoe. Ma kera ka liu 'o'oni ga 'ada fuana
'oifoloe ana raoe tani wane 'e'ete ki.
12 Ana satana na 'Aofia sa Jesus Christ,
kalu fata totongai kau fuada, ma kalu ka
falamaada kau ne kera kai to 'o'olo ma
kera kai sasia tani raoe fua ne kera ka
ngalia ru ki ne kera bobo 'urida.
13 Ma kamulu laugo wanefuta ki, nao
mulu si noni kulua ana sasilana ru lea ki.
14 Ma sa ti amulu ne si ro go sulia te ki
ne kalu saea kau laona kekedee ne, mulu
kai ada saitamana, ma nao mulu si 'ado
fainia, fua nia kai 'eke.
15 Ma ka 'urinai boroi 'ana, nao mulu
si kwaisae nia ta malimae amulu. Mulu
ka fata kwai'adomi ana, sulia nia ta
wanefuta laugo amulu.

Fatae 'isi ki

16 Kalu foa fua na 'Aofia, wane ni
kwatelana aroaroe fuaka, nia kai kwatea
aroaroe fua mulu ana kada ki tafau, ma
kai to fai kamulu.
17 Ma nau sa Paul ne, nau tala kedea
na ru 'isi ne ki. 'Urinai nau ku fasuia na
kekedee nau ki tafau. Ma nia ka fatainia
ne kekedee ne leka mai fasi nau.
18 Nau ku foa fua na kwaiofeilae na
'Aofia kia sa Jesus Christ kai to fai kamulu
tafau.

Na Etana Kekedee Sa Paul Fua Sa Timoti

Sa Timoti wane fasia fere baita 'i Listra (Acts 16.1). Sa Timoti wane kwaimani sa Paul nia leka fainia ana kula 'oro nia liu ana fuana 'ainitalolae ana Farongoe Lea sa Jesus Christ. Sa Paul kedea buko ne kada nia leka dao 'i Masedonia, ma sa Timoti ka to buri 'i Efesus. Sa Paul saea fuana sa Timoti ka adaada lea ana famanatalae susuke. Ana kekedee ne, sa Paul fata sulia falafala lea wane famanata ki kada kera foa oku. Nia saea laugo wane 'uta ki ne kera bobola fainia kwaitalailae ana wane famamana ki.

Sa Timoti na ne rao ana famanatalana fanaonao ki fainia tani wane ne kera famamana ki, ma sa Paul ka kedea fatae 'oro fuana 'adomilana ana raoe ne.

Ru talingai ki laona buko ne:

Famanatalae sulia fikute wane famamana ki fainia wane rao nia ki *1:1–3:16*

Famanatalae sulia raoe sa Timoti *4:1–6:21*

1 Nau sa Paul, na lifurongo sa Jesus Christ. God ne famauri kia, ma sa Jesus Christ na wane ne kulu saitamana fito'ona firi, keroa fata totongai fuaku na wane ni lifurongo.

2 Nau ku kekede kau fuamu sa Timoti. 'Oe dia na wele mamana nau, sulia 'oe famamana laugo dia nau. Nau ku foa fua God na Maa fainia sa Jesus Christ na 'Aofia kia kai kwatea na kwaiofeie, ma na kwaimanataie, ma na aroaroe fuamu.

Fata nikila sualia famanatalae suke

3-4 Nau ku doria 'oko to basi 'amu 'i Efesus, dia be nau ku saea fuamu ana lekalaku 'uria 'i Masedonia. Sulia tani wane 'i Efesus kera famanata ana na famanatalae susuke ki. Kera famanata ana 'ainimae susuke ki ne kera katangainia ana 'isufutai sulia koko kera ki. Ma nau ku doria 'oko fata luida. Kada kera famanata ana ru ne ki, na wane ki olisusu sulida, ma ru nai nao si 'adomi kera fua lekalae sulia ru ne God doria ki. Sulia kulu bobola fuana sasilana te ne God doria ana kada ne kulu famamana nia.

5 'Oe susia wane famanata susuke nena ki, fua ne kamulu wane famamana ki mulu kai kwaimani amulu kwailiu. Mulu saitamana kwaimani amulu kwailiu kada kera leka, mulu ka too ana maurie ne falu, ma na manatalae ka madakwala, ma na famamanae ne ka mamana.

6 Boroi ma tani wane kera abulo 'e'ete na 'ada fasia na ru ne ki, ma kera ka leka na 'ada sulia na olisusue oewanea ki.

7 Kera doria fua ne kera na wane famanata ana taki sa Moses ki. Boroi ma kera nao si saitamana go ana na taki sa Moses ki, sui boroi 'ana kera fata nikila sulia.

8 Ma kulu saitamana taki nia ki ru lea, dia kulu rosulida ma kulu ka famanata 'anida sulia liona God.

9 Ma kulu saitamana laugo ne God nao si saungainia na taki ki fuana fa'o'olosilana wane lea ki. Nia saungainia lalau fuana fa'o'olosilana na wane ne fulia ru ta'a ki, ma na wane ne aburongo ki, ma na wane ne kera nao si fa'initoa God, ma na wane ne kera abulo ta'a ki, ma na wane ne noni'ela ana God ki ma ru abu ki. Ma nia saungainia na taki ki fuana wane ne kera sauwanee, ma na wane ne kera saungia maa kera ki ma gaa kera ki,

10 ma na wane oee ki ma na wane ne kera oee ana welewane ki, ma na keni ne kera oee ana keni ki, ma na wane ne kera belia wane ki ma kera ka 'oifoli 'anida dia tani wane rao 'o'oni, ma na wane susuke ki, ma wane ne 'oia fata alangaie kera ki, ma wane ne kera sasia ta ru ne nao si leka sulia na famanatalae mamana sulia na Farongoe Lea.

11 God ne 'initoa 'asiana ma ka lea 'asiana, nia alua lao 'abaku na Farongoe Lea nai fua nau ku 'ainitalo ana.

Sa Jesus Christ dao fua ne ka famauria na wane ta'a ki

12 Nau ku tangoa sa Jesus Christ na 'Aofia kia, na wane ne kwatea nikilalae fuaku fuana sasilana na raoe nau. Ma nau ku tangoa laugo suli nia manata ngado aku ma ka fili nau 'uria na raolae fuana. Nia fili nau,

13 sui boroi 'ana kada be 'i nao, nau ku fata falia sa Christ ma nau ku famalagaigaia wane famamana ki. Boroi ma God ka kwaimanatai aku, sulia nao nau si famamana 'ua, ma nau si saitamana ru ne nau ku sasia.

14 Ma na 'Aofia kia falea nau ka baita
'asiana, ma ka kwai'adomi aku fua ne nau
ku famamana nia, ma nau ku kwaimani
laugo ana wane ki. Nia saitamana sasilae
'urinai fuaka wane ne kulu to 'ado fainia
sa Jesus Christ.
15 Ma na fatae ne nia mamana, ma kulu
ka famamana be nia 'uri, "Sa Jesus Christ
nia leka mai laona molagali fua ne ka
famauria wane ne abulolada ta'a ki." Aia,
'i nao nau ku abulo ta'a ka liufi kera tafau.
16 Sui boroi 'ana ka 'urinai, God nia
manatai nau. Sulia ru nai ne, Jesus
Christ ka fatainia kwaimanie baita nia
kada nia famauri nau. Na ru ne nia fuana
'adomilana wane ne kera kai famamana
nia 'i buri, fua kera ka dao to'ona maurie
mamana ne nao si sui.
17 Ma nau ku doria kulu ka tangoa ma
kulu ka fabaita God toto firi. God na ne
na kingi toto firi, ma nao si mae, ma nao
kulu si ada to'ona, ma taifili nia go ne God.
Iu ka.
18 Ma 'oe, sa Timoti wele nau, na fatae
ne nau ku saea kau fuamu nia leka sulia
fatae be na Anoeru Abu fata ana na wane
gwaungai ki kera fata suli 'oe ana kada
be suina mai. 'Oe konia na fatae nai ki,
fua 'oko firu lea, ma 'oko uu ngasi 'usia
falafala ta'a ana molagali ne.
19 Ma 'oko uu ngasi ana na famamanae
'oe ana sa Christ, ma 'oko sasia na ru ne
'oe saitamana nia 'o'olo ki. Tani wane
kera luka faburi na ana na ru ki ne
kera saitamana nia 'o'olo, ma kera nao si
famamana ana sa Christ.
20 Ma ro wane ada ne sa Haemeneas ma
sa Aleksanda. Ma nau ku kwate keroa
na fuana sa Saetan fua ka sasia ta ru
'adaro. Nau ku sasi 'urinai fua keroa ka
saitamana na ru keroa sasia nia garo, ma
keroa ka sui fasia fatae garo sulia God.

2

Na okue fainia na folae wane famamana ki

1 Ru ne nia talingai, nau ku 'ingo ka-
mulu fua ne mulu ka fosia God, ma mulu
ka tango nia, ma mulu ka gani nia 'uria
kwai'adomilae ana wane ki tafau.
2 Ma mulu ka foa fuana kingi ki, ma
sa tifaida ne kera too ana 'initoe, fua
ne kulu tafau kulu kai too ana maurie
ana aroaroe ma na babatoe. 'Urinai
kulu saitamana kulu kai fa'initoa God ma
sasilana ru 'o'olo ki.
3 Na folae 'urinai 'e lea ma ka faeelea
God ne famauri kia.
4 Sulia God nia doria na wane ki tafau
kera ka saitamana na ru mamana sulia
fatalana, ma kera ka too ana maurie firi.
5 Nia na te God go, ma te wane go ne oli
fainia na wane ki fuana God. Nia ne sa
Jesus Christ.
6 Sa Jesus kwatea na maurilana talana
fua ka lafua wane ki tafau fasia na kwaek-
waee. 'Urinai, ana kada be God nia filia,
nia ka fatainia na kwaidorie nia fuana
wane ki tafau kera ka too ana maurie firi.
7 Nia ne, God ka fili nau na fua ne
nau na wane ni lifurongo, ma nau ku
famanata ana na farongoe mamana sulia
sa Jesus Christ fuana wane ne nao lau Jiu
ki. Nao nau si suke. Ru mamana nau ku
saea.

Na famanatalae fuana oku kwaimanie

8 Nau ku doria na welewane ki ana kula
ki tafau kera ka foa. Ma ana kada kera
taea na 'abada fuana folae, kera ka to
'o'olo ana maurie falu, ma kera nao si
guisasu naoma kera ka olisusu fainia ta
wane.
9 Nau ku doria laugo na keni ki kera kai
ofi 'o'olo ana maku kera ki. Ma kera nao
si ofi ana maku ne wane ki kai ada fufunu
fuada fainia. Dia kada kera kania ifuda,
nao lau ana na ru ne folilana baita 'asiana
ki ne kera ka laungi ana, ma nao lau ana
na maku ne folilana baita 'asiana ma ka
inua wane fuana ta'alae.
10 Kera kai sasia maurilada kai kwanga
lalau ana sasilana ru lea ki ne bobola
fuana keni ne kera saea kera famamana
God.
11 Keni ki kera kai to aroaro, ma kera
kai marabibi ana kada kera fafurongo
fuana famanatalae ki.
12 Nao nau si alamatainia keni ki fua ne
kera kai famanata ma kera ka kwaitalai
ana wane ki. Nia bobola fuana kera kai
to aroaro ga 'ada.
13 Sulia sa Adam ne God nia eta saun-
gainia, sui ni Eve.
14 Ma nao lau sa Adam be sa Saetan
sukea, boroi ma ni Eve lalau be nia
famamana na sukee sa Saetan ki, ma ka
'oia na taki God ki.
15 Boroi ma, ana futalana wele, God kai
famauria keni ki. Boroi 'ana, God kai
famaurida dia kera famamana nia firi, ma

kera ka kwaimani ana wane ki, ma kera
ka leka sulia falafala 'o'olo, ma kera ka
ada lea suli kera talada fasia falafala ta'a
ki.

3

Na wane kwaitalai fuana wane famamana ki

1 Na fatae be 'uri nia mamana, “Dia ta
wane nia doria ka kwaitalai ana fikute
wane famamana, tama wane nai nia
doria na raoe ne lea nai.”
2 Ma na wane kwaitalai ana fikute wane
famamana ne wane abulolana 'e 'o'olo,
ma nia ka too ana te 'afe go ma ka to
mamana fainia, ma nia ka ada lea sulia
nia talana ma ka dau sulia maurie nia,
ma ka manata 'o'olo, ma ka sasia ru lea
ki. Ma nia ka kwaloa wane ki 'i lume
nia, ma ka bobola fuana famanatalae ana
fatalana God.
3 Nia nao si ku baita ana na kafo ne
nikila fuana burasilana gwauna. Ma nia
nao si doria firue, boroi ma nia ka to
eneno fainia aroaroe fuana wane ki. Ma
nia nao si 'idufa olisusu fainia wane ki.
Ma nao nia si kwaimani ana malefo.
4 Ma nia saitamana ka fa'o'olosia na
wele nia ki ma na 'afe nia, ma ka
famanata na wele nia ki fua ne kera ka
rosulia, ma kera ka fuusi baita ani nia.
5 Sulia dia na wane nao si saitamana
fa'o'olosilana wele nia ki ma na 'afe nia,
nia ka fa'o'olosia 'uta mone ana wane
famamana God ki?
6 Sa ti boroi 'ana ne fi famamana go,
nia nao si kwaitalai ana fikute wane
famamana. Sulia nia nao si lea dia
nia kai lafu nia talana, sulia ne kera
fili nia 'ali'ali ga 'ana. Dia nia 'urinai,
God kai famalagaigaia dia laugo be nia
famalagaigaia sa Saetan sulia nia lafu nia
talana.
7 Na falafala fua sa ti boroi 'ana ne
kwaitalai ana fikute wane famamana, na
falafala nia ka lea 'i maana wane ne nao
kera si famamana sa Christ. Dia falafala
nia nao si lea, kera kai fata fali nia, ma
nao kera si gwalinge nia go. Ma sa Saetan
kai eele suli ru nia doria na nai.

Na wane ni kwai'adomi ana wane famamana ki

8 Na wane ni kwai'adomi ki laona fikute
wane famamana, ne abulolana ka lea
laugo, ma wane ki ka fabaita nia. Nia
ka fata mamana. Ma nao si ku baita ana
kafo bubulo ki, ma nao si ogalulumi ana
malefo.
9 Nia nao si manata ruarua, boroi ma
nia kai famamana ngasi ana farongoe
God ne nia fatainia fuaka.
10 Ma wane ne famamana ki, kera ka
ilito'ona basi 'i nao, fua kera saitamana
ne nia 'o'olo na, sui nia ka fi rao.
11 Ma na 'afe nia laugo, na abulolana ka
lea, ma wane ki kera fabaita nia. Nia nao
si fata buri ana wane ki. Ma nia ka ada
lea suli nia talana ma ka dau suli maurie
nia, ma nia ta keni ne kulu manata ngado
ana kada ki tafau.
12 Ma na wane kwai'adomi ana wane
famamana ki, nia ka too ana te 'afe go, ma
ka to mamana fainia. Ma nia saitamana
ka fa'o'olosia na 'afe nia ma wele nia ki.
13 Ma sa ti ne nia rao lea laona fikute
wane famamana, kai lea fuada, ma ka
bobola fuana nia ka fata nonira'a sulia na
famamanae nia ana sa Jesus Christ.

Famanatalae mamana sulia sa Christ

14 Ana kada ne nau ku kekede na kau
fuamu, nau ku manata fua nau ku leka
ma nau ku ada to'omu 'ali'ali.
15 Ma dia nau ku ta dole, na kekedee
ne kai fatainia fuamu na abulolae 'uta ne
kulu kai to ana laona okue fainia wele
God ki. Kulu na fikute wane God mauri.
Ma fikute wane famamana ne fanikila
famanatalae mamana God, dia mae funu
'ai ki ne fangasia ta lume.
16 Nia mamana 'asiana ne na famanatalae God ki ne nia fatainia fua kulu nia
mamana tafau. Famanatalae ki be 'uri,
“Sa Christ alua nia ka wane.
Ma na Anoeru Abu ka fatainia ne nia na
wane 'o'olo.
Ma 'ainsel ki kera ka ada to'ona na.
Famanatalae ki suli nia ka talofia kula
'oro 'e'ete ki laona molagali.
Ma wane laona fere 'oro ki kera ka
famamana na ani nia.
Ma God ka ngali nia na 'uria 'i langi.”

4

Wane famanata susuke ki

1 Na Anoeru Abu fata madakwa ana fua
tani wane kera fasia famamanae kera ki
lao kada 'i naona sa Jesus ka fi dao mai.
Kera kai rosulia anoeru susuke ki, ma na
famanatalae ana anoeru ta'a ki.

2 Wane famanata susuke nai ki kai sasi
dia sae ru ne kera saea nia mamana, boroi
ma te ne kera saea, nia na sukee. Kera
nao si saitamana te ne lea ma te ne ta'a,
sulia manatalada rorodoa.
3 Wane susuke nai ki, kera famanata
sae na araie ma na 'afelae nia garo.
Kera famanata laugo ana na 'anilana tani
fanga nia garo. Boroi ma God saungainia
fanga nai ki fuana wane famamana ki
fuana 'anilana, burina ne kera kwatea
na folae ni tangolae fuana God. Ma
God saungainia fanga nai ki fuana wane
ne kera saitamana na ana famanatalae
mamana.
4 Sulia ru ki tafau ne God saungaida
kera lea, nao kulu si luia ta ru. Kulu
tangoa lalau God kada kulu ngalia ta ru,
5 sulia kulu saitamana ru ki tafau nia
lea fuana ngalilana, sulia God ne saea ma
wane ki ka tango nia fuana.

Na wane ni rao lea sa Jesus Christ

6 Timoti 'ae, dia 'oe kwatea famanatalae
ne ki fuana wane famamana ki, ma dia 'oe
mauri ana na Farongoe Lea, ma 'oko to ni
rosulia na famanatalae mamana, tama 'oe
wane rao lea sa Jesus Christ.
7 Aia, nao 'oe si fafurongo sulia na 'ain-
imae ne nao si 'adomi 'oe fua fabaitalana
God. 'Oe susute lalau 'uria sasilana na
kwaidorie God.
8-9 'Oko saitamana wane ki fata 'uri,
"Nia lea fuana na wane ka fanikila non-
ina, sulia nia ka 'adomia na maurie fuana
na kada ne." Boroi ma nia lea ka tasa
dia na wane kai susute fua sasilana na
kwaidorie God, sulia nia ka 'adomia na
maurie fuana kada ne, ma ta kada ne
kai dao laugo mai. Ma fatae nai nia ka
mamana, ma nia lea dia kulu famamana.
10 Kulu susute 'urinai, sulia kulu fito
ana God ne mauri. Nia saitamana ka
famauria wane ki tafau, ma ka tasa fuana
sa ti ne kera famamana.
11 'Oe famanata wane ki ana ru nai ki,
ma 'oko fata totongai ana fua wane ki ka
rosulida.
12 Ma nao 'oe si alamatainia wane ki
kera ka saea 'oe si bobola fua kwaitalailae
sulia 'oe na wane fi baita. 'Oe to ana tolae
lea fuana wane ne kera famamana ki kera
kai ada suli 'oe, ana na fatalamu, ma na
abulolamu, ma na kwaimanielamu, ma
na famamanalamu, ma na to 'o'ololamu.
Sulia dia kera ada to'ona na tolamu nia
lea, kera kai sasi laugo sulia.
13 Ana kada 'oe makwalia daolaku mai,
'oe ka idumia na Kekedee Abu ki fuana
wane ki, ma 'oe ka 'ainitalo ana Farongoe
Lea, ma 'oe ka famanata wane ki.
14 Ma nao 'oe si lukasia na kwatee 'oe ne
Anoeru Abu kwatea fuamu, ana kada ne
profet ki kera fata ana ma wane kwaitalai
ki kera ka alua 'abada fafi 'oe.
15 'Oe ka sasia ru nai ki sulia kada ki
fua wane ki tafau kera ka ada to'ona na
lealana raoe 'oe ne nia baita na.
16 'Oe ka ada lea sulia na abulolae 'oe
talamu, ma na ru ne 'oe famanata 'anida
ki. Ma 'oe inau ana na raoe nai ki, sulia
dia 'oe sasi 'urinai, God kai famauri 'oe
fainia sa ti ne kera rongoa fatalamu.

5

Na raoe fuana 'adomilana wane fama-mana ki

1 Nao 'oe si balufia ta wane ngwaro,
boroi ma kada 'oe 'olosia nia bobola 'oe
fata gwafea dia ta maa 'amu. Ma kada 'oe
sasia ta ru fuana wele daraa ki, nia dia ne
'oe sasia fuana sa tolamu.
2 Ma kada 'oe sasia ta ru fuana 'afe ki,
nia dia ne 'oe sasia fuana gaa 'oe. Ma
kada 'oe sasia ta ru fuana keni sari ki, nia
dia ne 'oe sasia fuana waiwane 'oe ki ana
manatalae ne lea, ana 'o'oloe.
3 Bobola fuana wane famamana ki kera
kai ada sulia na gwa 'oru ki ne kera to
taifilida.
4 Boroi ma dia ta gwa 'oru ne nia too
ana wele ki naoma na koko ki, kera ka ada
suli nia. Nia ta ru talingai ne fikute wane
famamana kera sasia. Sasilae 'urinai
ne kera kai 'adomia gaa kera ki naoma
koko kera ki fuana kwai'adomie be kera
kwatea fuada ana tu'ulada. Falafala nai
ne God nia eele 'asiana fainia.
5 Mulu ka 'adomia na gwa 'oru ne to
taifilia ma ka nao ta wane fuana tagilae
sulia. Nia fito'ona God, ma nia ka inau
ana folae ma ganilae 'uria kwai'adomie
sulia rodo ma dangi.
6 Boroi ma na gwa 'oru ne sasi 'uria na
kwaidorie ana noni, nao mulu si 'adomia.
Sui boroi 'ana nia ka mauri 'ua, na maurie
nia fainia sa Christ nia mae ka suina.

7 'Oe kwatea famanatalae ne ki fuana
wane famamana ki, fua ta wane nao si
dao to'ona ta garoe ada.
8 Ma dia ta wane nao si sasia go ta ru
fuana 'adomilana wane ana kwalafa nia,
ma tifaida ne laona lume nia, tama wane
nai lukasia na famanatalae sa Christ, ma
nia ta'a ka liufia wane ne nao kera si
famamana ki.
9 Nia lea fuana 'oe kedea satana gwa
'oru ne bobola fua 'adomilada. Boroi ma
'oe eta dao to'ona basi tifaida ne dao na
ana ono akwala fangali ki ma ka liufia.
Ma 'oe ka dao to'ona tifaida ne nao si oee.
10 Ma kera ka saitamana ne nia sasia
raoe lea 'uri ki: Nia ada lea sulia wele nia
ki, ma ka kwaloa wane ne dao mai ki 'i
lume nia, ma ka marabibi, ma ka 'adomia
wane famamana ki fainia sa tifaida ne
kera too ana na 'afitaie, ma ka kwate nia
tafau fuana sasilana raoe lea ki.
11 Nao 'oe si kedea satana gwa 'oru
ne nao si ngwaro ki. Sulia burina ne
kera alangai fua raolae fuana sa Christ,
manatalada kai ngasi fua 'afelae lau, ma
kera kai leka fasia sa Christ.
12 Dia kera sasi 'urinai, God kai keto
kera sulia kera nao si leka sulia alangaie
kera ki fuana sa Jesus Christ.
13 Dia 'oe kedea satada, tama kera
saitamana falilana na kada kera ki fuana
liu kwailiulae ana lume ki. Ma na ru ne
ta'a ka tasa ne kera to ni faorai ga 'ada
ana tani wane, ma kera ka fata sulia na
ru ne nao si bobola fuana faoraie sulida
ki.
14 Nia ne nau ku fia nia lea fuana gwa
'oru ka fi baita ki kera ka 'afe lau, ma
kera ka fafuta wele, ma kera ka ada sulida
fainia na lume kera ki, fua ne malimae
kulu ki nao kera si too ana ta ru fuana
fata ta'alae ana suli kulu.
15 Nau ku saea ru ne sulia tani gwa 'oru
kera abulo 'e'ete na, ma kera ka leka na
'ada sulia sa Saetan.
16 Sulia dia ta 'afe ne famamana sa Jesus
Christ, ma ta gwa 'oru ka to 'i laona toae
nia, nia kai ada suli nia, sulia nao nia si
lea fuana 'aberolae lau ana wane ne kera
famamana ki. 'Urinai wane famamana ki
saitamana kera ka ada na sulia gwa 'oru
ne kera to taifilida ki.

Na famanatalae fuana wane kwaitalai ki

17 Ma wane kwaitalai ne kera rao lea
fuana na fikute wane famamana, nia
bobola mulu ka fabaitada ma mulu ka foli
lea ada. Tasa na fuana sa ti ne rao nikila
ana 'ainitalolae ana Farongoe Lea fainia
famanatalae.
18 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri,
"Nao 'oe si kani fafia na ngiduna na
buluka ni rao, ana kada nia uria mege ru
ki fua ka efoa tataena." Ma ta fatae ka 'uri
laugo, "Na wane ne nia rao, nia bobola
fua nia ka ngalia na folifolie nia."
19 Aia, ma nao 'oe si fafurongo 'uria
fatae ta wane go ana ne kai fai fafia ta
wane kwaitalai, leleka ta ro wane naoma
ta olu wane ne leka mai, kera ka fata
famamana sulia ru ne.
20 Aia, 'oe ka balufia na wane kwaitalai
ne nia abulolana ta'a. 'Oe ka sasi 'urinai 'i
naona na wane ki tafau, fua na wane ne
kera to 'i senai ki kera ka rongoa, ma kera
ka mau.
21 Nau ku fata totongai fuamu 'i maana
God, ma sa Jesus Christ, ma 'ainsel abu
ki, fua 'oe ka rosulia famanatalae ne ki,
ma nao 'oe si efaefa sulia na te ne 'oe ada
to'ona 'i maa ana ta wane.
22 Ma nao 'oe si 'ali'ali ana alu 'abalae
fafia ta wane fua raolae fuana 'Aofia. Ma
nao 'oe si 'ado fainia ta wane ana kada
kera fulia ta ru garo. 'Oe ka to falu fasia
ta'alae ki!
23 'Oe nao si kufia ga 'amu kafo 'o'oni.
Sulia kada 'oro mataie nia dao to'ona
guimu, 'oe kufia ta ka waeni tu'u.
24 Na abulo ta'alae tani wane ki ng-
waluda 'asiana fuana adalae to'ona, ma
wane ki tafau ka saitamana ne God kai
keto kera. Boroi ma na abulo ta'alae tani
wane ki, kera nao si ada to'ona ana kada
ne na.
25 Ka 'urinai laugo, tani wane sasilana
ru lea kera ki tio fatai 'asiana fuana
adalae to'ona. Ma na raoe lea tani wane
ki ne nao si fatai ana kada nai, boroi ma
ana ta kada kera kai ada to'ona.

6

1 Na wane famamana ne kera rao 'o'oni,
kera manata baita ana wane baita kera ki,
fua sae ta wane nao si fata ta'a ana satana
God ma na famanatalae kulu.
2 Ma na wane rao 'o'oni ne na wane
baita kera ki famamana sa Jesus Christ,
nao kera si manata 'uri, "Na wane baita
nau nia famamana laugo. 'Uri nao nau

si fuusi baita ga ana naoma ku rao nikila
fuana." Na manatalae 'urinai nia nao si
lea! Kera rao lea ka tasa fuada, sulia
kera too go ana te famamanae ma kera
ka kwaimani ana wane baita kera ki.

Na famanatalae susuke ma na toorue mamana

'Oe famanata ma 'oko fata sulia na ru
ne ki.
3 Tani wane nao si famanata ana ru
ne ki. Ma nao kera si alafafia na fatae
mamana na 'Aofia kia sa Jesus Christ, ma
na famanatalae kia sulia tolae 'o'olo.
4 Wane nai ki kera lafuda, ma nao
kera si saitamana go ta ru. Ma na
kwaidorie kera ka ta'a fuana olisusue
sulia na fadalana mae fatae ki. Ma
manatalae 'urinai ki, nia sasia ma kera
ka kwaimani rolio, ma kera ka olisusu
kwailiu, ma kera ka fata falia tani wane,
ma kera ka manata ta'a sulia na wane ki.
5 Ma kera ka olisusu sulia dangi ki. Ma
manatada ka rorodoa. Ma nao kera si
saitamana na ana ru mamana ki. Kera
fia ne dia kera leka burina God, kera kai
toda malefo.
6 Aia, ma lekalae sulia God faeelea
na wane, sulia na kwaidorie nia ki ne
kali'afu ana te ki ne nia too na ana.
7 Aia, te ne kulu ngalia mai laona
molagali ne? Nao go! Ma na te ne kulu
kai ngalia fasia na molagali ne? Nao go!
8 Nia ne, dia kulu too na ana fanga ma
na 'oko masa, tama ru nai ki lea na fuaka.
9 Tani wane kera doria 'asiana todarue.
Ma ka ngwaluda fuada ne kera ka sasia
ru garo ki fuana todalana malefo. 'Urinai,
kera ka dao to'ona ne kera 'asida laona
itito dia ru 'a'ala ki. Kera doria sasilana
ru 'oro garo ma ka oewanea ki ne ta'a
fuada. Ma kera ka dao to'ona nonifie
baita 'asiana.
10 Kada wane manatana to ana malefo,
kera kai sasia kwalukaela ru ta'a ki fuana
ngalilana malefo. Tani wane kera sasi
'uria na malefo, ma kera ka leka tau
na fasia na famamanae ana God, ma na
liodilae 'oro ki ka falia na maurilada.

Na famanatalae sa Paul fuana sa Timoti

11 Timoti 'ae, 'oe na wane God, 'oe kai
to fasia na ru nai ki. Ma 'oe kai sasi
ngangata 'uria na 'o'oloe, ma na tolae abu,
ma na famamanae, ma na kwaimanie, ma
na ngangatae laona kada ana 'afitaie ki,
ma na tolae marabibi.
12 Dia ta wane ni omee lea ne firu leka
ka dao ana 'isilana firue, 'oe famamana
God ma 'oko leka suli nia firi. Ma 'oe kai
ngalia na maurie ne nao si sui. 'I nao mai,
God nia fili 'oe fua 'oko ngalia na maurie
nai kada 'oe fulangainia na famamanae
'oe 'i naona fikute wane famamana.
13 Nau fata totongai fuamu 'i naona God
ne kwatea na maurie fuana ru ki tafau,
ma 'i naona sa Jesus Christ na wane be
fata nikila fuana sa Pontias Paelat,
14 fua 'oko rosulia ru nai ki, ma 'oko sasi
sulia 'o'oloe ana ru ki, ma nao 'oe si garo,
leleka ka dao ana fa dangi ne 'Aofia kia sa
Jesus Christ kai oli mai ana.
15 Nia kai dao fatai mai ana kada 'o'olo
ne God nia filia. God ne wane ki fata
lea ana, ma nia talana ka gwaungai ka
tasa fafia ru ki tafau, ma na Kingi ne ka
gwaungai fafia kingi ki, ma ka 'Aofia fafia
'aofia ki.
16 Ma taifili nia go ne mauri firi ma nao
si mae. Nia to 'i laona madakwalae ne
nao ta wane si bobola na fuana daolae
karangia. Ma nao ta wane si ada to'ona
nia 'ua, ma nao ta wane si bobola na
fuana adalae to'ona. Alua wane ki kera
ka fabaita. Alu nia ka gwaungai ana
nikilalae ne to firi! Iu ka.
17 'Oko saea fuana wane ne kera too ana
toorue 'i laona molagali ne, nao kera si
manata lafuda. Kera ka alua fitoe kera
ana God, ma nao lau na toorue kera ki ne
kai sui 'ali'ali go. Sulia God kwatea ru ki
tafau fuaka fua elelae sulia.
18 'Oe saea fuada kera ka sasi lea fua
kera ka todaru ana raoe lea ki, ma kera ka
nonimabe fuana kwate rue fuana 'adomi-
lana wane ki.
19 Dia kera sasi 'urinai, kera konia na
toorue ne 'adomi kera ana kada ne nia
'ua mai. Ma kera kai too ana maurie ne
mamana.
20 Timoti 'ae, 'oe kai ada lea sulia na te
ne God kwatea 'oko ada sulia. Ma nao 'oe
si rongo sulia fatae ta'a ki ma na olisusue
oewanea ki ne tani wane kera fata garo
ana ma kera ka saea ana "na saitamarue."
21 Sulia tani wane fito ana fatae oe-
wanea nai, ma kera ka leka garo fasia na
famamanae ana sa Jesus Christ.

Nau ku foa fua na kwaiofeie God kai to
fai kamulu tafau.

Na Ruana Kekedee Sa Paul Fua Sa Timoti

Sa Paul to laona beu ni kanie 'i Rom kada nia kedea buko ne. Fatae 'oro laona kekedee ne sa Paul saea fuana sa Timoti fua 'adomilana ana uu ngadoe fua farongolae ana Farongoe Lea. Sa Paul doria sa Timoti kai 'ainitalo ana Farongoe Lea mamana ne, ma famanatalae mamana ana Alangaie Falu. Nia saea sa Timoti fua sasilana raoe nia, sui boroi 'ana tani wane kera doria susilana. Sa Paul doria sa Timoti ka manata to'ona ru lea laona maurilana sa Paul ki, fua nia kai leka sulida, fainia famanatae lea sa Paul.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Fata lea ki fuana sa Timoti *1:1-18*
Na 'afitaie ne sa Timoti naofia *2:1-13*
Wane rao ne God alafafia *2:14-26*
Fa dangi ki 'i naona ne sa Jesus kai oli mai *3:1-9*
Famanatalae 'isi sa Paul ki fuana sa Timoti *3:10–4:22*

1 Nau sa Paul, na lifurongo sa Jesus Christ, sulia God nia eele fuana fili laku fua nau ta lifurongo. God kwate nau fua ne nau ku 'ainitalo ana maurie firi ne nia eta fata alangai ana fua kulu, na wane ne kulu famamana sa Jesus Christ ki.

2 Nau ku kekede kau fuamu Timoti ne 'oe dia na wele ne nau ku kwaimani 'asiana amu.

Nau ku foa fua ne God na Maa ma sa Jesus Christ na 'Aofia kia, keroa kai kwate na kwaiofeilae, ma na kwaimanataie, ma na aroaroe fuamu.

Na tangolae ma na kwairaduilae

3 Nau ku tangoa God ne nau ku rao fuana ana na manatalae ka madakwala dia na koko nau ki be kera rao fuana. Ma nau ku tango nia ana dangi ma na rodo, ana kada nau ku foa ana, ma nau ku gania God fuana kwai'adomie amu.

4 Nau ku doria 'asiana fua ne nau kai ada to'omu lau, sulia nau ku manata to'ona na angilae be 'oe, ana kada be koro leka 'e'ete kwailiu na ana. Ma nau kai eele 'asiana ana kada koro kai oku lau.

5 Ma nau ku manata to'ona na famamanae lea ne 'oe too ana, dia laugo na famamanae be koko 'oe ni Lois ma gaa 'oe ni Iunis keroa too ana. Ma nau ku saitamana nia ne 'oe too laugo ana.

6 Nia ne, nau ku farongo 'oe lau fua ne 'oko fanikila na kwatee ne God kwatea na fuamu, ana kada be nau ku alua na 'abaku fafi 'oe.

7 Sulia God nao si kwatea na Anoeru Abu fua kulu fua kulu ka mau. Boroi ma nia kwatea na Anoeru Abu fua fanikila lakulu, ma fua kulu ka kwaimani akulu kwailiu, ma fua kulu ka dau sulia maurie kulu ki.

8 Nia ne, nao 'oe si 'eke ana fata famamanalana na 'Aofia kia, ma nao 'oe si 'eke laugo ani nau, na wane ne nau ku to laona beu ni kanie sulia na raoe nau fuana sa Jesus Christ. 'Oe rao fai nau fuana 'ainitalolae ana na Farongoe Lea, sui boroi 'ana kera ka fanonifi 'oe, sulia God kai kwatea na nikilalae fuamu fuana sasilana.

9 God nia famauri kia ma ka fili kia na fua kulu na wane nia ki na, nao lau sulia na raoe kia ki. Nia famauri kia ma ka fili kia na, sulia na manatana talana, ma na kwaiofei nia talana fuaka. 'I naona 'ua na mai kada nia nao si saungainia 'ua ta ru, nia ka naia na fuana kai kwatea sa Jesus Christ fua kai fatainia na kwaiofeie nia fuaka.

10 Ma ana kada ne, God fatainia na manatalana ma na kwaiofeie nai fuaka ana na daolana mai na Wane Famauri kia sa Jesus Christ. Sa Jesus ka lafua na nikilalana maee. Ma nia ka fatainia na maurie firi ana na Farongoe Lea.

11 Ma God ka fili nau fua nau ta lifurongo, ma na wane famanata fuana 'ainitalolae ana na Farongoe Lea.

12 Nia ne, nau ku nonifi laona beu ni kanie 'uria na ru nai ki. Boroi ma nao nau si 'eke ana tolae laona beu ni kanie fafia 'ainitalolae nau, sulia na fitoe nau ani nia. Ma nau ku saitamana mamana sa Jesus bobola fuana na fololae 'usia na famanatalae mamana ne nia aluda 'i 'abaku, leleka ka dao ana fa dangi ne nia kai oli lau mai.

13 Nau ku doria 'oko famanata na wane ki ana na famanatalae mamana ne nau ku kwatea fuamu. Ma 'oko famamana laugo ana God, ma 'oko kwaimani ana wane ki. 'Oko sasia na ru nai ki, sulia God oku kulu na fainia sa Jesus Christ.

14 Ma ana na nikilalana na Anoeru Abu ne nia to akulu, 'oe ka ada sulia

na famanatalae mamana ne God alua 'i
'abamu.
15 'Oko saitamana ga 'amu ana ne wane
'oro ki laona lofaa 'i Esia, kera leka
'e'ete na fasi nau. Sa Figelus fainia sa
Hemogenes ne ro wane nai ki.
16 Nau ku foa fua na 'Aofia ka manataia
sa Onesiforus fainia wane ki laona lume
nia, sulia nia faeele nau ana kada 'oro, ma
nia nao si 'eke ani nau laona beu ni kanie.
17 Sulia na kada nia dao 'i Rom, nia ka
nani 'uri nau ma ka leka dao to'oku.
18 Ma 'oko saitamana lea na ana
kwai'adomie 'oro be nia sasia fuaku laona
fere 'i Efesus. Nau ku foa fua na 'Aofia kai
kwaimanatai ani nia ana fa dangi ne nia
ka oli lau mai.

2

Na 'afitaie ne sa Timoti naofia

1 Wele nau sa Timoti 'ae, alamatainia
God ka fanikila 'oe fainia nikilalae sa
Christ be nia kwatea fua kulu sulia nia
kwaiofei akulu.
2 Ma ru ki ne 'oe rongoa nau ku
famanata ana fua wane 'oro ki, 'oe kai
kwatea fuana wane ne 'oe fito'oda ki ne
kera bobola fuana famanatalana lau tani
wane.
3 Ma 'oko 'ado ana na nonifie sulia na
raoe 'oe fuana sa Jesus Christ, dia ta wane
ni omee lea nia.
4 Ta wane ni omee ne doria ka faeelea
na wane 'initoa nia, nia nao si 'abero
talana ana na raoe 'e'ete ki.
5 Ma na wane ni lae 'afitai ka liufia, dia
nia nao si leka sulia na taki fuana laee ki.
6 Ma na wane ne ka rao nikila laona
oole, nia bobola ka eta 'ania na ru ki laona
oole nia.
7 'Oe manata sulia ru be nau ku saea,
sulia na 'Aofia kai kwai'adomi 'amu fua
'oe ka saitamana ru nai ki tafau.
8 'Oko manata to'ona sa Jesus Christ, na
wane ana kwalafa sa Deved, be God taea
fasia na maee, dia be nau ku 'ainitalo ania
laona Farongoe Lea.
9 Ma kada ne, nau ku nonifi ma nau
ku to 'i laona beu ni kanie, dia na wane
be sasia ta ru ne garo, sulia nau ku
'ainitalo ana na Farongoe Lea. Boroi ma
na fatalana God, 'afitai kera ka kani fafia
laona beu ni kanie.
10 Nia ne, nau ku nonimabe fua nau
nonifi ana ru ki tafau fuana lealana wane
ne God filida ki, fua kera kai ngalia laugo
na maurie firi ana sa Jesus Christ, fainia
na tolae ana 'initoe 'i langi.
11 Na fatae ne nia mamana be 'uri,
"Dia kulu mae ka suina fainia sa Jesus
Christ, kulu kai mauri laugo fainia.
12 Dia kulu ka ngangata laona famala-
gaigaie, kulu kai gwaungai laugo
fainia.
Boroi ma dia kulu tofea ne nao kulu si
saitamana, nia kai tofe kulu laugo.
13 Dia kulu nao si mamana ana fatalaka,
ma nao kulu si sasia kwaidorie nia
ki, nia 'afitai nia ka lukasia te ne
nia saea kai sasia fuaka, sulia nia
mamana ana fatalana."

Na wane rao ne God alafafia

14 'Oe kai famanata lau ana wane 'i
sena ki ana na ru nai, ma 'oko fata
totongai fuada naofana God, fua nao kera
si olisusu fafia na fatae ki. Sulia sasilae
'urinai nao si kwatea go ta ru lea, ma ka
falia ga 'ana wane ne kera fafurongo ki.
15 'Oe kai rao nikila fua God ka eele fafia
na raoe 'oe, dia ta wane rao be nao si 'eke
ani raoe nia, ma na wane ne famanata
'o'olo ana fatalana God ne mamana tafau.
16 'Oe to fasia fatae oewanea ki, sulia na
ru nai talaia wane ki fasia God.
17 Na fatae 'urinai dia ta mae maale be
sarufia na nonina wane. Ma na ro wane
ne kera fata 'urinai ki ne sa Haemeneas
ma sa Filetus.
18 Keroa famanata sae na tataelakulu
fasia na maea fuli ka suina. 'Urinai keroa
leka tafau na fasia na famanatalae ma-
mana, ma keroa ka falia na famamanae
tani wane ki.
19 Boroi ma na wane God ki kera uu
ngasi, ka dia ta fau baita sulia nia nao si
'idu, ma kera ka kekede 'uri 'i fafona fau
nai, "Na 'Aofia nia saitamana ga 'ana ana
na wane nia ki", ma, "Sa ti ne sae nia leka
burina na 'Aofia, nia kai abulo fasia abulo
ta'alae ki."
20 Laona lume baita, na ru ni fangalae
ki 'oro 'i laona. Tani ru kera saungainia
ana gol ma na silva, ma tani ru kera ka
saungainia ana na 'ai ma na bui gano.
Tani ru ana ru nai ki to fuana fangalae
ana fa dangi baita ki, ma tani ru ka to
fuana malana kada ga 'ana.
21 Ma dia ta wane ka fafalu nia tala'ana
fasia na ru ta'a ki, nia dia na ru ni
fangalae ana fa dangi 'initoa ki. Sulia nia

abungai nia talana, ma ka sasi akau ani
nia 'uria na sasilana ta raoe lea fuana na
wane baita nia.
22 'Oe kai to fasia kwaidorie tooa fi
baita ki. 'Oe kai sasi ngangata 'uria
tolae 'o'olo, ma famamanalana sa Jesus,
ma kwaimanie fuana wane ki, ma tolae
aroaro fainia wane ki. Tooa ne kera fosia
God ana mangoiru 'o'olo, kera ka sasia
laugo ru ne ki.
23 Ma 'oko to fasia olisusue oewanea ki,
suli 'oe saitamana na ru nai ki ne fulia
firue ki.
24 Sulia na wane rao na 'Aofia nao si to
ana olisusue. Nia kai sasi lea lalau fuana
wane ki tafau, ma ka famanata lea fainia
mabetaue.
25 Ma 'oko marabibi fua wane ne kera
tatae suali 'oe, ana kada 'oe fatainia
garoe kera ki. Alamia God kai talana na
manatalada fua ne kera kai saitamana na
mamanae.
26 Ma manatalae kera kai oli, ma kera
kai tafi fasia na itito sa Saetan ne dau
fafida, ma ka sumai kera fuana sasilana
ru ne nia doria ki.

3

Kada sui sa Jesus ka fi oli mai

1 'Oe manata to'ona ru ne: Na kada
'afitai ki kai dao mai sui sa Jesus ka fi dao
mai.
2 Ma wane ki kera kai manata go to'oda
talada, ma kera kai doria malefo, ma kera
kai fabaita kera, ma kera kai fata buri
tolingai ana wane ki. Ma nao kera si
rosulia fatalana maa fainia gaa kera ki,
ma nao kera si tangoa sa ti ne sasi lea
fuada, ma kera kai noni'ela ana God ma
ru abu nia ki.
3 Ma kera nao si kwaimani, ma nao kera
si kwaimanatai, ma kera kai suke, ma
kera kai dori firue, ma kera kai ilinaunau,
ma kera kai noni'ela ana ru lea ki.
4 Ma kera kai 'olomaelana wane ki, ma
nao kera si manata sulia fuli rue kera ki,
ma kera kai manata lafuda, ma kera kai
eele 'ada fainia na kwaidorie ana noni ma
God ka nao.
5 Kera kai saea kera famamana God,
boroi ma nao kera si alamatainia na
nikilalae God kai talana na maurilada.
'Oko to tau fasia wane 'urinai ki.
6 Ma tani wane 'urinai ne kera ru laona
lume wane ki, ma kera ka famanata, ma
kera ka too ana nikilalae fuana feolana
keni ki fasia mamanae. Ma keni nai ki, na
garoe kera ki ka fangwatautau kera, ma
na kwalukaela kwaidorie ta'a ki ka baita
fafida.
7 Ma kera ka doria kera kai 'idufa
fafurongo ga 'ada 'uria saitamarue , boroi
ma 'afitai kera ka saitamana na ma-
manae.
8 Wane famanata ta'a nai ki, kera fualia
na famanatalae mamana. Manatalada ka
nao si rao 'o'olo, ma famamanae kera ka
nao si mamana. Kera dia sa Janes ma sa
Jambres* be keroa fualia sa Moses.
9 Boroi ma nia 'afitai fuana wane 'urinai
ki kera ka fagaroa wane 'oro ki, sulia
ne wane ki tafau kera ada to'ona na
oewanelada, dia be nia fuli ana sa Janes
ma sa Jambres.

Famanatalae 'isi sa Paul ki fuana sa Timoti

10 Boroi ma 'oe leka suina burina na
famanatae nau, ma na abulolaku, ma
na ru ne nau ku doria sasilana ana
na maurilaku. Ma 'oko ada to'ona na
famamanae nau, ma na mabetaue nau,
ma na kwaimanie nau, ma na ngangatae
nau,
11 ma 'oko ada to'ona nonifie nau ki.
Ma 'oko saitamana tafau ru 'afitai ki ne
kera sasia aku 'i laona fere 'i Antiok ma 'i
Ikonium ma 'i Listra. Boroi ma na 'Aofia
nia 'adomi nau, fua ne nao nau si mae.
12 Mamana 'asiana, sa ti ne doria kai
to 'o'olo laona 'ado fainia sa Jesus Christ,
kera kai famalagaigaida.
13 Wane ta'a ki ma wane famanata
susuke ki kera kai ta'a ka tasa, ma kera kai
talai garo ana tani wane, ma kera talada
laugo.
14 Boroi ma 'oe ne, 'oko ngasi ana
lekalae burina ru mamana ki ne 'oe
famamana na ana. 'Oe saitamana ga 'amu
na ru nai nia mamana, sulia 'oe fito'ona
ne kalu famanata 'oe.
15 Ma 'oko manata to'ona safali ana
kada be 'oe tu'u mai ana, 'oko saitamana
Kekedee Abu ki ne bobola fainia kai

* **3:8** *sa Janes ma sa Jambres:* Satana na ro wane be 'i Ijip ki be keroa fualia sa Moses kada nia doria ka talaia na fui wane Israel ki fasia 'i Ijip. Kada sa Moses 'ui 'ania fa kubau nia, keroa boroi 'ui laugo ana fa kubau keroa ki ka alua na fa tafo ki.

fatainia fuamu ne God kai famauri 'oe
kada 'oe famamana sa Jesus Christ.
16 God na ne kwatea Kekedee Abu ki
tafau. Ma na Kekedee Abu ki ka lea fuana
famanatalae, ma fa'o'olosilana ru ne garo
ki, ma ka fatainia na tolae 'o'olo,
17 fua ne na wane rao fuana God, kai
bobola fuana sasilana raoe lea ki tafau.

4

1 Kada sa Jesus nia oli mai fua kai
gwaungai fuana tooa nia ki, nia kai ketoa
tifaida ne kera mauri 'ua ma tifaida ne
kera mae na. Sulia ru nai, nau ku saea
fua mulu 'i naofana God ma sa Jesus:
2 'Oko 'ainitalo ana Farongoe Lea. Ma
'oe ka sasi akau fua sasilana ana kada ki
tafau. Kada 'oe famanata ana mabetaue,
'oe kai talana manatana wane ki, ma 'oe
kai balufia wane ne abulo ta'a ki, ma 'oe
kai kwairadui ada.
3 'Oe ka sasia ru nai ki sulia na kada kai
dao mai, wane ki nao si doria fafuron-
golae fuana famanatae mamana. Boroi
ma kera doria lalau lekalae sulia na
kwaidorie kera ki talada, ma kera kai nani
'uria wane famanata 'oro ki fua kera kai
saea ru ne kera doria rongolada ki.
4 Ma kera kai abulo 'e'ete 'ada fasia na
fafurongolana na ru mamana ki, ma kera
kai fafurongoa 'ada 'ainimae oewanea ki.
5 Boroi ma 'oe susuli 'oe talamu ana
kada ki tafau, ma 'oe ka ngasi ana raoe
'oe, boroi 'ana ana kada 'afitai ki. Ma 'oe
ka sasia na raoe 'oe ana na 'ainitalolae
ana na Farongoe Lea, ma 'oko sasia na
raoe ki tafau ne God kwatea fuamu.
6 Kada fua nau kai mae nia karangi na.
Nao si tau go ma na 'abuku kai udu dia
waeni ne 'igitai fafona fulifue ni afafue.
7 Nau ku fasuia raoe ki tafau ne God
kwatea fuaku, dia na wane ne lae ma ka
fasuia na laee, ma nau ku dau na ana na
famamanae.
8 Ma na kwaiarae nau nia makwali nau
na, sulia na tolae 'o'olo nau. Ma na 'Aofia,
na wane ne keto ana na 'o'oloe, nia kai
kwatea na kwaiarae nai fuaku, ana fa
dangi nia kai oli mai ana. Ma nao lau nau
taifili nau, boroi ma wane ki tafau laugo
ne kera kwaimani ana sa Jesus Christ ma
kera ka kwaimakwali ana daolana mai.

Na farongoe sa Paul

9 'Oe sasi ngangata fua 'oe kai dao 'ali'ali
siaku.
10 Sulia sa Demas fasi nau, ma ka leka
na 'ana 'uria 'i Tesalonika. Nia leka
sulia nia kwaimani ana lekalae burina na
molagali ne. Ma sa Kresens ka leka na
'ana 'uria lofaa 'i Galesia, ma sa Titus ka
leka na 'ana 'uria lofaa 'i Dalmatia.
11 Taifilia sa Luk go ne nia to fai nau.
'Oko talaia mai sa Mak fai 'oe, sulia nia
bobola fuana 'adomilaku ana raoe ne.
12 Nau ku kwatea na sa Tikikus 'uria 'i
Efesus.
13 Ma ana kada 'oe kai leka mai ana, 'oe
ngalia mai 'oko masa gwala nau be nau
ku fasia mai siana sa Kapus 'i Troas. Ma
'oe ngalia laugo mai buko be nau ki, ma
tasa na ne buko lea be nau ki be kera
saungainia ana 'ungana sipsip ki.
14 Sa Aleksanda, na wane raoe nia ana
lali salo ki, kwatea na nonifie baita 'asiana
fuaku. Ma na 'Aofia kai duua na ru ne nia
sasida ki.
15 'Oe ka adaada lea suli 'oe fasia
sa Aleksanda, sulia nia firu sualia na
famanatae kulu.
16 Ma ana na etana kada ne kera keto
nau ana, nao ta wane si 'adomi nau
go. Ma wane ki tafau kera luka nau
na. Nau ku foa fua ne God si kwatea na
kwaekwaee fuada fuana na ru nai.
17 Boroi ma na 'Aofia ne to fai nau
ma ka fanikila nau fua nau bobola fuana
'ainitaloe ana na Farongoe Lea fuana
wane 'oro ne nao lau Jiu ki, ma kera ka
rongoa. Ma na 'Aofia nia famauri nau
fasia wane ki fuana saungilaku.
18 Ma na 'Aofia kai famauri nau fasia
na ru ta'a ki , ma ka ngali nau 'uria laona
'initoe nia 'i langi. Na 'initoe baita ne toto
firi! Iu ka.

Fatae lealae 'isi ki

19 Nau ku kwatea na fata lealae nau ki
fuana ni Prisila ma na arai nia sa Akuila,
fainia sa Onesiforus ma wane laona lume
nia ki.
20 Sa Erastus nia to 'i Korin, ma nau ku
fasia mai sa Trofimus 'i Miletus, sulia nia
matai.
21 'Oe sasi ngangata fua 'oe ka dao 'i seki
'i nao ana uni gwarie.

Sa Iubulus, sa Pudens, sa Linus, ma
ni Kladia, ma wane famamana ki ana sa
Jesus Christ tafau ne kera to 'i seki, kera

kwatea laugo kau na fata lealae kera ki
fuamu.
22 Nau ku foa fua ne na 'Aofia kai to
fai 'oe, ma na kwaiofeie God kai to fai
kamulu tafau.

Na Kekedee Sa Paul Fua Sa Titus

Sa Titus te wane 'i Grik ne nia ra mai ka saitamana laugo ana sa Jesus Christ. Eteta nia leka fainia sa Paul ana tani kula fua 'ainitalolae ana na Farongoe Lea. Ma 'i burina, sa Paul kwate nia ka leka taifilia dia ta wane kwaitalai lea ana fikute wane famamana ki. Kada sa Paul nia kedea buko ne, sa Titus nia to ana bubunga 'i Krit.

Sa Paul saea fua sa Titus ka saitamana lea basi ana na falafala ana tooa ne kera doria kwaitalailae ana fikute wane famamana. Nia fata laugo sulia falafala lea fua famanatalana tani fikute wane 'e'ete laona fikute wane famamana ki. Sa Paul doria sa Titus ka ada lea sulia tooa ana fikute wane famamana ki fua nao kera si olisusu. Boroi ma kera ka to ana kwaimanie.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Fata lealae fainia folae fua sa Titus *1:1-4*
Famanatae fuana wane kwaitalai ana fikute wane famamana ki *1:5-16*
Famanatalae fuana wane laona fikute wane famamana ki *2:1–3:11*
Fata talingai ki ma na fata lealae 'isi sa Paul ki *3:12-15*

1 Titus 'ae, nau sa Paul na wane rao God
ma na lifurongo sa Jesus Christ. God nia
eresi nau mai fua ne nau ku fanikila na
famamanalae wane ne God nia filida ki,
ma fua ne nau ku famanata kera ani na
ru mamana ne ka 'adomia wane ki fua
kera ka to sulia maurie ne God nia doria.
2 Ma na famanatalae mamana nai, nia
sulia na fitoe kia ne kulu kai too ana
maurie firi ne God eta fata sulia 'ua na
mai 'i nao kada nia si saungainia 'ua na
molagali. Ma God nao si suke.
3 Ma ana kada ne nia naia na fua, God
ka fatai fola ana farongoe lea ne ana na
raoe ne nau ku liu na ania fua 'ainitalolae
ana. Ma God, ne famauri kia, ne sae nau
fua sasilana raoe ne.
4 Nau ku kekede kau fuamu Titus, ne 'oe
dia na wele nau, sulia ne nau ku famanata
'oe ana na famamanalae ne koro 'ado na
ana.
Nau ku foa fua God na Maa fainia sa
Jesus Christ na 'Aofia kia kai kwatea na
kwaiofeie, ma na aroaroe fuamu.

Na wane kwaitalai fuana wane famamana ki

5 Nau ku fasi 'oe 'oko to laona bubunga
'i Krit, fua ne 'oko fasuia tani raoe ne
'oe nao si fasuia 'ua. 'Oe filia tani wane
fua kera kwaitalai laona fikute wane
famamana ki ana fere baita ki tafau, dia
be nau ku saea suina fuamu.
6 Na wane kwaitalai ki ka to 'o'olo tafau,
ma ka too go ana te 'afe, ma ka to mamana
fainia. Ma na wele kera ki kera ka
famamana sa Jesus Christ, ma nao kera
si 'ifingia maurilada fua ta'alae, kera si
aburongo ana fatalana maa kera ki ma
gaa kera ki.
7 Wane kwaitalai ki ka to 'o'olo tafau,
sulia God fili kera fua adalae sulia fikute
wane nia. Nao manatada si lafuda, ma
nao kera si guisasu 'ali'ali, ma nao kera
si 'idufa kufia kafo bubulo ne ka buloda,
ma nao kera si naunau, ma nao kera si
ogalulumi ana malefo.
8 Boroi ma wane kwaitalai ki ka kwaloa
lalau wane ki 'i laona lume kera ki, ma
kera ka doria 'asiana sasilana ru lea ki,
ma kera ka ada sulida talada fasia ta'alae.
Ma kera ka sasia na ru ne 'o'olo ki, ma
kera ka to sulia falafala ne God nia doria,
ma kera ka bobola ne kera kai tala dau
sulia malutana maurie kera talada.
9 Kera ka famamana nikila ana na
Farongoe Lea sulia sa Jesus ne kalu
famanata kera ana. Na Farongoe Lea ne
nia mamana ma nao si tatala. Na wane
'urinai ki ne bobola fainia radulana na
wane ki 'ani na famanatalae mamana,
ma ka bobola laugo fainia na fatailana
garoe na wane ne kera uu sualia na
famanatalae mamana.

Na wane famanata susuke 'i Krit ki

10 Nau ku fata 'uri sulia wane 'oro ki ne
nao si rosulia na famanatalae mamana.
Kera fata sulia ru 'o'oni ki, ma kera ka
sukea wane ki. Ma nia mamana ka tasa
na sulia wane mamana Jiu ki ne kera
famamana na, ma kera ka dau ngasi ana
tani taki ana Jiu ki.
11 'Oe ka fanofoa wane 'urinai ki. Kada
kera famanata ani famanatalae garo kera
ki, kera abulotainia na tooa ki, ma kwatea
kera ka abulo fasia famanatalae sulia sa
Jesus. Kera sasi 'urinai fuana na ngalilana
go na malefo fasida.

12 Ma te wane ada 'i Krit ne kera saea
ana na profet kera, ka fata 'uri, "Wane
ana 'i Krit, kera suke 'asiana ana kada ki
tafau, ma kera ka ta'a 'asiana dia na ru
kwasi ki, ma kera ka noni'ela 'asiana, ma
kera ka ogalulumi ana fanga."
13 Aia, na fatae nai ki ka mamana
'asiana. Nia ne, 'oe kai ngatafida, fua ne
famamanalae kera ka ngasi ma ka 'o'olo,
14 ma fua ne nao kera si famamana
'ainimae susuke Jiu ki, ma fua kera ka nao
si leka sulia fatae totongai wane ne kera
noni'ela ana na famanatalae mamana.
15 Kulu na wane ne manatalaka falu,
kulu saitamana ru ki tafau nia falu. Aia,
ma na wane ne manatalada ka bilia 'ua,
sulia nao kera si famamana sa Jesus
Christ, ru ki tafau ne kera sasida nia bilia,
sulia na manatalada nao si falu ma nao si
'o'olo.
16 Kera saea ne kera saitamana God,
boroi ma kera sasia ga 'ada ru ta'a ki ne
fatainia nao kera si saitamana go God. Ma
na manatalae kera ki ka ta'a 'asiana, ma
nao kera si rosulia fatalana God, ma nao
kera si bobola go fua sasilana ta ru ne ka
lea.

2

Na famanatalae mamana ki

1 Ma 'oe ne, 'oe famanata ana na ru ne
leka sulia na famanatalae mamana.
2 Ma 'oko fata talingai fua wane ng-
waro ki fua ne nao kera si leka sulia na
kwaidorie ta'a kera ki, fua na manatada
ka falu, ma ka dau sulia maurie kera ki,
ma na famamanalae kera ka 'o'olo, ma
na kwaimanie kera ka ngasi ma kera ka
nikila ana kada kera dao to'ona na 'afitaie
ki.
3 Ma 'oe kai fata ngasi laugo 'urinai fua
keni ngwaro ki fua ne abulolada ka 'o'olo
ma ka fatainia ne kera fa'initoa God, ma
nao kera si fata falia wane ki, ma nao kera
si kwatea maurilada fua ku baitalae ana
waeni. Boroi ma kera ka famanata ana te
ne nia lea,
4 fua ne kera ka famanata kwasitole ka
fi baita ki fua kera ka kwaimani ana arai
kera ki ma na wele kera ki.
5 Kera kai famanata kera fua kera ka uu
ngasi kada ana ilitoe ki ma kera to laona
falafala ne 'o'olo. Kera ka famanata kera
laugo fua kera ka fuusi baita ana 'afe kera
ki, ma kera ka leka sulia fatae kera ki.
Kera ka ada lea sulia 'afe ma kaela wele
kera ki, ma kera ka kwai'adomi ana wane
ki. Dia kera leka sulia famanatae ne, nao
ta wane si fata falia na famanatalae sulia
God.
6 'Oe ka fata talingai laugo 'urinai fuana
wane fi baita ki, fua kera ka dau sulia
maurie kera ki.
7 Ma 'oe, sasia ru lea ki ana kada ki
tafau, fua ne wane ki kera ka ada to'ona
na raoe lea 'oe, ma kera ka sasi sulia. Ma
famanatalae 'oe ka 'o'olo ana kada ki sui,
fua wane ki saitamana ka manata baita
ana.
8 Na fatalamu ka 'o'olo ana kada 'oe
famanata ana, fua ne ta wane si fata fali
'oe, ma na wane ne malimae 'oe ki kera
ka 'eke, sulia nao kera si dao to'ona go ta
ru garo akulu.
9 Wane rao 'o'oni ki, kera kai rosulia
wane baita kera ki, ma kera ka faeeleda
ana te ki ne kera fulida, ma nao kera si
fata olisia fatalada.
10 Ma nao kera si belia ta ru fasia na
wane baita kera ki. Kera ka abulo 'o'olo
fua ne wane baita ki kera ka manata
ngado ada. Ma 'urinai ne wane ki tafau
kera ka ada to'ona na sasi lealae kera ki,
ma kera ka inua na famanatalae mamana
sulia God ne famauri kia.
11 'Oe famanata kera tafau fua kera
ka to 'o'olo, sulia God nia fatainia na
kwaiofeie nia fua wane ki tafau ana
fatailana na taale ne wane ki kera too ana
maurie firi.
12 Ma na kwaiofeilae nai ka eresi kia
fua ne kulu ka luka faburi na ana falafala
ta'a ki, ma na kwaidorie ta'a ki ne laona
molagali. Ma kulu ka dau sulia maurilaka
fainia tolae 'o'olo, ma kulu ka fulia na ru
ne God doria ki ana kada ne kulu to 'i
laona molagali.
13 Kulu ka sasia ru nai ki ana kada kulu
kwaimakwali ana fa dangi ne sa Jesus
Christ kai dao mai ana na 'initoe nia. Nia
na God 'initoa kia ne famauri kia.
14 Nia ka kwatea nia talana fua famauri-
laka, fua ne nia ka talai kia fasia na ta'alae
ki tafau ma ka fafalu kia, fua ne kulu ka
alua wane nia ki talana, na wane ne kera
doria na sasilana ru ne lea ki.
15 'Oe famanata ana ru nai ki fuana
wane famamana 'i Krit ki, ma 'oe ka fata
nikila fua radulada fainia fa'o'ololada. Ma
'oe si alamatainida kera ka saea 'oe si to

go ana mamanae fuana famanatalae ana ru ne ki.

3

Falafala 'o'olo ki

1 'Oe famanata lau ana wane 'oe ki fua kera ka rosulia na wane baita ana gafmanu ki tafau, ma kera ka nonimabe fuana na sasilana ru lea ki ana kada ki tafau.
2 Ma 'oe saea fua nao kera si fata falia ta wane, ma kera ka to kwaimani, ma kera ka marabibi fuana na wane ki tafau.
3 Sulia 'i nao mai, kulu oewanea laugo, ma kulu ka aburongo, ma tani wane kera ka fagaro kia. Ma kulu ka ro na sulia molee kwaidorie ta'a kwailiu kia ki. Ma kulu ka inau laugo ana sasilana ru ta'a ki, ma kulu ka kwaidori ana ru tani wane 'e'ete ki. Na wane ki kera ka malimae aka, ma kulu ka malimae laugo ada.

4-5 Sui boroi 'ana kulu ka ta'a 'urinai, God nia fatainia na kwaimanie nia fuaka kada nia kwatea mai wele nia sa Jesus Christ. God nia famauri kia nao lau sulia kulu sasia ru 'o'olo ki, boroi ma sulia nia kwaimanatai fua kulu. Nia kwatea mai Anoeru Abu nia fua ka fafalu kia fasia ta'alae, ma fua kulu ka ngalia maurie falu.
6 God ka kwate dangalu ana na Anoeru Abu fua kulu ana sa Jesus Christ ne famauri kia.
7 Sui boroi 'ana kulu nao si bobola, God nia kwaiofei aka ma ka saea ne kulu 'o'olo ga akulu 'i maana. Nia kwatea mai Anoeru Abu fua kulu wele nia ki. Sulia kulu wele nia ki, kulu saitamana nia kai kwatea maurie firi fuaka.
8 Fatae ne ki, kera mamana.

Nau ku doria 'oe fata talingai sulia ru ne ki, fua wane ne kera famamana God, kera ka sasi ngangata 'uria sasilana raoe ne lea ki. Sulia ru nai ki, kera lea ma kera ka 'adomi lea ana wane ki tafau.
9 Boroi ma 'oe to fasia olisusue oewanea ki, ma na 'ainimae susuke ki sulia 'isufutai, ma na olisusue fafia taki sa Moses ki. Sulia ru nai ki, ru 'o'oni ki ga ana, ma nao si 'adomia go ta wane.
10 Dia ta wane ka fulia ta daroe safitana wane famamana ki, 'oe balufia. Ma dia burina 'oe balufia ana ro kada, ma nia si to go fasia, 'oe manata buro na 'amu ana.
11 'Oe saitamana ka suina wane 'urinai nia ta'a, ma na abulo ta'alae nia ki ka fatainia na ne nia garo.

Fatae 'isi ki

12 Nau kai odua kau sa Atemas naoma sa Tikikus siamu. 'I buri'ana nia dao siamu 'oe fi leka mai siaku 'i Nikopolis. Sulia nau ku manata 'uria nau ku to senai ana kada ana uni gwarie.
13 Ma na kada sa Senas, na wane saitamana taki ki, ma sa Apolos keroa sasi akau fua lekalae keroa, 'oe 'adomi keroa ana ru ki tafau ne keroa doria, fasi keroa ka olikokoru ana ta ru.
14 Na wane famamana ki kera kai sasi ngangata 'uria sasilana ru lea ki fua 'adomilana wane ne kera 'afitai fua 'adomilada talada. Ma nao kera si to 'o'oni ga 'ada.
15 Na wane ki tafau ne kera to fai nau, kera kwate kau na fata lealae kera ki fuamu. Ma 'oe kwate fata lealae kalu ki fuana wane famamana ki ne kera kwaimani amalu.
Nau ku foa fua ne kwaiofeie God ka to fai kamulu tafau.

Na Kekedee Sa Paul Fua Sa Filemon

Sa Filemon nia ta wane famamana ana fere baita 'i Kolose. Nia ada dia ne sa Paul kedea kekedee ne fuana sa Filemon, ana kada nia kedea laugo ta kekedee fuana tooa 'i Kolose. Ma sa Paul ka kedea kekedee ne kada nia to laona beu ni kanie 'i Rom.

Sa Paul fata sulia te wane rao 'o'oni (slave) sa Onesimus ne nia tafi fasia sa Filemon. Sui sa Onesimus nia ka dao ana kula ne sa Paul nia to ana laona beu ni kanie. Ma nao si tau go sa Onesimus ka tatae mai ka wane famamana na. Kada sa Paul kedea na kekedee ne ka suina, nia ka olitainia sa Onesimus ka oli lau siana wane baita nia sa Filemon. Ma sa Paul ka amasia sa Filemon fua ka manatalugea sa Onesimus fafia ru ne nia fulia. Ana fatae Grik, satana sa Onesimus fadaa ana "Wane Rao Kwai'adomi".

Na ru talingai ki laona buko ne:

Fata lealae sa Paul ki fuana sa Filemon *1-3*
Sa Paul fata sulia sa Onesimus fuana sa Filemon *4-22*
Fata lealae 'isi ki ma na folae *23-25*

1 Nau sa Paul, nau ku to laona beu ni kanie fafia na raoe nau fuana sa Jesus Christ. Karo sa Timoti na wanefuta kia laona famamanae, karo kwatea kau fata lealae karo ki fuamu Filemon, na wane kwaimani karo ne rao oku fai karo.
2 Ma karo ka kwatea laugo fata lealae ki fuana wane famamana ki ana sa Jesus Christ ne kera koni mai 'i lume 'oe, ma waiwane kia ana sa Christ ni Afia, ma sa Akipus na wane ne susia na Farongoe Lea fai karo.
3 Nau ku foa fua God na Maa kia ma na 'Aofia sa Jesus Christ kai kwatea na kwaiofeie ma na aroaroe fua mulu.

Na kwaimanie ma na famamanae sa Filemon

4 Filemon 'ae, ana kada ki tafau ne nau ku foa fuamu, nau ku tangoa God nau,
5 sulia nau ku rongoa kwaimanie 'oe fuana wane God ki tafau, ma na famamanae 'oe ana sa Jesus na 'Aofia.
6 Nau ku foa fua ne na 'ado kwaimanie ne kamulu sasia fainia tani wane ne kera famamana ki kai kwate kamulu ka saitamana ru lea ne kulu too ana ki sulia kulu nia ana sa Christ.
7 Wanefuta nau 'ae, 'oe kwaimani ma 'oko faeelea wane God ki tafau 'i sena. Ru nai ne kwate ma nau ku eele ma ka gwale nau 'asiana!

Na ganilae fuana sa Onesimus

8-9 Sulia nia 'urinai, nau ku gani 'oe 'uria te ru ne tala'ana 'oko sasia. Sui boroi 'ana nau ku too ana na mamanae ne sa Jesus nia kwatea fuaku fua suradulamu fua ru ne, nao nau si sasi go 'urinai. Nau ku gani 'oe, sulia nau ku kwaimani amu. Nau sa Paul, na wane ngwaro ne nau ku to laona beu ni kanie sulia na raolaku fuana sa Jesus Christ,
10 nau ku gani 'oe sulia sa Onesimus, na wane ni rao 'o'oni 'oe. Nau ku doria 'oe manatalugea. Nia dia na wele nau sulia kada nau ku to 'i laona beu ni kanie, nau ku 'adomia fua nia ka famamana.
11 Ana kada be sui toli, sa Onesimus nia ru 'o'oni ga 'ana fuamu sulia nia tafi, boroi ma kada ne nia 'adomi 'oe na ma ni nau laugo.
12 Sui boroi 'ana nau ku kwaimani 'asiana ana sa Onesimus, nau ku olitainia na kau siamu.
13 Nau ku to 'i laona beu ni kanie, sulia lealana na Farongoe Lea. Ma nau ku doria fua ne sa Onesimus ka to basi 'ana 'i seki siaku kada ne, fua nia kai 'adomi nau talamu.
14 Ka 'urinai boroi 'ana, nau nao si sumainia lau fua 'oko 'adomi nau, boroi ma nau ku doria lalau fua 'oko sasi sulia na manatamu talamu. Ma nao nau si sasia ta ru, dia nao 'oe si alafafia.
15 Alamia sa Onesimus leka ka to tau fasi 'oe ana kada kokoru ne ga 'ana 'oto, fua ne nia kai to tari fai 'oe ana kada ne oli 'alaa.
16 Ma ana kada ne, nia nao lau ta wane ni rao 'o'oni ga 'ana, ma nia liufia na wane ni rao 'o'oni. Ma nia na wanefuta lea kia ana sa Jesus Christ. Nau ku ada baita 'asiana ana. Ma 'oe sa Filemon, 'oe kai ada baita ana sa Onesimus ka liufi nau lau, sulia nia na wane ni rao 'o'oni 'oe, ma nia ta wanefuta 'oe laugo ana 'Aofia.
17 'Oe kai kwaloa sa Onesimus lau, ka dia ne 'oe kwalo nau, sulia 'oe ada baita aku, nau na wane ne koro rao kwaimani fuana 'Aofia.

18 Ma dia nia ka sasia ta ru ne garo
fuamu naoma ka ngali langa ana ta ru fasi
'oe, 'oe kai alua 'amu fafi nau fua ne nau
kai duua kau fuamu.
19 Aia, nau ku kedea kau na kekedee
ne ana na 'abaku tala'aku ku 'uri, “Nau
sa Paul ne nau kai duua fuamu te ne
nia ngali langa ana.” (Boroi ma nao
'oe si manata buro ne ngali langalae 'oe
fasi nau nia baita 'asiana, sulia nau ku
'adomi 'oe fuana famamanalae ana sa
Jesus Christ.)
20 Nia ne, wanefuta lea nau ana sa
Christ, nau ku doria 'oe 'adomi nau ana ru
ne, sulia kwaimanie koro ana 'Aofia. 'Oe
kai faeele nau dia 'oe sasia ru ne fuaku!
21 Ana kada ne nau ku kekede kau, nau
ku manata ngado ne 'oe kai sasi ga 'amu
ta ru ne nau ku gani 'oe kau 'uria. Ma nau
ku saitamana 'oe kai sasia ga 'amu ta ru
baita liufia na ru nau ku gani 'oe 'uria.
22 Ma 'oe kai sasi akau laugo ana ta mae
lume fuaku, sulia nau ku manata ngado
ne God kai kwate tafau ana ru be mulu
ganida ki ana folae, ma ka olitai nau kau
siamulu fasia na beu ni kanie.

Fatae 'isi ki

23 Ma sa Epafras, ne nia to laugo fai nau
laona beu ni kanie sulia nia rao fuana sa
Jesus Christ, nia kwatea kau fata lealae
nia ki fuamu.
24 Ma sa Mak, sa Aristakus, sa Demas,
ma sa Luk, wane rao kwaimani nau ki,
kera kwatea laugo na fata lealae kera ki
fuamu.
25 Nau ku foa fua ne na kwaiofeie sa
Jesus Christ na 'Aofia kai to fai kamulu
tafau.

Na Kekedee Fua Wane Jiu Ki Hibru

Tani wane ne kera nao lau wane famamana ki, kera malimae ana wane famamana ki. Nia 'urinai kera ka to to'ona si lea, ma kera ka karangi lukasi faburi na fasia famamanae kera ki ana sa Christ. Kera doria ka oli ana falafala Jiu ki. Wane ne ka kedea na kekedee ne fuada ma ka saea fua kera ka inau ana dau ngasilae ana fitoe kera ki. Nia saea fuada ka 'uri, sa Jesus Christ go ne fatai madakwa ana God fua kulu. Sa Jesus na ne uu ngasi kada nia nonifi 'asiana, ma nia na ne Wele God toto firi. Sa Jesus nia tasa ka liufia lau profet 'i nao ki. Nia ka liufia lau 'ainsel ki, ma ka liufia lau sa Moses laugo. 'Urinai, na wane famamana ki kera kai uu ngasi laona fitoe kera, ma nao kera si oli faburi 'uria falafala Jiu ki.

Ma God saea ka suina ne sa Jesus ne na 'inita fataabu ne nia toto firi, ma ka tasa liufia lau fataabu 'i nao ki. Ma na raoe nia ana fataabu, sa Jesus nia saitamana famaurilana wane ki, fua ne kera ka aluge dangalu fasia ta'alae fainia maea. Na afafue 'i nao ki fatainia go nununa ru sa Jesus sasia. Na wane ne kedea buko ne, nia ka saea fuana wane famamana ki fua kera ka uu ngasi firi ana fitolada, dia wane fanaonao be 'i nao ki. Sui boroi kada wane ki ka famalagaigaida, nia saea kera ka uu ngasi ana fitoe kera ki.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Sa Jesus tasa ka liufia na 'ainsel ki *1:1–2:18*
Sa Jesus tasa ka liufia sa Moses ma sa Josua *3:1–4:13*
Sa Jesus na 'inita fataabu mamana *4:14–7:28*
Fata alangaie sa Jesus nia baita 'asiana *8:1–9:22*
Afafue sa Jesus nia baita 'asiana *9:23–10:18*
Wane famamana ki kera kai uu ngasi ana fitoe *10:19-30*
Wane 'i nao mai ki ne fito lea ana God *11:1-40*
Leka sulia maurilana sa Jesus *12:1–13:19*
Fatae 'isi ki *13:20-25*

God fata fua kulu ana Wele nia

1 'Ua na mai 'i nao, God fata fuana
kobora kia ki ana kada 'oro ma ana ru
'e'ete ki ana profet ki.
2 Boroi ma ana maedangi 'isi ne ki, nia
fata na fua kulu ana na Wele nia. Ma
ana Wele nia ne, God ka saungainia ru ki
tafau, ma nia laugo ne God ka fili nia fua
ka too ana ru ki tafau.
3 Na Wele God nia ka fatainia madak-
walae God 'initoa, ma keroa bobola go.
Ma sulia laugo na nikilalae ana fatalana
Wele God ne, nia dau fangasia ru ki tafau
fuana nao si sui. Ma 'i buri'ana nia lafua
na abulo ta'alae kia ki, nia ka fi oli 'uria
'i langi, ma ka to ana kula ni 'initoa ana
bali 'o'olo ana God ne nia 'initoa ka tasa.

Na Wele God nia 'initoa ka tasa

4 God fa'initoa na Wele nia ka tasa liufi
na 'ainsel ki, dia laugo na sataeru ne nia
kwatea fuana Wele nia 'initoa ka liufia na
sataeru ne nia kwatea fuada na 'ainsel ki.
5 Sulia God be fata 'uri fuana Wele nia,
"'Oe na Wele nau, ma 'i ta'ena nau na ne
Maa 'oe."✡
Boroi ma 'ua na mai God nao si fata go
'urinai fuana ta 'ainsel.
Ma tau 'ua na mai, God ka fata laugo
'uri sulia na Wele nia,
"Nau kai Maa nia, ma nia kai Wele nau."✡
Boroi ma God nao si fata go 'urinai sulia
ta 'ainsel.
6 Ma ana kada ne karangi fuana God ka
kwatea mai na Wele 'initoa nia 'uria na
molagali, nia ka fata 'uri,
"Na 'ainsel nau ki tafau kera ka fosia."✡
7 Boroi ma sulia 'ainsel ki, God ka fata 'uri,
"Na 'ainsel nau ki ne kera rao fuaku, nau
ku kwate ma kera ka dia na sasaule
ki ma na ere ki."✡
8 Ma sulia na Wele nia, God ka fata 'uri,
"'Oe ne God, ma na 'Initoe 'oe nia kai toto
firi.
Ma 'oe gwaungai fafida na wane 'oe ki ana
'o'oloe.
9 'Oe eele fainia ru ne 'o'olo ki, ma 'oe
sisikona ana ru ta'a ki.
Ma sulia ru nai, nau God 'oe, nau ku fili
'oe, ma nau ku kwatea laugo na

✡ **1:5** Psalm 2:7 ✡ **1:5** 2 Samuel 7:14 ✡ **1:6** Diutronomi 32:43 ✡ **1:7** Psalm 104:4 ✡ **1:9** Psalm 45:6-7

eelelae baita fuamu ana fabaitalae
liufia ne nau ku kwatea fuana wane
kwaimani 'oe ki.”✡
10 Ma God ka fata laugo 'uri fuana Wele
nia,
“'Aofia 'ae, ana safalilana mai, 'oe saun-
gainia na ano ana 'abamu talamu,
ma 'oe saungainia na mamanga.
11 Ma sui boroi 'ana ru nai ki kai sui, 'oe
mauri toto firi.
Kera kai ta'a dia ta maku 'ua.
12 Ma 'oe lumida dia ta wane be lumia ta
maku 'ua.
'Oe rokisida dia ta maku.
Boroi ma 'oe ne, nao 'oe si rokisi, ma na
maurilamu nao si sui.”✡
13 Aia, ma God ka fata 'uri lau fuana Wele
nia,
“'Oe gouru 'i bali 'o'olo aku, ma 'oe
gwaungai fai nau, makwalia kada
nau kai alua malimae 'oe ki farana
gwaungaie 'oe.”✡
Boroi ma God nao si fata go 'urinai fuana
ta 'ainsel.
14 Aia, na te ne na 'ainsel ki? 'Ainsel
ki kera ne anoeru ne kera rao fuana God.
God odua na 'ainsel ki fuana kwai'adomie
ana wane ne nia famaurida ki.

2

Na famanatalae sa Jesus nia 'initoa ka liufia taki sa Moses

1 Ma sulia nia 'urinai ne, kulu ka dau
ngasi ana famanatalae mamana ki ne
kulu rongoa tafau na sulia Wele God, fasi
kulu ka leka garo fasia.
2 Na taki ne 'ainsel ki kera kwatea fuana
sa Moses, nia ne ru mamana ki tafau go.
Ma wane be kera nao si rosulia, God ka
kwatea na kwaekwaee ne 'o'olo fuada.
3 Nia ka 'urinai laugo, nao kulu si tafi
fasia kwaekwaee nia dia kulu nao si leka
sulia na famanatalae sulia na taale lea ne
God famauri kia ana. Na 'Aofia sa Jesus
talana nia eta farongo ana na taale ne God
famauri kia ana. Ma na wane ki ne kera
rongo nia, kera saea fua kulu, ma kera ka
fatainia na famanatalae nai nia mamana.
4 Ma God laugo ne fatainia na famana-
talae nai nia mamana. Sulia nia kwatea
na nikilalae fuada fua kera ka fulia na
fanadae ki ma na ru ni kwelelae 'e'ete ki.
Ma nia ka kwatea laugo na nikilalae ki
fuada fasia na Anoeru Abu dia nia doria.

Sa Jesus talai kia fuana 'initoe 'i langi

5 Kulu saitamana ne God nao si filia
'ainsel ki fua kera kai gwaungai fafia na
molagali falu ne kai dao mai. Kulu fata
sulia na molagali falu nena laona kekedee
ne.
6 Sulia ta bali ana Kekedee Abu be fata
'uri,
“God 'ae, na wane ru 'uta ne 'oe manata
baita 'asiana ana?
Sulia kera wane ki go 'ana.
Ma ka 'Uta ne 'oe susulida?
7 'Oe kwate kera ka tu'u 'i farana 'ainsel ki
ana kada tu'u.
Ma 'oe fa'inito kera, ma 'oe fabaita kera,
8 ma 'oe alu kera ka gwaungai na fafia ru
ki tafau.”✡
Aia, na kekedee nai ka saea God alua
wane ka gwaungai fafia ru ki tafau. Nia
ka fatainia ne wane ki kai gwaungai fafia
na ru ki tafau ne God nia saungainida.
Boroi ma, ana na kada ne, nao kulu si ada
to'ona 'ua ne wane ki gwaungai fafia na
ru ki tafau.
9 Ma ka 'urinai boroi 'ana, kulu saita-
mana sa Jesus na ne nia gwaungai. God
alu nia ka wane ma ka to 'i farana 'ainsel
ki ana kada tu'u go, fua ne nia ka mae
fuana famaurilana wane ki tafau, sulia na
kwaiofeie God. Ma ana kada nai, God ka
fa'initoa nia ma ka fabaita nia, sulia na
maelana.
10 God saungainia ru ki tafau, ma nia
ka dau laugo fafia ru ki tafau. Ma nia ka
odua sa Jesus ka nonifi ma ka mae. Ma
sulia nonifie sa Jesus, God ka alu sa Jesus
na wane kali'afu ne famauri kia. God
sasia na ru nai fua nia kwatea na wane
'oro ki ka alu wele nia ki, ma kera ka 'inito
laugo dia nia. Na raoe God nia 'o'olo tafau.
11 Sa Jesus ka fafalu wane ki fasia ta'alae
kera ki. Ma kera fainia sa Jesus kera ka
too ana te Maa. Nia ne ka kwate sa Jesus
si 'eke fuana saelada ana wanefuta nia ki.
12 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana God,
“Nau kai farongo ana fuana wanefuta
nau ki ana na ru 'oe saunganida ki,
ma nau kai tango 'oe laona okue
kera.”✡
13 Nia ka fata laugo 'uri,

✡ **1:12** Psalm 102:25-27 ✡ **1:13** Psalm 110:1 ✡ **2:8** Psalm 8:4-6 ✡ **2:12** Psalm 22:22 ✡ **2:13** Aesaea 8:17

"Nau kai fito ana God."✡
Ma nia ka fata laugo 'uri,
"Nau ku to 'i seki, faida na wele ne God kwateda fuaku ki."✡
14 Ma sulia kulu na wele nai ki, ma kulu wane ne kulu too ana noni, sa Jesus ka 'afisia laugo na noni ma ka wane laugo dia kulu. Nia sasi 'urinai fua , ana na maelana, nia ogea na nikilalana sa Saetan ne too ana nikilalae ana maea.
15 Ma 'urinai sa Jesus ka lugea na wane ne sa Saetan gwaungai fafida ki sulia na maue kera ana maea.
16 Kulu saitamana, nao lau na 'ainsel ki ne sa Jesus 'afida 'urinai. Sulia ne Kekedee Abu be saea na ka 'uri,
"Nia 'adomia na kwalafa sa Abraham ki."✡
17 Sulia ru nai, nia ka alu nia dia kulu na wanefuta nia ki, fua nia ka alua 'inita fataabu kulu ne kwaimanatai fua kulu, ma ka 'idufa kwai'adomi akulu 'i naona God. Ma nia ka afafu ani nia tala'ana, fua God ka manatalugea abulo ta'alae kia ki.
18 Ma ana kada ne, nia ka bobola fua 'adomilana wane ne sa Saetan ilito'oda ki. Sa Jesus saitamana sasilana ru nai, sulia sa Saetan ilito'ona laugo ma nia ka nonifi dia laugo na wane ki tafau.

3

Sa Jesus ne talingai ka liufia sa Moses

1 Wanefuta abu nau ki 'ae, God fili kia kulu kai leka 'i langi. Aia, mulu kai manata basi sulia sa Jesus, ne kulu saea ana na 'inita fataabu kia, ma na wane ne God odua.
2 God ne filia sa Jesus ka rao fuana ma sa Jesus ka rosulia kwaidorie God ki tafau, dia laugo sa Moses ne rosulia na kwaidorie God, kada nia kwai'adomi ana wane God ki.
3 Nia bobola fuana wane ki ka tangoa sa Jesus ka liufia sa Moses, ka dia laugo na wane ne nia saungainia lume, kera tangoa nia liufia na lume be nia saungainia.
4 Kulu saitamana dia kulu ada to'ona na lume, 'urinai tama ta wane ne saungainia. Ma God ne saungainia ru ki tafau.
5 Sa Moses, nia na wane rao God ma nia ka rosulia God kada nia 'adomia wane God ki. Ma nia ka fata sulia na ru ne God kai fata ana kada ne kai dao mai.
6 Boroi ma sa Christ ne, nia Wele God, ma nia 'idufa kwai'adomi akulu laona raoe nia fuana gwaungaie fafia wane God ki. Ma kulu na ne wane God ki, dia kulu dau ngasi ana famamanae ma na kwaimakwalie ana fitoe 'uria na ru lea ne God kai kwatea fua kulu ki.

Na mamaloe fuana wane God ki

7 Nia ne, na Anoeru Abu be fata 'uri,
"'I ta'ena, dia kamulu rongoa na fatalana God,
8 kamulu si fangasia na manatamulu dia na kobora kamulu ki ana kada kera noni'ela ana God, ma kera ka aburongo ana God laona lofaa 'eke'eke."
9 Ma God ka fata 'uri,
"Sui boroi 'ana kera ka ada to'ona na fanadae ki ne nau ku sasida sulia fai akwala fangali ki, kera ilito'oku kada kera nao si famamana ma kera nao si rosuli nau.
10 Sulia nau ku guisasu 'asiana fuada, nau ku fata 'uri, 'Kera aburongo aku, ma kera ka noni'ela ana rolae sulia na taki nau ki.'
11 Aia, na manataku 'e guisasu, ma nau ku fata alangai 'uri, 'Nia 'afitai kera ka ru laona fere ne nau ku sasi akau ana fua kera kai mamalo 'ana.' "✡
12 Iu, wanefuta nau ki 'ae, mulu kai ada suli kamulu talamulu, fasi ta wane amulu ne manatana nia ta'a, ma nia si famamana, ma ka noni'ela na ana God ne mauri.
13 Boroi ma mulu ka 'adomi kamulu tafau fua mulu ka nikila. Mulu sasia ru ne ana maedangi ki tafau ne kulu sae ana 'i "ta'ena," fua kamulu nao si leka sulia sukee sa saetan.
14 Kulu fito'ona sa Christ ana kada kulu eta famamana. Ma dia kulu ka dau ngasi ana famamanae kia ana sa Jesus Christ leleka ka dao ana kada 'isi, tama God kai kwatea ru ki tafau fua kulu ne nia eta fata alangai ana.
15 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri,
"'I ta'ena, dia kamulu rongoa na fatalana God, kamulu si fangasia na manatamulu dia na kobora kamulu ki ana kada kera noni'ela ana God."✡

✡ **2:13** Aesaea 8:18 ✡ **2:16** Aesaea 41:8, 9 ✡ **3:11** Psalm 95:7-11 ✡ **3:15** Psalm 95:7-8

16 Ma sa tifaida ne kera rongoa tafau na
fatalana God, ma kera ka noni'ela ana?
Kera na wane Jiu ki be sa Moses talaida
fasia fere 'i Ijip.
17 Ma sa tifaida ne God nia guisasu
fuada sulia fai akwala fangali ki? Kera
na wane ne kera mae laona lofaa 'eke'eke
sulia na abulo ta'alae kera ki 'i senai.
18 Ma sa tifaida ne God fata alangai suli
kera, ka 'uri, "Nia 'afitai kera ka ru laona
fere ne nau ku sasi akau na ana fua kera
kai mamalo ana?" God fata sulia na wane
ne kera noni'ela ana ki.
19 Ma kulu saitamana nao kera si bobola
fua rulae laona fere ana mamaloe nai,
sulia kera si famamana God.

4

1 Ma sui boroi 'ana na wane nai nao si
bobola fuana rulae laona fere nai 'uria
mamalolae, na fata alangaie God nia to
'ua. Ma kulu ne, God sae kulu fua ne kulu
kai ru fuana mamaloe fainia. Nia ne, kulu
kai ada lea suli kulu, fasi ta te wane akulu
ka talafia rulae 'i senai.
2 Sulia kulu rongoa tafau na ana Faron-
goe Lea sulia na fere ana mamaloe, dia na
kobora kia ki 'i nao mai. Sui boroi 'ana
kera ka rongoa tafau na farongoe nai, nia
nao si 'afida go, sulia kada kera rongoa,
kera si famamana go ana.
3 Ma taifili kulu, ne kulu famamana
tafau na, kulu kai ru 'i senai fuana ma-
malolae fainia God. Sulia nia be fata 'uri,
"Nau ku guisasu , ma nau ku fata alangai
'uri, 'Nia 'afitai kera ka ru laona
fere ne nau ku sasi akau ana fuada
fuana mamalolae ana.' "✡

God fata 'urinai, boroi 'ana nia ka fasuia
na raoe nia ma na kula ni mamalolae nai,
ana kada nia saungainia na molagali.
4 Sulia na Kekedee Abu nia be fata sulia
na fiuna maedangi ka 'uri, "Ana fiuna
maedangi, God mamalo na fasia raoe nia
ki."
5 Ma na Kekedee Abu ka fata lau sulia ka
'uri, "Nia 'afitai kera ka ru laona fere ne
nau ku sasi akau ana fua kera kai mamalo
ana."
6 Na wane be kera eta rongoa na faron-
goe lea, nao kera si ru mai fua kera kai
mamalo, sulia nao kera si famamana. Nia
ne, kulu ka saitamana, tani wane 'e'ete ne
God kai alamatainida fuana mamaloe.
7 Sulia God alua na kada 'e'ete fuana
rulae 'i laona mamaloe. Ma God ka saea
kada nai na ne "'i ta'ena." Sulia tau na
mai buri'ana kada ne wane be 'i nao ki si
famamana, sa Deved ka kedea na fatalana
God laona Kekedee Abu ne nau ku saea ka
sui na nia 'uri,
"'I ta'ena, dia kamulu rongoa na fatalana
God, nao kamulu si fangasia na
manatalamulu."✡
8 Sa Josua be nao si kwatea na mamaloe
fuana wane Israel ki, nia ne ka bobola
fuana God ka fata lau ana sa Deved sulia
na mamaloe ana ta kada 'e'ete 'i buri.
9 Nia ne, kulu saitamana na mamaloe
fuana wane God ki, nia to 'ua, ma nia
ta mamaloe dia be God nia mamalo ana
fiuna dangi.
10 Sulia sa ti boroi 'ana ne mamalo
fainia God, nia mamalo tafau ana raoe
nia ki, dia laugo God ne mamalo kada nia
fasuia raoe nia ana saungailana molagali.
11 Nia ne, kulu kai sasi ngangata fua
kulu kai ru ana kula ni mamaloe ne God
sasi akau ana, fasi ta wane akulu nao si
bobola rulae, dia na wane 'i nao ki ne kera
si famamana, ma nao kera si ru laona
mamaloe.
12 Aia, na fatalana God nia too ana mau-
rie ma nia rao nikila laona maurilakulu.
Ma na fatalana God ka dia ta naife baita
be 'ala ro bali, sulia nia labu ka ru 'i laona
manatalakulu fainia 'i laona maurilaka,
sulia nia fatainia fua kulu ru ne lea ma
ru ne ta'a 'i laona manatalakulu fainia
kwaidorie kulu.
13 Ma nao ta wane si safungainia go ta
ru fasia God, sulia God nia ada to'ona na
ru ki tafau. Ma nia kai kwate ma kulu ka
farongo ana na ru ki tafau ne kulu sasida.

Sa Jesus na ne na 'inita fataabu

14 Sulia kulu too ana 'inita fataabu baita
ne nia leka 'i langi, ma ka fata tala kulu
'i maana God, kulu kai dau ngasi ana
famamanae ne kulu fata sulia. Nia na ne
sa Jesus, na Wele God.
15 Ma na 'inita fataabu kia, nia saita-
mana tafau na ana na ngwatautaue kia ki,
ma nia kwai'adomi akulu sulia na ilitoe
ne dao to'okulu nia dao laugo to'ona, dia
sa Saetan ne nia ilito'o kulu. Ma boroi

✡ **4:3** Psalm 95:11 ✡ **4:7** Psalm 95:7-8

'ana sa Saetan ka ilito'ona sa Jesus, sa
Jesus nao si fulia ta ru ta'a.
16 Nia ne, nao kulu si mau 'uria leka
mai siana God ne kwaimani akulu. Sulia
nia kai kwaimanatai fua kulu ma ka
kwai'adomi akulu, ana kada kulu dao
to'ona na 'afitaie ki.

5

1 Ma dia God ka filia ta wane fasia wane
ki fuana raoe ana 'inita fataabu, na wane
nai na ne fua daolae 'i naona God, ma
nia ka fata talana wane ki. Ma na raoe
nia laugo, nia ka kwatea na kwatelae ki
fainia afafuelae ki fuana God fua God ka
manataluge na ana abulolae ta'a na wane
ki.
2 Ma na 'inita fataabu nia na wane go
'ana, ma nia ka sasia laugo ru ne garo ki
ana tani kada. 'Urinai nia ka saitamana
ka mabetau fuada wane ne kera ulafusi
ru ma kera ka garo.
3 Ma sulia na garoe nia ki talana, nia
ka kwatea afafuelae ki, fua God ka man-
ataluge ana na abulo ta'alae nia fainia
abulo ta'alae na wane ki.
4 Ma nao ta wane si fili nia talana fua ka
sasia na raoe baita ana na 'inita fataabu,
sulia God talana ne nia bobola fililana, dia
be nia filia sa Eron na mai 'ua.
5 Nia ka 'urinai laugo, sa Jesus Christ
nao nia si fili nia talana fuana 'inita
fataabu, fua nia ka too ana raoe baita nai.
Boroi ma God lalau ne filia sa Jesus Christ,
sulia God be fata 'uri fuana,
"'Oe ne Wele nau, ma 'i ta'ena nau ne Maa
'oe."✡
6 Ma God be fata lau laona ta Kekedee Abu
ka 'uri,
"'Oe kai fataabu toto firi, dia sa Melk-
isadek."✡
7 Aia, ma ana kada sa Jesus to 'ua laona
molagali ne, nia ka foa nikila, ma ka angi
ma kafo ka 'asi 'i maana fuana God ne nia
saitamana famaurilana fasia na mae. Ma
sa Jesus nia ka fatu'ua nia talana, ma ka
fuusi baita ana God, ma God ka rongoa na
folae nia ki.
8 Sui boroi 'ana nia na Wele God, nia liu
'i laona ru 'afitai ki, ma ru ne ki famanata
nia 'uria rolae sulia God.
9 Ma na nonifie nai kwate ma sa Jesus
'inita fataabu kali'afu, ma nia ka famauria
wane ki tafau ne kera rosuli nia, fua kera
ka ngalia na maurie firi.
10 Ma God ka saea sa Jesus Christ na
'inita fataabu, dia be sa Melkisadek na
fataabu.*

Na fata fabasue fuana dau ngasi ana na famamanae

11 Ma kalu doria kai fata 'ua ana ru
'oro ki fua mulu. Boroi ma nia 'afitai
fuana famanatalamulu ana, sulia kamulu
si bobola fuana malingailana 'ali'ali.
12 Kamulu famamana sa Jesus ka tau
na mai. Ma fulina kamulu na ne na
wane famanata ki ana kada ne. Boroi
ma nia 'afitai 'asiana, sulia nao kamulu si
saitamana 'ua ana famanatalae eteta ki be
leka mai fasia fatalana God. Nia bobola
fua ta wane kai famanata kamulu lau ana
ru nai ki. Nia dia kamulu bobo 'ua 'uria
susu, sulia ne nao kamulu si bobola 'ua
fuana 'anilana fanga ngasi ki.
13 Ana kada ne wane nia tu'u 'ua, na
fanga nia 'ania ne na susu go, ma nia nao
si saitamana 'ua na famanatalae sulia ru
'o'olo ki.
14 Ma ana kada ne wane ka baita na,
nia ka fi saitamana 'anilana fanga ngasi
ki, ma nia ka famanata nia talana fua ada
saitamanalana te ki ne 'o'olo ma na te ki
ne ka ta'a.

6

1 Ma nia bobola fua kulu ka saitamana
na famanatalae ngwaluda 'urinai ki, ma
kulu ka saitamana laugo falafala Christ ki
ne kwatea fitoe kia ki ka ngasi. 'Uta ne
kulu ka oli, kulu ka famanata lau amulu
ana eta famanatalae be sa Jesus ki? Kulu
saitamana na ne kulu kai kari abulo fasia
ta'alae, ru ne saitamana saungi kulu fua
maee. Kulu saitamana na ne kulu kai
famamana God.
2 Ma kulu ka saitamana na ana falafala
ana siuabulae, ma falafala ana alu 'abalae
wane ki fafona gwauka. Ma kulu ka
saitamana na ne na wane mae ki kera kai
tatae fasi maee. Ma kulu ka saitamana
laugo ne God kai ketoa wane ta'a ki, ma
kera kai nonifi firi.
3 Ma dia God alamatai kulu, kia kai
saitamana famanatalae ki ne bobola
fuana wane ne famamanae kera ki ngasi.

✡ **5:5** Psalm 2:7 ✡ **5:6** Psalm 110:4 * **5:10** *Sa Melkisadek:* Ada to'ona Jenesis 14:17-24

4 Wane ne kera famamana ki, dia kera
luka faburi ana na famamanae kera ki,
'afitai 'asiana fuada kera ka kari abulo
lau fua kera ka famamana. 'I nao mai,
ana kada kera famamana 'ua, kera to
'i laona madakwalae God, ma kera ka
ngalia na kwatelae nia, ma kera ka ngalia
na Anoeru Abu ka to faida.
5 Ma kera ka saitamana laugo ru lea
ki sulia na fatalana God. Ma kera ka
saitamana laugo nikilalae nia ne nia kai
gwaungai ana ru ki tafau.
6 Ma sui boroi 'ana ru nai ki ka fuli
fuada, kera abulo fasia na famamanae
kera ana God. Ma nia 'afitai fuana 'afilada
ma kera ka kari abulo lau, sulia nia
dia kera foto'ia lau na Wele God ana
'airarafolo, ma kera ka sasia wane ki ka
ada ta'a ani nia.
7 Aia, na wane ki kera dia na oole ne ute
toea ana kada 'oro ki. Dia ta 'ai lea ne ta
wane fasia ma ka bulao 'i senai, God kai
falea na oole nai.
8 Ma dia ne 'ai 'e'ete ki naoma laue
kwasi ki ga ana ne bulao, na oole nai
to 'o'oni ga 'ana, ma God kai kwatea
kwaekwaee fuana oole nai, ma ka sungia.
9 Aia, kwaimani ki 'ae, sui boroi 'ana
na fatae kalu fua mulu ka 'urinai, kalu
saitamana ga amalu ana na famamanae
kamulu ki nia nikila ma nao si sui, sulia
kamulu too na ana ru lea ki sulia na
maurie falu ne God nia kwatea na fua
mulu.
10 God nia inau ana 'o'oloe. Nia nao si
manata buro ana na raoe lea ne kamulu
sasida ki, ma nia nao si manata buro ana
kwaimani kamulu ne kamulu fatainia,
ana kada kamulu 'adomia na wane nia ki
'i nao mai, ma ana kada ne laugo.
11 Ma na manatalamalu na ne mulu
tafau go mulu ka kwaimani fuana wane
ki, leleka ka dao ana maedangi 'isi, fua
ne mulu ka ngalia ru ki tafau ne mulu
kwaimakwali ana 'i langi.
12 Ma nao kalu si doria ne mulu ka to
noni'ela. Boroi ma, mulu ka dia lalau na
wane ne kera famamana God ma kera ka
mabetau, ma 'urinai kera kai ngalia ru ne
God nia fata alangai ana ki.

Na fata alangaie God

13 Aia, mulu ka manata basi sulia sa
Abraham. Ana kada God nia fata alangai
fuana, nia fangasia na fata alangaie nia
ana satana talana, sulia nao na ta wane
lau ne baita ka liufia God fuana fangasi-
lana fatae nai.
14 Ma God ka fata 'uri,
"Nia mamana 'asiana, nau kai falea 'oe,
ma nau kai kwate na kwalafa 'oe
kera ka 'oro."✡
15 Ma sa Abraham nia mabetau, ma nia
ka ngalia na ru ne God nia fata alangai
ana ki.
16 Ma dia ta wane boroi 'ana ne fata
alangai, nia ka fangasia ana satana ta
wane ne 'initoa ka liufia. Ma 'urinai wane
ki tafau, kera ka famamana fata alangaie
ne nia fangasia 'urinai.
17 Aia, ma kada God nia fata alangai
ana fuana sa Abraham, nia doria na wane
ne kera kai ngalia na ru nai ki, kera kai
saitamana lea ana ne nia kai faali'afua eta
fatalae nia fuada. Ma nia ne kwate nia ka
fangasia na alangailae nai.
18 Na ro ru ki na ne to ma nia nao si
tatala na. Na etana ru ne, na fata alangaie
God. Ma na ruana ru ne na fangasilana
alangailae nia ana satana. Ma sulia na
ro ru nai ki, kulu saitamana God nao si
susuke.
Kulu tafi sui na siana God ne nia ada
suli kia. Ma na fangasilana alangailae
nia ana satana God ka radu kulu fua ne
kulu ka uu ngasi ana na kwaimakwalie
makwalia ru lea ki ne God fata alangainia.
19 Aia, na fitoe kia ana God nia fangasia
maurilaka, dia ta gwalui fau be nia fan-
gasia ta baru baita fua ne nao nia si leka
'e'ete. Ma kulu ka fito'ona sa Jesus ne nia
ru mai laona "kula abu 'asiana" laona Beu
Abu God 'i langi.
20 Sa Jesus ne na 'inita fataabu ne toto
firi dia sa Melkisadek. Ma nia ka ru 'i
nao akulu laona kula abu 'asiana fuana
'adomi lakulu.

7

Sa Melkisadek nia na fataabu talingai ka liufia lau na fataabu sa Lifae

1 Ma sa Melkisadek nia na kingi fafia
fere 'i Salem, ma nia ne fataabu God ne
'initoa ka tasa. Ana te kada, sa Abraham
firu fainia fai kingi ki, ma nia ka liufida.
Ma kada sa Abraham ka oli 'uria fere

✡ **6:14** Jenesis 22:16, 17

nia, nia ka dao to'ona sa Melkisadek
sulia taale, ma sa Melkisadek ka falea sa
Abraham.
2 Ma sa Abraham ka kwatea tangafulu
ana ru ki ne nia lauda ana firue.

Ma na fadalana satana sa Melkisadek
ne, "Na kingi ana 'o'oloe." Ma nia ne kingi
fafia na fere 'i Salem, ne fadalana "Na
kingi ana aroaroe."
3 Ma nao kulu si saitamana go ana sa
ti ne maa nia, ma ni ti ne gaa nia, ma
na kwalafa nia. Ma kulu si saitamana
go ana ta fatae sulia na futalana naoma
na maelana. 'Urinai ne sa Melkisadek nia
dia go na Wele God, sulia na raoe nia ana
fataabu nao si sui.

4 Aia, mulu ka manata basi sulia na
'initolana sa Melkisadek, sulia na koko kia
sa Abraham kwatea na tangafulu ana ru
ne nia lauda ki fasi malimae nia ki.
5 Aia, ma na kwalafa sa Lifae ki ne
kera rao ana fataabu, na taki ki saea
kera ka ngalia na tangafulu ana toorue ki
fasia wanefuta kera na Jiu ki, sui boroi
'ana kera tae laugo mai fasia kwalafa sa
Abraham.
6 Ma sa Melkisadek nao si sakatafa mai
fasia kwalafa sa Lifae. Boroi ma nia
ngalia go 'ana tangafulu ana ru ki ne sa
Abraham ngalida mai, ma nia ka falea
sa Abraham. Sa Melkisadek sasi 'urinai,
sui boroi 'ana sa Abraham ne God ka fata
alangai fuana.
7 Ma kulu saitamana, na wane ne kwa-
tea falealae fuana ta wane, nia 'initoa ka
liufia na wane ne ngalia falealae.

8 Ma na fataabu ki ne kera leka mai
fasia kwalafa sa Lifae, kera ngalia na
tangafuluna ru ki tafau, sui boroi 'ana
kera kai mae ga 'ada. Boroi ma sa
Melkisadek ne, nia ngalia na tangafuluna
ru sa Abraham ki, ma kulu saitamana na
Kekedee Abu be saea sa Melkisadek nia
mauri 'ua.
9 Na kwalafa sa Lifae ki, kera saitamana
kera ka ngalia tangafuluna ru ki ana kada
ne. Ma kulu bobola kulu ka saea ana kada
sa Abraham kwatea na tangafulu ana
ru nia ki fuana sa Melkisadek, sa Lifae
laugo kwatea tangafuluna ru ki fuana sa
Melkisadek,
10 sulia sa Lifae futa na 'i buri ana
kwalafa sa Abraham ne kwate tangafu-
luna ru ki fuana sa Melkisadek.
11 Aia, kulu saitamana kada God nia
kwatea taki ki fuada fui wane Israel, nia
ka filia fataabu ki ne kera leka mai fasia
sa Lifae fua ne kera ka 'initoa fafia taki nai
ki. Ma dia nia ngwaluda fuana fataabu
nai ki kera ka kwate ma wane ki ka 'o'olo
ana raoe kera ki, God nao si kwatea go
mai ta fataabu lau ne dia sa Melkisadek.
Ma na fataabu falu nai nia nao si usulia sa
Eron ne leka mai fasia kwalafa sa Lifae.
12 Sulia ana kada kera talana na fataabu
ki, nia bobola laugo kera ka talana na taki
sa Moses ki ne kera dau fafia.
13 Ma na 'Aofia sa Jesus ne kera kekede
sulia, nia nao si mango mai fasia sa Lifae,
ma ka nao na ta wane lau ana kwalafa sa
Jesus ne fataabu.
14 Sulia kulu saitamana sa Jesus futa
mai fasia kwalafa sa Jiuda. Ma sa Moses
nao si famanata ana fua ne ta wane ga
ana kwalafa nai ki ne kera ka fataabu.

Sa Jesus ne na fataabu laugo dia sa Melkisadek

15 Aia, ma kulu saitamana ru nai ki
madakwa 'asiana, sulia te fataabu 'e'ete
sakatafa lau mai ne dia sa Melkisadek.
16 Ma na fataabu falu nai nao lau ta fa-
taabu sulia nia futa ana kwalafa fataabu
ki. Nia na fataabu lalau sulia na nikilalae
ana maurie firi nia.
17 Sulia na Kekedee Abu be saea,
"'Oe na fataabu ne 'oe to firi na 'amu dia
sa Melkisadek."✡
18 Kulu saitamana tafau na taki sulia
fataabu ki, God talana tafau, sulia na taki
nai nao si 'adomi kia, ma nia ka dalafa ga
'ana.
19 Sulia na taki nai, nia 'afitai 'asiana nia
ka fa'o'olosia go ta ru. Ma ana kada ne,
God ka kwatea tafau na fua kulu na taale
lea lau fua ne kulu ka leka mai siana.
20 Na taale falu nai lea ka tasa, sulia God
fata alangai ana kada nia alua sa Jesus ka
fataabu. Ana kada nia alua na kwalafa
sa Lifae kera ka fataabu, nao nia si fata
alangai 'urinai.
21 Boroi ma sa Jesus ne, God alua
fataabu nia ana fata alangaie fuana, sulia
na Kekedee Abu be saea,
"God fata alangaie, ma nia nao si talana
na manatana.

✡ **7:17** Psalm 110:4 ✡ **7:21** Psalm 110:4

''Oe kai fataabu firi.' "✡
22 Ma sulia na fata alangai God 'urinai,
kulu saitamana na alangaie ne sa Jesus
gwaungai fafia, nia lea liufia na alangaie
'ua ana na taki.
23 Aia, te ru lau ne kwate ma kulu ka
saitamana na alangaie falu nai lea ka tasa.
Sulia 'i nao mai, na fataabu ki ne safali
mai fasia kwalafa sa Lifae kera 'oro, sulia
kada ta wane ada ka mae, nia ngwaluda
ga 'ana fuana talalana ana ta wane lau.
24 Boroi ma sa Jesus ne toto firi, ma na
raoe nia ana fataabu ka toto firi.
25 Sulia nia 'urinai, ana kada ki tafau
nia ngwaluda ga 'ana fuana sa Jesus ka
famauria na wane ki ne leka mai siana
God. Sulia sa Jesus mauri firi, fua nia
'afida 'i maana God.
26 Aia, sulia na ru nai ki, sa Jesus ne na
'inita fataabu ne kulu bobo 'uria, sulia nia
abu 'asiana, ma ka 'o'olo tafau, ma ka nao
ta ta'alae ana. God ka ngali nia fasia na
wane ta'a ki, ma ka alu nia ka to 'i langi.
27 Nia nao si dia na 'inita fataabu be 'i
nao ki. Sulia na 'inita fataabu be ki 'i nao,
kera saitamana kera ka abulo ta'a, sulia
kera wane ki ga 'ada. Nia ne sasia ma
kera ka kwatea afafue ki sulia dangi ki fua
ngalilana abulo ta'alae kera ki, suifatai
kera ka kwatea afafue ki fua lafulana
abulo ta'alae wane 'e'ete ki. Ma sa Jesus
ne, nao nia si sasi go 'urinai, sulia nia si
too ana ta ta'alae. Sa Jesus kwatea na
maurilana fua te afafue nia ana te kada
go, ma nia nao si afafu lau.
28 Na taki fasia sa Moses, nia filia na
wane ne nao si 'o'olo tafau fua ne kera ka
fataabu. Boroi ma tau na mai 'i buri'ana
na taki nai ki, God ka fata alangai ma ka
filia na Wele nia. Ma God kwate ma sa
Jesus na 'inita fataabu kali'afu ma ka toto
firi.

8

Sa Jesus ne 'inita fataabu kia

1 Aia, na fadalana ru ne kalu fata sulia
fua mulu ki nia 'uri: Kulu too ana te 'inita
fataabu ne nia lea ka tasa, ma nia gouru
ana kula 'initoa ka tasa 'i langi, sulia nia
to ana bali 'o'olo ana God.
2 Nia sasia na raoe 'inita fataabu 'i
laona kula abu 'asiana laona 'O'obe Abu
mamana 'i langi ne na 'Aofia saungainia ,
ma nao lau ne wane ki saungainia.
3 God ka filia 'inita fataabu ki tafau fua
ne kera ka kwatea afafue ki fuana. 'Urinai
ne nia bobola fuana 'inita fataabu kulu sa
Christ too laugo ana te ru fua afafue.
4 Dia sa Christ to na laona fere 'i ano,
nia si rao ana fataabu, sulia kulu too na
ana fataabu 'oro ki ne kera kwatea na ru
ne na taki sa Moses ki saea.
5 Ma na kula abu ne kera rao 'i laona
dia go 'ana na kula abu 'i langi, boroi ma
nia nao si dia 'asiana ru mamana ne nia
'i langi. Sulia kada sa Moses nia karangi
saungainia na 'O'obe Abu God,* God ka
saea fuana ka 'uri,
"'Oe kai saungai 'o'olo sulia ru ne nau ku
fatainia fuamu 'i gwauna uo."✡
6 Ma na raoe sa Jesus ana fataabu nia
lea ka liufia na fataabu ne 'i ano ki. Sulia
nia ne kwatea na alangaie falu God ka
fuli mamana ne liufia alangaie 'ua. Na
alangaie falu nai, nia talingai sulia ru ne
kera 'i laona fata alangaie baita ne kera
liufia ru laona alangaie 'ua.
7 Dia na alangaie 'ua nia rao lea ga 'ana,
tama nao lau ta alangaie falu 'i buri'ana.
8 Boroi ma God ada to'ona ne wane nia
ki kera sasi garo, ma nia ka fata 'uri,
"Nau na 'Aofia, ma ana kada ne nia 'ua
mai, nau kai alua ta alangaie falu
fuana famaurilana wane Israel ma
wane Jiuda ki.
9 Ma na alangaie falu nai, nao si dia go
na alangaie 'ua ne nau ku kwatea
fuana kobora kera ki, ana kada nau
ku talai kera mai fasia fere Ijip.
Kera si ro go sulia alangaie nai.
Ma sulia ru nai, nau ku abulo fasida.
10 Na alangaie falu ne nau kai sasia fuana
famaurilana wane Israel ne nia
'uri:
Nau kai alua na taki nau ki laona man-
atada, ma nau kai kedea laona
maurilada.
Ma nau kai God kera, ma kera kai wane
nau ki.
11 Ma nao kera si doria lau ta wane ne kai
famanata kera suli nau.
Sulia ana maedangi nai, wane ki tafau, na
wane 'initoa ki ma na wane tu'u ki,
kera kai saitomaku.

* **8:5** *'O'obe Abu God:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **8:5** Eksodas 25:40

12 Ma nau kai manatalugea abulo ta'alae
kera ki, ma nau manata buro ana
na garoe kera ki."✡
13 Aia, sulia God fata sulia na alangaie
falu nai, nia fatainia na alangaie 'i nao nia
'ua na. Ma kulu ka saitamana dia ta ru
ne nia 'ua na, nia kai muu ta'a, ma nia ka
naoana.

9

Na folae 'i ano ma 'i langi

1 Aia, laona alangaie 'ua, God ka kwatea
taki ki fuana folae, ma nia ka famanata
laugo sulia na 'O'obe Abu ne 'i ano.
2 Kera saungainia na 'O'obe Abu nai ana
'aba maku, ma nia too ana ro mae lume ki.
Na etana mae lume kera saea ana "kula
abu." Ma kera ka alua gwatanga ru fuana
kwesu 'i senai, fainia tatafe, ma na beret
'uria kwatelana fuana God ka tio 'i fafona.
3 Ma kera ka daurangainia laugo na 'aba
maku 'i safitana na ro mae lume nai ki.
Aia, ma na ruana mae lume kera saea ana
"kula abu 'asiana."
4 Ma laona mae lume nai, kera alua na
fulifue ne kera saungainia ana gol. Ma
fulifue nai kera sungia na 'ai moko lea
fafona. Senai laugo kera alua te fa kisi
baita ne kera daua fafia ana gol. Na fa kisi
nai kera saea na Kisi ana Alangaie God.
Ma 'i laona fa kisi baita nai te titiu kera
saungainia ana gol, ma 'i laona kera ka
alua na fanga ne kera saea ana "mana."
Ma 'i laona fa kisi baita nai laugo, kera
ka alua na fa kubau sa Eron ne masubu,
ma na ro reba fau ki ne God kedea na
alangaie ana.
5 Aia, ma na fa kisi baita nai kera alua ro
nunui 'ainsel ki 'i fafona. Ma na 'ainsel nai
ki kera too ana kukuba ru ki ne fatainia
God to 'i senai. Na kukuba ru nai ki 'ifi 'i
fafona na kula ne God lafua na ta'alae na
wane ki. Boroi ma nao nau si famanata
daranini lea go sulia na ru nai ki ana kada
ne.
6 Ma ana kada kera sasi akau ana ru
'urinai ki tafau, fataabu ki kera ka ru
laona etana mae lume ana maedangi ki
tafau fua sasilana raoe kera ki.
7 Aia, na ruana mae lume ne kera saea
ana "kula abu 'asiana," te wane go ne ka
ru ma nia na 'inita fataabu, ma nia ka ru 'i
senai ana te kada go laona te fangali. Ma
kada nia ru 'i laona, nia ka ngalia na 'abu
fuana afafue ana fua lafutailana ta'alae
nia ki, ma na ta'alae wane ki laugo ne kera
sasida kada kera ulafusia 'ua ne nia garo.
8 Ana ru ne, na Anoeru Abu fatainia
fuada ne nia 'afitai 'asiana fua kera ka ru
laona "kula ne abu 'asiana," ana kada na
'O'obe Abu to 'ua.
9 Ma ru nai ka famanata kulu ana te ru
ana kada ne. Nia famanata kulu ana na
kwatelana na kwatee ki fainia afafue ki
nao si fafalu manatana wane ki.
10 Sulia taki nai ki fata go sulia fanga,
ma kulae, ma na tabo nonilae. Ma taki
nai ki leka go sulia bali ana noni, ma nia
ka talingai go 'ana leleka ka dao ana kada
God ka talana ana ta ru falu.
11 Ma ana kada ne sa Jesus Christ ka dao
na mai fuana sasilana na raoe na 'inita
fataabu ana taale falu ne lea ka liufia
taale 'ua. Na 'O'obe Abu ne nia ka rao 'i
laona nia 'i langi, nia lea ka tasa ma ka
'inito liufia na 'O'obe Abu 'i ano. Nao ta
wane si saungainia na 'O'obe Abu nai, ma
na 'O'obe Abu nai nao si to laona molagali
ne.
12 Ma sa Jesus Christ ka ru ana te kada
go 'i laona "kula abu 'asiana" ne to mai
'i langi, ma nao nia si ru lau. Ma ana
kada nia ka ru, nia si ngalia mai na
'abuna nanigot ki fainia buluka fuana
afafue. Boroi ma nia ru lalau fua ne nia
ka kwatea na 'abuna talana fuana afafue,
ma 'urinai nia ka sasia ka ngwaluda fua
kulu fuana tolae ana maurie firi.
13 Sulia na ru ne taki ki famanata ana,
dia ta wane boroi 'ana nao si falu 'i maana
God, na fataabu ka fafalu nia ana dilalana
ana 'abuna nanigot, ma buluka, ma na
fulona kale buluka.
14 Aia, ma dia nia ngwaluda ga 'ana
fuana ta wane ka fafalu ga 'ana ana
'abuna buluka fainia nanigot ki, 'urinai
nia ka tasa 'asiana mone dia nia falu
ana 'abuna sa Jesus Christ. Ma ana na
kwai'adomilana Anoeru Abu toto firi, sa
Jesus Christ ka afafu ana nonina talana
fuana God, ma nia nao si too go ana ta
garoe. Ma sulia na 'abuna, nia fafalua
maurilaka kali'afu fasia sasilana lau ru
ne ka talai kulu 'uria maee. Sui kulu
fi bobola fuana raoe fua God ne mauri
mamana.

✡ **8:12** Jeremaea 31:31-34

Na 'abu fatainia ne God alafafia na fata alangaie nia

15 Ma sulia nia 'urinai, sa Jesus Christ na ne wane gwaungai na fafia alangaie falu, fua ne na wane ne God saeda, kera kai ngalia na maurie firi ne God fata alangai ana. Nia ngwaluda ga 'ana fuana God ka sasi 'urinai, sulia na maelana sa Jesus Christ. Ma sulia na maelana sa Jesus Christ, God ka lafua na ta'alae wane ne kera sasida ana kada na alangaie 'ua nia gwaungai fafida.

16 Aia, mulu ka manata basi sulia na wane ne to ma ka kedea te 'aba beba ne fatainia dia nia kai mae, sa ti ne kai ngalia na toorue nia ki. Ana kada na wane be kedea 'aba beba nai nia mae, nia talingai fuana ta wane lau ka fatai mamana ana ne nia mae, suifatai na wane ne nia ka fata sulia 'i laona 'aba beba nai ka fi ngalia na toorue nai ki.

17 Ma dia wane be kedea 'aba beba nai ka mauri 'ua, na ru be nia kedea ki nia 'afitai ka fuli. Ma dia nia ka mae, na ru ne nia kedea ki ka fi fuli.

18 Nia ne na alangaie eteta be God dao mamana kada kera dila ana 'abu.

19 'Urinai, sa Moses ka famanata ana wane 'i nao ki sulia ru ki tafau ne taki totongai kera ka sasida, sui nia ka ngalia 'abu fasia buluka ki fainia nanigot ki, ma ka dolalia ana kafo. Sui nia ka lolomainia na ifuna sipsip ne kera fameoa ma na rarana 'ai ne kera saea ana "hisop." Ma nia ka namulia na buko ne kera kedea ana taki nai ki, ma ka namulia laugo ana wane ki.

20 Ma sa Moses ka fata 'uri, "Na 'abu nai, nia fangasia alangailae ne God saea fua kamulu ka rosulia."

21 Nia ka 'urinai laugo sa Moses ka dila na 'O'obe Abu ne kera saungainia ana 'aba maku, ma ka namulia laugo ru ki tafau 'i laona fuana fosilana God.

22 Ma ka 'urinai laugo, taki ki ka saea ne nia to fuana tabolana na ru 'oro ki ana 'abu. Ma 'urinai laugo, dia nao kera si saungia ta ru mauri ma 'abuna ka igwa, nia 'afitai God ka manataluge ana na ta'alae ta wane.

Afafue sa Jesus Christ ne lafua ta'alae ki

23 Ma na ru fuana fosilana God 'i ano ki, kera dia ga 'ana nununa ru mamana ki mai 'i langi. Ru nena ki ka falu dia ne fataabu nia fafaluda ana 'abu. Sui boroi 'ana, ru mamana ki 'i langi kai falu ga 'ada dia ta te afafue ne 'e lea ka liufia afafue ki tafau.

24 Sulia ana kada sa Jesus Christ kwatea na afafue nia fuana God, nia si ru mai laona 'O'obe Abu 'i ano ne wane ki kera saungainia ka dia ga 'ana na nununa 'O'obe Abu mamana 'i langi. Nia leka 'i langi, ma 'i senai nia ka to fainia God fuana 'afilaka.

25 Ma sulia fangali ki tafau, na 'inita fataabu wane Jiu ki, nia ka ru laona "kula abu 'asiana" ana Beu Abu God ne 'i ano, ana te kada laona te fangali 'uria kwatelana afafu ana 'abuna ru mauri 'a'ala ki. Boroi ma sa Jesus Christ nia nao si ru ana kada 'oro ki fuana kwatelana na afafue ani nia talana.

26 Sulia dia nia 'urinai, safali mai ana safalilana saungailana na molagali, nia ka nonifi ana kada 'oro ki. Boroi ma ana kada 'isi ne ki, nia ka leka mai ana te kada go fua ne nia ka lafua ta'alae ki ana na kwatelana afafu ana nonina talana. Ma nao nia si sasi na 'urinai lau.

27 Aia, ma na wane laona molagali ne ki, kera mae ana te fa kada go, suifatai God kai ketoda.

28 Ma 'urinai laugo, sa Jesus Christ nia mae ana te kada go fuana afafue fua lafutailana ta'alae wane 'oro ki. Ma nia kai oli lau mai 'i ano, nao lau fuana lafutailana ta'alae wane ki, boroi ma nia kai oli lau mai fuana famaurilana wane ne kera kwaimakwali ana ki.

10

1 Na taki ne sa Moses kwatea ki, na nununa ga 'ana ru mamana ne lea ka tasa ne sa Jesus sasida fua kulu ki. Na taki ki saea kera 'idufa kwatea afafue ki ana fangali ki tafau. Ma kulu ka saitamana taki nai ki, kera 'afitai go ka fa'o'olosia wane ne kera fosia God ki.

2 Dia na afafue nai kwate ma sa tifaida ne kera foa ma kera ka falu na, nao kera si bobola fuana kwatelana lau ta afafue, sulia kera saitamana God kai manatalugea na ta'alae kera ki tafau, ma nao kera si kwaimanatai lau.

3 Boroi ma sulia fangali ki tafau, afafue
kera ki famanata oli ada ana ta'alae kera
ki.
4 Sulia nia 'afitai go fuana 'abuna bu-
luka ki fainia nanigot ki ka lafua na
ta'alae kia ki.
5 Nia ne ana kada sa Jesus Christ
karangi ka leka na mai laona molagali,
nia fata fuana God ka 'uri,
"Nao lau afafu ana ru mauri 'a'ala ki ne
'oe doria, boroi ma 'oe kwatea na
noni fuaku.
6 Nao 'oe si eele go fainia afafu ana na
ru mauri 'a'ala ki ne kera sungia
ma na 'abuna ru 'a'ala ki fuana
lafutailana ta'alae ki.
7 Sui, nau ku saea, 'God 'ae, nau ku dao na
fua ne nau ku sasi sulia te ki ne 'oe
doria, dia kera kekede na suli nau
'i laona Kekedee Abu.' "✡
8 Aia, sa Jesus ka saea ne God nao si
doria go na kwatee ki ma na afafue ne
kera sungia ma na 'abuna ru mauri 'a'ala
ki fuana lafutailana ta'alae ki. Ma nao nia
si eele sulia na ru nai ki. Ma nia ka fata
'urinai, sui boroi 'ana na taki sa Moses ki
kera fata sulia afafue nai ki.
9 Ma nia ka fata lau 'uri fuana God,
"Nau ku dao na fua ne nau ku sasi sulia
te ki ne 'oe doria." Ma sulia na fatae nai,
kulu saitamana God ka lafua na afafu ana
na taki, ma ka talana na ana na afafu ana
sa Jesus Christ.
10 Ma sulia sa Jesus Christ nia sasi sulia
na kwaidorilae God, ma God ka lafua na
ta'alae kia ki, ma ka fafalu kulu na. Nia
'urinai, sulia afafue sa Jesus Christ ana
nonina talana ana te kada go, ma ka nao
lau ta afafu ana nonina ana ruana kada.
11 Ma na fataabu Jiu ki kera 'idufa ru 'i
laona Beu Abu sulia dangi ki, ma kera ka
sasia na raoe kera ana afafu ana kada 'oro
ki. Boroi ma na afafue nai ki, nao kera si
bobola fuana lafutailana na ta'alae wane
ki.
12 Boroi ma sa Jesus Christ ne, nia
kwatea afafue nia ana te kada go fuana
lafutailana na ta'alae ki. Ma nia si doria
kai kwatea lau ta afafu ana ta kada 'e'ete.
Ma ana kada nia ka kwatea na afafue nia
ka sui, nia ka gouru 'i bali 'o'olo ana God,
sulia na raoe nia fuana afafue sui na.
13 Ma sa Jesus Christ kai to ga 'ana 'i
senai, ma nia ka kwaimakwali ana kada
ne God kai firu ka liufia na malimae nia
ki.
14 Aia, sulia te afafue nai, nia ka lafua
na ta'alae kia ki, ma nia kwate ma kulu
ka 'o'olo toto firi.
15 Ma na Anoeru Abu nia fata lau sulia
na ru nai ki ka 'uri,
16 "Nau na 'Aofia, ma laona maedangi ne
kai dao mai, nau kai alua ta alan-
gaie falu fuada fuana famaurilada
'uri:
Nau kai alua taki nau ki 'i laona man-
atada, ma nau kai kedea laona
maurilada."✡
17 Ma na Anoeru Abu ka fata lau 'uri,
"Na garoe kera ki ma na abulo ta'alae
kera ki, nau kai manatalugea na,
ma nao nau si manata lau to'ona."✡
18 Aia, kada God ka manatalugea na
ta'alae, nao si bobola fua kwatelana lau
ta afafue fua lafutailana ta'alae ki.

Kulu kai dau ngasi ana fitoe kulu ana God

19 Wanefuta nau ki, sulia na maelana
sa Jesus, kulu saitamana kulu kai leka
nonira'a fuana rulae laona "kula abu
'asiana."
20 Sulia sa Jesus nia saungainia na taale
falu fua kulu fuana lekalae mai siana God,
fua ne kulu kai mauri firi fainia. Nia sasi
'urinai ania na afafu ana nonina.
21 Kulu too na ana te 'inita fataabu lea
'asiana ne gwaungai fafia wane God ki.
22 Ma sulia ru nai ki, kulu kai dao
siana God fainia folae ne mamana, ma na
famamanae ne ngasi, ma na manatalae
ne falu, sulia kulu saitamana God fafalu
kia na sulia sa Jesus. Ma kulu kai siuabua
laugo fuana fatailana God ne fafalu kulu
na.
23 Kulu saea fuana wane ki ne kulu
manata kwaimakwali ana God. Ma kulu
ka dau ngasi ana fitoe 'uria na ru be God
nia fata alangai ana fua kulu ki, sulia kulu
saitamana nia kai famamana na fatalana.
24 Ma kulu ka manata sulia na kwaidori-
lae kia kwailiu, fua ne kulu ka kwai'adomi
akulu kwailiu, ma kulu ka fatainia na
kwaimanie fua kulu kwailiu ana ru lea ne
kulu sasida ki.

✡ **10:7** Psalm 40:6-8 ✡ **10:16** Jeremaea 31:33 ✡ **10:17** Jeremaea 31:34

25 Aia, ma nao kulu si to fasia na okue
fainia fosilana God, dia tani wane ne
kera sasia. Boroi ma kulu kai oku fua
ne kulu ka radu kulu kwailiu, sulia kulu
saitamana na maedangi ana olilana mai
na 'Aofia sa Jesus nia karangi na.
26 Dia kulu saitamana sui na famana-
talae mamana ki, ma dia kulu inau go
'akulu ana sasilana ru ta'a ki, tama nao
ta afafue si bobola go fainia lafutailana
garoe kia ki.
27 Ma dia ta wane sasi 'urinai, nia ka
mau sulia nia makwalia na kwaekwaee
baita ma na ere 'ako'ako ne God kai
fafunuia sa tifaida ne kera tatae suali nia.
28 Ma ana kada be sui, sa ti ne ka
aburongo ga 'ana ana taki sa Moses ki, ma
dia ta ro wane naoma ta olu wane ka fata
famamana ne wane nai garo, nao kera si
manataia, kera ka saungia go.
29 Ma dia ka 'urinai fuana taki sa Moses
ki, na kwaekwaee ne baita ka tasa fuana
sa ti ne noni'ela ana na Wele God 'i ta'ena.
Sulia na abulolana na wane 'urinai nia
fatainia ne nia kwaisae na maelana sa
Jesus Christ nao si 'initoa go, ma nia
kwaisae na alangaie falu ne bobola ka
fafalu nia, nao si 'initoa laugo. Aia, na
wane 'urinai nia fata falia na Anoeru Abu
ne kwaiofei ani nia.
30 Kulu saitamana God be fata 'uri,
"Nau kai duumae, nau na ne nau kwatea
kwaekwaee fuana wane ki, sulia na abulo
ta'alae kera ki." Ma na Kekedee Abu ka
fata lau 'uri, "Na 'Aofia kai ketoa na wane
nia ki."
31 Dia God mauri nia dau fafia ta wane
fuana ketolana, na wane nai kai mau
'asiana.
32 Ma mulu ka manata to'ona kada
'afitai 'oro be kamulu ru 'i laona ki,
kada kamulu eta too ana madakwalae
sa Christ. Sui boroi 'ana kamulu nonifi,
mulu uu ngasi.
33 Kera fanonifi kamulu, ma kera ka fata
fali kamulu 'i maana wane 'oro ki. Ma ana
tani kada, kamulu ka nonimabe fuana
'adolae fainia wane kwaimani kamulu ki
ne tani wane kera fanonifi kera 'urinai.
34 Aia, ma ana kada kera alu wane
famamana ki laona beu ni kanie, mulu
ka manataida, ma mulu ka 'afida. Ma
mulu ka eele ga 'amulu ana kada wane
ki kera laua na toorue kamulu ki tafau,
sulia mulu saitamana mulu ka too lau ana
toorue lea ka tasa ki ne nia toto firi 'i langi.
35 Sulia 'urinai, nao mulu si mau. Dia
mulu ka famamana ngangata ana God,
mulu kai ngalia na kwaiarae nia fua mulu
ne lea ka tasa.
36 Mulu ka too ana mabetaue, fua ne
mulu ka sasi sulia kwaidorilae God, ma
mulu kai ngalia na ru ne nia fata alan-
gainia fua mulu ki.
37 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri,
"Karangi nia kai leka mai, ma nia nao si
tau na.
38 Ma wane 'o'olo nau ki, kera kai fama-
mana ma kera kai mauri.
Boroi ma dia sa ti boroi ana ne oli faburi
sulia kera mau, nao nau si eele go
faida."✡
39 Boroi ma kulu nao si dia na wane ne
kera ngalia kwaekwaee sulia kera 'ada ne
oli faburi 'urinai. Kulu famamana God,
ma nia ka famauri kia.

11

Kulu fito'ona God kai fulia fata alangaie nia

1 Dia kulu fito'ona God, kulu saitamana
kulu kai ngalia ru lea ki ne kulu kwaimak-
wali ana fasia nia, sui boroi 'ana kulu nao
si ada to'oda 'ua.
2 Aia, ma wane 'ua ki 'i nao mai, God
alafafida sulia na fitoe kera ani nia.
3 Sulia fitoe kulu ki, kulu saitamana God
nia saungainia na ru ki tafau ana fata
totongaie nia. Ru ki tafau ne kulu ada
to'ona, kera safali mai fasia ru ne nao
kulu si ada to'oda ki.
4 Sa Abel be fito'ona God, ma nia ka
kwatea na afafue nia fuana God ne lea ka
liufia na afafue ne sa Kein kwatea. Ma
sulia na fitoe sa Abel, God ka saea nia
'o'olo, sulia God alafafia kwatee nia ki.
Sulia sa Abel fito'ona God, na ru ne nia
sasida ka famanata kia 'ua, sui boroi 'ana
nia ka mae na.
5 Ma sa Enok ka fito'ona God, ma nao
nia si mae, sulia God ngalia 'uria 'i langi,
ma nao ta wane 'i ano si ada to'ona lau
sa Enok. Ma na Kekedee Abu ka saea
God eele 'asiana sulia sa Enok, ma God
fi ngalia 'uria 'i langi.
6 Dia ta wane nao si fito'ona God, nao
'asiana God ka eele fafia. Sulia sa ti ne
leka mai siana God, nia ka famamana ne

✡ **10:38** Habakuk 2:3-4

God nia to na ma ka falea na wane ne kera
leka mai siana ki.

7 Ma sa Noa fito'ona God, ma nia ka
rosulia na fatae totongaie God ki fuana
sulia na igwa ne kai dao mai. Nia ka
famamana, sui boroi 'ana nia si ada to'ona
'ua na igwa nai. Nia ka rosulia God, ma ka
saungainia te baru baita. Ma kada ne kafo
baita ka fungu mai, nia fainia wane nia ki
kera ka mauri. Ma kada nia sasi 'urinai,
nia ka fatainia ne wane 'e'ete ki kera ta'a
ma kera ka bobola fuana ngalilana na
kwaekwaee God. Ma God ka saea sa Noa
nia 'o'olo sulia na fitoe nia.

8 Ma sa Abraham fito'ona God, ma nia
ka rosulia na fatalana. God talaia nia ka
leka fasia mae fere nia 'uria ta lofaa 'e'ete
lau ana kula ne God fata alangai ana fua
ne ka kwatea fuana. Nia ne sa Abraham
ka fasia fere nia, sui boroi 'ana nao nia si
saitamana 'ua ana 'i fai ne nia leka 'uria.
9 Ma kada nia ka dao ana lofaa ne God
fata alangai ana, nia ka to dia na wane
kwaita laona lofaa nai, ma nia ka to ga
'ana laona 'o'obe. Nia ka 'urinai laugo
ana wele nia sa Aesak, ma koko nia sa
Jakob. Keroa saitamana laugo ana na fata
alangaie ne God saea fua sa Abraham nia
to laugo fuadaro.

10 Sa Abraham to 'urinai, sulia nia
kwaimakwali ana fere lea ne God saun-
gainia 'i langi ne toto firi ma nao si sui.

11 Ma sulia na fitoe, sa Abraham bobola
fainia nia ka too ana wele, sui boroi 'ana
nia ka ngwaro, ma na 'afe nia ni Sera ka
'aba'ato laugo. Ma keroa ka too ana wele,
sulia keroa fito'ona God kai famamana na
fata alangaie nia.

12 Boroi 'ana sa Abraham ka ngwaro
ma leleka karangi ka mae, keroa too ana
kwalafa 'oro 'asiana ki. Kera 'oro ka dia
bubulu ki laona mamanga, ma na one
sulia asi ne nao si bobola fua idumilana.

13 Aia, na wane nai ki kera fito'ona God,
ma kera ka eta mae suifatai kera ka fi
ngalia ru ki tafau ne God nia fata alangai
ana fuada. Ma kera ka manata sulia na ru
ne God nia fata alangai ana ki, ma kera ka
saitamana kera kai ngalia ana kada 'e'ete.
Ma kera ka saea laugo na fere ne kera too
ana, nao lau na fere kera, sulia na fere
mamana kera ne nia mai 'i langi.

14 Aia, ma na wane ne kera fata 'urinai
ki, kera fatainia ne kera kwaimakwali ana
na fere mamana kera.
15 Ma sa Abraham ma na wane nai ki
laugo nao si manata na 'uria na fere kera
be kera leka fasia. Si dia nia 'urinai, nia
bobola ga 'ana fuada 'uria olilae 'i senai.
16 Boroi ma, kera ka nani 'uria na fere
lea liufia na fere be kera fasia. Kera ka
nani 'uria na fere kera 'i langi. Sulia na
ru nai, God ka eele ana kada kera saea nia
ana God kera, sulia nia sasi akau fuada na
fere ni tolae 'i langi.

17-18 Kulu saitamana God nia fata alan-
gai fuana sa Abraham, sulia na wele
nia sa Aesak ne na kwalafa nia kai 'oro
'asiana. Ma ana kada God ka ilito'ona na
fitoe sa Abraham, nia ka saea fuana ka
saungia sa Aesak fuana afafue. Ma na
fitoe sa Abraham ka nikila fafona na fata
alangaie God fuana, ma nia ka sasi akau
fuana saungilana wele mutai nia sa Aesak
dia ta afafue.
19 Sa Abraham sasi 'urinai sulia nia
kwaisae dia sa Aesak ka mae, God saita-
mana ka tae nia fasia maee. Ma ka 'urinai
nia dia God taea sa Aesak fasia maee
mamana.
20 Sa Aesak laugo, sulia na fitoe nia ana
God, nia ka falea na ro wele nia ki sa
Jakob fainia sa Iso, ma ka farongo ana te
ne kai dao mai fuadaro.
21 Ma sa Jakob laugo, sulia na fitoe nia,
nia ka falea welewane sa Josef ki ana kada
nia makwalia maee. Ma nia ka uu ororo
sulia fa kubau nia, ma ka fosia God.
22 Ma sa Josef laugo, sulia na fitoe nia,
ana kada nia to na makwalia na maelana,
nia fata ka saea fui wane Israel kera kai
leka fasia fere 'i Ijip. Ma nia ka oduda
laugo ana kada nai, kada kera ka leka,
kera kai ngalia laugo na sulina faida.

23 Aia, na maa sa Moses laugo fainia gaa
nia, keroa fito'ona God. Sui boroi 'ana
na kingi 'i Ijip ka fata totongai kera kai
saungia kale welewane Jiu ki tafau, keroa
si mau go. Ma kada sa Moses futa ana,
keroa ka safungainia sulia olu madame
ki, fua ne kera si saungia, sulia na wele
nai adalae to'ona 'e lea 'asiana.
24 Ma sa Moses ka fito'ona God laugo.
Ma kada nia baita mai, nia noni'ela ana
ne kera saea nia ana na wele keni sari na
kingi ne sangonia.

25 Boroi ma nia filia ga 'ana fua ka to
fainia wane God ki, sulia nia nao si doria
fua nia ka to lea ana falafala ana ta'alae
fua kada tu'u go.
26 Ma nia ka manata ne nia lea fuana
nonifie sulia na fitoe nia ana na Christ
ne God kai kwatea mai. Ma nao nia si
manata sulia na toorue baita ne nia ngalia
'i Ijip. Sulia nia makwalia na ru lea ki ne
God kai kwatea fuana ana kada nia 'ua
mai.
27 Ma sulia na fitoe sa Moses, nia ka
leka fasia 'i Ijip. Ma nao nia si mau go
ana guisasue na kingi 'i Ijip. Nia dia sa
Moses ada to'ona God ne nao ta wane
si saitamana adalae to'ona. 'Urinai, sa
Moses nia ka leka.
28 Ma sulia na fitoe sa Moses, nia ka
saea fuana fui wane Israel kera leka sulia
na Fafanga ana Daofa Liue, ma kera ka
usua na mae ana lume kera ki ana 'abuna
kale sipsip, fua ne na 'ainsel ne God
kwatea mai nao si saungia na fanaonao
welewane kera ki, ma ka daofa liu fasia
na lume kera ki.
29 Ma sulia na fitoe fui wane Israel, nia
kwate ma kera ka bobola too fololae ana
Asi Meo. Sulia God daroia na kafo ne kera
ka leka dia kera fali fafona ano lalanga.
Ma ana kada ne wane 'i Ijip ki kera lalida
kau, kera ka ku kera ka mae tafau, sulia
God sasia na asi baita ne ka fungu lau mai
fafida.
30 Aia, fui wane Israel fito'ona God.
Ma ana kada kera dao ana fere 'i Jeriko,
kera ka liu kalia na fa labu nai sulia fiu
maedangi ki, sui God ka ogea na fa labu
nai 'i ano.
31 Ma te keni sesele ne to laona fere ne
'i Jeriko, na satana ni Rahab, nia na keni
famamana God. Sulia ana kada ro wane
ne sa Josua odu keroa mai, keroa leka
agwa mai fuana adalae to'ona nikilalae
ana fere nai, ni Rahab ka 'adomi keroa.
Sui, nao kera si saungia ni Rahab, ana
kada ne fui wane Israel kera sau tafau ana
wane ne kera aburongo ana God.
32 Ma nau sui basi 'urinai ana na fatae
ne, sulia nao nau si too na ana ta kada
fuana fata lau sulia na fitoe na wane dia
sa Gideon, sa Barak, sa Samson, sa Jefta,
sa Deved, sa Samuel, ma na profet ki.
33 Sulia kera fito'ona God, ma tani wane
ada kera firu ka liufia wane 'oro ana firue
laona fere baita ki. Ma tani wane ada kera
sasia ru 'o'olo ki, ma kera ka ngalia na te
ki ne God nia fata alangai ana. Ma tani ai
ada ana kada kera to karangia na lion ki,
ma nao ta lion si 'aleda go.
34 Ma tani wane ada lau, kera fito'ona
God, ma na ere 'ako'ako baita si sarufida
go. Ma tani ai ada lau, na malimae
kera ki nao si bobola fuana saungilada.
Tani wane ada, sui boroi 'ana kera ka
ngwatautau, God fanikilada lau. Sui, kera
ka lalia wane ni omee 'e'ete ki.
35 Ma tani keni 'i nao mai, kera fito'ona
God, ma na wele kera ki ne mae, kera ka
mauri lau.
Aia, ma tani wane lau ne kera fito'ona
God mai 'i nao ki, ma na malimae kera
namusida na fuana maee. Boroi ma nao
kera si doria go tafilae fasia nonifie nai,
sulia kera saitamana lea ana ne kera kai
tatae fasia maee 'uria maurie mamana.
36 Tani ai ada, na malimae kera ki kera
fa'ekeda ma kera ka namusida. Ma tani
wane ada kera ka kani fafida ana seni ki
ma kera ka alu kera laona beu ni kanie.
37 Tani wane ada laugo, kera 'ui fauda
leleka kera ka mae. Ma tani wane lau
kera furida ana ro lifu rua ki. Ma tani
ai ada kera ka saungida ana naife ni
sauwanee ki, sulia na fitoe kera. Ma tani
wane ada, kera ka 'afi ana na 'ungana
sipsip fainia nanigot, sulia kera siofa
'asiana. Ma malimae kera ki ka falida ma
kera ka famalagaigaida.
38 Ma wane laona molagali ne nao kera
si bobola na fua tolae kwailiu fainia wane
'o'olo nai ki. Ma tani wane ada kera
fasia lume kera ki, kera ka liu kwailiu ga
'ada dia wane ne nao kera si too ana ta
fere. Kera to 'i laona lofaa 'eke'eke ki, ma
gwauna uo ki, ma laona faoda ki, ma kilu
laona ano ki.
39 Aia, God nia eele 'asiana fafia wane
nai ki, sulia fitoe kera, boroi ma kera si
ngalia ru ki tafau ne God nia fata alangai
ana fuada,
40 sulia God manata sulia ru lea ki ne
to makwali kulu 'ua. Nia doria wane nai
ki kera ka to makwalia ne kulu kai 'ado
laugo faida, ana kada ne nia kwatea ru
lea ki ne nia fata alangainia.

12

God na Maa kia

1 Aia, ma na wane 'oro ne kera famamana God 'urinai ki, nia dia kera to fai kulu ana kada ne, ma kera ka adaada 'uria te ne kulu sasida. Nia ne kulu kai luka faburi na ana ru ki tafau ne fadole kia, ma na ta'alae ne dau bibi akulu ki. Sulia kulu dia na wane ne kera lae ana laee baita. Ma kulu kai lae nikila, leleka kulu ka dao ana kula kulu kai fasuia ana.
2 Ma kada kulu lae 'urinai, kulu kai alu maakulu ana sa Jesus, sulia nia ne lalina fitoe kia ki ma na wane ne sasia fitoe kulu ki ka kali'afu. Nia nonimabe ka mae ana 'airarafolo. Ma nao nia si manata sulia na 'ekelae ana maee 'urinai, sulia nia saitamana nia kai too ana eelelae 'i buri. Ma ana kada ne, nia to na 'i bali 'o'olo ana God, na kula ni 'initoe.
3 Mulu manata kau 'uria sa Jesus, wane ne to ngasi ga 'ana kada wane ne kera to ga 'ada ana falafala ana ta'alae kera fali nia. 'Urinai, nao manatamulu si dudu fasia fitoe kamulu ki.
4 Mulu ka susute fuana fualilana falafala ana ta'alae. Boroi ma ta wane amulu nao si mae 'ua ana fualilana ta'alae.
5 Ma nao mulu si manata buro ana na fatae ni kwairaduilae be God saea fua mulu na wele nia ki, be 'uri,
"Wele nau 'ae, 'oe fafurongo lea kada na 'Aofia ka famanata 'oe.
Ma kada nia ka balufia 'oe, na manatalamu si dudu.
6 Sulia na 'Aofia ka fa'o'olosia na wane ne nia kwaimani fuada ki.
Ma nia ka kwatea kwaekwaee fuana wane ne nia alafafida fua kera na wele nia ki."✡
7 Mulu uu ngasi ana kada 'afitaie ki fuli fua mulu. Ma mulu ka alamatainia God ka fa'o'olosi kamulu, sulia ru nai nia fatainia ne God nia ada suli kamulu, ka dia na ta maa.
8 God saitamana ka fa'o'olosia wele nia ki tafau. Ma dia nao nia si fa'o'olosia 'oe, tama 'oe nao lau wele mamana nia.
9 Ma ana kada ne maa kia ki 'i seki laona molagali ne, kera fa'o'olosia kia, ma kulu kai fuusi baita ada. Ka 'urinai laugo, kulu kai alamatainia na Maa kia 'i langi kai fa'o'olosia kia, ma kulu kai too ana maurie firi.
10 Aia, maa kia ki laona molagali ne, kera fa'o'olosia kia sulia kada tu'u go, sulia na falafala ne kera kwaisae nia lea. Boroi ma God fa'o'olosia kia fua nia ka 'adomi kia, ma nia fa'o'olosia kia fua ne kulu ka to 'o'olo laugo dia.
11 Ma ana kada kera fa'o'olosia kia, kulu kai kwaimanatai sulia nia fii kia. Boroi ma 'i buri'ana na fa'o'olosilae, kulu saitamana kulu kai too ana aroaroe sulia na abulolaka kai 'o'olo.

Na famanatalae fuana 'adomilana wane famamana ki

12 Nia ne, mulu ka uu ngasi, ma mulu ka dau ngangata ana famamanae kamulu.
13 Ma mulu ka leka sulia na taale 'o'olo, fua ne na wane ne famamanalada ngwatautau, kera si lukasia ana famamanae kera, boroi ma na famamanae kera ki kai nikila.
14 Mulu ka sasi 'uria tolae ana aroaroe fainia wane ki tafau. Ma mulu ka sasi ngangata fua na abulolae kamulu ki ka 'o'olo tafau. Dia na maurilaka nao si 'o'olo, nia 'afitai kulu kai ada to'ona na 'Aofia.
15 Mulu ka sasi ngangata fua ne nao ta wane amulu si noni'ela ana na kwaiofeie God. Ma nao mulu si alamatainia ta wane ka falia na famamanae kamulu ki, dia ta 'ai be too 'ana fueru bubulo ki ma ka falia na wane ki.
16 Mulu ka adaada lea fua ne nao ta wane kai oee ma kera si manata baita ana God dia sa Iso. Sa Iso ka foli ana na totodae nia na welewane 'i nao 'uria te tiu ana fanga go.
17 Ma kulu saitamana, 'i buri'ana ne nia sasi 'urinai, sa Iso fi doria maa nia ka falea nia. Boroi ma maa nia ka noni'ela ana, ma ka falea lalau na wanefuta nia, sulia nia 'afitai na fuana olitailana ru ki ne nia foli tafau na 'anida, sui boroi 'ana nia ka gwafea maa nia ana na angilae.
18 Na taale 'uria daolae siana God ne kulu leka sulia, nao si usulia na taale ne wane Israel ki 'i nao. Sulia na ru ne kera dao karangia na, kera saitamana adalae to'ona, ma kera ka saitamana samolae to'ona. Sulia 'i senai na fa uo 'i Saenae ne saru ana ere, ma ka rorodoa 'i senai, ma na sasaule ka saule nikila.
19 Ma kera ka rongoa na lingena fa bungu, ma na lingena akwae baita God. Ma ana kada wane nai ki kera rongoa na

✡ **12:6** Job 5:17; Provebs 3:11, 12

linge 'i ru nai, kera ka mau, ma kera ka
amasi nia fua nia si fata lau.
20 Sulia kera mau 'asiana ana fatae God
be 'uri, “Dia ta wane naoma ta ru mauri
'a'ala boroi 'ana ne samo to'ona fa uo ne,
mulu ka 'ui fauna leleka nia ka mae.”✡
21 Ma sulia na ru ne kera ada to'oda ki
ana kada nai nia kwaifamaui 'asiana, sa
Moses boroi ka saea, “Nau ku mau ma ku
lelebe 'asiana na.”✡
22 Ma kada ne, kulu nao si dao karangia
na ru 'urinai. Sulia kulu dao na ana uo
'i Sion, na fere God ne mauri, na fere
baita 'i Jerusalem 'i langi. Nia na kula ne
konilana molee 'ainsel ki kera to ana.
23 Kulu oku mai fainia wele eteta God
ki ne kera eele 'asiana, ma na satada
kera kedea mai 'i langi. Ma kulu ka dao
na siana God ne ketoa wane ki tafau.
Ma kulu ka dao laugo siana na mangoda
wane lea ki ne God fa'olosida.
24 Ma kulu ka dao siana sa Jesus, na
wane ne saungainia na alangaie falu fua
kulu fainia God. Ma kulu leka mai 'uria
'abuna ne kera dila akulu, ne kwatea
manatalugelae fuaka. Ma nia lea liufia
'abuna sa Abel ne akwa 'uria duumae.
25 Mulu ka rosulia fatalana God. Sulia
na wane be kera noni'ela ana rolae sulia
God ana fa uo 'i Saenae, kera ngalia na
kwaekwaee baita. 'Urinai laugo, dia mulu
ka noni'ela ana na wane ne fata mai fua
kulu fasia 'i langi, mulu kai ngalia na
kwaekwaee laugo.
26 Ka tau na mai, na molagali gelogelo
sulia na lingena fatalana God. Sui ana
kada ne, nia ka fata alangai ka 'uri, “Ta
kada lau, nau kai geloa na molagali ne
fainia 'i langi laugo.”✡
27 Ma na fatae nai, “ta kada lau” ka
fatainia God kai geloa na ru ne nia saun-
gainia ki, ma ka lafuda tafau, fua ne na
ru ne to tari ki go ne ka ore.
28 Sulia kulu to laona 'Initoe ne kera nao
si gelogelo, kulu kai tangoa God, ma kulu
kai faeelea God ana fosilana ma fatailana
fabaitalae.
29 Sulia God kia, nia saitamana
malangisilana wane ki ana ere.

13

Falafala ne faeelea God

1 Kamulu na wanefuta go ana sa Christ,
mulu ka uu ngasi ana kwaimanie fua
mulu kwailiu.
2 Nao mulu si manata buro ana na
kwalolana na wane dao ki. Sulia tani
wane kera kwaloa wane ki laona lume
kera, boroi ma kera si saitamana ne wane
be kera 'ainsel ki lalau.✡
3 Aia, mulu si manata buro laugo ana
wane ne kera to laona beu ni kanie ki.
Mulu ka ada lea sulida, dia ne mulu to
faida laona beu ni kanie. Ma mulu ka
'adomia laugo na wane ne kera too ana
'afitaie ki, dia ne kamulu too laugo ana
'afitaie faida.
4 Aia, nia ka lea fua mulu tafau mulu
ka fabaita na to okue ana araie. Mulu
ka to mamana fuana arai kamulu ki ma
'afe kamulu ki. Sulia God kai kwatea
kwaekwaee fuana sa ti ne abulolana bilia
ma ka oee ana oeelae.
5 Aia, mulu ka aluge fasia dorilana na
malefo 'oro. Ma mulu ka eele ana te ki
ne mulu too ana. Sulia God be saea, “Nao
nau si leka fasi kamulu, ma nao nau si
noni'ela ani kamulu.”
6 Sulia 'urinai, kulu kai fata nonira'a
'uri, “Na 'Aofia na ne wane kwai'adomi
nau. Sulia ne, nau nao si maungia ta te
ne wane ki sasia aku.”
7 Nao mulu si manata buro lau ana
wane fanaonao kamulu ki ne kera
famanata kamulu ka sui na ana fatalana
God. Mulu ka manata sulia na maurie lea
kera ki fainia maelada. Ma mulu ka sasi
sulia na fitoe kera ki.
8 Sa Jesus Christ toto si tatala. Nia
bobola ga 'ana dia 'i roki, ma 'i ta'ena, ma
na kada ne si dao 'ua.
9 Ma mulu ka to fasia famamanalana
na famanatae 'e'ete ki ne nao si mamana.
Kwaiofeie God fua kulu ne fanikila na
maurilaka. 'Urinai ne ka kwai'adomi
akulu, boroi ma rolae sulia na taki ana
fanga ki, nao si kwai'adomi go akulu.
10 Boroi ma wane ne kera 'idufa leka
sulia taki Jiu ki ana afafue, nao kera si too
ana ta nikilalae fuana ngalilana ru lea ki
ne leka mai fasia afafu ana sa Christ.
11 Mulu saitamana, kada ne fui wane
Israel kera kwatea afafue sulia kera doria
na kwaifataboilada fasia na ta'alae kera
ki, na 'inita fataabu ka ngalia mai 'abuna
ru mauri 'a'ala ki 'i laona Beu Abu ana
“kula abu 'asiana.” Aia ma na noni ru ki

✡ **12:20** Eksodas 19:12-13 ✡ **12:21** Diutronomi 9:19 ✡ **12:26** Hagae 2:6 ✡ **13:2** Jenesis 18:1-8; 19:1-3

ne kera afafu ana, kera ka sungia 'i maa
fasia laona fere.
12 Ma nia ne kwate ma sa Jesus boroi
ka mae laugo 'i maa ninimana fere 'i
Jerusalem, fua ne ka fafalua na wane
fasia ta'alae kera ki ana na 'abuna.
13 Nia ne kwate kulu ka leka siana 'i
maa ninimana fere 'i Jerusalem fua ne
kera ka fa'eke kia dia kera sasia ana sa
Jesus.
14 Sulia laona molagali ne, nao kulu si
too ana ta fere ne toto firi. Boroi ma kulu
kwaimakwali ana na fere 'i langi ne kai
dao mai.
15 Nia ne, kulu kai tangoa God ana kada
ki tafau. Na tangolae nai, nia na afafue
kulu fuana God sulia sa Jesus ne kulu saea
ana na 'Aofia kia.
16 Nao mulu si manata buro ana sasi
lealae ma na kwai'adomie amulu kwailiu.
Sulia na abulolae 'urinai ne nia dia na
afafue laugo ne God eele fafia.
17 Mulu ka rosulia na fanaonao kamulu
ki. Kera ada sulia na mangomulu, ma
kera kai fulangainia raoe kera ki fuana
God. Ma dia mulu rosulia na fatae kera
ki, kera kai eele 'asiana fafia na raoe kera
ki. Ma dia nao mulu si ro go sulida, kera
kai kwaimanatai fafia na raoe kera ki, ma
'afitai kera kai 'adomi kamulu.
18 Ma mulu ka inau ana folae fua malu.
Kalu saitamana ne nao ta ru ta'a go laona
abulolamalu, sulia kalu sasi 'uria sasilana
ru lea ki ana kada ki tafau.
19 Ma nau ku gani kamulu, mulu ka foa
fuaku, ne God kai olitai 'ali'ali mai aku
siamulu.

Na folae

20-21 God taea na 'Aofia kia sa Jesus fasia
na maee. Ma sulia na afafue sa Jesus ana
maelana, nia ka dia ta wane ne ada sulia
na sipsip nia ki. Ma God ka saungainia na
alangaie falu ana afafue sa Jesus. Ma na
alangaie nai nao si sui. Aia, nau ku foa fua
ne God ana aroaroe kai kwatea na ru lea
ki tafau ne mulu bobo 'urida ne mulu ka
sasia kwaidorie nia. Ma nau ku foa laugo
ne sa Jesus Christ kai 'adomi kamulu, ma
mulu ka fulia na ru ki ne God eele fafia.
Ma kulu kai tangoa sa Jesus Christ toto
firi! Iu, nia 'urinai.

Fatae 'isi ki

22 Wanefuta nau ki 'ae, nau ku amasi
kamulu fua mulu ka fafurongo mabe
fuana fatae ni kwairaduilae nau ki fua
mulu. Sulia na kekedee nau, nao si gwala
go.
23 Nau ku doria ku farongo kamulu ana
na wanefuta kulu sa Timoti nia ru na 'i
maa fasia na beu ni kanie. Dia nia dao
'ali'ali mai 'i seki, nau kai talaia mai fai
nau fua ka ada to'omu.
24 Mulu ka kwatea fata lealae kalu
fuana wane fanaonao kamulu ki tafau,
ma fuada wane God ki tafau ne kera to fai
kamulu. Na wanefuta kia ki fasia 'i Itali,
kera kwatea laugo fata lealae kera ki fua
mulu.
25 Nau ku foa fua kwaiofeie God kai to
fai kamulu tafau.

Na Kekedee Fasia Sa Jemes

Sa Jemes ne wane 'oro kera kwaisae nia wanefuta sa Jesus ne ra mai ka 'initoa fuana wane famamana ki 'i Jerusalem. Kada na wane Jiu 'i Jerusalem ki kera saungia sa Stefen, wane famamana 'oro ki kera ka tafi, kera ka to ana kula ki tafau laona molagali. (Ada to'ona ana Acts 7:54–8:4) 'I buri'ana, sa Jemes nia to ga 'ana 'i Jerusalem. Laona kekedee ne, sa Jemes fata sulia ru 'oro ki ne wane famamana ki kera kai sasida. Ru baita ne sa Jemes nia kedea ne wane famamana ki, nao kera si saea go ne fua kera famamana na, boroi ma kera kai sasia ru ne leka sulia manatana God ne fatainia fitolada. Na wane famamana ki nao kera si to lau sulia saitamarue ta'a ana molagali. Boroi ma kera kai to sulia liotoe God fasia mai 'i langi.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Famamanae ana God *1:1-18*
Sasilana ru lea ki *1:19–2:26*
Na famanatalae sulia fatae *3:1-18*
Na manatalae laona molagali *4:1–5:6*
Ru 'isi sa Jemes saea fuana sasilana *5:7-20*

1 Nau sa Jemes na wane rao God ma sa Jesus Christ na 'Aofia. Na fata lealae nau ki fua mulu wane God ki tafau, ne mulu to takalo kwailiu 'i laona molagali.

Mulu uu ngasi kada mulu dao to'ona ilitoe fua sasilana ru garoe

2 Wanefuta nau ki, kada mulu dao to'ona ilitoe 'oro 'e'ete kwailiu ki, mulu ka eele, ma mulu ka manata sulia ru nai kai lea fua mulu.
3 Mulu saitamana, kada mulu dao to'ona na ilitoe, ma mulu ka famamana ngangata, tama famamanae kamulu kai nikila 'asiana.
4 Mulu uu ngasi 'urinai fuana suilana kada, fua kamulu wane kali'afu ne rafo ki.
5 Boroi ma dia ta wane amulu nao si too ana liotoe fuana uulae 'usia ilitoe, nia kai gania God, ma God kai kwatea fuana. Sulia God nia eele 'asiana fua kwatelana mai ru 'oro ki fuana wane ki tafau, ma nia nao si balufia go ta wane ne gania.
6 Kada ta wane nia gania God, nia kai fito'ona God ma nao nia si manata ruarua dia nia doria kwai'adomie. Ma dia ti ne manata ruarua 'urinai, nia dia na nanafo ana asi be na sasaule saulia ma ka sakolangainia.
7-8 Na wane 'urinai, nia too ana ro manatae wane ki ana abulolana tafau, sulia ne manatana nao si ngado ana te ru. Sulia nia 'urinai, nia nao si fia go ne na 'Aofia kai kwatea ta ru fuana.
9-10 Wanefuta nau ki, sui boroi 'ana tani wane amulu ka siofa ma tani wane ka todaru, mulu tafau go mulu kai eele, sulia God fa'initoa wane siofa ki, ma ka fatu'ua wane todaru ki. Sui boroi 'ana ta wane ka todaru ka baita, na ru 'oro nia ki kai funu, dia takana 'ai lea ki ne taka, nia ka to go sulia ka kada kokoru.
11 Ma kada na sato tae mai ma ka satofia takana 'ai nai ki, kera ka kuku, ma ka mae na 'ada, ma kera ka 'asida 'i ano, ma kwangalada kai sui laugo 'ana. Ma nia kai 'urinai laugo fua na wane todaru, nia kai mae laugo ana kada nia kai sasia ta raoe ni toda malefolae fuana talana.

Ilitoe fuana ta'alae nao si leka mai fasia God

12 'Oilakie fuana wane ne dao to'ona na ilitoe 'oro ma na famamanae nia ka ngado ga 'ana. Sulia, kada ne wane nia famamana ma ka susute laona ilitoe ki, God kai kwatea na maurie firi fuana. Na maurie firi nai, God eta fata na ana fuana wane ne kera kwaimani ana ki.
13 Nia nao si lea fuana ta wane kwaisae God na ne kwatea ilitoe fuana sasilana ta ru ne ta'a. Nao nia si lea fua nia ka manata 'urinai, sulia God 'afitai ka ilito'ona ta wane fua sasilana ta ru ne ta'a, ma ka 'afitai laugo fuana ta wane ne ka ilito'ona God fua sasilana ta ru ne ta'a.
14 Na kwaidorie ta'a ana wane talana ne ilito'ona ma ka lafu nia fuana fuli ru garoe.
15 Ma na kwaidorie ta'a nai kai baita ma nia ka alua ta ru ne ta'a 'asiana. Ma kada ru ta'a nai ka baita, nia kai talaia na wane 'uria maee.
16 Nia ne, wanefuta lea nau ki 'ae, nao mulu si alamatainia ta wane ka 'olofi kamulu sulia famanatalae ne ki.

17 Sulia ru lea ki tafau ne safali mai fasia
God 'i langi. Ma ka 'afitai fua God ka tatala
ana falafala nia 'ana talana. Sulia nia nao
si dia ru ki 'i lofana salo ne nia saungaida
kera ka tala mai, ma kera ka 'idu, ma kera
ka tatala, ma kera ka rorodoa.
18 God ka fili kia ma ka kwatea maurie
falu fuaka ana fatae mamana nia. Nia sasi
'urinai fua kulu kai talingai ka liufia na ru
ne nia saungaida ki.

Mulu kwaloa ma ka rosulia na fatalana God

19 Wanefuta lea nau ki 'ae, mulu ka
manata lea sulia na fatalaku ne 'uri: Mulu
ka nonimabe fuana fafurongolana, ma
nao mulu si 'ali'ali fuana fatalae, ma nao
mulu si guisasu 'ali'ali.
20 Dia ta wane nia guisasu , 'afitai nia
ka fulia ta ru 'o'olo ne God doria.
21 Nia ne mulu lukasia na sasilana ru
ta'a ki, ma mulu kari abulo fasia ta'alae
kamulu ki tafau. Ma mulu ka nonimabe
fua rolae sulia na fatalana God ne nia
alua na laona maurilamulu, ma ka bobola
fuana ka famauri kamulu.
22 Nao mulu si suke kamulu talamulu,
alamia mulu ka kwaisae rongolana go
na fatalana God ne lea. Nao si 'urinai
lau! Nao mulu si fafurongoa ga 'amulu
fatalana God, boroi ma mulu kai rosulia
ru ne nia saea ki laugo.
23 Na wane ne nia rongoa ga 'ana na
fatae ne ki, ma nao nia si sasi go sulia ru
ne nia rongoa ki, nia dia na wane ne ada
to'ona nununa maana ne bilia laona ta tae
iroiro.
24 Ma na wane nai, burina ne nia iro
lea ana talana, nia ka leka na 'ana, ma ka
manata buro 'ali'ali na ana maana adalae
to'ona 'uta be.
25 Boroi ma na wane ne iro lea ana taki
God ki, ma nao nia si rongoa ga 'ana ma
ka manata buro, ma nia ka sasia ru ne
taki ki saea, God kai falea ana ru ki tafau
ne nia sasida. Sulia taki God ki nia lea
tafau, ma ka fasakwadola wane ki.
26 Dia ta wane kwaisae nia leka na sulia
falafala God ki, boroi ma nia nao si dau
fafia fatalana, nia suke nia ga 'ana talana,
ma foa nia ki nao si mamana.
27 God na Maa kia nia saitamana ga ana
wane ne kera fosi nia mamana ki, ma kera
ka sasia ru lea ki fuana wane ki, dia na
'adomilana gwa 'oru ki, ma wele inomae
ki ne kera too ana 'afitaie ki. Wane 'urinai
ki, nao kera si alamatainia ru ta'a ki laona
molagali fuana falilana falafala lea kera
ki.

2

Nao mulu si efaefa

1 Wanefuta lea nau ki 'ae, sulia mulu
famamana sa Jesus Christ na 'Aofia kia
ne 'initoa, nao mulu si efaefa go safitana
wane ki ana adalae to'ona go bali 'i maa.
2-3 Dia ta ro wane keroa dao mai ana na
okue kamulu, ta wane ne wane tooru ma
ta wane ka siofa. Na wane tooru nai ka
'afi ana maku lea 'asiana ki, ma ka alua na
fa kome lea ma na ru ngwabinabina ana
kakauna. Ma kada mulu ada to'ona ana,
mulu ka fa'initoa, ma mulu ka fata 'uri,
“Leka mai, 'oko gouru lea 'amu 'i seki.”
Sui, na wane siofa ne ka 'afi mumu ga
'ana ana na mumui maku, mulu ka fata
'uri, “'Oe uu 'amu sena, naoma 'oko gouru
'amu 'i ano ninimana 'aeku.”
4 Dia mulu sasi 'urinai, mulu garo, sulia
mulu daro ana wane 'urinai ki, ma mulu
ka efaefa sulia manatalae ta'a kamulu ki.
5 Nia ne, wanefuta nau ki 'ae, mulu
fafurongo basi mai. God nia filia wane ne
kera siofa laona molagali ne fua kera ka
too ana famamanae baita. Ma nia ka filia
wane 'urinai ki fua kera ka too ana 'Initoe
ne nia eta fata na ana fuana kwatelana
fuana wane ne kera kwaimani ana ki.
6 Boroi ma kamulu ne mulu dalea
'asiana wane siofa ki. 'Uri ma sa ti ne
sasia na ta'alae fua mulu, ma ka ngali
kamulu 'uria na kwaekwaee? Na wane
tooru ne ki!
7 'Uri ma mulu kwaisae sa ti ne falia na
sataeru lea sa Jesus Christ ne mulu too
laugo ana? Wane tooru ne ki!
8 Dia mulu kai rosulia na taki baita ka
tasa ana na 'Aofia, tama nia kai lea fua
mulu. Nia saea laona Kekedee Abu ki
ka 'uri, “'Oe kwaimani ana tolamu ka dia
laugo ne 'oe kwaimani amu talamu.”
9 Boroi ma dia mulu efaefa safitana
wane ki ana adalae to'oda ga ana bali 'i
maa, tama kamulu abulo garo na. Na taki
ki na ne fatainia mulu abulo garo.
10 Mulu saitamana, dia ta wane rosulia
ru ki tafau ne taki ki saea, boroi ma ta te
ru go ana taki nai ki ne wane nai nao si
rosulia, nia 'oia taki nai ki tafau.

11 Sulia God nia fata 'uri, “Nao mulu si oee.” Ma nia ka fata laugo 'uri, “Nao mulu si sauwanee.” Dia ta wane si oee, boroi ma nia sauwanee, nia 'oia taki nia God ki.
12 Taki God ki ne fasakwadola wane ki fasia ta'alae, ma taki nai ki laugo ne God kai keto kamulu ana. Nia ne, mulu kai adaada lea fua te ki ne mulu saea ma mulu ka sasida.
13 Sulia kada God nia ketoa wane ki, nia nao si manataia ta wane ne nao si manataia wane 'e'ete ki. Ma na wane ne kwaimanatai ma ka sasi lea fuana wane ki, God kai manataia, ma ka sasi lea fuana ana kada nia kai ketoa wane ki.

Raoe lea ki fatainia fitoe ana God

14 Wanefuta ki 'ae, nia nao si lea fuana ta wane ka saea nia famamana God, dia nia nao si sasia go ta ru lea fuana fatailana na famamanae nia. Na famamanae 'urinai nia 'afitai ka famauri nia.
15 Dia ta wanefuta 'amulu, naoma ta waiwane 'amulu nao si too ana ta maku naoma ta fanga,
16 ma mulu ka fata ga 'amulu 'uri fuana, “Nao 'oe si manata 'abero lau, 'oe leka, ma 'oko 'afi lea, ma 'oko fanga abusu 'amu.” Dia mulu fata 'urinai, ma nao mulu si kwatea go ta ru fuana 'adomilana, tama nao lau na kwai'adomie nai.
17 Nia ne, dia ta wane saea nia famamana God, boroi ma nia nao si sasia go ta ru lea, na famamanae 'urinai nao si mamana go.

18 Alamia ta wane fata 'uri, “Tani wane kera ka fi famamana, ma tani wane 'e'ete kera ka fi sasia ru lea ki.” Boroi ma nau ku saea, dia ta wane nia nao si sasia ru lea ki, nia fatainia ne na famamanae nia ana God nao si mamana. Sulia na wane ne famamana, nia kai fatainia laugo famamanae nia ana sasilana ru lea ki.
19 Nau ku saitamana mulu famamana sae te God go ne nia to, ma na ru nai ka lea 'asiana. Boroi ma na anoeru ta'a ki boroi kera famamana laugo ana te God go ne nia to, ma ru nai ne kwatea kera ka mau ma kera ka lelebe.
20 Nao mulu si oewanea! Nau ku fatainia fua mulu, dia ta wane saea nia famamana God, boroi ma nao nia si sasia go ru lea ki, na famamanae 'urinai nia ru 'o'oni ga 'ana.
21 Mulu saitamana na ne kulu futa ana kwalafa sa Abraham. 'Uri ma 'uta ne God ka saea sa Abraham ne na wane 'o'olo? Nia sasi ru lea ki ne kwatea ma nia ka 'urinai. Sulia nia alua na 'alakwa nia 'i fafona fulifue fuana afafuelae nia fuana God.
22 Mulu ada madakwa na ana ne sa Abraham famamana God ma ka sasia laugo ru lea ki. Ma ru lea nai ki na ne, nia kwatea ma famamanae nia ka kali'afu.
23 Ma na ru lea ne sa Abraham sasia, nia fatainia ne Kekedee Abu ki be 'uri, “Sa Abraham nia famamana God, nia ne God ka saea nia ana na wane 'o'olo, sulia na famamanae nia.” Nia ne, kera ka saea ana wane kwaimani God.
24 Mulu ada saitamana na ana, kada ta wane sasia ru ka lea, nia ne God ka fi saea ana na wane 'o'olo. Ma nao lau sulia na famamanae te bali ga 'ana.
25 Ma nia dia laugo ni Rahab na sesele be. Nia saea fuana ro wane be 'i Jiu ki fua keroa ka agwa laona lume nia. Sui 'i buri'ana, nia ka 'adomi keroa fua keroa ka tafi sulia ta taale 'e'ete na 'ana. Nia ne, sulia ru lea ne ni Rahab sasida ki, God saea nia keni 'o'olo.
26 Nia ne, dia na noni ru ne ka nao ta mangoiru 'i laona, na noni ru nai ka mae. Nia 'urinai laugo ana famamanae. Dia ta wane saea nia famamana God, boroi ma nao nia si sasia go ta ru lea, na famamanae nia nao si mamana laugo.

3

Wane famanata ki kera dau fafia fatalada

1 Wanefuta nau ki 'ae, nia nao si bobola ne wane 'oro ki 'i safitamulu ne kera doria famanatalana wane ki. Mulu saitamana, kalu wane ne famanata ki, God kai keto kalu ka liufia wane ki tafau.
2 Kulu tafau go ne kulu abulo garo ana kada 'oro ki. Boroi ma, dia ta wane ka dau fafia fatalana, nia na wane kali'afu na. Ma nia ka bobola fua kai dau fafia maurilana tafau.
3 Ru nai 'e dia ta lifu salo tu'u be kera alua ana ngiduna hos, ma kera ka abulotainia na nonina hos tafau ana na lifu salo tu'u nai, fua ne nia ka leka ana ta kula ga 'ana ne kera doria nia leka 'uria.
4 Ma na reba 'ai tu'u fuana liliulana na baru ka 'urinai laugo. Boroi 'ana na baru

ka baita, ma na sasaule baita ka kwaea,
na reba 'ai tu'u nai nia bobola ga 'ana fua
liliulana na baru nai fua ne kai leka sulia
manatana na wane ne baita ana ngalilana
na baru.
5-6 Ma na ngiduna wane ka 'urinai
laugo, sui boroi 'ana nia ka tu'u, nia fata
naunau 'asiana sulia ru baita ki.

Fatalana wane ki ka dia laugo na ere.
Boroi 'ana ta meamea ere, kada nia saru
nia saitamana ka sarufia ga 'ana ta kada
gano baita. Na fatalana wane ne fungu
ana na ru ta'a 'oro 'urinai ki laugo. Nia ta
ru tu'u ga 'ana ana maurilaka, boroi ma
nia saitamana falilana maurilaka tafau.
Sulia na ru ta'a ne wane ki kera saea ki,
nia safali mai fasia sa Saetan, ma ka falia
na maurilana na wane.
7 Na wane saitamana ka faraoraoa ga
ana ru mauri 'a'ala kwasi ki, ma no ki,
ma loi ki, ma ie ki.
8 Boroi ma na wane nao si too go ana
ta nikilalae fua faraoraolana na fatalana
talana. Sulia na fatalana wane nia ta'a
'asiana, ma ka saea ru 'afae 'asiana ki fua
falilana na wane, ma ka 'afitai fua ta wane
ka dau fafia fatalana.
9 Ana fatalaka ne, kulu tangoa ana na
'Aofia ma na Maa kia, ma kulu ka agia
laugo ana tani wane ne God saungaida ka
dia nia laugo.
10 Na fatae lea ma fatae ta'a ki kera ru
sui go mai fasia te ngiduiru nai. Wanefuta
nau ki 'ae, ru 'urinai ki nao si lea.
11 Na kafo fainia na asi 'afitai keroa ka
ru mai fasia te maebusu.
12 Na 'ai ne kera saea ana figi, 'e 'afitai
ka fungu ana na fue 'ai ne kera saea ana
na olif. Ma na kwalo ne kera saea ana na
grep, 'e 'afitai ka fungu ana na fue figi. Ma
ka 'afitai fua kafo ni ku ka busu mai fasia
na asi.

Na raoe lea ki fatainia ne 'oe too ana saitamarue fasia God

13 Dia ta wane amulu ne saea nia too
ana na saitamarue ma ka saitamana na
ru ne God doria kulu kai sasida ki, wane
nai kai fatainia na saitamarue nia ana
sasilana ru lea ki, ma ka fatu'u nia talana.
14 Boroi ma dia manatalamulu fungu ga
'ana ana 'ugalae, ma na guisasulae, ma
ogalulumilae, tama nao 'oe si tango 'oe
talamu ne 'oe ta wane saitamaru, sulia nia
nao si mamana go.
15 Na saitamarue 'urinai nao si leka mai
fasia God 'i langi. Ru nai ki leka mai
fasia wane ki ga 'ana laona molagali ma
sa Saetan.
16 Ana kada ne manatana wane nia
fungu ana na 'ugalae, ma na guisasulae,
ma ogalulumilae, tama nia fainuia ga 'ana
ru ki tafau, ma ru ta'a 'oro ne fuli laugo.
17 Boroi ma na wane ne to ana na
saitamaru ne safali mai fasia God, nao
nia si sasia ta ru ne ta'a. Ma nia nao si
doria firue. Nia kwaimani lea fainia wane
ki tafau, ma ka nonimabe fua rongolana
wane ki, ma ka to ana kwaimanataie
fuana wane ki, ma ka sasi lea fuada. Ma
nia ka mabe fainia wane ki tafau, ma nia
si manata ruarua, ma nao si suke ana
abulolana.
18 Na aroaroe dia na mege 'ai. Na wane
ne kera luia na wane fasia firue, kera ne
wane kera fasia na mege 'ai nai. Ma kera
ka konia na abulolae lea.

4

Nao mulu si leka sulia ta'alana ru laona molagali ki

1 'Uri ma mulu saitamana na ru ne
kwatea ma mulu ka olisusu, ma mulu
ka doria firue? Ta manatae wane fuana
dorilana ru 'oro ki fua mulu tala'amulu
ne sasi 'urinai amulu! Na manatalae ta'a
'urinai ki ne firu fainia manatalae lea
kamulu ki.
2 Mulu doria 'asiana ru 'oro ki, boroi
ma nao mulu si too ana, nia ne mulu ka
doria sauwanee. Ma ana kada nao mulu
si ngalia na ru ne mulu doria 'asiana,
mulu ka safalia na olisusue, ma mulu ka
firu na 'amulu. Kamulu saitamana na ru
ne sasia ma mulu si too ana ru ne mulu
dorida ki, sulia nao mulu si gania go fasia
God.
3 Mulu gania God 'uria ru ki ma nao
mulu si ngalida, sulia ne manatamulu nia
ta'a. Ma mulu ka doria ga 'amulu ru ne
kwatea na noni eelelae fua mulu talamulu
ga 'ana.
4 Ma mulu ka leka ga 'amulu fasia God,
dia ta 'afe ne leka ga 'ana fasia na arai
nia. Dia mulu kwaimani fainia ru ta'a ki
laona molagali, 'urinai mulu malimae ana
God. Dia ta wane doria lekalae sulia na

manatae laona molagali, nia 'afitai nia ka
leka sulia na manatalae God.
5 Mulu saitamana na ana na Kekedee
Abu ne 'uri, “God nia susuli lea 'asiana
ana na Mangoiru ne nia alua laona mau-
rilaka.”* Kada God nia fata 'urinai nao
nia si fata 'o'oni ga 'ana.
6 Ma na kwaimanie God nia baita fuaka.
Nia ne na Kekedee Abu ki ka fata 'uri,
“God noni'ela ana wane naunau ki, boroi
ma nia kwatea kwaiofeie fua na wane ne
marabibi ki.”
7 Nia ne, mulu ka fatu'u kamulu tala-
mulu, ma mulu ka sasia na ru ne God nia
saea. Mulu ka uu ngasi 'usia sa Saetan,
fua nia ka tafi fasi kamulu.
8 Mulu 'idu karangia mai God fua nia ka
'idu karangi kamulu laugo mai. Mulu ka
fafalua maurilamulu! Mulu ka lukasia ru
ta'a 'oro ne kamulu sasida ki! Nao mulu
si manata ruarua ana rolae sulia God.
9 Mulu ka kwaimanatai ma mulu ka
angi fafia ta'alae kamulu ki, sulia nia nao
si lea ne mulu ka ngwaela ma mulu ka
eele.
10 Ma mulu ka marabibi 'i maana na
'Aofia fua nia kai fabaita kamulu.

Nao mulu si fata falia wane ne kera famamana

11 Wanefuta ki 'ae, mulu to fasia fata
falilamulu kwailiu. Dia mulu fata falia ta
wane ne famamana laugo ana sa Christ,
naoma mulu ka ngenge nia, tama kamulu
ngengea taki God ki. Ma ana kada mulu
ngengea taki ne ki, kamulu nao lau wane
fua rolae sulia taki ki. Kamulu talamulu
sasia mulu ka dia lalau wane fua ketolana
taki ki ne garo naoma ka 'o'olo. Ma kada
mulu sasi 'urinai, mulu si ro go sulia taki
ki.
12 God kwatea taki ki, ma nia kai keto
kia 'anida. Nia taifilia go ne bobola
fua famaurilana wane ma fua saungilana
wane. 'Urinai nao 'oe si too ana ta
nikilalae fua ngengelana wanefuta 'oe ne
famamana laugo.

Wane todaru ki nao kera si lafuda tala'ada

13 Tani wane amulu tala manata sulia
ru ki laona manatalamulu ka fata 'uri,
“Ta'ena naoma malakwasi, kalu kai leka
na 'uria te fere baita. Ma kalu kai to mai
senai sulia te fangali, ne fua kalu kai sasia
raoe kalu ki fua todalana malefo 'oro ki.”
14 Aia, nau ku saea fua mulu, nao ta
wane amulu si saitamana ta te ne kai dao
mai malakwasi. Sulia kulu dia ga 'akulu
gwa salo 'ofodangi ne sakatafa mai, ma
wane ki kera ka ada to'ona, sui ka nao
laugo 'ana.
15 Tala'ana ru mulu kai saea nia 'uri
lalau, “Dia God alamatainia kulu ka
mauri tau kau, kulu kai sasia te ne kulu
manata to'ona ki.”
16 Boroi ma mulu fabaita kamulu
'asiana, ma mulu ka tango kamulu tala-
mulu ga 'ana. Sasilana ru 'urinai ki ne
nia garo 'asiana.
17 Nia ne, ana kada ne ta wane saita-
mana ru lea ki fua sasilana, ma nao nia si
sasia go, na wane nai nia abulo ta'a na.

5

1 Ma kamulu wane ne mulu tooru ki,
tala'ana fua mulu angi baita, ma mulu ka
omaee ana kada ne. Sulia na 'afitaie ne
kai dao to'omulu nia baita 'asiana.
2 Sulia toorue kamulu ki kai fura. Ma
maku kamulu ki, subu ki kai 'anida.
3 Ma na malefo kamulu ki kai fura tafau
laugo. Aia, God kai ada to'ona na tooru
ne fura, ma nia kai kwae kamulu ana ere,
sulia mulu takomainia toorue kamulu ki
ana maedangi 'isi ne ki.
4 Kamulu fafurongo lea! Mulu sukea
wane ne kera rao laona oole kamulu ki
ma mulu nao si folida go. Kera guisasu
ma kera ka gania 'Aofia God fua ka keto
kamulu. Ma God ne nia gwaungai fafia ru
ki tafau, nia rongoda.
5 Ana kada ne, mulu too 'asiana ana ru
lea 'oro ki. Ma mulu too ana na ru nai
ki ma mulu eele 'asiana fainia. Boroi ma
mulu dia na buluka ne kera fakobua, fua
ka bobola fuana maedangi ne kera kai
saungia ana.
6 Ma mulu ketoa ma mulu ka saungia
na wane 'o'olo ki, sui boroi 'ana nao kera
si tatae suali go fua mulu.

Mulu ka susute kada mulu nonifi

7 Wanefuta nau ki 'ae, mulu mabetau,
kada mulu kwaimakwali fua maedangi

* **4:5** *Naoma* “Na mangoiru ru ne God nia alua ana kulu, nia too ana na kwaidorie ne ka nikila 'uria na dorilana na ru 'oro 'e'ete ki.”

na 'Aofia kai dao mai. Mulu manata basi
sulia kada ne wane nia rao 'i laona oole,
nia mabetau makwalia na ute ne ka 'aru
basi, sui nia ka fi kwaimakwali ana ngeda
rulae.
8 Mulu ka mabetau laugo. Mulu ka uu
ngasi go 'amulu, sulia maedangi na 'Aofia
fuana daolae mai nia karangi na.
9 Wanefuta ki 'ae, nao mulu si 'ugania
ta wane amulu, fua ne God nao si keto
kamulu. Sulia God sasi akau na fua
ketolana wane ki tafau.
10 Wanefuta ki 'ae, mulu manata basi
sulia profet be 'i nao ki, be kera fata ana
satana God. Sui boroi 'ana wane ki kera
ka fulia ru ta'a 'oro ki 'anida, kera susute
aroaro ga 'ada. Ma kamulu boroi, mulu
kai sasi laugo di kera.
11 Kulu saitamana, kera eele sulia fama-
manalada nia ngado. Mulu rongoa tafau
na fatae be sulia sa Job. Na ru ta'a 'oro
'asiana ki be dao to'ona, boroi ma nia
famamana ga 'ana God. Ma 'i buri, God ka
ada suli nia, sulia God kwaimanatai ana
wane ki, ma ka doria 'asiana 'adomilana
wane ki.
12 Wanefuta ki 'ae, ta ru baita fua
mulu ka saitamana nia 'uri, nao mulu
si fata alafu 'uri, “Nia mamana mai 'i
langi,” naoma, “Nia mamana mai 'i laona
molagali ne.” Ma dia mulu saitamana ru
ne nia mamana, mulu ka fata go 'uri, “Iu
nia mamana.” Ma dia mulu saitamana ru
nai nao si mamana, mulu ka fata laugo
'uri, “Nia nao si mamana.” Ma dia ka nao
mulu si rosulia na ru ne, God kai kwatea
na kwaekwaee fua mulu.

Lafutainia God ma mulu ka fosia

13 Ma dia ta wane amulu too ana ta
'afitaie, nia foa. Ma dia ta wane ka eele
'asiana, nia ka ngufia ngu ni tangolae
fuana God.
14 Ma dia ta wane amulu 'e matai, nia ka
gania wane fanaonao ki ana fikute wane
famamana fua kera ka foa fuana, ma kera
ka ngwaingwaia ana satana na 'Aofia.
15 Ma God kai gura na wane matai
nai sulia kera foa fuana ma kera ka
famamana nia. God kai gura nia, ma na
abulo ta'alae nia, God kai manatalugea
fasia na ru nai.
16 Nia ne, garoe kamulu ki, mulu ka
fulangainia fua mulu kwailiu, ma mulu
ka foa fua mulu kwailiu fua mulu ka
'akwa lau.
Na wane 'o'olo, folae nia nikila ma ka
mamana.
17 Na profet sa Elaeja, nia na wane ga
'ana laugo dia kulu. Ma kada be nia foa
nikila 'uria God fua ka susia na ute, na
ute nao si 'aru sulia olu fangali ma ono
madame ki.
18 Ma 'i buri'ana, nia ka fosia lau God
fua ne nia kwatea lau mai na ute, ma na
ute ka 'aru lau, ma ru ki tafau 'i fafona
ano kera ka mauri, ma 'ai ki ka fungu ana
fufue ru ki.

Olitainia mai wane oli faburi ki siana God

19 Wanefuta ki 'ae, dia ta wane amulu
leka garo fasia na famanatalae mamana,
nia lea 'asiana fua ta wane amulu ka
olitainia mai.
20 Sulia kada mulu sasi 'urinai ana,
kamulu kwai'adomi ana nai, fua ne God
kai famauria mangona fasia maee, ma ka
manatalugea fasia ta'alae 'oro nia ki.

Na Etana Kekedee Fasia Sa Pita

Sa Pita ta wane ana fafurongo be sa Jesus. Kulu saitamana sa Pita nia na fanaonao ana fikute wane famamana, ma nia ka to lau sulia kada tu'u 'i Rom.

Sa Pita kedea na buko ne fuana 'adomilana wane ki fua uu ngasilae, ma naofilana kada 'afitai ne dao to'oda ki, sulia kera wane famamana na. Nia doria manatalae kera ki ka dau ngasi ana Farongoe Lea sulia sa Jesus Christ. Sulia kera saitamana na ana falafala lea sa Jesus ki ne nia nonifi 'asiana, kera kai nonimabe fuana nonifie ana kada 'afitai ki, ma fuana uu ngasilae laugo. Kada 'afitai ne ki, ru baita 'asiana ki fuana ilitolana fitoe kera ki. Ma dia kera uu ngasi 'uri, God kai kwatea fuada na kwaiarae toto firi, ana kada sa Jesus Christ kai oli lau mai ana.

Ru talingai ki laona buko ne:

Maurie lea wane famamana ki *1:1–2:10*
Falafala wane famamana ki kada kera fagagaida *2:11–4:19*
Sa Pita fata fuana wane fanaonao ki *5:1-14*

1 Fasia sa Pita, na wane ni lifurongo sa Jesus Christ.

Nau ku kekede fua mulu wane ne God nia fili kamulu, ma mulu ka to dia wane kwaita laona molagali ne sulia na fere mamana kamulu nia 'i langi. Ma mulu ka takalo na laona lofaa 'i Pontus, Galesia, Kapadosia, Esia, ma 'i Bitinia.

2 'I nao 'ua mai, God na Maa nia fili kamulu sulia na kwaidorie nia, ma na Anoeru nia ka kwate kamulu wane nia ki ka abu fua ne mulu ka rosulia sa Jesus Christ, ma nia ka fafalu kamulu ana 'abuna.

Iu, nau ku fosia God fua kai ofe kamulu ma kai kwatea aroaroe fua mulu.

Manata ngado ne kulu kai too ana maurie firi

3 Kulu tangoa God na Maa 'Aofia kulu sa Jesus Christ, sulia na kwaimanataie baita God, nia ka kwatea na maurie falu fua kulu ana taelana sa Jesus Christ fasia na maee. 'Urinai kulu ka manata ngado ne kulu kai ngalia ru lea ki.

4 Kulu ka kwaimakwali ana ru lea ki ne God sasi akau ana fua wane nia ki. Nia ka konia ru nai ki fua mulu mai 'i langi, kula ne ru nai ki 'afitai kai fura, ma nao si ta'a, ma toto si funu.

5 Ma God ka folo 'usi kamulu ana nikilae baita nia sulia famamanae kamulu. God ka folo 'usi kamulu leleka ka dao ana maedangi 'isi. 'Urinai nia kai famauri kamulu, ka dia be nia 'idufa naia fuana sasilana fua mulu.

6 Mulu kai eele 'amulu sulia na ru ne sui boroi 'ana mulu ka kwaimanatai ana kada tu'u ne sulia na 'afitaie 'oro ki ne kamulu liu ana.

7 Na 'afitaie nai ki kai fatainia famamanae kamulu nia mamana. Na famamanae kamulu nia dia na gol ne kera alua laona ere fua 'akofilana fua kai falu. Ma na famamanae kamulu ne 'initoa liufia gol ru ne kai sui. Dia famamanae kamulu nia mamana, God kai fata lea amulu, ma ka fa'initoa kamulu, ma ka fuusi baita amulu ana maedangi sa Jesus Christ kai dao mai.

8 Kamulu wane ne mulu kwaimani ana 'Aofia, sui boroi 'ana nao kamulu si ada to'ona 'ua. Ma mulu ka famamana ana, sui boroi 'ana nao kamulu si ada to'ona ana kada ne. Ma ana kada ne, mulu ka eele ana eelelae baita ne nao ta fatae si bobola fuana fatae sulia.

9 Mulu ka eele 'urinai, sulia kamulu ngalia na maurie firi fuana mangomulu. Ma na maurie firi nai na ne na kwaiarae ana suilana famamanae kamulu.

10 Aia, ma na maurie firi ne profet ki kera nani ma kera ka doria kera kai saitamana lea ana. Ma kera ka eta fata sulia na maurie firi nai 'i nao ne God kwatea fua mulu.

11 Na Anoeru sa Jesus Christ ka to na ada, ma ka fatainia ne na Christ kai nonifi suifatai nia ka fi 'initoa. Ma kera ka sasi 'uria daolae to'ona kada 'uta ne Christ kai dao mai, ma te ne kai fuli ana kada nia dao mai.

12 Ma God ka fatainia fuana profet nai ki ne ru nai ki nao si fuli 'ua ana kada kera to laona molagali, boroi ma nia kai fuli burina, ana kada ne kamulu to ana. Kera fata sulia ru ki ne kamulu rongoa ana kada tani wane kera 'ainitalo ana na Farongoe Lea. Na Anoeru Abu ne God kwatea mai fasia 'i langi, nia na ne ka kwatea na wane nai fua ne kera ka

'ainitalo ana nikilalae nia. Ma 'ainsel ki boroi, kera doria kera ka saitamana lea laugo ana sulia na maurie firi ne nia lea ka tasa.

Na tolae abu

13 Mulu adaada, ma mulu ka manata 'o'olo. Mulu ka manata ngado ana kwaiofei ne God kai kwatea fua mulu ana kada sa Jesus Christ kai dao mai.

14 Mulu ka rosulia God, ma nao mulu si leka sulia na kwaidorie ne kamulu too ana kada be kamulu si saitamana 'ua na Farongoe Lea.

15 Boroi ma, mulu ka abu fainia ru ki tafau ne mulu sasida, dia God fili kamulu, nia abu.

16 Sulia laona Kekedee Abu God nia saea, "Mulu ka abu, sulia nau ku abu."

17 Ma kamulu saea God ana "Maa" ana kada mulu foa. Ma mulu ka manata laugo to'ona ne nia kai ketoa wane ki tafau fuana ru ne kera sasida ki, ma nao nia si efaefa ta wane. Nia ne, mulu ka fuusi baita ani nia ana kada ne mulu to dia wane kwaita 'i laona molagali ne.

18 Sulia kamulu saitamana ka suina, God nia foli lau 'usi kamulu ana na ru baita 'asiana, fua ne ka luge kamulu fasia abulolae ta'a ki fasia koko kamulu ki. God ka foli 'usi kamulu ana na ru ne liufia silva naoma gol.

19 God nia foli 'usi kamulu ana na maelana sa Jesus Christ ne dia ta kale sipsip ne lea tafau fuana afafue.

20 God ka fili nia na mai 'i nao ana saungailana na molagali. Ma ana kada ne na, ana maedangi 'isi ki*, sa Jesus Christ dao na mai fua ka famauri kamulu.

21 Ma sulia sa Jesus Christ, mulu ka famamana God ne nia taea fasia maee ma ka fa'initoa, fua famamanae kamulu ma na fitoe kamulu ka ngasi ana God.

22 Ma sulia ne kamulu rosulia na famanatalae mamana, ma mulu ka fafalu kamulu talamulu na fasia abulolae ta'a kamulu ki, nia ne mulu ka kwaimani mamana fua mulu kwailiu wane ne mulu famamana. Sulia 'urinai, mulu ka fangasia na kwaimanie fua mulu kwailiu.

23 Kamulu futa falu ana God ne nao si mae, nia ne na Maa kamulu. Ma kamulu futa falu ana na fatalana God ne to tari ma nao si sui.

24 Sulia ne Kekedee Abu nia fata 'uri,
"Wane ki tafau go kera dia laue, ma kwangalae kera ka dia na takana 'ai kwasi.
Sulia na laue ka kuku, ma takana ka 'asida.
25 Boroi ma na fatalana God toto firi."✡
Ma fatalana nai ne na Farongoe Lea ne kera 'ainitalo na ana fua mulu.

2

1 Aia, sulia mulu futa falu 'urinai, mulu ka to fasia abulolae ta'a ki tafau. Ma mulu ka to fasia na sukee, ma kwalabasalae, ma 'ugalae, ma fatae ta'a ki.

2 Mulu ka dia wele bibiu ki ne kera susu 'ua, ma kera ka doria 'asiana susulae ana kada ki tafau. 'Urinai laugo, nia lea fua mulu kai doria na fatalana God fua ne na famamanae kamulu ka bulao nikila ma God ka famauri kamulu.

3 Sulia kamulu saitamana lea na ana na 'Aofia nia sasi lea 'asiana fua mulu.

Kulu na fikute wane abu God

4 Iu, mulu kai leka mai siana sa Jesus, ne nia mauri firi. Sa Jesus nia dia ta fau mauri ni saungai lume be na wane saungai lume ki kera noni'ela ana, boroi ma nia na wane ne God filia ma nia ka lea ka tasa 'i maana.

5 Kamulu laugo dia fau mauri ki, ma mulu ka alamatainia God ka saungainia lume nia fai kamulu. Ma mulu ka dia na fataabu God ne mulu leka rao 'i laona lume abu nai, ma mulu ka fosi ana ru abu ki ne God nia doria. Mulu ka 'urinai, sulia sa Jesus Christ.

6 Sulia laona Kekedee Abu be God saea,
"Ada basi, nau filia ma nau alua te gwa fau laona fere 'i Sion.
Ma nia na ne fau talingai lea ne fangasia na lume.
Ma wane ne kera famamana nia, nao kera si 'eke ani nia."✡
7 Ma na fau ne ka lea 'asiana fua kamulu wane famamana ki. Boroi ma fua sa ti ne nao kera si famamana, kera fatainia na Kekedee Abu be saea,
"Na fau be na wane saungai lume ki kera noni'ela ana, nia ne na fau ne talingai ka liufia na fau ki tafau ana 'odoe."✡

---

* **1:20** *maedangi 'isi ki:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **1:25** Aesaea 40:6-8 ✡ **2:6** Aesaea 28:16 ✡ **2:7** Psalm 118:22

8 Ma Kekedee Abu fata lau sulia fau be ka 'uri,
"Ma wane ki kera lakwadora, ma kera ka 'asida ana."✡
Kera ka lakwadora ana sulia nao kera si famamana fatalana God, ma kera ka lakwadora sulia ne God naia ru nai kai fuli 'urinai fuada.
9 Boroi ma kamulu ne wane ne God fili kamulu na ki. Kamulu ne fataabu ana na 'Aofia ki. Ma mulu na ne fikute wane abu God. God fili kamulu 'uria 'ainitalolae ana raoe lea nia ki. Ma nia ka sae kamulu fasia na rorodoa 'uria 'i laona madakwalae lea nia.
10 Ana kada suina mai, mulu nao lau wane God ki. Boroi ma ana kada ne, kamulu ne wane nia ki na. Ma ana kada ne suina kau, nao mulu si saitamana kwaimanataie God, boroi ma ana kada ne, mulu ka ngalia na kwaimanataie nia.

Wane rao God ki

11 Wane kwaimani nau ki, ana kada mulu to 'ua laona molagali ne, mulu dia wane kwaita sulia na fere mamana kamulu, nia 'i langi. Ma sulia na ru nai, nau ku gani kamulu, mulu ka abulo fasia na kwaidorie ta'a ana noni. Sulia kwaidorie ta'a nai ki, kera firu fainia na maurie falu kamulu.
12 Na tolae kamulu ki kai lea tafau 'i safitana wanefuta kamulu ki ne kera abu famamana. Boroi 'ana kera fai fafi kamulu ana abulo ta'alae, kera kai ada to'ona raoe lea kamulu ki, ma kera kai tangoa God ana fa dangi nia kai dao mai ana.
13 Ma sulia kamulu wane ana na 'Aofia ki, mulu kai rosulia taki ki fasia wane baita ki laona molagali ne. Mulu kai rosulia taki ki fasia na kingi baita 'i Rom,
14 ma wane gwaungai ne nia filida fuana kwatelana kwaiketoie fua sa ti ne kera abulo ta'a, ma kera ka tangoa sa tifaida ne abulolae kera lea.
15 Sulia God nia doria mulu kai sasia ru lea ki fua mulu kai fanofoa na fatae 'o'oni ana wane oewanea ki ne kera fata suali kamulu.
16 Mulu kai to dia wane kera to sakwadola ki. Boroi ma nao mulu si kwaisae nia bobola fua ne mulu kai abulo ta'a sulia mulu to sakwadola. Mulu kai to dia wane be rao fuana God.
17 Mulu kai fuusi baita ana wane ki tafau, ma mulu kai kwaimani ana wane famamana ki, ma mulu kai fuusi baita ana God, ma mulu kai fuusi baita ana kingi baita 'i Rom laugo.

Wane rao 'o'oni ki

18 Kamulu wane rao 'o'oni ki, mulu rosulia na fatalana wane baita kamulu ki, ma mulu ka fabaitada. Mulu ka sasi 'urinai fuana wane ki tafau ne gwaungai fafi kamulu, nao lau fuana sa ti ga 'ana ne kera kwaiofei amulu, boroi ma fuana sa ti boroi 'ana ne kera siniulangai kamulu laugo.
19 Sulia God kai falea kamulu dia mulu dao to'ona nonifie sulia mulu sasia na kwaidorie nia, ma nao lau sulia mulu sasia ta ru ta'a.
20 Kwaiarae te ne mulu kai ngalia, dia kera namusi kamulu fafia te ne mulu sasia ka ta'a? Nao! Boroi ma dia mulu nonifi sulia ne mulu sasia ru ne 'o'olo, God kai falea kamulu fafia.
21 Ma God ka sae kamulu 'uria nonifie 'urinai. Sulia sa Jesus Christ 'ana talana ne nonifi fua ka famauri kamulu, ma 'urinai nia ka alua na fatailana fua mulu ne mulu kai sasi sulia na falafala ne nia too ana.
22 Sa Jesus nao si fulia ta ru ne ta'a, ma nia nao si saea ta ru susuke.
23 Ma kada kera fata buri tolingai ana, nao nia si olisida ana ta fatae ta'a. Ma kada nia ka nonifi, nao nia si famaulada go ana ta fatae. Nia ka fito go ana God ne nia kwaiketoi ana 'o'oloe.
24 Ma sa Jesus Christ talana ka ngalia na abulo ta'alae kulu ki ana nonina ana 'airarafolo, fua ne kulu kai fasia abulo ta'alae kulu ki, ma kulu kai to ana falafala 'o'olo. Ma nia ka gura kulu ana na nonifie nia.
25 Ma ana kada be suina kau, kamulu dia na sipsip ne kera leka garo fasia na wane ni folo kera. Boroi ma ana kada ne, mulu oli siana sa Jesus Christ, na wane ne ada sulia na mangomulu, dia ta wane be ada sulia sipsip nia ki.

3

'Afe ki

1 Mulu 'afe ki, mulu kai rosulia fatalana arai kamulu ki, fua dia tani wane ada nao kera si famamana fatalana God, kera kai famamana ga 'ada sulia na abulolae lea

✡ **2:8** Aesaea 8:14-15

kamulu ki. Sui boroi 'ana nao mulu si fata
'ua fuada, kera kai famamana,
2 sulia kera ada to'ona na abulolae
kamulu ne 'o'olo ma mulu ka fuusi baita
ana God.
3 Aia, kamulu keni ki, nao mulu si sasi
'uria na kwangalae ana bulosilana ifu
mulu, naoma sengilana ru ngwasinasina
ki, naoma ofilae ana maku lea ki ne
folilada baita 'asiana.
4 Boroi ma adalae to'omulu ka kwanga
lalau ana falafala lea kamulu ki ne leka
mai fasia laona maurilamulu. Na falafala
kamulu fuana gerelana wane ki, ma fata
aroaroe, sulia nia ne na abulolae God nia
doria. Ma na sasi lealae 'urinai, nia nao
si ta'a ana kada mulu ngwaro na.
5 Sulia kada 'i nao, keni abu ne kera
famamana God, kera kwate ma kera ka
ada kwanga ana rolae sulia na fatalana
arai kera ki.
6 Ma ni Sera nia 'urinai. Nia rosulia sa
Abraham, ma ka saea ana wane baita nia.
Ma kamulu laugo, dia mulu si alamatainia
ta wane ka famau kamulu fasia sasilana
ru 'o'olo ki, mulu kai dia laugo ni Sera.

Arai ki

7 Ka 'urinai laugo fua mulu arai ki, mulu
ka saitamana lea ana ne 'afe kamulu ki
kera ngwatautau ka liufi kamulu, 'urinai
ne mulu ka to fainida, ma mulu ka sasi lea
fuada. Mulu ka fuusi baita ada, sulia God
kwatea na maurie falu fuada dia kamulu
laugo. Mulu kai sasia ru lea nai fua ta ru
si tatae susia folae kamulu ki 'uria God.

Mulu kwaimani amulu kwailiu

8 Aia, nau ku too 'ua ana tani ru lau
ne nau ku saea fua mulu. Nia lea fuana
manatamulu ka alua te ru. Mulu ka
kwaimani fua mulu kwailiu dia wanefuta,
ma mulu ka kwaimani fua mulu kwailiu
ma mulu ka marabibi.
9 Nao kamulu si talana ta'alae ana na
ta'alae. Ma dia ta wane ka kwalangi
kamulu, nao mulu si talana ana kwaik-
walangie. Boroi ma, mulu ka talana lalau
ana ganilana God fuana falealana. Mulu
ka sasi 'urinai, sulia ana kada God sae
kamulu, nia eta fata ana ne nia kai falea
kamulu.
10 Sulia na Kekedee Abu be saea,
"Sa ti boroi 'ana ne ka doria na maurilana
laona molagali ne ka lea ma ka eele,
nia lea fuana nao nia si fata ta'a ma
nao si suke.
11 Ma nia ka abulo fasia na sasilana ru ta'a
ki, ma na abulolana ka lea.
Ma nia ka sasi nikila 'uria tolae ana
aroaroe.
12 Sulia God kai ada sulia wane ne tolada
'o'olo ki, ma nia ka fafurongo 'uria
folae kera ki.
Boroi ma wane ne abulolada ta'a ki, nia
kai tatae sualida."✡

Nonifie sulia na fuli rue 'o'olo

13 Nao ta wane si sasia ta te ne kai ta'a
amulu, dia ne abulolae kamulu nia lea ga
'ana.
14 Ma sui boroi 'ana dia mulu kai nonifi
sulia kamulu sasia ru 'o'olo ki, God kai
falea kamulu. Nao mulu si mau ana ta
wane, ma nao mulu si manata 'abero.
15 Boroi ma mulu kai fuusi baita ana
sa Jesus Christ sulia nia ne na 'Aofia fafi
maurilamulu. Ma mulu kai sasi akau ana
kada ki tafau 'uria lulana sa ti ne kai
ledi 'uri amulu, "'Uta ne 'oe famamana sa
Jesus?"
16 Ma kada kamulu fata sulia na fama-
manae kamulu, mulu kai fata marabibi ga
amulu, ma mulu kai fuusi baita laugo ada.
Ma mulu kai to fasia na abulolae ta'a, fua
ne dia tani wane kera fata ta'a sulia na
abulolae lea kamulu na fafurongo sa Jesus
Christ ki, kera kai 'eke sulia ru ne kera
saea ki.
17 Dia na kwaidorie God ne mulu ka
nonifi, nia ta lea ne mulu kai nonifi sulia
na abulolae lea kamulu, ka liufia dia mulu
kai nonifi sulia abulolae ta'a kamulu ki.
18 Sa Jesus Christ nia nonifi ma ka mae
na 'uria lafutailana abulo ta'alae ki tafau,
ma nao si mae lau. Sui boroi 'ana nia na
wane 'o'olo, nia ka mae fua mulu na wane
ne abulolamulu ta'a ki, fua ne nia ka talai
kamulu siana God. Ma kera ka saungia
nonina sa Jesus Christ ana 'airarafolo,
boroi ma God nia famauri ana Anoeru
Abu.
19 Ma fainia na nikilalae Anoeru Abu,
Christ leka ka 'ainitalo fuana anoeru ne
kera beu ni kanie.
20 Anoeru nai ki kera wane ne mae 'ua
na 'i nao, ana kada sa Noa saungainia na
baru baita. Kera si rosulia God. Boroi ma
nia mabetau fai kera leleka ka dao ana
kada sa Noa nia fasuia na baru baita be.
Kada nia fasuia na baru nai, kwalu wane

✡ **3:12** Psalm 34:12-16

ki go ne kera leka laona ma na kafo ka
ngalida fasia kwaekwaee God.
21 Na kafo ne, nia dia fatailana ana
siuabulae ne saitamana kai famauri ka-
mulu ana kada ne. Ma na siuabulae nai
nao lau fuana fafalulana na noni mulu
ana na kafo, boroi ma siuabulae fatainia
kamulu gania God fua nia ka lafua ta'alae
kamulu ki ma ka fafalua maurilamulu.
Ma na siuabulae nai ka famauri kamulu
sulia na taelana sa Jesus Christ.
22 Sa Jesus ka oli na 'uria 'i langi, ma
kada ne nia ka to na 'i bali 'o'olo ana
God, ma God ka alu nia ka gwaungai fafia
na 'ainsel ki ma na anoeru ta'a ki ma na
anoeru ki tafau 'i langi.

4

Na maurie falu

1 Kamulu saitamana ne kada sa Jesus
Christ nia to laona molagali, nia nonifi.
Ma sulia nia 'urinai, kamulu laugo mulu
kai sasi akau fuana nonifie. Sulia na wane
ne nia nonifi 'urinai, nia nao si doria
abulo ta'alae.
2 Nia ne, safali ana kada ne ka oli 'alaa,
mulu kai aburongo ana kwaidorie ta'a
kamulu ki, boroi ma mulu kai ro lalau
sulia na kwaidorie God.
3 Kada suina kau, abulolae kamulu ki
dia wane baliburi ki. Ana kada nai
kamulu alamatainia na ana maurilamulu
fuana oeelae, ma kwaidorie ta'a ki, ma na
ku bubulolae, ma fafanga ta'a ki. Ma God
ka guisasu laugo fua mulu sulia kamulu
fosia nunuiru ki.
4 Ma ana kada ne, wane baliburi ki kera
kwele, sulia nao mulu si 'ado faida ana ru
ta'a kera sasida ki. Nia ne, kera ka saea
fatae ta'a ki suli kamulu.
5 Boroi ma 'i buri'ana, kera kai fata fola
ana maurilada fuana God. Ma God ka sasi
akau fua ketolana wane mauri ma wane
ne kera mae ki.
6 Ma nia ne wane ki kera ka farongo ana
na Farongoe Lea fuana wane ne kera mae
na ki. Ana kada kera mauri 'ua, wane
baliburi ki ketoda, boroi ma 'i kada nai
na mangoda mauri fainia God.

Rao 'o'olo ana kwatee God ki

7 Kada fuana ru ki tafau ka funu, nia
karangi na. Nia ne, mulu ka dau suli
kamulu talamulu, ma mulu ka adaada,
fua mulu ka bobola fuana folae.
8 Na ru talingai ka tasa ana ru ki tafau
ne mulu ka kwaimani mamana fua mulu
kwailiu, sulia dia ta wane nia kwaimani
'urinai, nia ngwaluda fua nia ka mana-
taluge ana sa ti ne fulia ta ru ta'a amulu.
9 Mulu ka kwalo kamulu kwailiu 'i
laona lume kamulu ki, ma mulu ka man-
ata eele 'amulu kada mulu kwaloa wane
ki.
10 God ka kwatea na kwatee 'e'ete ki
fua mulu wane ne mulu famamana sa
Jesus Christ. Ma God ka doria ne te
te wanea amulu, mulu ka kwai'adomi
amulu kwailiu ana na kwatee nai.
11 Ma sa ti boroi 'ana ne God kwa-
tea saitamarue fuana 'ainitalolae, nia kai
'ainitalo ana fatalana God. Ma sa ti
boroi 'ana ne God ka kwatea saitamarue
fuana kwai'adomie, nia kai kwai'adomi
ana nikilalae ne God kwatea fuana, fua
ne ana ru ki tafau ne mulu sasida, God
kai ngalia tangolae sulia sa Jesus Christ.
Ma sa Jesus ka 'initoa ma ka to ana na
nikilalae toto firi. Iu, nia 'urinai.

Fito'ona God ana kada mulu ka nonifi

12 Wane kwaimani nau ki 'ae, nao mulu
si kwele ana ilitoe ne mulu nonifi ana.
Sulia wane ne kera famamana sa Jesus
Christ, kera liu laugo laona 'afitaie 'oro ki.
13 Nia lea fua mulu ka eele 'amulu
sulia mulu 'ado fainia sa Jesus Christ ana
nonifie nia, fua mulu ka eele ka tasa
ana kada sa Jesus Christ kai dao mai ana
'initoe nia.
14 'Oilakie fua mulu dia kera fata fali
kamulu sulia kamulu ne wane fafurongo
sa Jesus Christ ki, sulia nia fatainia na
Anoeru Abu 'initoa God ka to fai kamulu.
15 Dia ta wane amulu ka sauwanee,
naoma nia ne wane beli, naoma ta wane
ne sasia kwalukaela ru ta'a 'e'ete ki,
naoma ta wane be liu ga 'ana 'uria falilana
ru tani wane, tama nia bobola fua nia ka
nonifi.
16 Boroi ma dia mulu nonifi sulia ka-
mulu famamana sa Jesus Christ, nao ka-
mulu si 'eke ana. Mulu kai tangoa lalau
God, sulia kera sae kamulu ana “Wane sa
Christ ki.”
17 Kada fuana safalilana na ketoie kai
dao na mai. Ma God kai ketoa basi
wane nia ki eteta. Ma dia nia kai ketoa
basi wane nia ki, nia kai fanikila na
kwaekwaee nia ana kada nia kai fasuia

kwaekwaee nia ana wane ki ne nao si
famamana Farongoe Lea nia.
18 Sulia ne Kekedee Abu be fata sulia
kada God kai ketoa wane ki ka 'uri,
"Dia nia 'afitai fuana wane 'o'olo ki kera
ka mauri, nia 'afitai ka tasa na
fuana wane ta'a ne nao si fama-
mana God."✡
19 Nia ne, dia mulu nonifi sulia na
kwaidorie God fua mulu, mulu kai alua
na maurie kamulu laona 'abana God ne
nia saungai kamulu, sulia nia kai ada suli
kamulu. Ma mulu kai inau ana sasilana
ru lea ki.

5

Wane fanaonao ki

1 Aia, nau ku fata fua mulu wane
fanaonao ki ana fikute wane famamana.
Nau ta wane fanaonao laugo, ma nau ku
ada to'ona nonifilana sa Jesus Christ ka
sui, ma nau kai 'initoa fainia ana kada nia
kai oli mai. Nia ne, nau ku gani kamulu,
2 mulu kai ada lea sulia wane ne kera
famamana ki. God nia aluda na laona
'aba mulu. Mulu kai ada lea sulida dia
ta wane ada sulia sipsip nia ki. God
doria mulu kai sasia na raoe nai sulia
nonimabelae kamulu ki, ma nao lau sulia
mulu kwaisae ne God usungai kamulu
fuana. Nia lea fua mulu ka ada sulida
sulia kamulu doria 'afilada, ma nao lau
ne sulia kera foli kamulu fuana.
3 Ma nao kamulu si sumainia wane ki
ne God aluda laona 'aba mulu, boroi ma
mulu kai talaida fua kera kai leka suli
kamulu 'uria sasilana raoe lea ki.
4 Ma dia kamulu ada sulida 'urinai,
sa Jesus ne dia na wane gwaungai ni
ada sulia na sipsip, nia kai kwatea na
kwaiarae 'initoa ne lea firi fua mulu, ana
kada nia kai oli mai.
5 Ma 'urinai laugo, kamulu na wele
daraa ki, mulu kai rosulia wane baita
ki. Ma kamulu tafau ne mulu fama-
mana, mulu kai marabibi fua mulu kai
kwai'adomi amulu kwailiu. Sulia na
Kekedee Abu be saea,
"God ka tatae sualia wane ne kera fata
tango kera talada ki, ma nia ka ofea
wane ne kera marabibi ki."✡
6 Nia ne, mulu ka marabibi ma mulu ka
rosulia God ne nikila ka tasa, fua nia kai
fabaita kamulu ana kada ne nia 'olea.
7 Ma mulu ka alua manata 'aberolae
kamulu ki tafau laona 'abana, sulia nia
ada suli kamulu.
8 Mulu ka adaada, sulia sa Saetan, na
malimae kamulu, nia liu kwailiu ga 'ana
dia ta lion ne saitamana 'anilana wane ki.
Sulia sa Saetan doria 'asiana falilamulu.
9 Mulu ka fanikila na famamanae ka-
mulu, ma mulu ka noni'ela ana sa Saetan,
sulia kamulu saitamana ne wane fama-
mana ki ana fere 'oro ki laona molagali
ne, kera nonifi laugo 'urinai dia kamulu.
10 Kada ne mulu nonifi tu'u go, boroi
ma God ne nia kwaimani firi amulu
kai 'adomi kamulu. Nia kai fa'o'olosia
maurilamulu ma ka fanikila famamanae
kamulu ma ka kwatea nikilalae fua mulu
ka uu ngasi firi. God nia rii 'uri kamulu
fua 'adolae ana sa Christ laona nikilalae
nia ne 'e baita 'asiana.
11 Ma nia ka to ana nikilalae baita ne
toto firi! Iu, nia 'urinai.

Na fatalae 'isi ki

12 Sa Silas ne 'adomi nau fuana kede-
lana na kekedee kokoru ne. Nia ne na
wanefuta kulu, sulia nia famamana sa
Jesus Christ. Ma nau ku saitamana ne
raoe sa Silas, nia lea tafau. Nau ku
kwatea na kekedee ne fua mulu fuana
radulamulu ma fatae sulia na kwaiofeie
mamana God. Aia, mulu kai uu ngasi
laona kwaimanie nai.
13 Ma wane ne kera famamana laona
fere 'i Babilon, kera kwatea fata lealae
kera fua mulu. God ne fili kera, dia laugo
nia fili kamulu. Ma sa Mak ka kwatea
laugo kau fata lealae nia ki fua mulu. Nia
dia na wele mamana nau.
14 Ma ana kada mulu ada to'ona kamulu
kwailiu, mulu kai fatainia na kwaimanie
kamulu fua mulu kwailiu.
Nau ku fo fua kamulu tafau wane sa
Jesus Christ ki, mulu kai to ana aroaroe.

✡ **4:18** Provebs 11:31 ✡ **5:5** Provebs 3:34

Na Ruana Kekedee Fasia Sa Pita

Na ru baita ne sa Pita nia manata 'abero 'asiana ana ne fuana wane famamana kera ka susia raolana famanatalae garo ki. Nia saea fuada kera kai dau ngasi ana fatae sulia God ma sa Jesus Christ. Fatae mamana ne nia safali mai ana wane ne kera tala ada to'ona sa Jesus, ma kera ka rongoa famanatalae nia.

Ta te famanatalae garo ne sa Pita manata 'abero ana, na fatae nai 'uri, kera saea sa Christ nao si oli mai. Sa Pita fata 'uri, sa Christ nao si oli mai 'ua, sulia God nia doria nao ta wane si funu. God doria wane ki tafau kera kai fasia falafala ana ta'alae, ma kera ka oli basi mai siana.

Na ru talingai ki laona buko ne:

God nia fili kulu fua lekalae sulia falafala nia ki *1:1-21*
Famanatalae garo ki *2:1-22*
Olilana mai sa Christ *3:1-18*

1 Nau sa Simon Pita, na wane rao ma
na wane ni lifurongo sa Jesus Christ, nau
ku kekede fua mulu. Sa Jesus Christ nia
na God kulu ma nia ka famauri kulu.
Ana na 'o'oloe nia, nia kwate kamulu ka
famamana, dia laugo ne nia sasia amalu.
2 Nau ku foa fua God kai kwaiofei
amulu ma ka kwatea aroaroe mamana
fua mulu sulia mulu saitamana God ma
na 'Aofia kulu sa Jesus.

Riilae ma na filifililae God

3 Kulu to ana ru ki tafau ne kulu bobo
'urida fuana tolae ne leka sulia falafala
God ki. Ru nai ki tafau God ne kwatea ana
nikilalana. God ne nia tasa 'asiana, ma ka
lea ma sulia kulu saitamana lea ana, nia
riisi kulu fua ne kulu ka to ana lealae nia.
4 'Urinai God ka kwatea ru lea 'asiana
ki fua kulu ne nia eta fata ana, fua ne
falafala kamulu ki ka lea dia falafala
nia, ma mulu kai saitamana uulae 'usia
kwaidorie ta'a ki ana molagali ne saita-
mana falilamulu.
5 Ma sulia God kwatea ru ki tafau fua
mulu 'urinai, mulu ka sasi ngangata fua
na famamanae kamulu ka ngasi. Ma
mulu ka sasia laugo ru ne ki: mulu ka
abulo 'o'olo, ma mulu ka malingainia God,
6 ma mulu ka dau sulia malutana mau-
rie kamulu talamulu, ma mulu ka lalifu
laona kada ana 'afitailae, ma mulu kai
leka sulia falafala God ki
7 fainia na kwaimanie ma na kwaiofeie
kamulu fua mulu kwailiu.
8 Ma dia na falafala wane nai ki ka baita
laona maurilamulu, ka 'urinai mulu ka
bobola fua sasilana ru lea 'oro ki sulia
na saitamarue kamulu ana 'Aofia kulu sa
Jesus Christ.
9 Ma sa ti boroi 'ana ne nao si to ana
falafala wane ne ki, nia dia ta wane maa
rodo, sulia nia manata buro ana ne God
manataluge na ana ta'alae nia ki.
10 Nia ne, wanefuta nau ki 'ae, mulu kai
sasi ngangata fua ka fatainia ne God nia
fili kamulu, ma ka sae kamulu ana wane
nia ki. Sasilae 'urinai ne nao kamulu si
lakwadora ma mulu ka 'asi kamulu,
11 ma God kai kwalo kamulu laona
'Initoe na 'Aofia kulu sa Jesus Christ ne
famauri kulu. Ma na 'initoe nai toto nao
si sui.
12 Sui boroi 'ana kamulu ka saitamana
tafau ru ne ki, ma kamulu ka famamana
na ana famanatalae mamana ne mulu
rongoa na, nia lea fua nau ku famanata
kamulu lau ana kada 'oro ki.
13 Sulia ana kada nau ku mauri 'ua
laona molagali ne, nau fia ne nia lea fua
nau ku saea lau ru ne ki fua mulu fua nao
mulu si manata buro ana.
14 Sulia nau ku saitamana nao si tau nau
ku mae, dia na 'Aofia sa Jesus Christ ka sae
madakwa na ana fuaku.
15 Ma sulia ka 'urinai, nau ku rao nikila
fua nao mulu si manata buro ana te ki ne
nau ku famanata kamulu ana, 'i buri'ana
ne nau ku mae.

Sa Pita ada to'ona raralana sa Jesus na Christ

16 Aia, ma ru ne kalu famanata ana sulia
na daolana mai na 'Aofia kulu sa Jesus
Christ ana nikilalae baita, nia nao lau na
'ainimae tani wane kera boa ga 'ada ki.
Sulia kalu talamalu kalu ada to'ona na
'initoe ma raralana.
17 Sulia kalu to fainia 'ua na mai ana
kada God na Maa nia kwatea na gwaun-
gaie ma na 'initoe fuana. Ma kalu ka
rongoa lingena God nikila ka tasa nia fata
'uri fuana, “Na wele nau ne, ne nau ku
kwaimani 'asiana ana, ma nau ku eele
fainia.”

18 Kalu talamalu kalu ka rongoa lingena
God fasia 'i langi, ana kada kalu to fainia
sa Jesus 'i gwauna fa uo abu be.✡
19 Ma sulia ru nai, kalu ka famamana
ngasi na ne na fatalana profet ki sulia
sa Christ nia mamana. Ma nia lea fuana
mulu kai famamana laugo ana. Sulia
na fatalana profet nai ki, nia dia na fa
kwesu ne kwesu laona rodo, leleka ka
dao ana maedangi sa Christ kai dao fatai
ma ngwasinasinae nia ka kwesu laona
manatalamulu.
20 Ma na ru baita ka tasa 'asiana ne:
Kamulu kai malingainia ne nao ta ru na
profet ki kekede sulia laona Kekedee Abu
ta fatae ne fuli go mai ada talada,
21 naoma sulia ne kera doria kera kai
fata sulia. Sulia fatae profet ki nao lau
fasia manatana wane ga 'ana, boroi ma
nia leka mai fasia God. Sulia na Anoeru
Abu ne nia talaia profet ki 'ua na mai 'i
nao fua kera ka farongo ana fatalana God.

2

Wane famanata susuke ki

1 Ana kada 'ua na mai 'i Israel, tani
wane susuke kera dao mai, ma kera ka
saea kera ne profet God ki. Ma ka
'urinai laugo, tani wane kera kai dao mai,
ma kera kai famanata kamulu ana sukee
ki. Ma famanatalae kera ki kai falia
famamanae tani wane ki. Ma kera kai
famanata laugo ana ne sa Jesus, na wane
ne mae fuana famaurilada, nao lau na
'Aofia mamana. Ma sulia ru nai ki, 'ali'ali
go God kai kwatea na kwaekwaee fuada.
2 Sui ka 'urinai boroi 'ana, wane 'oro ki
kera kai leka sulia abulo ta'alae kera ki.
Ma sulia te ki ne kera sasida ka ta'a, tani
wane kera kai fata falia na famanatalae
mamana ne.
3 Ma wane famanata susuke nai ki, kera
kai ngalia malefo ana fatae susuke kera ki
ne kera suke kamulu 'anida. Kera kai sasi
'urinai, sulia kera ogalulumi. Aia, tau na
mai God ka ada to'ona te ki ne kera sasida,
ma nia ka sasi akau fuana ketolada fainia
na falilada.
4 Sulia na 'ainsel ki 'ua na mai ne kera
abulo ta'a, ma God ka kwatea kwaek-
waee fuada, ma ka aluda laona kula
ni kwaekwaee, ma ka kani fafida ana
seni, ma kera ka to ga 'ada 'ua 'i senai
laona rorodoe. Kera kwaimakwali ana
maedangi ana ketoie.
5 Ka 'urinai laugo fuana wane ki laona
molagali be kera to 'ua na mai, sulia ne
abulolae kera ki ta'a 'asiana ma nao kera
si rosulia God. God ka saungida ana kafo
baita 'asiana. Te taifilia sa Noa go ne God
famauria fainia fiu wane ki laugo. God ka
famauri kera, sulia sa Noa famanata sulia
abulolae ne 'o'olo.
6 Iu, ma God ka kwatea laugo na kwaek-
waee fuana wane 'i Sodom ma 'i Gomora
ki. Nia saungi kera ana ere, fua ne ka
fatainia fuana wane ki tafau te ne kai fuli
fuana wane ne kera aburongo ani nia ki.
7 Boroi ma God famauria sa Lot, sulia sa
Lot nia na wane 'o'olo, ma nia si doria na
abulolae ta'a ana wane ne kera aburongo
ana taki God ki.
8 Ma sa Lot ne nia 'o'olo, nia to fainida,
ma ka ada to'oda, ma ka rongo kera sulia
maedangi ki, ma na manatana ka manata
ruarua 'asiana sulia na abulo ta'alada.
9 Nia ne, na 'Aofia saitamana 'adomi-
lana wane ne kera famamana nia ki, fua
ne na 'afitaie ki nao si falida. Ma nia
saitamana ka kwatea laugo na kwaek-
waee fuana wane ta'a ki, leleka ka dao
ana maedangi fuana ketoie mamana.
10 Ma nia ka kwatea na kwaekwaee
baita ka tasa fuana wane ne kera rosulia
kwaidorie ta'a kera ki ana nonida, ma
kera ka noni'ela ana na gwaungaie God.

Ma wane ki ne nau ku fata sulida ne
kera famanata ana sukee ki, kera fata
naunau ma kera ka fata nonira'a 'asiana.
Ma nao kera si manata baita go ana
anoeru 'initoa ki 'i langi, ma kera ka inau
ana fata buri tolingailae laugo ada.
11 Aia, ma 'ainsel ki boroi, ne kera to ana
nikilalae baita liufia na famanata susuke
nai ki, nao kera si fata falia go na anoeru
'initoa ki 'i langi ana fatae ta'a 'urinai ki 'i
naona na 'Aofia.
12 Ma famanata susuke ne ki nao kera si
manata sulia te ki ne kera sasida. 'Urinai,
kera ka dia ru mauri kwasi ki ne kera
bobola fuana daulada ma saungilada. Su-
lia ne wane nai ki, kera ka fata ta'a sulia
ru ne nao kera si saitamana ki. 'Urinai,
God kai saungida dia ru mauri kwasi ki.

✡ **1:18** Matiu 17:1-5; Mak 9:2-7; Luk 9:28-35

13 Ma sulia na nonifie ne kera sasia ana
wane, God kai duua laugo ana nonifie.
Na famanatalae susuke ne ki, kera ka
fanga baita 'asiana, ma kera ka ku, ma
nao kera si dau sulia maurilada fuana
fangalae sulia maedangi ki. Kamulu ne,
mulu ka 'eke 'asiana kada kera fanga fai
kamulu laona okue kamulu ki, sulia na
abulolada ta'a 'asiana, ma kera saitamana
kera ka suke ana kada ki tafau.
14 Ma kada kera ada to'ona na keni, kera
ka doria oeelae. Nao kera si mamalo fasia
abulo ta'alae. Ma kera ka talaia wane
ne famamanae kera ki ngwatautau ana
abulo ta'alae. Ma kera ka doria 'asiana
ogalulumie. Ma sulia ru nai ki, God kai
kwatea kwaekwaee fuada.
15 Kera leka 'e'ete fasia na taale 'o'olo,
ma kera ka leka 'ada sulia falafala ta'a sa
Balaam*, na wele sa Beor. Sa Balaam✡
doria 'asiana na malefo ne nia kai ngalia
ana sasilana ru ta'a ki.
16 Nia ne God ka kwatea na dongki
nia ka fata balufia ana lingeru dia wane.
Ma kada sa Balaam na profet rongoa
ne dongki nia fata 'urinai, nia ka fasia
oewanealae nia ki.
17 Aia, ma wane susuke ki, kera dia ga
'ada ta maebusu be nao ta kafo laona ma
ka lalanga. Ma kera ka dia laugo na gwa
salo ana ute be na sasaule saulia fua na
ute nao si 'aru. Nia ne God ka sasi akau
ana beu ni kanie rorodoa fuada.
18 Kera tangoda talada ma fatalada ka
oewanea ga 'ana. Ma tani wane ne kera
kari abulo ka sui, ma kera ka safali kera
ka talana abulolae kera ki, ma nao si
abulo ta'a fainia wane ne kera garo ki. Ma
wane famanata susuke ki, kera fagaroa
lau wane nai ki ana kwaidorie ta'a ki ana
nonida.
19 Sulia wane famanata nai ki, kera fata
'uri fuada, "Kalu fata alangai fua mulu
ne mulu kai aluge fua ne mulu kai sasia
'amulu ta ru boroi 'ana ne kamulu doria
sasilana ki." Boroi ma wane famanata
nai ki talada nao kera si aluge. Kera dia
wane rao 'o'oni fuana falafala ta'a kera
ki ne falida. Sulia kwaidorie ta'a kera ki
gwaungai fafida, ma kera nao si sui fasia
fuli ru garoe.
20 'I nao wane famanata susuke nai ki
kera saitamana na 'Aofia kulu sa Jesus
Christ ne famauri kulu, ma kera ka kari
abulo fasia ta'alae ki laona molagali ne
saitamana falida. Boroi ma kera ka oli
lau 'uria sasilana ta'alae kera ki be kera
sasida mai 'i nao, fua ne ta'alae ki ka
gwaungai fafida. Ma kada nai kera ta'a
ka liufia na kada be kera si saitamana 'ua
sa Jesus Christ.
21 Ta lea 'ana fuada dia nao kera si dao
to'ona na taale 'uria 'o'oloe. Ma nia ka ta'a
'asiana fuada ne kera dao lau to'ona taale
'uria 'o'oloe, ma kera ka abulo lau fasia.
Ma nao kera si rosulia famanatalae God
kwatea na fuada.
22 Kera ka fatainia mamana na fatae be
'uri ki, "Na kui oli ka 'ania laugo te ne
nia moatainia." Ma ta fatae lau ka 'uri,
"Boso ne kera siufia nonina ka suina, oli
ka kakano lau laona mamako."

3

Olilana mai na 'Aofia

1 Kwaimani lea nau ki 'ae, ruana kada
ne nau ku kekede na fua mulu ne. Sulia
te ne nau ku kedea lau kau kekedee ne
fua mulu sulia nau ku doria famanata
olilae amulu 'uria ru nai ki, fasi kamulu
ka manata garo.
2 Nau ku doria mulu kai manata to'ona
fatae ne profet abu ki be 'i nao mai, fainia
famanatalae na 'Aofia kulu ne famauri
kulu. Wane ni lifurongo ki ne kera fata
'ainitalo ana fua mulu, kera ne saea na
famanatalae ne fua mulu.
3 Iu, na ru baita ne nau ku doria mulu
kai saitamana ana maedangi 'isi ki be tani
wane kera kai leka mai, ma kwaidorie ta'a
kera ki ana noni be talai kera. Ma kera kai
fata 'onionga 'uri amulu,
4 "Na Christ be nia na 'i fai? Sulia
nia eta fata nia kai oli lau mai laona
molagali ne, boroi ma nao nia si dao 'ua.
Wane fanaonao eteta kulu ki kera mae
na. Ma leleka ka dao ana kada ne, nao
ta ru si tatala go, safali mai ana safalilana
molagali leka ka dao 'i ta'ena, ru ki tafau
bobola ga 'ada."
5 Aia, wane ne kera fata 'urinai ki, kera
doria kera ka manata buro ana ne God
saungainia 'i langi fainia na molagali go
ana fatalana. Nia saungainia na molagali
ana na kafo, ma nia ka kwatea na mola-
gali ka ru mai fasia na kafo.

* **2:15** *Balaam:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **2:15** Nambas 22:1-41

6 Ma ana kafo laugo, God ka falia na
molagali ne 'i nao.
7 Aia, ma ana fatalana God laugo, nia ka
sasia na molagali ne ka to fainia lalifue
makwalia kada nia kai fafunuia ana ere.
Ana maedangi nai, God kai ketoa wane ne
nao si famamana ki, ma ka saungida.
8 Aia, kwaimani lea nau ki 'ae, nao mulu
si manata buro ana fatae be 'uri, te fa
dangi dia te to'oni fangali ki 'i maana God,
ma te to'oni fangali ki dia laugo te fa dangi
'i maana God.
9 Nia ne na 'Aofia nao si dole 'asiana go
fuana fatai mamanalae ana fatalana sulia
olilana mai, sui boroi 'ana tani wane kera
kwaisae ne nia ka dole 'ana. Boroi ma
na 'Aofia nia mabetau 'asiana fai kamulu.
Nia nao si doria ta wane kai funu. Boroi
ma nia doria 'asiana wane ki tafau kera
kai kari abulo fasia ta'alae kera ki.
10 Ma maedangi ne na 'Aofia kai oli mai,
nia kai dao mai dia ta wane beli, sulia
wane ki kera kai tona. Ma ana maedangi
nai, kera kai rongoa na lingeru baita, ma
na mamanga kai sui. God kai sungia ru
ki tafau laona mamanga ana ere. Ma na
molagali ma ru ki tafau go 'i laona, nia kai
naoana.
11 Ma sulia God kai fafunuia ru nai ki
'urinai, mulu ka manata lea sulia falafala
kamulu ki. Na abulolae kamulu ka 'o'olo,
ma mulu ka rosulia kwaidorie God ki.
12 Ma mulu ka kwaimakwali ana
maedangi ne God kai keto mai, ma mulu
ka sasi fua sae maedangi ne kai dao 'ali'ali
mai. Ana maedangi nai, God kai sungia
na mamanga ma ru ki tafau 'i laona ana
ere.
13 Aia, ma kulu adaada makwalia na
molagali falu ma 'i langi falu ne God ka
eta fata ana fua kulu. Ma wane ki tafau 'i
senai, kera kai rosulia God.
14 Iu, kwaimani nau ki 'ae, kada mulu
kai kwaimakwali 'ua ga amulu makwalia
maedangi nai, mulu kai sasi ngangata
'uria fa'o'olosilana abulolae kamulu, fua
God nao si keto kamulu fafia ta ru, ma
kamulu ka to kwaimani fainia.
15 Nao kamulu si manata buro ana sulia
te ne na 'Aofia ka mabetau fai kamulu,
sulia nia doria fua ne mulu kai kari abulo
fua nia kai famauri kamulu. Aia, sulia ru
nai laugo be wanefuta kulu sa Paul nia
kekede fua mulu sulia. God ne kwatea
liotoe fua sa Paul fua nia ka kekede
'urinai.
16 Ana kekedee sa Paul ki tafau, nia
famanata sulia ru nai ki. Tani ru ne
sa Paul famanata ana ki, nia 'afitai fua
saitamanalana. Ma wane ne nao kera si
saitamaru ma famamanae kera ki nao si
ngasi, kera ka talana ru sa Paul saea ki,
ma kera ka famanata ana na sukee sulia,
dia laugo be kera sasia ana tani bali ana
Kekedee Abu. Ma sulia kera sasi 'urinai,
God kai kwatea na kwaekwaee fuada.
17 Iu kwaimani nau ki 'ae, kamulu
saitamana tafau na ru ne ki. Nia ne, mulu
kai adaada, fasi mulu ka fi famamana
sukee ne wane ta'a ki kera famanata ana,
ma famamanae kamulu ki ka 'asia.
18 Ma mulu ka fanikila fitoe kamulu ki
ana ngalilana kwaiofeie na 'Aofia kulu sa
Jesus Christ ne famauri kulu, fua mulu ka
saitamana lea ana. Kulu ka tangoa ana
kada ne ma ka toto firi! Iu, nia 'urinai.

Na Etana Kekedee Fasia Sa Jon

Na lifurongo sa Jon na ne kedea buko ne. Nia ta te wane ana akwala ma ro fafurongo be sa Jesus ki, ma nia be kedea laugo Farongoe Lea sa Jon. Laona kekedee ne, nia saea fuana wane famamana ki kera kai uu ngasi ana falafala God ki, ma kera ka madafia famanatalae susuke ki. Ana kada nai, tani wane susuke kera saea sa Jesus nao si koso mai ana noni wane mamana. Sa Jon doria wane famamana ki fua lekalae burina famanatalae sa Jesus Christ be lifurongo ki fata na mai sulia. Na lifurongo be ki, kera ada to'ona na sa Jesus kada nia to. Ma kera ka bobola fuana famanatalae sulia.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Sa Jesus Christ ne na Fatae ana Maurie *1:1-10*
Na fatae totongai sulia na kwaimanie *2:1-17*
Na Malimae sa Jesus Christ *2:18-29*
Kwaimanie fua mulu kwailiu *3:1-24*
Na wane famanata susuke ki *4:1-6*
God fatainia na taale fua kulu ka kwaimani 'akulu kwailiu *4:7-21*
Na fitoe kulu ana sa Jesus liufia na molagali *5:1-21*

Sa Jesus Christ ne na Fatae ana Maurie

1 Nau ku kekede kau fua mulu sulia na Fatae ana maurie. Ma nia to 'ua na mai ana safalilana molagali. Boroi ma kada ne, kalu lifurongo ki rongoa na, ma kalu ka ada to'ona na ana maamalu. Ma kalu ka samo na to'ona ana 'abamalu.
2 Na Maurie mamana ne ka alua na wane, ma kalu ka ada to'ona na. Nia ne kalu ka fata sulia, ma kalu ka farongo kamulu sulia na Maurie firi ne nia to fainia God na Maa. Ma God ka fatainia na Maurie mamana ne fua malu.
3 Kalu ada to'ona ma kalu ka rongoa na Christ ne na Fatae ana Maurie mamana nai, ma kalu ka farongo laugo ana fua mulu, fua ne mulu kai 'ado fai kalu laona maurie ne kalu to ana fainia na Maa ma sa Jesus Christ na Wele nia.
4 Ma kalu kedea na ru ne ki fua mulu fua na eelelae kulu kai to firi.

Tolae laona madakwalae

5 Ma na farongoe ne kalu rongoa fasia na Wele God ma kalu ka saea fua mulu ne 'uri: God na madakwalae sulia nia lea ka tasa 'asiana, ma ka nao ta maerodo ana.
6 Ma dia kulu saea ne kulu 'ado na fainia God, ma kulu ka to 'ua ga 'akulu laona maerodo, kulu suke 'asiana ana fatalaka, ma falafala kulu ki nao si to sulia mamanae.
7 Boroi ma dia kulu to laona madakwalae, dia God ne nia to laona madakwalae, 'urinai kulu 'ado fai kulu kwailiu, ma na maelana sa Jesus, na Wele nia, ka fafalu kia fasia ta'alae ki tafau.
8 Ma dia kulu saea nao kulu si fulia go ta garoe, kulu suke kulu tala kulu. Dia kulu fata 'urinai, tama nao kulu si saitamana go na mamanae God.
9 Boroi ma dia kulu fulangainia na garoe kia ki fuana God, nia kai manatalugea garoe kia ki, ma ka fafalu kia fasia na ta'alae ki tafau, sulia nia kai famamana na eta fata nia fua sasilana na ru nai, ma nia ka sasia na ru 'o'olo.
10 Ma dia kulu saea nao kulu si fulia go ta garoe, tama kulu saea God na wane susuke go ana, ma na fatalana God ka nao si to go laona maurilaka.

2

Christ nia lafua na ta'alae kia ki

1 Wele nau ki 'ae, nau ku kedea ru ne ki fua mulu, fua ne mulu kai to fasia abulo ta'alae. Boroi ma dia ta wane ka abulo ta'a, sa Jesus Christ saitamana 'adomi nia. Sulia nia ne wane 'o'olo, nia saitamana ka gania Maa kia fua 'adomi lakulu.
2 Ma sa Jesus Christ na ne afafue fua lafulana ta'alae kia ki. Ma nao lau ta'alae kia ki taifilia go, boroi ma ta'alae wane ki tafau.
3 Ma dia kulu rosulia fata totongaie God ki, kulu ka saitamana mamana ana ne kulu saitamana God.
4 Ma na wane ne saea nia saitamana God, boroi ma nao nia si rosulia go na fata totongaie nia ki, na wane nai nia suke 'asiana, ma nao nia si saitamana go mamanae God.
5 Sui boroi 'ana sa ti ne ka rosulia fatalana God, nia na wane ne kwaimani mamana ana God. Ma ru ne fatainia ne kulu 'ado fainia God nia 'uri:

6 Sa ti ne saea nia 'ado fainia God, nia
kai sasi sulia na falafala sa Jesus Christ.

Na fatae totongai sulia na kwaimanie

7 Wane kwaimani nau ki 'ae, na fatae
totongai ne nau ku kedea kau fua mulu,
nao lau ta ru falu, boroi ma na fatae
totongai 'ua be mulu saitamana 'ua na
mai, ana safalilana kada mulu famamana.
Ma na fatae totongai nai na ne farongoe
be mulu rongoa ka suina, ne mulu kai
kwaimani amulu kwailiu.
8 Ma na fatae totongai nai ne nau ku
kedea kau fua mulu ne falu laugo, sulia
maurie sa Christ ma na maurie kamulu ne
fatainia na mamanae ana fatae totongai
nai, sulia na maerodo karangi suina, ma
na madakwalae mamana ka tala na laona
maurilamulu.
9 Ma sa ti ne ka saea nia to laona
madakwalae God, boroi ma nia malimae
ana wanefuta nia, nia to ga 'ana 'ua laona
maerodo.
10 Ma sa ti boroi 'ana ne kwaimani ana
wanefuta nia, nia to laona madakwalae
God. Ma nao ta ru laona maurilana
saitamana sasia nia ka fulia ta ru garo.
11 Ma sa ti ne nia malimae ana wanefuta
nia, nia to 'ua laona maerodo. Ma nia
ka leka laona maerodo, ma nao nia si
saitamana na kula ne nia leka 'uria, sulia
na maerodo farodoa na maana.

Nao mulu si doria ru ta'a ki laona molagali ne

12-14 Wele nau ki 'ae, nau ku kekede
fua mulu, sulia God nia manatalugea na
ta'alae kamulu ki sulia sa Christ, ma
kamulu saitamana God na Maa. Ma nau
ku kekede fua mulu na maa ki, sulia ne
mulu saitamana sa Christ ne nia to 'ua
na mai ana safalilana molagali. Ma nau
ku kekede fua mulu wane fi baita ki,
sulia mulu nikila, ma na fatalana God ka
to amulu, ma mulu ka liufia na ana sa
Saetan ne ta'a.
15 Nia ne nau ku saea fua mulu, nao
mulu si kwaimani ana falafala ta'a ki ana
maurie ne ma ru ta'a ki laona molagali.
Dia mulu kwaimani ana molagali, nao
mulu si kwaimani ana God na Maa.
16 Na kwaidorie fuana ru ta'a ki, ma ru
ne wane ki kera ada to'ona ma kera ka
doria, ma toorue ne wane ki manatada
lafuda fainia, ma ru ta'a ki tafau laona
molagali, nao ta ru ada si leka go mai fasia
na Maa. Kera leka tafau go mai fasia na
molagali.
17 Boroi ma na molagali ma ru laona
ki tafau ne wane ki kera doria kai funu.
Boroi ma sa ti ne sasi sulia na kwaidorie
God, nia kai too ana maurie firi.

Na Malimae sa Jesus Christ

18 Wele nau ki 'ae, suilana molagali nia
karangi na! Ma mulu rongoa tafau na be
na Malimae sa Jesus Christ kai dao mai.
Ma ana kada ne, malimae 'oro nia ki kera
dao na. Nia ne, kulu ka saitamana ne
suilana molagali nia karangi ka dao na.
19 Malimae nai ki kera leka na fasi kulu,
sulia nao kera si mamana go laona fikute
wane famamana kulu. Ma dia kera to
laona fikute wane famamana kulu, kera
'ado ga 'ada 'ua fai kulu. Boroi ma, kera
leka na fasi kulu 'urinai, nia fatainia ne
kera tafau nao lau wane mamana ki ana
fikute wane kulu.
20 Boroi ma fua mulu, sa Christ na wane
abu nia kwatea na Anoeru Abu, fua ne
kamulu tafau go mulu kai saitamana na
mamanae.
21 Nau ku kekede fua mulu, nao lau su-
lia ne mulu ulafusia na mamanae. Nau ku
kekede fua mulu, sulia mulu saitamana
na mamanae, ma mulu ka saitamana
laugo ne nao ta sukee si leka mai fasia na
mamanae.
22 'Uri ma sa ti ne na wane susuke?
Ta wane boroi 'ana ne saea sa Jesus nao
lau wane famauri ne God filia. Na wane
'urinai, nia ne na malimae sa Jesus Christ,
sulia nia noni'ela ana God na Maa ma na
Wele nia.
23 Ma wane ki tafau ne kera noni'ela ana
na Wele, kera noni'ela laugo ana na Maa.
Boroi ma wane ki tafau ne kera saea kera
famamana na Wele, kera 'ado laugo fainia
na Maa.
24 Mulu konia laona manatamulu na
farongoe ne mulu rongoa 'ua na mai. Ma
dia mulu konia na farongoe nai, mulu kai
'ado fainia na Wele ma na Maa sulia dangi
ki.
25 'Urinai kulu ka too ana na maurie firi
ne sa Christ eta fata ana fuana kwatelana
fuaka.
26 Nau ku kedea kau na ru ne ki fua
mulu, fua mulu kai madafia na wane ne
kera sasi 'uria suke lamulu ki.
27 Boroi ma fua mulu, sa Christ nia
kwatea na Anoeru Abu. Nao mulu si

nani na 'uria ta wane ne kai famanata lau amulu, sulia na Anoeru Abu to na fai kamulu. Ma na Anoeru Abu ne sa Christ kwate fua mulu, nia famanata kamulu na ana ru ki tafau. Ma ru ki tafau ne nia famanata kamulu ana nia mamana, ma nao si garo. Nia ne mulu kai 'ado fainia sa Christ, dia na Anoeru Abu famanata kamulu ana.

Kulu na wele God ki

28 Wele nau ki 'ae, mulu 'ado fainia sa Christ, fua ne ana kada nia kai oli mai, nao kulu si mau, ma nao kulu si agwa lau fasi nia ana 'ekelae ana fa Dangi nia kai dao ana.
29 Mulu saitamana sa Christ nia 'o'olo. Nia ne, mulu ka saitamana laugo wane ki tafau ne kera sasia na ru 'o'olo ki, kera ne wele God ki.

3

1 Mulu manata basi sulia na kwaimanie God na Maa fuaka! Na kwaimanie nia baita 'asiana, nia ne nia ka sae kulu ana wele nia ki, ma nia mamana na. Na wane laona molagali ki nao kera si saitamana ne kulu wele God ki, sulia nao kera si saitamana God.
2 Wane kwaimani nau ki 'ae, kulu wele God ki na, ma God nao si fatainia 'ua fuaka ne nia kai rokisi 'uta akulu. Boroi ma kulu saitamana ana kada ne sa Jesus Christ kai oli mai, kulu kai dia nia, sulia kulu kai ada to'ona mamana na.
3 Ma wane ki tafau ne kera kwaimakwali 'urinai ana sa Christ, kera susuli kera talada fua kera ka to falu, dia sa Christ ne nia falu.
4 Ma wane ki tafau ne kera abulo ta'a, kera 'oia taki God ki, sulia ne abulo ta'alae na ne 'oilana taki God ki.
5 Ma mulu saitamana na ne, sa Jesus Christ nia leka mai fua ka lafua ta'alae kulu ki, ma nia nao si too ga ana ta ta'alae.
6 Ma sa tifaida ne kera 'ado fainia sa Christ, nao nia si to tari ga 'ana fuana abulo ta'alae. Ma sa ti ne ka to tari ga 'ana fuana abulo ta'alae, nao nia si malingainia ma nao si saitamana sa Christ.
7 Wele nau ki 'ae, mulu si famamana ta wane ne suke kamulu sulia ru ne: Sa ti ne sasi rulana 'o'olo, nia 'o'olo 'i maana God, dia laugo sa Christ ne nia 'o'olo.
8 Ma sa ti ne ka to tari ga 'ana fua abulo ta'alae, nia na wele sa Saetan, sulia sa Saetan abulo ta'a safali na mai ana safalilana molagali. Aia, na Wele God nia leka mai fuana takalongailana na ru ne sa Saetan sasida ki.
9 Ma wele God ki tafau, nao kera si to tari ga 'ada ana na abulo ta'alae, sulia kera too na ana maurie God ani kera. Ma ka 'afitai fua kera to tari ga 'ada fua abulo ta'alae, sulia God na ne Maa kera.
10 Nia ne ka fatainia na 'e'etelana wele God ki tafau fasia wele sa Saetan ki: Ta wane ne nao si abulo 'o'olo, ma nao si kwaimani ana na wanefuta nia, nia nao lau na wele God.

Kwaimanie fua mulu kwailiu

11 Na farongoe be mulu rongoa na mai ana safalilana nia 'uri: Kulu kwaimani akulu kwailiu.
12 Ma nao kulu si dia lau sa Kein, na wane sa Saetan, be nia ka saungia na sasina sa Abel. 'Uta ne sa Kein ka saungia? Sulia na ru sa Kein sasida ki kera ta'a, ma na ru sa Abel sasida ki kera 'o'olo.✡
13 Wane kwaimani ki 'ae, nao mulu si kwele, dia wane ta'a ki laona molagali kera malimae amulu.
14 Kulu saitamana na ana na ru ne: 'i nao mai, kulu to 'i farana nikilalae ana maea, boroi ma kada ne kulu too na ana maurie firi. Kulu saitamana na ru nai, sulia kulu kwaimani ana wanefuta kia ki. Ma sa ti ne nao si kwaimani ana na wanefuta nia, nia to 'ua farana nikilalae ana maea.
15 Ma dia sa ti ne ka malimae ana na wanefuta nia, nia na wane sauwanee. Ma mulu ka saitamana ne wane sauwanee nao si too ana maurie firi.
16 Kada sa Jesus Christ nia mae fuaka, nia fatainia na falafala fua ne kulu ka kwaimani ana wane ki. Nia lea fua kulu ka nonimabe fua maelae fuana wanefuta kia ki.
17 Dia ta wane ne too ana ru ki tafau ne nia bobo 'urida, ma nia ka ada to'ona na wanefuta nia ka bobo 'uria ta ru, boroi ma nao nia si manataia go na wane nai, ma nao si 'adomia go, nia 'afitai ka fata mamana ne nia kwaimani ana God.
18 Wele nau ki 'ae, nao kulu si kwaimani ga ana fatae 'o'oni. Kulu kai fatainia na

✡ **3:12** Jenesis 4:1-16

kwaimanie mamana kia ana ru ne kulu sasida ki.
19 Kada kulu kwaimani 'urinai, nia ne kwate kulu ka saitamana ne kulu too ana na mamanae, ma nao kulu si manata 'abero kada kulu fosia God.
20 Dia na manatalakulu nia keto kia, kulu saitamana manatana God ne baita ka liufia na manatalakulu, ma nia saitamana ru ki tafau.
21 'Urinai wanefuta lea ki 'ae, dia manatalakulu nao si keto kia, nao kulu si mau kada kulu fosia God.
22 Ma kulu ka ngalia ta te boroi 'ana ne kulu gania God 'uria, sulia kulu rosulia fatae totongai nia ki, ma kulu ka sasia ru ne faeele nia ki.
23 Aia, na fatae totongai nia ka 'uri: Kulu famamana sa Jesus Christ na Wele nia, ma kulu ka kwaimani akulu kwailiu, dia be sa Jesus Christ nia fata totongai mai ana fua kulu.
24 Ma sa ti ne ka rosulia fatae totongai God ki, nia 'ado ana God, ma God ka 'ado laugo ani nia. Ma sulia na Anoeru Abu ne nia kwatea fuaka, kulu saitamana na ne God nia 'ado akulu.

4

Na Anoeru mamana ma na anoeru susuke

1 Wane kwaimani nau ki 'ae, nao mulu si famamana na fatae ana wane ki tafau ne kera saea kera too ana na Anoeru Abu. Boroi ma mulu ilito'oda basi fua mulu kai dao to'ona dia ne anoeru ne kera too ana nia safali mai fasia God. Sulia na profet susuke 'oro ki kera leka na ana kula ki tafau.
2 Mulu kai saitamana ne na Anoeru Abu nia ana naoma ka nao ne 'uri: Wane ki tafau ne farongo ana sa Jesus Christ ne leka mai ma ka alua na wane, na wane nai nia too ana Anoeru ne leka mai fasia God.
3 Boroi ma dia ta wane ne tofea na ru nai sulia sa Jesus, nia si too ga ana na Anoeru ne nia leka mai fasia God. Na anoeru ne nia too ana, nia leka lalau mai fasia na Malimae sa Jesus Christ. Ma mulu rongoa ka suina ne na Malimae sa Jesus Christ kai dao mai, ma ana kada ne nia to na laona molagali.
4 Wele nau ki 'ae, kamulu na ne na wane God ki, ma mulu ka liufia profet susuke ki. Sulia na Anoeru Abu ne to ani kamulu, nia nikila ka tasa ana sa Saetan ne nia to ana wane ta'a ki laona molagali.
5 Ma profet susuke nai ki, kera fata sulia na ru ana ta'alana na molagali, ma na wane ta'a ne laona molagali ki kera ka rosulida, sulia profet ne ki kera wane ana unita wane ta'a laona molagali ne.
6 Boroi ma kulu na ne wane God ki. Ma sa ti ne saitamana God, nia ka rosuli kulu. Ma sa ti ne nao lau na wane God, nao nia si rosuli kulu. Nia ne sasi kulu ka ada saitamana na 'e'etelana 'i safitana na Anoeru mamana ma na anoeru susuke.

Na kwaimanie nia safali mai fasia God

7 Wane kwaimani nau ki 'ae, kulu kwaimani akulu kwailiu, sulia na kwaimanie nia safali mai fasia God. Ma sa ti ne ka kwaimani, nia na ne wele God, ma nia ka saitamana laugo ana God.
8 Ma sa ti boroi 'ana ne nao si kwaimani, nao nia si saitamana God, sulia God ne nia kwaimani.
9 Ma God ka fatainia na kwaimanie nia fuaka ana kwatelana mai te Wele mutai nia laona molagali, fua ne kulu ka too ana mauri mamana suli nia.
10 Aia, na kwaimanie mamana nao lau ne kulu kwaimani ana God, boroi ma God ne kwaimani akulu, ma nia ka kwatea mai na Wele nia fua nia dia na afafue fua nia ka manatalugea ta'alae kia ki.
11 Wane kwaimani nau ki 'ae, sulia God nia kwaimani akulu 'urinai, kulu ka kwaimani laugo akulu kwailiu.
12 Nao ta wane si ada to'ona 'ua God. Boroi ma dia kulu kwaimani akulu kwailiu, God ka 'ado fai kia ma na kwaimanilae nia kai fatai mamana laona maurilakulu.
13 Ma kulu ka saitamana ne kulu 'ado fainia God ma nia ka 'ado fai kulu, sulia nia kwatea na Anoeru Abu nia fuaka.
14 Ma kalu ka ada to'ona na Wele nia, ma kalu ka saea fuana wane ki ne God na Maa nia kwatea na mai fua ne ka famauria wane ki tafau laona molagali.
15 Ma dia ta wane ka fata fola ana sa Jesus ne na Wele God, nia 'ado fainia God, ma God ka 'ado laugo fainia.
16 Ma kulu saitamana na, ma kulu ka fito'ona na kwaimanie ne God nia too ana fuaka.

God ne na kwaimanie, ma sa ti ne ka
kwaimani, nia ka 'ado na fainia God, ma
God ka 'ado fainia.
17 Kulu saitamana ne kwaimanie God
nia 'o'olo na laona maurilakulu kada kulu
nao si mau ana God ana fa dangi nia kai
keto kulu. Kulu nao si mau, sulia kada nai
ne kulu to laona molagali ne, maurilakulu
nia dia na maurilana sa Jesus Christ
18 Ti boroi 'ana ne God nia kwaimani
ana, nao nia si mau. Kada kwaimanie 'e
'o'olo laona maurilakulu, nao kulu si mau
na. Boroi ma sa ti ne nia mau ana kada
ki sui, nia mau ana kwaekwaee, ma ru
nai fatainia ne kwaimanie God nia nao si
'o'olo 'ua laona maurilana.
19 Kulu kwaimani akulu kwailiu sulia
God na ne eta kwaimani akulu.
20 Dia ta wane ne saea nia kwaimani
ana God, boroi ma nia ka malimae ana na
wanefuta nia, nia na wane susuke ga 'ana.
Dia nao nia si kwaimani ana wanefuta
nia, na wane ne nia ada to'ona, tama nia
'afitai 'asiana fua nia ka kwaimani ana
God ne nao nia si ada to'ona.
21 Ma na fatae totongai ne God kwatea
fuaka nia 'uri: Sa ti boroi 'ana ne ka
kwaimani ana God, nia ka kwaimani
laugo ana na wanefuta nia.

5

Fitoe kulu ki ana sa Jesus liufia na molagali

1 Wane ki tafau ne kera famamana ne
sa Jesus nia na Christ, na wane ne God
filia, kera na ne wele God ki. Ma wane ki
tafau ne kwaimani ana na Maa, kera ka
kwaimani laugo ana wele nia ki.
2 Aia, kulu saitamana ne kulu kwaimani
ana wele God ki kada kulu kwaimani ana
God, ma kulu ka rosulia fatae totongai nia
ki.
3 Ma dia kulu kwaimani ana God, kulu
ka fatainia ana rolae sulia fatae totongai
nia ki. Ma fatae totongai nia ki si 'afitai
go fua kulu,
4 sulia ne wele God ki tafau, kera liufia
ta'alae ki laona molagali. Ma kulu ka
liufia na ta'alae sulia na famamanae kia
ana sa Jesus.
5 Taifilia go wane ne kera famamana sa
Jesus na Wele God, kera liufia na ta'alae.

Na farongoe sulia sa Jesus ne mae fuaka

6 Sa Jesus Christ na wane ne nia leka
mai fainia kafo ana siuabue ma 'abu ana
maelana. Nao nia si leka mai fainia kafo
go taifilia, boroi ma nia leka mai fainia ro
ru nai ki tafau go, kafo ma 'abu. Ma na
Anoeru Abu ka farongo laugo ana, sulia
na Anoeru nia fata ana na mamanae.
7 Olu ru ne ki kera fatai madakwa ana
sa Jesus fuaka:
8 Na Anoeru Abu, ma kafo, ma 'abu. Ma
olu ru nai ki, kera fatainia go te ru.
9 Kulu famamana fatalana na wane.
Boroi ma na fatalana God ne nikila ka
tasa, ma nia ka fata famamana tafau sulia
na Wele nia.
10 Sa ti ne ka famamana Wele God, nia
ka famamana te ne God nia faorai ana.
Boroi ma sa ti ne nao si famamana faoraie
God, nia saea God na wane susuke, sulia
nao nia si famamana te ne God saea sulia
na Wele nia.
11 Ma fatae ne God ka famamana sulia
na Wele nia ne 'uri: God kwatea na
maurie firi fuaka, ma na maurie ne ka
safali mai fasia na Wele nia.
12 Ma sa ti boroi 'ana ne 'ado fainia na
Wele God, nia too ana maurie firi. Ma sa
ti ne nao si 'ado fainia na Wele God, nia
nao si too laugo ana maurie firi.

Maurie firi

13 Nau ku kedea na ru ne ki fua mulu
wane ne famamana Wele God, fua ne
mulu kai saitamana ne mulu too na ana
maurie firi.
14 Ma kulu saitamana lea ana ne God
rongoa folae kia ki, ana kada kulu gani
'uria ta ru ne leka sulia na kwaidorie nia.
15 Nia rongo kia ga 'ana ana kada ki
tafau ne kulu gani ana. 'Urinai, kulu
saitamana laugo ne nia kwatea fuaka na
te ne kulu gania fasia.
16 Ma dia 'oe ada to'ona ta wane fama-
mana nia abulo ta'a, boroi ma God nao
si kwate nia go 'uria kula ni kwaekwaee
sulia ta'alae ne nia fulia, 'oe foa fuana,
go God kai famauri nia. Boroi ma tani
ta'alae, God kai kwatea ti ne sasida 'uria
kula ni kwaekwaee. Tifaida ne sasia
ta'alae nai ki, nao nau si saea fua mulu
ka foa fuada.
17 Na ru ta'a ne wane ki sasida, kera
na abulo ta'alae. Boroi ma tani abulo
ta'alae nao si talaia wane ki 'uria kula ni
kwaekwaee.

18 Kulu ka saitamana wele God ki nao
kera si to tari ana abulo ta'alae, sulia sa
Jesus na Wele God nia ada sulida, ma sa
Saetan ne ta'a nia 'afitai 'asiana ka sasia
ta ru ka falida.
19 Aia, kulu saitamana na ne kulu wane
God ki, ma sa Saetan ka gwaungai fafia
tani wane 'e'ete ana molagali ne.
20 Ma kulu ka saitamana laugo ne Wele
God nia leka na mai, ma ka kwatea
na malingai rue fuaka, fua ne kulu ka
saitamana na God mamana. Ma kulu ka
'ado fainia na God mamana sulia kulu
'ado fainia sa Jesus Christ na Wele nia.
Nia na ne God mamana, ma nia kwatea
maurie firi fuaka.
21 Wele nau ki 'ae, mulu ada suli kamulu
talamulu fasia na ru ne tani wane kera
saea ana god ki, boroi ma nao lau na God
mamana.

Na Ruana Kekedee Fasia Sa Jon

Na lifurongo sa Jon kedea kekedee ne. Ana kada nai, wane ki kera famalagaigaia wane famamana ki. 'Urinai, sa Jon nao si doria kedelana satana wane famamana ki laona kekedee nia, fasi ada ta wane ta'a ka ngalia satada ma ka famalagaigaida. Nia ne, sa Jon ka saea ne nia kekede fuana na 'afe ne God filia ma wele nia ki. Kada nia saea 'afe ma wele nia, nia fadaa ga ana na fikute wane famamana. Ma sa Jon saea nia talana na wane fanaonao ana fikute wane famamana be.

Sa Jon fabasua wane famamana ki fasia wane famanata susuke ne saea sa Jesus Christ koso mai ma nao si too ana noni wane.

1 Nau na wane kwaitalai ana fikute wane famamana ne, nau ku kekede fuamu na 'afe ne God filia na. Nau ku kwaimani mamana amu ma na wele 'oe ki. Nao lau taifili nau, boroi ma wane ki tafau go ne kera saitamana na farongoe mamana God, kera kwaimani laugo amulu.

2 Kalu kwaimani amulu sulia kulu famamana na farongoe mamana ne nia to firi fai kia.

3 Nau ku foa fua ne God na Maa, ma sa Jesus Christ na Wele nia fua ka kwaiofei akulu ma ka manatai kia, ma ka kwatea aroaroe fuaka ne famamana farongoe mamana, ma kulu ka kwaimani akulu kwailiu.

Na mamanae ma na kwaimanie

4 Nau ku eele 'asiana sulia nau ku dao na to'ona tani wele ana wele 'oe ki, kera to sulia na farongoe mamana dia na Maa nia fata totongai mai ana fuaka.

5 Ma ai kwaimani 'ae, nau ku saea kau fuamu fainia wele 'oe ki fua ne kulu ka kwaimani akulu kwailiu. Ru nai nao lau na fatae totongai falu ne nau ku kedea kau fua mulu, boroi ma na fatae totongai 'ua be kulu saitamana na mai ana safalilana kada kulu famamana.

6 Na fadalana na kwaimanie ne nau ku fata sulia ne 'uri: Kulu ka rosulia fatae totongai God ki. Na fatae totongai be mulu rongoa 'ua na mai ana safalilana kada kamulu famamana ne mulu ka kwaimani amulu kwailiu.

7 Wane susuke 'oro ki kera leka tafau na laona molagali. Ma kera saea sa Jesus Christ koso mai ma nao si too go ana noni wane. Ma wane 'urinai ki ne wane susuke ki ma malimae sa Jesus Christ ki.

8 Mulu ka ada suli kamulu fasia kera ka 'olofi kamulu ma na kwaiarae ne mulu rao 'uria ka funu. Boroi ma mulu kai dau ngasi fua mulu kai ngalia na kwaiarae kali'afu kamulu.

9 Ma na wane ne nia talana na famanatalae sa Jesus Christ, ma ka famamana ta famanatalae 'e'ete, nao nia si 'ado fainia God. Ma sa ti ne ka famamana 'ua ana famanatalae mamana, nia 'ado fainia na Maa ma na Wele.

10 Nia ne, dia ta wane dao siamulu fua nia famanata, ma ka ngalia mai ta famanatalae 'e'ete, nao mulu si kwaloa laona lume kamulu ki, ma nao mulu si 'adomia ana ta ru boroi 'ana.

11 Sulia dia ta wane ne 'adomia ana ta ru boroi 'ana, nia 'ado na fainia ana ru ta'a ne nia sasida ki.

Fatae 'isi ki

12 Nau ku too ana ru 'oro ki fua farongolamulu ana, boroi ma nao nau si doria go kedelana. Nau ku manata to'ona daolae to mulu, fua kulu kai tala faorai oku 'akulu, fua ne kulu ka eele 'akulu.

13 Na keni futa 'oe ne God filia, wele nia ki kera kwatea laugo kau fata lealae kera ki fua mulu.

Na Oluna Kekedee Fasia Sa Jon

Sa Jon kedea kekedee ne fuana te wane kwaitalai ana fikute wane famamana ki, satana sa Gaeas. Sa Jon nia fata lealae ana sa Gaeas, sulia nia ada lea sulia wane famanata ki ne kera leka kau senai. Sa Jon fabasua sa Gaeas kai adaada lea 'uria tani wane ta'a ne nao si doria rolae sulia famanatae nia.

1 Nau na wane kwaitalai ana fikute
wane famamana ne, nau ku kekede kau
fuamu sa Gaeas ne nau ku kwaimani
mamana amu.
2 Wane kwaimani nau 'ae, nau ku foa
fua na ru ki tafau ka lea fuamu, ma fua
'oko to 'akwa, dia laugo ne maurilamu
ana Christ nia lea.
3 Nau ku eele 'asiana ana kada tani
wanefuta akulu ana sa Jesus Christ ne
kera dao mai, ma kera ka farongo nau
ne maurilamu rosulia na famanatae ma-
mana.
4 Ana kada nau ku rongoa ne wele nau
ki kera rosulia 'ua na famanatae mamana,
nau ku eele ka liufia ru ki tafau.

Sa Gaeas kwai'adomi ana wane ne kera 'ainitalo ana Farongoe Lea

5 Wane kwaimani nau Gaeas 'ae, 'oe rao
lea 'asiana ana kwai'adomie ne 'oe sasia
fuana wane ne kera famamana, ma kera
ka liu kwailiu kera ka famanata, sui boroi
'ana nao 'oe si saitamada.
6 Ma kera ka fata fuana na fikute wane
famamana 'i seki sulia na kwaimanie 'oe.
'Oe 'adomida fua kera ka leka ana lekalae
kera sulia falafala ne God eele fafia.
7 'Oko 'adomida sulia kera leka ana na
lekalae ana raoe sa Jesus Christ, ma nao
kera si ngalia go ta kwai'adomie fasia na
wane ne nao kera si famamana ki.
8 Aia, kulu wane ne famamana sa Jesus
Christ, kulu ka 'adomia wane nai ki, fua
kulu ka kwai'adomi ana na raoe kera
fuana Farongoe mamana.

Sa Diotrefes noni'ela ana rolae sulia sa Jon

9 Nau ku kedea na kau te kekedee
fuana na fikute wane famamana 'i sena.
Boroi ma sa Diotrefes, na wane ne doria
kwaitalaie amulu, nao nia si fafurongo go
sulia ru ne nau ku saea.
10 Ma ana kada nau dao kau, nau kai
fata sulia ru ta'a ne nia sasida ki, ma
sukee ta'a nia ki ne nia sasia fua malu.
Nao nia si sasi go 'urinai ma ka sui, boroi
ma nia si kwaloa laugo tani wanefuta ne
kera leka mai, ma nia ka luia laugo wane
ne kera doria kwalolada ki, ma nia ka
sasi 'uria tarilada fasia na fikute wane
famamana.

Demitrius nia na wane lea

11 Wane kwaimani Gaeas 'ae, nao 'oe si
sasi sulia ru ne ta'a ki, boroi ma 'oe sasi
lalau sulia ru ne lea ki. Ma sa ti ne sasia ta
ru ne lea, nia na wane God. Ma sa ti boroi
'ana ne sasia ru ta'a, nao nia si saitamana
God.
12 Wane ki tafau kera fata lea sulia sa
Demitrius, ma falafala lea nia ki ne tala
famamana suli nia. Nia ne kalu ka tango
nia laugo, ma 'oe saitamana ru ne kalu
saea ki nia mamana.

Fatae 'isi ki

13 Nau ku too ana ru 'oro ki fuana
farongolae amulu, boroi ma nao nau si
doria go kedelada.
14 Ma nau ku manata ngado ne nau kai
ada to'omu 'ali'ali go, fua ne koro ka tala
faorai 'akoro.
15 Nau ku doria na aroaroe God kai to
fai 'oe.
Wane kwaimani 'oe ki tafau 'i seki, kera
kwatea kau fatae lea kera ki laugo fuamu.
Ma 'oko kwatea laugo fatae lea nau ki fua
wane kwaimani kalu ki tafau sena.

Na Kekedee Fasia Sa Jiud

Sa Jiud wanefuta sa Jesus nia kedea kekedee kokoru ne. Sa Jiud doria fabasua wane famamana ki fasia wane famanata susuke ki. Nia saea kera wane ta'a, ma God kai kwaeda. Wane famamana ki nao kera si leka sulia famanatalae kera naoma falafala kera ki.

1 Nau sa Jiud, na wane rao sa Jesus Christ ma na wanefuta sa Jemes. Nau ku kekede fua mulu wane ne God na Maa nia fili kamulu ma ka kwaimani amulu, ma sa Jesus Christ ka ada suli kamulu.

2 Nau ku fosia God fua ne nia kai kwaimanatai fua mulu ma kai kwatea na aroaroe ma na kwaimanie baita nia fua mulu.

Wane famanata susuke ki

3 Wane kwaimani lea nau ki, 'i nao mai nau ku doria 'asiana kekedee fua mulu sulia na famaurie ne God nia famauri kulu ana. Boroi ma ana kada ne nau ku doria nau kekede sulia ta ru 'e'ete lau fua mulu. Ma nau ku doria nau fata talingai fua mulu kai uu ngasi 'usia wane ne kera sasi 'uria talalana na famanatalae mamana ne God kwatea fua kulu wane nia ki. God kwatea tafau na famanatalae fua kada ki tafau, ma nao nia si doria ta wane ka talana famanatalae mamana nai.

4 Nau ku saea na ru ne sulia tani wane ne nao si famamana God, kera leka mai, kera ka oku fai kamulu. Ma kera ka saea kera famamana, boroi ma kera ka talana na famanatalae mamana sulia na kwaimanie God, fua ne oeelae kera sasida ki ka ada dia nia lea ga 'ana. Ma nao kera si famamana sa Jesus Christ. Nia taifilia ne wane gwaungai kulu ma na 'Aofia kulu. Aia, na Kekedee Abu 'ua na mai ka fata sulia te ne kwaekwaee kera ki.

God kwatea kwaekwaee fua wane abulo ta'a ki

5 Na ru ne nau kai fata sulia, kamulu saitamana tafau na ana. Sui boroi 'ana, nau saea lau fua mulu fua nao mulu si manata buro ana. Ana na kada 'ua na mai, God nia 'adomia wane nia ki fua ne kera ka tafi fasia fere Ijip. Ma 'i buri'ana kera leka fasia 'i Ijip, God saungia ta bali ada ne nao kera si famamana.

6 Mulu kai manata sulia 'ainsel ki 'i langi ana kada 'ua na mai. Ta bali ada kera doria kera kai 'initoa liufia na ru ne God kwatea fuada, ma kera ka leka fasia na kula ni tolae mamana kera. Sulia kera 'urinai, God ka alu kera laona kula ni kanie ne rorodoa. Ma nia ka kani fafida ana seni ne 'afitai kera ka falia toto firi. Ma kera ka to 'urinai makwalia fa Dangi ne kai dao mai ne God kai kwatea na kwaekwaee fuada.

7 Mulu ka manata sulia laugo wane ne kera to laona mae fere 'i Sodom ma 'i Gomora ki, ma mae fere karangida ki. Kera dia laugo 'ainsel nai ki, sulia kera to laugo ana oeelae ma tolada ka ta'a 'asiana. Ma wane ki 'i senai, ma nao lau keni ki taifilida ne wane ki kera 'aberongainida, sulia ne wane ki kera oee laugo fuada kwailiu. Ma sulia ru nai, God ka kwatea kwaekwaee ana ere ne to firi fuada. Ma na ru nai ne dia fata fabasue God fuana wane ki tafau fuana kada ne kai leka mai, ne nia kai kwatea na kwaekwaee 'urinai.

8 Ka 'urinai laugo fua wane ne kera famanata ana sukee 'i matanga mulu ki. Kera sasia ru ta'a ki ana nonida, ma kera saea kera rosulia na te ne kera ada to'ona ana maleu bolee ki. Ma kera ka noni'ela ana na gwaungaie God, ma kera ka fata buri tolingai ana 'ainsel 'initoa ki 'i langi.

9 Ma sa Maekol boroi, na 'inita 'ainsel God, nao si sasia go ru 'urinai. Sulia ne ana kada sa Moses nia mae, sa Maekol ma sa Saetan keroa olisusu fainia sulia sa ti ne kai ngalia nonina sa Moses. Ma sa Maekol boroi nao si nonira'a go fua ka fata buri tolingai ana sa Saetan. Boroi ma nia ka fata ga 'ana 'uri, “God kai balufi 'oe.”

10 Boroi ma fua wane be kera famanata susuke ki, kera fata ta'a 'asiana sulia ru ne nao kera si saitamana ki. Kera dia ru mauri kwasi ki ne nao si manata. Sulia wane nai ki kera sasia ga 'ada te ki ne nonida ka doria, ma ru nai ki ne kai fali kera.

11 Kwaimanatai fuada, sulia God kai kwatea na kwaekwaee baita fuada! Sulia kera sasi ta'a dia sa Kein. Ma kera dia sa Balaam✡ ne sasi ga 'ana ta ru ne nia

✡ **1:11** Nambas 22:1-41 ✡ **1:11** Nambas 16:1-35

saitamana ka dao to'ona malefo ana. Ma
kera ka dia laugo sa Kora✡ ne nia tatae
sualia God, ma God kai fafunuida laugo
dia sa Kora.
12 Ma wane famanata susuke nai ki,
kera oku fai kamulu ana kada ne mulu
oku fua fanga kwaimanilae, ma kera si
'eke go ana sumailada talada fua fangalae.
Ma sui boroi 'ana nao kera si 'eke, kamulu
ne nia lea fua mulu kai 'eke ana kada kera
oku fai kamulu. Sulia kera dalafa ga 'ada,
dia ta gwa salo rodoa ne nao si kwatea ta
ute, ma sasaule ka ufi lofotainia. Ma kera
dia laugo 'ai ki ne nao si fungu ana kada
fuana fungulae, sulia kera mae tafau na,
ma kera ka tofuda tafau na.
13 Ma wane nai ki, kera sasia ru ta'a fua
'ekelae fafia, ka dia nanafo baita ki ne
okua ngingisu bilia 'oro ki 'i fafona one.
Ma sulia famanatalae susuke kera ki, kera
ka dia laugo bubulu ki ne kera 'idu fasia
fuli tolae mamana kera ki. Ma God ka sasi
akau na ana na kula rorodoa fua tolae ana
fuada toto si sui.
14 Iu, ma sa Enok ne fiuna unita wane
ana kwalafa fasia sa Adam ne fata sulia
wane nai ki 'ua na mai ka fata 'uri, “Na
'Aofia kai leka mai fainia mole'ana to'oni
'ainsel abu nia ki,
15 fua ne kai ketoa wane ki tafau. Ma
nia kai kwatea na kwaekwaee fua wane
ki tafau ne nao kera si famamana, sulia
ru ta'a kera ki ne kera sasida ma sulia fata
ta'alae kera ana God.”
16 Wane nai ki, kera ngununungunu ma
kera ka 'ugania wane ki. Ma kera ka
rosulia kwaidorie ta'a kera ki. Ma kera
ka tangoda talada, ma kera ka gaea wane
ki fua ne kera ka ngalia tani ru fasida.
17 Boroi ma wane kwaimani nau ki,
mulu kai manata to'ona na fatae be wane
ni lifurongo na 'Aofia kulu sa Jesus Christ
ki kera saea fua mulu.
18 Kera fata 'uri fua mulu, “Ana na kada
ne kai leka mai ana maedangi 'isi ki, tani
wane ne kera 'onionga ana kamulu. Ma
kera kai ro lalau sulia kwaidorie kera ki
talada ne kera tatae sualia God.”
19 Wane ne ki kera sasia na barangisie
ana fikute wane famamana. Nao kera si
too ana na Anoeru Abu, ma kwaidorie ta'a
kera ki talada ne ka talaida.
20 Ma mulu wane kwaimani nau ki,
mulu sasi ngangata fua 'adomilamulu
kwailiu fua mulu kai nikila laona famana-
talae God nia kwatea fua mulu. Ma mulu
kai foa ana na nikilalae na Anoeru Abu.
21 Mulu ka to ma mulu ka saitamana
ne God nia kwaimani amulu. Ma mulu
kai to ni kwaimakwali ana na 'Aofia kulu
sa Jesus Christ ne kwatea maurie firi fua
mulu sulia na kwaimanataie nia.
22 Ma fua wane ne famamanae kera ki
si ngado, mulu kai kwaimani ada.
23 Ma mulu kai 'adomia tani wane lau
ana laulada fua nao kera si leka 'uria kula
ni kwaekwaee ana ere. Ma tani wane lau,
mulu kai kwaimanatai fuada, ma mulu
kai mau laugo fasi mulu ka sasi ta'a laugo
di kera. Mulu kai noni'ela ana sasi ta'alae
kera ki ne kera sasia sulia kwaidorie ta'a
kera ki.

Foa ni tangolae

24 Kulu kai tangoa God ne nia saitamana
'adomilamulu fasia na abulo ta'alae fua
ne mulu kai to 'o'olo fainia eelelae ana
kada nia kai ngali kamulu ka to fainia
laona 'initoe lea nia.
25 Ma taifilia God ne ka famauri kulu
ana na 'Aofia kulu sa Jesus Christ. Dia
'i nao mai, ma ana kada ne, ma ana ta
kada ne nia kai dao mai nao si sui, God
nia to ana 'initoe, ma na gwaungaie, ma
na mamanae, ma na nikilalae! Iu, nia
'urinai.

Na Fataie Fua Sa Jon Reveleson

Sa Jon, na fafurongo be sa Jesus, nia kedea na buko ne. Ana kada nai, na kingi baita 'i Rom, ma tani wane baita lau, kera famalagaigaia wane famamana ki sulia kera famamana ngado ana sa Jesus Christ, dia wane fanaonao kera. Sa Jesus nia doria 'asiana ka kwai'adomi ana wane famamana ne ki, fua fitoe kera kai ngado lau. Sa Jesus ne eta fatainia ru ne fuana sa Jon fua radulana wane famamana ki.

Sa Jesus fatainia nunuiru 'oro ki fuana sa Jon ne fata sulia 'afitaie ana wane famamana ki ana kada nai, ma ka fata laugo sulia te ki ne kai fuli ana kada sa Jesus kai oli lau mai. Manatalae baita laona buko ne 'uri: God ne too ana nikilalae ki tafau, ma ka dau fafia ru ki tafau, ma nia ka bobola ka susulia wane nia ki. Ma ana ta te kada 'i buri, nia kai liufia malimae nia ki tafau, ma sa Saetan boroi nia kai ogea tafau. Ana kada nai, God kai rii 'uria wane nia ki, ma kera kai to firi fainia God. Sulia nia 'urinai, wane famamana ki kera kai mabetu'u kada ana 'afitaie ki.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Kekedee leka fuana fiu fikute wane famamana ki *1:1–3:22*
Na kula ni gourue ana 'initoe 'i langi *4:1–5:14*
Na fiu ru ni bilakie ngasi ana beba bilingilana *6:1–8:5*
Fiu fa bungu 'ainsel ki *8:6–11:19*
Sa Saetan fualia fikute wane famamana God *12:1–14:20*
Na fiu 'ainsel ki fainia fiu kwaekwaee 'isi ki *15:1–16:21*
God fafunuia 'i Babilon tafau *17:1–19:21*
God ka 'initoa 'i langi ma 'i ano laugo *20:1–22:21*

1 Laona buko ne, sa Jon nia kedea na farongoe sulia na ru ne sa Jesus Christ nia fatainia ki. God ne fatainia fuana sa Christ fua ka fatainia fuana wane rao God ki sulia ru ne karangi kai dao mai ki. Sa Jesus Christ ka fatainia na ru ne ki fuana wane rao nia sa Jon ana odulana mai na 'ainsel nia siana.

2 Ma sa Jon ka kedea ru ki tafau ne nia ada to'oda. Aia, na farongoe nai ne God saea fuana ma na ru ne sa Jesus Christ ka fatainia ki.

3 'Oilakie fuana sa ti ne kai idumia na buko ne, ma ka 'oilakie laugo fuana sa tifaida ne kera rongoa fatae ne ki fasia God, ma kera ka sasi sulia te ki ne sa Jon kedea laona buko ne! Sulia kada nia karangi fua ru ne ki ka dao mai.

Na farongoe fuana fiu fikute wane famamana ki

4-5 Nau sa Jon, nau ku kekede kau fua mulu fiu fikute wane ne mulu famamana ma mulu ka to ana fiu fere ki laona lofaa 'i Esia. Nau ku foa fua God, fainia fiu mangoiru ne kera to 'i naona kula ni gourue ana 'initoe 'i langi, ma sa Jesus Christ kera kai kwaiofei amulu, ma kera ka kwatea laugo na aroaroe fua mulu. Ana kada nao 'ua ta ru, God nia to na. Ma God ka to laugo ana kada ne. Ma nia ka toto firi laugo. Sa Jesus na wane farongoe mamana, ma nia na wane eteta ne God nia taea fasia na maee, ma nia laugo ne wane 'initoa fafia kingi ki ana molagali. Sa Jesus ka kwaimani fua kulu, ma ana maelana nia ka luge kia fasia abulo ta'alae kia ki.

6 Sa Jesus ne na kingi kia, ma nia ka alu kulu na fikute wane fataabu ki, fua kulu ka rao fuana God na Maa nia. Nau ku foa fua sa Jesus Christ ka too ana na 'initoe ma na nikilalae toto firi! Iu, nia 'urinai!

7 Ada basi, nia karangi ka dao mai 'i fafona na gwa salo ki! Ma na wane ki tafau kera kai ada to'ona. Ma na wane be kera labua ki, kera kai ada to'ona laugo. Ma na wane ki tafau laona molagali kera kai omaee ma kera kai angi sulia. Iu, nia ka mamana.

8 Ma 'Aofia God ne nikila ka tasa, nia to 'i naona na ru ki tafau, ma nia ka to ana kada ne, ma kai to firi laugo. Nia ka saea laugo, “Nau ne Alfa ma na Omega, na safalilana ma na suilana ru ki tafau.”

Na fataie sulia sa Jesus Christ

9 Nau sa Jon na wanefuta kamulu sulia nau ku famamana sa Jesus Christ dia laugo kamulu. Ma kera famalagaigai nau dia kamulu sulia sa Jesus Christ ne na

kingi kia ma nia gwaungai fafi kia. Ma
kulu ka lalifu laona famalagaigaie, sulia
kulu wane nia ki. Kera ka dau nau, ma
kera ka alu nau laona bubunga ne kera
saea ana 'i Patmos, sulia nau ku 'ainitalo
ana na fatalana God ma na ru ne sa Jesus
fatainia ki.
10 Sui ana te maedangi fuana fosilana
na 'Aofia ne Anoeru Abu nia fatainia ru ki
fuaku, ma nau ku rongoa te lingeru baita,
dia na linge fa bungu, fata mai 'i buriku
11 ka 'uri, "'Oe kedea te ne 'oe kai ada
to'ona, sui 'oe kwatea buko ne fuana fiu
fikute wane famamana 'i Efesus, Smana,
Pegamum, Taeataera, Sadis, Filadelfia,
ma 'i Laodisea."
12 Ma kada nau ku kari abulo fuana
adalae to'ona sa ti ne faorai fuaku, nau
ku ada to'ona fiu gwatanga fuana kwesu
ki kera saungainia ana gol. 13 Aia, ma
matangana gwatanga fuana fa kwesu nai
ki, nau ku ada to'ona na ru ne adalae
to'ona dia wane, nia 'afisia maku fafo
gwala leka ka dao fafona 'aena. Ma na
fosae ana gol ne tio 'i ruruna.
14 Ma na ifuna 'e kwao ka dia na faufau,
ma na maana ka tala dia na ere.
15 Ma na 'aena adalae to'ona ka dia
barasi ne kera sungia laona ere baita sui
ma nia ka ngwasinasina. Ma rongolana
lingena ka dia rurulana ta tata baita.
16 Ma nia ka dau fafia fiu fa bubulu
ki ana bali 'aba 'o'olo nia. Ma na naife
ni sauwanee ne 'ala ro bali ne sakatafa
mai fasia laona ngiduna. Iu, ma na
maadarana ngwasinasina ka baita dia na
sato.
17 Ma kada nau ku ada to'ona , nau ku
'asi nau fafia maaku 'i 'aena, dia ta wane
be nia mae. Ma nia ka alua bali 'aba
'o'olo nia fafi nau, ka fata 'uri, "Nao 'oe
si mau. Nau ne safalilana ma na suilana
ru ki tafau.
18 Nau na wane ne nau ku mauri. Sulia
nau ku mae, boroi ma kada ne, nau ku
mauri lau toto firi. Ma nau ne nau ku
'initoa fafia na maee ma na kula ne wane
ki leka 'uria kada kera mae.
19 Ma 'oe kedea ru ne 'oe ada to'oda ki,
ma ru ne dao mai ki ana kada ne, ma na
ru ne kai dao mai.
20 Aia, na manata agwalae sulia na
fiu fa bubulu ne 'oe ada to'ona nau ku
dau fafia ana bali 'aba 'o'olo nau, ma fiu
gwatanga fua kwesu be kera saungaida
ana gol nia 'uri: Fiu bubulu ki ne 'ainsel
ne kera ada sulia fiu fikute famamana nai
ki. Aia, fiu gwatanga fuana kwesu ki ne
kera saungaida ana gol ne fiu fikute wane
famamana ana fiu mae fere ne ki."

2

Sa Jesus fata fuana wane famamana ki 'i Efesus

1 Sui na wane nai ka fata lau 'uri, "'Oe
kedea na fatalaku fua na 'ainsel ne ada
sulia wane laona fere 'i Efesus ki ne kera
famamana, ma 'oe kai kede 'uri, 'Nau na
wane ne nau ku dau fafia na fiu fa bubulu
ki ana bali 'aba 'o'olo nau, ma nau ku liu
matangana fiu gwatanga ki ana gol fuana
kwesulae.
2 Nau ku saitamana ru mulu sasida ki,
ma nau ku saitamana rao nikilalae ka-
mulu fainia mabetaue kamulu ki. Ma nau
ku saitamana mulu noni'ela ana wane ta'a
ki, ma mulu ka ilito'ona wane ne kera
saea kera wane ni lifurongo ki ma kera
ka suke ga 'ada, ma mulu ka saitamana
ne kera suke.
3 Kamulu mabetau, ma mulu ka nonifi
suli nau, ma nao mulu si ngwatautau ana
famamanalae kamulu.
4 Aia, te ru ne nau ku balufi kamulu
fainia, ne nao mulu si kwaimani na aku
dia be mulu sasia 'i nao.
5 Mulu ka manata to'ona kwaimanie
baita kamulu fuaku 'i nao, ma mulu ka
'asi kamulu na fasi nau. Aia, mulu kai
kari abulo fasia abulo ta'alae kamulu ki,
ma mulu kai sasia ru be mulu sasida 'i
nao. Dia nao mulu si kari abulo fasia
abulo ta'alae kamulu ki, nau kai leka mai
siamulu ma nau ku lafua fai gwatanga
fuana kwesulae 'amulu fasia na fulina.
6 Aia, te ru lea ne mulu sasia ne nau ku
doria: Mulu noni'ela ana ru ta'a ne wane
Nikolaus ki kera sasia, ka dia ne nau boroi
nau ku noni'ela laugo 'anida.
7 Alua sa ti ne ka rongo, nia ka fa-
furongoa te ne Anoeru Abu saea fuana
fikute wane famamana ne ki. Sui boroi
'ana ti ne nao si lukasia fitoe nia, nau kai
alamatainia kai 'ania fue 'ai ana maurie
ne nia uu laona oole God.' "

Sa Jesus fata fuana wane famamana ki 'i Smana

8 Ma nia ka fata lau 'uri fuaku, "'Oe
kekede fuana 'ainsel ne ada sulia wane ki

laona fere 'i Smana ne kera famamana,
'oe kai fata 'uri, ‘Nau ne na safalie ma na
suilana ru ki tafau, be nau ku mae ma nau
ku mauri lau.
9 Nau ku saitamana 'afitaie kamulu ki,
ma nau ku saitamana kamulu siofa. Boroi
ma nao mulu si siofa go, sulia mulu
todaru 'asiana ana famamanae. Ma nau
ku saitamana laugo wane ne kera saea ru
ta'a ki suli kamulu. Ma kera ka saeda ana
Jiu ki, boroi ma nao lau Jiu mamana ki,
ma kera wane sa Saetan ki lalau!
10 Nao mulu si mau ana ta te ne
mulu kai nonifi ana. Sulia sa Saetan
kai ili to'omulu, ma kai alua tani wane
amulu laona beu ni kanie, ma ana akwala
maedangi ne mulu kai too ana 'afitaie ki.
Dia mulu ka to mamana ana famamanae
kamulu ani nau, boroi 'ana kera ka saungi
kamulu, nau kai kwatea 'eregwau ana
maurie firi fua mulu.
11 Alua sa ti ne ka rongo, nia ka fafuron-
goa te ne Anoeru Abu saea fuana fikute
wane famamana ne ki. Sa tifaida ne nao
si lukasia fitoe kera ki, nao kera si dao
to'ona ta nonifie ana ruana maelae.’ ”

Sa Jesus fata fuana wane famamana ki 'i Pegamum

12 Sui nia ka fata lau 'uri, “'Oe kekede
fuana 'ainsel ne ada sulia wane laona mae
fere 'i Pegamum ne kera famamana, 'oko
saea, ‘Nau na wane be nau ku too ana
naife ni sauwanee be nia 'ala ro bali.
13 Nau ku saitamana kula ne mulu to
ana, ma 'i senai laugo ne na kula ni
gourue 'initoa sa Saetan nia baita ana.
Mulu rosuli nau, ma nao mulu si lukasia
na famamanae kamulu aku, sui boroi 'ana
kera saungia sa Antipas ana kula ne sa
Saetan nia to ana. Sa Antipas ne na wane
rao lea ana 'ainitaloe ani nau.
14 Aia, ma bara ru ne mulu sasida
ne nau ku balufi kamulu fainia. Tani
wane amulu, kera sasi ga 'ada sulia na
famanatalae sa Balaam✡ be famanata sa
Balak 'uria talailana wane Israel ki fua
kera ka sasia ru ta'a ki. Sulia sa Balak
kwatea wane ki ka 'ania na fanga ne kera
afafu ana mamala god ki ma fainia oee.
15 Aia, nia 'urinai laugo, tani wane
amulu kera ka leka sulia na famanatalae
ta'a wane sa Nikolaus ki.
16 Aia, mulu kai kari abulo na fasia
abulo ta'alae kamulu ki! Dia nao, nau
kai leka 'ali'ali go mai, ma nau ku firu
fainia wane nai ki ana naife ni sauwanee
ne sakatafa mai fasia na ngiduku.
17 Alua sa ti ne ka rongoa, nia ka
fafurongoa te ne Anoeru Abu saea fuana
fikute wane famamana ki. 'Urinai ma sa
tifaida ne nao si lukasia fitoe nia, nau kai
kwatea na mana be kera saufinia 'i langi.
Ma nau kai kwatea laugo na fau kwao ne
kera kedea na sataeru falu 'i fafona, ne
nao ta wane si saitamana, taifilia go sa ti
ne kai ngalia.’ ”

Sa Jesus fata fuana wane famamana ki 'i Taeataera

18 Ma nia ka fata lau 'uri fuaku, “'Oe
kekede fuana 'ainsel ne ada sulia wane
laona fere 'i Taeataera ki ne kera fama-
mana, 'oko saea, ‘Nau ne na Wele nia God.
Na maa ku ka tala dia ere, ma na 'aeku
ka ngwasinasina dia na barasi ne kera
sungia ana ere.
19 Nau ku saitamana ru ne kamulu
sasida ki. Ma nau ku saitamana
kwaimanie kamulu, ma famamanae ka-
mulu, ma raoe kamulu, ma na mabetaue
kamulu. Iu, ma nau ku saitamana ru ne
kamulu sasida ana kada ne, 'oro ka liufia
te ki ne mulu sasida ana kada be suina
kau.
20 Aia, ma ru ne nao nau si doria:
Kamulu alamatainia na keni satana ni
Jesabel ka famanata. Nia saea ne God
kwate nia fuana fatae, boroi ma nia suke
ga 'ana. Nia ka fagaroa wane rao 'oro
nau ki ana famanatalada ana falafala ana
oeelae, ma na 'anilana fanga ne kera afafu
ana mamala god ki.
21 Iu, ma nau ku kwatea kada fuana
keni ne fua nia kai kari abulo fasia abulo
ta'alae ki, boroi ma nao nia si doria go
kari abulolae fasia abulo ta'alae nia ki.
22 Nia 'urinai, nau kai kwate nia fainia
ti boroi 'ana ne kera oee fainia, ma kera
kai nonifi baita. Ma nau kai sasia ru nai
dia nao kera si kari abulo fasia na abulo
ta'alae kera ki ne kera sasia fainia na keni
ne.
23 Ma nau kai saungia na fafurongo
nia ki laugo, fua wane ki tafau ne kera
famamana nau, kera saitamana nau na
wane nau ku saitamana manatana wane

✡ **2:14** Nambas 31:16; 25:1-3

ki tafau fainia kwaidorie kera ki. Ma nau
kai duua fuana wane ki tafau sulia ru ne
kera sasida ki, ru lea ki ma ru ta'a ki.
24 Ma ta bali amulu ne mulu to 'i
Taeataera nao mulu si sasi sulia na
famanatalae ta'a ne, ma nao mulu si
alamatainia kera kai famanata kamulu
ana ru ne kera saea ana ru agwa sa Saetan
ki. Nau nao si kwatea lau ta ru 'afitai fua
mulu ka leka sulia.
25 Ma te ru go ne, mulu kai dau ngasi
ana te ki ne mulu too na ana, leleka ka
dao ana kada nau kai oli lau mai.
26 Iu, ma sa tifaida ne nao si lukasia
fitoe kera, ma kera ka nonimabe fua
rolae sulia kwaidorie nau ki leleka ka
dao ana suilana, nau kai kwatea fuada na
gwaungaie fafia fere ki tafau,
27 dia na Maa nau ne kwatea fuaku.
Ma kera kai gwaungai fafia fere ki ana
nikilalae, ma nao ta wane si bobola fuana
ngengelana fatalada.
28 Ma nau kai kwatea fuada na fa
kwakwali 'ofodangi ne kai fatainia ne
kera liufia ta'alae.
29 Alua sa ti ne ka rongo nia kai fafuron-
goa te ne Anoeru Abu saea fuana fikute
wane famamana ki.' "

3

Sa Jesus fata fuana wane famamana ki 'i Sadis

1 Ma nia ka fata lau 'uri fuaku, "'Oe
kekede fua na 'ainsel ne ada sulia wane
laona fere 'i Sadis ki ne kera famamana,
'oko saea, 'Nau na wane ne nau ku too ana
fiu Anoeru Abu God ki ma fiu bubulu ki.
Nau ku saitamana ru ne mulu sasida ki.
Ma wane ki kera sae kamulu ana wane
famamana ki, boroi ma raoe kamulu ki
fatainia ne nao mulu si ro go suli nau.
2 Mulu dia wane kera maleu ki. Mulu
ada, fua mulu ka fanikila na famamanae
kamulu ne karangi kai mae na. Sulia nau
ku dao to'ona ru ne mulu sasida ki nao si
'o'olo tafau 'i maana God nau.
3 Nao mulu si manata buro ana ru ne
kera famanata kamulu ana ki 'i nao, ma
mulu rosulida, ma mulu ka kari abulo
fasia abulo ta'alae kamulu ki. Sulia dia
nao mulu si ada, nau kai leka mai siamulu
dia ta wane beli ana kada ne nao mulu si
saitamana ne nau kai dao mai ana.
4 Ma bara wane ana wane 'i Sadis ki ne
mulu dau lea sulia maurilamulu ka falu
'ua, mulu kai leka fai nau, ma mulu kai
'afi ana maku kwao ki, sulia mulu bobola.
5 Ma sa tifaida ne nao si lukasia fitoe
kera, kai 'afisia maku kwao ki, ma nao
nau si lafua satada fasia na buko ana
maurie. 'I naofana Maa nau ma 'ainsel
nia ki, nau kai sae kera ana wane nau ki.
6 Alua sa ti ne ka rongo, nia kai fafuron-
goa te ne Anoeru Abu saea fuana fikute
wane famamana ki.' "

Sa Jesus fata fuana wane famamana ki 'i Filadelfia

7 Sui nia ka fata lau 'uri fuaku, "'Oe
kekede fuana 'ainsel ne ada sulia wane ki
laona fere 'i Filadelfia ne kera famamana,
'oko saea, 'Nau ne wane ku abu, ma nau
ku fata mamana. Nau ku too ana kii be
sa Deved na kingi nia too mai ana 'i nao.
Ma kada nau ku 'ifingia na mae, nia 'afitai
fua ta wane ka bilakia. Ma kada nau ku
bilakia, nia 'afitai fua ta wane ka 'ifingia.
8 Nau ku saitamana na ru ne mulu
sasida ki, ma nau ku saitamana mulu nao
si too go ana ta ru lea ne wane ki laona
fere ne kera kai fuusi 'initoa amulu fainia.
Ma mulu ka sasi sulia na fatalaku. Ma nao
mulu si tofea sataku ma na famamanae
kamulu ki ani nau. Aia, nau ku 'ifingia na
mae fua mulu ka ru mai, ma 'afitai fua ta
wane boroi 'ana ka bilakia.
9 Iu, ma na wane ne kera sae kera ana
wane Jiu ki, ma kera ka suke sulia kera
wane sa Saetan, nau kai sasia kera kai
fa'initoa kamulu fua ne kera ka saitamana
nau ku kwaimani amulu.
10 Ma sulia mulu rosulia fatalaku fua
mulu ka uu ngado, nau kai ada suli
kamulu kada ana 'afitaie ki ne kai dao mai
laona molagali 'uria ililae to'ona wane ki
tafau.
11 Nao si tau, ma nau kai oli mai. Mulu
ka dau ngasi ana ru ne mulu too ana ki,
fasia ta wane ka belia na kwaiarae ne nau
kai kwatea fua mulu.
12 Ma sa tifaida ne nao kera si lukasia
fitoe kera ki, nau kai aluda tani mae
funu ana Beu Abu God nau, nia ka to
tari ma nao nia si 'idu fasia. Ma nau
kai kedea laugo na satana God nau ana
nonina, ma na satana fere baita God nau,
na Jerusalem falu ne kai koso mai fasia
God 'i langi. Ma nau kai kedea laugo na
sataeru falu nau ana nonina.

13 Alua sa ti ne ka rongo, nia kai
fafurongoa te ne Anoeru Abu saea fuana
fikute wane famamana ki.' "

Sa Jesus fata fuana wane famamana ki 'i Laodisea

14 Sui nia ka fata lau 'uri fuaku, "'Oe
kekede fuana 'ainsel ne ada sulia wane
laona fere 'i Laodisea ki ne kera fama-
mana, 'oko saea, 'Nau na wane ne kera
sae nau ana Amen. Sulia nau si mamalo
fasia 'ainitalolae ana fatae mamana ki
sulia God. Ma nau laugo ne nau ku
saungainia ru ki tafau fainia God.
15 Nau ku saitamana ru ne mulu sasida
ki, ma nau ku saitamana laugo nao mulu
si gwari ma nao mulu si 'ako'ako go. Dia
mulu 'ako'ako 'asiana naoma mulu ka
gwari 'asiana, nia ne lea aku.
16 Ma sulia nao mulu si 'ako'ako naoma
mulu ka gwari go, nau kai ngisutai ka-
mulu fasia ngiduku.
17 Aia, kamulu saea mulu todaru, ma
mulu ka todaru 'oro, ma nao mulu si doria
lau ta ru sulia ru ki tafau mulu too na
ana. Boroi ma nao mulu si saitamana go
ne mulu siofa ana famamanae, ma mulu
ka dia wane maada rodo ma ka dadara.
18 Nia ne, nau ku saea fua mulu, mulu
ka folia na gol fasi nau ne kera fafalua
ana ere, fua ne mulu kai todaru mamana.
Ma mulu ka folia laugo na maku kwao
ki fasi nau, fua ne nao mulu si 'eke fafia
dadaralae kamulu. Ma mulu ka folia
laugo na ngwaingwai fuana usulana ana
maamulu, fua mulu ka ada lea.
19 Ma wane ki ne nau ku kwaimani ada,
dia kera sasia ru ta'a, nau ku saitamana
balufilada, ma nau ku kwatea kwaekwaee
fuada. Nia ne mulu kai saitamana, mulu
ka kari abulo fasia abulo ta'alae kamulu
ki, ma mulu ka sasia ru lea ki.
20 Ada basi, nau ku uu 'i burina babalite
ana mae ana lume kamulu ki, ma nau ku
kidikidi. Dia ta wane nia rongo nau ma
ka 'ifi fuaku, nau kai ru mai siana laona
lume nia, ma karo kai fanga fiku.
21 Ma sa ti boroi 'ana ne nao si lukasia
fitoe nia, nau kai kwatea na nikilalae
fuana tolae fai nau, ana kada nau ku to
ana kula ni gourue ana 'initoe, ka dia
laugo nau ku liufia ma nau ku to na fainia
na Maa nau ana kula ni tolae nia.
22 Alua sa ti ne ka rongo, nia kai
fafurongoa te ne Anoeru Abu saea fuana
fikute wane famamana ki.' "

4

Na kula ni gourue ana 'initoe 'i langi

1 Sui 'i burina nau ku ada, ma nau ku
ada to'ona te mae 'i langi nia 'ifi. Ma na
lingeru ne eta fata fuaku 'i nao dia na
bungu, ka fata lau 'uri, "'Oe ra mai 'i seki,
fua nau ku fatainia na ru ne kai dao mai
'i buri ki."
2 Ma ana kada nai go, na Anoeru God ka
talai nau, ma nau ku ada to'ona te kula ni
gourue ana 'initoe, ma te wane ka gouru
'i fafona.
3 Ma adalae to'ona ka dia na fau ng-
wasinasina ne kera saea ana daspa ma na
karnelian. Ma na fula'oro ka lolo kalia
kula ni gourue nai. Ma na fula'oro nai
ka ada dia na fau ngwasinasina kera saea
ana na emaral.
4 Ma kalia na wane ne gouru ana kula
ni gourue nai ana 'initoe, ro akwala ma
fai kula ni gourue ana 'initoe ki ne nia
to 'i senai. Ma ro akwala ma fai wane
fanaonao ki ne kera gouru 'i fafona kula
ni gourue nai ki, ma kera ka 'afi ana maku
kwao ki ma 'eregwau ana gol ki.
5 Ma na meamea ka bina, ma lingeru
baita ki, ma na kwangakwanga ka busu
mai fasia na kula ni gourue ana 'initoe
nai. Ma fiu kwesu ki ka tala 'i senai 'i
naona na kula ni gourue. Ma fiu kwesu
nai ki na fiu Anoeru Abu God ki.
6 Ma 'i naona laugo na kula ni gourue
nai, te ru dia na asi ana galasi ma ka
saolia 'asiana tio laugo 'i senai.

Ma fai ru mauri ki ne maada 'oro kalia
nonida tafau, kera to kalia na kula ni
gourue nai.
7 Na etana ru mauri adalae to'ona dia na
lion. Ma na ruana ru adalae to'ona ka dia
na buluka. Ma oluna ru, ne maana adalae
to'ona dia maana wane. Ma na faina ru
adalae to'ona dia na afa ne lofo.
8 Fai ru mauri nai ki, te te ru ada too ana
ono kukuba ru ki, ma na maae ru 'oro ki
laugo to 'i nonida, 'i naofada ma 'i farana
kukubada. Ma ana dangi ki ma ana rodo,
nao kera si mamalo go ana ngulae kera ka
'uri,

"Abu, abu, abu 'Aofia God ne nikila ka tasa.
Nia to 'ua na mai 'i nao, ma ka to ana kada ne, ma ka to ana kada ne ka nia mai 'ua."
9 Na fai ru mauri nai ki kera ngufia na fa ngu ana fa'initolae, ma na fuusi baitalae, ma na tangolae fuana na wane ne nia toto firi ne to 'i fafona kula ni gourue ana 'initoe. Kada kera sasi 'uri nena,
10 na ro akwala ma fai wane fanaonao be ki kera ka boruru 'i naona 'aena na wane ne toto firi ne to 'i fafona kula ni gourue ana 'initoe. Ma kera ka alua 'eregwau kera ki 'i ano 'i naona kula ni gourue ana nai, ma kera ka fata 'uri,
11 "'Oe God ma na 'Aofia kani, 'oe bobola na fuana ngalilana fa'initoe, ma na fuusi baitalae, ma na nikilalae, sulia 'oe saungainia ru ki tafau.
Ma sulia na kwaidorie 'oe ne ru ki tafau kera ka to ma kera ka mauri."

5

Na beba bilingilana

1 Sui nau ku ada to'ona te beba bilingilana laona bali 'aba 'o'olo nia ne gouru ana kula ni gourue ana 'initoe. Na beba bilingilana nai kera kede ro bali ana ma fiu ru fua fangasilana kera fafona. 2 Ma nau ku ada to'ona te 'ainsel ne nikila 'asiana, ma nia ka fata baita ka 'uri, "Sa ti ne 'o'olo ma ka bobola fua 'oilana fiu lagolae ngasi ne ki, ma ka 'ifingia na beba bilingilana ne?"
3 Ma nau nao si ada to'ona go ta wane 'i langi, naoma laona molagali, naoma laona kula wane mae ki ne ka bobola fuana 'ifingilana na beba bilingilana nai ma ka ada laona.
4 Ma nau ku angi 'asiana, sulia nao kera si dao to'ona ta wane ne bobola fuana 'ifingilana na beba bilingilana nai ma ka ada laona.
5 'Urinai, te wane ana wane fanaonao ki ka fata 'uri fuaku, "Nao 'oe si angi. Ada basi. 'Oe ada to'ona na wane ne 'e nikila 'asiana laona kwalafa Jiuda ne kera saea ana Na Lion 'i Jiuda. Nia na wane talingai ana kwalafa sa kingi Deved. Nia ka liufia malimae nia ki, ma ka bobola fua 'oilana fiu lagolae ngasi nai ki, ma 'ifingilana na beba bilingilana ne."
6 Sui nau ku ada to'ona te kale Sipsip nia uu 'i matangana kula ni gourue nai ma fai ru mauri ki ma wane fanaonao ki kera ka to kalia. Ma nau ku ada to'ona laugo mae maale ki ana nonina ne dia kera saungia 'i nao. Nia too ana fiu kokona ru ki ma fiu maae ru ki. Aia, fiu maae ru nai ki ne fiu mangoiru God ki ne nia kwatea 'uria laona molagali tafau.
7 Ma na kale Sipsip nai ka dao, ma ka ngalia na beba bilingilana be fasia na bali 'aba 'o'olo na wane ne gouru ana kula ni gourue nai.
8 Ma kada nia ngalia na beba bilingilana nai, na fai ru mauri nai ki, ma na ro akwala ma fai wane fanaonao nai ki, kera ka boruru 'i ano 'aena na kale Sipsip nai. Ma kera tafau go kera dau ana ru ni kiilana ki ne kera saea ana harp, ma kera ka dau ana tiu ana gol ki ne fungu ana 'ai moko lea ki fuana sungilana. Aia, ma na sasuna 'ai moko lea nai ki na ne folae wane ne kera famamana sa Jesus Christ.
9 Ma kera ka ngufia te fa ngu falu kera ka 'uri,
"'Oe bobola fuana ngalilana na beba bilingilana, ma 'oko 'oia lagolae ana bilaki ngasilae ki.
Sulia kera saungi 'oe, ma ana afafu ana maurilamu ka foli olitainia mai wane ki ana kwalafa ki tafau, ma fatae 'e'ete ki tafau, ma na mae fere ki tafau fua God.
10 'Oko alua na fikute wane fataabu ki fua kera ka rao fuana God kia.
Ma kera kai gwaungai laona molagali."
11 Ma nau ku ada lau, ma nau ku rongoa na ngulae 'ainsel 'oro ki. Kera 'oro 'asiana, kera to'oni ma na molee ki. Kera uu kalia na kula ni gourue ana 'initoe nai, ma fai ru mauri be ki, ma wane fanaonao ki.
12 Kera ngu baita kera ka 'uri,
"Na kale Sipsip ne kera saungia ka mae, nia bobola na fua ngalilana na mamanae, ma na toorue, ma saitamarue, ma na nikilalae, ma na fabaitalae, ma na 'initoe, ma na tangolae!"
13 Ma nau ku rongoa ru mauri ki tafau 'i langi, ma laona molagali, ma laona kula wane mae ki, ma 'i laona asi, kera tafau kera ngu kera ka 'uri,

"Na tangolae, ma na fabaitalae, ma na 'initoe, ma na nikilalae toto firi fuana wane ne gouru ana kula ni gourue ana 'initoe ma fuana na kale Sipsip."
14 Ma fai ru mauri nai ki kera olisia kera ka 'uri, "Nia mamana." Ma wane fanaonao ki kera ka boruru 'i ano, ma kera ka fosi keroa.

6

Na fiu lagolae fua bilakia ngasi na beba bilingilana

1 Sui nau ku ada to'ona na kale Sipsip nai ka 'oia etana lagolae ana bilakie ngasi ana beba bilingilana. Ma nau ku rongoa te ru ana fai ru mauri be ki ka fata ana lingeru ne ka dia na kwangakwanga ka 'uri, "'Oe leka mai!"
2 Ma nau ku ada, ma nau ku ada to'ona te hos kwao. Ma na wane ne nia gouru fafona, ka dau ana te taumae. Ma kera ka kwatea na 'eregwau fuana. Ma nia ka leka kau fua saungilana malimae nia ki.
3 Sui na kale Sipsip nai ka 'oia ruana lagolae ana bilakie ngasi, ma nau ku rongoa na ruana ru mauri ka fata 'uri, "'Oe leka mai!"
4 Ma te hos meo ka sakatafa mai. Ma na wane ne gouru fafona, kera ka kwatea te naife baita fuana, ma ka too ana na nikilalae fuana ngalilana aroaroe fasia wane ki laona molagali, fua ne wane ki kera kai saungida kwailiu.
5 Sui na kale Sipsip nai ka 'oia oluna lagolae ana bilakie ngasi, ma nau ku rongoa na oluna ru mauri ka fata 'uri, "'Oe leka mai!" Ma nau ku ada, ma nau ku ada to'ona te hos goa. Ma na wane ne gouru 'i fafona, nia dau ana te ru ni 'olotolae ana ru kulu ki.
6 Sui nau ku rongoa te lingeru ne ra mai matangana fai ru mauri nai ki ka 'uri, "Kera fafoli ana fanga ki 'uria malefo baita! Ma nao 'oe si falia na ngwaingwai ma na waeni!"
7 Sui na kale Sipsip nai ka 'oia na faina lagolae ana bilakie ngasi, ma nau ku rongoa lingena faina ru mauri ka fata 'uri, "'Oe leka mai!"
8 Ma nau ku ada, ma nau ku ada to'ona te hos balabala, ma na satana wane ne gouru 'i fafona ne Maee, ma Kula ana Faitolie ka leka 'i burina. Ma kera ka kwatea nikilalae fua keroa faina ta bali ana na molagali fuana saungilana wane ki ana firue, ma fioloe, ma mataie, ma ru kwasi ki laona molagali.

9 Ma kada ne kale Sipsip nia 'oia na limana lagolae ana bilakie ngasi, nau ku ada to'ona mangoda wane ne kera saungida sulia kera ngangata fainia 'ainitaloe ana Fatalana God ma na Farongoe Lea. Kera to ga 'ada farana na fulifue.
10 Ma kera akwa baita kera ka 'uri, "God nikila ka tasa, 'oe abu, ma 'oko mamana. 'I angita ne 'oe kai ketoa wane laona molagali ki, ma 'oko duua fuada sulia kera saungi kalu?"
11 Ma God ka kwatea maku gwala kwao ki tafau fuada, ma nia ka saea fuada fua ne kera ka kwaimakwali tu'u basi, leleka ka dao ana kada ne kera kai saungia wane rao kwaimani ki ma wane famamana ki, suifatai nia ka fi duua wane ne kera saungida ki.

12 Sui nau ku ada to'ona na kale Sipsip be nia 'oia na onona lagolae ana bilakie ngasi, ma na anuanu baita ka liu, ma na sato ka rorodoa dia ta 'oko masa goa, ma na madame ka meo dia na 'abu.
13 Ma bubulu ki ka 'asida mai laona molagali dia fue 'ai ki ne kera 'asida fasia 'ai ki kada ne sasaule baita nia geloda.
14 Ma na mamanga ka nonga na dia na 'aba beba ne kera lumia. Ma fa uo ki tafau ma bubunga ki tafau kera 'idu fasia fulida.
15 Sui kingi ki laona molagali ma wane gwaungai ki, ma wane 'initoa fuana wane ni omee ki, ma wane todaru ki ma wane nikila ki, ma wane ki tafau ne kera rao 'o'oni, ma wane sakwadola ki, kera ka mau, kera ka agwa laona faoda fau ki ma farana fau ki gwauna fa uo ki.
16 Ma kera ka akwa fuana fa uo ki ma fau ki kera ka 'uri, "Mulu 'asi kamulu mai fafi kalu ma mulu ka saufini kalu fasia maa na wane ne nia gouru ana kula ni gourue ana 'initoe. Ma mulu ka saufini kalu fasia na guisasue na kale Sipsip.
17 Sulia fa dangi baita ana guisasue keroa nia dao na, ma ka nao ta wane ne bobola fuana uulae 'usia."

7

Na te talanga ma fai akwala ma fai to'oni wane God ki

1 Sui nau ku ada to'ona fai 'ainsel ki kera
uu ana fai susuui ki ana molagali, ma kera
luia fai sasaule ki ana molagali, fua kera
nao si saulia na molagali, ma nao si saulia
na asi, ma nao si saulia ta 'ai.
2 Ma nau ku ada to'ona te 'ainsel lau nia
tae mai fasia taelana sato, ma ka ngalia
mai na maetoto ana God mauri. Ma nia ka
akwa baita fuana fai 'ainsel nai ki, ne God
kwatea na nikilalae fuada fuana falilana
na molagali fainia na asi.
3 Ma ka fata 'uri, "Nao mulu si falia 'ua
na molagali, ma na asi, ma 'ai ki, leleka
kalu ka kedea na maetoto maadarana
wane rao God ki."
4 Ma kera ka farongo nau ana fita wane
ki ne kera kedea na maetoto maadarada,
ka 'uri: te talanga ma fai akwala ma fai
to'oni wane ki. Ma kera ne fasia akwala
ma ro kwalafa ki ana wane Israel ki.
5 Fasia kwalafa sa Jiuda, te akwala ma
ro to'oni wane. Fasia kwalafa sa Ruben, te
akwala ma ro to'oni wane. Fasia kwalafa
sa Gad, te akwala ma ro to'oni wane.
6 Fasia kwalafa sa Asa, te akwala ma ro
to'oni wane. Fasia kwalafa sa Naftali, te
akwala ma ro to'oni wane. Fasia kwalafa
sa Manase, te akwala ma ro to'oni wane.
7 Fasia kwalafa sa Simion, te akwala ma
ro to'oni wane. Fasia kwalafa sa Lifae, te
akwala ma ro to'oni wane. Fasia kwalafa
sa Isaka, te akwala ma ro to'oni wane.
8 Fasia kwalafa sa Sebulun, te akwala
ma ro to'oni wane. Fasia kwalafa sa
Josef, te akwala ma ro to'oni wane. Fasia
kwalafa sa Benjamin, te akwala ma ro
to'oni wane.
9 'I burina, nau ku ada, ma nau ku ada
to'ona te konie baita, ne nao ta wane si
bobola na fuana idumilana. Ma kera leka
mai fasia kwalafa ki tafau, ma fere ki
tafau, ma fatae 'e'ete ki tafau, ma kera ka
uu 'i naona kula ni gourue ana 'initoe ma
'i naona kale Sipsip nai. Ma kera ka 'afisia
maku kwao gwala ki, ma kera ka dau ana
uli niniu.
10 Ma kera akwa baita kera ka 'uri,
"God kia ne gouru ana kula ni gourue ana
'initoe fainia na kale Sipsip, keroa
ne famauri kia."
11 Ma 'ainsel ki tafau kera uu kalia kula ni
gourue ne ana 'initoe, ma wane fanaonao
ki, ma na fai ru mauri ki. Ma kera ka
boruru 'i naona kula ni gourue nai, ma
kera ka fosia God,
12 kera ka 'uri,
"Nia mamana!
Na lafutailana satamu, ma na 'initoe, ma
na liotoe, ma na tangolae, ma na
fabaitalae, ma na mamanae, ma na
nikilalae, ru nai ki ru God toto firi!
Nia mamana."
13 Ma te wane ana wane fanaonao nai
ki ka ledi nau, ka 'uri, "Tifaida ne kera 'afi
ana maku kwao ne ki ma kera ka leka mai
fasia 'i fai?"
14 Ma nau ku olisia ku ka 'uri, "Nau ku
ulafusia. 'Oe ne 'oe saitamana."
Ma nia ka fata 'uri fuaku, "Wane ne
ki wane ne kera liu mai laona 'afitaie
baita. Kera ka taufia maku gwala kera ki,
ma kera ka fakwaoda ana 'abuna na kale
Sipsip.
15 Nia ne kera ka uu 'i naona kula ni
gourue God, ma kera ka rao fuana laona
Beu Abu nia sulia kada ki tafau. Ma God
gouru ana kula ni gourue nai, ka ada suli
kera.
16 Ma ka 'afitai lau kera ka fiolo naoma
kera ka maeliku, naoma na sato 'ako'ako
naoma ta ru 'ako'ako ka 'akofida.
17 Sulia kale Sipsip ne gouru 'i fafona na
kula ni gourue ana 'initoe, ne ada sulida.
Ma nia ka talai kera 'uria busulana kafo
ana maurie ki. Ma God kai usua kafona
maada."

8

Na fiuna lagolae ana bilakie ngasi

1 Kada na kale Sipsip nia 'oia na fiuna
lagolae ana bilakie ngasi, 'i langi ka
aroaro sulia ka kada aoa kokoru.
2 Sui nau ku ada to'ona na fiu 'ainsel
ki ne kera uu 'i naona God, ma kera ka
ngalia fiu fa bungu ki.
3 Ma te 'ainsel lau ne ka too ana na tiu ru
ana gol fua na sungilana na 'ai moko lea 'i
laona, ka dao ma ka uu maana na fulifue.
Ma kera ka kwatea 'ai moko lea 'oro ki, nia
ka sungida fua ka alua fainia folae wane
God ki tafau 'i fafona na fulifue ana gol
ne to 'i naona kula ni gourue nai.

4 Ma sasu fasia 'ai moko lea nai ki, ka
ra 'i langi fainia folae wane God ki, fasia
'abana na 'ainsel nai ne uu 'i naona God.
5 Sui na 'ainsel nai ka ngalia na tiu nai,
ma ka fafungua ana ere fasia fulifue, ma
ka 'ui 'ania mai fafona molagali. Ma na
kukurue ma lingeru baita ki ka talo mai,
ma na binabina ka bina, ma na anuanu
ka liu.

Fa bungu ki

6 Sui fiu 'ainsel nai ki kera sasi akau na
fuana ufilana fiu fa bungu ne kera dau
ana ki.
7 Ma etana 'ainsel ka ufia na fa bungu
nia, ma mege 'aesi ki dia ute, ma na ere
ka dolalia 'abu, ka 'asia mai fafona na
molagali. Ma nia ka sungia na oluna bali
ana molagali, ma 'ai ki, ma garasi ki tafau
'i laona.
8 Sui na ruana 'ainsel ka ufia na fa
bungu nia, ma te ru dia fa uo baita ka
saru, ma nia ka 'asia laona asi. Ma oluna
bali ana asi ka tatala ana 'abu.
9 Ma oluna bali ana ru mauri ki laona
asi kera ka mae, ma oluna bali ana baru
ki ka ta'a.
10 'Urinai na oluna 'ainsel ka ufia na
fa bungu nia, ma te fa bubulu baita ka
tala dia ta kwesu, ka 'asia mai fasia laona
mamanga ma ka 'asia fafia oluna bali ana
na kafo baita ki, ma busulana kafo tu'u ki.
11 Aia, na satana bubulu nai na "'Afae."
Ma oluna bali ana kafo ki ka 'afae, ma
wane 'oro ki kera ka mae ana kufilana
kafo nai ki sulia kera 'afae.
12 Sui na faina 'ainsel ka ufia na fa
bungu nia, ma oluna bali ana na sato, ma
na madame, ma bubulu ki ka mae, ma
oluna bali ana madakwalae ka nao na.
Ma oluna bali ana dangi nia rorodoa na,
ma oluna bali ana rodo ka maerodo.
13 Sui nau ku ada, ma nau ku rongoa
te afa nia lofo laona mamanga ka akwa
baita ka 'uri, "Na ta'alae, na ta'alae! Nia
kai ta'a 'asiana fuana wane ki tafau ne
kera to laona molagali, sulia kada ne ta
olu 'ainsel lau kera kai dao mai, ma kera
kai ufia fa bungu kera ki."

9

Limana 'ainsel ufia na fa bungu nia

1 Sui na limana 'ainsel ka ufia na fa
bungu nia, ma nau ku ada to'ona fa
bubulu ne ka 'asia mai 'uria laona mola-
gali, kera kwatea na kii ana na kiluliu ne
nao 'ana ta suilae fuana bubulu nai.
2 Sui na bubulu nai ka 'ifingia na kiluliu
nai, ma na sasu ka sakatafa mai ma ka
tatae mai dia sasuna ta ere baita. Ma na
sato ma laona mamanga ka rorodoa ana
na sasu ne sakatafa mai fasia na kiluliu
nai.
3 Sui siko 'oro ki kera ka sakatafa mai
fasia na sasu nai, ma kera ka leka mai
laona molagali, ma kera ka kwatea na
nikilalae fuada dia na nikilalana fafari ki.
4 Ma kera ka saea fuana siko nai ki nao
si falia garasi ki, naoma ta 'ai, naoma
ta ru ne mauri fafona ano. Aia, ma
wane ne kera nao si too ana maetoto God
maadarada ne, siko ki kwatea na nonifie
fuada.
5 Ma nao kera si alamatainia siko nai
ki fua ne ka saungia 'ua wane nai ki, ma
kera alamatainia kera ka kwatea ga 'ada
nonifie fuada sulia lima madame ki. Ma
na fiilada ka dia na fafari ne nia 'alea
wane.
6 Ma sulia lima madame nai ki, wane
ki kera kai nani 'uria maee, ma nao kera
si dao to'ona. Ma kera ka doria kera kai
mae, ma na maee ka tafi fasi kera.
7 Siko nai ki, adalae to'ona dia hos ki ne
kera sasi akau ada fuana firue. Ma maada
ka dia maana wane ki, ma kera ka sengia
ru ki dia na 'eregwau ana gol 'i gwauda.
8 Ma ifuda gwala ka dia ifuna keni ki,
ma lifoda ka dia lifona lion ki.
9 Ma ru dia reba salo ki ne tio 'i ruruda.
Ma lingena kukubada ka baita dia lingena
hos 'oro ki ne kera tara fainia wane omee
ki.
10 Ma kukuida ne dia fafari ki, ma kera
too ana io fuana susu'ilana wane ki. Ma
kukuida ne fua fanonifilana wane ki sulia
lima madame ki.
11 Ma na kingi kera na ne 'ainsel ne
gwaungai fafia na kilu, ma na satana ana
fatae wane Jiu ne sa Abadon, ma fatae
Grik kera ka saea ana sa Apolion. Ma
sataeru nai ki ne fadalana, "Na wane ne
fafunuia ru ki."
12 Na etana ta'alae ka suina, ma ta ro
ta'alae lau kai dao mai.

Na onona fa bungu

13 Na onona 'ainsel ka ufia na fa bungu
nia, ma nau ku rongoa te lingeru ne talo

mai fasia fai susuui ki ana fulifue ne kera
saungainia ana gol ne to 'i naona God.
14 Ma na lingeru nai ka fata 'uri fuana
onona 'ainsel ne too ana fa bungu ka
'uri, “'Oe kai lugea fai 'ainsel ki ne kera
kani fafida 'i ninimana na kafo baita ne 'i
Iufretes.”
15 Ma nia ka lugea fai 'ainsel nai ki
kera sasi akau 'urinai makwalia na aoa,
maedangi, madame ma fangali, fua ne
kera ka saungia oluna bali ana wane ki.
16 Ma nau ku rongoa fita wane ni omee
kera ki ne kera to 'i fafona hos ki: kera ro
talanga molee wane ki.
17 Ma ana fataie nai fuaku, nau ku
ada to'ona hos ki, ma wane ne kera
gouru fafoda ki kera 'afisia reba ru ki 'i
maruruda. Ma na reba ru nai ki ka meo,
ma ka goa, ma ka kokoa. Ma gwauna hos
ki kera dia gwauna lion ki. Ma na ere ma
na sasu fainia na salfa* ka ru mai fasia
ngiduda.
18 Ma ru ta'a nai ki ka saungia oluna
bali ana wane ki laona molagali ana ere,
ma na sasu, ma na salfa ne ru mai fasia
ngiduda.
19 Sulia ne nikilalana hos nai ki, nia
ana ngiduda ma kukuida. Kukuida ka dia
dregon ki ne too ana gwauiru ki, ma kera
ka fanonifia wane ki ana kukuida.
20 Ma wane ne kera ore ma ru ta'a ki
nao si saungida, nao si kari abulo fasia
ta'alae kera ki. Sulia nao kera si to fasia
fosilana anoeru ta'a ki, ma nunuiru ki ne
kera saungaida ana gol ma na silva ma na
barasi ma na fau ma na 'ai. Ma ru nai ki,
nao kera si ada ma nao kera si rongo, ma
nao kera si fali.
21 Ma wane nai ki nao si kari abulo go
fasia sauwanee, ma na raoe fuana anoeru
ta'a ki, ma na oee, ma na belie.

10

Na 'ainsel fainia na beba bilingilana tu'u

1 Sui nau ku ada to'ona te 'ainsel nikila
lau ne koso mai fasia 'i langi. Nia 'afi ana
na gwa salo, ma na fula'oro ka to kalia na
gwauna, ma na maana ka dia na sato, ma
ro 'aena ki ka dia ro mae funu ana ere.
2 Ma nia ka dau ana na beba bilingilana
tu'u ne kera 'ifingia suina laona 'abana,
ma ka uu fafona asi ana na bali 'ae 'o'olo
nia, ma na bali 'ae mauli nia ka uu ana
fafona ano.
3 Ma ka akwa ana akwae baita ne
rongolana dia ngoralana lion ki. Ma
burina nia akwa ka sui, fiu kukurue ki
kera ka olisia.
4 Ma kada ne fiu kukurue nai ki ka fata,
nau ku sasi akau fuana kedelana fatae
kera ki, ma nau ku rongoa te lingeru fata
mai fasia 'i langi ka fata 'uri, “Nao 'oe si
saea fua ta wane ru be fiu kukurue ki kera
saea, ma nao 'oe si kedea.”
5 Sui na 'ainsel ne nau ku ada to'ona nia
uu fafona asi ma na ano, nia taea na bali
'aba 'o'olo nia 'i langi.
6 Ma ka fata alangai ana satana God ne
toto firi ma ka saungainia 'i langi ma ru ki
tafau ne kera to 'i laona, ma na molagali
ma ru ki tafau ne kera to 'i laona, ma
na asi ma ru ki tafau ne kera to 'i laona.
Ma nia ka fata 'uri, “Kada sui God nao
si famadakwa 'ua na manatae wane nia.
Boroi ma ta'ena, God nao si dole na fuana
famamanalana manatae wane nia.
7 Ana kada ne fiuna 'ainsel ka ufia na
fa bungu nia, na manatae wane God kai
dao na mai, dia be nia farongo ana 'i nao
fuana wane rao nia ki na profet ki.”
8 Sui na lingeru ne nau ku rongoa 'i nao
ka fata lau fuaku fasia 'i langi ka 'uri, “'Oe
leka kau, 'oko ngalia na beba bilingilana
ne 'ifi na laona 'abana na 'ainsel ne uu 'i
fafona na asi ma na ano.”
9 Ma nau ku leka, ma nau ku gania
na 'ainsel nai fua ne ka kwatea na beba
bilingilana tu'u nai fuaku. Ma nia ka
fata 'uri fuaku, “'Oe ngalia, ma 'oko 'ania.
Nia kai mamasia ana ngidumu dia na
ngingidue. Boroi ma nia kai 'afae laona
guimu.”
10 Ma nau ku ngalia na beba bilingilana
tu'u nai fasia 'abana na 'ainsel nai, ma
nau ku 'ania. Na 'anilana ka mamasia ana
ngiduku dia na ngingidue. Boroi ma kada
nau ku onomia kau, nia ka 'afae na laona
guiku.
11 Sui kera ka fata 'uri fuaku, “'Oe kai
farongo lau ana na manatae wane God

* **9:17** *salfa:* Ada to'ona ana Diksonari

sulia fere ki, ma kwalafa ki, ma fatae 'e'ete ki, ma kingi ki."

11

God odua ro wane fata famamana ki

1 Sui kera ka kwatea te mae 'ai ni 'oitolae fuaku, ma God ka fata 'uri, "'Oe kai leka, 'oe 'oito'ona na Beu Abu nau fainia na fulifue, ma 'oe idumia na wane ki ne kera foa 'i senai.
2 Aia, ma nao 'oe si 'oito'ona kada kula 'i maa ana Beu Abu nau, sulia nau ku kwatea na fuana wane ne kera nao lau Jiu ki. Ma kera kai leka mai, kera ka gwaungai fafia 'i Jerusalem sulia fai akwala ma ro madame ki.*
3 Ma nau kai kwatea na ro wane fata famamana suli nau ki. Keroa ka 'afi ana 'afi ta'a ne fatainia kera kwaimanatai, ma kera ka farongo ana farongoe nau sulia te to'oni ma ro talanga ma ono akwala maedangi ki."
4 Ma na ro wane fata famamana nai ki na ne ro 'ai ne kera saea ana na olif ki,✡ ma na ro gwatanga fuana kwesu ki ne kera uu 'i naona God ne gwaungai fafia na molagali.
5 Ma dia ta wane ka sasi 'uria famalagaidaro, na ere ne ka sakatafa mai fasia na ngidudaro kai ogea na malimae kera ki. Ma 'urinai ta wane ne ka doria famalagaidaro, nia ka mae laugo.
6 Ma keroa too ana na nikilalae fuana susilana laona mamanga, fua ne na ute si 'aru sulia maedangi ne kera farongo ana fatalana God. Ma keroa too ana na nikilalae laugo fuana kwaelana na mae kafo ki fua ne ka rokisi ana na 'abu. Ma keroa ka too laugo ana na nikilalae fuana kwaelana na molagali ana ta'alae ki tafau ana kada ki tafau ne kera doria.
7 Ma kada keroa fasuia 'ainitalolae ana na farongoe keroa ki, na ru mauri kwasi ne ka ra mai 'i maa fasia na kiluliu ma ka nao 'ana ta suilae kai firu fai keroa, ma ka liufi keroa, ma ka saungi keroa.
8 Ma na nonidaro kai tio go 'ana sulia taale ana fere be kera foto'ia na 'Aofia kera ana na 'airarafolo. Na wane ana na fere baita nai ki ta'a ka dia na wane ana 'i Sodom ma 'i Ijip ne kera noni'ela si rongoa na wane ni lifurongo God ki.
9 Na wane ki fasia na fere ki tafau ma na kwalafa ki tafau ma na fatae 'e'ete ki tafau, kera ka bubungia na nonidaro sulia olu maedangi lalau ki ma fainia te kwerenga asoa, ma nao si alamatainia na fuana faitolilae ana na nonidaro.
10 Ma na wane ki laona molagali kera ka eele sulia na maeladaro. Ma kera ka eele ana kwatelana na kwatee ki fuada kwailiu sulia na ro profet nai ki keroa famalagaigaia 'asiana wane ki ne kera to laona molagali.
11 Sui, 'i buri'ana olu maedangi lalau ki ma te kwerenga asoa ka sui, na mangoiru ana maurie ka safali mai fasia God, ka rufi keroa, ma keroa ka tatae uu. Ma na wane ne kera ada to'odaro, kera ka mau 'asiana.
12 Sui keroa ka rongoa te lingeru baita ka safali mai fasia 'i langi ka fata 'uri fua keroa, "Moro leka mai 'i langi." Ma na malimae keroa ki kera ka bubu ga 'ada ana kada kera leka 'i laona gwa salo 'uria 'i langi.
13 Ana kada nai go, na anuanu baita ka 'asiana ma na tangafuluna fere baita nai ka funu na. Ma fiu to'oni wane ki ne kera mae ana na anuanu nai. Ma na wane ne kera mauri 'ua ki, kera ka mau 'asiana, ma kera ka tangoa God 'i langi.
14 Aia, na ruana ta'alae ka sui, ma na oluna ta'alae kai dao 'ali'ali laugo mai.

Na fiuna fa bungu

15 Sui na fiuna 'ainsel ka ufia fa bungu nia, ma na lingeru baita ki 'i langi ka fata 'uri, "God kia fainia na Christ, na wane ne nia filia fua ka famauria kia, kera too ana mamanae fua kera kai gwaungai fafia na molagali, ma God kai gwaungai toto firi."
16 Ma na ro akwala ma fai wane fanaonao ki ne kera gouru ana kula ni gourue kera ki 'i naona God, kera boruru 'i ano, ma kera ka fosia God,
17 kera ka fata 'uri, "God nikila ka tasa, 'oe to ana kada ne, ma 'oe to 'ua na mai. Kalu tango 'oe sulia 'oe ngalia na nikilalae baita 'oe, ma 'oe safalia na gwaungaie.

* **11:2** *fai akwala ma ro madame ki:* Nia bobola go ana 1,260 maedangi ki, ma 3 fangali ma 6 madame ki. Ma kera fatainia na kada kokoru ne na ta'alae ka gwaungai fafia na molagali sulia, 'i naona ne God ka ketoa na molagali.
✡ **11:4** Sekaraea 4:1-14

18 Ma na wane ne ulafusi 'oe ki, kera
ka guisasu 'asiana, sulia ne kada fuana
guisasue 'oe dao na mai, fainia kada
fuana ketolana wane ne mae ki, profet
ne kera rao fuamu ki, ma na wane 'oe
ki ne kera fosi 'oe, na wane fanaonao
ki, ma na wane tu'u ki. Ma kada fuana
malangisilana na wane ne kera saungia
na wane laona molagali ka dao na mai."
19 Sui na Beu Abu God 'i langi ka 'ifi,
ma kera ka ada to'ona na fa kisi ne na
alangaie God tio 'i laona. Sui na binabina
ka bina, ma na kukurue ka ruru, ma na
lingeru baita ka talo mai, ma na anuanu
ka liu, ma na ute dia megena 'aesi ka 'aru.

12

Na keni fainia na dregon

1 'Urinai nau ku ada to'ona te ru ni
kwelelae ana ka fatai mai laona ma-
manga. Te keni ne nia 'afi ana sato, ma
na madame ka tio 'i fara 'aena, ma ka
'eregwau ana akwala ma ro fa bubulu ki
ka nia 'i gwauna.
2 Nia iana, ma ka sasi akau fuana
fafutalae. Ma na nonifie ana fafutalae ka
sasi nia ka angi baita 'asiana.
3 Ma te ru ni kwelelae ka fatai lau mai
laona mamanga. Te dregon meo baita
'asiana ne nia too ana fiu gwauiru ki, ma
fiu 'eregwau tu'u ki, ma te akwala kokona
ru ki.
4 Ma nia ka tara oluna bali ana bubulu
ki laona mamanga ana kukuina, ma ka 'ui
'anida laona molagali. Ma na dregon nai
ka uu 'i naofana keni nai ne karangia kai
fafuta na, fua nia kai 'ania na wele nai
ana kada nia futa.
5 Ma nia ka fafuta te welewane ne kai
gwaungai fafia fere ki tafau ana nikilalae.
Boroi ma kera laua na wele nai, ma kera
ka ngalia na siana God ana kula ni gourue
nia ana 'initoe.
6 Ma na keni nai ka tafi na 'ana 'uria
laona lofaa 'eke'eke 'uria kula ne God sasi
akau ana fua ne kera ka ada suli nia
sulia te to'oni, ro talanga ma ono akwala
maedangi ki.
7 Sui na firue ka fuli 'i langi. Sa Maekol,
na gwaungai 'ainsel, ma 'ainsel nia ki
kera ka firu fainia na dregon nai, ma na
dregon nai fainia 'ainsel nia ki kera ka
firu laugo.
8 Boroi ma na dregon nai nao si liufida
go, ma God nao si alamatainia fuana tolae
'i langi.
9 Ma kera ka 'ui 'ania na dregon nai
fasia 'i langi. Nia ne dregon nai be safali
ana kada 'ua mai ne kera saea ana Akalo,
ma ta sataeru laugo ana ne sa Saetan ne
ka talai garo ana wane ki laona molagali
tafau. Kera 'ui 'ania mai laona molagali
fainia 'ainsel nia ki tafau.
10 Sui nau ku rongoa te lingeru baita
'i langi ka fata 'uri, "Kada ne, God kai
famauria wane nia ki. God ka fatainia
na mamanae nia dia ta kingi. Aia, ma
na wane filia God ka fatainia na nikilalae.
Sulia sa Saetan ne uu 'i naona God kia, ma
ka fai fafia wane famamana kia ki sulia
dangi ma na rodo, kera 'ui 'ania fasia 'i
langi.
11 Na wanefuta kia ki kera ka liufia sa
Saetan ana 'abuna na kale Sipsip ma ana
na fatalana God ne kera fata taloania, ma
kera ka nonimabe fuana maee fuana God.
12 Kamulu wane ne mulu to 'i langi,
mulu kai eele 'amulu! Ma nia kai ta'a
'asiana fuana na molagali ma na asi, sulia
sa Saetan koso na kau siamulu. Ma nia ka
guisasu 'asiana sulia nia saitamana kada
nia ki nao si tau na."
13 Ma kada ne dregon ne saitamana ne
kera 'ui 'ani nia 'uria laona molagali, nia
ka taria na keni be fafuta na welewane.
14 Sui, God ka kwatea ro kukuba ru
baita ki dia kukubana ta afa fua ne nia
kai lofo 'uria na kula kera sasi akau ana
fuana 'i laona lofaa 'eke'eke. 'I senai kera
kai ada sulia, ma kera kai folo 'usia fasia
na dregon nai sulia olu fangali ma ono
madame ki, fua nia nao si saungia.
15 Sui na dregon ne ka moatainia mai
na kafo dia ta kafo baita fua ne kai igwa
na keni ne.
16 Ma na ano ka 'adomia na keni ne, ma
ka 'ifingia ngiduna, ma ka onomia kafo ne
na dregon nai nia moatainia mai.
17 Sui na dregon ne ka guisasu 'asiana
fuana keni nai, ma ka leka ka firu fainia
kwalafa nia ki tafau ne kera rosulia taki
God ki, ma famanatalae mamana sa Jesus
ki.
18 Ma na dregon nai ka dao na 'i asi, ma
ka uu na 'i ninimana asi.

13

Na ro ru mauri kwasi ki

1 Sui nau ku ada to'ona te ru mauri
kwasi nia ra mai fasia laona asi. Na ru nai
nia too ana fiu gwauiru ki, ma te akwala
kokona ru ma fainia akwala 'eregwau tu'u
ne tio ana kokona ru nai ki. Na sataeru
ta'a fua fata buri tolingailae ana God ne
kera kedea ana fiu gwauiru nai ki.
2 Ma na ru mauri kwasi nai ne adalae
to'ona 'e dia na lepad, ma 'aena ka dia
'aena na bear, ma na ngiduna ka dia
ngiduna na lion. Ma na dregon be ka
kwatea na nikilalae baita nia fuana ru
mauri kwasi nai ne nia ka gwaungai fafia
wane ki. 3 Ma ana te gwau ana gwauiru
nai ki, nau ku ada to'ona te ru ne ada dia
na mae maale baita fua nia ka mae na
ana, ma na mae maale nai ka mafo na.
Ma wane ki tafau laona molagali kera ka
kwele 'asiana, ma kera ka leka sulia na ru
mauri kwasi nai.
4 Ma wane ki kera ka fosia na dregon
nai, sulia nia kwatea mamanae nia fuana
ru mauri kwasi nai. Ma kera ka fosia
laugo na ru mauri kwasi nai kera ka 'uri,
“Nao ta wane ne dia na ru mauri kwasi
ne naoma ta wane ne bobola fuana firue
fainia.”
5 Ma God ka alamatainia na ru mauri
kwasi nai fua ne ka tango nia talana, ma
ka fata buri tolingai ana God, ma nia ka
gwaungai sulia fai akwala ma ro madame
ki.
6 Ma nia ka safalia na fata falilana God,
ma ana satana God, ma 'i langi kula ne
nia to ana, ma wane ne kera to fainia ki 'i
langi.
7 Ma God ka alamatainia fua firulae
fainia wane God ki, ma fuana liufilada,
ma ka gwaungai fafia kwalafa ki tafau,
ma fere ki tafau, ma fatae 'e'ete ki tafau.
8 Ma wane ki tafau ne kera to laona
molagali ne, God nao si kedea na satada
laona buko ana maurie firi, kera fosia na
ru mauri kwasi nai. Na buko nai, nia ne
buko kale Sipsip ne kera saungia. Ma God
ka kedea na buko nai 'ua na mai naona
saungailana na molagali.
9 Aia, kamulu wane ne mulu too ana
alinga ki, mulu fafurongo.
10 Tani wane amulu 'i sena God filida
na fuana daulada, kera kai dauda na. Ma
tani ai laugo amulu ne God ka filida fuana
saungilada ana naife ni sauwanee ki, kera
kai saungida ana naife fuana sauwanee
ki. Mulu wane God ki nao mulu si manata
sala, suli nia ne kada kamulu na fuana
ngangatalae ana famamanae kamulu ki.
11 Sui nau ku ada lau to'ona te ru mauri
kwasi lau ka sakatafa mai fasia laona ano.
Nia ka too ana ro kokona ru ki dia ta kale
sipsip, ma na lingena ka dia ta dregon.
12 Nia ka rao ana na nikilalae na etana
ru mauri kwasi kada nia to fainia. Ma
ka sumainia wane ki tafau laona molagali
fua ne kera ka fosia na etana ru mauri
kwasi be na maale baita nia mafo na.
13 Ma na ruana ru mauri kwasi ka sasia
ru fanadae baita fuana kwelelae ana ki,
ma ka fakosoa mai na ere fasia 'i langi
'uria laona molagali 'i naona wane ki
tafau.
14 Ma nia ka sukea wane ki tafau ne
kera to laona molagali ana ru ni kwelelae
ana ki, ana kada nia to fainia na ru mauri
kwasi eteta be. God ne alamatainia ka
sasia ru nai ki. Ma na ru mauri kwasi ne
ka sasia wane ki ka saungainia nununa na
etana ru mauri kwasi be kera kwae maala
ana 'ania naife ni sauwanee, boroi ma nia
ka mauri ga 'ana. Na nunuiru nai fuana
fabaitalana nia.
15 Ma God ka alamatainia na ruana ru
mauri kwasi nai fua ka kwatea na maurie
fuana na nunuiru nai fua ne ka fata ma
fua ne ka saungia wane ki tafau ne nao si
fosia.
16 Ma nia ka usungainia wane ki tafau,
wane kelewanea ki, ma wane 'ada satai
wane ki, wane todaru ki ma wane siofa
ki, wane rao 'o'oni ki ma wane sakwadola
ki, fua ne kera kai kedea na maetoto bali
'aba 'o'olo kera ki naoma maadarada.
17 Nao ta wane si foli naoma ka fafoli
dia nao nia si too ana na maetoto nai. Na
maetoto nai ne satana na ru mauri kwasi
nai, naoma na tomailae ana na satana.
18 Mulu kai malingainia na ru ne. Sui
boroi 'ana sa ti ne saitamarue ka fadaa
namba ne ana ru mauri kwasi nai, sulia
na namba nai nia na namba te wane. Ma
na namba nai ne 666.

14

Na kale Sipsip ma wane nia ki

1 'Urinai nau ku ada lau, ma nau ku
ada to'ona na kale Sipsip nia uu 'i gwauna
na uo 'i Sion fainia te talanga, fai akwala

ma fai to'oni* wane ki ne kera kedea na
satana kale Sipsip nai ma na satana Maa
nia maadarada.
2 Ma nau ku rongoa te lingeru fasia 'i
langi ne dia kurulana ta tata baita, ma ka
dia ta kukurue baita. Na lingeru ne nau
ku rongoa nia dia na ru fuana kiilana ne
kera saeda ana harp ne wane ki kera kiia.
3 Ma wane nai ki kera ngufia te fa
ngu falu 'i naona na kula ni gourue ana
'initoe, ma 'i naoda na fai ru mauri ki
ma wane fanaonao ki. Ma nao ta wane
lau ka saitamana fa ngu ne, taifilia go na
te talanga, fai akwala ma fai to'oni wane
ne na Christ nia foli 'usida ki fasia laona
molagali go ne kera saitamana fa ngu nai.
4 Kera ne wane ne kera to falu dia
wane ma keni ne kera 'auabuda ki, sulia
nao kera si fasua laona maurilada ana
fosilana mamala god ki. Ma kera ka leka
sulia na kale Sipsip 'uria kula ki tafau ne
nia leka ana. Ma kera laugo wane God
nia foli 'usida fasia na molagali, ma kera
ka kwateda dia na kwatee 'i nao fua God
ma fuana na kale Sipsip.
5 Ma nao kera si suke ma nao kera si
sasia ta ru ta'a.

Olu 'ainsel ki

6 Sui nau ku ada to'ona lau te 'ainsel nia
lofo laona mamanga, fainia na Farongoe
Lea ne toto firi 'uria 'ainitalolae ana fuana
wane ki laona molagali, fuana kwalafa ki
, fatae 'e'ete ki, ma fere ki tafau.
7 Ma nia ka akwa baita ka 'uri, “Mulu
fa'initoa God, ma mulu ka tango nia! Sulia
kada nia fuana ketolana wane ki nia dao
na. Mulu fosia God ne nia saungainia 'i
langi, ma na molagali, ma na asi, ma kafo
ki!”
8 Sui na ruana 'ainsel ka leka mai 'i
burina, ka fata 'uri, “Nia funu na. Na
fere baita be 'i Babilon funu na, sulia nia
kwate wane ki ka sasia ru ta'a ki 'asiana.”
9 Aia, ma oluna 'ainsel ka leka mai
burina ro 'ainsel eteta nai ki, ka fata baita
ka 'uri, “Dia ta wane boroi 'ana nia fosia
na ru mauri kwasi nai ma na nununa ma
ka ngalia na maetoto nia 'i maadarana
naoma ana 'abana,
10 nia kai ru laugo laona kwaekwaee
ana guisasue God. Ma sa tifaida ne kera
sasia ru ne, kera kai nonifi ana ere ma na
ru ne kera saea ana salfa 'i naona 'ainsel
abu ki ma na kale Sipsip.
11 Ma sasuna na ere ne ka fanonifi kera
'asiana, ka sasu na 'ana sulia dangi firi ne
nao si sui. Wane ki tafau ne fosia na ru
mauri kwasi nai fainia nununa ma ka too
ana maetoto ana satana, nao kera si too
ana ta mamaloe ana nonifie nai. Nia kai
leka firi go 'ana sulia rodo ma dangi.”
12 Ma sulia ru nai ki, wane God ki kai
susute, boroi 'ana kada ana 'afitaie. Kera
wane ne kera rosulia taki God ki, ma kera
ka leka sulia sa Jesus firi.
13 Sui nau ku rongoa na lingeru fasia
'i langi ka fata 'uri, “'Oe kedea ru ne ki:
safali ana kada ne ma ka oli 'alaa, God
kai falea sa tifaida ne kera mamana fuana
ana kada kera mae!”
Ma na Anoeru Abu ka olisia ka 'uri,
“Iu, nia mamana 'asiana. Kera kai eele,
sulia kera mamalo fasia raoe baita kera
ki, sulia lealae ana raolada ka leka faida.”

Kada ana loi rulae ana molagali

14 Sui nau ku ada lau, ma nau ku ada
to'ona na gwa salo kwao. Ma na ru ne
gouru 'i fafona na gwa salo nai adalae
to'ona ka dia na Wele nia Wane, ma na
'eregwau ana gol ne ka tio 'i fafona na
gwauna, ma nia ka dau ana te naife ne
'ala 'asiana.
15 Ma te 'ainsel lau ka ru mai fasia na
Beu Abu God, ma ka akwa baita fuana
wane ne gouru 'i fafona na gwa salo ka
'uri, “'Oe kai ngalia na naife 'oe, 'oko okua
ru ki, sulia ne kada fuana loi rulae laona
molagali dao na mai, sulia ne molagali nia
dia na fueru maua!”
16 Ma na wane ne gouru fafona gwa
salo ka siru ana na naife nia fafona na
molagali, ma ka ngeda ru ki tafau laona
molagali.
17 Ma te 'ainsel lau ka ru mai fasia na
Beu Abu God 'i langi ma ka dau laugo ana
te naife 'ala 'asiana.
18 Sui te 'ainsel lau ne ka gwaungai fafia
na ere, ka leka mai fasia na fulifue, ma
nia akwa kau fuana 'ainsel be dau ana
na naife ka 'uri, “'Oe kai sikilia na fueru
grep ki laona molagali ana naife 'oe, sulia
fueru 'ai ne ki maua na!”
19 Grep ki uu fuana wane ta'a ki. Ma
na 'ainsel nai ne siru ani naife nia fafona
na molagali, ma ka ngeda na grep nai

* **14:1** 144,000

ki, ma ka 'ui 'anida laona kula fuana
mangisilana na grep fuana waeni, na kula
fuana nonifie sulia guisasue God.
20 Ma grep nai ki kera ka uri mangisia
na 'i laona ru fuana mangisilana grep ne
tio 'i maa fasia na fere baita. Ma na
'abu ka ra mai fasia laona ru nai fuana
mangisilana na grep, ma ka igwa na sulia
olu talangai kilomita ki, ma na lolalana ka
bobola fainia lima gwai'abe ki.

15

Fiu 'ainsel ki fainia na fiu kwaekwaee 'isi ki

1 Sui nau ku ada to'ona lau te fataie
baita ni kwelelae ana 'i langi: Fiu 'ainsel
ki fainia fiu kwaekwaee 'isi ki. Fiu
kwaekwaee nai ki na ne suilana guisasue
God fuana wane abulo ta'a ki.
2 Sui nau ku ada to'ona te ru dia na
asi ne adalae to'ona dia na galasi ne kera
dolalia fainia ere. Ma nau ku ada to'ona
laugo wane ki ne kera liufia na ru mauri
kwasi, ma na nununa, ma na namba ana
satana. Ma kera uu 'i ninimana asi nai,
ma kera ka dau ana ru ni kiilana ki ne
kera saea ana harp ki ne God kwatea
fuada.
3 Ma kera ka ngufia na fa ngu sa Moses,
na wane rao God, ma na fa ngu na kale
Sipsip, kera ka 'uri,
"'Aofia God nikila ka tasa, raoe 'oe ki tafau
kera 'inito ma ka lea 'asiana.
'Oe ne na kingi fafia fere ki tafau, ma
na abulolamu ka 'o'olo ma ka ma-
mana.
4 'Aofia 'ae, wane ki tafau kera kai mau,
ma kera ka fa'inito 'oe, sulia taifili
'oe go ne 'oe 'o'olo mamana.
Ma na wane ana fere ki tafau kera kai leka
mai ka fosi 'oe, sulia kera ada to'ona
raoe 'o'olo 'oe ki."
5 Ma 'i burina, nau ku ada to'ona na
'O'obe Abu God 'i langi, ma kera ka 'ifingia
na Kula Abu 'Asiana ne God nia to 'ana.
6 Ma fiu 'ainsel ki kera ka ru mai fasia
na 'O'obe Abu God fainia fiu kwaekwaee
ki. Kera ka 'afisia maku kwao ki ne falu
ma ka ngwasinasina, ma kera ka bitia
fosae ana gol ki 'i ruruda.
7 Sui te ru ana fai ru mauri be ki ka
kwatea fua fiu 'ainsel nai ki fiu tiu ana
gol ki ne fungu ana guisasue God ne toto
firi.
8 Ma na sasu fasia na 'Initoe God ma na
nikilalae nia ka fungulia laona 'O'obe Abu
God, ma nao ta wane si bobola fua rulae
laona 'O'obe Abu, leka ka dao ana kada
fiu kwaekwaee ne fiu 'ainsel nai ki kera
ngalia mai ka sui.

16

Fiu tiu ru ki ana guisasulae God

1 Sui nau ku rongoa te lingeru baita nia
talo mai fasia na Beu Abu God, ma ka
fata 'uri fuana fiu 'ainsel nai ki, "Mulu
leka, mulu ka 'igitainia fiu tiu ru ki ana
guisasue God fafona molagali."
2 Ma na etana 'ainsel ka leka, ka 'igi-
tainia na tiu ru nia fafona ano. Ma maale
ta'a ki ne fii 'asiana ka sarufia wane ne
kera too ana maetoto ana na ru mauri
kwasi be ma kera ka fosia na nununa.
3 Sui na ruana 'ainsel ka 'igitainia na tiu
ru nia 'i laona asi. Ma na asi ka tatala ka
dia na 'abuna ta wane be nia mae, ma na
ru mauri ki 'i laona asi kera ka mae tafau.
4 Sui na oluna 'ainsel ka 'igitainia na
tiu ru nia 'i laona kafo igwa ki, ma na
maebusu ki, ma kera ka 'abula tafau.
5 Sui nau ku rongoa na 'ainsel ne
gwaungai fafia na kafo ka fata 'uri, "God
'oe ne 'oe abu, 'oko to 'ua na mai 'i
nao, ma 'oko to laugo ana kada ne. Na
kwaiketoilae 'oe ki ne 'oe sasia, nia 'o'olo
'asiana,
6 sulia kera saungia wane 'oe ki, ma
profet ki. Ma nia ne sasia 'oko kwatea na
'abu fuada fua kufilana. Nia ka bobola ne,
kera ka ngalia na kwaekwaee ne."
7 Sui nau ku rongoa te lingeru fasia na
fulifue ka fata 'uri, "God nikila ka tasa,
ne kwaiketoilae 'oe ki ka mamana ma ka
'o'olo 'asiana!"
8 Sui faina 'ainsel ka 'igitainia na tiu
ru nia 'i fafona na sato, ma God ka
alamatainia fua ka 'akofia na wane ki ana
'ako'akolae baita nia.
9 Na 'ako'akolae nai ka 'akofia wane ki,
ma kera ka fata falia na satana God ne nia
too ana na nikilalae fua kwaekwaee nai
ki. Ma kera ka noni'ela ana kari abulolae
fasia garoe kera ki, ma kera ka noni'ela
laugo ana tangolana 'initoe nia.
10 Sui limana 'ainsel ka 'igitainia na tiu
ru nia 'i fafona kula ni gourue 'ana na
ru mauri kwasi be, ma na 'initoe nia ka

rorodoa. Ma wane ki kera ka 'ala fafia
meada sulia nia fiida 'asiana.
11 Ma kera ka fata falia God 'i langi, sulia
nonifie kera ma maale kera ki. Boroi ma
nao kera si kari abulo go fasia falafala ta'a
kera ki.
12 Sui onona 'ainsel ka 'igitainia na tiu
ru nia laona kafo baita ne kera saea ana 'i
Iufretes. Ma kafo nai ka gwau ma ka alua
na taale fuana kingi ki ne kera leka mai
fasia taelana sato.
13 Sui nau ku ada to'ona olu anoeru ta'a
ki ne kera ada dia kwere ki, kera ka ru
mai fasia ngiduna na dregon be, ma fasia
ngiduna na ru mauri kwasi be, ma fasia
ngiduna na profet susuke be.
14 Kera na anoeru ta'a ki ne kera sasia
fanadae 'oro fua kwelelae ana ki. Na olu
anoeru ta'a ne ki kera leka mai siana kingi
ki tafau laona molagali, fua kera ka oku
kera fua na firue ana fa dangi ne God
nikila tasa kai ketoa wane ki.
15-16 Sui olu anoeru ta'a nai ki kera ka
okua kingi ki ana te kula ne kera saea ana
fatae wane Jiu "Amagedon."

Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Mulu kai
rongo, nau kai leka mai ana te kada
ne mulu nao si saitamana, dia ta wane
beli! Ma 'oilakie fuana sa tifaida ne
kera to kwaimakwali ma kera ka 'afisia
maku kera ki, fua nao kera si 'eke fua liu
dadaralae safitana wane ki!"
17 Sui fiuna 'ainsel ka 'igitainia na tiu ru
nia laona mamanga. Ma te lingeru baita
ka talo mai fasia kula ni gourue 'i laona
Beu Abu God, ka fata 'uri, "Nia suina!"
18 Sui na binabina ka bina, ma lingeru
baita ki ka talo, ma na kukurue ka busu,
ma na anuanu baita ka liu. Aia, nao
ta anuanu si 'urinai safali 'ua mai ana
kada God nia saungainia wane ki, sulia
na anuanu ne nia ta'a ka tasa.
19 Ma na fere baita ne 'i Babilon ka
ngiiana olu bali ru ki, ma na fere baita
ana fere ki tafau kera ka takalo. God ka
manata to'ona fere baita ne 'i Babilon ma
ka kwaeda ka dia ne kera kufia waeni
laona titiu ne fungu ana guisasue nia.
20 Ma na bubunga ki tafau ka naoada,
ma fa uo ki tafau ka naoada laugo.
21 Ma na mege 'aesi ne ka dia fau baita
ki ne kulu 'asiana ka 'asida mai fasia
laona mamanga fafona wane ki. Kululana
te gwa fau ana fau nai ki dia lima akwala
ma lima kilogram. Ma na wane ki kera
ka fata falia God sulia ru nai, sulia na
kwaekwaee nai nia ta'a 'asiana.

17

Na keni sesele

1 Sui te 'ainsel ana fiu 'ainsel be kera
dau ana fiu tiu ru be ki ka leka mai siaku,
ma ka fata 'uri, "'Oe leka mai, fua nau ku
fatainia na kwaekwaee ne God kai sasia
ana fere nai ne nia to karangia kafo 'oro
ki. God kai kwaea na fere nai sulia nia
dia na keni sesele.
2 Kingi ki laona molagali kera inau
ana sasilana ru ta'a ki dia na keni ne,
ma wane ki laona molagali kera doria
laugo sasilana ru ta'a ne na keni ne doria
sasilana ki."
3 Sui na Anoeru Abu ka talai nau, ma
na 'ainsel ka ngali nau 'uria laona lofaa
'eke'eke. Ma nau ku ada to'ona te keni nai
nia gouru 'i fafona te ru mauri kwasi meo
ne kera kedea na sataeru ta'a ki nonina ne
fata buri tolingai ana God. Na ru mauri
kwasi nai ka too ana fiu gwauiru ki ma
akwala kokona ru ki laugo.
4 Ma na keni nai ka 'afisia 'oko masa
meo borabora, ma kera ka laungia ana
na laungi ne kera saungainia ana na gol
ma ru ngwasinasina ki ne folilana baita
'asiana. Ma nia ka dau ana te tiu ne kera
saungainia ana gol, ma ka fungu ana ru
ta'a ne nia sasida ki.
5 Ma na kekedee ne kera kedea 'i
maadarana ka 'uri, "Na fere baita 'i
Babilon, na gaa keni sesele ki tafau ma
wane ta'a ki tafau laona molagali." Ma na
fadalana kekedee nai kera ka safungainia
na.
6 Ma nau ku ada to'ona na keni ne
nia dia sae nia ku ka gwaulilinge ana na
'abuna wane God ki ne nia saungida sulia
ne kera famamana sa Jesus.

Kada nau ku ada to'ona, nau ku kwele
'asiana.
7 Ma na 'ainsel ne ka fata 'uri fuaku,
"'Uta ne 'oko kwele? Nau kai fadaa fuamu
na fadalana keni ne, ma na ru mauri
kwasi ne nia gouru 'i fafona, ne nia too
ana fiu gwauiru ki ma akwala kokona ru
ki.
8 Na ru mauri kwasi ne 'oe ada to'ona
nia mauri 'i nao, boroi ma nia mae na.
Ma nia karangi ka ra na mai 'i maa

fasia lao kiluliu be nao 'ana ta suilae, fua
ka leka 'uria malangisilana. Ma wane
ki laona molagali ne nao kera si kedea
satada laona buko ana maurie safali 'ua
mai naona saungailana molagali, kera kai
kwele ana kada kera ada to'ona na ru
mauri kwasi ne. Sulia nia mauri mai 'i
nao ma kada ne nia mae na, boroi ma nia
kai dao lau mai.
9 "'Oe manata lea ana liotoe sulia na ru
ne: Fiu gwauiru ki ne fiu fa uo keni ne
nia gouru fafona ki. Ma kera laugo ne fiu
kingi ki.
10 Lima kingi ki ada kera mae na, te
kingi ka gwaungai 'ua, ma ta te kingi si
dao 'ua mai. Ma kada nia dao mai, nia
kai gwaungai ga 'ana sulia ka kada tu'u.
11 Ma na ru mauri kwasi be 'e mauri 'i
nao ma ka mae na, nia ne kwalu kingi.
Nia ta kingi ana na fiu kingi ki, ma nia
kai leka na fuana fafunulana.
12 "Ma akwala kokona ru ki ne 'oe ada
to'ona ne akwala kingi ne nao kera si
'initoa 'ua. Ma kera kai kwatea na 'initoe
fua kera kai kingi fainia na ru mauri
kwasi nai sulia te aoa.
13 Ma akwala kingi ne ki, kera rao oku
fua kera ka kwatea nikilalae kera ki ma
gwaungaie kera ki fuana ru mauri kwasi
be.
14 Ma kera kai firu fainia na kale Sipsip.
Ma na kale Sipsip nai fainia na wane nia
ki ne nia filida ne kera rosuli nia, kera kai
liufi kera. Sulia nia ne 'Aofia fafia 'aofia
ki tafau, ma ka Kingi fafia kingi ki tafau."
15 Ma na 'ainsel ka fata lau 'uri fuaku,
"Kafo ne 'oe ada to'ona keni sesele ne nia
gouru fafona ki ne na fere ki, ma na wane
ki, ma na fatae 'e'ete ki.
16 Na ru mauri kwasi ma akwala kokona
ru ne 'oe ada to'oda ne, kera kai noni'ela
ana keni sesele ne. Ma kera kai lafua na
ru nia ki tafau fasia, ma nia ka dadara
na 'ana. Ma kera kai 'ania na fasio ana
nonina, ma kera ka sungia ana ere.
17 Sulia God alua manatae wane laona
manatalada, kera ka sasia ru ne nia
dorida ki. Ma kera ka alua te man-
atae 'uria kwatelana nikilalae kera fuana
'initoe fua ru mauri kwasi ne, fua nia
ka gwaungai leleka ka dao ana kada ne
fatalana God kai fuli mamana.
18 "Ma na keni ne 'oe ada to'ona nia ne
na fere baita ne gwaungai fafia kingi ki
tafau laona molagali."

18

Na fafunuilana 'i Babilon

1 'I buri'ana lau, nau ku ada to'ona te
'ainsel lau nia koso mai fasia 'i langi. Ma
nia ka too ana na nikilalae baita, ma na
raralana ka rara fafia na molagali tafau.
2 Ma nia ka akwa ka 'uri, "Nia funu na!
Na fere baita be 'i Babilon funu na! Nia
tatala ka alua na fere fuana anoeru ki. Ma
anoeru ta'a ki ma no ta'a ki, kera to na 'i
laona.
3 Sulia wane Babilon ki kwatea ma
wane ana fere ki tafau ka sasia ru ta'a
'oro 'asiana. Kingi ki laona molagali kera
ka sasia ru ta'a dia wane Babilon laugo.
Ma wane 'oro ne kera foli ru ma kera ka
fafoli ki kera too ana toorue baita ki sulia
ne wane Babilon ki doria ru lea 'oro ki."
4 Sui nau ku rongoa te lingeru lau fasia 'i
langi ka fata 'uri, "Wane God ki 'ae, mulu
leka mai fasia na fere nena! Fasia mulu
ka 'ado fainia ana sasi ru ta'alae nia ki,
ma fasi mulu ka rufia kwaekwaee nia ki.
5 Sulia sasi ru ta'alae wane Babilon ki ra
ka bobola na fainia 'i langi, ma God nao si
manata buro na ana sasi ta'alae kera ki.
6 Alu God kai sasia na ana ru ta'a ki
fuana 'i Babilon, dia laugo 'i Babilon nia
sasia fua mulu wane God ki, ma nia kai
duu ro fau ana fuana 'i Babilon.
7 Alu God kai kwatea na nonifie ma
na kwaimanataie fua 'i Babilon, ka dia
laugo na 'initoe ma na to lealae ne 'i
Babilon kwatea fua nia talana. Sulia
wane Babilon ki kera fata lafuda ga 'ana
talada 'uri, 'Kulu gwaungai fafia wane ki
tafau! Ma kulu nao si dia lau ta gwa 'oru
siofa, ma kulu kai nao si saitamana ta
kwaimanatailae.'
8 Sulia wane Babilon ki fata 'urinai,
ana ta fa dangi God kai kwae nia ana
na mataie, ma na kwaimanataie, ma na
fioloe. Ma na ere kai sarufi nia, sulia
ne 'Aofia God nikila ka tasa, nia ka keto
kera."
9 Ma kingi ki fasia laona molagali ne
kera sasia ru ta'a 'asiana ki fainia 'i
Babilon, ma kera ka 'ado ana na toorue
nia, kera kai angi fafia na fere nai kada
kera ada to'ona na sasuna ere ne sarufia.
10 Ma kera kai uu tau sulia kera mau
fasi kera ka nonifi dia nia laugo. Ma
kera ka fata 'uri, "Nia ta'a 'asiana fuamu 'i
Babilon, na fere baita ma fere 'initoa! Na

kwaekwaee 'oe, nia dao 'ali'ali na mai fafi
'oe!"
11 Aia, ma wane ne kera foli ru ma kera
ka fafoli ki laona molagali, kera angi ma
kera ka kwaimanatai fua 'i Babilon, sulia
nao ta wane si folia na ru kera ki.
12 Sulia nao ta wane si folia na gol kera
ki, ma silva kera ki, ma fau ngwasinasina
kera ki, ma ru folilana baita ki, ma 'oko
masa kwanga kekerea ki ne folilada baita,
ma 'ai ne moko lea ki, na ru saungailada
ana suli ki, ma na ru kera saungainia ana
'ai ne folilana baita ki, ma barasi ki, ma
kakai salo ki ma fau ne kera saea ana
mabol,
13 ma fanga lea ki, ma ru moko lea ki ne
folilada ka baita. Ma nao laugo ta wane
ne ka folia waeni kera ki, ma ngwaingwai
ki, ma ru ki fua saungailana beret, ma
buluka ki, ma sipsip ki, ma hos ki, ma ru
ne hos ki kera tara, ma wane rao 'o'oni ki.
Iu ma wane ki boroi, kera ka folida ma
kera ka fafoli laugo 'anida.
14 Ma wane ne kera foli ru ma kera ka
fafoli ki, kera ka fata 'uri fuana Babilon
nai, "Ru lea ki tafau go ne 'oe doria 'oe
kai too ana, kera kai nao na fasi 'oe. Ma
toorue 'oe ki tafau ma ru ngwasinasina
'oe ki kera funu laugo, ma ka 'afitai 'oko
ada to'oda lau."
15 Ma wane ne kera foli ru ma kera ka
fafoli ki, ne kera todaru ana 'i Babilon,
kera kai uu tau sulia kera mau fasi kera
ka rufia laugo na nonifie nia. Ma kera ka
angi ma kera ka kwaimanatai.
16 Kera ka fata 'uri, "Nia ta'a 'asiana,
sulia na wane ana fere baita be kera 'afi
ana maku lea ki ne folilana baita, ma
kera ka laungi ana ru ngwasinasina ki ne
folilana baita.
17 Aia, ana kada tu'u ne toorue nia ki ka
sui fasi nia."
Wane baita ki tafau ana baru ki, ma
wane ne kera leka laona baru ki, ma wane
ne kera rao laona baru ki, ma wane ki
tafau ne kera rao laona asi, kera kai uu
tau na 'ada.
18 Ma kada kera ada to'ona sasuna na
ere ne sarufia Babilon, kera ka akwa
baita, "Safali mai ana safalilana, nao na
ta fere baita lau ne ka dia na fere baita
ne!"
19 Ma kera ka 'uia gwauda ana gegeo,
ma kera ka angi, kera ka kwaimanatai
ma kera ka fata 'uri, "Ta'a 'asiana fuana
fere baita ne. Wane ki tafau ne kulu too
ana baru ki, kulu todaru ana na toorue
'i Babilon. Ana kada tu'u go ne ru nia ki
tafau ka suina fasia."
20 Ma mulu wane 'i langi ki, mulu kai
eele, sulia 'i Babilon funu na. Ma wane
God ki, ma wane ni lifurongo ki, ma
profet ki, mulu kai eele sulia God ketoa
na fafia ru ta'a ne nia sasia fua mulu.
21 Sui te 'ainsel nikila ka ngalia te fau
baita ma ka 'ui 'ania laona asi, ma ka fata
'uri, "Ana sasia 'urinai, kera kai 'ui 'ani
'oe, na fere baita ne 'i Babilon, fua nao ta
wane si ada lau to'omu.
22 Ma ka 'afitai lau kera ka rongoa
lingena harp ki, ma lingena wane ki, ma
'au ki, ma fa bungu ki fasi 'oe. Ma ka
'afitai na ta wane rao ka to lau fai 'oe.
Ma nao si rongoa na lingena ta saue ana
fanga fasi 'oe.
23 Ma nao ta kwesu si tala lau ani 'oe.
Ma ka 'afitai kera ka rongoa lau lingena ta
arai falu ma ta keni fungao fasi 'oe. 'I nao
na mai, na wane ne kera foli ru ma kera
ka fafoli ki, kera wane talo laona molagali
ki. Ma ana sukee 'oe ki, 'oko fagaroa wane
ki tafau laona molagali."
24 God kwatea kwaekwaee fuana wane
'i Babilon ki, sulia ne kera be saungia
profet ki, ma wane God ki, ma tani wane
'oro lau ne kera saungida laona molagali.

19

Na okue baita 'i langi kera tangoa God

1 'I buri'ana ru ne ki, nau ku rongoa na
linge akwae ne baita dia lingena na okue
baita 'i langi kera 'uri, "Kulu tangoa God!
Taifilia God go ne nia famauri kia. Ma na
'initoe ma nikilalae ki fuana God kia!
2 Na kwaekwaee nia ki ka mamana ma
ka 'o'olo. Nia ka ketoa na keni sesele
ne 'uria nia ka mae, sulia nia falia wane
ki laona molagali ana sasi ru ta'alae nia.
Ma God ka kwatea na kwaekwaee fuana,
sulia nia saungia wane rao nia ki."
3 Ma kera ka akwa lau kera ka 'uri,
"Kulu tangoa God! Ma sasuna ere ne
sarufia na fere baita ne ka ra 'i langi sulia
dangi firi."
4 Ma ro akwala ma fai wane fanaonao
ki, ma fai ru mauri ki, kera boruru 'i ano
ma kera ka fosia God ne gouru ana kula

ni gourue ana 'initoe. Ma kera ka fata 'uri,
"Iu, nia 'urinai! Kulu tangoa God!"
5 Sui na lingeru ne talo mai fasia kula ni
gourue ana 'initoe, ka fata 'uri, "Wane ki
tafau ne mulu fuusi baita ana God, wane
'initoa ma wane kelewanea, ma wane rao
nia ki, mulu tangoa God kia!"

Na fafanga ana araie na Kale Sipsip

6 Sui nau ku rongoa lau na ru dia na
lingena ta okue baita ma ka kuru dia
na kurulana ta tata baita, ma ka dia ta
kukurue baita. Ma nau ku rongo kera
akwa baita 'uri, "Kulu kai tangoa God,
sulia 'Aofia kia God ne nia nikila ka tasa,
nia na kingi!
7 Kulu eele 'asiana, ma kulu ka tangoa
na 'initoe nia! Sulia nia dao na ana kada
fua okue fainia na kale Sipsip, ma na keni
fungao ka sasi akau na fuana.
8 Ma God ka kwatea na 'oko masa
kwanga ne falu ma ka ngwasinasina fua
na keni fungao fua nia ka 'afisia." (Aia,
fadalana na 'oko masa kwanga, ne na ru
lea ne wane God ki kera sasida.)
9 Sui na 'ainsel ka fata 'uri fuaku, "'Oe
kai kedea ru ne: 'Oilakie fuana wane ki
ne God laefida fua fangalae ana araie na
kale Sipsip." Ma na 'ainsel ka fata lau 'uri,
"Na fatae God nai, nia mamana!"
10 Nau ku rongoa ru nai ki tafau, ma
nau ku boruru 'i 'aena 'ainsel nai fua
fosilana. Sui, nia ka fata 'uri fuaku, "Nao
'oe si fosi nau lau! 'Oe kai fosia lalau
God! Sulia nau na wane rao God go dia
'oe laugo ma wanefuta 'oe ki, na wane ki
tafau ne kera famamana na mamanalae
ne sa Jesus fatainia. Sulia mamanae ne sa
Jesus fatainia, ne kwatea ma wane God ki
kera ka 'ainitalo ana Fatalana God."

Na wane ne gouru fafona na hos kwao

11 Sui nau ku ada to'ona 'i langi ka 'ifi,
ma nau ku ada to'ona te hos kwao. Ma na
wane ne gouru 'i fafona kera saea ana sa
Rao Lea ma sa Mamana, sulia nia ketoa
ma ka firu sulia na 'o'oloe.
12 Na maana ka dia na meamea ana ere,
ma nia ka alua 'eregwau 'oro ki 'i gwauna.
Ma nia too ana sataeru ne kera kedea ana
nonina, ma nia taifilia go ne saitamana.
13 Ma na maku gwala ne nia ka gwini
ana 'abu. Ma na satana ka 'uri, "Na
Fatalana God."
14 Ma wane ni omee 'i langi kera leka
sulia. Ma kera 'afi ana 'oko masa kwao
ma ka falu ki, ma kera ka gouru 'i fafona
na hos kwao ki.
15 Ma te naife ni sauwanee 'ala 'asiana
ka ru mai fasia laona ngiduna fua kai
liufia ana na mae fere baita ki. Ma nia
kai 'initoa 'usi kera ana na nikilalae baita
nia, ma ana na guisasue God nikila ka
tasa, nia ka mangisia malimae nia ki, ka
dia nia uri mangisia na grep 'i laona ru ni
mangisilana grep ki fuana waeni.
16 Ta sataeru ne kera kedea sulia na 'oko
masa gwala nia ma sulia na safana ka 'uri,
"Na Wane baita fafia kingi ki, ma na 'Aofia
fafia 'aofia ki."
17 Sui nau ku ada to'ona te 'ainsel ka
uu 'i laona sato. Ma nia ka akwa fuana
no ki ne kera lofo laona mamanga ka 'uri,
"Kamulu leka mai, mulu kai oku ana na
fangalae baita God.
18 Mulu kai leka mai, mulu kai 'ania
nonina kingi ki, ma wane baita ki ana
omee, ma wane ni omee ki, ma hos ki,
ma wane ki ne kera gouru fafona hos ki,
ma wane ki tafau, wane rao 'o'oni ki, ma
wane sakwadola ki, ma wane 'initoa ki,
ma wane kelewanea ki."
19 Sui nau ku ada to'ona na ru mauri
kwasi be, ma wane baita ki laona mola-
gali, ma wane ni omee kera ki, kera ka
oku mai fuana firue fainia na wane ne
gouru 'i fafona na hos kwao ma na wane
ni omee nia.
20 Ma kera ka dau na ru mauri kwasi be
fainia na profet susuke ne sasia ru fuana
kwelelae ana ki ana kada nia to fainia
na ru mauri kwasi be. (Ana ru fanadae
nai ki ne sukea wane ne kera too ana na
maetoto ana na ru kwasi ne ma wane ne
kera fosia na nununa.) Ma na ru kwasi
nai fainia na profet susuke be, kera 'ui
mauri ani keroa laona 'osi ana ere ne saru
ana salfa.
21 Ma na naife ni sauwanee be sakatafa
mai fasia na ngiduna na wane be gouru
'i fafona na hos kwao ka saungia wane ni
omee keroa ki. Ma na no ki kera leka mai,
kera ka 'ania na fasio ana nonida leleka
kera ka abusu.

20

Na to'oni fangali

1 Sui nau ku ada to'ona lau te 'ainsel ka
koso mai fasia 'i langi, ma ka dau ana te

seni baita fainia na kii ana na kiluliu ne
nao 'ana ta suilae.
2 Ma nia ka daua na dregon be kera
saea ana sa Saetan, ne wane baita fuana
anoeru ta'a ki, ma ka kani fafia sulia te
to'oni fangali.
3 Ma na 'ainsel nai ka 'ui 'ania 'i laona
kilu nai ma ka bilakia, fua ne nao nia
si sukea lau wane ki, leleka na te to'oni
fangali nai ki ka sui. Ma buri'ana kada
nai, kera kai lugea lau fua kada tu'u.
4 Sui nau ku ada to'ona kula ni gourue ki
ana 'initoe ma wane ne kera gouru fafoda
ki. God ka kwatea na nikilalae fuada
fuana gwaungaie. Ma nau ku ada to'ona
laugo mangona wane ne kera saungida ki
sulia kera 'ainitaloa na mamanae ne sa
Jesus fatainia ma na fatalana God. Nao
kera si fosia go na ru mauri kwasi be
ma na nununa, ma nao kera si ngalia
go na maetoto ana na ru kwasi nai 'i
maadarada naoma ana 'abada. Nia ne,
kera mauri lau, ma kera ka gwaungai
dia kingi ki fainia sa Jesus Christ sulia te
to'oni fangali.
5 Nia na ne etana na tataelae fasia na
maee. (Aia, ma bali ana wane ki ne kera
mae, nao kera si mauri lau leleka te to'oni
fangali nai ki ka sui.)
6 Wane ki ne kera mauri lau ana na
etana tataelae fasia na maee, kera kai eele
'asiana, ma kera ka too ana na 'oilakie.
Sulia na ruana maee si nikila fafi kera.
Ma kera kai alua na fataabu God ki ma sa
Jesus Christ, ma kera ka gwaungai fainia
sulia te to'oni fangali.

Na liufilana sa Saetan

7 'I buri'ana to'oni fangali ka sui, kera
kai lugea sa Saetan fasia laona beu ni
kanie.
8 Ma nia kai leka fuana sukelana wane
ki laona fere ki tafau laona molagali. Nia
ne na fikute wane ne kera saea ana sa Gog
ma sa Magog ki. Sa Saetan kai fikuda mai
fuana firue, ma kera kai 'oro 'asiana dia
one sulia na asi.
9 Kera ka takalo laona molagali tafau,
ma kera ka 'e'ere'afu kalia kula ne wane
God ki kera to ana ma na fere baita 'i
Jerusalem ne God kwaiofei ana. Sui na
ere ka koso mai fasia 'i langi ka fafunuida.
10 Sui sa Saetan na wane ne sukeda, God
kai 'ui 'ania laona 'osi ana ere ne saru
ana salfa, kula be God 'ui 'ania laugo na
ru mauri kwasi be ma na profet susuke
'i nao. Ma kera kai to ana nonifie sulia
dangi ki tafau, ma na rodo ki tafau toto si
sui.

Na kwaiketoilae 'isi

11 Sui nau ku ada to'ona te kula ni
gourue kwao ana 'initoe ne baita. Ma nau
ku ada to'ona laugo na wane ne gouru 'i
fafona. Na molagali ma na salo, kera ka
tafi na 'ada fasia, ma nao ta wane si ada
to'ona lau na molagali ma na salo.
12 Sui nau ku ada to'ona laugo wane
mae ki tafau, ne kera 'initoa ma kera
ka kelewanea, kera uu 'i naona kula ni
gourue ana 'initoe nai. Ma God ka 'ifingia
buko ki. Ma ka 'ifingia ta buko lau, na
buko ana maurie. Ma God ka ketoa wane
mae ki sulia ru ne kera sasida ki, ne to
laona buko nai ki.
13 Sui, wane ne kera mae laona asi kera
ka mauri lau. Ma wane ne kera to laona
ano ma na kula ni maee, kera ka mauri
lau. Ma God ka ketoa wane ki tafau sulia
ru ki tafau ne kera sasida 'i nao.
14 Sui God ka 'ui 'ania na maee ma na
kula ni maee laona 'osi ana ere. (Aia, ma
na 'osi nai ana ere nia ne ruana maee.)
15 Ma ta wane ne satana nao si to laona
buko ana maurie, God ka 'ui 'ani nia laona
'osi ana ere laugo.

21

Na mamanga falu ma na molagali falu

1 Sui nau ku ada to'ona na mamanga
falu ma na molagali falu. Na mamanga
eteta ma na molagali eteta ka nonga na
ma na asi ka naoana na.
2 Ma nau ku ada to'ona na fere baita abu
ne na Jerusalem falu ka koso mai fasia
God 'i langi. Ma kera sasi akau ana, dia
ta keni fungao ne kera laungia fua nia ka
dao to'ona na arai falu nia.
3 Ma nau ku rongoa te lingeru baita fata
mai fasia na kula ni gourue ana 'initoe ka
'uri, “Na fere God nia to na siana wane ki.
Ma nia kai to faida ma kera na wane nia
ki na. Ma God talana kai to faida, ma nia
na ne God kera.
4 Ma nia kai usua kafo ana angie fasia
maada. Na maee, ma na kwaimanataie,
ma na angie, ma na nonifie kai nao na,
sulia ru 'ua ki ka sui.”

5 Sui na wane ne nia gouru ana kula ni
gourue ana 'initoe ka fata 'uri, “Na kada
ne, nau ku fafalua na ru ki tafau!” Ma nia
ka fata laugo 'uri fuaku, “'Oe kedea ru ne
ki, sulia fatae ne ki mamana, ma nia ka
bobola fua famamanalana.”
6 Ma nia ka fata 'uri, “Na ru nai ki ka
suina 'uri! Nau ne Alfa ma na Omega, na
safalie ma na suilana ru ki tafau. Ma sa
ti ne maeliku, nau kai kwate 'o'oni ana ta
mae kafo ana maurie fuana, ma nao nia
si folia.
7 Ma ta wane ne nao si lukasia fitoe nia,
nau kai kwatea ru ne ki fuana, ma nau ne
God nia, ma nia ne wele nau.
8 Aia, wane ne kera tafi ki sulia kera
mau, ma na wane ne kera luka faburi ana
fitoe kera ki, ma wane ne kera sasia ru
ta'a ki, ma wane sauwanee ki, ma wane
oee ki, ma wane kelema ki, ma wane ne
kera fosia mamala god saungailada ki, ma
wane susuke ki tafau, kula fuada na ne
laona 'osi nai ana ere ne saru ana salfa.
Ma nia na ne ruana maee.”

Na Jerusalem falu

9 Ma te 'ainsel ana fiu 'ainsel be kera too
ana fiu tiu ru ana kwaekwaee 'isi ki, ka
leka mai siaku, ma ka fata 'uri, “'Oe leka
mai fua nau ku fatainia na keni fungao na
kale Sipsip ne fuamu.”
10 Na Anoeru Abu ka sura aku ma na
'ainsel ka ngali nau 'uria gwauna te fa uo
ne fane 'asiana. Ma nia ka fatainia fuaku
na fere abu 'i Jerusalem ne koso mai fasia
God 'i langi.
11 Ma na 'initoe God ka kwate nia ka
ngwasinasina 'asiana. Na fere baita nai
ka ngwasinasina 'asiana dia te fau ne
folilana baita ne kera saea ana jaspa, ma
ka saolia dia na galasi.
12 Ma na fere baita nai ka too ana
sulufau baita ne ka fane kalia, ma na
akwala ma ro tafaa ki, ma na akwala ma
ro 'ainsel ki ne kera folo 'usia na tafaa nai
ki. Ma satana na akwala ma ro kwalafa
ana wane Israel ki ne kera kedea ana na
akwala ma ro tafaa nai ki.
13 Akwala ma ro tafaa ana sulufau nai
ne tio kalia na fere baita nai, ta olu tafaa
bali 'i taelana sato, ma ta olu tafaa 'i bali
sulana sato, ma ta olu tafaa bali mauli, ma
ta olu tafaa lau ana bali 'o'olo.
14 Na sulufau kalia na fere baita nai
kera saungainia fafona te akwala ma ro
fau ki. Aia, satada akwala ma ro wane
lifurongo ana kale Sipsip ne kera kedea
ana fau nai ki.
15 Ma na 'ainsel nai ne fata fai nau,
nia dau ana te mae 'ai ana 'olotolae ne
kera saungainia ana gol fuana 'oitolana
na fere baita nai, ma na tafaa ana ki, ma
na sulufau.
16 Na gwalalana fai 'ogue ana fere baita
nai kera bobola tafau go. Na 'ainsel nai
ka 'oloto'ona na fere baita nai ana mae 'ai
nai, ma ka dao to'ona na gwalalana, ma
na rebalana, ma na ralana kera bobola
tafau go, na akwala ma ro to'oni kada
taale ki tafau go.*
17 Na 'ainsel nai ka 'oloto'ona na 'ogue
ma ka dao to'ona nia dao ana olu akwala
ma ono 'abala ana na ralana, ana 'olotolae
ne nia sasia ana.
18 Na 'ogue ne kera saungainia ana fau
kera saea ana jaspa, ma na fere baita nai
kera saungainia ana na gol ne saolia dia
na galasi.
19 Aia, ma na fau fuana fangadolana
'ogue ki ana fere baita nai, kera laungia
ana fau ne folilada baita ki tafau go. Na
etana fau fuana fangadolae, kera saea ana
na jaspa. Na ruana fau, kera saea ana
na safaea. Na oluna fau, kera saea ana
na aget. Na faina fau, kera saea ana na
emaral.
20 Na limana fau, kera saea ana oniks.
Na onona fau, kera saea ana karnelian.
Na fiuna fau, kera saea ana kuots. Na
kwaluna fau, kera saea ana beril. Na
sikwana fau, kera saea ana topas. Na tan-
gafuluna fau, kera saea ana na kalkedoni.
Na akwala ma etana fau, kera saea ana
turkois. Ma na akwala ma ruana fau, kera
saea ana ametist.
21 Ma na akwala ma ro tafaa ne ki
kera saungainia ana na akwala ma ro
fau folilada baita 'asiana ne kera saea
ana perel. Te fa perel go fuana te tafaa.
Ma na taale ki laona fere baita nai kera
saungainia ana na gol ne saolia ka dia
galasi.
22 Nao nau si ada to'ona go ta beu abu
laona fere baita nai, sulia God nikila ka

* **21:16** ro to'oni ma fai talanga kilomita ki

tasa ma na kale Sipsip na ne Beu Abu senai.
23 Na fere baita nai nao si doria lau na sato naoma na madame fua ka tala laona, sulia na 'initoe God na ne tala, ma na kale Sipsip nai ne kwesu nia.
24 Wane laona molagali ki kera ka bobola fua tolae laona madakwalae nai, ma na kingi ki kera kai ngalia mai toorue kera ki 'uria laona.
25 Ma mae ki ana na fere baita ne kai 'ifi talau go 'ana ma nao si bilaki, sulia nao ta rodo senai.
26 Ma kera kai ngalia mai kwangalae ki ma toorue ki ana na fere ki tafau laona molagali 'uria laona fere baita ne.
27 Aia, ma nao ta ru ne bilia, naoma ta wane ne sasia ta ru ni 'ekelae ana, naoma ta wane ne ka suke kai ru laona fere baita ne. Boroi ma taifilia go wane ne kera kedea satada laona buko ana maurie na kale Sipsip ne kera kai ru laona fere baita nai.

22

Na kafo ana maurie

1 Na 'ainsel ne ka fatainia laugo fuaku na kafo ana maurie ne saolia ka dia ta galasi, nia busu mai fasia kula ni gourue ana 'Initoe God ma na kale Sipsip,
2 ma ka igwa mai tofungana na taale ne liu laona fere baita nai. Ma na 'ai ana maurie ki, kera uu ana ro ninimana ana kafo nai, ma kera ka fungu ana te kada laona madame ki tafau, ma na ulina 'ai nai kera ka ngalia fuana guralana wane ki tafau laona molagali.
3 Aia, ma ru ne God nia agida ki, nao kera si to laona fere baita nai.
Na kula ni gourue God ma na kale Sipsip ne to laona fere baita nai, ma wane rao nia ki kera kai fosia.
4 Ma kera kai ada to'ona maana God, ma na satana kera kedea maadarada.
5 Ma nao na ta rodo 'i senai, ma nao kera si doria na ta kwesu naoma na madakwalana sato, sulia God na ne madakwalae kera, ma kera ka gwaungai fainia sulia dangi firi.

Na daolana mai sa Jesus

6 Sui na 'ainsel ka fata 'uri fuaku, “Fatae ne ki mamana, ma fatae ni famamanalada ki. 'Aofia God ne kwatea mai na Anoeru nia fuana profet ki, ma ka kwatea mai na 'ainsel nia fua ne kai fatainia fuana wane rao nia ki ru ne kai fuli 'ali'ali mai ki.”
7 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Mulu fafurongoa! Nau kai leka 'ali'ali go mai. 'Oilakie fuada wane ne kera rosulia kekedee abu ki laona buko ne!”
8 Nau sa Jon ne nau ku rongoa ma nau ku ada to'ona ru ne ki tafau. Ma kada nau rongoa ma nau ku ada to'ona ru ne ki, nau ku boruru 'i naona 'aena na 'ainsel ne nia fatainia ru nai ki fuaku, ma nau ku sasi 'uria fosilana.
9 Ma nia ka fata 'uri fuaku, “'Oe nao si sasi lau 'urinai! Nau na wane rao go, dia laugo 'oe, ma tolamu na profet ki, ma wane ki tafau ne kera rosulia fatae ki laona buko ne. 'Oe fosia God!”
10 Sui nia ka fata lau 'uri fuaku, “Nao 'oe si safungainia kekedee God ki laona buko ne. Sulia nia karangi ka dao na ana kada ru ne ki kai dao mai.
11 Ma wane ta'a ki, kera kai dau ngasi ana fuli rue ta'a ki. Ma wane 'o'olo ki kera kai dau ngasi ana 'o'oloe 'ada, ma wane ne kera abu, kera kai dau ngasi 'ada ana abue.”
12 Ma sa Jesus fata ka 'uri, “Mulu fafurongoa, nau kai leka 'ali'ali go mai. Ma nau kai ngalia na mai folifolie tooa ki fuana kwatelana fuada, sulia te ki ne kera sasida.
13 Nau na ne Alfa ma na Omega, na safalie ma na suilana ru ki tafau.”
14 'Oilakie fuana wane ne kera taufia maku gwala kera ki ka falu, fua ne kera ka bobola fua 'anilana fufuana 'ai ana maurie, ma kera ka ru ana tafaa ki 'uria laona fere baita.
15 Ma wane ne kera sasia ru ni 'ekelae ki, ma wane ne kera kelema ki, ma wane oee ki, ma wane sauwanee ki, ma wane ne kera fosia nunuiru ki, ma wane ne kera suke, ma kera ka sasia ru susuke ki, kera ka to 'i maa fasia laona fere baita nai.
16 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nau sa Jesus ne nau ku kwatea kau na 'ainsel nau fua kai farongo ana ru ne ki fua mulu wane famamana ki. Nau ne na wane ana olitana kwalafa sa Deved na kingi. Ma nau na ne fa kwakwali 'ofodangi ne rara ka madakwa 'asiana.”

17 Ma na Anoeru Abu fainia na keni
fungao, keroa ka fata 'uri fua sa Jesus,
“'Oe kai leka mai!”
Iu, ma sa ti ne kera rongoa fatalana God
laona buko ne, kera kai fata laugo 'uri,
“'Oe kai leka mai!”
Ma sa ti boroi 'ana ne maeliku ma ka
doria ngalilana kafo ana maurie, 'oe kai
leka mai, 'oko ku 'o'oni ana na kafo ana
maurie.
18 Nau sa Jon, nau ku fata totongai
fuana wane ki tafau ne kera rongoa
fatalana God laona buko ne. Dia ta wane
boroi 'ana ka alua lau ta ru tarenga fainia,
God kai kwae nia ana fiu kwaekwaee ne
kera fata sulia laona buko ne.
19 Ma dia ta wane lafua ta ru fasia fatae
God ki laona buko ne, God kai susia fasia
'ai ana maurie, ma na kula nia ana na fere
abu baita ne kera fata sulia 'i laona buko
ne.
20 Sa Jesus, na wane ne fata sulia ru
ne ki tafau, nia fata 'uri, “Nia mamana
'asiana! Nau kai leka 'ali'ali na mai!”
Iu, Jesus 'Aofia 'ae, leka na mai!
21 Nau ku fo fua ne na kwaiofeilae na
'Aofia sa Jesus Christ kai to fai kamulu
tafau. Iu, nia 'urinai.

Diksonari
Na buko fua fadalana tani mae fatae laona Alangaie Falu

1 **Abu fanga** (fasting)
Na wane Jiu ki ne kera fa'initoa God kera ka abu fanga ana tani kada. Kada sa Jesus to, wane Jiu ki kera ka abu fanga ana tani kada laona te fangali. Laona kekedee sa Sekaraea 8:19, nia saea na wane kera kai abu fanga fai kada laona te fangali. Na Farasi ki kera ka abu fanga ana ro fa dangi laona te wiki.
Tani kada ta wane ka abu fanga fua ka fatainia ne nia kwaimanatai sulia ta'alae nia ki laona maurilana. Ma tani kada ta wane ka abu fanga fua nia ka nanisia laugo te ne God doria fua ka to sulia. Kera famamana ne God saitamana ka rongoa foalada kada kera abu fanga (Aesaea 58).

2 **'Ai figi** (Fig tree)
Ta 'ai 'uri laugo nia baita ka dia mago ki ma rarana ka tatara laugo dia mago. Na fueru 'ai fig nia mamasia 'asiana, ma wane ki 'idufa 'ania.

3 **'Ai olif** (olive tree)
'Ai baita ne nia bulao 'i Israel. 'I nao wane Jiu ki too ana malefo 'oro ana kada kera foli ana na fueru ana 'ai olif. Ana kada ki kera ka ngalia fueru ki 'uria te kula fililana ne kera ka ngiloa fua suluda ru ne ngwaingwai fua ngwaingwaie. Na ngwaingwai nai kera sasia ana raoe 'oro ki. Kera saitamana kera ka sungia ana fanga laona ta titiu ru ne fungu ana ngwaingwai. Ma kera saitamana kera ka saru ana dia ta fa kwesu ne ka tala laona lume kera ki. Na ngwaingwai ne kera ka gura laugo ana mae maale ana wane ki.

4 **Akilas**
Na wane ne nia futa ana sa Herod Baita. Sa Akilas nia gwaungai fafia lofaa 'i Jiudea, ma lofaa 'i Idumea. Nia 'initoa kada sa Jesus nia tu'u 'ua. Nia 'initoa go sulia fangali 4 B.C. leleka ka dao ana A.D. 6 (Matiu 2:22).

5 **Anoeru ta'a** (evil spirit)
Wane Jiu ki kwaisae anoeru ta'a ki, nia ta wane ngalia fatae fainia wane rao sa Saetan ki. Ma kera too ana nikilalae fua falilana wane ki.

6 **Balaam**
Na profet 'i Midian ne nia tau na mai 'i nao, nia doria ka ngalia malefo ana malimae 'i Israel ki ne kera gania fua agilana wane Israel ki. Ada to'ona Nambas 22:4-35.

7 **Bali 'o'olo** (Right side)
Na falafala wane Jiu, dia ta wane boroi 'ana nia gouru ana bali 'o'olo ana ta wane baita, nia fadaa ana wane nai too ana nikilalae fua gwaungai laugo dia na wane baita nai.

8 **Baru** (boat)
Na ru ne fua dee firi laona 'osi kera saea ana 'i Galili. Na baru ne adalae to'ona dia iole ki boroi ma nia ka baita. Ma nia ka too ana selo baita laugo ma nia ka bobola fainia wane 'oro ki.

9 **Beret** (Bread)
'I nao mai ana Israel, beret na ne fanga 'initoa kera. Boroi ma beret Jiu ki, si baita ka dia lifu beret kulu ki 'i ta'ena. Na beret kera molimoli'a ma ka baba go.

10 **Beret abu** (Holy bread)
Na lifu beret ne ki, na fataabu ki kwatea fua God. Ma burina ne kera kwatea beret nai, na fataabu ki ga ana taifilida ne kera kai 'ania.

11 **Beu Abu God** (Temple)
Beu Abu God nia to 'i Jerusalem. Ana English kera saea ana “Temple.” Na Beu Abu fua fosilana God go, ma fua kwate afafue ana. Taifilia na fataabu ki ne kera ka rao 'i laona.
Na Beu Abu ne nao lau te beu go. Boroi ma nia too ana beu 'oro kera ladoa go fua kera kai too ana mae lume 'oro ki. Tani kula abitako to laugo 'i tofungana Beu nai ki. Te kula abitako

nai taifilia Jiu ki go ne kera kai ru 'i laona. Boroi ma ta kula abitako baita lau ta wane boroi kai ru 'i laona. Kula abitako ne be kada 'oro sa Jesus to fua famanatalana wane ki ana.

12 **Beu fuana folae** (Synagogue)
Na beu fuana folae ne kera saea ana "synagogue" ana English. Ta kula boroi ana ne na wane Jiu ki to ana, kera saungai te beu 'uri fua folae. Tani kada kera saitamana kera ka foa ma kera ka idumia laugo na taki sa Moses ki 'i senai. Nao go ta fulifue 'i laona ma nao kera si afafue 'i senai. Kera ka famanata laugo na wane fi baita ki ana taki sa Moses. Kera ka oku laugo laona fua fatae kada kera too ana tani ru fua fatae sulia laona fere.

13 **Bielsebul** (Beelzebub)
Sataeru ne, ta sataeru laugo fua sa Saetan na fadalana ne 'uri, "wane baita ana fere 'initoa". Wane ne god susuke ne ma tani wane kera fosia na satana.

14 **Christ**
Sataeru ne fata sulia wane ne kera 'igitainia na ngwaingwai ana fua nia ka kingi. Sataeru ne leka mai fasia fatae Grik ma ana fatae wane Jiu ki kera saea ana "Mesaea." Na ro sataeru ne ki fadaa ne wane God filia fua famaurilana wane nia ki. Na wane famamana ki kera famamana na Mesaea ne sa Jesus na.

15 **Dongki** (donkey)
Na dongki nia dia ta hos boroi ma nia tu'u ga ana.

16 **'Eregwau** (Crown)
Na ru fua dugwau ana gwauna wane 'initoa ana fua ka fatainia nia kingi.

17 **Esia**
Na lofaa ne na kingi 'i Rom nia gwaungai fafia. Esia karangia 'i Gris.

18 **Fafanga ana Daofa Liue** (Passover Feast)
Na dangi talingai Jiu ki ne, ne kera dau sulia fua manatalae to'ona kada koko kera ki leka fasia 'i Ijip. Kada nai, God ka kwatea te 'ainsel ka saungia welewane eta futa ki ana fui wane 'i Ijip. Boroi ma fui wane 'i Israel, God saea fuada, na tooa ki tafau kera kai saungia te sipsip ma kera ka alua na 'abu ana gwauna na mae ana lume kera ki, fua ne kada 'ainsel ka liu mai, nia ka liu daofa donga ana lume kera ki fua nia si saungia lau welewane eta kera ki.
'Urinai ne 'ainsel kai saungia na welewane eta futa ki ana fui wane 'i Ijip. Ana dangi baita ne, kera ka sasi tani afafue fua God fua fatailana ne kera eele 'asiana sulia God fulia ru lea ki fuada, kada God lafuda fasia 'i Ijip.
Fiu maedangi ki 'i buri ana Fafanga ana Daofa Liue, kera 'ania beret nao ta isi ana. Dangi nai ki fua manatalae to'ona kada be kera to mai laona lofaa 'eke'eke, ma kera si too ana ta isi fua dolalilana beret kera.

19 **Fafanga ana 'O'obe ki** (Feast of Tabernacles)
Ana dangi baita ne, kera kai manata sulia kada be koko kera ki leka fasia 'i Ijip ma kera ka leka mai 'uria 'i Israel. Kada nai, kera si to ana ta lume lea, boroi ma kera liu kwailiu go 'ada laona lofaa 'eke'eke fua fai akwala fangali ki. Laona dangi baita ne ki, wane ki to laona 'o'obe tu'u ki ne kera saungainida ana sara 'ai ki. Ana dangi baita ne, kera foa laugo ma kera ka kwatea laugo afafue ki.

20 **Fafurongo** (Disciple)
Na sataeru fua wane leka sulia famanatalae ma fatae wane baita nia. Ana fatae English, kera saea ana "disciple".

21 **Faoda** (Cave)
Wane Jiu ki 'i nao, kera faitoli laona faoda ki. Kera 'elia kilu faoda ki tofungana faulifu ki 'i raofaie ana fa uo ki, ma kera ka saungainia na gwele ki 'i laona fua wane mae ki ka to 'i fafona. Kera saitamana alulana bara wane mae ki laona te faoda.

22 **Farasi** (Pharisee)
Na fikute wane baita ana Jiu ne kera manata fua kera sasia raoe lea ki fua

God sulia kera dau lea sulia taki sa Moses ki ma na taki kera ki talada laugo. Kera lafuda talada ne kera leka sulia taki ki ka liufia tani wane Jiu. Kera famamana ngangata dia ta wane mae, nia kai mauri lau.

23 **Fataabu ki** (Priests)
Fataabu ki futa mai olitana kwalafa sa Eron. Na raoe fataabu ki ne go fua fosilana God fua wane kera ki ma fua raoe ana ru abu ki laona Beu Abu God. Na raoe talingai kera ne kera to laona Beu Abu God 'i Jerusalem fua afafue ma fua fosilana God.

24 **Fataabu baita ki** (Chief priests)
Na fataabu baita ki kera ada sulia na Beu Abu God 'i Jerusalem. Kera ada laugo sulia na malefo laona Beu Abu God.

25 **Fau talingai** (Corner stone)
Kada Jiu ki saungainia lume, kera ka eta alua fau baita ki ana sulokoe ana lume. 'I buri'ana kera ka alua lau kau fau 'oro ki kalia lume. Na fau talingai kwatea lume ne ka uu ngado.

26 **Fikute wane lokoeru** (Sanhedrin)
Na fikute wane lokoeru 'i Jiu ki ne na English Bible saea ana na "Sanhedrin." Kera fata sulia abulolana ma tolana wane Israel ki ana fasagalana garoe ki ma kera kai ketoa na wane ne kera aburongo ana taki ki. Ana kada ne laugo wane Jiu ki to 'i farana na 'initoe 'i Rom, ma na fikute wane ne nao si too ana nikilalae fua kwaelana ta wane fua ka maelae.

27 **Filip**
Na wane ne nia futa ana sa Herod Baita. Nia gwaungai fafia lofaa 'i Iturea ma 'i Trakonaetis. Na fangali nia 'initoa sulia ki safali ana 4 B.C. leleka ka sui ana A.D. 34 (Luk 3:1).

28 **Fulifue** (Altar)
Na ru ne dia tatafe ki, nia uu 'i laona Beu Abu God 'i Jerusalem. Na fataabu Jiu ki, kera alua kwatee wane ki fafona fulifue ni afafue nai fua fosilana God.

29 **Galili**
Kula ne na satana te lofaa ana Jiu ki, ne sa Herod Antipas ada sulia ana kada sa Jesus to laona molagali. Kula ne to laona bali toli 'i Israel, ma nia too ana 'osi baita 'i Galili ana ta bali.

30 **Grep** (Grape)
Satana te 'ai tu'u ne too ana fueru ki fua 'anilana. Wane 'i Israel ki ofia oole baita 'asiana ki ana 'ai ne. Fueru ki kera ka aluda laona mae kwakwa ana gwa fau baita ma kera ka uria fua nia ka sulua. Na wane 'i Israel ki kera saungainia na waeni ana fueru ana 'ai ne.

31 **Grik** (Greek)
Nia na fatae wane 'i Gris ki.

32 **Herod Baita** (Herod the great)
Na wane ne nia gwaungai fafia wane 'i Israel ana kada sa Jesus futa. Nia laugo be odua wane ni omee nia ki kera ka saungia na welewane tu'u ki. Na fangali nia gwaungai sulia ki safali ana 40 B.C. leleka ka dao ana 4 B.C. Ana kada ne na Beu Abu God ka fura ka ta'a na. 'Urinai nia ka saungai falu ana Beu Abu God.
Kada sa Herod nia mae na olu wele nia ki ne kera talana. Satada ne sa Akilas, sa Herod Antipas fainia sa Filip (Matiu 2).

33 **Herod Agripa baita** (Herod Agripa the first)
Nia koko sa Herod Baita ne, ma maa nia ne sa Aristobulus. Nia be saungia sa James na lifurongo, ma ka alua laugo sa Pita laona beu ni kanie (Ada to'ona Acts 12). Ana fangali A.D. 37, nia gwaungai fafia lofaa 'i Iturea fainia 'i Trakonaetis. Ana fangali A.D. 39, nia gwaungai fafia 'i Galili fainia lofaa 'i Berea laugo. Safali ana fangali A.D. 41 leleka ka dao ana fangali A.D. 44, nia gwaungai lau fafia na lofaa 'i Jiudea. Ma na olu fangali 'isi nia ki ana maurilana, nia gwaungai na fafia wane 'i Israel ki tafau na.

34 **Herod Agripa ruana wane** (Herod Agripa the second)

Nia wele sa Herod Agripa baita. Ma nia gwaungai fafia lofaa 'i Abilin fainia na lofaa 'i Trakonaetis laugo. Acts 25 fata sulia kada nia ada to'ona sa Paul. Na fangali nia 'initoa sulida ki safali ana A.D. 53 leleka ka sui ana A.D. 70.

35 **Herod Antipas**
Na wane ne nia futa ana sa Herod Baita. Nia gwaungai fafia lofaa 'i Galili fainia 'i Berea. Nia be saungia sa John wane ni Siuabu. Nia eta adea te keni ma nia ka lukasia ma ka adea lau 'afe saoana nia sa Filip. Sa Antipas laugo be ada to'ona sa Jesus kada be sa Paelat odua kau sa Jesus siana, ka suifatai be kera fi saungia sa Jesus. Na fangali nia 'initoa sulida ki safali ana 4 B.C. leleka ka sui ana A.D. 39 (Matiu 14; Luk 23).

36 **'Inita fataabu** (High Priest)
Na gwaungai wane fuana fataabu ki ne na 'inita fataabu. Kera too ana te 'inita fataabu go ana te kada. Na wane ne nia gwaungai laugo fua fikute wane lokoeru wane Jiu ki.

37 **Israel**
Satana na kula ne na Jiu ki ma sa Jesus to ana.

38 **Jerusalem**
Na fere baita Jiu ki ne ma na Beu Abu God to laugo senai.

39 **Jesus**
Ana fatae Jiu kera saea ana sa Jesus, ma tani kada kera saea ana sa Josua. Boroi ma ana fatae Grik kera saea ana sa “Iesus.” Fadalana fatae Jiu ki ne, “Na wane fua lugelana na wane ki lau.”

40 **Jiu** (Jew)
Wane ki tafau ne kera futa olitana kwalafa sa Abraham.

41 **Jiudea**
Na satana ta bali ana 'aena lofaa 'i Israel.

42 **Kamel** (Camel)
Te ru mauri 'a'ala dia na hos ki boroi ma nia baita. Na luana gwala 'asiana ma na sulina ka bu. Na kamel dia nao nia si ku boroi sulia ta te dangi naoma ta ro dangi, nao nia si mae go, ma nia saitamana ka rao go 'ana. Kera saitamana rao go 'ada ana kula ne nao ta kafo ana. Ifuna kamel kera saitamana kera ka saungainia maku laugo ana boroi ma na maku nai ki gaga'ai 'asiana. Na maku 'urinai ki na profet ki go ne kera 'afisia.

43 **Kapaneam**
Na fere ne nia to ana bali toli ana 'osi 'i Galili. Kula ne na ne sa Jesus 'idufa 'ainitalo ana, ma nia ka gura wane matai ana, ma ka ifulangainia laugo anoeru ta'a ki ana.

44 **Kekedee Abu** (Scripture)
Na Buko God ne Jiu ki kera saitamana idumilana. Nia karangi ka dia na Alangaie 'Ua kulu kada ne. Bali eta ana ne kera saea ana Taki sa Moses. Ruana bali ana ne na Famanata ki, ma na oluna bali ana buko ne na Psalm (fa ngu) Jiu ki. Ada to'ona Luk 24:44.

45 **Kingi baita 'i Rom** (Ceasar)
Na fatae Grik, kera saea ana sa “Sisa.” Na kingi baita 'i Rom ka gwaungai fafia toae 'e'ete ki. Na kingi baita ne nia to mai 'i Rom, ma nia ne filia tani wane ka ada sulia tani toae 'e'ete ne nia too ana nikilalae fafida. Kada sa Jesus fi baita mai ana, sa Herod Antipas, te wane 'initoa ne kingi baita 'i Rom ne filia fua ada sulia na lofaa 'i Galili, ma nia ka filia sa Paelat fua ada sulia 'i Jiudea.

46 **Kula ni kwaekwaee** (hell)
Fatae English kera saea “kula ni kwaekwaee” ana “hell.”

47 **Kuu** (leprosy)
Na mataie ana kuu nia saungia wane 'oro ki ana kada sa Jesus nia to laona molagali. Na wane Jiu ki famanata ka 'uri, dia ta wane too ana mataie ta'a ne ana nonina, na wane nai nia bilia na 'i maana God. Na wane 'urinai ki, kera ka to 'i maa ana fere ma nao kera si karangi ana ta wane ne nao si too ana mataie nai.

48 **Lifurongo** (apostle)
Sa Jesus filia akwala ma ro wane fua lekalae burina talau. Ma kada nia ka oli 'uria 'i langi, sa Jesus ka oduda 'uria 'ainitalolae ana na Farongoe Lea God.

49 **Lofaa 'eke'eke** (wilderness/desert)
Kula reredea 'asiana. Nao ta 'ai naoma ta kafo fua to na ana. Nao ta wane naoma ta Beu fua to ana. One ma fau go ne nia 'i senai.

50 **Lume** (house)
Na lume Jiu ki kera saungainida ana na fau. Ma na lume 'oro ki tu'u go, ma wane tooru ki go ne too ana lume baita ki ne too ana mae lume 'oro ki 'i laona. Fafona na lume ne ki nia dada ma na lata ki ra mai 'i maa fua wane ki ka ra sulia. Kada gwarie ki saulafi, kera ka to 'ada 'i senai fua fatae ma mamalolae.

51 **Maedangi fuana manatalugelana ta'alae ki** (Day of Atonement)
Dangi ne ana fangali ki tafau na 'inita fataabu nia ka ru laona Kula Abu 'asiana ana Beu Abu God ma ka dilalana 'abu buluka fafona fa kisi abu. Kera sasi 'urinai fuana manatalugelana ta'alae wane ki. Ada to'ona Levitikus 16:29-34 ma 23:26-32.

52 **Maedangi 'isi ki** (Last Days)
Safali ana kada sa Jesus dao laona molagali leleka ka dao ana kada nia kai oli lau mai, kera saea ana maedangi 'isi ki.

53 **Mana** (Manna)
Nia na beret ne God kwatea fua wane 'i Israel ki fua 'anilana, kada kera to 'i laona lofaa 'eke'eke.

54 **Mastad** (Mustard)
Na 'ai ne too ana mege ru tu'u 'asiana ki, boroi ma na 'inita 'ai saitamana ka baita 'asiana. Na wane ki kera diu mangisia na mege ru ne ki fua dolalana na fanga fua 'anilana ka lea.

55 **Mesaea** (Messiah)
Fua fadalana fatae ne 'oe ada to'ona laugo ana Christ. Ro sataeru ne ki bobola go.

56 **Nad** (Nard)
Nia na 'ai ne moko lea 'asiana. Na wane ana fere tau ki, kera ngiloa na ulina 'ai ne fua sasilana ana ngwaingwai moko lea, folilana baita 'asiana.

57 **Nanigot** (Goat)
Na ru 'a'ala ne dia sipsip ki, boroi ma nia too ana ro kokona ru ki.

58 **Nau Ne** (I Am)
Na sataeru ne satana God. God fatainia sataeru ne fua sa Moses, kada sa Moses nia ada to'ona na ere be meafia 'ai tu'u, boroi ma na 'ai nai nao ta ere si sarufia. Ada to'ona Eksodas 3. Ma kada sa Jesus fata 'uri, “Nau ne,” nia fatainia ne nia God na.

59 **Ngingidue** (Honey)
Fatae English kera saea ngingidue ana “honey.” Na ru ne 'anilana mamasia ka lea.

60 **'Ole 'unge** (Circumcise)
Fatae English kera saea ana “circumcise.” Ana falafala wane Jiu ki kada welewane tu'u kwalu maedangi ki burina futalana, kera ka 'ole 'unge. Kada nai laugo ne kera ka fasata na wane. Koko kera sa Abraham ne safalia na falafala ne fua fatainia ne nia leka sulia na fata alangaie God. Na wane Jiu ki leka sulia falafala ana 'ole 'unge fua fatailana ne kera wane God ki.

61 **'O'obe Abu God** (Tabernacle)
Na wane Jiu ki fosi God 'i laona 'O'obe Abu suifatai kera saungainia na Beu Abu God 'i Jerusalem. Ada to'ona Eksodas 26.

62 **Pentekos** (Pentecost)
Ana fatae Grik, Pentekos fadaa ne lima akwala fa dangi ki burina dangi baita ana Fafanga ana Daofa Liue. Jiu ki kera dau sulia dangi ne fua fangalae kada witi nia maua na fua ngedalana fueru ki.

63 **Pontias Paelat**
Nia te wane baita fasia 'i Rom. Nia ka baita ana lofaa 'i Jiudea kada sa Jesus leka kwailiu fainia Farongoe Lea. Nia

'initoa sulia fangali A.D. 26 leleka ka dao ana fangali A.D. 36.

64 **Profet** (Prophet)
Nia wane ne God filia fua fatalolana fatalana fua wane ki.

65 **Rom** (Rome)
Rom te fere baita 'asiana nia to ana kula kera saea ana 'i Itali. Rom too ana 'initoe baita ma ka gwaungai fafia kula 'oro 'e'ete ki ma nia ka gwaungai laugo fafia wane 'i Israel ki. Na 'initoe ne 'i Rom, nia baita ma ka nikila 'asiana ana kada sa Jesus to ana molagali.

66 **Sabat** (Sabbath)
Na dangi abu Jiu ki ne. Kera nao si rao ana dangi nai. Jiu ki kera dau ngangata sulia Sabat. Sabat nia safali ana 6 kiloko saulafi ana Faraede, leleka ka sui ana 6 kiloko ana Sarere saulafi.

67 **Sadusi** (Sadducees)
Ta fikute wane laugo ana Jiu ki. Kera si famamana ne wane ki ka tatae oli burina ne nia mae na. Nao kera si famamana laugo ne na 'ainsel ki to naoma na anoeru ta'a ki to.

68 **Saetan** (Satan)
Satana na 'inita wane ana anoeru ta'a ki.

69 **Salfa** (Sulfur)
Na one ngwabinabina kokoa ne sarulana 'ako'ako 'asiana ma ka moko ta'a.

70 **Samaria**
Na satana te fere baita ne boroi nia satana laugo lofaa nai. Na fere baita nai to safitana ro lofaa 'i Galili ma 'i Jiudea ki. Na wane ne to 'i senai ki, kera futa olitana ro fui wane ki, na Jiu ki ma na wane kwaita ki. Na wane Jiu ki ada toli ana wane ana 'i Samaria, sulia fui wane ne kera futa dola.

71 **Sipsip** (Sheep)
Na ru mauri 'a'ala lea Jiu ki ne kera alua fua afafue ana fua God ma kera saitamana kera ka 'ania laugo. Na ifuna kera ka saungainia ana na maku ki fua ofilae. Nao nia si fualia ta wane naoma ka 'alea ta wane. Na ru ne kera susuli lea ana. Dia nia saitamana na ana wane, nia saitamana ka leka fainia 'i fai boroi 'ana nia leka ana.

72 **Taki sa Moses ki** (Laws of Moses)
Na Jiu ki saea na lima buko laona Alangaie 'Ua ki ana sataeru ne. Kera ne Jenesis, Eksodas, Levitikus, Nambas, fainia Diutronomi.

73 **Wane famanata** (Teacher)
Kada fafurongo ki kera saea sa Jesus ana wane famanata, kera fadaa ana nia wane baita ma nia saitamana laugo ana ru 'oro 'asiana ki. Kera fatainia ne kera manata lafua dia laugo ne kera manata lafua wane famanata ana taki ki. Ana fatae Jiu ki, “Rabae” fadaa wane famanata.

74 **Wane famanata ana taki ki** (Scribes)
Na fikute wane ne, kera ne saitamana ana taki God ki ma kera ka famanata ana taki nai ki fua wane ki.

75 **Wane ni konilana malefo ana takisi** (Tax collector)
Ana kada sa Jesus to 'ua, na kingi baita 'i Rom nia baita fua Jiu ki ana tolae kera. Na kingi 'i Rom ka filia tani wane Jiu fua konilana malefo fasia na Jiu ki fua folilana takisi. Kera saitamana kera ka to mai ana fere baita kera ki fua ngalilana takisi ana wane ki. Na wane Jiu ki noni'ela ana wane ni konilana malefo ana takisi.

76 **Wane rao 'o'oni** (Slave)
Fatae English kera saea wane rao 'o'oni ana “slave.” Na welewane naoma keni ne rao 'o'oni fua wane baita ne ada sulia. Nia fadaa ana nia nao si aluge fua sasilana ta raoe talana ne nia doria, sulia wane baita nia ne kai saea ru fua sasilana. Nao nia si ngalia ta malefo ana raoe nia, boroi ma nia rao 'o'oni ga 'ana.
Dia ta wane doria ne kai 'afia ta wane rao 'o'oni kai aluge lau, nia kai folia na wane rao 'o'oni nai ma ka kwatea malefo baita fua wane baita nia.

77 **Wele nia Wane** (Son of Man)

Na sataeru ne sa Jesus ne tala saea ana nia talana. Ma kulu ka dao to'ona laona buko sa Daniel. 'I laona buko sa Daniel, sataeru ne ka fadaa ana wane ne God kwatea nikilalae fua gwaungaie. Ada to'ona ana Luk 22:69, fainia Daniel 7:13-14.

78 **Witi** (Wheat)

Na ru ne wane Jiu ki fasia laona oole kera ki ma adalae to'ona dia na raisi ki. Fueru ki kera saungainia ana fulaoa fua beret. Na fulaoa ne kulu saungainia ana beret ne 'i ta'ena boroi kera saungainia laugo ana witi.